Magyar épitészeti kiállitás, Berlin, Magyar Ház, 1993

ism. (t.i.): Magyar épitészeti kiállitás Berlinben. = Uj Magyarország, 1993. január 16. 9.

2110. **fe. Lugossy László**

kiáll. Bp., Bercsényi Klub, 1984 **ism.** BÁN András: személyiség rajzolatai : Négy budapesti kiállításról. = Magy Nemzet, 1984. május 9. 7.

2111. **Luzsicza Lajos**

kiáll. Bp., Postáskszervezet Művelődési Központ 1984 **ism.** KRIMI Irén: Luzsicza Lajos tájemlékei. = Népszav 1984. július 20. 6., ill.

-szőis-: Luzsicza Lajos balatoni táblaképei. = Élet és T domány, 1984. június 22. 798., ill.

2112. **Mácsai István**

kiáll. Bp., Fészek Művészklub, 1984 **ism.** EMBER Már „Füstös képek" és spárgaszobrok. = Magyar Nemzet, 198 május 31. 6.

SZABÓ György: Mácsai - Budapest. = Budapest, 2 1984, 8. 16-17., ill.

2113. **Macskássy Izolda**

w.i. [WAGNER István]: Műterem sarok [interjú]. Magyar Hírlap, 1984. október 19. 12.

2114. **Máger Ágnes**

LOSONCI Miklós: Angyalok bukása : Máger Ágn műtermében. = Művészet, 25, 1984, 11. 9-11., ill.

2115. **Maghy Zoltán**

kiáll. Debrecen, Déri Múzeum, 1984 **ism.** BÍRÓ Katal Maghy Zoltán kiállítása a Déri Múzeumban. = Múzeumi K rír, No 45, 1984 7-13. ill.

2116. **Magyar Gábor**

kiáll. Szentendre, Vajda Lajos Stúdió, 1984 **ism.** HA Ferenc: Magyar Gábor képei. = Új Tükör, 1984. június 24. 4., ill.

2117. **Major Kamill**

MAJOR Kamill, Pécsi Galéria, 1984. augusztus 3 augusztus 26. Pécs : Pécsi Galéria, 1984 13 p., ill. **ism.** HU Mária: Különös újság még nincs. = Művészet, 25, 1984,

Herepei János és Szabó J. Attila: Levéltári adatok falépítészetünk történetéhez.

I–II füzet
8°, OK, 43+19L, Kolozsvár 1939.

Magyar falépítészet

Magyar faépítészet

Vanivs Ferenc: A magyar faépítészet. Magyar-országtudomány. II. évf. 2-4.

mit Hochachtung

Ungarische Papierfabrik

Klein Gross

282. AZ ALFÖLD (Die Tiefebene). Jelz
Vászon (Leinwand). 33×80 cm.

Maes, Dirk (?) (1656—1715).

283. A KOVÁCSNÁL (Bei dem Schmied
Vászon (Leinwand). 37×49 cm.

Magnasco, Alessandro (1681—1747).

284. VEZEKLŐ SZERZETESEK (Büss
Vászon (Leinwand). 59×49 cm.

Magyar festő, 1810 körül **(Ungarisch,** ur

285. FIATAL HÖLGY ARCKÉPE (Bil
Vászon (Leinwand). 61×46 cm.

Magyar festő, 1860 körül **(Ungarisch,** un

286. II. RÁKÓCZI FERENC ESZMÉN
Vászon (Leinwand). 59×47 cm.

Magyar festő, 1850 körül **(Ungarisch,** un

287. II. RÁKÓCZI FERENC IDEALIZ
Vászon (Leinwand). 64×50 cm.

Magyar festő, 1870 körül **(Ungarisch,** ur

288. A VERBUNKOS (Die Soldatenwe
Vizfestmény (Aquarell). 25×34 cm

OKKAL (Die beiden heiligen Familien mit Engeln).
Illusztr. I. tábl.

n rajza után (nach Zeichnung des).

.

Jelezve (Bez.): Lotz K.

f. Lotz K.
Illusztr. XXIII. tábl.

Bildnis der Frau H. Lotz). A hátoldalon Lotz Kornélia
Gutachten der Frau C. Lotz).

Lotz K. Tájkép és népéleti kiállitás, Budapest, 1927.
Illusztr. XXIV. tábl.

Magyar fatemplomok

Römer Flóris dr:

Hom. fatemplomaink.
Arch. Ért. 1871.

nő" balta fordul~~va~~ ~~[illegible]~~ ~~profilban~~ és arczélben látható.
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ hiven tükröződik vissza. Kontyba-
~~[illegible]~~ fel ~~van~~ borzalta, ~~[illegible]~~ szegényes ruhája ma-
alra: „Szegfy E."

3: 34.5 cm.
8 sz. leirattal. Ára 200 frt. — Elszámoltatott
elszámolás Audomásulvétetett 1899: V.
tal (277/99).

633 sz. leirattal kiadatott a pétervár és mosk
hornan 1900. IV. 9-én érkezett vissza (188/900).
ült a képzőművészeti társulat a 200 frt

Magyar fatemplomok

lásd

Szatmári egyház-
megye kő- és fa-
templomai alatt
is.

fiatal leányt ~~látnul, ki~~ figyel a fán ülő
térden alól és jobbra fordultan ábrázolt
mindkét kezével az előtte lévő fát fogja.
seli, szeme kék és szük ujjú ruhája pí-
„FERENCZY K."

5: 77·5 cm.
32/98 sz. leirattal. Ára 600 frt. — Elszámol-
14/99), az elszámolás Budomásul vétetett
5 sz. leirattal (277/99)

76633 sz. leirattal a pétervári és mohk-
dtetett át (579/99), hornan 1900. IV.
188/900).

+

Borszéky Frigyes: Márta.

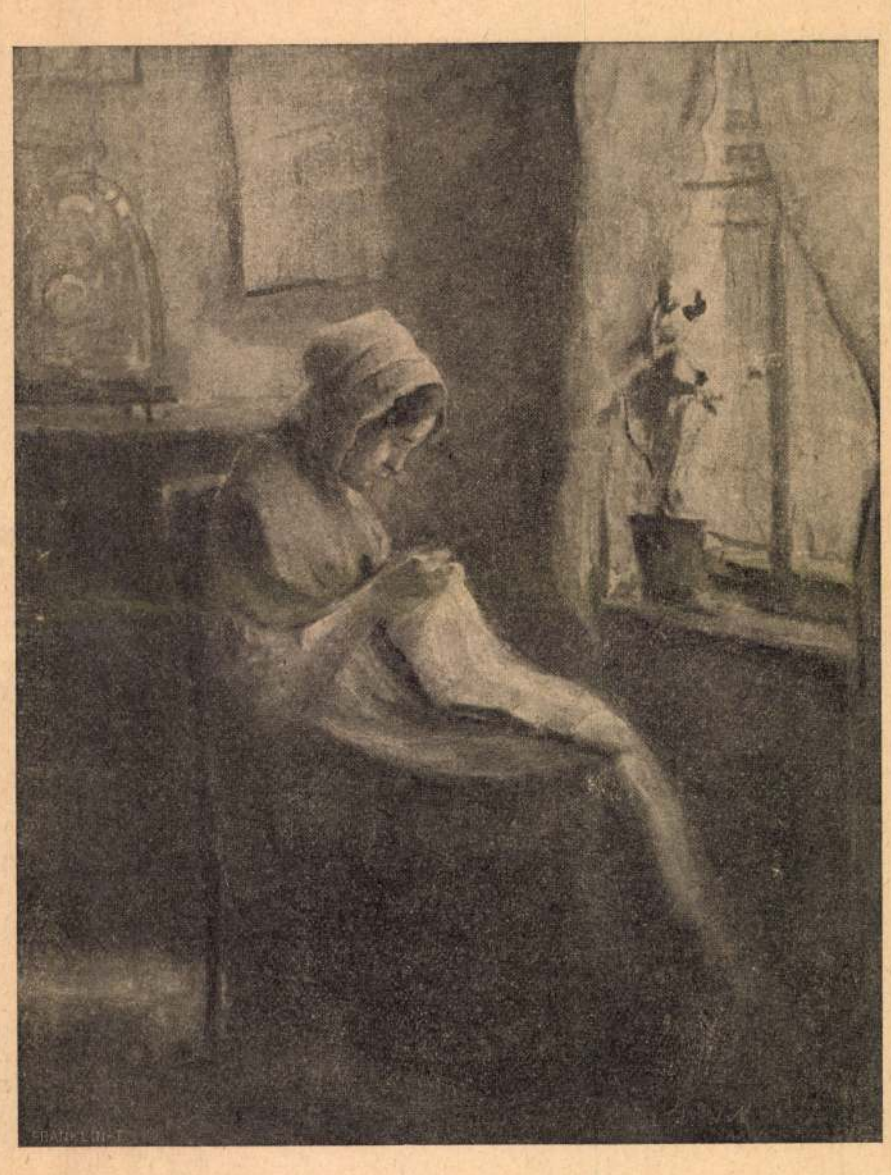

Góth Móricz: Varrónő.

A MŰVÉSZHÁZ KIÁLLÍTÁSÁRÓL.

— És ki az a valaki? — dadogta Fabriczius.

— Apám, a kinek nincsen a világon senkije.

— Velünk fog lakni, Rozália. Szolgája leszek, a helyet is megfújom, a hová leül.

Rozália sóhajtott és nem felelt.

(Folytatása következik.)

MŰVÉSZHÁZ.

Művészeti életünk legújabb eseménye a *Művészház* megalakulása s első kiállítása. A Művészház — mely művészeti egyesület alakjában gróf *Teleki* Géza s *Iványi-Grünwald* Béla festőművész, valamint dr. *Domony* Móricz alelnökök vezetése alatt alakult meg — arra törekszik, hogy lehetővé tegye az erők egyenletes megoszlását és elhelyezkedését, a mi a két régi testvéregyesület, a Műcsarnok és a Nemzeti Szalon mellett nem volt lehetséges. A Műcsarnok hagyományaihoz hiven békén szolgálhatja az akadémikus és klasszikus eszményeket, a nagy stilust, a történeti festészetet; a Szalon művásárjává lehet a középfaju, kisebb igényű festészetnek, a Művészház pedig megnyithatja kapuit minden új művészi törekvés és az új művésznemzedék előtt.

Első kiállításából itélve a Művészház — úgy látszik — nem áll kizárólagos szolgálatába egy bizonyos, határozott művészi iránynak — szinte tüntet vele, hogy valósággal összeválogatta első tárlatára is az új művészet egymástól lehetőleg különböző irányainak tehetségben és értékben jellemző képviselőit. Igy kerültek egy csoportba: Egry József, Boromissza Tibor, Borszéky Frigyes, Góth Móricz, Kádár Béla, Littkei Antal, Plány Erwin és M. Vészi Margit festőművészek, Kisfaludi Strobl Zsigmond és Liipola Yrjö szobrászművészek és Gajduschek Erzsi, iparművészeti tervezetekkel, meg művészi fényképekkel. Megannyi különböző egyéniség; csak két közös vonásuk van: tehetségesek és — fiatalok.

Műveiknek kellemes keretéül szolgál a Művészház váczi-utcza 9. szám alatt épült kiállítási helyisége. Egy nagy, felső világitású, hat zárt fülkébe osztott teremből és három interieurré kiképzett kisebb teremből áll az új kiállítási helyiség, melyben az egyes festők művei külön-külön vannak elrendezve, hogy egyéniségük zavartalanul érvényesülhessen. Jobban is érvényesülnek igy, mint más tárlatokon, a hol eddig találkoztunk velök. Egry Józsefet például csak most ismerhettük meg a maga egész zordon erejében, melylyel a föld népének életét oly kifejezően és jellemzően tudja érzékeltetni. Thémáihoz mérten kifejezési stilusa is széles, erőteljes, szinte monumentális; formanyelve nagyvonalú, szükszavú s e szükszavúságában is beszédes, akár a magyar paraszté. Boromisza Tibor egészen más jellemű művész, mint Egry. A szin szerelmese, a ki mintha csupán szinben látná és érezné a világot, nyugtalan, heves, szinte izzó a festői temperamentuma, a fanatikus «keresők» közül való s igy ma — természetesen — a neoimpresszionizmus harczos katonája, de már ebben az első gyűjteményében is vannak alkotások, melyek ennek az új iránynak legérettebb termékei közül valók. Borszéky Frigyes megint másmilyen irányt követ. Hangulatfestő és kissé elbeszélő is, a ki egyik kezével még az akadémikus — sőt talán helyesebben — a magyar, a legnemesebb magyar hagyományokhoz tapad. Szinlátása azonban finomabb, mint sok mesteréé, a kitől tanult, a nélkül, hogy egyik fő erősségét, rajzbeli erejét feladta volna. Tud komponálni és szereti a gyengéd, előkelően választékos harmoniákat. Ezek az erősségei megvannak Littkei Antalnak is, valamint Góth Móricznak, a ki azonban tudásban kiforrottabb, a mi képessé teszi, hogy ne csak érzésben lehessen művész, de a technikában is virtuóz. Kevésbbé ismert emberek Plány Ervin és Kádár Béla, bár ők is megfordultak már a kiállításokon és mindig sikerrel állták a sarat. Plány még keresi a maga útját, gyűjteményének egyenetlenségén látszik: mint törekedett régebben erőteljes, összefoglaló jellemző rajzolásra s mint fordult azonnal a szinhez, a mint a rajzban kellő erőre kapott. Kádár viszont egyenesen halad czélja felé. Kifejezetten dekorativ tehetség, a ki feltünően szellemes szin- és formanyelven s biztos stilizálással tudja elmondani mondanivalóját.

A kiállítás két művésznője közül M. Vész Margit a budapesti és párisi irói és művészvilág ismertebb alakjainak kegyetlen szatirájú, de elmés és mulatságos torzképeivel, Gajduschek Erzsi pedig izléses iparművészeti tervezetekkel, valamint beállításban és kivitelben egyaránt magas művészi szinvonalon álló fényképekkel vesz részt. Gyűjteménye, melyben a fővárosi társasélet legismertebb alakjai vannak megörökítve, nagy vonzó ereje a kiállításnak. Látványosság számba megy Liipola Yrjö-nek, a finnből magyarrá lett fiatal szobrásznak és Kisfaludi Strobl Zsigmondnak szoborgyűjteménye is. Mindketten jól ismert nevek a Műcsarnokból, de csak itt bontakoznak ki teljes értékük szerint.

A Művészház belső berendezése Mihályfi Deák Jenő ügyvezető igazgató izlését dicséri. A kiállítás rendezési munkálatait dr. Rózsa Miklós művészeti igazgató végezte.

HÁZTARTÁS.

Elbeszélés. — Irta **Erdős Renée.**

Alfonzine, a cselédünk, a következő levelet irta a falujába:

«Piccini Orsola asszonyságnak Reggianóban, a sienai provinziában.

Kedves Orsola, minthogy te már a múlt esztendőben többször kértél engem, hogy a leányodat, Mariucciát, ha tehetem, helyezzem valami jó szolgálatba, s minthogy ezt neked meg is igértem, de az igéretemet meg nem tarthattam, mert nem akadt olyan hely, a hova ilyen fiatal és tudatlan gyermeket, mint Mariuccia, beajánlhattam volna, és mert most a jó Isten segedelmével volna ilyen hely, tulajdon abban a házban, a hol én szolgálok, kérdezem tőled, hajlandó volnál-e a leánykát elküldeni, hogy mellettem szobaleány legyen, mivel tudd meg, hogy én két idegen, messze országbeli úrnőnél vagyok, a kiknél dolgom oly jól van, hogy nem tudom eléggé megköszönni Istennek ezt a szerencsét és mivel az úrnőim háztartást itthon vezetnek és nekem kell takarítanom, bevásárolnom, főznöm és a vendég igen gyakori a házban, hát az úrnőim

azt mondták, ha tudok egy jó leányt, a ki dolgos és becsületes, fogadjam magam mellé, hogy legyen, a ki segitsen a munkában, hát ezért gondoltam reád Orsola és leányodra, Mariucciára, hogy ha elküldenéd, nem bánnád meg, mert azt mondhatom, csak a menyországban lehet jobb dolga, mint itt van az embernek, a hol soha egy haragos szót nem hall, mintha templomban volna, mert igen csöndes és istenfélő úrnők, ámbár fiatalok, de egész nap az egyik ir, a másik olvas és csak a tisztaságot és jó magaviseletet szeretik, ebben pedig tudom, hogy a te Mariucciáddal meg lesznek elégedve, mert ismerem a házad táját, tudom, hogy ott minden ragyog a tisztaságtól, a mi pedig az ellátást illeti, attól ne félj, mert ebben a házban a cselédet nem hagyják éhezni, mint némely helyen, a hol az asszony egész nap uszályos ruhában ül, de a cseléd szájától a falatot irigyli, azért kedves Orsola, szánd el magad és ha tetszik az ajánlatom, ird meg, elküldöd-e a leányodat és mikor, hogy én ezt előre tudjam, addig is jó szivvel üdvözöl téged mindenkor tisztelő

Alfonzinád.»

— Tessék, — mondta Alfonzine, — irtam annak az Orsolának, hogy a leányát küldje. Sziveskedjék elolvasni a levelet, benne van-e minden, hogy megértsék jól, mert ezek egyszerű falusi emberek és nagyon a szájukba kell rágni a szót.

Elolvasom a levelet és mondom:

— Nagyon jó, nagyon jó, Alfonzine, ámbár egy mondat az egész és a pontozással nem sok időt vesztegetett.

— A pontozással — moňdja ő, — nem kell az ilyen falusi embereknél annyi czeremóniát csinálni. Különben is — teszi hozzá kissé restelkedve, — a nagybetűket mindig elvétem, elcserélem, miegymás. Ezért irok inkább kicsinyeket.

Rendben volt. Megczímeztük a levelet a kellő nagybetűkkel és ment.

Négy nap múlva pedig visszajött rá a válasz és szólt a következőképen.

«Kedves jó Alfonzine. Szivemből örültem a Levelednek, hogy nem feledkeztél meg Rólunk, szegény Emberekről. És hogy a mire Kértelek, most kész vagy teljesíteni, ugyanis Mariucciát illetőleg, a ki is köszöni Leveledet és szintén nagyon örül. Te tudod Kedves Alfonzine, hogy én a Gyermekemet nagyon féltem és olyan nagy Városba, mint Róma, a világért sem küldeném el magára. De hogy Catherinával, a másik leányommal olyan szerencsém volt, tiz évig szolgált egy helyen és onnan férjhez ment, szép ajándékot is kapott, arra gondoltam, hátha Mariucciának is jobb lesz, ha elkerül a háztól. Ha tehát őt Magadhoz veszed, Kedves Alfonzine, én nyugodt szivvel küldöm, mert tudom, hogy melletted úgy van, mintha az anyja mellett volna és hogy te vigyázol rá, nehogy rosz erkölcsü betyarral szóba álljon, mert hallom, hogy Rómában ilyen sok van. Azért ird meg, hogy mi teendője lesz a leánynak, mert tudod, hogy nem ért máshoz, csak fonáshoz és szövéshez, no meg a mi kis mezei munka van így faluhelyen. Te ezt már tudod, hiszen magad is csak innen kerültél ki. Ha a leányomban bizodalmad van, úgy november elején el is mehetne, addig nem, mert most kezdődik nálunk a gesztenyeszedés és azt tudod, hogy ilyenkor minden kézre szükség van.

Szives Válaszodat várja és köszöntet a Te hálás

Orsolád.»

Mire Alfonzine megint visszairt, a mint következik:

«Kedves Orsola, örülök, hogy a leányod küldöd, mert én valami szedett-vedett leányzóval vesződni nem akarok és egy levegőt nem szivok, mert ezek romlottak, Isten bűnül ne vegye, mikor már a világra jönnek és most halljad, mit kell tenni a leányodnak itt mellettem. Reggel segít takarítani ruhát, czipőt tisztogatni, én majd mindenre megtanítom, te csak ne félj, aztán a konyhában segít, az asztalnál ő szolgál ki, erre is meg fogom tanítani, délután meg a vasalásnál lesz mellettem, mert ha ketten leszünk cselédek, azt nem engedhetem, hogy házon kívül vasaljanak, ez mi ránk volna szégyen, a fizetése a leánynak nyolcz lira lesz havonként, valamíg

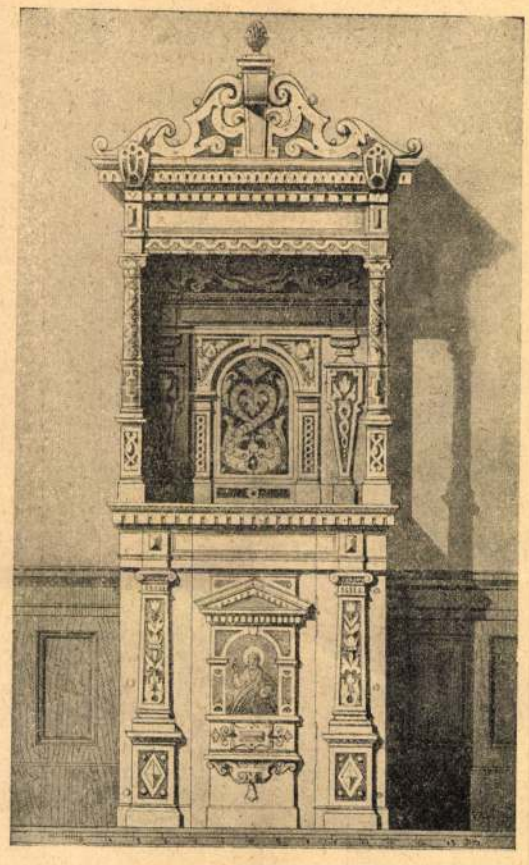

IMASZÉK A BÁRTFAI TEMPLOMBAN 1630-BÓL.

a dolgokba nem tanul bele, azután majd fölemelik a fizetését egy-két lirával, attól ne félj és hogy valakivel barátkozni engedjem vagy sétálni menni, arról szó sincs, azt tudod, hogy én magam is megválogatom az embereket, az ilyen gyermekre pedig épen vigyázni kell, egy véka gesztenyét küldhetsz a lányoddal, meg ha tudsz, egy kosár friss tojást, ha pedig esetleg ruhát csináltattok, vigyázzatok, ne valami sárgát vagy kéket, vagy virágosat, hanem tiszta fekete legyen és a szoknyán ne legyen sok ráncz. Fejkendőt télire ne vegyetek neki, mert azt itt nem viselhet, a ruha nyakára piros szalagot ne varrjatok, ha pedig czipőt csináltattok neki, a sarkában vasszögek ne legyenek, mert viaszkos padló van, meg szőnyeg, a mit megrongálna, testi fehérneműje, tudom, van elegendő, azt rád bizom, a napot mikor jön, irjad meg előre, hogy az asszonyom útiköltséget küldjön előre, a köszönést és hogy hogyan viselkedjék, a városi modort majd megtanulja éntőlem, ebben a tekintetben egészen nyugodt lehetsz, szeretettel üdvözöl

Alfonzine.»

Ezt a levelet is el kellett olvasnom és meg kellett hallgatnom Alfonzine aggodalmait, a ki a dologból országos ügyet csinált. Tele volt aggodalommal, hogy szégyent vall a leánynyal, a ki majd nem tud finoman viselkedni.

— Capirá — mondta minduntalan — a burgonyakapáláshoz ért, meg azokhoz a dolgokhoz, a mikhez én értettem, mikor hazulról eljöttem. Én is elcsúsztam eleinte a padlókon és reszkettem, ha egy tálczát kellett a kezembe vennem. De aztán . . .

Fölcsillan a szeme méltó büszkeséggel, mert eszébe jut, hogy ő egy nagy, fontos hivatalt visel, egy ház gondja, minden apró-cseprő baja az ő vállán, hogy az ő tanácsa nélkül egy szöget sem vernek a falba. Igen, eszébe jut, hogy két idegennek a gondozását magára vállalta, hogy ő felelős mindenért, hogy szabad keze van mindenben és az a ritka kitüntetés éri, hogy havonta háromszornál többször nem kell elszámolnia. Nem minden este, mint más szakácsnőknek, nem nézik meg a kosarát, csak ha ő maga nagyon kivánja, hogy megbíznak benne, hogy sohasem mondják neki, mit főzzön, miből mennyit hozzon, hogy minden a mit tesz, jól van téve. Ezen titokban nagyon megörül és hizeleg is a hiúságának, hogy ő ezt egy falujabelijének megmutathatja, hogy az megirja haza, hogy lám, ennek az Alfonzinának milyen becsülete van Rómában.

Nem is tudja megállni, kimondja:

— Aztán ha az én kezem alatt lesz, olyan legyen, mint én vagyok. Ne úgy dolgozzon, mint a fizetett cseléd a gazdájának, mert akkor csak annak veszik, a mi, hanem úgy dolgozzon, mintha magának dolgozna, mintha a saját anyja házában lenne, mert akkor úgy is tartják, mint családtagot.

Ez a «családtag» szó tetszik Alfonzinenak. Ezt illő szerénységgel többször ki is mondja és mi dehogy is neheztelünk érte. Hogy ő családtagnak számít, ezt kedves egyszerűségében minduntalan elárulja. Asztal fölött, ha vendég van és ő körülhordja a tálat, ha valami tetszik neki a társalgásból, azon nem restell nevetni maga is, mintha ez volna a világon a legtermészetesebb dolog, az általános érdekű dolgokba néha bele is szól, ha valaki roszúl mond egy olasz szót, az idegent készséggel kijavitja. Senkinek sem jut eszébe haragudni érte, vagy illetlennek találni, ha erős csengő hangon kinál valamit, a mit különösen jónak tart és nagyon nagyon szereti, ha kimennek a konyhájába és megnézik a rézedényeket a falon és azt mondják:

— Alfonzine, egész Rómában csak a királyi palota konyhájában vannak ilyen csillogó rézedények, mint ezek a magáéi; hogy csinálja ezt, Alfonzine?

RÉGI FAFARAGÁSUNK MŰVÉSZI EMLÉKEI.

Históriánk viharos századai folyamán épitészeti emlékeink legnagyobb része elpusztult s így ezekkel együtt az őket diszitő szobrászati és festészeti alkotásaink is.

Képzőművészetünk fejlődésének tanulmányozásánál tehát leginkább azokra az ingó müemlékekre vagyunk utalva, melyek a töröktatárdulás inváziói elől templomokban, kolostorokban és várakban nyertek elhelyezést. Leg-

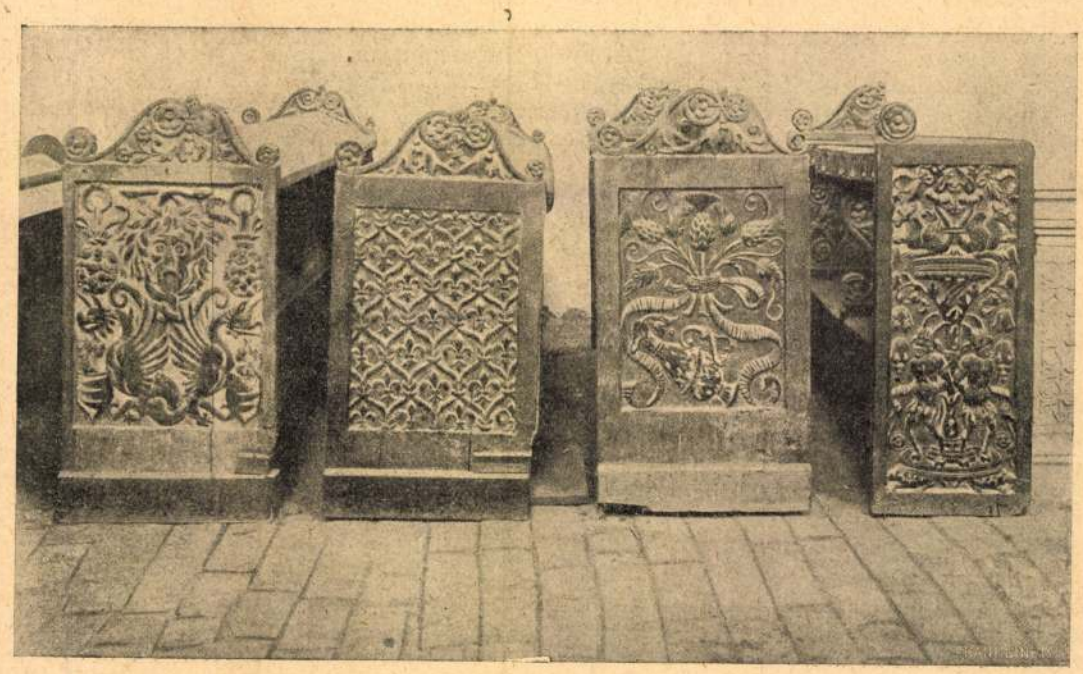

PADOK A NYIRBÁTORI REFORMÁTUS TEMPLOMBAN.

RÉGI MAGYAR FAFARAGÁSOK.

nagyobb részük így el is kerülte a vad hordák vandalizmusát.

Műemlékeink hajdani virágzásáról a fafaragás emlékei is tanuságot tesznek, melyek szinte káprázatos fényt vetnek a gótikus és renaissance izlés magas fejlettségére.

Emlékeinek legnagyobb része a felvidéken maradt fenn, hol a fafaragás művészete a szárnyas oltárokban oly remek műveket alkotott. A háborús mozgalmaktól exponált helyen elevenen pezsgő művészi élet lüktetett s békésebben kultiválhatta művészetét, mint az ország többi része, a mely évszázadokon át valóságos csatamező volt.

A fafaragás művészi emlékeinek nagy részét a templomokba vonult szárnyas oltárok, az azokat díszítő szobrok, halotti sírtáblák, szószékek és, a mi jelen értekezésünk tárgyát képezi, az egyházi székek, stallumok képezik.

Legpompásabb példái közé tartoznak a *bártfai* plébániatemplom széksorai, 1483-ik évből. Architektonikus kiképzésük, a betetőző mennyezet áttört művű, fantasztikus díszítményeivel, polychromiájával, Mátyás király és Beatrix pompásan faragott címerével e széksorokat oly emlékművé avatják, melyeknek párja e korból vajmi kevés akad.

Művészi érték tekintetében a németországi e nembeli alkotások mellé állíthatjuk, s azon hatásra engednek következtetést, a melyeknek legkiválóbb képviselői Wohlgemuth, Veit Stoss, Riemenschneider, Jörg Syrlin, Jan Borman és Brüggemann voltak.

Az egyház szolgálatában álló fafaragás renaissancekori emlékei közül oly művészi alkotásokkal találkozunk, a melyekre a legkiválóbb olasz iskola is büszke lehetne.

A művészi fafaragás fejlődésének tetőpontját Mátyás király idejében érte el. Az olasz iparművészet hatása korán érvényesül hazánkban, korábban, mint a többi kulturnemzeteknél, a mi Mátyás királynak arragoniai Beatrix-al való házasságának s ezáltal a két ország között fennálló kereskedelmi és politikai viszonynak tulajdonítható.

A Mátyás-korabeli stallumok nemcsak művészi kvalitásaiknál fogva értékesek, hanem becses emlékei az illető városok kulturviszonyainak is, mert az ott lüktetői parművészeti tevékenység tanulságos bizonyítékai.

A művészeteket pártoló nagy király udvarában több neves olasz intarziakészítő fordul meg, mint: Benedetto da Majano, Chimenti Camicia, Francesco Cellini és Pellegrino di Terma s nincs kizárva, hogy templomi stallumaink legszebb darabjai ezen mesterek valamelyikének munkája, annál is inkább, mert a faragványok, intarziák stilusában és technikájában olasz mesterek keze nyomát fedezhetjük fel.

A budai királyi palotából kisugárzó művészet hatása szétterjed az egész országban, különösen hazánk felső részén. Bár egyházi butoraink száma az egykorú művekkel szemben elenyészően csekély, mind a mellett azok sorában néhány abszolut értékű alkotással találkozhatunk.

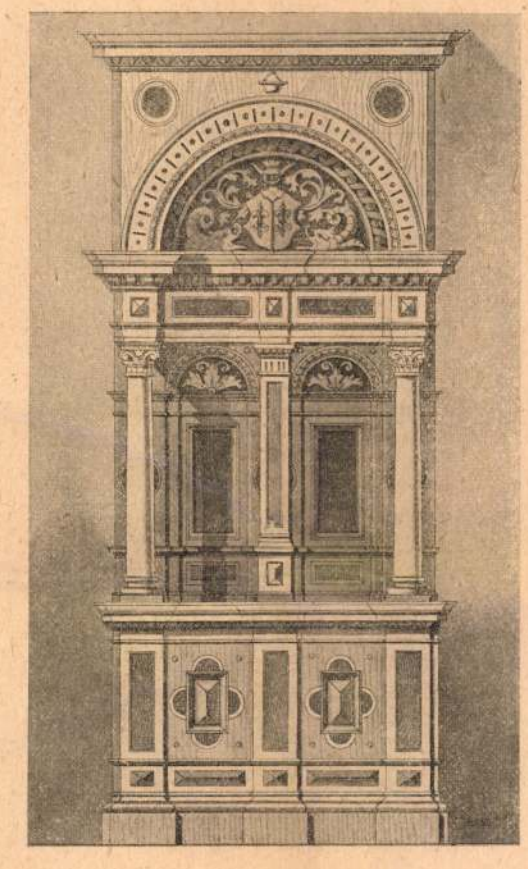

IMASZÉK A LŐCSEI TEMPLOMBAN A XVI. SZÁZADBÓL.

Ilyen a *bártfai* templom egyik négyüléses széksora 1510-ből. Arányai, beosztása, tagoltságának egyszerűsége és szép részletei monumentális hatásuvá teszik.

Magas szinvonalon áll *a lőcsei templom* kettős imaszéke 1542-ből. A formák harmonikus összetételénél és technikájának gondosságánál fogva legjelentősebb faragványaink egyike. A félköríves mezőt díszítő címer pedig remeke a fafaragás művészetének.

Rokon felfogás jellemzi a szabolcsmegyei nyirbátori stallumokat és ugyanezen templom hajójának faragványokkal pazarul díszített *padokat*, melyek úgy az intarziák stilusának és a technikai kivitelnek analogiájából következtetve, egy és ugyanazon olasz mestertől látszanak eredőknek s ezt megerősítik a mindkettőnél előforduló heraldikai motivumok is, mint a templomot alapító Báthory István családi címere, az azt tartó sárkány, amorettek által emelt kandeláberek, faunok, gyümölcsfüzérek és stilizált liliomok.

Német hatásra vallanak a *lőcsei*, *gölniczi* és *a körmöczbányai* templomok stallumai az 1620-ik évből. Utóbbit az Iparművészeti Muzeum őrzi. Mestere nem az egyes gazdag részletekkel kereste a hatást, mint inkább a formák harmonikus összetételével s tiszta szerkesztésével.

A renaissance klasszikus szépsége szerencsésen egyesül a barokk-kor izlésének csapongó gazdagságával a sárosvármegyei muzeumban látható, fából faragott templomi széken, melyet, *Buchholtz Simon*, Bártfa város szenátora 1630-ban készíttetett a maga és családja számára. A bártfai plébánia templom az ő idejében a lutheránusok kezén volt 1672-ig, mikor Lipót király ediktuma folytán ismét visszakerült a katholikusokhoz, kik vallásuk dogmáinak megfelelően, a tisztán világi vonatkozású emlékeket eltüntették. A Buchholtz-féle stallum se kerülte el teljesen ezt a sorsot; bár nem semmisítettek meg, de megelégedtek azzal, hogy a hátlapnak ülőpad feletti részét díszítő festményt, mely a stallumot készíttető Buchholtzot családjával együtt ábrázolta, sűrű olajfestékkel mázolták be. Néhány év előtt, a közelmultban egy szerencsétlen merénylet révén szomorúan ismert műkedvelőnek, Junga Sebő honvédszázadosnak nagy fáradsággal sikerült a festményt borító festékréteget vegyi úton eltávolítania s a képet a maga egészében napfényre hozni a festőművész nevével együtt: «Pinxit Hans Grünwald 1630.»

A barokk-korszak ezen immár közel háromszázéves művészi alkotása számra nézve azonban nem az utolsó. Kisebb-nagyobb templomokban, várakban, kastélyokban és muzeumokban egész sora látható faragásunk emez emlékeinek, a melyek a régi városok régi lakóinak magas szinvonalon álló kulturviszonyairól és fejlett művészi izléséről tesznek tanuságot.

Myskovszky Ernő.

A ZÁGRÁBI MAGYAR KIÁLLÍTÁS.

A horvátok fővárosában hat esztendővel ezelőtt alakult meg a Zágrábi Magyar Társaskör, mely csendes, hangtalan munkássággal iparkodik azon, hogy a két testvérnemzet fiai a társadalmi téren egymáshoz közeledjenek és ilyképen közvetlen-közelről, személyes érintkezés révén egymást megismerje és megszeresse a magyar és a horvát.

A Zágrábi Magyar Társaskör hivatást tölt be a Drávántul. Ez az egyesület a legelső és legnagyobb magyar társadalmi intézmény Horvát-Szlavonországokban, a mely irányít, eszméket valósít, gondolatokat fakaszt, s a mellett, hogy tagjainak kellemes szórakoztatást nyujt, terjeszti a hazai közművelődést, felolvasásokat, hangversenyeket tartat, hogy a magyar irodalom remekeivel, a nemzeti zene gyöngyeivel megismertesse a vendégül látott horvátokat is.

A Zágrábi Magyar Társaskör-t gróf Széchenyi István szelleme lengi át, mert követi azt az utat, melyet a legnagyobb magyar társaskőreinknek, egyesületeinknek kijelölt. Ez a szellem vezérelte legujabban a Társaskör vezető-

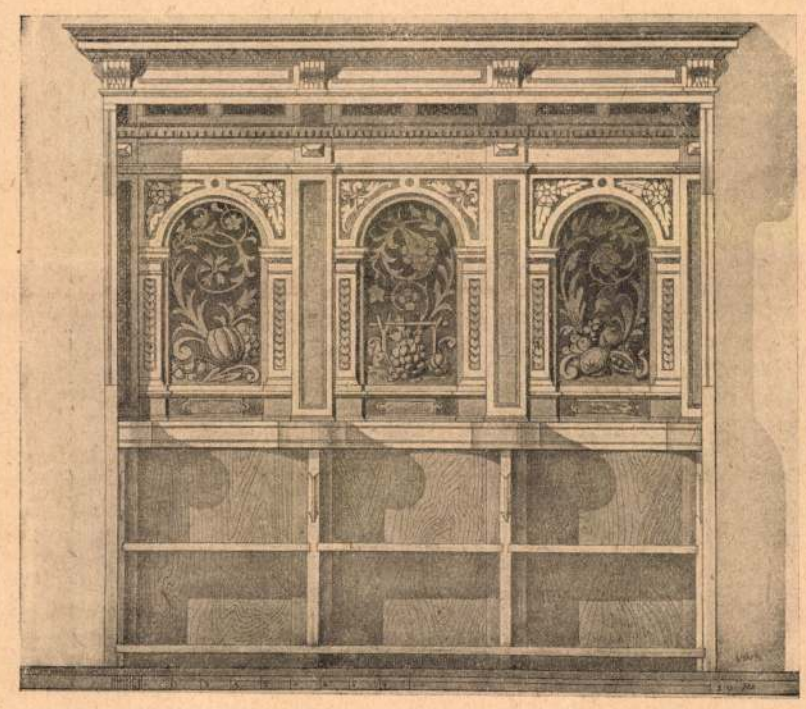

TEMPLOMI SZÉK GÖLNICZEN A XVII. SZÁZADBÓL.

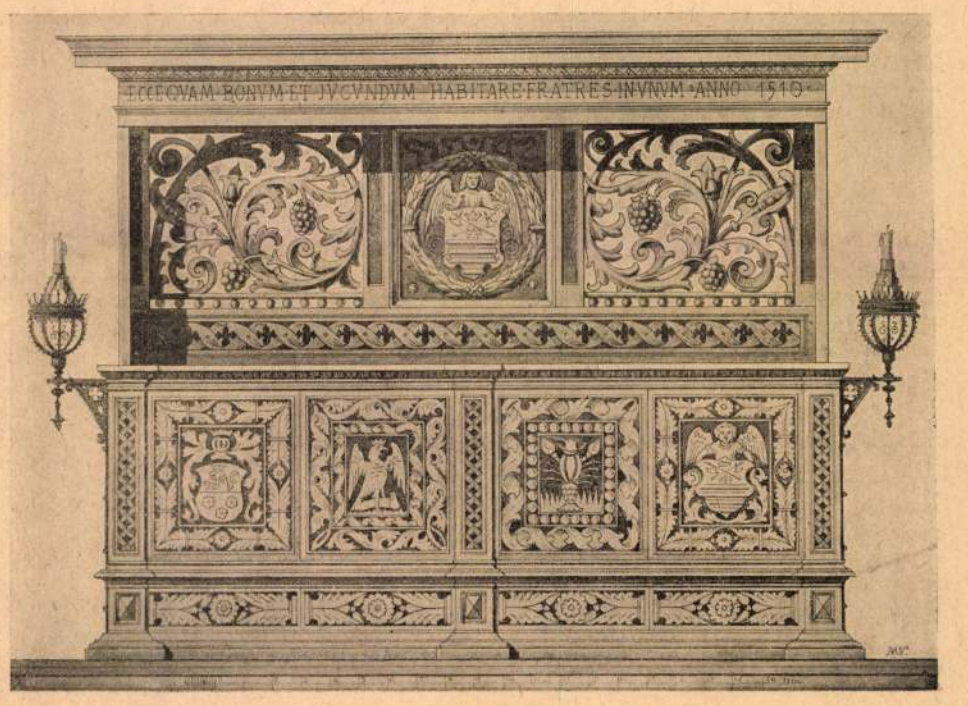

TEMPLOMI SZÉK BÁRTFÁN 1610-BŐL.

RÉGI MAGYAR FAFARAGÁSOK.

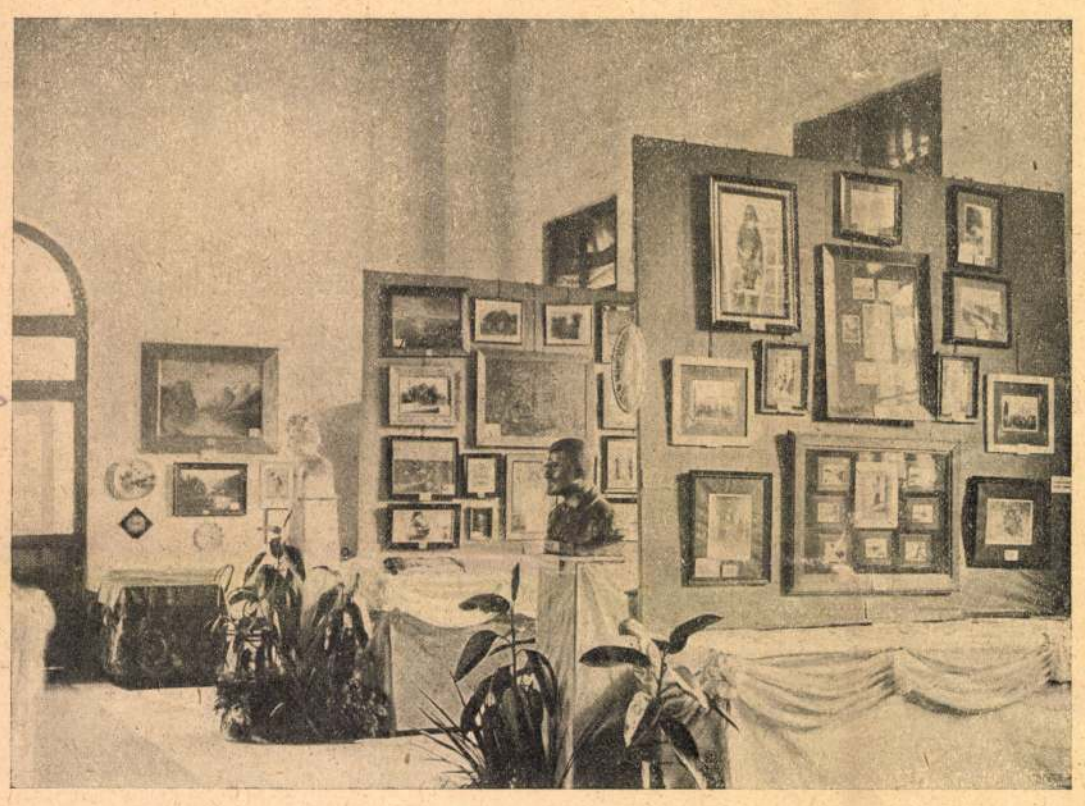

FÜLKÉK FESTMÉNYEKKEL.

ségét is, midőn elhatározta, hogy a horvát-szlavonországi magyarok kézügyességéből kiállítást rendez, hogy bebizonyítsa a «barbár»-nak elnevezett magyar teremtő erejét, alkotó képességét.

A drávántuli magyarság kulturtörténetében nagy előrehaladást jelent a zágrábi magyaroknak ez az elhatározása, melyet november hó 27-én valósítottak meg.

Ekkor nyilott meg ugyanis a horvát-szlavonországi első magyar kiállítás a zágrábi m. á. v. iskola tágas, kényelmes tornacsarnokában. A kiállítást november hó 27-től deczember 8-ig tartották nyitva és ez idő alatt nemcsak vidéki magyarjaink, hanem vadidegen horvátok is szivesen keresték föl a kiállítást, hogy izlésüket fejleszszék és elgyönyörködjenek a magyarok művészi törekvéseiben.

A kiállítás nem várt sikere felülmulta a támasztott reményeket is. A kiállított tárgyak ugyanis, főleg a szobrászati munkák, a fafaragások és a kézimunkák a legerősebb kritikát is kiállták. A halasi, a csetneki csipkék, a hetényi és kalotaszegi varrottasok, a bevándorolt szlavoniai magyarság pásztorfaragásai állandóan lebilincselték a látogató horvátok figyelmét, a kik több rendelést is tettek a magyar háziipari termékekből.

Ez a kiállítás tanuságot tett a drávántuli magyarság kulturális előrehaladásáról, intelligenciájáról, mert az a nép, mely szabadidejét a múzsák társaságában tölti, a mely senkitől sem támogatva, senkitől sem biztatva foglalkozik az alkotó művészettel, az megérdemli, hogy nemcsak otthon vegyék komolyan, hanem azok a horvát testvéreink is, a kik eddig nem tudtak, vagy nem akartak minket megérteni, bennünket észrevenni.

A zágrábi magyarok művészi vállalkozásukat önerejükből oldották meg. Annyi lelkesedéssel, ügyszeretettel még nem rendeztek kiállítást, mint ez a maroknyi magyarság, mely tudta, átérezte, hogy a kiállítás sikere, csinossága, izléses elrendezése a magyar névnek becsülést jelent, nekünk pedig tiszteletet az elfogulatlanul itélkező horvátoknál.

Nemzeti szempontból igen kivánatos lenne, ha a zágrábiak legalább egyszer évenkint megismételhetnék az ilyen kiállítás rendezését. A Nemzeti Szalon vándorkiállítását, a háziipari szövetségek termékeit, a magyar iparművészeti tárgyakat kellene itt évenként bemutatnunk, hogy a velünk érző horvátjaink, a kik idegenkedésből, vagy kényelemszeretetből nem látogatnak föl hozzánk Budapestre, itt helyben ismerhessék meg a magyar geniusz tudását, művészetét.

Sági Ernő.

SPANYOL-MAROKKÓI HÁBORÚ SZINHELYÉRŐL.

I. Melilla.

Melilla, deczember 6.

Mint egy ragyogó délibáb csalóka képe, úszik a Földközi-tenger szivárványos hullámai felett *Melilla*.

Szebb pontot nehezen találhatnánk ez elveszett paradicsomnál. Festőibb díszlet alig képzelhető az egykori rettegett kalózvárnál. A titokzatos Afrika ezen bájos tájképe az utolsó hónapok pusztító harczainak mezeje. A spanyol-marokkói háború főhadiszállása Melilla.

A csillogó látszat, és komor való között nagyobb különbség nem lehetne, mint a derült első kép, és a mit aztán partra szállva, a helyzetet megismerve a helyszinén találunk. Fegyverben van az egész helység. Laktanyákká lett átalakítva minden arravaló épület. Raktárakat találunk minden lépten-nyomon, és a hol még üres tér marad, ottan sátrakat feszítettek ki vagy ágyúk állanak tüzelésre készen.

Az egyébkor csendes Melilla most csupa sürgés-forgás. Csapatok vonulnak szakadatlan sorokban fel és alá. Őrjáratok követik egymást. Lovas staféták vágtatnak minden irányban. Lárma, dobpergés, harsona hangjai visszhangzanak körülöttünk, mibe minduntalan a puskák ropogása, vagy egy-egy távoli üteg moraja vegyül.

Immár félesztendeje, hogy az ostromállapot tart, a nyár kezdete óta folyik a háború, a nélkül, hogy a helyzet javulna, vagy hogy közeli béke megkötésére lehetne következtetni.

Alig teszi le a fegyvert és adja meg magát az egyik törzs, támad a másik. Mert mind ez emberek megannyi külön *tribust* képeznek, egymástól teljesen függetlenek, és magának a szultánnak fenhatósága tulajdonképen inkább csak névleges.

A tájékozatlanság, a mi a világ e sarkát illeti, általános. Marokkóról sem alapos történeti munka, sem megbizható földrajz nincs. Annál nagyobb volt meglepetésem annak idején első utazásom alkalmával. Azóta többször visszatértem, minden alkalommal újabb és újabb érdekes vonásokat ismerve meg és szebbnélszebb helyeket fedezve fel.

Az elhagyatott mór császárság Afrika egyik legszebb részét öleli fel. Völgyei kicsik, és bőven teremnek a mai kezdetleges földmívelés mellett is. Hegységei, melyek nem egyszer alpesi magasságot érnek el, a leggazdagabb bányákat rejtik. A tenger mellékének egyes pontjai olyan szinesek és ragyogók, hogy méltán versenyezhetnek a Földközi-tenger északi partjaival, a Rivierával.

Ezért érthető, hogy a legrégibb időktől kezdve meghódítására véres hadjáratokat folytattak. Első gyarmatosítóknak *Feniczia* hajósait tekinthetjük. Majd jöttek a *görögök* és a *rómaiak*. A klasszikusokat olvasva, nem egyszer látjuk megemlítve. Innét tudjuk, hogy *Augusztus* császár több várost római polgári jogokkal ruházott fel. *Claudius* római gyarmattá kebelezte be és *Diocletian* idejében többször találkozunk a *Provinczia Mauritaniá*-ban viselt hadműveletek leirásával. Az akkori Afrikát ismertető irók között *Sallustiust* kell első helyen említenünk. E rokonszenves történésznek tolla nemcsak a legcsillogóbb, de mint Afrika kormányzója, a helyszinén szerezte tapasztalatait. Érintkezett a nép minden osztályával, többizben beutazta az egész óriási területet. Mert ne feledjük, hogy mind ekkoráig se Tripolis, se Tunis, se Algir vagy Marokkóban nem mehetünk olyan félreeső vidékre, hol ne találnánk a rómaiak emlékeire.

Róma után *Bizáncz* uralma következett, majd érkeztek a *Vandalok* és *Gótok* és végre az ekkor alakuló keresztény Spanyolország *Provinczia-heteriorja* lett. A VII. század utolsó évében érkeztek végre az arabok. *Damaskus* hatalmas *califái* küldték meggyőzhetlen seregeiket. *Mirza*, a nagy hadvezér, kinek nevével olyan gyakran találkozunk az arab irók műveiben, elfoglalta Afrika egész éjszaki részét

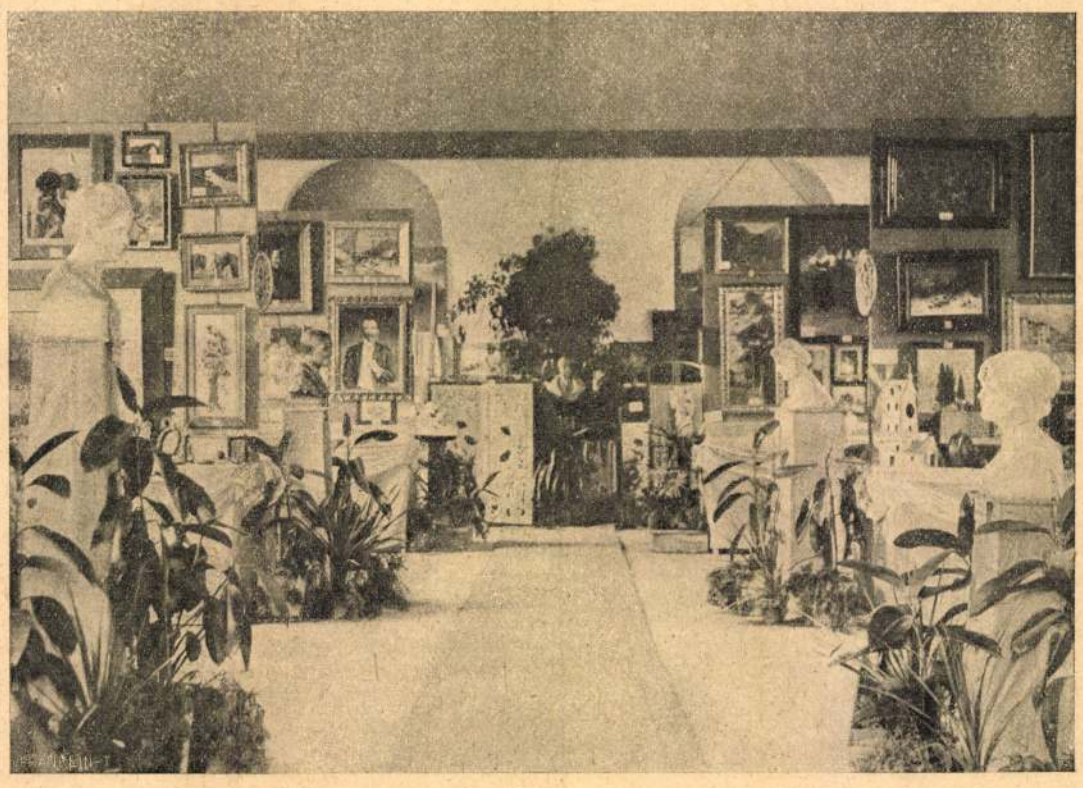

A KIÁLLÍTÁS TERME.

A ZÁGRÁBI MAGYAR MŰKIÁLLÍTÁSRÓL.

Magyar falfestés

Puskás Lajos: A magyar falfestés árpádkori emlékei.

8°, 7K, 32L, Budapest, 1932.

Magyar Magyarország falképek

Römer, Flóris: Kirchliche Wandgemälde des XIII. und XIV. Jahrhunderts in der Eisenburger Gespanschaft.

; K, L, Bécs, 1874.

Magyar Magyarországi falképek

Rómer Flóris: Régi falképek Magyarországon.

2°, 77K, 17DL, Budapest, 1874.

Magyar:
Magyarország fal-
képek a XVIII. szban

Pasteiner Gyula: XVIII. századi falképek
Magyarországon.

Ernst Mihály: A dunántúli falpestés közéleti emlékei.

8°, 26K, 83L, Budapest, 1935.

Magyar falpestés

dunántúli

közéletben

Magyar falu építőművészete

Mihályi Ernő: A magyar falu építőművészete.

Kny. Sannonhalmi Szemle
8°, 17K, 47L, Sannonhalma, 1934.

<Magyar falu egyházmüvészete>

Mihályi Ernő: A <>

Kny. Pannonhalmi Szemle. 8 r. 17 Mép 47 l. Pannonhalma, 1934

Gent (1573)

Kisszeben sz. Kir. v.

618. Szám
1917

Tárgy: A Kisszebeni templo
leégett tornyának
állítása.-
185/.1917 sz. átirat.-

A
műemlékek országos bi

Fénykép

Magyar Falo: PP 21219/1-11 Hegedüsné

A III. Magyar Képzőművészeti Kiállítás megnyílása. (Pór Bertalan megnyitó beszéde, - Részletfelvételek.)

1952.

Meg. van

A MAGYAR FAMETSZET A XX. SZÁZADBAN

alósággal alig fogható fel, hogy ma, a húszadik században, a korlátlan technikai lehetőségek korában a fametszetet, a tisztára manuális eljárást még nem szorították ki más eljárások, sőt bizonyos országokban a fametszet nagy népszerűségnek örvend ma is és széles rétegek számára szánt kiadványokat sűrűn illusztrálnak vele.

A fametszet, melynek legnagyobb művészei Hans Holbein és Albrecht Dürer voltak, fénykorát a tizenhatodik század első részében élte és ma, midőn a mechanikai sokszorosító eljárások soha nem remélt tökéletességet értek el, újra virágzásnak indult.

Ennek okát ott kereshetjük, hogy a könyvbarátok csemegét látnak a művészi fametszetben, mely minden közvetítő eljárás nélkül, a művész keze munkáját adja nekik meghamisítatlanul, másrészt pedig legszervesebben kapcsolódik a betűhöz, melynek anyaga annakidején szintén fa volt.

A magyar kultúra már a tizenhatodik századból tud felmutatni olyan könyveket, melyek fejlett nyomdákból magyar fametszők munkáival díszítetten kerültek ki. Az acélmetszet szorította ki a könyvek díszítésénél a fametszett, mely ugyan a múlt század végén újra szerephez jutott Magyarországon is, de maradandó művészi értékű fametszet vajmi kevés maradt fenn.

Bár már a század első évtizedében egyes értékes fametszetű lapok jelentek meg kiállításokon és tárlatokon, a fametszet igazi föllendülését Magyarországon a háború utáni erős könyvkiadói tevékenység és a könyvek tökéletesebb nyomdai kiállítása hozta magával. Elsősorban vonatkozik ez bibliofil kiadványokra, melyeknél a kiadók minden eszközt megragadtak, hogy többet és művésziebbet nyújtsanak, mint annakelőtte.

A jobbnál jobb papirokon, gondosabb tipográfián, ízléses kötéseken kivül az volt a törekvés, hogy a könyv oldalait változatosabbá tegyék megfelelő illusztrációk beiktatásával. Ennek a célnak legjobban a fametszet felelt meg. Míg a rézkarc és litográfia külön nyomdai, illetőleg sokszorosítási eljárást, gyakran a könyv papíranyagától eltérő papírt is igényel és a könyv kötésénél nem minden helyre illeszthető könnyűszerrel be, a fametszet könnyen nyomható együtt a könyv szövegével, szöveg közé illeszthető és a könyv előállítási költségeit sem növeli túlságosan.

Hogy a fametszet Magyarországon mégsem terjedt el annyira, mint Németországban, de főként Franciaországban, annak tulajdonítható, hogy a művészek csak kis része metszi ki sajátkezűleg a dúcot és hivatásszerű fametszőink azon hosszú idő alatt, míg a fametszet teljesen stagnált, részben elhaltak, részben pedig nem tudnak teljesen alkalmazkodni a modern művészek sokszor sajátos modorához.

Erdélyi Helikon
1930. okt.

CSABAI ÉKES LAJOS: MODERN MADONNA. (Eredeti fametszet.)

(Rosner: Magyar fametszet c. cikkéhez.)

Ennek ellenére az elmúlt tíz-tizenöt év könyvtermésében igen nagyszámban találunk jelentős fametszeteket és grafikusaink legjobbjai foglalkoznak ma is a fametszettel.

A magyar fametszet új korszakának kezdetét körülbelül 1905-re tehetjük, amikor is Conrad Gyula a Műcsarnokban kiállítja első fametszetű lapjait, melyek a régi iskolával való szakítást jelentik. Hosszú időn keresztül Conrad egyedül áll fametszeteivel, melyek sűrű egymásutánban jelennek meg, belföldi és külföldi sikert és állami elismerést aratva.

1908-ban ugyancsak ő készít teljesen magyar motívumokból hatszínű fametszetsorozatot, melyek az első több dúcról nyomott fametszetek Magyarországon. Con-

rad, ki ma is a véső legbiztosabb kezű mestere, feltétlen ura az anyagnak. Lapjai teljesen visszatűkrözik alkotójuk belső harmóniáját. Krudy Gyula Pesti Évkönyvéhez készített iniciáléi kis méretekben is megtartják Conrad nagy lapjainak sajátosságait és teljes mértékben beilleszkednek a könyvoldal egységébe. Újabb munkái közül különösen ki kell emelni magyar tárgykörű naptárfejléceit és igen ízléses karácsonyi lapjait.

Conradnak hosszú időn át nem volt követője a fametszetben. A háború sodorta vissza Magyarországba Divéky Józsefet, ki a háború előtti éveket Ausztriában, Belgiumban és Svájcban töltötte. Divéky találkozása a magyar könyvkiadással döntően befolyásolta kiadóink elhatározását fametszetekkel illusztrált könyvek kiadására. Az a két kötet, melyet a háborus inség közepette a békéscsabai Tevan-nyomda Divékyvel karöltve napfényre hozott: Fazekas: Ludas Matyija és Gvadányi: Peleskei nótáriusa ma is díszei a magyar könyvkiadásnak. Divéky ezekben a gazdagon illusztrált kötetekben mutatta meg virtuózítását, a tárgy teljes átérzését és kis képein rusztikus módon érzékeltetni tudta a kor teljes atmoszféráját. Mindez biztos rajztudással párosulva nemcsak a magyar fametszet, de a magyar könyvillusztrálás terén is maradandót alkotott. Harmadik kötete ennek a sorozatnak nem jelent meg, bár Csokonai: Dorottyájához készült illusztrációi, ha lehet, még az első két kötetét is fölülmúlták gazdag humorukkal.

Fiora Margit: Csoda.
(Eredeti fametszet.)

(Rosner: Magyar fametszet c. cikkéhez.)

A háború után Divéky visszakerült Svájcba, hol folytatta grafikai munkásságában a fametszetet is. Az Orrel Füssli-cég egy jubileumi kiadványában megjelent illusztrációi, Roelli daloskönyvének több mint harminc képe még érettebben, még gazdagabban tűkrözik művészetét és technikai tudását. Mindezeket azonban felülmúlják fametszetű képei: Savanarola, Bábel és menekülés Egyptomból, melyekkel a fametszés mestereinek első sorába küzdötte fel magát.

A túlkorán elhalt finomlelkű Gara Arnold, ki minden grafikai eljárásban számottevőt alkotott, a fametszettel elég mostohán bánt, és csak két könyvben találunk aránylag kis számú, de művészetét jellemző, sötét tónusú, erősvonalú, hatásos foltú fametszetet. Pharao című lapja egy bibliai fametszetsorozat első és egyben egyetlen elkészült lapja.

Bortnyik Sándor, a magyar grafikának ez az univerzális tehetségű művésze, munkásságának első idejében fametszettel is foglalkozott, szép eredménnyel, azonban a linoleummetszet kedvéért jóformán teljesen elhanyagolta. Mindazonáltal tizen-

iadaia Svévvel előbb!

három év előtti lapjain is kellően érvényesülnek erős egyénisége és örök-aktuális témái.

A fametszet feléledése tulajdonképpen Kozma Lajosnak köszönhető. Kozma, a kiváló építész és iparművész már fiatalabb éveiben is szívesen foglalkozott grafikával, melyet át- megátszőtt iparművészeti és építészeti elemekkel. (Találkozás Hamupipőkével). A népies ornamentika is erősen hatott rá és mindezt erős kézzel fogta ösze és gyúrta bele egy anyagba, mely dús fantáziája által megtermékenyítve alkotta a legstílusosabb és a könyv egységét legteljesebben megóvó fametszetet. Az a hatalmas fametszetanyag, melyet Kozma alkotott, nem jöhetett volna létre akkor, ha nincs egy tradiciókkal és a régi könyvművészet legapróbb részleteiben is teljesen jártas kiváló könyvnyomdászunk, Kner Imre, kinek kezdeményezésére 1920—22-ben megszületett egy olyan tipográfiai fametszetsorozat, melyhez hasonlóval tudomáosm szerint a kontinens egyetlen nyomdája vagy kiadója sem rendelkezik. Fejlécek, záródíszek, kis és nagy iniciálék, körzetek és kisebb kompoziciók alkotják ezt a sorozatot, melynek mérhetetlen előnye, hogy az egyes darabok tetszés szerint kombinálhatók s ezáltal megszámlálhatatlan variáció majdnem kimeríthetetlen lehetőségét nyújtják. Ezek a fametszetek megfelelő tipográfiai elhelyezésben a könyvnek esztétikai hatását ki nem fejezhető módon emelik és legélénkebb például szolgálnak arra, hogy kellő áldozatkészség a megfelelő helyen mennyire kamatoztatható.

Kolozsváry Sándor: Illusztráció: „Voltaire: Candide"-hoz. (Eredeti fametszet.)

(Rosner: Magyar fametszet c. cikkéhez)

Kozma az előbb felsorolt művészekkel ellentétben nem maga metszi rajzait fába, hanem azokat teljesen áttetsző selyempapirra rajzolja és a maga céljaira nevelt

JASCHIK ÁLMOS: SIRBATÉTEL. (Eredeti fametszet.)

(Rosner: Magyar fametszet c. cikkéhez)

fametszővel, személyes felügyelete mellett véseti ki. Kozma e sorozaton kívül sok könyvet illusztrált fametszetekkel, melyek közül különösen régi magyar balladákhoz, Kner három cseppke könyvéhez és Ady: „Margita élni akar" verses regényéhez készült fametszetei emelendők ki. Ő volt különben Magyarországon az első művész, ki a fametszetet a csomagolás szolgálatába is állította.

A művészek egész sorára kihatással volt Kozma ilyen irányú munkálkodása és a könyvkiadókra is buzdítólag hatott a példa.

Azok a művészek, akik Kozma után a fametszettel foglalkozni kezdtek, Dankó Ödön, Csabai Ékes Lajos, Fáy Dezső, Fiora Margit, Gróf József, Kaesz Gyula, Kner Albert, Molnár C. Pál és Reiter László voltak.

Csabai Ékes Lajos először Kozma nyomdokain haladt, mint ahogy sok művész Kozma ornamentális kompozicióinak hatása alá került és csak nehezen tudott ez alól szabadulni. Ebből a korszakból kiemelhető igen sikerült ABC sorozata, melynek egyes betűi úgy ötletében, mint kompozicióiban apró mesterművei az iparművészetnek. Átmenetileg Masereel hatása alatt állott Ékes, míg újabb munkái, így modern Madonnája is teljesen egyéni törekvéseit mutatják.

Fáy Dezső grafikájának összes nagy értékeit revelálják fametszetei, melyekből

DIVÉKY JÓZSEF: ILLUSZTRÁCIÓ: CSOKONAY: DOROTTYÁ-HOZ
(Eredeti fametszet.)

DIVÉKY JÓZSEF: ILLUSZTRÁCIÓ EGY DALOSKÖNYVHÖZ.
(Eredeti fametszet.)

(Rosner: Magyar fametszet c. cikkéhez)

KOLOZSVÁRY SÁNDOR: SZT. FERENC. (Eredeti fametszet.)

(Rosner: Magyar fametszet c. cikkéhez)

ősi erő, nagy érzék humor és tragikum iránt tűkröződik vissza. Igaz veszteség, hogy ma kevés alkalom kínálkozik könyvek fametszetű illusztrálására, mert minden meg nem született Fáy-fametszet a magyar grafika vesztesége.

A hosszabb idő óta Párisban élő Fiora Margitnak régebbi fametszeteit ismerjük csak, azonban ezekben is teljes mértékben kifejezésre jut az őt jellemző szubtilis, de azért mégis határozott kifejezőmódja.

Gróf József, ki barokk fantáziáját a mai élet legnagyobbrészt iparművészeti motívumaival szövi át, Bánk bán egyes felvonásaihoz készített fejlécekkel és záródíszekkel mutatta meg leginkább azt az utat, melyen az efajta díszítő iparművészeti kompozíciónak haladnia kell.

Kaesz Gyula csak néhány fametszetű lapot készített, mert működési terét, mint az Iparművészeti Főiskola belső építész tanára erre a tárgykörre helyezte át.

Kner Albert, a Pancsatandra-illusztrációknál bizonyította be, hogy stílusban is teljesen bele tudja magát élni az illusztráció tárgyába.

Molnár C. Pál, kinek festményei és rajzai általános megbecsülést és elismerést

KOZMA LAJOS: „MOLNÁR ANNA". (Fametszet.)

(Rosner: Magyar fametszet c. cikkéhez)

szereztek az igen tehetséges fiatal művésznek, Keleti Artur: Angyali üdvözletéhez készült illusztrációiban is érvényesítette sajátos, egyéni modorát, habár ezen illusztrációk régi renaisance-korabeli mesterek modorában készültek és nem is ő metszette őket fába. Teljesen visszatükrözik azonban egyéniségét és bámulatos rajzkészségét a római magyar intézetben készült legújabb eredeti fametszetei, melyek a magyar fametszésben teljesen új irányt szabhatnak.

Reiter László teljesen új utakon jár és habár munkái nem érdekesség nélkül valók, legnagyobb hibájuk, hogy anyagszerűtlenek.

Divéky nyomdokain haladt az első időben az igen tehetséges Kolozsvári Sándor, ki azonban Voltaire: Candide illusztrációiban megtalálta saját magát és kife-

jezésmódját. Nyugtalansága és mindig új felé törő természete új és új stiluskísérletek felé sodorják, melyek egy érdekes állomásán mutatják a művészt Szent Ferenc elnevezésű fametszetében.

Külön fejezet a magyar fametszés új korszakában a Debrecenben élő Gáborjáni Szabó Kálmán, ki egymaga közel annyi fametszetet készített, mint többi grafikusaink együttvéve. Ő talán egyetlen grafikusunk, ki kizárólag a fametszetnek szenteli munkásságát és teljesen kiforrott egyéni stílusával hívatott arra, hogy a külföld előtt a magyar fametszet reprezentánsa legyen.

Grafikusaink közül egyesek néha-néha egy-egy fametszettel megajándékozzák a magyar grafikát, így igen finomak és kifejezők Vég Gusztáv illusztrációi Molnár Antal Jazz című könyvéhez és bájosak a kiváló karikaturista Major Henrik apró biedermayer fametszetei Krudy: Aranykézuccai szép napok című kötetéhez. A Párisban ma első sorban álló Vértes a háború éveiben még Vértes Marcell név alatt készített illusztrációkat Keleti Arthur: Raymondo és Bertrandus históriájához, mely fametszetek az olasz rémregények illusztrációinak modorában utolérhetetlen ötletgazdagsággal, rajztudással és humorérzékkel jellemzik a kiváló művészt.

Jaschik Álmosnak talán csak egy fametszetét bírjuk, a sirbatételt, mely ennek az elismert grafikusnak teljes kompozíciókésségét és rajztudását tükrözi vissza.

*

Fametszettel foglalkozó művészeink sorát lezárva, nem fojthatunk el egy sóhajt. Egy sóhajt, mely a további fejlődés mérlegelését tekintve önkéntelenül előtör. A mindinkább kiéleződő harc a könyvpiacon, az árak végtelen versenye el nem képzelt mélységek felé mindinkább illuzóriussá teszi a nemes könyvillusztráció lehetőségét, bibliophil kiadványaink száma elenyészően csekély, az egyes fametszet-lapok értékelése mélyen alatta áll a rézkarcokénak. Nem rózsás kilátásokat nyújt a jövő.

Ha azonban mégis fellendül a magyar könyvkiadás, ugy olyan művészek fametszeteivel díszíttethetik könyvkiadóink könyveinket, melyek méltán veszik fel a versenyt Európa bármely nemzetének fametszeteivel.

(BUDAPEST) *ROSNER KÁROLY*

Divéky József: Gvadányi: Egy falusi nótárius budai utazásá"-hoz.
(Eredeti fametszet. — Rosner: Magyar fametszet c. cikkéhez.)

JÓZSEF ATTILA KÉT VERSE

ARRÓL, HOGY BELŐLEM, AKI SZARVAS VOLTAM, FARKAS LESZ

Futtam, mint a szarvasok,
lágy bánat a szememben.
Famardosó farkasok
űznek vala szivemben.

Aggancsom rég elhagyám,
törötten ing az ágon.
Szarvas voltam hajdanán,
farkas leszek, azt bánom.

Farkas leszek, takaros.
Varázs-üttön megállok,
ordas társam mind habos,
mosolyogni próbálok.

S ünőszóra fülelek.
Hunyom szemem álomra,
setét eperlevelek
hullanak a vállamra.

ESIK

Állok, lábamnál tócsa nő
a pocsolyához — az a dolga.
Bevont farokkal bú elő
az eb, hogy lábom megszagolja.
Kövér az ég, az üdv a gondja,
pislog, dagad a püspök dombja,
fütyülnék s számra pára jő,
hát megfontoltan, mint a dudva,
gőzölgök szépen, komolykodva,
révedek én is, révedő.

Fütyültem könnyedébb koromba',
esik, hogy nőjjön sár meg bodza,
csak egy hüvösen heverő
répa, egy jámbor meszelő
meg én hallgatjuk gondolkodva.

Magyar fametsző-
művészet

— A régi magyar fametszőművészet története. *Debreceni Szemle* XIV. évf. p. 247—249, 317—324.

1940

Lárd

tt. _ Eltemettetett ugyanott 1640

er részletet ábrázol az előtérben
zitett hajókkal, jobbról köröndök-
nenső partján pedig rakodó csolnak-
rdult hajós ~~áll~~, a ki vizi jármű-
get ~~[illegible]~~ és térdig érő nadrágot
gón podgyászt visz és a mely felé balról
n közelednek ~~balról~~ részint holmikkal, ré-
ül a középütt látható bárka válik ki,
őrség van és a melynek tetején ~~[illegible]~~ az utasok
t. Körülötte több vitorlás és két csol-
óbbiak egyike jobbról ~~[illegible]~~ és
vez, egy kormányoz és kettő ül,

m,--Lelt,sz,4375,-- Értéke 3000 K,--
junius 19-én (1312-912),-- Az adományt
-iki 86515 sz,leirat (1550-912),--
16-án (453-913).

L törekszik előre

951-912
-912-1
lt,8932,

174

Magyar fametsző-
művészet

Tóth Ervin: A régi
magyar fametszet-
művészet kötetéről

Magyar Mér

18 K, 9 L,

Tanulmányo

146 L, II.

179 L, IV

, VI

Tarnóczi Jó

kövei.

Teplánszky

Kis 8 o, 0

Térey, Gabri

Philipp A.

London, 190

Thallóczy I

Archeologia

1899.

Thaly Kálmá

lop történe

Magyar Jatemplomok

Zaloziecky, W. R.: Gotische und barocke Holzkirchen in den Karpathenländern.

8°, 127K, 130L, Bécs, 1926.

Balogh Ilona: Magyar fatornyok.

8°, 50K, 194L, Budapest, 1935.

Magyar fatornyok

Domanovszky György: Magyarország egyházi
festészete. Bereg megye.

8°, 25K, 107L, Budapest, 1936.

Magyarország egyházi festészete

Magyar

Magyarországi fatemplomok

A volt cseh megszállt terület és Slovákia fatemlomai.

Żalozieczky, W. R.: Gotische und barocke Holzkirchen in den Karpathenländern. Wien, 1926

Emlitve:

Szárádok 1933. 316. l.

Magyar

Magyarországi fatemplomok

Bihar vm fatemplomai

Coriolan Petranu: Monumentele istorice ale judetului Bihor. I. Bisericile de lemn. 4-r 64 l 124 t. Sibiu 1931. Krafft & Drotleff S.A.

ism

Kampis Antal

Századok. 1933.

315–319. l.

Borovszky Bihar vm. tört adatai teljesen megbízhatatlanok

150 fatemplom áll még ma is Bihar vmben.

Legrégibb a borsi fatemplom, meg 1692-ben épult.

Szamos mester nér. Láid a mundát.

Holland festő, XVIII. sz: Idős öreg asszony. Fa, vászon, 75×55 cm.

Mazzlagy II. 256. szám.

Magyar

Magyarországi fatemplomok

Arad vm. fatemplomai.

Petranu, Coriolan:

Arad vm. fatemplomairól szóló kötete megjelent 1926??

Magyar fazekas

művészet.

lásd

Korondi fazekasok

13

iadban.

L helyezkedett el.

obbjával a térdére vett álló gyermek Jé-
elte és a kinek bal lába alá
kendő, kék palást és bő ujjú
fehér virágkoszorú lebeg. A fel-
sszetett kézzel. A trón oldalán
ázó angyal L. A háttér hegyes vidék.

L. Resiminitől 1200 lirán (535

. 17-én. (279/94.)
a 12620/95. és a 22919/95 min. számot.
I. és Lotz K. a vételhez hozzájárultak.

Kampis, Antal: The first period of hungarian wood-carving.

Kny. Hungarian Quarterly
8°, 8K, 16L, Budapest, 1936.

Magyar fanobászat

Magyar középkori

faszobrászat

Kampis Antal: A
középkori magyar fa-
szobrászat történetének
vázlata 1450-ig.
Bpest, 1932. 8-r, 67 l.
9 kép.

Tom.
Genthon István

Századok. 1933. 465
466. l.

Kampis Antal: A Szent Anna-oltárok mestere.

Kny. Domanovszky Emlékkönyv
8°, 7K, 22L, Budapest, 1937.

Magyar Iparművészet

Kampis Antal: Magyar faszobrok.

8°, 32K, 30L, Budapest, 1939

Magyar faszobrászat

Kampis Antal: A középkori magyar fazzobrászat történetének vázlata 1450-ig.

8°, 9K, 76L, Budapest, 1932.

Magyar fazzobrászat, Középkori

Kampis Antal: Középkori faszobrászat Magyarországon.

8°, 191K, 151L, Budapest, 1940.

Magyar faszobrászat, Középkori

Magyar faszobrászat,
Középkori

Kampis Antal:
Középkori faszobrászat
Magyarországon.
Budapest, 1940. Officina.
8-r. 313(3), 36 tábla
(A Magyarságtudomány Könyvei. VII.)

(Magyar fametszőművészet)

Tóth Ervin: A régi [ ] története. 4-r 14 l. Debrecen, 1941

Gent (2216)

LÉGRÁDY TEST
NYOMDAI MŰ
NYOMÁSA, BU

22. LIBETBÁNYAI CSERÉPTÁLAK a Besztercebányai Muzemban. — Plats en terre cuite de Libetbánya. Musée de Besztercebánya.

RÉGI MAGYAR FAZEKASMUNKÁK.

POTERIES ANTIQUES HONGROISES.

I.

magyar agyagmű-vesség történetére vonatkozó kérdése-ket nálunk a legtöbb éleslátással néhai Pulszky Károly, zseniális muzeum-igazgatónk vetette föl először, ‹Archaeologiai Értesitő 1883, 254. l.› Az azóta ösmertté vált emlékek összefoglaló méltatása alapján régi fazekas-művességünk fejlődésének főbb vonásait Wartha Vince, a műegyetem tudós profesz-szora vázolta ‹Az Iparművészet Könyve, II. k. 1905›. A kutatás a legutóbbi tiz esztendő folyamán tömérdek uj anyagot hozott fel-szinre, amely egyrészt a Pulszky Károlytól fölvetett kérdések egy részére ád feleletet, másrészt a Wartha Vincétől megrajzolt kere-tet tölti ki és az ebben foglalt képet régi faze-kasságunkról ismét szinesebbé és elevenebbé varázsolja. A régi fazekasságunk történetére vonatkozó s ujabban felszinre került adatok sorában kétségtelenül a legfontosabbak azok, amelyeket a kassai fazekas-céh 1574-ből való artikulusainak kiadásával Mihalik József tett közzé ‹Muzeumi és Könyvtári Értesitő 1908, 152. l.›. Ez az első és alighanem a legrégibb ránk maradt céhszabály, amely a magyarországi fazekasok életébe enged bepillantást s egyben arról is felvilágosit, hogy fazekasaink voltaképen mivel foglalkoztak. Kassát az 1556-ban támadt óriási tüzvész csaknem teljesen elpusztitotta. Ekkor égtek el a fazekasok régi, alighanem még XV. századbeli céhszabályai, amelyek pótlásául Kassa város tanácsa a céhnek 1574. szep-tember 15.-én a még emlékezetben levő régi artikulusokat az akkori idők alkalma-tossága szerint való kibővitésekkel és ujitá-sokkal megszerezve ujból kiadta. Ez az okmány ma a kassai muzeumban van. Minden céhszabály a mesterség lényegére nézve azok körében, akiknek szól, köztu-domásu dolgokat tartalmaz, épp azért ugyancsak szűkszavu. A technikába vágó kérdésekre a kassai céhartikulusok sem nyujtanak kimeritő felvilágositást. Csak általánosságban tudjuk itt meg, hogy a céh-beli fazekasok a XVI. században és ezt megelőzőleg mivel foglalkoztak. A mester-remekről például a második artikulusban mindössze ezt olvashatjuk: A mesterré avatandó »először egy rög agyagbul három darabból álló fazekat csinályon, mely három arasznyi és négy uynira magos legyen. Osztán más darabból ismét egy Sefelni korsót; harmadik darabbul egy köblös Abarlót avagy Raitopot. Negyedik darabbul

A Gyüjtő III. évfolyam 1–2. szám. 1914.
Le Collectionneur III. année. Numéro 1–2.

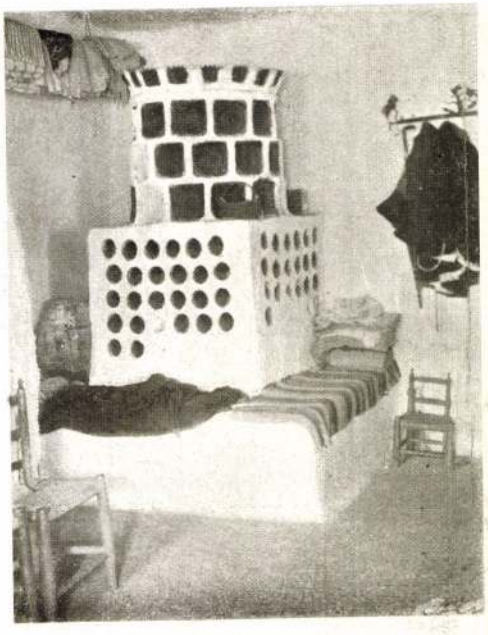

1. SÁRKÖZI BANYAKEMENCE. Ács Lipót tanár felvétele.
Cheminée ronde de Sárköz.

penig egy Igaz Meszelt, mely se nagyobb se kissebb ne legyen, csinályon.«

Az edények diszitéséről és mázolásáról itt szó sincsen, pedig ezek e nélkül bizonyára nem lehettek meg. Hogy az edényeket disziteni is kellett, erre a remek készitésére kiszabott idő terjedelme enged következtetést. »Ehez az munkálkodáshoz penigh az időnek alkalmatossága szerint foghat, hat vagy hét óra tájban délelőtt, és elvégezze azt 12 óráig délben.« Négy edénynek pusztán a korongolásához 5—6 órányi idő bizonyára tulságosan sok lett volna. Hogy a mázolással és égetéssel aznap a remekelő nem végezhetett, az viszont természetes.

Hogy céhbeli mestereken kivül más fazekasaink is voltak, erről a kassai artikulusok szintén elég tájékozást nyujtanak. A hatodik pontban olvassuk: »Ne légyen szabad ez mesterségen lévő idegen mestereknek avagy más valakinek hét közben avagy heti vásárokon semmi nemü fazekas mivet, akar mely névvel nevezendő, ide ‹t. i. a városba› behozni, avagy itten árulni, hanem mint hogy az Sokadalom szabad Vásár, szabad légyen akkor még az töb Városokbeli Czéhes Mestereknek is, minden féle jó míveket béhozni és árolni. De az Parasztoknak, avagy hempléreknek az vörös és feyer míven kivül semmi egyébfélét ne legyen szabad árulni.«

A céhen kivül álló fazekasok közül tehát a falusi paraszt mesterek közönséges vörös cserépedények előállitásával foglalkoztak, a városban dolgozó himpellérek pedig fehércseréppel, ami aligha volt egyéb, mint ónmázas fayence. Ennek előállitása, ha emlék az 1609. évet megelőző időkből nem is maradt ránk, nálunk ugy látszik már a XVI. században is általános, de szabad mesterség volt. Ha mivelőit a céhszabályok himpelléreknek, kontároknak nevezik is, ebből nem kell éppen arra következtetni, hogy hitványabb mesteremberek voltak, mint a céhbeliek. Sőt ellenkezőleg, más technikák terén is a többnyire fejedelmi udvarokban, vagy főuri várakban dolgozó himpellérek sorából kerültek ki iparművészetünk legkiválóbb mesterei.

A paraszt fazekas a maihoz hasonló közönséges engobeos vörös cserép készitésével foglalkozott. A fehér edényes himpellér alighanem szabad kézzel diszitett művészi edényeket gyártott. A céhbeli fazekasok munkái sablonszerüen diszitett tömegáruk voltak, amelyeket többnyire ólommázakkal vontak be, amint ez a kassai fazekas-céh nyolcadik artikulusának következő szavaiból kitünik.

»Az mázos mivet penig az Mester igy csinállyon: Először valamenire égesse azt, azután megmázolya, végzetre ismég megégesse, mert ha valaki megtapasztaltatik, hogy nyers fazekat mázol, egy forint büntetése légyen, hasonlóképpen, ha nem jól

3. KÁLYHAPÁRKÁNY a szécsényi várból, XV. század. Iparművészeti Muzeum.
Frise de poêle du Chateau de Szécsény ‹XV-ème siècle› Musée des Arts Industriels Budapest.

2 CSERÉPKÁLYHA a salzburgi várban, XV. század. — Poêle en faïence du XV=ème siècle. Chateau de Salzburg.

kiégetett fazekat is avagy kályhát Vásáron vagy piarczon árulgattya is, büntetessék.«

Főző=, ivóedények és korsók gyártásán kivül a céhbeli fazekasok leginkább ‹és ugy látszik kizárólag ők› kályhák készi=tésével és állitásával foglalkoztak. A kály=hát kemencének nevezték, a kályhafiók azaz a csempe neve a német Kachelból, kályha volt.

»Ha a kemencze ó kályhából fel rakatik, — olvassuk a kassai artikulusokban — tehát egy formás kályhától egy pénzt, egy mély kályhától is egy pénzt vegyenek. Item egy Formás uy kály=

6. KÁLYHACSEMPE szent Pál alakjával. Besztercebányáról XV. század.
Plaque de poêle representant St. Paul. — Besztercebánya XV-ème siècle.

5. KÁLYHACSEMPE szent Péter alakjával. Besztercebányáról, XV. század.
Plaque de poêle représentant St. Pierre. — Besztercebánya XV. siècle.

háért négy pénzt, egy formás uy feyer kályháért is három pénzt és egy vörös uy mély formás kályháért, két pénzt fizessenek.«

Formás kályha alatt alakos diszitésü csempét, mély kályha alatt korongon készült, csésze formájában behorpasztott kályhafiókot, u. n. Schüsselkachelt vagy félhenger alaku, fülkés csempét lehet értenünk. Ezek ára az anyag és a mázolás minősége szerint váltakozott s a darabszám dolgozó legények dija a csempék készitéséért ez volt:

»Item az mely Legény forintonként formás kályhát czinál, tehát nyolc száz formást és ezer mély kályhát, egy forintért czinályon. . . . Mikoron penig az Legény egy forint ára kályhát meg czinált, szabad legyen azután maga számára is eötvent czinálni, melyeket az mestere tartozon nékie megmázolni és ettül harmadik pénz eövé légyen, hogy ha penig csak békenni az kemencét avagy ókályhát czinál bé, tehát az italpénz mind az eövé légyen. Item, ha mely Legény kemencét tud rakni, húsz pénz járjon néki tűle, akár nagy, akár kicsi légyen.«

Az edények korongolásáért a legényt igy dijazták: »Fazekat penig egy forintért két ezret czinályon, tudni illik: hat száz öröget, ezer két pénzest és négyszáz három pénzest, de ugy, hogy minden száz között tiz-tiz korsó is meg légyen«.

A hétszámra dolgozó legény fizetése, ha mindenféle mivet tudott csinálni 25 pénz, a nemrégen kitanulté 14—16 pénz volt s minden két hétben két pénz fürdőre járt neki. Köteles volt pedig a hétszámra fizetett legény dolgozni reggel négy órától este hét óráig. Szombaton d. u. 5 órától, vasárnap egész nap szabad volt. Hétfőn annyi agyagot kellett előkészitenie, amennyire az egész héten szüksége volt, de azután az nap szintén szabad volt Mint a föntebbi idézetek egyik odavetett megjegyzéséből nyilvánvaló, a mázolást egyegy fazekasműhelyben maga a mester végezte, még pedig nyilván inasai segitségével, akiknek bizonyára az égetésnél is a munka legkellemetlenebb része jutott.

Erről azonban a céhartikulusokban már nem esik szó, valamint a kályhák és cserépedények diszitése módjáról és az utóbbi motivumairól sem. Erről a ránk maradt emlékektől kell felvilágositást kérnünk. Ilyen azonban, ami az edényeket illeti, az önmázas fayenceoktól eltekintve, a XVIII. századnál régebbi időkből nem maradt ránk, azaz eddig nem igen vált ösmeretessé.

Iparművészeti szempontból véve figyelemreméltó egyéb keramikai emlékünk azonban szinte a XIII. századtól kezdve elég szép számmal van. Régi fazekasmunkáink ösmertetését ezekkel a tulnyomóan kályhacsempékből álló emlékekkel kezdjük el.

Középkori váraink fűthető lakószobáinak tüzhelye eredetileg a kandalló volt, amelyet csak a középkor vége felé szorit ki, de még azután sem véglegesen a téglából, majd ismét a csempékből rakott kemence. Pozsony városának számadáskönyveiben már 1442-ből maradt ránk följegyzés a városházán levő mázas cserépkályháról. Lehet azonban, hogy ez még csak egyszerü tányércsempékkel kirakott kemence volt, aminőt nálunk faluhelyen még ma is használnak. Acs Lipót a sárközi Decsen talált ilyen banyakemencét. Ennek padkára állitott alsó négyszögletes részébe öt sorban egymás fölött cserépköcsögöket, felső hengeres részében tányérszemes csempéket falaztak be, hogy ezzel a hőkisugárzó felületet növeljék (1. kép). Több, mint bizonyos, hogy a cserépkályha ősi formája a középkorban is ilyen volt.

Ezt követték a tányércsempés kályhák, amelyek a XV. században a módosabbak lakásán a figurális diszü csempéknek adtak helyet. Miként Németországban, Magyarországon is a cserépkályhák használata a XV. század derekán már általános volt s nyilván a nálunk megfordult olasz humanisták révén, Magyarország idővel ezek miatt Itáliában bizonyos hirhedettségre tett szert. Az olaszok még ma sem türik a cserépkályhát. Amikor Estei Hippolit egri püspök, aki modennai számadáskönyvei szerint palotáiban nálunk is rakatott diszes cserépkályhákat, Ariostót, a hires költőt Ferrarából Magyarországba csalogatja, ez Radó Antaltól leforditott egyik szatirájában vonakodásának okai között azt is fölemliti, hogy irtózik a fullasztó levegőjü, tulfütött szobáktól, amelyeket a magyarok szeretnek. Több, mint bizonyos, hogy a kandallótüztől soha sem lesz fülledt a levegő. Hogy nálunk a XV. század második felében és a következő elején városokban és várakban egyaránt mindenfelé már kivülről fütött cserépkályhákkal melegitették a szobákat, erre ebből az időből a ránk maradt tömérdek figurális csempe a bizonyságunk.

Középkori keramikánk legrégibb emléke a nyilazó kunlovast ábrázoló vöröstéglatöredék az Iparművészeti Muzeumben, amelyet a fővárosban a Margitszigeten ástak ki. Pulszky Károly ezt a rajta ábrázolt alak viselete alapján, egykoru falképeinkkel egybevetve, XV. századbelinek tartotta. De ha

4. MÁZAS KÁLYHACSEMPE Vajda-Hunyad várából. XV. század. (Br. Forster Gyula „Magyarország műemlékei" c. műve nyomán).
Plaque de poêle émaillée du chateau de Vajda-Hunyad.

7. SZENT JÁNOS APOSTOLT ábrázoló kályhacsempe Besztercebányáról. XV. század.
Plaque de poêle de Besztercebánya représentant l'apôtre St. Jean. XV-ème siècle.

8. KÁLYHAFIÓK szent Katalin alakjával Besztercebányáról. XV. század.
Plaque de poêle représentant Sainte Catherine. Besztercebánya XV-ème siècle.

tudjuk, hogy falusi templomaink falképfestői nem egyszer évtizedeken át ugyanazokat a mintákat másolták, a téglatöredéket is bizvást XIII. századbelinek tarthatjuk, amintahogy a Margitsziget kolostorai és templomai is tulnyomóan akkor épültek. A kun lovas falburkolat terrakotta frizének töredéke lehet s nem kályhának maradványa. Középkori kályha ép állapotban, miként Meran vagy Salzburg várában ⟨2. kép⟩, nálunk egy sem maradt ránk. Csempék és ilyenek töredékei annál nagyobb számmal kerültek Magyarországon napvilágra s szinte kizárólag véletlenül. Sajátságos, hogy amig őskori kulturtelepek kiásatására ma már csaknem minden vármegyénkben akad szakemberünk, közép- és ujabbkori kulturánk emlékei után ily módon senki sem kutat. Ismét Pulszky Károly vállalkozott először arra, hogy régi várainkban próbaásatásokat rendezzen. A szécsényi vár piacán igy találta meg azt az érdekes zöldmázas kemencepárkányt, amelyet szőlőfüzéres friz, efölött minuszkulás felirat ⟨Maria panno . . .⟩, oromsorán pedig cimerek diszitenek s amelyet Iparművészeti Muzeumunknak ajándékozott ⟨3. kép⟩.

Várak törmelékhalmain kivül régi kályhacsempéink leggyakoribb lelőhelyei a városi házak udvarai s régi épületek boltozatainak árkai, amelyeket a XVI—XVII. században nem egyszer a régebben gerendamennyezetes szobák középkori kályháinak cserepeivel töltöttek föl. Közgyüjteményeinkben a legtöbb régi csempe várakból való. Vajdahunyad várának helyreállitása alkalmából több lovasvitézt ábrázoló vagy stilizált liliomos diszü tarka mázas csempe és kályhapárkánytöredék került felszinre. Majláth Béla a likavai várban, Liptó megyében talált szép alakos csempéket, ezek sorában egyet Éva teremtését ábrázoló dombormüvel, amelynek hollétéről azonban ma már szintén nincsen tudomásunk. Rómer Flóris az Archaeologiai Értesitő IV. kötetében tizennégy csempetöredéket közölt, amely a csejtei várból került a pozsonyi muzeumba. Ugyanennek a muzeumnak a gyüjteményéből Könyöki a középkori várakról szóló könyvében négy XVI—XVII. századbeli csempét mutat be. Hasonló s szintén várakból eredő emlékek ismertetésével az Archaeologiai Értesitő nem egy évfolyamában találkozunk. Ezek a várak omladékaiból véletlenül kikotort emlékek csak szórványosak s XV—XVI. századbeli fazekasságunk iparművészeti fejlődésének illusztrálására épp azért nem elég alkalmasak. Várakból származó keramikai emlékeink az ország leg-

különbözőbb vidékeiről, de minthogy várak is ittmaradtak ránk leginkább, tulnyomóan Felsőmagyarországról és Erdélyből valók. A várakból kikerült töredékeknél jóval több a városi emlékünk, amely technikai és művészi tekintetben egyaránt az előbbiekkel szoros rokonságot tart s hellyel-közzel szinte tömegesen kerül ki a föld alól. A nagyszebeni Bruckenthal-muzeum csempesorozata, amelynek kiválóbb darabjait Pulszky Károly mutatta be feljebb idézett cikkében, domborművein Szent György vitéz küzdelmét a sárkánnyal, lovas vitézt és a Madonnát ábrázolja. Ékitményes részeik alapján itélve, ezek a csempék nagyrészt már a XVI. századból valók. Gótikus áttört menyezete alapján még a XV. századból való lehet iparművészeti muzeumunkban az a szintén Erdélyből származó kályhafiók, amely lóháton, csatabárddal kezében koronás lovast, nyilván Szent László királyt ábrázolja s szines mázakkal van boritva. Ehhez hasonlót Vajdahunyad várában is találtak s Möller épitész a báró Forster Gyula szerkesztésében megjelenő Magyarország műemlékei III. kötetében mutatta be ⟨4. kép⟩. Iparművészeti muzeumunkban még két kiválóbb szines mázu kályhafiók látható. Ez I. Ferdinánd királyt és Mária királynét, II. Lajos királyunk nejét ábrázolja s Radisics Jenő a muzeum számára Párisban vásárolta. Hogy Budán a török hódoltság előtt már szintén cserépkályhákkal fütöttek, erre a Margit-körut 53. számu házának kapualjában kuriózumként befalazott hat kályhafiók bizonyságunk, amelyet Szendrey János ösmertetett ⟨Archaeologiai Értesitő 1914⟩ s amelyek sorában öt a csempe magasságában, egy ennek szélességében a sárkánytölő Szent György vitézt ábrázolja lóháton, a renaissance szellemében megrajzolt görög-római viseletben, de már-már barokkszerü felfogással.

Miként külföldön, a legrégibb kályhafiókok nálunk is szenteket vagy bibliai jeleneteket ábrázoltak. A salzburgi vár gótikus mázas cserépkályhája ⟨2. kép⟩ egymás mellett sorakozó oroszlánok hátán nyugszik; alsó négyszögletes részét csempéin különféle szimbolumok, sarkain tornyos menyezetek alatt szentek szobrocskái diszitik. A felső sokszögü rész nagyobb kályhafiókjai az alsó sorban domborművü bibliai jeleneteket, a felsőkben szenteket ábrázolnak s a kályha felfelé keskenyedő végét fialás koronázat tetőzi be.

Az a pazar disz, amellyel régen elhalmozták, megfelelt annak a jelentőségnek, a melyet a kályha valamikor az emberek életében viselt.

A világtól télviz idején szinte teljesen elzárt várak és a falakkal keritett városok otthonülő népe, de különösen az asszonyok

10. CSEMPETÖREDÉK cimertartó angyallal Besztercebányáról. XV. század.
Fragment de plaque de poêle avec ange portant armoirie, Besztercebánya. XV-ème siècle.

9. BESZTERCEBÁNYAI KÁLYHAFIÓK visszájáról. XV. század.
Envers d'une plaque de poêle de Besztercebánya. XV-ème siècle.

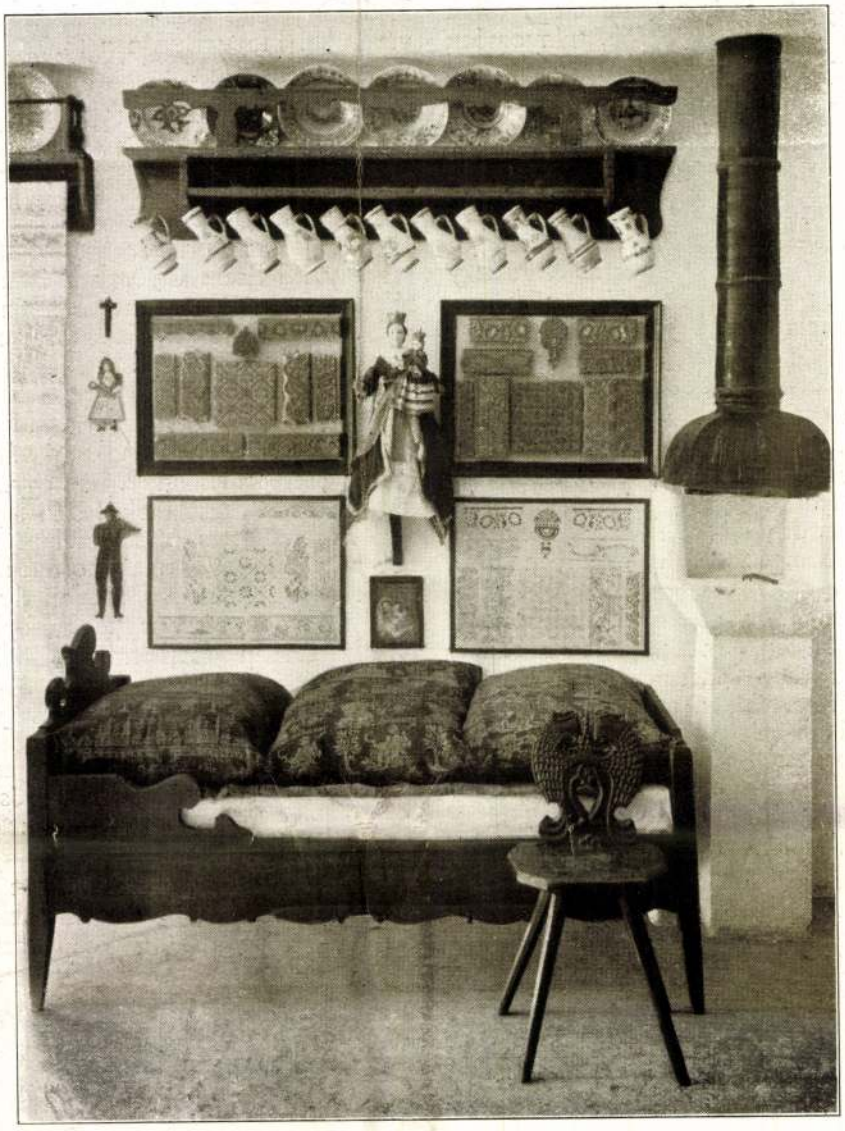

12. SZOBASAROK XVIII. századbeli világitókályhával a besztercebányai muzeumban.
Coin d'intérieur avec poêle à feu visible. Musée de Besztercebánya.

és öregek életük jó részét a kályha mellett őrölték le, aminthogy faluhelyen a bubos-kemencze kuckója még ma is az öregek kiváltságos helye és szinte állandó tanyája. S alig hogy a csempés kemence hóditó utjára indul, a fazekasok elhalmozzák mind-azzal a pompával, amelyet a gótika teremtett s a művésziesen faragott formákkal mustrázott fiókok motivumai felölelik a középkor emberének szinte egész fogalom-körét, de különösen ennek azt a részét, a mellyel lelke teljességgel egybeforrt: Istennek és szentjeinek világát.

A legművésziesebb s alighanem a legrégibb formákkal mustrázott, szenteket ábrázoló kályhafiókok Magyarországon eddigelé Besztercebányán kerültek napvilágra. Bothár Samu dr. orvos és numizmatikus alsó-utcai házának kertjében, földmunkálatok közben egy XV. századbeli beszterce-

11. BESZTERCEBÁNYAI KÁLYHA RÉSZLETE az Orsz. Magyar Iparművészeti Muzeumban. XV—XVI. század
Détails d'un poêle de Besztercebánya XV=ème ou XVI=ème siècle. Musée Hongrois des Arts Industriels.

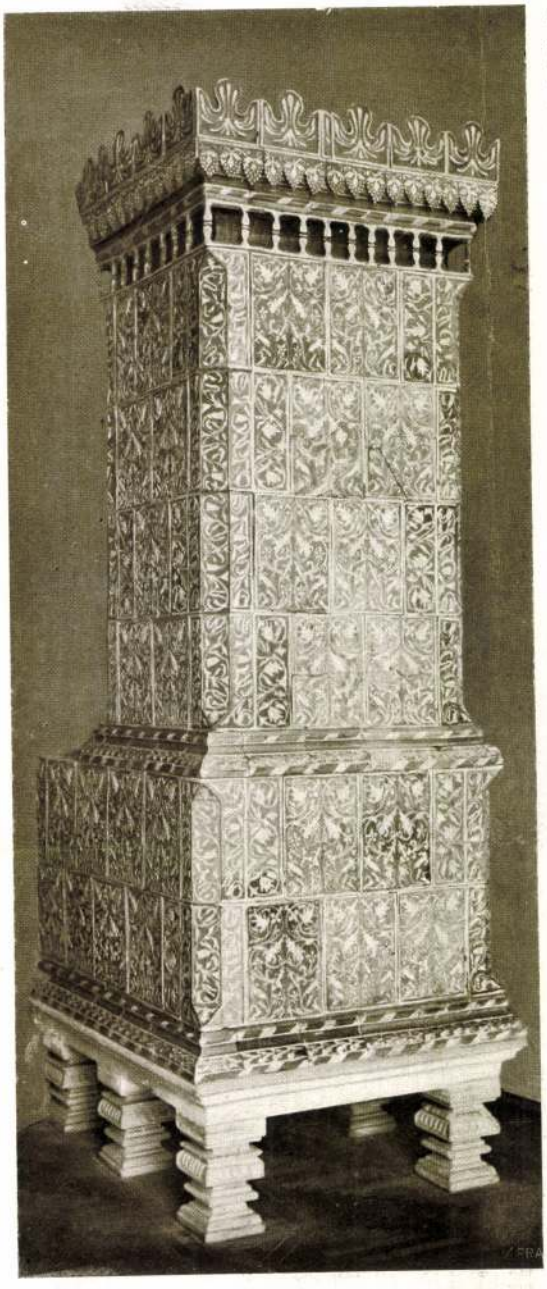

13. KÁLYHA Besztercebányáról. XVII. század. Orsz. Iparművészeti Muzeum.
Poêle de Besztercebánya. XVII-ème siècle. Musée des Arts Industriels.

bányai fazekas anyagvermét ásták ki, amelyből szinte egész szekérre való gyöngén már égetett, de még mázatlan kályhafiók és tömérdek töredék került napvilágra. Ezen a tulajdonos jóvoltából a Nemzeti Muzeum régiségtára, Iparművészeti Muzeumunk, a besztercebányai muzeum osztozkodott, több darab magánkézre, igy Radvánszky Antal báró, valamint Badiny Zoltán radványi gyüjteményébe s néhány külföldre került.

Több mint valószinü, hogy Bothár doktor házában a XV. században Besztercebányának egyik kiváló fazekasmestere lakott, akinek műhelye az udvar hátsó részében, alighanem az 1500. évi nagy tüzvész alkalmával elpusztult s a már kiégetett, de többé-kevésbé hibás csempéket az anyagveremre hullott s a tüz elmultával otthagyott törmelék napjainkig megőrizte. A korongon formált s aztán a negativ mintába nyomott mély csempék hátsó nyilása kerek, mellső lapjuk négyszögletes s erősen kiugró keretben többek között szent Pétert és Pált, szent János apostolt, egy szintén számos példányban ránk maradt kályhafiók gótikus menyezetes fülkében szent Katalint és ismét szent Jánost ábrázolja ⟨5—9. kép⟩. A töredékek sorában volt nehány kései gót rozettás ékitményes töredék és több magyar cimert tartó angyal alakjával diszitett, felső részén kissé homoru cseréplap, nyilván kályhapárkány töredéke ⟨10. kép⟩.

A domborművek stilusa és felfogása szinte azonos egykoru szárnyas oltáraink faragványainak stiljével s valószinü, hogy a csempék formái valamelyik besztercebányai fafaragó keze alól kerültek ki. A domboru famintát agyagba nyomták, aztán kiégették s ez lett a csempék negativ formája. A besztercebányai leletből ilyen negativ forma Iparművészeti Muzeumunkban látható. Besztercebánya város akkoriban, a XV. század végén ugyancsak bővelkedett jeles faragó mesterekben. De ha a kassai fazekasok céhartikulusaiban erről ép ugy, mint más művészi formákat használó mesterembereink céhszabályaiban nem is esik szó, igen valószinü, hogy fazekasaink közül nem egy a formák faragásával ép ugy foglalkozott, mint ahogy bábsütőink és kékfestőink még a mult század végén is maguk faragták mintáikat. Vándorutjuk közben természetesen a mi fazekasaink is hoztak haza külföldi formákat és fiókokat, amelyek domborműveit aztán gipszbe öntötték vagy agyagba formáztak le és csempéik diszitésére használták föl. Hogy azonban faze-

kasaink kizárólag külföldi mintákat használtak föl, azt az állitást, ismerve egyéb technikáink XV. századbeli virágzását, ma már alig lehet megkockáztatni, sőt ujabb leleteink alapján ez szinte képtelenség.

Hogy mint duskálhattak régi fazekasaink csempék diszitésére szolgáló formákban, arra egy másik besztercebányai lelet vet eleven fényt, amely 1907-ben került napfényre s a Bothár-félével közel egykoru.

E sorok irója Besztercebányán éppen a városi muzeumot rendezte be, amikor Ebner Jenő gazdasági felügyelő Weichhart János szepesolaszi kőfaragómester pompás XVII. századbeli erkélyéről nevezetes háromemeletes házát átalakittatta. A régi padlókat a XVII. századbeli boltozatok fölött felszakitották s a boltozatok árkaiból a kétszáz év óta ott dohosodó törmeléket az utcára hordták ki. Régi épületről lévén szó, szinte mindennap arra vetődtem, hogy az átalakitást szemmel kisérjem. És egy reggel a napszámosok kosárszámra hordtak le temérdek zöldmázas kályhafiókot, mely mind érdekesnél-érdekesebb dombormüvekkel volt ékes. A tizféle formás csempéből, amelynek egyik-másik darabja 4—5 példányban is megmaradt itt, akár egy egész kemencét lehetett volna összeállitani. A csempéket a tulajdonos a besztercebányai muzeumba vitette. Egy részük ott is maradt. Nagyobb részüket azonban Iparmüvészeti Muzeumunk szerezte meg, ahol egynek kivételével, amely üvegszekrénybe került, a csempék mint képünkön is, összerakva láthatók ⟨11. kép⟩. A kályharészlet még tiszta gótikus izlést mutat, cseréptetőt utánzó léccel záródó párkányának frizét le-

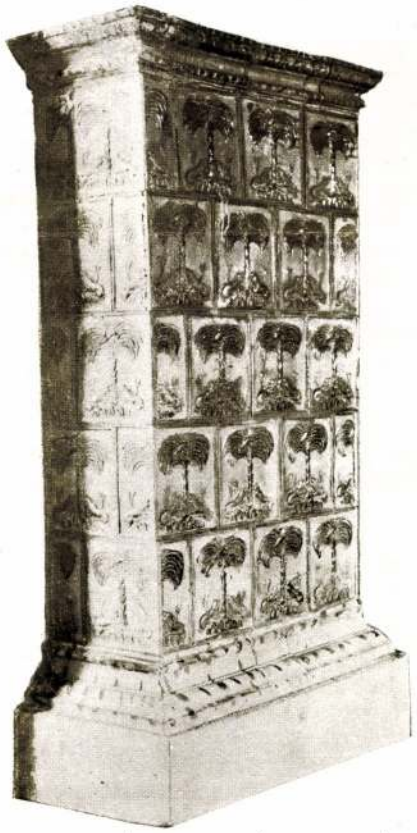

15. XVII. SZÁZADBELI MÁZAS CSERÉPKÁLYHA a felkai muzeumban.
Poêle de faïence émaillée du XVII-ème siècle. Musée de Felka

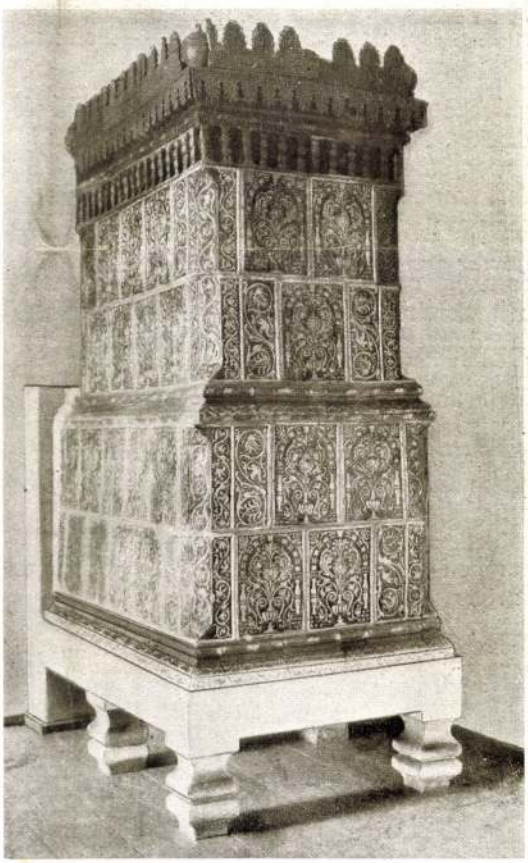

14. CSERÉPKÁLYHA a krasznahorkai várban. XVII. század
Vende Aladár szerkesztő felvétele.
Poêle en faïence dans le chateau de Krasznahorka.

16. XVII. SZÁZADBELI KÁLYHAFIÓK a Pálos-címerrel a felkai muzeumban.
Plaque de poêle du XVII-ème siècle avec les armes des Palos. Musée de Felka.

galyazott faág köré csavarodó lombok díszítik. Az alakos fiókok sorában már alig van vallásos vonatkozású, ha csak az Ádám és Évát ábrázoló csempét, a két mondat szalagos prófétá mellképét nem tartjuk annak. Ádám és Éva domborművével pendantként azonban egy Mátyás király korabeli viseletben ábrázolt fiatal pár évődik a fa tövében. Illés prófétával szemben egy kucsmás férfi látható, aki pénzes tarsolyára üt kezével, miközben jobbját fölemeli. A legalsó sorban verekedő és táncoló házaspárt ábrázoló domborműveket látunk, amelyek művészetünkben bizonyára a legrégibb genreképek. A kályharészlet középsősorában felülről lefelé egymás alatt próféta, Mátyás korabeli viseletben ábrázolt borotvált arcu férfi és egy lovas vitéz domborműve következik. A domborművek formáiban és felfogásában kétféle stílust különböztethetünk meg. Öt alakos csempe formái durvábbak, mint azok, amelyek alakjai az előkelő világra emlékeztetnek. De ha a formák két különböző mester keze alól kerültek is ki s különböző időből valók is, valamikor egyazon kályhát díszítették, ez a XV. század végén vagy a XVI. elején készült.

Ezen a zöldmázas kályhán kívül az Ebner-ház átalakítása alkalmával még számos későbbi csempetöredéket találtunk, amelynek mutatósabb darabjai ma szintén a Besztercebányai Muzeumban láthatók. Az egyik, amelyről a máz a nedvességtől lehullott, ugyanazt a tulipános díszítést mutatja, mint a szintén Besztercebányáról idekerült Turcsányi-féle kályha Iparművészeti Muzeumunkban. Több egészen töredékes renaissance-stílü kemencepárkány is látható Besztercebányán, színes zománccal díszítve s ennek pompás technikája ép ugy, mint följebb említett XV. századbeli mázas csempéink is, arra vall, hogy az élénk szinü tarka mázas cserépnek is mindig voltak nálunk kiváló mesterei, aminthogy ötvösségünkben a színes cserépmázakkal rokon összetételü zománc is évszázadokon át virágzott nálunk. Az ilyen szinhatásukban is pompás mázas cserépkályhák azonban ugy látszik csak királyi és főuri várainkban s dusgazdag bányapolgáraink házában voltak divatosak. A szerényebb igényü városi polgárság a XVI. század végéig beérte a zöldmázas cserépkemencékkel, amelyek csempéi stílusukkal lépést tartottak a művészet és iparművészet egyéb ágainak fejlődésével. Kassán a mult század végén, Pausz Tivadar üveggyáros házának udvarán szintén egész sorozat zöldmázas csempét ástak ki. Ezek domborművü díszítése

14a. ZÖLDMÁZAS KÁLYHAFIÓK a besztercebányai muzeumban XVIII. század.
Plaque de poêle en émail vert du XVIII-ème siècle. Musée de Besztercebánya.

renaissance-stilü épitészeti keretben a XVI. század második felére való spanyolos viseletü alakokat ábrázol. A kassai Rákóczi-muzeumba került csempék egyike, Mihalik Józsefnek a muzeum lajstromában közölt leirása szerint «félkörives dongaboltozat alatt balusztrád mögött sisakba s páncélba öltözött férfit ábrázol jobb felé tekintve. Lába mögött kiemelkedő betükkel ez a föl-irat: IVDICIVM. A balusztrád közepén 1579. évszám.

A többi csempe hasonló kerettel nőt és férfit ábrázoló mellképekkel ékes. Egy lapján domborművü, renaissance-stilü lomb- és szőlődiszitést mutat, egy ismét pusztán csészealaku homoru bemélyedést. Ez utóbbi csempetipus nyilván a kályha alsó részének, mig viszont az alakosak a felső keskenyebb résznek a maradványai. Ezek a két, sőt hol cserép-, hol vaslábazatukat is beleértve, háromágu gótikus kályhatipusok nálunk a következő századokban is szivósan éltek tovább. A besztercebányai muzeum szervezésekor Breznóbánya és Libetbánya között Jecenyén egy falusi házban igen szép XVIII. századbeli ilyen gótformáju kályhát találtam, amelynek alsó része négyszögletes, a felső keskenyebb kerek volt. Mind a két rész csempéi egyazon karikába foglalt olaszkorsós virágbokrétával ékesek. A kályha renaissance szabásu párkányát viszont levélsor disziti. Ugyanebben a házban s ugyanebben a szobában egy XVIII. századbeli világitó kürtőt is találtam, a melynek zöldmázas tölcsérét egy copfos izlésü friz töredéke és szintén formával préselt apró alakok domborművei diszitik ‹12. kép›. Mind a két darabot sikerült a besztercebányai muzeumba bevitetnem. A világitó tüzhelynek a szobák világitásában valamikor szintén nagy szerepe volt. Régi várainkban itt-ott még ma is láthatunk kisebb kandallószerü nyilásokat, amelyek közel embernyi magasságban nyilnak és kéménybe torkolnak. Ezekben hajdan azért raktak tüzet, hogy világitson. Falusi házakban, de valamikor alighanem városi házakban és kastélyokban ezeket a kis kandallókat szabadon felállitott kürtők pótolták, amelyek alján pilléren nyugvó falazott tüzhely állott. A mázas cserépből készült kürtőből a menyezeten át keresztültörő cserépcsöveken vezették el a füstöt. Zólyom vármegyében a félreesőbb falvakban ilyen világitó kürtőkkel még ma is nem egy helyen találkozhatunk.

A XVI. század végéig a cserépkályhák művészi diszitésében Magyarország Németországgal szoros rokonságot tart. A török hódoltság korában, különösen a XVI. szá-

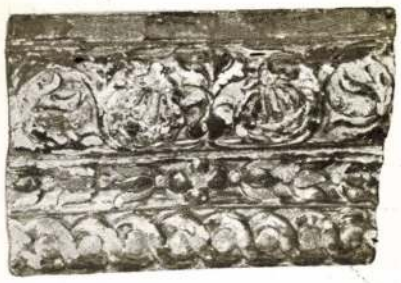

17., 18. KÁLYHAPÁRKÁNYOK, XVII. század Felkai muzeum.
Frises de poêle du XVII-ème siècle. Musée de Felka

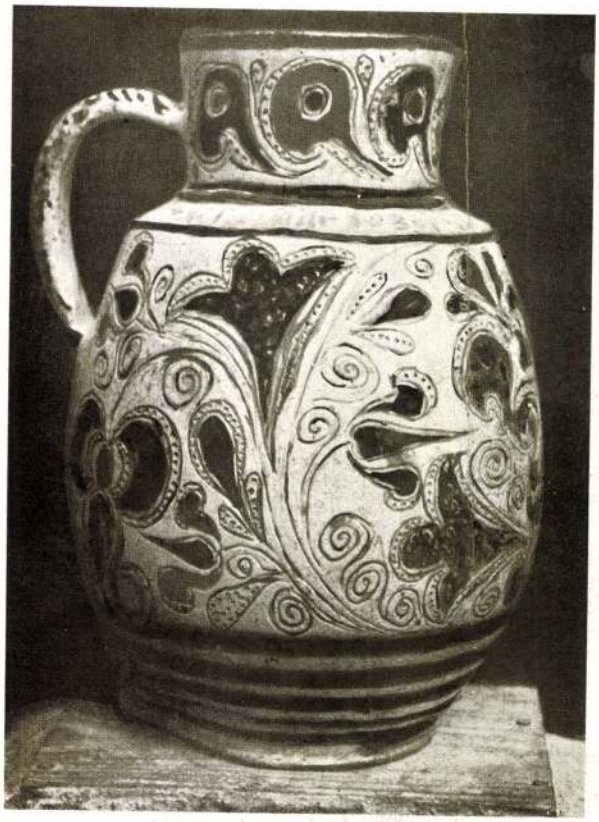

20. BÉLDI TARKAMÁZAS CSERÉPKANCSÓ. Somogyi Béla gyüjteményében.
Cruche en terre cuite émaillée multicolore de Béld.

zad végétől kezdve, amikor a magyarság az országa java részét bitorló pogánnyal apránként mindinkább megbarátkozik s kedve nemzeti harcaink idején a német ellen fordul, iparművészetünk számos más ágához és épitészetünkhöz hasonlóan, fazekasaink kályháin is szembetünő a keleti hatás. A besztercebányai Turcsányi-házból Iparművészeti Muzeumunkba került kályha ⟨13. kép⟩ élénken tagolt agyaglábakon nyugszik, leveles párkányok közé foglalt alsó harmadrésze valamivel vastagabb a felsőnél, amelynek sarkaiban letompitott testén a felsőmagyarországi renaissance-stilü épületekre emlékeztető fantasztikus párkány apró baluszteres galérián nyugszik. A csempéket szürkére égetett agyagból homoruan faragott famintákon formázták, az alap rajtuk kobáltkék mázzal bevont; a laposan kidomborodó keleti jellegü tulipános ládák máza fehér. Ezek a fehér-kékmázas csempék diszitő motivumaik rajzával élénken emlékeztetnek a muzulmán világ XVI—XVII. századbeli tarkamázas burkoló fayencelapjaira, a különösen perzsa falburkolatokra s Magyarországon egyes vidékeken a XVIII. században is divatosak. Hasonló kék-fehérmázas kályha volt a nagybiccsei várkastély disztermében. ⟨Képét Könyöki közli középkori várakról szóló könyvében.⟩ Igen szép s a besztercebányai Turcsányi-kemencéhez hasonló szerkezetü, de zömökebb arányu kályha van a gróf Andrássyak krasznahorkai várában ⟨14. kép⟩. Ennek csempéi közül a keskenyebbeket kék alapon laposan domboru fehér tulipános arabeszkek diszitik. A szélesebb csempéket ugyanilyen szinben baluszteres, gyöngysoros arkaturákban, diszes vázákból ⟨régi magyar nevükön olasz korsókból⟩ növekvő stilizált virágbokréták töltik ki. Az olasz renaissance-ornamentikának és a keletinek hatása igen bájos módon ölelkezik ezekben a mázas csempékben, amelyek bizonyára még a XVII. század elejéről valók.

A keleties izü renaissance-csempék virágmotivumait és ezek kompozicióit fazekasaink szinte a XVIII. század végéig utánozták, a kályhákat azonban ekkor már ismét tulnyomóan zöld ólommázzal borították ⟨14a. kép⟩. Csak Erdélyben él s szinte a mult század elejéig tovább a fehér-kék máz használata. A fehér engobeos alapon a kidomborodó virágokat smaltéval festik: kobaltoxid és kvarcpor keverékével. Iparművészeti Muzeumunkban több ilyen, domboru lombos motivumaiban már ellaposodott izlést mutató mázas cserépkályha látható. Egy igen szép ilyfajta torockói kályhának szines képét közli Malonyai Dezső »A magyar nép művészete« cimü munkájának második kötetében. Ez a XVIII. századból való és széles, formás padkán, vaslábakon áll s nagyjában ugy fest, mint a krasznahorkai vár kályhájának felső része.

XVII. századbeli kemencéink csempéinek anyaga és mázai csaknem ugyanazok, mint

az egykoru ónmázas fayence-edényeké és ezek festett diszitéséé. A felkai muzeum különösen gazdag ilyen szines mázas csempékben. Valamennyit Daits Ede dr., a muzeum fáradhatatlan igazgatója gyüjtötte össze a városka környékén. Egy csempéjén a pálosrendnek, ennek a magyar eredetü szerzetnek a cimerével ékes kályhán chrómsárga alapon rézzöld és barna szinü domborművü diszités van. ⟨15. kép.⟩ A páloscimerből meritett domborművek pálmafán ülő hollót ábrázolnak csőrében kenyérrel; a fa tövében kétfelől egy-egy kétfarku oroszlán leselkedik. ⟨16. kép.⟩ Daits dr. ennek a kályhának a csempéit 1888-ban Lucsivnán találta egy falusi ház konyhájában, ahol a tüzhelyt rakták ki ezekkel a csempékkel. Valószinü, hogy a csempék Késmárkról kerültek ide, ahol a pálosoknak kolostoruk volt s ugy látszik a Szakmáry-család révén, amelynek egyik ága késmárki birtokainak osztálya után Lucsivnát vásárolta meg.

Még szebb, szines mázakkal boritott csempéket talált Daits Ede dr. a szepesszombati templom tornyának legfelsőbb emeletén, a toronyőr szobájában, ahol valamikor a városi muzsikus lakott. A nyilván valamelyik patriciusházból származó csempéket itt is a tapasztott kemencébe foglalták, hogy jobban melegitsen. Az egyik sarokcsempe ⟨17. kép⟩ s pompás hatásu magyaros girland disziti grénátalma, szekfü, tulipán és rózsavirággal. A másik hasonló motivumokkal ékes párkány, amelynek alsó lécén szalagfonadék huzódik. ⟨18. kép.⟩ A harmadik csempét sarkán virágfüzér, közepén cimeralaku keretben a sárkányölő szent György vitéz alakja disziti. ⟨19. kép.⟩ Ez a város beszélő cimere, amennyiben Szepesszombat neve németül Georgenberg, latinul Oppidum Sancti Georgii volt.

Szepesszombat és az ezzel szomszédos kis városok hajdan hiresek voltak fazekascsaládjaikról. A Thanhofer, Danhauser és a Than néven ma is ösmert szepességi eredetü családok alighanem ilyen művészi készültségü fazekasok utódai. A felkai muzeum szines mázakkal boritott csempéi a XVII. századból valók.

A XVIII. század derekától kezdve uri szobákban a gyári fayence-kályhák divatosak. Ezek mintái a rokokó-, copf- és empire-stilus korában általános szekrény- és oszlopformák, a melyeket a gyárak és az ezeket utánzó fazekasok nagy bravurral a kályha tagoltságának megfelelően rendszerint három darabban mintáznak meg és égetnek mázolásuk után ki. A csempe ezzel egy időre letünik a láthatárról s ahol még használják, a kályha alsó rakott részét is nem egyszer egy darabban mintázott

25. ÓNMÁZAS FAYENCE-CÉHKANCSÓ a rimaszombati muzeumban. XVIII. sz.
Cruche de faïence émaillée à l'étain, XVIII-ème siècle. Musée de Rimaszombat.

SZENTELTVIZTARTÓ, XVIII. század.
Bénitier, XVIII. siècle. Collection Victor Hoffmann.

diszités tetőzi be. Igen érdekes ilyfajta kályha látható a román stilü templomáról hires Dobronyán ⟨Zólyom-megye⟩, a plébánia-épület egyik szobájában, amelynek sárgamázas kemencéjét tetején csaknem természetes nagyságban mintázott pipázó török alakja disziti. Ezzel s az ehhez hasonló és a korabeli divat szeszélyeinek hódoló fazekasok műhelyéből kikerülő mintákkal szemben művészi kézre valló diszitésüknél fogva jóval értékesebbek XVIII. századbeli gyári fayence-kályháink, különösen Holics rokokó-kályhái, amelyekből egy remekbe készült festett jelenetekkel diszitett példa Iparművészeti Muzeumunkban látható. Egy talán még ennél is szebb holicsi rokokó-kályhával gróf Ambrózy István gyüjteménye a malonyai kastélyban ⟨Bars-vármegyében⟩ dicsekedhetik.

A gyári kályhák divatja korában fazekasaink jelentősége egyre hanyatlik. Hol a gyári árut utánozzák esetlenül, hol a multak hagyományaiból meritenek. S a mi népies művészetünk kályháinak diszitésén még ma is lebilincsel, az többnyire rég letünt korok művészetének egy-egy halkan felcsendülő, elmosódott akkordja. S alighanem ugyanez áll népies fazekasságunk egyéb emlékeiről is, a cserépedényekről, amelyekről a következő fejezetben esik szó.

II.

Diszesebb középkori cserépedényt Magyarországról eddigelé nem ismerünk, egyszerüt is alig egy-kettőt. A rómaiak és a népvándorlás korából muzeumainkban rengeteg a cserépedény. Lehetetlenség, hogy amikor keramikánk másfajta munkái alapján itélve, a gótikus művészet korában európai szinvonalon állott s fazekasaink fölös számmal voltak, disztelen parasztcserépnél egyéb nem készült volna Magyarországon. A római és a régibb középkorból való cserép-

19. KÁLYHAFIÓK a XVII. századból a felkai muzeumban.
Plaque de poêle du XVII-ème siècle. Musée de Felka.

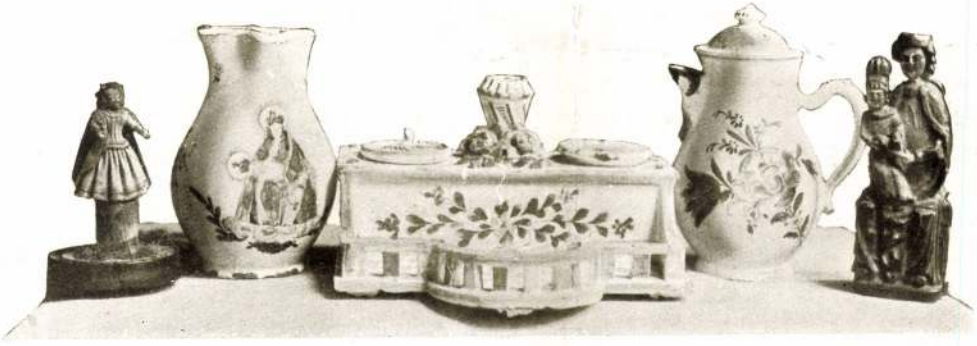

170., 174., 209. Holicsi fayence=ok. — Fayences de Holics. — 604. Viaszszobrocska. — Figurine en plâtre. — 593. Madonna — Bois sculpté. Vente XIX. de la Guilde=Saint=Georges Société des Amateurs et Collectionneurs Hongrois.

ÓNMÁZAS FAYENCE=OK.

NOS FAYENCES AVEC LUSTRES STANNIFÈRES.

Mostani aukciónk egyik érdekes része az az edénygyüjtemény, amely egy felvidéki gyüjtőnek birtokából kerül kalapács alá. A többnyire XVIII. századbeli darabok sorában képviselve van minden stilváltozat, amely Felsőmagyarországon vidékek szerint valamikor divatban volt. Vándorló mesterlegények vagy vásári árusok révén kerülhetett a felvidékre az a néhány kancsó, a mely a többitől gyüjteményünkben már az első pillanatra is elüt. Tarkán festett virágok között némelyeken német ruhás alakokat látunk, mások a Madonna dicsfénytől övezett mellképével ékesek s van amelyiket Szent Gertrud alakja is disziti. A kancsók stilusa és technikája ausztriai eredetre, jelesül Gmunden fazekasműhelyeire vall. Ezek termékeivel szemben a felvidéki emlékeket a pasztózusan felrakott festőmázak s ezek teltebb, bár kevésbé változatos szine jellemzi. Az alakos diszüek többnyire már a XVIII. század első feléből valók, de stilus és technika tekintetében szorosan csatlakoznak az előző század emlékeihez. Egy hasas korsón 1825=ből egész pásztoridillt láthatunk; a pipázó juhász karikással a vállán fordul kutyája felé, a mely nyulat fogott s ezt gazdájának hozta; balfelől bárány legelész, jobbfelől fiatal kosok tülekednek, a fura formáju fák fölött madarak röpködnek.

A delfti fayence hatását képviseli néhány fehér alapon vastagon felrakott kék mázas diszü kancsó kinai jellegü motivumaival. Van a gyüjteményben néhány céhjelvényes kancsó, bár ez ujabb műizlés. A legszebb darabok Stomfa vidékéről kerültek ki, amelynek gyárszerüen berendezett fazekasai a holicsi fayence=okat utánozták vagy legalább is erősen ennek hatása alatt állottak. A Mariahilf feliratu Madonnát ábrázoló kancsó, amely szintén erről a vidékről való, kétségtelenül ausztriai munka. Stomfaiak azonban a táncoló alakokkal ékes darabok, amelyek egyikén az egybefont St. jegy, a város kezdőbetüje is olvasható. Stomfai vagy legalább is nyitramegyei a Szent István királyt ábrázoló szép XVIII. századbeli kancsó.

Van a gyüjteményben egy holicsi jellegü plasztikus virágdisszel ékes tintatartó, valamint egy igen szép tál is, amelyet egy insurgens vitéz elég jellegzetes alakja diszit. Se szeri se száma a falusi fazekasokra valló munkáknak, amelyek között azonban számos kiváló darab is akad. Gyüjtők méltán keresik a naiv módon stilizált sárga szarvasok alakjaival ékes kancsókat és tálakat. Előszobák, nyári lakok diszitésére kiválóan alkalmasak az egyszerübb kék virágos edények, amelyek gyüjteményeinkben egészen napjainkig ⟨igy néhány dejtei darab Pozsonymegyéből⟩ vezetik le a technikát.

A Gyüjtő. 1914. 5–6. f.

96—101., 103., 107. Stomfai és alsó-ausztriai fayence-korsók. XVIII—XIX. század. — Fayence de Stomfa et de l'Autriche-Basse. XVIII—XIX. siècle. — A Szent-György-Czéh XIX. művészeti aukciójából.

VIDÉKI AKCIÓNK.

Szent-György-Czéh tagjai sorában jelentős számmal szerepelnek vidéken lakó tagtársaink, a kiknek Budapesten rendezett aukcióinkon, művészeti sétáinkon és kirándulásainkon részt venni alig van alkalmuk. Már eddig is az volt a legfőbb törekvésünk, hogy a fővárosiak részéről élvezett előnyökért vidéki tagtársainkat tőlünk telhetőleg kárpótoljuk. Most egy lépéssel tovább megyünk s meg vagyunk arról győződve, hogy akciónkat nemcsak vidéki tagtársaink fogják szivesen fogadni, de azoknak a céloknak az elérésében, amelyek szolgálatában a Szent-György-Czéh áll, szintén jelentős eredményt érünk el ezzel.

Arról van szó, hogy fővárosi aukcióinkkal párhuzamosan, ezekkel felváltva a vidék kulturáltabb és intelligensebb városaiban is rendezzünk ezután időről-időre művészeti árveréseket. Ezek anyaga egyelőre modern és hazai műtárgyakból kerülne ki, amelyekhez vidéki közönségünk még nehezebben jut hozzá, mint a régiségekhez. Művészeti társulataink ugyan ujabban egymással versenyezve vidéki városainkban is sürün rendeznek műkiállításokat. Ezek szinvonala alig áll mögötte a budapesti szalónok tárlatainak.

A rendezés külsőségei, az ünnepségek szintén azonosak azokkal, amelyek az utóbbiakkal kapcsolatosak. Sőt az eredmény is csaknem egyforma. A kiállitott képeknek budapesti és vidéki tárlatainkon alig néhány százaléka talál vevőre.

Hogy mily kiáltó aránytalanságok merülnek föl a műkiállításainkon szereplő művészek igyekezete, a kiállitások látogatottsága s a képek eladása között, arra vonatkozólag talán elég egyetlen példát idézni.

A Képzőművészeti Társulat legutóbbi téli kiállitása egyike volt a legsikerültebbeknek, amelyeket a Műcsarnokban másfél

110—114., 119., 120., 148., 154., 155. Magyar felvidéki és alsó-ausztriai fayence-ok. — Fayences du haut-pays de la Hongrie et de l'Autriche-Basse. Vente XIX. de la Guilde-Saint-Georges Société des Amateurs et Collectionneurs Hongrois.

évtized óta rendeztek. A látogatók száma 46.068-ra rugott, a koronás jegyekből elkelt 17.955, a tárgymutatóból 9644 darab. A belépti jegyek és katalogusok révén a bevétel tehát 27.499 K volt, amelyet a tagok évi dijából a kiállitások megtekintésére jogositó jegyek kvótájával együtt bizvást 50.000 K-ra egészithetünk ki. Ezzel szemben a körülbelül 800 kiállitott munkából magánosok részéről mindössze 48 talált vevőre 35.455 K értékben. A Budapesten rendezett többi kiállitásról nem állanak rendelkezésünkre ilyen pontos adatok, de aligha csalódunk, amikor föltesszük, hogy a kisebb műtárlatokon a belépti dijakból befolyó jövedelem és az eladott képek ára között még nagyobb az aránytalanság, amiből körülbelül azt a tanulságot vonhatjuk le, hogy a fővárosi közönség kétszer annyit áldoz műkiállitások megtekintésére, mint a mennyit képek, szobrok vásárlására forditani módjában van. Igaz, hogy a műkiállitásokon a király, az állam, a főváros s a Műcsarnokban tagjai számára a Képzőművészeti Társulat is vásárol képeket s a vásárlások összege a legutóbbi téli kiállitáson igy 117.485 koronára rugott. Ám bizonyos, hogy a hivatalos körök a kiállitásokon kivül közvetlenül a művészekhez is fordulhatnának képvásárlás végett s a kiállitások célja elsősorban az, hogy a közönség és és a művészek között tátongó ürt áthidalják s a képvásárlást elősegitsék. A plátói érdeklődés közönségünk körében művészeink munkái iránt a tárlatok látogatottságából befolyó jövedelem alapján itélve, ugyancsak nagynak mondható. Amikor azonban 800 kiállitott munkából mindössze 48 kél el, a kiállitások rendezésével járó költség ugyancsak nincs arányban a művásárlás terén elért eredményekkel. S bizvást állithatjuk, hogy a művészet nálunk még ma is csak reprezentál, mint 50 évvel ezelőtt, amikor az első tárlatokat rendezték Pesten. S ha van is egy-két művészünk, aki anyagi téren is szép eredményeket ért el, művészetünknek a maga egészében s kiállitásokat rendező művészeti egyesületeinknek közgazdaságunkban vajmi jelentéktelen a szerepe.

Ennek oka elsősorban az, hogy mint sok más téren, művészeti intézményeink-

Meisseni és cseh porcellánszobrocskák. — Figurines en porce'aine de la manufacture de Meissen et des manufactures de a Bohème
A Szent-György-Czéh XIX. művészeti aukciójából.

ben is szolgai módon a külföldet utánozzák. A külföld évszázadok tradiciójának hatása alatt álló országaiban a művészet pártolói mindenkor elsősorban a közönség köréből kerültek ki, amely anyagi erejéhez mérten mindig szivesen vásárolt műtárgyakat. Nálunk évszázadok harcai után a kulturális föllendülés olyan időben indult meg, amikor Európa alsóbb társadalmi rétegeit a gyáripar özönével árasztotta el olcsó művészeti szurrogatumaival. Külföldön a silány olajnyomatok csak a munkások és a szegény emberek otthonában találtak bebocsáttatást s ma már onnan is kiszorulnak. Nálunk nem egy helyen méltóságos urak szalonjaiban is disztelenkednek.

A művészetet hivatalos köreink épp ugy portálják, mint a külföldön. Hogy azonban ez nálunk szélesebb körökben még ma sem hódit, ennek legfőbb oka az, hogy gazdasági oldalával semmit sem törődtünk. Hivatalos műpártolással csak reprezentativ jellegű művészetet lehet teremteni, amellyel külföldön sok dicsőséget arathatunk, amely azonban a hazai talajban csak mint üvegházi növény tud megélni. Hiábavalók a fényes ösztöndijak, hiábavaló a hivatalos körök fejedelmi applombbal üzött műpártolása, ha művészeinket nem ugy neveljük, hogy a hazai viszonyokhoz alkalmazkodva keressék boldogulásukat.

Kulturánk egyéb ágainak munkásai sok önmegtagadással törték a talajt, amig legalább az utókor kulturmunkásai számára lehetővé tették, hogy szerény viszonyainkhoz mérten anyagi téren is boldoguljanak. Művészeink sorában csak egy-két kiváltságos tehetségü vagy szerencsés talentum számára virit babér és anyagi siker. A többség reászuggerált álbüszkeséggel nem egyszer szinte nyomorogva küzd. Kulturánk fejlődésével fokozatosan intelligenciánk egyre mohóbb érdeklődéssel járja sorra a műkiállításokat, remélve, hogy végre csak talál egy-egy képet vagy szobrocskát, amelyet lakása diszének megszerezhet, anélkül, hogy mindennapi szükségleteit redukálnia kellene. Ám hiába! A nagy külső pompának megfelelően, amellyel nálunk a kiállításokat rendezik és megnyitják, a képek ára is nagy. S minthogy egy-egy művészünk átlag csak

4., 9., 12., 35., 36., 55., 62., 80, 87—89., 95. Felvidéki fayence=korsók. — Cruches en fayence du haut=pays de la Hongrie. — Vente XIX. de la Guilde=Saint=Georges Société des Amateurs et Collectionneurs Hongrois.

minden tizedik képén adhat tul, ez nem is lehet máskép.

S a műtermekben halomra gyül a temérdek el nem kelt kép s mint lidércnyomás nehezedik nem egy kiváló talentum lelkére, megbénitva erejét és alkotókedvét. Ennek tudatában karoljuk fel aukcióinkon egyre nagyobb mértékben a modern művészi alkotások eladását. S eddig elért eredményeink késztetik a Szent=György=Czéh vezetőségét, hogy ily irányu akcióját a vidékre is kiterjessze, még pedig a fővárosban is igen szerencsésnek bizonyult aukció formájában. Kicsiben akarjuk kezdeni s mellőzni fogunk minden költséges kütsőséget.

Vidéki tagtársaink önzetlen érdeklődéséhez fordulunk. Álljanak mellénk! Felszólitásukra a fővárosi aukcióinkra összegyüjtött anyagból bárhová küldünk olcsó és művészi szinvonalon álló, modern festményekből és szobrokból álló kisebb, egyelőre 10—20 darabos gyüjteményt, amelyet ösmerőseik körében aukcióra bocsáthatnak. Fáradozásukat lesz módunkban viszonozni. A legméltóbb jutalma ennek azonban bizonyára annak tudata lesz, hogy művészi kulturánk apostolaivá szegődnek igy s művészeink alkotásait a viszonyainknak megfelelő olcsó árban terjesztve, egy jobb jövő protagonistái lesznek.

Ahol pedig nagyobb érdeklődésre van kilátás, ott szivesen rendezünk fővárosi aukciókiállitásainkhoz hasonló aukciót, melyen 300—400 tárgy a régi és modern művészet, valamint iparművészet minden ágát képviselni fogja.

Kérjük tehát vidéki tagtársainkat, hogy itt közölt fejtegetéseinkhez hozzájárulni szi=veskedjenek. Mindennemü felvilágositással szivesen szolgál, egy=egy vidék közönsége speciális igényeinek szivesen fog megfelelni a Czéh igazgatósága.

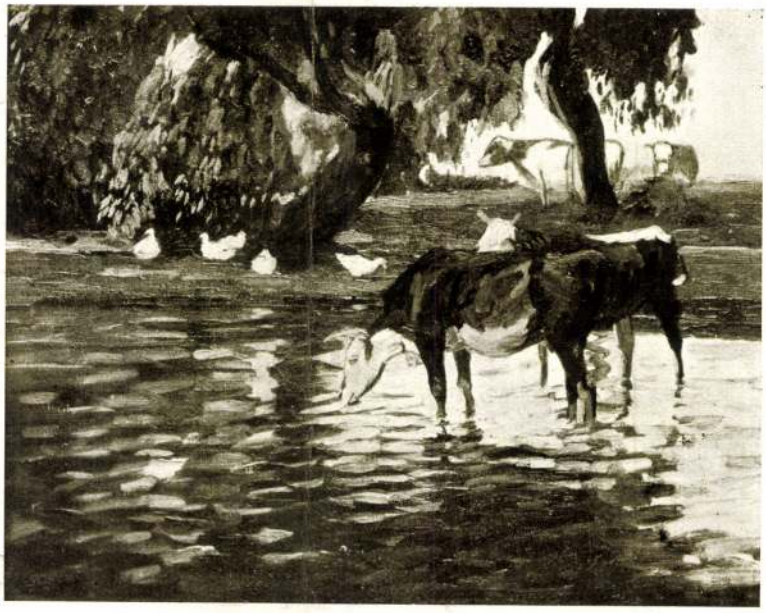

764. JUSZKÓ BÉLA: Tájkép tehenekkel. — Paysage avec vaches. — A Szent-György-Czéh XIX. művészeti aukciójából.

763. BÉLA JUSZKÓ: Labourage. — Szántás. — Vente XIX. de la Guilde-Saint-Georges Société des Amateurs et Collectionneurs Hongrois.

munka s egy szentesi fazekas készitette valamelyik kiállitásunkra.

Önmázas edényeinken feltűnő, hogy technikájuk és diszitésük egyaránt a XVIII. század derekától kezdve mindinkább elparlagiasodik Ez is annak a bizonysága, hogy addig iskolázottabb céhbeli mesterek mívelték. Fayence-gyárainkkal s a külföldről behozott kőedényekkel fazekasaink önmázas edényei nem tudtak árban versenyezni s nyilván azért hagyták félbe ezek gyártását és tértek vissza az ólommázas cserép míveléséhez. A XVII. századból s a következő első feléből, a legszebb céhkorsóink önmázas fayenceból valók. Alig hihető, hogy mesterembereink, ilyen a céh belső életére vonatkozó feliratokkal jelzett korsókat idegenből hozattak volna. S nem egy magyar feliratos önmázas céhkorsónk van, mint a rimaszombati csizmadiáké is, amelyet illusztrálásául annak, hogy milyen szép ilyfajta edények készültek magyar városainkban, képben is bemutatok. ⟨25. kép.⟩

Ezt a 38 cm. magas kancsót tarka virágok közt vörösesbarna szarvas, sárgára festett egyszarvu s közepén koronás csizmadia-cimer disziti. Felirata: »Csizmadia ché korsója Bradan cehmesterségében és Bosai János dékánusságában csináltatott.« Egy másik a református templomból való s szintén a rimaszombati muzeumba került kancsó diszitése ⟨26. kép⟩ virágok közt a fiókáit vérével tápláló pelikán, Krisztus ősrégi jelképét ábrázolja, ami annak a bizonysága, hogy közvetlenül az egyház számára rendelték meg.

Hogy a céhbeli mesteremberek ezek gyártását apránként beszüntették, faluhelyen, különösen protestáns vidékeken a még ezután is élénk keresletet az önmázas fayence után ismét a falusi fazekasok próbálták kielégiteni. A kései, technikájukban és diszitésükben többnyire hitvány munkák valószinüleg mind ilyen falusi fazekasmesterek alkotásai voltak.

Az ólommázas vöröscserép, amely mint főzőedény sohasem multa divatját, az önmázasnak a háttérbeszorulásával a XVII. században, mint diszedény is szerepel. Fazekasságunknak legkedvesebb emlékei azok

26. ÖNMÁZAS FAYENCE-KANCSÓ a rimaszombati muzeumban. XVIII. század.
Cruche émaillée à l'étain XVIII-ème siècle. Musée de Rimaszombat.

31. ZÖLD MÁZAS CSERÉPKORSÓ. XVIII—XIX. század. Rimaszombati muzeum.
Cruche de terre cuite emaillée en vert XVIII-ème siècle. Musée de Rimasz ombat.

a hatalmas céhkancsók, amelyeket öblös testükön többnyire zöldre szinezett ólommázzal boritott, erőteljes dombormüvek diszitenek. ⟨27. kép.⟩ Ezekkel a falusi és a városi fazekasok egyazon kedvvel foglalkoztak. A 28. képünkön látható zöld nehézkes cserép-kancsó, a virágos diszü sárga mázassal ⟨29. kép⟩ együtt a besztercebányai muzeumban van s a Szliács tövében elterülő Halászióból való, ahol épp ugy, mint Farkasfalván hajdanában hires fazekasok laktak. A zöld kancsó diszitése pazar s ugyancsak sajátságos. Fonott szalag formájára alakitott monogrammos sziven kivül vésett tulipánok, szekfük és domborművü alakok diszitik. Ezek sorában a Madonna és a négyszögletes plakett mintája aligha fazekasi használatra készült.

32. TISZAFÜREDI ALAKOS KANCSÓK a Nemzeti Muzeum néprajzi gyüjteményében. Cruches de Tiszafüred ornées de figures. Collection ethnographique du Musée National.

Az utóbbi szent Márk evangelista oroszlánját ábrázolja s ugyanolyan stilizálásban, mint aminővel a szárnyas oroszlánnal Velencében lépten-nyomon találkozhatunk.

A Halászival közel szomszédos Farkasfalva és a barsmegyei Magasmart fazekasainak specialitása volt s ilyet megrendelésre még ma is készitenek, a medvealaku dohánytartó-szelence, aminőt három vármegyében: Zólyom, Bars és Hontban szinte minden faluban találhatunk. A mackó bundája iszappépbe mártott condra, amely a kiégetéskor megmerevedik. Igazi paraszti ötlettel van itt dolgunk, magában a medvealaku edényben azonban nincsen semmi művészi vonás: kuriózum. ⟨30. kép.⟩

De hogy a céhbeli fazekasok XVIII. századbeli diszedényeire visszatérjek, mint emlitettem, ezeket az erősen kidomborodó plasztikus diszités jellemzi, amelynek stilusa és motivumai egyaránt a korabeli művészet szellemét tükröztetik vissza, hellyel-közzel azonban jóval régibb reminiszcenciákkal párosulva.

Bizonyára igen régi fogás bravuroskodó fazekasaink korsóin az edény kihólyagozódott falán az áttört művü kerek ablak. Ilyen látható a zöldmázas rimaszombati korsón, amelyet domboru kigyók, pitykék és levélékitmények diszitenek. ⟨31. kép.⟩ Ez a boros korsó eredetileg szintén a református templom számára készült s a mult század elejéről való.

Még diszesebbek a céhkorsók, amelyekből Iparművészeti Muzeumnak és a Nemzeti Muzeum néprajzi osztályán kivül számos vidéki gyüjteményünkben is temérdek remek példány van. A szokásos edényformákon kivül domborműves fazekasmunkáink sorában nem egyszer bizarr edénytipusokkal is találkozunk, amelyek ősi mintája alighanem egy-egy régi s különösen a németalföldi fayenceok sorában gyakori barokk ötlet volt.

Tiszafüred fazekasainak specialitásai voltak valamikor az emberformáju boroskancsók, amelyekből néprajzi muzeumunk mentett meg egy gazdag sorozatot ⟨32. kép⟩.

A Rajna vidékén a XVII. században készültek ilyfajta emberfejes kancsók s ezek itt Bartmann, Angliában Belarmin néven ismeretesek.

A mi korsóink fejének süvege alapján itélve, ez a tiszafüredi specialitás még a XVIII. században keletkezett s legalább is három gölöncsér-nemzedék élt ezzel. A legutolsó darabok elmés feliratai és év-

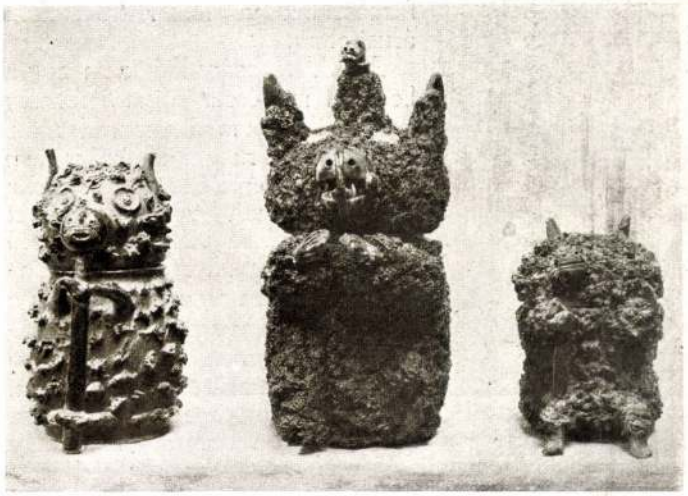

30. MEDVEALAKU CSERÉPSZELENCÉK Magasmartról. A Nemzeti Muzeum néprajzi gyüjteményében.
Poteries en forme d'oursons de Magasmart. Collection ethnographique du Musée National Hongrois.

számaik bizonysága szerint a mult század hatvanas éveiből valók.

A céhélet kimulásáig a domborműves diszitésü edények országszerte készültek ⟨33. kép⟩. S ha egyik-másik városunk fazekasai ujabban ezek régi példái révén nagyobb hirre tettek szert, ennek oka pusztán az, hogy a másutt fennmaradt ilyfajta munkákat nem igen ösmertük. Sárospatak régi fazekasainak sokfelé még ma is nagy a hirük. A pataki kollegium gyüjteményében őrzött nagy korsóik a mult század első feléből mindazonáltal nem igen mulják felül azokat, amelyeket ugyanekkor más városokban is készitettek s amelyeket zöld máz helyett, mint Rimaszombatban is, nem egyszer szintén szinesen diszitettek. Sárospataki specialitás s ma is készül, a négyszögletes dohánytartószelence, amelyet ma vaskályhaajtókról lemásolt renaissancestilü tarkamázas domborművekkel, a XIX. század elején empiremotivumok domboru lenyomataival diszitettek.

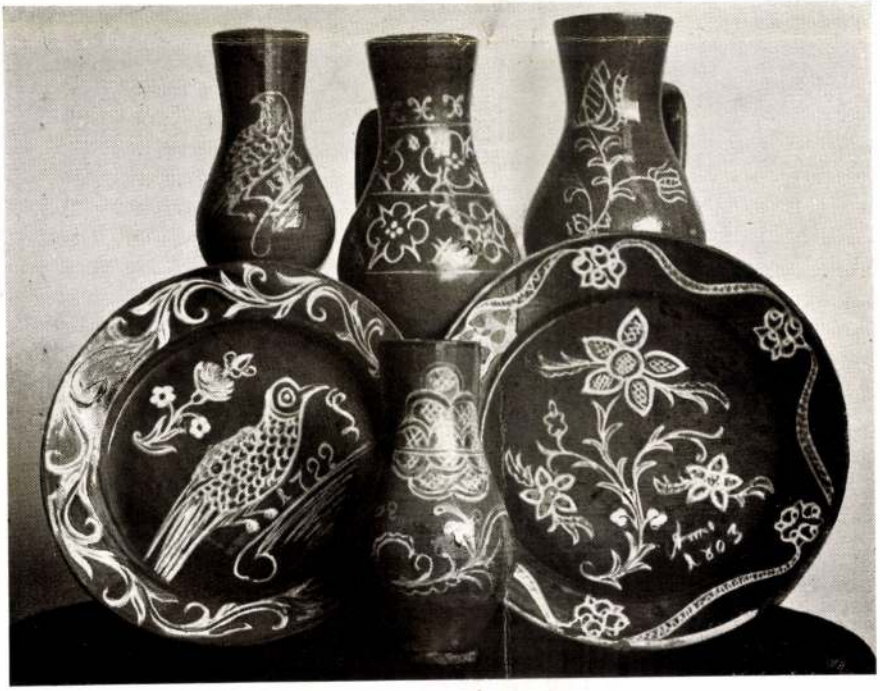

23. SGRAFFITÓS DISZÜ ERDÉLYI EDÉNYEK. Az Iparművészet Könyvéből.
Cruches de Transylvanie ornée au sgraffito.

□□□ RÉGI MAGYAR FAZEKAS-MUNKÁK

Poteries antiques hongroises

33. ZÖLD MÁZAS DEBRECENI CSERÉPKORSÓ 1831-ből.
Cruche de terre émaillée en vert. Debrecen 1831.

Népies iparművészetünknek igen kedves emlékei azok a nem egyszer szabadkézzel plasztikusan diszitett tárgyak: szenteltvíz-tartók, kápolnaszerü fülkékbe foglalt dombormüvek, amelyeket zöld mázzal boritva fazekasaink valamikor vásárokon árusitottak.

A XVIII. századból nem egy a korabeli művészet diszitő formáit utánzó ilyfajta munka maradt ránk. Ezt a gyári áru a mult században szintén mindenfelé kiszoritotta. Az egyre erősebb verseny városi fazekasaink lába alól az iparművészet terén a XIX. században mindenfelé kihuzta a gyékényt s szinte természetes, hogy amikor a művészettel minden kapcsolatuk megszakadt, céhremekeiken is elsősorban technikai készségüket fitogtatták. Breznóbányán Matunák Mihály plébános birtokában 1840-ből egy hordónak is beillő óriási fazék van vörös cserépből s fehérre égett domboru engobe-diszitéssel. Ez a rajta levő felirat szerint a korponai Stiblo János céhremeke volt.

Vidéki kiállitásokra fazekasaink még nemrégen is készitettek ilyeneket s muzeumainkban is nem egy helyen találkozunk ilyen ujabb edénymonstrumokkal. Bennünket ezek azonban már nem igen érdekelnek. Egyéb modern fazekas-specialitások, amelyekkel nálunk Pap János foglalkozott behatóbban ‹Iparosok Olvasótára XII—XIII.›, inkább technologiai szempontból érdekesek. S ezzel befejezhetjük a tallózást régi keramikánk történetének sok tekintetben még ma is parlagon heverő mezején. Az erre vonatkozó kérdések végérvényes megoldásáról ezuttal nem lehetett szó. Erre csak akkor lesz kilátásunk, ha az ezekkel kapcsolatos részletkérdések megvitatásába is tüzetesen mélyedünk el, amihez több ember szükséges s amihez technologusainknak is szavuk lesz.

DIVALD KORNÉL.

edényeket muzeumaink tulnyomóan rendszeres ásatásoknak köszönhetik. Mint már emlitettem, közép- vagy ujabbkori emlékek kutatása kedvéért ásatásokat nálunk nem igen szokás rendezni. Ha itt-ott szántás közben az eke, vagy földmunkák közben a kubikosok ásója a talajban lappangó falakba akad, egy-egy rombadőlt templomunk alapfalait néha nálunk is felássák. Ha a szántóvető ekéje véletlenül fazékba rejtett középkori pénzt vet felszinre, ez utóbbira a hatóság ma már önként is ráteszi a kezét. A cserépedényt magát azonban többnyire mint értéktelen holmit eldobják. A kincsleletekkel kapcsolatban felszinre kerülő edények, az itt-ott meglevők bizonysága szerint, művészi szempontból véve jelentéktelenek s rendesen mázatlan fazekasmunkák. Nincs kizárva azonban, hogy az ilyen edénynek néha műtörténelmi szempontból is van értéke s a muzeumainkba felküldött pénzleletekkel hatóságainknak még a legjelentéktelenebbeknek látszó mellékleleteket, de különösen a cseréptöredékeket is fel kellene küldeniök. Ez ritkán esik meg. Annyival is inkább emlitésre méltó az a lelet, amelyet a munkások 1913 tavaszán a stószi erdőben, Abaujvár- és Szepesmegye határán csemeték ültetése közben találtak. Egy 10—12 cm.-nyi magas korongon tagolt, zöldmázas, arányaiban igen helyes bögre volt ez, tele Nagy Lajos korabeli ezüstpénzzel. Bernard József erdőmérnök beavatkozásával a lelet egy részét s a munkásoktól eltört bögre cserepeit sikerült a kassai Rákóczi-muzeum számára megmenteni, amelynek a magukban véve jelentéktelenek látszó cserepek bizonyára nem utolsó érdekességei, mert XIV. századbeli fazekasságunkra vonatkozólag talán az első kézzelfogható emlékek.

Tömérdek régi cserépedény és töredék lappanghat középkori váraink omladékai alatt. Az ilyen helyek fölásatásával és átkutatásával azonban nálunk szerémi Odescalchi Arthur hercegen és Pulszky Károlyon kivül más még szintén alig gondolt. Odescalchi herceg kutatásai eredményét eddig nem tette közzé. Pulszky Károlynak a szécsényi várban végzett kisérlete után

29. SÁRGA MÁZAS KORSÓ a besztercebányai muzeumban. XVIII. század.
Cruche en émail jaune du XVIII-ème siècle. Musée de Besztercebánya.

24. FÜSTÖLT CSERÉPKORSÓ a rimaszombati muzeumban. XVIII—XIX. század.
Cruche fumée en terre (XVIII-ème—XIX-ème siècle. Musée de Rimaszombat.

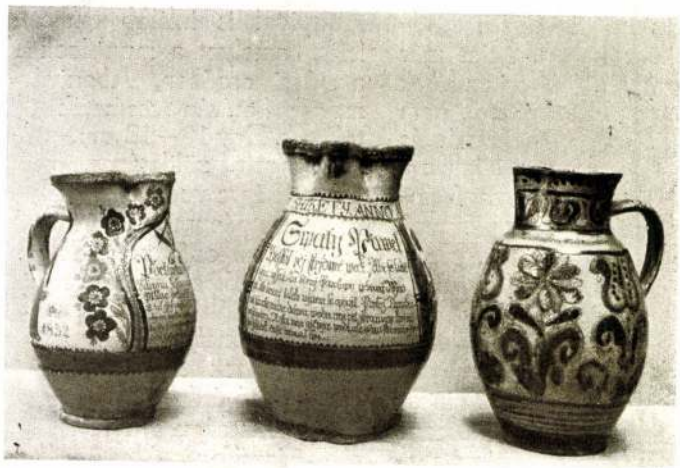

21. BEKARCOLT DISZITÉSŰ BÉLDI KANCSÓK a Nemzeti Muzeum néprajzi tárában. XIX. század.
Cruches de Béld avec dessins incrustés du XIX-ème siècle. Collection ethnographique du Musée National.

nem volt alkalma többé hasonló vállalkozásra. Mult századbeli műtörténetiróink egy része nem egy művészeti technikáról állapitotta meg, hogy nálunk sohasem virágzott, mert emlékeit nem ismerte s ezeket nem is kereste. Igy voltunk sokáig keramikánkkal, amelynek legérdekesebb emlékeit, az ónmázas fayenceokat Prága, Brünn és részben Bécs muzeumainak ügynökei kezdték nálunk legelőbb gyüjteni. S minthogy a legközelebbi analogiákat ott találták, ónmázas fayenceaink első ismertetői is idegen fazekasoknak, elsősorban a Morvaországból hozzánk bevándorló habánoknak tulajdonitották ezeket.

Minthogy ónmázas fayenceainkat a szakirodalom még ma is régi keramikánk külön ágának tekinti, mi is külön cikk keretében foglalkoztunk ezekkel ⟨l. A Gyüjtő 1912. 9—10. szám⟩. Mint a kassai fazekas-céh 1574. évi artikulusaiból nyilvánvaló, fehéredényesek nálunk már a XVI. században is voltak. Ezek alatt mint már kifejtettem, alig lehet már mestereket érteni, mint ónmázas fayence-gyártókat. A technika a XVI. században szabad mesterség volt. A következő században azonban minden bizonnyal céhbeli fazekasaink is felkarolták és mivelték. Erre ugyan eddigelé kétséget kizáró adatunk nincsen. De minthogy a XVII. és XVIII. századból az ilyfajta edények oly nagy tömege maradt ránk, hogy ezzel mennyiség tekintetében a közönséges cserépáru sem versenyezhet, alig hihető egyéb, mint az, hogy városi fazekasaink ekkor már mindenfelé elsősorban ónmázas fayenceokkal foglalkoztak s az ólommázas cserép többnyire a paraszt fazekasok munkája volt. Hasonló fejlődési folyamattal találkozunk szövésünk történetében. A XIV. és XV. században a pamuttal átszőtt mustrás teritők, abroszok és kendők szövése az ugynevezett bakacsin- és barchet-takácsaink külön csoportjának kizárólagos szabadalma volt, amellyel ezek is Zsigmond király rendeletei alapján csak néhány városunkban, Budán, Kassán, Bártfán és Nagyszebenben foglalkozhattak. A XVI. század folyamán a bakacsinszövőknek nálunk nyoma vész. Takácsaink azonban ezek régi mintáit utánozva pamuttal átszőtt abroszokat és kendőket a XVII—XVIII. században is szőnek s ezeken még a régi minták gót minuszkulás feliratait is lemásolják, természetesen többnyire értelmetlenül.

A haladás nagy országutjától félreeső helyeken a régi hagyományokhoz való ragaszkodás ugyancsak szivós. S ha a XVIII. században kisebb városaink, sőt falusi fazekasaink nem egyszer szemfényvesztő ügyességgel diszitették korsóikat az edény falából erősen kiugró domborművekkel, ki kételkedhetnék abban, hogy a XV—XVI. században, amikor iparművészetünk a legvirágzóbb volt, városi fazekasaink nem értettek ilyesmihez s domborműveiket nem tudták oly pompásan szines mázakkal disziteni, mint a ránk maradt csempék egy részét

27. XVIII. SZÁZADBELI CÉHKANCSÓK a Nemzeti Muzeum néprajzi gyüjteményében.
Cruches de guilde XVIII-ème siècle collection ethnographique du Musée Nationale.

vagy a németországi mesterek a maguk domborműves cserép- és kőedényeit, amelyekből néhány szép példa Iparművészeti Muzeumunkban látható. S ha falusi kemencéink, csempéink s jóval régibb városi kályháinknak diszitése között nem egyszer szembetünő a rokonság, nem-e rég letünt s viharos századaink folyamán elenyészett minták hatását kell keresnünk népies fazekasságunk XVIII—XIX. századbeli cserépedényein, amelyek különböző vidékeken oly különböző stilust és diszitésmódot mutatnak.

A falusi mesteremberek, bármily ügyesek és bármely finom érzékkel hangolják össze formáikat a földolgozott anyaggal, invenció dolgában rendszerint szegények. S ha ma sokan diszitőművészetünk megujhodásának a módját abban keresik, hogy tanulságokért a népművészethez fordulnak, minden bizonnyal még inkább igaz az, hogy oly helyen, ahol egy-egy tipushoz és diszitő módszerhez a falusi mesteremberek nemzedékről-nemzedékre ragaszkodnak, ennek hagyományai jóval régibb időre nyulnak vissza, semminthogy a legtöbben gondolnók. Az a nagy változatosság, amelyet népművészetünk országszerte mutat, alighanem elsősorban annak a virágzásnak a bizonysága, amelyet emlékei javarészében elenyészett művészetünk századokkal előbb elért. A szerint amint századok viharai, háboruk, idegen hódoltság különböző időben vágta el egy-egy országrészünkben vagy vidéken az európai kultura talajából meritő művészet gyökereit, a népművészet mesterei is különböző korok stilusaihoz, diszitő módjaihoz és motivumaihoz ragaszkodtak szivósan tovább s vezették le ezeket egyre elmosódottabb formákban hellyelközzel napjainkig.

Béld, hontmegyei község ősrégi fazekasfalu. Az innenvaló legrégibb engobeos, ólommázakkal szinezett, bekarcolt diszü cserépkancsók XVIII. századbeli példái a turócszentmártoni muzeumban, az edény középső részét kitöltő s körbe foglalt mértani motivumokat mutatnak, amelyeket bizvást a gótika mértani műveiből vezethetünk le. Somogyi Béla hontvármegyei főjegyző gyüjteményében van egy tót feliratos, sárgás szinü béldi kancsó 1795-ből, amelynek bekarcolt virágdiszitése motivumaival és ezek szines mázaival egyaránt XVIII. századbeli ónmázas fayenceainkra emlékeztet. A mult században a béldi fazekasok már csak a közönséges fazekasmunkákon használt mázakkal éltek ⟨21. kép⟩.

Hogy fazekasaink régen a fayence szinező mázait közönséges cserépedények diszitésére széltében használták, erre országszerte találhatunk példákat. Thomka Gyula gyüjteményéből a besztercebányai muzeumban egész sorozat libetbányai cseréptál került, amelynek közömbös szinü ólommázas alapját ónmázas fayenceaink diszitő mázaival szinezték. Hogy a zománc a motivumnak körvonalán tul ne folyjon,

28. ZÖLD MÁZAS KORSÓ Halászíról a Besztercebányai Muzeumban. XVIII. század.
Cruche en émail vert de Halászi. XVIII-ème siècle. Musée de Besztercebánya.

ezeket itt is bekarcolták a tálakba. A 22. képünkön középütt látható tálat egyetlen, persze erősen félreértett gránátalma-motivum disziti s a rajta levő évszám: 1724. Balfelől egy kockásan zománcolt gránátalmákkal ékes tálat látunk. A jobbfelőlit, amely a másik kettővel körülbelül egykoru, bokrétába kötött s gyöngén stilizált három Katalin-rózsa disziti.

A béldi kancsók bekarcolt diszitésének technikája rokon az erdélyi sgraffitós edényekkel. A technika lényege ezeken az edényeken az, hogy a világos engobe-bal leöntött edény engobeos kobaltkék mázába karcolják a diszitést, ugy hogy az égetés után ennek vonalai az alsó réteg világosabb szinében tünnek elő. Ezeknek a smalte-tartalmu engobe-bal boritott edényeknek virágkora még 1799—1813 között is tart. Különösen a Küküllő vidékén, ahol ilyen edények még a mult század derekán is készültek. ⟨23. kép.⟩ Minthogy a technika lényegében véve ugyanaz, nincs kizárva, hogy ilyfajta edények nálunk az épületek sgraffitós diszitésével egy időben keletkeztek, mely utóbbi Itáliából került hozzánk s a XVI. század derekán már Felsőmagyarországon is mindenfelé elterjedt. Készült-e nálunk régen sómázas áru? Erre feleletet mindeddig nem találtunk. Muzeumainkban nem egy Magyarországon talált ilyfajta edény van, amely azonban stilusa alapján itélve németországi munka. Minthogy Magyarország nem egy vidékén van jó, erősen égethető képlékeny agyag, a kőedény a mázolás e legegyszerübb nemével nálunk sem lehetett ismeretlen. A Szepességben nem egy helyen találhatunk formába nyomott, domboru pitykékkel diszitett cserépedényeket, amelyek legalább halványan a XVI. századbeli sómázas keménycserépre emlékeztetnek. A poprádi muzeumban két ilyen kancsót a szepesszombati Thanhoffereknek tulajdonitanak. A régi hagyományokat a jó agyagban bővelkedő vidékeken azonban a XVIII. században többnyire szintén ott alapitott fayencegyárak teljesen kiirtották. Igy történt ez Holicson, amelynek környékén több habán telep volt, igy Pongyelokon ⟨Gömörben⟩, a mai Cserepesen, ahol szekérszámra készül a fazekasáru; ma már azonban többnyire csak mázatlan tetőcserép. A XVIII. században a pongyeloki gyár holicsi minták nyomán készült önmázas fayenceairól volt hires. Az a néhány régibb népies munka, amelyet a községben találtam formáiban gyári fayenceokat utánoz, de szines ólommázakkal boritott. Hires fazekasfalu a felvidéken a barsvármegyei Magasmart Ujbánya mellett, ahol ma már szinte kizárólag csak füstölt cserépedény készül, amely formáival is feltünő rokonságot mutat a mohácsi cserépedényekkel. A feketére fényesitett mázatlan edények sorában nem egy szinte klasszikusan helyes arányu nemes formát láttam, amely nagy vonásaival alighanem olasz hatás alatt készült, XVI. századbeli fayenceáruink formáit őrizte meg. A technikában ügyes fazekasok igen szeretik a kuriozumokat is. Ilyen füstölt és fényezett mivolta alapján valószinüleg Magasmartról való edény a rimaszombati muzeumból 24. képünkön látható. Sajátságos véletlen, hogy Wartha Vince műegyetemi gyüjteményében egy hasonló szabásu, felső részén koronát alakitó ivekkel diszitett korsó van, amelynek nyaka nem utánoz emberi törzset, de sima. Az edény szintén füstölt és posztóval fényesitett

Fettich Nándor: A honfoglaló magyarság fémművessége.

4°, 118K, 121L, Budapest, 1935.

Magyar fémművesség
a honfoglalás
Erdélyben

Magyar fém műverség a konfoglalás korában

Tettich Nándor: A konfoglaló magyarság fém-művessége.

I–II. kötet.

4°, 137 tábla, 303 L, Budapest, 1937.

Magyar ferencesek

lásd

Dr Kabó György Pius

Ferencrendiek a magyar
történelemben Bpest
1921

Dr Karácsonyi János
szent Ferenc rendjének
története Magyarország-
on 1711-ig I K.
Bpest 1923

Kovács I.

A szegedi első polgári iskola története

Magyar ferencrendiek

Halis J.

A Ferencrend Kanizsai
Zárdája.

Petrik 1886–1900

Magyar Ferencrendiek

Kollarits J.

Magyar Ferencrendiek
a XVI. század
első felében.

Pótfük 1886–1900

MAGYAR FERENC

Magyar
vadászirodalom
Képeskönyve

Magyar festészet

a XIX. században

Szalay Imre:

A XIX. nazad festészetéről hazánkban. 8-r, 31 l.

Bp. 1901.

Gent (2097)

M. D. 12

Magyar Jesló:

Kuruc csatajelenet, 1710 körül (98. rép)

Dercsényi Dezső - Tolnay László: Esztergom

Bp. 1956. 81. l.

M. D. K.

Magyar (?) festő:

Lovasi ebéd II. Rákóczi Ferenc fejedelemre a szultánnál 1717 körül (99. lap)

Dercsényi Dezső - Zolnay László: Esztergom
Bp. 1956. 81. l.

Magyar festő 19.sz.
Csendélet

Ernst Muzeum aukciói. XII. 24 l.

ostság templomának tornya és a kert kapuja

Magyar festő 19.sz.v.

A bánat, tusv.

Mű- és Régiségkereskedelmi Váll. IX.Művészeti aukció. Bp. 1948. 15 l.

Magyar festő 19.sz.k.

Kossuth Lajos képmása, olaj
Pesti látkép, szinezett rézmetszet
Szobasarok interieur, olaj

Mü- és Régiségkereskedelmi Váll. IX.Művészeti aukció. Bp. 1948. 15 l.

Magyar festő 19.sz.k.

Aradi vértanuk, olaj

Negyvennyolcas szabadsághősök kivégzése, olaj

A budai Naphegy-tér, olaj

Szakállas fiatal férfi, elefántcsontminiatür

Mü- és Régiségkereskedelmi Váll. IX.Művészeti aukció. Bp. 1948. 14 l.

Magyar festő, 19.sz.

Ülő nő asztalnál, elefántcsontminiatür
Madonna a Gyermekkel, olaj
Feketeruhás nő, olaj
Vadőr kutyával, olaj

Mü- és Régiségkereskedelmi Váll. IX.Müvészeti aukció. Bp. 1948. 14 l.

Magyar festő 18.sz.

Madonna a Gyermekkel és a szentekkel,
olaj

MG- és Régiségkereskedelmi Váll.IX.Művészeti
aukció. Bp. 1948. 14 1.

Magyar festő 1850 körül.

Női arckép, olaj

Magyar Nemzeti Pénzszínész Tára. IV. aukciója. Bp. 1923. 6 l.

Magyar festő, 185o k.
Női arckép, olaj

N.Szal. III. aukc. 1924. 9 l.

Magyar festő 19.sz.

Tehenek az istállóban, szépia

Tájkép buzakeresztekkel, olaj

Mű- és Régiségkereskedelmi Váll. IX.Művészeti aukció. Bp. 1948. 15 l.

MDK

Magyar festök, XX. század.

Falusi utca. Bizonytalan jelzéssel. Of.

Arckép. Karton.

gr. Almásy-Teleki Éva müv. int. /v. Ernst-Mus./
IX. Müvészeti aukció. 1942. máj. 10.-töl kiáll. 18.-án
Kat. aukció.

Magyar festö, 185o körül.

Báró Gromon arcképe. Miniatür.

Gromon bárónö arcképe. Ceruzarajz.

gr. Almásy-Teleki Éva müv.int. /v.Ernst-Cuz./
IX.Bürószeti aukció.1943 máj.1o.-töl kiáll. 18.-án
Kat. 21.1. aukció

Magyar festö, 184o körül .

Nöi arckép. Vászon.

gr. Almásy-Teleki Éva müv.int. /v.Ernst-Muz./
IX.Müvészeti aukció.1942 máj.1o.-töl kiáll. 18.-án
Kat. 21.1. aukció

MDK

Magyar festö,XVIII.sz.

Egy szent nö alamizsnát oszt. Vászon.
Szent Erzsébet?

gr. Almásy-Teleki Éva müv.int. /v.Ernst-Muz./
IX.Müvészeti aukció.1942 máj.lo.-töl kiáll. 18.-án
Kat. 21.l. aukció

Magyar festő 18. n. M.D.K.

Férfi képmás

Férfi képmás miniatur 17 × 5.5

" " " 10 × 8

Emyedy Lukács és neje hagyatéka. Bp. 1923
26-27.

Magyar festő 1820-30 k. M. D. K

Huszárkisasszony aqu. 54 x 36.5 cm

Amzedy Lukács és neje Magyarázat. Bp. 1923

27

Magyar festő 19 sz. M.O.K.

József nádor Zepmása vászon 26 x 20

Vak Béla király aqu. 78 x 114

Német István és feleségé Zepmása

vászon à 77.5 x 61 cm

Táj tehenekkel vászon 55 x 29 "

Férfi Zepmás " 69 x 55.5 cm

Enyedy Lukács és neje hagyatéka. Bp.
1923 27

Magyar Jestő XIX. n. közepe M.D.K.

Férfiarckép

vászon. 46 × 36 cm.

Faragó Ödön tanár művészi hagyatéka.
Bp. 1935 17

M.D.L.

Aszegyas Jenő XIX. n. Kőnyve

Festmaszkép

Vászon: 46 × 26 cm.

Garapó Lehn tanár minden Kegyes Tellen
Egy 1935. 17

MDK

Magyar festö, 186o körül.

Férfi arcképe. Of.

Ernst Muzeum aukciói. 52. sz. II. rész.
1935 nov. -Képek Kat. 1.

MDK

Magyar festö,182o körül

Magyar város látképe török minaretekkel.

Karton.

gr. Almásy-Teleki Ilona müv.int. /v.Ernst-Muz./
IX.Müvészeti aukció.1942 máj.1o.-töl kiáll. 18.-án
Kat. 21.1. aukció

MDK

Magyar festő 1843-ból

Kreesmáry Mihály arcképe.

Ván. ol.

Magyar Képek, XIX-XX m. - 46. l.

MDK

Magyar festő (1760 körül)

Muzsikáló angyalok. Vászon. 105x127.

Ernst Muzeum aukciói.XXXIV. 26.lap

ADK

Magyar festő XIX.sz.e.
Férfi arckép, olaj

N. Szal. III. aukc. 1924. 9.1.

Magyar festő 18 n. M.D.K.

6.) Csatakép 30 x 64 cm.

12.) " 30 x 64 cm.

Gerevich L. né: Mányoki Ádám. Emlék kiállítás. Bp. 1957 10-11.

MDK

Magyar festő, XX. sz.

Juhpásztor-lány. Vízfestm.

Ernst Muz. aukc. 54. sz. - Kiáll. 1936 nov. 22-29.

Jegyz. 15. l.

MDK

Magy. festő. 1900 körül.

A kőhid. Karton.

Ernst Mnz. aukc. 54. sz. – Kiáll. 1936 nov. 22-29.

Jegyz. 15. l.

MOK

Magyar festő, XIX. sz. második fele.

Liszt Ferenc arcképe. Karton.

Jelezve: W. S.

Ernst Auz., aukc. 54. sz. – Kiáll. 1936 nov. 22-ig.

Jegyz. 15. l.

Magyar festök, 1910 körül.

A fehér pad. Vászon.

A Canal Grande Velencében, a S.Giobbe templommal. Vászon.

gr. Almásy-Teleki Éva mův.int. /v.Ernst-Mus./
IX.Művészeti aukció. 1942. máj.1o.-ből kiáll. 18.-án
Ent. 22.1. aukció.

Magyar festök, XIX. sz. második fele.

Kislány arcképe.	Vászon.
Pihenö cigányok.	"
Férfi arckép. Jelezve bizonytalan monogrammal.	Vászon.
Hegyi táj.	Karton.
Gr. Apponyi Albert arcképe.	Vászon.

Gr. Almásy-Teleki Éva műv. int. /v. Ernst-mz./
II. Művészeti aukció. 1942. máj. 10.-től kiáll. 18.-án
Kat. 21.22.1. aukció.

Magyar festö, XIX.sz.közepe.

A csikós. Lent balra olvashatatlan jelzés.
Vizfestm.

A kocsis. "

Fiatal lány arcképe. Vászon.

gr. Almásy-Teleki Éva mův.int. /v.Ernst-Kuz./
IX.Művészeti sukció. 1942. máj.10.-től kiáll. 16.-án
Ent. 21.1. sukció.

MDK

Magyar festő, XIX. 12.

Férfi képmás	Vászon.
Női akt.	Vászon.
Tájkép.	Vászon.
Férfi tanulmány.	Vászon.
Táj vízzel.	Vászon.

Ernst Múz. aukciói, XXV - XXV. — 34. l.

Magyar festő XVIII

Esztergomi képtár

MDK

Magyar vagy osztrák festök
XIX sz. elsö fele.

Egy katonatiszt arcképe. Vizfestm.oval.

Nöi arckép. Miniatür. Tokban.

Gyermekarckép. Vászon.

Fiatal lány fehérben. "

gr.Almásy-Teleki Eva müv.int. /v.Ernst-Muz./
IX. Müvészeti aukció. 1942 máj.1o.-töl kiáll. 18.-án
Kat. 22.1. aukció

MDK

Magyar festő XVIII. sz.

Parókás előkelő magyar férfi képmása.

Szent György Céh, XXIX. műv. geaf. aukc. - 1919. szept. 29. - okt. 2. - A Gyűjtő. V. évf. 5. sz. - Kül. sz. - 71. l.

MD K

Magyar festö, 183o körül.

Két kislány, arcképe. Ovális. Of.

Ernst Muzeum aukciói. 52. sz. II. rész.
1935 nov. -Képek Kat. 1.3.1.

Magyar festő XVIII.

Esztergomi képtár

F F

424 a - v. Magyar festő, XVIII. sz.: Kurucz csatajelenetek. Vászon, olaj, 32 × 35 cm.

Gerevich: PA, 220 l.

Magyar festő XVIII.

Esterházi Kép[illegible]

464. Magyar festő, XVIII. sz: Kuruc lovas. Vászon, olaj, 26×35 cm.

Gerevich: PA, 220 l.

Magyar festő – 1780

Esterházy Károly

F

541 Magyar festő, (1780 körül: ~~[illegible]~~: Krisztus a keresztfán, körül szentek életéből merített jelenetek. A budai jezsuita kolostorból. A budapest-tabáni plébános ajándéka. Vászon, olaj, 115 × 75 cm.

Magyar festő

XVIII. sz.

Esztergomi képtár

440. Magyar festő, XVIII. sz.: Férfiarckép.
Vászon, olaj, 36 × 26 cm.

Magyar vagy német grafikusok.
XVII.azázad.

Nagyvárad ostroma. Rézmetszet.

Kanizsa a törökök elüzése után. "

MDK

Magyar vagy német festö.

Hatrészü spanyolfal bibliai ábrázolásokkal.
Vászon.

gr. Almásy-Teleki Eva müv.int. /v.Ernst-Muz./
IX.Müvészeti aukció. 1942. máj.lo.-töl kiáll. 18.-án
Kat. aukció.

Magyar és osztrák grafikusok.
1840 körül.

Nyolc darab lovas- és vadászkép.

Színes kőnyomatok.

Ernst Múz. aukc., Str. n. - Kiáll. 1936 nov. 22-29.
Jegyz. 15. l.

MDK

Magyar vagy osztrák festő:

1840-1850 körül.

Fiatal leány arcképe.

Vízfestmény.

Ernst Muz. aukc. 54. sz. - Kiáll. 1936 nov. 22-29.

Jegyz. 15. l.

Támogatók:

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alapprogram

Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete

Budapest V. ker. Belváros-Lipótváros Önkormányzata

Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány

Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány

Godot Galéria

Magyar Festészeti Alapítvány

A Vigadó Galéria

tisztelettel meghívja Önt és barátait

a Magyar Festők Társasága

KörKépek

című évezredzáró kiállítására

Megnyitja

2000. december 7-én, csütörtökön du. 5 órakor

SZEIFERT JUDIT

művészettörténész

A kiállítás képeinek zenei mását

a BÁLVÁNYOS TÁRSULAT

adja elő

Vigadó Galéria

Budapest, V., Vigadó tér 2.

A kiállítás megtekinthető 2001. január 2-ig, naponta 10—18 óráig

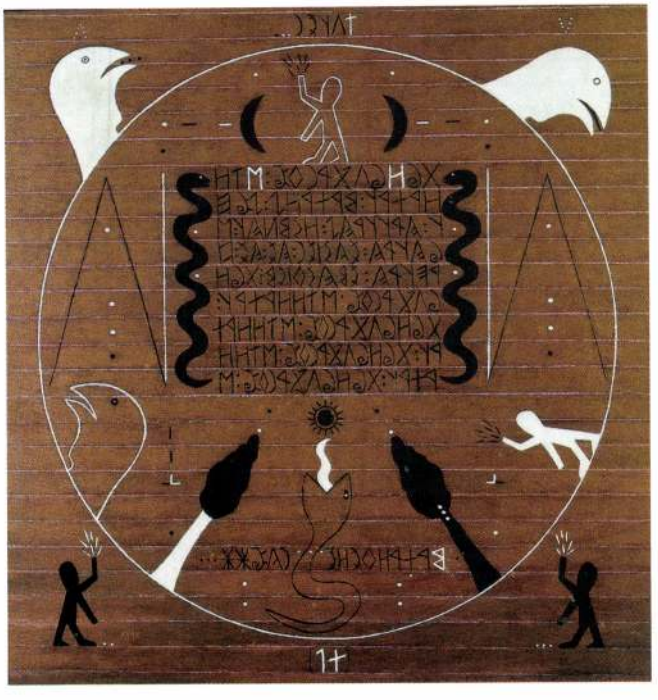

MAGYAR FESTŐK TÁRSASÁGA

VIGADÓ GALÉRIA

KörKépek

Petrovics Elek: Magyar mestermüvek

Nagy 4°, 113 K, 16 L, Budapest, 1936

Magyar festőmű-
vészek

A magyar festőművészet albuma.

2°, K, 140 L, Budapest, é. n.

Magyar festőművészet

Magyar festőművészet

Gyomai György: A festőművészet és a magyar ember. *Magyar Lélek* II. évf. p. 18—19.

1940.

Modern magyar festőművészet (Gerő Ödön bevezetésével)

2°, 137 K, 140 L, Budapest, év nélkül

Magyar kortársművészet

Magyar festőművészek albuma

Magyar festőművészek albuma. Gerő Ödön vezetésével.

O, K, L,

Magyar feslőüvénet régi

Genthon, Stefano: La pentroarto en la mulnova hungarujo. (Ford. Francisko Szilágyi)

8°, 102K, 70L, Budapest, 1932.

Genthon István: A régi magyar festőművészet.

8°, 102 k., 132 l., Vác, 1932.

Magyar festőművészet, régi

Magyar festőművészet
új története

Genthon István: Az új magyar festőművészet
története.

8°, 86 K, 294 L, Budapest, 1934.

Magyar festőművészet

Szabó László: Magyar festőművészet

8°, 49 K, 238 L, Budapest, 1916.

Brogyányi Kálmán: Tertőművészet Szlovenszkón.

8°, 106 K, 126 L, Kassa, 1931.

Magyar könyvtárosok Szlovenszkón

Horváth Henrik: Magyar romantikus festők Rómában

Kny. Minerva
8c; 0K, 14L, Budapest, Ír nélkül

Magyar festők Rómában

Magyar kuriók

Zárai Béla: Tizenhárom magyar festő

8°, K, L, Budapest,

Tekeli József: Magyar festők műtermeiben

8°, K, 103L, Budapest, 1893.

Magyar festők

Magyar fertők

Magyar fertők

0,45K, L. Budapest,

Bíró Ágnes: A XIX. század magyar festőnői.

8°, 12K, 56L, Budapest, 1938.

Magyar könyvek

Szalay Imre: A XIX. század fest~~mű~~észetéről ~~vésztéről~~ hazánkban

8°, OK, 31L, Budapest, 1901.

Magyar festészet

Magyar plakátok

Modern magyar képtár

Kiadja a Művészház Művészeti Egyesület

4°, K, L, Budapest, 1911.

Általános kézikönyvek

Miller Gyula: A mai magyar festészet fő irányai

8°, 6K, 52L, Budapest, 1933.

Magyar festészet

Pekár Károly: A magyar festészetről

Kny. Magyar nemzeti szépről
8°, 49 K, 68 L, Budapest, 1908.

Magyar festészet

Tolnay, Charles (de): La peinture hongroise contemporaine

Kny Pannónia
8°, 8K, 20L, Pécs, 1937.

Magyar festők 20k

Nagy Zoltán, dr. vitéz: Új magyar művészet

4°, 194 l., 144 l., Budapest, 1941.

Hoffmann Edith: A régi magyar festészet
nürnbergi kapcsolatai.

Kny. Béci m. történeti intézet évkönyve
4°, 4K, 6L, Budapest, 1929. ?

Magyar festészet

Hoffmann Edith: A magyar festészet a 19. században

8°, OK, 18L, Budapest, 1936.

Magyar festészet

MAGYAR FESTŐK TÁRSASÁGA

síkplasztikák

A kiállításon
49 művész 80 asszamblázsa
tekinthető meg 1997. május 23-ig
naponta 11 és 18 óra között.

A

MAGYAR FESTŐK TÁRSASÁGA

tisztelettel meghívja Önt
az

ÚJPEST GALÉRIÁBA

síkplasztikák

című kiállítására, melyet
1997. május 2-án 18 órakor

TAKÁCS FERENC

irodalomtörténész
nyit meg.

ÚJPEST GALÉRIA
Budapest, IV. Árpád út 66.
(a 3-as metró végállomásánál)

Az Újpest Galéria
tisztelettel meghívja Önt

MAGYAR GÁBOR

„SZINTÉZISKÍSÉRLET 1990-1995"
című kiállítására,
melyet 1995. november 3-án, pénteken
17 órakor megnyit
LÓSKA LAJOS, művészettörténész

Cím: Budapest, IV. ker., Árpád u. 66.

A kiállítás megtekinthető 1995. november 26-ig,
naponta 11-től 18 óráig

Magyar (3) festő"

XVI. 27.

F F

1500

Lehéri!

36. Magyar (?) festő, XVI. sz. eleje. Belső: Szent Margit donátorral, külső: Sz. György. Fa, tempera, 141x53 cm.

Ipolyi

Restaurálta mindkét oldalt 1934-ben Nikász Lajos.

Esztergomi kapitár

ciszterci apát, felirata: Abt Ber (nard) Aelem (annus) ozu sant salfator.

Ipolyi Arnold képgyűjteménye. Uj Magyar Sion II — 1871, 373 l.

Magyar festő

1500 Koml

Jajczaika nincs!
Méret! 1500

A földön, kinn

F F F F

Kostegomi képtár

Magyar pesztő 1500 körül:

Belső: 1. Sz. Miklós megakadályoz egy kivégzést

Belső: 2. Sz. Miklós és a három leány

Külső: 3. Keresztvitel

Külső: 4. Olajfák hegye

Magyar festő

1500 Eönül

F

1500

Magyar festő 1500 körül:

Cs. Márton és

Balla!

Erdegomi képtár

Magyar festő

XV. 27.

Egyik zárt szobában?

1490

Magyar festő, XV. század: Szent Kristóf és szakállas szent lámpával. Fa, tempera, 108 × 87 cm.

Esztergomi képtár

Magyar festő

XV. sz.

Esztergomi prímási palota.

39. szoba

Magyar festő, XV. század: Sz. János ev. Kálvária-csoport része, új háttérrel. Fa, tempera, 57 × 39 cm.

Sz. Mária párja

Császka György szepesi püspöktől. Az alakok a régi deszkából kifűrészetvék s új deszkába beillesztvék.

Maszlagy II. 336. szám

Magyar festő

XVIII. 22

Kupola

Magyar Festő

Szárnyasoltár. Középkép Madonna, szárnyakon Sz. Apácák. 58 × 43, illetve 63 × 19 cm. Magyar, XVIII. sz.

Magyar dominicana zárdából?

Maszlaghy II. 416. szám.

Esztergomi primási palota.

Magyar festő

XVIII. sz.?

Folyasó

Magyar (?) festő: Kollonich Lipót gróf-
hercegprímás. Vászon, olaj; 138 × 105 cm.

Mazzlaghy II. 426. szám.

Esztergomi primási
palota.

Magyar festészet

l.

Dr Éber László: A magyar festészet jövője.

Magyar Salon

XXXV.

1899. 578. lap.

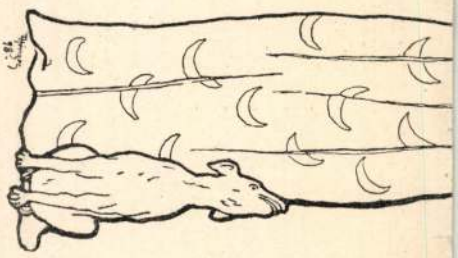

chanteuse-ok is általában igen szolid életet élnek, csak igy történhetett meg az, hogy az *Empire* nevü énekes kávéház egyik «csillaga» feleségül ment egy parlamenti taghoz s mint férjes asszony is tovább énekelt az *Empiréban*. Az angoloknak nincsen olyan lapjuk, mint a *Gil Blas*, vagy a *Vie parisienne*, a mi pedig a Regent-Street courtisanejait illeti, azok származásukra nagyobbrészt belga és franczia hölgyek. «Il y a pour les Anglais excreice sexuel et pas autre chose, pas ou peu d'esthétique». Ezzel a mondással jellemzi egy franczia a két társadalom courtisanejainak lényegesen különböző helyzetét.

A franczia courtisane egy társadalmi osztály, a franczia felvilági drámák kérdése mindig az, hogy lehet-e ebből a társadalmi osztályból átlépni egy másikba egy tisztességesbe, szóval, feleségül vehet e egy comme il faut ur egy olyan hölgyet. Az az o Golgotája, fokonkint való meg semmisülése. Éppen, mert nem közönséges asszony, mindjobban kezdi érezni azt a távolságot, a mely közte és a családja között van Éppen a lelke mélyén rejlő becsületessége teszi tönkre. Ha csak valami volna benne a Madame Olympek raffinált romlottságából, meg tudna élni s históriájából sohasem kerekednék ki dráma. Paula még arra sem képes, a mire Gauthier Margit, hogy fölvegye ujra a régi mesterségét. Ő az igazabban megtisztuló courti sane, aki megváltja bűneit az élete árán.

Formájában, teknikájában, jelenetezésében, dialógusaiban *Pinero* drámája merőben franczia imitáczió s e részben, mint minden imitáczió, messze elmarad az eredetijei mögött.

* * *

Az *Egyptom gyöngye*, mely pár

Magyar festő

XVII. sz?

Lépcsőház

Magyar festő

Lambert grófnak, a bozóki apátság alapitójának képe, felvattal. Vászon, olaj, 164 × 122 cm.

A bozóki urad

Maszlaghy II. 538. szám.

Esztergomi Primási Palota

Magyar festő

XV. század

39. szoba

János ev. párja

Magyar festő, XV. század: Szűz Mária. Kálvária-csoport része, új háttérrel. Fa, tempera, 57 × 39 cm.

Császka György szepesi püspöktől

Maszlaghy II. 337. szám.

Esztergomi primási palota

Magyar festő

XVIII sz.

Folyosó

Magyar (?) festő: Károly Ambrus arcképe
Vászon, olaj, 106 x 74cm.

Mazzaghy II. 468. szám.

Esztergomi primási palota.

Magyar festő

XIX. sz.

Folyosó

Magyar festő: Scitovszky primás arcképe. Vászon, olaj, 136 × 101 cm.

Maszlagy II. 471. szám.

Esztergomi primási palota -

Magyar festészet

Magyar festő

1495.

Jajczay nincs! 1495
Kassai kis képek
Méret!

Esztegomi képlár

95-ből:

Magyar festő 1490 ~~körülről~~:

fa, tempera 65.5 x 45.5 cm

1. Jézus az Olajfák hegyén.

Maszlaghy II. 9. szám

2. Ostorozása

Maszlaghy II. 10. szám

3. ~~[illegible]~~ Töviskoronázás

Maszlaghy II. 12. szám

4. ~~[illegible]~~ Ecce homo

Maszlaghy II. 11. szám

5. Keresztvitel
Restaurálta 1933-ban, Nikásy Lajos
Maszlaghy II. 13. szám

6. Krisztus siratása

Maszlaghy II. 15. szám

7. Krisztus sírbatétele
Restaurálta 1932-ben Nikásy Lajos
Maszlaghy II. 14. szám

8. Feltámadás

Maszlaghy II. 16. szám.

Ipolyi: A besztercebányai egyházi műemlékek. Ep. 1878, 78 l.

Csánky Dénes: Szepeshelyi táblaképfestészet. Az O. M. Szépm. M. évkönyvei, VIII – 1937, 13 l.

Garamszentbenedekről. A megszenesedett oltárszekrény 1495-érszámmal. Az 5. Schongauer után. A 7. hatterében Garamszentbenedek.

(1)

1480

27. Magyar festő, XV. sz. Az emmausi tanítványok. Fa, tempera, 23 × 23 cm.
és donátor. Képtöredék

Esztergomi képtár

Magyar (?) festők

XV. sz.

1480

(1) (1) FF

~~Kalocz 21 és 22~~

17½ A Háromkirályok vonulása. Két kép 1480 körülről.
Fa, tempera, 60 × 30 + 30 cm.

Gerevich: A régi m. műv. európai helyzete. Rep. 1924, 24 l.

Ipolyi, Beharvamegye 127 – 128 szám

(I) (I)

1480

Grép szinű

16. Szárnyhép. Belső: Krisztus az Olajfák hegyén, külső: Levétel a keresztről

1480 körülről
Fa, tempera, 74·5 × 49·5 cm.

Ipolyi Arnold képgyűjteménye. Uj Magyar Sion II – 1871, 373l.

Magyar mester

festő 1514.

Mária halála –

Szárnyas oltárkép

részlete.

109.5 x 101 cm.

Bpest. Szépm. Múzeum

Repr. –

Genthon István:

A végi magyar festő-

ünnepszet. Vác, 1932

94. sz. kép

Magyar festő

1485–1490 k.

Szépmův, Múzeumban

Szent Márton

miséje

89 x 90.5 cm.

Repr.

Genthon István:

A régi magyar festő-

művészet Vác, 1932.

74. 4. kép –

1490

29

Olát?

~~80~~

~~28~~

~~81~~

~~29~~

Magyar festő

1843

Esztergomi képlap

441. Magyar festő, 1843: Kreczmáry Mihály arcképe. Vászon, olaj; 29 x 23 cm.

Magyar festő

1520

Esztergomi képtár

1520

45. Magyar festő, XVI sz. eleje. a.) Sz. Vid olajbafőzése b.) Myrai Sz. Miklós és a hajósok. Fa, tempera, egyenkint 72 × 42·5 cm.

a): Ipolyi, Bihar vármegye, 131. szám.

Magyar (?) festő

1500 Eönil

1500?

F

44. Magyar (?) festő: Maximinus püpök megáldoztatja Magdolnát. Fa, tempera, 82×54·5 cm.

Műcsarnok, Ipolyi 18. szám
Felső Magyar mester

Ipolyi, Biharvármegye, 76. szám

Kalaur a biharvárm
76. szám.

Esztergomi képtár

Magyar festő XV. 27

1480

Krisztus vére ~~helyt~~ helyben csorog.

478a. Magyar festő, XV. sz: Kérő Krisztus. Fa, tempera, 37'5 × 29 cm.

Restaurálta 1933-ban Nikány Lajos

Esztergomi képtár

1.) u. az: Kálvária. Fa, tempera, 37'5 × 29 cm.

Restaurálta 1933-ban Nikány Lajos

1933-as vétel. Állítólag az abaújmegyei Gőncz templomából.

Magyar festő

1758

Erdészeti képtár

310. Magyar festő, 1758: Mária Teré-
zia. Ovális. Vászon, olaj, 140 x 110 cm.

Ipolyi, Bihar vármegye, 318. szám.

Magyar festő XVIII

Esztergomi Képtár

Intérieurképek

252, a - b. Magyar Pestő, XVIII. sz.: Tárnalgási jelenetek. Fa, olaj; 30×45 cm.

Gerevich: PA, 220 l.

Műcsarnok, Ipolyi 101-102. szám

Ipolyi, Biharvármegye, 284 és 287. szám

Magyar? festő XV. sz.

Madonna a gyermek Jézussal
(Ismeretlen magyar vagy lengyel festő, XV. század).
A Szépművészeti Muzeum lengyel kiállításáról

Művészet 1937. 5 sz. 9. l.

KORUNK LELKI VÁLSÁGA

Irta: ANGY

A válságok korát éljük. A tizennyolcadik század óta nincs egységes európai szellemiség, s ezért nincs egységes művészet sem. A barokk és rokokó leáldoztával nem született új, nagy, az egész életet átfogó stílus és világnézet. Egyre nőtt a kaosz. A mult század végét és századunk elejét legjobban talán a középkor úgynevezett „sötét" szakaszával lehetne összehasonlítani, a Róma bukása és a keresztes hadjáratok közti korszakkal. Mint akkor, úgy most is egymás mellett kavarog egy elfinomult, beteges kor dekadens, raffinált civilizációja és a föltörő barbár őserő, materializmus és spiritualizmus, sőt spiritizmus, hanyatló és születő világ. Átmeneti korban élünk, ahol nincs egységes életstílus és ezért nincs egységes művészet sem. Van azonban bizonyos polaritás, vannak végletek, szélsőségek, s minden műalkotás ma vagy az egyik, vagy a másik végléthez áll közelebb.

Az egyik véglet a naturalizmus, az objektiv, vagy látszólag objektiv természetmegfigyelés művészete. A mult század második felében virágzik ez a művészet, de még ma is él, s korunk egyik hatékony tényezője. Fénykora egybeesik a természettudományok diadalmas előretörésével, a materialista világnézet kibontakozásával. Courbet, Munkácsy, Leibl, Thoma ennek az életstílusnak a festői, amely csak a természet erőire, az anyagra esküszik, és azt hiszi, hogy nincs titok már sem földön, sem égen. Az

Magyar festő

1500K.

Nincs már felvéve!

F

49. Magyar mester (1500 körül): Szent Margit. Fametszet. 1500 körülről, a XVIII. szban kiszinezve. 19·2 × 12·5 cm.

~~73~~ Römer: Régi falképek Magyarországon. Bp. 1873, 44 l.

07 Csánki Dezső: Árpád és az Árpádok. Bp. 1907, 298 l. után kép.

A veszprémi püspökség római okleveltára I kötet, C lap.

~~79~~ Rényi, 29–30 l.

J. O. Weigel és Dr. A. Vestermann: Die Anfänge der Buchdruckerkunst in Bild u. Schrift. I. B. 234 l és 147 tábla

Wessely: Iconographie Gottes und der Heiligen, 286 l.

~~86~~ Némethy Gajos: Árpádházi Szent Margit képei. Egyházművészeti Lap VII – 1886, 7–10 l. (kép 8. l)

~~87~~ Körösy László: Esztergom. Esztergom 1887, 240 l.

Esztergomi Keresztény Múzeum

Magyar festő

1450 körül

-43-

1450 (Magyar festő 1450. körülről.)

42. Mária és Erzsébet találkozása. A szatmármegyei Ezegöld gör. k. templomából. Fa, tempera 86 x 72 cm.

Gerevich: PA, 212 l.

Genthon: RMF, 47 l.

Péter: A magyar művészet története I. kötet, Bp. 1930, 118 l.

Esztergomi képtár

Magyar festő

XV. sz.

1470 34. Predella apostolokkal. Magyar (?) festő, XV. sz. Fa, tempera, 45 x 71 cm

8 apostol spolyi Béhárvármegyi ~~Kalauz a béhárvármegyei~~, 108. szám

Eszergomi képtár

Magyar (?) mester

1460 körül.

1460

(1) (1)

(F) (F)

Belső

28. a.) Háromkirályok imádása. b.) A tizenkét éves Jézus a templomban. Magyar festő 1460 körülről. Az aranyosmaróti r. k. templomból. Fa, tempera, egyenkint 107.5 × 59 cm.

Összefüggő, szétfűrészelve

Benesch, Belved. 68 l.

1929 Keleti Multscher-követő. Királyok imádása, 12 éves Jézus

—

Esztergomi képtár

1911 Divald: Magyarország csúcsíveskori szárnyasoltárai. II. füzet, Bp. 1911 41 l. (repr. Háromkirályok 31 l)

1932 Genthon RMF, 50 l (repr. Háromkirályok 33. kép)

1911 Divald: Bars és Hont vármegyei kutatások. Muzeumi és Könyvtári Értesítő, V—1911, 162 l.

1916 Gerevich: Régi és újabb magyar festők a primási képtárban. Vasárnapi Ujság, 1916, 553 l.

Magyar festő

XVIII. 27

Esztergomi képtár

311. Magyar festő, XVIII. sz.:

F

F

a.) II. Rákóczi Ferenc fogadtatása a szultánnál. Vászon, olaj, 86 × 116 cm.
— Műcsarnok, Ipolyi 105. szám

b.) Ebéd a szultánnál II. Rákóczi Ferenc tiszteletére. Vászon, olaj, 86×116.
30 — Műcsarnok, Ipolyi 107. szám

28 — Gerevich: PA, 220 l.

— Ipolyi Arnold képgyűjteménye. Új Magyar Múzeum II — 1871, 375 l.

96 Ipolyi: Bihar vármegye, 274 és 275. szám

Magyar festészet ún. úttörői

Malonyay Dezső: A magyar képírás úttörői

2°, 53 K, 120 L, Budapest, 1905.

Magyar festők 20 k

Kelp Anna: A XIX. századi magyar festészet viszonya a francia festészethez

8°, OK, 120 L, Budapest, 1928.

Magyar festészet és szobrászat

Keleti Gusztár: A festészet és szobrászat az 1898 évi ezeréves-országos kiállitáson

8°, K, L, Budapest, 1898.

Ipolyi Arnold: A középkori magyar festészet emlékeiből. A szepesváraljai XIV. századi történeti falfestvény.

4°, OK, 19L, Pest, 1864.

Magyar festészet

Középkori

Genthon István: Az apostolvértanuságok mestere.

Kny. Archaeologiai Értesítő
4°, 7K, 26L, Budapest, 1929.

Magyar fertészet
Közép Kori

Csánky Miklós: A szepesi és sárosi táblabéj-festészet 1460-ig.

8°, 32K, 50L, Budapest, 1938.

Magyar festészet, Rózsa Kori.

Kőszeghy Elemér: Bildnismalerei in der Zips.

8°, 7K, 38L, Késmárk, 1933.

Magyar festészet
történetre

Nyskovszky Ernő: A magyar festészet története

8°, OK, TL, Budapest, 1911.

Magyar festészet története

Magyar festészet
Története

K. Ö: A festészet fejlődéséről Magyarországon.

Kny. Matlekovits: Magyarország az ezredik évben
4°, OK, 11L, Budapest, 1898.

Magyar festő

XVII. sz.

Esztergomi Képtár

522 Magyar festő, XVII sz: Kálvária és Krisztus kínszenvedésének jelenetei: Dürer után. A pesti Angolkis asszonyok zárdájából, korábbi dominikánus kolostorból. Vászon, olaj, 122 x 100 cm.

Magyar festő

XVII.

Esztergomi képtár

527. Magyar festő, XVII. sz: Az utolsó esztergomi vasa, Ali mellképe turbánnal. Vászon, olaj, 61×46 cm.

Magyar festő

1520

Esztergomi képtár

(1) (1) 1520

(F)

37. Magyar festő: Belső kép: Pásztorok imádása, külső: Szent György. Fára húzott vásznon, 150 × 73 cm.

Restauráltó 1934. Ničházy Lajos mindkét oldalt.

Magyar festő

XVII.

Esztergomi képtár

F

Méret?

1650

252 c. Magyar festő, XVII. sz: Capistranoi Sz. János Mánderfehérvárnál. Ovális. Réz, olaj,

Restaurálta 1933 Nihány Lajos

Magyar (?) mester

XV. sz

1490

Nyugatmagyarország?

F

24. Krisztus megkeresztelése. XV. sz.
Fa, tempera, 132·5 × 68 cm.

Műcsarnok, Ipolyi 48. szám
Nyugatmagyarországi mester

Ipolyi Arnold képgyűjteménye. Új Magyar Sion II – 1871, 373 l.

Esterházy képtár

Magyar mester

1570

Esztergomi képtár

①①①①

1510

Garamszben.

1. Belső: Mária és Erzs. tal. (Dürer)
2 Külső: Olajfák hegye
3. Belső: Nagy. üdv
4 Külső: Krisztus ost.

F F F F

39. a - b. Magyar festő XVI. sz. Szárny-képek. Előlapok Dürer után. Fa, tempera, 66 × 51·5 cm. A garamszent-benedeki apátiaja templomból, 1510 körülről

Gerevich: PA, 213 - 214 l.
Elől Dürer, hátul Cranach.

Genthon: RMF, 114 l.
Előlapok Dürer, hát, só Cranach.

Gerevich: Az Ujság 1916 julius 14, 5 lap.

Magyar festő

1570

1510 -206-

Grászfalvi!

(F)

206. Tiroli festő, XVI. sz. eleje: Templomépítés. Fa, tempera, 55×49.5 cm.

Ipolyi, Bihar vármegye, 146. szám.

Esztergomi képtár

Magyar mester

1570

Esztergomi képtár

1510

Garamszben.

32. a-d. Magyar mester, 1510: Passió-jelenetek. Fa, tempera, 95×61 cm.

Maszlaghy II. 23. 1. Alájfák hegyi
Maszlaghy II. 24. 2. Osztorozás
Maszlagh II. 25 3. Keresztvitel
Maszlaghy II. 26. 4. Kálvária
(Külső képek aranyháttér nélkül)

Gerevich: PA, 213 l.
A garamszentbenedeki 1510-es mestertől.

Hoffmann Edith: Über Altäre aus Ungarn. A Műgyűjtő, V-1931, 167-168 l.
Az 1507-ben megjelent, Ulrich Pinder: Speculum passionis domini nostri Jhesu Christi (Nürnberg) ~~lapjai~~ fametszetei után, melyből Schäuffelein 34-et, Baldung 3 és Wolf Traut 1-et készített.

Genthon RMF, 122-123 l.
Garamszentbenedek.

V-esről: Maszlaghy: Az esztergomi érseki képtár. Uj Magyar Sion, VII-1876, 32 l:
Zeitblom

Magyar mester

1455–1460 Eörül

1 1

F F

1455

1455-60 körül

43. Magyar mester: a.) Krisztus ostorozása. b.) Töviskeronázás. A szatmármegyei Czegöld gör. k. templomából. Fa, tempera, ~~100×50cm~~ 101×48 cm

1455–1460 körül

Benesch: 101×48 cm

A bécsi Licht-kép: 100×48

Benesch, Belved 69.
Meister von Schloss Lichtenstein. A főmestertől, akitől a további passióképek származnak: Olajfák hegye (Donaueschingen) Keresztvitel (Augsburg, Pfarrei St. Moritz) Kr. siratása (u. ott), Sírbatétel (Donaueschingen) és Feltámadás (München, Pinacothek)

29

—

28 Gerevich: PA, 212 l.

—

32 Genthon RMF, 49–50 l.

—

Pétr: A magyar művészet története. I. kötet, Bp. 1930, 118–120 l.
Nem Liechtenstein-mester.

30

Esztergomi képtár

—

Baldass, Ludwig: Der Marienaltar des Meisters von Schloss Lichtenstein. Jahrbuch der Preussischen Kunstsammlungen. LVI-1935, 14 l (repr. Ost 14 l)
1450 körül. Egy másik oltár hátlapja

35

—

Benesch, Otto: Der Meister des Krainburger Altars. Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte LVI-1930, 146–148 l (repr. Kettő 148 l.

30

Lichtenstein-mester?

RÉGI MAGYAR KÉPEK A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN

Irták Fenyő Iván és Genthon István.

A régi magyar festőművészet történetének megírása a magyar művészettörténeti irodalom egyik nagy tartozása. Sűrű homály borítja piktúránkat a mohácsi vész előtt s ugyancsak sok részletmunkának kell még elkövetkeznie, amíg az eljövendő összefoglalás napvilágot láthat. Ma még csak annyit tudunk, hogy formai szempontból középkori festőművészetünk az olasz és német művészet hatásának összeötvözéséből nyerte sajátos helyi jellegét s ezek a hatások hol egyiknek, hol másiknak erősebb hullámverésével váltogatták egymást. A XV. század második felének magyar piktúrájában a német hatás erősebb az olaszénál, amiből általánosító következtetéseket igazságtalanság lenne levonni, mert a párhuzamosan fejlődő szobrászatunkban viszont az olasz formai kultúra döntő hatása elvitázhatatlan s ugyancsak Itáliából indult kezdeményezések ereje csillan fel nagymultú ötvösségünkben s kódexminiatúráinkban is. Igazságtalanság lenne az is, ha az alábbiakból bárki arra következtetne, hogy régi piktúránkat szoros kapcsolatok fűzték az osztrák (tiroli, salzburgi és bécsi) iskolákhoz. A véletlen különös játékának kell tartanunk, hogy éppen a Szépművészeti Múzeum képei között akad sok oly alkotás, amely osztrák hatás alatt készült. Az eddig publikált anyag alapján bátran állíthatjuk, hogy Ausztria piktúrájának hatása a múzeumunkba került képek kivételével elenyésző s hogy emlékanyagunk összessége szempontjából nem jelentékenyebb, mint az olaszé vagy a németé. E kiváltságos helyzetük miatt a múzeum képeinek nagy jelentőséget tulajdonítunk, ha az itt bemutatott alkotásokból merített tanulság nem is mindenben egyezik azzal a képpel, amelyet régi piktúránkról az eddigi kutatás alapján alkottunk.

Elmúlt már húsz éve, hogy ezek a képek a múzeumban függenek s közülük alaposabban mindeddig csak egy ismeretes: MS (a selmecbányai Sebestyén festő?) mesternek Szűz Mária és Szent Erzsébet találkozását ábrázoló alkotása, melyet a külföldi szakirodalom is méltatott. Ez a kép a régi képtár magyar termének egyik legnagyobb büszkesége, mesterének kiléte, stílusának eredete dolgában azonban a kutatás máig nem egyezett meg. Több lényegbevágó tanulmány itthon és külföldön most kerül sajtó alá, igy hát vizsgálatát ez ismertetés kereteiből elhagytuk s itt csak arra hívjuk fel a figyelmet, hogy reprodukcióját a *Magyar Művészet* (I. évf. 266. l.) már közölte. Meg kell említenünk azt is, hogy az alább bemutatott művek egy kisebb csoportját régi művészetünk nagyérdemű kutatója, Divald Kornél ismertette a *Művészet* c. folyóirat hasábjain (1906).

A képek topográfiai elhelyezkedéséről sajnos alig tudunk valamit. Legtöbbjük származása ismeretlen, nem tudni, hogy melyik templom vagy kápolna oltárát díszítették. A múzeum megalakulásakor kerültek mai helyükre a Jankovich-gyüjteményből, illetve a Nemzeti Múzeumból és az Országos Képtárból s az egykorú katalógusok csak itt-ott nyujtanak némi felvilágosítást. Épp ezért a történeti sorrendet választottuk s iparkodtunk az egyes képek közti különbségeket a fejlődéstörténet általános menetének felvázolásával érthetővé tenni.

1400 körül az olaszos késő-gotika stílusa uralkodott Európa művészetében. A francia Jean Malouel, a csehországi wittingaui mester és az olasz Lorenzo Monaco szinte azonos formanyelven tolmácsolják mondanivalóikat. Ugyanígy volt a szobrászatban is. Erre az egyöntetűségre jó példa Nino Pisano művészete, a csehországi—német krumaui Madonna, bármelyik 1400 körül készült kölni figura vagy az ismeretlen szepességi szobrász három féldomborművű női szentje az esztergomi prímási képtárban. A XV. század elejének stílusa a gotikus formaérzés szolgálatába szegődik, a lágyan lendülő vonal határozza meg a kép kompozícióját. A ruharedő nem követi a test formáit, hanem életrekel és sokszor szinte stilizált vonal-

Magyar Művészet
1928. évf.

MAGYAR FESTŐ (1420—1430 körül):
KRISZTUS BEVONULÁSA JERUZSÁLEMBE

MAGYAR FESTŐ (1420—1430 körül): AZ UTOLSÓ VACSORA

Szépművészeti Múzeum (az intézet raktárában)

MAGYAR FESTŐ (1420—1430 körül): JUDÁS CSÓKJA

MAGYAR FESTŐ (1420—1430 körül): KRISZTUS GÚNYOLÁSA

Szépművészeti Múzeum (az intézet raktárában)

vezetésével absztrakt hatásokra törekszik. A renaissance, az egyéniség újjászületése meghozza a művészetben is az egyéni alkotás öntudatát. Ez az öntudat nemzetibbé teszi s több mint egy évszázadra elválasztja egymástól az olasz, németalföldi és német festészetet. Németországban az átalakulás lassúbb volt és más természetű, mint Olaszországban vagy Németalföldön. A német művészetből ebben a korban hiányzik még az olasz quattrocentót annyira jellemző perspektívaszerkesztés és az elmélyedő természetstúdiumokon alapuló emberábrázolás, hiányzik ezenkívül Jan van Eyck iskolájának üde naturalizmusa is. A germán piktúra még vagy fél évszázadig nagyjában megmarad a kompozíció és a ruházat festésében egyaránt a XIV. századi tradíciók mellett. Az egyes formák és jelenetek nem egymás mögött, hanem egymás fölött helyezkednek el. Ez a művészet nem veti föl az új problémák egyik legfontosabbikát, nem érdeklődik az iránt, hogy a ruházat a test formáinak és a nehézkedés törvényének engedelmeskedve mily formákat vesz fel, tehát megértetlenül halad el az olasz quattrocento egyik nagy célkitűzése mellett. Idők folyamán ugyan a szépvonalúság, a gotikus lendület mindinkább alárendelt szerepet játszik, ezzel szemben azonban az arc és a gesztus kifejező volta, mely egyszersmind a kép tartalmát is világosabbá teszi, egyre fontosabbá válik az egységes hatás szempontjából. Lucas Moser vagy Meister Francke például az arckifejezések egyénítésével már feledtetni tudja a kompozíció trecenteszk „primitívségét".

A magyar művészet a XV. század közepétől kezdve mindjobban a némettel mutat rokon érdeklődést, összefüggést, anélkül azonban, hogy lokális karakterét elvesztené s a közeledés csiráit már a század elején megtaláljuk.

Ez utóbbit mutatja az a négy kép, amelyet *Csehországi (?) művész a XV. század első feléből* felírással a múzeum depotja rejt. Az egyforma méretű, egymáshoz tartozó képek a Jankovich-gyűjteményből kerültek a múzeumba, előbb állítólag a Vág völgyének egyik templomában voltak. Témájuk Krisztus szenvedése s a négy kép egy nagyobb ciklusból való, amely bizonyára szárnyasoltárt díszített. Az első *Krisztus bevonulása Jeruzsálembe*. A várost román ízlésű vár jelképezi. A lakosság örvendezve várakozik kapujában s köpenyt terít a szamárháton, apostolok kíséretében érkező Jézus elé. A második kép az *Utolsó vacsorát* ábrázolja. Jézus és az apostolok kerek asztal körül ülnek s János evangelista áhitatos odaadással Jézus mellére hajtja fejét. A harmadik kép *Judás csókja* s e Giottótól örökölt kompozíció keretében bemutatja azt is, hogy Szent Péter karddal támadt az egyik poroszlóra s megsebezte, de Jézus „illetvén annak fülét, meggyógyítá őt". Végül a negyedik *Krisztus gúnyolását* mutatja, a poroszlók ütlegelik s az egyik nádszálat nyom összekötözött kezei közé. A csehországi származást jelző felirat régi emlék, amely bizonyára eltűnik a képekről, ha azok méltó helyükre, a múzeum magyar termébe kerülnek. Képeinket Suida ismertette először s meggyőző analógiákkal helyüket is meghatározta. Ő volt az, aki a korai, 1420 körüli osztrák piktúrában két párhuzamos iskolát vélt felfedezni: az egyik Stájerországban alakult ki az Ernő herceg (Ernst der Eiserne) fogadalmi képének festője körül, a másik Bécsben. Ez utóbbinak vezető egyénisége az úgynevezett bécsi Bemutatás-festő (Meister der Wiener Darbringung). A négy budapesti kép mindkét iskolával erősen rokon, így a sorozat egyik mester sajátkezű munkájának sem tulajdonítható. Magyar művészszel van dolgunk, mert a képek hazánkban lokalizálhatók s mert alkotójuk egész lelkével egyik uralkodó iskolához sem kapcsolódott, tehát távolabbról nézte a fejlődést. Sokat tanult a szomszédos ország művészetéből. A vár képében ábrázolt Jeruzsálem architektúrája hajszálnyira ugyanazokból az elemekből van összerakva, mint a Krisztus siratását ábrázoló berlini kép hátteréé s a berlini kép osztrák származása kétségtelen. Szent János evangelista fejtípusa viszontlátható egy bécsi magántulajdonba került Kálvárián, amelyet Suida stájernek, Hugelshofer bécsinek tart. Szent Péter feje viszont egy klosterneuburgi ciklusban ismétlődik meg, amely bizonyosan Bécsben készült s amelyet Suida a Bemutatás bécsi mesterével hoz kapcsolatba.

A négy képben egy kiváló magyar mester munkássága körvonalazódik, aki fejlődéstörténetileg a XIV. század végén dolgozó *báti mester* és *Kolozsvári Tamás* garam-

szentbenedeki oltára között helyezkedik el. Gerevich Tibor mindkét mesterről kimutatta, hogy olasz hatás alatt dolgozott: a báti mester sienai elemeket olvaszt művészetébe, Kolozsvári Tamás a rajnai stílus mellett Gentile da Fabriano s veronai és firenzei mesterek műveiből tanult. Velük szemben e négy kép magyar festője, Kolozsvári Tamással egyidőben, 1420—30 körül, tőle függetlenül erős osztrák hatás alatt dolgozott. Kompozíciói egyszerűek, néhány hatalmas figurával megtölti szinte térnélküli képeit. Színei mélyek és tiszták, mint a zománcé; alakjait nyugodtan aláfolyó redőkbe burkolja s egyszerű, kifejező gesztusokkal mozgatja. Arctípusai is kifejező erővel teljesek. Olykor, ha szenvedélyes mozdulatokat kell ábrázolnia, mint a Krisztus gúnyolását ábrázoló képen a Megváltó hátamögötti pribéklegényé, vagy a Judáscsók képén a fölemelt karddal támadó Szent Péteré, vad gesztusaiban bizonyos ügyetlenség nyilvánul meg, ami a kort általában jellemzi.

Az individuális szellemi tartalom ábrázolása talán az 1440 körül működő Konrad Witz munkáiban kulminál. Az a mód, ahogyan alakjait a térbe komponálja, a korbeli németalföldi művészetre utal. De pszichologikusan elmélyedő emberábrázolásában, épületeinek festőien szubjektív konstrukciójában nemcsak a németalfölditől különbözik, hanem az olasz piktúrától is. Witz festészete sok tekintetben csúcspontot jelent, főképp a realizmus és a szubjektív világnézet összeolvasztása szempontjából. Utána a nála még halkan jelentkező németalföldi hatás hamarosan szétárad Németország egész területén s átterjed Ausztriára és hazánkba is. A kölni *Mária életének festője* típusokat, egész kompozíció-elrendezéseket Rogier van der Weydentől vesz át. Magyarországon az új ízlés térfoglalására jó példa a XV. század harmadik negyedében dolgozó *jánosréti mester*. A németes, szűk, jobbára kulisszaszerűen ható háttér helyére nála már a tárgyilagos, miniatúraszerű flamand természetábrázolás lép. Valamivel később nálunk is és Dél-Tirolban is sok festményen északolasz hatás észlelhető. Ennek az egymástól lényegében különböző két művészetnek sajátos hatása a múzeum képei között főképp két oltárszárnyon figyelhető meg. A Jankovich-gyüjteményből származó képek azonos méretűek és stíluskritikai okokból is összetartoznak, noha a katalógus ennek említéséről megfeledkezik. Témájuk szerint oly oltár részeit képezhették, amely Szent Márton és myrai Szent Miklós tiszteletére készült. A belső lapokon, mint a szárnyasoltárokon szokásos, brokátmustrás aranyháttér zárja le a képet. A külső oldalak színezése egyszerűbb, hiányzik róluk a krétaalapozás, innen temperaszerű hatásuk.

Az egyik belső lap *Szent Márton püspök albengai miséjét* ábrázolja. A jelenet egyszerű oltárasztal előtt történik, amelyet oldalt rojtozott végű mintázott terítő takar. Misekönyv, kehely, ostyatartó, gyertyák és a szent mitrája látható az oltárasztalon, amely mögött kálváriát ábrázoló képtábla függ. Két lépcső vezet le az oltártól a kockás mintájú padlóhoz, amely a háttérben látható oldalajtóig vezet. Itt zöld tájra nyílik kitekintés, melyet aranyháttér zár le. Jobbsarokban egy ablak alsó fele látszik, amelynek folytatását a boltozat íve eltakarja. Szent Márton az oltár előtt áll s felmutatja az ostyát, miközben fölötte kétoldalt az angyalok kendőt tartanak. Mögötte ministránsa térdel, kezében hatalmas gyertyával. A kép jobb oldalán a hivők csoportja foglal helyet. Nem lehetetlen, hogy az oly feltűnő helyen, egészen elől térdeplő férfiúban, aki összetett kezekkel imádkozik, a festő a szárnyasoltár Márton nevű ismeretlen donátorát örökítette meg. A belső szárnykép azt a jelenetet tárja elénk, midőn *Szent Miklós Myra városában három halottat támaszt fel,* akiket a bíró ártatlanul végeztetett ki. A cselekmény széles horizontú tájháttér előtt, hegyoldalban játszódik le. Középen Szent Miklós áll teljes püspöki ornátusban, fején mitrával, kezein püspöki kesztyűvel, baljában pásztorbotot tartva, amint jobbjának kifejező mozdulatával a három, sírjából kiemelkedőhöz fordul. (A katalógus — szerintünk indokolatlanul — Szent Mártonnal hozza e csodatételt kapcsolatba.) Valószínű, hogy az első alak a mögötte álló csoportban maga az igazságtalan bíró, jobbjában a bírói bottal, míg a karddal övezett férfi az intrikus, a rágalmazó lehet.

Ugyane kép külső oldalán *Szent Miklós és a szegény nemes három lányának* legendája látható. A püspök egy elszegényedett nemesember lányainak pénzt dob be az

ablakon, hogy menyasszonyi kelengyét vehessenek. Maga a szegény nemes háza előtt bóbiskol s észre sem veszi a szent jótéteményét. A másik külső szárnykép *Szent Márton és a koldus* ismeretes legendáját ábrázolja.

Képeinket az 1924-es katalógus a XVI. század első feléből származtatja, ez a datálás azonban későinek tűnik, ha stílusuk eredőit elemezzük. Szembeötlő a misét ábrázoló kép konzekvensen perspektivikus felfogása. A lépcsőszöglet összefutó élei, az oltárasztal sarkának hegyesszöge, a terítő ráncai, a könyv, a falon levő Kálvária sajátságos térbeállítása, a padló kockáinak kicsinyedése a háttér felé mind a tér erős távlati hatását szolgálják. Ez a rövidülés a figurákban is föllelhető, például a magasból leszálló angyalok helyzetében, vagy a hivők csoportjában. Ennek a hangsúlyos perspektívaszerkesztéssel jellemezhető hatásos művészetnek, amelyet a misét ábrázoló képen figyelhetünk meg, Mantegna és az embercsoport problémájával foglalkozó Gentile Bellini a kezdeményezői. Az előtér és háttér összekapcsolásában képünk stílusán németalföldies hatás érzik s e többfajta hatás mind a négy képen föllelhető, leginkább a három halott feltámasztását ábrázoló alkotáson. Az igazodás sokféleségéből magyarázható, hogy a kompozíciók nem eléggé tiszták és áttekinthetőek, kissé erőszakoltan összetettnek hatnak. Az idegenből oly hirtelen átvett perspektívaszerkesztést a magyar mester még nem értette meg teljesen. Túlozza szerepét, ezért maguk az alakok nem érvényesülhetnek eléggé, elvesznek a térben. Képeink azonban nem is az imént említett olasz mesterek hatását árulják el, sokkal inkább Michael *Pacher*nek, a nagy tiroli festőnek és fa-faragónak befolyása érzik rajtuk. Elég, ha egy pillantást vetünk Pacher Mária halálát ábrázoló festményének (Szt.-Wolfgang, főoltár szárnyképe) lebegő angyalaira, hogy képünk kendőt tartó angyalaira gondoljunk. Vagy hasonlítsuk össze a Szent Miklós halottakat támaszt fel c. képen a püspök mögött álló alakokat Pacher némely figurájával. Nemcsak az olaszos fejtípusok, hanem a keleties, turbános ruházat ábrázolása is Pacher iskoláján keresztül jutott el az északolaszoktól mesterünkig, valamint a kezeknek és ujjaknak kifejező beszéde is az ő művészetére utal. A szentmisét ábrázoló képen a kompozíció teljesen azonos elven alapszik, mint Pacher szent-wolfgangi Jézus bemutatása képén. Képeink, melyek igen jó állapotban maradtak meg, a színezésben kissé erőtlenek, finom átmenet és hatásos kontraszt nélkül valók, ellentétben Pacher majdnem mindig bravúros színkezelésével, amely formáival összhangban áll. A magyar mester képei 1485—1490 körül készülhettek; felépítésük és Pacher műveinek hatása erre enged következtetni. Festőjük nem egészen önálló, de érdekes egyéniség, aki egyes fejekben és a ruha kezelésében nagy finomságokat árul el. Fejtípusaira az alacsony homlok, dús és vastagfürtű haj, előreugró áll jellemző s a markánsan megrajzolt orrcimpa. A képek színpada mély, levegős, a figurák plasztikusak.

Pacher stílusához kapcsolódik, mint annak távoli visszhangja, az a kis *szárnyasoltár*, amely a zólyommegyei Cserényből került a budavári koronázó-templomba s onnan annak letétjeként a múzeumba. Az oltárszárnyak nyolc képe közül a négy belső Szent Márton, a külsők Szent Briccius életéből mutatnak be jeleneteket, szekrényében áttört gotikus mennyezet alatt Szent Eligius és Szent Márton püspökök között Szent János evangelista áll, a predella-kép pedig Veronika kendőjét ábrázolja, jobboldalt Szent Péter, baloldalt Szent Pál apostolokkal. A predella alatt renaissance ízlésű dekoratív levéldíszítés látható, melynek egymásbafonódó ágai között gyümölcsök ülnek. Az oltár oromdísze hiányzik. E kétségtelenül másodrendű alkotás több okból érdemel figyelmet. Elsősorban azért, mert a múzeum egyetlen, csaknem teljes szárnyasoltára s így a látogatóknak szerény formában bár, de fogalmat nyujt az ilyfajta emlékek szerkezetéről, pikturális és plasztikai díszének egymáshoz való viszonyáról s felépítésének törvényszerűségeiről. Másodsorban azért, mert a külső képek legalján olvasható évszám alapján azt is tudjuk, hogy 1483-ban készült. Pacher 1481-ben fejezte be a st.-wolfgangi oltárt s a tiroli iskola hatása két év mulva már jelentkezik oltárunkon, amely az előbb ismertetett szárnyképeknél kissé koraibb. A képek mestere nem jelentős egyéniség, alakjai bábszerűek, színezése éles és durva, rajztudása pedig fogyatékos. Cserény ma is csak 200

MAGYAR FESTŐ (1485—1490 körül): SZT. MÁRTON ALBENGAI MISÉJE
Szépművészeti Múzeum
A Nemzeti Múzeumból. A Jankovich-gyüjteményből

MAGYAR FESTŐ (1485—1490 körül): MYRAI SZT. MIKLÓS ÉS A PATARAI HÁROM NEMES LEÁNY

MAGYAR FESTŐ (1485—1490 körül): MYRAI SZT. MIKLÓS HÁROM HALOTTAT FELTÁMASZT

Szépművészeti Múzeum

Mindkét kép a Nemzeti Múzeumból. A Jankovich-gyüjteményből

FELSŐMAGYARORSZÁGI FESTŐ (1483): SZÁRNYASOLTÁR CSERÉNYBŐL (ZÓLYOM MEGYE)

A Boldogasszonyról nevezett budavári koronázó-templom letéte

ERDÉLYI MESTER (1510 körül): MÁRIA SZÜLETÉSE

Szépművészeti Múzeum. Vétel. 1907

MAGYAR MESTER (1490 után): KRISZTUS TÖVISKORONÁZÁSA

MAGYAR MESTER (1490 után): SZT. MÁRTON ÉS A KOLDUS

Szépművészeti Múzeum

Mindkét kép a Nemzeti Múzeumból. A Jankovich-gyűjteményből

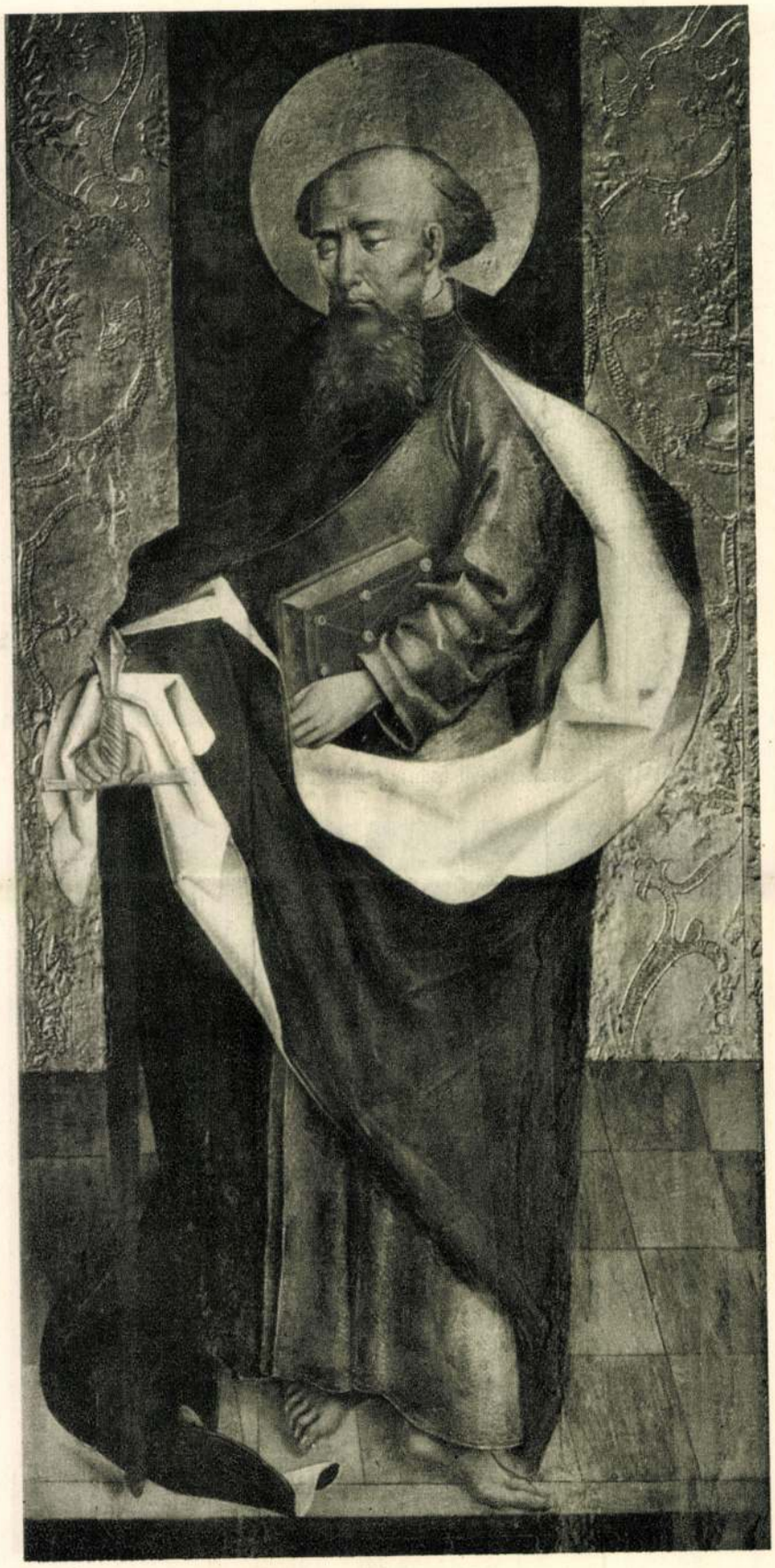

IFJ. RUELAND FRUEAUF (?): SZT. PÁL APOSTOL
Szépművészeti Múzeum
A Nemzeti Múzeumból. A Jankovich-gyűjteményből

JUDÁS THADEUS APOSTOL VÉRTANUSÁGA
Császka György kalocsai érsek hagyatékából 1906-ban véve

ID. JAKAB APOSTOL VÉRTANUSÁGA
Eduard Loevenich hagyatékából. 1912-ben véve

MAGYAR FESTŐ (1490 körül)

Szépművészeti Múzeum

MAGYAR FESTŐ (1490 körül):
SZT. ZSÓFIA A HÁROM FŐERÉNNYEL
A gyöngyösi ferencrendiek letéte 1905

ERDÉLYI FESTŐ (a XV. század utolsó éveiből):
SZT. PÉTER ANTIOCHIAI PRÉDIKÁCIÓJA (?)
A csíksomlyói oltár szárnyképe. Vétetett 1888-ban

TÓTLAKI MESTER (1490—1500 körül): KRISZTUS SZÜLETÉSE

lakosú kisközség s annak idején, amikor az oltár alapítására került sor, bizonyára nem a legismertebb felvidéki mestert szerződtették, megelégedtek egy szerényebb művészszel. A nagyobb felvidéki kultúrcentrumok, Kassa, Lőcse vagy Besztercebánya még egyszerűbb műhelymunkáikban is jelentősebbeket alkottak. A gyenge képekkel szemben a szobrok aránylag jobban sikerültek, noha a magyar gotikus fa-szobrászat emlékei között tucatjával akad kiválóbb munka. Ruharedőzésük hagy a legkevesebb kívánnivalót formailag, az arcok és kezek ábrázolása a technikával nehezen birkozó, provinciális mesterre vall.

Itt emlékezünk meg a múzeum egyik 1510 körül készült képéről, amely *Mária születését* ábrázolja. Hátlapján egy jóval régebbi, teljesen tönkrement festmény töredékei láthatók, az előoldal is sokat szenvedett az időtől. A festmény Lippáról való, ahol több generáción keresztül őrizték. Származásának eredeti helye Erdély.[1] Az ábrázolás szokatlan és merész térbeállításával tűnik fel. Az ágy, melyen Szent Anna fekszik, diagonális vonalaival mélységet hoz a képre. Joachim tálat tart Anna elé, ki jobbkezével kanalaz belőle. Elől két szolgáló alakja látható. Az egyik korsóból vizet önt a dézsába, a másik a lepedőbe burkolt újszülöttet fürdetni készül. Fenn, jobbra egy ablakon keresztül kilátás nyílik a ház udvarára. A vonalperspektívának ezt a módját az előbbieknél Michael Pacherre vezettük vissza. Itt azonban a távlati beállítás elvesztette öncélját, a hangsúly a figurák fényárnyékos festőiségére tolódott, ami a salzburgi Max Reichlich művészetére utal. Reichlich Pacher stílusát fejleszti tovább, átmenetet jelent a tiroli mester és a dunai iskola között. Képünk sötét tónusú színeivel is Reichlichre emlékeztet, a zöldes színek csaknem egészen feketék. A kép elég hatásos, bár a formák megrajzolásában sok ügyetlenség nyilvánul meg.

A XV. század utolsó negyedében a német piktúra a perspektívafestéstől újból a kifejezőerő felé hajlik. A figurák térbeágyazása nem probléma többé s a kifejezés az alakokra hárul. A képek még epikus jellegüket is elveszítik, feltűnő az arcok változatosságába való pszichologikus elmélyedés. Erre az új korra jellemző a múzeum egyik kétoldalt festett szárnyképe, amely kívül *Krisztus töviskoronázását*, belső lapján pedig *Szent Márton és a koldus* legendáját ábrázolja s amely a Nemzeti Múzeumból származik. Krisztus templomszerű csarnokban ül, széles és messze a kép mélyébe húzódó padon. Hatalmas boltozat kezdete zárja le a néző felé a kép terét, a háttérben széles falba vágott, kettős ablak látható, balra pedig egy ajtónyílás felső fele. Három pribék két hosszú doronggal nyomja Krisztus fejébe a töviskoronát. Balról egy gazdag ruházatú férfi áll, aki a mögötte álló fiatalabbnak parancsot ad. A figurák szűken körülhatárolt térben jelennek meg, amely azonban világos konstrukciójával elég helyet ad a szabad mozgásra. A jobboldali pribék kitekint a térből s látszólag oda sem figyel az akcióra, amelyben pedig nagy része van. Bár az alakok mozgása heves, a cselekmény pillanatszerű.

Képünk elődjeit szintén Ausztriában találjuk. A passaui-salzburgi idősebb Rueland Frueauf hatása érezhető rajta. Frueauf kortársa volt Pachernek, művészetében pedig ellenlábasa. A tiroli mester plasztikus figuráit harmonikusan helyezi a reális hatású térbe, Frueauf vele szemben a tér és alak természetes viszonyára nem gondol. A tér a figurák heves mozgása ellenére szűk, a ruházat a test plasztikáját elrejti. Mégis sok képe, ami a kvalitásukat illeti, a kor legjava munkái közé tartozik. A mozdulatok és arckifejezések világosan, természetesen fejezik ki az indulatokat, festészete embertípusokban oly gazdag, hogy e tulajdonságaival feledtetni tudja művészetének sok kétségtelenül konzervatív elemét. Stílusának sajátos karakterisztikumai fellelhetők a múzeum egyik képén, amely *Szent Pál apostolt* ábrázolja (a kép szintén a Nemzeti Múzeumból származik) s amely XV. századbeli magyar mester képeként szerepelt. A szent feje áll felé keskenyedik, homloka magas, szája előreugró, köpenyének redőzése s végül a kezek s lábak rajza annyira Frueaufra emlékeztet, hogy itt hatásnál többre kell gondolnunk. Színben és felfogásban közeli rokona a Szépművészeti Múzeum Angyali üdvözletet ábrázoló Frueauf-képének. Keletkezésének idejét addig bajos megállapítani, amíg egy úttörő tanulmány az öregebbik és

[1] Supka Géza dr. szíves közlése.

OKOLICSNÓI MESTER (1510 körül): A GYERMEK JÉZUS BEMUTATÁSA
Szépművészeti Múzeum. Vétel. 1888

fiatalabbik Frueauf egymáshoz való viszonyát nem tisztázta. Nem lehetetlen, hogy a Szent Pált ábrázoló képünk az ifjabb Frueauf korai műve, annyi bizonyos, hogy rokon a bécsi művészettörténeti múzeum Mária halálát ábrázoló képével, amely némelyek szerint az idősebbik Frueauf műhelyéből való, valószínűbb azonban, hogy a fiatalabbik mester műve s még apjának hatása alatt készült. Vele szemben az előbb említett szárnyképek ugyanazt a stílusfokot mutatják,mint az idősebbik Frueauf grossgmaini képei, tehát a XV. század utolsó éveiben készülhettek.

A XV. század második felében, mint említettük, Ausztriában és hazánkban a festészet németes ízlését olasz és holland hatás formálja át, ugyanekkor Németországban viszont a németalföldi stílus hódít tért. Ezt az átalakulást megfigyelhetjük Wolgemut műhelyének munkáin. Wolgemut hofi oltára (1465, München, A. Pinakothek) éppen egyidejű Dirk Bouts egyik fiatalkori mesterművével, a löweni Szent Péter-templom oltárával. Dirk Bouts gazdag és miniatúrákra emlékeztetően finom háttereit apró utacskákkal, a néző felé nagyobbodó embercsoportokkal igyekszik az előtérrel organikus kapcsolatba hozni. Sok még a távlati elrajzolás s a vonalak folytonossága érdekében a mester gyakran Jan van Eycknél is előforduló módon próbál segíteni. Ugyanis az út kanyarodásai közé hegyeket helyez. A komponálásnak ugyanezt a módját találjuk a hofi oltáron s Wolgemut képeiben viszontlátható Dirk Bouts piramidális kompozíciója is. Mindkét művész még aránylag hideg és tárgyilagos. A Wolgemut műhelyéből származó peringsdorfi oltár (1487) új fejlődési fokot jelent. A térnek az előtértől a háttérig való képzése világos, a figurák megnőttek, erős kifejező tartalom költözik ismét a képekbe, sokszor sajátos lírai elmélyedéssel. Ezzel a kétfajta, de egy mesterre jellemző stílussal a múzeum öt képe közeli rokonságot mutat.

Az egyik kép, amely *Judás Thadeus apostol vértanuságát* ábrázolja, 1906-ban került, Császka György kalocsai érsek hagyatékából vásárolva, a múzeumba. Császka kalocsai érsekké való kinevezése előtt tizenkét évig volt szepesi püspök, így hát a kép bizonyára a Felvidéken került hozzá. A többi négy képet *(id. és ifj. Jakab, János és Bertalan apostolok vértanuságá)* a múzeum Eduard Loevenich gyüjtő hagyatékának 1912-ben Münchenben történt árverésén vette. Térey kézírásos jegyzeteiből tudjuk, hogy az utóbbi képek egy Weider nevű magyar gyüjtő birtokában voltak s innen kerültek 1885-ben a bécsi műkereskedelembe. Magyarországi származásuk kétségségtelen már azért is, mert az előbb említett képpel egy sorozatba tartoznak. A négy kép azonos méretű a Császka-hagyatékból származó festménnyel. Formai felfogásuk s egyes részletformáik után ítélve összetartozásuk kétségtelen. Magyar voltuk a magyarázata annak, hogy annyiféleképpen szerepeltek már különböző katalógusokban s hogy a német iskolákba való besorolásuk mindig csak feltevés maradt. Szerepeltek már Wolgemut műhelyének alkotásaként, mint Bódeni tó-környéki és frank művek is. Mai felírásuk szerint össze sem tartoznak: a Császka-hagyatékból való kép a Bódeni-tó környékéről, a többi frank iskolából származnék. Szentek vértanuságát ábrázoló nagyobb szárnyasoltár részei, amelynek további képeiről is tudunk, Térey szerint az egyik szárnykép (Szent Dorottya vértanusága) a prágai Rudolfinumba, kettő pedig (Szent Péter és Szent Pál vértanusága) a frankfurti Städelsches Kunstinstutba került.[1]

A képek mestere alakjait mély távlatú színpad elé helyezi, ahol azok mozgalmas életet élnek. Legtöbbjük túlhosszúra nyujtott, de helyesen proporcionált figura; szétterpesztett lábakkal, derékban meghajolva, nyugtalan hevességgel mozognak. Statikájuk nincs kellő biztonsággal éreztetve, ami gyakori tünet a halódó késő-gotika korában.

Az imént ismertetett, Frueaufra emlékeztető képekkel szemben itt az alakok már nem oly szigorúan elválasztottak egymástól, közöttük szellemi összeköttetés jön létre. Gondoljunk csak a töviskoronázás Krisztusára, aki oly feltűnően magárahagyottan ül a kínzások közepette. Mintha a festő ezzel az elszigeteltséggel akarná a nézőben a szánalom érzését fölkelteni. Ugyanezen kép két baloldali alakja sem hat úgy, mintha bár-

[1]) Néhány nappal ezelőtt értesültünk, hogy Dr. *Weyde Gizella* egyik felvidéki templomban a sorozatból még két képet talált, amelyek Mátyás és Fülöp apostolokat ábrázolják. Származásuk ismeretlen, a templomba ajándékképpen kerültek a múlt század elején.

miféle kapcsolat lenne közöttük. Ezzel szemben az id. Szent Jakab vértanuságát ábrázoló képen a térdelő szent mögötti csoportban állók szánakozó pillantásokat vetnek az apostolra, tehát kapcsolatba kerülnek vele. A művész világosan érezteti, hogy e pillanatban az egész csoport szellemileg összetartozik. Itt azonban a hangsúly még nem a mozgáson, hanem a kifejezések gazdagságán van.

Az öt táblán kétségtelenül sok a frank hatás. Leginkább az ifj. Jakab apostol vértanuságát ábrázoló képen fedezhetők fel frank elemek, így egyes fejei formában és technikában a peringsdorfi oltárra vezethetők vissza, s a Szent Bertalan apostol vértanuságát ábrázoló kép hátterében frank ízlésű város látszik. A frank származásnak azonban ellentmond a képekre annyira jellemző mozgalmasság s az alakok túlhosszú mérete. A képek Wolgemut körének művészetébe épp ezért nem illeszthetők be. A figurák kapcsolatba kerülnek a térrel. Az emberábrázolás ugyanazt a fokot éri el itt, mint a peringsdorfi oltár figuráin. Az idősebb Szent Jakab vértanuságát ábrázoló képen ezzel szemben az előtér élesen válik el a messzi tájháttértől, ahogy azt a régebbi, nürnbergies ízlésű képeken, pl. a hofi oltáron is látni. Mesterünk fejtípusai gyakran tiroli hatásra is utalnak. Jellemző reájuk a hosszú nyakon kissé előrehajtott ovális fej. A mandulavágású szemeket domború és vastag szemhéj takarja. Az orr hosszúkás s tövétől kétoldalt ránc húzódik a kicsiny, szögleteiben lefelé görbülő szájhoz. A ruha redőzésében erős dekoratív érzék nyilvánul meg. Az uszályszerűen földre terülő vagy a levegőben lobogó, éles és szögletes redőjű ruharáncok a késő-gótika fa-faragótechnikáját juttatják eszünkbe. A festmények színskálája szoros kapcsolatot mutat a tiroli iskola erős kontrasztokon alapuló színezésével. Sokszor a sárgás aláfestésű olívzöldet ragyogó sárga vagy piros szín váltja fel. Az architektúrarészek azonban nem elég levegősek, sok a fénytelen szürke bennük.

Ugyancsak német s nem osztrák iskola hatása alatt készült két kétoldalt festett szárnykép, amely a gyöngyösi ferencrendi templom letétjeként került a múzeumba. A négy kép közül itt csak az egyik belső szárnyképet mutatjuk be, amely *Szent Zsófiát és a három főerény megszemélyesítőit* (mint a felirat is mondja: fides—caritas—spes) ábrázolja. A rossz karban levő képek a rajnai stílus hatását mutatják, az egyszerű kompozíció s a női fejek formája Schongauerre emlékeztet. Schongauer volt a legnépszerűbb, szinte legdivatosabb XV. századi északi mester, metszetei kézről kézre jártak és sok szárnyasoltár-kép nem egyéb színes felnagyításuknál, nemcsak nálunk, hanem hazájában, Ausztriában és Lengyelországban is. Képeink ugyan nem metszetmásolatok, de értéküket tekintve azokkal egy fokon állanak s bizonyságai annak, hogy a középkor sem alkotott csupa mesterművet. Ha lehet, még ezeknél a képeknél is jelentéktelenebbek azok a Csíksomlyóról származó szárnyképek, amelyeknek belső lapjai Szent Imrét és Szent Erzsébetet, a külsők pedig bibliai jeleneteket ábrázolnak, amelyek közül itt *Szent Péter antiochiai prédikációját* (?) mutatjuk be a teljesség kedvéért. A belső lapok merev és dekoratív stilizálásával szemben az amúgy is rongált külső képek elrettentő példái a szinte napszámba való, lélektelen mázolásnak. A gotikus formaérzék üres sémává merevül rajtuk. A kompozíció primitív, az arcok kifejezéstelenek, a ruharedőzés egyszerűbb és ügyetlenebb nem is lehet. Az előtér és háttér egymáshoz való viszonyáról szó sincs, a tájháttér hegyeit két sötét folt jelképezi. A képek a ruházatokból következtetve a XV. század legutolsó éveiben készülhettek.

Schongauer lirikus kompozícióinak emléke él abban a két oltárszárnyban, amelynek belső képei Szent István királyt, myrai Szent Miklóst, Szent Lászlót és Szent Imrét ábrázolják, a külsők pedig Mária életének jeleneteit mutatják be. A képek a *vasvármegyei Tótlak* kisközség templomából származnak. A magyar szentek és Szent Miklós püspök képei igen rossz állapotban maradtak ránk, a festékréteg nagyrészben lepattogzott, a Szent Imrét ábrázoló képből úgyszólván csak a fej maradt meg s valamennyi rikító színekkel, szinte a félreismerhetetlenségig át van mázolva. Amennyire kivehető, a szentek brokátmustrás kárpit előtt ülnek. A tönkrement belső szárnyképekkel szemben a külsőkön nyoma sincs az átfestésnek s aránylag jó karban maradtak meg. Közülük egyet itt bemutatunk, amely *Jézus születését*

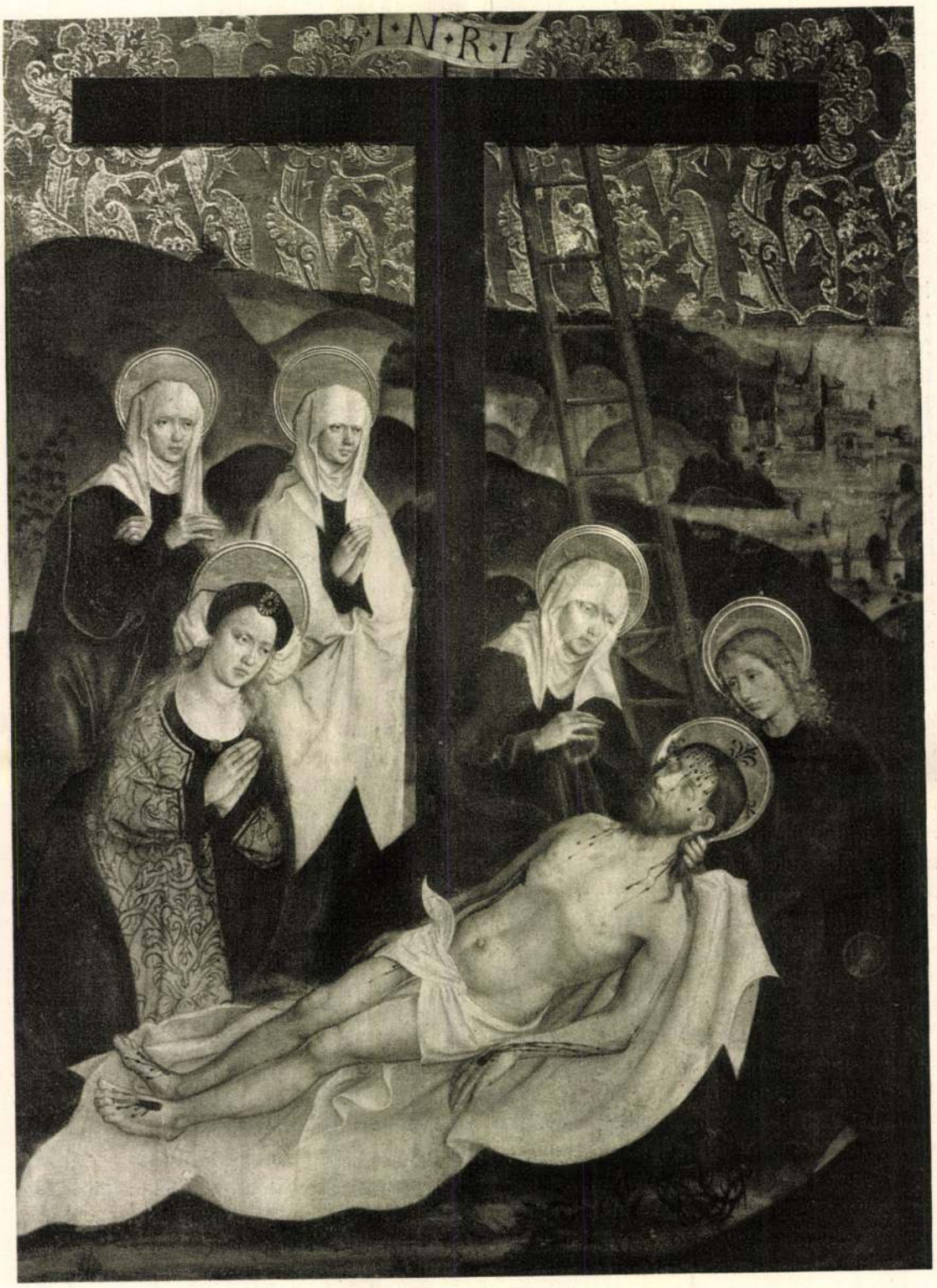

OKOLICSNÓI MESTER (1510 körül): KRISZTUS SIRATÁSA
Szépművészeti Múzeum. Vétetett 1888-ban

ábrázolja. Széles tájháttér előtt nagyvonalúan festett, egyszerű figurák térdelnek. A tótlaki mester zárt, élesen elválasztható kontúrokat használ, ecsetkezelése rajzos karakterű. Az egységes hatás kedvéért elhagyja az apró részleteket. Az éjszaka ábrázolásában hangulatos. Kétségtelen, hogy a világosság és sötétség hangulati elemmé való fejlesztése nagyrészben Schongauer nevéhez fűződik, bár mellette a korábbi Meister Francke-ről és főképp Piero della Francescá-ról sem szabad megfeledkezni. Mária és a kis Jézus alakját éles fény emeli ki a környezetből, mintegy hangsúlyozva az ábrázolás szellemileg fontos részét. Szent József feje a nördlingeni Friedrich Herlinre[1] vezethető vissza, az ő képein találni hasonló széles és nyomott koponyájú, hegyesállú férfiakat. A szemek sajátságos formája is Herlinre emlékeztet. A színezés ezzel szemben bécsi kultúrára vall, karakterisztikus mesterünkre a világos, derűs tónus, a fehér ruhák ráncaiban megbúvó lila árnyalat s a fű üde, tavaszias zöldje. A négy belső kép közül az itt bemutatott hagy legkevesebb kívánnivalót. Formailag egyenetlenebb a Mária halálát ábrázoló másik alkotás, melyen a mester az embercsoport illúzióját egymás fölé festett s egymástól félig eltakart dicsfénykorongokkal akarta sajátos primitív módon felkelteni. Ez a formai különlegesség több ízben visszatér az esztergomi prímási képtár három, közös keretbe foglalt képén (Régi katalógus, 43. sz.), amelyet a kezek formája, az összehúzott szemhéjak között ülő pupillák, a fűcsomók sajátságos pókszerű alkata, a kompozíció, a tájháttér s végül a színezés miatt is a tótlaki mester művének tartunk. Festőnkben formai szempontból a külföldi hatás csak halvány emlékként él. Korábbi és későbbi hatásokat egyeztet össze, Schongauerét és Herlinét, ami késői, 1490—1500 körül működő mesterre vall. Festői kultúrája szerény, tájháttereiben itt-ott friss természetmegfigyelés csillan fel, különben meglehetősen elmaradt a nemzetközi fejlődés ideáljaitól. Mégisrendkívüli jelentőséget tulajdonítunk neki, mert a Dunántúlról XV. századi magyar táblaképet mindeddig nem ismertünk s mesterünk művészettopográfiai helyzetének e kiváltságos, egyedülálló volta feledteti fogyatékosságait. Tudunk ezzel szemben néhány dunántúli fa-szoborról: minő például a jáki templom Madonnája, egy másik máig nem publikált, kisebb jelentőségű a piliscsabai templomban vagy a Zalaszentgrótról való, rendkívül érdekes, tévesen XIII. századinak jelzett szobrocska, amely 1912-ben a Münchenbe költözött Behr Lajos gyüjteményében volt stb. Felvidéki emlékeink egy részének központibb fekvésű városokból való származása nincs kétséget kizáróan bebizonyítva. A Dunántúl és a Nagyalföld régi szárnyasoltármüvészetéből az említett szobrokon kívül csak a tíz *csegöldi kép* (Esztergom, Primási múzeum) s a tótlaki mester itt tárgyalt képei ismeretesek.

Körülbelül egy évtizeddel későbbről való egy kétoldalt festett tábla, amelyet Pulszky Károly a liptómegyei *Okolicsnó* Corvin János által alapított templomából vásárolt meg a múzeumnak. A szárnykép belső lapja a *gyermek Jézus bemutatását*, a hátsó *Krisztus siratását* ábrázolja. Sajnos, egyik sem ment a későbbi átfestésektől, amelyek azonban az arcokat teljesen, a ruházatot részben megkímélték. A tisztán tagolt, egyszerű kompozíció s a formaadás halk érzelmessége mellett biztos rajzkészség jellemzi az ismeretlen mestert, aki a németalföldi s az olasz művészetből is merített, de leginkább az idősebbik Holbein stílusából tanult. Németalföldre emlékeztet alakjainak biztos vonalú, hideg rajza, ezzel szemben néhány férfifeje, pl. a Bemutatás-képen a turbános főpapé, aligha képzelhető el a kiérett olasz quattrocento típusok ismerete nélkül. Az idősebbik Holbeinre utalnak végül természetmegfigyelésétől áthatott, egymáshoz nagyon hasonló, sovány, vonalas karakterű nőarcai. Az *okolicsnói mester* nem volt forradalmi újító, mint ahogyan az idősebbik Holbein sem volt az. A XVI. század első évtizedeiben dolgozott s a kor lázas forrongása nem térítette el útjáról. Grünewald, Burgkmair, Hans Fries és Jörg Breu szenvedélyes, új formalakításra törekvő korszakában megmaradt a csendes, kontemplatív ábrázolás mellett. Tájképeit elbeszélő kedv jellemzi, alakjai szelídek, plasztikusan zártak, még Krisztus siratásának figuráiból is hiányzik az erőteljesebb gesztus. Színezése, kivált a ruhá-

[1] Megemlítésre méltónak tartjuk, hogy Herlin alighanem járt Magyarországon, és pedig Kassán. V. ö. Archaeologiai Értesitő, 1905, 302 l.

KRISZTUS OSTOROZTATÁSA

KRISZTUST TÖVISSEL MEGKORONÁZZÁK

Szépművészeti Múzeum

MAGYAR FESTŐ (1514): KIRÁLYOK IMÁDÁSA

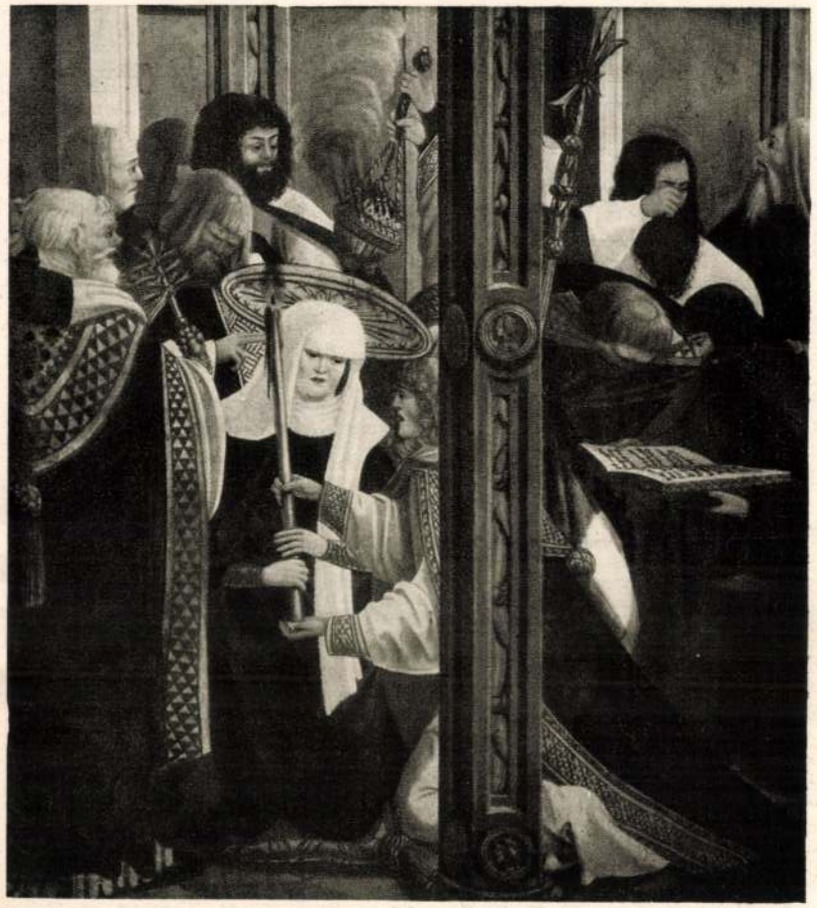

MAGYAR FESTŐ (1514): MÁRIA HALÁLA

Szépművészeti Múzeum. Mindkét kép a Nemzeti Múzeumból. A Jankovich-gyüjteményből

Magyar festőművészet

zat festésében, tiszta és erőteljes, amivel érdekes ellentétben áll arcainak fáradt szürkéje. Kompozíciós témái szinte a XV. század első felének képeire emlékeztetnek, bár az előbb felvázolt okok bizonyossá teszik, hogy a képek nem készülhettek 1510 előtt.

A XVI. század első felének piktúrája, amely Itáliában az érett renaissance rövid fázisával esik egybe, az északi országokban nem mutatott egységes képet. Grünewald a késő-gotika kiérett stílusának betetőzője, az idősebbik Holbein renaissance díszítőelemeket visz képeibe, Dürernél gyakran maga a kompozíció is olaszossá válik, Ratgeb manierista, Altdorfer pedig friss természetmegfigyelésével új stílust kezdeményez. Ennek az átmeneti, olykor grandiózus erőkifejtésre képes kornak egyik legbefejezettebb egyénisége a *magyar MS mester*. Stílusának gyökerei a késő-gotikába nyúlnak és sokkal monumentálisabb annál, semhogy a dunai iskola intimizmusával közösséget vállalhatna. A múzeum négy képe fejlődéstörténeti szempontból egy lépéssel tovább visz, anélkül hogy MS mester kvalitásait megközelítené.

Az egyik kép külső oldala *Krisztus ostorozását* ábrázolja. Három pribéklegény ostorozza az erezett márványoszlophoz láncolt, sebektől elborított Krisztust, ezek közül az egyik, aki virgácsát ütésre emeli, harcsabajuszú kucsmás pribék. Egy másik pedig, aki az előtérben Krisztus mellett áll, alig vállal közösséget társaival, a nézőre tekint, előkelő ruházata s portraitszerűen ábrázolt feje, amely a többiekéhez képest szinte idealizáltnak tűnik, arra enged következtetni, hogy a művész önmagát örökítette meg. Feltűnő az oszlopok szokatlan alkata, törzsük sajátságos, fordított répához hasonló kiszélesedése, a turbánszerűen formált összekötő ízek, amelyek a ma is virágzó erdélyi népies építészet tornácoszlopaira emlékeztetnek. A kép baloldali hátterében, a legszélső oszlop mögött egy férfi áll, akinek markáns profiljában I. Miksa császárt véljük felfedezni. A hipotézist Dürer, Strigel és Burgkmair ismeretes portrait-i valószínűvé teszik, amelyek a császár rendkívül karakterisztikus arcélét megörökítették. A kép a jobb sarkában feltűnően elhelyezett évszám bizonysága szerint 1514-ben készült.

E kompozíció közeli rokona a másik kép külső oldalának, amely *Krisztus töviskoronázását* ábrázolja. A pribéklegények szinte ugyanazok s noha öltözetük részben megváltozott, a kucsmás poroszló újból viszontlátható. A baloldali háttérben ismét egy előkelő férfi alakja zárja le a képet, aki azonban több kapcsolatban áll a passiójelenettel, mint a Miksa császárnak vélt férfi az előbbi képen, mert a pribékek hadnagya is lehet. Talán a Habsburg-család egyik tagját ábrázolja, egyénítés nélküli arcvonásaiból közelebbire nem lehet következtetni.

A külső szárnyképek passiójeleneteivel szemben a belsők Mária életének s Krisztus gyermekségének epizódjait ábrázolják. A *Mária halálát* ábrázoló kép előterét egy renaissance-díszű pillér merész aszimmetriával osztja ketté, a *Királyok imádását* ábrázoló kompozíció ugyancsak merész elvágásával tűnik fel.

A képek a Jankovich-gyűjteményből származnak (nem püspöki hagyatékból, mint Divald írta) s noha Miksa császár is megjelenik az egyiknek hátterében, magyar eredetük kétségtelen. Fejér György már száz évvel ezelőtt észrevette s meg is említette a Jankovich-gyűjteményről írt ismertetésében, hogy kucsmás, nagybajuszú pribékjei tősgyökeresen magyar típusúak. Az 1514-es évszám készülésük idejét pontosan meghatározza, a mester azonban nevét nem jelölte meg, sajnos még monogrammal sem. Térey és nyomán Divald a német manierizmus egyik csak napjainkban méltányolt nagy képviselőjével, Jörg Ratgebbel hozta a képeket kapcsolatba, szerintünk indokolatlanul. Ratgeb a Közép-Rajna vidékén tanulhatott s bizonyára járt Olaszországban, mert Carpaccio művészete erősen hatott rá, főképp architektúra-háttereire. Az olaszos épülethátter ezt a művészt utolsó munkáiban is jellemzi, legtöbb képén szélesen kitekintő hátteret ad, amelyet az épületek mögött messzenyúló horizont zár le. Ezzel szemben a magyar művész zsúfolt térbe állítja alakjait, hátterül falat alkalmaz, az előtérbe helyezett oszlopokkal és pillérekkel önkényes vertikális mezőkre szabdalja a képet s oszlopainak sajátságos alakja sem vall olasz hatásra vagy Ratgebre. Ratgeb figurái nyersek és brutálisak, mint festőjük, aki parasztvezér volt s vesztőhelyen halt meg,

A cikk vége Beck Gy. Fülöpné

Raum sein eigenes Leben. Die Anregung zu solchem Sehen ist die Seele, also das innere Erlebnis, das die Naturerscheinungen nach der eigenen Vorstellung umformt, die Farben nebeneinanderstellt und betont. Diese kraftvolle Vision des Lichtes stand jedoch unter der Zucht des Realismus, hatte feste Grenzen und verlor sich nie in die Gefilde der Unwahrscheinlichkeit. Sein persönlicher, von inneren Erlebnissen durchleuchteter Realismus setzte die Möglichkeit eines neuen Sehens in Gang und brachte neue Farben in seine Kunst. Auch er war ein instinktiver Künstler, wie viele seiner Vorgänger, was auch dadurch bezeugt wird, daß er am liebsten mit Pastellfarben arbeitete die die Arbeit erleichtern und beschleunigen; manche seiner vorzüglichen Schöpfungen kam mit spielerischer Leichtigkeit, mit eigentümlichem Rhythmus und Zusammenwirken von Linien und Flecken durch Vermittlung von Pastellfarben auf das Papier.

Die vorher behandelten bahnbrechenden Meister schufen die Grundlagen der gegenwärtigen Entwicklung. Ihr Einfluß ging nicht programmäßig, wohl aber instinktiv und allmählich in die Kunstbestrebungen der folgenden Generationen über. Munkácsys romantischer Realismus lebt heute noch, doch liegt darin mehr der Kern einer Idee, die Anregung rassischer Kräfte, als technische, thematische Nachahmung. Ebenso sehen wir die Fortwirkung der Überlieferungen von Nagybánya.

Es sind mehr als 100 Jahre, daß die Kräfte der nationalen Erneuerung die ungarische Kunst auf den Weg der Entwicklung führten, auch heute bilden die Grundlage der Weiterentwicklung, wie auf jedem anderen Gebiet, die nationalen und völkischen Kräfte. Die vergangenen hundert Jahre, die Bahnbrecher und gläubigen Kämpfer, ihr Glaube, ihre Hingabe, ihr Leid und Ruhm verpflichten auch die Nachkommen, ihr Werk in würdiger Weise fortzusetzen.

Dénes Csánky

Karl *Ferenczy* (1862—1917). Wir besaßen wenige Maler, die die Farben des Sonnenlichtes mit so überzeugender Kraft wiederzugeben vermochten, wie er. Seine Art zu sehen war vielleicht zu jener Zeit etwas kühn, doch die Zukunft rechtfertigte ihn. Kaum würde sich ein zweiter Künstler bei uns finden, der die Welt des kraftvoll schmetternden Grün der Natur so verstanden hätte, wie er. Die wunderbar suggestive Kraft der grünen Natur, das Leuchten und die Verschiedenheiten der grünen Farben hat weder vor, noch nach ihm jemand so durchgefühlt und wiedergegeben. Besonders in der Wiedergabe der Schattierungen des kalten Grün war er unerreichbar. Durch einen lichten weißen Fleck oder den Kontrast des Blau, Rot oder Gelb zum Grün wurden seine Farbenvisionen neuartig und brachten neben einem edlen Realismus Kraft und Persönlichkeit zum Ausdruck. Auch er war ein Dichter und sein Sehen entsprang der Phantasie, was manches seiner ahnungsvollen, düsteren Bilder bezeugt. Auch in der Wiedergabe des Verhältnisses zwischen Natur und Figur gab er Neuartiges und wirkte so anziehend, daß sein Einfluß noch heute fühlbar ist. Mehrere der heute noch lebenden älteren Künstler begannen ihre Laufbahn in seinem Kreis und lenkten erst später auf eigene Wege ab.

Außer den bereits erwähnten Künstlern müssen wir auf noch einen hinweisen, der die Ergebnisse des früheren realistischen Sehens mit neuen künstlerischen Bestrebungen vereinte, der ungarischen Kunst eine neue Farbigkeit und neuen Charakter verlieh und mit dessen Kunst das vorige Jahrhundert abschließt, das neue beginnt. Josef *Rippl-Rónai*'s (1861—1927) Kunst machte mehrere Wandlungen durch. Er begann bei Munkácsy, doch war ihm das auf den Kontrast von Hell und Dunkel aufgebaute Sehen Munkácsys fremd, so gelangte er nach gewissen Versuchen pointillistischer, mosaikähnlicher Art zu einer neuen Naturanschauung. Eigentlich war auch er Realist, wie seine großen Vorgänger, doch spielten bei ihm die Farbenflecken eine kräftigere Rolle, das Nebeneinander der lebhaften Farben lebte unabhängig von dem

Leben geschieden, andere, wie z. B. Szinyei, haben sich zurückgezogen. Die zur Erinnerung an das tausendjährige Bestehen der Nation veranstaltete Millenniumsausstellung bezeichnete gewissermaßen den feierlichen Abschluß des an der Jahrhundertwende erstarkten, und vollerblühten naturalistischen Sehens. Auch der Einfluß der deutschen Kunst ist im Abflauen ; dem Beispiel Munkácsys folgend setzt ein Ströhmen nach Paris ein. Diese Umwandlung wird auch durch die Änderungen auf wirtschaftlichem und sozialem Gebiet begünstigt. Daher orientiert sich die Malerei im Rahmen der realistischen Anschauungsweise in der Richtung des Impressionismus ; dabei kommt die in Nagybánya gebildete Malergruppe, die sogen. *Nagybányaer Schule* zu großer Rolle und entfaltet dann Jahrzehnte hindurch ihre Wirkung. Damit erhielt die ungarische Malerei neue Kraftquellen und neue Reserven zur Weiterentwicklung. Doch wie man auch den deutschen Einfluß der vorangehenden Jahrzehnte nicht als sklavische Nachahmung betrachten konnte, so blühte auch trotz der neueren Pariser Eindrücke das individuelle Gepräge der ungarischen Kunst ungehindert weiter. Das Kunstprogramm von Nagybánya war letzten Endes auch ein realistisches Glaubensbekenntnis, da es ebenfalls nach der getreuen Wiedergabe der Natur trachtete, legte aber auf die Wirkung der Freilichtbeleuchtung und der Lichterscheinungen einen besonderen Nachdruck und steigerte in diesem Sinne die Intensität der Farben in hohem Maße. Dies entsprach den reichen Farben den einheitlich kraftvollen Farbenflächen der Natur des Oberlandes. Die großen Einheiten, die einfachen Farbenflächen wurden gleichsam programmatisch und somit auch die Vereinfachung des Sehens, der einfache Charakter der zum Malen erwählten Stoffe und Motive. Dieses edle Programm der Reinheit und Einfachheit förderte die künstlerische Entwicklung der Schule von Nagybánya und sicherte ihre Nachwirkung bis heute. Besonders stärkend wirkte der Umstand, daß der Begründer des neuen Künstlerprogrammes eine kraftvolle und suggestive Persönlichkeit war : einer der hervorragendsten Meister neuzeitlicher ungarischer Kunst,

mit spielerischem Gemüt, ohne Grübeln ; sein Malerinstinkt half ihm sowohl bei der Arbeit in der freien Natur, als auch in der Stille des Ateliers.

Der nach der Mitte des vorigen Jahrhunderts erwachende ungarische Realismus, die Freilichtmalerei, bereicherte sich im Anschluß an das Schaffen Mészölys durch eine Schar neuer Anhänger. Die Pleinairlandschaftsmalerei wurde volkstümlich und die Zahl der inländischen Landschaftsidill-Poeten vermehrte sich. Solche waren Julius *Aggházy*, Artur *Tölgyessy*, Béla *Spányi*, Paul *Böhm*, Daniel *Mihalik* u. a. m. Baron Ladislaus *Mednyánszky* (1852—1919), bei dem sich dem realistischen Sehen ein geheimnisvoll düsteres Gemüt gesellte, bereicherte die Landschaftsmalerei dieser Zeit mit einer eigenartig persönlichen Note. Er stammte aus Ober-Ungarn und liebte es, die dortigen hohen Berglandschaften zu malen, daneben aber kamen auch die weiten Ebenen, die Uferlandschaften zu Worte, mit stets dunstig zusammenfließenden weichen Farben, und eigentümlich visionärer Schwermut, die sich vom Realismus entfernend der ahnungsvollen Stimmung näherte. Diese eigentümliche realistische Visionsmalerei gab sich in seiner interessanten Technik kund, wobei er die Leinwand mehrmals übermalte und damit manches gerne dem künstlerischen Zufall überließ. Auch er war ein romantischer Realist, doch war seine Darstellung von der seiner großen Vorgänger durchaus verschieden.

In der romantischen Athmosphäre der Zeit und bei der Neigung zum Realismus kam auch die Porträt- und Genremalerei zur Blüte. Alexander *Bihari*, Emmerich *Gyárfás*, Berthold v. *Karlovszky*, Ludwig *Deák-Ebner*, Otto *Baditz* u. a. m. sind alle ausgezeichnete Vorkämpfer der auf Eroberung ausgehenden Generation, die die ungarische Kunst mit den entscheidenden Ereignissen der großen europäischen Malerei in Einklang brachte.

Am Ende des 19. Jahrhunderts kündet sich jedoch bereits das Herannahen eines neuen künstlerischen Sehnens an. Die großen führenden Meister, Munkácsy und Paál sind aus dem

Das Geheimnis seiner Größe ist, wie die jedes anderen großen Künstlers, einfach und immer dasselbe: die Fülle des Malerischen. In dieser Hinsicht wurde er von keinem heimischen Künstler überragt. Das Malerische wirkt auch bei ihm suggestiv, wie bei seinen kongenialen Gefährten Munkácsy, Szinyei oder Paál. Hieraus entspringen die Werte seiner Kunst, dies entschuldigt auch seine Mängel. Seine Werke wurden als die des großen französischen Meisters Corot verkauft. Seine Kunst knüpft sich mit wenigen Ausnahmen an den Plattensee. Er war dessen größter Dichter für alle Zeiten. Er enthüllte alle malerischen Geheimnisse des großen ungarischen Wassers, seine Schönheiten und künstlerischen Intimitäten, die sich weder vor ihm, noch nach ihm irgend jemandem auf diese Weise erschlossen. Er war Lyriker. Uferlandschaften des Plattensees, kleine Buchten, verborgene Winkel des Röhrichts finden wir heute nur mehr auf seinen Bildern; das stille Sommerleben, das mit Weiden besetzte Überschwemmungsgebiet mit schwimmenden Enten, die sich an Baumstämme anschmiegenden Heuschober sind sein Lieblingsthema. Außer dem Erfassen des Themas liegt seine Hauptkraft im Vortrag, im Malerischen und persönlichen Gepräge der Ausführung. Er war einer der hervorragendsten Techniker der neuzeitlichen Malerei. In überlegener Weise besaß er die Mittel des Zeichnens und Malens, und war unerreichbar in der leichten Darstellung von verschiedenen Naturerscheinungen. Die persönlichen Eigenschaften der Elemente der Natur, wie Boden, Bäume, Gras, Scholle, Wasser und Himmel, das Leben des Plattensees kannte niemand besser als er, und der so dargebotene Realismus entsprang sicher der Anregung seiner Phantasie. Die blendenden starken Kontraste des Sonnenscheins kannte er nicht und war für die dramatischen Offenbarungen der Natur unempfänglich. Weiße Wolken, gedämpftes Licht sind seine Lieblingsbeleuchtung. In seinen letzten Lebensjahren stimmte er seinen Pinsel auf mehr Helligkeit und konnte das silberige Erzittern des Lichtes mit impressionistischer Leichtigkeit des Sehens wiedergeben. Auch er schuf

lichkeit. Auch als Porträtmaler gehörte er zu den hervorragendsten, da er auch vorzüglicher Zeichner und tiefer Denker war. Sein Künstlergenie wurde erst spät erkannt und auch darin teilte er das Loos vieler wahrer Größen. Mehr als zwei Jahrzente lebte er in verstimmter Zurückgezogenheit, seine Anerkennung fiel großenteils der Nachwelt zu. Sein Wirken, sein Stil eröffnete einen neuen Weg in der Geschichte der ungarischen Landschafts- und Figurenmalerei und seine Größe ist stets ein Gradmesser auch für jene, die neue Wege suchen.

Das letzte Drittel des Jahrhunderts bringt das reiche Emporblühen ungarischer Talente mit sich. Neben den erwähnten bahnbrechenden Persönlichkeiten der ungarischen Kunst ist diese Zeit von einer ganzen Reihe hervorragender Meister belebt. Nach den Bahnbrecher der Landschaftsmalerei, Szinyei und Paál müssen wir einer kennzeichnenden und bedeutenden Gestalt der ungarischen Landschaftsmalerei Erwähnung tun: *Géza Mészöly* (1844—1877). In seinem Geburtsjahr, 1844, war der Kampf um die neue französische Landschaftsmalerei schon stark im Gange und als Mészöly zu Beginn der siebziger Jahre nach München kommt, findet er den neuen Stil dort bereits in spezifisch deutscher Konzeption vor. Dies nimmt seine Künstlerphantasie sofort gefangen; der Geist des neuen Stils durchströmt sein künstlerisches Wesen, wird aber gleich persönlich verarbeitet. Während seiner kurzen Künstlerlaufbahn verherrlichte er fast ausschließlich die Schönheiten des Plattensees. Die neue Münchner Künstlerschule, die ihren Stil zuerst unter dem Einfluß Schleichs, dann Liers ausgeformt hatte, schlug ihr Lager im malerischen Isartal auf. Die malerischen Werte der dort gesehenen romantischen Uferlandschaften mit ihren Weidenstämmen, sich in der Ferne verlierenden Waldungen, entdeckte Mészöly in noch erhöhtem Maße an den damals noch unberührten Geländen des Plattensees. Sein außergewöhnlich ausgeprägter künstlerischer Instinkt sog die Lehren der Schule rasch in sich auf und formte sie in der gesteigerten malerischen Umgebung der Heimat auf individuelle Art um.

als vielmehr in des Künstlers Eigenartigkeit die Farben und das Licht zu sehen und darzustellen. Sein Sehen bedeutete einen neuen Realismus, in dem neben der herrschenden Stellung der Luft und des Lichts die lokale Kraft der Farben voll und ganz zur Geltung kommt, ohne dabei bunt oder schreiend zu werden. Dieses Gleichgewicht des Feuers der lokalen Farben, sowie der Kraft der Luft und des Lichts ist bei ihm von ganz eigenartiger Macht und gibt seinen Werken — nebst Beibehaltung der Tonwerte — eine wahrhaft strahlende Kraft. Er ist ein geborener Realist, der jedoch mit seiner instinktiven malerischen Kraft das Wesentliche erfaßt und nur dieses fühlen läßt. Dadurch wirkt er einfach und überzeugend. Gewiß waren es die ungewöhnlich malerischen Landschaften des oberungarischen Komitates Sáros, die sein Landschaftsmalergenie entfachten. Die ungarische Landschaftsmalerei hat wenige Gestalten, auf die die Bezeichnung: geborener Maler so sehr passen würde. Daraus folgt auch sein überlegenes technisches Können, seine eigenartige Darstellung. Seine Kunst kennt kein Grübeln, sein Instinkt und seine Fähigkeiten führen ihn sicher sowohl in der Landschaftsmalerei, als auch auf dem Gebiet figuraler Schöpfungen. Er malt leicht, fast spielend und setzt seine Gestalten gern in landschaftliche Umgebung. Folglich greift er auch willig zur Mythologie und seine Phantasiegestalten stehen in vollkommenem Einklang mit der Natur, sind heiter und fröhlich, wie das Spiel des Lichtes, das seine Bilder überflutet. Seine Phantasie ist reich, doch hält er sich stets an die Möglichkeiten des realistischen Lebens. Daher bieten seine Werke eine ganz eigenartige Mischung des reellen Schauens und der Vision, was seiner Kunst eine besondere persönliche Würze verleiht. Seine hervorragendsten Werke, „Maifest", „Dame in Lila", „Die Lerche", „Die Schaukel" sind im Wesentlichen seiner Phantasie entsprossen und er projizierte das Licht seiner eigenen inneren Suggestion auf die Naturerscheinungen. Seine feine und zurückhaltende Persönlichkeit bewahrte ihn stets vor Übertreibungen und führte ihn zum wunderbaren Gleichgewicht von Phantasie und Wirk-

nen, daß er sich nicht mit dem ersten Auftragen der Farben begnügt, sondern seine Arbeiten durch mehrmaliges, schichtenweises Malen bereichert, und zwar sowohl die Farbenschattierungen, als das lebhafte und interessante Spiel der Zeichnung. Hinter dieser Bereicherung verbirgt sich aber stets die nahezu feierlich dramatische Düsterheit des Themas und seine tief individuelle siebenbürgische Melodik. Dieser mächtige Akkord geht nie im Reichtum und in der Feinheit der Details auf, sondern erreicht eine feierliche Höhe.

Neben Munkácsy und Paál ist es vor allem Paul *Szinyei-Merse* (1845—1920), in dem die ungarische Kunst jenen doppelten Gipfel erreichte, deren einen die Universalität, der gemeineuropäische Horizont, den anderen die nationale Eigenart bedeutet. Paul Szinyei-Merse war eine von den beiden vorher gewürdigten grossen Meistern stark abweichende künstlerische Persönlichkeit. Sein heiteres Wesen, seine Art, klare und lichte Farben zu sehen führte ihn auf andere Wege ; die hier erreichten Erfolge deuten jedoch auf die gleiche Höhe, wie die der beiden grossen Meister. Wie diese hat auch er Persönlichstes geschaffen. Bewaffnet mit den gewerblichen Kenntnissen, die er sich in der Hochburg der Münchner Akademie erworben hatte, schöpfte er Mittel und persönliche Züge des Ausdrucks aus sich selbst. Er begann als Figurenmaler und am Anfang seiner Laufbahn haben ihn sicherlich, wie seine Zeitgenossen, grosse Kompositionsgedanken beschäftigt ; schließlich wurde er der individuellste, bahnbrechende Meister der ungarischen Landschaftsmalerei. Wahrscheinlich hat ihn das Problem der Luft und des Lichtes nicht wissentlich beschäftigt ; es war die Folge seiner künstlerischen Persönlichkeit und entsproß seinem Sehen, seinem malerischen Talent. Diese eigenartige Naturanschauung dominiert auch auf seinem hervorragendsten Werk, dem „Maifest", das ihn mit Recht in die Reihe jener großen europäischen Maler stellt, die als Vorläufer der Freilichtmalerei gelten. Er hat auf diesem Gebiete, seine Zeitgenossen überholend, Persönliches und Neuartiges geschaffen, doch besteht das Verdienst dieses Bildes und seiner Werke nicht so sehr in ihrem zeitgebundenen Wert,

die Düsterheit der Auffassung und die damit verbundenen tiefen Farben, die schneidenden Gegensätze von Hell und Dunkel sind gemeinsame Züge der beiden Künstler. Paál reift schon auf dem sich erweiternden Wege der ungarischen Entwicklung heran. Die immer weitere Kreise ziehende Entwicklung verengt die Allgemeinheit und lenkt die künstlerischen Talente zur Versonderung. Paál wurde Landschaftsmaler im engsten Sinne des Wortes und gebrauchte figurelle Darstellungen selbst als Staffage nur ungern. Die grosse Feierlichkeit der einsamen Natur lebte in seiner Seele ; dies erklärt seine Stoffwahl, seinen freiwilligen Verzicht auf figurelle Darstellungen, seine schwermütig tiefen warmen Farbentöne und die begrenzte Skala seiner bräunlichen Farben. Doch erreichte er innerhalb dieser Grenzen den Gipfel des künstlerisch Wertvollen. Die durch seine Freundschaft mit Munkácsy bedingte französische Schulung ist bei ihm eher bloß ein äußeres gewerbliches Motiv ; denn in seiner Seele, in jeder seiner Arbeiten hielt er an seiner ungarischen Eigenart, seiner siebenbürgischen Gesinnung fest. Die eigenartige Harmonie der tiefen, warmen Farben, die eigentümlich individuelle Würze, — oder nennen wir sie Melancholie — die sich im Sehen oder Aufbauen einer Landschaft kundgibt, ruft eine typisch siebenbürgische Stimmung hervor. Auch in der Darstellung ausländischer Landschaften, der Wälder Barbizons, der Tiefebenen Hollands lebt die Farbensucht der ungarischen Seele, führt seinen Pinsel und die ewige künstlerische Sehnsucht der ungarischen Seele läßt ihn über ausländische Themen ungarische Träume träumen. Auch in seiner Darstellungsart fühlen wir das Feuer und den eigenartigen Reiz ungarischer Leidenschaftlichkeit. Nebst der Selbständigkeit im Sehen und Auffassen einer Landschaft ist auch seine Technik von individuellem Charakter. Auch er war, wie sein grosser Freund Munkácsy, ein Virtuose der Pinselführung, doch war seine Arbeitsweise von ganz anderer Natur. Er gehörte nicht zu den alla prima-Malern, wie Munkácsy, und wir kennen wenige von seinen Werken, die nicht die Sprache eines entwickelten Vortrages reden würden. Schon seine ersten Werke lassen erken-

fassung nähern. Ein gemeinsamer Zug seiner bedeutendsten Schöpfungen ist die Art der Darstellung, der außerordentliche Schwung und die Unmittelbarkeit des Farbenauftragens. Diese wunderbare Unmittelbarkeit ist eine der Hauptstärken seiner Malerei, die besonders in seinen kleineren volkstümlichen Bildern und Landschaften zum Ausdruck gelangt. Er brachte eine neue Art des romantischen Realismus ins Leben, eine neue Sprache sowohl in der formellen Darstellung, wie auch in der Farbe und der Ausdruckskraft, die durch die unbändige Kraft des Temperamentes, den unbezwingbaren Mitteln des intuitiven Talentes wirkte. Am Anfang gab ihm das Bauerntum, die Welt der armen Leute Anregungen, später änderte, vielmehr bereicherte sich sein Stoffkreis. In seinen religiösen Bildern wendet er sich dem Christentum und den grossen, allgemein menschlichen Problemen zu. Es ist zu bedauern, daß besonders seine Werke grossen Umfanges aus diesem Stoffkreis schon zu seinen Lebzeiten nach Amerika kamen. Zu Beginn der achtziger Jahre malte er sein berühmtes Bild „Christus vor Pilatus" dem das „Golgatha" folgte. Sein Ruhm erreichte durch diese Bilder den Höhepunkt ; er wurde sowohl in Europa als wie in Amerika förmlich gefeiert. Zu dieser Zeit beginnen aber auch seine physischen Qualen. Sein Übel verschlimmert sich mehr und mehr, und 1900 stirbt der grosse Künstler nach langem, schwerem Leiden in einer Irrenanstalt. Er stammte aus einfachen Verhältnissen und gelangte ausschließlich durch seine Genialität auf jenen Gipfel der Entwicklung, den eine Nation in ihrem Werdegang nur durch lange Jahrhunderte erreichen kann.

Den grossen ungarischen Vertreter und Bahnbrecher der Landschaftsmalerei, Ladislaus *Paál* (1846—1879) erwähnt man oft und mit Recht im Zusammenhang mit Munkácsy. Ihre Persönlichkeit entspringt den gleichen volklichen Kräften und zeigt soviel verwandte Züge, daß sich die zwei grossen Meister gleichsam ergänzen. Munkácsys Landschaftsmalerei zeigt in mancher Hinsicht den Einfluß Paáls der wieder auf dem Gebiete der figuralen Staffagemalerei öfters Munkácsys Pinsel in Anspruch nahm. Die Tiefe und dramatische Kraft des Gefühls,

Wort und fand den Ton, der später das Leitmotiv der gesunden Entwicklung wurde.

Munkácsy (1844—1900) ging vom romantischen Genrebild aus und fand sogleich den Ton, auf den die damalige künstlerische öffentliche Meinung aufhorchte. Die Werke leben ihr Leben unabhängig vom Menschen und strahlen ihre Wirkung durch die wechselnden Wünsche der Generationen aus. Dies bezieht sich insbesondere auf Munkácsy, der zu seinen Lebzeiten vielleicht zu sehr gefeiert wurde und später grundlos in Vergessenheit geriet. Heute erwacht das Interesse nicht nur in seiner Heimat, sondern auch im Ausland wieder in gesteigertem Masse für sein Werk. Er war der mit stärkster Intuition begabte ungarische Maler. Der Fülle seines künstlerischen Instinkts entsprang das Thema des „Armensünderhauses" dessen Popularität ihn schon bei seinem ersten Auftreten fast dem Gipfel des Ruhmes zuführte. Dieses Werk gehört, auch mit absolutem Maßstab gemessen, zu den bedeutendsten ungarischen Schöpfungen, doch steht es auch in europäischer Hinsicht in der ersten Reihe, was auch die bedeutenden ausländischen Nachahmer bezeugen. Munkácsy studierte in Deutschland und ließ sich später in Frankreich nieder. Er war auf allen Gebieten der Malerei gleich erfolgreich. Neben seinen großangelegten Kompositionen war er auch einer der bedeutendsten Landschaftsmaler und auch seine Porträts bedeuten einen Höhepunkt der ungebundenen künstlerischen Darstellung. Die dauernde Wirkung der künstlerischen Schöpfung kann aber nur durch persönlichen Charakter gesichert werden. Auch Munkácsy verdankt seine Grösse der persönlichen Kraft und der eigenartigen Darstellung. Anfangs war es wahrscheinlich die Eigenart seines Stoffkreises, die seine Zeitgenossen entzückte und das Publikum begeisterte. Seine neuartige Stoffwahl vereint sich mit individueller Darstellung und Pinselführung die von virtuosen Fähigkeiten zeugen. Neben den bewunderten und dramatischen Kraft ausstrahlenden Verwertungen des Kontrastes von Schwarz-Weiß finden wir bei ihm auch von dieser Wirkung abweichende Lösungen, wovon einige sich der von ihm verachteten impressionistischen Auf-

testen ungarischen Maler zuteil: Julius *Benczúr* (1844—1920). Benczúr greift gerne auf die Darstellungsweise der alten Meister zurück, hauptsächlich auf *Rubens*, doch gestaltet er die gewonnenen Eindrücke auf persönliche Art um. Er wurde zum Maler der prunkvollen Äußerlichkeiten, der reichen Formenwelt. Schwere Samtstoffe, schillernde Seiden, glänzende Metalle, feierliche Gesten kennzeichnen seine Bilder. Er wurde zum Maler des irdischen Glanzes und Lichtes, dessen sinnliche Welt von seiner Phantasie die Glut erhält. Das in Kultur und Wirtschaft in gleicher Weise erstarkte Land erhielt in ihm den würdigen Darsteller seiner Gefühle und Stimmungen. Mit seinen glänzenden Farben, dem feierlichen Reichtum seiner Bildnisse und Stoffe sang Benczúr farbenfrohe Loblieder zum Preise der tausendjährigen Hungaria. Er war ein vorzüglicher Zeichner, der sich in der künstlerischen Gewissenhaftigkeit und sorgfältigen Darstellung als würdiger Nachfolger der alten Meister erwies. Da die Stimmung und das Sehnen der Zeit in ihm ihren beredtesten Dolmetscher fanden, ist es selbstverständlich, daß er überall gefeiert und mit Bestellungen überhäuft wurde. Er malte 1886 die Befreiung Ofens von der Türkenherrschaft und 1896 die millennarische Huldigung vor König Franz Josef I. Auf diesem Gemälde können die Porträts in ihrer Lebensfülle- und Treue als Geschichtsquellen bewertet werden.

Auf dem Höhepunkt der Entwicklung erscheinen die drei grossen, führenden Persönlichkeiten der ungarischen Malerei des 19. Jahrhunderts: Michael *Munkácsy*, Ladislaus *Paál* und Paul *Szinyei-Merse*. Alle drei haben nicht nur ihre Zeit, sondern auch die kommenden Jahrzehnte bedeutend beeinflußt. Obwohl sie nicht Schulen im strengen Sinne des Wortes gründeten, hat sich ihre künstlerische Individualität im Entwicklungsprozeß doch stark fühlbar gemacht und alle drei wirkten und wirken auf die Entwicklung der ungarischen Malerei heute noch befruchtend. Dies bezieht sich sowohl auf die dramatische, stark instinktive Kunst Munkácsys und Paáls, als auch auf die heitere malerische Weltanschauung und Darstellung Szinyeis. In ihnen kam die ungarische Rasse zu

ist der Begründer und zugleich die führende Größe der ungarischen Geschichtsmalerei und Freskenmalerei im modernen Sinne des Wortes. Als solcher wurde er von niemandem übertroffen. Er war es auch, der die Forderungen der allgemeinen europäischen Kunst mit der volklichen Eigenart des Ungartums in Einklang brachte. Seine diesbezüglichen Bestrebungen entsprangen dem prophetischen künstlerischen Instinkt, dem lebhaften Temperament, der gründlichen Bildung und seinem überlegenen Können. Die Fülle dieser Kraftquellen selbst ihr Kampf gegen einander kommt in seiner Kunst zum Ausdruck. Das grüblerische Temperament des hochgebildeten Malers setzte sich strenge kompositionelle Vorschriften in seinen geschichtlichen Darstellungen und Fresken, manchmal sogar in seinen Porträts. Die überschäumende Kraft des künstlerischen Instinkts und Temperaments leitete er in seinen Landschaftsbildern und kleineren Kompositionen ab. Mit der Kraft eines entfesselten Stromes bricht in diesen Werken der leidenschaftliche Schaffensdrang hervor, eine Entschädigung für die selbstgesetzten künstlerischen Schranken suchend. Ein ähnliches künstlerisches Temperament ist nicht nur in der ungarischen, sondern auch in der europäischen Entwicklung eine Ausnahmserscheinung. Seine Verdienste als Professor stehen den künstlerischen in nichts nach.

Die Kunstentwicklung ist um die Jahrhundertwende bereits bedeutsam. Der Fortschritt wird schwungvoller, der Mut der schöpferischen Tätigkeit kühner und auf dem ganzen Gebiet der Malerei hat die Anpassung an die allgemeine europäische Kunst begonnen. Nach Aneignung all des nötigen Wissens beginnt bei unseren Malern die Entfaltung des nationalen Charakters, des von anderen Völkern verschiedenen eigenen Geschmackes. Dem die ungarische Malerei zu dieser Zeit hauptsächlich beeinflussenden Münchener Akademismus entwachsen nebst anderen kleineren Persönlichkeiten, die beiden ins Ausland gewanderten Künstler, *Liezenmayer* und Alexander *Wagner*. Beide wurden Professoren an der Münchener Akademie; diese Auszeichnung wurde schon zu Anfang seiner Laufbahn auch einem der größten, gefeiertesten und gesuch-

Gepräge seines Stils. Zu seiner grossen Arbeitskraft gesellte sich ein gesunder künstlerischer Instinkt, der seine Darstellungsart jederzeit dem Stoff anpaßte. Seine Fresken sind stark dekorativ, zeichnerisch, leicht und von klarer Komposition, während seine Staffeleibilder fester sind und mehr malerischen Lösungen zustreben. Den seelischen Hintergrund seiner Bilder bildet sein stets heiteres Gemüt. Er schafft mühelos und bewältigt die Schwierigkeiten des Themas mit virtuoser Leichtigkeit. Er belebt die akademische Komposition der Geschichtsmalerei auf individuelle Weise. In seinen Staffeleibildern, besonders den Akt-Darstellungen führt er eine ganz neue, eigenartige Darstellungsweise ein. Er wurde zum unerreichbaren Darsteller des weiblichen Körpers, zum Verherrlicher der gesunden Jugend, in der Lebensfreude und lyrische Sanftmut vorherrschen.

Die Kritik stellt Bartholomäus *Székely* (1835—1910), den anderen großen Geschichtsmaler dieser Epoche neben und sogar über Lotz, doch hebt sie auch den scharfen Gegensatz der beiden Persönlichkeiten hervor. Besteht auch dieser im wesentlichen, so beeinträchtigt er in keiner Weise die künstlerische Größe Székelys. Seine Kunst und seine Stellung in der ungarischen Kunstentwicklung haben viele gemeinsame Züge mit der des Nikolaus Barabás. Auch er ist aus Siebenbürgen gebürtig und seine Wirksamkeit zeigt in der logischen Entwicklung zum universellen Charakter viele Ähnlichkeit mit der seines bedeutenden Vorgängers. Seine Stellung gleicht der Barabás's auch in der Einbürgerung neuer Kunstgedanken und im kampfreichen Streben. Auch er erschaut die Zukunft, gehört zu den Propheten. Sein kurz nach der Jahrhundertwende gemaltes und in diesem Bändchen vorliegendes „Selbstporträt" ist auch vom Standpunkt der allgemeinen europäischen Entwicklung eine Höchstleistung. Bahnbrechend und von ewigem Werte schlägt es in seiner zeitlosen Größe die Brücke von den universellen Werten der Vergangenheit zu den Entwicklungsmöglichkeiten der Zukunft. In seinen Werken wurde das Gebiet der ungarischen Kunst erweitert und in ihrem Reichtum und ihrer Universalität auf fast unendliche Bahnen gelenkt. Székely

zusammenhing. In seinen schönsten Werken offenbart sich die verhaltene physische und seelische Sehnsucht einer grossen romantischen Seele. Die ironische Weltanschauung des skeptischen Lebensphilosophen verleiht ihnen den phantasiereichen, sinnesfreudigen Hintergrund.

Die zweite Hälfte des Jahrhunderts war für die Entwicklung der Künstlerlaufbahnen schon günstiger, ja der Gang der Ereignisse förderte sie sogar. Die Hauptstadt und das ganze Land entwickelt sich in bisher nicht gekanntem Masse, die wirtschaftliche Kräftigung bringt auch die Neubelebung der nationalen Energien mit sich. Auf diesem festen wirtschaftlichen und gesellschaftlichen Grund erstarkt die Kunst, wird farbiger und reicher, erhält aber zugleich auch ihre eigenen, besonderen Aufgaben. Der neue Mezän ist in erster Linie der Staat, doch geben auch die infolge des allgemeinen Wohlstandes entstehenden Kunstschulen, Ausstellungen, Kunsthandlungen und schließlich die Teilnahme des Publikums weitere Förderung.

Die neue Entwicklung vermehrt die Zahl der Künstler, doch gibt sie ihnen zugleich die nötigen führenden Persönlichkeiten. Unsere Künstler studieren außer an den heimischen Schulen auch im Ausland, meist in München und Wien, doch sehen wir sie auch in Italien und Frankreich. Dieser Abschnitt ist vor allem die Zeit der figuralen Malerei, die durch die Ausschmückung der öffentlichen Bauten, durch staatliche und städtische Aufträge wesentlich gefördert wird. Einer unserer bedeutendsten Freskenmaler, Maurus *Than*, bringt seinen schwungvollen dekorativen Stil aus Wien.

Karl *Lotz* (1833—1904) studierte in Deutschland. Nach seiner Heimkehr jedoch entwickelte er in kurzer Zeit seinen persönlichen dekorativen Stil, und den eigentümlich sinnlichen Realismus seiner Staffeleibilder. Er war einer der gesuchtesten Künstler des im Aufschwung begriffenen Landes und der Hauptstadt, die künstlerische Ausschmückung der nacheinander entstehenden öffentlichen und Privatbauten wurde ihm übertragen. Das Deckengemälde des Budapester Opernhauses zeigt am besten den europäischen Horizont und das individuelle

bedienten, um ihre Gefühle auszudrücken. Doch ging die romantische Tendenz auch aus der allgemeinen europäischen Kunstentwicklung hervor. Der lebendige Einfluß der französischen Romantik machte sich auch bei uns fühlbar und wurde nach dem Freiheitskrieg zum Ausdruck der herrschenden Stimmung. Dies stimmte in der Malerei mit dem Geist des späteren Biedermeierstils überein, und neben den guten Durchschnitts-Künstlern, wie dem Lyriker Josef *Molnár* und dem kräftigeren, aber trockeneren Michael *Kovács* brachte diese Richtung zwei, auch in europäischer Hinsicht hervorragende Gestalten hervor: Viktor *Madarász* und Michael *Zichy*. Beide waren zu Führern geboren, aber zugleich auch zu tragischem Lebensschicksal: beiden war die volle Entfaltung ihres Lebens und ihrer Kunst versagt. Madarász verschwand plötzlich vom Horizont unserer Kunst, Michael Zichy arbeitete als Hofangestellter mit Monatsgehalt am fernen russischen Hof und legte der Entfaltung seiner Kunst selbst Hindernisse in den Weg.

Der erste bedeutende Vertreter der ungarischen historischen Malerei war Viktor *Madarász* (1830—1907). Der in ganz Europa zum Leben erwachte und erstarkte historische Gedanke entsprang dem Zeitgeist und brachte auch bei uns hervorragende Künstler von europäischer Bedeutung hervor. Sein grosses Talent erklärt seine bedeutenden Erfolge, durch die manche seiner historischen Gemälde so volkstümlich wurden, daß sie fast das ungarische historische Denken selbst bedeuten und mit dem Ungartum ein für allemal verschmolzen. Die gleichen grossen Qualitäten kommen auch bei Madarász's Porträtmalerei zur Geltung. Sein künstlerischer Flug währte nur kurze Zeit, kaum ein Jahrzehnt. Die dramatische Kraft seiner Kunst bedeutet ein einheitliches Ganzes; vor allem benützt er mit grosser Sicherheit die romantischen Mittel der Beleuchtungseffekte, die in tiefe Töne gebetteten hellen Farben.

Michael *Zichy* (1827—1908) ließ während seiner langen künstlerischen Laufbahn eher seine zeichnerischen Fähigkeiten glänzen, was mit dem ihm am Hofe der Zaren vorgeschriebenen künstlerischen Programm und den Bestellungen bei Hof

ihnen finden wir bedeutendere Persönlichkeiten, wie Josef *Czauczig* aus Ober-Ungarn, Johannes *Rombauer*, Gabriel *Melegh*, Ferdinand *Simon*, Josef *Pesky*, Alexander *Kozina*, Albert *Tikos*, Heinrich *Weber* u. a. m.

Barabás's Beliebtheit und seine Erfolge in der Heimat muß man immerhin als eine Ausnahme verzeichnen, denn der andere, vielleicht noch begabtere und interessantere Vertreter der ungarischer Biedermeier-Malerei, erlangte weder Achtung noch Anerkennung, ja nicht einmal sicheres Auskommen. Josef *Borsos* (1821—1883) versuchte sein Glück gleichfalls in der Heimat, doch für ihn wuchs aus dem ungarischen Boden keine Anerkennung, er mußte einen großen Teil seiner künstlerischen Wirksamkeit im Ausland entfalten. Ansporn und die Grundlagen seines Könnens erhielt er in Waldmüllers Schule, von hier stammt seine Neigung zur novellistischen Genremalerei. Er war ein überlegener Zeichner mit feinem Gefühl für Details. Seine Hauptstärke jedoch gab sich im Kolorit kund, in der feierlichen Ruhe, mit der er seine Farben zusammenstimmte. Diese sind lebhaft, feurig und intensiv den Kunstwerken seiner großen Wiener Kollegen würdig.

Die Literatur, die den künstlerischen Schaffensdrang anregte und die Künstler in der Wahl ihrer Stoffe beeinflußte, arbeitete zur Zeit der Anfangsschwierigkeiten der ungarischen Kunst mit Erfolg, ihr ist auch die Gründung der Ungarischen Akademie der Wissenschaften und des für die Kunst noch bedeutenderen Kunstvereines zu verdanken. Unter der Leitung dieser gelangte unser künstlerisches Leben in geordnetere Bahnen, ja Jakob *Marastoni* errichtete sogar eine Kunstschule, die die Grundelemente der Malerei zu vermitteln fähig war. So gelangt die erste Generation der ungarischen Kunst zu Leben und Kraft, um später, nach dem Besuch deutscher, französischer, italienischer Schulen einer eigenen ungarischen Entwicklung die Wege weisen zu können.

Es ist kein Zufall, daß sich unsere Kunst um die Mitte des vorigen Jahrhunderts der Romantik zuwendet. Den Freiheitskämpfen von 1848—49 folgte eine Zeit der Unterdrückung, in der sich Dichtung und Malerei einer symbolischen Sprache

székler Zähigkeit, seinen Fanatismus kann mann sich den Beginn der Kunstentwicklung gar nicht vorstellen. Seine Betriebsamkeit, seine unermüdlich lehrende und gestaltende Hand führte die ungarische Kunst über die Anfangsschwierigkeiten hinweg; ganz abgesehen von seinen persönlichen künstlerischen Verdiensten ist ihm die ungarische Malerei schon hiefür ewigen Dank schuldig. Neben seinem kongenialen grossen Künstlerkollegen, Karl Markó ragt Barabás in seiner Bedeutung mit überzeugender Kraft hervor. Nach seinem Aufenthalt und den Studien im Ausland knüpfte er auch zur Heimat Beziehungen an und bildete diese immer mehr aus; in der fast hoffnungslosen Atmosphäre des Anfangs verließ er seinen Posten nicht und brach die Beziehungen zur Heimat nicht — wie Karl *Markó* — ab. Seine Künstlerlaufbahn umfaßt beinahe ein Jahrhundert; doch selbst die unzeitgemäßen Erzeugnisse des alten Künstlers in den späteren Jahren des Verfalls können weder sein künstlerisches Verdienst noch seine nicht hoch genug schätzbare Tätigkeit als Bahnbrecher verringern. Hieraus folgt auch der universelle Charakter seiner Kunst. Er entspringt seiner Eigenart, aber auch den Ansprüchen und der allgemeinen Stimmung der Zeit. Er malte alles. Vielleicht war er bloß auf dem Gebiet der historischen Malerei zurückhaltender, obwohl „Die Grundsteinlegung der Kettenbrücke", eine grossartige Komposition, ein grossangelegtes Ölgemälde ist, wie auch das eindrucksvolle Aquarell über das gleiche Thema durch seine Komposition und seine Figuren zu den historischen Gemälden gerechnet werden kann. Seine Aquarelle, Landschaftsbilder und Miniaturen sind gleichermassen von bahnbrechender Bedeutung, die grossen Ölporträts, vor allem die bezeichnenden Stücke seiner früheren Zeit sind fast auf der Höhe der besten ausländischen Schöpfungen. Sein größtes Verdienst für alle Zeiten ist aber, — wie gesagt — daß er seiner Heimat treu blieb, und durch die Pflege seiner eigenen Kunst der ungarischen Kunst über die Anfangsschwierigkeiten hinweghalf.

Seine Kunstgenossen und Nachfolger, von denen die meisten im benachbarten Wien studierten, können sich mit seiner künstlerischen Größe nicht messen, aber auch unter

Aus diesen Anregungen bildete sich seine künstlerische Persönlichkeit aus, die von einem feinen, sinnlichen Realismus durchwoben ist. Er ist ein Künstler von sicherem malerischen Instinkt und schwungvollem Vortrag, mit einem auffallend starken Gefühl für Einheit und für Feierlichkeit; aus dieser Einheit entspringt seine Hauptstärke, sein Kolorismus.

Durch den Abgang unserer bedeutenden Künstler ins Ausland wurde der Anfang noch schwieriger. Es gab keine Kunstschulen, keine Museen, keine entsprechenden Ausstellungsräume. Zur Hilfe eilte nun das Schrifttum, das den Eifer der erwachenden Nation anfachte und die Aufmerksamkeit auf höhere Kulturbestrebungen lenkte. Hiedurch wurden auch die mittelmässigen künstlerischen Talente angeregt und geleitet, die, da sie im Ausland schwer durchdringen konnten, eher geneigt waren in der Heimat die bittere Arbeit des Bahnbrechens auf sich zu nehmen. Die einzige grosse Ausnahme war Nikolaus *Barabás* (1810—1898).

Im Ausland gestaltete sich der Klassizismus langsam um. Im Westen ging man zur Romantik über, in Mitteleuropa und in Wien wurde der Biedermeierstil volkstümlich. Infolge der geographischen Nähe wurde die ungarische Kunst von Wien und somit von der Biedermeierkunst angeregt. Mit der kühlen Dialektik und Nüchternheit des Klassizismus ist es nun zu Ende, an ihre Stelle tritt die friedliche Ruhe der bürgerlichen Empfindungen. So entstehen Bilder, die Ruhe, Lebenslust, geistige und technische Glätte verkünden, in denen sich die friedliche Nachkriegs-Lebensfreude kundgibt. Diese Gefühlswelt bildet die Grundlage der späteren Entwicklung, sie füllt im Zusammenhang mit den Nachfolgern — unter denen sich hervorragende Künstler befinden — die ersten Blätter der Geschichte der ungarischen Malerei. Nikolaus *Barabás* stammte aus Siebenbürgen. Wenn er vom Standpunkt der allgemeinen Entwicklung aus auch nicht zu den Größten zählt, so war er doch in dem, was zu Beginn das Notwendigste war, im Glauben und in der zähen Ausdauer der Größte. Darin wurde er durch seine székler Rasseneigenschaften gestärkt. Sein Wirken muß wie eine prophetische Sendung betrachtet werden. Ohne seine

einem programmässigen Beginn infolge des Fehlens von Schulen und vor allem der Überlieferung keine Rede sein ; es hing ausschließlich vom Zufall ab, ob eines oder das andere unserer Talente sich entwickelte, sich im Ausland ausbilden konnte und wo es sich niederließ. Dies hatte dann die gleichzeitige Vermengung von verschiedenen Stilrichtungen, des Klassizismus, des Biedermeier und der Romantik zur Folge. In diesem Stilgemisch hatte das individuelle Gepräge weniger künstlerischen, als vielmehr gesellschaftlichen Charakter. Unsere Künstler wurden vor allem durch den mittleren Adel unterstützt ; die fehlende Kunsttradition wurde durch diese Schicht gerettet, da sie es war, die sich unserer Maler und Bildhauer annahm. Die Hauptmasse der künstlerischen Schöpfungen besteht aus Familienbildern, was für die Ansprüche dieser adligen Klasse zeugt. Diese Gesellschaftsschicht verschmolz später mit dem bürgerlichen Mittelstand und wurde zum Anreger einer neuen künstlerischen Strömung. Unsere begabteren Künstler arbeiteten somit notgedrungen im Ausland: Karl *Marko*, Josef *Borsos*, Karl *Brocky*, Johann *Rombauer*, später Alexander *Wagner*, Alexander *Liezenmayer* u. a. m.

Karl *Markó* (1791—1860) ist ein hervorragender Vertreter der klassischen Landschaftsmalerei, der sich — obwohl er nie eine Malerschule besuchte — zu einem der besten Virtuosen emporrang. Er verbrachte sein Leben im Ausland, vor allem in Italien ; sein noch in der Heimat vollendetes Bild „Visegrád" (Museum der Schönen Künste) darf sich mit den Werken der besten alten Meister messen. Das kühle Pathos seiner späteren Werke war als Stil nicht entwicklungsfähig und fand auch keine Nachfolger.

Auch der zweite bedeutende Meister des ungarischen Klassizismus, Karl *Brocky* (1807—1855) blieb im Ausland, auch sein Stil fand keine Nachahmer. Seine Kunst zeigt den Einfluß der alten grossen Meister, die er fleißig kopierte, sowie den der englischen grossen Porträtmaler, die er während seines langen Aufenthaltes in England kennen lernte. Vorher aber hatte ein zehnjähriger Aufenthalt in Wien den Geist des Klassizismus und der Romantik in seiner Kunst wachgerufen.

aber nicht vollständig, würden wir im Vorwort nicht kurz die Vorgeschichte der in ihnen zum Ausdruck kommenden künstlerischen Bestrebungen behandeln. Die Voraussetzungen der ungarischen Malerei von heute entspringen den küntslerischen Bestrebungen der letzten hundert Jahre, über die wir jetzt eine kurze Übersicht geben wollen.

* * *

Den äußeren Ereignissen, den Wandlungen des Weltgeschehens gegenüber zeigt unter den Künsten die bildende Kunst die größte Empfindlichkeit. Ihre Entwicklung gelangt nur dann und dort zu voller Blühte, wo die günstige Entwicklung der Ereignisse in den Seelen die Sehnsucht nach Kunst erweckt und wachhält.

Die ungarische Geschichte zeigt eine Reihe von wiederkehrenden Schicksalsschlägen und bot somit für die Entwicklung der Kunst keineswegs günstige Möglichkeiten. Daher besteht unsere künstlerische Vergangenheit aus zeitweise abbrechenden und mit wieder neuem Wollen ringenden Perioden, weshalb uns die Denkmäler jedes kürzeren oder längeren Zeitabschnittes wertvoll sind. So war es in der Gotik, in der Renaissance, ja auch im Zeitalter des Barocks.

Auch die am Beginn des 19. Jahrhunderts einsetzende Epoche der neueren ungarischen Kunst zeigt ein von Grund aus neues Aufbauen auf. Unsere damaligen Künstler können sich nicht auf Überlieferungen stützen, sie haben keine richtigen Beziehungen zur vorhergehenden Zeit. Auf politischem, geistigem und materiellem Gebiet finden wir einen Stillstand, ja sogar Rückfälle, eine Atmosphäre, die es selbstverständlich macht, daß unsre Künstler die ersten Anregungen im Ausland suchten. Nach dem langen Stillstand fanden sie keine heimische Überlieferung, folglich zeigt dieser erste Abschnitt eine Abhängigkeit von ausländischen Schulen. Andererseits blieben unsere hervorragenden Künstler, die die Rolle der Bahnbrecher auf sich genommen hatten und sich auch im Ausland geltend machen konnten, meist auch endgültig in der Fremde. Auf diese Weise konnte von einer systematischen Arbeit und von

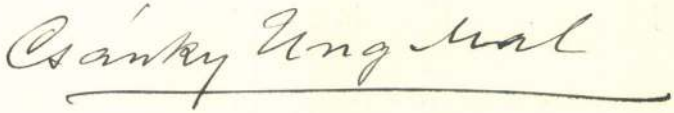

DIE UNGARISCHE MALEREI DES XIX. JAHRHUNDERTS

Diese Ausstellung hat es sich zum Ziel gesetzt, die Bestrebungen der ungarischen Kunst von heute möglichst treu zu veranschaulichen und Zeugnis von der Vielfältigkeit der heutigen ungarischen Malerei abzulegen. Bedauerlich ist, daß technische Gründe das Herbeischaffen von großangelegten figuralen Werken verhinderten, von historischen Kompositionen, Studien und Skizzen zu Fresken, mit einem Wort von Werken, die sich wegen ihrer Grösse nicht zum Transport und zur Aufstellung eigneten. Die ausgestellten Werke zeigen daher vor allem jene Schöpfungen der Malerei, die man als Staffeleibilder zu bezeichnen pflegt. Unsere Bemühungen gingen jedenfalls dahin, die Vielfältigkeit der ungarischen künstlerischen Gestaltungskraft, den Reichtum der Phantasie im ausgestellten Material möglichst zum Ausdruck zu bringen, damit sich das deutsche Publikum über die Bestrebungen unserer Malerei orientiere. Das Heranziehen von Bildern aus Privatbesitz wollten wir möglichst vermeiden. Die ausgestellten Bilder sind — abgesehen von denen zweier verstorbener Meister — Werke lebender Künstler. Von den beiden verstorbenen Künstlern besitzen wir so hervorragende Werke der heutigen ungarischen Malerei, ihre Bestrebungen sind so zeitgemäß und von so grosser Bedeutung, daß die Heranziehung ihrer Schöpfungen unbedingt wünschenswert erschien. Die ausgestellten Werke sprechen selbstverständlich für sich, das gebotene Bild wäre

Magyar festészet új útjai

Élet

1938. **április 10.** **XXIX. évf. 15. szám.**

Kerékgyártó Imre: A Balatonparti Weimar. *Soós László:* Felhők játéka. *Szemere Antal:* Vallási vonatkozások a bélyegeken. *Horváth Richárd:* A szenvedés titka. *Dénes Gizella:* Két sor ház (regényfolyt.) *Pados Pál:* Lipták úr megszabadul (elbeszélés). *Tartally Ilona:* Kísérletezés (elbeszélés). *Dr. Jajczay János:* A mai magyar festészet új útjai. *Ölbey Irén:* Forrás (vers). *Holló Ernő:* Találkozó az erdőn (vers). *Zaymus Gyula:* Én választalak ki titeket. — Asszony és család. — *Thurzó Gábor:* A két Széchenyi. *Nagy Méda:* Firenze, a kövek városa.

Bela
Perecseny.

Magyar festő 19. század

„Csendélet hegyvállal"

o. v. 44 x 67 cm

Ziziáltási ár: 15000 ft.

BÁV 48. Művészeti Képaukció Bp. 1979. május

Magyar festő XIX.sz.

Női mellkép.
Miniatür.Ltsz:1603 Zichy gyüjt.

Férfi mellkép.
Miniatür,Ltsz:1604.Zichy gyüjt.

Tengerpart.
Oljf.21.5x27 papir.Ltsz:676.Zichy gyüjt.

Magyar festő 18xx.

„Kuruc - labanc lovascsata"

o. v. 72 x 89 cm (Erősen restaurált)

Védett. Kikiáltási ár: 25000 Ft.

BÁV 49.Képaukció Budapest,1979.szeptember

Magyar festő 18. y.

„Jézus Lázár házában"
o.v. 64 x 47,5 cm (Restaurált)
Utiáltási ár: 12000 ft.

BÁV 49.Képaukció Budapest,1979.szeptember

Magyar festők

az esztergomi keresztény múzeumban.

a XIV—XVI.

századból.

I.

Kolozsvári Tamás

csoportjában.

MAGYAR FESTŐ, XV. század
Szűz Mária

Szent János ev.
Nagyobb Kálvária töredékei, fa, tempera, egyenként 57×39 cm. (39. szoba.)
Császka György szepesi püspöktől.
Maszlaghy II., 336—337. szám.

MAGYAR (?) FESTŐ, XVII. század
Kollonich Lipót gróf hercegprímás
Vászon, olaj, 138×105 cm. (Folyosó.)
Maszlaghy II., 426. szám.

MAGYAR FESTŐ, XVIII. század
Szárnyasoltár
Középkép Madonna, szárnyakon sz. apácák. 58×43, illetve 63×19 cm. (Kupolaterem.)
Magyar dominicana zárdából?
Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 116. l. — Maszlaghy II., 416. szám. —

MAGYAR FESTŐ, XVIII. század
Lambert grófnak, a bozóki apátság alapítójának képe felirattal
Vászon, olaj, 164×122 cm. (Lépcsőház.)
A bozóki uradalomból.
Maszlaghy II., 538. szám.

MAGYAR FESTŐ, XVIII. század
Károly Ambrus hercegprímás
Vászon, olaj, 106×74 cm. (Folyosó.)
Maszlaghy II., 468. szám.

MAGYAR FESTŐ, XIX. század
Scitovszky primás arcképe
Vászon, olaj, 136×101 cm. (Folyosó.)
Maszlaghy II., 471. szám.

MAGYAR FESTŐK TÁRSASÁGA

Magyar festők társasága

árnyék

A kiállítás támogatói

Nemzeti Kulturális Alapprogram

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

HUNGART

Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete

Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat

Magyar Festészeti Alapítvány

Godot Galéria

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat
Katona József Múzeuma
Kecskeméti Képtára
Önt és barátait tisztelettel meghívja
a **Magyar Festők Társasága**

árnyék

Kontrasztok a festészetben

című országos festészeti kiállítására

Megnyitja a kecskeméti Cifrapalotában
2001. augusztus 3-án, pénteken du. 5 órakor
PILASZANOVICH IRÉN
művészettörténész

A kiállított művek zenei mását a
BÁLVÁNYOS TÁRSULAT
Bálványos Judit (altszaxofon)
Jávorka Ádám (brácsa)
Varga Zsolt (tenorszaxofon)
adja elő

Kecskeméti Képtár
Kecskemét, Rákóczi út 1. (Cifrapalota)
A kiállítás megtekinthető
2001. szeptember 9-ig,
hétfő kivételével
naponta 10–5, vasárnap ½2–5 óráig

Támogatók

Nemzeti Kulturális Alapprogram

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA

Magyar Alkotóművészek
Országos Egyesülete

Godot Galéria

Magyar Festészeti Alapítvány

képpárok

Barabás Márton
Bényi Árpád
Csikós Tibor
Dréher János
El Kazovszkij
Fenyvesi Márta
Für Emil
Hévizi Éva
Horváth Iván
Ilyés Márta
Jávor Piroska
Kazinczy Gábor
Kovács László
Kovács Péter Balázs
Kováts Borbála
Magyar Gábor
Matzon Ákos
Mayer Berta
Mihályfi Mária
M. Novák András
Molnár Eszter
Mózes Katalin
Nagy B. István
Orvos András
Szabó Ágnes
Szathmáry József
Székelyi Kati
Székhelyi Edith
Szilárd Klára
Szuromi Imre
Tenk László
Turcsányi Antal
Varga Patrícia Minerva
Varsányi Árpád
Vágó Magda
Vinczellér Imre

A BÁV Rt.

tisztelettel meghívja Önt és barátait

a **Magyar Festők Társasága**

KÉPÁROK

című kiállítására

Megnyitja

2001. augusztus 23-án, csütörtökön

du. 5 órakor

a BÁV Rt. kiállítótermében

P. SZABÓ ERNŐ

művészettörténész

A festmények zenei mását

a **BÁLVÁNYOS TÁRSULAT**

Bálványos Judit (altszaxofon)

Jávorka Ádám (brácsa)

Varga Zsolt (tenorszaxofon)

adja elő

A BÁV Rt. kiállítóterme

Budapest, IX., Lónyay u. 30-32.

A kiállítás megtekinthető

2001. szeptember 10-ig,

hétfőtől péntekig 10—18 óráig,

szombaton 10—14 óráig.

Vasárnap zárva

MAGYAR FESTŐK TÁRSASÁGA

Magyar Nemzet
2001. 08. 27.

A képpárok művészete

A Magyar Festők Társasága kiállítása a BÁV Rt. kiállítótermében

P. Szabó Ernő

Klasszicista művészetfelfogás szerint a drámának a „hármas egység" szabálya szerint kellett lejátszódnia, azaz a szerzőnek a tér, az idő és a cselekmény egységét kellett szem előtt tartania. A képzőművészetben hasonló elv megvalósulását jelentette a „termékeny pillanat", amelynek megragadásával a művész az adott pillanat előtti és utáni intervallumot is érzékeltette, a történés egészét a műbe sűrítette. Paradox módon a klasszicizmus és a rá hivatkozó „realista" művészetfelfogás a klasszikus ókor művészetére, illetve művészetfilozófiájára hivatkozott, egy olyan korszak alkotásaira, amelyben talán több képsor, két vagy több összefüggő műből álló alkotás keletkezett, mint bármikor. A képegyütteseken belül a képpároknak szintén kitüntetett szerep jutott már az ókorban is. Akkor született meg a képpárok ősе, a diptichon, amely első jelentésben kettős, összecsukható írótáblát jelent – ennek belső, viaszos oldalára írtak. A késő ókorban önállósodott a külső, elefántcsont táblapár, amelyet gazdag faragás díszített – a magas rangú tisztviselők hivatalba lépésükkor ilyennel ajándékozták meg barátukat. E táblákon logikus módon tartalmi összefüggésben lévő képpárok jelentek meg, éppen úgy, mint a pénzeken, vagy éppen a későbbi, keresztény évszázadok diptichonjain. Gyakori volt az Angyali üdvözlet ábrázolása az egyik, halott szent fiát tartó Mária a másik oldalon, a pásztorok imádása, szemben a keresztlevétellel… Az már a szemlélő műveltségén, képzeletén múlott, hogy hozzátegye azt, ami a kettő között történt, és történni fog az utolsó ítéletig.

A képsorok, képegyüttesek, bennük a képpárok elve szerint születik napjaink művészete is. E művészet születését talán a sztereokép létrejötte szemlélteti a legérzékletesebben, azé a képpáré, amelynek egyik képe sem képes megmutatni azt a képet, amely a néző előtt kirajzolódik – ugyanolyan elv alapján, ahogyan a pointillisták vásznain szereplő kék és sárga, vörös és kék, sárga és kék pöttyöcskéiből a néző szeme, agya rakja össze a valódi árnyalatokat, a narancsszín, a lila, a zöld ezernyi árnyalatát. Ha összerakja egyáltalán, hiszen éppen a legújabb, jelentős magyar részvétellel folyó kutatások jelzik, hogy valójában nem is a szem, hanem az agy munkája a fontos, illetve az abban már meglévő információk. A szem ugyanis csak mintegy a látvány csontvázát rakja össze, a hiányzó nagyobb részt „rutinszerűen" rakja föl a vázra az agy. Ha úgy tetszik, felépíti a drótvázra a plasztikát, vagy a rajzvázlat és a fölírt színek alapján festményt komponál.

A feltételes mód természetesen nemcsak a szó szoros értelmében vett látvánnyal, látással kapcsolatban, hanem a képi kultúra egészével kapcsolatban is érvényes, meglehetősen sok ellentmondással találkozunk a kortárs művészet jelen idejű élményeit közvetítő képek, szobrok és egyre újabb műfajokban születő alkotások befogadásánál. Egy biztos: éppen a képalkotás lehetőségét napjainkban körülvevő kétségek, bizonytalanságok teszik különösen időszerűvé az eszmecserét a kép, képsor, képpár témakörben. Éppen ezért örvendetes az az együttműködés is, amely a kiállítótermet a művészek rendelkezésére bocsátó BÁV Rt. és a Képpárok című, tegnap megnyílt, szeptember 10-ig látogatható kiállítást meghirdető, megrendező Magyar Festők Társasága között létrejött. Még akkor is, ha a társaság által meghívott művészek mintegy fele küldött csak be munkát a kiállításra. A hiányzó munkákért kárpótlást jelentenek a jelenlévők, mert valóban úgy vélem, hogy jó részük sajátos szempontot közvetítve, elmélyült munkáról tanúskodva dolgozza föl a témát. Ahogyan a pályázati felhívás kérte: nem pusztán külsődleges, formális viszony van a művek között, hanem mélyebb, szorosabb tartalmi kapcsolat van a képpár egyes elemei között.

Jól érzékelteti e tényt a négy díjazott kiállító munkája. *Mayer Berta* például Térfél című függesztett vásznán a nagy befoglaló elemeket finom festői grafikai részletekkel ellenpontozza, miközben a táblakép hagyományos felfogását is tágítja. *Varga Patrícia* Minerva a látvány egészéből kiemelt tájképi elemek hasonlóságára-eltéréseire alapozva hozta létre képpárját, *Barabás Márton* a viking indadísz egymásba hatoló, egymást átfogó elemeinek sűrűsödését, ritkulását-széttartó mozgását szembesíti, míg *Mózes Katalin* érzékelési módok és érzelmi állapotok alig érzékelhető elmozdulásait tükrözi. Jóllehet díjban nem tükröződhetett, de alighanem jó néhány más, kvalitásos munkát válogathatunk a fent említettek mellé. A téma egyéni hangú megközelítése a belső és a külső tér viszonyát vizsgáló *El Kazovszkij*, a humor és a líra eszközeit is felhasználó *Für Emil*, a finom részletekkel fogalmazó *Székely Kati*, az egymásba játszó és elkülönült formákból építő *Csikós Tibor*, a síkon megjelenő és a sík mögé hatoló geometrikus elemek párhuzamát érzékeltető *Madzon Ákos*, a fakturális hatásokat kutató *Dréher János* és még jó néhány más alkotó munkája. Ha úgy tetszik, újabb és újabb képpárokat hozhatunk létre belőlük, amelyeket egymás mellett szemlélve közelebb juthatunk a látványegész megértéséhez.

A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének engedélyével rendelkező, leinformálható cég, az EAGLE 2000. Kft.
az országos hatáskörű ingatlan-adásvétel, csere mint közvetítői tevékenység mellett

BANKI JELZÁLOGKÖLCSÖN

rövid átfutási idejű megszerzésében is tud segítséget nyújtani meglévő, ill. vásárlandó ingatlanra. Elsősorban Budapest, Pest és Fejér megye, ill. Balaton területén.

Tel.: 06-1/214-51-87
Tel./fax.: 06-1/214-56-16

MAHIR PRESS MÉDIA

Autós-motoros futárszolgálat

REDDA-MOTOR Kft.

Telefon: 218-0888

MAHIR 73291/1H

Lapunkat rendszeresen szemlézi Magyarország legnagyobb médiafigyelője az

»OBSERVER«

BUDAPEST MÉDIAFIGYELŐ KFT.
1084 Budapest, Auróra u. 11.
Tel.: 303-4738, Fax: 303-4744
E-mail: marketing@observer.hu
http://www.observer.hu

BAUMAG Ingatlanfejlesztési Szövetkezet

Új lakások leköthetők: Bp. XIV., Ilka u. 17. alatt 44 db lakással, parkolókkal és 3 db üzlettel épülő társasházban 40, 56, 86, 110 nm-es lakások egyedi fűtéssel, két lift és nagy kert használatával. Szoc. pol. engedmények és kedvezményes hitel igénybe vehető! Lakások, üzletek átadása 2001. III. negyedévében.
Jelenleg még bevezető áron! INFORMÁCIÓ: 06 (23) 508-705

BAUMAG Szövetkezeti értékpapír

A BAUMAG Szövetkezet ajánlata tagjainak

NETTÓ ÉVES HOZAM

Lekötési idő	10 000–2.99 MFt-ig	3 MFt–6.99 MFt-ig	7 millió Ft-tól
1 hónap	évi 12%	évi 12%	évi 12%
3–5 hónap	évi 13%	évi 13.5%	évi 14%
6–12 hónap	évi 14%	évi 14.5%	évi 15%

RÉSZLETES INFORMÁCIÓ A BAUMAG IRODÁKBAN:
Baja, ✆ 06 (79) 522-261 • Békéscsaba, ✆ 06 (66) 446-384 • Budaörs, ✆ 06 (23) 508-708 • Cegléd, ✆ 06 (53) 314-235 • Érd, ✆ 06 (23) 523-983 • Győr, ✆ 06 (96) 517-875 • Székesfehérvár, ✆ 06 (22) 502-186 • Szombathely, ✆ 06 (94) 317-933 • Vác, ✆ 06 (27) 300-885 • Zalaegerszeg, ✆ 06 (92) 350-425 • 1042 Bp., ✆ 370-5284 • 1075 Bp., ✆ 327-8430, 327-8420 • 1202 Bp., ✆ 283-3282
Bővebb információ a Teletext 536. oldalán
ADÓAZONOSÍTÓ SZÁM ÉS SZEMÉLYI IGAZOLVÁNY SZÜKSÉGES!

TVNET új
www.tvnet.hu
A szélessávú internetszolgáltató

Internetszolgáltatás:

ADSL-en – a leghatékonyabban

Kábeltévén – a leggyorsabban

Bérelt vonalon – a legmegbízhatóbban

Mikrohullámon – a legrugalmasabban

1135 Budapest,
Csata u. 8. III. em.;
tel.: 288-6300;
fax: 288-6301;
e-mail: info@tvnet.hu;
http://www.tvnet.hu

MAHIR PRESS MÉDIA

Adatik tuttára országnak, világnak,

(Hogy mer' az idén az szilokférög bogár nem ötte mög az szöllőt,)
Hogy ezen esztendőt mög-mög emlegessük, búnkat, gondjainkat két napra elvetjük,
Ezen a két napon eldobjuk a béklyót, csinálunk egy nagy szüreti cécót.
Lössz itt mindenféle bémutatvány: szöllőnek préselése, borkóstoló, kirakodóvásár, szüretyi fölvonulás és bál, benne: szerencsehalászat, lisztfúvás, aludtejevés, lótás-futás és táncos vigalom, már ahogy kinek-kinek teccik.

Borünnep a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban,

Szentendrén 2001. szeptember 8-9-én.

***Az egyetlen* hivatalos!** www.mhk.hu

Szeretne összegyűjtve, hiteles forrásból

Az Újlipótvárosi Klub-Galéria Önt és barátait szeretettel meghívja

a MAGYAR FESTŐK TÁRSASÁGA
keletmagyarországi tagjainak

A DUNÁTÓL KELETRE

című csoportkiállítására

Rendezte és
2004. szeptember 8-án, szerdán 18 órakor
megnyitja
KOVÁTS ALBERT
festőművész

A kiállítás megtekinthető szeptember 24-ig, hétköznap 14–20 óráig

A meghívott művészek:

Balogh Géza, Nyíregyháza

Benes József, Kecskemét

Bényi Árpád, Debrecen

Bészabó András, Kisújszállás

Cs. Pataj Mihály, Szeged

Cs. Uhrin Tibor, Debrecen

Darázs József, Szeged

Delast Elena, Gyöngyös

Fülöp Erzsébet, Hódmezővásárhely

Gyalai Béla, Tiszakécske

Hajdu Katalin, Szeghalom

Hartung Sándor, Soroksár

Huszár Imre, Szeged

Ilyés Márta, Tápiószentmárton

Kalmárné Horóczi Margit, Kecskemét

Kéri László, Hódmezővásárhely

Lenkey-Tóth Péter, Sajószentpéter

Oroján István, Gyula

Pataki Ferenc, Szeged

Porkoláb Magdolna, Foktő

Potyók Tamás, Debrecen

Sejben Lajos, Szeged

Lóránt János, Mezőtúr

Sütő Éva, Sajóecseg

Szabó Ágnes, Szolnok

Szarka Csilla, Debrecen

Székhelyi Edit, Nyíregyháza

Tőkey Péter, Nyíregyháza

Urbán Tibor, Szikszó

Vigh István, Debrecen

Zsadányi Zsolt, Ibrány

KLUB GALÉRIA
1136 Budapest, Tátra u. 20/b.
E-mail: ujlipotvaros@chello.hu
Honlap: //members.chello.hu/ujlipotvaros

Magyar festő
asztalosok

Voit Pál: Adatok
a magyar festő
asztalosok iroda-
lmunkásságának biblio-
gráfiájához. Kny.
Gerevich-emlék-
könyv. 8-r. 12
Rep. 28 l. Bp. 1942

Gerl (2330)

954/1917

Kimutatás

a Műemlékek Orsz. Bizottsága
ládtagjairól, kik félárú m
arczképes igazolványaik érvé
hosszabbitását kérik. –

Sor szám	Név	Állás	A családtag megnevezés
1.	Dr Éber László	elnöadó	–
2	Dr Éber László	–	feleségi
3	Éber Kató	–	hajadon le Kató
4	Németh Sandor	h. tithár	–
5.	Németh Sandorn	–	feleségi
[illegible]	[illegible]	[illegible]	–

Magyar festő asztalosok

Tombor Ilona:

Kalotaszegi templomok festett asztalos mundái.
8-r, 5 kép, 43 l.
Bp. 1947.

Gent (2208)

alkalmazottairól és azok csa-
menetjegy váltására jogosító
...ének 1918. évre leendő meg-

...y ...e	az igazolvány száma	a gyermek kora	Illeték lerovás az 1918. évre érvényesítésért
	044492 A.	–	2 Kor
	065472 E	–	2 K
...ány	065473 E	1 5 év	2 K
	005723 B.	–	2 K
	065474 E.	–	2 K
	046853	–	2 K

<Magyar festőművészet>

Szabó László ( )

8-r 49 kép, 238 l.

Bp. 1916.

Gent (2092)

6 " 22ig Kézi Mádások

7 " 23 Kiküldetési pótlé

Brass

Kere

Nagrandlilmág uti

Budapest 19

a) Az államépítészeti hivatalt

felvett 800·- K. előleg elszámo

b.) a Hermes banktól felvett

500·- K-ból elszámoltatott 378

utielőlegül elszámolandó 12

Magyar festő XVIII.sz.

Fiu képmás.
Oljf.42.5x53 vászon Ltsz:6787.

A Fővárosi Képtár háborus veszteségeinek jegyzéke
Budapest 1952.

MDK

Magyar festő (19-20.század)

Tehén és borjú. Vászon. 57x75.

Ernst Muzeum aukciói.XXXIV. 26.lap

Második teszt (15-20. szavas)

Tobán és borjú. Vászon. 57x75.

Első mintás munkáim. XXXIV. 26. lap

MDK

Magyar festő (19.század)

Reich Magdalena arcképe. Vászon.31.5x24.

Ernst Muzeum aukciói.XXXIV. 26.lap

Magyar festő (20.század.)

Téli táj. Lemezpapir. 29x22.
Strandfürdő. " 46x69.

Magyar festő (20. század.)

Téli táj. Lemezrajz. 25x22.
Strandfürdő. " 46x65.

Ernst Museum aukció. XXIV. 20. lap

Magyar festő képei 20. y:

„Legyező, melyet 14 különféle magyar festő képe díszít"

(Kacsiány Ö., Tölgyessy A., Komáromi Katz, Révész I., Gergely Imre, Innocent F., Vastagh G., Éder Gy., Edvi Illés A., Tolnai Á., Herrer C., Stein J.)

Kiállítási ár: 10000 ft.

BÁV 54.Képaukció katalógus Bp.1981.május

Magyar festő 17. század

„Allegória Zrínyi Miklóssal,
a szigetvári hőssel"
Olaj, vászon 87,5 x 152 (sérült, restaurált)
Védett, kiviáltási ár: 12000 ft.

BÁV 36. Müvészeti Képaukció Katalógus 1975 május

Magyar (?) festő 1800 k.

Táj pásztorral, gouache, 32 × 45 (védett)

A szeptemberi aukció anyagából; Műgyűjtő, 1973/3.32. 58.l.

Magyar festő 19. y.

„Zrínyi Miklós" o. fémlemez 54x77
(A képen felizat: Die Frau einer Bassa bitter
bey Graf Zriny für ihren gefangenen Gemahl
von seinen Freiheit) Sérült.
Ziziáltási ár: 10000 ft.

BÁV 39.Képaukció katalógus 1976 május

Magyar festő 19. sz.

„Mátyás levonulása"

O. festmény 61 x 78 (Restaurált)

Kikiáltási ár: 8000 Ft.

BÁV 39. Képaukció katalógus 1976 május

Magyar festő 19. sz. közepe

A világosi fegyverletétel

O. v. 53,5 x 68,5 (sérült) Védett.

-FOTÓ- K. ár: 6000 Ft.

BÁV 40. Képaukció katalógus Bp. 1976. szeptember

Magyar festő 18. sz. végéről

„Szent István felajánlja a koronát"

Olaj, vászon 56 × 43 (Restaurált)

Vételári ár: 8000 Ft.

BÁV 38. Képaukció Budapest 1975 december

Magyarországi festő 18. y.

„Huszártiszt halála egy csatában"
o. Zarton 27 x 18 Védett

Zárlattási ár: 8000 ft

BÁV 42. Képaukció Budapest, 1977. május

Magyar Festő 19 q.

„Buda visszavétele" o. v. 50×73 cm

(Restaurált) Becsértési ár: 12000 Ft

BAV 43. Kézirat, Budapest 1977. szeptember

Magyar festő 19. sz. eleje.

„Fiatal nő" képmása"

Olaj, vászon 72x58 (Restaurált)

Védett. Műkincstári ár: 6000 Ft

BÁV 38. Képaukció Budapest 1975 december

Magyar festö

1470 és 1480 között
Szt. Miklós megakadélyozza három ifju kivégzését
Szt. Miklós és a szegény nemes három lánya.
Krisztus az Olajfák hegyén,
Keresztvitel

[illegible] Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára, Bp. 1964.

131. l.

M.D.K.

Magyar festö

1480 körül

A királyok vonulása.
A királyok vonulása.

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára, Bp. 1964.

129. l.

M.D.K.

Magyar festö

1480 körül

A királyok imádása, közös keretben levö két táblán:
Térdelö öreg király a Madonna elött:
A második király és az ifju szerecsemkirály

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964

126.1.

M.D.K.

Magyar festö

1470 körül

Szt Fülöp, Szt. Tamás és Szt Máté
Ifj. Szt. Jakab, Szt. Judás Taddeus és Szt Bertalan

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képája Bp. 1964

126.1.

M.D.K.

Magyar festö

1470 körül

Az apostolok bucsuja,
Mettercia és Szt Maggolna

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964

128. 1.

M.N.M.

Magyar festö

1470 körül

Predella nyolc apostollal
Szt. Tamás, id. Jakab, ifj. Jakab, Pál, András,
Simon, Jidás, Taddeus, és Bertalan félalakja

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964.

124. l.

M.N.K.

Magyar festö

1440 körül
Szt. Pál Oltárszárny belsö oldala, a csillagos hátterü külsö oldalon: Három alvó apostol

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964.

121. 1.

M.D.K.

Magyar /?/ festö

~~1444~~ 1447

Cholenperger Henrik epitáfiuma / Magdolna ~~s~~zt Lambert püspökkel és donátorral /

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964.

115. l.

M.D.K.

Magyar mester festö

1480 körül
Evangelista Szt. János, repr.

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára , Bp. 1964

16. 1.

M.D.K.

Magyar mester festö

k480 körül
Evangelista Szt János / ?/ repr.

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára , Bp. 1964

M.D.K.

Magyar festö

/ 1650 körül /
Kapisztránói Szt. János Nándorfehérvárnál

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964

146. 1.

M.D.K.

Magyar festö

/ 1650 körül /
Árpádházi- Szt. Erzsébet

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964

146. l.

.A.U.M.

M.D.K.

Magyar festö

/ 1670 körül /

Szelepcsényi György primás arcképe

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964

146. l.

M.D.K.

Magyar /?/ mester festö

Szt. Anna harmadmagával , 1500 körül

repr.

Az Eszte gomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964

19. 1.

M.D.K.

Magyar mester festö

Az Atyaisten zenélö angyalokkal, 1490 körül

repr.

Az Eszte gomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964

21. 1.

N.D.K.

Magyar festö

XVII sz. vége

Zsófia, Lambert gróf felesége

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964

147. l.

M.N.K.

Magyar festö

1710 körül

Kuruc csatajelenet, ugrató fehér lovassal

Kuruc csatajelenet, pirosköpenyes lovassal

Az Esztergomi Keresztény Múzeum Képtára Bp. 1934

147. l.

Magyar festö

K.D.K.

1758

Mária Terézia arcképe

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Op. 1964

147. l.

Magyarországi festő

18. sz. II. fele

„Főris lépmása" o. v. 28x21cm

Vidett Kiliáltási ár: 3000 ft

BÁV 42. Képaukció Budapest, 1977. május

M.D.K.

Magyar /?/ mester

XIV. sz. Trónoló Mária a kis Jézussal repr.

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára , Bp. 1964
7.1.

M.D.K.

Magyar festö

1767

Lambert gróf, a bozóki prépostság megalapitója

Miklós , Lambert gróf fia

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964

148. l.

M.D.K.

Magyar /?/ festö

1780 körül

Krisztus a keresztfán / körülötte kilenc jelenet szentek életéből /

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964

148. l.

M.D.K.

Magyar festö

/ XVIII. sz. vége/

Fáncsy Pál arcképe

Fáncsy Pál felesége , Balassa Mária Szidónia

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964

146. l.

M.D.K.

Magyar festö

1780 körül

Magyar nemes arcképe

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964

149. 1.

M.D.K.

Magyar festö

1770 és 1780 között

Társasági jelenet, játékosokkal

Társasági jelenet, látógatók gyermekekkel

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964

149. l.

N.D.K.

Magyar festö

XVII század

Balassa Bálint arcképe

Az Esztergomi Keresztény Museum Képtára Bp. 1964

146. l.

M.D.K.

Magyar /?,/ festö

/ 1520 körül /

Szt. István vértanu megkövezése

Szt. Lörinc vértanusága

Keresztelö Szt. János lefejezése

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtárs Bp. 1964

145. l.

M.D.K.

Magyar festö

/ 1627/

Krisztus feltámadása

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtárs Bp. 1964

145. l.

M.D.K.

Magyar festö

/ 1520 körül /

A pásztorok imádása - Oltárszárny belsö. bal oldala

A lovas Szt. György legyözi a sárkányt - külsö oldal

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtárs Bp. 1964

145.1.

Magyar festö

E.D.K.

1520 körül /

Szt. Vid olajbafözése

Szt. Miklós és a hajósok

Az Esztergomi Képtár Keresztény Muzeum Képtára. Bp. 1964

145. l.

M.D.K.

Magyar festö

/ 1490- 1500 körül /

Szt Bálint és Szt Tamás

Az Esztergomi Képtár Keresztény Muzeum Képtára, Bp. 1964

142.1.

M.N.M.

Magyar festö

1500 körül
Maximianus püspök megáldoztatja Magdolnát

At Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964.
140 . 1.

M.D.K.

Magyar festö
/1500 körül/

Szt Margit a donátorral - Oltár balszárnyának belsö oldala
Sárkányölö Szt György álló alakja csillagos, vörös háttérrel, a külsö oldalon

Az Esztergomi Keresztény Muzeum Képtára Bp. 1964.

M.D.K.

Magyar festö

1480 körül

Az apostolok bucsuja,
Töredék, Két glóriás apostol mellképe, mögötte egy donátor /?/ feje

Az Esztergomi Keresztény Muezum Képtára Bp. 1964

131. l.

Magyar festő 19. y.

(A barbizoni festők modorában)

„Erdőrészlet" o. fa 61,5 x 77,5

Védett kitiöltési ár: 20000 ft

BÁV 44.Képaukció Budapest,1977.december

Magyar festő 19. y. első harmada

„Család a szabadban"

o. v. 140 x 107 cm Restaurált

Kiállítási ár: 25000 ft

BÁV 45.Képaukció Budapest,1978.május

Magyar festő 1700 körül:

„Gida Panna" o.v. 84 x 126 cm

(sérült, restaurált) Védett

kikiáltási ár: 25000 Ft.

BÁV 46.Képaukció katalógus,Bp.1978.szeptember

Magyar festő 19. sz. II. fele

„Falusi búcsúsok" o.v. 63 x 109 cm

Kiállítási ár: 18000 ft.

BÁV 46. Képaukció katalógus, Bp. 1978. szeptember

Magyar festők

14 db. festményből összeállított

legyezőforma o. fa.

Kikiáltási ár: 8000 Ft.

BÁV 52. Képaukció katalógus Bp. 1980. szeptember

MAGYAR FESTÖ 1850 körül

Külföldi aukción:
Ungarn um 1850: Landliches Fest.
Öl aug Metall, 47,5x63,5 cm.

Wien, Dorotheum
468. Kunstversteigerung, Okt.1983.
Katalogus 71e old., 570.sz. Taf.30.

Magyar festő 1910 körül

„Férfiportré" (feltehetően Meller Simon)

ó.v. 75x87 cm Védett.

kikiáltási ár: 12000 ft

BÁV 51.Képaukció katalógus Bp.1980.május

Magyar v. lengyel festő 19.sz. eleje

„Gróf Potoczkyné képmása"

o.v. 58×46 (keret)

kikiáltási ár: 6000 ft.

BÁV 46.Képaukció katalógus,Bp.1973.szeptember

Magyar v. Lengyel festő 19. sz. eleje.

„Gróf Potozky Képmása"

o.v. 58x46. (sérült)

kikiáltási ár: 6000 ft

BÁV 46.Képaukció katalógus,Bp.1973.szeptember

MAGYAR FESTÖ 1880 körül

Külföldi aukción:
Ungarn um 1880.: Im Pferdestall.
Öl auf Leiwand, 53x66 cm.

Wien, Dorotheum
468. Kunstversteigerung, Okt. 1983.
Katalogus 71.old. 571.sz. Taf.40.

MAGYAR FESTÖ 1900 körül

Külföldi aukción:
Ungarn um 1900 : Das Pferdegespann.
Öl auf Leinwand, 49x69 cm. Undeutlich signiert.

Wien, Dorotheum
468. Kunstversteigerung, Okt. 1983.
Katalogus 71.old. 572.sz.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Népszava
1967 SZEP 8

Magyar kiállítás Grúziától Brazíliá

Az ősz első hónapja máris élénkülést hoz kulturkapcsolataink nyelében: érdekes kiállítások, nemzetközi bemutatókon igen sok magyar alkotás szerepel.

Kerámikusaink az isztambuli nemzetközi keramikai kiállításon vesznek részt, amely egész szeptember folyamán nyitva lesz. Varsóban szeptember 7—23 között a mai magyar képzőművészet »vendégszerepel«, 14-én a belgiumi Hasseltben magyar plakát-, grafikai, könyv- és népművészeti bemutató nyílik. Grúziában szeptember 15-től magyar hét keretében képzőművészeti és zenepedagógiai kiállítás lesz. Sao Paulóban 23-án nyílik a nemzetközi képző- és építőművészeti biennálé, amelyen 10 magyar művész 46 alkotása szerepel. Bagdad közönsége 23-tól 30-ig ismerkedhet meg mai magyar képzőművészeink alkotásaival. Fiatal művészeink csoportja részt vesz a 28-án kezdődő párizsi »fiatal művészek V. táján«.

Itthon sem lesz hiány kiállításokban: 5-én nyílik a Csepeli Szerszámgépgyárban a VDK nemzeti ünnepe alkalmából a Győzelem útján című vietnami fotódokumentációs bemutató. Az Ernszt Múzeumban 9-től 25-ig mongol képzőművészeti tárlat lesz. Intergrafik 1967 címmel 36 ország grafikájából nyílik 20-án a Műcsarnokban kiállítás. A modern francia piktúra mestereinek rajzaiból, a Musée d'Art de Moderne anyagából ugyancsak a Műcsarnokban 30-án nagyszabású tárlatot rendeznek. (gy)

Simon E...

102

...olgo...

...ok
...ig

...ha
...ál
...t
...vérl
...ny

...ytalanság ki-
...sal van az ideg-,
...zom- és csontrendszerre.
Az izomzat jelentősen
csökkent — kilókkal —
az utazás során, a csonto-
zatban is ilyen folyama-
ot figyeltek meg. A csont
ritkult és »puhábbá« vált.
Jelentős folyadék- és só-
veszteséget is rögzítettek.
Például a 14 napos Ge-
mini-űrrepülés végén meg-
állapítható volt, hogy a
hosszú megpróbáltatás
emberfeletti terhelést je-
lentett, szinte megállt a
szívműködés.

...herpróbája

...reste a Jegorov-brigádot,
elbeszélgetett tagjaival és
üdvözlő sorokat írt a
brigádnaplóba.

Hétfőn országszerte
megkezdődött a szovjet
tudomány és technika
jubileumi hete, amelynek
keretében szovjet tudó-
sok, kutatók, szakembe-
rek előadások egész sorát
tartják. *M. A. Lavrentyev*
akadémikus, a Szovjet
Tudományos Akadémia
alelnöke az MTA dísz-
termében 700 000 szovjet
tudományos kutató mun-
kájáról adott tájékozta-
tást.

P. S. Nyeporozsnyij, a
Szovjetunió energetikai
és villamosításügyi mi-
nisztere Győrött, *N. S.*
Jegorov, a Szovjetunió
felső- és középfokú szak-
oktatásügyi miniszteré-
nek helyettese Miskolcon,
M. E. Rakovszkij, a Szov-
jetunió Állami Tervbi-
zottságának elnökhelyet-
tese a Technika Házában,
A. Szkacskov, a Szov-
jetunió Tudományos Aka-
démiájának levelező tag-
a Kecskeméten, *K. Z.*
...udin, az agrártudomá-
...lektora Egerben, *V.*

Magyar fogadalmi

Képek

Sasinek V. Ferenc:

Egy fogadalmi kép.

Századok 1897. 651. l.

A határtalan piktorializmus

A kecskeméti Magyar Fotográfiai Múzeumban (Katona József tér 12.) április 4-én, pénteken délután ötkor nyílik meg A határtalan piktorializmus (A magyar és belga piktorialista fotográfia 1900–1930) című, május 4-ig látogatható kiállítás. Bevezeti Marc Trenteseanu, Belgium magyarországi nagykövete. Képünkön: Edouard Hannon: Denise, 1901. (S. A.)

MAGYAR FOTOGRÁFIAI MÚZEUM (KECSKEMÉT)

Magyar Nemzet 2003. ápr. 1.

emeletes lakóház a hozzátartozó magtárral, a Thököly Imre utca 29. szám alatti lakóház. Kőszegen a Rajnis utca 8. szám alatti lakóház, a Gyöngyös utcai 22-es számú, ún. Thutzenthaler-ház és még sok más.

Magyar-francia
irodalmi kapcsolatok

Sőtér István: Francia szellem a régi
Magyarországon

16°, 32 L, 46 L, Budapest, 1940.

MAGYAR FESTŐK TÁRSASÁGA
Society of Hungarian Painters • Budapest 5. Pf.: 586 1373 Hungary Tel.: (36 1) 3317603 Számlaszám: 11705008-20443968
e-mail: mafest@alarmix.net

MAGYAR KOLLÁZS

A magyar kollázs/montázs történetéből, 1910–2003

A Magyar Festők Társasága történeti és kortárs kiállítása

Városi Múzeum Képtára, Győr

Király utca 17. (Esterházy palota)

2004. március 27—május 16.

Megnyitó: 2004. március 27., szombat, du. 5 óra

Megnyitja: Dr. Bajkay Éva művészettörténész

Kurátor: Szeifert Judit művészettörténész

Régi tervét valósította meg a Magyar Festők Társasága 1998 tavaszán, amikor társegyesületeivel közösen KOLLÁZS '98 címen országos kollázs-kiállítást rendezett kortárs művészek munkáiból. A kiállítás fő célja volt, hogy felmérje a műfaj helyzetét, előhívja legkiválóbb képviselőit a műtermek mélyéről, és megadja azt a valóságos súlyt és jelentőséget a kollázsnak, amit a jelenkori magyar művészetben képvisel. A Vigadó Galéria kiállításán 114 művészt 132 műve képviselte.

Ez a tárlat szakmai körökben fokozott érdeklődést keltett, főként, mert addig még nem volt Magyarországon kollektív kollázs kiállítás kortárs művészek munkáiból. Innen fakadt a történeti bemutató eszméje is. Az kiállítás kezdeményezője, a Magyar Festők Társasága kortárs művészeket tömörít, így természetes gondolat volt, hogy a műfaj körképe a jelenkori kollázsművészet bemutatásával váljon teljessé.

A megvalósítás szakértő művészettörténészek bevonását és több éves kutatómunkát igényelt. A kutatást *Kopócsy Anna* művészettörténész fogta össze, aki a műfaj és a korszak kiváló szakértőit nyerte meg az ügynek. A több éves munka során elkészültek a bemutatásra váró művek jegyzékei. A klasszikus avantgárdot mindenek előtt *Kassák Lajos, Bortnyik Sándor, Gábor Jenő* és *Moholy-Nagy László* művei képviselik, a harmincas éveket *Barta Mária* és *Schubert Ernő* munkái. *Vajda Lajosnak* és *Bálint Endrének* a kollázs fontos típusát jelentő fotomontázsai ívet képeznek a II. világháború fölött. Modern művészetünk, egyúttal a kollázs klasszikusai, *Ország Lili, Vajda Júlia* és *Korniss Dezső* természetesen elmaradhatatlan szereplői lesznek a kiállításnak. Egymást követik legszebb, legjellegzetesebb műveikkel a műfaj kiemelkedő alkotói 1945-től a nyolcvanas évekig: *Orosz Gellért, Balogh Ervin, Altorjai Sándor, Károlyi Ernő, Veress Pál, Konok Tamás* és még sokan. A kortárs művészetet mintegy hatvan alkotó művei reprezentálják, a kollázs műfajának rendkívül változatos technikai megoldásokat, szellemes ötleteket kínáló fajtáival. *Birkás István, Dús László, Kazinczy Gábor, Kopócsy Judit, Szécsi Katalin, Székelyi Kati, Vasvári László Sándor, Wellisch-Tehel Judit* és *Zoltán Sándor* azok a művészek, akiknek életműve jelentős részben kollázs vagy rokon műfajú mű.

A kiállítás eszméjét megismerve *N. Mészáros Júlia,* a győri Városi Művészeti Múzeum igazgatója hívta meg a MAGYAR KOLLÁZS kiállítást, ahol kb. 50-50 százalékos arányban kap képviseletet a történeti és a jelenkori anyag. A kutatómunka eredményeit és a műfaj elméleti kérdéseit taglaló tanulmányok reprezentatív, színes képekkel illusztrált kétnyelvű katalógusban jelennek meg; szerkesztője Kopócsy Anna művészettörténész.

KOVÁTS ALBERT

Szerettel meghívjuk

MAGYAR GÁBOR

kiállítására.

A kiállítást megnyitja:

2000. január 26-án, szerdán

18 órakor

Kozák Csaba

művészettörténész.

Megtekinthető: 2000. február 11-ig

hétfőtől péntekig, 14-20 óráig.

Cím:
Újlipótvárosi Klub-Galéria
1136 Bp., Tátra u. 20/b
/bejárat a Radnóti M.u. felől/

email:artbox13@euroweb.hu
www.home.euroweb.hu/artbox13

ÚJLIPÓTVÁROSI

KLUB-GALÉRIA

Tisztelettel meghívjuk
Önt és barátait

Magyar Gábor
festőművész

9/20
című
kiállítására.

A kiállítást megnyitja:
Kalász Márton
költő, az Írószövetség elnöke

2004. február 18-án (szerda)
18 órakor.

A kiállítás megtekinthető:
március 5-ig,
hétköznap 14-20 óráig.

ÚJLIPÓTVÁROSI

KLUB-GALÉRIA

1136. Budapest. Tátra u. 20/b tel.. fax: 320-53-80
E-mail: ujlipotvaros@chello.hu
honlap: //members.chello.hu/ujlipotvaros

Tisztelettel meghívjuk
Önt és barátait

Magyar Gábor

festőművész

9/20

című
kiállítására.

A kiállítást megnyitja:
Kalász Márton
költő, az Írószövetség elnöke

2004. február 18-án (szerda)
18 órakor.

A kiállítás megtekinthető:
március 5-ig,
hétköznap 14-20 óráig.

ÚJLIPÓTVÁROSI

KLUB-GALÉRIA

1136. Budapest, Tátra u. 20/b tel., fax: 320-53-80
E-mail: ujlipotvaros@chello.hu
honlap: //members.chello.hu/ujlipotvaros

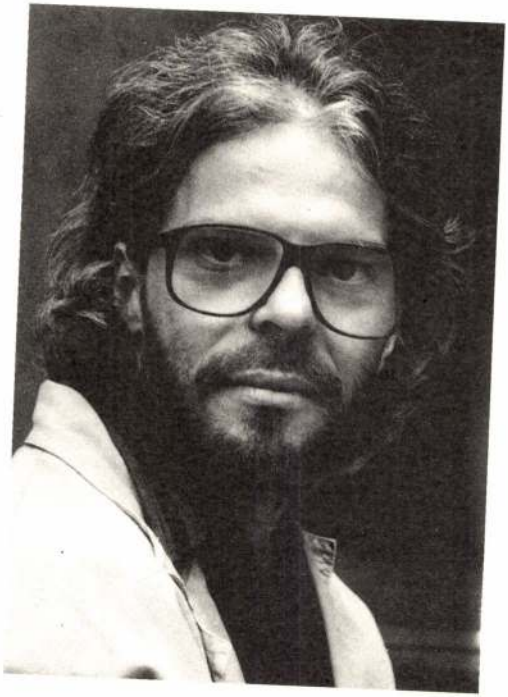

Magyar Gábor

1953 Budapest

Magyarország / Ungarn / Hungary / Hongrie

Autodidakta művész 1983-tól állít ki.	Autodidaktischer Künstler Stellt seit 1983 aus.	Autodidact artist Exhibits since 1983.	Artist authodidactique Expose dès 1983.
A Szentendrei Grafikai Műhely tagja	Mitglied der Graphischen Werkstätte Szentendre	Member of the Graphic Workshop of Szentendre	Membre de l'Atelier Graphic de Szentendre
Az Art'éria Alkotóközösség tagja	Mitglied der Galerie Art'éria	Member of the Gallery Art'éria	Membre de la Galerie Art'éria

Díjak / Preise / Prizes / Prix

1986. Aquarell Biennale, Eger (Hungary)
1988. Aquarell Biennale, Eger (Hungary)

Önálló kiállítások / Ausstellungen
One man shows / Expositions particulière

1984 Szentendre, Vajda Lajos Stúdió
Budapest, Vasas Ifjúsági Ház
1985 Budapest, Óbudai Pince Galéria
Budapest, M Galéria (Műszaki Egyetem)
1986 Szirák, Kastély Galéria
1987 Bologna, Associazione Culturale Italia—Ungheria
(Bak—Galambos—Magyar)
1988 Augsburg, Holbeinhaus
(Bak—Farkas—Magyar)
1990 Budapest, Vigadó Galéria
1991 Budapest, Fészek Klub, Herman terem

Kollektív kiállítások / Gruppenausstellungen
Collective exhibitions / Expositions collectives

1983 Szentendre, Szolnok
1984 Párizs (Espace Pierre Cardin, F), Budapest, Szentendre
1985 Madrid, Budapest, Ráckeve, Szeged, Sopron, Szentendre, Meiningen (D)
1986 Varsó (PL), Pori (SF), Delmenhorst (D), Budapest, Eger, Debrecen, Szentendre, Zsámbék, Salzburg (A)
1987 Amsterdam (Christie's, NL), Woerden (NL), Budapest, Szentendre, Miskolc, Gyula, Zalaegerszeg
1988 Graz (A), Stuttgart (A), Budapest, Bologna (Arte Fiera, I), Stockholm (Art Fair, S), Yokosuka (J)
1989 Szentendre, Szeged, Budapest, Vilnius (LT), Yokosuka (J)
1990 Berlin (D), Eger, Esslingen (D)
1991 Miskolc, Debrecen, Szombathely, Szolnok, Szekszárd, Budapest, Párizs (F)

MAGYAR GÁBOR

MEGHÍVÓ

MAGYAR GÁBOR KIÁLLÍTÁSÁRA
A FÉSZEK MŰVÉSZKLUB
HERMAN LIPÓT TERMÉBE,
(BUDAPEST VII., KERTÉSZ U. 36.)
1991. NOVEMBER 26-ÁN
KEDDEN DÉLUTÁN 6 ÓRÁRA

A KIÁLLÍTÁST MEGNYITJA
ANDRÁSI GÁBOR MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

MEGTEKINTHETŐ: DECEMBER 13-ÁIG,
SZOMBAT—VASÁRNAP KIVÉTELÉVEL
DÉLUTÁN 2-TŐL ESTE 8-IG

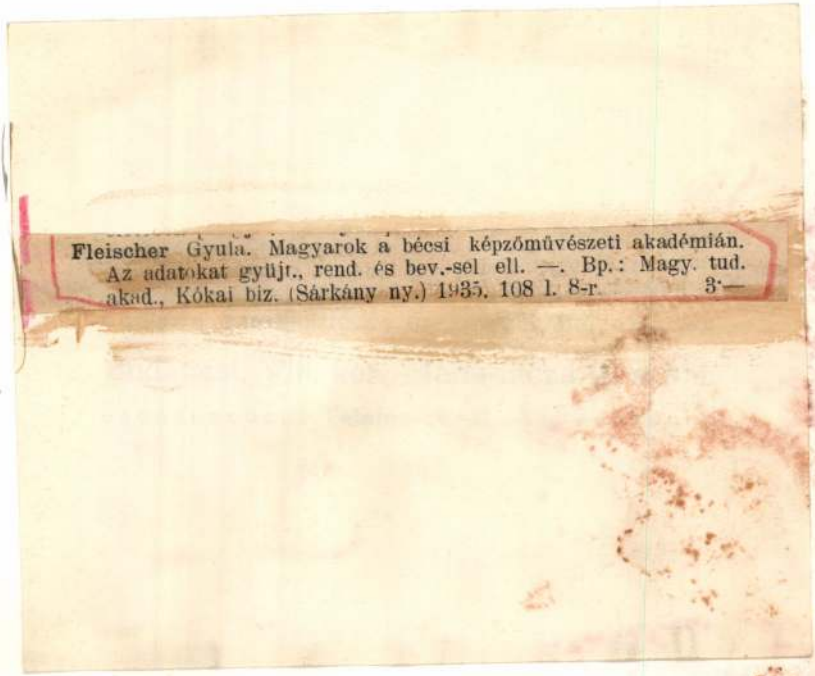

Fleischer Gyula. Magyarok a bécsi képzőművészeti akadémián. Az adatokat gyűjt., rend. és bev.-sel ell. —. Bp.: Magy. tud. akad., Kókai biz. (Sárkány ny.) 1935. 108 l. 8-r. 3·—

*

Bécs. Café Central. I. Herrengasse. Előkelő kávéház, legfinomabb italok, figyelmes kiszolgálás.

*

Bécs. Grand Hotel, I., Kärtnerring Nr. 9. Elsőrangú szálloda. 300 elegánsan berendezett szoba. Fürdőszobák stb.

*

Bécs. Hotel Post I. Fleischmarkt 16. Elsőrangú szálloda a főpostával szemben, a város közepén. Modern kényelem.

*

Bécs. Szent-István-vendéglő, I., Rothenthurmstrasse. Elsőrendű étkező és borház. Tulajdonos: Fritsch Florián.

*

Bécs. Hotel Tegetthoff, I., Johannesgasse No. 23. Elsőrangú minden kényelemmel berendezett szálloda a város központján. Tulajdonos P. Wolfbauer.

*

Bécs. Hotel Kummer, VI., Mariahilferstrasse 71. Kényelmes olcsó szobák. Kitünő konyha.

delmi és üzleti könyvekb

Fiume de la Ville nagy s
pályaudvarral szemben.
bák, magyar konyha. Tula

Fiume. Grand Hôtel Bona
zésű új szálloda. Kitünő k
ban. Mérsékelt árak. Tulaj

Gardone-Riviera, a Garda
Hotel. Idény szeptember
világítás, központi fütés.
a házban. Illustrált prosp

Graz. Dr. Hansa Frigyes
Modernül, a higienia mi
fölszerelt szanatórium. C
ellátás és mérsékelt díjak.

Magyar [illegible] a bécsi
porcellángyárban

Folnesics – Braun

Geschichte der K. K
Wiener Porzellan-
Manufaktur Wien.
1907. 4r.

Prot. Katalin
Ó-g. 17. Agapit

CSÜTÖRTÖK

1

Kat. Fül. és Jak.
Prot. Fülöp
Ó-g. 18. János sz.

V. HÓ MÁJUS

PÉNTEK

2

Kat. Atanáz
Prot. Zsigmond
Ó-g. 19. Pafnuc

SZOMBAT

3

Kat. Sz. † feltal.
Prot. Irma
Ó-g. 20. Teodor hv.

Izr. 6. S. Thaszria 2. Per

MAGYAR GÁBOR

Új művészet

1996/dpr

G.P.O.

Az Art9 Ferencvárosi Képzőművészek Egyesülete
és a Ferencvárosi Önkormányzat
tisztelettel meghívja az

GALÉRIA

helyiségébe
/Budapest IX. Ráday u. 47./

MAGYAR GÁBOR
festőművész

KIÁLLÍTÁSÁNAK
MEGNYITÓJÁRA

2004. június 11-én, pénteken 17 orara

Megnyitja:
P. SZABÓ ERNŐ
művészettörténész

A kiállítás megtekinthető
2004. június 27-ig
hétfő kivételével naponta 12-18 óráig
Tel.: 06-70-311-55-72

A galéria támogatói

Nemzeti Kulturális Alapprogram

Ferencvárosi Önkormányzat

Ferencvárosi Képzőművészek Egyesülete

mdk

Magyartál (ismeretlen mester)

lótusszal és szőlővel 16.–17. sz.
szolnok.

39. ábra

Soproni Olivér: Bizánci Latások a felsőtiszai
kerámiában

Néprajzi M. Évkönyve 1959, 129. l

Magyar Ferenc

LAPKIADÓ VÁLLALAT
SAJTÓFIGYELŐ SZOLGÁLAT
Budapest VII., Lenin körút 9—11
Telefon: 227-651, 221-285

1956 AUG 8

Dunántúli Napló,
Pécs

A kalapács művésze...

Igen, a kalapácsé. Ezzel a kis szerszámmal életet lehel a tömör, rideg vasba. Feléled az anyag és olyanná formálódik amilyennek Magyar Ferenc műlakatos akarja.

Ha akarod — tulipánt varázsol a kalapáccsal, vagy rózsát, vagy falevelet, de olyan hű tökéletességgel, hogy szinte érzed a virág illatát.

„Feri" bácsi hajdani világjáró útján is bemutatta tudományát. 1927-ben három hónapra Párizsba megy:

— Néhány éves segéd voltam akkor, semmiféle idegen nyelvet nem beszéltem.

Beszélt helyette a kalapács. Egy párizsi műlakatos üzembe vették fel próbaidőre. Kérdezték: mit tud? Magyar Ferenc vállatvont:

— Mindegy nekem.

A mester elszalajtotta inatát valamiért, majd néhány perc mulva visszatért:

— Tessék! Ezt csinálja meg!

Kezébe adott egy frissen szakított rózsát.

Magyar négy és fél óra alatt vékony lemezekből elkészítette a rózsa mását. Tökéletes volt. Az öreg mester megölelte, s már akkor kijelentette, hogy nem is engedi el többet Párizsból. De a fiatal lakatossegéd mégis csak tovább vándorolt. Svájcban a páncélszekrénygyárban dolgozott:

— Amilyen páncélszekrényzárakat el lehet képzelni, azt mind megismertem. Ott csináltunk például robbanó és lövő zárat. A szekrény zárában rejtett pisztolytöltény van, amely robban és lő, ha idegen kulccsal, hozzá nem értő ember nyúl a páncélszekrényhez.

Szívesen beszél tanítványairól.

— Molnár Gyurka az egyik legtehetségesebb tanítványom. Önállóan dolgozik, s most már tanulja a díszítőlakatos mesterséget is.

Nem is tudná megszámolni hamarjában, hogy hány kiváló szakmunkást nevelt fel az elmúlt években.

— Csak van egy észrevételem. Ügyesek a mai lakatostanulók is, de azért... Tudja, nem ártana, ha valamiképpen útrakelhetnének a nagyvilágba. Nem árt az! Én is sokat tanultam a külföldi útjaimon.

Nemcsak a tanulás miatt, hanem azért is, hogy a magyar kézművesek jóhírét megőrizzék. Magyar Ferenc — ahány országban megfordult, mindenünnét hozott valami emléket: kitüntetést, aranyérmet, oklevelet, stb. Ezért pedig meg kellett mutatnia, hogy mit tud!

Magyar Ferenc legszebb munkája egy kovácsolt, művészi kivitelű asztalilámpa.

— A párt kért fel engem ennek a lámpának elkészítésére. Ajándékképpen szánták az Egyiptomi Kommunista Pártnak. Meg is csináltam. Tessék!

S megmutatja a fényképet. Még éjszaka is dolgozott rajta, hogy a kitűzött időre elkészüljön. Háromezer forint jutalmat kapott ezért a munkáért.

A műhely falán, tenyérnyi kis politúrozott falemezeken mutatja be művészetének gyümölcseit: durva vasból szelidített virágok, levelek, kapu-díszek bizonyítják a „kalapácsos ember" igazságát:

— Ahogy az embernek, úgy az anyagnak is van lelke. S azt lehet formálni...

Rab

volt hajlandó beszélni velem.

A szíriai szereti a saját hadseregét, melyet áthat a demokratizmus szelleme. Az arab filmeket, melyeket Damaszkuszban láttunk, gyakran kísér a következő embléma: egy szíriai katona kemény léptekkel végighalad a nézők előtt. S valahányszor megjelenik ez az embléma a mozi vásznán, szűnni nem akaró tapssal fogadják a nézők.

Nincs ebben semmi, ami militarista hatalomra emlékeztetne. A szíriai hadsereg — annak a függetlenségnek a záloga, amelyet a nép hosszú és keserves harcok árán vívott ki. Valószínűleg ezért olyan hatalmas és megbonthatatlan a ragaszkodás és a szeretet a hadsereg iránt.

Gyönyörű lány. Le is rajzoltam. A szülei Dzsamilenek nevezték el, ami annyit jelent, hogy „Szépség". Elmondták nekünk, ravaszul mosolyogva, hogy ebben, — mármint a névadásban, — van bizonyos reszkír. Megnyugtattuk őket, hogy bármelyik anya bátran elnevezheti leányát Dzsamilenek minden reszkír nélkül: ugyanis az arab nők igen gyönyörűek.

Egészen elragadtatott bennünket a szíriai asszonyok já-

A szülők tanítják meg erre. Nem egyszer megfigyeltük a falvakban, hogy az asszonyok a forrástól színültig telt korsókban hordják a vizet anélkül, hogy kezükkel fognák. S mégsem csöppen ki egy csepp víz sem a korsókból. Ez hát

az, ami ilyen síma járást és könnyű mozgást adott a szíriai nőknek.

Később, hogy megbarátkoztunk Dzsamilével, megmutatta a jelvényét, mely egy galambot ábrázol. A jelvényt a blúzára tűzve viselte. Szíriában számtalan ehhez hasonló jelvénnyel találkoztam. Valamivel szomorúbb kinézete volt a szép galambjelvényeknek, amikor a fátyolt fogták össze az asszonyok arca előtt. Bár Szíriában az utóbbi években egyre kevesebb asszony tesz fátylat az arcára, és közel van az idő, amikor teljesen eltűnik majd a fátyol és mint rituális emlék marad fent Szíria történetében.

Damaszkuszban jártunk az egyetemen is. Ötezer egyetemi hallgató közül másfélezer lány. Ez a szám nem kevés. Ugyanis az utóbbi időben a szíriai asszonyok egyre jobban kiállnak jogaikért. Legtöbbjük dolgozni akar és tanulni a férfiakkal együtt. Sokan közülük aktív békeharcosok, erről magunk is meggyőződtünk ott tartózkodásunk idején.

— Nálunk, az anyáknak sokkal nagyobb okaik vannak a békéért folytatott harcra, mint Önöknél (a Szovjetunióban). Én nem akarom, hogy hat gyerekem a háborúban essen el és idővel szeretném, ha mind az öt lányomnak jó férjet találhatnék — mondotta nekünk egy eléggé fiatal arab asszony, aki máris nagy család anyja volt.

A nagy családok igen tipikusak az arab országban. Sikerült meggyőződnünk erről. — Meglátogattunk egy ilyen családot és elbeszélgettünk annak megbecsült fejével, — az apával és nagyapával, akinek számtalan gyermek és unokája volt. A család éppen összegyűlt és a házigazda annak valamennyi tagját bemutatta nekünk. Azután sorra elmondta — s ezen igen elcsodálkoztunk — valamennyinek a születési évét és nevét. A két éves kislányka egész este el nem hagyta az ölét és kedvesen ölelte át az öreg nyakát.

Félénken és udvariasan kérdeztük meg az öreget, hogy ez a kedves kis lányka melyik gyermekének a lánya?

Az öreg ránknézett s mintegy bocsánatkérőn mondta:

— Igen, majdnem elfelejtettem bemutatni Önöknek az én legfiatalabb lányomat.

(Vége következik)

70 emberáldozattal

A legutóbbi indiai árvíz alkalmával hivatalos adatok szerint 70 ember vesztette életét és több mint 90 millió rupia értékű termés pusztult el.

Súlyos földrengés Indiában

A július 22-ére virradó éjszaka az India nyugati tengerpartján fekvő Kacs és Kathiavar félszigeteken heves földrengés volt, amelynek körülbelül száz emberélet esett áldozatul.

Különleges kerékpárverseny

A japán fővárosban érdekes kerékpárversenyt bonyolítottak le. Harminc résztvevő indult és ahelyett, hogy könnyítettek volna terhükön, vállukra 42 tál levest és egy nagy dobozt helyeztek. Ezt aztán sértetlenül 20 kilométer távolságra kellett elvinni. A verseny győztese a 24 éves Kazuiro Maeda lett.

Magyar Ferenc

(Franciscus Hungarus)

festő

1487.

Csontosi 1977.

Nem vetten be

F-be?

Gyermek játékvára agyagból, római

VI. 280.

Magyar Ferenc MDK

kovácsoltvas lámpája

Szerepelt a pécsi és baranyai művészek reprezentatív kiállításána Janus Pannonius Muzeumban.

Dr. Harcos Ottó: Az első megyei ipar- és népművészeti kiállítás.
Dunántuli Napló, Pécs. 1957. V.7.

M.D.Y

Magyar Ferenc
népművész

Kovácsolt vaslámpát mutott
be.

Dr. Sharcos Ottó: Az első magyar ...
Dunántúli Napló, 1957. márc 7 - 4 lap

Magyar Ferenc
műlakatos

M. DV
1

A párt felkérésére egy kovácsott
művészi kivitelű lámpát készi-
-tett az Egyptomi Kommunista
Parmak

Rab: A kalapács művésze
Dunantúli Napló, 1956. aug. 8 - 1 kap

MDK.

Magyar Ferenc

Kiá litási kritika

Helyiparés városgazdálkodás 1966 ápr.

.

MDK.

Magyar Ferenc

Kiállitási kritika

Helyipar és városgazdálkodás 1966 ápr.

MDK.

Magyar Tarsaság

Kiállítási Kritika

Helyiper és városgazdálkodás 1906 ápr.

MAGYAR FERENCNÉ, cifrázóasszony

Ajakon a pitvar cifrázása már csak a cifrázáshoz értó asszonyok házában maradt meg. 1966-ban Magyar Ferencné /Lehel utca 15/ házában is. 69.old. 46.jegyz.

MURAKÖZI ÁGOTA: Cifrázott pitvarok Ajakon 55.old.

A Nyiregyházi Jósa András Muz. Évkönyve, XII-XIV. 1969-1971. Bpest. 1972

Magyar Gábor

Bentendrei Ön

Magyar Nemzet 1983. X. 19.

Magyar Gábor illusztrációja

Vigília 74/6

428. o.

Magyar Gábor

tollrajza: Az apostol

Vigilia 73/10 117. old

Magyar Gábor

Illusztráció

Vargha Balázs. Szórót-szóra
Tükör, 1976. junius 15 - 39. oldal.

Magyar Gabor

Jelenszráció

Gramasztói Szilvia: Jer vissza madarkám...
Tükör, 1976 július 6 - 39 oldal.

MAGYAR Gábor

SALAMON Nándor? Zászlóbontás : A Magyar Vizfestők Társasága Szombathelyen. = Vasi Szemle, XLV. évf. 3. sz. 1991

455.

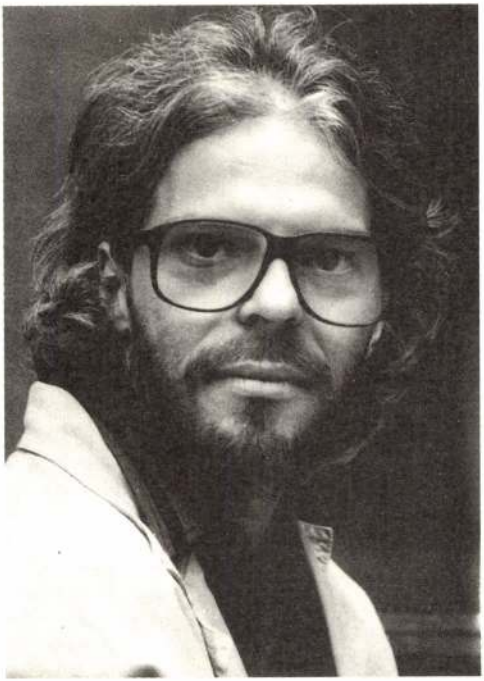

Magyar Gábor

1953 Budapest

Magyarország / Ungarn / Hungary / Hongrie

Autodidakta művész 1983-tól állít ki.	Autodidaktischer Künstler Stellt seit 1983 aus.	Autodidact artist Exhibits since 1983.	Artist authodidactique Expose dès 1983.
A Szentendrei Grafikai Műhely tagja	Mitglied der Graphischen Werkstätte Szentendre	Member of the Graphic Workshop of Szentendre	Membre de l'Atelier Graphic de Szentendre
Az Art'éria Alkotóközösség tagja	Mitglied der Galerie Art'éria	Member of the Gallery Art'éria	Membre de la Galerie Art'éria

Díjak / Preise / Prizes / Prix

1986. Aquarell Biennale, Eger (Hungary)
1988. Aquarell Biennale, Eger (Hungary)

Önálló kiállítások / Ausstellungen
One man shows / Expositions particulière

1984 Szentendre, Vajda Lajos Stúdió
Budapest, Vasas Ifjúsági Ház
1985 Budapest, Óbudai Pince Galéria
Budapest, M Galéria (Műszaki Egyetem)
1986 Szirák, Kastély Galéria
1987 Bologna, Associazione Culturale Italia—Ungheria
(Bak—Galambos—Magyar)
1988 Augsburg, Holbeinhaus
(Bak—Farkas—Magyar)
1990 Budapest, Vigadó Galéria
1991 Budapest, Fészek Klub, Herman terem

Kollektív kiállítások / Gruppenausstellungen
Collective exhibitions / Expositions collectives

1983 Szentendre, Szolnok
1984 Párizs (Espace Pierre Cardin, F), Budapest, Szentendre
1985 Madrid, Budapest, Ráckeve, Szeged, Sopron, Szentendre, Meiningen (D)
1986 Varsó (PL), Pori (SF), Delmenhorst (D), Budapest, Eger, Debrecen, Szentendre, Zsámbék, Salzburg (A)
1987 Amsterdam (Christie's, NL), Woerden (NL), Budapest, Szentendre, Miskolc, Gyula, Zalaegerszeg
1988 Graz (A), Stuttgart (A), Budapest, Bologna (Arte Fiera, I), Stockholm (Art Fair, S), Yokosuka (J)
1989 Szentendre, Szeged, Budapest, Vilnius (LT), Yokosuka (J)
1990 Berlin (D), Eger, Esslingen (D)
1991 Miskolc, Debrecen, Szombathely, Szolnok, Szekszárd, Budapest, Párizs (F)

MEGHÍVÓ

MAGYAR GÁBOR KIÁLLÍTÁSÁRA

A FÉSZEK MŰVÉSZKLUB

HERMAN LIPÓT TERMÉBE,

(BUDAPEST VII., KERTÉSZ U. 36.)

1991. NOVEMBER 26-ÁN

KEDDEN DÉLUTÁN 6 ÓRÁRA

A KIÁLLÍTÁST MEGNYITJA

ANDRÁSI GÁBOR MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

MEGTEKINTHETŐ: DECEMBER 13-ÁIG,

SZOMBAT—VASÁRNAP KIVÉTELÉVEL

DÉLUTÁN 2-TŐL ESTE 8-IG

MAGYAR Ferenc

Vigilia
56. évf. 10.
1991

LÁBASS ENDRE

„Musée Carnavalet"

Magyar Ferenc nyugdíjas épületdíszítő szobrászmester a nyolcadik kerületben élt egy kétszáz éves, földszintes házban, a Dugonics utca 6-ban és 1990. karácsonyán bekövetkezett haláláig körülbelül nyolcvan darab szobrot készített vasbetonból, egy előre megszerkesztett drótháló vázra felhordott és félkézzel gyúrt betonmasszából, aztán virágot ültetett a házhoz tartozó nagyjából 100 négyzetméteres kertbe, ahol a növényzet nyaranta lassan elborította a bukfencező betondinoszauruszokat, az üveggolyószemű kőkrokodilfejre moha haj nőtt, a kankalin lassan fölért a mozaikkal kirakott, vízvezetékcsőből készült oszlop tetejéig és ráborult csendben a beton málnaszörpöt szívó húszcentis betonfarkas mögött leselkedő Tebellára, akit eredetileg Tóth Bélának hívtak és míg élt sírásó volt, Dickens Pickwick klubjának sírásójához hasonlóan iszákos korhely, akinek lám, halála után még a nevét is eltévesztette valaki. Szóval mire az öreg épületdíszítőből igazi szobrász vált, vagyis a megrokkanását okozó első és az életét karácsonykor kioltó második agyvérzése közti néhány év alatt, mely időszakra barátságunk is esett, magasabb házak közé ékelt csodakertjének dzsungele oly vadul burjánzott, hogy Margitkát, a szobrász özvegyét mostanra már alig látja a szomszéd romos bérpalota negyedik emeletén éldegélő idős néni, aki egyébként is rövidlátó már csak a kora miatt is, és talán ezért gondolta valamikor évekkel ezelőtt egy éjjel fényeket látva és dallamos hangokat hallva a lenti szoborkertből, hogy ott megjelent a Szűz Mária a csonttal doboló betonördögök között, pedig csak egy hetvenöt éves karalábézsonglőr, Varzsik József és egy korban hozzáillő tangóharmonikás beszélgetett a teraszon a százas égő imbolygó fényszigetében Voronyezsről, ahol egyesek szerint meghalt a magyarok istene és a Garam partjáról, ahol Magyar Ferenc kisgyermek korában Marcus Aurelius, a szelíd császár keresztény légiójának történetét hallgatta esti meseként az öreg sáróiaktól, meg a kutyafejű kvádok legendáját, akiket megfutamított ez a furcsa imperátor.

Nem messze a két méter magas hungarocel medvétől és az embernyi betonmedvétől, aki almát tart a szájában, talán egy méternyire a rozsdás lavórban üldögélő sárga betonnőtől, kinek lavórjába időközben falevelek hullottak, egy fenyőfa tövében, egy bokor árnyékában álldogállt évek óta a kutyafejű kvád, kinek hiteles történetét Magyar Ferenc komoly hangon mesélgette a kertjébe tévedt kíváncsiaknak, mindig hozzáfűzve, hogy a Garam partján valamikor ilyen félállat-félember élőlények éltek, ahogy azokat a krónikákban is olvashatni, ha valaki nem hinné el csak úgy, élőszó után ebben a kertben, a sétabotra támaszkodó, huncut mosolyú szobrásztól, aki magát is megmintázta egyszer-kétszer, méghozzá szatírszerű szarvakkal, a kert hátsó végében, a denevérszárnyú, lilaarcú szellem szobra mellett. Mire Magyar Ferenc telerakta a kertet az említett varázslatos szobrokkal, szinte teljesen meggyógyult, nem volt többé szüksége a botra, akár be is építhette volna valamelyik szellemlény betonszobrába, ezzel megint kissé önmagához hasonítva egyik másik helyi istent, de ez igazán nem

lett volna nagy baj, az ember akárhány önarcképe mind más-más arcot mutat és ennyi bottal hadonászó ürdüng, mitológikus állat közt négy-öt sánta ördög is elfért volna békésen, pláne, ha egy esetleg okulni vágyó egyetemista előtt, ha egyáltalában akad még ilyen fajzat, leemelintenek ezek a sánta ördögök legalább egypár pesti háztetőt, és ha nem is tudják az okulni vágyó diákot a madridi templom tornyához hasonló magasból alámutatva okítani, a házak tartalmából, a bent zajló életből levonható és szerfölött tanulságos történetek egy alacsonyabb pontról, talán a helyzet komolyságához és a szobrok hangulatához is jobban illő boszorkányos Gellérthegy tetejéről a bércről szemléltetve is eléggé oktató jellegűek.

T. Orbán barátomat is elvittem egyszer ebbe a kertbe, talán ősz volt, és szőke szakállas ballonkabátos barátom kezébe vett egy apró betonmadarat, ha jól emlékszem egy gyerekjáték méretű betongólyát, ettől T. Orbán kicsit olyan lett, mint én két évvel azelőtt a pillanat előtt szintén egy őszi napon, amikor édesanyám ijedt hívására kirohantam a kiserkélyre és ott a kövön megláttam a beteg fecskét. Akkor lehajoltam, és kezembe vettem a madarat, akinek hosszú fecskefarka kilógott öklömből és éreztem a szívdobogást a bal kezemben. Ez jutott eszembe a betonmadarat tartó kézről a kertben, meg az, hogy T. Orbán is összeállított egy könyvet a kertekről, igaz azok jobbára délvidéki kertek voltak, de a kert minden körülmények között kert, még akkor is, ha nem sétálnak benne nyugodt öreg tanárok figyelmes tanítványaik gyűrűjében, és a kerthez tartozó kastélyban csak mezei pockok és gyilkos hívük, a szépszemű bagoly lakoznak. T. Orbán a ballonjában állt egy fényképen, arca magasságába emeli a képen a madarat, a kép szélén pedig Magyar Ferenc látható figyelmes, büszke tekintettel, lám, milyen jó kis madarat gyúrtam betonból, még ez a költő is így megnézi, lehet, hogy valódi szobrász lettem, nem tudni, azért nem fogok mindenkit beengedni a kertbe, mert megint kinevetnek, és aztán bemásznak egy éjszaka széttörni a szobrokat. Nem is értem, miért van az, hogy ha már bemásznak nem visznek el egyetlen könnyebb szobrot sem, csak összetörik. Kinek jó ez, nem értem, miért nem loptak semmit, hiszen az értelmesebb cselekedet lenne, mint csak széttörni a betonistent és a furulyázó ördög furulyáját az ördög nyakára csavarni.

MAGYAR Ferenc Attila
Szatmárnémeti, 1956. október 24.
IA Képz. Főisk. Kvár, grafikus

Banner Erdély

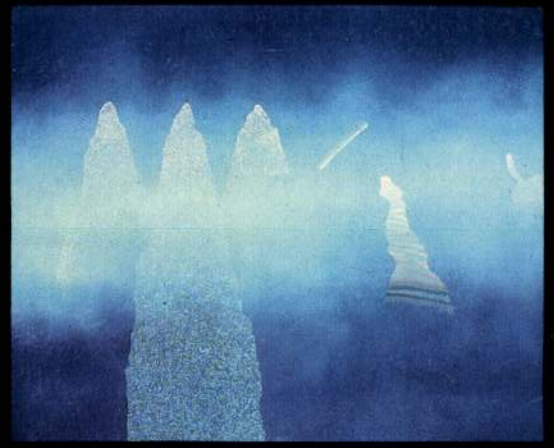

Vangelis
történetei I.
Hajnal

Szemben

Lebegő
lények

A SZENTENDREI

art·éria galéria

KIÁLLÍTÁSSOROZATA

2.

HOTEL KASTÉLY

SZIRÁK

1986.

JÚLIUS 10. – SZEPTEMBER 11.

MAGYAR GÁBOR

MAGYAR GÁBOR festőművész 1953-ban született Budapesten.
Autodidakta, 1983 óta vesz részt kiállításokon.
Művei szerepeltek: Dabas, Szolnok, Szentendre, Budapest, Szeged, Sopron, Eger, Debrecen, Meiningen, Madrid, Párizs, Varsó, Salzburg városokban rendezett kollektív kiállításokon.
Önálló kiállításai voltak:

1984. Budapest (Vasas Ifjúsági Ház)
1984. Szentendre (Vajda Lajos Stúdió)
1985. Budapest (Óbudai Pincegaléria)
1985. Budapest (M Galéria – Budapest Műszaki Egyetem)

1983. óta tagja a Művészeti Alapnak, a Fiatal Képzőművészek Stúdiójának és a Szentendrei Grafikai Műhelynek.
1986-ban díjat nyert az Egri Aquarell Biennálén.
Művei szerepelnek hazai köz- és magángyűjteményekben, illetve külföldi magángyűjteményekben.

GÁBOR MAGYAR, painter, was born in Budapest in 1953. He had no formal artistic training. He has been exhibiting since 1983.
Collective exhibitions: Paris, Madrid, Salzburg, Meiningen (GDR), Warsaw (Poland), Budapest, Szentendre, Szeged, Sopron, Debrecen and Dabas (Hungary)
One-man shows:

1984. Budapest (Vasas Ifjúsági Ház)
1984 Szentendre (Vajda János Stúdió)
1985. Budapest (Óbudai Pincegaléria)
1985. Budapest (M Galéria – University of Technology)

In 1983 he became a member of the Hungarian Art Foundation, the Young Artists' Studio and the Szentendre Graphic Workshop. In 1986 he won a prize at the Aquarel Biennale in Eger.
His works can be found in collections both in Hungary and abroad.

Magyar Gábor festőművész egyike azoknak a mai szentendrei festőknek, akiknek munkáin közvetlen szellemi kapcsolatok mutathatók ki a szentendrei festészet kiemelkedő alkotóival, azok közül is az egyik csúcsteljesítményt nyújtóval, Vajda Lajossal. Első pillantásra csak formainak tűnhet az apró pöttyökből felépített amorf alakzatok megjelenése Magyar Gábor képein, azonban alaposabb vizsgálat után kiderül, hogy Vajda késői nagy szénrajzainak egyenes folytatása az a festészet, amelyet Magyar negyven év után éleszt újjá saját alkotói módszerén átszűrve.
Tegyünk kísérletet ezeknek a misztikus képeknek a befogadására, e látszólag megfejthetetlen világ körülírására. Magyar Gábor képeire is igaz, mint sok más kortárs műre is, hogy a nyelvi funkcióról lemond, s kódrendszerét saját maga alkotja meg, egy meta-, pszeudónyelvet teremtve. Azonban bármilyen elvontnak tűnik is struktúrája művészünk festményeinek, bizonyos fogódzókat azért kínál a komoly érdeklődők számára. A képeket vizsgálva tetszetős arányú, jó ritmusú, legtöbbször kellemes színű formák jelennek meg sejtelmesen fénylő terekben. Ez a felszín. Ugyanakkor jelen vannak a vajdai mélységet ígérő gondolati és formai konstrukciók is. Egy kifejezetten irracionális, illúzionisztikus térben szerves alakzatokra emlékeztető formák jelennek meg, amelyek a tudatalatti érzelmi potenciálok materializációi. Nem véletlenül mondja a festő magáról, hogy "csak abban hiszek, amit érzek". De ezeknek a formáknak megjelennek a romboló alakzatai is, amelyek körülölelik ezeket az "érzelmeket", áthatolnak rajtuk, szétszórva őket a transzcendens, világító térben. Magyar Gábor képei így a médiumrajzokat felhasználó vajdai utat folytatják, nem a tudat túlvilági törvényei szerint, hamen líraibb érzelmi predesztinációnak engedve. Érdekesen jelennek meg a warburgi értelembe vett pátoszformák műveiben. Talán csak egyet emeljünk ki, mégpedig a gömbformát, amely hol tisztán, hol átalakulva, eltorzulva, kilyukadva jelenik meg, de tartalmazza a tökéletes, a fej az agy, a pantokrátor lába alatti éggömb, a boschi gyönyörök és szenvedések gömbjének ideáját egyaránt.
S hogy e pátoszformák továbbélnek a nonfiguratív művészetben, teljesen természetes. Ma már az irracionális, kozmikus világ éppoly realitás, mint száz évvel ezelőtt Cèzanne Mont Sainte-Victoire-ja, vagy Van Gogh auvers-i mezője, s éppen úgy több is önmagánál mint ezek voltak.Az irracionális táj lépés egy nagyobb szellemi szabadság felé, egy bizonytalanabb szabadság felé. Ezt a teret népesítik be Magyar Gábor képein az érzelmi tárgyak materializációi.
Bár teljesen irracionális struktúrákkal állunk szemben, nyugodtan kimondhatjuk, hogy romantikus alkotások Magyar Gábor festményei. Az érzelmi telítettség finom, szublimált képi jelei bukkannak fel, amikor misztikus terek megfogalmazás előtti és lét utáni formáival találkozunk ezeken a műveken.

Golovics Lajos

GÁBOR MAGYAR is one of the contemporary painters living in Szentendre whose works show a direct spiritual connection with the outstanding artists of the town, especially with one of the greatest: Lajos Vajda.
At first sight the appearance of the small dotted amorphus shapes might be seen only superficially linked to Vajda's charcoal drawings. A more thorough study, however, reveals that Magyar's paintings are direct continuations of Vajda's later works, revivied and transformed through his own creative approach.
Let us try to absorb these mystic pictures, to sketch this seemingly intangible world. It is true to say that Magyar's paintings, like many of his contemporaries', are free from all literary intentions, having created an abstract code system of his own. But however abstract, there are familiar points. Shapes in pleasant proportions and colours appear rhytmically in a mysterious shining space. This is the surface. And beneath the surface one finds a Vajda-like depth. Shapes resembling organic forms appear in an irrational, illusionistic space as materializations of subconcious emotional potential. It is no coincidence that Magyar says: "I only believe in what I can feel." But other destructive forms also appear, embracing, piercing and scattering these "emotions" in the transcendent, glowing space. In his pictures, Gábor Magyar empoys Vajda's approach using drawing, not according to the conscious laws of the other world, but following more emotional predestinations. "Pathos forms", in Warburg's sense, appear in an interesting way – one particularly should be mentioned: the globe, which is sometimes clearly visible, sometimes transformed, deformed, full of holes, but nevertheless equally representing perfection, the head, the brain, the universe beneath the feet of Christ Enthroned, and the idea of a globe of joy and suffering.
The existence of forms representing pathos in non-figurative art is natural. The irrational, cosmic world is just as much reality today as was Cezanne's Mont Sainte-Victoire or Van Gogh's Auvers Fields, and still much more.
The irrational landscape is a step towards greater spiritual freedom, towards a less secure freedom. Gábor Magyar populates this space with the materialization of emotional objects.
Despite the fact that we are faced with completely irrational structures, it can be said that Gábor Magyar's paintings are romantic creations. The delicate and sublime symbols of emotional origin appear in the mystical spaces of the instinctive and the spiritual.

Lajos Golovics

Magyar Gábor

Illusztráció.

P. Á.: A gyáva nap
Művelődés, 1976. június 6–38 oldal.

Magyar Gábor festőművész

P. Kücs Julianna: Mi a műromon
A Studió 85 Ernst múzeumi
kiállításáról

Népszabadság, 1985. IX. 20

Magyar G.

"Virágjóslat" c. müvének repr.-ját hozza a lap.

Képes Családi Lapok, Bp. 1903. márc. 8. XXV. évf. 10. sz. 151 .~~alp~~ lap.

Magyar Gábor

A szíráki Hotel Kastély galériájában látható Magyar Gábor festőművész kiállítása július 10-től.

Népszabadság, 1986. VII. 8

FÉSZEK GALÉRIA

MAGYAR GÁBOR

kiállítása

1998. szeptember 15-én, kedd d.u. 6 órakor

Megnyitja: KOZÁK CSABA

megtekinthető: október 9-ig, naponta 2-7 óráig
szombat, vasárnap kivételével

A kiállítás támogatói:
Nemzeti Kulturális Alap
Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága

FÉSZEK MŰVÉSZKLUB
Budapest VII., Kertész utca 36.
Postacím: Budapest
Postafiók 8.
1400

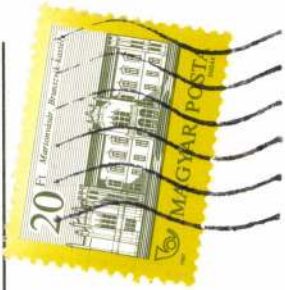

MTA Művészettörténeti

Kutatócsoport

Bp.

Pf 27

1250

F.k.: Galambos Tibor /2T Bt. - Nyomda T.: 342-51-26/

FÉSZEK GALÉRIA

MAGYAR GÁBOR

kiállítása

1998. szeptember 15-én, kedd d.u. 6 órakor

Megnyitja: KOZÁK CSABA

megtekinthető: október 9-ig, naponta 2-7 óráig
szombat, vasárnap kivételével

A kiállítás támogatói:
Nemzeti Kulturális Alap
Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága

FÉSZEK MŰVÉSZKLUB
Budapest VII., Kertész utca 36.
Postacím: Budapest
Postafiók 8.
1400

Lóska Lajos

Bp.

Felső Zöldmáli út 61-65

1025

F.k.: Galambos Tibor /2T Bt. - Nyomda T.: 342-51-26/

Magyar Gábor

→ Warhaw András
Művészet 1985/4/64

DOROTTYA

JELEK FEKETE-FEHÉRBEN
SIGNS IN BLACK AND WHITE

MAGYAR GÁBOR KIÁLLÍTÁSA / GÁBOR MAGYAR'S EXHIBITION

1995. január 6 – 28. / January 6 – 28, 1995

Vajda Lajos tudatosan vállalt szellemi öröksége meghatározója a Szentendrén élő és alkotó Magyar Gábor művészetének. Legújabb, fekete-fehér festményeit mutatja be a Dorottya Galériában.

The consciously adopted spiritual legacy of Lajos Vajda is what determines the art of Gábor Magyar, a painter living and working in Szentendre. He puts his most recent black-and-white paintings on display at the Dorottya Gallery.

Megnyitó: 1995. január 5-én, csütörtökön 17 órakor / Opening: 5 p.m. Thursday, January 5, 1995
Megnyitja: Hudra Klára művészettörténész / Opened by: Klára Hudra, art historian
A kiállítás rendezője, Mayer Marianna 1995. január 6-án, pénteken 15 órakor tárlatvezetést tart.
The curator of the exhibition, Marianna Mayer guides a tour of the exhibition at 3 p.m. on Friday, January 6, 1995.

A Műcsarnok ideiglenes helyéről, a városligeti Kiállítási Csarnokból visszaköltözött a Hősök terén 1896-ban, a millenáris kiállításra készült épületébe, amit 1991-től máig tartó munkálatokkal rekonstruált és felújított a Művelődési és Közoktatási Minisztérium. A homlokzatok tisztítása, a környezet rendezése, az installációk készítése még folyik, de a kiállítások előkészítése és bonyolítása nem állt meg.
Szeretettel várjuk régi – új helyünkön – egyelőre csak munkatársainkat, olvasóinkat, a társművészetek iránt érdeklődő közönségünket.

Keserü Katalin
igazgató

The Palace of Art has moved back from its temporary location, the Exhibition Hall in the City Park, to its building at Heroes Square erected in 1896 for the millenary exhibition and restored and modernized from 1991 to this day by the Ministry of Culture and Education. The cleaning of the facades and the arrangement of the surroundings are still going on, but the preparation and realization of exhibitions have not stopped.
A warm welcome is awaiting – for the time being – our colleagues, readers and those interested in related art disciplines, at our old/new location.

Katalin K-

3

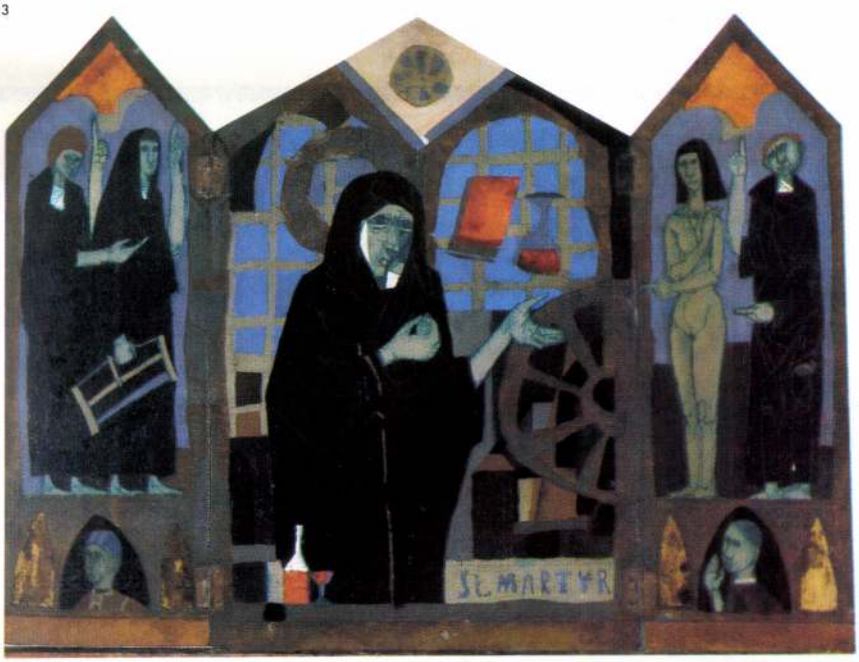

esetében sem. Csupán fel kellene adnunk egy ma már bizony korszerűtlennek tűnő szemlélet hagyományait – a paletta így még inkább színesedhetik.

A módszer és a feladatok kérdése sokszor felmerülő probléma-téma a magyar művészettörténet-írás történetében, sokan kísérelték meghatározni a korszerű igényeket. Fülep Lajos e célú munkásságára utaltam az imént, de említhetném például *Hekler Antal* (*Századok*, 1922), *Antal Frigyes, Vayer Lajos,* Aradi Nóra, Németh Lajos és mások fel-felbukkanó feladatmeghatározásait, akár a korábbi összefoglalók kritikusainak és elemzőinek (Ybl, Lyka, *Elek Artúr, Farkas Zoltán, Rabinovszky Máriusz, Hoffmann Edith,* Genthon István és mások, köztük az új monográfia szerzői is) tanácsait és józan ellenvetéseit. Legtöbbje a „leszűkített szemléletmód" féleredményeire utal, a feladatmeghatározók pedig éppen mindezek elkerülésére sarkallják a hazai művészettörténetírást. Amelynek történetét először talán *Zádor Anna* írta meg (1951), a művészetet a művészeti elettel és a kritikával, akár az irodalommal és a művészettörténettel *Perneczky Géza* kísérelte meg egybevetni a *Kortársak szemével* című között. Egy remélt és eljövendő utódjának lapjain több helyet fog a komparatika, a névmutatóban majd írók és költők, filozófusok, politikusok és mások neve is feltűnik, nem csak a szöveglapokon.

Egy szintézis „akkor mondható eredményesnek, ha általánosításaiból és a tények rendszerezéséből az is kiviláglik, hogy mely pontokon látszik fontosnak és célszerűnek a korszak további kutatása és milyen módszertani gazdagodás biztosítja a munka folytatását..." – írja Aradi Nóra a századfordulóról szóló akadémiai kézikönyv bevezetőjében. Tétele igaz, és erre az összefoglalásra is érvényesíthető, ha mondjuk egy tágabb horizontot és akár komparatikát értünk az általánosításokon. Az új könyvnek szinte létében rejlik e módszertani gazdagodás: egy teljesebb körkép és egy tágultabb horizont kísérlete, akár az újabb kiadásokban is. Mert mindezekre bizonnyal sor kerül – a siker aligha tagadható.

Bodri Ferenc

MŰVÉSZET
1985. augusztus / 54. old

Napló

Magyar Gábor festőművész kiállítása
Óbudai Pincegaléria,
1985. április 12.–május 5.

Fiatal szentendrei festőművész első budapesti bemutatkozásának adott otthont az óbudai Zichy-kastély pincegaléria: az 1953-ban született *Magyar Gábor*nak. Magyar Gábor fővárosi szabadiskolai felkészülését követően 1979-ben telepedett meg a művészeket még ma is mágneses erővel vonzó Szentendrén, s elvont nyelvezetű táblaképeivel itt jelentkezett először a kollektív tárlatokon. Az elmúlt évek terméséből ezúttal olyan önálló kollekciót állított össze, amely egy öntörvényű festői világ megszületését reprezentálja.

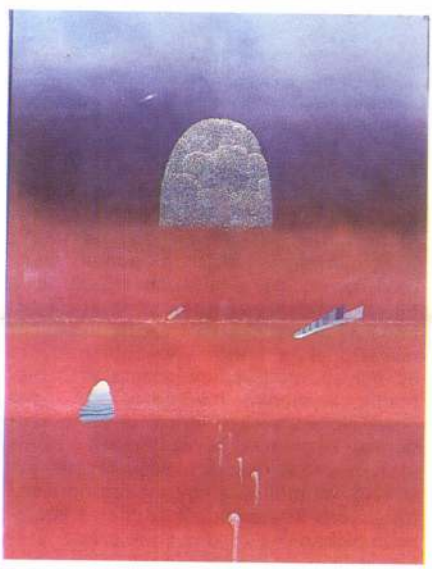

Magyar Gábor: Mitosz,
vegyes technika, 63,5x48,5 cm, 1984

Az óbudai tárlat kompozícióit szemlélve, tájékozódási pontokat keresvén fogalmak bukkannak fel a szemlélő emlékezetében: szürrealizmus, lírai absztrakció, absztrakt expresszionizmus, individuális mitológia. E kategóriák nem azt jelzik, hogy kevert, panelokból elegyített festői kifejezésekkel szembesülünk, hanem inkább azt, hogy Magyar alkotásainak formai, szemléleti párhuzamaira leltünk. A képi világ titkaihoz, az értelmezéshez, a tartalom felfejtéséhez azonban így még nem jutunk közelebb. Monokróm felületek, valóságos sikok és illuzionisztikus terek vonzásában jelennek meg a festő különös és furcsa motívumai, jelei. Általában nincs horizont, és soha nincs perspektíva, soha nincsenek figurák. A háttér – vagy előtér? – a határtalanság, a végtelenség érzetét kelti. A határtalanságban, a végtelenségben biztos ütemérzék, kompakt szerkezeti rend sorolja egymás mellé a spirálisba induló íveket, a „zámbóöcsis" botokat, a csőszerű képződményeket, a pontozott felületeket, a „mintha testeket". Ezek az egzakt módon meghatározhatatlan, csak nehezen körülírható *ízék* úsznak és lebegnek, vagy még inkább lógnak valamin, amit fönt elfelejtettek megkötni. Magyar Gábor visszavisszatérő jeleinek legfontosabb jellemzője, talán kulcsszava a „mintha": a szócska tartalma miatt – olyan, mintha, de mégsem, de mégis, mintha – lebeghet egy álomszerű közegben a geometrikus elemek és az amorf foltok hatását átélve maga a befogadó is. A bizonytalan bizonyosság vagy esetleg a bizonyos bizonytalanság világa ez. A viszonyokat, a történéseket, a kapcsolatokat, a konfliktusokat, a jelenségeket és az állapotokat a festő a konkréttól elvonatkoztatottan, szabad festői futamokat rögzítve közli, és sohasem ad pontos útbaigazítást a pontos hovatartozásról: az intellektus és az emóció egyaránt feldolgozhatja a motívumokat, rendszerüket. Az egyik lehetséges, szubjektív értelmezés szerint a bizonytalanság, a sejtelmesség, a töredezettség, a látszólagosság érzete hatja át Magyar Gábor avatott kézzel kimunkált táblaképeit, s végső soron autentikus válaszként fogadhatjuk el e festői megnyilatkozást világunk, időnk kihívásaira.

Magyar Gábor: Sapka-jármű, vegyes technika, 31,5x50 cm, 1983 (fotók Gajzágó J.)

Szentendre fiatal alkotója megtalálta saját festői nyelvét, és mondandójának lényegét is átérezni, érteni vélhetjük: az esély adott, az alkotói „én" befogadói „énné" alakulhat

W. T.

Vangelis
történetei I.
Hajnal

Szemben

Lebegő
lények

A SZENTENDREI

art·éria galéria

KIÁLLÍTÁSSOROZATA

2.

★ ★ ★

HOTEL KASTÉLY

SZIRÁK

1986.

JÚLIUS 10. – SZEPTEMBER 11.

MAGYAR GÁBOR

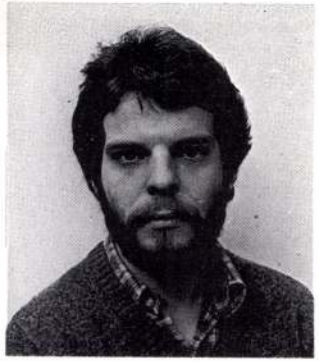

MAGYAR GÁBOR festőművész 1953-ban született Budapesten.
Autodidakta, 1983 óta vesz részt kiállításokon.
Művei szerepeltek: Dabas, Szolnok, Szentendre, Budapest, Szeged, Sopron, Eger, Debrecen, Meiningen, Madrid, Párizs, Varsó, Salzburg városokban rendezett kollektív kiállításokon.
Önálló kiállításai voltak:

1984. Budapest (Vasas Ifjúsági Ház)
1984. Szentendre (Vajda Lajos Stúdió)
1985. Budapest (Óbudai Pincegaléria)
1985. Budapest (M Galéria – Budapest Műszaki Egyetem)

1983. óta tagja a Művészeti Alapnak, a Fiatal Képzőművészek Stúdiójának és a Szentendrei Grafikai Műhelynek.
1986-ban díjat nyert az Egri Aquarell Biennálén.
Művei szerepelnek hazai köz- és magángyűjteményekben, illetve külföldi magángyűjteményekben.

GÁBOR MAGYAR, painter, was born in Budapest in 1953. He had no formal artistic training. He has been exhibiting since 1983.
Collective exhibitions: Paris, Madrid, Salzburg, Meiningen (GDR), Warsaw (Poland), Budapest, Szentendre, Szeged, Sopron, Debrecen and Dabas (Hungary)
One-man shows:

1984. Budapest (Vasas Ifjúsági Ház)
1984 Szentendre (Vajda János Stúdió)
1985. Budapest (Óbudai Pincegaléria)
1985. Budapest (M Galéria – University of Technology)

In 1983 he became a member of the Hungarian Art Foundation, the Young Artists' Studio and the Szentendre Graphic Workshop. In 1986 he won a prize at the Aquarel Biennale in Eger.
His works can be found in collections both in Hungary and abroad.

Magyar Gábor festőművész egyike azoknak a mai szentendrei festőknek, akiknek munkáin közvetlen szellemi kapcsolatok mutathatók ki a szentendrei festészet kiemelkedő alkotóival, azok közül is az egyik csúcsteljesítményt nyújtóval, Vajda Lajossal. Első pillantásra csak formainak tűnhet az apró pöttyökből felépített amorf alakzatok megjelenése Magyar Gábor képein, azonban alaposabb vizsgálat után kiderül, hogy Vajda késői nagy szénrajzainak egyenes folytatása az a festészet, amelyet Magyar negyven év után éleszt újjá saját alkotói módszerén átszűrve.
Tegyünk kísérletet ezeknek a misztikus képeknek a befogadására, e látszólag megfejthetetlen világ körülírására. Magyar Gábor képeire is igaz, mint sok más kortárs műre is, hogy a nyelvi funkcióról lemond, s kódrendszerét saját maga alkotja meg, egy meta-, pszeudónyelvet teremtve. Azonban bármilyen elvontnak tűnik is struktúrája művészünk festményeinek, bizonyos fogódzókat azért kínál a komoly érdeklődők számára. A képeket vizsgálva tetszetős arányú, jó ritmusú, legtöbbször kellemes színű formák jelennek meg sejtelmesen fénylő terekben. Ez a felszín. Ugyanakkor jelen vannak a vajdai mélységet ígérő gondolati és formai konstrukciók is. Egy kifejezetten irracionális, illúzionisztikus térben szerves alakzatokra emlékeztető formák jelennek meg, amelyek a tudatalatti érzelmi potenciálok materializációi. Nem véletlenül mondja a festő magáról, hogy "csak abban hiszek, amit érzek". De ezeknek a formáknak megjelennek a romboló alakzatai is, amelyek körülölelik ezeket az "érzelmeket", áthatolnak rajtuk, szétszórva őket a transzcendens, világító térben. Magyar Gábor képei így a médiumrajzokat felhasználó vajdai utat folytatják, nem a tudat túlvilági törvényei szerint, hamen líraibb érzelmi predesztinációnak engedve. Érdekesen jelennek meg a warburgi értelembe vett pátoszformák műveiben. Talán csak egyet emeljünk ki, mégpedig a gömbformát, amely hol tisztán, hol átalakulva, eltorzulva, kilyukadva jelenik meg, de tartalmazza a tökéletes, a fej az agy, a pantokrátor lába alatti éggömb, a boschi gyönyörök és szenvedések gömbjének ideáját egyaránt.
S hogy e pátoszformák továbbélnek a nonfiguratív művészetben, teljesen természetes. Ma már az irracionális, kozmikus világ éppoly realitás, mint száz évvel ezelőtt Cèzanne Mont Sainte-Victoire-ja, vagy Van Gogh auvers-i mezője, s éppen úgy több is önmagánál mint ezek voltak. Az irracionális táj lépés egy nagyobb szellemi szabadság felé, egy bizonytalanabb szabadság felé. Ezt a teret népesítik be Magyar Gábor képein az érzelmi tárgyak materializációi.
Bár teljesen irracionális struktúrákkal állunk szemben, nyugodtan kimondhatjuk, hogy romantikus alkotások Magyar Gábor festményei. Az érzelmi telítettség finom, szublimált képi jelei bukkannak fel, amikor misztikus terek megfogalmazás előtti és lét utáni formáival találkozunk ezeken a műveken.

Golovics Lajos

GÁBOR MAGYAR is one of the contemporary painters living in Szentendre whose works show a direct spiritual connection with the outstanding artists of the town, especially with one of the greatest: Lajos Vajda.
At first sight the appearance of the small dotted amorphus shapes might be seen only superficially linked to Vajda's charcoal drawings. A more thorough study, however, reveals that Magyar's paintings are direct continuations of Vajda's later works, revivied and transformed through his own creative approach.
Let us try to absorb these mystic pictures, to sketch this seemingly intangible world. It is true to say that Magyar's paintings, like many of his contemporaries', are free from all literary intentions, having created an abstract code system of his own. But however abstract, there are familiar points. Shapes in pleasant proportions and colours appear rhytmically in a mysterious shining space. This is the surface. And beneath the surface one finds a Vajda-like depth. Shapes resembling organic forms appear in an irrational, illusionistic space as materializations of subconcious emotional potential. It is no coincidence that Magyar says: "I only believe in what I can feel." But other destructive forms also appear, embracing, piercing and scattering these "emotions" in the transcendent, glowing space. In his pictures, Gábor Magyar empoys Vajda's approach using drawing, not according to the conscious laws of the other world, but following more emotional predestinations. "Pathos forms", in Warburg's sense, appear in an interesting way – one particularly should be mentioned: the globe, which is sometimes clearly visible, sometimes transformed, deformed, full of holes, but nevertheless equally representing perfection, the head, the brain, the universe beneath the feet of Christ Enthroned, and the idea of a globe of joy and suffering.
The existence of forms representing pathos in non-figurative art is natural. The irrational, cosmic world is just as much reality today as was Cezanne's Mont Sainte-Victoire or Van Gogh's Auvers Fields, and still much more.
The irrational landscape is a step towards greater spiritual freedom, towards a less secure freedom. Gábor Magyar populates this space with the materialization of emotional objects.

Despite the fact that we are faced with completely irrational structures, it can be said that Gábor Magyar's paintings are romantic creations. The delicate and sublime symbols of emotional origin appear in the mystical spaces of the instinctive and the spiritual.

Lajos Golovics

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRMONDÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

1975 5

VIGILIA

Budapest

Magyar Gábor

1021

MAGYAR GÁBOR MUNKÁJA

lehet és kell is meríteni. Senki sem vitathatja, hogy életműve azoknak a nagy vonulatoknak a sorát gazdagítja, melyekben oly gazdag szellemi életünk története, de amelyekre ritkán kapaszkodik fel a lomha szellem. Németh László gondolatvilágát megközelíteni — és vele mindenütt egyetérteni — igen nehéz feladat. De e rendkívül gazdag életmű annyi szellemi és lelki tanulságot kínál, amennyi bizonyára könnyebbé teheti az író által oly szívesen és sokszor emlegetett önépítés folyamatát. Juhász Ferencnek van igaza, aki az Új Írás áprilisi számában költői szépségű nekrológjában így búcsúztatja Németh Lászlót: „Hatalmas tiszta jellem volt, hatalmas tiszta szellem, még megroppantó tévedéseiben is, **összefoglaló akarat, mindig kristályosodási pontot kereső tudat, mindig a kristályosodást, az összkristályosodást szolgáló nagy teremtő szellemiség**". (Az olvasó pedig mint jelképes üzenetet veheti kezébe a Magvető-Szépirodalmi gondozásában megjelenő, filológiailag szinte hasznavehetetlen összkiadás **Sajkódi esték** című kötetét, benne a vallásos világnézetről szóló írással.)

Németh László egyike volt azoknak, akik mindig nyitott szívvel és lélekkel állottak minden új irodalmi és szellemi törekvés bölcsőjénél. Remek tanulmányaiban ő kovácsolta annak idején egységbe a Nyugat második nemzedékét, Szerb Antalékat, Szabó **Lőrincéket**. S azóta is érzékenyen reagált az új jelenségekre, a fiatalok szárnypróbálgatásaira. Ha az ő példájára érzékeny füllel figyelünk irodalmunk híradásaira, észrevehetjük, hogy napjainkban is készülődik — részben már meg is kezdte [illegible] — egy új írónemzedék, mely

okozza a
S ami
dolkodtat
újra és
nem hel
küszöbölh
ber e
alkalmait.

Vásárhe
1974) Mo
emberi
sek gyűj
drámaivá
Egyrészt
bálja az
ni a hit
geti a s
jellegzetes

A **Ma**
Miklós-kü
tosan el
Béláé),
kitűnő fr
érlelt m
gazdag
közelíthet

A Szen
lent me
1975. évi
hirdetésé
Püspöki
címmel,
lást köz
és lelki
meretébe
gazdagod
közelebb

Magyar Gábor: Az apostol (fametszet)

Vigilia, Budapest, 717
1973. ... 10.

Lajos Harsányi, né le 2[illegible]
riche en succès à l'âge de 76 ans. Il n
du chapître de Győr. Il fut enseveli
mort, Sándor Sík, son collègue-poète
VIGILIA lequel était en même temps
sa carrière, d'apprécier et mettre en re
que, d'indiquer son rôle de pionnier d
place qu'il a mérité dans la littératur
venu historique."

György Rónay était le premier à s
des poèmes de Harsányi en 1969, sous
mante, riche en détails biographiques
prominente dans la littérature catholi
lui, nous l'apprécions toujours comme l
nelles, et qui retenait le mieux l'atmo
la région de Rába, ne cessant pas de c
astes de pionnier de la littérature cath
Harsányi s'excelle dignement parmi l
prêtres-poètes. Si jamais l'histoire spi
écrite, son oeuvre n'y doit pas nulleme

Son influence sur notre poésie rel
aux yeux, si nous considérons le temps
Prohászka et ses collaborateurs voula
était toujours empreint de l'esprit jos
libérale la vie religieuse, l'autre l'a
phénomènes isolés dans la littérature
d'une littérature catholique consciente
trente). Il est évident que dans cette
de Harsányi (quoique non sans aucun
signifiant: le volume „Sur de nouvell
de la Société-St.-Etienne remarqua: Je
qui l'est davantage que ceux qui se
Un grand nombre d'enthousiastes ne
poèmes pour augmenter le niveau des
Nietsch a prédit que „La direction nou
d'imitateurs dans la littérature cathol
par une imitation factice (puisque tous
propre voix), mais plutôt par l'influenc
succédante.

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776
1974 — 6

VIGILIA
Budapest

Magyar Gábor
1021

Magyar Gábor
illusztrációja

atya megismerte ezt a világot és sors-
közösséget vállalt annak szegényeivel.
Rádöbbent — amit a filmen ki is mond
—: „Nem biztos, hogy Isten háza min-
dig ott van, ahová építették." („Is-
ten országa köztetek van" — mondta
Jézus.) A kizsákmányolással kiegyező
szeretet: hazugság. P. Gustavo Gutti-
érrez „Teológia és felszabadulás" cí-
mű könyvében azt írja, hogy az anyagi
szegénység, amelyet a Biblia undorító-
nak bélyegez, soha nem lehet keresz-
tény ideál. A helyesen — evangéliu-
mian — értelmezett szegénység: a lel-
ki szegénység, ez az igazi keresztényi
szegénység-eszmény, ami gyakorlatilag
a szegényekkel vállalt szolidaritást, a
kizsákmányolással szembeni harcot, a
kapitalista-feudalista körülmények kö-
zött a „hic et nunc" aktív forradalmi
magatartást jelenti. Erre az útra lé-
pett Jaime atya, amikor kápolnát lé-
tesített a nyomornegyedben, hogy ezen-
túl ne csak „kilátogasson" a munká-
sok közé, hanem közöttük is éljen.
Mintha az Utolsó Vacsora termében
volnánk, amikor az egyszerű oltárnál
— dísztelen faasztalnál — misézve ki-

A Vigadó Galéria tisztelettel meghívja Önt
és kedves családját
MAGYAR GÁBOR festőművész
kiállításának megnyitójára
1990. augusztus 15-én 17 órára a Vigadó Galériába
(Budapest V., Vigadó tér 2.)
A kiállítást megnyitja dr. HANN FERENC művészettörténész
Megtekinthető augusztus 15-től szeptember 9-ig
hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig.

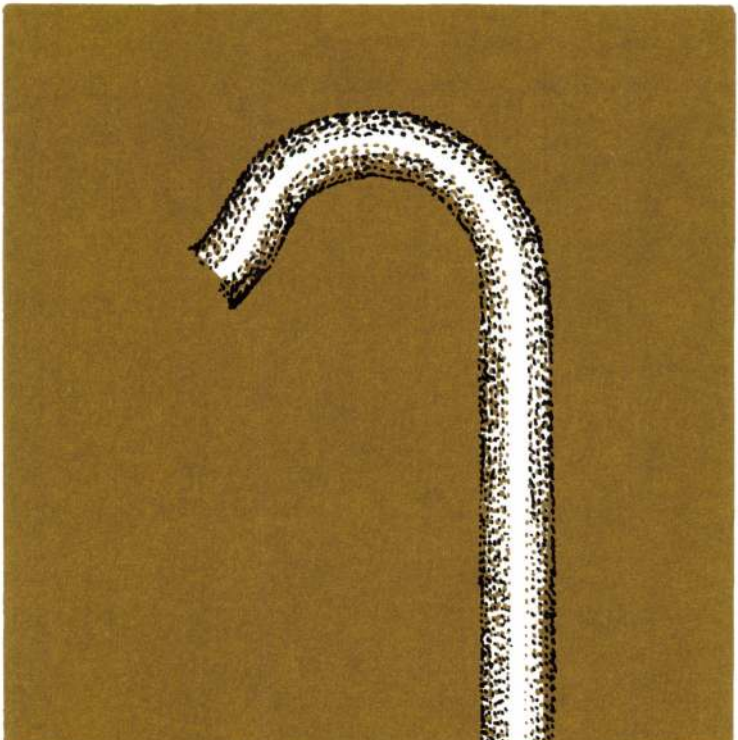

Magyar Gábor;

Szentendrei fiatal képzőművészek alkotásaiból nyílt kiállítás tegnap Szolnokon, a tárlaton szerepelnek Magyar Gábor művei

Szolnok Megyei Néplap, 1983. nov. 19.

Zsákcső

Magyar Gábor kiállítása

Már húsz hosszú esztendő telt el a szentendrei Vajda Lajos Stúdió megalakulása, színrelépése óta, ám az egyedülálló tehetségeket felsorakoztató, laza szövetségbe rendeződött művészcsapat tagjait nem követték újabb közösségek, s nyomukban nem jelentkeztek eruptív erejű művészegyéniségek sem; Szentendre kortárs művészetének fejlődéstörténetében ijesztő hiátusok, egyre szélesedő repedések keletkeztek. A város egyes periódusokban meghatározó jelentőségű művészete mintha lanyhulóban, visszaesőben lenne; szürkülőben az események, s egyre ritkábban születnek korszakjelző alkotások. Az időközben középnemzedékké érő fiatalok mellett bemutatkozásra csupán egy-egy magányos művész számára nyílt lehetőség a nyolcvanas évtizedben: ilyen, különálló utat járó alkotó a már tíz éve festőként munkálkodó *Magyar Gábor*, aki az augusztusi, szeptemberi hetekben a budapesti Vigadó Galériában vonultatta fel a közelmúltban alkotott műveit.

Magyar Gábor: XVI., 1989, olaj, vászon, 200×140 cm (fotó Gajzágó Jolán)

Mint a művész korábbi, a nyolcvanas évek derekán rendezett szentendrei és budapesti kiállításai tanúsították, Magyar Gábor különleges atmoszférát sugárzó, érzékeny színvilágú absztrakt-szürreális festői nyelvezetet dolgozott ki, s olyan motívumrendszert épített fel, amely valamiképpen kötődött Szentendre festői hagyományaihoz, elsősorban Vajda Lajos késői kompozícióihoz. Akkor azonban, amikor a kisméretű műveket nagyobb felületű vásznakká érlelte a festő, egy, a piktúrájának jellegét erőteljesen megváltoztató, redukciós eljárásra kényszerült: a motívumok számának drasztikus csökkentésére. A Vigadó Galéria belső kistermében kiállított hét vászon – mint kiindulópont – egy ígéretessé érlelődő festői világ termését testesítette meg – izgalmas, mély terek nyíltak, sejtések és borzongások indukálódtak vásznain –, de a fogadótérben és a nagyteremben bemutatott kilenc-kilenc alkotás már a kezdőponttól való elrugaszkodást, vagy még inkább: a teljes elszakadást illusztrálta. A monoton, fekete és arany háttér elé helyezett csupasz, csőszerű alakzatok, meghajló, vízszintesen vagy függőlegesen elhelyezett, itt-ott szabályos ívben meggörbülő-elforduló fekete-szürke formavariánsok ugyanis jelentéshordozónak elégtelenek, dekoratív motívumok gyanánt pedig üresek, megszokottak, banálisak. A cső-motívum – akár vezet valahová, a képtéren túlra, akár megszakad a képfelületen (mindkét esetben azt kérdezhetnénk: na és akkor mi van?) – sötét zsákutcába terelte Magyar Gábort: ide eljutni nem eredmény, innen tovább nem vezet út.

Az egyetlen befogadói lehetőség: reménykedni egy újabb alkotói fordulatban, amely minden bizonnyal a korábbi törekvésekhez való visszatérés lesz.

Wehner Tibor

NA-NE Galéria

Párizs, Róma, London, Koppenhága, München vagy éppen New York olyan világvárosok, ahol művésznegyedek is kialakultak. Ezt a kívülálló a galériák sokaságából is észreveheti, de ezek amúgy is vonzó idegenforgalmi helyekké váltak, útikönyvek célpontjai. Ami nem látható első pillantásra, az még fontosabb. Művészbarátságok és termékeny ellenszenvek, no és a közönségszimpátia hálózatai is léteznek arrafelé. Eme szellemi erővonalak közvetítik az alkotó energiákat, és gyakran túlélik az üzlethelyiségek tiszavirág-életű fénykorát. A legragyogóbb napokat a boltok nyüzsgő vernisszázsai jelentik. E galériák külön szociográfiával is rendelkeznek. A jóhiszeműek számára a legpompásabb kiállításmegnyitó elárulja, milyen hanyatlás küszöbén és ugyanakkor milyen kaszszasiker előtt állhat az éppen ünnepelt kiállító művész.

Mifelénk erről szó sem lehetett mindeddig. Már a művek és egyáltalán bármilyen kereskedelem léte is, negyvenvalahány éven át, eleve gyanús volt. A jobb művészet pedig ráadásul a kultúrpolitika által üldözendő jelenség, negatívum lett. Vernisszázst rendezni, amolyan népünnepélyszerűt, már csak a gyülekezési tilalom miatt is bajosan lehetett volna. Az „illegalitásban" azért csak-csak tartottak egyetkettőt.

A művészettörténet nagy korszakaiban és a jelentős izmusokban az architektúráé és személy szerint is az építészeké volt a vezető szerep. Ez a modernizmus végére elveszett. Az építészet csak a merev funkcionalizmus bukásakor került ismét előtérbe. Először talán Rómában nyíltak építészeti terveket műtárgyként kínáló galériák, például a *Moskovitzé*. *Paolo Porthogesi* maga tervezte űzlete a Spanyol lépcső tövében már valóságos posztmodern ékszerbolt. Az építész: olasz képviselő, és mellesleg, a Velencei Biennálé igazgatója is, de saját építészeti folyóiratot is kiad.

Szerényebb, omlatag patina lengi körül a Lónyay utcában most megnyílt *NA-NE Galériát*. Mintha *Bachman Gábor* egykori Munka Tett kocsmája született volna itt most újjá, de minden iróniától mentes, letisztultabb formában és funkcióban. Az első tárlaton három építész-, díszlet- és tárgytervező: Bachman Gábor, *Kovács Attila* és *Rajk László*, valamint *Szalai Tibor* építész, *Vida Judit* porcelán- és tárgytervezők, *Király Tamás* ruhaszobrász, illetve *Giorgio Söss* festődesigner, teozófus, zenész és *„Doktor"* (Czalbert János) orvos és tárgytervező közös kiállítása látható. Közös az a tárgylátás-látomás, melyben az objektek vagy azok acélkötelei-árnyai képesek korunk lendületét, feszült-fenyegetett szellemét interpretálni. Még Király Tamás ruháinak húsba vágó hatalmas csavarjai is kegyetlen bizsuk, Vida Judit szovjet avantgárdot idéző teáskannái is egyszerre mitoszok hajóira, a kemény rock hangszereire emlékeztető munkák. A „Doktor" tárgyai igazi meglepetést jelentenek, naiv városi sebész-báj jelenik meg ebben a folklórban. Maguk az építészek azt kínálják, amit az érdeklődők az elmúlt évek filmi-közéleti díszleteiből, a külföldi száműzetésre ítélt kiállításokról beszivárgott hírekből már ismerhetnek. Söss grafikai közreműködése szinte plasztikai erejű dekorativitást eredményezett.

A leginkább mindenesetre Bachman belsőtervéből és cégéréből árad az egyszersmind konstruktív és expresszív erő. Abban nyilvánul meg leginkább az előző rendszer bábkultúrája ellen vívott művészeti-szellemi küzdelem. Hamarosan a nagy múzeumokban is láthatók lesznek ennek a kazánlemez-acélrácsos tartó architektúrának az előzményei. Ilyen megközelítésben az optimistábbak talán anakronisztikusnak is ítélhetik a galéria mostani megnyitását. Valóban, éppen eddig lett volna igazi létjogosultsága, ha ez, és a még néhány létező kis társaság, élő, harcos, drámai erőt sugárzó nyitott műhelyt tudott volna alapítani. Az most a kérdés, mi történik majd azután, hogy az avantgárd politikai szembenállására nem lesz szükség. Vagy mégis van?

Egyelőre Bachman portáljának rom-architektúrája teljesen beleillik

A Vigadó Galéria tisztelettel meghívja Önt
és kedves családját
MAGYAR GÁBOR festőművész
kiállításának megnyitójára
1990. augusztus 15-én 17 órára a Vigadó Galériába
(Budapest V., Vigadó tér 2.)
A kiállítást megnyitja dr. HANN FERENC művészettörténész
Megtekinthető augusztus 15-től szeptember 9-ig
hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig

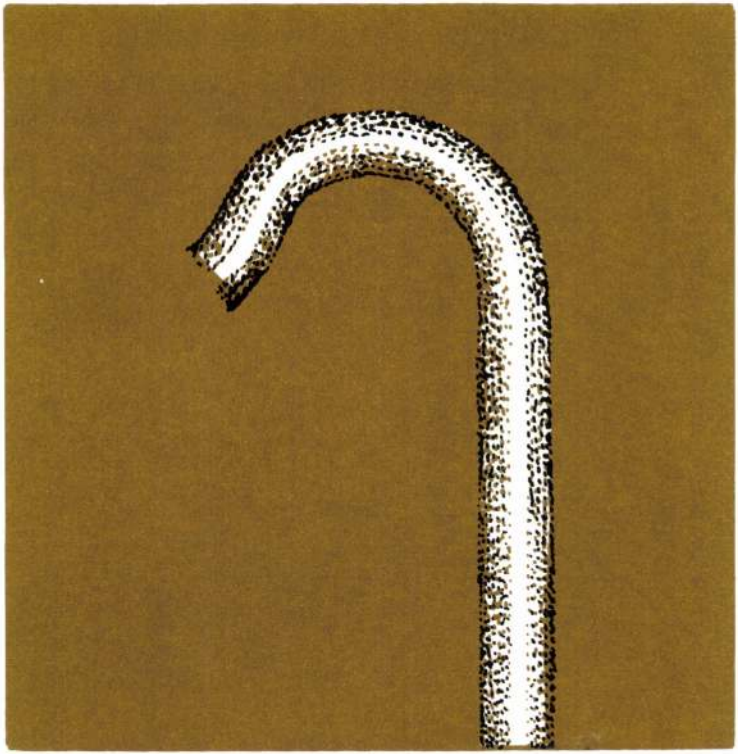

MAGYAR Gábor

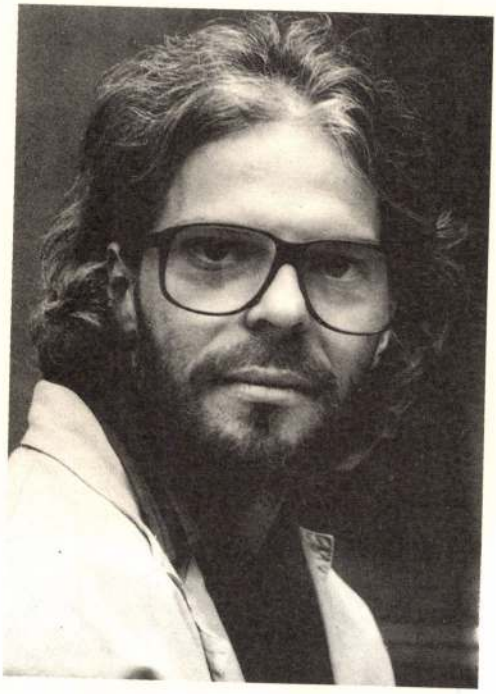

Magyar Gábor

1953 Budapest

Magyarország / Ungarn / Hungary / Hongrie

Autodidakta művész 1983-tól állít ki.	Autodidaktischer Künstler Stellt seit 1983 aus.	Autodidact artist Exhibits since 1983.	Artist authodidactique Expose dès 1983.
A Szentendrei Grafikai Műhely tagja	Mitglied der Graphischen Werkstätte Szentendre	Member of the Graphic Workshop of Szentendre	Membre de l'Atelier Graphic de Szentendre
Az Art'éria Alkotóközösség tagja	Mitglied der Galerie Art'éria	Member of the Gallery Art'éria	Membre de la Galerie Art'éria

Díjak / Preise / Prizes / Prix

1986. Aquarell Biennale, Eger (Hungary)
1988. Aquarell Biennale, Eger (Hungary)

Önálló kiállítások / Ausstellungen
One man shows / Expositions particulière

1984 Szentendre, Vajda Lajos Stúdió
Budapest, Vasas Ifjúsági Ház
1985 Budapest, Óbudai Pince Galéria
Budapest, M Galéria (Műszaki Egyetem)
1986 Szirák, Kastély Galéria
1987 Bologna, Associazione Culturale Italia—Ungheria
(Bak—Galambos—Magyar)
1988 Augsburg, Holbeinhaus
(Bak—Farkas—Magyar)
1990 Budapest, Vigadó Galéria
1991 Budapest, Fészek Klub, Herman terem

Kollektív kiállítások / Gruppenausstellungen
Collective exhibitions / Expositions collectives

1983 Szentendre, Szolnok
1984 Párizs (Espace Pierre Cardin, F), Budapest, Szentendre
1985 Madrid, Budapest, Ráckeve, Szeged, Sopron, Szentendre, Meiningen (D)
1986 Varsó (PL), Pori (SF), Delmenhorst (D), Budapest, Eger, Debrecen, Szentendre, Zsámbék, Salzburg (A)
1987 Amsterdam (Christie's, NL), Woerden (NL), Budapest, Szentendre, Miskolc, Gyula, Zalaegerszeg
1988 Graz (A), Stuttgart (A), Budapest, Bologna (Arte Fiera, I), Stockholm (Art Fair, S), Yokosuka (J)
1989 Szentendre, Szeged, Budapest, Vilnius (LT), Yokosuka (J)
1990 Berlin (D), Eger, Esslingen (D)
1991 Miskolc, Debrecen, Szombathely, Szolnok, Szekszárd, Budapest, Párizs (F)

MEGHÍVÓ

MAGYAR GÁBOR KIÁLLÍTÁSÁRA
A FÉSZEK MŰVÉSZKLUB
HERMAN LIPÓT TERMÉBE,
(BUDAPEST VII., KERTÉSZ U. 36.)
1991. NOVEMBER 26-ÁN
KEDDEN DÉLUTÁN 6 ÓRÁRA

A KIÁLLÍTÁST MEGNYITJA
ANDRÁSI GÁBOR MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

MEGTEKINTHETŐ: DECEMBER 13-ÁIG,
SZOMBAT—VASÁRNAP KIVÉTELÉVEL
DÉLUTÁN 2-TŐL ESTE 8-IG

MAGYAR Gábor Új Művészet 1992/4.

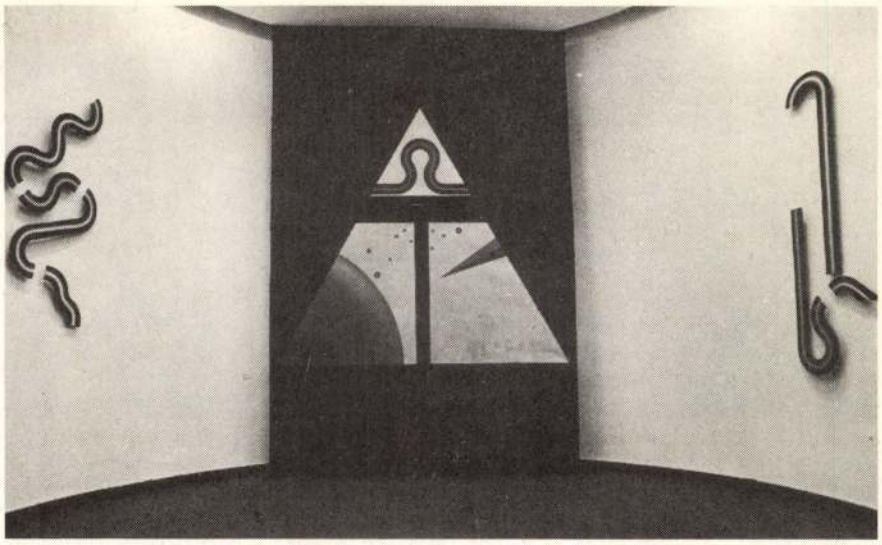

Részlet Magyar Gábor kiállításáról (Fotó Tahin Gyula)

Az aranyszínű háromszög

Magyar Gábor kiállítása

November végén a Fészek Klub Herman Terme adott helyet Magyar Gábor kiállításának. Vagy inkább kompozíciójának. A bemutatott három alkotás ugyanis egységes képi, gondolati rendbe illeszkedik, és így létrejön a „nagy" mű. Nehéz pontosan leírni a tárgyát, nekem úgy tűnt, mintha szabályos formába szerkesztett kozmosz lenne. A fekete mindenség (semmiség) az alapja egy aranyszínű háromszögnek, mely rendezett darabokra hullik szét, vagy áll épp ezekből össze. Az egymástól elmozdult darabokat látva egyszerre tágul és húzódik össze szemünk előtt a tér. Egyszerre teremtődik meg és robban szét a Föld. Elemei szerteszét szállnak áttörve, s ugyanakkor összefogva háromszögű keretüket.

Lüktető látvány ez. Szinte pulzál előttünk a kép, s ha a háromszög egyik csúcsát biztos iránynak vélnénk, máris belénk hasít az ellentétes mozgású szürke-fekete ék. Mintha egy nagy szívet is látnánk, mely minden dobbanás után teliszívja magát a körötte tekergő csatornákbéli folyadékból. A kompozíció központi része volna ez, melyet két, egymással szemben elhelyezkedő mű övez. Egy görcsösebb és egy nyugodtabb ívű, de egyformán szaggatott vonal, fémes-színű cső, csatorna. Beépülnek a központi képbe, zubogva átjutnak azon, s egymásba érnek.

Szaggatott harmónia — ezzel adható vissza leginkább Magyar Gábor kompozíciójának hangulata, bár ez az ábrázolás nehezen tűri a beskatulyázást. Bonyolult képi állítások előtt állunk. A képek megértést kérnek. A rendezők — megadva ezt — rátaláltak az anyag stílusának megfelelő, hangulatát befogadó Herman Teremre. *(Fészek Klub, 1991. XI. 26—XII. 13.)*

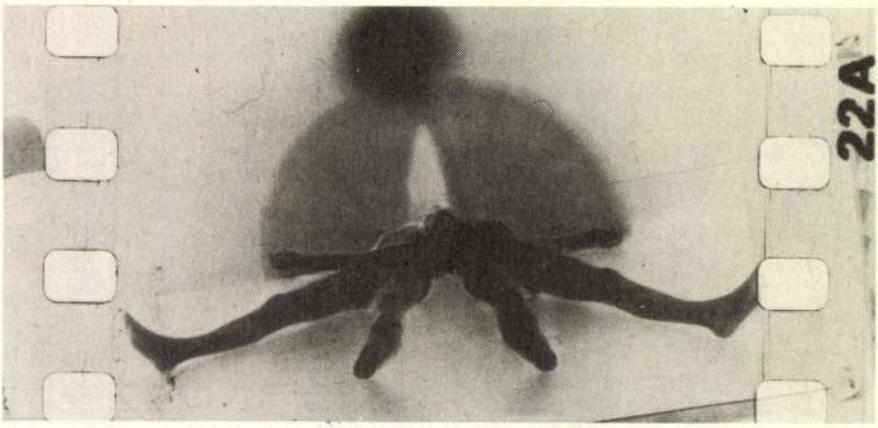

Gémes Péter: Cím nélkül, 1991

dó és egyidejű jelenlétét, az ellentétes minőségek szétválaszthatatlan egymásba mosódásának törvényeit manifesztálja. A szent és a profán, az

féle alkotóját szerepelteti, remélve, hogy a közönség vizuális kultúrája fejlődik.

*Gémes Péter*t a hivatalos művészeti élet nem kényeztette el az utóbbi évtizedben, pedig Varsótól Londonon át Sao Paulóig számos kollektív kiállításon vett részt műveivel. Voltak itthon is bemutatkozásai, de kiszorítva az alternatív áramlatok perifériájára. Egy modern médiumot, a fotót használja kifejező eszközként. A fotó azon kevés technikai újítások közé tartozik, ami tényleg megváltoztatta életünket és gondolkodásmódunkat. A művész a negatív filmek nyújtotta képvariációk mellett a kézjegyét is rajta hagyja alkotásain. Grafikai etűdjein valóságosnak nem mondható, de a színpadi térhez hasonló háttérben csoportosítja az emberi figurákat. Az elemek és a figurák ismétlődése, változó téri viszonya a

tudomásulvétele. A Krisztus előtti korok utáni nosztalgia fedezhető fel a szerepeltetett alakok „jelmezeiből". A tudomány, a művészet, a vallás konvergenciájában bízik az alkotó, miközben művészi készségét, technikai tudását és saját filozófiáját tárja elénk. Gémes kiragadott egy szeletet a képzőművészet szerteágazó területéből, s abban kíván maximálisat és eredetit létrehozni. Az egymásra helyezett negatív fotofilmek szereplői olyan emberek, akik egy-egy attributummal jelzik, melyik korból kívánnak a mához szólni. A művész a görög mitológia eszközeit adja egyiptomi beállítású alakok kezébe. Dárdák, íjak, kardok között a számos helyen megjelenő karika a folytonosságot, az emberi élet — az esendőség és a varázslat — visszavisszatérését szimbolizálja. A grafikák motívumai annyiban kötődnek a létező világhoz, hogy mindig mozgásban vannak: úsznak, hajlanak, szállnak egy tengermélyi, egy föld feletti világban.

A tárgyak és az ember poézise tűnik fel a ruhátlan alakokon. A teátrális beállítások és bizonyos fokig a szakrális fenségesség ábrázolása, érzelmi lelkületünket gazdagítja. Nincs szükség szavakra: a tárgyak és az alakok transzformációja művészetet teremt. *(Megyei Könyvtár Békéscsaba, 1991. XI. 20—XII. 15)*

CS. TÓTH JÁNOS

MAGYAR Gábor

ÉS 1992. szept. 25.

Magyar Gábor képei

Artéria Galéria
Szentendre, Városház tér 1.

Szeptember 25-én, délután ötkor nyílik a kiállítás, melyről Hudra Klára így ír: Bizánci pompa és szigorúság — a képzelet és a puritán konstrukció összefonódásai. Magyar Gábor képei a lényegbe vágó dolgokkal foglalkoznak...

MAGYAR Géza

90 3. 65
91. 9. 45
12. 50

Új Művészet

MAGYAR Gábor

XVI,, 1989, olaj,vászon, 2oox14o - 90. 3. 65

Új Müvészet

MAGYAR Gábor

ÉS 1991. • 25.

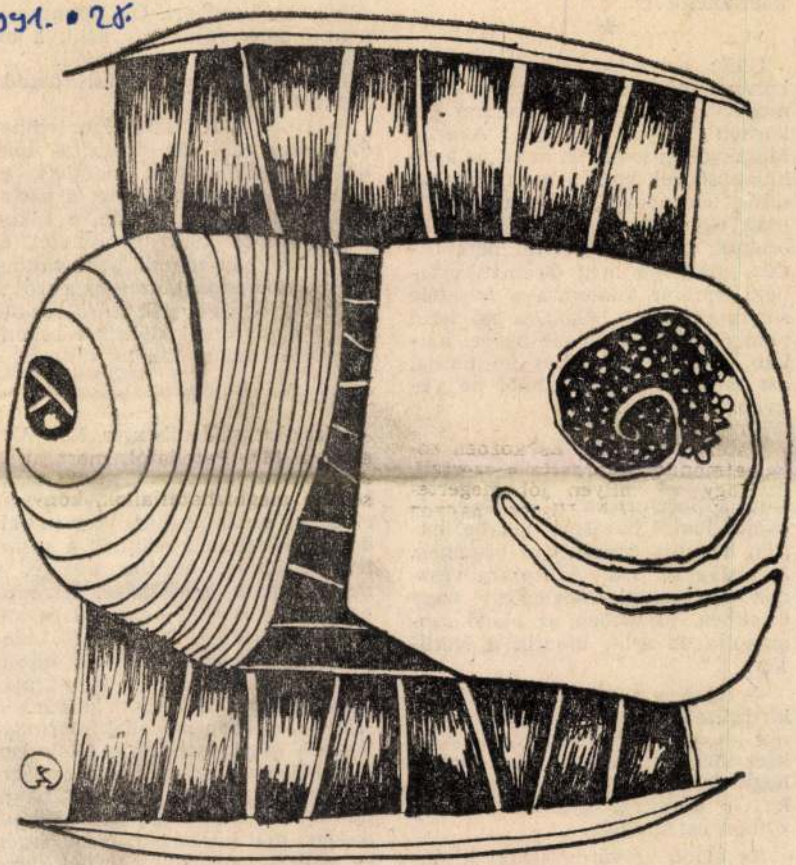

Magyar Gábor rajza

...végre ...hogadható termelékenységet — hát akkor most hagyjuk, hogy az új munkások tönkretegyék a munkaerkölcsöt?!"

★

Haifa belvárosa. Az élelmiszerboltban majd egy tucat nagytestű, mogorva, loncsos hajú eladónő félkörben a pult mögött. Akárha Moszkvában lennénk, azzal az apró különbséggel, hogy a polcok roskadásig tele áruval. A tíz deka sajt után ugyanannyi sonkát kérek — oroszul, mert hát ivritül nem tudok, másképp meg ők nem értenek. Amikor találomra a húszféle sonka egyikére bökök, a nő keze nem mozdul, maga elé nézve, halkan, hogy a pénztáros ne hallja, azt mondja: „Maga abból ne vegyen. Az drága."

★

Két házzal odébb, orosz antikvárium a Herzl utcán, Haifa Váci utcáján. Fiatal házaspár jön be, három hónapja érkeztek az országba. A kislányuk születésnapjára vesznek könyveket, meglepően nagy értékben. Miközben az eladó csomagolja az árut, kiöntik a lelküket:

— Hétéves a gyerek, de az itteni hirdetések már úgy megbolondították, hogy kislánykozmetikumokat kért könyvek helyett. Kész őrület, hogy ebben a nyomorult országban k...-t nevelnek gyerekekből, ha otthon ezt tudnák...

Az eladó vérvörös arccal kirángatja a könyveket a papírból és odavágja eléjük a bankókat:

— Maguknak ez nyomorult ország? Fogják a koszos pénzüket és

...programja az országba érkezők lakás- és elhelyezkedési gondjának megoldására, mindent a piacra bíz. Az új hazatelepülők ezért a kormánypártot teszik felelőssé súlyos helyzetükért. Ők bizonyosan nem fognak rájuk szavazni, a mi táborunkhoz tartoznak majd.

Ismeretlen úr a haifai uszoda pezsgőfürdőjében:

— Israel Gat tisztességes ember és kitűnő politikus, de tartok tőle, hogy amit magának mondott, az nem válik valóra: jövőre, a parlamenti választások idején, a Likud *leszocialistáz* majd bennünket, és az új olékban semmi nem válthat ki nagyobb undort, mint ez a szó...

Az új bevándorlók közül szinte senki nem tudott politikai rokonszenvről beszámolni.

★

Újra Jeruzsálemben, a Bait Vegan vallásos negyedben. A péntek este közeledtével felperdül, megpezsdül az élet, izzik a levegő: az emberek olyan feszült, lázasan boldog izgalomban készülnek a szombat ünnepére, mintha évente, s nem hetente ismétlődne. Itt nincsenek „oroszok" — ivritül és angolul beszélgető, fedett fejű, elegáns férfiak és asszonyok között sietek valami ennivalót venni, már megtanultam, hogy különben szombaton éhen maradok: Jeruzsálemben szigorúan zárva minden. Két hét alatt szerzett ivrit nyelvtudásomat, mind a húsz szót bevetem az akcióba, s jókedvű „Sabbat Salom"-mal búcsúzom. A két segéd — arabok vagy keleti zsidók, nem tudom — összenéz, és megvárván, míg kilépek a boltból, egyikük utánam kiált: *Do szvidanyija*.

És felnyerítenek.

Magyar Gábor

AZ ATLANTIS GALÉRIA
MEGHÍVJA ÖNT
"ATLANTIS II.- SZENTENDRE" KIÁLLÍTÁSÁNAK
ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSÁRA
1993. MÁRCIUS 25-ÉN DÉLUTÁN 6 ÓRÁRA
Megnyitja:
"Happy Dead Band"

*

A tárlat megtekinthető 1993. március 26-tól május 26-ig
Atlantis Galéria, Budapest, Váci út 156.

KIÁLLÍTÓ MŰVÉSZEK

Aknay János
Bereznai Péter
Bukta Imre
Gaál József
Jovián György
Kalmár István
KENTAUR
Kótai Tamás
Krizbai Sándor
fe Lugossy László
Lukács Tibor
Magyar Gábor
Márkus Péter
Nagy Árpád
Orbán Attila
Pacsika Rudolf
Pirk László
Regős István
Rényi Krisztina
Sinkó István
Stefanovits Péter
Szirtes János
Szurcsik József
Vincze Ottó
Wahorn András
ef Zámbó István

MAGYAR Gábor

Hann Ferenc

Magyar Gábor képei
Szentendre, Vajda Lajos Studió

Új Tükör, 1984. június 24. XXI. évf. 26. sz. 3-4.

ell

ai feldolgozás szempontjairól.
ob folytatandó.
bevonása kívánatos. Elsősorban a
ciós tevékenysége keretében.mü-
ykedő szakemberek foglalkoztatása
ábbi 5-7 fő folyamatos megbizását
s pénzkeretről a főváros illeté-
yalást kezdeni.

MAGYAR GÁBOR

KIÁLLÍTÁSA

nyílik az

art·éria galéria **ban**

2000
SZENTENDRE
Városház tér 1
Telefon: 26/10-111

1992. Szeptember 25.-én.

17 órakor

A kiállítás nyitva:
hétfő kivételével
naponta de. 10-től du. 6-ig.
Október 4-ig.

Timár Árpád

Budapest

Lilló i 119.

1091

MEGHÍVÓ

MAGYAR GÁBOR

KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSÁRA

A MŰVÉSZTELEPI GALÉRIÁBA

(SZENTENDRE, BOGDÁNYI ÚT 51.)

1993. JÚNIUS 18-ÁN, PÉNTEKEN DU. 6 ÓRÁRA

A KIÁLLÍTÁST MEGNYITJA

HUDRA KLÁRA MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

MEGTEKINTHETŐ JÚLIUS 27-ÉIG,

HÉTFŐ-KEDD KIVÉTELÉVEL

DE. 11-TŐL DU. 5-IG

ÚJ MŰVÉSZET SZERKESZTŐSÉGE
BUDAPEST
Báthori u. 10.
1054

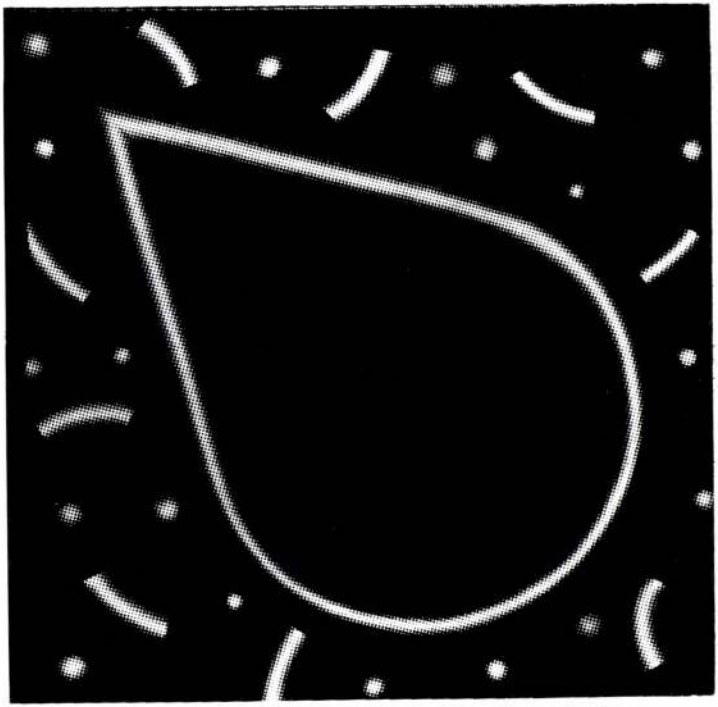

MAGYAR GÁBOR
KIÁLLÍTÁSA

nyílik az

art•éria galéria ban

2000
SZENTENDRE
Városház tér 1
Telefon: 26/10 111

1992. Szeptember 25.-én.

17 órakor

A kiállítás nyitva:
hétfő kivételével
naponta de. 10-től du. 6-ig.
Október 4-ig.

Új Művészet
Nakertősége
Budapest
Báthory 10.

1054

MAGYAR Gábor

kiáll. Óbudai Pincegaléria, 1985.ápr.12.-máj.5.

ism. W.T.[WEHNER Tibor] = Művészet, 26, 1985, 8. 54., ill.

+ Magyar Gábor festőművész kiállítása

mélyében magyar
n az idei Herder-
zött. A díjat ked-
tt a bécsi egyete-
ották át ünne-
ségek között —
nint 1964 óta min-
sztendőben — hét
ve kelet-európai
, tudósnak. A
F. V. S. és a bázeli
Alapítvány által
létrehozott díj ki-
i azok lehetnek,
áló bizottság sze-
tettek országuk,
ulturális, tudo-
pcsolataiért.

rabás Jenő egyetemi tanár elsősorban települési, építkezési és gazdálkodási kérdésekkel foglalkozik, kötetei jelentek meg a magyar népi építészetről, ismert magyar néprajzi atlasza. Az ez évi Herder-díjasok közül a görög *Manolisz Andronikosz* régész posztumusz kapta meg a díjat. A kitüntetettek között van *Boeaga Dimitrova* bolgár írónő, *Zmaga Kumer* szlovén népművész, *Stefan Kaszynszki* lengyel irodalomtörténész és germanista, *Jíri Koralka* cseh történész és *Ion Nicodim* román festő.

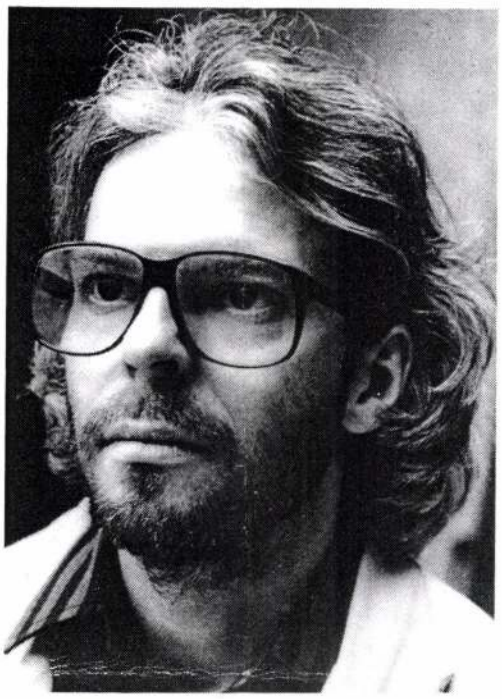

MAGYAR GÁBOR

"JELEK FEKETE-FEHÉRBEN"
DOROTTYA GALÉRIA - BUDAPEST
1995. JANUÁR 5-28.

"SZINTÉZISKISÉRLET" 1990-1995
ÚJPEST GALÉRIA - BUDAPEST
1995. NOVEMBER 3-25.

Az ikon szó eredeti - kép - jelentésén túl a bizánci festészet centrális kompozíciójú, transzcendens világot sugalló képeire is utal. Az ikonok felépítése igen tudatosan szerkesztett, konstruktív sémát követ. Így nem is olyan különös, hogy egy, az absztrakció irányába induló festő, a kánonszerű előírásoktól ugyan elszakadva, ennek az archaikus kompozíciós rendszernek a felhasználásával hozza létre végtelenül letisztult képeit.

Az 1983 óta kiállító Magyar Gábor festészetének alakulásában az absztrakció folyamatot jelent. Kezdetben a mai posztmodern megoldásaihoz hasonló eredményeket ért el a tárgyi világ elemeinek a képek terébe való emelésével. Ez a tér akkori képein egyfajta virtuális tér, melyben izomköteg-szerűen burjánzó, gyakran növényi formákat is felidéző dekoratív elemek fogják össze a színesen tobzódó formákat.

Már ebben a korszakban is megjelennek absztrakt, konstruktív formai elemek - a spirál, a hasáb, a gömb - és e burjánzó szín- és formavilágon belül mintegy kontrasztként, a nyugalom, a belső rendszer jelzőpontjaiként kapnak szerepet, hogy azután - az absztrakciós folyamat következő fázisaiban - fokozatosan főszereplővé lépjenek elő. A letisztult képtérben a szimbolikus tartalommal bíró formák mellől elmarad az amorf, színes kontextus. A színek lényegében csak a középkori ikonokra utaló aranyra, a kék és a szürke eget idéző színpárosára, meg egyes földszínekre korlátozódnak, hogy azután, mintegy a redukciós folyamat lezárásaként, a fekete-fehér kontrasztjára egyszerűsödjenek.

Mindezzel párhuzamosan a kompozíció is egyre letisztultabbá válik. A vissza-visszatérő motívumokból kialakuló koherens világ szerkezete a centrális, ikonszerű felépítés irányába fejlődik. Ez a kompozíciós elrendezés foglalja magába az uralkodóvá váló ambivalens formát, a cseppet.

Ambivalens ez a forma vizuális és érzelmi szempontból is. Az egyszerre nyitott és zárt, a gömb befejezettségét megszakító - a korábbi képeken nyomonkövethetően a gömb és a hasáb szimbiózisát megvalósító - térhatású geometrikus alakzat egyszersmind antropomorf képzeteket is kelt, egy emberi fej leegyszerűsített sémáját idézve fel. A sík háttér előtt megjelenő nyitott-zártságában, a valóságon túlmutatva, a térben lebeg, mintegy megnyitva a perspektívát a távolabbi világok felé.

A vásznak nagy mérete pedig csak fokozza ezt a forma és kompozíció által sugallt végtelenség-érzést.

A színek és formák redukciójával párhuzamosan, szinte észrevétlenül, egy új elem jelenik meg a képek szigorúan konstruált terében: a belső fény. A visszaverődő fény már korábban is jelen volt a csőszerű motívumon, a spirálon megcsillanva, de most, a kontúroktól megfosztva, ezek az elemek a fekete háttérből egyfajta belső izzással csillannak elő.

Transzcendens művészet-e Magyar Gábor festészete? Mindenképpen az, ha a végtelen élményére való fogékonyságot és a megragadására irányuló vágyat a transzcendencia igényének kritériumaként fogjuk fel. S az hatásában is, ahogy a középkori székesegyházak magasra táruló boltozata által sugallt élményhez hasonlót kelt a nézőben. Hiszen ezek az épületek is azonos belső szándék, a végtelenség felé való törekvés megnyilvánulásaként jöttek létre.

Magyar Gábor festészete a konkrét tárgyi világtól egyfajta szellemi magasság felé irányuló absztrakciós folyamat eredménye, s a születő élményt a kiállítás, mint egész - a képek egymás közötti kölcsönhatása - csak még hangsúlyosabbá teszi.

Tészabó Júlia

Magyar Gábor

A Műcsarnok meghívja Önt

MAGYAR GÁBOR

festőművész

JELEK FEKETE-FEHÉRBEN

című kiállításának megnyitására

1995. január 5-én, csütörtökön 17 órára

A kiállítást megnyitja
HUDRA KLÁRA
művészettörténész

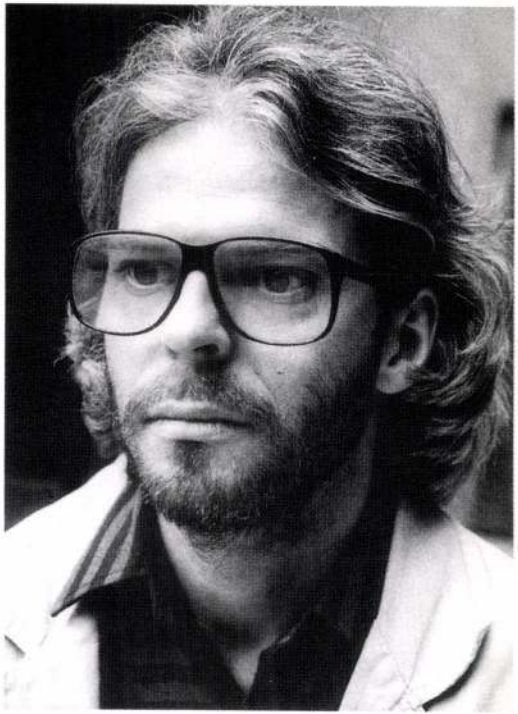

A kiállítás megtekinthető
1995. január 28-ig
vasárnap kivételével
10 – 18 óráig
Dorottya Galéria,
Budapest V. Dorottya utca 8.

A megnyitót támogatja a Törley

Magyar Gábor

1953 Budapest

Magyarország / Ungarn / Hungary / Hongrie

Vigadó Galéria, 1990

Autodidakta művész
1983-tól állít ki.

Autodidaktischer
Künstler
Stellt seit 1983. aus

Autodidact artist
Exhibits since 1983.

Artist authodidactique
Expose dès 1983.

Önálló kiállítások / Ausstellungen / One man shows / Expositions particulière

1984. Szentendre, Vajda Lajos Stúdió
Budapest, Vasas Ifjúsági Ház
1985. Budapest, Óbudai Pince Galéria
Budapest, M Galéria (Műszaki Egyetem)
1986. Szirák, Kastély Galéria
1987. Bologna, Associazione Culturale Italia-Ungheria
(Bak-Galambos-Magyar)
1988. Augsburg, Holbeinhaus
(Bak-Farkas-Magyar)
1990. Budapest, Vigadó Galéria

Kollektív kiállítások / Gruppenausstellungen / Collective exhibitions / Expositions collectives

1983. Szentendre, Szolnok
1984. Párizs, Budapest, Szentendre
1985. Madrid, Budapest, Ráckeve, Szeged, Sopron,
Szentendre, Meiningen (Germany)
1986. Varsó, Pori (Finland), Delmenhorst (Germany),
Budapest, Eger, Debrecen, Szentendre,
Zsámbék, Salzburg
1987. Amsterdam (Christies's), Woerden (Holland),
Budapest, Szentendre, Miskolc, Gyula,
Zalaegerszeg
1988. Graz, Stuttgart, Budapest, Bologna (Arte Fiera),
Stockholm (Art Fair), Yokosuka (Japan)
1989. Szentendre, Szeged, Budapest, Vilnius
(Litvánia), Yokosuka (Japan)

Díjak / Preise / Prizes / Prix

1986. Aquarell Biennale, Eger (Hungary)
1988. Aquarell Biennale, Eger (Hungary)

A Szentendre Grafikai
Műhely tagja

Az Art'éria
Alkotóközösség tagja

Mitglied der
Graphischen Werkstätte
Szentendre

Mitglied der Galerie
Art'éria

Member of the Graphic
Workshop of
Szentendre

Member of the Gallery
Art'éria

Membre de l'Atelier
Graphic de Szentendre

Membre de la Galerie
Art'éria

Megkísérelvén verbális eszközökkel leírni, jellemezni Magyar Gábor képeit, vállalkozásunk könnyen kudarcba fullad: az újabb és újabb próbálkozások az elvont művészet többértelműségének zsákutcáiba vezetnek. Csekély vigasz, hogy annyit bizonyosan megállapíthatunk – az 1985-ben rendezett, óbudai önálló kiállítás óta született művek nagyméretű vásznak gyanánt rögzítődtek; a korábbi kis képfelületeket hatalmas síkok és szédítő mélységű, illuzionisztikus terek váltották fel. A művészi attitűd, a szemlélet – ha a nyolcvanas évek első szakaszának terméséhez hasonlítjuk, viszonyítjuk (veszélyes manőver) a nyolcvanas évek második felében létrejött alkotásokat – nem változott, jóllehet a motívumkincs módosult, és az utolsó néhány mű radikálisabb, a korábbi formakincstől való elrugaszkodást, s a puritán, szűkebb kifejezőeszköz-rendszerhez való közeledést jelez.

Magyar Gábor absztrakt és szürreális címkékkel jelölhető festészetének központi eleme – belépvén az egyik, bevezetőmben jelzett zsákutcába – az árnyékként mintegy vászonra vetődő, apró pontokból kialakított raszterfelület, ez a sűrűsödő-ritkuló közeget sejtető, hálószerű forma, és a burjánzó, izomszerű köteget imitáló, a megkötözöttség érzetét sugárzó, rabság-látszatot keltő struktúra. Az első a felület, a második a test illúzióját hordozza, s megjelenésük nemcsak a formai rokonság okán kapcsolja Magyar Gábor piktúráját a nagy szentendrei festőelőd, Vajda Lajos munkásságához: a titokzatosság, a rejtélyesség, a borzongások világa mindkét művészé. Magyar Gábor a nyolcvanas évek második felében alkotott képein még dekoratív atmoszférát teremt a részletelemek felvonultatásához a finom derengésként, megfoghatatlan rezdülésekként is értelmezhető íriszes átmenettel, hogy aztán a közelmúltban szakítva a motívumhalmozással monokróm felületek – ez gyakran maga a tiszta arany ragyogás – előtt jelenítse meg képének egy-egy kiemelt hangsúllyal középpontba állított geometrikus elemét. Magyar Gábor számára – és ismét csupán egy feltételezés következik – a kép színtér: a geometrikus és az amorf formák és testek, képződmények és fantázia-szülemények ellentétének ütköztetésére és ellentétének összebékítésére. A művek különös, pulzáló feszültsége onnan is eredhet, hogy nem tudható: összecsapásról vagy összesimulásról van szó. A színtér lezáratlan, s ezért nem szemlélhető sem kívülről, sem távolról, sem befejezett, változtathatatlan, független tartományként; az elvont történések és állapotok nyitottak, a mű általában képből induló és képhatárokon illuzionisztikus módon túlfutó, a képszéleken túlról induló és a képben véget érő egységekből (?) épül. A legújabb alkotások pöttyözött felületei, játékos gömbjei, semmibe nyúló-lebegő spiráljai mintha azt jeleznék, hogy Magyar Gábor festészete – a vészterhes, borúsabb előzményeket követően – könnyeddé, derűssé, már-már vidámmá vált.

A következő önálló kiállítás alkalmával – mondjuk – legyen ez a kiindulópontunk.

1990. június

WEHNER TIBOR

1988-ban (Bak Imrével és Farkas Ádámmal együtt) a Holbein házban mutatta be a Kunstverein Augsburg. Mint autodidakta kedveli a szabad, részben szürrealista figurációkat, melyek szabad teret engednek egyrészt a művész, másrészt a látogató fantáziájának.

1988.

DR. STEFAN VOGEL

Magyar Gábor művészetét a szentendrei tradíció újraértelmezése és a nyolcvanas évek új impulzusainak beépítése határozza meg. Míg korábban egy jellegzetesen „poszt-szentendrei" motívumokból álló, eklektikus forma-rendszert alakított ki, addig az elmúlt fél év a radikális egyszerűsítés és az architektúrális szemlélet jegyében telt el.

A kiállítás alapvetően három műcsoportot mutat be: az elsőben jól láthatóak a szentendrei formaelemek és motívumok, egy ekliktikus és ornamentális szemléletben átfogalmazva; a másodikban átértelmeződik az „alap", és térré, mélységgel rendelkező mögöttes tartománnyá válik, ami „előtt" testként jelennek meg a formák; s a harmadik műcsoport a mai törekvéseket mutatja, melyekben a képtábla tárggyá válásának lehetőségeit vázolja fel a művész.

Ezzel az átalakulással egyidejűleg feltűnik néhány archetipikus motívum is: mindenekelőtt a kapu, mely az egyik szférából a másikba való átlépés szimbóluma. Ennek az archetipikus motívumnak a feltűnésével a korábbi tarkaság, ornamentalizmus, színesség eltűnni látszik, s a fekete-szürke monotóniája válik uralkodóvá. Ezzel Magyar Gábor a redukció útjára lépett, de egy olyan redukcióéra, mely megőrzi a választott motívum jelentésgazdagságát.

1990. július

HEGYI LÓRÁND

SAJTÓ

Nem elég önkritikus a magyar sajtó

Ezzel a címmel közölt beszélgetést a szegedi „Gyerünk" című egyetemi lap december 12-i számában Jelenits Istvánnal. Ennek legtanulságosabb, számunkra is megszívlelendő gondolataiból idézünk. (Az interjút Andok Mónika készítette.)

■ *A magyar újságírás hagyományai az irodalomban gyökereznek. A századelő lapjainál neves írók dolgoztak. Ma egy másfajta, tény alapú újságírás van kialakulóban. Önnek mi a véleménye erről a folyamatról?*

— Én úgy gondolom, szép dolog volt, hogy az újság irodalmi szintű és értékű dolgokat akart adni. Ez nemcsak stílus kérdése, hanem hitelességé és mélységé is. Az egyszerű ember is megérdemli, hogy értékes dolgot kapjon. Nemcsak annak öröm ilyeneket olvasni, aki az író nevét már máshonnan is ismerte, hanem mindenkinek, aki a világ dolgaiban szeretne eligazodni. A gondolkodás kalandjára majdnem minden ember meghívható. Az újságok rangját épp ezek az irodalmi írások adták. Ha ma ez kevésbé igaz, akkor az azért van, mert itt is elöntött bennünket a tömegtermelés. Előttem van Pilinszky János története. Amikor bizonyos művelődéspolitikai megfontolásokból az Új Embernél helyezték el őt, akkor a szerkesztők úgy gondolták: nem tudják újságíróként alkalmazni. Egy ilyen nehezen érthető verseket alkotó költő nem tud hétköznapi dolgokról, egyszerű embereknek írni. Ezért a lapnál egy ideig újságkötegeket postázott, míg a főszerkesztőnek meg nem esett rajta a szíve. Megkérte, készítsen — házi használatra — recenziót az újonnan megjelent könyvekről. Ezeket az írásokat elolvasva jött rá a szerkesztő, tulajdonképpen közölhető szövegek. Így kezdődött Pilinszky újságírói pályája.

■ *Milyennek találja a mai sajtót?*

— A jelenlegi újságírásban gyakran leírnak olyasmit, ami félreértett, félig értett, kicsavart mondatokon nyugszik. Ezek nem informálják az olvasót, hanem dezinformálják. A szó becsületét komolyan kell venni. Az evangéliumban benne van, hogy minden feleslegesen kimondott szóról számot kell adni. Aki ezen nő fel, az lelkiismereti késztetést érez, hogy a szavak tisztaságára ügyeljen. S ezt a tisztaságot ritkán teremti meg az indulat. Felelősségtudat, béke és körültekintés kell hozzá. Nem azt kell nézni, mi az, ami még kimondható, hanem azt, miből nem lesz félreértés. Néha úgy érzem, a semmi körül folynak a sajtóviták, indulatokat gerjesztve. Persze egyszer-egyszer lehet maga a valóság is felháborító. De ne félreértések miatt háborodjunk fel, ha már egyszer felháborodunk. Ezekről az esetekről kellene írni és tanítani a leendő újságíróknak: így nem szabad.

■ *Milyen lenne a katolikus sajtó, ha ideálisan működne?*

— A már említett „szavak tisztasága" mellett fontos lenne a változatosság, sokszínűség. Korábban a katolikus sajtóban ez nem volt, nem lehetett meg. S most sem tud megszületni, mert nincsenek meg az anyagi és egyéb feltételek. Ezért a gondok abból adódnak, hogy egy lapnak kell sokféle igényt kielégíteni. De az olvasó sajnálja rá a pénzt, ha csak a lap egynegyede az övé, az ő igényei szerinti. Sokszínűségre lenne szükség, hogy a különböző korosztályok, életformák, régiók mind képviselve legyenek.

■ *Különféle pápai enciklikák megszabják, miként dolgozzon egy katolikus újságíró. Többek között megjelenés előtt meg kell mutatnia írását egy plébánosnak. Ez egyfajta cenzúra.*

— Nem riadnék meg attól, hogy valaki megnézze, mit akar közölni az újságíró. Az én számomra az a kérdés, ki az aki megnézi. Több szem többet lát. Nem hiszek abban, hogy az újságíró abszolút biztos személyiség, aki a közvélemény irányítását felvállalhatná. Épp a félreértések elkerülése végett lenne jó, ha egy pap is látná az írást. Lehet a szövegen alakítani anélkül, hogy az ember lelkiismeretébe gázolnánk.

■ *Tapasztalt-e nem katolikusoknál előítéletet a katolikus sajtóval szemben?*

— Biztos van, akiben van. Talán nem ok nélkül. Másokban meg várakozás van, türelmetlen várakozás, esetleg csalódás. De lehet értetlenség is a dolog mögött. Ilyet többször tapasztaltam beszélgetés közben, baráti körben.

■ *Ön szerint az egyházi vezetés miként viszonyul a médiumokhoz?*

— Külön apparátus kellene az egyházon belül, amely a médiumokkal foglalkozik, s alkalomadtán tanácsaival segít a püspököknek. Mivel az elmúlt negyven évben médiaszakértőkre nem volt szüksége az egyháznak, ezért még nincsenek megfelelő szakembereink.

■ *Mit gondol, kritikus, önkritikus-e a katolikus sajtó?*

— Attól félek, nem eléggé. Negyven év emlékei nem múlnak el könnyen, nem lehet csak úgy magunk mögött hagyni. A katolikus lapok, kiadók egy bizonyos közönségre mindig számíthattak. Egy réteg fixen megvette a kiadványokat pusztán azért, mert katolikus. Nem számított, jó-e vagy rossz. Nem működött, s ma sem működik egy normális visszajelzési rendszer. Ennek egyik oka, hogy az emberek leszoktak a visszajelzésről, a másik, hogyha mégis megtörténik a visszajelzés, az újságírók akkor se veszik figyelembe.

■ *Elegendő-e az a műsoridő, amennyivel ma rendelkezik az egyház a televízióban?*

— Roppant kevés a mostani műsoridő. Az a helyzet, hogy a katolikus karakterű műsoroknak nem szabadna kiállításszerűnek lenniük. Van öt perce, s mindent bele akar sűríteni. Versenyfutás van a tévében az anyagiak miatt, a társadalomra gyakorolt hatás miatt, a szabadság miatt. Úgy gondolom, a szabadság nem egy pokróc, amit le kell húznom a másikról, hogy nekem több jusson belőle. A szabadság olyan, hogy minél több van a másiknak, annál több van nekem is. Szerintem rengeteg haszontalan dolog hangzik el a rádióban, televízióban: ésszerűbben is fel lehetne használni ezt az időt. A katolikum nem ott kezdődik, hogy akkor most az egyházról kell beszélni. A katolikus ember akár az Esti mesét is másképp képzelheti el. A katolikum a kultúrát láthatatlan szálakkal szövi be. Nem elzárkózó, nem kirekesztő, s nem felszínes. Foglalkozik a világgal, de a maga módján. Fontosnak tartanék egy katolikus szempontú sajtószemlét. Itt nem ítéletalkotásról lenne szó, hanem egy új nézőpont megnyitásáról. Ezenkívül lehetne egy olyan fóruma is a kereszténységnek, ahol az élet dolgairól lehetne megnyilatkozni: irodalomról, közgazdaságtanról. Vannak-e rá embereink? Az már más kérdés.

Sajtóapostolok kerestetnek!

Hónapról hónapra nehezedik helyzetünk. Nemcsak a nyomtatott sajtó egészét sújtó áremelések nyomasztanak, a papírárak, a nyomdai költségek és a postai díjszabások szinte ugrásszerűen megállíthatatlannak látszó követelése, de még ennél is jobban a lapterjesztés mind fájdalmasabb megoldatlansága.

Felmérhetetlen segítséget jelentenek számunkra azok a plébánosok, káplánok — terjesztőink —, akik ezer egyéb elfoglaltságuk mellett is időt szakítanak arra, hogy a katolikus sajtó termékeit árusítsák. Nélkülük nyilván már rég összeomlott volna a katolikus irodalom és sajtó, megszűnt volna az olvasók és a lapok kapcsolata, s még határozottabb egyeduralmat gyakorolnának azok az orgánumok, amelyek a vallásos világnézet iránt nem táplálnak túlzott jóindulatot.

Tudjuk, azok az olvasói rétegek, amelyek a katolikus sajtó mögé sorakoztak föl, napról napra ugyancsak nehezebb helyzetbe kerülnek, noha mást sem hallunk és olvasunk, mint hogy ők tovább nem terhelhetők. Az áremelések persze mégis ezekre a rétegekre raknak elviselhetetlen súlyokat..

Ilyen helyzetben sokszoros köszönettel tartozunk hűséges Olvasóinknak, akik nemegyszer létfontosságú dolgokról lemondva hívek hozzánk. Talán nem merészség azt állítani, a katolikus közönség nemcsak az elnyomás éveiben, hanem manapság is ugyanúgy igényli az egyházáról, hitéről, annak értékeiről való tájékoztatást. Meggyőződésünk szerint e tájékoztató szavakkal még több helyre kellene eljutnunk, még több embert kellene megszólítanunk. Súlyos gondot okoz viszont, hogy a fogyatkozó létszámú pasztoráló papságnak annyi egyéb elfoglaltsága van, hogy a lapterjesztéssel képtelen foglalkozni.

Ezért fordulunk mindazokhoz, akik átérzik a katolikus szellemű hírlapírás fontos voltát. Vállaljanak szerepet lapunknak az Olvasókhoz való eljuttatásában. Sajtóapostolokat keresünk, akik a meglévőkhöz hasonló önfeláldozással vállalnának szerepet a katolikus sajtótermékek, az egész katolikus sajtó életben tartásában. Köztudott, ha nem tudunk elegendő számú újságot eladni — s ennek oka a mind akadozóbb terjesztés is —, előbb-utóbb arra kényszerülünk, hogy feladjuk a harcot.

Kérjük, aki hajlandó az egykori sajtóapostolok önfeláldozó lelkületével gondjainkon segíteni, személyesen vagy levélben jelezze készségét az Új Ember Kiadóhivatalában. Közvetve a magyar katolikus egyházat is szolgálná tettével.

Bangha Béláék annak idején nagyon nehéz körülmények között keltették új életre a katolikus sajtót, mert a „páter" hívó szavára sokan siettek segítségére. Ezt kérjük reménykedve mi is.

Rónay László

Új főszerkesztő a Magyar Kurír élén

Az idén ötvenéves Új Embert mindennapi munkája során nagyon szoros kapcsolat fűzi az „idősebb testvérhez", az immár nyolcvanöt esztendős katolikus hírügynökséghez, a Magyar Kurírhoz. Hírrovatunkban sűrűn adjuk közre (többnyire szerény „MK" jelzéssel) a tőle átvett információkat. A naponta 1-2-3 írólap mérertű oldalon megjelenő kiadványnak 1995. januárjától új főszerkesztője van Neumayer Katalin személyében.

— Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen magyar szakos tanári diplomát szereztem. Hosszabb ideig az Országos Széchényi könyvtárban és a Liszt Ferenc Emlékmúzeumban dolgoztam, majd 1989-től az Országos Lelkipásztori Intézetben, elsősorban a felnőttképzés kérdéseivel foglalkoztam. Az elmúlt év elején Aachenben tanulmányoztam az ottani katolikus felnőttoktatást. Időközben a nemzetközi katolikus felnőttoktatási szervezet (FEECA) elnökségi tagjainak sorába is beválasztottak.

■ *Milyen elképzelésekkel lát hozzá új feladatához?*

— A Magyar Kurír kis hírügynökség, komoly múlttal. Úgy látom, sokat tett a hazai egyházon belüli információáramlás érdekében eddig is, elsősorban erre kell a hangsúlyt helyezni. Az utóbbi esztendőkben élénkebbé vált az egyház élete és megnövekedett iránta az érdeklődés. Ezt tükröznie kell egy katolikus hírügynökségnek, az érdeklődést ki kell elégítenie. Ezzel egyenrangú tennivalónk a világegyház eseményeiről való híradás. Fontosnak látom ugyanakkor, hogy szót ejtsünk arról is, ami a hírek mögött van: egyes fontosabb kérdésekről, jelenségekről elemző írásokat is közöljünk. Továbbra is közöljük a lelkipásztorok számára komoly segítséget jelentő vasárnapi homília-vázlatokat. Olvasóink örömmel vették új szolgáltatásunkat, a hetente megjelenő hazai lapszemlét is.

■ *Kik olvassák a Magyar Kurírt?*

— Az egyházi előfizetőkön kívül egyre több magánszemély és különböző szervezetek, pártok (köztük az MSZP és az SZDSZ) és médiumok is. Például a HVG és a Blikk című bulvárlap is.

■ *Milyen elvárásokkal találta szemben magát a Magyar Kurír új főszerkesztője?*

— Elsősorban olvasói elvárásokkal: legyünk naprakészek. Ez teljesen indokolt kívánság, amely azonban nem a szerkesztésnek szól. Mert nagyjából naprakész információk jelennek meg a Magyar Kurírban, a probléma abból adódik, hogy előfizetőinknek csak hetente postázzuk a lapot. Ennek pusztán anyagi okai vannak: ha naponta postáznánk, minden pénzünket bélyegre kellene költeni. Jelenlegi anyagi körülményeink csak ezt teszik lehetővé.

■ *Milyen külföldi hírügynökségekkel állnak kapcsolatban?*

— Régi jó kapcsolatunk van az osztrák Kathpress-szel. Számos anyagot veszünk át tőlük, s a mi magyar egyházról szóló tájékoztatásainkat is ők továbbítják. Napi kapcsolatban állunk a német KNA és a svájci KIPA hírügynökséggel.

■ *Ez azt jelenti, hogy a Magyar Kurír kissé német szemmel tekint a világegyházra?*

— Csak részben. Mert nem említettem még a Vatikáni Rádiót, amelytől ugyancsak sok információt közlünk. Az utóbbi hónapok eredménye, hogy bekapcsolódhattunk egy nemzetközi számítógépes információs hálózatba, amely sok más hírügynökség anyagait teszi hozzáférhetővé a számunkra.

■ *Az említett intézmények rengeteg munkatársat foglalkoztató mammut-cégek. Hány ember dolgozik az egyetlen magyar katolikus hírügynökségnél?*

— Velem együtt két főállású, és két külsős munkatárs: mi végezzük a kimondottan hírügynökségi munkát. Egy valaki pedig a postázást és az adminisztrációt. Munkatársak, anyagi erők szűkében vagyunk, nem így az elvárásoknak és a kihívásoknak. De a jelenlegi feltételek mellett sokkal többre nem lehetünk képesek.

k.t.

Bizarr rétegműsor volna..?

A rádió katolikus adásairól

Három éve, 1992 januárjában, akkor még az URH sávon, heti egy alkalommal indult új katolikus műsor a Magyar Rádióban. Az év májusában már a mai rend szerint: minden kedden és csütörtökön 1/2 2 és 2 között a Kossuth Rádió középhullámú sávján jelentkezik a Tanúim lesztek című műsor. 1993 májusáig Oláh Margit szerkesztésében, azóta pedig az induláskor kinevezett egyházi referens, Papp Tamás irányításával készülnek a katolikus műsorok.

Tudják-e, kik és mennyien hallgatják a műsoraikat? — kérdeztük Papp Tamást, aki „civilben" a budapesti Szent István bazilika káplánja.

— Nagyjából igen. A Gallup Intézet legutóbbi, októberi felmérése szerint a hétköznapi félórák hallgatottsági aránya 2,3-2,4 %. A délutáni és esti programok közül ennél csak a Magyarországról jövök című riportműsor (4,4), és az Esti Krónika meg a Ráadás ((7,4) vonz több hallgatót. A vasárnapi szentmise közvetítés hallgatottsága 8,4 %, míg az utána következő Gondolat-Jel 5,6. Ez választ ad egy korábban nekünk szegezett kérdésre, hogy „műsor-e a mise?". Az tény, hogy a hallgatók igénylik... A hétköznapi műsorok hallgatói között többségben vannak az 50 évesnél idősebb férfiak. Érdekes, hogy az általános iskola nyolc osztályát el nem végzettek és a diplomások szinte ugyanannyian vannak, a középfokú végzettségűek jóval kevesebben. A visszajelzések szerint szinte valamennyien hívő katolikusok.

■ *Kik és hányan készítik a műsorokat?*

— *Selley Zoltán* és *Somfai Krisztián* a bemondók, a riportokat *Rózsa Györgyi, Rákóczi Piroska, Fábián Attila* és *Illényi Balázs* készítik. A két utóbbi fiatalember most végzi, a többiek már elvégezték a rádión belül a szükséges tanfolyamokat. Ők mindnyájan, velem együtt külső munkatársként dolgoznak, csak zenei szerkesztőnk, *Vass M. Katalin* főállású rádiós.

■ *Milyen az Önök helyzete a Magyar Rádión belül?*

— Ideiglenesnek mondanám. Úgy vélem, nincsenek még meg azok a törvényes garanciák, amelyek a különféle politikai szándékok ellenére is szavatolnák ennek a műsornak a biztos fennmaradását. Sokszor találkozom a médiában és a róla szóló vitákban egyaránt azzal a szemlélettel, amely a vallást para-normális jelenségként szemléli. Mintha ezzel szemben az volna a normális, ha az ember nem vallásos. Mintha egy tolerált kis csoportnak tűnne sokak szemében a hívő emberek társadalma. Ezt a vallásos rádióműsorok kezelésében is látom: mintha valamiféle bizarr rétegműsor volna...

■ *Alapvetően a hívő emberekhez szólnak a katolikus adások. Nem volna célszerű megszólítani a nem hívőket is?*

— Nagyon fontos volna, és a rádió nagyszerű, alkalmas médium lehetne erre. De a mai egyetlen kis csapat, a mai kevés műsoridővel nem vállalkozhat erre a két, alapvetően különböző jellegű feladatra.

■ *A lehetőségek remélt bővülése kiken múlhat: az egyházon vagy a Rádión? Vagy kultúrpolitikai megfontolásokon?*

— Valószínűleg mindezeken. De az időn is. Én leginkább abban reménykedem ezügyben, hogy idővel mind több olyan hívő ember kerül a médiumok világába, így a Rádióba is, akik a keresztény értékeket természetes módon tudják képviselni. S ekkor a széles társadalmi rétegek részéről is megfogalmazódik majd az igény, hogy ezek több műsoridőt kapjanak. Addig azonban ezek a kérdések politikai taktikázgatások és küzdelmek közepette dőlnek el: hol így, hol meg úgy.

■ *Milyen előképzettséggel vállalta el három évvel ezelőtt a megbízatást? Vagy a hályogkovács bátorságával kezdett hozzá?*

— Strasbourg-ban a pedagógiai intézetben a disszertációra készülve — magánszorgalomból — audio-vizuális szakot is végeztem, akkor még mit sem sejtve, hogy ennek majd itthon hasznát vehetem Ez elsősorban elméleti jellegű képzettséget biztosított. Az első időkben a rádiós tapasztalatokkal rendelkezett Oláh Margit végezte a szerkesztés gyakorlati tennivalóit, akitől sokat tanultam.

■ *Ki az Ön főnöke?*

— Egyház vonatkozásban a püspöki kar médiafelelőse, *Várszegi Asztrik* püspök, a rádiónál pedig vallási műsorok főszerkesztőségének vezetője, *Rapcsányi László*. Ez utóbbi adminisztratív, gazdasági és technikai ügyekre vonatkozik: hiszen a Magyar Rádió biztosítja az anyagi feltételeket, a szükséges technikai eszközöket, s fizeti a munkatársak honoráriumát. A műsorkészítésben teljes szabadságot élvezek. Ami azt is jelenti: nekem kell felelnem mindazért, ami a katolikus műsorban elhangzik.

káté

GALAMBOSI LÁSZLÓ:

Havasodom

Juthatok-e
haza innen?
Tarsolyomban
csörög minden.
Minden, amit
megszereztem;
paranccsal küld
hegyre Isten.
Ereszkedem
jeges völgybe,
havasodom
összetörve.
Ütött-kopott
páncélomat,
rostély-vesztett
sisakomat
vánszorogva
elhullatom,
Teremtőmnek
visszaadom.

NAGY KRISZTINA:

Formálódás

Pislog a hold
az éjszakai holt
fátyla alól.

Alszik már a város,
elfáradt a sáros
napi küzdelemben.

Elcsitult az élet,
megpihen a lélek
a nyugalom partján.

⁜

Szeretetbe mártva
kifested a fáradt,
fakó lelkeket.

SZTACK ERZSÉBET:

Egyszerűen

Maradj velem Uram!
Esteledik már,
nőnek az árnyak,
a fény egyre gyérebb,
s ijesztő a halál.
Nyújtsd kezed értem,
ölelj át, úgy félek —
s takarj be
égi fény!

A mi sportunk

A vezetés példaadása

Legutóbb a sportolók lehetséges és kívánatos példaadásáról esett szó. Hadd mondjam el néhány megfigyelésemet a vezetők példájáról, amely pozitív, de negatív vonatkozásban is befolyásolhatja a sportolók eredményességét, még emberi magatartását is. Az igazán nyugalmas, kiegyensúlyozott háttér ugyanis kiemelkedő eredményeket szülhet, a nyugtalanság, folytonos személycserék pedig visszavethetik a tehetségeket.

Nálunk a vezetési struktúra még meglehetősen kialakulatlan. Az egyesületek igyekeznek a vezetők közé választani azokat, akik anyagiakkal támogatják őket. És ebből mind több feszültség adódik. A szponzorok szakértőknek vélve magukat beleszólnak a szakmai ügyekbe. Edzőket, szakosztályvezetőket választanak, menesztenek. Alig melegszik meg az edző alatt a pad, már veheti is a kalapját. Gyakran nem is azért, mert elmaradnak a várt eredmények, hanem mert a vezetői székekben ülő, anyagi támogatók számára nem rokonszenves, esetleg barátjukat kívánják látni helyette. Akik látják e lépések káros voltát, nem mernek szólni ellene, hiszen fennáll a veszélye, hogy a szponzor megsértődik és odébb áll.

Az egyik nagyhagyományú együttes, a Kispest-Honvéd valósággal fogyasztja az edzőket, akik ráadásul külföldiek. Nagy kérdés, ismerik-e a magyar labdarúgás belső viszonyait, tudják-e, hogy ami jó módszer külföldön, nálunk nem vezet eredményre. Kuusela és Davidovics jeles szakemberek, a hírek szerint azonban úgy kerültek a csapathoz, hogy a külföldi szponzor ragaszkodott személyükhöz. Edző tolmáccsal? Van ilyen, de nem jellemző. Mindenesetre elgondolkodtató, hogy a volt világhírű labdarúgó, Franz Beckenbauer bajnokságra vezette a Bayern Münchent, ugyanez az együttes a világhírű edző, az olasz Giovanni Trappatoni irányításával jórészt vergődik. Érdekességképpen említjük, hogy a Németországban gyakorlatilag megbukott tréner hazájában a szövetségi kapitányi tisztség váromanyosa.

A Kispest-Honvéd edzője felmondott, a csapatnál pedig meglehetős zűrzavar honol. Egyeztetni kellene a programot, lekötni az edzőpartnereket, túrát, megkezdeni az alapozást. Edző persze lesz. Kérdés azonban, miképp lehet pótolni az elmulasztottakat, hogyan rázódnak helyre a játékosok a kényszerű interregnum után, képes-e az új edző rendet rakni az összezavarodott fejekben.

Bőségesen lehetne sorolni hasonló példákat, amelyek annak bizonyítékai, hogy a vezetők céltudata és szakértelme az igazán elsődleges, ez a teljesítmények fontos záloga. Persze pénz is kell. De a pénzembereknek, a támogatóknak tudniuk kell képességeik és hatáskörük határait. Az áldozatokat hozó pénzember, aki él-hal a kedvenc csapatáért, nem jó edző. Ez más szakma. Lehet, hogy a lemondott olasz miniszterelnököt a guta üti, látva csapata, a Milan vergődését, de nem meneszti az edzőt, nem kényszeríti rá az akaratát. Fabio Capello mindaddig nyugodtan ülhet a kispadon, amíg a nézőszám nem apad látványosan.

Frankfurtban másképp van. Az elnökség folyvást szakértőnek hiszi magát, egymást váltják a trénerek, s mind súlyosabb a játékosok erkölcsi válsága. (Egyiküket azzal vádolják, hogy autócsempész maffia tagja, meg sem állt Angliáig.)

Nálunk a nézők már kimondták az ítéletet. Nem arra kell törekedniük a vezetőknek, hogy ne veszítsék el, hanem hogy valamiképp visszacsalogassák őket. Ehhez jó játékra volna szükség. Ahhoz azonban okos, egyensúlyos, nyugodt vezetési módszerre volna szükség. Mert amíg ez hiánycikk, a jó játékban is hiába reménykedünk.

(-y -s)

KRITIKA

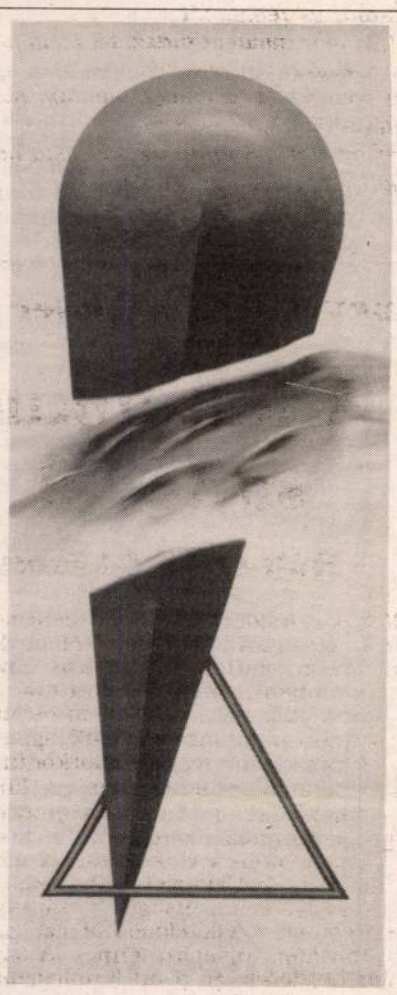

Magyar Gábor: Jelek fekete-fehérben
(Dorottya Galéria)

Századunk embere, minél messzebbre kerül az áhított bizonyosságtól, annál szívósabban próbál szintézist teremteni az élet zűrzavarában. Magyar Gábor igyekszik lecsupaszítani a jelenségeket, s az absztrakció révén, azok mélyére hatolva feltárni törvényszerűségeiket. Képein a geometriai formákból mintha szemünk láttára épülne újjá az ember, megnyílik előtte a végtelen, s módja van arra, hogy ismeretlen távlatokba tekintsen. Nem reménytelen ez a világ, hiszen titokzatos fény járja át, megbékélést, harmóniát sugallva, a hatalmas katedrálisok felfelé nyitó, ugyanakkor bensőséges, elmélyedésre hangoló, imádságra ösztönző közegét idézve. Azt is példázza e szép kiállítás, hogy az igazi művészet, bármilyen formai elemekkel fejezi is ki magát, mindig az emberi lét leglényegesebb kérdéseit állítja középpontjába: azokra keresi a választ, felvillantva a létezés célját, az ember rendeltetését.

(g. s.)

Meghívók rendezése közben...

1994 képzőművészeti kiállításokban gazdag esztendő volt. Örömet okozó, emlékeztető szép kiállítások voltak országszerte, hazai és külföldi művészek alkotásait bemutatva. Volt lehetőség felmérni az értékek, a mondanivalók sokszínűségét. *Hála Istennek, volt alkalmunk gyönyörködni egyházi művészetünk megóvott kincseiben és napjaink legújabb művészi remekeiben.* Sajnos, épp a bőség okozta, hogy számos kiállításról nem készülhetett beszámoló. Most nagy gonddal készült meghívók és katalógusok rendezésekor, úgy érzem, legalább egy-egy mondattal meg kell emlékeznünk e kiállítások jó felkészültséggel, tárgyismerettel rendelkező rendezőiről és egyúttal szeretettel végzett munkájukról.

Az Országos Széchenyi Könyvtár „Ars Librorum" sorozatában *Aurél Schiller: Képeskönyv Rilkének* c. kiállítása a költő és a festő meghitt találkozása volt a művek révén.

A magyar Nemzeti Galériában a magyar rajzművészet sorozatban *Libay Károly Lajos „Festői utazások"* c. kiállítása a tájképfestészet szívet, lelket gyönyörködtető alkotásait mutatta be. (Akkor, amikor többnyire csak a tájak pusztulásáról, értelmetlen pusztításáról hallunk!) Erdőrészletek, vízpartok, parasztudvarok. A monarchia legszebb tájai és távoli vidékek megragadó képei bontakoznak ki a besztercebányai születésű művész palettáján. Jellemző témái: tanyák a paraszti élet mozzanataival, *fürdőtelepek elmaradhatatlan kis kápolnáikkal az ünnep óráiban, falurészletek a központban kiemelkedő templommal, kolostorok, templombelsők,* s vissza-visszatérő kedves témája a szülőváros, Besztercebánya. *Szép akvarellje a Besztercebányai búcsújáróhely 1858.* — a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona.

BESZTERCEBÁNYAI BÚCSÚJÁRÓHELY, 1858.

„Árny-fény-kép" címmel a Budapesti Történeti Múzeumban rendezett fotókiállítás *„egy ír fotóművész esszéje". Peter Sellers* 1959-ben született Írországban. A Londoni College of Printing-ben tanulta a fényképezést. Először 19 éves diákként járt Magyarországon és nagyon megragadta a táj szépsége, tíz évvel később közgazdászként, már mint üzletember tért vissza. Hat évet áldozott arra, hogy, mint mondta „szíve szerint megalkossa ezt a történetet." Csodálatos felvételek váltakozó évszakokban, napszakokban Budapestről s hazánk számos vidékéről, hétköznapokról és ünnepekről, műemlékektől az „Ecseri ócskapiacig". Fényképein látható Szent Gellért szobra és a Mátyás templom, láthatók dolgozó emberek és sétáló szerelmesek, az egri Kálvária és a Szent István-napi tűzijáték nézői, „Madonna" a Farkasréti temetőben, Belövések a Batthyány utcai épületeken, Öregasszony és Játszó gyerekek az Erzsébet téren és a „Kiskirálylány" (Marton László szobra) a Dunakorzón... A képek köré kedves és valós történetet lehetne kerekíteni. *A fiatal ír fotóművész adott nekünk, magyaroknak valamit — szeretettel.* (Ilyen és hasonló kiállítások támogatásával kívánja a DBMC felhívni a turizmus kedvelőinek figyelmét külföldön hazánk művészeti értékeire, fővárosunk szépségére, minden évszakban megtalálható kulturális adottságaira.) Peter Sellers kiállítása 1995. január 30-ig tekinthető meg.

Schelken Pálma

A végtelenség visszhangja

A 41. esztendejébe lépett Szent István király Szimfonikus Zenekar legutóbbi zeneakadémiai hangversenyén családi hangulatban emelkedett egyre följebb a taps függönye. Több muzsikus hozzátartozója „foglalt széket", azonban nem fordult meg a fejemben: ezeket az embereket csupán az udvariasság és a szülői büszkeség vezette ide, ahogyan hajdan Pablo Casals Jászolához azokat, akik másnap ezzel dicsekedtek mélyen lenézett szomszédjaiknak: „Nem értem rá, drágám, este az Erkelben a Casalst hallgattam."

A tekintély kivívja az elismerést; ez a fiatalokból álló közösség múltjában ismeri Ferencsik Jánost (többször vezényelte a Zenekart), számos hazai és külföldi előadóművész nevét, akikben az egyetlen szándék-elhatározás élhetett, valahányszor fölemelték a karmesteri pálcát, leütötték a zongora billentyűjét: meghallani valami mást, ami nem a profizmus sokszor rutin-szülte megnyilatkozása, hanem az érintetlen lélek harmóniája. Mondhatnók: a művész benső intuíciójának találkozását tetten érni a nem egészen tökéletes technikai tudással, melyet mégis pillanatonként „korrigál" a nemes elszántság. Ragyogó példa erre korábbról a Schumann csellóversenyét megszólaltató Perényi Miklós és a Zenekar egy csillagzatban állása, amikor az „uralkodói fényt" cseppet se halványították el a körülnyüzsgő csillagok időnkénti imbolygásai, sőt igazolódott a törvény: „Semmi sem tökéletes, ami hibátlan." Felvillanhat a kép az erfurti székesegyházból: a megbicsakló pillérek a szentély és a hajó választékában csak kiemelik a gótika fény-arány vezér-ritmusát.

A romantika persze bonyolultabb, s hosszadalmas kitartásában a hangszer-technika és a kifinomult ihlet kifejezés együtt szálltak harcba a múlt hagyományaival. A romantika maga az élet, sokszínűsége, holdas hangulata a mélylélektan jelképeibe olvad.

Talán benne kereshető leginkább a nemzeti karakter, és belőle áll össze a modern európai érzés — mindmáig. (Érdemes csupán Molnár Antal nagyszerű könyvét elolvasni a romantikus mesterekről!) A következtetés tárgya és nem talánya az ötvenes években kimondott átokra, hogy Grieg vagy Rachmaninov dekadens csökevények — maga az életmű, amit az akkori kultúreszmény-maszlag képtelen volt elfogadni; a hangszövés mélységes ihletét, a transzcendens sajátságos megjelenését, amely az orosz későromantikus mester II. Szimfóniájában ezer gyertyával ragyog. Eggyéfolyik belül és hőséget teremt az ezernyi szín, gondolat. Ki kell nyitni az ablakot és kikiáltani a csillagokra a végtelenség üzenetét. Derű és székek nyikorgása követte a műsorvezető bejelentését, amely a mű felhangzása előtt azt kérte: helyezkedjék mindenki kényelembe és adja át magát a mű végtelen ritmus-hullámzásának, a véget nem érő dallamnak. Találgattam, mi ennek a szimfóniának a titka? Drezdában íródott, távol az orosz földtől, kemény szász-német környezetben, de ahol Raffaello Sixtusi Madonnáját őrzik. S az Elba nem emlékeztette-e a művészt a szentpétervári, jégtáblákat koccantó folyóra, a Névára? A negyedik tételben mintha a novgorodi fehér éjszakák ragyognának fel. Az otthon.

Az ifjú szimfonikusok előadása hűvösen tartózkodó és talányos volt, a fiatalság visszafogott „hevületében" a hangszerek is megtalálták pontos helyüket. Élükön a hazai zenetörténetbe immár régen bevonult Záborszkyak közül ezúttal *István* állt teljes biztonsággal. A finnországi magyar pedagógus, karmester, aki hosszabb idő után jött haza, meglepte közönségét: érettségével, a mű értő elemzésével. Lappföld nyugalma és csöndje, Sibelius mértéket szabó bölcsessége mélyíti tehetségét?

A vecsernye-imádságok zeneköltőjének szimfónia tételei úgy hullámzottak át a hallgatóságon, ahogyan egy „versillusztrátor" fejezheti ki:

„Álerényében bízva vétkes/lelkünk gyakran el-elalszik eszetlenül./Örök fény, jöjj, siess, hajolj le a szegényhez (...)"

Brahms hangzatai a hegedűversenyben csak feleltek a romantikus rejtélyre, amely alkotás és alkotó közt folyton a talányt fogalmazza meg, amelyből következik, hogy a „lírai muzsikus főtárgya önmaga, lelkének titkai." Kovács Dénes szóló-szerepe több volt pontos interpretációnál. E titkok megfejtésére vállalkozott...

Tóth Sándor

MEGHÍVÓ MAGYAR GÁBOR
FESTŐMÜVÉSZ KIÁLLÍTÁSÁNAK
MEGNYITÁSÁRA AZ
ÓBUDAI PINCEGALÉRIÁBA
/III. FŐ TÉR 1. 1033/
ZICHY KASTÉLY
MEGNYITJA:
1985. ÁPRILIS 12-ÉN., DU.6-KOR
WEHNER TIBOR MÜVÉSZETTÖRTÉNÉSZ
MEGTEKINTHETŐ:
HÉTFŐ KIVÉTELÉVEL 14-18 ÓRÁIG,
SZOMBAT-VASÁRNAP 10-18 ÓRÁIG,
1985. MÁJUS 5-IG.

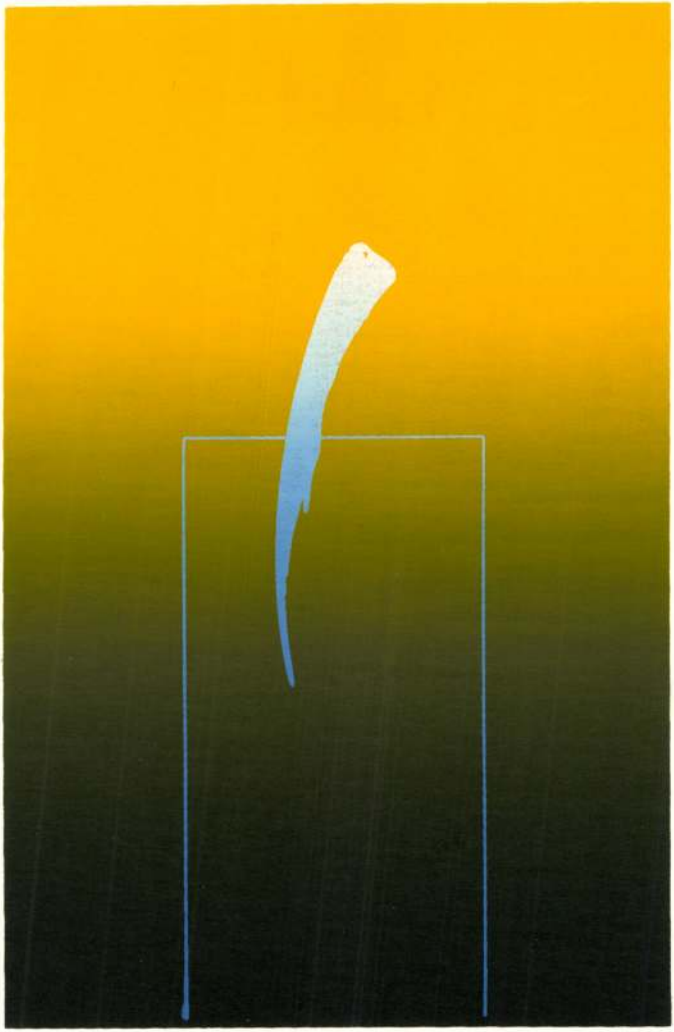

Szerettel meghívjuk

MAGYAR GÁBOR

kiállítására.

A kiállítást megnyitja:

2000. január 26-án, szerdán

18 órakor

Kozák Csaba

művészettörténész.

Megtekinthető: 2000. február 11-ig

hétfőtől péntekig, 14-20 óráig.

Cím:
Újlipótvárosi Klub-Galéria
1136 Bp., Tátra u. 20/b
/bejárat a Radnóti M.u. felől/

email:artbox13@euroweb.hu
www.home.euroweb.hu/artbox13

ÚJLIPÓTVÁROSI

KLUB-GALÉRIA

A kiállítás támogatói / Sponzor:

A-tól Z-ig Szolgáltató Iroda Csongrád
CSONGRÁDBOR Kft Csongrád
TISZA Bútoripari és Kereskedelmi RT Csongrád
KEMENCE Csárda Csongrád, Öregvár u. 54.

MAGYAR Gábor

Tiszai GALÉRIA

MEGHÍVÓ

INVITATION

Die ***Tiszai*** **GALERIE**
ladet Sie herzlich ein
zur Ausstellung von

La **GALERIE** ***Tiszai***
vous invite le 5 mai 1995, 17.00 h
à l' exposition de

GÁBOR MAGYAR

Maler / artiste peintre

es wird geöffnet von

inaugurée par

JÚLIA VÁRADI

Hauptredaktörin von MÚZSÁK / rédacteur en chef de MÚZSÁK

am 5. Mai 1995.
um 17 Uhr.

Besuchszeiten:
Bis 13. Mai 1995.
Montag bis Freitag 9-12 und 13-17 Uhr
Samstag 9-12 Uhr
EINTRITT FREI

L' exposition est ouverte jusqu'
au 31 mai 1995 :
lundi - vendredi : 9-12 h et 13-17 h
samedi : 9-12 h
ENTREE GRATUITE

Adresse/l'adresse:Tiszai **GALÉRIA** 6640 CSONGRÁD Dózsa György tér 4. Tel: 63/382-210

A ***Tiszai*** **GALÉRIA**
tisztelettel meghívja Önt

The ***Tiszai*** **GALLERY**
invites you to the exhibition of

MAGYAR GÁBOR

festőművész/ painter

kiállítására,
melyet megnyit

The exhibition
will be opened by

VÁRADI JÚLIA

a MÚZSÁK főszerkesztője/General editor of MÚZSÁK

1995. május 5-én
pénteken 17 órakor

on 5th May 1995
on Friday at 5 pm

A kiállítás megtekinthető:
1995. május 31-ig
hétfőtől péntekig 9-12 és 13-17;
szombaton 9-12 óra között.
BELÉPÉS DÍJTALAN

The exhibition is open
from the 5th until the 31st of May
Monday to Friday from 9-12 and 13-17
on Saturday from 9-12am
FREE ADMISSION

Cím/ Address: ***Tiszai*** **GALÉRIA** 6640 CSONGRÁD Dózsa György tér 4. Tel: 63/382-210

MAGYAR Gábor

KEMPINSKI
HOTEL CORVINUS BUDAPEST

PRESS RELEASE

A

KEMPINSKI GALÉRIA
(1051 Budapest, Erzsébet tér 7-8. I. emelet)

szeretettel meghívja Önt

Magyar Gábor
"MCMLXXXVII - MCMXC"
c. kiállításának megnyitójára

1995. október 20-án, pénteken
16.00 - 17.30 óráig

A kiállítást méltatja: Gyurkovics Tibor, író

"Magyar Gábor festészete a konrét tárgyi világtól egyfajta szellemi magasság felé irányuló absztrakciós folyamat eredménye, s a születő élményt a kiállítás, mint egész - a képek egymás közötti kölcsönhatása - csak még hangsúlyosabbá teszi.
Transzcendens művészet-e Magyar Gábor festészete? Mindenképpen az, ha a végtelen élményére való fogékonyságot és a megragadásra irányuló vágyat a transzcendencia igényének kritériumaként fogjuk fel. S az hatásában is, ahogy a középkori székesegyházak magasra táruló boltozata által sugallt élményhez hasonlót kelt a nézőben. Hiszen ezek az épületek is azonos belső szándék, a végtelenség felé való törekvés megnyilvánulásaként jöttek létre." (Tészabó Júlia)

A kiállítás létrejöttében nyújtott segítségért köszönetet mondunk az Y Galériának.

A tárlat megtekinthető november 19-ig naponta 8.00-20.00 óráig.

Szappanos T. Andrea
Public Relations Manager
Tel.: 266-1000/508

A Kempinski Galéria a Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület 2260. sz. pecsételőhelye.
(Bell Captain)

Az Újpest Galéria
tisztelettel meghívja Önt

MAGYAR GÁBOR

„SZINTÉZISKÍSÉRLET 1990-1995"
című kiállítására,
melyet 1995. november 3-án, pénteken
17 órakor megnyit
LÓSKA LAJOS, művészettörténész

Cím: Budapest, IV. ker., Árpád u. 66..

A kiállítás megtekinthető 1995. november 26-ig,
naponta 11-től 18 óráig

MAGYAR Gábor

MAGYAR Gábor

JELEK FEKETE-FEHÉRBEN
SIGNS IN BLACK AND WHITE

MAGYAR GÁBOR KIÁLLÍTÁSA / GÁBOR MAGYAR'S EXHIBITION

1995. január 6 – 28. / January 6 – 28, 1995

Vajda Lajos tudatosan vállalt szellemi öröksége meghatározója a Szentendrén élő és alkotó Magyar Gábor művészetének. Legújabb, fekete-fehér festményeit mutatja be a Dorottya Galériában.

The consciously adopted spiritual legacy of Lajos Vajda is what determines the art of Gábor Magyar, a painter living and working in Szentendre. He puts his most recent black-and-white paintings on display at the Dorottya Gallery.

Megnyitó: 1995. január 5-én, csütörtökön 17 órakor / Opening: 5 p.m. Thursday, January 5, 1995
Megnyitja: Hudra Klára művészettörténész / Opened by: Klára Hudra, art historian
A kiállítás rendezője, Mayer Marianna 1995. január 6-án, pénteken 15 órakor tárlatvezetést tart.
The curator of the exhibition, Marianna Mayer guides a tour of the exhibition at 3 p.m. on Friday, January 6, 1995.

A Műcsarnok ideiglenes helyéről, a városligeti Kiállítási Csarnokból visszaköltözött a Hősök terén 1896-ban, a millenáris kiállításra készült épületébe, amit 1991-től máig tartó munkálatokkal rekonstruált és felújított a Művelődési és Közoktatási Minisztérium. A homlokzatok tisztítása, a környezet rendezése, az installációk készítése még folyik, de a kiállítások előkészítése és bonyolítása nem állt meg.
Szeretettel várjuk régi – új helyünkön – egyelőre csak munkatársainkat, olvasóinkat, a társművészetek iránt érdeklődő közönségünket.

Keserü Katalin
igazgató

The Palace of Art has moved back from its temporary location, the Exhibition Hall in the City Park, to its building at Heroes Square erected in 1896 for the millenary exhibition and restored and modernized from 1991 to this day by the Ministry of Culture and Education. The cleaning of the facades and the arrangement of the surroundings are still going on, but the preparation and realization of exhibitions have not stopped.
A warm welcome is awaiting – for the time being – our colleagues, readers and those interested in related art disciplines, at our old/new location.

Katalin Keserü
director

KIÁLLÍTÁSI CSARNOK / EXHIBITION HALL

MAGYAR Gábor

Kovács Ágnes Veronika: Az aranyszinü háromszög : Magyar Gábor kiállitása. = Uj Müvészet, III.évf. 4.sz.1991 68.p.ill.

Bp.,Fészek Klub, 19991

alul égetett téglával kirakott konyh
épített tűzhely áll. Kívülről vasrost
séges asztalos- és lakatosmunkával k
ból álló két ablaka a kertre néz. A
puhafa asztal; 1 — a kéménytartó
tett — puhafa deszka polc a fazekak
fazékpolc, melynek egyik vége a fal
pedig ugyancsak a kéménytartó ger
szöggel.

DD) A számtartó cselédszobáj
az alsó égetett téglával kirakott. Vas
a számtartó konyhájába nyílik, a
ablaka a kertre néz. Téglából rakott
puhafa pad áll benn, továbbá 1 u
fiókos asztal; 3 ócska puhafa karsz
akasztó fogas. Van itt még egy rég
puhafa deszkából polcot építettek

E) Egy fatartó kamrácska felső
tiszta föld. A többiekhez mindenb
helyett vasretesszel ellátott — közön

FF) Árnyékszék következik k
közönséges, vaspántos, puhafa ajtaj
és kulcssal ellátva. Az árnyékszék k
nyílik az udvar felé, s mindenben a
hogy nem francia, hanem közönséges

GG) A következő szobának — m
az alsó deszkával kirakott — két, n
ajtaja közül az egyik a mellette levő
nyílik az udvar felé. Egyetlen ablak
rostélyos és zsalugáteres, belül pe
Közönséges, zöld habos kályha talá
1 sárgára festett, két fiókkal és fran
1 ugyancsak puhafából, hat deszkáb
lamint 1 szintén puhafa, szegekkel
festett fogas. Ezen és a következő
— a szimmetria megtartásáért — va
hez hasonló zöld zsalugáterekkel.

HH) Ennek az imént említett, k
túra, lent deszka a padolása. Két aj
ben a többiekhez hasonló. Az egyik a
az udvar felőli ambitusra vezet, ab
zöld kályha áll a szobában kupakka
puhafa asztal; 3 keményfa, sárgára
karszék; 1 nagyobb, fekete bőrös, k
2 nagy, vászonra festett kép — az eg
fekete és valamennyire megaranyoz
sebb, vászonra festett kép fekete pá
pártákkal.

Magyar Gyula festő

Az a szegény, aki a legszegényebb?

Ahonnan nem indul felfelé lift

Politikai névtelenek – így nevezik azokat a csoportokat, amelyek nem igazán fontosak a politikai erők számára, mert érdekeiket nem képesek érvényesíteni, szegénységük, alacsony társadalmi sátusuk következtében se saját, se az ország sorsára, se a politikai erőviszonyok alakulására nincsenek befolyással. Melyek ezek a rétegek Magyarországon, és milyen következményei vannak perifériára szorulásuknak? – erről beszélgettünk *Gazsó* Ferenc szociológus egyetemi tanárral.

– A magyar társadalom általában is kevéssé megszervezett, a lakosság bizonyos rétegei azonban mind az érdekfölismerés, mind az érdekkifejezés és -érvényesítés körén kívül vannak, a szó szoros értelmében politikai névtelenek.

– Mekkora hányada ez a társadalomnak?

– A lakosság *egyharmada* nem rendelkezik sem olyan státussal, sem olyan készségekkel és ismeretekkel, hogy saját érdekét meg tudná fogalmazni, s ezt másokkal összefogva képviselni lenne képes.

– Kik sorolhatók ebbe a nagy tömbbe?

– Mindenekelőtt azok a csoportok, amelyek az államszocializmusban is a társadalmi hierarchia legalján kapcsolódtak be a társadalmi integrációba: a tanulatlan segéd- és betanított munkások, továbbá a mezőgazdasági népesség jelentős része. Az az egymillió-négyszázezer ember, aki elvesztette munkavégzési lehetőségeit, visszavonult falura, ahonnan többnyire származott. A falusi társadalomban ez a probléma elfojtottan, szervezetlenül létezik, úgy tűnik, mintha nem is lenne ilyen kiélezett társadalmi probléma Magyarországon. Pedig nemcsak létezik, de *átörökítődik az utódnemzedékre is*. Az alsó réteghez tartozó megfelelő korú fiataloknak jelenleg *tizennégy* százaléka tanul valamilyen érettségit adó középiskolában, miközben az országos átlag hatvan százalék. Vagyis az integrációs lehetőségek bővülése, például a középiskolai vagy a felsőoktatás kiterjesztése nem érinti meg ezt a réteget, mert nincsen olyan erőforrása, amelynek segítségével be tudna lépni bármelyik fölfelé menő liftbe. *Nem egyszerűen aktuális szegénységről van csupán szó*. Ezért a hatalmi elitnek, a társadalmi közvéleményt formáló értelmiségnek s minden, a társadalmi érdekviszonyok áttekintésére képes, közéleti érdeklődésű embernek ezt a problémát állandóan meg kellene fogalmaznia. A hatalomnak pedig *gondoskodnia* kellene arról, hogy bizonyos erőforrásokhoz, lehetőségekhez mégiscsak hozzájusson ez a társadalmi réteg is, hogy valamifajta fölemelkedésre innen is mód nyíljon.

– Mi történik, ha ez elmarad?

– Ha a társadalom egyharmada kívül esik a társadalmi integráción, s ezt a rendkívül rossz hely-

ményes érdekképviseletek nem tulajdonítanak nagy jelentőséget ennek a kérdésnek, mert a politika csak azokkal a nyílt konfliktusokkal foglalkozik, amelyek nyomásgyakorló erőként megjelennek. Ez *az alsó osztály nyíltan nem konfliktusgeneráló erő, főleg nem a politika szférájában*. Ez azonban nem jelenti azt, hogy megengedhetné magának a politikai osztály, hogy lesöpri ezt a problémát az asztalról. Jelenleg az tapasztalható: ez egy befagyott világ, amit semmi nem olvaszt meg, a helyzet kilátástalan. S a probléma nemcsak hogy újratermelődik, hanem még mindig bővítetten termelődik újra, mert az alsó középosztályhoz tartozókat továbbra is a lecsúszás veszélye fenyegeti.

– Vannak-e ezen a rétegen belül lényeges különbségek? Egy lecsúszott középosztálybeli például feltételezhetően nem veszti el azonnal a korábbi szociális érzékenységét és politikai érdeklődését, de akár még az érdekérvényesítő képességét sem.

– Ebben a mezőben is felfedezhető bizonyos tagoltság. Más az, ha egy alsó középosztálybelit különböző csapások érnek, elveszti a munkahelyét, tartósan beteg lesz, elszegényedik, azonban a korábban megszerzett értékeket, szakképzettséget, iskolázottságot nem veszti el. Marad tehát erőforrás-tartalék és remény arra, hogy ebből a helyzetből újra fölemelkedjék. Ebből a szférából még indul lift felfelé. Van azonban egy nagy csoport, sokak szerint *12–15 százalékra* tehető az arányuk, amelynek már *semmiféle reális fogódzója nincs*. A személyes szétesettség, a helyzetébe való beletörődés, az aspirációhiány annyira általánossá vált, a társadalmi típusú dementia, leépülés olyan szintet ért el, hogy ott csak speciális *társadalmi beavatkozásokkal* lehetne valamit javítani, akkor is csak leginkább az utódok helyzetén.

– Az utolsó évtizedben milyen önszerveződési kísérletek voltak, mennyire próbált meg ez a réteg tenni önmagáért?

– Történtek kísérletek a szegénység helyzetének javítására éhségsztrájkokkal, egyéb látványos akciókkal, amelyek aztán elhaltak, mert országosan ilyet nagyon nehéz megszervezni. A helyi társadalomban, például a főváros VIII. kerületében működnek öntevékeny csoportok, hogy a felemelkedéshez valamifajta esélyt adjanak, az apátiából valahogy kiemeljék ezeket az embereket, megjelenítsék az érdekeiket a társadalmi nyilvánosságban. Ezek a szerveződések egyes egyéneknek nyújtanak valamilyen vigaszt vagy segítséget, de az egész prob-

népszavazási kezdeményezése a parlament feloszlatására. A hatalom közömbösségét érzékelve azt követelték, hogy jöjjön egy irántuk érzékenyebb hatalom, és a társadalom más rétegeinek támogatását is igyekeztek ügyüknek megszerezni. De a próbálkozás mindkét tekintetben kudarcot vallott.

– *Szükségszerű kudarc* volt, egyrészt azért, mert ezek a létminimum alatt élő egyének nehezen szervezhetők. Másrészt azért, mert azok a szószólók, akik mégiscsak ki akarják fejezni ennek az integ-

Egyedül a nagyvilágban

Nagy Zoltán felvétele

rálatlan tömegnek az érdekeit, rendszerint nagyon *radikális megoldásokkal* állnak elő, olyanokkal, amelyek a társadalom más csoportjaitól semmilyen támogatásra nem számíthatnak. Ezek a megmozdulások valamilyen fölfordulás, dezorganizáció kezdetének tűntek, amitől jobb, ha megmenekül a társadalom. Nem tudták megtalálni azokat a harci formákat, amelyek segítségével a normálisan működő demokratikus döntéshozatalba beilleszthetik a törekvéseiket. Ehelyett, mint a folyamatok befolyásolására képtelenek, radikalizmusuk hangoztatásával akarták a saját, meglehetősen kicsi nyomásgyakorló erejüket növelni. Tehát *egy nem integrálódott társadalmi csoport, amely egyének amorf tömege, a politikában sem tud szervezett erőként megjelenni, mert nincs mögötte az érdekérvényesítéshez szükséges társadalmi erő és háttér*. Ezért beszélek méltányossági problémáról, *érdekbeszámításról*, de

legfeljebb e tömeg szavazatait igyekeznek megszerezni?

– A szavazatgyűjtésre törekvő pártok érdekei lazán kötődnek ehhez a csoporthoz, hiszen *a politikai névtelenek általában a választásokon sem vesznek részt*. A pártok közti erőpozíciók eldöntését, elosztását *nem nagyon befolyásolja* ez a túlnyomóan inaktív, nehezen mozgósítható csoport. Nem is fektetnek nagy súlyt e réteg megnyerésére, mert ennek kicsi volna a hozama. Hiába van szó nagy tömegről, *sose fogja a választások kimenetelét eldönteni* passzivitása, távolmaradása miatt. Ma Magyarországon a választók ötven százalékának semmilyen pártpreferenciája nincs, ebben a csoportban ez az arány *80–90 százalék*. Ebben a rétegben a legerősebb a pártellenesség, a pártelitet úgy fogják föl, mint amely a saját érdekeivel van elfoglalva.

– Ha mégis szavaznak, kit támogatnak?

– Azok az alsó rétegbeliek, akik mutatnak valamilyen affinitást bármilyen párt irányába is, s egyáltalán latolgatják, hogy esetleg elmennek szavazni, leginkább a kisgazdapártot jelölik meg, mint amelyiktől még remélhetnek valamit. Ennek egyrészt a falusi lét az oka, másrészt a párt antielitista, radikális retorikája. Egy nemrég lefolytatott vizsgálat adatai szerint a nyilvántartott munkanélküliek jó 40 százaléka a kisgazdákat támogatná, már ha egyáltalán támogat

kezd valamit. Az alsó réteg differenciáltsága itt is megmutatkozik. Észak-Magyarországnak azon a részén, ahol a szocialista vállalatok nagy része tönkrement, egész iparágak süllyedtek el, az emberek munka nélkül maradnak és szegénységbe süllyednek. Egy részüknek nincs is esélye a felemelkedésre, másik részük viszont be tudna kapcsolódni egy versenypiaci munkamegosztásba, ha telepítenének oda ipart vagy más munkaalkalmat. Ők *nem segélyt várnak, hanem esélyt*. Születnek ígéretek, amelyekből semmi sem lesz, ők pedig remény és reménytelenség között őrlődnek.

– Az ellenzék mérsékelt részének, a jobbközép pártoknak ebben a rétegben annak ellenére sincs sok keresnivalójuk, hogy az utóbbi években látványosan igyekeztek kidomborítani szociális érzékenységüket, például a Bokros-csomag idején?

– Nem tapasztalható, hogy ez a rétegzett tömeg az ellenzék törekvéseire, retorikájára túlságosan reagálna. Se az ellenzék, se a kormánykoalíció programja nem nagyon érinti meg ezt a tömeget, nincs hatással rá.

– Radikális hangvétellel sem lehet rávenni őket akárcsak arra, hogy szavazzanak?

– A kutatások igazolják azt a nézetet, hogy a radikális ígéretek ebben a közegben is hiteltelenek, ha egyáltalán eljutnak ide. A do-

társadalmi polarizációt, a *politikai névtelenek körében sincs fogékonyság a radikalizmusra*. Az elégedetlenségük passzivitásban és teljes közönyben, apátiában fejeződik ki.

– Van-e valódi remény helyzetük javulására?

– Hiányzik az olyan hosszú távú stratégia, amelyik legalább az utódnemzedék egy részét elindíthatná fölfelé. Ennek az eszköze minden hasonló helyzetű országban az *oktatás* kiterjesztése, a szülőknél jóval magasabb iskolázottsági szint elősegítése. Olyan, erre a rétegre kidolgozott sajátos oktatási eljárásokkal, amelyek nem eleve lemaradásra kárhoztatják őket. A magyar oktatási rendszer viszont úgy működik, hogy *ahol a társadalmi hátrányok halmozódnak, ott a legrosszabbul ellátott az iskola*. Az oktatási rendszernek nem szabadna ennyire mereven leképezni és konzerválni a társadalmi tagoltságot, hanem esélyt kellene nyújtania a kiemelkedésre.

– Milyen veszélyei vannak e réteg megmaradásának, újratermelődésének?

– A társadalmi devianciák növelésének említett veszélyén túl az a gond is előáll, ha egy országban túlságosan nagy létszámú az a tömeg, amely nem alkalmas arra, hogy a versenygazdaságban foglalkoztassák, az már az ország gazdasági működését is negatívan befolyásolhatja. Nem beszélve arról, hogy ez a tömeg eltartottként jön számításba, ami így vagy úgy minden polgárt sújt. Ha a magyar gazdaság tényleg növekedési pályára áll, s ez munkaerőszükséglet-növekedéssel kapcsolódik össze, gondot okoz, hogy nincsen megfelelően felkészült, gyorsan át- és kiképezhető munkaerő.

– Sokan abban bíznak, hogy a gazdaság növekedése automatikusan megoldja ezt a problémát is.

– Nem oldja meg, legfeljebb növeli a társadalom motivációját arra, hogy ezzel behatóbban és nagyobb ráfordítással foglalkozzék. Eddig a lefelé menő gazdaságban nem vetődtek fel ezek a szorító kényszerek, mert egy ilyen összeszűkült gazdaság működtetéséhez van elég munkaerő Magyarországon, még válogatni is lehet. De ha az ország gazdasági növekedési pályára áll, ez a probléma minden bizonnyal más súllyal és jelleggel kerül a hatalmi és a társadalmi nyilvánosság elé. Most csak annyira törődnek vele, hogy az indulatokat valahogy visszafojtsák. Szociális segéllyel a tengődő lét fenntartását biztosítják, abban a reményben, hogy majd csak változik a helyzet. Ez azonban magától nem következik be.

– Említette, hogy ez a nagy tömeg a politikában nem sok vizet zavar. Nem kell attól sem tartani, hogy az utcára viszik?

NAPLÓ

TÖRTÉNETI KERTEK MAGYARORSZÁGON – Kutatás és helyreállítás címmel tudományos konferencia kezdődik ma délelőtt fél kilenctől és október 3-án délelőtt tíz órától a Magyar Nemzeti Galériában (budavári palota, B épület, földszint).

VERDI FALSTAFF című operáját a III. budapesti nemzetközi énekverseny győzteseinek közreműködésével adják elő Gianfranco Bosio rendezésében, a Magyar Állami Operaházban október 3-án, 5-én és 8-án, este hét órakor. A címszerepet Ötvös Csaba énekli, a zenekart Kocsár Balázs vezényli.

FEHÉR KÖNYV készül a hazai felsőoktatás középtávú stratégiájáról. A koncepció tervezetét a Magyar Akkreditációs Bizottság (MAB), a Felsőoktatási és Tudományos Tanács (FTT), a Magyar Rektori Konferencia (MRK) és a Főiskolai Főigazgatói Konferencia (FFK) vezetőiből álló testület október végéig dolgozza ki, és jövő év júniusában kerül majd a kormány és az egyes intézmények asztalára.

SZABÓ MAGDA írónőt ma délután három órakor köszöntik közelgő születésnapja alkalmából a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagjai az Akadémián (Budapest V., Roosevelt tér 9.).

RÉTI ZOLTÁN festőművész akvarelljeiből nyílik meg november 20-ig látogatható kiállítás ma délután öt órakor, Mikszáth Kálmán születésének 150. évfordulója alkalmából az Országos Idegen Nyelvű Könyvtárban (Budapest V., Molnár u. 11.).

A NAGYVILÁG kiadásában megjelent, Az üvegkisasszony arcképe – Modern amerikai elbeszélések című kötetet ma délután négy órakor mutatják be az Írók könyvesboltjában (Budapest I., Andrássy út 45.). Ferencz Győzővel, a kötet válogatójával Gy. Horváth László beszélget.

CSETE ILDIKÓ textiltervező rovásírással írt Szent István intelmei, Csete Örs fotográfus 1956-os szabadságharc halálraítéltjei, Csete György építész Ópusztaszer, Erdők temploma és múzeuma című közös kiállítása október 3-án nyílik meg az ausztriai Burg Stadtschlainingben, a volt Batthyány-várkastélyban.

MISKOLCZI LÁSZLÓ szobrász kiállítása október 14-ig tekinthető meg az Aranytíz Ifjúsági Centrumban (Budapest V., Arany J. u. 10.).

MAGYAR GÁBOR festőművész kiállítása az Újlipótvárosi Klub-Galériában (Budapest XIII., Tátra u. 20./B) október 17-ig tart nyitva.

Egyik legelszántabb moralistánk

Negyven éve halt meg Szabó Lőrinc

Ma délután öt órakor a Magyar Írószövetség klubjában Szabó Lőrinc-estet tartanak. A házigazda Bella István, közreműködik Papp János, Szűcs Ildikó, György Ádám (zongora). A költő alakját Hárs Ernő, Kabdebó Lóránt, Kuczka Péter, Lakatos István és Szakonyi Károly idézi. Holnap, halálának negyvenedik évfordulóján emlékeznek tisztelői a Fiumei úti temetőben a két éve felállított síremléknél Szabó Lőrincre.

„Minden, de minden október 3-án, mindig három óra előtt öt perccel barátok, ismerősök, tisztelők csoportja gyűlik össze a Kerepesi temetőben... A kis csoport évről évre fogy, Jövőre ki nem lesz ott? És mi lesz, ha már én sem...?" – Öt évvel ezelőtt vetette e sorokat papírra ifj. *Szabó* Lőrinc, az örök Lóci, aki az idén nem lesz már ott az emlékezők között, de aki mindent úgy rendezett, úgy hagyott maga mögött, hogy az emlékezés megtartassék, az alapítvány, amely az életmű tanulmányozását, számítógépes feldolgozását segítendő jött létre, működjön, a Szabó Lőrinc-iskolalánc gyarapodjon. A lázadó fiú érett férfiként visszatalált apjához, levelezett, kilincselt, hogy a Volkmann utcai lakást múzeummá nyilvánítsák, hogy a könyvek, tárgyak, kéziratok a helyükön maradjanak, és az utókorra mindenkinél tudatosabban figyelő költő teljes hagyatékát, köztük külföldi költők verseskötetébe írt ceruzás bejegyzéseit tanulmányozni lehessen.

A kilencvenhét éve született, negyven éve halott Szabó Lőrincről igazi ismerői életében is tudták, hogy a legnagyobbak közül való. *Babits* és *Tóth* Árpád egyenrangú társnak ismerte el a kezdő költőt a nagy műfordítói vállalkozásban, Babits az ellene hamarosan fellázadó ifjúban is látta a hallatlan tehetséget. És

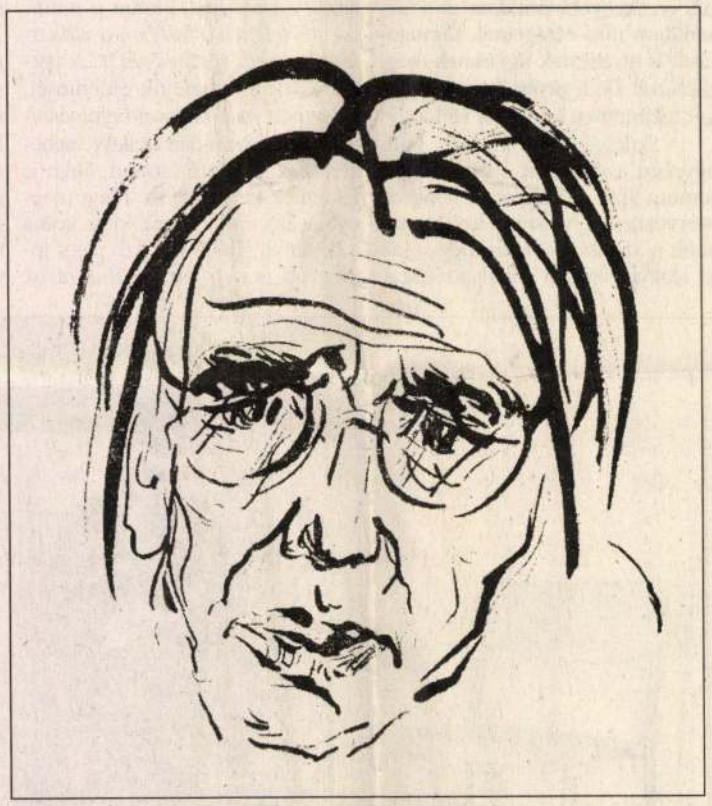

Borsos Miklós rajza

látta *Illyés* Gyula, a barát, aki talán a legtöbbet tette azért, hogy a *Tücsökzene, a Huszonhatodik év* költője a negyvenöt utáni meghurcolás, majd az ötvenes évek kényszerű hallgatása után rangjának megfelelően térjen vissza az irodalomba válogatott verseivel. Illyés jellemezte a kötethez írt tanulmányában (1955) a legérvényesebben Szabó Lőrinc világát: *„Bármilyen meghökkentő első hallásra, a lírikus Szabó Lőrinc az egyik legelszántabb, leghaladóbb moralistánk. Önvallomása nem önfitogtatás, nem önboldogító, önmagát »kiélő« díszelgés, ez a »nihilista« rendet akar az erkölcs terén, műve valóságos szociológiai adattár korszaka ellentmondásairól, ő maga minden vallomása, minden felfedezése után boldogtalanabb. Bármily elképesztő, ez a látszólag csak magával foglalkozó lírikus... voltaképpen a polgári élet konfliktusainak legnagyobb költő ábrázolója".*

Szabó Lőrinc öntörvényű világa, úgymond magántermészetű lírája nem kívánkozott soha zászlóra, márpedig nálunk e században a lobogóra tűzhető költőket kedvelték. Őt inkább mentegetni kellett kínos őszintesége, kétségbeesetten józan pesszimizmusa miatt. Nem volt a szó hagyományos értelmében nemzeti költő, nem hitt messianisztikus eszmékben, nem volt forradalmár. Forradalmat a lírában csinált, bebizonyítva, hogy a legkötöttebb formában is természetes élőbeszéd lüktethet, hogy a köznapi észlelés pontos, precíz rögzítése magasröptű költészet lehet, katartikus erőt sugározhat. Briliáns műfordításaiban is megmutatkozó forma- és szerkesztőkészsége párját ritkította kitűnő kortársai között is. Mindent tudott ritmusról, rímről, verszenéről, de soha nem élt vissza ezzel az adománnyal, sőt kerülte az önmagukért látványos megoldásokat.

Szabó Lőrinc a hatvanas–hetvenes évek költészeti divatjában nem kapta meg az őt megillető helyet, noha irodalomtörténészek, tudósok sokat tettek elismertetéséért. Igazán a nyolcvanas évek végén, a kilencvenes évek elején fedezték fel. Ekkor gyorsultak fel, elsősorban az életmű első monográfusának, *Kabdebó* Lórántnak jóvoltából a kiadások (a saját jegyzetekkel megjelent összes vers, a *Költészet és valóság* címmel és a levelezés), és indult el az egyetemi kutatás előbb Pécsett, aztán Miskolcon. Ma már világirodalmi összehasonlításban is láthatjuk, hogy Szabó Lőrinc a század nagy újítóihoz hasonló utat járt be. Életében is tisztában volt költészetének súlyával és jelentőségével, tudta, hogy megkerülhetetlen lesz előbb-utóbb, ezért is őrzött meg minden levelet, feljegyzést, vázlatot. Hogy a leendő kutatónak legyen miből kiindulnia.

Nagyon fontos persze a hivatalos rang, amelyet ez a költészet végre megkapott, de fontosabb, hogy felnövőben van egy ifjú versolvasó nemzedék, amely Szabó Lőrincet idézi sűrűn, életének boldog és boldogtalan óráiban.

(osztovits)

Nemzetiből Magyar Színház?

Körkérdést intézett a szakmához a művelődési minisztérium arról, kit tekintenének alkalmas vezetőnek az új *Nemzeti Színház* élére, tudtuk meg *Magyar* Bálint szerdai tájékoztatóján. *Ablonczy* László igazgatói szerződése 1999 közepén jár le, s az új direktor szabad kezet kapna, hogy kialakítsa a majdani társulatot. A miniszter nem zárta ki, hogy a mai Nemzeti épületében ismét a *Magyar Színház* működjön.

Lapunk kérdésére válaszolva elmondta, az ezeréves államalapítás évfordulójára tervezett és a parlament által jóváhagyott nagyberuházásokra folyamatosan kell előteremteni a pénzt, a programot már kénytelenek voltak szűkíteni, mivel a királyi és királynői városok rekonstrukciójára kevesebb támogatást kaptak. Így csak bizonyos létesítmények felújítására telik a keretből. Ezek a folyamatok azonban az ünnep elmúltával sem állnak meg, ahogyan a millecentenárium után is folytatódik a múzeumi rekonstrukció. Az egyik tervezett nagyberuházásról, a *magyar irodalom háza* felállításáról megtudtuk, döntés született, hogy a *Magyar Írószövetség* a Bajza utcában maradhat, a minisztérium öt évre kifizette a bérleti díjukat és tíz évre vállalta fenntartásukat. Így a Károlyi-palotában a *Petőfi Irodalmi Múzeum* mellett a különféle irodalmi szervezetek kapnak helyet. A tervek szerint az új intézmény élére menedzser-igazgató kerülne, a két részleget, szakmai vezetők irányítanák. Végezetül elmondta, a felsőoktatásban már megvalósult a béremelés, jövőre egy egyetemi tanár jövedelme elérheti a kétszázezer forintot. A közoktatásban azonban azért késlekednek, mert a szakszervezet nem hajlik a differenciált bérezésre. Márpedig, mondta a kultusztárca vezetője, a modernizációt megakadályozhatja, ha a pedagógustársadalom az értelmiségi lét alján marad.

(hanthy)

Díjak a Gyulai Várszínházban

A *Gyulai Várszínház* elmúlt évadjában kiemelkedő teljesítményt nyújtott művészeket díjazták kedden Budapesten, a *Merlin Színházban* – adta hírül az *MTI*. A város önkormányzata által alapított *Havasi István-díjat Csiszár* Imre rendező, a Várszínház művészeti vezetője kiemelkedő rendezéseiért, különös tekintettel *Madách* Imre *Az ember tragédiája* című művének színpadra állításáért, *Kiss* Jenő színművész a *Liliomfi* című darabban és a Gyulai Várszínházban nyújtott kiemelkedő szerepformálásaiért, *Márta* István zeneszerző az önálló bemutatókhoz írt zeneművek magas színvonaláért vehette át. Békés Megye Önkormányzatának *Sík Ferenc-díjával Boér* Ferenc színművészt jutalmazták. A Gyulai Várszínház által alapított *Őze Lajos-díjat Fillár* István színművész kapta.

A HÉT FILMJE

MAGYAR GÁBOR

Galéria

MAGYAR GÁBOR

kiállítása

Megtekinthető:
október 9-ig, naponta 14-19 óráig
(szombat, vasárnap kivételével)

2

péntek este 7 órakor

ÉVADNYITÓ GÁLAEST

Közreműködik:

BARABÁS TAMÁS
HAUSER ADRIENNE
HORVÁTH MÁRIA
IVÁN ILDIKÓ
MÁCSAI PÁL
POGÁNY IMOLA
SÓLYOM NAGY SÁNDOR
BRÓDY JÁNOS
PÁLFY MARGIT
P. SZABÓ ANIKÓ
SZENTHELYI JUDIT
SZENTHELYI MIKLÓS

BUDAPESTI TOMKINS ÉNEKEGYÜTTES
DOBRA JÁNOS vezetésével

Házigazda:
FÖLDI OTTÓ

Belépés: klubtagoknak érvényes klubtagsági igazolvánnyal, vendégeknek napi tagjegy megváltásával (300,-Ft).

Két személy belépésére jogosító meghívó az irodában igényelhető.

MAGYAR GÁBOR

JELEK FEKETE-FEHÉRBEN
SIGNS IN BLACK AND WHITE

MAGYAR GÁBOR KIÁLLÍTÁSA / GÁBOR MAGYAR'S EXHIBITION

1995. január 6 – 28. / January 6 – 28, 1995

Vajda Lajos tudatosan vállalt szellemi öröksége meghatározója a Szentendrén élő és alkotó Magyar Gábor művészetének. Legújabb, fekete-fehér festményeit mutatja be a Dorottya Galériában.

The consciously adopted spiritual legacy of Lajos Vajda is what determines the art of Gábor Magyar, a painter living and working in Szentendre. He puts his most recent black-and-white paintings on display at the Dorottya Gallery.

Megnyitó: 1995. január 5-én, csütörtökön 17 órakor / Opening: 5 p.m. Thursday, January 5, 1995
Megnyitja: Hudra Klára művészettörténész / Opened by: Klára Hudra, art historian
A kiállítás rendezője, Mayer Marianna 1995. január 6-án, pénteken 15 órakor tárlatvezetést tart.
The curator of the exhibition, Marianna Mayer guides a tour of the exhibition at 3 p.m. on Friday, January 6, 1995.

A Műcsarnok ideiglenes helyéről, a városligeti Kiállítási Csarnokból visszaköltözött a Hősök terén 1896-ban, a millenáris kiállításra készült épületébe, amit 1991-től máig tartó munkálatokkal rekonstruált és felújított a Művelődési és Közoktatási Minisztérium. A homlokzatok tisztítása, a környezet rendezése, az installációk készítése még folyik, de a kiállítások előkészítése és bonyolítása nem állt meg.
Szeretettel várjuk régi – új helyünkön – egyelőre csak munkatársainkat, olvasóinkat, a társművészetek iránt érdeklődő közönségünket.

Keserü Katalin
igazgató

The Palace of Art has moved back from its temporary location, the Exhibition Hall in the City Park, to its building at Heroes Square erected in 1896 for the millenary exhibition and restored and modernized from 1991 to this day by the Ministry of Culture and Education. The cleaning of the facades and the arrangement of the surroundings are still going on, but the preparation and realization of exhibitions have not stopped.
A warm welcome is awaiting – for the time being – our colleagues, readers and those interested in related art disciplines, at our old/new location.

Katalin Keserü
director

KIÁLLÍTÁSI CSARNOK / EXHIBITION HALL

MAGYAR Gábor

Wehner Tibor: Magyar Gábor kiállitása. =
Uj Müvészet, I. évf. 3.sz. 1990 65. p. ill.

Bp., Vigadó Galéria, 1990. aug.szept.

adója. * *Publ.*: Internationaler Kon-für Slawische. Tan. köt. (Berlin, 1973): ès International d'Archeologie Slave. öt. (Bratislava, 1979).
1. *Master Nicholas of Dresden.* (1965). *Nomads, Northmen and Slavs. Eastern e in the Ninth Century.* (The Hague-aden, 1967). – 3. *Moravia's History sidered. A Reinterpretation of Medieval s.* (The Hague, 1971). – 4. *Formation Hungarian Polity. – Überlieferung und g.* (Wiesbaden, 1972).
rpád. – CA 69-72.

Arnó (Trieszt, 1891. – Buenos Aires, feb. 21.): diplomata. * *Tan.*: Bécsi i Akadémia. * *Lh.*: Argentína. * *Karr.*: 9: bécsi, 1939: prágai, 1939-: Buenos követ. * *Publ.*: Magyar Hírlap (Buenos

Hl 1976/216.

1971).
I: Mérő. – Hung.A.3. – 1958/44. – ME 1961/2. (U 304-305. (Szabó Z.). – K 1981/10-11. (Árkay L.). – kay L.). – KaM 1981/46.

Bócsay Zoltán: tankönyvír
M: *Vázlatos magyar t* land, 1984).

Bocskay Elek: szerkesztő.
Karr.: 1950-52?: A Jó Hír
I: Mildschütz.

Bod Péter: szerkesztő. *
Karr.: Az Üzenet szerk.-j
I: Mildschütz.

Bódi László (Bp., Pest-Pil 1922. szept. 1. -): nyelvés
* *Tan.*: 1948: PPT, taná

Invitation - Meghívó

16 November 1995

Opening of the Exhibition / a kiállítás megnyitójára

Magyar Gábor

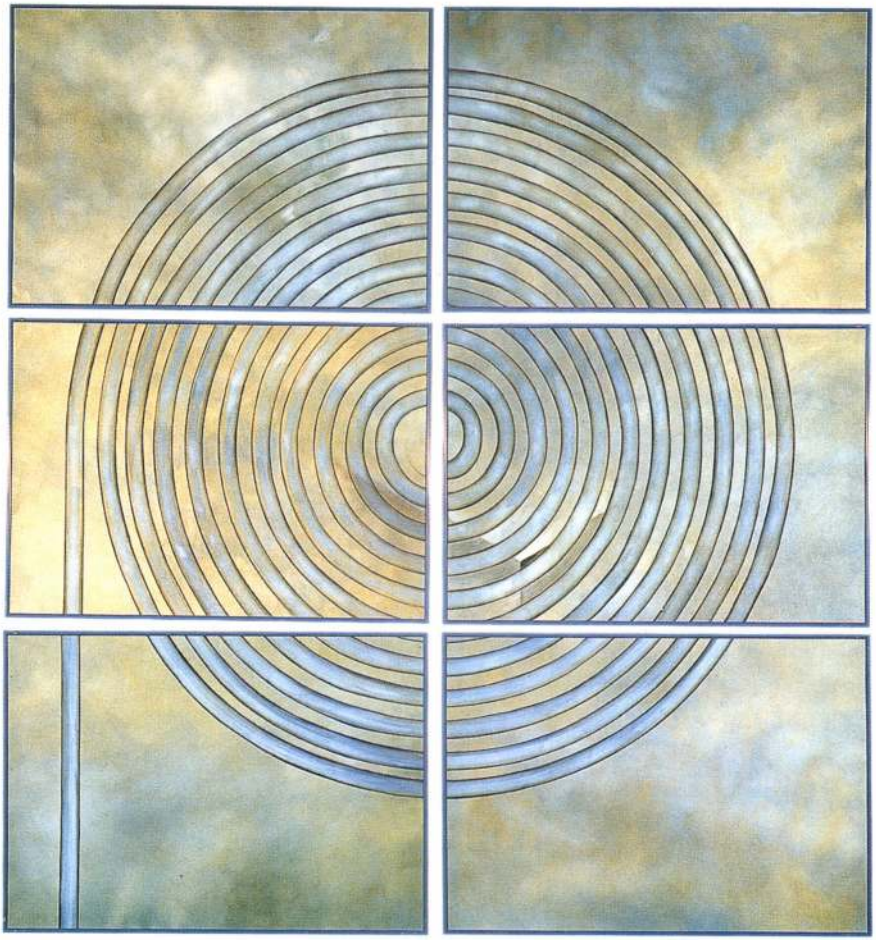

WestLB Europa

Westdeutsche Landesbank (Hungaria) Rt.

Westdeutsche Landesbank (Hungaria) Rt.
requests the pleasure of your company on the
occasion of the opening of the exhibition:

"Magyar Gábor - Forms and Motives"
on November 16, 1995, 5:00 p.m. on
the premises of the Bank.

The artist will also attend the opening ceremony.

Madách Imre utca 13-14., Budapest 1075

A short introduction about Mr.Magyar's paintings
will be given by Dr. Éva Bajkay,
Hungarian National Gallery.

"The philosophical view of the world makes Gábor Magyar's compositions unique. The change of approach in his activity after 1990 brings him out of circle of his fellow artists. His paintings concentrate on ancient signs, biomorphic forms and selected motives - like the drop and spiral - sometimes suggests internal flaming, sometimes meditative and quiet immersion."

Dr. Éva Bajkay

R.S.V.P. til November 12, 1995 on the card or by
telephone 268 1520.

A Westdeutsche Landesbank (Hungaria) Rt.
tisztelettel meghívja Önt 1995. november 16-án,
17 órakor, a Bank helyiségeibe,

„Magyar Gábor - formák és motívumok"
c. kiállításának megnyitójára.

A megnyitón a művész is jelen lesz.

Madách Imre utca 13-14., Budapest 1075

Magyar Gábor művészetét Dr.Bajkay Éva, a
Magyar Nemzeti Galéria osztályvezetője
mutatja be.

„Magyar Gábor kompozícióit a filozófikus világlátás teszi egyénivé. Az 1990 után munkásságában bekövetkezett szemléletváltás kiemeli pályatársai közül. Ősi jelekre, biomorf formákra, a kiválasztott motívumokra - itt a csepp és a spirál - koncentráló képei hol belső lobogást, hol meditatív nyugodt elmélyedést sugallnak."

Dr. Bajkay Éva

Visszajelentkezésüket 1995 november 12-ig a
mellékelt kártyán, vagy telefonon 268-1520 kérjük.

A Kiállítás megtekinthető:
1995 november 16 – 24-ig 10 – 16-óráig.

The exhibition is open daily from 10 a.m. to 4 p.m.
until november 24TH 1995 on banking days

Név:
Name: _____

Cég:
Company: _____

Cím:
Address: _____

Telefon:
Phone: _____

☐ I cannot participate
sajnos nem tudok részt venni
☐ I can participate
részt veszek

Westdeutsche Landesbank
(Hungaria) Rt.

Budapest
Pf.: 649
1439

Magyar Gábor

Forms and Motives
Formák és motívumok

16 November 1995 5:00 p.m.
1995 November 16. 17 óra

MTC
Madách Imre u. 13-14.
Budapest 1075

Tisztelettel meghívjuk

MAGYAR GÁBOR

MAGYAR GÁBOR
festőművész
kiállítására.

A kiállítást megnyitja:
P. Szabó Ernő
művészettörténész

1997. október 1-én /szerdán/
20 órakor.

A kiállítás megtekinthető:
október 17-ig
hétköznap 14-20 óráig.

ÚJLIPÓTVÁROSI

KLUB-GALÉRIA

1136 Budapest, Tátra utca 20/b.

Telefon: 132-6992

cím:
ÚJLIPÓTVÁROSI KLUB-GALÉRIA
XIII. ker. Tátra u. 20/b,
bejárat a Radnóti Miklós u. felől.

Magyar Gáspár (Kasper Unger) ötvös. 1536-ban Gehan János krakkói ötvösnél tanult.

Lopszy L. Magy. ötv. Lengyelorsz.-ban. Arch. Ért. 1890. 57. l.

Magyar

M. 3. *Gergely (Gregorius Hungarus aurifaber de Rimassabbati)*, ötvös. Rimaszombatból vándorolt ki Lengyelországba s 1579. Lembergben nyert polgárjogot. Tekintélyes, vagyonos mester volt, akit 1590. a lembergi ötvöscéh céhmesterül is megválasztott.

E. Gy. II. 56 l

T. 1715.

gyek egyike Gizella mentét se-
mentét szegélylyel, harmadika
fekete csipkével és csokrokkal
ike pedig lovagló ruhát zsinórzás-
lóversenytér látható. Felirata:

KÉP
néből.

i, Pest 1862.
Telejtshez.

9 ötvös

Letisztázva

F a céhmesterré való választas

Magyar ~~György~~ Gergely 9 (Gregorius Hungarus aurifaber de Rimassabbati). Rimaszombatból vándorolt ki Lengyelországba ~~Lengy~~ Lembergben telepedett meg, hol 1579-ben polgárjogot nyert. Ügyes ragyonos, tekintélyes ember volt, akit ötvöstársai 1590-ben ~~a Lembergi ötvösek~~ céhmesterül is megválasztottak. Ő volt az egyedüli magyar származásu ötvös, aki Lengyelországban F ~~az~~ a kitüntetésére

Magyar Gergely, ötvös (Gregorius Hungarus aurifaber de Rimaszombati). Rimaszombatból vándorolt ki Lengyelországba. Lembergben telepedett meg, hol 1579-ben polgárjogot nyert. Ügyes, vagyonos, tekintélyes ember volt, akit ötvös társai 1590-ben czéhmesterül is megválasztottak. Ő az egyedüli magyar származású ötvös, akit Lengyelországban a czéhmesterré való választás kitüntetése ért.

Lapszy L. Magy. ötv. Lengyelország-ban. Arch. Ért. 1890. 58. l

Magyar Országos

Krakkó 1536.

Arch Ért 1890. 57.1

Letisztázva

Magyar Géza

Jónossy György, Krogh György és Finta József tervei alapján épül fel Salgótarján város központja.

Perényi Imre: A város központja, tervezés és rekonstrukció. Budapest, 1970.

190 l.

M. D. K.

MAGYAR Gésa építész

A Tatai üdülőtelep-pályázaton díjas-va

Magyar Nemzet 1960 (XVI.) 168. sz. 5. l.

G. J.: 20 üdülőház, 2000 személyre sátorlábor, strand, szabadtéri szinpad épül a Tatai Nagy-tó körül. Sikerrel zárult az Építőművész Szöv. mesteriszólá-pának tervpályázata.

Magyar Géza, [építész] 7 Dk

A Valéria-telep helyén épülő városrész tervezőinek egyike.

Kapalyag Imre
Könegi Ferenc } : A Valéria helyén

17.

Népszabadság, Dp. 1960. aug. 20.

M. D. K

MAGYAR Géza építész
zilaly Istvánnál dolgozott
16 tantermes leany gimnazium Szol-
nakon

Szendrő Jenő: A mesteriskola III.
ciklusa
Magyar Építőművészet 1960. 4. 57. 24. l
39. l

M. D. K

MAGYAR Géza építészet

Részvesz a Veszprém városközpont-ja rendezésére kiírt tervpályázaton

Társtervező: Finta J. Lőrincz J. Lezeres J.

Magyar Építőművészet 1960. 1. n. 64. l.

Le. D. U

MAGYAR Géza építész

országos lakáspályázat 4. Épület-
kategória (Csökkentett m egyéke)

Magyar Építőművészet 1959. 1/2. sz. 80. l.

M. D. K

MAGYAR Géza építész

Résztvesz a Szövetség Mesterisbolája

II. ciklusán

Mestere: Lilaby István

Magyar Építőművészet 1959. 1/2. sz. 79. l.

M. D. K.

MAGYAR Ipari Épületek

Bp. XI. Villányi út 62. A.B. O.T.P.

laboház (Rész.)

Építésvezető: Lukács József

Magyar Építőművészet 1960. 6. sz. 40. o.

Magyar Géza, építész

M Dh

A Corvin Ámház átépítésére hirdetett pályázatot a Lakótérv fiatal kollektívája nyerte el. A csoport vezetője: Zilahy István, egyik tagja: Magyar Géza.

-: Fiatal építészek nyerték el a meghirdett a Corvin Ámház Korszerű átépítésére

Népszabadság, Sp. 1959. júl. 30.

10.1

Magyar Géza, építész

MDK

Az Üllői úti lakótelepen épülő 7 emeletes lakóház terve.

Repr.

Terveste: Magyar Géza

—: Jövőnk terveitől

Népszabadság, Sp. 1959. ápr. 4.

8. l.

Magyar Géza, építész MDK

Házomszobás családi ház.
Díjnyertes terv. Repr.

Károlyi Antal: Következeti építkezés vagy családi ház?

Népszabadság Bp. 1960. febr. 5. 7.l

MDK

Magyar Géza, építész

Egyik tervező.

— : Emlékmű

Pest - Buda egyesítésének 100. évfordulójára

12.

ESTI HIRLAP, Br. 1971. febr. 12.

MDK

Magyar Géza, építész

Meghívták pályázatra.

—: Emlékmű készül Pest-Buda egyesítésének 100. évfordulójára 8.

Népszabadság, Bp. 1971. febr. 13

Magyar Géza
építész

Salgótarján, új főtér

Repr.

1965.

Rads: Magyar építészettőrt 357.
Műszaki kiadó 1971.

Magyar Géza
építész

Bp. Lőrset Attila ltp. nyitó épülete 1956-58

Radics: Magyar építészettört. 362
Műszaki kiadó 1971.

Magyar Géza

F.J.: Toronyházak, Salgótarján, nyugati városrész. /Építész: Finta József/. Tervismertetés, képekkel. Említi Finta József-Magyar Géza díjnyertes "Salgótarján városközpont" pályázati tervét.

Magyar Építőművészet, 1971.2.sz.

9. 1.

Magyar Géza, építész

– állami díjas, a LAKÓTERV mérnöke. A salgótarjáni új városcentrum tervezője. Az Üllői úti általános iskolát tervezte először önállóan. Ugyanott egy körerkélyes lakóépületet is tervezett.

Kovács Margit: Az építész
Magyar Ifjúsát, 1970. XII. 11. 6. l.

Magyar Géza, építész

- járt a Magyar Építőművészek Szövetségének mesteriskolájába. Mesterfeladata a soproni gimnázium terve volt. Ybl-díjat kapott érte. E terv alapján épült az Állami Közgazdasági Technikum és a Pénzügyi és Számviteli Főiskola épülete.

Kovács Margit: Az építész
Magyar Ifjúság, 1970. XII. 11. 6. l.

Magyar Géza, építész

Salgótarján főtere
makett rep.

Kovács Margit: Az építész
Magyar Hírlap, 1970. XII. 11. 6-7. l.

Magyar Géza, építész

– 192 lakásos házat és gimnáziumot tervezett Salgótarjánban. Tervezőműtermet irányít: Salgótarján Fórumát már alapozzák. Görögországban, Finnországban, Angliában járt.

Kovács Margit: Az építész
Magyar Ifjúság, 1970. XII. 11. 6–7. l.

Magyar Géza, építész

- salgótarjáni Fórum - tervét bemutatják Bolognában, egy építészeti kiállításon.
Részben a Fiatal Építészek Körében a fiatalok továbbképzésében.
Salgótarján rekonstrukciós terveiért Állami Díjat kapott.
Kovács Margit: Az építész
Magyar Ifjúság, 1970. XII. 11. 6-7. l.

Magyar Géza, építőművész

– Finta Józseffel elkészítette az újsalgótarjáni városközpont makettjét.

–: Álmok maketten
Magyar ifjúság, 1970. IV. 3. 3. l.

Magyar Géza

M.G.: Gimnázium és általános iskola, Galgótarján. /Finta József bevezető gondolataival/. -Építész: Magyar Géza, statikus: Spányi Balázs, ~~xxx~~ kerttervező: Szentpétery István. - Ismertetés, képekkel /fotók: LAKÓTERV és Panyik István./

Magyar Építőművészet, 1969.3.sz. 30-39. l.

Magyar Géza

Résztvesz a. Pest - Buda
egyesítésének 100. évfordulójára.
Ezért emlékmű pályázaton

Négyszava 1971 II. 13

Magyar Géza építész

Budapest, Üllői úti lakótelep - Közgazdasági Technikum. (Magyar Géza építész)
- Magyar Építőipar, 1966. 15. évf. 1. sz., p. 10.

Az 1966. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája.
/Művtört.Irt. 1969. 3.sz., p. 243-284./

p. 247.

Magyar Géza

építész és társai (Lakóterv) nivódijat
kaptak Salgótarján új központjában épült
13, 15, 16 és 17 jelű lakóházak terveziséért

Nivódij a legjobb lakóépületek tervezőinek és
építőinek

Magyar Hírlap, 1968 május 18 8 l.

Magyar Géza
építész

Az Ajkai díj II. fokozatát
nyerte el a Lakóterv tervező
építésze.

— : Kitüntetések
Művészet, 1970. június – 17. lap.

Magyar Géza építész (lakóterv)

A salgótarjáni városközpont rendezési tervét kézítette körégmagas lakóházakkal (rajzok)

M. G: Körégmagas lakóházak, Salgótarján

Magyar Építőművészet 1970/2 57 old.

Magyar Géza

és Kotsis Lajos tervei alapján épül fel Veszprém város központja.

Perényi Imre: A város központja, tervezés és rekonstrukció. Budapest, 1970.

1864

Magyar Géza építész M.D.K.

IX. Üllői uti 16 tantermes iskola

repr.

Magyar Építőművészet 1962 /5. 55.l.

Magyar Géza építész M.D.K.

/LAKÓTERV/

Szolnok, 16 tantermes gimnázium. repr.

Építésvezető:Kósa Lajos

Magyar Építőművészet 1963/3. 30-31.l.

Magyar Géza, építész MDk

Salgótarján belvárosának beépítési tervét készítette.

– 1963-ban épül 6. l.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1962. dec. 31.

Magyar Géza épitész M.D.K.

/LAKÓTERV/

Lakóépület , Bp. Üllői uti lakótelep

repr.

Magyar Építőművészet 1961/3. 45-49.l.

Magyar Géza, építész MDK

Az új lakóházakat tervezte

(fénykép)

— : Kázkilencvenkét új lakás
Salgótarjánban 5.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1964. okt. 16.

Magyar Géza épitész M.D.K.

/ Ém Lakóépüle ttervező V. /

1963. évi Ybl Miklós dijjal kitüntetve.

II. fokozat.

a szolnoki 16 tantermes gimnázium és

az Üllői uti 16 tantermes ált. iskola tervezéséért.

Magyar Épitőmüvészet 1963/4. 5.1.

Magyar Géza épitész M.D.K.

Résztvett a pályázaton III. dij 15 000 Ft

Társte vező: Lőrincz József

138 ezer forinttt kaptak a csecsemőotthon pályázat nyertesei

Magyar Nemzet 1963. augusztus 8. 5.1.

M. D. K

MAGYAR G. építész

Bh. Carátelev

Társtervező: Halbrohr G.

A szerkesztő megjegyzései

Magyar Építőművészet 1961. 6. sz. 57.1.

Magyar Géza, építész

MDh

Salgótarján városrendezését

tervezte.

– Teljes az új salgótarjáni város-
központ

6.

Népszabadság Bp., 1967. nov. 7.

Magyar Géza

rajzokat készitett a kiadványhoz.

Családi ház tervek. 1959. Szerk.: Bene László, Kárpáti Andorné. Rajzokat készitette: Balogh István, Finta József, stb. Bp. 1959. Sztl. 1., képes.

Magyar Géza épitész M.D.K.

LAKÓTERV

Lakóépület, Salgótarján ~~1x84xx~~1963

repr.

Magyar Épitőmüvészet 1965/4. 13-16.1.

M.D.K.

Magyar Géza épitész

LAKÓTERV

Élmiszer kisáruház, Bp. Üllői uti lakótelep

repr.

Magyar Épitőmüvészet 1965/5. 20-21.1.

M.D.K.

Magyar Géza épitész

Közgazdasági Technikum, Bp. Üllői uti lakótelep

repr.

Magyar Épitőművészet 1965/5. 26-31.l.

MDK

Magyar Géza építész

Felszabadult Bp. művészete. N.Szal. 1960.

Magyar Géza építőművész

Szőreg említi részvételét a salgótarjáni körtéri alkotásokban.

Műve: Madách Imre szobor architektúrája.

„Új körtéri alkotás Salgótarjánban"
(Tóth)

Nógrád 1966. aug. 3.

Magyar Géza, építész MDh

A szolnoki leánygimnázium épületének tervezője. Kép.

—: Új létesítményeink terveiről 7. l

NÉPSZABADSÁG, Sz. 1962. ápr. 3.

M.D.K.

MAGYAR Géza építész

Szolnok, 16 tantermes gimnázium

Repr. alapraj
homlokzat

Magyar Építőművészet 1961. 5.sz. 32. l.

M.D.K.

Magyar Géza épitész

Budapest, XI. Villányi uti O;T;P; lakóház

repr.

Épitésvezető: Juhász József
TErv: 1958.
Kivitel: 1960.

Magyar épitőművészet 1960. 5. sz. 13.1.

Hagyar géza építész

A salgótarjáni partizánemlékmű
pontamentét terveri (eml)

Tóth Elemér: Emlékművek nyomában
Nógrádban

Nógrád 1969 VIII. 6

M.D.K.

Magyar Géza építész

Budapest, Üllői uti lakótelep repr.
Kmmunális épületek

Magyar Építőművészet 1961, 5,sz 6-8.l.

MDK

Magyar Géza, építész

A salgótarjáni lakóépületek tervezéséért kapott díjat.

— : Nívódíjat kaptak a legjobb lakóházak alkotói 1. l.

Népszabadság, Bp. 1968. máj. 18.

Magyar Géza

Üllői úti iskola, 1957, terve, –
Üllői úti lakóépület, 1957, terve
Villányi úti foghíj beépítés, 1958, terve.

A felszabadult Budapest művészete.

Budapest, 1960. 14 l.
Kiállítás – katalógus.

Magyar Géza, építész

M Dh

Iskolát tervezett a József Attila lakótelepre. Az előcsarnokat művészi Kerámiával szerette volna díszíteni. A zsüribe viszont egyszer sem hívták meg. Így nem működhet együtt építész és képzőművész.

Az: Csak egy kis tévedés

6.

ESTI HIRLAP

Bp. 1961. nov. 1.

01

MDL

Magyar Géza, építész

Kiváló tervezői alkotásaiért az Ybl Miklós-díj II. fokozatát kapta.

–: Az idei Ybl Miklós-díjasok 6. l.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1963. ápr. 4.

M.P.K.

Magyar Géza
építész.

Az Üllői úti lakótelepre tervezett
lakóépületek.

Körner József: A III. építészeti kiállítás.
Művészet, 1961. július. — 36 l.

M.D.K.

Magyargéres
mérnök

Az egykori Valéria-telepen a
modern lakónegyedet tervezte.

Magyarország, 1960. febr. 27.

Magyar Géza, építész tervező

Salgótarján főtere mögött épült fel a nagy lakótelep, ami fellép egy kicsit a domboldalra is. Magyar Géza tervezője törekedett arra, hogy változatos legyen nemcsak az homlokzat kialakítása, hanem a belső lakástere is. Ezek az épületek előregyártott vasbeton keretvázas épületek (említve). Állami díjat kapott a salgótarjáni városközpont tervezéséért.

Kulturalis magazin.

1977. Kossuth, febr. 20. 8.55 M.

Magyar Géza, építész

L.:Finta József

Horváth Kálmán:Karancsaljai változások 8.
Népszabadság, Bp. 1977. aug. 12.

Magyar Géza, építész

az építőművészek szövetsége 25. éves állami-díjas építészeinknek – közöttük Balkay Tibor, Finta József, Magyar Géza – a magasépítés színvonalának emelésében végzett munkájáért kitüntetésben részesítette.

Déli krónika,

1976. dec. 6. Kossuth 12.00 | KGyné |

Magyar Géza

Velencében, a 37-ik biennálén: Salgótarján városképe helyenként a legszebb „nőtt" városokéval vetekszik. Épületeinek alkotói Szrogh, Jánossy, Magyar Géza és Finta építészek.

Balog János: B76. Szentendre és Salgótarján Velencében.

Tükör. Budapest, 1976. okt. 17.

Magyar Géza

Megbízást kapott Magyar Géza, hogy Váci Mihály portrészobrához az építészeti részt kivitelezze el.

------:Köztéri munkák.

Művészet, 1977. május - 48.oldal.

Magyar Géza építész.

A 37. velencei biennálé magyar pavilonjában szerepeltek a napjainkban épült salgótarjáni város központ és lakónegyedek makettjei, Finta J., Jánossy Gy., Magyar G., Szrogh Gy. építészek alkotása.

Bodri Ferenc: Magyar képzőművészet a 37. velencei biennálén.

Tolna Megyei Népújság, 1976. szept. 12.

Magyar Géza
építész

ifj Szabó István - Magyar Géza a
XI. Goldmann György téri em-
lékmű pályázatot nyert vesz.

----:Pályázatok és megbizások.

Müvészet,1975.április - 45.oldal

Magyar Géza építész

A salgótarjáni városközpont építés ét Jánosi György, Szrab György és Magyar Géza a lakóházak és iskolák tervezője kezdték meg.

/említve/

Új építészet Magyarországon,

1974. X. 6. Televízió 17.10 óné

Magyar Géza, Állami-díjas építész.
a 23. bányásznap alkalmából felavatták a bányászmártírok emlékére alkotott emlékművét, melyet ifj. Szabó Istvánné szobrászművésszel alkotott. (emlékmű)
az emlékművet Komlón avatták fel.

a Hét.
1973. IX. 2. 19,00 TV 140/V.

Magyar Géza, állami-díjas építész

a komlói Bányász-parkban épülő emlékművet szept. 1-én avatják fel. Az emlékművet ifj. Szabó István szobrászművészszel alkották.

Mecseki Bányász, 1973. aug. 25.

Magyar Géza építész

a XXIII. bányásznapon a lambi emlékművet avatták fel. A bányát szimbolizáló emlékművet id. Szabó István szobrászművésszel alkotta. (emléktábla).

Mecseki Bányász, 1993. szept. 11.

MAGYAR GÉZA, építész

Salgótarján új központi középület-együttesét emeljük ki - Sztrogh György, Janossy György, Finta József, Magyar Géza-alkotását. E példa arra utal, hogy éppen az egyes alktásokban megmutatkozó, szükségszerű ismétlődés folytán bizonyul a városépítés, a többnyire mindig egyedi épületcsoportosítás művészi hatásunak. 18.old

GRANASZTÓI PÁL: Művészet-e ma az építészet ? 9.old

VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, 1973. 6.sz. Bp.

Magyar Béla, építén

ismertette a tervet

↓

– Iskola – és pihenőcentrum épül
Salgótarjánban 9.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. febr. 25.

Magyar Géza

Bp.XIII. Hegedüs Gyula u, OTP lakóház /Magyar Géza építész./ - Ism: Márton István, Müszaki Tervezés, 1968. 8.sz. 21. l.

Az 1968. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Ért. 1971.2.sz. 149-182. l.

154. l.

Magyar Géza

tervezte a salgótarjáni lakóépületet.

1965. 362. p. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet

1867-1967. Budapest 1970.

1311

Magyar Géza

tervezte a b-pi Üllői úti József Attila lakótelep lakóházát. 1963. 365. sz. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építépet 1867-1967 Budapest 1970

1318

Magyar Géza

Tervezte a b.p-i Üllői úti József Attila lakótelep közgaz. technikumot. 1965. 404. sz. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

1361

Magyar Géza, építész

MDK

Állami díjat kapott. (T.f.)

– : Ma délelőtt átadták .....

6.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. ápr. 1.

Magyar Géza, építész

MDK

Az Áll. Díj II. f.-t kapta.

– : Állami és Kossuth-díjak

6.

Népszabadság, Bp. 1970. ápr. 2.

MAGYAR GÉZA
építész

Salgótarján
Nógrádi Sándor Múz.
TKM 177

KUE-Nummer: **00059800**
Zeilen (55 Anschl.): 0015

Künstlername: Eigner, Ignaz
Sortiername: Eigner, Ignaz

ThB-Name: Eigner, Ignaz
and. N-Komb.: %Eigner, Ignác & %Eig
Geschlecht: m
bildkünstl. Beruf: Maler & Lithograph
Staat(aktuell): Österreich
GEO-Nachweis: Österreich
Geburtsdatum: (um) 1854
Geburtsort: Pest
Letzte Erw.: 1891?
Letzter Erw.-ort: Pest
Tätigkeitsort: Wien & Pest

Eigner, *Ignaz (Ignác)*, österr.-un
1854 Pest, nachw. bis 1891 (?), wa
Wien. Stud.: 1868–72 ABK Wien.
Portr. für das von A. Eckstein 1879–
Das Parlament, Die polit. Persönl
Ungarns in Wort und Bild. Das
Gy. Császka ist auch im vom Budap
von G. Baracs hrsg. Werk A mag
archia, magyarország főpapjai szób
enthalten. Das Portr. von *L. Szalay*, I
Bez. Budapest für das Bl. Industr
L. Schilling in Wien gedruckt. 🖻
NM. WIEN, Österr. NB. 🕮 ThB10,
1915. – *Gy. Fleischer*, Magyarok a b
Akadémián, Bp. 1935.
Redakteur: Nováky, Ágnes
Red-Bem.: ok

Magyar Géza
építész

Salgótarján rekonstrukcióját
vitte előbbre.

Osvát: A fenyes Tarján.
Nők Lapja, 1971. ápr. – 14 szám

Dorset Avenue Torquay.

Hope to see

Magyar Géza

Takács Edit: Salgótarján, Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakiskola beruházási programterve.
/rövid életrajz + ismertetés, képekkel. Vezető építész: Magyar Géza/

Magy. Ép. műv. 1972. 4. sz. 48.l.
/Fiatal Építészek Köre-szám/

Magyar Géza építész

a salgótarjáni városközpont
lakóházainak tervezőjeként
neve említve

Magyar építészet 1945-70

Magyar Géza

Ybl-díjas tervező építész (Lakóterv); Salgótarján városközpont rekonstrukciójáért az Állami Díj II. fokozatát kapta.

Magyar Hírlap. 1970. IV. 2. 4. l.

Magyar Géza

1930-ban született Rákoscsabán, a Budapesti Műszaki Egyetemen 1954-ben építészmérnöki diplomát szerzett.

Pogány Frigyes: Salgótarján új városközpontja – Bp. 1973. 55 p.

Magyar Géza

Mindenkiig a Lakó- és Kommunális Épületeket Tervező Vállalat tervezője.

Pogány Frigyes: Salgótarján új városközpontja — Bp. 1973. 55 p.

Magyar Géza

1963-ban Ybl-díjjal, 1967-ben a Munka Érdemrend ezüst fokozatával, 1970-ben Állami-díjjal tüntették ki.

Pogány Frigyes: Salgótarján új városközpontja – 3p. 1975. 55p.

Magyar Géza

Művei között áruházak, ~~és~~ főiskolák és lakóházak szerepelnek. Legfontosabb művei Salgótarjánban épültek.

Pogány Frigyes: Salgótarján új városközpontja - Bp. 1973. 55 p.

Magyar Géza, építész

Műve: Salgótarján városközpontja.

Szenes Sándor: Városiasodó városok

M. 1.

Népszabadság, Bp 1973. júl. 22

Magyar Géza

Folyamatban levő tervező - alkotó munkájának
zöme Salgótarján fejlesztését szolgálja. (filmszín-
házat, irodaházat, főiskolát, szolgáltatót épít.

Pogány Frigyes: Salgótarján új városközpontja – Bp. 1975. 55 p.

Magyar Géza

Neve megemlítve.

Pogány Frigyes: Salgótarján új városközpontja – Bp. 1975. 50 p.

Magyar Géza

Salgótarjánban tervezett egy gimnáziumot, s 1968-ban egy szolgáltatóházat is.

Pogány Frigyes: Salgótarján új városközpontja – Bp. 1973. 41 és 45 p.

Magyar Géza

A salgótarjáni kilencszintes lakóház a Karancs szálló felől (fotó)

Pogány Frigyes: Salgótarján új városközpontja – Bp. 1975. 42p.

Magyar Géza

A salgótarjáni kilencszintes lakóház homlokzata, hátlésben a Karancs szálló. (fotó)

Pogány Frigyes: Salgótarján új városközpontja – Br. 1973. 43.

Magyar Géza

A salgótarjáni kilenoszintes lakóház homlokzatának részlete. (fotó)

Pogány Frigyes: Salgótarján új városközpontja - Bp. 1973. 45 p.

Magyar Géza

A salgótarjáni kilencszintes lakóházat ő tervezte, mely 80 lakást tartalmaz.

Pogány Frigyes: Salgótarján új városközpontja – Bp. 1973. 40 p.

11 szintes lakóház, Salgótarján

Építész: Magyar Géza (LAKÓTERV)

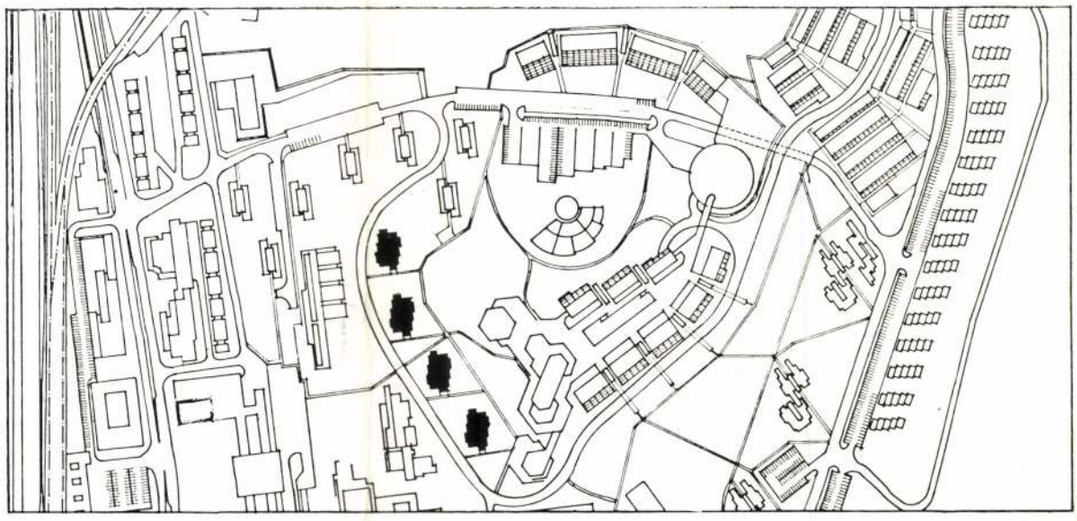

1

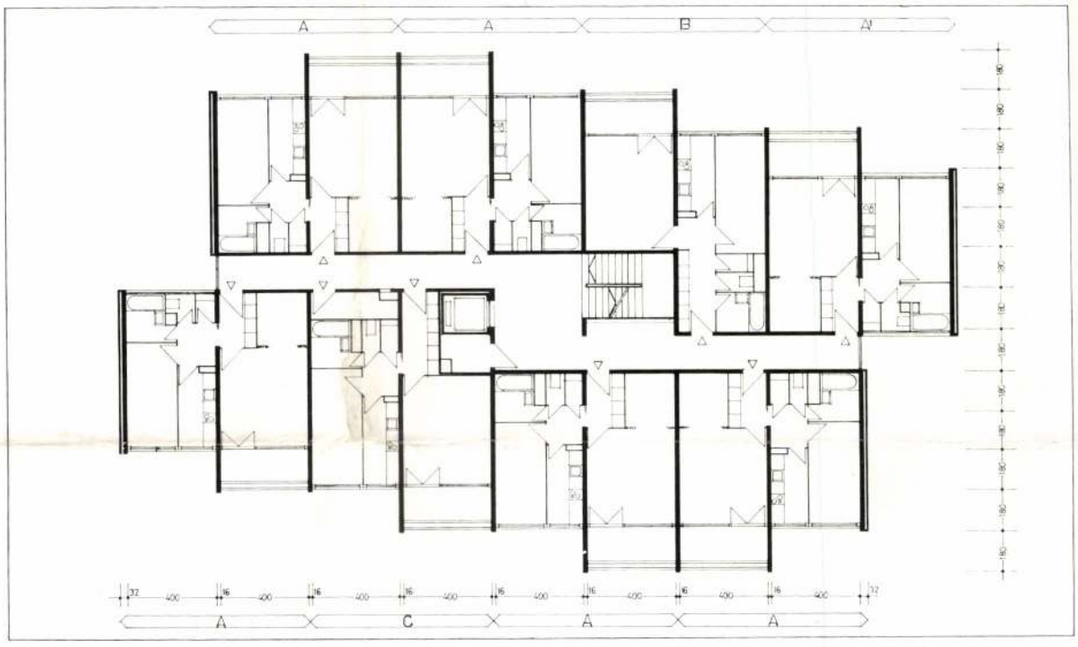

2

Statikus tervező: Spányi Balázs
Fűtés-tervező: Gémes László
Elektromos tervező: Ambró Péter
Víz-csatorna tervező: Gábor Jenő
Lakások száma: 80 db
Kiviteli összköltség: 30 000 000 Ft
Tervezés éve: 1973
Kivitelezés éve: 1974—1975
Fényképek Penner Gyuláné

1. Helyszínrajz
2. Általános emeleti alaprajz, M=1 : 300
3. A lakóház megjelenése a Fő térről
4. A Pécskő-domb beépítésének modellje

Salgótarján városközpontjához szervesen kapcsolódó Nyugati városrészi és a Pécskő-dombi beépítés a Fő tér köré gyűrűzi, testesíti a várost. A Nyugati városrész beépítése vizuálisan is hangsúlyozza a városközpontot és a Fő térről kiinduló gyalogos tengely közvetlen kapcsolatot teremt a város szívébe beékelődő zöldterülettel. A Pécskő-domb beépítési tervei, a jelenleg zsákutcaként működő utakat folyamatos gyűjtőúttá alakítja, és az építési területet szervesen kapcsolja a városközponthoz. Ennek a beépítési tervnek megvalósítása részben a Pécskő utca, részben az Arany János utca felől már megkezdődött.

A Pécskő-domb nyugati lejtőjén megépült pontházak jól illeszkednek az erősen lejtős terepre, és a központ zárt, tömör beépítését a mögöttes zöldterület irányába fellazítják.

Az előregyártott keretvázas lakóépületekből hét épült meg. A beépítési tervben szereplő további négy épületnél technológiai váltás következett be, amely együtt járt az építendő lakástípusok változásával is.

Az új típusú lakóépület kialakításánál változatlanul figyelembe kellett venni a szanálások és a költséges építési terület adottságait. A gazdaságosság érdekében szintenként nyolc lakást alakítottunk ki, így a tizenegy szintes épületben nyolcvan kétszobás, zömében hálófülkés, loggiás lakások épültek, a szükséges kiszolgáló helyiségekkel. A terepre illeszkedés érdekében az épülettömeget a közlekedési tér mentén kettébontottuk, így a hegy felőli rész egy teljes szinttel fellépcsőzik.

Az új építéstechnológia a PEVA rendszerű alagútzsalu, amely a garzonház építésénél felszabadult 4 m-es fesztávú zsalukészletre épült. (Az alaprajzi kialakításnál nem jelentett hátrányt, sőt előnyösen kezelhető fesztávnak bizonyult a négy méter.) A segédüzemi előregyártású parapet- és loggia-mellvédeken kívül, az öntött technológia által létrehozott szerkezetek jelennek meg a homlokzatokon. A nyers vasbeton felületeket fehér és betonszürke homlokzatfestéssel (VLIESIN) láttuk el. A belső válaszfalak kialakítására előregyártott válaszfalakat alkalmaztunk.

Az épületen alkalmazott anyagokkal és szerkezetekkel, azok formálásával, színezésével igyekeztünk alkalmazkodni a már kialakult város jellegzetes építészeti arculatához. *M. G.*

mára —, saját területére — melyen a védett személyközlekedés, a fogadás és a zsilipelt átjárás megoldott —, és a szorosan vett üdülő területére.

Funkcionális tartalmát az étterem közösségi helyiségei, a konyhaüzem és a raktárak alkotják — két szinten elhelyezve — hibátlan szervezéssel. Az emelet másodlagos — személyzeti — megközelítését szolgáló meredek falépcső nem célszerű megoldás.

A rendeltetés, a tartalom kifejezése magas igényű és esztétikus formában öltött testet. Ez mind az épület egészére és részleteire, mind külső-belső megformálására igaz. A tervező — tudatosan vagy jó megérzéssel — e területen csillogtatta legjobb erényeit. Épületét nagyvonalúság, könnyedség, minden nézőpontból élményt nyújtó változatosság és modorosságtól mentes, hangulatteremtően ízes megjelenés jellemzi.

Az anyagválasztás — az acél, tégla- és faszerkezetek szellemes kombinációja — példája a nem többet mondani akaró egyszerűségnek és őszinteségnek. Ezzel mind formai törekvéseit, mind a gyors építhetőség, a helynek és a használatnak megfelelő minőség és a könnyű, gazdaságos karbantarthatóság szempontjait érvényre tudta juttatni.

Az épület a használatban jól bevált. Emeleti részének építés alatti módosulásai azonban sem funkciójának, sem szerkezeti részletképzéseinek nem váltak előnyére.

Meggyőződésem, hogy üdülőnk központi épülete — a szolgáltatások színvonalának emelkedésén túl is — érték a használók számára, és érték — egyben követendő példa — a helyenként sajnálatosan mostoha sorsú Balatonpartunk beépítése számára is.

Rajkányi Lajos

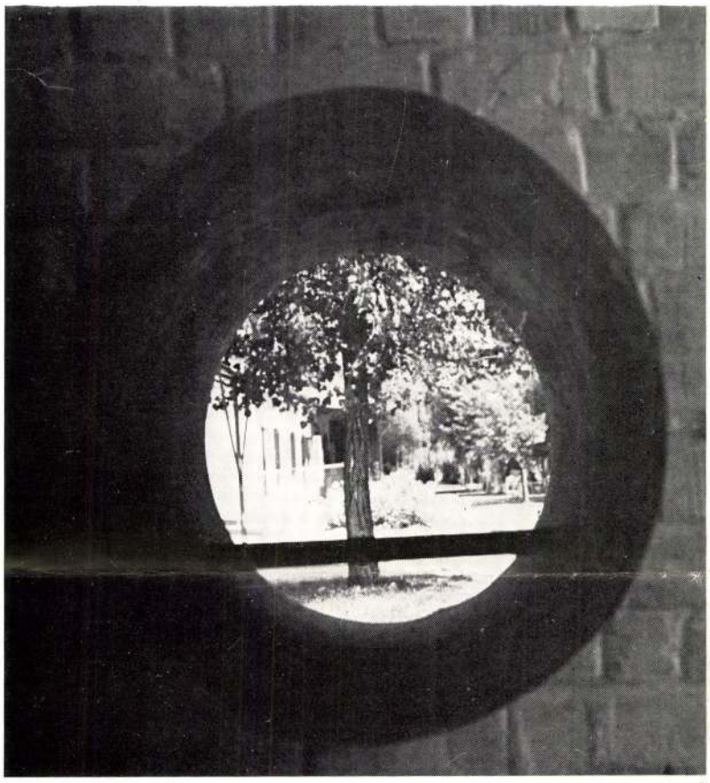

3

6

4

1

4

3

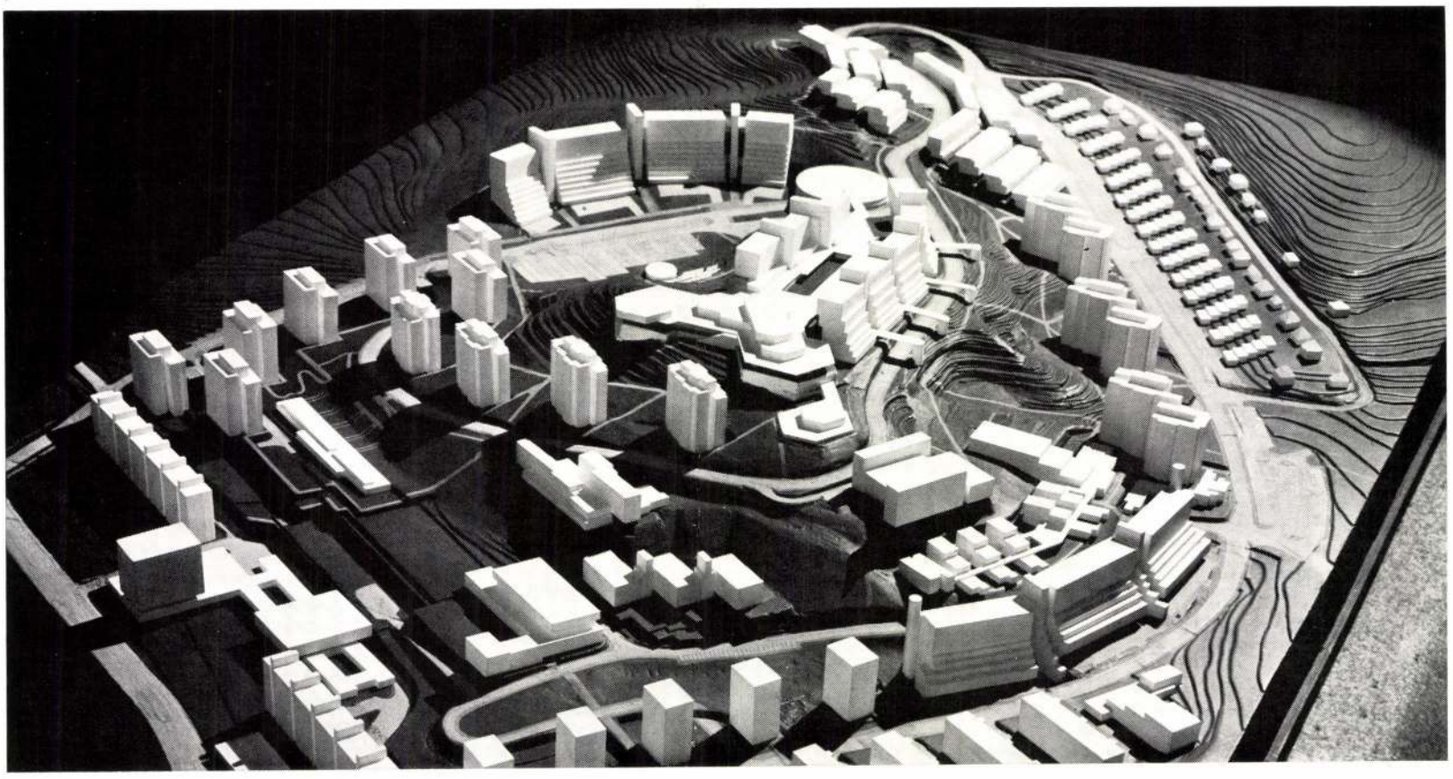

MAGYAR GÉZA
ÉPITÉSZ

az ÉPÜLETÉRŐL

MAGYAR ÉPITŐMŰVÉSZET

1939. 39

nders, unter anderem in der Umgebung des
so wichtigen Veit Stoß.58 Der Krakauer
land heraus, aber nicht aus dem
Außer der einschlägigen polnischen
veröffentlichte ungarische Studie
älteren Kunst in Ungarn registrierten
gaben, um nur die zwei wichtigsten, das
die auch mit Kompositionsanalysen
alogh zu erwähnen.61

---

frieden ist Nicolaisen, Jan: "Die Verwendung
Schnitzwerkstatt Tilman Riemenschneiders",

n Einfluss, vor allem _ber die Rogiersche
schon viel geschrieben, und sogar die
altes erwogen. Zusammenfassend
", Zeitschrift f_r Kunstgeschichte, 41 (1978),
inem interessantem Motiv, aus dem H_nde

1021

1980. október 3. Televizió 19,30/ZJ.
TV-HIRADÓ
- - - - - -

Magyar Géza épületek

- Mindennapi életünkben ritka az olyan nap, mint a mai. Uj múzeumot avatunk Salgótarjánban. Amely már látványával is figyelmet kelt. És amelyről tudnunk kell, hogy a felszabadulás óta az első olyan múzeum hazánkban, amely eredeti rendeltetése szerint a muzsák kertjének épült. Valljuk be, hogy első látásra ez az épület, amely a Magyar Géza tervei szerint 5 év alatt 45 millió forintért készült el, nem hasonlit arra, amit a múzeum szó hallatán magunk elé képzelünk. Pedig ez az igazi. Nehéz eldönteni, hogy a Kerámia, vas, fa és betonelemek külső modern eleganciáját vagy az üveg, a müanyag és a márvány kényes belső összhangját dicsérjük-e inkább. És emellett lépten nyomon szellemes, korszerü és célszerü megoldások hivják fel a figyelmünket. Rögtön a földszinti kistermeben, ahol most a nógrádi képzőművészek alkotásaiból láthatunk válogatást, végre megvalósulva láthatjuk a korszerü kiállitás megvilágitás és a belső tér remek harmóniáját. Az új tarjáni múzeum megkapta az egyedi rajzok országos gyüjtési jogát. És ez a terem a kortárs grafika állandó otthona lesz. Az emeletre üveg - fém csigalépcső vezet. Itt egy álkndó és egy időszaki kiállitásnak van hely. A termek belső magassága 5-6 méter. Megvilágitásuk nappal a tetőről beáramló természetes fény. Az állandó kiállitás két termet kapott. Témája a XIX-XX. századi nógrádi munkás élet és munkás mozgalom, amelynek hagyományai, illetve az azokhoz kötődő emlékek tárgyak gyüjtése mindig is a múzeum feladata volt. Az időszaki kiállitáson a Salgótarjáni Üveggyár régi és új termékeiből, az ott dolgozó iparművészek munkáiból látható válogatás. A 3ooo négyzetméter alapterületü új múzeumban a kiállitó helyisógeken kivül irodák, munkaszobák, előadó termek találhatók. Minden adott tehát, hogy megyei múzeumként megkezdjék, illetve folytassák a munkát a szakemberek. A Nógrádi Sándor nevét viselő új salgótarjáni múzeumot ma késő délután adták át a nézőközönségnek. És ez egyben az idei Országos múzeumi és müemléki hónap megnyitását is jelenti.

1975. X. 23. 20. 21 TV. 2. Műsor IV.

Unokáink is látni fogják.

Magyar Szóra építés.

- Lám, lám bárkit megszólitottunk ezekben a városokban vélemény nélkül senkisem távozott el kameráinktól és mikorofonunktól. Hát ez az embereknek a véleménye, sokan megszokták, vannak olyanok, akiknek nem tetszik mindaz amit itt az épitészek, a város vezetői csináltak. Most döntően és elsősorban arra lennék kiváncsi, hogy vajon az épitészeknek mi a véleménye ezekről a városközpontokról.

- Hát én a magam részéről csak annyit tudok mondani, hogy a min a háromat szeretem. Ez persze nem sok, de a saját szempontból ez a három mégis hogy szeretem őket nem ugyanazt az értékrendet képviseli. Nem is lehet őket összehasonlitani, ezt egy kicsit önkényesnek is találom, hogy most igy egymás mellé tettük őket sorban. Van még egy csomó városunk, mindegyiknek van önálló élete városközpontja, azokra is talán sugároz ennek a három, kétségtelenül legösszefogottabb, legsikeresebbnek mondható együttesnek a hatása. De ez hosszu, messzire vezetne. Én inkább azt hiszem, hogy szét kellene válogatni, hogy mi a tanulság ebben a három városközpontban és mi a tanulság azokban a véleményekben, amik itten lecsapódtak.

- Nem tudom felkészült-e arra, hogy akkor most válogassunk?

- Hát én nem most készültem föl, hanem ahogy ezek sorban épültek, fölkészitettek engem is erre a válogatásra. Nem tudok rangsorolni, mert mindegyiknek megvan a maga sajátos előnye és talán hitem szerint és ezt itt is meg merem vallani ott van a legnagyobb érték mindegyikben, hogy mindegyik a sajátos körülményeihez igyekezett idomoni. Ez talán nem elég világos. Salgótarján esetében egészen más előzmények adódtak, mint Veszprém esetében vagy Szekszárd esetében. Salgótarjánnak nem volt történeti magja, Salgótarján egy egyetlen utcára egy zárt körben fölfőződő együttes volt. Hogy ebben szükség volt egy teresedésre, ahol az egy utcán zsufoltan tolongó emberek valami életteret vgytak, egész biztos, hogy a tér, a szanálások révén létrehozott tér volt a megoldás. más a helyzet a többi városoknál, ahol hasonló terek már azért adódtak és ahol a történeti adottságok is már valamilyen módon befolyásolták az épitészek munkáját.

- Hát ezzel még mindig ~~in~~ nincsen értékrend Veszprém például és Szekszárd.

- Ezt akarom kérdezni, hogy valóban én is ugy tudom, meg a film is

azt mutatta, hogy mások voltak minden városban az adottságok. Igen ám, de a filmből az derült ki és ha az ember elmegy egy kicsit Veszprémbe például, akkor ott a helyszinen is az derül ki, hogy majdnem ugyanazt csinálták a városközpont létesitésével, mint Salgótarján. Azzal a különbséggel, hogy Salgótarján egy 100 éves ócska bányatelep volt, amit teljesen joggal kellett eltörölni és helyette egy uj várost épiteni, Veszprém pedig egy többszázéves város volt. No most tudniillik, ezt nem csak ugy elvileg vetem föl, nem azért, mert a régiségeket szeretem, meg minden, egyébként szeretem, hanem nekem nagyon megütötte a fülemet az a kérdés és ne haragudj a legjobb kérdésednek tartom, hogy Veszprémben megkérdezted, hogy arról a térről hol a bjáárata a szállodának, a pártháznak stb. stb. és kiderült, hogy annak a térnek nincs funkciója, mert a bejárata a körülötte lévő épületeknek mindenütt kivülről van. Na most lehet, hogy merész, majd megcáfoltok ha igy van, lehet, hogy megérész az összekötése a két dolgonak, de én ugy érzem, hogy Veszprém amelynek volt egy, vagy esetleg több történelmi városmagja azt kikapcsolták és épitettek egy ujat, ami ebben a relációban ugy néz ki, hogy talán egy kicsit fölösleges volt. Ez talán egy kicsit összefügg azzal, hogy ha már fölösleges, akkor olyan lesz, amilyen lesz, tehát nem lehet belőle bejárni a szállodába, meg a pártházba, meg a többibe. Nem tudom, hogy zavaros-e amit mondtam, de valahol én a kettőt összekötném, összeköttetésbe tudnám hozni. Lehet, hogy ez tul merész ez az összefüggés.

- Az az érzésem, hogy a városközpontok tervezésénél vagy kialakitásánál nagy recepteket nem tudunk adni, nem is lehet adni. Ezzel kapcsolatban egy-két olyan gondolatot szeretnék elmondani, ami érthetővé teszi, hogy tulajdonképpen milyen folyamatokról van szó. Az embernek a menedék utáni vágya érzésem szerint egyidejü magával az épitészettel. Lakást teremt magának, falut épit, város épit, kórházat, iskolát, müvelődni kiván, szinházat, utakat csinál, szolgáltatást csinál, megteremti az infrastruktúrát. Tulajdonképpen most egy nagy gondolati ugrással ezt a nagy folyamatot az épitészet akarja megoldani nyilván, hisz az épitészet, illetve az épitész szerepe ebben a nagy komplomerátumban az ember meg a környezeti viszonyának a közelitése, annak a megoldása, valamint harmónia keresés ez nyilvánvaló. Ez a mi felgyorsult világunkban, hogy tényleg ezt a kifejezést használjam, rendkivüli feladatot ró az épitészetre. Ezen kivül nagy feladatot ró a város vezetőire, mondhatnám azt, hogy a város egész társadalmára. Hihetetlen összetett feladat. Nyilván a cél az meghatározott, az eszköz amivel megvalósitjuk bizonyos időszakokban szintén azt lehet mondani, hogy meghatározott, a kettőnek a viszonya már nem mindig olyan egyértelmü. Vannak korszakok, időszakok, amikor az eszköz veszi át az uralkodó szerepet, ebből visszahatások születnek. Mindenképpen ebből a csoportosulásból valami harmadik elem is mint lényeges születik, ennek valamilyen mellékhatásai vannak. Hogy ezeket a mellékéatásokat is teljes módon fel lehessen deriteni és tisztázni lehessen ez egy rendkivül érdekes feladat. Mit értek a mellékhatások alatt? Tehát itt azt a bizonyos foku uniformist is, amit tulajdonképpen a városaink képviselnek. Itt megint egy kicsit ugy érzem, hogy az eszköz dominál a cél fele, holott a szándék elsősorban jó. Vannak olyanok is, mellékhatások, amiket, tehát van valamilyen mód, van egy adottság, egy terep, egy táj, egy környezet, van egy kialakult

történelem mögötte, picikét nemzeti öntudat, hagyomány is, mindegy ogy minek nevezzük és hogy visszakanyarodjak az előző fejtegetéshöz az az érzésem, hogy nagyon sokmindent figyelembe kell venni, ha egy városterveződésnél egy városközpont kialakitásánál,

- no de ha ekkora a felelőssége az épitészenk, akkor most az lenne a kérdés, hogy valóban mennyire éltünk ezekkel a lehetőségekkel?

- Egy kicsit általános a kérdés, hadd tegyem fel konkrétabban. Tökéletesen egyetértek avval, amit mondtál, hogy az ember iskolát épit, óvodát épit egyebek, jelen pillanatban ha jól értem azt kellene megbeszélnünk vagy legalábbis elmondanunk a saját tapasztalataink szerint hogy hova telepiti ezeket az iskolákat, egyebeket, egyebeket. Itt kapcsolódnék még egy dologhoz amit mondottál a multbeli és tájbeli hagyomány az, ami rendkivül értékes számunkra. Na most szubjektiv leszek és egy kicsit tulságosan általános és goromba. Én azéat megyek szivesebben hagyományos történelmi városmagba külföldön is belföldön is, én ézt most nem a magyar városépitészet kritikájának szánom, egyszerüen szubjektiv tapaszalat, amit nyilván meg le het cálfolni. zért megyek szivesebben városközpontba hagyományosba, történelmibe, lehet, hogy a történelmi csak ötvenésves és századfordulós ott nagyjából tudom, hogy körülbelül mi hol van. Én azt is tudom, hogy ezt a történelem alakitota igy ki, a városközpontban van a templom, ott van a tanácsháza, ott van esetleg a magyeháza, mgyeszékhely és ott vannak a legelegensabb boltok. En ott kerülök iszonyatosan zavarba ha a mai magyar városok nagy részébe elmegyek én nem tudom, hogy mi hol van. Nem tudom hogymi hol van, a templomot kapcsoljuk ki, az egyrészt nem nagyon épitünk, másrészt az most már nem divat, de a többi, hogy mi kerül a városközpontba. Itt van például apártbizottsági épület témája. Gondolom, hogy anélkül hogy ezt valaki valamikor is véggingoldta volna ugye ma a szellemi, ideológiai központ a pártbizottság. Igen ám, de a funkciója? A párt bizottságra nem mennek tömegek, az nem nagy ügyfélforgalmat lebonyolitó intézmény, kell-e annak például okvetlen a városközpontban lennie, a legesleges központban ott, ahol az áruháznak, ahova viszont már tömegek mennek, most már a templom témát hagyva. Szóval ilyen dolgok azok, amik miatt én, sajnos nagyon ugy néz ki, hogy konzervativnak fogok látszani, de jobban szeretem az olyan városközpontokat amik hagyományosak vagy és ezt még jobban szeretem, ha a hagyományok megőrzésével és kiegészitésével történnek ezek a bizonyos rekonstrukciók.

- Én akkor most még ehhez hozzá is teszek valamit. Még vállalva annakaz ódiumát is, hogy esetleg megharagudnak sokan ezért, például eszprém, ha már beszéltünk Veszprémről. Pontosan arra hivatkozva, amit te elmondtál. Ennek a városközpontja nagy ütemben épül, de érzésem szerint elszakadt attól a történelmi városrészt tól, ami azért nekünk nagyon kedves. Nem tudom, hogy jól sáfárkodott-e itt az épitész vagy akár a város vagy a megye vezetősége.

- Szeretnék közbeszólni. Nevezetesen zsonglőr lennék, vagy lennénk zsonglőrök, ha ezt a sok földobott labdát egyszerre próbálnánk elkapni és megválaszolni, amit voltál szives itt az épitészek asztalára beterelni. Az épitészet az egy fárnya mesterség, mert ehhez mindenki ért, a riportban is elhangzott egy egyébként nagyon

tiszteletreméltó és a saját nézőszögéből számomra teljesen érthető építészeti koncepció, én nem értek ~~egy~~val egyet, hogy valakinek neki szegezzük a kérdést, hogy ha ön építész lenne hogy tervezné, csoda csodálatos módon ő abban a pillanatban építésszé válik és ugy tervezi a könyvárus bolt szemszögéből ő ugy tervezné, hogy a könyvárus üzlet legyen a központban. Hát mit is lehet kívánni egy tisztességes könyvárustól? Teljesen logikus az ő állapontja. No de az építész nemcsak a könyvárusok számára, nemcsak a könyvárusok számára, nem csak a pártközpont számára, nemcsak amint láttuk csak betegként a városközpontba bejáró számára épit, hanem az egész társadalom számára. Ez az egyik. A másik, hogy mindig építészről beszélünk és a t rsadalmak fejlődési tendenciái során történelmileg igazolhatóan nem az épitész az, aki várost épit. Az építész az, aki megformálja, megfogalmazza egy korszak tudatát. Szeretném talán kcsit durván azt megfogalmazni, hogy nem az építészek a felelősök azért egyedül hogy valami jól vagy rosszul sikerül. Korunk ~~figyelmeztet és ugyben~~ fogalmazza az igényt, korunk lehetőségei adják meg az építész számára a határt, hogy meddig és hova, és építésze válogatja és az építész és az adott mecénás mindenkori egymásratalálása jelenti hogy valami sikerült-e vagy sem? Ha ehhez még az is hozzájárul, hogy a tájat, a történelmet és minden egyebet is hozzáötvöztek az előbb általad emlitett eszközök és célok is megfelelően kerültek felhasználásra, akkor sikeresebb vagy kevésbé sikeres mü születik meg, mindenért az építészt nem hibáztathatjuk, a társadalom kollektiv felelősségét én szeretném itt fölvetni. Hisz láttuk, hogy a járó-kelők ezt a felelősséget vállalják, már a fiatal gyerek is öntudatosan, határozott álláspontot,

- nem jót mondott, de azt amit mondott azt tulajdonképpen az idősebbeknek a sztereotippiái visszaismétlésével is mondhatja, hisz tulajdonképpen ne haragudj, hogy most visszaguritom a labdát a hivatalos építészek sorában. Ez nem a mi dolgunk, hogy egyszerre épitsünk és kritizáljunk, épitsek is, kritizáljak is, ne bántsak meg senkit, de azért legyen kritika, ami nincs azt én pótoljam, errre nem vállalkozhatom. Viszont az ujságirás, a járókelő emberek véleménye nekem azt bizonyitja, hogy az Élet és Irodalom amit én állandóan olvasgatok és szeretek és ahol legutóbb egy nagyon tiszteletreméltó, általam mindig tisztelt, becsült költők tollából az a kérdés vetődött föl, hogy hol az épitőművészet én szerintem ez a film válaszolt. Itt a három városban és a többi városban. Nem tulipánokról van szó, építészetről, élő városról, emberekről, akik Szekszárdon megvallották, hogy szeretik, Salgótarjánban megvallották, hogy szeretik és Veszprémben megvallották, hogy szeretek, de kritikai élt is alkalmaztak. Mindegyik helyen találunk pártfogo.ókat és kritizálókat is.

- Hát azt mondod, hogy a kritika feladata kritizálni. Én ugyan nem vagyok építészeti kritikus, de miután ilyen nincsen, mégis csak nekem kell vállalnomm. És egyben mindjárt a riportot is kritizálom kicsit. Én ugy érzem, hogy a kérdéseidet egyet-kettőt kivéve, nem egészen egzaktul tetted föl, megmondom miért, illetve nem elég cselesen tetted föl. Megmondom miért. Ha rámutatsz egy vadonatuj építészetileg jól vagykevésbé jól ... jól vagy kevésbé jól beillesztett épületre, de ujra és megkérdezed a járó-kelőt, hogy tetszik-e neki, biztos hogyazt fogja mondani, hogy tetszik, én is

azt mondom, mert eszébe jut, hogy ennek az áruháznak a helyén azelőtt egy öcska bolt volt, aminek már hullt a vakolata stb. Tehát az, hogy tetszik, az odáig rendben van. Ha azt kérdezed és engem azok a kérdések izgattak Veszprémben is, hogy kényelmesen érzi-e ott magát, célszerü-e, mint ahogy veszprémi téren nem érezheti magát kényelmesen, mert be van zárva egy üvegfal közé és minden üvegfal mögött van egy intézmény, amit meg kell lkerüni, hogyha meg kell közeliteni. Tehát hogyha innen közelitem a dolgokat, akkor, akkor már ugy érzem, hogy nem ilyen egyértelmü a dolog és itt aztán már meditálhatunk rajta, hogy mennyiben az épitész, mennyiben a társadalom és ha a társadalom, akkor a társadalomnak melyik része, mert ugye a társadalom hál istennek nem népszavazással szavez ez idáig rendben van. De valahol azért nyilvánvaló, hogy igy közelitjük meg, hogy kényelmes az a fő tér, célszerü-e az az áruház bejárayt, jó helyen van-e az a szálloda, ha igy közelitjük meg a dolgokat, akkor egy csomó dologban nem azt jelenti, hogy tetszik, mert tetszeni fog változatlanul, mert szép uj, beton, üveg stb. hanem itt akkor már kényelmetlenségi dolgok jönnekki és ha ugy kérdezem és most megint visszatérek a konzervatizmusomra, én szeretem azt, hogy ha egy fő tér sarkán én még akkor nem éltem, mikor ezek a panelok létesültek, de az állandó formula, hogy minden tisztességes városnak a sarkán van egy dohányáruda pavilon. Én szeretem ha az ott van, mert tudom hogy azon a fő téren hol találok trafikot. Ha nem találom meg, akkor nekem bármilyen szép az az épület épitészetileg én kényelmetlenül érzem magam abban a városközpontban.

- Azt hiszem, hogy majd javasollak a Riporter kerestetik zsürijében való részvételre, köszönöm a kritikát. Nem akartam és nincs szándékomban egetlenegy városnak az épitészetét, városközpontját kritizálni, ez csupán egy riporteri fogás volt, hogy itt-ott esetleg egy ilyen kellemetlenkedő kérdéssel próbáltam az őszintébb véleményt kihozni. No csupán ennyit erről. És most végén, hogy emlitetted, hogy nagyon fontos az, hogy egy-egy városnak legyenek, tehát régi modern szóval nevezzük igy, tehát mecénásai, akik oda figyelnek és szivükön érzik a városnak az épitését, szeretik a várost. Én azt javaslom, hogy most éppen ilyen célzattal hallgassuk meg Jakab Sándornak, aki akkoriban a Nógrád Megyei Pártbizottság első titkára volt a véleményét, tehát amit Salgótarjánról akkor adott.

- Régen ezt a várost kenyeretlen Tarjánnak Sárostarjánnak hivták és ez jellemző volt az itteni életre és a városra is. Ma már csak mosolygunk vagy nevetünk azon, hogy ha régi fényképeket elővesszük vagy emlékezünk mi hol állt, mi hol található volt. A második ötéves tervben több mint ezer lakás megépitéséről volt szó középületekről, közintézményekről olyanokról, mint a szálló, müvelődési ház, üzletházak, óvódák, iskolák, bölcsődék és ezt nagyon tervszerüen és nagyon céltudatosan kellett nekünk megépiteni. Én idevalósi vagyok, gyakran visszajövök, igaz hallottam, hogy szembe akarok azt hiszem szembe is tudok nézni iskolatársakkal, munkatársakkal, mert most már megvalósulni látom mindazt, amit a

Magyar Gézáékkal, illetve a Lakótervvel együtt kialakitottunk, mondhatnám azt, hogy megálmodtunk. Mikszáth, a palócok jó ismerője palóc országot ugy jellemzi, hogy itt a községek, a települések, a házak mintha a hegyekről csúsztak volna le és ugy helyezkednek el a völgyben. Ezt mindenképpen figyelembe kellett nekünk venni. Aztán figyelembe kellett venni társadalmi mondhatnám azt is, hogy tradicionális tényezőket, mert ahol most vagyunk ez régen az ugynevezett fő tér volt. Itt zajlott a politikai élet, itt zajlott az üzleti élet, itt volt ha ugy tetszik a korzó, itt volt a mérkőzések után a nagy kiértékelés, a nagy politikai gyülések szóval ezt nem lehetett máshová tenni ezeket az épületeket mint ide. Na most nyilvánvaló, hogy emlités is történt erre gazdasági tényező is nagyon közrejátszott, mert adott volt ez a lehetőség. Sikvölgy és nem huzható tovább a város, mert ujabb ut, ujabb közmü, ujabb villany, ujabb közlekedés és igy tovább, és igy tovább ujabb igények merültek fel. És ezért együttmüködve a tervezővel azt a leckét adtuk fel legyen szabad ezt most utólag is mondanom csináljuk meg, vizsgáljuk meg annak lehetőségét talán alapozási költségek növelésével érjük el, hogy nem három négy szintes épületeket, hanem ugynevezett középmagas, nyolc tiz szintes épületeket épitsünk és azzal szinte megkétszerezödik a lakások száma és az itt élőknek a száma is. Nem volt könnyü ezt elfogadtatni, de ment, illetve sikerült.

- Hát ehhez kell aztán a városnak a szeretete. Na most egy furcsa kérdés. Önök mint épitészek hogyan voltak megelégedvea városnak ésa megyének a vezetőivel? Mert azt hiszem, hogy csak akkor születhet maradandó épitészeti alkotás, hogyha az összhang, ami jelen esetben roppant felelősségteljes összhang, hiszen emberek százak, ezrek életéről van szó, tökéletes.

- Biztak bennünk és ez szerintem talán a lényege annak, hogy az itt dolgozó épitészek nagy lelkesedéssel és szabadon alkothattak és dolgozhattak ebben a városban és talán volt egy olyan ki nem mondott vagy kimondott igény a részünkről, hogy nem egy-egy házat tervezünk, hanem egy várost tervezünk. Tehát amikor a szállodát tervezték ,akkor várost terveztek, amikor lakóházat terveztünk, akkor várost terveztünk, amikor üzletház készült, akkor város készült. És azt hiszem, hogy ezek az esztétikai értékek, amelyek egy-egy épületben jelentkeznek, igy ha együtt, egymásba karolva egymást segitve jelennek meg, akkor ezek nem összeadódnak, hanem talán hatványozottan jelennek meg és én azt hiszem, hogy minket épitészeket legalábbis nagyon jó érzés tölt el akkor, amikor ugy véljük, hogy ez sikerült is és ez az eredmény megszületett.

- Hát miért adtak i yen szabad kezet, egyáltalán nem jellemző egyébként ez.

- Amikor azt az általános rendezési tervet felülvizsgálták Magyar Géza vezetésével az ismert épitészek, akkor abból ki lehetett venni, meg lehetett állapitani, hogy egy korszerü, modern várost akarnak. Mert valóban mi nem akartunk mást tudni, hogy mit, hova mennyiért. És ehhez nyujtottunk segitséget hol a tervező iroda vezetőinél, hol a minisztérium illetékseinél, hol megyetanács utján vagy mindazoknál a szerveknél, akik ide ugymond bedolgoz tak. Egy példát emlitenék. Itt van mögöttünk ez a lakóépület.

Akkor is az volt a határozat, hogy tipus épületet épitsünk. El is fogadtuk, jónak is tartottuk ezt a gondolatot. Viszont az a terv, amit nekünk a tipusban ajánlottak elnézést egy kicsit szegényes volt. Ugyanis mi azt is vallottuk, hogy várost épiteni nem tiz évre kell, nem szabad tiz évre épiteni, hanem azt ötvan vagy száz évre a j vőnek, az unokának kell épiteni és megtartva a tipus jelleget, de annyi előregyártott elemmel, blokkrendszerrel készül ez a ház, hogy végül ezt is tipizálták, elismerték és nagyon szépen beillik itt a városközpontba.

- Lehet azt mondani, hogy az egész városnak, tehát a vezetőknek és az itt élő embereknek az összefogása vezethetett csak ilyen eredményre?

- Feltétlenül. Ebben párt, tanácsi, üzemi, intézményi, meg különböző helyeken dolgozó, joggal mondhatnám patrióták ,salgótarjániak és nem sálgótarjániak segitettek ebben és csak igy valósulhatott ez meg.

- Egyrészt a város és a megye volt vezetőjének, illetve az alkotó épitésznek milyen érzés most idejönni? Tehát akkor, amikor valamit elképzeltek és az csak két dimenzióban a papiron jelentkezett, most hogyan láták, hogyan valósult meg? Vajon kevesebb vagy több az, ami itt megvalósult, mint amit itt elképzeltek?

- Könnyebbet kérdezhetne, mert ide én anélkül, hogy el ne érzékenyednék nem tudok belépni. Tudniillik éppen beosztásomnál fogva, tervezőkkel való mondhatnám azt abban az időben naponta való kapcsolat után, hogy 20-25 évre előre ismerem a várost. Fejlődését, elképzelését. Tudom hogy hol minek, mikorra kell megvalósulni. És most már azt hiszem maga az, amit itt látunk ez a biztositék arra, hogy az az elképzelés, amit mégegyszer mondom idestova majd nem 15 éve asztalra tett itt a LAKÓTERV Magyar Géza vezetésével most már azt hiszem, hogy megvalósul, csak idő kérdése.

- Hát nekem tulajdonképpen sikerélmény az, amikor ide lejövök, mert hát nehéz ezt mondani, szóval nagyon jól érzem itt lent magam. Itt valahogy tényleg körülvesz a munkámnak az eredménye. A 15 év eltelt munka után következik az ujabb 15 év és hát azt hiszem aztán a következő 15 évet már mások fogják végezni.

- Tehát Salgótarjánt egy kicsit részletesebben mutattuk most meg kedves nézőinknek és hát önmagunknak is. Vajon lehet-e követendő példaként oda állitani bármelyik városnak a vezetői és az épitészei elé, hogy tessék, igy kell ezt csinálni?

- Mindenképpen követendő példakép, mert, példaképnek merem ajánlani egy felkiáltójelet teszek. A film kapcsán két gondolat ébredt föl bennem. Az első tényleg elismerem épitész kollégáimnak a produktumát, ami Salgótarjánban történt. Magyar Géza barátom büszke lehet rá, sikerélménye. Az épületei bizonyitják, a többi épitészé is. Ami nagyon megragadott az tulajdonképpen Jakab Sándor elvtársnak a nyilatkozata volt, amiből az derült ki, hogy gazdája volt a

városnak és ez rendkivül nagy szó. Tudjuk azt, hogy a városépitészet az egy rendkivül összetett feladat. Nagyon sok információn alapszik, nagyon sok tényezőt kell megnézni ahhoz, hogy ott egy többszázezres vagy többtizezeres embernek bizonyos funkcionális igényeit a lehető legjobban, legjobb módon kielégitsék. Nem akarom tovább bolygatni a sort, az emberek jól érezzék magukat, mindent megtaláljanak, boldogok legyenek. Ez egy rendkivül nagy feladat. Amiről a bevezetőmben beszéltem, hogy tulajdonképpen Salgótarjánnál az én nagy tanulságom, amit szubjektive le tudok vonni, az az, hogy kitünően ismerték a célt. Annak mindenféle problémáját, minden féle szálát kianalizálták. Ez érződik a Jakab Sándor elvtárs expozéjából is. Mindenre számitottak annyira, hogy meg tudták választani azokat az eszközöket is, amivel ezt a célt maradék nélkül elérik. Meg tudták választani az emberi agyvelőt is, a benne szereplő épitészeket is szerintem a legszerencsésebben. Ez a produktum csak ilyen felállásban születhetett meg. Én kivánom minden városnak, minden vidéki városnak, hogy ezt a szintézist, ami alapján ez a munka létrejött, a gazdát is, az épitészt is az eszközöt is teremtsék meg, mert tulajdonképpen minden város fejlődésének, város épitészetnek, beszélhetünk egy lakóházról, fő térről, ez az alapja.

- Tulajdonképpen még az is benne volt ebben a példában rettentően örültem neki, hogy a volt megyei első titkár elmondta, hogy még Salgótarjánban, ahol az előbb volt róla szó és mindnyájan tudjuk hogy nem voltak igazán hagyományok, ott is vigyáztak arra, hogy ugyanoda járhassanak az emberek futballmeccsre ahova valamikor jártak. Tehát

- fotballmeccs után is beszélgetni is.

- Tehát kicsiben, - elnézést - de minthogyha a trafik hasonlatomat hallottam volna vissza. És ez nekem azért fontos, mert ezekhez a bizonyos eszközökhöz és épitészeti, pénzügyi, gazdasági egyéb feltételek ez azt hiszem, hogy iszonyuan fontos tételként járul hozzá az, amit nagyon szemérmesen hallottunk, hogy nem tudja elérzékenyülés nélkül nézni. Ezt elhiszem, mert látom, mert látom Salgótarjánon, hogy ezt tényleg szivvel csinálták szivvel és ésszel. És a ziv itt nagyon fontos és hogyha Salagótarjánban, ahol nem volt hagyomány ott azért ilyen kicsi hagyomány, hogy legalább ott, ahol a helye volt valamikor azt megcsinálni jobban, ezt a hagyományt is őrizni kell máshol még jobban, ahol megmaradtak az épületek vagy megőrizhetők az épületek, tehát ezt a szivet, amit láttam a járó-kelőknél, akiket mgszólitottál és a volt megyei első titkárnál egyformán.

- Nézd a Magyar Géza, Finta József, Jánossy György, Szrob György együtteséből összeállt tim Jakab Sándorral együttesen és a sok most meg nem nevezett ebben az ügyben érdemileg cselekvővel egy jó együttest alkotott. De nem szeretném, hogyha ennek a kétségtelen joggal megállapitott ténynek a birtokában, a másik két város ról, most mert nem beszéltünk annyit, azt vonná le valaki, hogy ott akár az épitész Szekszárd esetében Jurcsik Károly, Varga Levente, vagy pedig Veszprém esetében Márton István és kollektivája, akik a házakat épitették a már nem élő Körner József Dul Dezső aki még él, ne hogy félreértés essék, hogy ezek nem szivvel dolgoztak vagy hogy ott az állam és a pártvezetés esetleg nem állt a megkivánt szinvonalon. Nem, itt másról van szó. Salgótarjánban

a módszer és a személyek egyezése találkozott egy teljesen történelmi hagyomány nélküli együttessel és ebben sokkal szabadabb kezet kaptak az egységes, modern uj letételére. Veszprémben kötöttség volt a történelmi városmag megléte és ha valamiben hibáztatni lehet őket, az nem a magasház, mert az egy elem, az egy formai kérdés, lényegtelen, az együttes egészét tartom döntőnek és ha én hibáztatom őket valamiben, akkor az jószándéku teljeselismerésem mellett legfeljebb az, hogy a Püspökvár egyházi centrumát, ami egy önálló zárt egység, mint ahogy a filmben is láttuk az utána következő polgári barokk jellegü és klasszicista jellegü özponttal nem tudták szervesen összekapcsolni, de ebben talán nem egészen ők a hibásak, hanem a város szerkezete, rendezési terve stb.

- Akkor odaszegezem a kérdést rögtön, akkor kellett-e egy uj város központot épiteni. Tehát mikor érnek meg és milyen feltételek szükségesek ahhoz, hogy egy uj városközpontot kell épiteni?

- Nyilván kellett uj városközpontot épiteni, mert az a veszprémi városközpont, amit a tüztoronytól fölfele az egyházi püspüki várnak nevezünk, az nem alkalmas a modern élet felvételére. A polgári részben, müemléki házak, a szük adottságok kötötték azt, hogy oda modern élet beforuljon. Én Veszprémben a modern központnak a szükgéességét feltételen elismerem, ... hogy a szállodában mondjuk jobb lenne a térről bemenni és nem a 8-as uton keresztül átlökdösni a koffereket. De ebben egész biztos, hogy nem egyedül az épitészet a hibás, ebben valami olyan tényező is bujkálhat, hogy egy olan városszerkezeti változást kellett a forgalmi utnak az átvitelével keresztülvinni a városon, amihez találn akkor nem voltak meg eléggé a pénzügyi feltételek.

- Hát akkor most itt álljunk meg, mert hiszen pillanatnyilag nincsen időnk tovább erről beszélgetni, bár még lenne bőven azt hiszem még gondolat és nem is hinném azt, hogy kedves nézőink, hogy a teljesség igényével lépnek fel velünk szemben, nem is tehetik meg, mert hiszen akkora ez a téma és olyan bonyolult, annyira szer teágazó, hogy erre nem is vállalkozhatnánk. Mindenesetre arra igen, hogy az uj városközpontok kialakitásánál döntőnek érezzük, akkor inkább ugy mondom döntőnek érzem azt, hogy ugy kell összehangolni az anyagi, a társadalmi, a személyi feltételeket és összefüggése ket, hogy abból lehetőség szerint a maximálisat lehessen kihozni. Mégpedig egészen egyszerü ennek az oka. Mi azért épitüjük ezeket azuj városközpontokat, hogy ezeket unokáink ne csak lássák, hanem ebben jól is érezzék magukat.

Magyar Géza

Magyar Géza szalagtarjáni épületeiből kirajzolódó városképe a legszebb városokéval vetekszik.

Balogh János: B. 76.
Tükör, 1976. okt. 17 – 38. oldal.

Magyar Géza

Magyar Géza tervei alapján és vezetésével folyik a Pécskő domb beépítése Salgótarjánban.

— Salgótarjáni építészet
Műnészet, 1976. május - 16 oldal

Magyar Géza, épülők

[Salgótarján] →

kínálja magát megtekintésre a valamikori „kenyértelen Tarján", ahol 100 éve csak 700 ember lakott, és ma 43 ezer. Városépítése, amiért ENSZ-díjat kapott, azért is nagyszerű, mert *Magyar Géza* építész a régi parasztornácos ház momentumait valósította meg sokemeletes házai szalagerkélyein. Így jön a jelen a múltból és fut a jövőbe...

Szüts Dénes

Szüts Dénes: Vendégváró Salgótarján

Népszava, Bp. 1975. okt. 11.

3.

Magyar Géza

Magyar Géza állami díjas
építész a „Művészet" szerkesztő
bizottságának beszámol Salgó
tarján központjának történe-
téről.

Beszélgetés egyházi vizsgálatokról -
Salgótarjáni építészet

Művészet, 1976. május – 17 oldal

Maggyar Géza

Salgótarjánban a déli csomó-
pontban már megépült Maggyar
Géza tervezte garázsház és a most
épül a múzeum és kiállítási csar-
nok is.

— Salgótarjáni épületek
Művészet, 1976. május – 16 oldal.

Magyar Géza

"Az épülő déli csomópont"

— : Salgótarjáni építészet

Művészet, 1976. május – 16 oldal.

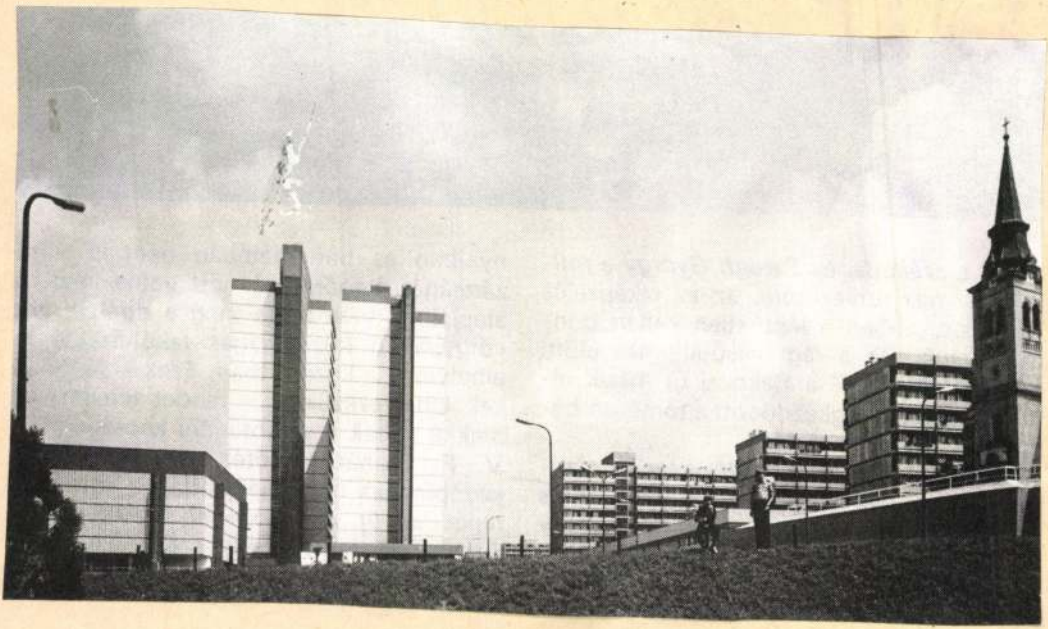

Magyar Géza építész

TARJÁN, TARJÁNIAK

Ki emlékszik a keserű szavú Szabó Rezsőre, a bányászra, aki a századelőn felrobbantotta a salgótarjáni Gusztáv-aknát? Ebédidőben robbantott, hogy emberéletben ne essen kár.

Így vallott: *„Bosszút akarok állni azon keresetért, amelyet a munka után fizetnek. Nyolc hatos a keresetem, s ha palák kerülnek a szén közé, egynapi díjamat levonják. Mi marad hát nekem heti munkámért, mely közben mindennap kockára van téve az életem?"*

„Kenyeretlen Tarján" emlékei éhségmenetbe, munkanélküliségbe, sztrájkokba ivódtak, megragadtak a fénytelen és szűk kolóniákon, ahol ritka vendég volt a hús és a meleg étel. A térdeplő házak, a kopár dombok, a csúnya vízmosások, az állandóan égő salakhányók, a völgykatlant elborító füst szabtak határt a képzeletnek.

A szén és a vas teremtett itt várost, ahogy az ismertető írja, nincsenek ezeréves kövek, a hagyományt a munka jelentette — a település nem született, hanem készült. A századforduló idején nincs egyetlen városa sem Magyarországnak, ahol a munkásosztály, ezen belül a gyári munkások aránya az összlakossághoz viszonyítva oly magas lenne, mint Salgótarjánban.

„Kenyeretlen Tarján" először kenyérhez jutott. Majd a kolóniákkal átszőtt település helyére egy új várost kapott. A jobb élethez hozzászoktak már a tarjániak, de el tudták-e feledni a hírhedt Szilárdy-udvart, a fertőző tuberkulózist, a „Mária Valériákat"? Berendezkedtek-e modern házaikban mai életükre? Otthonra leltek-e városközpontjukban, amelyet az idegenforgalmi kiadványok építészeti bravúrként emlegetnek?

Kifelé, felfelé

Magyar Géza — Szrogh Györggyel és *Finta Józseffel* közösen — 1970-ben Állami Díjat kapott Salgótarján centrumának megtervezéséért. A város díszpolgárává választotta, s továbbra is ő maradt Tarján új épületeinek megálmodója. Magyar Géza így beszél:

— A rekonstrukció gondolata már a felszabadulás után megfogant, hiszen a rozzant és elavult házak helyére egy szocialista várost kellett teremteni. A múlt században nevezték el ezt a vidéket kenyeretlennek, a nyomor azonban egészen 1945-ig kísérte. Az első elfogadott beépítési terv ötszintes, salakblokkos épületekben látta a jövőt. A megszokás akkoriban szinte emeletenként határozta meg egy település rangját, s Tarján öt szintig jutott. Az elképzelés azért bukott meg, mert a lebontott lakások felét tudta csak visszaadni. Szóltak a vezetők — látok-e rá lehetőséget, hogy ennek a dupláját megcsinálják. A kivitelezővel karöltve, kidolgoztam egy korszerű, iparosított építési módszert, a házakat tízszintesekké emeltük, így a szanálási arány a felére esett vissza. Jánossy és Szrogh közben megtervezte a szállót és a művelődési központot... Sikerült karaktert adni a városnak.

Salgótarján arcát a szakemberek három szóval jellemzik: *bentről kifelé, felfelé.* Azaz: először a központot építették meg, s nem terjeszkedett a város, hanem emelkedett.

— Sajnos, még nem egészen úgy használják a tarjániak az épületeket, ahogyan mi szeretnénk. Túl gyors volt a városiasodás — búcsúzik az építész.

A városi tanácson adatokat sorolnak. A két ötéves tervben eltűnt 537 korszerűtlen lakás, el a putrikkal telehintett cigánydomb. De a kolóniák makacsok: még 800 olyan lakást tartanak számon, amelyet azonnal le kéne bontani.

Lóca a bérház előtt?

— Itt a húszas években egy új erő teremtett várost: a munkásosztály — mondja *Csik Pál* tanácselnök-helyettes. — És a kolóniák lakói nemcsak kenyeret, béremelést, több jogot követeltek — tüntettek kórházért, iskoláért, jobb ellátásért, egyszóval mindazért, ami a városi életforma kialakításában számukra létfontosságú volt.

— De létfontosságú kívánságaik sokszor elérhetetlen vágyak maradtak — folytatja *Fekete Nándor* tanácselnök. — A gyártulajdonos pénzt akart keresni, nem pedig várost építeni. Az urbanizáció nálunk nem valami tudatos törekvés volt, inkább az osztályharc melléktermése. S amikor hirtelen a városi életmód valamennyi feltétele adva lett, tömegek változtathatták meg gyökeresen sorsukat, keresni kezdték az új mindennapokban a régit, a megszokottat. A város hamarabb vethette le szakadt gúnyáját, mint lakói az emlékeket.

— Tarjánban nemcsak a levegő piszkos, szemetes az utca is — fűzi tovább a szót *Morvai Ernő*, a másik elnökhelyettes. — Nem használ a szép szó, sem a büntetés. Sokan begyalogolnak a parkok virágai közé, s akadnak vandálok, akik fölhasítják az új mozi műbőr üléseit.

Az elnökhelyettes szót ejt arról is, hogy mi mindenben térnek vissza, maradnak meg a régi szokások a városiasodás ellenére is. Érkezett például hozzájuk olyan kérés, hogy tegyenek lócákat a beton bérházak elé. Sokszor látni, hogy a lépcsőfordulókhoz viszik ki széküket az öregek, és ott trécselnek. Más vonatkozásban viszont már érlelődnek a változások. A Képcsarnok boltját nemrég még fel akarták számolni. A csekély forgalom miatt ráfizetéssel működött. Aztán lassan nőni kezdett a bevétel, több és több lett a vásárló. Nem a drága holmik váltak keresetté, hanem az olcsóbb rézkarcok, kerámiák. A szanált munkáskolóniák lakói vettek lakásdíszeket új otthonukba.

A vidék első lakberendezési áruháza Salgótarjánban nyílt. Ajándékosztályának bevétele is jelzi a változást: 1974-ben egymillió 800 ezer forintért adtak el lakásdíszeket s különböző háztartási cikkeket, tavaly több mint két és fél millióért. A bútorrészleg üzletvezető-helyettese így összegezi véleményét:

— Az elmúlt évi forgalmunk 51 millió forint volt. Az olcsó, egyszerű vonalú bútorok a kelendők. Látja, az a 32 ezer forintos bőrgarnitúra tavaly óta itt áll.

32 ezer munkanap

A Salgótarjáni Kohászati Üzemek nyugdíjba készülő gazdasági igazgatóhelyettese, *Novák István*, egyben elnöke a *Húszezer munkanapot Salgótarjánnak!* elnevezésű társadalmimunka-akciónak is.

— 1975-ben 32 ezer munkanapot teljesítettünk, húszmillió forintért kapott parkot, járdát, új tantermet, óvodát a város. Kevés a tősgyökeres tarjáni, a legtöbb itt lakó betelepült, mégis kialakulóban van a lokálpatriotizmus. Az emberek büszkék rá, hogy a turisták fényképezik a központot, és a leendő építészek tanulmányutakat szerveznek a városba. Büszkék rá, hogy ami másnak esemény, ritka látnivaló, számukra hétköznapi valóság.

Kalocsai György, a Bányagépgyár művezetője most egy öreg ház bontását irányítja Tarján főutcáján, a Rákóczi úton. A régi vasbolt falait veri szét a gépgyári szocialista brigád — cserébe a bontott s még felhasználható anyagot kapják.

— A hónap végére ettől a mentótól is elbúcsúzik a város — mondja. — Kilógott már nagyon innen, vártam, mikor tűnik el. Valamikor a templom volt a legmagasabb épülete Tarjánnak, dombon nyújtózkodott, könnyű volt neki... A házaktól most már látni sem lehet. Annyira megváltozott itt minden, hogy az emberek azt sem tudják megmutatni, hol nőttek fel. Egyszerre bontják, építik Tarjánt...

Új mértékegységek

Dr. Nemecz Attila, a városi tanács szervezési osztályvezetője vezette hajdanán az első szanálást:

— Tíz évig arról voltunk híresek, hogy városközpontot építünk, s csak azt csináljuk. Ma már kifelé indulunk a centrumból... A szanálások körül nem volt véres harc, mint másutt, az emberek hamar rájöttek, hogy nem járnak rosszul, tizenöt év alatt vagy ezer család hagyta el régi otthonát, közülük ha tíz kényszerrel...

Szabó Zoltán szociográfus írta a hajdani Salgótarjánról: *„Hogyan élnek itt az emberek? Zsúfoltan. Van úgy, hogy egy lakásban tíztizenöten laknak... a házak nem annyira házak, mint inkább ólak. Négy méter hosszú és három méter széles ólban néha együtt van minden: konyha, szoba, kamra... Az ól előtt egy-két négyzetméternyi területen még kertet is próbál teremteni a sírnivalóan hiábavaló emberi igyekezet. Ez ólak háznak olyanok, mint a madzaggal átkötött rongycsomag — cipőnek. A bányász korai halála után ide juthat az özvegy, és negyvenévi munka után ide juthat a vájár. Innen vonulnak be a városba a betegségek, és itt halnak meg a csecsemők a hideg ólakban, a zöld rongyok között."*

Kass János képzőművész a szocialista Salgótarjánról lelkes hangon szól: *„Salgótarján a legszebb itáliai város- és térélménye nagy lélegzetű együttesével ajándékozza meg az utast. Ez a benyomás fokozódik, ha a múltat és a fejlődés lehetőségeit számba vesszük, és a látvány öröme mögött az erőfeszítést, az akaratot és a célt is megismertük."*

Tarján a korszerű város új mértékegységeit szokja.

Tamás Ervin

Magától ért
venhét
mondja a ma
nak kellene l
amikor az ö
meghatározó
dett, és szerte
gyerekkorukat
rakoztatják l
kal a publiku
mányokat va
mint felrúgni
Mihéltz Pál
magáét.

Évtizedről é
azokat a ház
fosztott fáka
metszett ki
azért, mert
sek maguk i
szei. Szó sinc
laképeken, h
néz, és lefes
lát". Oldalak
azzal a listá
háltz-képeke
Szentendre sem áll csupa aranysárga, barokkból ittfelejtett öblös ívből, sötét ablakszemből, egymást metsző házfalakból. Nagyon ritkán vörös az ég a kék színű házak felett, és nincs az a különös fényviszony, amely a *Zsámbéki katedrálist* élénk tengerzöldnek mutatná egy még zöldebb ég alatt.

Mihéltz ugyanis őrzi a múltat, de a hagyományokon nemcsak a látványfestés hagyományait érti. Majdnem fél évszázados művészettörténete van már az olyan képalakításnak is, amelyben a látvány csak arra jó, hogy felboncolva, a valóságban nehezen tetten érhető anyagi szerkezet váljék világosabbá, de arra is jó, hogy víziók színtere legyen. Immár közhely: évtizedeken át Szentendre vigyázott a szürrealis és konstruktív képzőművészeti örökségre. Az idetelepedők egész életművüket tették arra, hogy bi-

ilyen leszes vonalritmusaival vas
festő talán „képarchitektúrát" szerkeszt. Mihéltz viszont szelid szemérmességgel eltereli a figyelmet geometriájáról, minden idommal úgy bánik, hogy abból újra eleven felület legyen. Emberi atmoszférájához hozzá tartozik az anyaghoz tapadó mulandóság parányi éreztetése. A sík akkor válik újra házfallá nála, ha a vakolat már mállik, pattogzik, ha őrzi is a tojástemperától kapott mély tüzű melegséget, de el is veszíti azt a beszivárgó sápadt, hideg színekkel folytatott örökös küzdelmei között. Egyenes vonalból, tiszta színből csak annyi marad a *Műcsarnok* kiállításán, amennyi legfeljebb egy alkonyati városból látszik — esőmosta üvegablakon keresztül.

Alkonyati, esőmosta fények között pedig az is szimbólummá növekszik, ami józan világításban majdhogynem szokványos.

nok ismételtetésük kényszeriti rájuk a mélyebb tartalmat.

Mihéltznál nem véletlen a világos félkörívekkel kiemelt mélyfekete kapuk, a lombtalanságukban is eleven görcsös törzsek sorozata. Monotóniájukkal sugallják, hogy sorsokat, szorongásokat jeleznének, de szemérmesebbek annál, semhogy ezt a nézővel minden pillanatban közöljék is. Lehet, hogy a kapu kapuszerűségét meghökkentőbben tudatosítaná az, aki egyszerűen kiállít egy öreg házrészletet. — Itthon és külföldön — az antimüvészet egyik szabálya szerint — magával a meztelen tárggyal akarnak újat mondani a tárgyi világról. Mihéltztől alighanem azért idegen az ilyenféle gesztus, mert őt a számtalan kapu ellenére sem *a kapu* érdekli, hanem minden kapukon túl is az ember.

P. Szűcs Julianna

A kutya, akit Bozzi úrnak hívtak

Bemutató a Fővárosi Operettszínházban

A kutya, akit Bozzi úrnak hívtak egy musical, ami filmvígjáték volt. *Békeffy István* Spanyolországban elkészített filmje most *Fényes Szabolcs* zenéjével a szerző és *G. Dénes György* dalszövegeivel került az operett színpadára. Békeffy a vígjátéknak, különösen a zenés vígjátéknak jó szakembere, aki a cselekményt elegáns természetességgel tudja kibontani. Mindez azért hangsúlyozandó, mert a zenés színpadi műfaj az utóbbi időben nem mindig azok kezébe került, akik birtokában lehetnének e színpadi tudásnak. Békeffy anyagismerete persze még olyan idők színházából ered, ahol két szünetet is tartottak: természetes beidegződésként három felvonásnyi ritmusát érzi a cselekmény kibontásának. Időközben azonban az operettnek, a zenés vígjátéknak is előkelőbb prózai rokonukhoz hasonlóan két részre válik az előadása, akkor is, ha erre semmi szükség. *A kutya, akit Bozzi úrnak hívtak* előadása is sokat nyerne a két szünettel. Jelen formája kissé megerőltető szórakozás, jóllehet *Fényes Szabolcs* bőséges zenei anyaga az ismerőshöz közeli dallamvilágokat eredetien és nagy hangszerelő tudással árasztja szét, a dalszövegek elmések és ízlésesek, *Makai Péter* forgóra épített brooklyni bérháza nemcsak mestermunka, hanem a jelzett díszletek évadai után végre valódi látványossággal szolgál, miközben nem édesíti meg az olasz negyed nyomorúságos környezetét, és azzal a merészséggel él, hogy egy zenés darab színpadát szürkékkel és barnákkal elevenítse meg a kandiscukorszínek helyett.

Vámos László rendezése kitűnő munka. Egységet teremt ének és próza, főszereplők és kartagok között. A jellemábrázolás nem ér véget ott, ahol a karénekesek és a tánckar kezdődik, ha visszafelé már nem is feltétlenül igaz a dolog. Vagyis ha igaz, hogy az operettszínház színpadát tele kell rakni ágyúszerűen meredő mikrofonnal elektromos hangerősítős beatmuzsika esetében: nem fogadható el egy vékony hangszerelésű darabnál, amikor *Gyulai Gaál Ferenc* vezetésével a zenekar a korlátozott énekesi tudásra való tekintettel igencsak tapintatos halksággal játszik. Ha az előbb elégedettek voltunk a színpad látványával, a díszlettel, a mozgalmas rendezéssel, *Horányi Mária* tarka jelmezeivel, *Bogár Richárd* jellemeket megelevenítő táncaival (és a képzett tánckarral), elégedettségünket nem terjeszthetjük ki a színpadról hallottakra. Meglehetősen kellemetlen elektromos hangok érkeznek onnan, mégpedig egyenetlenül, rosszul keverten. Ez nemcsak a füleknek kellemetlen, térbeli zavart is eredményez, amikor a távollevő erőteljesebben szólal meg, mint a rivaldánál levő hang.

Latinovits Zoltán esetében — ő a kutya, akit Bozzi úrnak hívtak — nem az a kérdés, van-e hangja az énekléshez, hanem hogy a számait kellő belső intenzitással előadói számmá, színészi attrakcióvá tudja-e tenni. Latinovits föllépése azonban elmarad a várakozástól. Nem veszi tekintetbe ennek a színpadnak a követelményeit, kivált, ha a muzikalitás, a mozgás igényeire tekintünk.

Várhegyi Teréz Pulcinellája egy csipet Giulietta Masina és egy adag marceau-i Bip keveréke. A gyerekszereplők közül *Kovács Krisztián* rendkívül természetes és talpraesett. *Kertész Péter* fegyelmezetten és tisztán, prózához illő buzgalommal alakít egy ügyvédbojtárt. *Suka Sándor* egy sánta cégérfestő szerepében akkor remekel, amikor szerepe vonásait a kartáncokban is következetesen folytatja. *Csongrádi Kata* ügyesen énekel, jól táncol és temperamentumos, kár, hogy annak eljátszására fordít gondot, hogy a többieknél jobban énekel, táncol, és temperamentumosabb náluk. *Mednyánszky Ági, Pogány Margit, Mucsi Sándor, Richter Károly, Benkóczy Zoltán* egy-egy élesen megfogalmazott, a többitől elkülönböző jellemet állított színpadra.

M. G. P.

Új Kossuth-könyvek

A Kossuth Könyvkiadó a Marxizmus—leninizmus Klasszikusainak Kiskönyvtárában megjelentette *Karl Marx: Osztályharcok Franciaországban 1848-tól 1850-ig* című művét. Marx és Engels etikai hagyatékához fűz reflexiókat *Farkas Endre* munkája, az *Erkölcs és forradalmiság.* Új kiadásban látott napvilágot *August Bebel* híres könyve, *A nő és a szocializmus. Vlagyimir Truhanovszkij* szovjet akadémikus a szerzője *Winston Churchill* politikai életrajzának. *Ormos Mária* és *Incze Miklós* közös munkája az *Európai fasizmusok 1919—1939.* A forradalmi osztrák munkások felkelését, annak okait és következményeit ismerteti *Arnold Reisberg* könyve, az *1934. február.*

Gazdasági, gazdaságpolitikai témájú újdonságai is vannak a kiadónak. Megjelent *Tallós György: A bankhitel szerepe gazdaságirányítási rendszerünkben, Domé Györgyné: Demokrácia a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben és Égető Emese: Felhalmozás és jövedelmezőség a termelőszövetkezetekben* című könyve. Második, átdolgozott kiadásban kerül az olvasó kezébe *Simai Mihály* munkája, *A harmadik évezred felé* címmel. Sok érdekes — és hasznos — olvasnivalót tartalmaz a *Nők Magazinja Almanach.*

Magyar Géza

1981-ben Ybl dijat kapott

Magyar Géza, a LAKOTERV építésze a salgótarjáni Nógrádi Sándor Munkásmozgalmi Múzeum tervezéséért.

Magyar Hilrpa 1981/4/3/8

Magyar Géza, építész

L.: Lechner Ödön

Tomán Emma: Város és építésze

Népszabadság, Bp. 1979 júl. 25.

5.

Nyaralóépület, Balatonszárszó

Építész: Magyar Géza

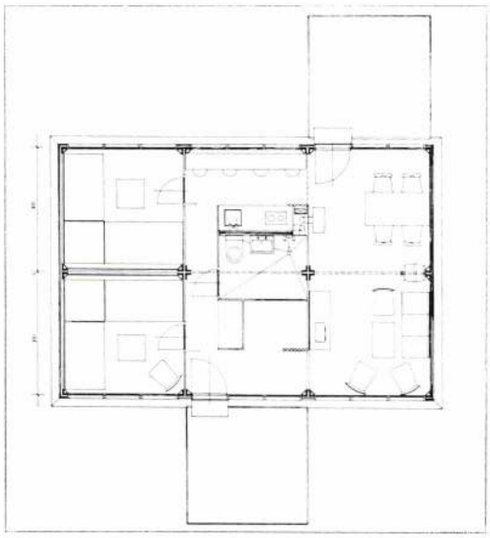

3

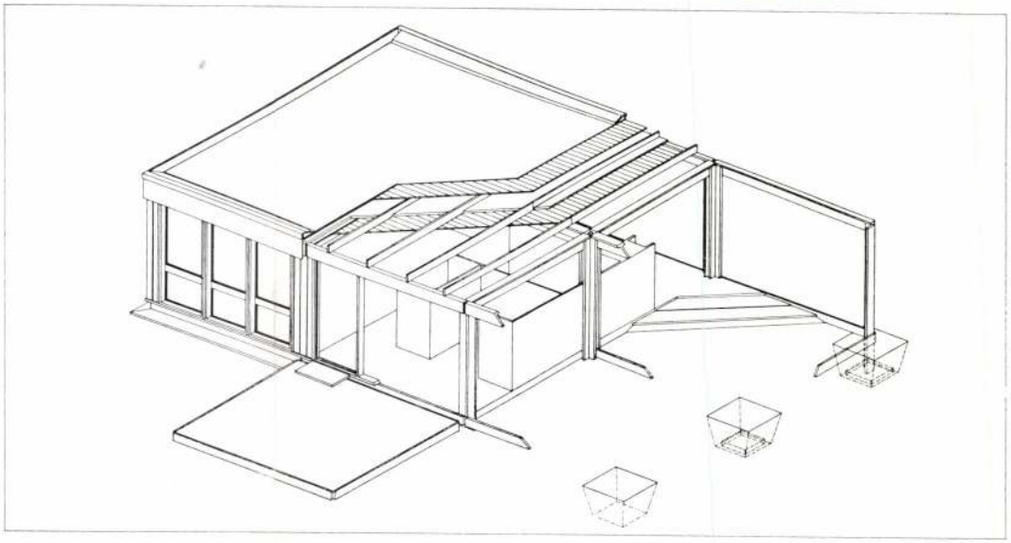

2

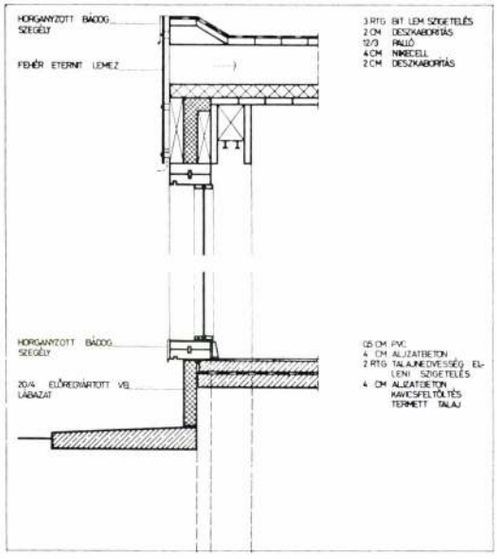

1

A nyaraló tervezése közel tizenhárom évvel ezelőttre nyúlik vissza. Az akkori nagyságrendű igény két hálófülke, két-két ágy elhelyezési lehetőségével, egy nappali tartózkodó tér, közvetlen kapcsolatban a közlekedővel, főzőrésszel és a kerttel, WC-mosdóhelyiség, valamint ruha- és kerti-szerszámtároló. A tartózkodó helyiségek maximálisan kapcsolódjanak a természethez, a kerthez és a Balatonhoz. Az épület főleg nyári tartózkodásra legyen alkalmas. A közel ötvenhárom négyzetméter alapterületen megvalósult épület két hosszanti homlokzatának üvegfalával mind a mai napig jól szolgálja azt az igényt, amit a tervezés idején elképzeltünk.

Az alaprajz kialakításánál az egyterűség volt a fő szempont. Ajtót csak a két hálófülke és a vizesmag kapott. A központba helyezett vizesmag előnyöket jelentett az alaprajzi kapcsolatok kialakításánál, de rendkívül gazdaságos megoldást is eredményezett. (Megjegyzendő, hogy a téli fagyveszélynek is kitűnően ellenáll.)

Az épület szerkezetének kiválasztásánál több szempont érvényesült. Döntő volt a sajátkezű építés. A helyszínen eltölthető idő rövidsége miatt az előregyártás látszott megvalósíthatónak. Olyan szerkezeti és építési rendszert kellett tervezni, amely a legkönnyebb és legkevesebb anyag használatára szorítkozik. Az épület teljes anyagszükséglete pedig — kivéve a válaszfalakat — férjen fel egy pótkocsis teherautóra, a szállítási költségek csökkentése miatt. Az építéshez ne kelljen olyan berendezés, amely nem az épület tartozéka.

Az alapozás elhagyása és az egyterűségi igény miatt a vázas szerkezetre esett a választás.

Fa, acél és vasbeton vázszerkezet vizsgálata

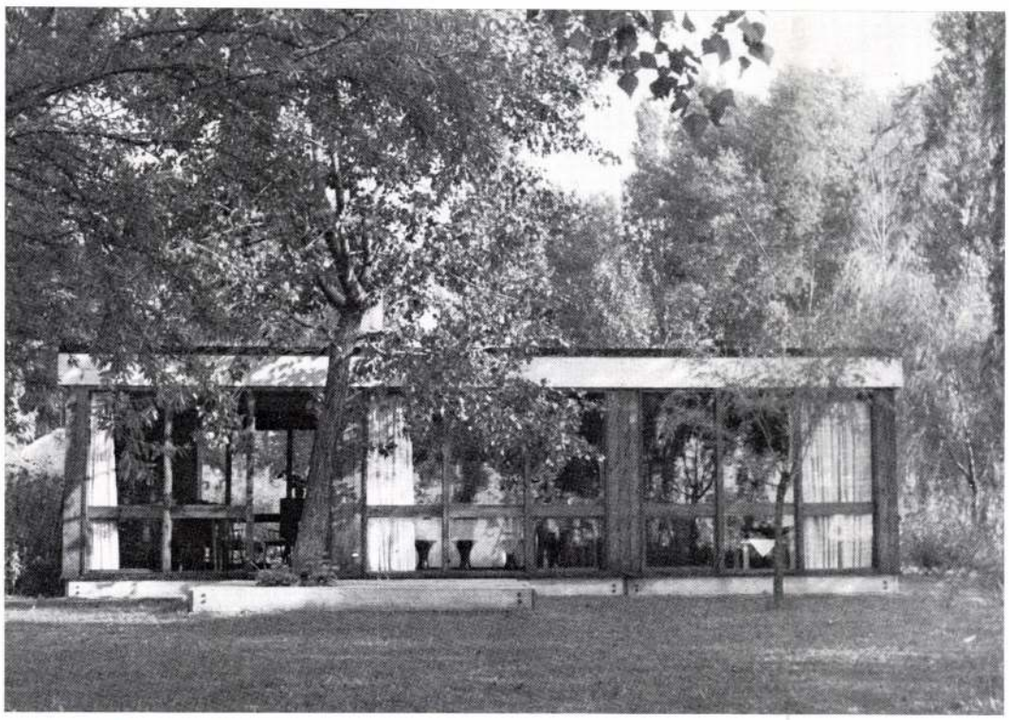

Magyar Építőművészet 1979/5

MAGYAR GÉZA

Előzmények

A Csemege Kereskedelmi Vállalat megbízta a BME Épületszerkezeti Tanszékét a Pasaréti út 99. számú saroktelkén építendő élelmiszer áruház terveinek elkészítésével.

A beruházó szándéka az volt, hogy a megbízott tanszék akkoriban kifejlesztett könnyűszerkezetes rendszerével készítesse el a létesítményét.

Az adott igen szűkös telekméretek azonban nem tették lehetővé, hogy a kívánt méretű 1200 m²-es épület készülhessen a mindössze 900 m²-es telken.

Mivel a beruházó ragaszkodott a telekhez, a rakodási funkció ellátásához új rakodó utat kellett nyitni a szomszéd telkek egy részének kisajátításával és kétszintes elrendezést kellett biztosítani.

A tervezés első időszakában a terület hasznosítására és a maximális konkrét program kialakítására tervvázlatok készültek, melyekből a tanács illetékes szervei és a beruházó kiválasztotta a későbbiekben kidolgozott elrendezést.

A már kiválasztott és kidolgozott szisztémához a tervezés közben megváltozott fűtőenergia miatt kazánházi bővítményt kellett csatolni.

A fent vázolt helyzet érthetően a szokásosnál nagyobb nehézséget jelentett a tervezés részére.

A Pasaréti tér eddigi beépítésével kevés objektuma ellenére, kialakult emberi léptékét és hangulatát tekintve olyan építészeti értéket képvisel, melynek megóvása és fejlesztése a tervező fő feladata volt.

A tervezett objektum alapvető funkciói ellentétben látszottak állani a tér méreteivel, a kibontakozás lehetőségét a már említett kétszintesség igénye segítette, kirekesztve a tér forgalmából az árufeltöltés tömeges és rendetlen elemeit. A kereskedelmi funkcióknak a térre tájolásával és megnyitásával egybekapcsolódik az árusítás és a tér élete.

Az épület és környezetének harmonikus kapcsolatára a tervezés folyamán külön gondot fordítottunk. Az épület tereplétesítményei egységesen a zöldterület igényeinek megfelelően tetőkertek és virágvályúkként jelentkező műtárgyak.

A meglevő növényzet védelméről, illetve áthelyezésével kapcsolatban a művezetés során is megtettük a megfelelő intézkedéseket, mert az épület az adott környezetben e felületeivel is szükséges funkciókat lát el; pl. vásárlás közbeni várakozás, pihenés stb.

A megemelt bejárati vevőszint lépcsős és lejtős közlekedőit nagy kinyúlású előtető védi, melynek megfogalmazása a tér beépítésének alapvető formai eleme. Ez a tető vizuális folytatása a téren szemben levő üzletsor nyitott lefedésének.

A helyszínből fakadó kétszintesség mind építés, mind kereskedelem technológiailag egyedi megoldást követelt. Az alagsori szint monolit vasbeton szerkezettel, a földszint könnyűszerkezettel készült.

A tervezők arra törekedtek, hogy a lábazatok vonaláig beton anyagokat alkalmazzanak — ettől a vonaltól felfelé egységes könnyűszerkezetes architektúra jelenjen meg.

Az épület főbejárata (a vásárlók ki-, bejárati ajtói), a Pasaréti térről (északnyugatról) nyílnak.

A +80 cm-rel megemelt földszinti padlónívót mind rámpával (7% lejtés), mind lépcsővel meg lehet közelíteni.

A rakodó gépkocsik egy, a célforgalomnak nyitott egyirányú közúton közelítik meg az alagsori szintet.

A földszint döntő része közvetlenül az eladást szolgálja, itt csatlakozó funkcióban a hagyományos árusító területek előkészítése folyik csupán és egy kis kéziraktár, valamint a függőleges közlekedők (hidraulikus emelők és lépcsőház) és a KÖJÁL által kért külön WC-csoport kapott helyet.

A kávékóstoló külön légtérrel a bejárati szélfogóból nyílik.

Az alagsorban három elkülönített átvevő rendszer üzemel, így a húsnak és a földesárunak megfelelően szeparált útja alakult ki.

A főbejárathoz nagyobb átmenő tér és hajnali raktár is kapcsolódik. Innen nyílik a lépcsőház is. Ide kapcsolódik a kettős terű iroda, melynek alacsonyabb parapetjén keresztül a rakodás és mérlegelés ellenőrizhető.

A hús-előtérből és átvevőből, a hús-hűtő nyílik. Ugyaninnen közelíthető meg a húsbontó és szeletelő tér. A csomagolt húst hidraulikus emelővel a felső szintre viszik, ahol hűtővitrinekbe önkiszolgáló részben rakják ki.

A zöldség, gyümölcs előmosva, válogatva, csomagolva kerül ugyancsak hidraulikus emelővel a felső szintre.

Az alsó szint raktárait egy gyűrű alakú folyosórendszer teszi variábilisan használhatóvá.

Az irodával azonos traktusban vannak az öltöző-csoportok és a szellőzőgépház.

Az épület pincéje szárazságigényes, így a szigetelés (a rétegvizek ellen) gondos munkát kívánt — ezek érdekében a szigetelés mind kevesebb megtörésére és áttörésére törekedtünk — így az alsó szint gépészetének kavicsfeltöltéssel 40 cm vezetéktér áll rendelkezésre a szigetelés felett.

A közbenső födém 9 cm feltöltése az elektromos és hűtőgépek energiaellátására cső-csatornáknak ad helyet.

A szellőzés mesterséges mindkét szinten, de a közvetlen megvilágítás és pótszellőzés a felső szinten körben, az alagsorban pedig két oldalról lehetséges.

A mesterséges szellőzés és a fűtés olyan rendszerben készült, hogy lehetőleg a lehűlő felületeket vonalban védje és így egyenletes hőmérsékletet biztosítson a belső térben. Ezen elgondolás olyan megoldás felé irányította a tervet, ahol a fal alsó szakasza el tudja látni a légbefújó szerepét, ez csak a lábazati koszorú és fedő közös újszerű formálásával volt megoldható, így a gépészet a belső térből semmit nem vesz el.

Az épület üzemeltetésével kapcsolatosan megjegyezzük, hogy a tervezést konzultáló kereskedelmi hatóságok sokkal megértőbbek és érzékenyebbek voltak a helyi adottságokra és engedélyezték a nagyobb raktározó és göngyölegtároló felületeket, valamint a szokásosnál nagyobb hűtőkapacitást (eladótér, raktár arány 1 : 4), a használat folyamán mégis az építészeti elemek legtöbbjén megjelenik a göngyöleg és ez méltatlan ahhoz az erőfeszítéshez, amellyel az épület beruházása, tervezése és kivitelezése folyt.

K. K.

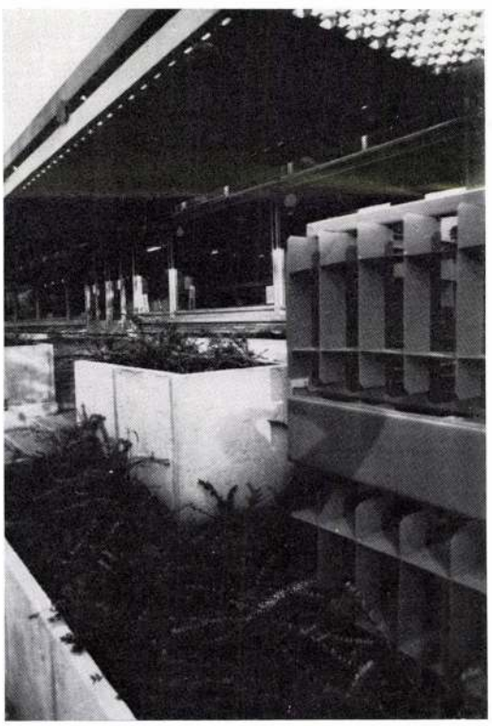

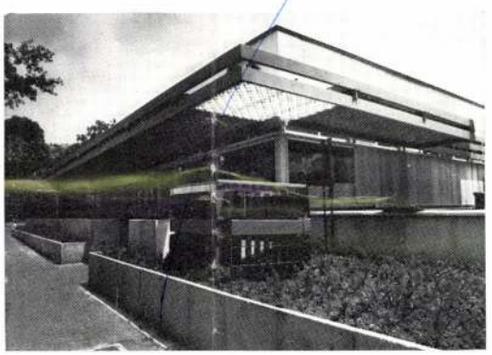

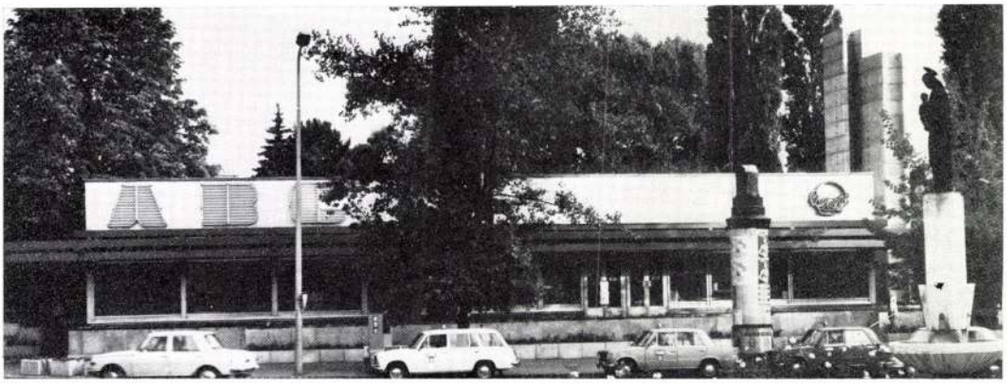

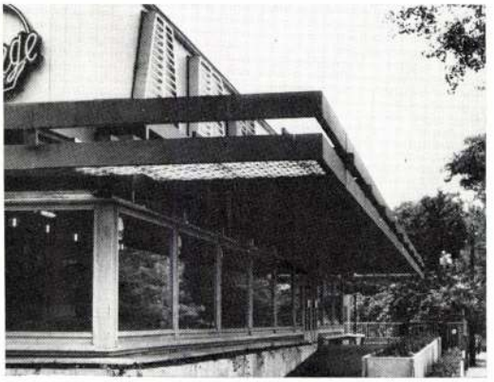

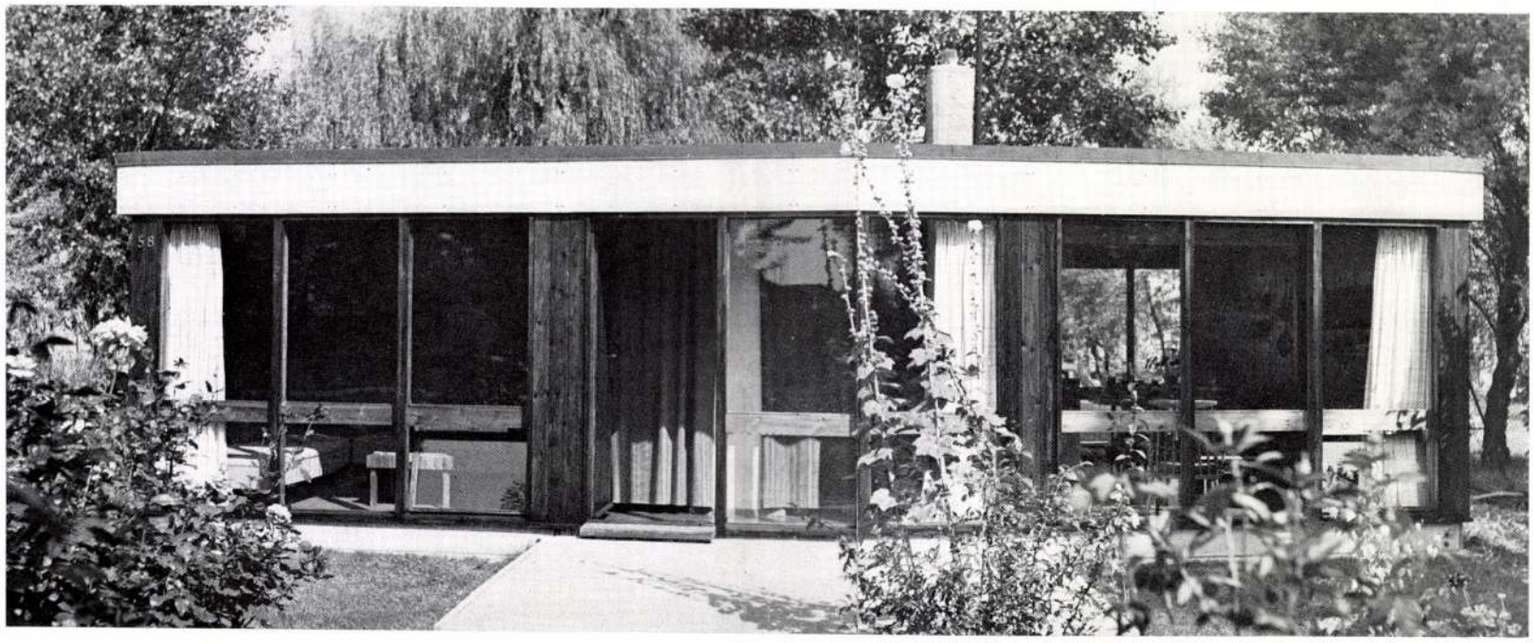

akkor a vasbeton vázszerkezet javára dőlt el. A méretek csökkentésével elérhető volt, hogy a legnehezebb elem nem több 80 kg-nál, korróziós probléma nem jelentkezik, a legolcsóbban előállítható szerkezet, igaz nagyon munkaigényes, de ez a sajátkezű kivitelezésnél nem volt döntő szempont.

A födém és falszerkezeteknél a fára esett a választás, Nikecell hőszigetelés alkalmazásával.

A lapostető vízszigetelését gazdaságossági megfontolásból hagyományos háromrétegű bitumenes szigeteléssel terveztük.

A környező terep jóformán közvetlen folytatása a belsőnek, így külön lábazat nem épült, illetve a minimális szintkülönbséget a vázszerkezet alsó összekötő eleme alkotja.

A párkány fehér Eternit burkolattal készült, eresz nélkül, mely egységesen körbefut az épületen. A két rövid oldalon egyúttal a külső víz-elvezetés horganylemez csatornáját is tartja.

A nyaralóépület formai megjelenése az alaprajzi, szerkezeti és építésszervezési igényekből fakadt, nem a divat diktálta. Úgy érezzük, hogy éppen ezért erkölcsi és fizikai avulása később következik be.

M. G.

1. Alaprajz. M=1:200
2. Axonometria
3. Részletrajz

1. Plan des lieux. M=1:200
2. Axonométrie
3. Dessin de détail

Hétvégi ház, Balatongyörök, Becehegy

Építész: Vedres György

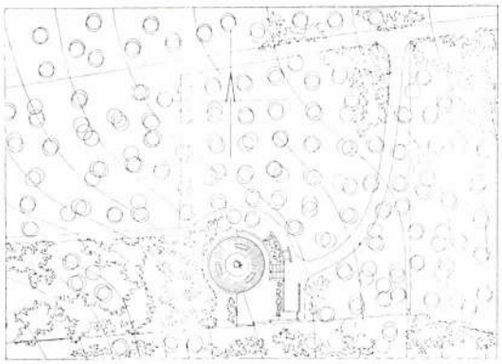

1

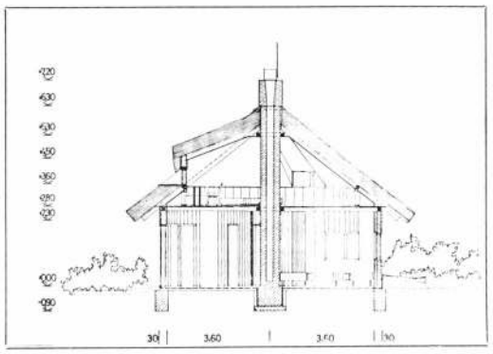

2

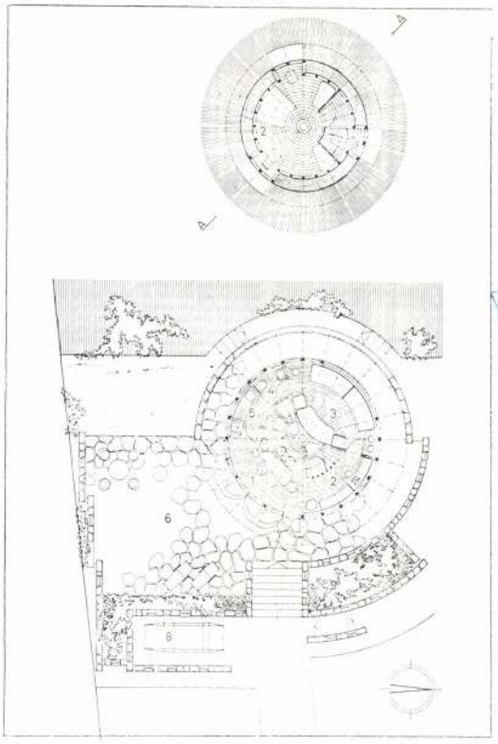

3

1. Helyszínrajz, M=1 : 1000
2. Metszet, M=1 : 250
3. Földszinti alaprajz, M=1 : 300

1. Étkező-nappali tér
2. Dolgozó
3. Hálótér
4. Zuhanyozó, mosdó, W. C.
5. Főzőhelyiség
6. Terasz
7. Szerszám- és tüzelőtároló
8. Gépkocsitároló
9. Ciszterna

Tetőtéri alaprajz

1. Olvasó
2. Hálótér

1. Plan des lieux, M=1 : 1000
2. Section, M=1 : 250
3. Vue en plan du rez-de-chaussée, M=1 : 300

Kivitelező:	Mikus József
Fényképek:	Dr. Pethő Beretalan
	Az 1977. évi „Építészeti Fényképpályázat"-on I. díjat nyert fotósorozat
Tervezés éve:	1971
Kivitelezés ideje:	1972—1974
Az épület költsége:	300 000 Ft
Összes szintterület:	80 m²

Nem ok nélkül írták le, hogy Györöknél a Badacsonnyal és a vulkáni kúpokkal együttesen feltáruló panoráma „a világ legszebb tája". Az sem véletlen, hogy Szép-kilátónak nevezik a helyet, ahol ez a magával ragadó látvány megállásra készteti az úton haladót. Itt, ezen a vidéken, a Keszthelyi-hegység keleti lejtőjén, a lenövő erdő szélén, a természetbe ágyazva épült fel a hétvégi ház, négy másik nyaralóval közös tulajdont képező, 12 000 m² területű gyümölcsösben.

Az építészeti megoldást nemcsak a természeti adottságok, a kilátás, a lejtés határozta meg. Éppoly fontos volt az építtető — igényein és lehetőségein túlmenően — egyéniségének megragadása szinte az olyan fotóművészhez hasonlóan, aki napokat, heteket tölt modellja környezetében, mielőtt a karakteres portrékat elkészítené. Az alkotó kezek által „testre-szabott" ház így nem csupán környezet- és életmódalakító, de szimbolikus jelentőségű is. Éppúgy jellemzi az építtetőt, mint öltözködése, evése, gondolkodása. Az épület a telket keleti oldalon határoló földútról, a közös kerten keresztül közelíthető meg. A kör alaprajzú ház, a hozzá kapcsolódó terasszal a lejtős terepbe simul. A természetes lejtőn csak a terasz sík felületének kiképzése jelent kisebb feltöltést, illetve bevágást. A terasz alatt van — a feljáró lépcső két oldalán — a ciszterna, az emésztő, a szerszám- és tüzelőkamra, s a házhoz vezető út megépülése után itt helyezkedne el a gépkocsitároló is. Maga az épület földszintes, tetőtéri beépítéssel. A terasz felől, a délkeleti balatoni kilátás irányában három kétszárnyú ajtó tárja fel a nappali teret. Innen sorolódik körbe a hálótér, a WC-mosdó-zuhanyozó helyiség és a főzőfülke. A nappali térből íves falépcső vezet a tetőtérbe, ahol a lépcső előteréből nyíló szobát tetőablakok világítják be. A körüljárható, egymásba olvadó terekből álló épület valamennyi helyiségének közvetlenül a szabadba nyíló ablaka van. A ház centrumában tartószerkezeti szerepet betöltő központi kémény épült kemencével, amely az egész épület téli fűtését is ellátja.

Az építőanyagok és a szerkezetek kiválasztásánál az volt a cél, hogy a helyi természetes anyagok harmóniája és a táj hagyományos építési módja korszerűsített formában érvényesüljön. Az alapok a köves talajra úsztatott betonból készültek. A terasz és az épület körítő falai hátbetonnal, karmacsi kőburkolattal épültek, a házon belül íves, kisméretű tégla zsaluzófallal. A tartókémény és kemence téglából, illetve csömöszölt betonból készült. Az ernyőhöz hasonlítható tetőszerkezet fenyőfá-

Ifjúsági és Művelődési Ház, Salgótarján

Építész: Magyar Géza (LAKÓTERV)

Belsőépítész: Somogyi Pál
Statikus: Pálinkás Béla
Gépészek: Király László
Főző Árpád
Gábor Jenő
Kivitelező vállalat: Salgótarjáni Tervező és Kivitelező Szövetkezet
Építésvezető: Baksa Gyula
Textiltervező: Kelecsényi Csila

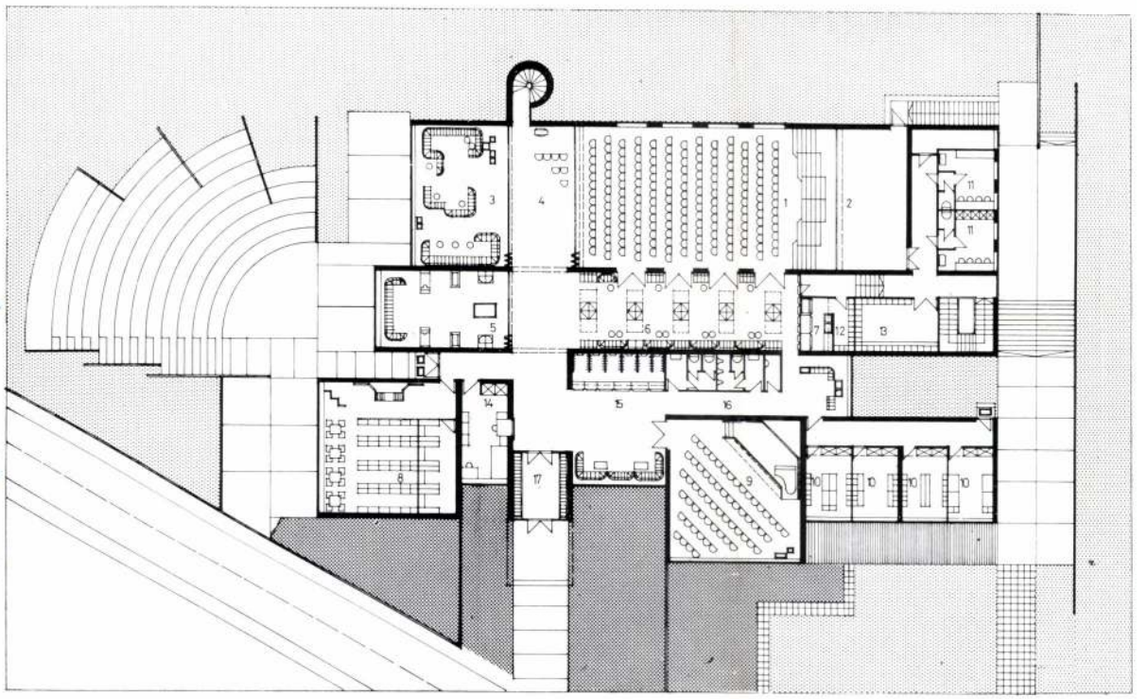

1

1. Alaprajz, M=1 : 400
1. Nagyterem; 2. Színpad; 3. Klub; 4. Tv-szoba; 5. Játékterem; 6. Kiállító; 7. Büfé; 8. Könyvtár; 9. Kamaraterem; 10. Szakkör; 11. Színpadi öltöző; 12. Büféraktár; 13. Kelléktár; 14. Iroda-porta; 15. Ruhatár; 16. W. C.; 17. Szélfogó
2. Metszet, M=1 : 300
3. Metszet, M=1 : 300

1. Plan
2—3. Coupe

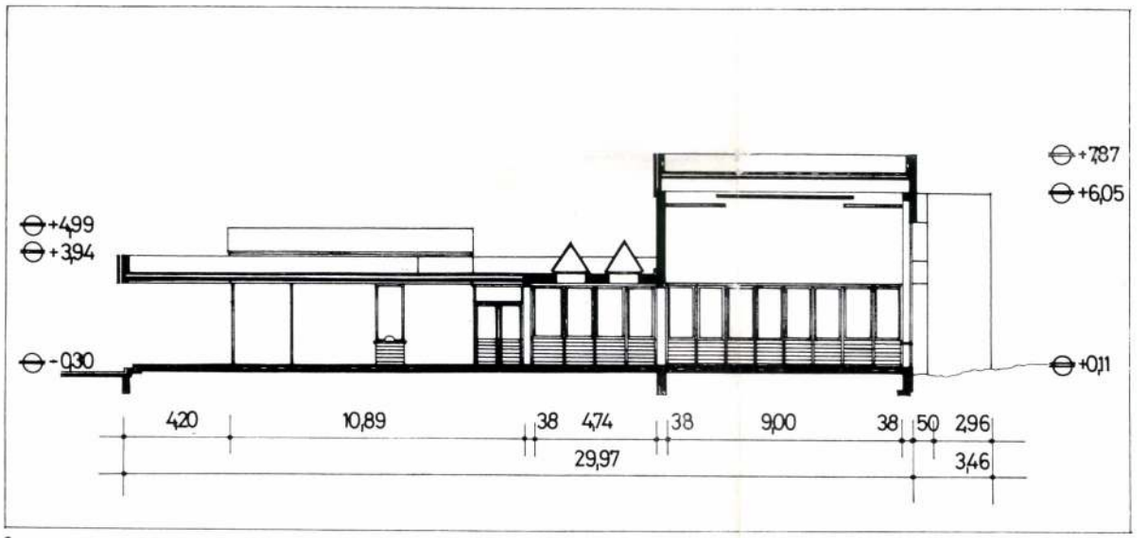

2

3

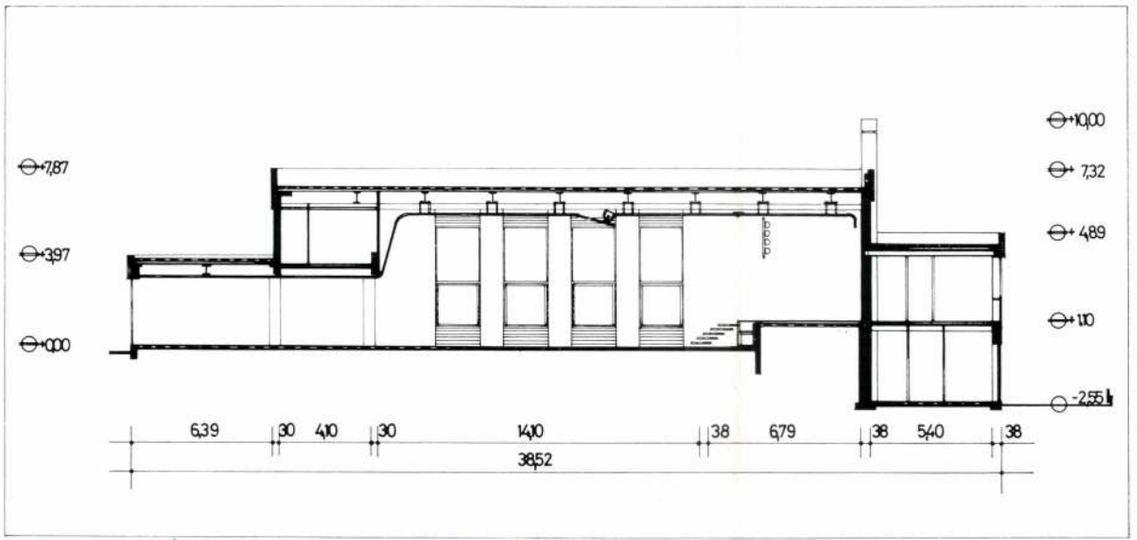

Magyar Építőművészet 1979/4

Az új épület Salgótarján zagyvapátfalvai „Gorkij" lakótelep ifjúságának és lakosságának kulturális nevelését, illetve szórakozását szolgálja.

A lakótelep épülő központjának első elemeként valósult meg. A beépítési tervben kijelölt hely nem volt a legkedvezőbb. A terület erősen lejtős, és közforgalmi utakkal határolt. Az épület elhelyezésénél a kedvezőtlen adottságokat igyekeztünk előnyösen kihasználni. A főbejáratot a kevésbé forgalmas lakóútról nyitottuk, a telek erősen lejtős voltát részben a kétszintes gazdasági résszel, részben a szabadtéri fórum telepítésével oldottuk meg. A telekhatáron levő támfalakat a kerítés építésével ötvöztük.

Az Ifjúsági és Művelődési Ház alaprajzi kialakítása egyaránt szolgálja az ifjúság és a felnőtt lakosság igényeit. Tartalmában tehát eltér a hagyományos „Művelődési Ház" normatívákban rögzített funkcionális igényektől. Az alaprajzi szer-

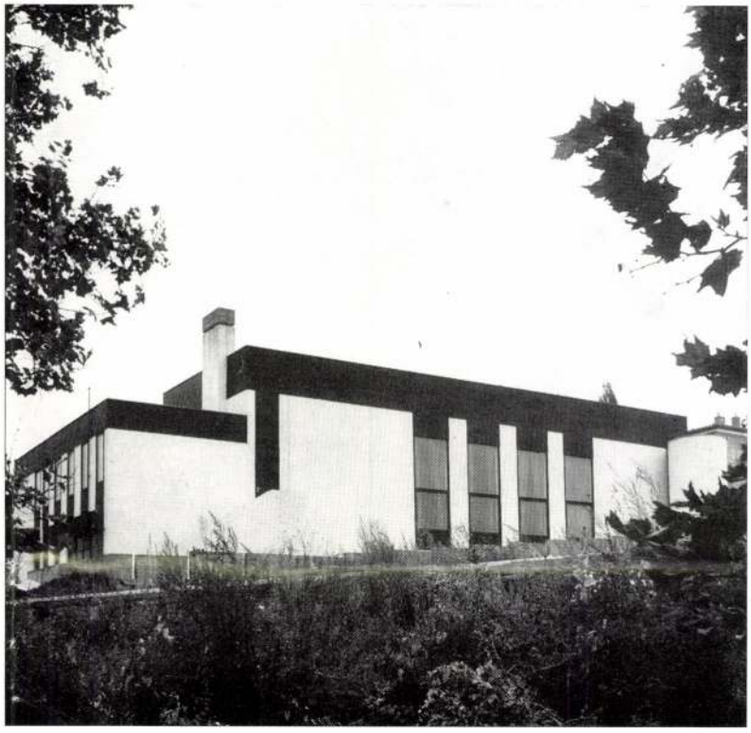

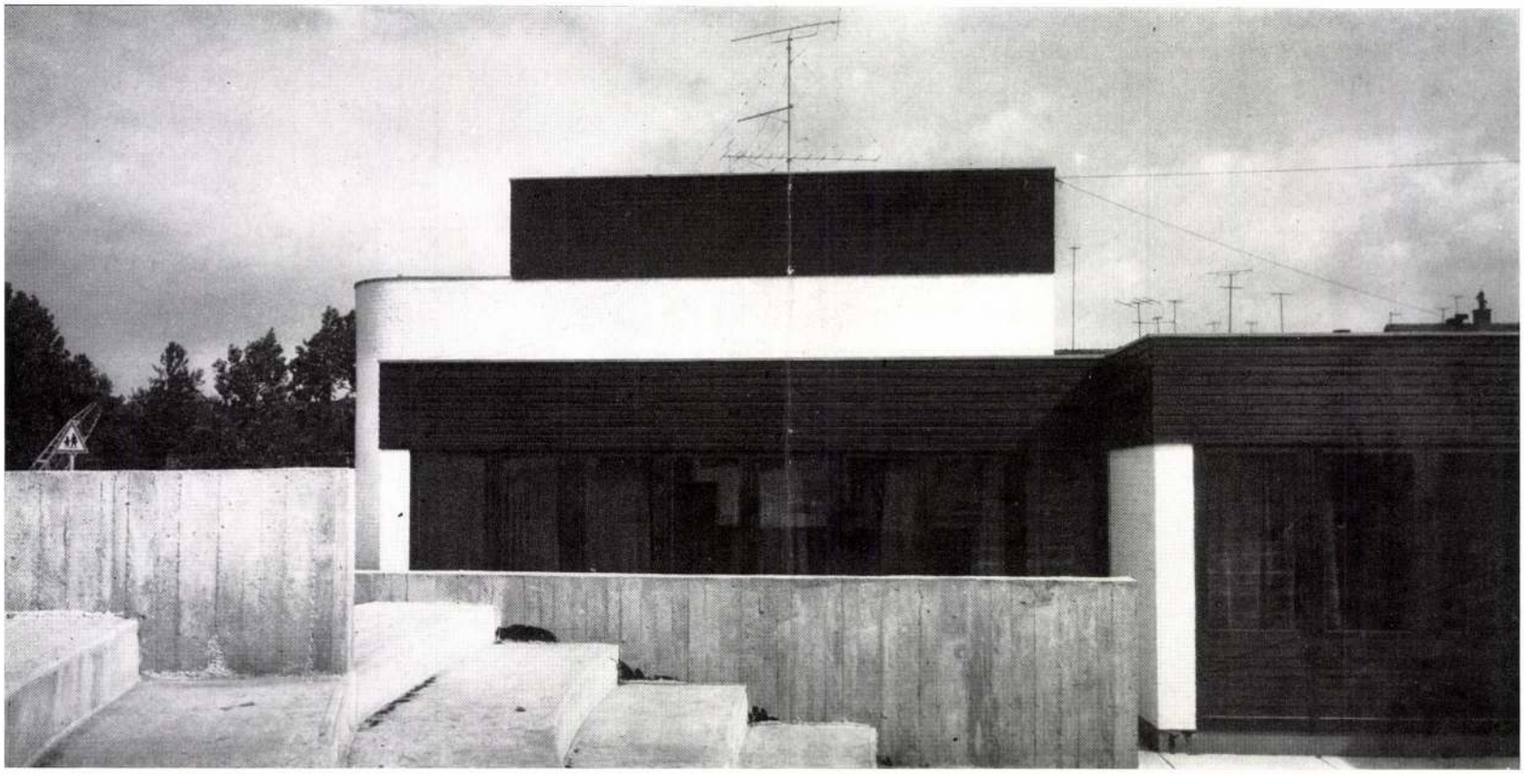

vezésnél döntő szempontként jelentkezik a különböző használatra kialakított terek összekapcsolhatósága és egy térként való használata. A közlekedőterek olyan elrendezésben kapcsolódnak a használati terekhez, hogy térbővítési igény esetén ezek is hasznos terekké alakíthatók, szeparáltan csak a könyvtár és a kamaraterem jelenik meg.

Szerkezeti kialakításánál a legegyszerűbb és a leggazdaságosabb megoldást kerestük. A vertikális tartószerkezet kisméretű téglafal, a vízszintes szerkezetnél előregyártott vasbeton paneleket, illetve acélszerkezetet alkalmaztunk. A falak vakolatmentesek. A tégla harántfalak közé fa anyagú előregyártott szakipari falak kerültek.

Az épület külső és belső megfogalmazásánál az anyagszerűségre, egyszerűségre, és a teljes formai egységre törekedtünk. A vakolatmentes, fehérre festett téglafalak és barnára pácolt faburkolat mind a külső, mind a belső terek meghatározó anyagaként jelentkezik. Ez a formavilág és anyaghasználat a tervezett mobiliáknál is biztosítja az egységes esztétikai hatást.

A központi melegvízfűtés energiáját gázüzemű kazánház biztosítja. Mesterséges szellőztetést csak a nagyterem és az előcsarnok kapott.

A nagyterem többcélú használatához megfelelő gépészeti berendezéseket (hangosítás, vetítőgépház stb.) terveztünk.

Az épület rövid idő alatt épült fel, rendkívül gazdaságos beruházásként. Bizonyítva azt az igazságot, hogy a tervező és kivitelező együttműködése esetén lehet a feladathoz illő egyszerű építéstechnológiával, jól használható, esztétikailag igényes és igen gazdaságos épületeket létrehozni.

M. G.

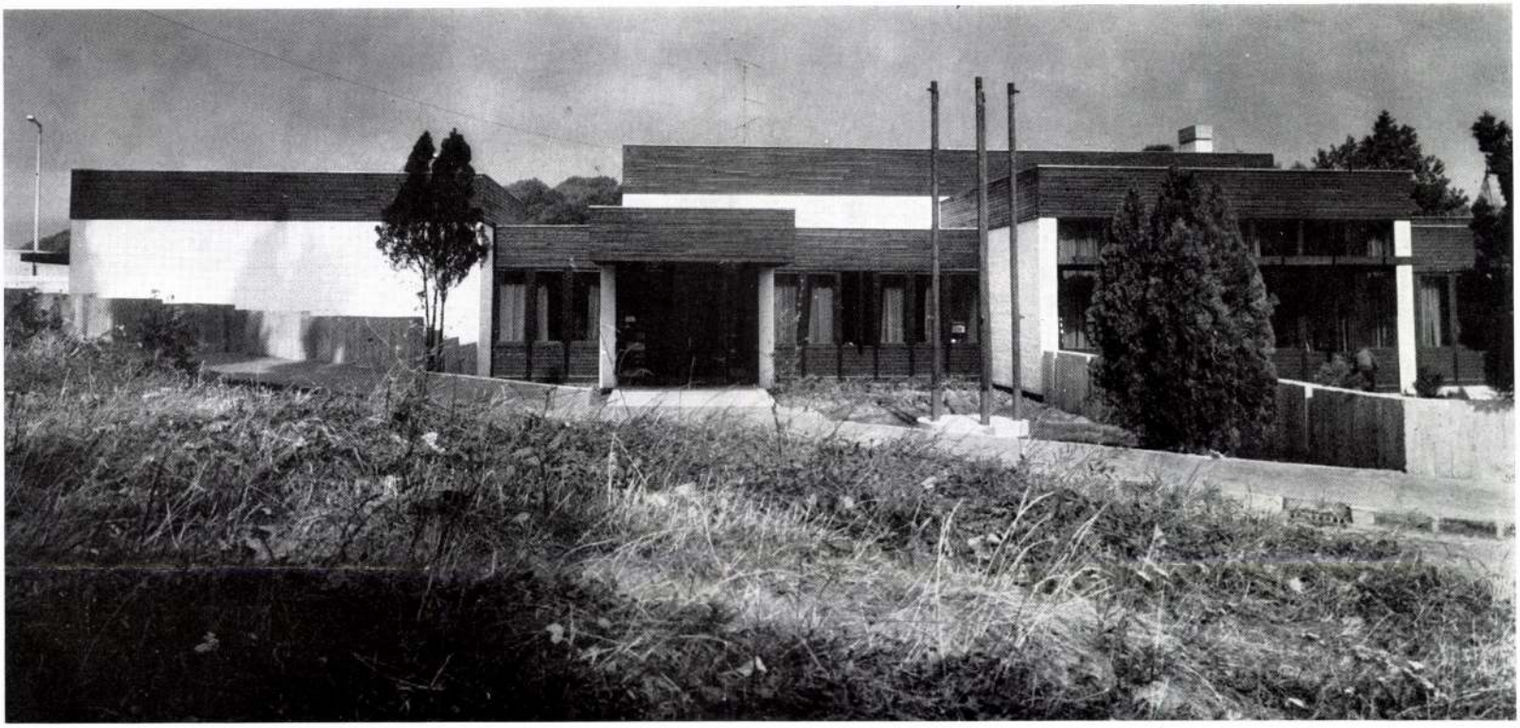

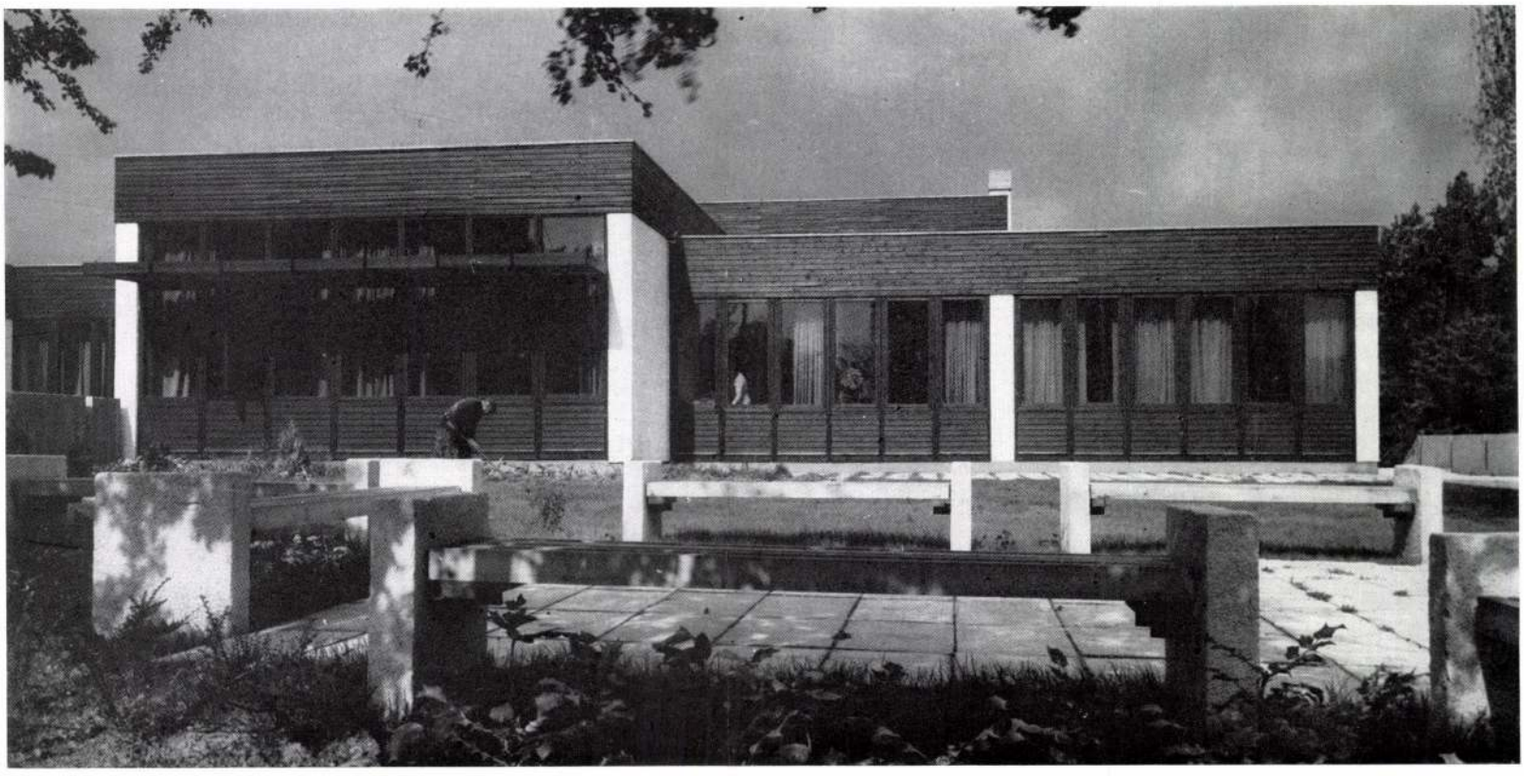

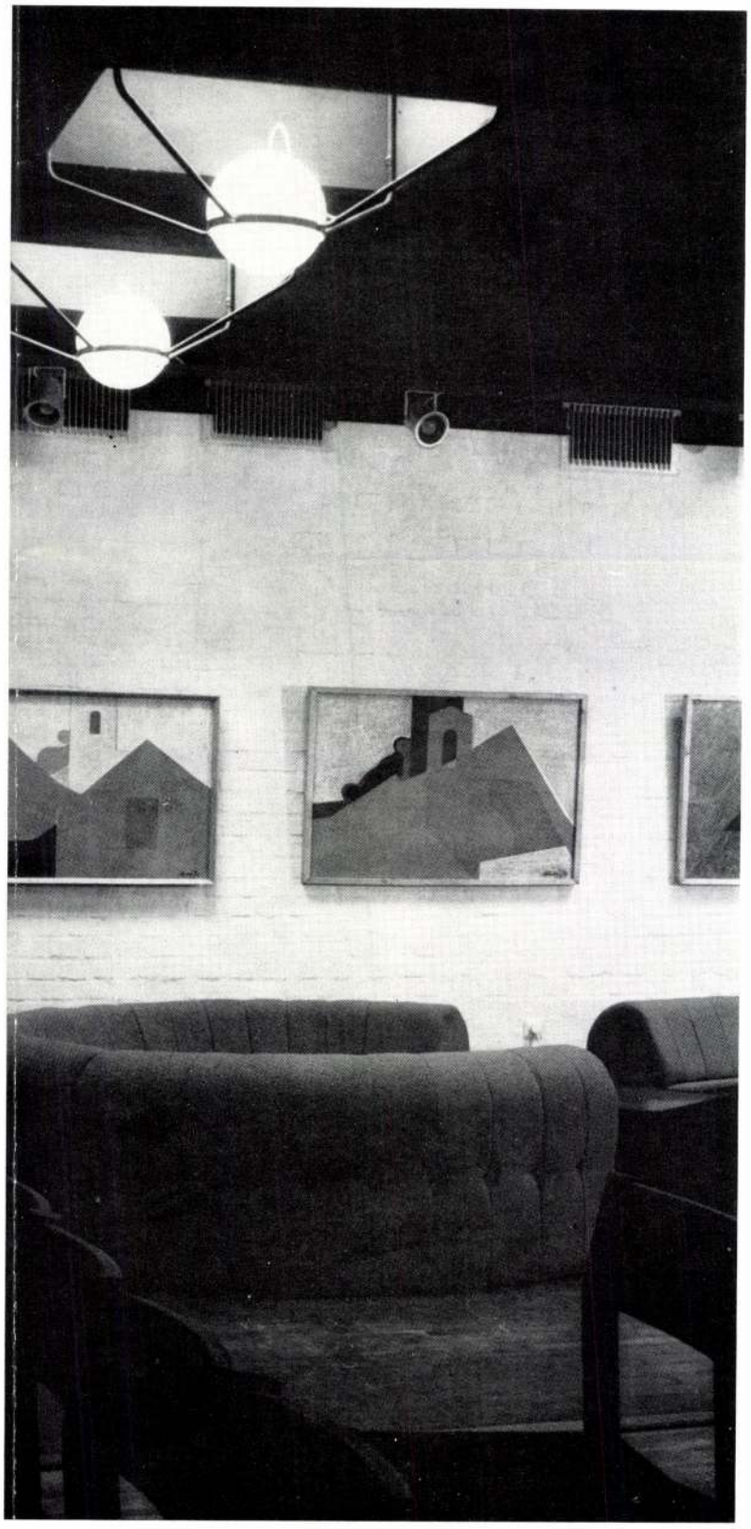

Magyar Géza, építész

L. Dobó János

–: Kiosztották az idei YBL-díjakat 8.

Népszabadság, Bp 1981. ápr. 3

Magyar Géza, Ybl-díjas építész

9. Magyar Géza: Nógrádi Sándor Munkásmozgalmi Múzeum, Salgótarján 1980

9

Magyar Építőművészet, 1984. 1. 29-old.

Magyar Géza épület

A *Magyar Géza* állami díjas építész tervei alapján készült új múzeum harmonikusan illeszkedik a modern városképbe, s maximálisan megfelel a korszerű kiállítási igényeknek. Termeiben kap helyet a Munkásélet Nógrádban a XIX—XX. században című állandó kiállítás. Az új múzeumban természetesen időszaki bemutatók rendezésére is mód van; így például a megnyitó közönsége már láthatja a nógrádi képzőművészek tárlatát, valamint A salgótarjáni üveg című bemutatót.

— : A múzsák kertje közelről 2.

Esti Hírlap, Bp. 1980. szept. 30

Magyar Géza építész
(Rakoscsaba, 1930-

neve említve a salgótarjáni városközpont kialakításával kapcsolatban az 1976.XXXVII.Velencei Biennálé magyar kiállításának katalógusában

-katalógus a könyvtárban-

1

1. Rákóczi úti homlokzat

1. Façade, rue Rákóczi

Nógrádi Sándor Munkásmozgalmi Múzeum, Salgótarján

Tervező építész: Magyar Géza (LAKÓTERV)

Statikus: Spányi Balázs; gépész: Gémes László; kivitelező: Nógrád megyei ÁÉV; tervezés éve: 1972; kivitelezés éve: 1980; nettó alapterület: 2800 m²; beépített térfogat: 14 800 lm³

A múzeum Salgótarján központjában, a Főtér melletti „Fórum" épületegyüttesének tagjaként épült.

Az építési terület nagy értékű, de igen szűkre szabott. A beépítési terv a forgalmi utakkal körülvett területet, egy belső gyalogos térrendszerrel tárja fel, mely kiszolgálja a múzeumon kívül a városi tanácsházat, a filmszínházat és a garzonházak épületeit. A gyalogos-forgalom közvetlenül kapcsolódik a tömegközlekedés végállomásaihoz, megállóihoz (helyi és távolsági autóbusz-végállomás, vasútállomás).

Az építési terület szűk volta nem teszi lehetővé a múzeum későbbi bővítését, de a fokozott látogatottságot jól biztosítja a városközpontba való telepítés.

A múzeum tervezésénél az alaprajzi szervezés fő feladata a kiállítás, restaurálás, raktározás és igazgatás egymástól elválasztott, de egymással szoros kapcsolatban levő funkcióinak térbeli elrendezése.

A három szintben tervezett épület látogatói bejárata a gyalogos térrendszerről nyílik, ahol az előcsarnok üvegfalon keresztül vizuálisan kapcsolódik a külső térhez. Az előcsarnok íves falrészei a terek egymásba fonódását segítik elő.

A múzeumot látogatók a földszinten találják a képzőművészeti galériát és az előadótermet. Az emeleten elhelyezett kiállítási terekhez változó térélményeken keresztül jut el a látogató.

A kiállítási terek háromféle funkcióra készültek; ipartörténeti, munkásmozgalmi és változó tartalmú kiállítások rendezésére.
A természetes világítást tető-felülvilágító rendszer biztosítja, így az oldalfalak kiállítás céljára szabadon maradtak.

A földszint közönségforgalomtól leválasztott részein kapott helyet a restaurálás, fotó, könyvtár és az igazgatás.

Az alagsorba kerültek a raktárak (ipartörténeti, munkásmozgalmi, képzőművészeti) valamint a grafikai műhelyek. A gazdasági forgalom ugyancsak ezen a szinten, fedett közlekedőúton biztosított.

A különböző funkciókat hordozó épületszintek közötti kapcsolatot egy teherlift és egy gazdasági lépcső teremti meg.

Az épület tömegformálásánál a kiállítási terek kubusai — elszakadva a földszinti lepénytől — önálló megjelenésükkel igyekeznek tükrözni az épület belső tartalmát.

A homlokzatépítésnél a mázolatlan, öntött formálású pécsi pirogránit jelenik meg, kapcsolódva a téren megjelenő másik kulturális épülethez, a filmszínházhoz. A beton felületek barna festést, az ablakok barna pácolást kaptak.

Az épület monolit vasbeton szerkezettel készült, kivéve a kiállítási termek külső oldalfalait, melyek előre gyártott szendvics szerkezetű vasbeton panelekből épültek.

M. G.

MAGYAR GÉZA

Magyar Építőművészet 1982/6

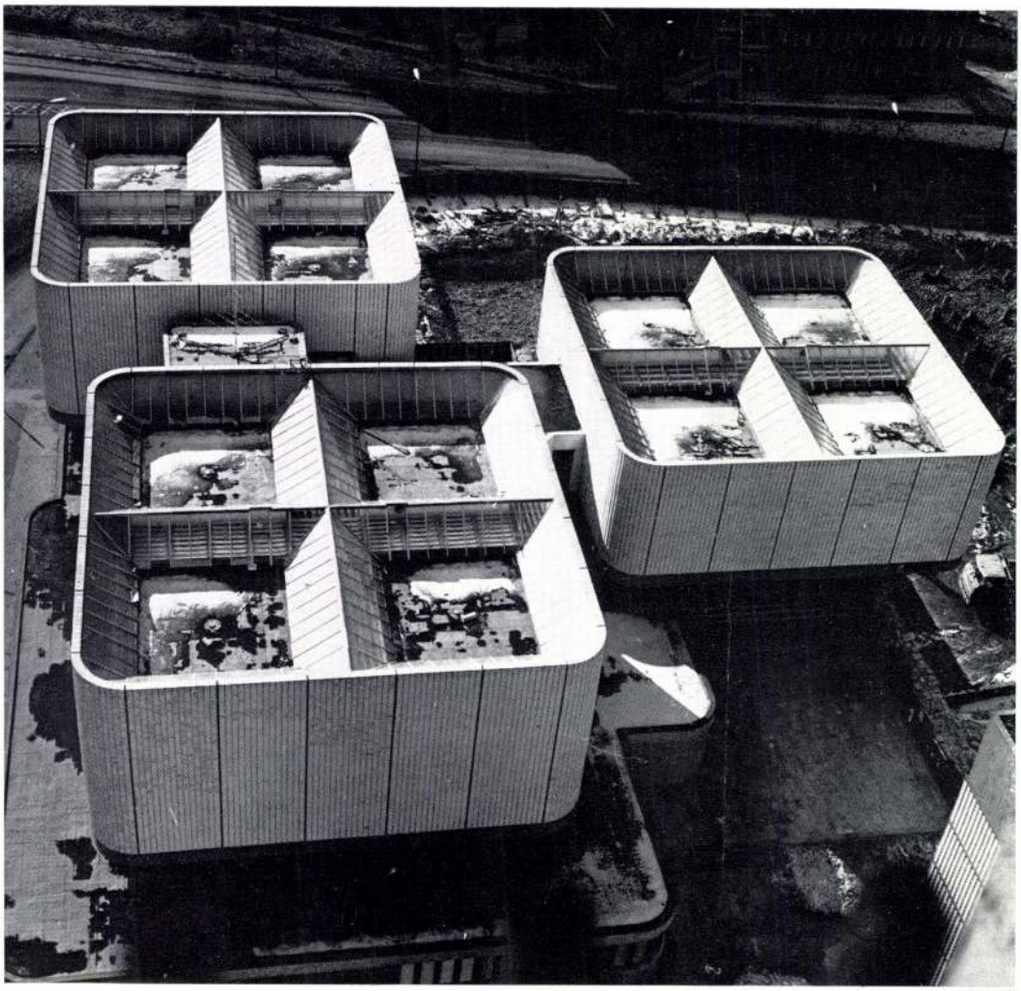

1

2

1. Az épületegyüttes felülnézete
2. Oldalnézet
3. Helyszínrajz
4. Metszet
5. Bejárati előtér felőli homlokzat
6. Távlati kép
7. Földszinti alaprajz
8. Emeleti alaprajz

1. Vue de dessus de l'ensemble de bâtiments
2. Vue latérale
3. Plan de situation
4. Coupe
5. Façade du côté du vestibule d'entrée
6. Vue perspective
7. Plan du rez-de-chaussée
8. Plan du étage

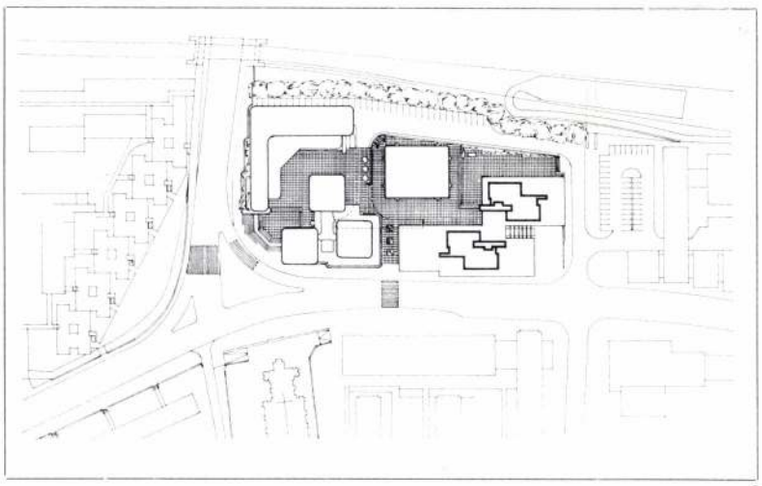

5

3

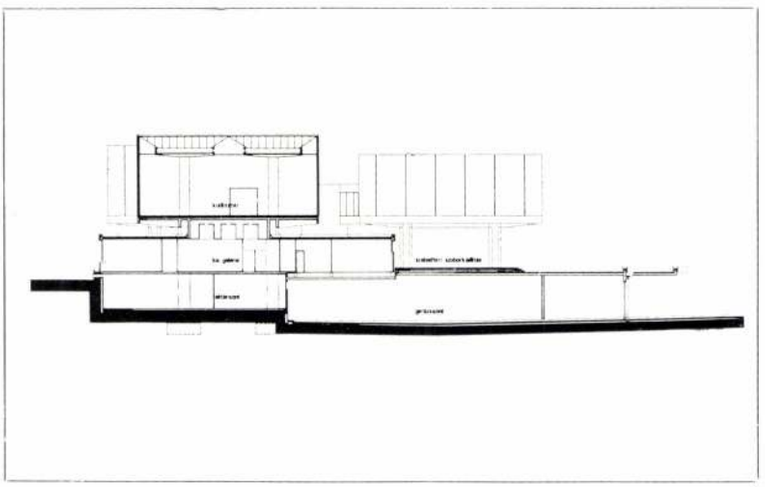

4

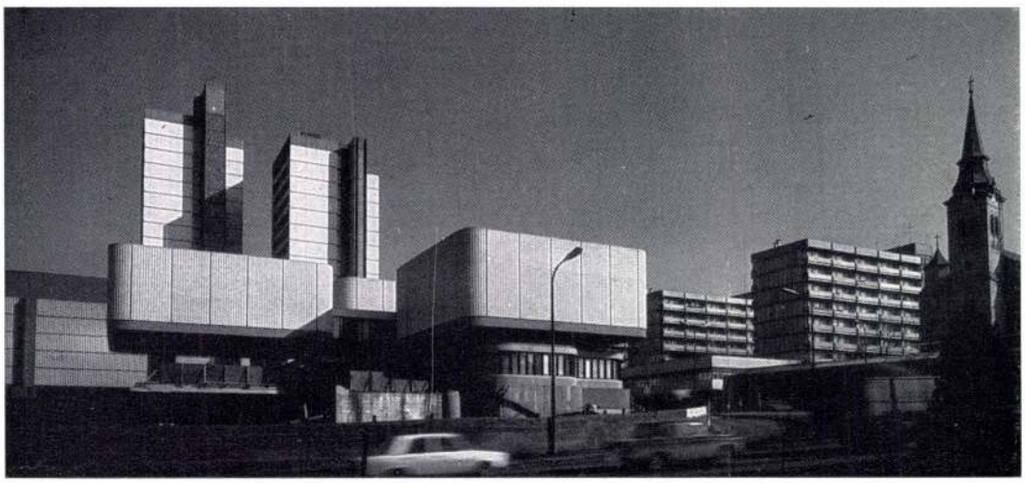

7

8

6

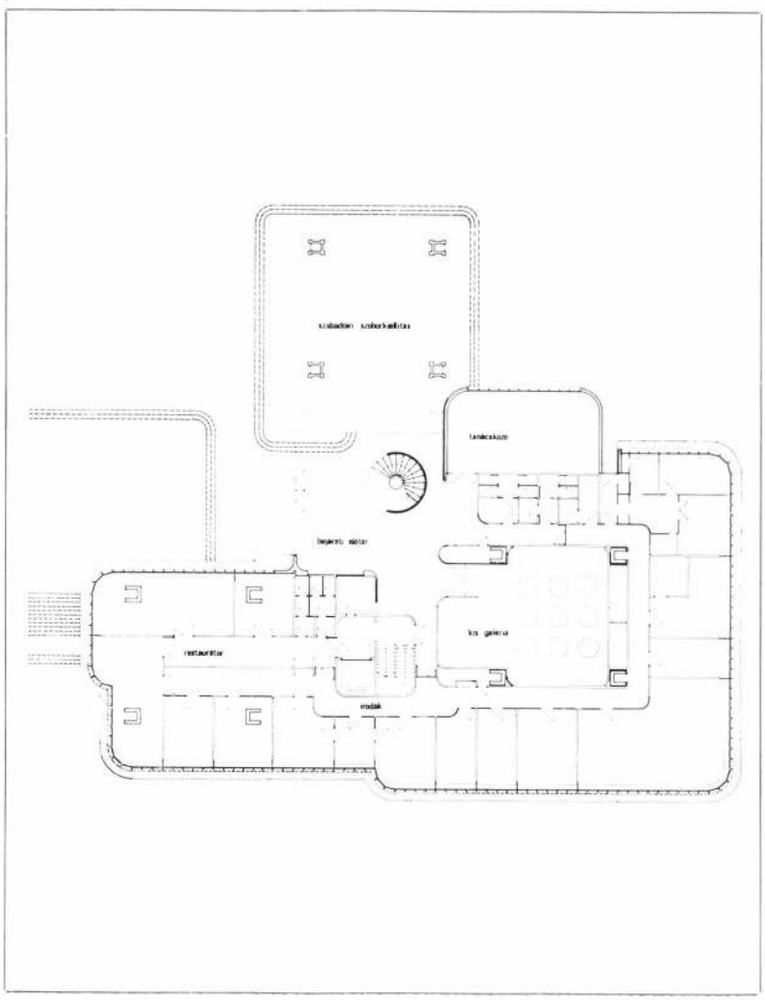

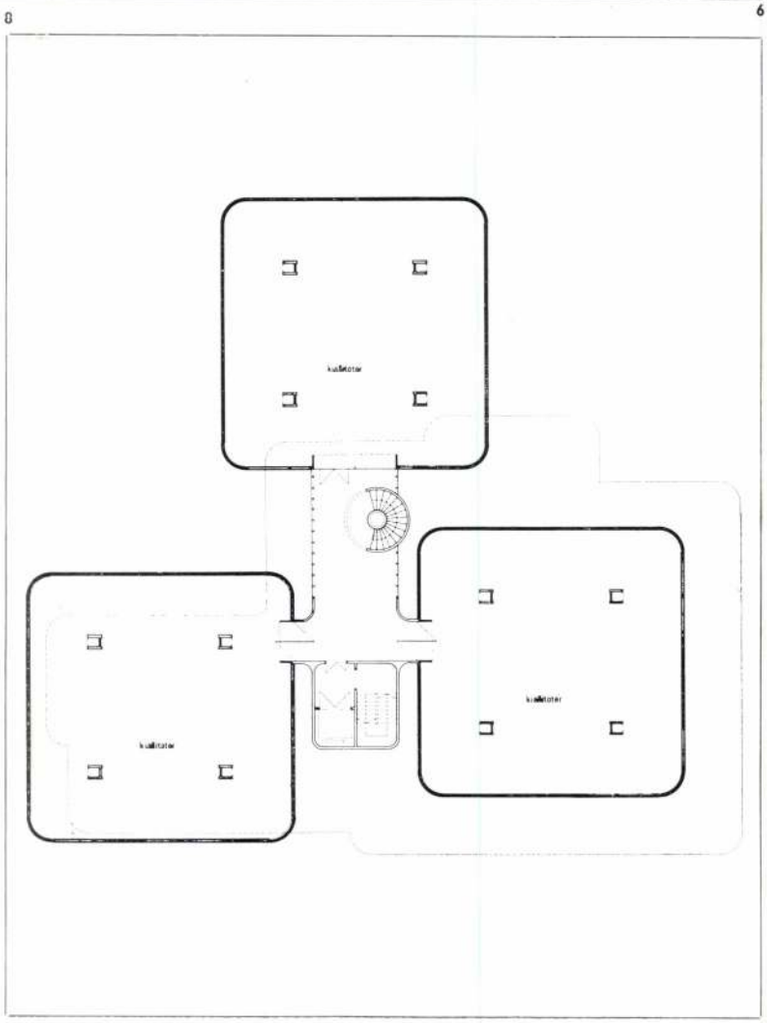

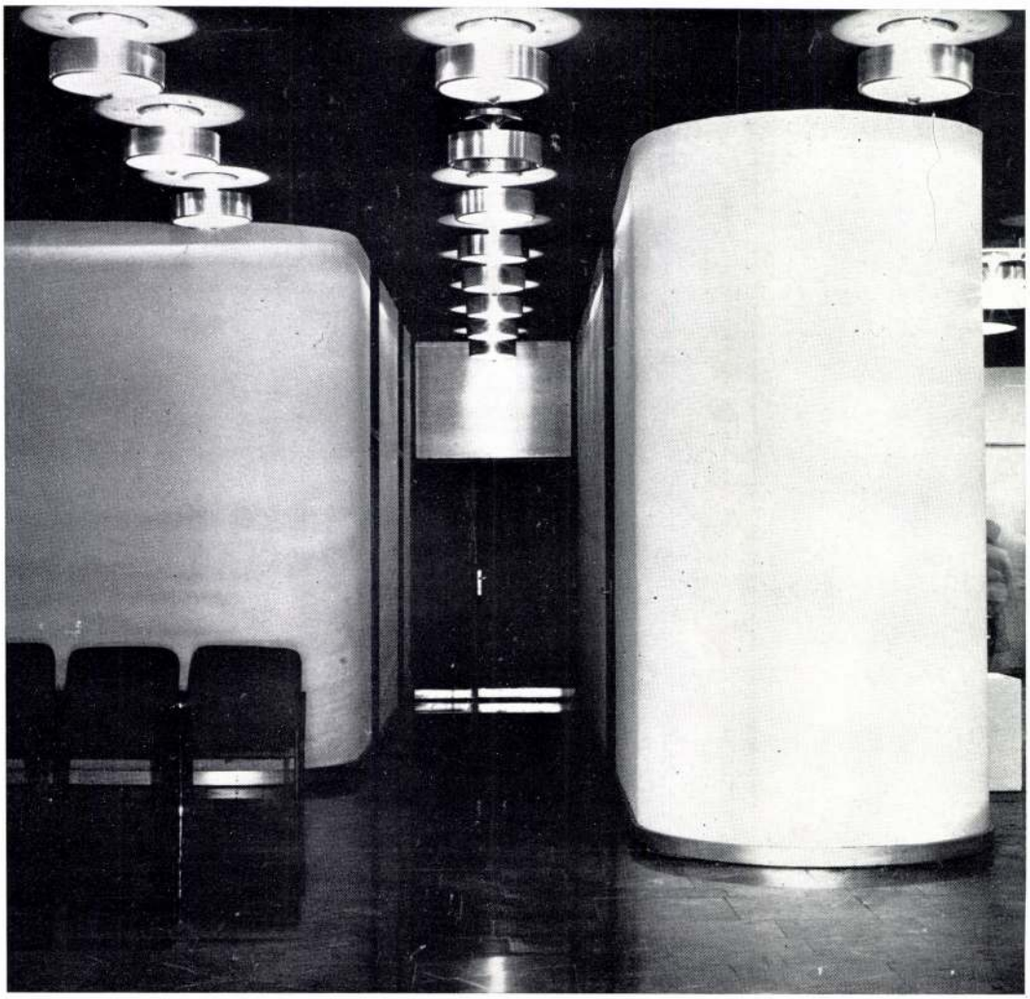

1

2

3

1. Détail du vestibule
2. Détail de la petite galérie
3. Détail de la petite galérie
4. Vue extérieure du vestibule
5. Détail de la cage d'escalier
6. Petite galérie
7. Locaux Communication des locaux d'exposition et du dégagement
8. Détail du vestibule et cage d'escalier
9. Détail ducage d'escalier
10. Détail de l'espace d'exposition

4

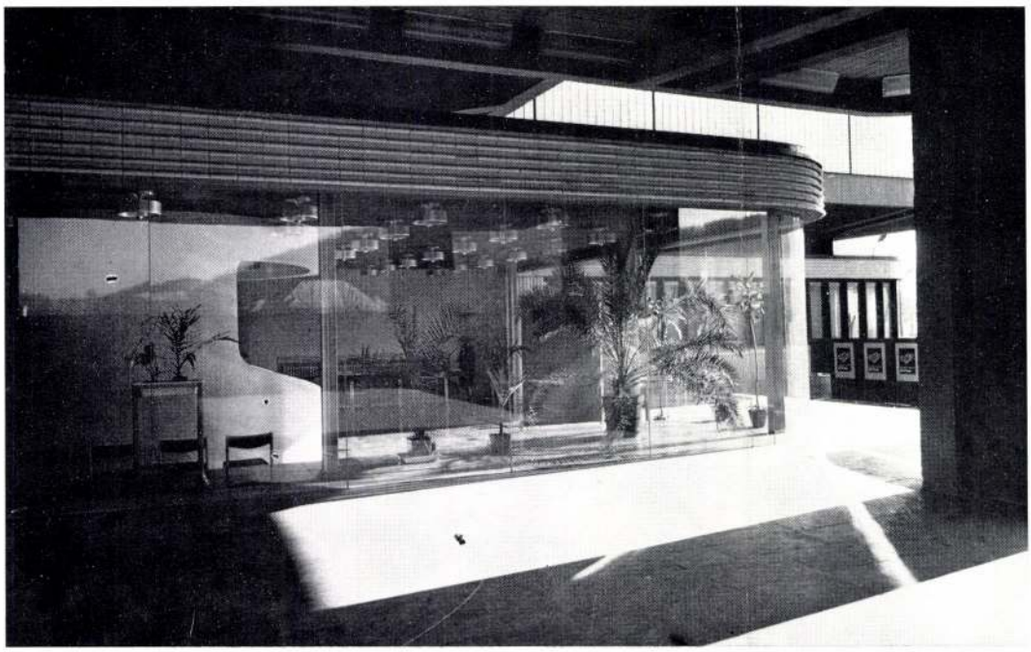

5

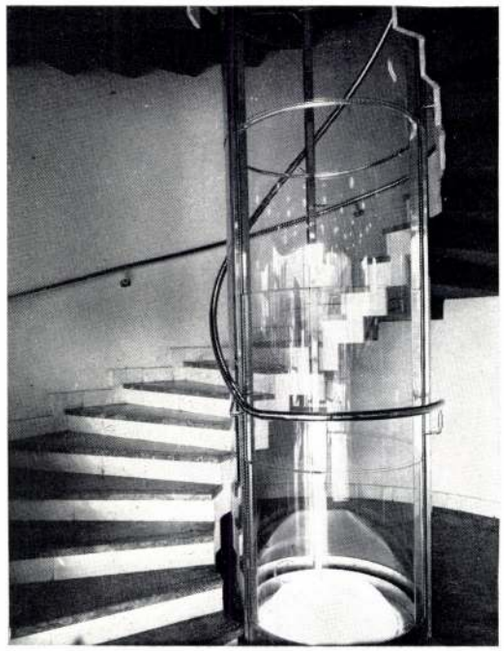

Magyar Géza, építész

Itt Salgótarjánban – (a környezethez hozzátartozik az összetettség, a különbözőség is –), Finta József, Szrog György, Jánossy György, Magyar Géza közösen egymást tisztelve oldották meg feladatukat.

Nézőpont.

1978. aug. 22. Televízió 20.55 (V Gné)

Magyar Géza, építész

l. Dobó János

– Átadták az idei YBL-díjakat 1.

Esti Hírlap. Bp. 1981. ápr. 2.

2

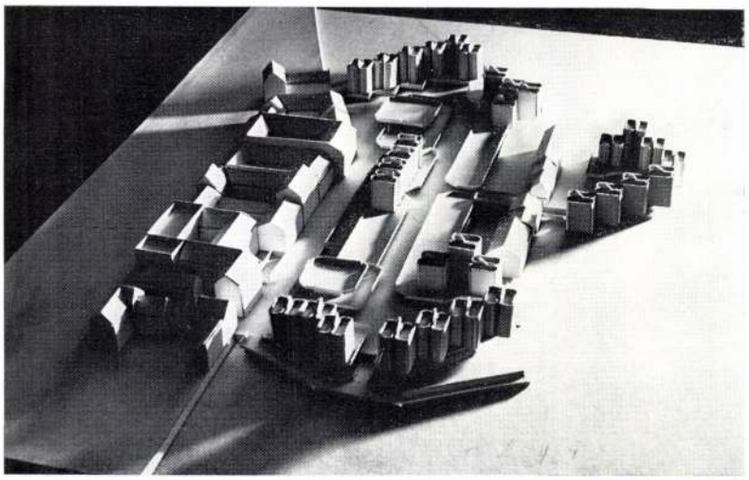

4

3

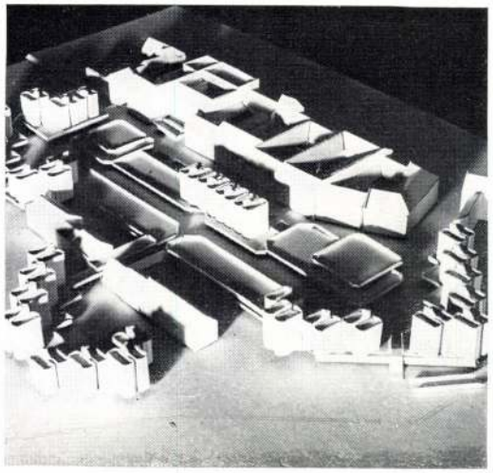

5

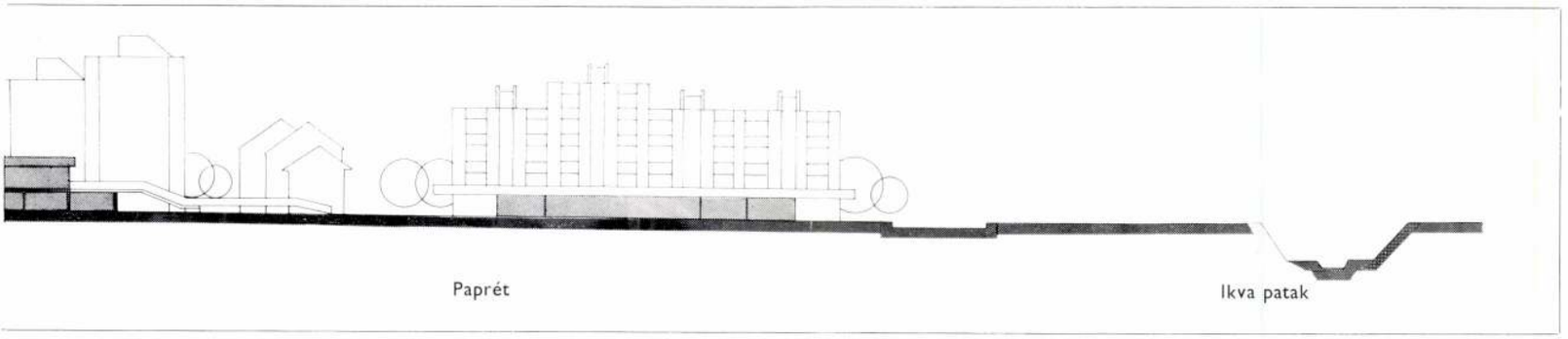

6

A terv ugyanakkor kihasználja, hogy a beépítendő terület szintje lényegesen alacsonyabb a Várkerületnél. Az új üzletutca így a belváros magasabb szintjén kerülhet kialakításra, ezalatt pedig a teljes tervezési területen nyitott, illetve fedett parkolóterület alakítható ki. Ezen az ún. alsóföldszinten már az első ütemben 560 személygépkocsi helyezhető el, a második ütemben ez a szám kerek 800-ra bővíthető. Ismerve a soproni belváros parkolóhiányát, ez a szám igen jelentős.

A gyalogos- és parkolószint közötti személyforgalom külső és belső lépcsők során bonyolódhat. A tervezett beépítés ugyanakkor 15 000 m² üzlettér fokozott kiépítését teszi lehetővé, ezek szinte tetszőleges ütemben építhetők. A város ugyanakkor lakóházak létesítését is előírta. Ezek a tervezett épületek fsz.+3, illetve fsz.+4 emeletesek lennének, úgy csoportosítva, hogy a városképileg indokolt pontokon megfelelő hangsúlyt, vagy éppen lezárást adjanak. Utóbbira különösen az Árpád út torkolatánál van szükség, hiszen ezen a ponton a korábbi utcanyitás és a bástyák előtti tér terjengős kibontása bizonytalan arányú teresedést hozott létre. A területen megfelelő ütemben 240 lakás elhelyezése lehetséges.

A terv megoldást javasolt az új beépítés és a Várkerület közé eső történeti beépítésű terület feltárására és a tömbbelsők bevonására a gyalogosforgalomba, valamint a meglevő épületek rekonstrukciójára és új épületszárnyakkal való kiegészítésére. Az itt üzemelő városi szálló 35 szobával bővíthető és a házagtelkeken 63 újabb lakás is elhelyezhető.

A Lenin körút közlekedési rendszerének javítására a terv nem vállalkozott, megoldotta azonban az új beépítés kapcsolatát a meglevő városi úthálózattal. A belső gazdasági forgalom lebonyolítására vegyesforgalmi utat létesített a régi és tervezett új beépítés határán. Itt és a rekonstrukció további ütemeiben is számolt a régi faállomány megőrzésével.

A tervezett beépítés keretében építési igénnyel először két kiskereskedelmi vállalat jelentkezett.

W. G.

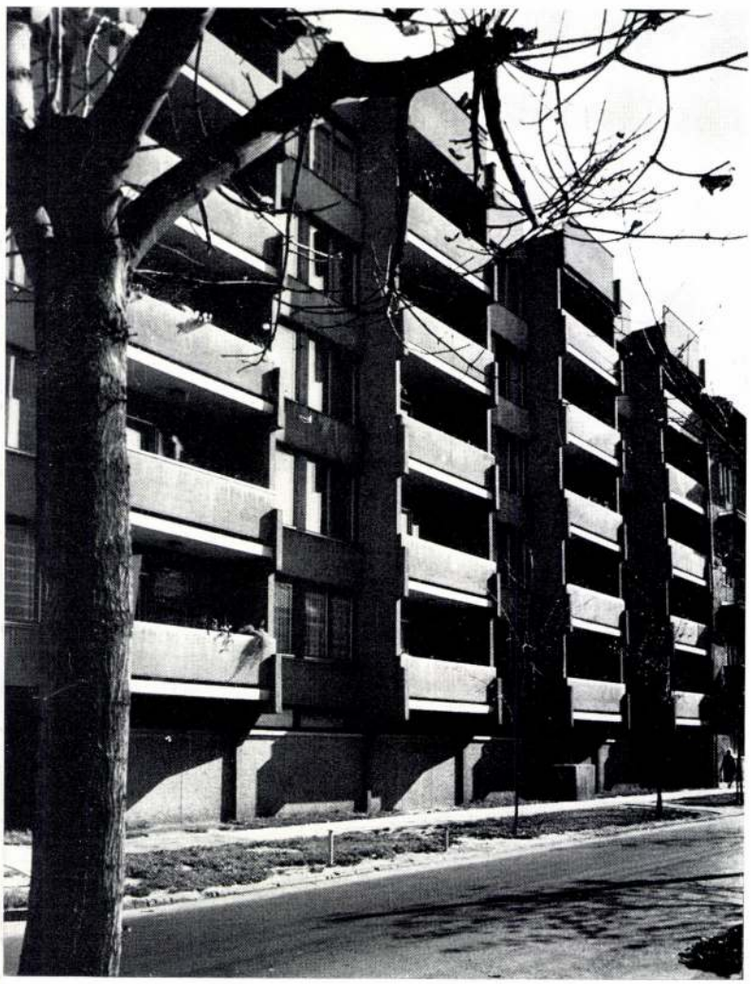

1

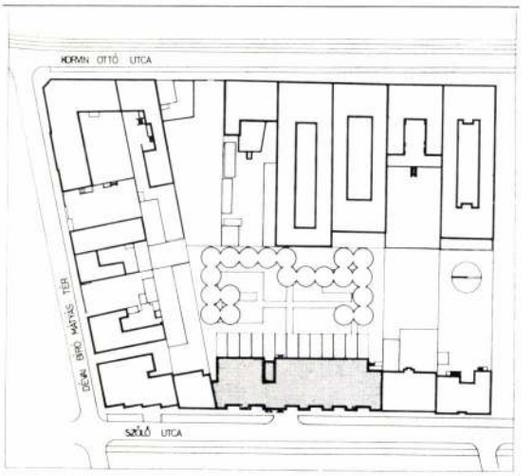

Lakóház, Budapest III., Szőlő utca

Építész: Magyar Géza (LAKÓTERV)

Statikus: V. Korda Mária; gépészek: Gémes László, Ambró Péter, Gábor Jenő

A 21. sz. ÁÉV-től mintegy 90 garzon lakás tervezésére kaptunk megbízást. A vállalat az OTP közreműködésével saját dolgozói számára kívánt lakásokat építeni a Budapest III. kerület, Szőlő utca 25—27—29. sz. telken.

Az építési területet határoló tűzfalak között — az akkor érvényes építésügyi előírások figyelembevétele mellett 6 szintes lakóépület volt elhelyezhető. Tervezés közben változtak az építtető igényei, több és nagyobb lakásokat kívánt építtetni. Végül is 100 db lakást terveztünk középfolyosós elrendezésben, melyből 60 db garzon, 20 db 1+1/2 szobás és 20 db 2+1/2 szobás.

Az épületben pince nem készült, gazdasági megfontolások miatt. A földszinten 2,2 m belmagassággal egy szerviz szintet alakítottunk ki, ahol az épület üzemeltetéséhez szükséges gépészeti tereket (központi fűtés kazánháza, transzformátorállomás), a lakások raktárhelyiségeit, a közös üzemeltetésű mosókonyhát, szárítót, gyerekkocsi- és kerékpártárolót, szeméttárolót, valamint az udvari frontra személygépkocsik részére garázst helyeztünk el. Az öt emeletre egyforma kialakítás mellett szintenként 20—20 db lakás került úgy, hogy a garzon lakások az udvari, a nagyobb lakások az utcai frontra néznek. A középfolyosós elrendezés két lépcsőházzal biztosította a leggazdaságosabb megoldást. Bár az érvényes építésügyi szabályzat szerint lift tervezése nem volt szükséges, a nagy lakásszám miatt liftet is terveztünk.

A kivitelező „Hünnebeck" típusú zsaluzati rendszerrel építette meg a házát. A 4 m-es fesztávolságra szerkesztett 15 cm vtg. harántfalakat, a 14 cm vtg. födémeket és merevítőfalakat monolit vb. szerkezettel, a homlokzati parapet és mellvédelemeket előregyártva készítette. A belső válaszfalak „FORVÁL" típusú előregyártott faszerkezetűek.

A homlokzati kialakítást a szerkezeti elemek egyszerű formálása és tiszta rendje határozza meg. A harántfalak nyers betonként, az előregyártott elemek fehér műkő felülettel jelennek meg a homlokzaton.

M. G.

Magyar Géza Állami Ybl-díjas építész

1021

4

1981. X. 2. 20.20 URH - Vné -

A karancsaljai tervező

- Magyar Géza Ibl-díjas építész-tervezővel beszélget Antal Magda.

- Budapesten él és dolgozik, mégis a salgótarjániak azt mondják, hogy a "mi építészünk." És én azt hiszem, hogy Magyar Géza is egy kicsit salgótarjáninak vallja magát, szereti ezt a várost. Hogyan kezdődött ez a kapcsolat?

- Még a 60-as évek elején kaptam egy olyan megbizást, hogy egy általános iskolát tervezzek. Lementem a helyszinre, körülnéztem, és elkészitettem az első vázlatokat. Eközben ismerkedtem meg a város akkori vezetőivel, és a kapcsolat úgy fejlődött tovább, hogy felkértek arra, készitsem el a városközpontnak egy beépitési tervét. Ugyanis több beépitési terv készült már az elmúlt időkban, hiszen a város átépitésének a gondolata a felszabadulás óta napirenden volt, de nem volt túl egyszerü a kérdés főleg gazdasági vonatkozásban, mert élő városban eléggé sokat kellett volna szanálni ahhoz, hogy ütemesen meginduljon az épités. Készitettek az úgynevezett ... korszakban egy beépitési tervet a főtérre, ennek az akkori stilusban fogant beépitési tervnek az volt a lényege, hogy megtartva a város városszerkezetét, úthálózatát, tulajdonképpen átépül az egész városközpont, egy olyan 4-5 emeletes beépitéssel. Majd ennek az épitészeti korszaknak a folytatása után elkészült egy modernebb varriáció ugyancsak ötszintes beépitéssel. Azonban ez a beépités még mindég ilyen ötven-ötvenöt százalékos szanálási arányt jelentett, amit nehezen lehetett akkor végrehajtani. Tehát felém a kérdés tulajdonképpen úgy lett feltéve, kellene egy modern városközpontot tervezni, azonban ezt a gazdaságtalan szanálási arányt valahogy meg kellene változtatni ha lehetne, felére levinni. Tulajdonképpen ez a szanálási arány úgy értelmezhető, hogy menynyit épitünk és mennyit bontunk. Tehát a bontott lakások aránya hogy viszonyilk az újonnan épitetteknek az arányához. Tehát gyakorlatilag a meglévő lakás állományt, ha teljesen lebontom, és csak ugyanannyit épitek vagy kétszer annyit vagy háromszor annyit, igy adódik ez a szanálási arány. Sikerült a beépitési terv javaslatnál egy 25-27 % körüli szanálási arányt előállitani. Természetesen nyolc, kilenc, helyenként tiz szintes épületekkel kellett dolgozni. Ezek az épületek más légtér arányokat jelentettek a korábbi tervhez képest. Igy az egész városközpont főtere léptékében megnövekedett. Akkor egy épitési kötöttség is volt, mert annek a közbeeső beépitési tervnek az alapján a KÖZTI-ben Jánosi György barátunk el kezdte tervezni a Karancs Szállót. Majd ezt követte Szróg Gyurka, aki a kulturházat tervezte, és ezeket az adottságokat, mint tervezési adottságokat már be kellett épiteni ebbe az uj koncepcióba. Még egy dolog motiválta a beépitési tervet mégpedig az, hogy itt egy élő városban kellett egy olyan beavatkozást csinálni, hogy fokozatosan teljesen lebontani a meglévőt és megépiteni az ujat. Csak egy

példát mondanék. Ez közvetlenül a főtér vonatkozásában ugy nézett ki, hogy a Rákoczi úttal párhuzamosan a hátsó fronton kellett megépiteni kétszáz lakást ahhoz, hogy a Rákóczi út melletti lakások szanálhatók legyenek. Az üzleteket, amik itt éltek, azokat ideiglenesen egy barak jellegü üzletbe telepitettük át, majd amikor a hátsó fronton, tehát lényegében a kertek alján ahogy mondjuk,fölépült az új kétszáz lakás, ez állami célcsoportos lakás volt. Ide a város áttelpietette a lakosságot és az első ütemü szanálás igy beindulhatott. Aztán később ez mondjuk mindig könnyebb volt, mert egyre több lakás épült a városban és viszonylag könnyebb volt a szanálási kérdéseket rendezni a tanácsnak.

- Könnyü volt ezekről a régi házakról lemondani, hiszen én csak képeken láttam Salgótarján úgy husz évvel ezelötti arcát. Hát buzony mondjuk egy olyan nagyobb községnek felelt meg.

- Hát tulajdonképpen azt hiszem, hogy ez a város csak a nevében volt város a felszabadulás előtti időben, hiszen két községből, a Salgó és Tarján patak találkozásánál alakult ki ez a település. És amikor a szenet megtalálták és amikor ráépült az ipar, ettől az időtől kezdve dinamikusabban fejlődni, de csak az ipart fejlesztették és a várost nem. Ahol nemcsak a házak voltak értéktelenek, de a közmühálózat is teljesen elavult. Csak még arra utalok, hoy még 1961-ben, amikor a rekonstrukció mondjuk dinamikusabban elkezdődött, a főtéren lévő házaknak a hátsó traktusaiban nem volt csatorna, ott a fekália, a szennyviz az szabadon épitett vájuban folyt ki előre és az első részen bukott le egy csatornába. Szóval ilyen állapotok voltak. És épület, müemlék az nem volt fellelhető. Ez részben könnyebbséget jelentett, mert nem kellett mondjuk csak néhány müszakilag jó állagu épületet kerülgetni. De aztán rájöttünk arra,hogy ezeket az épületeket és nagyobb koncepció érdekében szükséges lebontani.

- Adva volt itt a természeti környezet, ami nem tudom, hogy könnyitatte vagy nehezitette a munkát azzl, hogy az egész város végül is egy völgyben fekszik.

- Igen. Hát a topográfiai adottságai a városnak egy szük völgy, amely az közel észak-déli irányu, és az egész település ebben a szük völgyben helyezkedett el a nehézségi faktora még a közlekedési rendszere, ugyanis a szük völgyben halad át a vasut és akkor mellette a közút is. Igy a közlekedési a városközpontot gyakorlatilag kettévágja. Kétféle megoldás kinálkozott, hogy ezen a helyzeten javitsunk, vagyis a keleti és a nyugati városrészt összekapcsoljuk szerkezetileg. Az egyik,hogy - elméletileg - hogy le kellene süllyeszteni a vasutat és a közutat és fölötte tulajdonképpen összeér a két városrész . Részben a

magas talajviz, részben pedig a vasuti pályának a Somoskőújfalu felé való fokozódó emelkedése. Inkább a második alternativát javasoltam. A második alternativa, amely egy magasabb pályára emeli a vasutat és a közutat. Ez látszott tulajdonképpen reálisnak. Igy első lépésben a vasutat sikerült rávenni, hogy a pályaemelést elvégezze. Ezzel kialakult a most már meglévő déli aluljáró, a déli csomópont, ahol a Karancs utca, a vasut alatt beköt a Rákóczi útra, tehát összeköttetésbe került a két rész. Végeredményben két gyalogos aluljáró, egy forgalmi aluljáró, majd egy másik forgalmi felüljáró fog készülni az északi részen.

- Most a természeti környezet hogyan befolyásolta a munkájukat?

- Csodálatos adottsága van a városnak, mert a központból, szinte a központ közvetlen környezetében indulnak a dombok, a hegyek, az erdővel. Ez előnyt jelent tulajdonképpen, mert az épületeket nemcsak egymáshoz kapcsolódó tétrendszerben, de vertikálisan is lehetett úgy elhelyezni, hogy részben az épületekről a környezetre való rálátás és a környezettel való kapcsolat, részben pedig az épületek egymáshoz és a környezethez való kapcsolata kellemesebb és - mostanában divatos ezt mondani - humánusabb legyen. Salgótarjánban azt hiszem, hogy sikerült még egy mondjuk gondolattal, helyi atmoszférát teremteni, ez pedig egy egyedi de sorozatban készülő lakóépület tipus terve volt. Ugyanis arra gondoltunk,hogy abban az időben, még a házgyárak részben kezdő stádiumban voltak, részben pedig a legközelebbi ilyen házgyár Miskolc volt. Nagyon nagy távolság és a szállitási költségek akkor még tulajdonképpen annyira megdrágitották volna az épitkezést, hogy ki kellett találni egy olyan iparositott rendszerü, de helyi adottságoknak, helyi lehetőségeknek a legjobban megfelelő rendszert. Ezek előre gyártott keretvázas rendszer volt, ahol minden előre gyártva készült, tehát a szerkezeti elemek, a homlokzati elemek kivétel a válaszfal rendszer, és azt lehet mondani, hogy majdnem háromezer lakást ebből épitettünk fel a városközpontban.

- És mégsem egyhangu. Ezt hogyan csinálták?

- Talán az segitett ebben, hogy minden lakás kapott erkélyt. Nemcsak lakás, hanem minden lakás homlokzati frontja erkélyt kapott, tehát ez több mint, hogy egy ablak előtt van egy erkély. Gondolom ez az egyik ilyen tényező. A másik pedig, amiről az előbb beszéltünk,hogy ezek az épületek jól rá tájolódnak a természetre és a természeti környezetre.

- Most beszéljünk egy épületről, amit ön tervezett, ez pedig az új múzeum. Szép és érdekes épület és először nem tudtam,hogy miért terszik annyira. Aztán rájöttem,hogy a sokszögletes között valóban jól jönnek ezek a lekerekitett formák.

- Tulajdonképpen a Munkásmozgalmi Múzeum nagyon régi vágya volt a városnak. És az első beépitési terv elkészitésénél is már mint program szerepelt. Természetesen mint ilyen, mindig egy kicsit háttérbe szorult. Mindig voltak fontosabb épitési feladatok. De ebben az együttesben, ahol végül is fölépült a garzon házon mozi, a múzeum és majd az uj városi tanácsház, ez a főtér ünnepélyes kitáruló volta mellett zártabb, intimebb, kisebb tereknek a kapcsolatából adódó együttes, mi itt úgy neveztük, hogy ez lesz Salgótarján fóruma. Tulajdonképpen a városi tanács van még hátre. A mozi elkészült és nemrég készült el a múzeum. A külső formák a beépitési adottságból adódtak, hogy egyrészt amint az előbb is emlitettem, ez a salgótarjáni fórum együttese a garzonház és tanácsház között két kulturális létesitmény a filmszinház és a múzeum helyezkedik el.A közte lévő emberi léptékü kis terek egymásba fonódnak és ezt az egymásba fonódást igyekeztem elősegiteni avval,hogy a sarkok nem élesek, hanem lágyan lekerekitettek. Az épület belső terében is ezt a célt szolgálja, hogy a közlekedő és kiállitási terek ne sarkosan, határozottan váljanak el egymástól, hanem egy bizonyos fokú összefonódást érzékeljen a látogató.

- Ön mellett a városban még dolgozott Finta József, Szók György jónevü épitészek és egyéniségek. Na most hogyan sikerült a munkájukat összehangolni?

- Sokan föltették már ezt a kérdést nemcsak nekem, hanem Finta Jóskának, Szók Gyurkának, Jánosi Gyurkának is. Azt hiszem, hogy rendkivül nagy öröm egy épitész számára, amikor érzi, hogy a másik kollega is hasonló intenzitással, lelkesedéssel és szakmai felkészültséggel dolgozik azon a területen, ahol ő is dolgozik. Salgótarján esetében, amikor is tulajdonképpen négyen dolgoztunk a főtéren, meg kellett beszélnünk annak ellenére, hogy mi négyen négyféle felfogásuak vagyunk, egyben egyek vagyunk,hogy amit csinálunk az nem egy ház, nem egy lakóépület, nem egy üzletház,nem egy szálloda, nem egy kulturház,hanem egy városközpont és ennek a város-központnak egységesen erősnek kell lennie és esztétikailag erősnek kell lenni. Arra gondoltunk, ezt elsősorban úgy lehetne elérni, hogy megállapodunk egyféél anyaghasználat vonatkozásában. A 60-as évek elejéről van szó. A nyersbeton, a mükő és a kő azok az anyagok, amit próbálunk itt használni. És ezáltal a különböző épületek egymásnak köszönnek, egymásba karolnak és igy azt az esztétikai erőt, amit egy-egy épület jelenthet, egy együttes erősiti. Azt hiszem, hogy ez a gondolatunk sikerült is, mert én úgy érzem,hogy ebben rejlik az egyik erője ennek az együttesnek. Különleges burkoló anyagokat nem használtunk, hanem ami a szerkezetből,az épitési rendszerből adódott, az jelenik meg végső fokon a homlokzatokon. Én úgy érzem, hogy ez a fajta gondolkodás mód jó, korszerü és feltétlenül gazdaságos is.

- Éppen tegnap Salgótarjánban volt, kollegáimmal együtt kerestük és bár nagyon sok segitségünk volt, nem sikerült a nyomára akadnunk. Na most én ebből arra következtetek,hogy aki egy városban igy el tud tünni, annak egészen biztos, hogy nagyon sok jó barátja, ismerőse van. Tehát nem hivatalos emberként fogadják, hanem valóban barátként.

- Nagyon sok barátom van, nagyon sok ismerősöm van. Nem is értem, hogy miért nem találtak meg. Mert én ha Salgótarjánba lemegyek, akkor mindig megtalálnak, hiszen nagyon sokan ismernek. Azon kivül, hogy az embereket szeretem, a tájat szeretem, szeretem az épületeket is, amik ott körülvesznek.

- Épitésznek nem lehet nagyobb öröme, hogyha nem a rajzasztalon, hanem kint találkozik a munkájával.

- Igen, és ez különösen azért is öröm számomra, mert elég ritka az a lehetőség egy épitésznek, hogy egy egész városrészt, egy város együttest tudhat magáénak, hogy igy mondjam. Itt mindig is engem a városépités vezetetett, akkor is, amikor is egy-egy épületet terveztem.

- Végül is a hivatalos elismerés sem váratott magára, hiszen ön és tervző-épitész kollégái ezért a munkáért több kitüntetést kaptak, amit eddig szerényen elhallgatott.

- Igen. Hát én most kaptam egy Ibl-dijat a múzeum és az elmult tiv év munkásságáért. De amikor a főtér együttese elkészült a szüken vett főtér, tehát a kulturház és a környéke, akkor magas kitüntetésben, Állami-dijban részesültünk.Szrók György, Finta József és én.

- És Város Hield Érmet is kapott elsőként.

- A Hield Érmet elsőként kapta a város.

- Az önök munkája nyomán.

- Hát a mi munkánk és a városi vezetőknek a munkája nyomán. Mert a célt mindenki látta és a cél érdekében tett mindenki. Rendkivül sokat számitott az,hogy a megyei pártvezetésétől a városi vezetésig mindenki az átépitést segitette és bárhova fordult az épitész szakmai segitségért, illetve a szakmai megoldásoknak egy politikai, társadalmi támogatásért, akkor ezt megkapta. Irigyelnek is sokszor ezért a kollegák. Mert anyira lelkesek a városvezetők az átépitést illetően, hogy enélkül tulajdonképpen rendkivül nehéz lehet egy épitésznek a munkája.

- Tehát akkor ez lenne a recept.

- Hát ezt receptnek tudom ajánlani mindenhova.

- Nagyar Géza Ibl-dijas épitész-tervezővel Antal Magda beszélgetett.

SPORTHÍREK

AZ ÉV LAKÓHÁZA

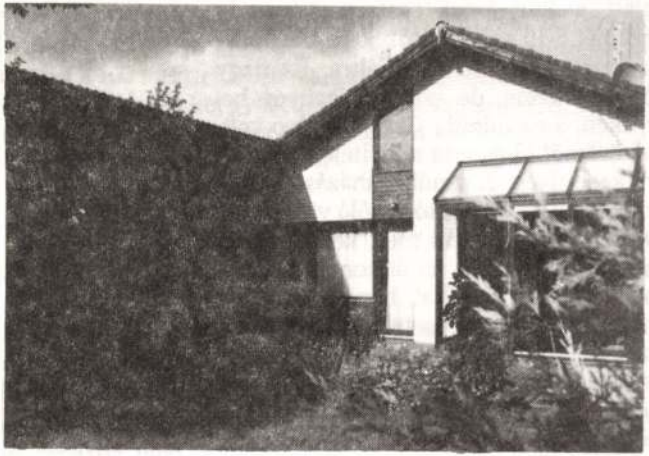

A szívből jövő egyszerűség diadala
(Cikkünk a 18. oldalon)

6. Fradi Rt.	5	2	4	20-14	12
7. Csákvár	5	1	5	23-22	16
8. Sz.szentmiklós	4	2	5	20-19	14
9. UFC Tatab.	3	5	3	17-19	14
10. Bicske	3	3	5	15-25	12
11. D.varsány	3	3	5	7-17	12
12. Dorog	3	2	6	16-15	11
13. Ercsi	3	1	7	15-16	10
14. M. Viscosa	3	1	7	13-24	10
15. Elektromos	3	-	8	13-24	9
16. RTK	2	2	7	11-28	8

Az őszi idény befejezése előtt még három mérkőzése van az RTK-nak. November első hétvégéjén saját pályán fogadja az UFC Tatabányát, a harmadik hétvégén pedig a Szigetszentmiklós csapatát. A kettő között idegenben játszik a Pénzügyőr csa-

múltban meglátogatott Ázsia is a listán van már. A teniszvilág nyelvét, az angolt, már megérti és megérteti. Amikor az életcéljáról kérdezzük, akkor is a tenisz a főszereplő. „Ha jó eredmé-eket érek el, versenyezni fogok, ha nem, edző leszek."

Lehet, hogy a jövő év eleje újabb fordulópont lesz életében, yanis, ha az Orange Bowl versenyen a közeljövőben olyany-ira sikeresen szerepel, hogy 20-30 világranglista pontot gyűjt sze, táblára kerülhet az ausztrál nyílt teniszbajnokságon.

Nagy Kyra, az egyesület másik büszkesége, részt vett élete ő két felnőtt versenyén. Az első ugyan nem sikerült, de a isodikat megnyerte egy horvátországi városban. Ahhoz, gy felkerüljön a jelenleg még ifjúsági korú versenyzőnő a fel-tt versenyzők világranglistájára, még ilyen kategóriájú verse-en kell részt vennie. Előbbre lépett ugyanakkor az ifjúságiak ágranglistáján. A tokiói Coca Cola ifjúsági tenisztornán egy-is után három akadályt is sikerrel vett, legyőzte dél-koreai, án és szlovák ellenfelét (ez utóbbi a második kiemelt volt), a jobb négy között azonban az amerikai Morariu ellen már m sikerült a bravúr. Ezzel együtt újabb pontokat szerzett és istán az eddigi 35-40. közötti helyről 25. körüli pozícióra lé-t előre.

keresen startoltak a ligeti sakkozók

Két nagyarányú győzelemmel kezdte az 1994-95-ös bajnoki idényt a Rákosligeti Sakk Egylet. Budapest II. osztályának A csoportjában elsőnek a kispesti Hüsi SC-t győzték le, 8,5—3,5 arányban, majd a Perion Akkumulátorgyár felett diadalmaskodtak 7,5—4,5 arányban. Különösen a Hüsi feletti győzelem nagy teljesítmény, mert a főleg ifjúsági versenyzőkből álló csapatot, amely az idei évadra alakult, a torna egyik esélyeseként tartották számon. A két forduló után az RSE-nek 16 pontja van, s ezzel az élmezőnyben foglal helyet a 17,5 pontos, szintén újonnan alakult Csepel, valamint a 16,5 pontos Főmterv mögött. Az idén ősszel még három mérkőzést játszanak, november 6-án Újpesten az UTE ellen, 23-án itthon fogadják a Vízügyet, majd december 11-én nagy derbynek ígérkezik a Csepel elleni mérkőzés. A csoport többi hat tagjával tavasszal játszanak.

Megindult a budapesti kiscsapatbajnokság is, amelyben 4

MAGYAR GÉZA

A SZÍVBŐL JÖVŐ EGYSZERŰSÉG DIADALA

A közel évszázados, védetté nyilvánított, de annál hűtlenebbül kezelt hársfasor szegélyezte Szabadság sugárúton nyerte el az év lakóháza kitüntető címet Magyar Géza Állami Díjas, kétszeres Ybl-díjas és felesége Nánásy Ilona építészmérnökök által tervezett és kivitelezett épület, mely nevezetesen az otthonuk is.

Az egykori álom ma már valóság

Az utcáról a ízléses, ám szabad betekintést részben korlátozó kerítés és kapu előtt azon tűnődtem, hogy az építkezők által felkapott és a szakma figyelmét lekötő Rózsadomb, Hidegkút és Ady-liget csodapalotái miként szorultak háttérbe...

Ahogy beléptem a kapun, nyomban érezhető volt, hogy az otthon itt kezdődik. Nem tolakodón, de kér és ad egy kis időt, hogy amit nézek, azt lássam is.

Néhány évvel ezelőtt egy öreg ház állt itt, és az akkori álom most valósággá vált. Ma már kitárult a tér, ahol a fal a kert vége, mely így a lakás részévé vált. Ilona álmodta a kertet, mellyel sikerült a külvilágot kizárni és szerves részévé tenni annak a harmóniának, mely az egyszerűségével is az optimumra törekvő építészeti remekművel vált teljessé.

Külön gondot fordítottak a belső terek kapcsolatára is, hiszen a nappali, a konyha és az étkező egy térbe került. Nem úgy, mint a lakás további fontos és szükséges intim részeinek kialakítása, ahova esetenként vissza lehet vonulni.

Az ízlésformáló, egyszerűségében optimumra törekvő otthonban sugárzik a szeretet, amely kifejezetten emberi kategória és a házigazdák sajátja.

A nap a kert végében magasodó növények között kezdett bújócskázni, különös fényjátékot produkálva a nappali ízlésesen összeválogatott szobanövényei között.

Búcsúzáskor kifelé menet már sejtettem a választ tűnődésemre, hogy miért nyerte el az Év lakóháza kitüntető címet Rákoscsabán a rendkívül szimpatikus házaspár által tervezett épület, legnagyobb örömükre — és talán egy kicsit a miénkre is.

Kép és szöveg: **VIRÁG MIHÁLY**

Ahol névjegyüket letették

Magyar Géza:

Tisza-parti gimnázium, Szolnok (1. Ybl-díj);
Salgótarjáni múzeum (2. Ybl-díj);
Salgótarján városközpont rendezési terv,
12 iskola.

Nánásy Ilonával együtt:

Postaforgalmi szakközépiskola, Rákoskeresztúr;
Budapest Bank épülete, Rákoskeresztúr.

ERDEY DEZSŐ: *Vizhordó*
A Rökk Szilárd-díj nyertese

ban van két kiváló Rubens-gobelin, mely Francois van der Hecke mühelyéből való és Budapest székesfőváros tulajdona. Párizsban a már előbb emlitett Gobelin Manufaktura-ból a francia királyok védelme alatt a XVI. és XVII. században gazdag sorozata kerül ki szebbnél-szebb alkotásoknak: Guyot, Vonet, Tussaint, Dubreuil, Poussin, Philippe de Champaigne alkotják a kartonokat. Fénykora XIV. Lajos idejébe esik, mikor Le Brun igazgatja a mühelyeket és vezetése alatt dekorálják Versaillest és a többi királyi kastélyokat. A későbbi mesterek közül fel kell sorolnunk Charles Coypel, Antoine Coypel, de Troy, Claude Andran, Ondry Bowher, az empire idején pedig Gros, Girodet-Trioson. A mai fejlődése pedig lépést tart a francia festészet fejlődésével. A XIX. század festői közül ismeretesek Tondoure, Cormon, I. P. Laurens, jelenleg pedig Chéret, Willette, Raffaelli, Jean Veber, sőt Cézanne, Van Gogh képei szolgálnak mintául a francia gobelinművészetnek.

Hazánkban a magyar gobelinművészet Kőrösfői Kriesch Aladár és Belmont Leo gödöllői mühelyével kezdődik 1905-ben. Félév mulva, 1906-ban alapitja az iparrajziskola a szövőmühelyét Ágotai Lajos igazgatása alatt. Gödöllőről kőrösfői szőnyegein kivül Nagy Sándor, Undi Mariska, Vaszary, Remsey, a Fővárosi Iparrajziskolából pedig Rippl-Rónai, Vesztróczy, Moldován, Meyer, Lakatos, Vértes gobelinjei ismeretesek.

A háboru után keletkezik a Greco és a Dóczy féle (Manus) mühely. Előbbi Greco, Szenes, Iványi-Grünwald, Belányi és Korodi György terveit szövi meg, jelenleg pedig Rudnay az Országház részére készit hatalmas méretü gobelint. A Greco-mühely régi reprodukciókat is készitett, melyek Anglia és Amerikába kerültek. Bizonyos, hogy a fejlődés nálunk jó auspiciumok alatt indul és kivánatos, hogy fiatal gobelin-művészeink a társadalom részéről kellő műértésre és műpártolásra találjanak.

Lakatos Arthur.

Régi ezüstök az Iparművészeti Muzeumban.

Az Iparművészeti Muzeum összegyüjtötte és pompásan rendezett kiállitásban mutatja be azokat a szépművü ezüstöket, amelyek akár mint családi örökség kegyeletesen megőrzött darabjai, akár mint szakértő gyüjtők buzgalmából felkutatott és összehordott kincsek, magánosok birtokában vannak. Muzeumokban, egyházak, káptalanok kincstáraiban felhalmozott ötvösművek egyáltalán nem szerepelnek a kiállitáson. Ebből önként következik, hogy a kiállitott darabok tulnyomó része az előkelő világi élet használati tárgyaiból került ki. Főleg étkezésnél használt eszközök: ivópoharak, serlegek, kelyhek, kupák, bilikomok, tálak, tányérok, csészék, kannák, cukortartók, kanalak, a legkülönbözőbb asztaldiszek, az ujabbkori műalkotások közt gyertyatartók, szelencék, szamovárok, s a nagyvilági életnek más gyakorlati hasznu berendezései szerepelnek a kiállitáson. Vannak azonkivül fegyverek, de természetesen ezek is inkább disztárgyak és nem öldöklő szerszámok. Nagyon kevés az egyházi tárgy, mert ezek csak annyiban kerülhettek a kiállitásra, amennyiben egyes magángyüjtők szerezték meg kollekciójuk számára.

A gazdag kiállitás, amely több mint ezer műtárgyat foglal magába, két antik eredetü kisplasztikát nem számitva, — négy század ötvösművészetét mutatja be időrendben és stilusok

A gobelin technikai előállitása szerint szövéssel és himzéssel készülhet, általánosságban azonban a gobelin szó alatt a szövött gobelint értjük. A szövött gobelin technikája fonalak kereszteződéséből áll; ha a láncfonal, mely régebben gyapju vagy selyem, ujabban gyapot és cérnapamut függélyesen van kifeszitve, ugy »haute lisse«, ha vizszintesen »basse lisse« szövési módnak nevezik. Ezekre a láncszálakra a minta (karton) körvonalai és szinfoltjai szerint beszövik az orsókra csavart szines fonalat, — de a szövetektől eltérő módon nem a szövőszék teljes szélességében, hanem csak akkora területen, melyet az egyes szinek által határolt folt megkiván. Különböző szinek szerint egyenkint ugyanazon szinü fonalakkal készül minden szinterület és a szinek átmenetét egyik árnyalatból a másikba egymásba fogódzó fésüfogszerü árnyalás — hachure — (hasür) képezi, mely a XVI. század elején először került alkalmazásba. A középkori szőnyegeken még mozaikszerüen oldják meg a szinezést, a későbbi barokk korból való ornamentális »Aubusson« gobelineken is hasonlóképen: azaz a szinfelületeket szinfoltokra felbontva minden árnyalatot egymásután külön bekötött fonálszinnel kell kimintázni. A szövéstechnika különféle változatai szerint vannak ó-gobelin, uj gobelin, svéd és scherebek, és francia gobelin-fajok. A szövőtechnikáju gobelin fajtákon kivül van a himzéssel készült gobelin.

A himzett gobelin hálószerü idegen alapszöveten tűvel készül. Megkülönböztetünk Gros-Point (nagy kockás hálón) és Petit-Point (apró kockás hálón vagy szitán) készitett gobelineket.

A gobelinek ábrázolásainak tárgyköre felölel ugyszólván minden festészeti problemát: mithológiai, történelmi és bibliai jelenetek, sorozatokban és egyes képekben, középkori hősmondák és legendák, uralkodók tetteit, dicsőitő apotheosisok, állatokat és növényeket ábrázoló tájképpel vagy csendéletszerü hátterekkel ellátott képszőnyegek (Verdür). A képtémát ábrázoló gobelin kerete (a bordür) gazdag épitészeti, ornamentális és figurális diszitésével a legváltozatosabban kiemeli a tulajdonképeni gobelin ábrázolást.

A gobelinszövés technikája ősrégi. Krisztus előtt 1400-ban készült vászonteritők kerültek napfényre 1903-ban, V. Tutmozis király sirjából és ezeken gobelintechnikáju szines diszitmények találhatók. Homeros, Philostrates, Ovidius beszélnek müveikben a középtenger körüli népek és a keletiek gazdag képszövéseiről. Tyani Apollonius, ki Babylont egy évszázaddal Krisztus szül. előtt látogatta, talált aranyba szőtt gobelineket a görög mythos alakjainak ábrázolásával, Andromeda és Orpheus mondakörnek ábrázolásával. Ugyanott találták Xerxes győzelmeinek dicsőitését gobelinben, hasonló a későbbi XIV. Lajos király hőstetteit ábrázoló gobelinekhez. A görög hagyományok, ábrázolással a vázákon — Penelope hires szőnyegét emlitik. A rajz szerint, mely fenmaradt, teljesen hasonló a gobelinkészitéshez. — A legrégibb gobelinemlékek, melyek nem csak hagyomány és rajz után felkutathatók, hanem, melyekből értékes töredékek meg is vannak, a párizsi les Gobelins Muzeumában levő Kopt szőnyegek. Egyiptomi sirleletek, melyek az ó-keresztény egyiptomi kultura emlékei, keletkezésük a IV—VI. századra tehető. Európában a legrégibb gobelinek Németországban találhatók, klastromokban készültek, Kölnben a Szt. Gereon-templomban, most a londoni Viktória és Albert muzeumban Lyonban, Nürnbergben és Berlinben vannak, a IX—X. századból valók. Következő lelet a halberstadti és guedlinburgi volt, mindkettő egyházi diszitések céljából készültek. A román korból leginkább német emlékek maradtak meg. A gótikus korszakban azonban előnyomul a világiak gobelinművészete: Északfranciaország, Flandria és Brabant a központja. Itt már céhbe tömörültek a XIV. század elején a gobelinszövők, Párizsban »Hauteliciers«, Brüsszelben »Tapitewewers« a nevük. A XIV. század végén már Párizsban és Arrasban virágzó mühelyek vannak. Eddig egyszerübb, liliomos diszitésü faliszőnyeket készitettek. Most már az uj és ó-testamentum, a lovagregények jelenetei, vademberek, hónapok és évszakok szimbolizálása lép, mint téma előtérbe. A XV. század már gazdag mühelyekben. Flandriában, Brüsszelben, Gent, Lousoin, Antwerpen, Brügge, Courtrai; Valanciennes, Lille, Tournai, Douai Északfranciaországban, készitik a már nagy művészettel tervezett képszőnyegeket. A következő időkben két központ kerül a vezetésben az élre: Brüsszel és Párizs. Brüsszel a XVI. században éri el az igazi virágzást. A gobelinszövés mesterei egész sorának van mühelye itt és olyan mesterek, mint Rogier van der Weyden, Rafael és tanitványai, Rubens és a többi kiváló festő szolgáltatja a kartonok rajzait. Itt Pesten is a Főv. Iparrajziskolá-

HOLNAP
M. Farkas

MAGYAR

Magyar Grafika. 1929. 115. l.

M. Farkas: Plakát

Bortnyik Sándor: Plakát

Magyar gotikus
Nobrászat

Csemegi József ifj.:
Krisztus az Olaj-
fák hegyén. (Fejezet
a magyar gotikus
Nobrászat történe-
tétől.) Dunán-
tuli Szemle 1940.
VII. évf. 43-53,
144-153. l.
11 ábra.

ott 1887 január 14-én. Delhaes I.

~~(opera énekesnő)~~

Lábrázolja.

urietta énekesnőt, mellig,

ajolban és jobbra nézve. Középütt elválasz-
na, szeme szürke. Mélyen kivágott ruhája, melynek

7 cm.

(465-901)

~~(465/901)~~ (340-902-2).

gusztus 21-én.

361
30

Wagner, Vladimír: Príspevok k pozdnegotickemu maliarstvu severného slovenska.

8°, 12K, 31L, Pozsony, 1937.

Magyar gotikus
oltárdarnyak
Pozsony-ban és
Kaorán

Magyar-görög kapcsolatok

Sztripszky Hiador dr:

Jegyzetek a görög kultura
árpádkori nyomairól.
Budapest, 1913.

MOB Kvt. 1541.7.

...ős...ög község elöljárósága

1164/946

60 FILLER 60 MAGYAR POSTA 60 FILLER 60

Műemlékek Országos
Bizottsága

Budapest

XIV ~~[illegible]~~ ut

1921. 10 sz.

ANKÉT

A MAGYAR GRAFIKAI IPARÁGAK NIVÓJÁRÓL ÉS A SZAKOKTATÁS PROBLÉMÁJÁRÓL

IMMÁR KÉT ÉVE, hogy lapunkat utjára inditottuk s ez alatt az idő alatt szivós kitartással és hittel igyekeztünk a magyar grafikai szakoktatás kérdése iránt érdeklődést kelteni s megoldáshoz segiteni. Kétizben kiséreltük meg, hogy a kérdést dülőre vigyük. Ez év januárjában és nyarának vége felé. Ez alkalmakkor nem sikerült tervünk. Már-már azon a ponton álltunk, hogy messzemenő terveink megvalósitásáról lemondunk és csöndesen bevárjuk, amig a mainál még parancsolóbb szükség a kérdést ujból felszinre veti és a megoldást elkerülhetetlenné teszi.

Az ambició és a viszonyok teljes ismeréséből fakadó ama meggyőződésünk, hogy szakmánk legfőbb érdekei ellen vétkezünk, ha a meddő kisérleteken elszontyolodva, továbbra is tétlenül nézzük szép iparunk siralmasan szomoru állapotait: nem hagytak nyugodni.

Ujabb kisérletre szántuk el magunkat.

A könyvnyomdai szakszervezetet — amint azt mult havi számunkban meg is irtuk — felkértük, hogy egy szakmafejlesztő egyesület megalakitását célzó esetleges akciónk elé akadályokat ne gördítsen. Eme kérésünk teljesittetett és ez alapon ismét hozzáláttunk eszméink megvalósitásához.

Akarjuk és — ha a jelek nem csalnak — meg fogjuk alakitani azt a szervet, amely hazánkban a grafikai ipari szakoktatás kérdését lesz hivatva előmozditani és megoldani mindazokat a problémákat, amelyek a szakmájukat szerető nyomdászokat immár hosszu-hosszu évtizedek óta állandóan izgatják s amelyeknek megoldásától iparágaink jövőbeli fejlődése és felvirágzása függ.

Egyedül — másik véleményének meghallgatása nélkül — azonban mégsem tartjuk ildomosnak a feladat megoldásához látni. Ez volt a szándékunk az augusztus 15-iki ankéttel is, de ez nem váltotta be várakozásunkat, mert ezen az ankéten tulajdonképen csak a munkásság és a munkaadók gazdasági szervezeteinek fejei mérték össze a szóvita fegyvereit, minek következtében sem az ott megjelent munkások, sem a munkaadók — saját gazdasági tömörülésüknek fegyelemre szoktatott tagjai — az előbb elhangzott hivatalos állásfoglalásnak vélt vélemények után legalább is céltalannak látták a további szószaporitást.

Hasonló fiaskót óhajtottunk elkerülni most, amikor irásbeli ankétet rendeztünk a nyomda- és rokoniparok vezetőpozicióban levő szakembereivel, valamint szakmánkon kivül álló olyan urakkal, akiket vagy művészeti működésük, vagy a hivatalos iparoktatás irányitásában való részvételük révén megkérdezendőknek véltünk.

Közel másfélszáz kérdőivet küldtünk ki és a következő kérdésekre kértünk feleletet:

1. Osztja-e Ön is azt a felfogást, hogy a magyar könyvnyomtatás és grafikai iparok művészi szinvonala alábbszállott, a szakmák lezüllöttek és elmaradtak a külföldön tapasztalható haladástól?
2. Ha igen,
   a) miben látja ennek a lezüllésnek a jelenségeit?
   b) milyen okoknak tulajdonitja ezeket a jelenségeket?
3. Ha nem, mivel tudja ezen meggyőződését indokolni?
4. Ha az a meggyőződése, hogy igenis, egy ilyen lezüllésel állunk szemben, véleménye szerint milyen eszközökkel lehetne ezen segiteni?
5. Hogyan gondolja a szakoktatás kérdését megoldani; milyen eszközöket tartana alkalmasnak a magyar könyvnyomtatás és a rokonszakmák szinvonalának emelésére?

Amint e kérdésekből látható, nemcsak azt kérdeztük, hogy miként lehet és kell megoldani a szakoktatás kérdését és fellenditeni iparunk nivóját, hanem az általunk vallott felfogásnak — hogy iparunk lezüllött — jelenségei iránt is érdeklődtünk.

Körkérdésünkre az alábbi válaszok érkeztek be. Érdemes és tanulságos elolvasni; a magunk részéről levonjuk a következtetéseket s most folyó akciónkat — amelyről másutt is beszélünk — ezek szerint irányitjuk.

A feleletek jórésze gazdasági vonatkozásokat is tárgyal. Ezt a szakoktatás kérdésének tárgyalásánál nem is lehet elkerülni, de a válaszok e részét nem is tekinthetjük olyanoknak, amelyeknek szanálása annak az oktató szervnek a munkakörébe tartozna, amelyet meg akarunk szervezni. A válaszoknak ez a része a gazdasági érdekeltségeknek szól; őszintén óhajtjuk: olvassák figyelemmel s mérlegeljék olyan komolysággal, amilyent egy ilyen végtelenül sulyos probléma megérdemel.

Az alább következő vélemények, illetve válaszok összefoglalását lapunk jövő számában közöljük.

Szakmánk romlásának okát abban látom, hogy a mindenféle drágulás miatt a nyomdai munka szépségére tekinteni s arra áldozni nem tartják szükségesnek. A háborus nyomoruság rákényszeritette a fogyasztókat arra, hogy mindent kifogás nélkül elfogadjanak s ez az állapot egészen állandósult, sőt még fokozódott s ennek a kihatása az is, hogy a nyomdatermékekben nincs igény. Ez a körülmény annyiban függ össze a nyomdászat hanyatlásával, hogy sem a gyáros, sem a kereskedő nem tartja szükségesnek áruját ismertetni, vagy éppen dicsérni tetszetős nyomtatványokkal, a legszükségesebb nyomtatványok formájára, szépségére nem néz.

A 4-ik pontra nehéz felelni, de bizonyos, hogy az igények fokozódása a mai viszonyok közt is egyszerre meg tudná változtatni a nyomdai munkák szinvonalát, mert a mai berendezéssel is lehetne még jobbakat produkálni, szakképzett munkásban pedig nincs hiány, de ezeknek olyan munkát kell végezni, amilyen a kivánalom.

A szakoktatást ugy tartom megoldhatónak, ha a nyomdászati szakma külön szerveztetik s nem együtt a grafikai szakmákkal, nem zárva ki természetesen a rokonszakmák nagyjában ismertetését. A költségeket a Főnökegyesület, a tanitást pedig az arra képes és hivatott szakemberek adnák. Igy lehetne a legjobb szakemberek teljes kifejlődésére alkalmat teremteni.

BARDOTZ SÁNDOR

Bizonyos mérvben osztom azt a felfogást, hogy a magyar könyvnyomtatás és grafikai iparok művészi szinvonala sülyedt, a szakmák lezüllöttek, elmaradtak a külföldön tapasztalható haladástól.

Erre mutat a nyomtatványok sablonon aluli és kevésbé csinos kivitele, aminek oka egyrészt a szennykonkurrencia, másrészt, hogy a sablonos, de gyors munkás keresettebb, mint a képzettebb szakmunkás és a fogyasztóközönség is igénytelenebb lett.

Igyekezzünk egyrészt a munkás szakművelését fokozni a nagyobb munkaszeretet megszoktatásával, másrészt a közönséget is nagyobb mértékben kellene (különösen az iparművészeti társulattal) ránevelni izlésesebb munkálatok igényére.

A szakoktatás kérdése egy rendszeres, műhelygyakorlatokkal egybekötött tanfolyammal volna megoldandó az önművelődni akarók részére, mely egyszersmind a tanoncok részére is feltétlenül kötelező volna.

BAUER HENRIK

Sajnos, osztom azt a felfogást, hogy a magyar könyvnyomtatás és grafikai iparok művészi színvonala alábbszállott, a szakmák lezüllöttek és elmaradtak a külföldön tapasztalható haladástól.

A forgalomba kerülő nyomtatványok igen gyakran kritikán aluliak; a lezüllés jelenségeit a munkaközvetítésnél tapasztalható nagy forgalomban látom s ennek oka a tanoncoktatás és a továbbképző szakoktatás teljes hiánya.

Ezért ugy a tanonc-, mint a továbbképző szakoktatás mielőbbi megindítását, tanműhely felállítását tartom szükségesnek. A nyomdák mai üzemideje mellett talán lehetne délután 4—7 között tanműhelynek alkalmas nyomdában — illetve annak egy elkülönitett részében — a gyakorlati oktatást megkezdeni és pedig elsősorban a munkanélküliek részére elméleti előadásokkal kapcsolatban. A Szakkör életrekeltése első feladat lenne.

BOZSIK ISTVÁN

Nem osztom a t. Szerkesztőség felfogását, mert tapasztalataim és közvetlen tanulmányozásaim alapján tudom hogy a magyar grafikai ipar a külfölddel szemben nem züllött le és nem maradt el. Ami történt, az a bekövetkezett világégésnek szinte természetes folyománya, mert bizonyos, hogy e sulyos krizisek nélkül szakmánk hatalmasan fejlődött volna. Ugy látom, hogy mi is csak megállottunk, de nem sülyedtünk.

A rendelkezésre álló anyag elhasznált, elkopott és e körülmény bizony érezteti hatását a kész termékeknél. De a gazdasági kataszrófák sem nekünk, sem a külföldnek nem tették lehetővé az anyag kivánatos gyakori felfrissitését. Ama körülmény pedig, hogy a betüöntődék is leginkább a háboru szolgálatában állottak, ezeket is megakasztotta a haladásban.

Az utóbbi hónapokban mintha örvendetes haladást tapasztalnék ezen a téren. Irányadó betüöntődék ismét jelentkeznek uj anyaggal, életképes ötletek látnak napvilágot és ha csak valutánk rettenetes leromlása nem lesz akadálya, egészen bizonyos, hogy a magyar sokszorositó iparosok felhasználják az alkalmat régi készleteik kieserélésére és uj anyag beszerzésére is. A kérdés elbirálásánál örvendetesnek találom azt a szerenesés véletlent, hogy a háboruk követelte emberáldozat dacára, szakmáink visszakapták azt a lelkes munkástábort, amellyel békében már szép eredményeket ért el a magyar grafikai ipar.

A munkaadók áldozatkészsége, a munkások szakmaszeretete és lelkesedése megerősitik hitemet, hogy a fejlődést gátló okokat mihamarabb kiküszöböljük.

Ami már most a szakoktatás kérdését illeti, azt én elsősorban állami feladatnak tekintem ugyan, de mert a mai viszonyok között belátható időn belül erről az oldalról nem várhatunk kezdeményezést, reánk vár a feladat, hogy ezen a téren is megindulljon a munka. Munkaadóknak és munkásoknak egyaránt kötelessége teljes önzetlenséggel és mellékteki ntetek nélkül, hiusági és hatalmi kérdések mellőzésével, összefogni és egy táborba egyesülve, megalapitani azt a szervet, amelyre az oktatást bizhatjuk.

Minthogy azonban ezt a kérdést az egyesületek és szakszervezetek a maguk nézőpontjából vizsgálják és aszerint foglalnak — mellette vagy ellene — állást, ugy érzem, hogy leghelyesebben akkor cselekszünk, ha ezeket kikapcsolva, tömörülünk és fesztelen eszmecsere alapján megindítjuk az egyelőre kisméretü oktatást, mert bizonyos, hogy a munka sikerrel fog járni és e siker más véleményre fogja birni azokat a tényezőket, akik ma vállvonogatással térnek e fontos kérdés fölött napirendre.

Kezdeményezőnek pedig a Magyar Grafika szerkesztőségét fölötte alkalmasnak találnám.

BRAUN VILMOS

Azt a felfogást, hogy a magyar könyvnyomtatás és grafikai iparok művészi színvonala alábbszállott és lezüllött, nagyon is osztom.

Ennek a lezüllésnek az okait abban látom, hogy szakmánk a háboru előtt jelentősebb nivóra emelkedett, de a hétéves háboruban jó néhány szakemberünket elvesztettük, akik hivatva voltak szakmánk nivóját előbbre vinni és a mostani időben nagyon kevés olyan szakemberünk van, aki ezen anomáliákat pótolhatná.

Hogy szakmánkat előbbre tudjuk vinni, ez csakis ugy volna lehetséges, ha az érdekelt körök, t. i. a Főnökegyesület is támogatásunkra jönne és karöltve dolgoznánk azon, hogy szakmánk elérje a külföldi nivót; mert ez igy a mai helyzetben nem lehetséges, fejlődni egyáltalában nem tudunk, csakis ugy tudnánk előre menni, — mint fentebb mondám — hogy a Főnökegyesület segitségünkre jönne.

Hódmezővásárhely CZUTOR EDE

A kereskedelmi, valamint a reklám-nyomtatványoknál észrevehető csonka országunk szegénysége és lerongyoltsága. Ez természetes következménye a hosszu háborunak. A boldogult békeidőkben a fővárosi és vidéki jobb nyomdák — ahol a vezetés többnyire hozzáértő szakemberek kezére volt bizva — évről évre felfrissitették berendezésüket és állandóan ügyeltek arra, hogy jó anyaggal dolgozhasson a vállalat. Igy kettős célt értek el. 1. Rendelőik fokozott igényét kielégithették; 2. a meglévő anyagot kimélhették, vagyis kevésbé volt kitéve a kopásnak. A háboru alatt ezek a pótlások teljesen megszüntek. Mindenki arra várt, hogy a háboru befejeződjék és majd azután minden hiányt pótolni fognak. Sajnos, a háboru elvesztése és az ezzel járó rettenetes valutáris differencia elvette kedvünket a megrendelésektől, sőt azt mondhatnám, hogy a valutáris hullámzások hosszu időre kitolják ezt a sokak által várva-várt időt, hogy pótolhassuk mindazt, amit elmulasztottunk.

A könyvnyomás terén az utóbbi két év alatt elég nemes verseny fejlődött ki és egy kis jóindulattal szólva, művészit is produkáltunk. Egyes kiadók áldozatkészsége lehetővé tette azt, hogy megjelenhettek olyan könyvek, amelyek művészi illusztrációikkal méltó reprezentánsai a magyar grafikának. A külfölddel természetesen nem hasonlithatók össze e kiadványok és ez főképen abban rejlik, hogy mi magyarok minden néven nevezendő anyagot igen drága árban határainkon tulról vagyunk kénytelenek beszerezni.

A szakoktatás egyetlen megoldása a teoretikus előadás gyakorlattal egybekötve. A tanulók a nyomdászat minden ágában kiképezendők.

Fősuly helyezendő még a szakma iránti szeretet istápolására.

DEUTSCH GÉZA

Csak részben osztom azt a felfogást, hogy „lezüllött" a grafikai szakma művészi szinvonala, mert főoka abban rejlik, hogy kevés a mesterszedő és igy természetes, hogy kevesebb szépet látunk, mint azelőtt. Mesterszedőt pedig nem lehet máról holnapra nevelni, azonban ma kellene látni azokat, akik annakidején a szaktanfolyamokat járták! Az elméleti szakoktatástól semmi eredményt nem remélek, éppen a föntemlitett okoknál fogva, mert hát hol vannak azok, akik a régi tanfolyamokat járták?

Tessék a tanoncot negyedik tanulóévében mesterszedő mellé beosztani, azokból a nyomdákból, ahol ilyen nincs, a tanoncot a negyedik évében át kellene helyezni egy, a főnökök és az erre illetékesek bevonásával megállapitott, elismert jobb nyomdába, ahol mesterszedő van s amikor az egy év letelt, kerüljön vissza régi tanulóhelyére, mint fölszabadult.

A fölszabadultak oktatásának boncolása kissé körülményes, azonkivül háládatlan, tehát ez elől egyelőre kitérek.

DUKAI KÁROLY

Hogy a magyar sokszorositó ipar szinvonala a háboru és az azt követő zivataros időszakok alatt tényleg sülyedt, ugyanannak tulajdonitható, mint az általában (ugy a kulturában, mint az irodalomban) tapasztalható züllés. Külső, technikai és gazdasági okok épp ugy közrejátszanak e szomoru jelenség létrejötténél, mint a belső morális okok; a megélhetés gondjai és a forrongó levegő, melyben élünk, egyaránt bénitólag hatnak a művészi alkotás, az ideális ambició, az „érdeknélküli szakmaszeretet" és az intenziv, lelkiismeretes munka megnyilvánulására.

Ami a bajon való segitést illeti, erre nézve, sajnos, az a meggyőződésem, hogy csak a viszonyok, a közállapotok általános javulása és az egyén gazdasági helyzetének kedvezőbbre fordulása hoz-

NAPTÁRAK
ÉS
NAPTÁRTÖMBÖK
AZ 1922. ÉVRE
VERSENYKÉPES ÁRON KAPHATÓK
AUER IGNÁC
KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
BUDAPEST VIII, RÁKÓCZI-UT 11
TELEFON JÓZSEF 59-89

BERGER ÉS WIRTH
ELSŐ MAGYAR KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉK- ÉS HENGERANYAG-GYÁR
BUDAPEST IX, MÁRTON-UTCA 19
TELEFON JÓZSEF 6-35

HENGERÖNTÉS
OLCSÓBB ÉS JOBB A HÁZI ÖNTÉSNÉL

hat gyökeres enyhitést e téren. Ezek persze rajtunk kivül álló okok, de ugy gondolom, hogy egy felállitandó szakiskola keretében tartandó előadások, mutatványok, kiállitás stb. nagyban hozzájárulhatnának ahhoz, hogy a grafikai ipar művelőinek szaktudását növeljük. A szakiskola felállitásánál persze (okulva a tapasztaltakon) kerülni kéne mindennemü hivatalos és félhivatalos szervezetet és a nagy nyomdák — mint e kérdésben leginkább érdekelt felek — áldozatkészségére apellálva, nem lesz talán nehéz az anyagi eszközöket előteremteni.

Dr. ENGEL KORNÉL

A művészi szinvonal csak annyiban szállott lejebb, hogy nem volt (anyagi) pénzerő a művészi termelés előmozditására és nem volt elsőminőségü anyag, amely nélkül művészi termelés nem képzelhető.

A művészi lezüllés jelenségei egyedül a rendelés hiányában keresendő. De az emberi ambició sem lehetett megfelelő a szüntelen megélhetési gondok miatt.

A munkás és a munkaadó egyaránt napi gondokkal küzdött és valamennyi csak máról holnapra élhetett.

Meggyőződésem, hogy még a drága és másodrendü nyersanyag daeára is, kellő és igen nagyméretü anyagi pénzáldozattal lehetett volna szépet produkálni.

Lezüllésről nem lehet szó, csak ideig-óráig tartó pangásról. Ezen pedig az általános viszonyok javulása fog majdan segiteni.

A szakoktatás megoldása az a kérdés, melyre évtizedek óta nem találunk kellő megoldást, mert a hivatalos körök szakmánk komoly felkarolására nem kaphatók. Tehát az ifjuság kiképzésére önmagunknak kell nagy áldozatot hoznunk.

Dr. FALK ZSIGMOND

Hogy a magyar nyomdaipar művészi szinvonala alábbszállott, ezt nagyon is elismerem.

A lezüllés jelenségeit legjobban abban látom, hogy minden nyomtatvány a legrosszabb összeállitásu szedésben, a legrosszabb nyomással kerül a nagyközönség elé. Ennek okát abban látom, hogy a nyomdai anyagok nagyon megdrágultak, a rendelő visszariad az esetleges második szinnyomtatási költségektől, továbbá mert hiányzott eddig az az irányitó szaklap, mely a tipográfiai jóizlést a grafikai iparral foglalkozókban ébren tartotta volna.

Ennek folyományaképen nekem az a meggyőződésem, hogy az oktatás legcélszerübben a szaklapok utján eszközölhető, mert itt a vidéken szaktanfolyamokat létesiteni nagyon költséges volna. Aki tanulni akar, az a szaklapokban jó tanitómesterre talál, és ami fő, ez olyan segitőtárs, amely mindig kéznél van.

A szakiskolát csak a fővárosban tartom felállithatónak. Itt kellene nevelni jó szakerőket, kik aztán tudásukat a szaklapok utján a vidékkel is közölnék. A szaklapok pedig a hozzájuk beküldött nyomtatványokat nemcsak megbirálnák, hanem az eredetit is leközölve, a hibák megjelölése mellett, annak helyesbitett, modernizált mását mindjárt mellékelnék.

Pécs

FIEDLER KÁROLY

A grafikai ipar dekadenciája megállapitható. A háboru alatt szünetelt továbbképzés, a hiányos tanoncoktatás, a szakmabeliek standardjának sülyedése, a termelőeszközök teljes leromlása, a pénz és áru értékének egymástóli eltávolodása, de legfőképen az ország rossz gazdasági helyzete, melyre elsősorban reagál a nyomdaipar: a legfőbb okai e lezüllésnek.

Milyen eszközökkel lehetne ezen segiteni? Intenziv szakmai oktatással. Ez történhetik irásban és szóban. Vándorelőadások rendezésével. Kiadós propagandával. A nyomdatulajdonosok áldozatkészségével az ipari kulturáért, mert hisz végeredményében ez az ő előnyüket is jelenti.

Miskolc

FISCHER MÓR

Válaszolva hozzám intézett kérdéseire, osztom azon véleményt, hogy a nyomdaipar a háboru hatása alatt lezüllött, de ezen jelenséget nemcsak a magyar könyvnyomtatásnál, hanem a külföldi nyomdászatnál is tapasztalhatjuk.

Ezen lezüllésnek a jelenségeit egyrészt anyaghiánynak és a drágaságnak, másrészt a munkaadók nemtörődömségének tulajdonitom. Különösen áll ez Csonkamagyarországra, ahol a szakfejlesztést elsősorban állami vagy városi támogatással kellene megoldani, valamint észszerü iparpolitikával, amely kizária a „nem tanult" nyomdásznak főnökök és igazgatók érvényesülését.

Ami a szakoktatás kérdését illeti, jelenlegi megoldása csakis a főnökök és munkások közös együttmüködésével lehetséges és pedig olyformán, hogy a főnököknek a náluk alkalmazásban álló fiatalabb munkaerőt minden áldozatot meghozva kell tanitani akár esti, akár nappali tanfolyamon. Munkásrészről pedig támogatást és tanerőket kell e célra rendelkezésre bocsátani.

Csakis nagy áldozatkészség és szakmánk iránti szeretet fogja a magyar nyomdaipar nivóját a háboru előtti keretek közé helyezni.

FRÖHLICH SAMU

Osztom azt a felfogást, hogy a magyar könyvnyomtatás és grafikai iparok művészi szinvonala alábbszállott, a szakmák lezüllöttek és elmaradtak a külföldön tapasztalható haladástól.

A lezüllésnek a jelenségei személyiek és tárgyiak. Személyiek: 1. A munkanélküliség; 2. a munkanélküliség okozta lelki depresszió és a munkakedv hanyatlása; 3. a növekedő generáció testi és erkölcsi züllése. Tárgyiak: 1. A termelési anyagok; 2. a termelési eszközök silánysága.

A jelenségeket a háboru okozta lelki eldurvultságban, az élettel való küzdésnél teljesen lemorzsolódott szervezetben s ennek kapcsán beállott lelki kimerültségben, a tágabb értelemben vett szakoktatás s a természetszerüleg vele járó intellektuel emelésének hiányában és a külfölddel való érintkezés nehézségeiben látom.

Milyen eszközökkel lehetne ezen segiteni? Akáresak a nagy betegnél: alapos, érzéssel telitett kezeléssel, amelynek gyógyszerei: a munkaalkalom, a megélhetés biztositása, az ambició fölkeltése, a tanuláshoz való alkalomnyujtás, a tanulásra való serkentés, a jövendő generáció szakmai és erkölcsi nevelése.

Felmentve érzem magamat az utolsó kérdésre (Hogyan lehetne a szakoktatás kérdését megoldani?) csak vázlatosan is kitérni, mert azt az utolsó 25—30 esztendő alatt a nagy nyilvánosság előtt, valamint az Országos Iparoktatási Tanácstól kezdve végig minden fórumon, számtalan ankéten stb. minden oldalról megvilágitva, bővebben tárgyaltam. Egyet azonban mégis bátor vagyok megjegyezni, azaz válaszképen leadni:

Tárgyilagos, komoly, minden politikai viszonylat nélküli elhatározással, sok-sok jóindulattal — és pénzzel, több gyakorlati érzéssel s kevesebb akadémikus fejtegetéssel. Mindezt azonban ideális önzetlenséggel.

FUCHS ZSIGMOND

Nemcsak a grafikai iparban tapasztalni az ugynevezett lezüllést — amit helyesebben a francia „défaillance" szóval fejezünk ki, — hanem a társadalmi élet minden megnyilvánulásán észre lehet venni, hogy az emberek a háboru alatt, kivált azonban nálunk a hadsereg összeomlása óta elvesztették a lelki egyensulyt, ellepte az embereket egy általános kétségbeejtő állapot, valóságos lelki betegség, amely abban nyilvánul, hogy mindenki csak immel-ámmal fog munkához, ugy dolgozik, mintha ábrándozó volna, csak azon jár az emberek esze, miként lehet a legsulyosabb gazdasági viszonyok között — lehetőleg munka nélkül — egyszerre meggazdagodni. Innen a sok szerencsés és szerencsétlen spekuláció, valutázás, börzejáték, panamázás, láncolás stb. még olyan társadalmi rétegekben is, ahol hiányzik ezek egy részére az anyagi alap.

Okát ennek az ország rettenetes politikai és gazdasági helyzetében és a háboru szerencsétlen végződéséből származó rendkivüli lelki depressziókban véljük feltalálni.

Nincsen senki, aki látná a szerencsétlen helyzetből a kivezető utat, tehát nagyfoku apathia, sőt lethargia nyügözi le az emberek lelkét, ami megint csak lefokozza a munkakedvet. Fokozza még ezt

Az 1889. és 1900. évi párisi világkiállitásokon versenyen kivüli jury-tag

Grand Prix-kitüntetés: Saint-Louis 1904. évben, Lüttich 1905-ben és Milano 1906-ban

A VILÁG LEGRÉGIBB ÉS LEGNAGYOBB NYOMDAI FESTÉKGYÁRA

LORILLEUX CH. ÉS TÁRSA

Festékek a kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti, valamint az összes grafikai szakmák részére
Hengeranyagok és hengeröntés

IRODA ÉS RAKTÁR BUDAPESTEN, IV, FERENCZ JÓZSEF-RAKPART 27

Másoló-festék. Kencék és olajok
Arany- és ezüst-festékek
A legjobb minőségü preparált papirosok könyomdák számára

TELEFON 37-58 és 83-29. ALAPITÁSI ÉV 1818 GYÁR: BUDAFOKON 11 GYÁR, 40 LERAKAT AZ EGÉSZ VILÁGON
BUDAPEST MELLETT

a rettenetes állapotot az a körülmény is, hogy szomszédjaink ellenséges indulattal lévén velünk szemben, lehetetlenné teszik a gazdasági forgalmat, a gazdasági élet fölébredését.

Ez az állapot különben — ugy látjuk — többé-kevésbé egész Európa összes, véráldozatot hozott népeit uralja, talán Németországot még a legkevésbé.

Miután ez — a történelem tanusága szerint — minden nagy vérzivatar után igy volt, ezuttal is ki kell várni, mig az emberi gyülölködés, bosszuállás és a gonoszság lassanként kitombolta magát, mig egy a világégésben közvetlenül részt nem vett uj generáció lehiggadt lelkülettel, helyes erkölcsi és emberies érzékkel és egészséges idegzettel a normális emberi erkölcsök utjára áttér és az emberiség érdekében a rendszeres, barátságos nemzetközi érintkezés révén a normális, egészséges forgalmat megint lehetővé teszi.

A nagy francia forradalom után huszonegy évig tartott, mig a rendes gazdasági állapot megint helyreállt. Reméljük, hogy a nagy világháboru után nem kell ennyi idő a világ békés állapotának bekövetkezésére.

Ha megint normális gazdasági forgalom és az emberiség lelkében béke lesz, minden termelési ágban szanálódni fognak az u. n. lezüllés tünetei. Addig is azonban készülnünk kell a majd annakidején beálló gazdasági fellendülésre. Azt csak erős elhatározás alapján álló szorgalmas tanulással, szakirányu továbbképzéssel érhetjük el. Ezt nemcsak a grafikai iparok, hanem ama szoros kapcsolat folytán, amely a gazdasági élet valamennyi ága között fennáll, az összes ipari foglalkozások terén kell érvényesiteni.

GAUL KÁROLY
miniszteri tanácsos

Aki figyelemmel kisérte a nyomdaipar háboruelőtti szinvonalát, annak művészi irányban való fejlődését és összehasonlitja a mai-val, kétségtelenül arra a megállapodásra jut, hogy a nyomdaipar művészi szinvonala nagyonis visszafejlődött. Erre a meggyőződésre jutok akkor is, ha akár a tisztán betüanyaggal előállitott munkákat nézem, akár a rajzzal kombinált munkákat vizsgálom; ezek a munkák ugy hatásaikban, mint előállitásukban határozottan művészi irányban fejlődtek. Az összehasonlitásra, sajnos, nincs módom, mert csak Németország mostani nyomdaiparát ismerem, ahol az anyagbőség ma is diadalát üli és érvényesül, mig más kulturállamok nyomdatermékeit csak itt-ott megjelent reprodukciók után, ami nem elégséges összehasonlitásra.

Elsősorban a megrendelő igénye szállott alább a nyomtatványokkal szemben, helyesebben nem mutatnak olyan áldozatkészséget, mint régebben. Másodsorban a nyomdatulajdonosok nem gondoskodnak az anyag felfrissitéséről. Harmadsorban csak a képzett nyomdászok, akik hivatva volnának az ipart ismét művészi szinvonalra emelni, jövedelmezőbb foglalkozást üznek, vagyis, teljesen érthetően, ezeknél az idealizmus helyébe a materializmus lépett.

A háboru morális eredménye elsősorban, amely nyilvánul munkáltatónál, rendelőnél és munkásnál egyaránt. Egyik sem találta kedvét a szép iránt és művészi cél felé való törekvésben: azonban az ok mindegyiknél más és más.

Kiterjedt propagandával, kiállitások rendezésével, amelyekre minden számottevő kereskedelmi és ipari alakulatot csoportonkint kell meghivni, hogy ezáltal fölkeltsék figyelmüket azoknak is (pl. cipész, szabó, bádogos, borbély, stb.), akik eddig igénytelenek voltak a nyomtatványrendeléseknél.

Ha az állam, munkáltató és munkás ebben a célban találkozik, a komoly szakoktatás megoldható, még pedig ugy, hogy az állam és munkáltató adja az erkölcsi és anyagi tőkét, a munkás pedig az erkölcsin kivül tudását az oktatáshoz és tudásvágyát az oktatásért.

GÖNCZ MIHÁLY

A hanyatlás a grafikai iparok terén az utóbbi években nyilvánvaló.

Ezt a grafikai iparban használt anyagok silánysága és a sietve, elhamarkodva, vagy kellő figyelem nélkül készült munkák igazolják.

Az ok az általános drágaságra, az anyagok rosszabbodására, a munka, illetve a szakma iránti szeretet csökkenésére vezethető vissza.

Egy ilyen lezülléssel szemben sikeresebb gazdasági politikával, intenzivebb esztétikai és erkölcsi neveléssel s a grafikai nyersanyagok behozatalának lehető megkönnyitésével lehetne segiteni.

A szinvonal emelését a tanoncok oktatásának, a segédek továbbképző-tanfolyamainak szakmabeli legkiválóbb mesterek szellemi közreműködésével és az érdekelt vállalatok anyagi támogatásával foganatositott legmesszebbmenő reformjával, az Orsz. Magy. Kir. Iparművészeti Iskola grafikai szakosztályának különösen gyakorlati irányban való fejlesztésével, az állami nyomdának megfelelően felszerelt kisérletező-osztállyal való kibővitésével lehetne előmozditani.

GYÖRGYI KÁLMÁN,
az Iparművészeti Társulat igazgatója

Osztom és vallom, hogy a magyar könyvnyomtatás szinvonala alábbszállott, sőt azon a fokon áll, ahonnan már nem is igen lesz hová alábbszállania és ennek legfőbb jelenségeit a felhasználandó anyagok (papiros, festék, klisé) silányságán, gépeink és betüink lerongyoltságán felül különösen munkásaink hiányos szakképzettségében látom.

Az eszközöket, amikkel ezen segiteni lehet, nagyon egyszerünek vélem: minden ankétozás nélkül összeáll 10—15 szakmaszerető és főleg kitartó nyomdász — és itt feltétlenül olyanokra gondolok, akiknek nevük egymagában is garanciát nyujt — és azt mondja: most pedig megalakitottunk egy olyan szervet (nevezzék akármi-

FARBENFABRIK
DR GUSTAV WICKE
BERLIN-TEMPELHOF, CÉG

FESTÉKEI
A
LEGJOBBAK!

VEZÉRKÉPVISELET
MAGYARORSZÁG ÉS A BALKÁN RÉSZÉRE
UNIVERSAL
GRAFIKAI SZAKÜZLET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST VIII., RÁKÓCZI-TÉR 2
TELEFON JÓZSEF 48-12

nek), ahol mindenkit, akit érdekel a szakmakörüli történés, szivesen látunk és tanitunk. Minek ide Főnökegyesület, szakszervezet, meg miegyéb ?

Amint a legkisebb eredménye mutatkozna e csoport munkájának, a főnökök tekintélyes része nem zárkózna el anyagi támogatásától. Erkölcsi sikere pedig vitán felül áll.

A föntiekben feleltem az 5. kérdésre is.

HEIMLER KÁLMÁN

A magyar könyvnyomtatásban és a grafikai iparokban észrevehető hanyatlásnak többféle oka van. Elsősorban az általános rossz viszonyok, melyek semmiféle fellendülésnek nem kedveznek, másodszor az anyagok silánysága és drágasága, harmadszor a művészileg képzett munkaerők hiánya.

Ezen segiteni nagyon nehéz. A nyersanyagok hiánya miatt silány pótlékokkal kell dolgozni s amellett még takarékoskodni is kell, tekintettel a horribilis árakra. A nemesebb anyagok teljesen ki vannak kapcsolva. Vegyük még hozzá az izlés és művészi képzettség nélküli munkaerőket, megérthetjük a hanyatlást.

A szakiskola megoldása is nehéz dolog, tekintettel a financiális és egyéb akadályokra, de már égetően sürgős. Komoly szakiskolára feltétlenül szükség van. A régi, művészileg képzett gárda nagyrészt a háboru alatt elpusztult, utódokat nem neveltek. Tapasztalható az általános izlés romlása is, mely szorosan összefügg a politikai és társadalmi átalakulásokkal. A nagyrészt Németországból beözönlő — hiszen máshonnan nem is jön be semmi — kaotikus, hóbortos és meg nem értett divatos áramlatok szintén hozzájárulnak ahhoz, hogy teljes legyen a tájékozatlanság. A helyes kritika és megitélés bizonytalanná vált. Ezeken a bajokon részben segitene a komoly szakiskola, ahol művészileg képzett szakférfiak a fiatalságot helyes utra terelnék s minden tulzott divatáramlatoktól mentesen a komoly művészi munkára oktatnák.

HELBING FERENC

A magyar könyvnyomtatás szinvonala határozottan alábbszállott. A hanyatlás abban nyilvánul meg, hogy kevés kifogástalan nyomtatvány készül mostanában nálunk. Az oka ennek egyrészt az, hogy a haladás előfeltétele: a szakma művelőinek gondtalan megélhetése nincsen biztositva, másrészt, hogy még a milliárdos ipari és kereskedelmi vállalatok sem áldoznak szép nyomtatványokra.

A bajon ugy segithetnénk, ha egyrészt a szakma munkásainak ambicióját oly módon emelnők, hogy a jó és jobb munkaerőket megfelelően jobban dijaznók és igy serkentenénk a gyengébbeket a a tanulásra; másrészt ha a megrendelő közönséggel megkedveltetnénk a szép nyomtatványokat propaganda és nyomtatványkiállitások segitségével. Erre a célra természetesen a nyomdatulajdonosoknak saját érdekükben áldozatokat kell hozniok.

Még meglevő jó szakerőink oktassák a fiatalabb nyomdásznemzedéket. Először gyakorlati uton egy-egy erre a célra esetről-esetre rendelkezésre bocsátandó modernül berendezett nyomdában, másodszor elméleti uton egy-egy községi tanteremben, ahol a rajz- és nyelvtanitás is elvégeztetnék. Abból az elvből kell kiindulni, hogy a növendéket anyagi áldozatoktól mentesiteni kell. Tehát részben a nyomdatulajdonosok, részben a város vagy állam viselje az összes költségeket, mert ez elsősorban a nyomdatulajdonosok és a magyar ipar érdeke. A munkásé a tanulás fáradsága. A részleteket az érdekelt szakma munkásai képviselőinek, főnökeinek és a leendő tanerőknek kell megbeszélniök.

HERZOG SALAMON

A hozzám beküldött kérdőivet nem tudom egy rövidre fogott igenlő vagy tagadó jelzővel, vagy pár odavetett megjegyzéssel elintézni, azért tartanom kell attól, hogy irásom tullő a célon és már terjedelménél fogva is használhatatlan lesz. Mindegy ! Ezzel tartozom önöknek és az ügynek és én örömmel teszek eleget annak, amit meggyőződésem diktál s nem befolyásolja önök iránti tiszteletemet, ha bármi sorsot szánnának is soraimnak.

Nincs módomban a külföldi nyomdatermékekről egy olyan összefoglaló itéletet alkotni, melyből igazságos következtetést tudnék levonni a mi nyomdaiparunk mai szinvonalára. Azt hiszem, hogy nagy előrehaladással a külföld sem igen diesekedhetik. A stagnáció, sőt a hanyatlás kimutatható európaszerte minden téren. És ez — az adott viszonyok mellett — természetes is. Minden államnak megvannak a maga sürgős orvoslásra váró, anyagias természetü bajai, melyek az életet nyomasztóvá, a társadalmat kaotikussá teszik. Ilyen állapot pedig nem kedvez a kulturának és különösen annak a kulturának, amelynek a grafikai iparművészet áll szolgálatába.

Ha a hazai grafikai iparágak iparművészeti szinvonalának alászállásáról lehetne szó a külfölddel szemben, akkor ennek könnyen érthető okát lehet találni abban, hogy a háboru és a béke Magyarországot sujtotta legjobban az összes érdekelt államok között. Ha a mi szegénységünk már a „jó" multban is főkép abban nyilatkozott meg, hogy nem igen voltak szép munkát igénylő rendelőink: akkor ma szinte természetes, hogy akiknek nyomtatványszükségletük van, azoknak ma is főszempont, hogy olcsó és emellett céljának megfelelő legyen. Nálunk a szép nyomtatványok nagy százaléka a nyomdász ambiciójának köszönhette létrejöttét és nem a rendelő áldozatkészségének. Igy volt ez a multban és igy van ma is. Nincsen olyan mélyen érzett szükséglet a szép nyomtatvány iránt, ami kitermelhetné ezen szükséglet kielégitését szolgáló személyeket, módokat és eszközöket. A közönség jóizlésre nevelése pedig igen hosszu folyamat, mely arra utalja pályánk művelőit, hogy az önlelkében élő szeretettel, hivatottsággal és áldozattal táplálja a szép kultuszát.

Természetes, hogy ezeket csak nagy általánosságban mondom. Mert ki merné azt állitani, hogy a magyar nyomdaipar — nyelvi

ELSŐ MAGYAR
BETÜÖNTÖDE·RT
BUDAPEST VI
DESSEWFFY-UTCA 32
Érdekközösségben a Schriftgießerei D. Stempel, A-G. Frankfurt a. M. céggel

Telefonszám 23-70

Divatos Szöveg és cimbetük
Magyar, Német, Lengyel, Horvát
Tót, Román, Bolgár, Szerb, Görög
Szedéshez

A Linotype szedőgépek betüivel
egyező vágásu betük
kézi szedésre

Sima és Mintázott Rézléniák
Teljes Nyomdai berendezések

elszigeteltségünk és kis számunk ellenére is — a külföldivel szemben is nem volt nivós? és nem lesz nivós? A mi lecsuszásunk csak időleges lehet, a mai áldatlan állapotok természetes következménye, de a jobb idők megérkeztével lendületbe kell jönni azoknak a hajtóerőknek is, — a szépet igénylő rendelők sokaságának, — akiknek e kérdésben természetes törvényszerüséggel adva van a főszerep.

A multtal szemben tényleg nagy visszaesés van szakmánk nivóját illetőleg. Ennek a fent emlitetten kivül csak egyik oka az anyag rosszasága és elégtelensége. Szomoru valóság, hogy egyéb veszteségeinken kivül sok jelesképzettségü szaktársunk is a háboru áldozata lett. Az utánuk jövő nemzedékbeliek, kik a háboru alatt nyerték kiképzésüket és akiknek hadbavonulásuk miatt félbemaradt a kiképzésük, éppenséggel nincsenek szakmailag ugy előkészitve, melyből remélhetnénk, hogy nagy veszteségeink általuk pótolva lesznek. Sohasem volt a hiányos szakképzettségüeknek olyan nagy tábora a nyomdász-pályán, mint ma! És ennek — szakmánk nivója tekintetéből — orvosszerét csak az iskolailag szervezett szakoktatásban tudom megtalálni.

Nem értem, miféle ellentét állhat fenn az érdekelt körök között. Ha politikai befolyásoktól féltik az iskolát, akkor ez alapos tévedés, azt mondhatom. Minden tényezőnek elsőrangu érdeke, hogy pályánk művelői minél tökéletesebb szakképzettséggel birjanak, mert ebben összegeződik mindkét tényezőnek anyagi és erkölcsi boldogulása.

Ha a józan megfontolás ilyen megállapitáshoz vezet, akkor kérdem, kinek és miért kellene olyan motivumokat belevinni a szakiskolába, mely az elérendő nagy célnak bármikép is akadálya lehetne? Meggyőződésem, hogy ez a bizonyos ellentét tulajdonképen csak falra festett ördög, mely csak kicsinyhitü babonás lelkekben kelt félelmet. A nyári ankéten történt megállapodás egészen jó kiindulási pontja lehetne egy, a mi céljainknak megfelelő szakiskola létrehozásának és csak nagyon sajnálni lehet, hogy ez az életbevágó, nagy érdekeket felölelő kérdés akkor szenved hajótörést, amikor annak megvalósitása ilyen nagy szükségesség formájában még sohasem jelentkezett és olyan ok miatt, mely minden józan kritika előtt semmis.

ILLYÉSY ISTVÁN

A magyar könyvnyomtatás és grafikai iparok művészi szinvonala nem szállhatott alább, mert hiszen azok, akik a szinvonal fentartására hivatva vannak, kevés kivétellel, ma is élnek, csakhogy nincs alkalmuk képességeik kifejtésére, mert hiányoznak a mecénások. A mecénásság ugyanis ma igen drága dolog. A szakmák nem züllöttek le, mert hiszen a züllés inditóoka rendszerint valami erkölcsi meghibbanásból fakad, már pedig a grafikai iparokkal foglalkozók lelki egyensulya fennáll, a legjobbra való törekvés egy pillanatig sem szünetelt. De leromlottak a szakmák külső behatások folytán, a nincsetlenség következtében. A legutolsó hét év alatt először elvonattak foglalkozásuktól azok, akik a szinvonalat tartották, majd sorban eltünedeztek azok a kellékek, amelyek az alkotó erőnek szinte inspirálói. A hiányok és az ezzel együtt fellépő drágaság ellensulyozása céljából életrehivott pótlószerek, anyagok, kellékekkel való kinlódás valami lelki depressziót váltott ki s azt a látszatot keltette, mintha visszafejlődés állott volna be. Hogy a megélhetésért való küzdelem is sokat ártott, az eltagadhatatlan, mert hiszen különösen az utolsó két évben a spekuláció láza a grafikai iparral foglalkozókat is magához rántotta. A grafikai iparágak leromlását megszüntetni igen nehéz, mert ez iparágak békében is teljesen a külföldre voltak szorulva. Ha ez iparágak szükségleti cikkeit itthon gyártanák, a kérdés megoldásának nehézsége enyhülne. De még könnyebbé tenné ezt, ha le lehetne győzni azt a tévhitet, hogy a grafikai iparágak luxusiparágak és a konok tagadással szemben be lehetne igazolni, hogy igazi müvelt nép csak az lehet, amelynek grafikai ipara virágzik. Adjanak módot, alkalmat, hogy a magyar nyomdász kifejthesse lelki képességeit s ki fog tünni, hogy semmivel sem áll hátrább a külföldi mögött. A szakoktatás kérdését egy-két sorral elintézni nem lehet. Azt azonban kénytelen vagyok kijelenteni, hogy amint azt eddig intézték és intézik, vétkes hiba, mert ez iparágak fejlesztésénél mindig csak a művészire esik a hangsuly, a mindennapi gyakorlat pedig csak amolyan mellékzönge.

JANOVITS FERENC

Sajnos, az utóbbi évek eseményei szakmánkra tényleg befolyással voltak és nagy munkába fog kerülni, ha azt akarjuk, hogy szakmánkat ismét arra a szinvonalra emeljük, amelyen volt.

Hajónk a tengeren áll kormányos nélkül. Ne tétovázzunk, amilyen gyorsan csak lehet, jelöljük meg a helyes irányt, hogy szakmánk biztos partra jusson, mert e nélkül nem érünk célhoz.

A szakmafejlesztés elhanyagolásában, valamint az ipar és kereskedelem pangásában is látom az okokat, miután csak a legszükségesebb nyomtatványok lesznek megrendelve, viszont ha — elvétve — egy jobb nyomtatványhoz jut valamelyik üzlet, ott már nem látjuk azt a szaktudást kifejtve, amit évekkel ezelőtt láttunk a nagy általánosságban is.

Szakoktatással. Egy olyan szakoktató gárdát kell összeállitani, akiknek személyük garancia lesz arra, hogy szakmánk helyes irányban fog ismét a régi szinvonalra emelkedni.

Anyagi és erkölcsi támogatással, minden hatalmi kérdés kikapcsolásával. Anyagi támogatást az államtól és főnököktől, valamint egy külön országos gyüjtést a létesitendő szakiskola felállitására. Addig is, mig az önálló szakiskola létrejönne, az iparművészeti iskola grafikai osztálya megfelelő jó tanerők segitségével garancia volna arra, hogy szakmánkat talpraállitsuk. Az erkölcsi támogatásnál pedig ugy a főnökök, mint a munkások inditsák meg a legmesszebbmenő propagandát szaklapjaikban és üléseiken.

JÁNOSI PÉTER

Osztjuk felfogásukat a magyar könyvipar lezüléséről. A hosszu háboru az oka e lezüllésnek, de a szennykonkurrenciának is van szerepe ebben. Ennek okát a munkaképesség csekély honorálásában látjuk. Mert sok intelligens nyomdász azt mondja, miért iparkodjak, miért küzködjek, a fizetés egyforma, ha kompressz-szedésnél maradok is. A szedőnek képzettségéhez képest magasabb dijazást kell adni és az egymásba kapcsolódás módjait kell megtalálni és a fővárosi szakoktatást vidékre is ki kellene terjeszteni.

KECSKEMÉTI CSOPORT

A nyomdaipar nivójának leromlását én a háboruban látom, mely egyrészt elvette tőlünk számtalan kiváló munkásunkat, másrészt oly mértékben lerongyolta nyomdáinkat, hogy azok békebeli nivóra emelése ma a legnagyobb áldozatok árán is lehetetlen. Végül pedig a mindennapos harc a darab kenyérért: a szennykonkurrencia a főnököknél, az elégedetlenség a munkásoknál annyira lefoglalja az ipar művelőinek idejét, hogy nem törekszenek az ipar nivójának emelésére s önmaguk továbbképzésére.

A megoldást magam is egy oly egyesület megalakitásában látom, mely magában foglalná azokat, akik önzetlenül volnának képesek munkálkodni a közért.

KELLNER ALBERT

A nyomdaipar művészi nivójának sülyedését kétségbevonni nem lehet. Főokát ennek a sülyedésnek abban látom, hogy nincs megfelelő munkaerő-utánpótlás, mert az elől a fiatal generáció elől, mely a háboruban, vagy kevéssel a háboru előtt került az iparhoz, — ez utóbbiakhoz tartozom jó magam is, — el van zárva a továbbtanulás lehetősége. Egyetlen megoldása a mai tarthatatlan állapotnak a szakképzés intézményes biztositása. Alakitsuk végre már meg azt a szakképző-egyesületet! Álljanak már félre azok, akiknek személye hátráltatja a megalakulást! Nem tudom elhinni, hogy a szakszervezet, melynek vezetősége mindenkor kellő érzékkel ismerte fel a munkásérdekeket, most nem látná meg, mily fontos érdeke fűződik a nyomdai munkásságnak a szakoktatás kérdésének megoldásához. A legutóbbi értekezlet eredménytelensége ne csüggesszen el senkit s jöjjünk össze mielőbb ujra, több szerencsével és sikerrel.

Dr. KELLNER LÁSZLÓ

Az 1. kérdésre csak igennel válaszolhatok.

A lezüllés jelenségeit abban látom, hogy a forgalombakerülő nyomtatványok és könyvek, még az ugynevezett luxuskiadások is, sulyos művészi és felfogásbeli, vagy stilushibákban szenvednek;

másodsorban abban, hogy ezeknek a nyomtatványoknak és könyveknek technikai kivitele is hasonlithatatlanul rosszabb, mint a háboru előtti magyar munkáké, vagy más kulturországoké és végül

harmadsorban abban, hogy amig minden kulturország, de különösen Anglia és Németország (vagy akár Ausztria, Svájc, vagy a skandináv államok) nyomdászatának megvan a maga külön stilusa, addig nálunk ilyen stilus nincs, legfeljebb éretlen, izléstelen stiluskisérleteket és külföldi kisérletek rossz utánzatát látni.

Az okait a művészi és stilusbeli fejletlenségnek abban látom, hogy a közmüveltség nálunk minden társadalmi osztályban kivétel nélkül alacsonyabb, mint a kulturországokban.

A technikai hibák okát a háboru előtt már elért szinvonalhoz képest abban látom, hogy megszakadt az a nevelési folyamat, amelynek során az idősebb munkásgeneráció életének a munkában szerzett tapasztalatait, a legjobb értelemben vett technikai tradiciót a fiatalabb munkásgenerációval közölte. Ez a háboru a szakmunkások óriási tömegét vonta el a műhelytől, sokkal nagyobb százalékot egyszerre, mint ezt előtt csak képzelni is lehetett. Igy a fiatal generáció egészen nevelés nélkül maradt s sokszor megfelelő technikai képzettség nélkül jutott nagyobb munkakörhöz. A mulasztások pótlását pedig a nagy munkáshiány és a termelőeszközök leromlott állapota lehetetlenné teszi. (Ez a világháboru egyik legkatasztrofálisabb rombolása.)

A külön magyar tipografiai stilus hiányát részben a magyar kulturviszonyok fentérintett fejletlenségének tulajdonitom, részben annak, hogy a nevelési rendszer hibás, szinte kizárólag értelmi, már az elemi iskolában is, és semmi művészi élményt nem nyujt, a művészi érzéket nem fejleszti, részben pedig annak, hogy a magyar társadalom hosszu ideje sokkal szétszaggatottabb, mint a többi országok társadalma. Az érintkezés az egyes társadalmi osztályok, munkások és munkaadók, iparosok és művészek, fizikai és szellemi munkások között sokkal ritkább, mint más országokban s igy az életformák kialakulása, egy egységes közszellem és művészi felfogás kialakulása sem történhet meg olyan könnyen, mint más, egységesebb társadalmakban.

A fent elmondottakból következik, hogy a szakma ezen lezülése, illetve elmaradottsága részben az általános viszonyaink következménye, részben pedig olyan eseményeké, melyek a szakmán kivül is játszódtak le. A segités eszközei tehát csak kis részben vannak a kezünkben. Elsősorban a munkásság anyagi helyzetének folytonos javulása, azután az ipar általános — szinte katasztrofális — helyzetének változása volna hivatva itt segiteni, de ennek tárgyalása már politikai térre nyulna át s ezért erről le kell mondanunk.

Segiteni, gyökeresen változtatni nem, de sokat lehetne javitani a szakirodalom és a szakoktatás fejlesztésével is.

Szakoktatásunknak a fent elmondottakból kifolyólag két irányunak kellene lennie.

Az egyik irány a technikai. Itt nem lenne szabad visszariadni a legapróbb, közismertnek hitt technikai részletkérdés aprólékos megvitatásától sem. Szaktársaink e tekintetben gőgösek, sértőnek találják magukra nézve ezeknek az ő szerintük apró és köztudomásu dolgoknak a tárgyalását. Pedig a tapasztalás azt mutatja,

MOLNÁR-FÉLE NYOMDAI MŰINTÉZET
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG SZEKSZÁRDON
ÉS SZABADALMAZOTT IRÓALZATGYÁR

MRT

KÜLÖNFÉLE
IRODAI, FALI ÉS ZSEB-

NAPTÁRAK

GYÁRTÁSA ELSŐRENDŰ
KIVITELBEN

NAPTÁRKÜLÖNLEGESSÉGEINK:
EURÓPAI ÁLLAMOKBAN
SZABADALMAZOTT ÉS UGY
HAZÁNKBAN, MINT A KÜLFÖLDÖN
RENDKIVÜLI ELTERJEDETTSÉGNEK
ÖRVENDŐ

ÓRAALAKU NAPTÁRAK

CSONKA-MAGYARORSZÁG
TÉRKÉPES NAGY FALI NAPTÁRA
(SZINNYOMAT)

IRODAI KÖNYV- ÉS BŐRNAPTÁRAK

KÜLÖN OSZTÁLY:
PAPIR-, VÁSZON- ÉS BŐR-ÁRUK
GYÁRTÁSA

BUDAPEST V. UJPESTI RAKPART 2
TELEFON 32-51
GYÁR: SZEKSZÁRD

hogy nemcsak a nagy elvi kérdésekben, de apró, mindennapi kérdésekben is lényeges vélemény- és módszerkülönbségek állanak fenn és nem szabad elfelejteni, hogy nem annyira a régi, idősebb, mint inkább a kezdő fiatal, a háboru alatt kitanult szaktársak kiképzéséről van szó.

A másik irány pedig az általános müveltség, a kulturális fejlettség és a szakmai müveltség emelésére kell hogy törekedjen. Itt viszont nem szabad a szakmát mint izolált jelenséget kezelni. El kell az eddigi szakmai gőgtől tekinteni s éppen ugy keresni kell a folytonos érintkezést a rokonszakmákkal, mint a müvészet, irodalom, tudomány, közélet minden egyes ágával.

Egy ilyen széles programm megvalósitására az eddigi szaktanfolyamok csak kevéssé alkalmasak, mert hiszen a technikai rész megoldása csak mühelyszerü oktatással lenne lehetséges, már pedig a nyolc órai munkaidőn tul való mühelyiskolábajárást a mai viszonyok között nem lehet sem megkivánni, sem megvalósitani, legfeljebb heti néhány órára s arra is csak nehezen. A másik, igen széles kulturterület müvelése sem lehetséges idő hiánya miatt, mert szabad-iskolákban is igen kevés óraszám jutna egy-egy területre, tehát legfeljebb rideg, üres adatokat, hiányos áttekintést, ködös általánosságokat lehetne adni.

Maradna a szakirodalom. Jónak látnám, ha két meglevő szaklapunk erre a két térre osztaná el munkásságát. Igy nem kellene egymással versenyezniök, egyik nem kalandozna át a másik területére, hanem mindkettőnek egyformán szükségét érezné a tanulni akaró. Ez a két irány különben igen jól megfelel eddigi irányuknak is.

Egyik igen fontos tényezőnek tartanám azonban a szabad kritika és a szakmai közszellem kifejlesztését. Olyan szakmai közszellemre gondolok itt, amely teljesen demokratikus egy bizonyos irányban: t. i. a munkaadói tekintélyt éppen ugy kikapcsolná, mint a szakszervezeti hierarchiát. Arisztokratikus lenne azonban abban az irányban, hogy korra, osztályhelyzetre, szakmára s minden más tekintetre való különbség nélkül a tehetségeseké és képzetteké lenne benne a vezető szerep. Az ilyen irányu szakmai közélet leginkább egy osztályérdekektől független egyesület utján lenne megszervezhető, amely azonban belekapcsolna a szakmába minden, a mesterséggel vonatkozásban álló más munkaterületeket is, müvészeket, irókat, tudósokat, könyvkereskedőket, kiadókat és könyvbarátokat s lehetségessé tenné egyrészt egy szakmai közvélemény kialakulását, másrészt kiállitások, rendszeres felolvasások, vándorkollekciók szétküldése, esetleg szakirodalom kiadása, pályázatok kitüzése, könyvtár, olvasóterem, speciális, szemináriumszerü kurzusok rendezése utján azt, hogy kiki az őt érdeklő szükebb területen magát továbbképezze és a vele rokonfelfogásuakkal, vagy hasonló irányu érdeklődésüekkel találkozhasson, eszmét cserélhessen.

Őszintén ki kell jelentenem azonban, hogy egy ilyen alakulás létrehozására a jelen pillanatot semmiféle vonatkozásban sem tartom alkalmasnak.

Gyoma

KNER IMRE

Mint izig-vérig nyomdász csak a saját szakmám érdekel és csak azokat a jelenségeket figyelem, amelyek ezzel kapcsolatosak, sőt tovább megyek, — azt mondhatnám: csak a szedés-technika érdekel. Itt azonban álljunk meg, mert ennek állitólagos lezülléséről köteteket lehetne irni, összehasonlitva a jelent a multtal és kétlem, hogy ez a jelen hátrányára volna. Ezt a tagadhatatlanul megállapitható tényt konstatálhatjuk, ha szemléljük a közelmult (háboru előtti évek) szemfényvesztő nyomással készült „szedésremekeit", melyeken elsőrendü volt a nyomás, a szedés pedig ugy felépitésében, szerkesztésében és arányaiban — csapnivaló. E bünöktől még a legnagyobb mesterek — bocsássák meg az őszinteséget — sem voltak mentek azért, mert hiányzott képzettségükből a tudatos biztosság, melyet a müvészetek tanulmányozása adott volna meg, mert — Uram bocsá' — a „szedő maradjon szedő" elvet vallották, szép szakmánk hátrányára, de csak Magyarországon.

Ma keressük az okát e lezüllésnek, holott ez még a mult büne? A nagy világégés szemvédeseitől nem láttuk szemünkben a szálkát, mert a megélhetés nehéz gerendája eltakarta előlünk. A háboru csak eltolta, de nem züllesztette le, nem akasztotta meg szakmánk fejlődését, sőt bizonyos haladás is konstatálható — a könyvesboltok kirakataiban.

Vegyünk csak kezünkbe egy háboru előtt készült „csecse" köntösbe bujtatott — a kiadó nagy áldozatkészségét mutató — remekmüvet. Mit látunk? A tucat-nyomdászokat (kik mindig a leglármásabbak) elragadó négyszinü autotypia-nyomatokat, régi acélmetszet-reprodukciókat, még régibb (anno 1597—1600) fametszeteket, melyek jóbarátságban megférnek a Corvinusból szedett, Eckmann-vágásu iniciálékkal spékelt és Patric-Huber kolosszális fejléceivel megkoronázott oldalakkal, melyek (zu drauf) még 2 pontos négyzetekkel vannak bekeritve. Magától értetődik, hogy e „stilszerüség" csak ugy teljes, ha a cimlap „Ehmke"-körzettel van körülcifrázva. És ez egy — diszalbum. Vagy egy másik. Egy havi folyóirat szintén régi fametszet-reprodukciókat hozott és mert a duc nem fedte az oldal-szélességet, a mettőr szép Anker-rácsoskaput varázsolt annak jobb- és baloldalára. És borzalom, a nyomdász-mükritikusok mindezeket „szépnek" látták!

Ezen kell segiteni mielőbb, mert ilyen ostoba bünök még kiáltóbbak az apró kereskedelmi nyomtatványoknál, melyek nemcsak a szedő tudatlanságát dokumentálják, hanem a nyomdát vezető főnök, igazgató, vagy müvezető intelligenciájáról is elsőrendü bizonyitványt szolgáltatnak.

Tehát tanuljunk, hogy tanithassunk. Ez áll elsősorban a fentemlitett nyomdavezetőkre azért, hogy egyébként tehetséges, de kellő gyakorlat és iskolázatlanság hiánya miatt a fenti hibákat elkövető munkásának a helyes utat meg tudja mutatni, továbbá, hogy a nyomdájából kikerülő nyomtatványra, mint tökéletesre, büszkén tehesse rá az impresszumát és nem kevésbé büszke legyen a nála végzett tanoncokra is.

Természetes, hogy a szaktársaknak is igyekezniök kell ismereteiket bőviteni, hogy kellő szaktudásuk révén magasabb fizetést érdemeljenek ki, mint a tanulásra lusta átlagmunkás. És itt a bibi! Mert kinek van ambiciója tanulni, ha látja azt, hogy fizetése csak pár koronával emelkedhet a minimum fölé?

Nem kihasználni, de kellő — sőt elsőrendü — megélhetést kell biztositani a vezető-állásban lévőknek, és azoknak, kik szakképzettségük révén azt megérdemlik, mert az ambició fokozása az előfeltétele szakmánk fejlesztésének. Ez a munkaadók kötelessége! Ha ez meglesz, akkor a munkások versenyre kelnek egymással és igyekeznek tudásuk (és nem ugy, mint eddig, üres fecsegésük) révén előretörni, aminek eredménye csakhamar érezhetővé válnék a nyomtatványok kvalitásánál.

A munkaadók kötelessége a szakiskola felállitása is, mert közvetlen hasznát ők érzik ennek leghamarabb.

Nem szép szavak kellenek itt, melyektől megesömörlöttünk már egy év óta! Nem kell szakmaközi bizottság! Ez holt idea. Hanem igenis kell egy Széchenyi-gesztus, mely a zsebére üt és az — Ige testté lészen! Itt akarjuk látni a mecenást, nem a papiron, nem a nyomdában, ahol bizony nem az, — ha állitja is — mert ha nem felelek meg a rámbizottaknak, irgalmatlanul kitesszékel.

Igen! Várjuk a mi Széchenyinket, de minél többet!

Elég a szavakból, a körkérdés is csak hátráltatja a gyermek megszületését, azért, mert ez egy ujabb alkalom az „eszme kieserélésére", ami a mi rossz szokásunk.

Jöjjön mielőbb a mi Messiásunk és nyujtsa felénk a megváltó — pénzt. A többi már magától jön. A kezdő, ki a magyarországi szakiskola életrehozását elősegiti, hálára kötelezi a nagy nyomdásztársadalmat.

Részletkérdéssé zsugorodik ezek után az ötödik kérdés, mert tanulni és tanitani lehet szaklapok, szemléltető kiállitások, előadások utján is. Azonban kedves szakiró kollégáim, ma más szellő fujdogál, csapjuk el a mult frázisteli stilusát, mert ez nem érdemes arra, hogy papiron lásson napvilágot, ez tanitásra alkalmatlan. Ne fájjon a görbe vagy egyenes, mert ez nem anyag a tanitásra a régi irány szerint. Ha szakcikkeket irunk, vegyük a tárgyunkat bonckés alá és bizonyitsuk, mi a helyes és mi a helytelen, ne pedig csak konstatáljuk azt. Igy nem tanithatunk, mert ez csak kételyt támaszt a tanulni vágyóban. A szaklapoknak kötelességük az általános müveltséget is fejleszteni, mert ez is olyasvalami, mely mérföldes léptekkel viszi előre a kezdőt. Tehát nem csupán szakcikkeket hozni, hanem a régi és ujabb irodalom remekeit, itt-ott idegen technikai vivmányokat ismertetni. A szakiskolában is nagytakaritást kell végezni a pókhálós metódusok között. Látjuk most, hogy mire vezetett ez a multban. Nem a névjegy és cégkártya szedése a fontos, hanem a történelmi stilusok, a müvészetek, az esztétika ismerete az, amit elsősorban el kell sajátitanunk, mert hiába igyekszem beképzelt baritonnal szépen zengeni, ha iskolázatlan az, csak a kültelki népek gyönyörködnek benne. Ezért a müvészek előadásai a legfontosabbak közé tartoznak, utána közvetlen a rajz és csak ezekután a mühelygyakorlatok, ahol annál fürgébb iramban haladhatunk előre, minél többet szivtunk fel az előbbiekből.

KUN MIHÁLY

Az egyes kivételek nem akadályozhatnak meg annak a megállapitásában, hogy a magyar könyvnyomtatás és grafikai iparok müvészi szinvonala alábbszállott és a szakmák határozottan az ebben a tekintetben vezető országok szakmáinak jóval mögötte vannak.

Ezt megállapithatjuk a kezeink közé kerülő termékeken, amelyek elárulják, hogy nem ismerjük az anyagot és a technikát, ami az ember produktiv munkájának az alapját és kiindulópontját képezi.

Az okok nagyon mélyrehatók. A háboru következtében megszünt az oktató munka, ugyanakkor a helyzetnek kényszere olyan anyagokat vetett felszinre, melyek a technikát egy bizonyos mértékig megváltoztatták és magától a személytől nagyobb önállóságot követelnek. Ezekkel a feladatokkal a legujabb generáció nagy általánosságban önhibáján kivül nem képes megbirkózni és ezért nagy szükség volna olyan tankönyvekre, melyek rendszerbe foglalva kü-

MINDENNEMŰ
NYOMÓ-, IRÓ- ÉS CSOMAGOLÓ
PAPIROST
SZÁLLIT RAKTÁRRÓL A
FREUND-BARÁT-FÉLE
GRAFIKAI SZAKÜZLET ÉS
PAPIRNAGYKERESKEDÉS
BUDAPEST V, ORSZÁGHÁZ-TÉR 4
TELEFON 82-35
SÜRGÖNYCIM: FEBARÁT BUDAPEST

lön-külön tartalmaznák a törvényeket, alapelveket és szabályokat, az anyagoknak természetét és egymáshoz való viszonyát, ugyszintén a technikának az anyaghoz való alkalmazását, és viszont. Egy külön könyv tartalmazná az individuális technikai megoldásokat, melyeket az eddig megjelent szakkönyvekből és szaklapokból lehetne kiszedegetni. Ilyenformán a szaklapokat magasabb szempontoknak lehetne szentelni.

Mindezt természetesen csak egy szerv intézheti el, a szaktanfolyamok — egyelőre kisérleti műhely nélkül — és kiállitások rendezésével együtt, ugyszintén ez a szerv hozná meg és hajtaná végre azt a határozatot, hogy a tanulókat és a háboru óta felszabadult segédeket a főnökök látnák el tankönyvekkel.

Gyoma

LAUPÁL ANTAL

Osztom az önök felfogását. Vak is látja, hogy a magyar könyvnyomtatás szinvonala alaposan alászállott. Teljes lezüllésről azonban még nem eshet szó. Diesérem az általam olvasott napilapok és folyóiratok hirdetés-szedőit. Ezek lépést tartanak a külfölddel. Az általuk szedett hirdetések vannak olyan izlésesek, mint akár a „Die Graphische Welt“ (1921 május 15.) annonszai.

A szinvonal alábbszállását bizonyitják a botrányosan nyomott napilapok. Bizonyitja a könyvek gyári munkára való belseje és külseje. A fattyusorok napirenden vannak. Szabálytalan beosztás. Rossz elválasztás. Komisz papir. Hadifestékkel való nyomás. Vásárias bekötés, stb. Ez a mai mesterszedés ? Sok esetben hátborzongató csodaszörny, minden jóizlés nélkül való bosszantó tákolmány.

A nivó sülyedésének az okai : A háboru és az ennek folyama alatt lábrakapott gyári munka. Hajrá ! Az idő pénz ! Az öregebb szakmunkások a létért küzdenek és elkedvetlenedtek. Az 1910—1920 közti szomoru korszakból való nyomdászgenerációnak a tulnyomó része határtalan nemtörődömséggel viseltetik a szakmával szemben.

A szakoktatással, mely haladék nélkül megkezdendő.

Szakiskola felállitása. Szaktanáesok alkalmazása. Négyévi tanulási idő. Az inas köteles három évig a szakiskolába járni. Aki rossz osztályzatot kap, félévi utántanulással sujtassék.

LEITNER PÁL

A magyar grafikai iparok mai szomoru helyzetét ismételten vázolni feleslegesnek tartom. E lapok hasábjain számtalan ily témáju cikk jelent meg. Ezek a cikkek ugyszólván minden oldalról megvilágitották azt a borzalmas helyzetet, amelyben a grafikai ipar és különösen a szakoktatás ügye vergődik. Mult év novemberében a helyzet szanálására ajánlottam módszereket. E cikkben foglaltakat ma is fentartom és az egyedüli kiutnak vélem, amely a mai szánalmas helyzetből egy szebb, reményteljesebb jövőbe vezethet.

LŐWY SALAMON

*

A fentemlitett cikket érdemesnek tartjuk kivonatosan ujból leközölni, amint alább következik :

... . Nem szorul külön bizonyitásra, hogy vétek szakmánk iránt az ifjabb nemzedéket annyira magára hagyni, mint ahogy már évek óta van. Hiszen rövid idő óta megjelenő egyetlen szaklapunkon kivül alig nyilik számukra lehetőség arra, hogy az üzemben elsajátitottakon kivül valamit is tanuljanak, tapasztaljanak, hogy ezuton szakmai képzettségüket fejleszthessék. De nemcsak az ifjabb nemzedék, az idősebbek is régóta kell hogy nélkülözzék a szakmai ujitások, a különféle ujabb eljárások, gépek és eszközök ismertetését, amelyekről régebben az egyik vagy másik körben rendszeresen szó esett. Arról már nem is szólva, hogy mennyire hiányzanak a szaktanfolyamok, meg kell állapitanunk, hogy valósággal szükségletet képez szakmánkban egy olyan intézmény, ahol szakmai eszmecserét folytathatnánk, amelyből magunk is, az ifjabb nemzedék is okulna.

Tudom, hogy ma is elég szép számmal vannak olyan szakférfiaink, akik még a mostani küzdelmes létfentartás közepette sem feledkeztek meg szakmánk iránti kötelezettségeikről ; tudom azt is, hogy különféle alkalmakkor és helyeken szó tárgyává tétetett már az, hogy tenni kellene valamit ez ügyben és miután jómagam is háringot kaptam már hallgatásomért, megpróbálok egy olyan javaslattal előállani, amelynek keresztülvitele mellett lerakhatónak vélem a szakképzés és szakfejlesztés uj alapjait, s amely javaslat keresztülvitele a szakkörök jóindulata mellett feltétlenül biztositható lenne.

Nem uj ez a javaslat, nem is az enyém, mert hiszen körülbelül tizenkét évvel ezelőtt többen főztük ki, külföldi mintára.

Azt javaslom, hogy alakittassék német mintára egy „Grafikai Társaság“, amelyben helyet foglaljanak a nyomdai és rokoniparágak művelői, szakmunkások, művezetők, igazgatók és főnökök egyenlő jogokkal.

A társaság célja tisztán a szakmai művelődés és a szakmafejlesztés legyen, tehát előre ki kell onnan zárni minden néven nevezendő gazdasági vagy politikai kérdést. Ez lenne különben a legbiztosabb záloga annak, hogy a társaság és annak működése ugy a munkás, mint a munkaadó tagok számára kedvelt és kivánatos lesz. Nem lehet vitás, hogy ha kizárólag a kitüzött célt tartva szem előtt fog működni a társaság, ez minden rétegére iparunknak csak hasznosat és jót jelent majd, s ha ez igy van, akkor bizonyos, hogy az iparban élők mindegyikére — bármily foglalkozási körben működjék is — adva van nemcsak a lehetősége, hanem a kivánatossága is annak, hogy tanitva vagy tanulva részt vegyen ebben a közösségben, amelyben az összekötő kapocs a szakma fejlesztése, mely téren érdekellentétet nem, csak közös érdeket lehet találni.

A cél elérésére szükséges eszközöket természetesen nem lehet máról holnapra megteremteni, de már kezdetben is és kicsiny eszközökkel olyan működést lehet kifejteni, amely nagy hasznossága mellett a fejlődés alapját adja.

Mindenekelőtt módot kell nyujtania a társaságnak arra, hogy

TELEFONSZÁM 82-35

FESTÉKET

KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDÁK RÉSZÉRE

RAKTÁRRÓL AZONNAL SZÁLLIT

GEBR. SCHMIDT

G. M. B. H.

FRANKFURT A/M. ÉS BERLIN FESTÉKGYÁRÁNAK MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELETE,

A

FREUND-BARÁT-FÉLE GRAFIKAI SZAKÜZLET ÉS PAPIRNAGYKERESKEDÉS

BUDAPEST V, ORSZÁGHÁZ-TÉR 4

MINDENNEMŰ KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI, KÖNYVKÖTÉSZETI ÜZEMI ÉS BERENDEZÉSI CIKKEK RAKTÁRA

tagjai legalább hetenkint egyszer összejöhessenek egy olyan olvasóteremben, ahol rendelkezésükre állnak a hazai és külföldi szaklapok és egy lehetőleg bő szakkönyvtár.

Az összejöveteleken rendszeresiteni kellene — megint csak német mintára — azt, hogy arra hivatott szakférfiak ismertessék a szaklapok tartalmát, rövid előadás után vitát provokálva a cikkiró okfejtése fölött, vagy ha valamely uj gépről, avagy technikai eljárásról volna szó, ennek előnyeiről vagy hátrányairól.

Minden országból gyüjteni kell a különféle szakmabeli árjegyzékeket, mintalapokat, nyomtatványokat, könyveket, folyóiratokat, lapokat; ezekből sorozatos kiállításokat kell rendezni, szabad előadásban ismertetve azok sajátosságait, készitési módjait, kiemelve azt, ami követésre érdemes. De fel kell ujitani a hazai munkák kiállitását is.

A céltudatos munka érdekében gondos körültekintéssel kell megszervezni a társaság ama szakbizottságát, amelynek egyrészt hivatása lenne a tagok érdeklődését tanulságos előadások és viták utján állandóan ébren tartani, másrészt pedig figyelemmel kisérve a külföld minden szaktechnikai ujitását, legyen az valamely uj eljárás, gép, eszköz, betü, diszitmény stb., ezekről lehetőleg bemutató előadás keretében beszámolni a társaság tagjainak.

Ujra rendszeresiteni kell a magyarázatokkal kisért üzem-megtekintéseket, amelyek korábban is sok tanulsággal szolgáltak az abban résztvevőknek.

Egész sorát az eszközöknek lehetne még felsorolni, amelyek mind igen jó! szolgálhatnák a társaság célját, de máris tulságosan vettem igénybe a lap terét és igy csak néhány kérdést és ezek között, mint fontosabbat, elsősorban a szaktanfolyamok ügyét kell érintenem. Bizonyos, hogy nem lehet ezt máról holnapra megcsinálni, de az előttünk álló példák és a multak tapasztalatainak leszürése után ez a társaság igenis hivatva lenne ezt a kérdést annyira előkésziteni, hogy már a legközelebbi jövőben jól átgondolt programm alapján nyithatna meg egy olyan gyakorlati továbbképző tanfolyamot, amely bizonyára nagy hasznot jelentene ugy az abban résztvevőkre, mint általában iparunkra.

Persze ez évekre menő programm, aminek keresztülviteléhez nagy akaraterő és még több szakmaszeretet kell. Ha visszagondolok arra, hogy milyen élénk és lelkes munka folyt nálunk 6—8 évvel ezelőtt a szakmafejlesztés terén, lehetetlennek kell tartanom, hogy ebből ne maradt volna meg valami a lelkekben és igy remélnem lehet, hogy nem irtam meg soraimat hiába és akadnak majd elegen, akik megkezdik ujra azt a munkát, amely az itt leirtakat a megvalósulás felé viszi. A kérdés anyagi részét illetőleg csak annyit, hogy hiszem, sőt tudom, miszerint ez nem lesz akadálya a cél megvalósitásának és egy olyan intézmény, amely a szakképzést és szakmafejlesztést tüzi feladatául, kellő áldozatkészséggel fog minden oldalról találkozni."

Habár csak ritkán nyilik alkalmam ujabb külföldi nyomdatermékek szemlélésére, abból, ami eddig e téren rendelkezésemre állott, nem konstatálhatom a hazai nyomdaipar lezüllését, vagy visszamaradottságát, hanem talán inkább annak stagnálását, mely azonban egyező a külföld grafikai iparának azonos tünetével. Ha azonban helyesnek ismerjük el azt az axiomát, mely ipari téren stagnációt visszafejlődéssel tart egyértékünek, ugy a hazai, de a külföldi grafikai ipar is visszafejlődöttnek mondható.

A lezüllés csak abban mutatkozik, hogy nyomtatványaink, kevés kivétellel, semminemü irányváltozást nem mutatnak, kivéve azt, melyet a Magyar Grafika propagál megindítása óta, de mely csak igen kevés esetekben mondható alkalmazásában sikerültnek és sokszor tulzásként hat.

E jelenségek főleg arra vezethetők vissza, hogy egyrészt a konkurrenciális viszonyok előidézte nyomtatványárak nem adnak időt a tanulságot hozó kisérletezésekre és a nyomdák nincsenek abban a helyzetben, hogy saját köitségükre mecenáskodjanak, másrészt fölszerelésük leromlott, végül az uj generáció kiképzése hiányos.

A fenforgó jelenségek eredendője adja egyben a leküzdési módozatok mikéntjét, azonban egyelőre szerintem nincs igen sok eshetőség a bajok forrását megszüntetni.

A szakoktatást a tanoncoknál vélem megkezdeni, hol is a rajztanitástól eltekintve, minden egyéb tanitás nyomdai szakemberek kezébe volna adandó. Az ifjabb munkásgeneráció továbbképzése szintén elismert szakemberekre volna bizandó, azonban e kiképzés ne legyen egyoldalu. Valódi eredményt azonban csak akkor látok biztositottnak, ha a munkásságnak adott helyes tanitás párosulhat majd azzal az előfeltétellel, mely lehetővé teszi, hogy a tanuló figyelmét ne vegye tulzottan igénybe az élettel való küzdés.

MARKOVITS KÁLMÁN

A háboruokozta nehézségek a nyomdaipar fejlődését a külföldön is megakasztották, nálunk azonban, sajnos, vissza is vetették a szakma nivójának hátrányára. Ennek a nivólecsuszásnak nálunk elsősorban a háboru elvesztése folytán kapott rossz béke, azután a nyomdászokban az egészségtelen ipari viszonyok nyomán szinte belenevelődött „éhesség", a munka kivitelével való alig törődömség a magyarázata.

Az ország kétharmadrészének levágásával nem vitték el a békeszerződés rendelkezései a háboruelőtti nyomdaipar nivóját, alkotott vállalatait, az igaz; azonban elvitték a fogyasztópiac kétharmadát. Igy aztán ezen az egyharmad megmaradt területen több lett az eszkimó és kevesebb a főka. Ebből következőleg éhesebbek is az eszkimók. Mohón kapnak a legsoványabb falatok után is. És mohó éhségük kielégitésénél bizony alig érnek rá a jó nevelés, finomultabb izlés és művészies modor igényeit figyelembe venni.

Ha már egy bizonyos fokon alul még igy sem lehet az árak irracionális kalkulálásával versenyezni, akkor a készitmények pongyolaságán igyekeznek valamit behozni.

Igy tehát nem lehet nivóról beszélni. Az általánosságban is beteg gazdasági és pénzviszonyok következtében a fogyasztóközönség is éhes, az olcsóbbat nézi, s ezért nem lehet sem nivóról, sem nivófejlesztésről szó. Olyan munkalehetőségekre volna hát szükség, hogy adhassunk valamit a nivóra is. Azután a kissé éhüket-vert nyomdászok némi buzditással tán, de hozzáfognának a művésziesebb, nivósabb munkák előállításához. Azért kell biznunk a jövőben, hogy meghozza az ilyen lehetőségeket.

Hiszen ha csak a mai állapotok annyiban javulnak is, hogy a leszakitott részekkel a normális kereskedelmi forgalom felvehető lesz, csakhamar visszaállitódik a természetellenesen most megakasztott gazdasági egység, a dél és nyugat felé érvényesülési jogosultsággal biró magyar nyomdászat rá fog találni önmagára.

A magyar nyomdászat kérdése kulturális kérdés, a kulturális fölény pedig olyan gazdasági erőtényező, amelynek érvényesülését megakadályozni nem lehet. Ezért kell addig is minden erőnkkel támogatni azt a néhány szakférfiut, akik a magyar nyomdászat régi jó hirnevének áldozatok árán is megőrzői s az el nem mondható jövő fejlődésének letéteményesei.

Minden magyar nyomdász becsületbeli kötelessége őket anyagilag és erkölcsileg támogatni.

Ezekben rejlik a tek. Szerkesztő ur által feltett valamennyi kérdésre a megfelelő válasz.

MOLNÁR MÓR

Az első kérdésre igennel felelhetek. Iparunk lezüllésének jelenségeit lépten-nyomon sajnosan tapasztalhatjuk, kezdve a legegyszerübb üzleti nyomtatványoktól a legdiszesebb, u. n. luxus-nyomtatványokig, az egyszerü napilaptól a több csinnal készülő folyóiratokig. Sajnos, mindegyik — az egy-két kivételtől eltekintve — magán viseli a nemtörődömség, a hamariság jellegzetes vonásait. Az okok többfélék. Legelsősorban az anyaghiány. Iparunk pang, a szennykonkurrencia a legalacsonyabbra szoritja le a nyomtatványok árait, nyomdáink tőkeszegénysége pedig minden ujabb befektetést lehetetlenné tesz. A munkások körében bizonyos erkölcsi süllyedés tapasztalható s a sulyos megélhetési gondok elvonják munkájuknak körültekintő végzésétől. Véleményem szerint elsősorban azzal kell segitenünk e bajon, hogy a nyomdavállalatokat egységes munkaárszabályzat betartására kellene szoritani, hogy ne a minél alacsonyabb árakkal konkurráljanak egymással, hanem valamely munkának szebb, izlésesebb, pedánsabb kiállitásával, melyből aztán önként folyna az, hogy — munkásainknak több idő állván rendelkezésére — a közben némileg fel is ujitott anyagból izlésesebb nyomtatványokat tudnánk készitени. — Szükségesnek tartanám az ország nagyobb városaiban félévenként rendszeresen megismétlődő — szakelőadással, vitaestével kapcsolatos — vándor-nyomtatványkiállitások rendezését. Felszólitandók lennének a Magyar Grafika vidéki kezelői, hogy a kisebb nyomdavárosokat is hivják fel ezeken a kiállitásokon való részvételre. A szakelőadások természetesen belépődijak fizetésével járnának s hiszem, hogy anyagi okok miatt nem kellene aggódni. Igy s csakis igy remélhetjük, hogy iparunk a nemes versenyben kikristályosodva, fel fog emelkedni arra a piedesztálra, mely méltán megilleti a nyomdaipart: a művészetre.

Debrecen NAGY KÁROLY

Az 1. kérdésre a válasz: igen.

A lezüllés jelenségei: nemtörődömség, fásultság, ideges összekapkodás, sajtóhiba, makulatura, izléstelen kivitel, aminek okai: a háboru, a haretér, inség kint, inség itthon, rossz táplálkozás, fütetlen szoba, gyereknek iskolaszer, ruha, az asszony is gyárba jár, este főzni, éjjel mosni, lyukas cipő, veszekedés, minimum árszabály, télikabát stb. A nivót emelhetjük a felsorolt „jelenségek" megszüntetésével. A t. főnök urak ne adjanak az akszidens-szedőnek ugyanannyi dijazást, mint a felrámolónak, hanem l e g a l á b b anynyit, mint egy — lapszedőnek.

NÉVTELENÜL KÜLDETETT BE

Bizony, lezüllöttünk.

Amit a kilencvenes évek pezsgőkedvü szakkulturája fölépitett: romokban hever; az öregebbeknek megingott a hitük abban, hogy az iparművészet és tudományosság mesgyéjét járó becsületes, jó munkával boldogulni lehessen még e hazában, a fiatalabbja pedig félig-meddig vadon nőtt fel.

Ezer a bajunk. Még a kisebbek közül való, hogy szegények vagyunk s magunkra szedtük a szegénység minden bűnét: a hanyagságot, fásultságot, nemtörődömséget. Az erkölcsi energia helyét a „vis inertiae" foglalta el.

Hogy lehetne-e még segiteni? Talán!

Nehéz nyavalyában sinylődik ez a csöppke ország, olyanban, amelynek a sokszorositó ipar hanyatlása, a tömeg-apátia stb. csak egy-egy tünete. Mint például a vérbajnál a gyakori főfájás. Aki a vérbajt aszpirinnel kurálná, kuruzsló volna a neve.

Kuruzslás volna, ha a nyomdaipar sorvasztó betegségét szakoktatási labdacsokkal akarnók gyógyitgatni. A magyar nyomdászat szanálása s esetleges ujabb fejlődése, sőt művészetté magasztosulása elsősorban egy sereg más, jobbára közismert föltételtől függ.

De ez az én ultra-pesszimista föllogásom nem jelenti azt, hogy ne kivánnám az összes szakoktatási lehetőségeknek a mentől hamarább és mentől alaposabban való kihasználását. K ö t e l e s s é g ez a esekélyebb szaktudásu testvéreink, nyomdásztársaink iránt. Aki a „nyomdász" nevet meri viselni s igy tagja a nagy nyomdászcsaládnak, — legyen bár főnök avagy alkalmazott, — e tisztes titulusával kötelességet vállalt magára a család legapróbb tagjaival szemben is. Tanitania, gyámolitania kell őket. Ezt diktálja valami magasabb, tisztultabb etika, amit a kultura eleje körül haladó nyomdásznak elvégre illik megértenie. Az az igazán becsületes ember, — mondta egyszer, talán negyven esztendeje, Apponyi Albert gróf — aki többet ád vissza a társadalomnak, mint amennyit ő kapott tőle.

Hogy milyen legyen a szakoktatás: ez már részletkérdés. Nagy

TELEFONSZÁM: 21—91 ALAPITVA 1885. ÉVBEN

FUCHS DÁVID GRAFIKAI SZAKÜZLET ÉS GÉPKERESKEDÉS BUDAPEST VI, ARADI-UTCA 22

NAGY RAKTÁR
MINDENNEMŰ GRAFIKAI ANYAGOKBAN, KIFOGÁSTALANUL
JAVITOTT HASZNÁLT GÉPEKBEN

HASZNÁLT GÉPEKET BÁRKINÉL MAGASABB ÁRAKON
VÁSÁROL, ESETLEG ANYAGOKRA BECSERÉL

KÜLÖN OSZTÁLY TELJES NYOMDABERENDEZÉSEK
VÉTELÉRE, ELADÁSÁRA, ILLETVE BERENDEZÉSÉRE

városban ezrével tolakodik elénk tanulmányi példa, pozitiv és negativ egyaránt. Szerény nézetem szerint a legkardinálisabb kérdés az: vannak-e tanulni akaró és tanitani tudó nyomdásztársaink? Ha igen: a régebbi tapasztalatok fölhasználása mellett akár negyvennyolc óra alatt is nyélbe lehetne ütni bizonyos ágazatu szaktanfolyamokat.

NOVÁK LÁSZLÓ

Osztjuk azt a nézetet, hogy a magyar könyvnyomtatás és grafikai iparok művészi szinvonala alábbszállott.

A züllésnek jelenségeit — főképen a vidéken — abban látjuk, hogy a t. főnök urak — tisztelet a kivételnek — a nyomtatvány előállításához időt nem adnak, vagyis mi hiába akarnánk gondot forditani a kezünkbe került munkára, azonban, amikor a kéziratot kézhez kapjuk, ugy megkapjuk az utasitást is egy meghatározott időre, aminek következtében kényszeritve vagyunk a munkát csak minél gyorsabban elkésziteni, ennélfogva nem fordithatunk kellő gondot a nyomtatvány előállitására.

A lezüllés főoka azonban az, hogy a t. főnök urak nem gondoskodnak anyagpótlásról, nem reszkiroznak egy fillért sem betüanyagra, amire nagy szükség volna, amennyiben a háboru alatt a betükészletek tönkre tétettek, ugy hogy például nálunk alig akad nyomda, amelyben a legkisebb nyomtatványt is egy betüfajból lehetne előállitani, mindenesetre kiemeljük, hogy kizárólag Sátoraljaujhelyről beszélünk.

A szakoktatásra a vidéken nagy szükség volna, azonban alig hisszük, hogy azt a mai viszonyok mellett megfelelően lehessen megoldani, amennyiben a főnök urak szükkeblüségét ismerve, aligha fognak hozzájárulni oly szakmai oktatáshoz, mely őket megterhelné, mi szintén nem tehetjük ezt meg, amennyiben az ujabb megterhelést aligha birnók el, habár szivesen járulnánk hozzá. Amennyiben ez keresztülvihető volna, megoldhatónak csak ugy gondoljuk, ha legalább is évente háromszor egy szaktársat küldenének ki, aki minden alkalomkor legalább is négy-öt napig tartózkodna itten és kellő oktatásban részesitené a sátoraljaujhelyi szaktársakat, egyben a főnök urakat is felkérné, hogy több gondot forditsanak a kiadott munkákra és ezzel talán sikerülne véget vetni a vidéki hajrá-munkának.

A szakoktatást legcélszerübben véljük megoldani a Gyürei szaktárs által tett javaslat szerint.

Sátoraljaujhely

ÖTVÖS L. LÁSZLÓ

Iparágaink lezüllését illető véleményüket én is osztom s ennek jelenségeit abban látom, hogy a termelés általában silányabb a békebelinél.

Ennek okai elsősorban a sulyos viszonyok, amelyek megnehezitik a munkás számára azt, hogy magát tovább képezze. A sulyos kenyérgondok eltompulttá teszik a muakást, ambicióját nem serkentik. Másodsorban annak tulajdonitom, hogy a kari becsületérzés a nyomdászokban alábbszállt; igen gyakran selejtes munkát adnak ki kezükből, a gyors meggazdagodás vágya sok nyomdászt keritett hatalmába. Harmadszor az álügynökök üzelmeinek, amire cikkeimben többször rámutattam.

Ezeken a szomoru jelenségeken az álügynökök kiirtásával segithetnénk, az impresszum-kérdés megoldásával, szaktanfolyamok rendezésével, amelyek elvégzése esetleg prémiummal járna. A szaktanfolyam költségeit természetesen a főnökök viselnék és azon esetleg jeles iparmüvészek, mütörténészek is előadnának (l. a könyvkereskedők továbbképző tanfolyamát!).

Rendezni kellene szakelőadásokat a nyomdászok számára, az egyetemi szeminárium-rendszer elve szerint (egy oktató köré csoportosuló kevésszámu tanulóval s ezek az előadások esetleg gyakorlati képzéssel is össze lennének kötve), ugyanilyen előadásokat kellene rendezni ismert, közéleti kiválóságok, a nyomdászszakma legkitünőbbjeinek bevonásával.

PÁPAI ERNŐ

A legteljesebb mértékben osztom azt a felfogást, hogy a magyar könyvnyomtatás és grafikai iparok művészi szinvonala alábbszállott, a szakmák lezüllöttek és elmaradtak a külföldön tapasztalható haladástól.

A lezüllésnek a jelenségeit az 1914-ben kitört háboruban vélem feltalálni. A világháboru oly intenziven lekötött minden energiát, hogy másra, pl. szakmai előhaladásra nem is lehetett gondolni. A nyomdai munkásságnak pedig minden gondolatát az ebből származó megélhetési nehézségek foglalták és foglalják le ma is.

Legelsősorban is az életnivó emelésével kell szanálni ezt a szomoru helyzetet. Mihelyt megszünt a holnapi kenyér beszerzésének a gondja, a nyomdai munkásság ismét meg fogja találni régi ambicióját, szakmaszeretetét.

A kaposvári nyomdászok kiválóbbjai — a főnökök engedélye után — a helyi nyomdákban fognak gyakorlati előadásokat tartani a legelemibb dolgoktól kezdve. Egyébként a szakoktatást csak egységes, központból irányitott terv szerint vélem megoldhatónak.

Kaposvár

PINTÉR LÁSZLÓ

Hogy a magyar nyomdaipar művészi szinvonala alábbszállott, az konstatálható. Ez azonban valamennyi háborus ország közös sorsa lett és csak az utóbbi években kezdett fellendülni ott, ahol erre megfelelő légkör volt. Ha ennek okait kutatjuk, akkor előtérben látjuk a lelki depressziót és a gyomorkérdést, melyek minden ambiciónak kerékkötői. Ott, ahol e jelenségek enyhülnek, fejlődés tapasztalható. Másrészt az okok a nyomdák felszerelésének lezüllöttségében, de különösen a nyomtatványrendelők lefokozott igényeiben, vagyis takarékosságában keresendő.

KLEIN ERNŐ GÉPMŰHELYE
BUDAPEST VII, ISTVÁN-UT 4. TELEFONSZÁM JÓZSEF 72-39

ÁLLANDÓAN RAKTÁRON TART UJ ÉS JAVITOTT SZAKMABELI GÉPEKET
HASZNÁLT SZAKMABELI GÉPEKET VESZ ÉS BECSERÉL

BOHN & HERBER, WÜRZBURG
GYORSSAJTÓGÉPGYÁR ÉS VASÖNTŐDE MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELŐJE

GÉPJAVITÁSOKAT, GÉPSZERELÉSEKET, GÉPÁTALAKITÁSOKAT ÉS
TRANSZMISSZIÓBERENDEZÉSEKET SZAKSZERÜEN ÉS PONTOSAN ESZKÖZÖL

VIDÉKEN ÉS MEGSZÁLLT TERÜLETEKEN GÉPSZERELÉST VÁLLAL ÉS PONTOSAN ESZKÖZÖL

AUTOGÉNHEGESZTÉS

Ha a fenti okok megszünnek, — ami esetleg évekig is eltarthat — a nyomdaipar nálunk is a régi színvonalra fog emelkedni, addig azonban a talajt elő kell készíteni és pedig a régi recipe szerint: szakoktatással, kiállításokkal, felolvasásokkal és tanulmányi kirándulásokkal egybekötve.

Ennek előkészítésére, illetve megvalósítására egy független, tisztán szakmafejlesztési célzattal alakítandó bizottságot tartanék hivatva, mely valamennyi grafikai iparágakat magában foglalná és tagjai főnökökből, munkásokból és grafikus művészekből állana. E bizottságnak legfontosabb feladata volna a bécsi Lehr- und Versuchanstalt mintájára az állami szakiskolát létrehozni. A mai viszonyok között ennek a kérdésnek végleges megoldása csak állami támogatással lehetséges.

PRÜNER ARNOLD

Nézetem szerint a grafikai iparok művészi színvonala az ugynevezett tömegmunkáknál süllyedt, mert papir, festék és kötési anyagok terén nagy visszaesés mutatkozik. Ezzel szemben örvendetes emelkedés tapasztalható az amatőr-kiadványok terén. Egyes kiadók áldozatkész bátorsága egész sorát létesitette az olyan grafikai termékeknek, melyek a békebeliekkel nemcsak versenyezhetnek, hanem azokat tul is szárnyalják.

A grafikai ipar ezen tiszteletreméltó munkája nálunk is, külföldön is egy komoly betegségben szenved: gondos és helyes kifejezésü rajzok helyett nem egyszer az elrajzolás modern álművészetének ad hajlékot. A közönség — sajnos — behódol ennek a rossz divatnak és művészetnek fogad el mindent, ami ujszerü és ami az amatőrség köntösében jelentkezik.

Az elrajzolásnak ez a kultusza korunknak egy sajnálatos kórtünete, melynek leküzdésében jó irányu szakoktatásnak, amely az egész vonalon az egyszerünek és igaznak becsületét igyekszik helyreállitani, fontos szerep juthat.

RANSCHBURG VIKTOR

Tagadhatatlan tény, hogy a magyar könyvnyomtatás és grafikai iparok művészi színvonala az utóbbi években lényegesen alábbszállott és a külföldön tapasztalható haladástól nagymértékben elmaradt, ami abban nyilvánul meg, hogy művészi kivitelü, avagy akár csak a szép jelzőt kiérdemlő, Magyarországon készült nyomtatvány alig kerül a szemünk elé, de ez természetes következménye annak, hogy az utóbbi években a külföldtől majdnem légmentesen voltunk elzárva és igy nemcsak az időközben a szakma terén észlelt ujabb technikai vivmányokkal nem ismerkedhettünk meg, de még a régi békebeli anyagok és szerek kifogyván, mindenféle pótanyaggal vagyunk kénytelenek kisérleteznl, ami természetesen csak a minőség rovására történhetik. Azonkivül gazdasági helyzetünk is megmagyarázza ezen lezüllést, mert ipari és kereskedelmi vállalkozás nincsen, ebből folyólag feleslegessé válik a szebb és jobb kivitelü nyomtatványok szükséglete és ha akad is néha-néha egy valami különlegeset kivánó rendelő, akkor annak számolnia kell azzal, hogy a mai festék-, anyag- és papirárak rendkivüli drágasága mellett ilyen szebb kivitelü, több szinben és jobb papiron készült nyomtatvány tetemes összegbe fog kerülni. De mivel mód, de még alkalom sem kinálkozik jobb kivitelü munkák előállitására, mert még a hatósági üzemek vezetői is inkább azt nézik, hogy a nyomtatványok olcsók, mint azt, hogy csinosabb kivitelüek legyenek, — mindez bőven magyarázza szakmánk hanyatlásának okát.

A hanyatlás megállitására és a fejlődés megindításához szükségesnek vélem, hogy a fiatalabb nyomdász-generáció, szedők és gépmesterek egyaránt, minden kinálkozó alkalmat ragadjanak meg, hogy szakmájukban tovább fejlesszék magukat, amihez anyagot találnak a régebbi szakkönyvek és szakfolyóiratokban, de különösen a Magyar Grafika eddig megjelent számaiban, valamint a Magyar Nyomdászat ujból megindítandó füzeteiben, amig egy célszerüen vezetett szaktanfolyam nem ad majd módot arra, hogy a tanulnivágyók s a tanulásra fogékonysággal birók megtalálják mindazt, ami a továbbfejlődésre szükséges, de addig is módot kellene találni és nyujtani a tanulnivágyók részére, hogy mindaz, ami a szakma fejlesztéséhez szükséges, hozzáférhetővé tétessék azáltal, hogy a sok viszontagság után még mindig található lelkes és önzetlen szakférfiak tudásukat és tapasztalataikat nyilvánosságra hozhassák; mert nézetem szerint kötelessége mindenkinek, amit szakmai téren tanult és tapasztalt, tovább adni és közkincsé tenni, szakmánk iránti szeretetből, aminek bőséges jutalmát találhatja azután abban, ha fáradozásai gyümölcseként haladást és fejlődést tapasztal. Igaz, hogy ez nagyon nehéz feladat most, amidőn a mindennapi falat kenyér megszerzése a legnagyobb gondot okozza ugy annak, aki tanitani, mint annak, aki tanulni akar, de ezt az áldozatot meg kell hozni mindkét részről, mert erre kötelez mindenkit a szakmájához való tartozandóság.

A szakoktatás kérdése ugy volna megoldható, hogyha a Főnökegyesület karöltve a munkásság egyesületeivel, vagy akár egy alkalmi társulás utján, avagy ezek együttesen, a magyar kormány és a főváros hatóságának hathatós támogatásával, — de minden körülmények között — létesüljön egy szerv, mely a gyakorlati szaktanfolyamok tartását lehetővé tegye, a költségek előteremtéséről gondoskodjék és a tanulnivágyók igényeit kielégitse; ez nagyban hozzájárulna a magyar könyvnyomtatás és rokonszakmák színvonalának emeléséhez.

SARLÓS LAJOS

Igenis az a véleményem, hogy a magyar könyvnyomtatás művészi színvonala alábbszállott és nem tudott a külföldi haladással lépést tartani. Bizonyos, hogy az utolsó években is láttunk egyes művészien elgondolt és elkészitett nyomtatványokat, viszont a könyvpiacra került könyvek nagyobb része egészen primitiv kivitelü.

Ezt a sajnálatos tényt azon körülménynek tulajdonitom, hogy

HARTMANN VILMOS
PAPIRKERESKEDELMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST
VI. EÖTVÖS-UTCA
9

KÉPVISELETEK:

Leykam-Josefsthal Papirgyári Részvénytársaság

*

Pitteni Papirgyári Részvénytársaság

*

Rózsahegyi Cellulose- és Papirgyár Részvénytársaság

*

Heinrichsthali Papirgyári Részvénytársaság

*

Roeder Gusztáv és Társa papirgyár

*

RAKTÁRON TART MINDENNEMŰ PAPIRMINŐSÉGEKET

a háboruban és még sokkal inkább a háboru utáni forradalmas években természetszerüen stagnált a háborus iparok kivételével minden ipar. A munkások egyrésze nem dolgozott, a nyomdák csak nélkülözhetetlen nyomtatványokra kaptak megrendeléseket, a könyvek előállitási költsége olyan drága volt, hogy elsőrendü anyagról alig lehetett egy-két kiadásnál szó és ezzel párhuzamosan a kivitelre sem fektettek sulyt. Költséges fényüzési nyomtatványokkal vagy diszmüvekkel igy alig találkozhatunk. Segiteni a bajon csak a viszonyok javultával lehet. Iparunk visszamaradottsága egyes-egyedül szomoru gazdasági viszonyainknak tulajdonitható és igy gyökeres segitséget Csonkamagyarországon hamarosan nem is remélhetünk. Az utolsó években annyira lekötötték a főnököket és a munkásokat a létfentartás gondjai, hogy a szakmafejlesztésre hiányzott az energia.

Szakoktatással sokat javithatnánk a magyar nyomdaipar elmaradottságán; a szakoktatás kérdését azonban csak főnökök és munkások programszerü együttmüködésével vélem megoldhatónak.

SCHULMANN IGNÁC

Az első kérdésre igennel felelek, mert a nyomtatványokon észlelhető kapkodó jelleg, irányitás nélküli tervszerütlenség ezt igazolják. Ennek oka egyrészt a magas nyomtatványárakból kifolyólag fellépett erős konkurrencia, amely „igen sürgős" jelszóval igyekszik jobbizlésü kartársaitól a munkát elharácsolni, másrészt a legutóbbi évek deprimáló hatása.

A szakmaszeretet fölélesztésével, szakoktatási, szemléleti és gyakorlati uton lehetne csak e bajon segiteni. Fel kell ébresztení a munkaadókban a szép munka utáni vágyat. Szakelőadásokat, kiállitásokat kell rendezni és városonkénti vegyes (segéd—főnök) szakoktatóbizottság felállitásával, gyakorlati órák tartásával lehetne a szakoktatást elő nozditani.

Győr

SCHWARCZ FERENC

Saját tapasztalatom és nyomdatermékek iránti állandó érdeklődésem alapján teljes határozottsággal állithatom, hogy a háboru előtti években igen magas nivón állt magyar nyomdaipar ma igen alacsony fokon áll.

Ez a jelenség általános és — egyes kivételektől eltekintve — főként a nyomdatermékek minőségbeli kivitelének izlést nélkülöző voltában, silány technikai megoldásában nyilvánul meg.

Ennek a sülyedésnek az okát abban látom, hogy szaktársaim nagyobb része szakmája irányában kevés érdeklődést tanusitott, sőt sokan akadnak közöttük olyanok, akik szaklapot soha kezükbe nem vettek oly célból, hogy szakbeli tudásukat bővitsék.

Kivánatos volna tehát, hogy a Grafikai Főnökegyesület megtenné a szükséges lépéseket egy nyomdaipari szakiskola létesitése érdekében s ezzel egyidejüleg érintkezésbe lépne különböző szaktársi egyesületeinkkel, amelyek az ezt illető programnak közös munkával való kidolgozására hivatottak.

Egy ilyen nagyszerü testületi közreműködésnek meg kellene hoznia a kivánatos eredményt s belátható időn belül a szakoktatás rendszeresitésének ügye a helyes utra terelődne. Ebben a fontos munkában való részvételre hivatottak: a Grafikus Művezetők Társasköre, a Korrektorok és Revizorok Köre, a Hirlapszedők Köre, a Magyar Grafika és a Magyar Nyomdászat szerkesztőségei.

A tanitás irányitását tehetséges szakemberekre kell biznunk, akik mellett olyan jól bevált tanitó erőknek kellene dolgozni, akik kipróbált működésre tekinthetnek vissza.

Végül nagy horderejü volna, ha szaklapjaink feladatukul tüznék ki az eddig is szépen kultivált pályázat-kiirást nagyobb mérvben folytatni s ezeknél főleg a tiszta tipografiai kiviteleknek előnyt nyujtani. Igy remélni lehetne nemcsak a munkakedv emelkedését, hanem a magyar nyomdaipar nivójának fokozatos javulását is.

SPITZ ADOLF

Jelenleg a könyvnyomdászat (és még egypár iparág) egy szétesett hordóhoz hasonlit, amelyről az idő levert minden abronesot. Ujból való összeállitásával foglalatoskodik ugyan egypár hozzáértő ember, mégis az a fura dolog esik meg az egésszel, hogy amikor a hordó már teljesen kész, még mindig üres.

Mi volna itt tehát más a teendő, mint hozzáfogni tanitani; a tanitást pedig a tanitóknál kezdeni. Itt azonban egy nagy baj van, a tanitó jelenleg áldozatot nem tud hozni, mert nincsen miből . . . minélfogva azonnali megoldás csak az lehet, ha a székesfőváros a beállitandó szakerők javadalmazását az illetékes főnökök arányaival egészíti ki mindaddig, amig az iparoktatás legközelebbi revizióját egy törvényes tanoncoktatási alapot nem teremtenek és azt részben a munkaadókkal tartatják fenn, akár van tanulójuk, akár nincs. Ha pedig ebből kifolyólag az üzemek nem fognak tanulókat felvenni, ugy hozzá lehetne fogni végre egy végleges tanoncnevelési törvény megteremtéséhez. A könyvnyomdai munkásság másik része pedig siessen az iparmüvészeti iskolába beiratkozni, ahol ha rendet teremtenek, nagyon sokat lehet tanulni, amihez az akaráson kivül nem kell más.

SZABÓ ISTVÁN

A technikai haladást illetőleg ugy az üzemek, valamint a munkásság egyaránt elmaradt azon érthető okból, mert az utolsó hét év ilyen irányu eredménye ugyszólván ismeretlen előttük.

A szakma lezüllését én az üzemek felszerelésében és az ifjabb generáció — az utolsó 8—10 év felszabadultjainak — tapasztalatlanságában látom. Az előbbieken egyelőre nem lehet változtatni, az utóbbiakon oktatással.

A szakoktatást illetőleg: A szerkesztőség hivja össze a szakma legjobb erőit, különös tekintettel a tanitási képességre, ezek dolgozzanak ki egy céltudatos tervezetet kezdőkre, haladókra és a szakma egyes ágainak egymásrautaltságára való tekintettel. Ha ez megvan, — ez szerintem a legnehezebb, — a pártfogók majd jelentkeznek, ha a tervezetből kiviláglik annak hasznossága.

Mindig szolgálatra kész hive

SZÉKELY ARTUR

Amilyen arányban alábbszállott és elzüllött Magyarországban az iskola, a tudomány, a müvészet, az ipar, a kereskedelem stb., épp oly arányban lehanyatlott és lezüllött a magyar könyvnyomtatás és a grafikai iparok müvészi szinvonala. A lezüllésnek jelenségei és okai előttünk folynak s igy fölöslegesnek tartom, hogy azokra rámutassak.

Azonban valamivel bővebben kivánok nyilatkozni a magyar grafikai szakoktatásról, illetve a tanoncképzésről. A grafikai szakoktatás a háboru előtt sem állott azon a magaslaton, amint azt a magyar grafika jogosan követelte volna. Budapesten decentralizálva négy iskolai épületben voltak elhelyezve az ugynevezett sokszorositó szakirányu iparostanonc-iskolák, ahol mintegy négyszáz tanoncnak kellett volna szakszerü kiképzésben részesülnie. Azonban ezek az iskolák csak keretek voltak, tartalom nélkül. Nem történt intézkedés, milyen előképzettségü tanulók vehetők fel a sokszorositó szakirányu tanonciskolába, nem gondoskodtak szakszerü tananyagról s még kevésbé szakelőadókról. A tanoncok nevelésével és továbbképzésével egyáltalán nem is foglalkoztak.

1911-ik évben történt az első apró lépés előbbre. Előterjesztésemre a fővárosi tanács szakelőadókat alkalmazott a sokszorositó tanonciskolában. Ezek a szakelőadók intelligens magyar segédek voltak, akik magyar nyomdaműhelyekből kerültek ki.

1912—13-ik iskolai évben a VI. ker. lovag-utcai sokszorositó szakirányu iparostanonc-iskola vezetősége memorandumban foglalta össze azokat a feltételeket és követelményeket, amelyek a modern grafikai szakirányu iparostanonc-iskola megteremtését célozzák, amelyben a főváros, az állam s a főnökegyesület ugy a terhekben, valamint az irányitásban egyformán kivették volna részüket és teljesitették volna hazafias kötelességüket.

A modern grafikai szakirányu iparostanonc-iskolának feltételei a következők:

1. Központi iskola. 2. A tanonc előképzettségének meghatározása. 3. Délutáni oktatás. 4. Tananyag megállapitása. 5. Szakelőadók alkalmazása. 6. Tanműhelyek. 7. Tanoncotthon (nevelés). 8. A tanoncot az iskola szabaditja fel. 9. Továbbképzés. 10. Az iskola irányitása.

Ezvel a memorandummal foglalkoztak egy ankéten a miniszter kiküldöttje, az ipariskolai főigazgató, az iparmüvészeti iskola igazgatója, a főváros kiküldöttje, a Budapesti Grafikai Főnökegyesület kiküldött képviselői s más érdekelt grafikai egyesület képviselői. A memorandumban foglaltakhoz mindannyian lelkesen hozzájárultak és elhatározták, hogy azt a főváros tanácsához felterjesztik. Ez meg is történt. 1914-ben kitört a világégés. Az ötéves háboru elpusztitotta vérünket, kulturánkat, gazdaságunkat, józan eszünket. Vele elpusztult a modern grafikai szakirányu iparostanonc-iskola megteremtésének gondolata is.

A sokszorositó szakirányu iparostanonc-iskola visszafejlődött. Az 1911-ik évben elért eredmény is eltünt. Az uj politikai kurzus nem türte a szakelőadókat a sokszorositó szakirányu iparostanonc-iskolában és elbocsátotta azokat. A grafikai szaktanitás ismét laikus elemi iskolai tanitók kezébe került.

Addig, amig nem az ügy iránti őszinte szeretet irányitja Budapest főváros ipari tanügyét, addig a magyar könyvnyomtatás — a grafikai iparok — és a grafikai szakoktatás szinvonalának emeléséről beszélni sem lehet.

SZÜCS JENŐ
szföv. ip. tan. isk. igazgató

Osztom azt a felfogást, hogy a magyar könyvnyomtatás és grafikai iparok müvészi szinvonala alábbszállott, a szakmák lezüllöttek és elmaradtak a külföldön tapasztalható haladástól.

A lezüllés jelenségeit a nagy fáradsággal összehordott technikai ismeretek és könyvmüvészeti irányelvek feledésbe merülésében, a természetes tipografiai stilus ellen való, mind általánosabbá váló

HANS WUNDER
G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg
KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR
Fekete és szines festékek. Könyvkötőfestékek
Legjobb minőségü „Germania" hengeranyag
Különlegességek:
„Gloria" festékoldóanyag,
meggátolja a festék lehuzódását.
Fénykék „Perga".
„Seccol" gyorsszáritóanyag.
Wunder-fekete, fénylik és gyorsan szárad.
Vezérképviselőség és egyedüli raktár:
GOLDSTEIN ADOLF UTÓDA
Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95

vétkezésben, a fiatalság szakbeli dolgokban való kétségbeejtő tájékozatlanságában látom.

E jelenségeket a materiális lezüllésnek, a szakbeli és művészeti érdeklődés háttérbe szorulásának az elemi exisztenciális kérdések mögött, a háborus pszichózisnak, a nyomdászati szakirodalom (Magyar Nyomdászat és Grafikai Szemle, Magyar Nyomdászok Évkönyve) többesztendős ájultságának, a szaktanfolyamok szünetelésének tulajdonitom.

E bajokon a szakfejlesztés eszméjének mindenütt való propagálása, szaklapjaink támogatására való folytonos buzditás, grafikai estélyek (pl. temesvári módra: kéthetenként teával és szakfelolvasással), szakelőadások, szakkiállitások és szaktanfolyamok rendezése által lehetne segiteni.

Minthogy az inasoktatást a most életben lévő törvény kizárólag a községi hatóságok jogkörébe utalja, az uj, különben sem kifogástalan ipartörvénytervezet törvénnyé válásának ideje pedig bizonytalan: egyelőre csak szaktanfolyamok és előadási ciklusok rendezésére szoritkozhatnánk, nagyjából olyan formában, amint a Szakkör 1904/5/6. tanfolyamai rendeztettek. Az ilyen rendszerü szakoktatás — egyelőre főként elméleti és szemléltető alapon — ugyszólván rögtönösen megvalósitható; nem kell hozzá egyéb, mint egy kis buzgóság és jóakarat, no meg tárgyilagosság az összes érdekelt tényezők részéről.

TANAY JÓZSEF

Legkevésbé sem osztom a felfogást, hogy a magyar könyvnyomtatás és grafikai iparok művészi szinvonala alábbszállott, a szakmák lezüllöttek és elmaradtak volna a külföldön tapasztalható haladástól. Az a néhány nyomda, mely a magyar nyomdaművészetet reprezentállja, ma is épp ugy áll hivatásának magaslatán, mint annakelőtte. Azt ellenben elismerem, hogy a nyomdák zöme a multban is, most is szomoru tájékozatlanságban senyved.

Mig más szakmában a termelés minőségének javitása minden kisüzemnek, minden gyárnak főcélja, addig a nyomdaiparban ez a legmellékesebb szempont. A magyar nyomdászok csak árlenyomásban tudnak versenyezni, kvalitásban nem.

Ötletszegények a nyomdatulajdonosok. Azt hiszik, hogy nyomdájukat csak ugy tudják üzemben tartani, ha órákhosszat előszobáznak kisebb-nagyobb munkák elnyeréséért, mint a fővárosiak teszik, vagy pedig ujságot nyomnak és politikai pártokkal kacérkodnak, mint a vidékiek teszik. Mindkettőnek eredménye pedig az ipar lezüllése.

Hogy szakmájában tökéletesedjék, minden nyomdának biztos bázisra kell helyezkednie, vagyis a fentebb emlitett módok helyett más módot kell találnia arra, hogy gépei állandóan mozoghassanak. Csak ugy nyerhet biztos bázist a nyomda, ha nem 20—30, vagy 100, vagy 200 rendelője szeszélyétől függ életlehetősége, hanem ötletes vállalkozásokkal emancipálni tudja magát a konkurrenciától s mindentől függetlenül ő maga szabhatja meg termékeinek az árát.

A szakoktatásra egyedül a főnököknek van szükségük. Ha ők értik a mesterségüket, munkásokat könnyü szerrel nevelhetnek maguknak. Ha még oly kitünő szakerő is a munkás, egy szakmáját nem értő, vagy a szakmájáért nem lelkesedő főnök vezetése alatt nem fejtheti ki tehetségét. Ellenben a gyenge munkásba is bele lehet oltani a szakmája iránti szeretetet és érdeklődést, lehet tökéletes munkássá avatni, ha a főnök tudásban és ambicióban előljár jó példával.

A munkásnak nincs szüksége szakiskolákra, mert a jól felszerelt s hozzáértő vezetés alatt álló nyomda többet használ minden szakiskolánál.

A főnök számára azonban előadássorozatokat kellene tartani, amelyekből kedvet meritene a mesterségéhez és megtanulná, hogy Gutenberg nem azért találta fel e nemes mesterséget, hogy annak XX. századbeli művelője politizáljon, avagy éhesen vesse rá magát a legkisebb nyomtatványkoncra is, hanem azért, mert az emberiséget a legnagyobb istenáldással, a nyomtatott betüvel akarta megajándékozni. Megtanulná ebből, hogy a „könyvnyomtatás" elnevezés alatt nemcsak a röpcédulák, plakátok, hivatalos blanketták és boritékok nyomását értjük, de odasorozunk még nagyon sok olyan fogalmat is, amely a legtöbb nyomdász részére örökre terra incognita marad.

Békéscsaba

TEVAN ANDOR

Az első kérdésre határozott feleletet adni nagyon nehéz. Szakmánk lezüléséről általánosságban nem beszélhetünk. Vannak szaktársak Budapesten, mint a vidéken, kiknek a munkái megütik azt a művészi szinvonalat, amelyen a háboru előtt álltunk, sőt magasabbra is emelték, azonban ilyenek nagyon kevesen vannak. Külföldtől elmaradtunk, ennek okát abban látom, hogy Németországban — habár a háboru borzalmait együtt szenvedtük — a háboru alatt is megjelentek szaklapok, melyek az uralkodó irányt megmutatták. Nálunk csak a mult évben jelent meg a Magyar Grafika és irányváltoztató munkája részben nagyon üdvös volt, részben azonban kilengésekre adott alkalmat. Mindezekhez hozzájárul a siettetése a munkának, ami mindenesetre nagyon hátrányosan hat a szépen készitendő munkákra. A munkásság nehéz megélhetése, a kenyérszerzés gondja, a nagyon rossz anyagi viszonyok, mind nagy szerepet játszanak, ha a lezüllés okait keressük. A munkás azelőtt ha tovább akarta magát képezni, nagyon könnyen megtehette igen kevés áldozattal, most ezt nem teheti meg, mert első gondja az erő fentartása.

A nyomdásznak állandóan tanulni kell, hogy lépést tarthasson a haladó korral, ezt csak ugy teheti meg, ha az életszinvonalát arra a fokra emelik, amelyen a háboru előtt volt. Ha ezt eléri, akkor nem csupán a kenyérkérdés fogja állandóan foglalkoztatni, hanem a szakmáját annak fogja tekinteni, ami a boldogulásának egyedüli előmozditója és fentartója.

Ha már ezen a ponton áll a munkásság, a szakiskolák szinte maguktól fognak megnyilni, mert a munkások nem szorulnak senki anyagi támogatására. Minden törekvő fiatal és idősebb munkás is igyekezne tanulni, hogy minél csinosabb és művésziesebb munkát állithasson elő. A szakoktatást az iparostanonc-iskolában is meg kellene kezdeni rajzzal és szemléltető oktatással, a nyomdászatban jártas oktatókkal. Az ujonnan felszabadultakat továbbképző tanfolyamokon a nyomdászat egyes részletkérdéseivel alaposan megismertetni, a szépérzéket fokozni s fejleszteni. Vándorkiállításokat rendezni, a kiállitott nyomtatványok s rajzok készitésének megmagyarázásával. Szakmánk átlagos nivója csakis ilyen módon kerülhet egy magasabb művészi szinvonalra. Ennek elérésére csak az első lépés nehéz, a többit nagyon csekély buzditásra — s az emberi természet elégedetlenségére visszavezethető fokozatos fejlődésre — könnyen elérhetjük.

Sopron

TREMMEL MIHÁLY és L. J.

Az 1-sö pontra vonatkozólag: A grafikai iparok sülyedését mi sem bizonyitja jobban, mint a mai plakátok, illetve nyomtatványok ugyszólván primitiv mivolta.

Ennek a lezüllésnek jelenségeit megtalálni nagyon sokfelé lehet, egyik legfőbb és nagyon nyomós oka szerintem az, hogy a grafikai munkások ugyanecsak nivónkon aluli módon élnek, hogy ugy fejezzem ki magam, a háboru után többé-kevésbé megesökönyösödtek, szakmájuk iránti vonzalmuk, szeretetük is alábbszállott. Azon egyszerü okból kifolyólag, hogy a mindennapi rettenetes gond még a műhelyben is kisért, a munkaasztal mellett éppen ugy, mint a szedőszekrény mellett, részben nem csodálható tehát, hogy iparunk oda sülyedt, ahol ma áll s mi több, ezen állapot megszünése huzamos ideig nem is várható.

Ezen állapot sürgős megszüntetése szerintem csak ugy lehetséges, ha a főnöki kar nem huzza-halogatja, hanem minél előbb odajuttatja a grafikai munkásokat, ahol háboru előtt voltak, illetve legalább megközelitőleg olyan szinvonalu béreket ad, amelyek megütik a létminimumot. Ugyanakkor a nyomdászszervezettel karöltve meg kell csinálni a szakmaközi bizottságot, melynek egyik legfőbb feladata lenne kötelezővé tenni az ujonnan felszabadultak továbbképzését legalább egy évig s ennek anyagi részét legalább 75%-ban a főnöki kar tartozna fedezni s ugyszintén a tanműhelyt is rendelkezésre bocsátaná s ez a tanműhely állitaná elő a szaklapot is, mely igy olcsóbbá lenne. Szerintem a főokokat megtaláltam, a drága betüanyag, meg efféle kifogás, az mind mellékkérdés, a legigazabb mindenkor az, hogy a hosszu halogatásnak nemakarás a vége! Pedig ma nekünk, magyar nyomdászoknak nagyon, de nagyon sokat kell mutatni s még többet kell tanulni, mint valaha.

Debrecen

TRUNKÓ BARNABÁS

Osztom azt a felfogást, hogy a magyar könyvnyomtatás és grafikai iparok művészi szinvonala alábbszállott, a szakmák lezüllöttek és elmaradtak a külföldön tapasztalható haladástól.

A lezüllés jelenségeit a vidéki nyomtatványok teljesen primitiv, a fővárosiak pedig félig primitiv kiállitásában látom.

E jelenségek okait elsősorban és főleg a szakképzettség hiányos voltában, amivel velejár a művészetekben, technikában való járatlanság, az izlés hiánya, a tökéletes nyomdai termék előállításához szükséges tudás hiánya, mely tudásra feltétlenül szükség van, hogy megitélhessük, milyen szedésre, milyen papirra, milyen nyomási eljárásra, festékre, gépre, klisére, rajzra, retusra, kötésre stb. van szükségünk, hogy az elkészitendő nyomdai termék szép, izléses, tökéletes legyen és ne csak a rendelőt elégitse ki, hanem széles körökben ösztönözze az embereket ilyen nyomtatványok rendelésére.

Másodsorban a mai nyomasztó gazdasági helyzetnek, amikor a munkát előállitani hivatott tényezők, azok is, akiknek tudása esetleg kielégitő volna a kellő izlésü nyomdai termék előállitásához, anyagi gondokkal terhelten, kedvüket vesztve, teljesen érzéketlenek a kezük alá kerülő munkával szemben; nem ösztönzi őket semmi, hogy a tucatemberek tudásán felül emelkedő képzettségüket beléöntsék a reájuk bizott termék sikeres megalkotásába.

Harmadsorban a sok helytelenül gondolkozó vezetőnek, kik a müintézetek élén állva, a vállalatok csak materiális oldalával törődve, annak művészies kiépitésére nem áldoznak semmit.

Negyedsorban tulajdonitom a fennálló helyzetet a főnökök és alkalmazottak közt immár hét éve tartó egyoldalu tevékenységnek, mely abban leli egyedüli erőkifejtését, hogy egymás gazdaságpolitikai erejét összemérve, a szakma boldogulását egyedül abban látják

WEISZ MÁRTON
MINDENNEMŰ
IRÓ- ÉS NYOMÓPAPIROK
NAGYBANI ELADÁSA
PAPIRÁRUK GYÁRI RAKTÁRA
TELEFON: 97-37
BUDAPEST V, BÁLVÁNY-UTCA 19
SÜRGÖNYCIM: WEISZPAPIR BUDAPEST

sikerre vezetőnek, ha egy-egy félesztendei tárgyalás után sikerül egy rövid időre szóló, egyik félt sem kielégítő kollektiv szerződést kötni, mely csak a felek pillanatnyi gazdasági erejében találja a vagy jobbra vagy balra való előnyösségét, szóval csak a hatalomra van felépitve, teljesen megfeledkezve a szakmafejlesztésről, mely egyedül hozhatja meg és biztosithatja a jobb jövőt, a több munkát, a reálisabb hasznot, a jobb munkabéreket. Mert ma, amikor tarifálisan biztositják a legnagyobb ökörnek is a meg nem érdemelt fizetést és a főnökök a gúzsbakötés ellensulyozásaképen még a legnagyobb zseninek is csak a megállapitott fizetést adja, csak tucatembereket nevelnek, akiknek a megélhetését nem a tudásuk, hanem a tarifa biztositja.

Milyen eszközökkel lehetne ezen segiteni?

Először kölcsönös megértéssel, szeretettel. Megadni az alkalmazottnak azt a lehetőséget, hogy megélhessen és ezáltal szakmáját megszeresse, mert az neki és családjának az emberi megélhetést biztositja és ekkor az alkalmazott is azzal fogja dokumentálni a szakma iránti szeretetét, hogy kedvvel dolgozik és folytonos tanulás által fejleszti magát a szakmában. Másodszor azáltal, hogy megteremtjük a módot és alkalmat, ahol ugy a munkások, mint a vezetők bővithetik szakmai, technikai, művészi és kereskedelmi tudásukat.

Miután az állami és egyéb hatóságokra pillanatnyilag nem számithatunk, minél hamarabb meg kell a hozzáértő és szakmánkat szerető embereknek azt a szakmai egyesülést, grafikai kört alkotni, tagjai közé véve ugy főnököt, mint alkalmazottat, valamint minden a szakmánkkal rokon iparost, művészt stb. Ezen egyesülés egyelőre tanfolyamokat nyitna ugy munkásoknak, mint tanoneoknak, valamint előadásokat rendezne az egyéb szükségesek megszerzésére. Egyben megindítja a lépéseket államnál és hatóságoknál egy olyan szakiskola felállitására, mely tökéletességében eléri a külföldi hasonló intézményeket.

WALTER ERNŐ

(Az alább következő véleménynek szomoru érdekességet ad az a körülmény, hogy irója halálának napján irta; mire a levél hozzánk ért, Wiesner Emilt, a magyar könyvkiadóipar egyik legjobb szervezőképességü művelőjét, már el is temették.)

Tulzottnak tartom a szakma zülléséről beszélni. A művészi színvonal alábbszállását is csak annyiban állapithatjuk meg, hogy az anyag rosszabbodásával előállott a munka minőségének a csökkenése is. Ez azonban inkább a tömegeikkekre vonatkozik. Ha végignézzük az utóbbi időben készült könyveket, inkább fejlődést látunk a multhoz képest. Soha annyi művészi színvonalon álló luxuskiadás nem készült, mint az utóbbi 2—3 évben.

Nézetem szerint csak arról lehet szó, hogy részben a papiros, a festék, részben a munkaerő nagy drágulása miatt mindenki a takarékosabb utakra indult.

Mellőzzük a famentes papirost, ahol csak lehet, 44-es boriték helyett névjegyalakot használunk. Amit csak lehet, egy színben nyomatunk. Vászon helyett papirosba köttetjük a könyveket, kevesebb klisét használunk, de nem mert züllünk, mert nem tudunk jobbat produkálni, hanem hogy olesóbbá tegyük minden formájában a nyomtatványt, melynek szükséglete a magas ár következtében óriási módon megapadt. A könyv, a nyomtatvány, amely már lassan-lassan nélkülözhetetlen kezdett lenni, ismét luxuscikké fejlődik vissza.

Külföldön ugyanez a helyzet. Lilly Braun: „Memoiren einer Sozialistin" a háboru előtt finom papiron készült, az uj kiadás papirosa már éppenséggel nem szép. Ennek következtében a nyomtatás sem olyan tökéletes. Rosszabb papiroson, rosszabb festékkel a legkitünőbb gépmester sem tud szépet kihozni. Tehát nem a nyomdai ipar, nem a szakértelem, nem is az intelligens és hozzáértő munkáskéz vagy vezetés hiányán mulik a visszafejlődés, hanem nagyrészben az anyagok horribilis árain s a rosszabb minőségen. Ezek teremtik meg a hiányosságot. Az emlitett könyvek kötése ezelőtt vászon volt, most „Pappband". És ilyen példát százával tudnék felhozni. Ilyesmi persze a könyv szépségének és tartósságának rovására megy. Ki kell várnunk a jobb viszonyok visszatérését és akkor önmagától is nekilendül a nyomdai és grafikai szakma, de amelynek zülléséről beszélni, szerény nézetem szerint, most is tulzás.

Az 5. kérdés, a szakoktatás kérdése sokkal nagyobb probléma, semhogy a harminc sor keretében még erre a kérdésre is választ lehessen adni. Legfeljebb általánosságban legyen szabad megjegyeznem, hogy kiállitások szakadatlan rendezésével, a kiállitásokon való rendszeres előadások tartásával, a költséges és takarékos, az izléses és izléstelen, a célszerü és célszerütlen nyomtatvány bemutatásával és megmagyarázásával, a technikai lehetőségek ismertetésével le lehetne fektetni az alapját a majdan rendszeresen működő grafikai tanfolyamoknak.

WIESNER J. EMIL

1921 december hó 19-én.

Kiadó Biró Miklós. Felelős szerkesztő Wanko Vilmos.
Főmunkatársak Gondos Ignác és Kun Mihály
Nyomatja a Globus Nyomdai Müintézet R.-T., Budapest, VI., Aradi-utca 8. sz.

MAGYAR GRAFIKAI MÜHELY

A Niebelungok, filmplakát
A kis mezitlábas, "
A csata, "

1885-1960. M. plakáttört. kiáll. Műcs. 1960.

Magyar grafikus,
XVIII. század.

II. Lipót aranysarkantyus vitézeket avat.
Szinezett rézmetsz

gr. Almásy-Teleki E-va, mův. int. /v. Ernst-Muz./
IX. Művészeti aukció. 1942. máj. 1c.-től kiáll. 18.-án
Kat. 21.1. aukció.

Magyar grafikus XVIII. a. eleje M.D.K.

Batthányi grófok
3 db szinezett rézkarc.

Faragó Ödön tanár művészi hagyatéka.
Bp. 1935 17

[illegible] grafika XVIII w.
[illegible]

M.D.K.

Kottbusy grafika
Zdobi [illegible]

Fasoga Odeń. [illegible]
Bp. 1955 17

(Magyar grafikus
művészet)

Rosner Károly: ( )
16-r. 40 kép. 18 l.
Bp. 1938

Gent (1916)

MAGYAR KIR. VALLÁS ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTER

71922. sz.

2/.

A Műemlékek Országos Bizottságának véleményének sürgős közlése végett, leküldöm.

Budapest, 1904. augusztus 20.

a miniszter meghagyásából:

Dr. Kiss Sándor Sámbor

osztály tanácsos

Magyar grafikus művészet

Rosner Károly: Magyar grafikus művészet

16°, 40 K, 18 L, Budapest, 1938.

Magyar grafikus művészet

Héjjas János: A magyar rajz ötszáz éve. *Művészet* V. évf. p. 81—82.

1940

aximilien: Charles Kotász. 8 o, 25 K,
s, év nélkül.
Theophile: Zichy Mihály./Forditotta Rósó./ Kis 8 o, K, L, Budapest.
t an den Maler Aug. Canzi./R.v.Rein- K, L, Baden, 1911.
zur Eröffnungsfeier des ungarischen Palastes. 4 o, 11 K, 24 L, Budapest, 1865
a: Szombathely legrégibb látképe./Kny. e./ 8 o, 2 K, 11 L, Szombathely, 1936.
tván: Korb Erzsébet. 8 o, 30 K, 15 L, 1928./valóban 1927./
tván: Magyar müvészek Ausztriában a szig. 8 o, 4 K, 88 L, Bpest, 1927.
tván: A magyar iparmüvészet és szépmüKny. Magyarország....Vereckétől Tria- o, 40 K, 50 L, Budapest, 1929.
tván: Az apostolvértanuságok mestere. heologiai Értesitő./ 4 o, 7 K, 26 L,

Magyar grafikusok

— Magyar grafikus fejek. Rézmetszők és rézkarcolók. *Művészet* V. évf. p. 96—97.

1940 -

László

nyi Tivadar.

november 1-jén.

élhető, hol az előtérben, a félköralakú vízmosás által ahuzódó nádas, a háttérben A tájék égboltját zivataros ora: »*Zemplényi Tivadar.*«

cm. — Lelt. sz. 4377. — Vété-8 sz. leirat alapján a Nemzeti). — Kifizettetett 1912 szeptem- október 8-án (2060–912). — 161–913 szvsz. előadmányt.

III
963 (4377).
985 (187)

Soó Rezső: A mai debreceni grafika

8°, 17 K, 26 L, Debrecen, 1935.

Magyar grafika

Magyar grafika

Radnainé Szőrédi Ilona:
La mostra d'arte grafica del Museo di Belle Arti di Budapest.
Corvina. 1940. III. e.f.
295 - 303. l. 2 tábla

Veremund O.
rendi zárda
alkalmából.
Veress Endr
élete és mu
30 K, 70 L,
Vernei-Kron
emlékek. 8
Versek, mel
Ferenczy Is
Mihálynak n
a tanuló if
Verzár Frig
res magyar
8 o, 2 K, 4
Vestigia hi
Virg.a.S.St
Custodiates
fehérvár, 1
S.M.Virgini

Meghívó

Operaház
1061 Budapest,
Andrássy út 22.

Az Opera Galéria,
a Magyar Művészkönyvalkotók Társasága
és a Magyar Grafikusművészek Szövetsége
tisztelettel meghívja Önt

»LIBRETTO«

(Művészkönyvek az Operában)
kiállítására,
a Magyar Állami Operaház Vörös Szalonjába,
1996. január 8-án 17 órára.

A kiállítást megnyitja
Feledy Balázs
művészeti író.

A kiállítás megtekinthető 1996 január 8 - január 26-ig,
délutánonként 15 és 17 óra között, valamint az előadások szüneteiben, érvényes jeggyel.

Magyar Grafikusművészek
Szövetsége

A Társaság tagjai:

Árva Ilona, Békés Rozi, Bojti András, Budahelyi Tibor, Butak András, Damó István, Dezső Andrea, Gémes Péter, Hegedűs 2. László, Kelecsényi Csilla, Kiss Ilona, Kovács Péter Balázs, László Bandy, Lengyel András, Móder Rezső, Olajos György, Pataki Tibor, Sárkány Győző, Sóváradi Valéria, Szirányi István, Vasvári László Sándor, Várnai Gyula

A kiállításon részt vesznek még:

Haász Ágnes, Karattur Katalin, Pajor Ildikó

MAGYAR GRAFIKUSOK EGYESÜLETE. 1908-ban alakult meg Rauscher Lajos elnöklésével. Célja: a rézkarc, kőrajz és magasmetszésű technikák fejlesztése és terjesztése, pártoló tagjaik évenként műlapot kapnak.

E. G. II. 58 l

T. 5868.

várban, a hol az épületek közül a
ki, balra két katona tünik szemünk-
tszanak. Felirata:

ment KANISCHA est une Ville forte
sse Hongrie, et vers
ur Mahomet 3me l'assiegea avec une
, le Duc de Mercoeur
. Elle fut prise le 19 Octobre 1600

. la Ville és befejezése: D. Marais.

9 : 19.8 cm.

Magyar grafikai művészet

Tóth Ervin: A grafikai művészet esztétikája. *Esztétikai Szemle* VI. p. 93—95.
— A grafikai művészetek szellemi és technikai törekvései. *Esztétikai Szemle* VI. p. 151—157.

1940.

Laid

dam 1622 szeptember 27-én, † 1677 után.

barna
fiatal asszony ~~ábrázol~~, ki lá-
sé előrehajolt és lefelé néz, kezei-
tesz, mintha férget pusztitana. Mö-
látható, ki az asztalra támaszkodik,
van és nézi a földön fekvő kurta szá-
nynak: fehér főkötő, ugyanilyen kö-
na rékli bő ujjakkal, kék szoknya és
inak: sötét kabát. Balról a háttérben,
csak fedele látszik, szék áll, kar-
ról az asztal alján: „C. v. Lundens, f."

4 cm. -- Lelt. sz. 4374. -- Értéke 1200
ndéka 1912 április 9-én. (743-912). --
12 május 3-iki 51654 sz. leirat (1034-
márczius 16-án (453-913).

n. 950-912.
-912-1
lelt. 8931.

173

Litografia

A helytartótanács észre veven, hogy Pesten több könyomda felállitatott, 1820. okt. 24. 27798. sz. a. felszólitotta a pesti városi tanácsot, tegyen jelentést arról, kinek engedélyével vagy megtürése mellett, mikor, ki állitott fel kőnyomdát? melyik cenzor hatáskörébe tartoznak? s utasitotta a tanácsot, hogy feltőbb rendelkezésig ily könyomda felállitására se engedélyt ne adjon, se ilyennek létezését meg ne türje. A tanács felterjesztése késett, sezért a helytartótanács már 1821. jan. 2. 219. sz. a. megsürgette a könyomdai ufon elő állitott munkák, képek és zenemüfordits

VASÁRNAP
18
Kath. Judica
Prot. Sándor

HÉTFŐ
19
Kath. József
Prot. József

KEDD
20
Kath. B. Csáky M.
Prot. Hubert

SZERDA
21

vek cenzuráztatási módja feleki jelentést. A jelentést a tanács 1821 január 27-én terjesztette fel. Tartalma közölve

1. szám

Historia 1928 (23-24. l.

Jósoz Kálmán
ci ske.

Privilegium. — Cenzura

Az 1791 XV. t. c. kimondta, hogy csak privilegiummal felrubázott nyomdának szabad működnie. A helytartótanács pár évvel később rendeletet intézett a pesti városi tanácskoz, melyben nyabb szabályok betartására kötelezte. Ez az 1793 jun. 25-ei 16.039. sz. a. kelt rendelet, büntetéssel szigetja nemcsak a titkos nyomdák tulajdonosait, hanem azokat is, akik ott nyomatnak, ily nyomdából származó könyvet árusítanak vagy ingyen osztogatnak. Stb. A továbbiakban szó a censuráról.

Historia 1928. 1. szám 22-23. l.

Isoz Kálmán cikke.

Privilegium. — Censura

Ad 1791 XV, t. c. Kinnonette, hogy
csak privilegium mal felhatalmazt
nyomdai ügyben nyomtatni
és helyhatóságoknak pár évvel
kérését rendeletet utáltak a
pesti vaiori tanácsban, amely-
ben nyitt vitáljok bekutatás
kötelezte. Ez a 1793 jún. 25 a
16.039 sz. a. kelt rendelet, bun-
detésel nyitja nemcsak a tiltos
nyomdai tulajdonosat, hanem
azokat is, akik ok nyomtatnak,
ily nyomdabit nyomtatni tömy-
vel ainsítanak vagy nyomtatni
szolgalnak. Itt. A kovaltak
ban nyt a censurával.

A. Mann

Historia 1928/22-23. I.

Zsoz Kálmán cikke

Irodalom

Isoz Kálmán. A cenzura és az első pest-budai könyomdászok. Historia 1928 22 – 28. l.
(1. nám)

Magyar grafikusok XIX.

b) litografusok.

Richter Fülöp 1816—, Pesten.
Straub Vencel 1821. Pest.
Hartvig Ede 1821. Pest
Rzisabell József 1821. Pest
Schmid János 1820-tól Budai, Pe
Trentsensky József 1825-től Pest
Höschl József, Pest ~~1826~~, 1825 t
Walzel Frigyes Ágost Pest 1831— tó
Szakmáry József budai 1839

Magyar grafikusok XIX.

a) rézmetszők.

1820-21

Engelmann Henrik 1820-21 Pest.
Günther Antal 1820-21 Pest.
Karacs Ferenc, Pest.
Prixner Gottfrid (Simon), Pest
Leonhard (Lehnhard) Samuel, Pest
Schönmann Otto 1820.-21. Pest.
Schmidt János rézm. és kőrajzoló

Magyar grafikusok a XVIII. 3

Rézmetszők, rézkarcolók

Pollenzig József pesti rézm. 1789

A szabadságharcot megelőző 3 évtizedet hazánk politikai és műveltségi történetében a megujhódás korának szokák nevezni.

Szentkláray Jenő: Bárány Ágoston. Bpest 1914. 5. l.

Frázisok

Litografia

Kabadalmak

Nemesak a nyomdnyitás volt privilégiumi hoz kötve, hanem egyes bejelentett kabadalmakat is adtak két évi privilégiumot.

Tsorkálmán Cikke

a Historiában.

1928. 1. [illegible]

Magyar Gusztáv.

M. 1928 XI. 25 21

* **Állami vásárlás a Munkácsy Céh kiállitásán.** A Munkácsy Céh kiállitásán a Nemzeti Szalónban ma délelőtt megjelent az állami vásárlóbizottság és megvette a párisi követségi palota számára Magyar Gusztáv *Zivatar* cimü képét.

Magyarság, 1928. Nov. 25.

Magyar grafika

a XIX. sz. elején

Magyar gyermekjátékok

zott. VII. Pius pápa érme, utolsó munkája, bennünket már azért is érdekel, mert a pápa azt elismerése jeléül az őt mintázó Ferenczy Istvánnak ajándékozta. A másik Ausztriának és Magyarországnak sokat dolgozó olasz éremművész *Antonio Fabris* (1792—1865) klasszicizálóan fölfogott, Kazinczy Ferenc százados születése emlékére készült érmével (1859). Fabrison kívül a romantikus idők másik híres éremvésője az egy ideig Böhm mellett Bécsben működött *Konrad Lange* (1806—1856), kinek számos magyar érme közé tartozik az itt levő, Pyrker János László egri érsek és költő érme (1846), továbbá a József nádor jubiláris érem (1846). Böhm nagy tanítványa Bécsben, a modern osztrák érem egyik megteremtője, kire a modern francia éremművészek is nagy hatással voltak, a családja révén Magyarországgal állandó kontaktusban élő *Anton Scharff* (1845–1903). Számos magyar vonatkozású érme közül való Pulszky Ferenc nagyszerű arcképérme (1884). A másik nagy Böhm-tanítvány Josef Tautenhayn neveltje *Rudolf Marschall* (1873). A jelenleg élő osztrák arcképplakettművészek emez egyik legelsejének munkája Paul Heyse német költő festői finomságú arcképe (1900). A modern francia érem- és plakettművészet két megteremtője, a plakettművészet Európa-szerte nagy megihletői *Jules Clement Chaplain* (1839—1909) és *Louis Oscar Roty* (1846–1911). Művészetük jellegzetes példái gyüjteményünkben: az előbbié Casimir Perier köztársasági elnök érme (1894), valamint az 1900-iki párisi világkiállítás jutalomérme, az utóbbié Sadi Carnot köztársasági elnök temetésének plakettje (1894). A franciákhoz szorosan csatlakozik *Erik Lindberg* (1873–) svéd éremművész itt látható néhány arcképplakettje. A nagy belga *Constantin Meunier* (1831–1905) ritka vendég a plakett terén, de egyénileg felfogott önarcképének (1899) és a Belga aquarellisták plakettjének (1901) klassikus ereje is a nagy szobrászra vall. Mellettük a kitünő horvát *Robert Frangeš Mihanovič* (1872—) két munkája mint tehetséges követő alkotása hat. A német mestereket elsősorban a magyar plakettművészekre befolyást gyakorolt *Georg Roemer* (1868—1922) és *Maximilian Dasio* (1865–), továbbá *Hans Schwegerle* (1882–) pár finom, bár nem jelentékeny munkája sejteti. Hozzájuk számítható még a Drezdában működött *Georg Wrba* (1872—1927) Alfred Messel berlini épitész jellegzetes érmével, valamint a Budapesten 12 évig működött svájci *Richard Zutt* (1887—) a Kéve művészegyesület részére készült erőteljes hadiérmével (1915). A teljesség kedvéért említjük itt még a főleg Rómában élt norvég-német plakettművészt és keramikust, *Hans Stoltenberg-Lerche*-t (1867—1920), kinek invenciózus, dekoratív művészete egy nemeslelkű adományozó jóvoltából egész gyüjteménnyel szerepel a többiek közt.

FÓNAGY BÉLA

II/1
MAGYAR MUVESZET
1929
5

Szablya-Frischauf Ferenc úr tulajdona

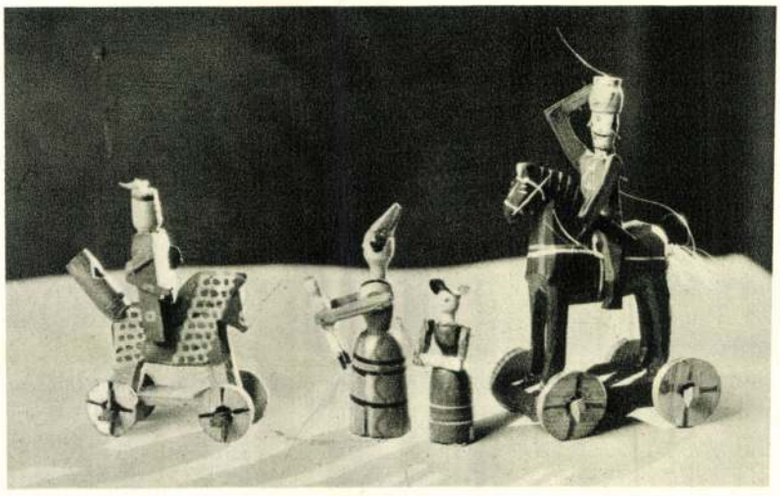

Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályának tulajdona

Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályának tulajdona

MAGYAR GYERMEKJÁTÉKOK

Volt egy idő, nem is olyan rég, mikor még a felnőttek is tudtak örülni s játszani a gyerekekkel. A világ akkor még színesebb és jobbkedvű volt, mint ma. Valami halvány kis lilaszín felhőrongyocska maradt meg máig is az akkori lelkek égboltozatáról. Mikulás napján, karácsony estéjén meg is jelenik ez a fátyolfelhő a családok életében. Keresztülizzik rajta egy-egy percre a régi napsugár: a felnőttek maguk is gyerekekké változnak egy órácskára. Milyen kár, hogy elmúlt ez a világ! A fejedelmi udvarokban itt is, amott is akadt egy uralkodó, aki lovaskatonákat gyüjtött a kincseskamrájába. Ezüstből való, zománctól ragyogó tarka hadsereget. A szomszédságában pedig titkon egy főrangu hölgy játszott önfeledten azzal, hogy bábukat öltöztetett. Vagy piciny konyhát rendezett be babaedényekkel. A gyermekjáték csinálása maga is szórakozás volt félig-meddig. Az ötvös, az esztergályos, a fafaragó, a bábsütő, a viaszgyertyamártó és a parókacsináló mind játszott, mialatt ezeket a kicsiségeket fabrikálta. Ez a céhek életének virágzása idején, a kismesterségek ragyogása idején volt így. Kétháromszáz évvel ezelőtt a játékösztön még tisztán csillogott az emberi komolyság kültakarója alatt.

Ma azt szokták mondani, hogy már a gyermekek sem játszanak. Ez épúgy nem igaz, mint az a közkeletű mondás, hogy nincsenek többé gyermekek. A gyermekjátéknak ma sem múlt még el a kora. Csak mások a mai gyermek játékai, mint a Telekiek, az Apafiak, a II. Rudolf császárok idejében volt. Ez természetes is. Az akkori gyermek a vitézi felvonulások, hajtóvadászatok, óracsináló ezermesterek tarka világáról álmodott. A mai gyerek ádventi éjszakái fölött ott röpdösnek az ő szent rejtelmeikkel a technika csodái. Dinamók, függőhidak, Zeiss optikai remekművei. A gyerekekkel nincsen semmi baj. Ők évezredek óta azt csinálják, ami a nagyok nyüzsgő világából a gyermekszoba ablakán át bevetődik hozzájuk. És ugyanazzal a szent buzgalommal hajtják ma az elektromos energiát, mint az ó-egyiptomi gyerek a British Museumban látható fából készült kenyérdagasztó nőszemélyt. A gyerekekkel nincs baj, — mindig csak a felnőttekkel. Ők hagyták abba túlságosan korán a játékokkal való babrálást. Nincsenek babaház berendező királykisasszonyok. De nincsenek órákkal, alchimiával, sakkautomatával bibelődő hercegek és főurak sem. A legnagyobb kár pedig az, hogy nincsenek már olyan türelmes, szelid és finom nénik sem, amilyenek a frankfurti és weimari tizennyolcadik században még ott álltak ollóval és tarka papirossal a kis költők dolgozóasztalánál. A gyermekjátékról túlkorán mond le a mai ember. Lemond az első csengetésre, mely elhívja a munkához. Lemond egy életre, szemrebbenés nélkül lépve ki a vesztett édenből. De egyszer, nagyon későn, mégis mindenki elkezd foglalkozni a gyermekjátékokkal. Emlékei nyomán.

2.

A magyar gyerekjátékok mult emlékei kis részben még lappanganak. De legnagyobbrészt elvesztek. A gyerekjátékok történetének tragédiája különben is az, hogy veszni engedik őket. Olyan olcsó anyagból készültek nagyrészt, fából, bádogból, viaszból, ónból, hogy nemcsak törékenyek voltak, de veszendők is. Hiszen az egész világon pusztulás lett a sorsuk. De másutt mégis vigyázott rájuk valami különös, titokzatos őrzőszellem: az ő saját gondviselésük. Párisban a Szajnából szedtek ki sokszáz év előtt a vásáros sátrakból odahullott fémjátékokat. Itáliában a karácsonyi és betlehemi játékok viaszbabái között meghúzódtak a félig mulatozás céljaira szolgáló felöltöztetett szent figurák. Németországban kisiparos-családok az őseik mesterművei közt őrzik kegyelettel az általuk csinált ónkatonákat. Minálunk azonban aligha volt játékszerkészítő-ipar.

Még feljegyzés is csak kevés szól róla, mifajta játékokkal játszottak a magyar úri gyerekek hajdani századokban. Azokból a

memoárokból, melyek a tizenhetedik század erdélyi főurainak ifjúságáról szólnak, többet tudunk meg az ő sportszórakozásaikról, mint szobajátékaikról. Lovagolás, vívás, ugrálás, tekézés, komédiában való lóugratás, ez volt az ifjú kedvenc testgyakorlása. Kis gyereké meg olyasmi, ami ehhez közelállt. Labdázás, parittyának, nyílnak, íjjnak forgatása, de nem utolsó sorban a gyönyörök gyönyöre: a fáramászás. Csupa egészséges, célszerű mulatság, próbája az izmoknak és a — nadrágoknak. Hogy ezenfelül a fiúknál a fa-ló, lányoknál a bábu nagy szerepet játszott, az úgyis gondolnivaló. Hiszen éppen ezekről a nagy erdélyi udvarházakról tudjuk, mennyi franciás életszokás és olasz fényűzési cikk vándorolt hozzájuk. Radvánszky Béla báró, aki oly pompás képet adott a régi magyar családi életről, felemlíti a játékok közt a fiatal Apafi Mihály kirakó-kockáit. 1687-ben kapta őket ajándékba XIV. Lajos francia királytól. Hat kocka, hat-hat lappal; hat képet lehetett velük összerakni. Egyik kép egy erdőt ábrázolt. Ugyancsak az Apafi Mihály gyerekkorába nyúlik vissza egy másik játék is, alighanem szintén francia lelemény. Ez afféle domború és homorú tükrökből álló ládika lehetett. A közéjük tett kis tárgyaknak szörnyen meghízott vagy roppant cingár formáival nevettette meg a gyerekeket. Azt meg Apor említi meg az ő emlékezései közt, hogy a régi erdélyi főúri gyerekek tanulószobáikban híd- és prágányjátékokkal szórakoztak. Éppen csak azzal maradt adósunk, hogy e játékok mibenlétét is leírja.

De különben is: mit használna még oly színes leírás is ezekről a régi játékokról, ha ők maguk elvesztek. A német ember végigmegy az ő Germanisches Museumában vagy a müncheni Deutsches Museumban s feléled előtte az egész tündérvilág aranyszobákban, bábszínházak és forgó sípládák muzsikája közben. Csak a mi múzeumaink némák a hajdani gyermekjátékok zsivajától. A jó Ég a tudója, miért.

De talán erre is meg lehet felelni. Mikor a mi régészeti és kultúrhistóriai múzeumaink keletkeztek, a szigorú archaeologia volt a kutató-érdeklődés tengelye. A páncélok és vértek, az urnák és gemmák, a fibulák és Diocletian-érmek, a kelta dárdahegy s a kiásott római mécses. Képzeljük csak el, mit szóltak volna a császári Róma e messzi leszármazottai, ha az ő nemzeti múzeumi kriptájukban elkezdett volna egy mindössze kétszázéves kis gyapjas bégetni! Ők ott Tacituson gondolkoznak hallgatólag, ez a kis szamár pedig az ő konyhalatinságával szólítja a szomszédait. Az Isten még haló poraikban is áldja meg e múzeumvezető nagy férfiakat, de még az ő genialitásuk sem álmodhatta meg a világhangulat változását.

Pedig, ha illik ezt megvallani, nagyon alaposan megváltozott a világ érdeklődése ily dolgokban. Hisz jó, jó és szépnek is szép az a klasszicizmus, mely él minden gimnáziumban s humanista szellemben nevelkedett ember lelkében. De a régi embert megfogni vitézi s gondolkodó életén túl, kothurnus és mente nélkül, megfogni az ő kisded, jókedvű, táncoló, danoló, szerelmes és gügyögő életének formái közt, az talán szintén nem méltatlan feladat.

Franciaországban megcselekedték ezt a magángyüjtemények. Azért van ott mindenféle játékgyüjtemény, kezdve a beszélő babákétól a néger gyerekjátékokig. Mikor azonban a mi gyüjtőink ráeszméltek erre a hézagpótló missziójukra, akkor már késő volt. Az a kevéske játék, amit még ki lehetett csalni hamelni furulyaszóval rejtekeiből, bizony alig tud hírt adni a sujtásos magyar vitézek és a lenhajú, édespofájú kis delnők mulatságos világáról. Aranycsipkés, bokorugrós szoknyácskáik, fitosorrú, magaskontyos arcaik a mult század elejének dámáit vetítik elénk. A sok ránc és szalag közt a csengők vígabb világról beszélnek, mint Tacitusé és Werbőczyé. A kis húzóskocsin forgó pruszlikos dáma pedig, ki tudja, nem volt-e utazó mannequinje a honi ipar című divat-mozgalomnak a gyerekszobákban? Csak ennyi volna, ami a gáláns és táblabírós világból ránkmaradt? Ki tudja, menynyi csörgőbaba, hány Vitéz László, Sörényes Ráró, mennyi kacsalábon forgó papirmasé várkastély ül még egy-egy ládafiában . . .

Egykor talán csak statiszták voltak szegények. De lehet, hogy hőstenórok és Déryné ifiasszonyok szerepét töltötték be a gyermekek játszószobáiban. Ma pedig már hápogni is alig tudnak.

3.

Vetted-e észre, nyájas olvasó, hogy ez a sok szófia-beszéd mire való volt idáig? Arra, mire varázslók bűvészmutatványa előtt a csalimese. Ki akarom röpíteni emlékeid kalitkájából a gyermekkori játékokat. Mert hogyne volnának, — mindenkinek vannak — régi bábjai, furcsa katonái, dugóspuskái, fakereplői és csókolózó galambjai a gyermekkorából. Valahol az emlékezetében. „Garasos játékok"-ról ki gondolta valaha, hogy ezek is történelemmé válhatnak? Vásárfia, búcsúfia, libagége, itt a vége, három krajcár minden darab. Ezek a melódiák, mind befészkelték magukat az emberi elmének bizonyos zugaiba s most felröppenti őket az a közhangulat, mely kedvez minden elfojtott gyerekkori élményünknek. Hát igen: becsesekké váltak ezek az apró kis ügyességek. Fölmerül holmi kirakodó-sátrak emléke, melyekben a mi tótjaink árulták az ilyen dolgokat. Oly tótok, akik Komáromig úsztak, azután szekéren nyikorogtak le az Alföldre. És a háncs-kosarak, tilinkók, fakanalak mellett ott voltak az édes kis lovacskák három krajcárért. Jó Isten, azért a három krajcárért mi mindent tudott egy ló!

Futott a négy kerekén. Tollat, hozzá csirketollat hordott a fején. Színes kis puskát a lovasa vállán. És sípolt is a — legvégén. Azután néha négyen forogtak ők egy kis piros láda tetején, mely hangokat is ad vala. Egy egész kis aréna zenével, körtánccal, mechanikával és modern absztrakt művészettel. Vagyis: benne volt az a lapos, istenadta, együgyű, egysíkú világszemlélet, amely részint a gyermeklélek miatt van így, részint a hulladékfának lapossága miatt. De a nagyobb igénylések idején már messzebb is ment a szülői áldozatkészség. Ilyenkor, karácsonytájt vagy születésnapon, a norinbergi bazár szentélye is feltárult. Pézsmaillatú szappandobozok közül előkerültek a fakatonák, a kis piros házakkal és a mérgesszínű fákkal. Egy fahéncs-skatulyában szenderegtek, selyempapír kárpitozáson. Harminchatért hatan. Itt már egész határozottan merem állítani, hogy a gömbölyű részleteket kubista hitvallása miatt csinálta így a grödeni kisiparos-család. Voltak azután a két antipólus — Tótország és Tirol — között is bizonyos könnyedséggel elgondolt pipikék. Ezek csak úgy eveztek az absztrakt formavilág és a háromdimenziós plasztika között, szegénykék. Ezeket tudniillik fából faragták ugyan, de farkukat pávásan hordták, mint holmi heraldikus díszlények. Pedig csak öt-hat krajcárért kerültek bele a kereskedelembe s lényegükben mégis csak rucák voltak ők ezért a pénzért.

Hát így mulatott a szegény, szerény polgári gyermek a tizenkilencedik század közepétől a világháborúig a magyar világban. Gőzvasút, légnyomásra járó kutya, óraműre tojó tyúk... Kinek jutott akkor már a modern technika vívmányaiból? Csak akiket a városiasság s a fényűzés hulláma felkapott. A csöndes, vidéki gyermekszobákban csak búsan lógott a bocik feje, nesztelenül álltak a galambok a dúcokon és nagynéha bégetett egyet a bárányka. Istenbáránykája.

4.

Oh áldott szegénység, amely megtanítod már a gyermeket is, hogy olyan egyszerűnek, megkapóan igaznak lássa a világot, amilyen az ő legbelső énje szerint lehet, ruhák, díszek, járulékok, kultúrák cifra ajándékai nélkül. Oh áldott szegénység, aminél csak egy van még nagyobb szegénység: a parasztgyereké.

Mert a parasztgyerek játéka, az bizony még a mieinknél is sokkal egyszerűbb. Neki jó az egykrajcáros taliga is, benne egy kis pólyással. Neki jó a kukoricaszárból készült hangszer is, ha hegedülni akar. Ha járműre vágyik, törött kondér fülét vagy pótkávé skatulyáját húzza maga után.

Ha motorra vágyik, ott a búgócsiga. Ha vízipuskára, ott a bodzafa ága. Ha háromkirálykor ijesztgetni akar, gyujtófából csinálhat kirúgós csillagtartót. Ha a kis testvérét akarja megnevettetni, cérnaszálra fűzi a cigánygyerekeket, akiket kártyalapból vágott ki s ugrómatyi lesz belőlük. És ha először gyullad fel lelkében a vágy: embert formálni és beléje lelket lehelni, ott van a tarka rongy a szemétdombon, amiből egy bábvilágot teremthet maga körül...

Ki hajolt le ezekhez a gyerekekhez, az ő csipcsup lényükhöz, hogy megfigyelje játékaikat? Ki törődött a rongybabáikkal, cini-cini hegedűcskéikkel, dióhéján, kukoricacsutkán muzsikáló ujjaikkal, ki látta meg bennük

azt, ami szegénységükben, magukrahagyottságukban is művészi, mert a lélek mélyéről merít...?

A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztálya látta meg. Egynéhány gyüjtő, művészember, magyaros dolgok kedvelője látta meg. És a múzeum tisztviselői. Huszonöt éve, harminc éve szedik össze ott skatulyákba, kis üvegtékákba a paraszti játékokat. Amit a kunsági gyerek csinál és a göcseji. És amit a székely fazekas kitermelt kutyának, madárnak, tejesköcsögnek ráérő időkben. Azt a miniatűr-népművészetet, mely a a való világ kicsinyített égi mása. És készül egy forgókorongon, a „küsdedeknek", mire egy pipa dohány füstté válik nagybajuszos gölöncsér szájában.

5.

A magyar gyerekjátékok ikertestvérei a népművészetnek. Egy anyától lettek. Mint ahogy a parasztpántlika is egy fán termett a tündérmesékkel. Egy kócbabának meg egy templomozó matyó menyecskének csak éppen a matériája más és más. Mikor a népművészet renaissance-át élte nálunk, akkor volt a művészi gyerekjátékoknak is nálunk aranykora. Huszonöt évvel ezelőtt a mi iparművészetünk is érezte: ütött az óra, amikor új lelket kell vinni a játékok csinálásába. Nagy serénységgel hozzáfogtak tehát iparművészeink mindkét nemen, hogy friss formákat, pezsgő színeket öltsön a gyerekjáték. Akkor minden karácsony új ékességeket akasztott a magyar család fájára. Jöttek a hegybánya-szélaknai iskola fából vágott, vesszőből fonott kosarai és tele voltak sárgapihés magyar csibékkel. Jöttek zsindelydeszkából való várkastélyok, Mátyás király zord feketeseregével. Jöttek szegény Juhász Árpád pöttöm kis parasztjai és a gödöllői művészek primitív színszeretete volt bennük. S jöttek hosszú sorban a többiek is: a baromfi-udvarok, a túri vásárok sátrakkal és Pannikkal, lányokkal és turnérral, magyar bakák és cseréphuszárok, jöttek háborús jótékonysági posztóbabák az iparművészeti iskolából és vörös ördögök vágtattak utánuk fajánszból. Ha így visszagondolunk rájuk: egy kicsit összeszorul a szívünk. Mit tudtak, mit nem tudtak a mi iparművészeink, — ki vitázna ma azon. Talán nem voltak oly tökéletesek a karakterbabák, mint Kruse Käthe kisasszonyé? Talán a mi infanteristáink pofái a vergóniacibarral nem nevettettek úgy meg, mint a „Knopf im Ohre" cégjelű figurák? Lehet. De magyarok voltak. Nemcsak a vállkendőjük, a satyakjuk, a rézpityke a dolmányon, a szivar a szájban, a gomb a fülben. Hanem a formájuk, a humoruk, a sántikáló betyárságuk, minden.

A mi édes unokaöcséink voltak.

És ha elnézzük, hogy mifajta parfümös, tüllrongyos, szirupos, olaszos, kánkános babákat viselnek most karjaikon, ágyaikon, kanapétámláikon a mi úrikisasszonyaink, akkor bizony sajnáljuk, hogy amazoknak a divatja elmúlt. Itt tudniillik nem arról van szó, hogy hazafiság meg nemzetköziség, importáru meg honi iparművészet, itt egyszerűen arról van szó, hogy az, ami a miénk volt, kedves és 'gusztusos volt, az pedig, amit utazó márkik és szállodai hallok egyikemásika kinálgat: cifra tömegáru. Szalondísz és selejtes holmi.

És egyáltalában: megfoghatatlan rejtély, miért nem folytatják iparművészeink azt, ami a háború vége felé abbamaradt. Emmy Zweybrück bécsi iparművésznő (és még néhány idegen nevet lehetne elsorolni) miért ösztönzi tanítványait arra: gyerekek, csináljatok olcsó, paraszti játékokat! Tarka babát, fakatonát, papírdoboz tetején forgó pojácákat, mulatságos jodlereket, és *miért nem viszi erre a belátásra, holmi szövetkezeti játékműhely gondolatára senki a mi fiataljainkat? Jókedv, ötlet, kézügyesség, színérzék, tarka rongy, nemezpapír, olló, minden van itt, — csak éppen az a csöpp kis gazdasági érzék hiányozna ebből a tétovázó, iskolavégzett ifjúságból?*

6.

A gyermekjátékok tragikomédiája az szokott lenni, hogy időnek előtte belepi őket a por. Hogyan vicsorgatják fogaikat a szemétsarokban, mint gubbasztanak tépett szájjal az előszobaszekrényen! Fiatalságunk porlepett álmai ők.

De nemcsak az egyén van úgy, hanem egy egész korszak is, hogy visszatér hozzájuk.

A háború utáni romantika kivirágzott egyetlen nagy vágyakozásban: a primitív formák keresésében. Mi a neve? Kétévenkint más

A cikket ista Nádai Tál. Befejező 39-ik oldalt lásd a komplett példányban

277. **Tóth Ervin:** *Fametszet a XX. században.* A legkiválóbb magyar és külföldi grafikusok fametszeteivel (köztük Servolini hét fadúcról nyomott színes fametszetével) illusztrált bibliofil kiadás. (Bolti ára 12 P.) **Pontértéke: 16.**

278. **Cholnoky Jenő:** *Magyarország földrajza.* Tudományos gyüjtemény 101. 168 l. Fv. (Bolti ára 2·50 P.) **Pontértéke: 5.**

279. **Telegdi Róth Károly:** *Magyarország geológiája.* Tudományos gyüjtemény 104. 172 l. Vk. (Bolti ára 2 P.) **Pontértéke: 4.**

280. **Bárányné Oberschall M.:** *Magyar bútorok.* Officina képes könyv. 31 lap szöveg, 32 kép. (Bolti ára 2·80 P.) **Pontértéke: 5.**

281. **Kovrig Ilona:** *Pannonia.* Officina képeskönyv. 32 táblával. (Bolti ára 2·80 P.) **Pontértéke: 5.**

282. **Kállay Miklós:** *Báthory István.* Történelmi regény. Balanyi György bevezető tanulmányával, térképpel, műmellékletekkel. Vk. 442 lap. (Bolti ára 9·50 P.) **Pontértéke: 15.**

283. **Gálos Rezső:** *Báró Amade László: A költő életrajza.* Kartonköt. 226 lap. (Bolti ára 6 P.) **Pontértéke: 8.**

284. **Péchy Henrik dr.:** *A történelmi hullám elmélet.* Dr. József Ferenc kir. herceg előszavával. Fűzve, 88 lap, 1 melléklettel. (Bolti ára 6 P.) **Pontértéke: 12.**

285. **F. Lengyel Angéla:** *Nagypéntek.* Krisztusdráma. Dallos Hanna fametszeteivel. Fűzve. (Bolti ára 3 P.) **Pontértéke: 4.**

286. **Balla Borisz:** *Niczky növendék.* Fvk. 240 lap. (Bolti ára 6 P. Korlátolt példányszámban kapható.) **Pontértéke: 9.**

287. **Dunkel Norbert:** *A világ urai.* (Intimitások világhírű művészek életéből.) 294 lap. (Bolti ára 8 P.) **Pontértéke: 10.**

288. **Dunkel Norbert:** *Művészekről.* 110 l. (Bolti ára 3 P.) **Pontértéke: 5.**

289. **Világostól Josephstadtig.** Földy János 48-as várfogoly naplója. Balassa Imre feldolgozásában. Az 1939. esztendő első illetménykötete. Berzsenyi Lénárd honvédhuszárezredesnek fogságában készült rajzaival. 323. lap. Egészvászonkötés. (Bolti ára 8 P.) **Pontértéke: 12.**

290. Nádai: *A lakásberendezés művészete.* Az 1939. esztendő második illetménykötete. 300 lap. 104. képpel. Egy külön melléklettel. (Fanemek, bútorstílusok, szőnyegfajták.) Félbőrkötésben. (Bolti ára 12 P.) **Pontértéke: 16.**

291. **Kampis Antal:** *Magyar faszobrok.* Officina Képeskönyv. 28 lap szöveg, 32 kép. (Bolti ára 2·80 P.) **Pontértéke: 5.**

292. **Sőtér István:** *Fellegjárás.* Regény. Egészvászonkötés. 345 lap. (Bolti ára 8 P.) **Pontértéke: 13.**

293. **Mezey István:** *Az igazi Japán.* Számos fényképpel. Egészvászonkötés. 235 lap. (Bolti ára 8 P.) **Pontértéke: 14.**

294. **Ráth-Végh István:** *Új butaságok az emberiség kultúrtörténetéből.* Egészvászonkötésben. 221 lap. (Bolti ára 6 P.) **Pontértéke: 10.**

295. **Ruzicska Ilona:** *A magyar porcellán.* Officina képeskönyv. 32 lap szöveg, 32 kép. (Bolti ára 2·80 P.) **Pontértéke: 5.**

296. **Pataky Mária:** *Rákóczi földje.* Officina képeskönyv. 31 lap szöveg. 32 kép. (Bolti ára 2·80 P.) **Pontértéke: 5.**

297. **Kőszeghy Elemér:** *Kassa műemlékei.* Officina képeskönyv. 22 lap szöveg. 28 kép. Helyszínrajzzal. (Bolti ára 2·80 P.) **Pontértéke: 5.**

298. **Truskovszky Dezső:** *Pozsonyi séták.* Officina képeskönyv. 30 lap szöveg. 32 kép. (Bolti ára 2·80 P.) **Pontértéke: 5.**

299. **Rosner Károly:** *Magyar fényképezés 1939.* 31 lap. Eredeti felvételekkel. (Bolti ára 10 P.) **Pontértéke: 14.**

300. **Kruif Paul:** *Akik életünkért harcoltak.* Egészvászonkötés. 349 lap. (Bolti ára 6 P.) **Pontértéke: 12.**

301. **Kruif Paul:** *Az élet csatája.* Egészvászonkötés. 374 lap. (Bolti ára 7·20 P.) **Pontértéke: 14.**

302. **La Varre:** *Üzlet és kaland.* Fordította Gaál Andor. Egészvászonkötés. 278 lap. Számos képpel. (Bolti ára 6 P.) **Pontértéke: 12.**

303. **Gr. Zrínyi Miklós prózai munkái.** Sajtó alá rendezte Markó Árpád. 373 lap. Két képpel. Egészvászonkötés. (Bolti ára 9·60 P.) **Pontértéke: 18.**

304. **Nauwelaerts L.:** *Harc a petróleumért.* Fordította Borosnyai Károly. Egészvászonkötés. 344 lap. Számos képpel és térképpel. (Bolti ára 8 P.) **Pontértéke: 18.**

305. **Garbedian H. Gordon:** *A természettudomány legújabb állomásai.* Fordította dr. Lengyel Béla. Egészvászonkötésben. 35 kép. 296 lap. (Bolti ára 8 P.) **Pontértéke: 18.**

dejében a nagy királyról és életművéről, a magyar állam megalapításáról. (Bolti ára 8 P.)
Pontértéke: 7.

254. **Bierbauer Virgil:** *A magyar építészet története.* Úttörő jelentőségű könyv, a magyar művészettörténetnek egy ismeretlen részlete elevenedik meg a kitűnő építész könyvében. Vk. (Bolti ára 10 P.)
Pontértéke: 19.

255. **Farkas Gyula:** *A fiatal Magyarország kora.* A berlini egyetem nagynevű professzorának érdekes munkája Petőfi korának irodalomtörténetéről. Vk. (Bolti ára 11 P.) **Pontértéke: 20.**

256. **Eckhardt Sándor:** *A francia szellem.* A francia nemzet önarcképe bontakozik ki ebből a nagyon jelentős könyvből, a kiváló egyetemi professzor tolla nyomán. Vk. (Bolti ára 8·80 P.) **Pontértéke: 17.**

257. **Kerék Mihály:** *A magyar földkérdés.* Aktuális és ugyanakkor a legmélyebb gondolkozású könyv arról a kérdésről, melynek megoldása a nemzet jövő alakulásának útját jelöli meg. Vk. (Bolti ára 8·60 P.) **Pontértéke: 14.**

258. **Szentiványi Jenő:** *Lengyel sasfiókok.* Ifjúsági regény a lengyel diákoknak az ukrán fölkelőkkel szemben vívott szabadságharcáról. Petry Béla rajzaival. Fvk. (Bolti ára 4 P.) **Pontértéke: 8.**

259. **Ligeti Lajos:** *Afgán földön.* A Könyvbarátok táborában jólismert szerző érdekes könyve. Fvk. (Bolti ára 8 P.)
Pontértéke: 16.

260. **Roszner Iván báró:** *Katonák, népek, események.* Az újabban megjelent háborús visszaemlékezések egyik jelentős alkotása. Vk. (Bolti ára 10 P.)
Pontértéke: 20.

261. **Szentmihályiné Szabó Mária:** *Örök társak.* A kitűnő írónő megírta folytatását ebben a munkájában a régebbi Lorántffy Zsuzsanna c. könyvének. Vk. (Bolti ára 8 P.) **Pontértéke: 18.**

262. **Csicsáky Jenő:** *Mu, az emberiség szülőföldje.* Érdekes tudományos vizsgálatokat ír le izgalmas részletezéssel a könyv szerzője, melyek az ősi, elsüllyedt *Mu* földjére vonatkoznak. Vk. (Bolti ára 9·60 P.) **Pontértéke: 16.**

263. **Szécsi Ferenc:** *Ami a történelemből kimaradt.* Érdekes intimitások és jelentős részletek gyüjteménye. Vk. (Bolti ára 5·60 P.) **Pontértéke: 10.**

264. **Kozocsa Sándor:** *Kölcsey Antónia naplója.* Kölcsey Ferenc unokahúgának naplója sok új adattal gazdagítja a biedermeier-kor ismeretét. Vk. (Bolti ára 4·20 P.) **Pontértéke: 8.**

265. **Somssich Andor:** *30 év Bayreuthban.* A Wagner-család évenkénti vendége visszaemlékezéseit adja közre. Egy eltűnt világ lázas művészetrajongása. Vk. (Bolti ára 4 P.) **Pontértéke: 7.**

266. **Balassa József:** *A nyelvek élete.* A kiváló nyelvész gazdag könyve a nyelvekről, történetükről és belső struktúrájukról. Vk. (Bolti ára 4·20 P.) **Pontértéke: 8.**

267. **Sebestyén Károly:** *Shakespeare.* A nagy drámaíró élete és művei legművészibb elemzésüket kapták meg a jeles dramaturgus könyvében. Vk. (Bolti ára 5·40 P.) **Pontértéke: 10.**

268. **Káldor János:** *A magyar zene története.* Kitűnő összeállítás a magyar zene történetének sok százados fejlődési útjáról. Vk. (Bolti ára 4·20 P.) **Pontértéke: 8.**

269. **Drescher Pál:** *A szép magyar könyv.* A magyar könyv története elevenedik meg e remek szépségű könyvben. (Bolti ára 2·80 P.) **Pontértéke: 5.**

270. **Höllrigl József:** *Régi magyar ruhák.* A Magyar Történeti Múzeum hatalmas gyüjteménye tárul fel a könyvben (Bolti ára 2·80 P.) **Pontértéke: 5.**

271. **Somogyi Antal:** *Székesfehérvár.* (Művészet és város.) Az Officina képeskönyvek sorozatában megjelent Say-kötet kiegészítése. A mai Székesfehérvár. (Bolti ára 2·80 P.) **Pontértéke: 5.**

272. **Császár Elemér:** *Arany János.* A kiváló professzor legszebb egyetemi előadása elevenedik meg ebben a nagyszerű könyvben. Fv. (Bolti ára 4·80 P.)
Pontértéke: 8.

273. **Ráth-Végh István:** *A könyv komédiája.* Szellemes, oktató munka, a könyv történetéről. Vk. (Bolti ára 4·80 P.)
Pontértéke: 9.

274. **Boldog Margit Legendája.** Ráskay Lea másolatában föntmaradt legenda bibliofil kiadása. *Minárné Techert Anna* ötszínnyomatú pasztellképeivel. Kötve. (Bolti ára 10 P.) **Pontértéke: 15.**

275. **Veszprémy Ferenc:** *Ösztön és faj.* A kérdés teljes, tudományos feldolgozása. (Bolti ára 3·60 P.) **Pontértéke: 5.**

276. **Némedy Gyula:** *Emberek, én már oly régen repülök.* Művészi fametszetekkel díszített verseskönyv. (Bolti ára 5·80 P.)
Pontértéke: 8.

FLÓRI' KÖNYVE

sok

szép képekkel, földrajzokkal

Írta SCHÖPFLIN ALADÁR

Flórika csak olyan volt, mint minden gyerek: játékos, csintalankodó, néha makacs és szeleskedő. Játszópajtásai a falusi béres és jobbágy-gyerekek s játékaik bizony nem egyszer pajkosabbak, mint a hogy úri kislányhoz illenék. Néha-néha még össze is verekszenek. Falusi gyerekek között épp úgy előfordul ez, mint városiak között.

Flórika mamája sokat betegeskedik, néha hetekre, hónapokra ágyba kényszeríti a testi gyengeség. Nem tud mindig sarkában lenni kislányának s aggódik miatta. Híres jó asszony, híres jó ember felesége, nagyműveltségű, fínom úri dáma s Flórikából is úri hölgyet akar nevelni. Maga tanítgatja németre, franciára, de jó magaviseletre, szép modorra is. Ha fenn van, ölébe veszi kis lányát, meséket mond neki, magacsinálta versikékre tanítgatja, meséknek, verseknek mindig valami jó magaviseletre biztató tanulsága van. Az okos kis gyerek könnyen megtanulja ezeket, hiszen három éves korában már ismeri a betüket. Anyuka a versikéket, melyeket kis lánykája számára talált ki, kis papirdarabkákra írja, eleinte csak azért, hogy el ne felejtődjenek. A papírdarabkák lassankint megszaporodnak s írójuk arra a gondolatra jut, hogy talán más gyermekek is hasznukat vehetik. Elhatározza, hogy könyvet csinál belőlük.

Ezt az elhatározást gyakorlati szükség is sürgeti. A versikék szerzőjének és férjének, az előkelő földesúrnak buzgóságából az ő falujukban, a tolnamegyei Hidján kisdedóvó létesült a falusi jobbágy és cselédgyerekek számára, — az első falusi kisdedóvó az országban. Nehézségnek mutatkozott, hogy nincsen hasznavehető könyv, amelyből a gyerekeket tanítani lehetett volna. Kézügybe eső gondolat volt összegyűjteni a cédulákra írott versikéket, megpótolni olyan dolgokkal, amiket a kisdedóvókban tanítanak s derék könyvet csinálni mindezekből.

Így keletkezett az első magyar gyermekkönyv, ifjúsági irodalmunk első sikerült terméke, a *Flóri könyve*. Írója, a kis Flórika mamája, *Bezerédj* Amália, Bezerédj Istvánnak, Tolna vármegye egyik országgyűlési követének felesége. Szerzője nem érhette meg könyve megjelenését, 1837-ben, szeptember 21-én belehalt hosszú betegségébe. A Flóri könyve 1840-ben jelent meg, írójának férje rendezte sajtó alá s Heckenast Gusztáv, a kor legelőkelőbb könyvkiadója adta ki.

Mai stílusban szólva szenzáció számba ment ez a kis könyv. Addig a magyar gyerekeknek egyáltalán nem volt olvasnivalója, a felnőttek alig is gondoltak rá, hogy ifjúsági irodalomra is szükség van, a gyermekek ösztönszerű vágya a szépre, az ismeretekre kielégítendő közszükséglet. Úgy gondolták, elég a gyereknek, amit az iskolában tanul. Szóval a Flóri könyve, bár írója inkább műkedvelő volt, nem mondvacsinált valami volt, hanem valóságos szükségletből lett. Az idők szelleme, a nemzetben elmélyülő művelődési vágy termette és érlelte meg. Ebből magyarázható nagy sikere. Évtizedeken át közkézen forgott, újabb és újabb kiadásai jelentek meg — összesen nyolc — s a mai idősebb emberek nagyrésze úgy emlékszik vissza rá, mint első kedves könyvére, mely bevezette az olvasás szép örömeibe. Nagy hatása volt az ifjúsági irodalomra is, Benedek Elek, a feledhetetlen ifjúsági író elmondja emlékiratában, hogy a Flóri könyve volt első könyve, betéve tudta minden sorát s belőle sarjadzott ki «gyermek-ifjúsági könyveinek terebélyes fája». E sorok írója is tanúbizonyságot tehet a könyvecske hatásáról; őneki is első gyermekkori könyve volt s ő is mondogatta magában versikéit. Egyszerű, gyermeteg kis versecskék ezek, kétsorosak, négysorosak, de hány magyar gyereknek jutott velük a fülébe a magyar nyelv ritmusa! Hány magyar gyereknek a lelkét formálták kedves tanulságai! Lélektani hatása ki sem számítható. Évtizedekig egyedüli gyermekkönyvünk maradt. A kisdedóvók idővel elejtették, a gyermekek ragaszkodtak hozzá. A mai gyerekek, akiknek rendelkezésére állnak egy fejlett ifjúsági irodalom változatos és díszes művei, nem is tudják elképzelni, mit jelenthetett apáiknak, nagyapáiknak a Flóri könyve.

Flóri könyve sok szép képekkel, földrajzokkal és muzsika melléklettel írta *Bezerédy Amália Pesten. Kiadja Heckenast Gusztáv. MDCCCXL.*

Ez volt a könyv teljes címe. (Érdekes, hogy a szerző neve y-nal van írva a végén, holott a család j-vel használja. «Ezen gyermek-könyvecske, egy nemeslelkű hölgy' munkálatinak köszöni eredetét, — mondja a kiadó előszava. — Habár e gyermek-könyvnek teljesb kidolgozása 's bevégzése az írónő kora halálával félbenszakadott, — eme' hátrahagyott töredékeket is kívánatos és jótékony adományul fogadhatjuk, mellyeket örömmel ajánlunk a' zsenge ifjúságnak. És

Tükör 1938 márc.

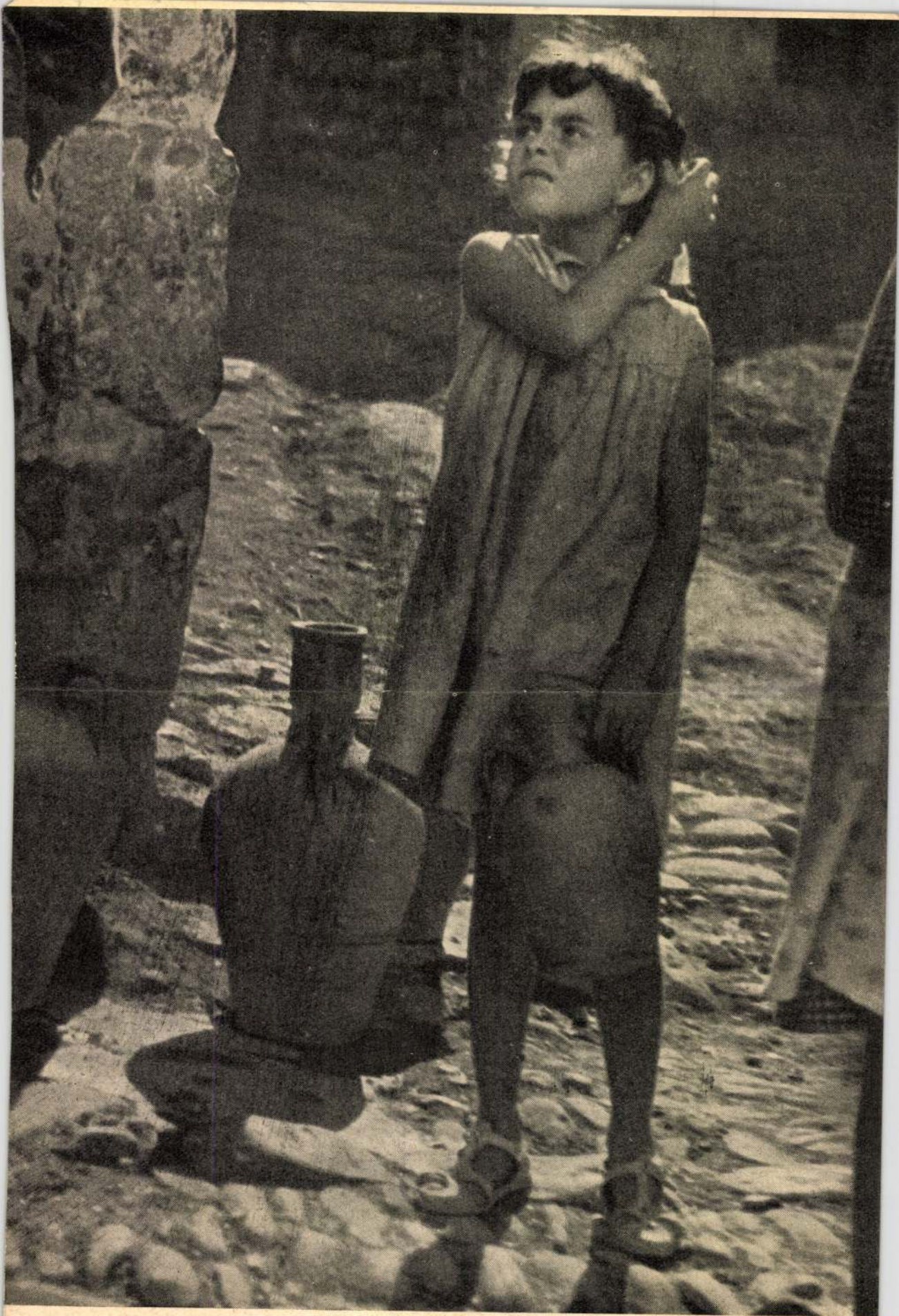

FOTO ZINNER ERZSÉBET

VÍZHORDÓ

ha majd a' gyermek gyönyörködve forgatja e' könyvecskét, ha kedvesen mondogatja az elmés verseket és danol a' kedélyes énekekből, ha ezen felül csak egy-két lelkes magyar anyában eszme 's kedv foganzik a' magyar kisdedek' képeztetésöket hasonló mód' elősegíteni — gazdag jutalma, szép emléke lesz a' nemes idvezültnek», — folytatja tovább. A derék kiadó aligha hihette, hogy e mondat első részében kifejezett óhajtása mennyire fog teljesülni.

A Flóri könyve első része tulajdonképp ábécés könyv, — a kisdedóvókban akkor már olvasást is tanítottak, hiszen nyolc éves korig jártak oda gyerekek. Aztán imádságok következnek «oskola előtt», «oskola után» és versbe szedett «Jó feltételek», általános magaviseleti szabályok. A következő szakasz «apró mondások», kis kétsoros versikék, 26 oldalon egyszerű, naív hangon erkölcsi szabályokat közölnek ilyesformán :

Páva tolla fényes ;
Rossz gyermek a kényes.

Majd játék-versek következnek, két verses mese a gólyáról és fiairól, a Macskafiról ; négysoros versikékben különböző fák leírása, házi állatok, madarak, ilyesformán :

Kikiriki, jó reggelt!
Mond a kakas, ha felkelt ;
Emberek is keljetek,
És ne restelkedjetek.

Csupa vers cseng-bong a továbbiakban is. Bezerédj Amália tisztában volt a vers nevelő hatásával. Az évszakok, a legelemibb ismeretek a világegyetemről, a föld és a nap forgásáról, az éghajlatokról, vízről, hegyekről, a legszükségesebb földrajzi ismeretek s a végén kövön nyomott 24 oldalnyi hangjegy, Bezerédj Amália kedves szerzeményei. A versikékhez fametszetű képecskék, a földrajzi ismeretekhez térképek (földrajzok).

A műkedvelők szerepét a magyar művelődés felvirágoztatásában még nem igen vizsgálta senki, holott ez nagyon érdekes kérdés. Nem egy tere van a műveltségnek, amelyen nem volt a mult század első felében, a nagy lendület idején hivatásos szakember, lelkes műkedvelők indítottak meg egy-egy később fontossá lett áramot. Ilyen széplelkű műkedvelő volt Bezerédj Amália. Abból az ősi nemességből származott, mely döntő szerepet játszott a magyar műveltség fellendítésében. Olyan női típushoz tartozott, amelynek sok példája élt a Dunántúl, Erdély s a Felvidék kastélyaiban és kúriáiban : előkelő hölgyek, akik idegen nyelveken is olvastak, szép leveleket írtak rokonaiknak és barátnőiknek, kedvesen játszottak spinéten vagy hárfán, csinos képecskéket festettek vízfestékkel, jótékonyan törődtek a falusi szegényekkel és fínom modort honosítottak meg a társaséletükben. Bezerédy Amália egyik legszebb példája volt ennek a típusnak. A legrégibb nemes családok egyikéből származott, maga is Bezerédj-lány volt s rokonához, Bezerédj Istvánhoz ment férjhez. Bezerédj a romantikus liberális gondolatnak egyik legkiválóbb szószólója volt s gondolkodásának életében is levonta minden következését. A jobbágyság felszabadításának egyik vezérharcosa, mikor 1844-ben a közteherviselés ügye elbukott a nemesség ellenállásán, önként vetette magát alá — elsőül — az adózásnak. Ekkor mondotta róla Széchenyi, hogy időnek előtte sütötte el a pisztolyt. Ő volt a selyemhernyótenyésztés megindítója, tolnamegyei birtokán szederfákat ültetett s az ő példája nyomán Tolnamegye ma is központja a selyemhernyó tenyésztésnek. A gróf Brunswick Teréz kezdeményezésére országszerte divatba jött kisdedóvók csak városok szegény gyermekeinek gondozására szorítkoztak, a Bezerédj-házaspár falusi kisdedóvót alapított és tartott fenn. A hidjai kúriában előkelő formák között élénk társasélet folyt, rokonok, jóbarátok látogatásai egymást érték, a pozsonyi diétakor az ország legjobbjai tartoztak Bezerédjék baráti köréhez. Amália asszony hosszas betegeskedése szakította félbe ezt a derűs, szép életet. Utolsó öröme a kis lányával, Flórikával való foglalkozás volt s a falujuk szegény népének gondozása. Flórika sem ért el felnőtt kort, tíz évvel anyja halála után ő is búcsút mondott az életnek. Mind a ketten ott nyugosznak a hidjai családi sírboltban. Az irodalom megőrizte Bezerédy Amália emlékét, — mostanában is jelent meg róla egy szép kis tanulmány Szondy György tollából,— ezt mi is felhasználtuk cikkünk írásában.

Bezerédj István felesége halála után újra megházasodott, Amália húgát vette nőül. Második felesége is méltó volt az elsőhöz, jó szívéről és műveltségéről nevezetes hölgy. Férje halála után Pestre költözött, a legfínomabb úri szalon volt az övé, hetenkinti összejövetelein — ma journak mondanák — Deák Ferenc, Kemény Zsigmond, Arany János, Csengery Antal, Horváth Mihály, Gyulai Pál voltak az állandó vendégek. Arany Jánostól egyszer autogrammot kért s a költő *A jóságos özvegynek* című verssel örökítette meg emlékezetét.

**Nem csak mindig játszani,
Hanem kell is tanulni.**

Vers és kép «Flóri könyvé»-ből

Magyar Írónők képes Évkönyve

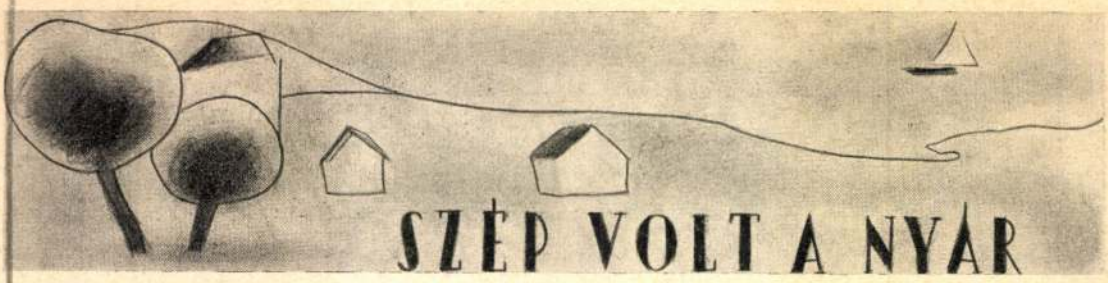

SZÉP VOLT A NYÁR

Muzslai Kampis Margit rajzaival

Írta MÓRICZ VIRÁG

— Nincs semmi bajom, csak halálosfáradt vagyok — mondta Nóra a küszöbön, a díványhoz sietett és lefeküdt.

Behúnyta a szemét. Pár pillanatig laza izmokkal, eleresztett idegekkel feküdt s már ettől fellélegzett. Kinyitotta a szemét és nevetnie kellett : oly kétségbeesetten, gonddal és rémülten meredtek rá mind a ketten.

— Doktor úr, — sóhajtott boldogtalanul az anyja — tiltsa meg neki, hogy így agyonhajszolja magát . . . csak azért telefonáltam magáért, doktor úr, mert ezt nem lehet, amit ez az én gyerekem csinál, hogy hajnalban kelni, éjfél után feküdni, és ez a sok hisztérikus asszony, doktor úr... hogy azt hiszik, a varrónővel mindent lehet... az ördög vigye el őket...

— Gondolnia kellene magára — hajolt Nóra fölé az orvos, szemén villogott az üveg, az ajka reszketett és tüzes ujjal tapintotta ki a lány fehér nyakán az ütőeret. Nóra nevetett, összehúzott szemmel, nedves ajakkal feküdt, s az állával a vállára szorította a férfi kezét. Nem szólt bele, míg ezek ketten elvitatkoztak rajta, hogy vigyázni kellene magára, rendreutasítani a megrendelőit, pihenni kéne, aludni, sokat aludni, most a nyári szezon elején, mikor garmadában áll a műhelyben a selyem, szövet, csipke és muszlin és a pillanatok is kincset érnek, mert soha nem látott, nagyszerű forgalom van a szalonban, hogy gyönyörűség halálig kimerülni tőle. Nóra nem szólt és a férfi ujjai remegtek a meleg gödröcskében a kulcscsont és a vállcsont között, aztán egy arasszal lenyúltak, hegyes, ruganyos puhaság felé. Mert már hátul az anya behúzta maga után az ajtót és ketten maradtak és ilyenkor változott a helyzet orvos és beteg között.

Nóra várta, hogy a férfi mellé ül a díványra és csókolja, ahogy szokta, gyorsan, éhesen, közben az ajtó felé lesve. De most nem mozdult, csak az ujjai zizegtek — erre eltolta a kezét és türelmetlenül félrehúzódott, becsukta a szemét.

Az orvos csupa felelősséggel ráncolta a homlokát, és nem tudott mentséget találni, amivel ezt a nagyszerű, friss és fiatal, minden porcikájában szép női testet arra kényszeríthesse, hogy őrizkedjen a szerinte hirtelen hervasztó, túlhajtott munkától.

— Mi baja? Maga beteg, nem én! — nevetett gonoszul a lány és villogott a foga.

— Itt a főszezon és...

— A főszezon kellős közepén vagyok. Magának több esze lehetne, mint anyának. Ahelyett, hogy örülnének a sikeremnek...

— Most nem magáról beszélek.

— Nem? Az pláne jó.

— Hanem magamról. Kezdődik a főszezon és nekem utaznom kell. Legkésőbb hétfőn, öt nap mulva. Most kaptam levelet a fürdőigazgatóságtól, hogy ha még mindig nem megyek, gondoskodjak helyettesről. És ha elmegyek, mi lesz magával?

— Már mehet is, fürdőorvos úr.

— Maga mikor jön?

— Majd. Ha vége a szezonnak.

— Kétszobás lakást kaptam, Balatonra néző ablakokkal.

— És?

— Jöjjön velem — kiáltott fel maga is meglepetten a férfi és egyszerre elöntötte a forróság saját nagyszerűségének és a lány pillanat alatt történt furcsa birtokának érzésétől.

Nóra úgy kacagott, alig tudott magához térni. A kacagás a végén könnyel és lázzal csendesedett le benne, felnézett a férfire, aki megbántottan állt, zavartan és kitágult szemmel. A lányon meleg hullám és ijedtség csapott végig és összekapcsolta szemét a másikéval. Felhúzta vállát, elrántotta a száját, de a gyomra remegett és egész lénye tele volt elégedettséggel és elhatározással. A száján még ott felejtette a gúnyos mosolyt, de már alig bírta kivárni, míg a férfi felfogja a néma választ és ráborul, csókkal, izzadt és égő arccal tovább könyörögve.

— Honnan jut eszébe ez az őrültség? — mondta még, de már tudta, hogy ezt is szabad, mert úgy is biztos, szép és véglegesen boldog minden.

És igazán nagyon szép volt a nyár. A Balaton ragyogó, forró nyara boldoggá érlelte és barnára égette kedvesen könnyelmű házasságukat és testüket. Nóra kivirulva pompázott a vékony fürdőorvos mellett, lezárta körülötte a kört, melyen senki át nem léphetett, a fürdővendégek és betegek messziről nézték és messzire kerülték őket, maguk maradtak és ezt soká észre se vették. A fürdőorvos kiesett a fürdő életéből. Hivatalos munkáján túl nem volt dolga, mert nem kívánt dolgozni — rendelője, mely más nyarakon zsúfolva volt nőkkel, férfiakkal — álmosan aludt a boldog nyárban.

— Drágám, — sustorogta gyáván és óvatosan a felesége nyakába egy augusztusi este

Magyar gyermek-
Könyvek

Drescher Pál. Régi magyar gyermekkönyvek 1538—1875. [5 szöveg-képpel és 14, részben színes képmell.-tel.] Bp.: M. Bibliophil társ. (Gyoma: Kner ny. és képek: Bp.: Háziny.) 1934. [1935.] 135 l. 8-r. 16·—

2. sz.
1938/39.

MEGH

A BUDAPESTI K
PÁZMÁNY PÉTER TU
TANÁ

AZ EGYETEM D

1938. ÉVI OKTÓBER 3-ÁN, HÉ
AZ EGYETEMI TANÁCSOT BEIK

helyt álló tenoristánk rekedtségét ugyan „illetékes“ helyen nem mondják komoly jellegünek, mindazonáltal Wagner „Rienzi“-je nem kerülhet e miatt egy darabig szinre. Rienzi szerepét most Udvardy tanulja, ki a hó végén tán már be fogja magát mutathatni e dalműben. Egy lap hire szerint Richter is beadta volna igazgatói lemondását, a mi azonban még megerősitésre vár. Egyelőre az igazgatóság könnyedebb stylü operák előadása által vél vonzerőt kölcsönözhetni a játékrendnek. Verdi „Aidá“-jának előadása után azonnal kezdik tanulni Auber „Kőmüves és lakatos“, s aztán Cherubininek „Párisi vizhordó“ czimű dalművét. — Toldy István „Kornéliá“-ja, mely már péntekre volt kitűzve, Felekyné asszony betegsége miatt csak a jövő héten kerülhet szinre. — Kazár Emil „Kincskeresők“ czimű népszinműve e hó 11-én fog először előadatni.

— **Jókainét Kolozsvárott**, hová nehány vendégszerepre ment, minden föllépése alkalmával zajos tapsok és lelkes kihivásokban részesité a szinházi közönség. Nagy hatást különösen mint lady Macbeth keltett. Az ünnepelt művésznőt Jókai Mór és Jókai Róza kisasszony kisérték le Kolozsvárra. Jókai, ki azóta visszajött, ismét leutazik neje után, s hir szerint jövő őszre egész családjával egy nagy erdélyi körutat fog tenni, mely alkalommal a székelyföldet is meglátogatja.

— **Mihalovics Ödön** zenét irt Gyulai Pálnak „A sellő“ czimü balladájára, nagy zenekari kisérettel. Valószinü, hogy ez uj szerzeményt valamelyik későbbi zenekari hangverseny alkalmával be fogják mutatni a közönségnek.

Közintézetek, egyletek.

— **A magyar tud. akadémia** nov. 30-diki összülésében Lónyay Menyhért elnöklete alatt jelentékenyebb számu tagok hallgatták Keleti Károly szorgalmasan kidolgozott emlékbeszédét Quetelet Adolf, a nagy statisztikus fölött. A Quetelet érdemei iránt meleg elismerést tanusitó beszéd életrajzi adatait fölöslegesnek tartanók itt ismételni, miután lapunk annak idején (lásd: „Vas. Ujság“ 1874: 17. szám) részletes életrajz kiséretében közölte a kitünő tudós arczképét. Quetelet sokoldalusságát élénken tanusitja az a körülmény, hogy ő alapos csillagász, nagyhirü mathematikus, elsőrendü statisztikus s még amellett szerencsés tollú — szépirodalmi iró is tudott lenni. A kiváló férfiu sok rokonszenvvel viseltetett hazánk iránt s az 1872-ben tartott szentpétervári statisztikai kongresszuson ő vitte ki, miszerint a közelebbi kongresszus 1875-ben Budapesten tartassék. Egész ékesszólással beszélt az amerikai tagok ellen, kik a kongresszust hazájukban szerették volna megtartani. Quetelet mindazonáltal már akkor kifejezte Keletinek azon sejtelmét, hogy hazánkat nem fogja láthatni, s e sejtelem, fájdalom, teljesült. Keleti

— **A földtani társulat** nov. 25-iki ülésén Koch Antal kolozsvári egyetemi tanártól olvastak föl értekezést Kolozsvár vidékének földtani képződményeiről. Két év alatt számos megfigyelést tett, s több gyüjtést eszközölt, azonban még sok vizsgálódásra van szükség, hogy azon a vidéken a harmadkori rétegek viszonyait meg lehessen állapitani. Értekező részletesen ismerteté a különféle rétegeket s a Szamos és Nádas folyó jelenkori képződményü talajáról szólva, azt mondja, hogy abban sok a korhany, a mi a kutvizek roszaságát idézi elő. Majd a kőzeteket ismertette. Kolozsvár vidéke hegységeinek főalkatrészét a durva mész teszi, mely puhányfélékben rendkivül gazdag és számos kőbánya által van föltárva. Ezután értekező igen aprólékos részletességgel emliti s illetőleg sorolja föl a kőzetnemeket, valamint az azokban előforduló puhányokat. Megemlitjük, hogy az értekezéshez egy Kolozsvár vidéke földtani viszonyait föltüntető térkép is volt csatolva. Ez értekezés után Kokán János mutatott be a Baranyamegyében levő Hidas helység körül előforduló kövületeket, melyekről a hires geológus dr. Peters már adott részletes ismertetést — s igy Kokán csak arra szoritkozott, hogy e rendkivül szép kagyló-kövületeket a társulatnak bemutassa, mit az köszönettel fogadott. Végül fölolvastattak az ujonnan belépett társulati tagok, kiknek belépése folytán igen szép számra emelkedett a földtani társulat tagjainak létszáma.

— **Az országos kisdedóvó egyesület**, mely a kisdedvéd- és a kisdedóvodákat terjesztő egyletek összeolvadásából alakult, vasárnap tartá népes gyülését. Úrményi József nyitá meg, de aztán a vezetést Tisza Kálmánné vette át, ki az eszmecserékben is élénk részt vett. Felolvasták az egyesülésről szóló jelentést s intézkedtek a jövőre. Az eléhbi két kisdedóvó képezdét összeolvasztak s ebben 47 növendék tanult. A bevétel 12,114 frt, a kiadás 11,500 frt volt. Ha az államtól nem kapnák meg jövőre a nyolczezer forint segélyt: akkor a tanárok számát kénytelenek lesznek apasztani. Főfeladatul mondák ki a kisdedóvók képezését, de egyszersmind intézetek szaporitására is buzditólag fognak hatni. P. Szathmáry Károly jelentést tett ama körutjáról, melyet több megyében tett (még pedig sikeresen) kisdedóvodák terjesztése végett. A gyülés egyszersmind előljárókat is választott; elnököknek Tisza Kálmánnét és Úrményi Józsefet, másodelnököknek gr. Szapáry Gyulánét és Várady Gábort (B. Sennyey Pálné az elnökségről lemondott.) Örökös választmányi tagot is választottak kettőt: Ney Ferenczet és gróf Festetich Leót.

— **A nőképző-egylet** második fölolvasó estélyén vasárnap este az evangelikusok nagy termében igen diszes és nagyszámu közönség volt jelen. Szász Károly tartott fölolvasást „A nők az olvasó-asztal mellett“ czimmel, s utána Balogh Tihamér „A kendőzésről.“

— **A magyarországi Kárpát-egylet** nov. 17-iki bizottmányi ülésében elhatározá, hogy több épitkezést fog létesiteni a hegyi touristák nagyobb kényelmére. Egy kunyhót a fehérvizi völgy zöld tava mellett, egy másikat pedig a tarpataki völgyben fog épittetni. Az egylet a király számára egy albumot is készittet, s elhatárzá Kolbenheyer Károly tanárnak a központi Kárpátokról készitett igen pontos térképét 2000 példányban kinyomatni.

— **Zágrábban** nov. 30-kán tartá közgyülését a „Matica Hrvatska“, mely horvát irodalmi és gazdasági érdekek fölkarolását tüzte ki czéljául. A társulat vagyona 24,000 frtnyi értéket képvisel. Irodalmi czélokra a társulatnak ez évben 3000 frt. állott rendelkezésére. Elnökké Kukuljevics Iván, az irodalmi osztály alelnökévé Trusky Iván lovag, a gazdasági osztály alelnökévé Jakcsin András választattak meg.

— **A gráczi egyetem magyar ifjusága** m. hó 29-dikén olvasóegyletet alapitott, melynek alakuló-gyülésén képviselve volt minden kar. Az egylet eddigelé 32 rendes taggal bir, de remélhető, hogy e szám szaporodni fog. Ideiglenesen megválasztattak: elnöknek: Szentpéteri Lajos orvosnövendék; jegyzőnek: Barcsay Lajos technikus; bizottsági tagoknak: Akantisz Gyula és Bogdánffy Miklós orvosnövendékek, és Kovordányi János és Mátyásfy Ödön technikusok. — Csak örülni lehet a törekvésnek, hogy a külföldön tanuló magyar ifjuság a nemzeti szellem ébrentartására hasonló egyletek alapitása körül fáradozik.

— **A müncheni „magyar egylet“** az e városban fönnálló „magyar társaskör“-höz hasonlón, megtartotta közelebb tisztujitó gyülését, melynek eredménye következő: Elnök: Erős György; alelnök: Juhász Sándor; jegyző: Wikka István; titkár: Szladek Károly; könyvtárnokok: Saltzman József és Fried Bertalan; bizottmányi tagok: Wigh Gyula, Törley Antal és Widder Zsigmond. Az egyletnek 50 tagja van, kik jobbadára technikusok és iparosok. Az összes bevétel az $187^3/_4$ év második felében 300 frt. n. ért. volt, mely összegből 180 frt. fordittatott segélyezésre, a többi pedig hirlapokra, zongorára, könyvtárgyarapitásra, stb. Münchennek eszerint két eléggé virágzó magyar egylete van, összesen 83 taggal.

Egyház és iskola.

— **A román metropolita** végre meg van választva. Az uj választásnál decz. 2-án a Popasu és Popea-párt fehér lapokkal szavazott, s 88 szavazatból Román Miron csak 43 szavazatot kapott 45 fehér lap ellenében; másnap ismét szavazás történt, melynél Román Miron aradi püspök kapta a többséget s igy metropolitává proklamáltatott

— **Hatala Péter**, e szabadelvü kath. pap és tanárról azt irta közelebb egy lap, hogy a primás által egyházi átokkal sujtatott. Hatala a „Hon“-hoz intézett nyilatkozatában erre kijelenté, hogy bár e kiátkozás eshetőségéről maga is hallott beszélni, azt tényleg még nem kapta meg, s hogy — bármi történjék is — nem fog elpártolni meggyőződésétől.

— **Egyetemeink** tanulóinak száma a mostani tanidőben következő: I. A budapesti kir. egyetemre összesen bejegyeztetett 2386 hallgató. Ebből esik a hittudományi karra 75, a jog- és államtudományi karra 1254, az orvosi karra 548, a bölcsészeti karra 405, gyógyszerész-hallgató van a két évre bejegyezve 104. II. A kolozsvári kir. egyetem hallgatóinak száma összesen 361. Ezek ekkép oszlanak meg: a jog- és államtudományokat hallgatja 165, az orvosit 49, a bölcsészeti, történelmi és nyelvtudományokat 55, a mennyiség-természettudományokat 66, gyógyszerész hallgató van 23, sebész 3. III. A budapesti kir. műegyetemnél összesen be van jegyezve 788 hallgató, s pedig az egyetemes osztályban 494, a vegyészeti szakosztályban 4, a mérnöki szakosztályban 118, az épitészetiben 8, a gépészmérnöki szakosztályban 36.

Balesetek, elemi csapások.

— **Vasuti baleset.** A magyar északkeleti vasut devecseri állomása közelében nehány vasuti munkás egy embererővel mozgatható kocsira ült föl, hogy azon az állomásig érjenek. A Kisvárda felől jövő vonat azonban utólérte őket, miután közeledtét nem vették észre az esthomályban. Három munkás leugrott a sintalyigáról, de egy rajta maradt. A vonat összevissza tiporta a talyigát meg a szerencsétlen munkást.

— **Tűzvész.** Az árvamegyei Thurdos in mezővárosban nov. 10-én tűz támadt, mely az ép akkor dühöngött szélvész következtében 32 faházat s a hozzá tartozó melléképületeket elhamvasztotta. Odaveszett az élelem is, s most a véginségre jutott lakosok számára könyöradományokat gyüjtenek, melyek vagy a város előljáróságához, vagy Árvamegye alispáni hivatalához intézendők.

Mi ujság?

— **November hava.** A párisi meteorologoknak igazuk volt, midőn kimondák, hogy az idei tél korán fog beállani. A durva vendég csakugyan jókor állt be, de nem viharosan. A hó első fele még kellemes volt és a légrétegek nem igen voltak mozgalmasak. Az első hó nov. 12-én mutatkozott és az idén Európa kertjét, Olaszországot is fölkereste. Toskana, Párma és a Lombardia jócskán láttak havat — Nov. 13-án az adriai tenger heves hullámzásban volt 14., 15. és 20-kán pusztitó orkánok dühöngtek a Fekete-tengeren; 16-án földrengés volt Konstantinápolyban, hózivatar közben.

sainkban sem, a hol a fenyegető inség szükségessé teszi a népkonyhákéhoz hasonló jótékony intézmény fölállitását. A jótékonyság ügye a magyar nők kezében van a legjobb helyen.

Irodalom és művészet.

— **A magyar tud. akadémia legujabb kiadványa** azok közé tartozik, melyeknek szükségét régóta érzi mindaz, ki a tudományokkal foglalkozik, s minden utbaigazitó segédeszköz nélkül gyakran meg-megakadt, nem tudva: egy s más kérdésre nézve mi történt már eddig irodalmunkban s ha vannak előzményei, hol keresse azokat. Bár a magyar irodalom nem épen rengeteg erdő, elég nagy mégis arra nézve, hogy nagy könyvtárt alkosson s egy ember fejébe be ne férjen. Kivált a régibb könyvek és folyóiratok, melyek a maguk idejében még a mostanihoz képest is igen csekély olvasó-közönség számára s igen kevés példányban nyomattak, ma már ritka helyett találhatók s teljességben talán sehol, sok olyant tartalmaznak, a miről kevés embernek van tudomása. S a tudós és iró, ha valamely tárgyat tanulmányoz vagy valamiről irni akar, kell hogy ismerje mindazt, mi arról előtte iratott. A tudományos könyvek, értekezések, nagyobb és kisebb közlemények s följegyzések egy oly czimmutatója (repertoriuma), melyben mindeniknek szerzője (a mennyiben tudva van), továbbá megjelenési helye, ideje, s lelhelye föltalálható legyen: rég érzett szükségesség. E szükségnek kivánt megfelelni a magyar tud. akadémia, midőn a magyar tud. irodalom teljes repertoriumának szerkesztését s kiadását elhatározta. Természetes, hogy ily repertorium csak tudományszakok szerint szerkesztve s rendezve használható, különben maga is oly erdővé lesz, melyben nehéz volna keresni, vagy épen lehetetlen valamit föltalálni. Ehhez képest a Repertoriumok tudomány szakok szerinti szerkesztése s sorban egymásutáni közrebocsátása határoztatván el, először a történelemre és segédtudományaira tartozó könyvek, értekezések s egyéb czikkek repertoriuma indittatott meg; és pedig ebből is először csak a folyóiratokban (naptárakban s egyéb gyüjteményes munkákban is) megjelenteké, ezután következvén még a tulajdonképi hirlapokbelieké. S ime csak az egyik (folyóirati) része az előttünk fekvő majdnem ötven ivnyi vastag kötetet tölti meg.

Az óriási vállalat kivitelét az akademia osztályonként két-két tagból álló bizottságra bizta, mely viszont egy szerkesztővel létesiti s maga csak fölügyeli és ellenőrzi azt. A szerkesztésre, tehát a tulajdonképi munkára Szinnyei József ur, az egyetemi könyvtár tisztje s lapunknak is (a több év óta rendesen közlött hirlapi statisztikával) derék munkatársa, a könyvészeti s különösen hirlap- és folyóiratgyüjtési munkásságáról ismeretes, ép oly ügyes, mint buzgó férfiu vállalkozott s munkája ez első részének, ugy látszik, derekasan, a kezdet uttörési nehézségeihez képest mindenesetre dicséretesen felelt meg.

Szinnyei ur tömött előbeszédben ad számot munkája beosztásáról. Tiz főrészre osztotta azt, melyek nagyjában a Muzeum Széchenyi-könyvtár-katalogusának felelnek meg, számos (talán a keresés könyebbségét tekintve, igen is számos alosztályokkal.) A fő osztályok a következők: I. Egyetemes történelem, külön történelem és segédtudományaik (1—164 hasáb.) — II. Életrajzok (165—344.) III. Életrajzi adatok (345—560.) IV. Helyrajzok (561—634.) V. Földrajz (635—710.) VI. Műrégészet (711—842.) VII. Oklevelek (843—938.) VIII. Művelődéstörténet (939—1010.) IX. Irodalomtörténet (1011—1164.) X. Egyháztörténet (1165—1278.) E fő osztályok mindenikében számos alosztály (pl. egyetemes, különleges, hazai, külföldi stb.) foglaltatik. Az átnézetet könyiti a részletes tartalomjegyzék; a keresést pedig, a tárgyrenden kivül, közvetiti a név- és helymutató (1279—1486 l.), melyben minden szerző s minden tárgyalt személy és hely neve föltalálható, természetesen betü rendben. Ugy hogy elmondhatjuk: minden meg van téve, hogy ily roppant tömegben nemcsak lehetővé, de lehetőleg könnyüvé is legyen téve akárminek a megtalálása, a mit keresünk. A följegyzett czimek mindenütt teljesen vannak adva, évszámmal, megjelenési és lel-helylyel. Végre megemlitjük, hogy föl vannak sorolva mind azon (hazai és külföldi) folyóiratok, melyek a műben föl vannak dolgozva. Kérdés: menynyire teljes azok sorozata? De ehhez, bővebb vizsgálat s több könyvészeti jártasság kellene, hogy eldönthessük. A szerkesztő mindenesetre nagy hálára kötelezte le tudósainkat, iróinkat s az egész olvasó-közönséget s csak kivánnunk kell, hogy az egész nagy művet befejezhesse. Ezt a kötetet kevesebb, mint két év alatt fejezte be, a mi páratlan szorgalomról tárgy- és ügyszeretetről s kitartásról tunuskodik. — Köszönet illeti az akadémia bizottság ama két tagját (Toldy Ferenczet és Fraknói Vilmost) is, kik ez első kötetnél az ellenőrzést s felügyelést gyakorolták. A legnagyobb szótár-8-adrét alaku s 48 ivre terjedő kötet ára 5 frt.

— **Képes könyvek, gyermekek számára.** Könyvpiaczunknak eddigelé nem csekély hiánya volt, hogy gyermekek számára való képes könyvekért többnyire idegen, jelesen német szövegüekhez kellett fordulni. A mi volt, vagy nagyon selejtes, vagy nagyon drága volt. Egy pár ritka diszszel kiállitott vállalat, mint a Vahot Sándorné Ifjusági könyvtára, szegényebb vagy bár középrendü családoknak is nehezen volt hozzájárulható. A legnagyobb rész pedig csak oly szinvonalon állott, legalább külső csinra és izlésre, mint a garasos játékszer. S pedig a tárgy fontosabb, mint első tekintetre látszik. Belső értékét illetőleg, rég elismert igazság, hogy a gyermek-olvasmánynak a legjobbnak kell lenni; nem áll, hogy a gyermeknek minden jó; ellenkezőleg, a gyermeknek csak a legjobb elég jó. Külső kiállitást illetőleg pedig, hogy gyermekeink korán s már legelső olvasmányaiknál, mikor a könyv még csak félig könyv, félig még játékszer, jóizléshez szokjanak, az igazi szép iránti érzék bennök fölébredjen s ez uton is fejlődjék: ennek fontosságát is könnyü átlátni. Ugy látszik e hiányon kiadóink most egyszerre indultak meg segiteni. Csak megindultak még; a mennyiben most már magyar, de még csak kis részben eredeti szöveget s még kisebb részben eredeti képeket adtak. Végre is a mit adnak, ugy a mint van: magyar, s legyen csak számos és hálás közönsége, majd lesz iró és művész, a ki egész eredeti portékával — s reméljük, az idegennél nem selejtesebbel — ellássa a kis olvasó-közönséget. Csaknem minden kiadótól veszünk mostanában uj képes könyveket. Közelebbről volt alkalmuk bemutatni a Franklin-Társulat szép és olcsó képeskönyveit; mert szépség és olcsóság, a mit a gyermek-könyveknek egyesiteni kell magukban, a főkövetelménynyel: a jósággal. Ma, más kiadóktól, ismét nehány hasonló vállalatot jelenthetünk, melyek mindenike, többé-kevésbbé sikerült s ajánlható. Itt van mindjárt Hoffmann és Molnár (Eggenberger-féle) kereskedéséből a „Képes Vadaskert“, 24 rézmetszetü szinezett állatképpel, melyek mindenikén több, de összeillő, egy vidékbeli állat van, csinosan s helyesen csoportositva és megfelelő szöveggel, mely egy csomó természetrajzi ismerettel kellemesen táplálja a gyermek elméjét. A szintoly hasznos, mint szép könyv ára 1 frt. 60 kr. Ugyan tőlök a „Hófehérke“ és „Hamupipőke“ ismeretes meséje 6—6 szinezett képpel, ára 80—80 kr. — A mesevilág, képzeleti tartalmával, nem megvetendő olvasmány. Mig a világon gyermekek lesznek, a meséknek mindig lesz hallgatójuk és olvasójuk. A gyermekben a képzelődést táplálni nem szükség, de ki kell azt elégiteni. Ő képzelete tündérvilágában él, maga is alakokat s meséket alkot magának; semmi őt annál jobban nem érdekli. Csak legyen a mesében kedélynek s szivnek is táplálék a képzelődés mellett: ne féltsük a meséktől gyermekeinket. Ezt a következő, szép kiállitásu mesekönyvre is mondjuk, mely Légrády-testvérek kiadásában jelent meg, ily czim alatt „Tündérvilág“, jó gyermekek számára irta Kálmán bácsi. Kilencz oly szépen rajzolt, mint művészien szinezett képpel, a Hamupipőkék, Hófehérkék, Hüvelyk Matyik, Élelmes szabók, stb. világából. Szövege is igen jól, magyarosan van a mindnyájunk előtt ismeretes mesékből átdolgozva; de a mi megragad és leköt, diszes kiállitása, mely kétségkivül a legszebb gyermek képeskönyvvé teszi. Ára is nagyobb valamivel: a nagyalaku vastag kötet 5 ft. Végre Rosenberg-testvérek kiadásában is jelent meg egy tartalomra és képekre nézve egyaránt gazdag és változatos s minden tekintetben jó gyermekkönyv: „Leczke után“, közép nagyságu negyedrétben keményen kötve, 144 oldalon 80 válogatott, részint a szövegbe nyomott, részint szépen is szinezett képpel. Ára 1 frt 40 kr, a mi tartalma gazdagságához képest olcsónak is mondható. — Azt hiszszük, a karácson közeledtével még több hasonlót is lesz alkalmunk jelenteni, de már is van válogatás elég, hogy a magyar szülők, vagyonosbbak s kevésbbé vagyonosak, gyermekeiknek magyar képeskönyvet tehessenek a karácsonfa alá, vagy küldhessenek az angyaltól, uj év éjszakáján.

— **Uj lapok.** A Franklin-Társulat kiadásában s Toldy István szerkesztése mellett megjelenendő „Nemzeti Hirlap“ előfizetési fölhivása megjelent. Az uj lap programmjának méltatása politikai közlönyök föladata levén, itt csak annyit jegyzünk meg, hogy a „Nemzeti Hirlap“ a szabadelvü haladás pártoktól független, erélyes előharczosa kiván lenni. A Franklin-Társulat mint kiadó a mai terhes viszonyok között egy jutányos napilappal kivánván szolgálni az olvasó-közönségnek, a lap árát egy évre 12 frtban (vidékre postán küldve 14 frtban) állapitotta meg. A „Nemz. Hirlap“ minden nap, hétfőn délután is, megjelenik s az előfizetések a Franklin-Társulat kiadóhivatalába küldendők. — „Jelenkor“ czimmel, katholikus-konzervativ irányu politikai napilap indul meg uj évkor, melynek szerkesztői Talabér János és Füssy Tamás leendnek. A lap előfizetési ára egész évre 20 frt, félévre 10 frt, negyedévre 5 frt leend. — „Község Lapja“ czim alatt Láng Géza pestmegyei számvevő szerkesztése mellet főleg községi előljárók és jegyzők számára uj évtől kezdve folyóiratot ad ki, mely a községi képviselőtestület kalauza kiván lenni. A lap rendes munkatársai lesznek: dr. Dárday Sándor, dr. Grósz Lajos, György Aladár, Girókuty Ferencz, Balázs Sándor és Törs Kálmán. Előfizethetni egész évre 4 frt. félévre 2 forinttal, Budapest, üllői-ut 1. szám alatt. — A Szana Tamás által szerkesztett „Figyelő“ előfizetési fölhivása 1875-re megjelent. A most már ötödik folyamába lépő hetilap ujévtől kezdve „Regélő“ czim alatt szépirodalmi mellékletet is fog adni, mely hetenként egy sürün nyomott iven jelenik meg s évnegyedenként egy különálló kötetet fog kitenni. A „Figyelő“-re mellékletével, a „Regélő“-vel együtt, előfizethetni egész évre 10 frt, félévre 5 frtjával.

— **A nemzeti muzeum** a napokban két Bécsből érkezett fősz-öntetü féldomborművel gyarapodott, melyeknek eredetije a nagyhirü Ambra-gyüjteményben van. Az egyik Mátyás királyunkat, a másik pedig nejét, arragoniai Beatrixot ábrázolja. A Pulszky megrendelésére készitett másolatok közelebb közszemlére is ki fognak állittatni, valószinüleg a szobrok helyiségében.

A „FRANKLIN-TÁRSULAT“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

A LEGUJABB HÁZI TITKÁR.

Első rész.

MAGYAR LEVELEZŐ.

Elméleti és gyakorlati vezérkönyv

a közéletben előforduló mindennemü levelek

helyes szerkesztésére.

Számos utbaigazitó példákkal ellátva s a posta- és távirdai szabályokkal és dijszabásokkal, ugy más közhasznu czikkekkel megtoldva.

Szerkesztette

TÓTH LAJOS

köz- és váltóügyvéd.

Nyolczadik ujból átdolgozott s a legujabb hazai törvényekhez s rendeletekhez alkalmazott kiadás.

(Nagy 8-rét, 412 lap.) — Ára füzve 2 ft. 60 kr.

Második rész.

MAGYAR ÖNÜGYVÉD

vagyis

elméleti és gyakorlati tanácsadó és utmutató

a polgári életben

leginkább előforduló jogügyletek elintézésére;

továbbá

az államfő, az államkormány, s a közigazgatási és a birói hatóságoknál ügyvédi segél nélkül benyujtható mindennemü folyamodványok, kérvények, panaszok, felebbezések,

valamint a

jogügyleteket tárgyazó magán-okiratok és beadványok

fogalmazására és szerkesztésére vonatkozólag

több százra menő

magyar és német szövegü irománypéldával ellátva.

Minden osztálybeli honpolgárok használatára

irta

TÓTH LAJOS,

köz- és váltóügyvéd, Pestmegye volt tiszti főügyésze.

Harmadik,

egészen átdolgozott s az időközben hatályba lépett ujabb és legujabb hazai törvények alapján kiegészitett és jelentékenyenbővitett kiadás

(Nagy 8-adrét, 504 lap.) — Ára 2 forint 40 krajczár.

THIBAUT M. A.

Uj magyar-franczia és franczia-magyar ZSEBSZÓTÁR.

Két kötet.

I. kötet: **Franczia-magyar rész.** (16-rét, 434 lap.) Füzve 1 frt 20 kr.
II. „ **Magyar-franczia rész.** (16-rét, 400 lap.) „ 1 „ 20 „
E két rész egybe, félbőrbe kötve . . . . . 3 „ — „

MOLÉ.

Uj franczia-magyar és magyar-franczia SZÓTÁR.

A legjobb kutforrások szerint szerkesztve.

Harmadik tetemesen bővitett és javitott kiadás. Két rész.

Füzve egy-egy kötet 1 frt 60 kr. — Félbőrbe a két kötet egy kötetben 4 ft.

A Franklin-Társulat

magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában Budapest (IV, egyetem-utcza 4-dik szám) megjelent és minden hazai könyvkereskedésben kapható:

UJ KÉPES KÖNYV,

utmutatás

a szemléletre, gondolkodásra, számolásra és beszélésre $2^1/_2$—7 éves gyermekek számára, használatul a családban, kisdedóvodákban, siketnéma-intézetekben és az elemi oktatás első fokán.

Vázolva és kidolgozva

BOHNY M. által.

36 szinezett táblával és egy rajztáblával.

Diszes szinezett boritékba kötve, ára 4 frt.

A Franklin-Társulat

KÉPES MESE-KÖNYVEI.

6 nagy szinezett képpel ellátva, és diszes szinezett boritékba kötve ára egy-egy füzetnek 80 krajczár.

1. **A hamupipőke.**
2. **Csipkerózsa.**
3. **A hős szabó.**
4. **Hüvelyk Matyi.**
5. **Jancsi és Örzsike.**
6. **A vörösbóbitás kis leány.**

Temesváry Emanuel

magyar czipőgyára

Budapesten, király-utcza 1. szám.

ajánlja

Nők számára:

Topánkák, brünelből, lakorral finoman diszitve 3 frt 80 kr.
Ugyanazok gummi-huzóra, magas szabásuak, vagy egészen bársonyból, finom kiállitás 3 frt 60 kr.
Topánkák, finom chagrin- vagy borjubőrből, szegezett és csavarral ellátott kettős tappal 4 frt.
Topánkák posztóból, szőrme-béléssel, börrel körülvarrva, csavaros kettős talppal 4 frt 50 kr.
Leánykák és gyermekek számára 100 fajta 1 frt 20 krtól 2 frt 80 krig.

Urak számára

Topánkák chagrin- vagy zergebőrből 4 frt.
Topánkák borju- vagy bagaria-börből, szegezett és csavaros kettős talppal, igen erösek 4 frt 50 kr.
Ugyanazok orosz bagariából 5 ft. 50 kr.
Vadász- és térdcsizmák vizmentes bagaria-börből, 3-szoros talppal 12 ft.
Csizmák borju- vagy chagrin-börből, elegans szabásu 10 frt.
Gyermek-térdcsizmák, 3-szoros talppal, igen erösek 5 ft.

Vidéki megrendelések postai utánvét mellett pontosan eszközöltetnek. Részletes árjegyzékek ingyen és bérmentve.

508

Felügyelők, utazók, házalók, stb. (tetszés szerinti szakmában), a kik Ausztria-Magyarországot beutazzák és meglepően j)vedelmező **mellék-keresetet** óhajtanak, czimüket „**Verdienst 100**“ alatt bérmentve a pesti főpostán poste restante átadhatják. Válasz azonnal adatik.

509 (1)

RAVISSANTE!

Félre mindenféle ártalmas arczfestékkel! Félre a rizsporral! Ezek elárulják magukat! Csak a méregmentes, hivatalosan megvizsgált tiszta és teljesen ártalmatlan

RAVISSANTE, Dr. LEJOSSE-tól Párisban bir azon erővel, az emberi bört minden sérüléstől megmenteni, szépséget és ifjuságot biztositani. Már a első kisérlet meg fog bárkit győzni arról, hogy minden dicséret fölösleges.

Kapható nagyban és kicsinyben **Budapesten:** váczi-utcza 8., HATSCHEK **MIKSA** látszerésznél.

Egy üvegtok ára 1 frt 50 kr. Vidékre utánvéttel.

Kiadja és nyomatja a „**Franklin-Társulat**“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest (egyetem-utcza 4-ik szám)

52 r. 1874

A „Franklin-Társulat“ magy. irod. intézet és könyvnyomda kiadásában

Budapest (IV. egyetem-utcza 4-ik szám)

megjelentek és minden könyvkereskedésben kaphatók:

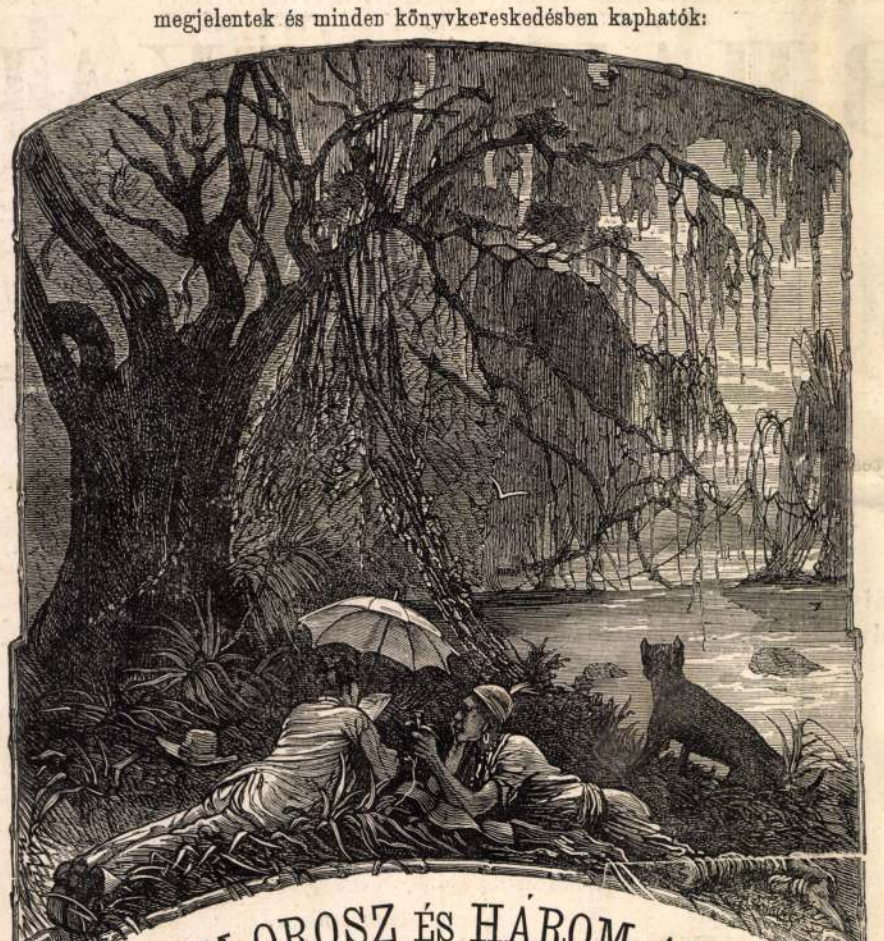

HÁROM OROSZ ÉS HÁROM ANGOL KALANDJAI.

VERNE GYULA

UTÁN FRANCZIÁBÓL

NAGY ISTVÁN.

Ára képes boritékba füzve 2 forint.

Ugyanazon szerzőtől jenlentek meg előbb:

UTAZÁS A HOLDBA ÉS A HOLD KÖRÜL.

JULES VERNE

»De la terre a la lune« és »Autour de la lune«

czimü müvei után.

Ára boritékba füzve 1 forint 20 krajczár.

ÖT HÉT LÉGHAJON.

Utazás Afrikában.

JULES VERNE

Cinq semaines en ballon

ozimü müve után.

Képes boritékba füzve, ára 1 forint 20 krajczár.

LOVAK

köszvény, csúz, bénulások stb. következtében hosszabb időre munkaképtelenekké, sőt elhanyagoltatás vagy ily bajok czélszerütlen gyógyitása folytán egészen használhatlanokká válhatnak. Évek óta alkalmaztatik, és a nevezett esetekben sikeresnek bizonyult a **cs. k. szab. üditő nedv** lovak számára, Kwizda Ferencz Jánostól Korneuburgban, a melyre vonatkozólag alább néhány elismerő iratot közlünk:

Kwizda' Ferencz János urnak Korneuburgban.

Az Ön cs. kir. szab. üditő nedvének herczeg Sapieha Ádám ő nmlga ménesei és istállóiban éveken át alkalmazott sikeres használatáról különösen a lovaknak rendkivüli megerőltetés által kimerült idegeire nézve, már ismételve küldék tudósitásokat. Jelenleg huzamosb idő óta Oroszországban tartózkodva, ifjabb Sanguszko Román herczeg ő nmlga istállóiban találtam csak tulajdonképen alkalmat az Ön cs. k. szab. üditő nedvének valóban megbecsülhetetlen tulajdonságait méltányolhatni. Az itteni ég-alji viszonyok mellett, t. i. csúz, köszvény, bénulás stb. többször előfordulnak, a melyek ellen mindig az Ön cs. k. szab. üditő nedvét lovak számára, alkalmazom, és általa a legrövidebb idő alatt a legmeglepőbb kedvező eredményeket érem el. Legyen szives tehát ismét 50 üveg üditő nedvet, mint szintén kisérlet képen 12 szelencze köröm-kenőcsöt utánvét mellett küldeni.

Slawuta. ***Steinbach G.,***

herczeg Szanguszko Román fólovászmestere.

Kwizda Ferencz János urnak Korneuburgban.

Több év óta használom az istállókban, mikben több mint száz lófölött felügyelek, a legjobb sikerrel az Ön cs. k. szab. üditő nedvét. Azonban ezen kitünő szer hatása várakozásomat tetemesen felülmulta, midőn azt az igen veszélyes szájgörcs vagy ugynevezett szarvasdermenet esetében olyképen alkalmaztam, hogy az egész lovat üditő nedvvel bekenetni és dörzsöltetni hagyám, mely a lónak azonnali tökéletes gyógyulását eredményezé.

Chrobize, Pinczow mellett (Orosz-Lengyelország) 1874 julius 5-én.

Boznanski W.,

Wielopolski örgróf fólovászmestere.

A **Kwizda**-féle állatgyógyászati szerek valódi minőségben kaphatók **Pesten: Török József** gyógyszerész, király-utcza 7. sz.; Thallmayer A. és társa; Halbauer testv.; Frommer H.; Strobenz testv.; Kreische Ant.; Kovács J. J.; Kochmeister Fr.; Topits J.; Hoffmann J. uraknál. **Budán**: az udvari gyógyszertárban. Magyarország majdnem minden városa és mezővárosában van raktár, mi koronkint a legolvasottabb lapokban köztudomásra hozatik. 452 (1—2)

ÓVÁS: A csalódás elkerülése végett felkéretik mindenki, miszerint **Kwizda F. J. üditő-nedvét, mely egyedül tüntettetvén ki cs. kir. kiz. szabadalommal,** össze ne téveszszék más hasonlóan nevezett készitményekkel. Továbbá sziveskedjék mindenki arra ügyelni, hogy a **korneuburgi marhapor minden feliraton alábbi névaláirásom** vörös szinben van lenyomtatva, és kötelességemnek tartom köztudomásra hozni, hogy hamisitványok fordulnak elő, melyek teljesen hatástalan, sőt kártékonyak levén, ezekre különösen figyelmeztetünk mindenkit.

☞ Ki védjegyem meghamisitóját olykép juttatja tudomásomra, hogy azt törvényes büntetés alá vonhatom, 500 ftig terjedő jutalmat nyer tőlem.

A **„Franklin-Társulat“** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapesten, IV. egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

KÉZIKÖNYV KIR. KÖZJEGYZŐK

számára.

Tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire

irománypéldákkal ellátva.

Irták

Dr. DÁRDAI SÁNDOR, és ZLINSZKY IMRE,

a „Jogtud. Közlöny“ szerkesztője. a pesti kir. it. tábla p. birája.

I. kötet.

Ára füzve 1 forint 20 krajczár.

A törvény csak 1875. évi május hó 1-jén lépvén életbe, a II-dik kötet addig szintén meg fog jelenni. A második kötet tartalmazandja a dijszabályzatot, az irománypéldákat, a közjegyzők székhelyeit, a bélyegtörvényt és mindannyi vonnatkozó szabályrendeleteket.

A POLLAK-féle ujonnan nyitott (10—0) 436

27 kros

általános

áru-csarnokban

Bécsben

Mariahilferstrasse 1. szám,

a legszigorubb kezesség mellett az áruk legjobb minősége és valódisága tekintetében, nagyban és részletekben eladatnak:

Gyapju-ruha-szövetek

a legfinomabb s legdivatosabbak minden szinben, sima, csikos, vagy skót koczkával, és peding: **Lüster, Rips,** rézsutos plaid-szövetek, egyszinü valamint koczkás plaid-szövetek, a legujabb és legszebb ősz- és télrevalók, **északsarki flanér** (Wattmol) és legujabb nehéz és északsarki szövetek, legdivatosabb ruhabarcheta, cosmanosi percail, creton (török, háló-öltönyöknek) kék pike, barna és fehér sodronyozott és flanér-barcheta, rumburgi, hollandi, nyers szlézini fonal-, házi és bőrvászon, szines és virágos gyicz-, és fehér csipke- és mouslin-függönyök, atlácz ágyiruha, szines ágyszövetek, vászon-damasztörülközők, ugyanily abroszok, matrácz- és divány-szövetek, chiffon ¾ és ⅘ széles, vánkosfedőszövetek, selyem és kásmér-nyakkötők, minden alakban, harisnyák, botosok, kesztyük, vászon- és batiszt-zsebkendők, nagy raktár selyem- és bársony-szalagokból, valamint csipkékből minden szin- és szélességben, s még több ezer másnemü tárgyak.

Mind csak 27 krért.

Küldemények (utánvét mellett pontosan és lelkismeretesen eszközöltetnek. Mintaárulaistrom ingyen [illegible]

A „Franklin-Társulat“

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában Budapest, (IV. egyetem-utcza 4. sz.) megjelent s minden könyvkereskedés által megszerezhető:

REGÉK.

Irta

WOHL STEPHANIE.

Második bővitett kiadás.

Hat fametszettel.

Képes boritékba keményen kötve, ára **2** forint.

sülések történtek. Az egyik megsebesített orvvadászt másnap egy csősz kunyhójában megtalálták s a pozsonyi kórházba szállitották.

— **Humboldt Sándor**, a világhirü természettudós inasa Pozsonyban él, miről a pozsonyi „West. Grenzbote“ következőket irja: „Városunkban lakik körülbelül egy év óta Humboldt Sándor egykori inasa, egy tiszteletreméltó, szerény 74 éves öreg. Seifert János várnagy volt egy poroszországi vadászkastélyban. Ritka hűsége és eszessége folytán királyi rendeletre ment Humboldthoz 1826-ban s nála maradt haláláig 1859-ig. Seifert részt vett urával az észak-ázsiai s több más expediczióiban, magas állásu férfiakkal jött érintkezésbe s sokat tudna beszélni, ha szerénységénél fogva igen tartózkodó nem lenne. Humboldtról rendkivüli tisztelettel s lelkesedéssel szól, s több emléktárgyát, rajzait, kéziratait őrzi, többek közt nála van azon bunda is, melyet az orosz császár ajándékozott Humboldtnak, s mely akkor 15,000 rubel értékü volt. Seifert a porosz kormánytól évdijat huz, mint nyugalmazott várnagy; az utóbbi időkben Szent-Miklóson élő leányához vonult, de az ottani éghajlatot rheumatikus bántalmak miatt (ezek sziberiai emlékek) nem türhette s másik leányához vonult Pozsonyba.

— **A szombatosok** dolgában Győri Lajos ur hosszabb czáfolatot küldött be Ferencz József

az, hog
ad ön,
A vers
más vé
eszme.
temény
lennén
bizony

azt tap
minden
pedig e
rájő, h
szükség
tehát eg

épen 40
meg, bá
egész gy

hogy rin

dolog;
fiaink ir
„Forra
esetleg
voltak.
ön szolg
„irodalı

HETI-NA

Hónapi és hetinap	Katholikus és protestáns naptár		Görög-orosz naptár
	deczember		**deczember (ó)**
27 Vasárn.	D 5 János	D 5 János	15 F Eleuth.
28 Hétfő	Apró szentek	Apró szentek	16 Aggeus
29 Kedd	Tamás püsp.	Jonatán	17 Dániel
30 Szerda	Dávid király	Dávid	18 Sebestyén
31 Csöt.	Szilveszter pápa	Szilveszter	19 Bonifácz
1 Péntek	Kis Karácson	Uj év napja	20 Decemb. 1874.
2 Szomb	Makár, Béla	Ábel, Béla	21 Juliánna

Hold változásai. ☾ Utolsó negyed 30-án

A „Franklin-Társulat“

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában Budapest, (IV. egyetem-utcza 4. sz.) megjelent és minden könyvkereskedésen által megszerezhető:

UJ KIS REGÉLŐ.

Elbeszélések az ifjuság számára.

Andersen, Campe, Schmid Kristóf és Zschokke

művei után

irta

MILESZ BÉLA.

Négy fametszettel.

Boritékba keményen kötve, ára 1 ft. 50 kr.

el. — III. Szigetvári hősnő, képpel. — ... nemrégmultból, képpel. — A főváros emelkedése, Ráth és börze, több képpel. — A láthatatlan. Jelenet az angol — A párisi pénzverdében. — Petőfi hagyományaiból: Egy goromba tábornokhoz. — Szent-Pétervár és Moszkva, Németországban, több arczképpel. — A háztartás köréből: II. Az egészséges lakás kellékei. — Az asszony története, év történetéből. Uj miniszterek: Ghyczy Kálmán, Bartal hány név a sírkövekről: Disraeli B. és Gróf Héderváry, ncz, Szilágyi Pál, Michelet, Kaulbach, arczképekkel. — akadémia nagy-gyülése. — Az akadémia ünnepélyes közaság közgyülése. — Az Erkel-ünnepély. — Strausz Dávid kel. — Vegyesek. — A méter-rendszer. — A magyar birozgatási tiszti czimtára. — Országos vásárok.

KALAUZ.

ORVOSOK.

Dr. Eiber V. Budapesten, József-utczai 66. számu házában, rendel 2—4 órakor; ugyanott kapható: „Nemi élet veszélyei" czimü müve 1 frton, postával: 1 frt 10 kr. (Lásd a „Politikai Ujdonságok"-bani hirdetményt).

Dr. Handler Mór, orvos és sebésztudor szülész és szemész. Rendel naponként: délelött 10 órától 1-ig, délután 3 órától 5-ig és estve 7 órától 8-ig. — Lakik: Pest, belváros, kigyó-utcza 2. sz., kigyó- és városház-utcza sarkán (Rottenbiller-féle házban) I-sö emeleten, bemenet a lépcsön.

ÓRÁK.

Lechner József IV, váczi-utcza 5. sz., lognagyobb óraraktár. Árjegyzékek ingyen. Javitások jótállás mellett eszközöltetnek. (Alap. 1808-ban.)

PAPIR-KÁRPITOK.

Fischer J. L. és fiai, váczi-utcza 20. sz., egyszersmind butor, kelme és szönyegraktár.

PAPIR-, RAJZ- ÉS FESTŐSZER-KERESKEDŐK.

Seefehlner J. L., m. kir. udvari szállitó, kigyó-utcza 4. szám mindennemü iró-, rajz és festöszerek, monogramm-papirok, átogató jegyek, cotillon felszerelések, stb, Árjegyzék ingyen és bérmentesen, vidéki megrendelések gyorsan és pontosan eszközöltetnek.

POSZTÓTÁR

Liptay Pál és társa, bécsi-utcza 5. sz., Vidéki megrendelések pontosan és gyorsan teljesittetnek.

Minták ingyen és bérmentve.

RUHARAKTÁRAK.

Bajusz József szabómesternél a „honvédhez" Pesten, hatvani-utcza 4-ik sz., a barátok épületében a régi posta átellenében, mindenféle ruhák urak és fiuk számára legjutányosabb áron készen kaphatók.

SZÁLLODÁK.

Európa szálloda, Ferencz Józseftér.

Hungária nagy szálloda, aldunasor.

Magyar király szálloda, Dorottya utcza.

Nádor szálloda, váczi-utcza.

Nemzeti szálloda, váczi-utcza.

Vadászkürt szálloda, kishid-utcza. (Mind elsörendüek.)

THEA ÉS RHUM.

Dietrich és Gottschlig, főraktár vácz utcza 14. sz. a. és fiókkereskedése k gyótéren.

TEA-KENYÉR.

Rigler József Ede, kecskeméti-utc 12. sz., legfinomabb tea-kenyér, cs mege-czukrok és gyümölcsök gyári áro

ÜVEGKERESKEDÉS.

Görög István, hatvani-utcza 16. szá üvegnemüek, asztali készletek és tükrö

VARRÓGÉPEK

Csak Ohm C. O.-nál, Józseftér 15. valódi amerikai szúrómérök Wehler Wilson és ifjabb Howe Eliástól Ne Yorkban.

ZONGORA-RAKTÁRAK.

Eder A. Gyula, váczi-utcza 12. sz. elad, vesz s becserél mindennemü z gorát, pianino s harmoniumokat.

omda Budapest (egyetem-utcza 4-ik szám).

Magyar Szurka

(Jurek Węgrzyn)

XVI szerád közepén

Krakkoban élt.

Veress Endre. A vármiai püspöki székesegyház sodrony Romanicos kelyhe.

Arch Ert. 1895. 415 l.

Magyar Szőrz

XV. 4. Ferrara

mód

Dél B 1521.

..... *műhely.*

főnökség!

v ..... hó ____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

am.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Magyar

M. 4. *György (Georgius de Ungaria).* festő. 1445. szerzett polgárjogot Ferrarában, hol 1471. házat vett. Utolsó 1472. említik az okmányok.

R. Gy. II. 57 c

Viselet.

Női ruha.

A szemben álló hölgy
bán felöltőt zsinórzással és
fodorral, másika pedig Abony
sony szegélylyel és himzésse
náttért kert képezi. Felirat

TAVASZI DI
Malatinszky re
Alter Antal

alól jobbra: Nyomt. Rohn és
legalól középütt: Melléklet

Szines kny., mér. 21:

Magyar
Georgius de Migaria

Festő 1445. Ferrara

Lásd

Pul 1878. 21. l

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása

Engedély

.....

a műhelyfőnök vagy
aláírás

8. sorsz. Műhelyi minta. —

Magyar Erős

1480

Csontosi jegyt.

Római bronz-cista töredéke

VI.131.

Magyar György (Gyurka), ötvös (Turek Węgrzyn). Neve magyar eredetre mutat. 1558-1570 ig Krakkóban működött.

Szádeczky Lajos. Magyar ötvösök Krakkóban. Arch. Ért. 1889. 244. l.

Magyar Győző (Emlék)

Ötvös (Żurek Węgrzyn)
Krakkóban élt 1558-
1570. ötvösök lajstr.

Letisztázva

Arch. Ért 1889. 244l

Magyar György

Thieme Becker
XXIII. 566.l.
(Lyka)

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Magyar György

műhimző

l.

Hor Bp

27. l.

Reich Martin Sk.

Magyarlyzőrgy

Főhercegi kertész

Közlezrkiáll

1578 l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Magyar György

margitszigeti

főkertész

Közlezrkiáll

1503 l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 135418

Magyar György

főhercegi kertész

Margitsziget

a virágbírálí jury

tagja

Közlezrkiáll

1191 l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Patria" r.-t. Budapest — 435418

Magyar György

a. Margitsziget
fölkerte

l.

Közlevrkiall

168. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Magyar György
mikerlett

l. Rapkert
209. l.

Chyzer Bélané, ötv. VI. 154.

M,D.K.

Magyar György, főrertész

irányításával a 70-es évek folyamán a világ minden tájáról 1400 rózsafajtát gyűjtöttek össze és ültettek el a Margitszigeten.

Kiász György: Margitsziget

BUDAPEST, 1968. VI.évf. 5. sz. 6. old.

M.D.K.

Magyar Győző, építés

és Misley Sándor hőrös
terve megvételben rész-
sült a Tabán rendezése-
re kiírt pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1934. LV. évf.

jan. 11. sz. 4. old.

Magyar György

festő

Ferrara XV. 4.

lárd

György festő alatt is

Riedl Frigyes

A magyar irod-főirányai

Bp. 1896, 62. l.

DER STAEDTEBAU
gegr. 1903.

Wir bestätigen Ihne

übersandten

welche Conto

bestens gutgeschrieben wu

Wir erwarten gern I

und zeichnen

20000. 3. 12. S.

Magyar György
(Gregory Unger)
otvos
1564-ben
Nürnbergben

Gál Ung Nachb.

39. l.

CIBORIUM,
dísztelen.
Német munka, XVII. század.
Aranyozott ezüst, mag. 24 cm.

DÍSZTÁLKA, (191. kép)
ovális, két füllel. Benne festett zománcos medail-
lon: bányászok. Kraudy Sándor besztercebányai
ötvös műve, 1632.
Ezüst, átm. 13·5 cm.
Az Ipolyi-gyüjteményből.

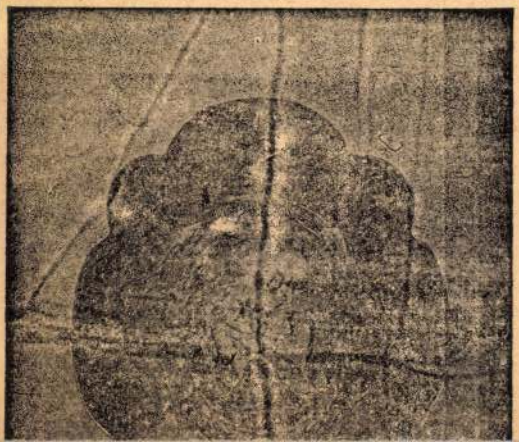

Magyar Győző vitéz

a Fővárosi Közmunkák Tanácsa által az Árpád-hid szt. margitszigeti hidlejárójára kiírt tervpályázaton díjat nyert.

MMÉEKözl 1941. 141. l.

MMJI KÖSI

Midley Sándor és vitéz Magyar Győző.ép.-k

a birálóbizottság megvételre ajánlotta "Tabán 1933" jeligéjü tervét.

Megtörtént a döntés a Tabáni tervpályázat ügyében.
Pesti Napló.1933.dec.17. L8.1.

Magyar Gyorsz

József fhg. főkertésze –

Haránk

1899. 202. sz.

(A Margitszigetről)

Magyar Gyula / épitész

Buda

Az O.M.K. Tars. tagja.

A magyarorsz-i kzömszek neve és lakhelye O.M.K.T.évkönyve 1865/6 240-45.1.

MDK

Magyar Gyula

1862-ben szines üveges verandát épitett a Szarvas tér 1. sz házhoz Martinovics Elek kávéháza számára.

Zakariás G. Sándor : Budapest. Bp. 1961.
41.1.

MAGYAR GYULA építész

C. Harrach Erzsébet: A tabáni fapavilon. =
Élet és Tudomány, 1987.41.sz. ~~19~~X.9. 1310.p.ill.

НЕ ЗНАЕТЕ
ІРОВАНИИ ОП
КРЕТА-
РИТЕ ЭТО:

2. СОВЕТСКИЙ БЮРОКРАТ-
ХОТЬ ТУТ РАБОЧЕМУ ПОДА-
ДИТЬ РАД

nak, majd következtek a hálóköntösök; színes szövetek pótolták a füzőket, alsó-szoknyákat is, s ma már a kegyeletlen divat a legszentebbet, a női inget sem hagyja érintetlen, s tarka csíkos, vagy pettyes batiszt-szövetek igyekeznek helyéből kiszoritani. Hanem annál több a kézi hímzés. Szorgalmasabb nők még a lepedők széleit is széles guirlandokkal díszitik fel.

Sok volt a panasz eddig a hölgyek részéről a fátyol ellen, különösen mivel ezeket minden képzelhető színben hordják, tehát olyanokban is, melyek a szemnek meglehetősen ártalmasak. Szerencsére ez időszerint nem kell tartanunk a vörös vagy igen sűrűen pettyezett fátylaktól; mindamellett a mai fátylak is eléggé kellemetlenek, különösen oly hölgyekre nézve, kiknek hosszú szempilláik vannak. De nem szabad megfeledkeznünk a fátyol hasznos szolgálatairól sem, melyekkel a homlokfürtöket rendben tartja a főváros szeles utczáin. Jelenleg igen divatosak az öltözéknek megfelelő színü tüllfátylak, vagy tenyérnyi széles, csipkefátylak feketében, melyek szegélyben végződnek. Ellenben a Párisban oly kedvelt két méter hosszú gaze-fátylak, melyeket többszörösen a kalap és nyak körül csavarnak, sokkal kihivóbbak, sem hogy nálunk is kedvező fogadtatásra találhatnának.

Említsük-e, hogy a frizurákban, mint minden évben, úgy ezúttal is az angol és franczia ízlés versenyez a nők kegyéért? Ebben a háborús időben nem épen időszerűtlen bizonyos sisak-hajdísz sem, melyet vállalkozó szellemű nők terveznek. Ebben a haj sisakszerűleg fésültetik a homlokba, s ezüst karddal szúratik át. A homlokfürtök még mindig divatosak, de némely hangadó körök immár az egyes fürtnek készülnek propagandát csinálni — hogy mily sikerrel, majd meglátjuk. Annyi bizonyos, hogy ez az ujítás nem épen felelne meg fedetlenül hagyott homlokával a felhajló szélű ujabb kalapoknak. A kalapdíszítések színeiben különösen bizonyos világos szürke galambszín felettébb elegáns most, és a rikító piros és fekete összetétele. Kedveltek a zöldes-vöröses új *changeant* bársonyok is, melyeket azonban fiatal lányoknak nem ajánlunk. Igen eredetiek a csupa szárnyacskákból összerakott capote-ok, melyeknek keretében egy kedves női arcz Rafael angyalkáihoz hasonlóan néz ki.

Páris legkiválóbb fodrásza, Noirat is kísérletet tett egy új frizurával, mely keskeny és elnyúló, a fejtetőn dúsan fodorítva s dúgóhuzószerű fürtök csavarodnak hátra. A Faust közelebbi jubileumán a párisi operában több előkelő hölgy jelent meg ily hajdíszben, de követőik aligha számosan lesznek. Általában a rendes magas és gulaszerű frizura, kevés változattal, még sokáig tartani fogja magát. Reggeli viseletre a haj még mindig két részre osztatik s a fej tetején kettős 8-as alakba fonatik teknősbékacsont-tűvel letűzve. Estélyre való hajdíszeknél pedig tollak, virágok, aigrette-ek, filigrán rovarok és pillangók felváltva alkalmaztatnak, szalag- és ékszerdíszekkel.

Valóban, a női divatban lehetetlen sok egyöntetűséget vá ni. Futólagos inspirációkkal ragadnak ki egy-egy vonást — most egy bájos királynéból, mint Mária Antoinette, majd egy rettenthetlen vértanú-nő alakjából, mint Corday Sarolta, egy királyi kegyencznőből, mint Pompadour, egy római matronából, császárságkori courtisaneból, hosszú redős pre-raphaelita nőkből, Reynolds, Winterhalter, Vandyke vagy Watteau-alakokból, kecses japáni herczegnőkből és svajczi pórnőkből — s az egészet ügyesen feltálalva, a maga módja szerint körülczifrázva — ime kész a divat. *F—a.*

«LOVE-IN-IDLENESS.»

Ki ne ismerné azt a bájos kis regét, melyet Szent-Ivánnak varázsos éjjelén Oberon tündérkirály mond el dévaj tündér-szolgájának, Pucknak, hogy miként lett a fehér-árvácska virágból viola-tricolor:

«Azon időbe' láttam én (te nem),
Repülni a föld s a hűs hold között
Tegzes Cupidót: biztos czélba vőn
Egy veszta-szűzet nyugat trónusán,
Pattant az ívről a szerelmi vessző
Atfurni képes százezer szivet.
De láttam a tűz-nyíl hogyan aludt ki
A vizenyős hold szűz sugáriban,
S a fejedelmi papnő elhaladt
Szűz gondolattal, szerelem nélkül.
Szemmel kisértem az eső nyilat:
Egy kis virágra hullt az nyugaton,
Tejszin előbb, most bibor sebben ég:
Hivják a lányok: «*love-in-idleness*».

A büszke szűz királynő előtt, — ki egész nemzetét szerette s annak jólétéért munkált, fáradozott s hatalmas birodalma dicsőségéről gondoskodott, — előtte mindig ismeretlen maradt a «*szerelem a tétlenségben*», mint ahogy aztán nevezték azt a megsebzett kis virágot, mely azáltal uj bájakat nyert s oly varázs-erőt, hogy

«Alvó szemekre csöppenő leve
Nőt, férfit örjöngő szerelemre gyújt
Az ébren elsőbb látta lény iránt ...»

S így okozhatott aztán a féltékeny Oberon szolgálatában — és a saját maga pajkos mulatságára — a dévaj Puck kezében e kis virág olyan bohó tréfákat és mulatságos káprázatokat.

De azért nem minden árvácska «ég bibor sebben», s most is vannak még «tejfehérek» is. S ezek közt legszebb s legnagyobb virágú a gyöngéd atlasz-fehér «*Hófehérke.*» Alig is lehet találóbb elnevezést képzelni a legszebb fehér árvácskának, mint a regebeli árva-királyleány kedves szép nevét.

Az árvácskák eredetéről én is álmodtam egykor, mint kis árva-leány, annál az árvácskákkal borított sírnál, melynél akkor még nem volt több sír előttem a földön. Ott álmodtam, vagy talán maguk a sötét árvácskák közölték velem akkor származásuk titkát: hogy élt egyszer, de nem a rege-világban, nem az álom-országban, hanem a mi egünk alatt, egy bánatos özvegy s annak volt egy beteges kis leánya. Nagyon szerették egymást, mindig együtt voltak, mégis el kellett válniok, mert az özvegy meghalt s a sírba nem vihette magával halvány gyermekét. Anyja sírjára borulva, egyedül maradt a kis árva; ott találta a leszálló éj, megszánta s álomhozón befogta könnyes szemeit; a jó hold pedig szemfedőt szőtt rá sugaraiból. De mikor a támadó hajnal levette róla a holdsugár-szemfedőt, az árva leányka a halálos álomból uj életre ébredt anyja sirján, mint kis árvácska-virág. Az örökre lehunyt panaszos, fáradt gyermek-szemek úgy nyiltak ki ujra, mint mosolygó virágok, melyek a holdsugártól nyerték fehérségöket s hivőn, bizalommal tekintettek az égre; — míg árvácska édes anyja, ki mint csipkerózsa-bokor ébredt új életre, szeretettel borult kis leánya fölé. Boldogok voltak ismét, pedig a csipkerózsa virágai kicsinyek s nagyon halványak voltak, míg a tövisek, melyek körülvették, élesek, sebzők.

De az emberek meglátták a temetőben a szép fehér virágot és elvitték, hogy kertjeiket diszitsék vele; s midőn így elszakitották édes anyjának még sírjától is, akkor lettek az árvácska fehér virágai bánatukban sötét gyászos szinüek és azóta fordítják e gondolkodó kis virágok folyton az ég felé komoly kérdő tekintetöket, melyben mindig ott van az a szomoru kérdés: *miért?* Az egyedül maradt csipkerózsa-bokor nem kérdez semmit. Neki már minden tövis megszakgatta szivét, ő mint asszony már minden szenvedést megismert, és igy tudja azt is, hogy arra az örök kérdésre: *miért?* nincs felelet se égen, se földön; és virágai gyorsan lehulltak a saját sírjára, és sírt.. sírt.. nagy véres könynyeket, melyek őt egészen elboritották az éles tövisek felett...

Mi nálunk éji violáknak is nevezik a sötét árvácskákat; és ilyen gyászos éji violákból füzzük a koporsókra az emlék-koszorut és ültetjük a drága sírhalmokra, hogy a harmatos, bánatos virágok, mint gyászoló lelkünk gondolatai, mindig ott legyenek.

A sötét árvácskának sokféle válfaja és árnyalata van: mély fényű fekete bársonyos virágu, a szirmok közepén homályos tafota-szerű folttal; feketén, mely átmegy sötét violaszinbe; fekete biborfénynyel, sötétbarnával, kékkel, vagy aranyfénynyel, — de valamennyi közt legsötétebb a tiszta szénfekete «*Dr. Fauszt*». Van aztán sötét árnyalatu hamuszín, félgyász virágu is. A gyönyörű «*Vilmos császár*» pompás ultramarinkék bársony-szirmain még bibor-violaszin-fehér csillagos szemek is vannak; ez a legragyogóbb és legszebb kék faj. A «*Rex*» sötét biborviola, míg az «*Aurea pura*» virágai tiszta sárgák, s úgy néznek ki, mintha arany pillangók szálltak volna le pihenni az alacsony bokorra. A «*Trimardeau*» a legnagyobb, mert 9 czentiméter széles és 8 czentiméter hosszu virágu árvácska; de az «*Odier*»-ra sem illik a latin elnevezés, viola tricolor, mert gyönyörü rajzolatu virágai tizféle szinben is pompáznak. Igéző szépek a biborpirosak ezüsttel szegélyezve, s az égszinkékek sötétebb árnyalattal. A sárgák közt «*gróf Andrássy*» is — mint illő ilyen választékos társaságban, — elegáns bronz-szinű bársonyba van öltözve, arany sujtással beszegve. Vannak olyanok is, mint az éji lepkék bársonyos szárnyai: nyugodt hamvas szinekkel s fantasztikus rajzokkal, vagy komoly tekintetü virágokkal, melyekre nagyon találó a szép franczia elnevezés: «*pensées*», mert valóban olyanok, mint egy-egy mély gyöngédségű költői szép gondolat.

S e szép virág-gondolatok már több mint négy száz válfajban vannak meg, de a hófehértől a szénfeketéig, minden színben s árnyalatban, mindig egyformán bájosak, kedvesek. A termelők most már leginkább csak is arra törekszenek, hogy mennél nagyobb virágu árvácskákat állitsanak elő, mert szebbek, mint a meglévők, már nem igen lehetnek. Az árvácska termelése nem is sok fáradsággal jár. Ultetni, a havas-fagyos évszakot kivéve, bármikor lehet, egy kis gondozás mellett megél s hajt, virul. Már márcziusban lehet számára homokos és agyagos talajba, porhanyó televénnyel jól elkeverve, ágyakat készíteni, s abba egy láb távolságra ültetni a plántákat; ekkor óvatosan kell megöntözni s több ápolásra úgyszólván nincs is szükségök. Aki magról akar nevelni, az márcziusban, vagy áprilisban, könnyü földdel megtöltött cserepekbe, vagy künn a kertben árnyas helyre veti el a magot, hol csak annyit kell öntözni, hogy épen száraz ne legyen. Ha a mag kikél s a plántácskák vagy két hüvelyknyire nőttek, akkor ki lehet ültetni, az épen leirt módon. Ezek még azon évben fognak virágozni.

Ha az árvácska-bokrokat őszszel átültetik s akkor az ágaikat rövidre vagdalják, — ez eljárás mellett virágaik több évig is megtartják szépségüket; habár ugyanabba az ágyba ültetik is vissza, melyben voltak, csak a talajt javitsák meg ismét porhanyóvá. A ki magból szaporitja az árvácskákat, az által mindig uj, szebbnél szebb változatokat nyer, míg a dugványozás és bujtás által megtartja a már meglévő szép válfajokat. A dugványozáshoz ojtó-láda kell, mert cserépben már több nehézséggel jár és kétséges a siker, de a bujtás a legkönnyebb neme a szaporitásnak. Arra nyár kezdetén erős alsó ágakat kell választani a régibb bokrokról, s azt egy «*szem*» alatt kissé megmetszeni (de nem átvágni) s a földbe nyomni. Lehet villa-alakú ágacskával is leszorítani s jól megöntözni. Öt-hat hét mulva, mikor már a bujtvány gyökeret vert, óvatosan levágni a tőről s kiültetni az ágyba, mint a többit. Magot mindig a legnagyobb s legszebb virág után kell szedni, — még pedig mielőtt teljesen megért volna s a magház fölpattanna, — s szellős helyre kell tenni, míg egészen meg nem száradt.

Ha azt akarjuk, hogy kikelettől hóhullásig folytonosan legyen viruló árvácskánk, három egymásután következő ágyba ültetjük. A tavaszi ágyba jönnek a mult évről kitelelt bokrok, a nyári ágyba a mult nyári bujtványok és magból kélt plánták, végre az őszszel viruló ágyba a bujtványok és magból kelt plántácskák azon tavaszról. Igy egész éven át lesznek nagy virágu árvácskáink. Különben is folyton nyilnak, de mindig gyérebben és kissebb-kissebb virágokat, s később már inkább csak terjengő ágakat hajtanak.

S e kedves virágot most már nem kell a távolból, külföldről hozatnunk; itthon is megkaphatjuk. Mi több izben hozattunk már Budapestről, s álmodnisem lehet szebb pensées-kat, mint ezek. Valódi tündér-gondolatok! Mult tavaszszal már április végén érkezett a fővárosból hozzánk ötven darab egy éves árvácska-tő, nehány virággal. Mindenik más faj volt: de azért mikor május hóban valamennyi bokrot elborították a bájos álmatag virágok, minden egyes virág is különböző szépséggel bírt.

Mennyi változás még a tiszta fehérek közt is! Egyiknek parányi szájacskája sötétviolaszin volt, a másiké égszinkék, vagy halványlila, aranysárga, bibor, vagy rózsaszín. Pedig ezek a tiszta fehérek voltak; oly fehérek és ájtatosak, hogy látásukra önkénytelenül óhajtottuk:

Jó angyalok őrködjetek:
Méltatlan kéz le ne törjön
Ily tiszta virág-gyermeket!

S ezek az árvácskák egész éven át virultak, s mert télen be nem fedettük, most is, ha hótakarójuk felett kissé melegebb a hideg téli napsugár, kidugják a hóból bársonyos-aranyos kedves fejecskéiket, mintegy biztatva minket, kik szeretettel nézzük, hogy ne feljünk — ők feltámadnak!

B. Büttner Lina.

A TÉL KOPLALÓI.

Télen a madarak táplálása nem épen olyan könnyű dolog, mint a minőnek látszik s bizonyos ismereteket tételez föl, ha nem akarjuk, hogy merő játékká fajuljon jótékonyságunk. Pedig minő gyönyörűség tél és hó idején helyes bánásmód által egész tavaszt varázsolhatni magunk köré hálás madarakból. A madarak barátainak buzgó agitációja a madarak téli etetése érdekében gazdag gyümölcsöket hozott, s ma már sok történik arra nézve, hogy a zengő énekük és a rovarok pusztítása által úgy a természetkedvelőkre, mint a gazdaközönségre oly hasznos és kellemes éneklő madarak megfelelő oltalomban részesüljenek. Különösen a téli etetés fontos a madarakra, ha helyes elvek alapján történik, mert a helyes módtól függ minden. Sokan rendeznek be téli etető helyeket a madarak számára, melyeket ezek sohasem keresnek fel, mert, fájdalom! — nem ismerik a madár természetét. Az emberekhez hozzászokott verebek és galambok minden etető helyen megjelennek s letelepednek az ablakpárkányzatra is; más madarak azonban nem szívesen hagyják oda fedezetül szolgáló bokraikat. Ezért úgy kell megválasztani az etetés helyét, hogy az a madár természetének is megfeleljen, mert egy és ugyanazon etetőhelyet nem keresi fel minden madárfaj.

Czinkék, harkályok stb. számára magas helyeken kell keresni az etetőhelyet. Embermagasságnyira alkalmaznak a fa ága közé egy előrenyuló léczekkel leszögezett keskeny, vízszintes deszkalapot. Gondoskodni kell arról, hogy védenczeink ellenség támadásának ne legyenek kitéve, s azért a deszkát lehető sűrű ágbogas, vagy tüskés helyre kell tenni, a hová aztán a madarak örömmel sereglenek a terített asztalhoz.

Ellenben pintyek, csízek, tengeliczek, kenderikék stb. számára az emberektől távol, vetések vagy gyümölcsösök közelében kell etetőhelyet berendezni. E madarak összehivása úgy történik, hogy vékony karókat szúrunk a földbe s ezek köré tüskét, csalánt, szalmát stb. kötözünk felálló helyzetben. Különös vonzerővel birnak még a bogyós cserjék, vagy télen át a kertben karóra kötve hagyott napraforgók is a madarakra, valamint vékony zsinegre kötött s a fa ágai közé felhajított tök- vagy uborka-magvak is.

A tápszer megválasztása is fontos. Vannak, kik főtt krumplit, zsemle- és kenyérmorzsát szórnak a madarak elé. Ezek rossz szolgálatot tesznek nekik, mert a burgonya s a kenyér a földön átnedvesedve, savanyú lesz s megárt nekik. Megfelelő magvak, főtt, de meg nem sózott hús a legjobb tápszerei télen át a madaraknak.

RÉGI GÚNYRAJZOK.

Készítettek-e Magyarországon a XVI. és XVII. századokban karrikáturákat? Nem valószinűtlen, hogy készítettek, de nyomukra még eddigelé nem akadtunk. Hiszen pasquilokat, gúnydalokat irtak akármennyit, s ilyenek elég szép számmal maradtak fenn. Mikor Rákóczy György Esterházy seregét megverte, «melancholia nótával» csúfolták ki a megszaladt sereget és Seredy, a tanácsúr, nagy mulatságot szerzett Rákóczynak, a mint ezt produkálta. Ugyanez időből egy Debreczenben nyomtatott humorisztikus naptárnak is fennmaradt emlékezete, de a naptár maga elveszett. Rákóczyt kocsis Györgynek csufolták ellenségei, feleségét pedig mint lovat ábrázolták. S hogy az ilyen pasquilok mellett torzképek is divatoztak (ha nem is nyomatták ki azokat), az annyival valószinűbb, mert van tudomásunk róla, hogy ilyen fajta képek külföldről vándoroltak be, pl. azt, mely Gusztáv Adolfot ketreczbe zárva ábrázolja, nyomban megjelenése után megküldték Rákóczynak.

Külföldön azonban csakugyan készítettek magyarokról karrikaturákat. Maradt is fenn ezek közül néhány: nem sok. az igaz, de érdekes és jellemző példány. Torzalakok ugyan, de visszatükrözik a külföld felfogását. S épen ezért azt hiszem, nem lesz érdektelen, ha koronkint bemutatok egyet-egyet ezek közül. S bemutatásomat két igen érdekes példánynyal meg is kezdem, melyek ma egy nagyobb gyűjteményben találhatók.

A könyvnek, melynek e képek egyes lapjait képezik, s mely a Nemzeti Muzeum birtokában van és a könyvészeti ritkaságok közé tartozik, teljes czíme «Il Callotto resuscitato oder Neü angerichtes Zwerchen-Cabinet.» Egy ördög tartja ezt a díszes keretbe foglalt czímiratot, fején hordozva azt a kosarat, melyen a törpék el vannak helyezve. Brunet szerint ez a könyv 1715-ben látott világot, tehát a spanyol örökösödési háború lezajlását követő évben, de a mikor még az északi háború javában dühöngött s pár évvel utóbb, hogy Rákóczy Ferencz szabadságharczának a szathmári béke véget vetett.

De Brunet adata arra az időre vonatkozik, mikor a könyv végleges szerkesztésében mint ujabb kiadás jelent meg. Hisz maga Brunet is különböző kiadásokat említ, melyek eltérő czímekkel voltak ellátva. Az a két magyar kép, mely ebben a könyvben látott világot, ellentmond az 1715. évnek. Az egyik Bottyán tábornok képe, a

JUPANSZKY FERENCZ RABLÓFALVI BIRÓ, ELŐKELŐ ÖKÖR-JUBILANS, A MAGYAR SZÉNA-FLOTTA JUBILANSA.

Valóban jó emberek a rablófalvi magyarok,
Olyan barkójuk van mint a Mikulásnak,
Adj el nekem német, sok tehenet, ökröt, halat és szénát,
Adj kövér kappant öt garasért, négyért, háromért.
Ha jövök egy faluba s találok egy kötelet,
Bizony haza viszem magammal ha már lovat kötöttem hozzá.

RÉGI MAGYAR GÚNYRAJZ.

másik egy horvát élelmezési mester. Bottyán 1709-ben halt meg, a Rákóczy-forradalomnak a szathmári béke 1711-ben vetett véget: minő aktuális érdeke lett volna hát annak, hogy az a két kép 1715-ben lásson világot, mikor már a kuruczokkal vajmi keveset törődtek. Bizonynyal sem egyiket, sem másikat nem csinálták a szathmári béke után, — hanem akkor, midőn ezek az emberek éltek, rettegtették az örökös tartományokat: szóval mikor elevenen éltek az emberek emlékében, s eltorzított alakjaikat a bosszu egy nemével szemlélhették.

Azt sem hiszem, hogy ez a gyüjtemény egyszerre s csak az utrechti béke megkötése után látott volna világot. Hisz minden képe annak egy élő és szereplő ember karrikaturája, német, angol, franczia, orosz, török, magyar, stb., a mint valaki a három nagy háboru közül valamelyikben névre tett szert, lerajzolták a törpék kabinetjébe, s egyszersmind közre bocsátották, de a mikor már 50 kép együtt volt, ezeket összegyűjtötték egy kötetbe, melyet aztán «Il Callotto resuscitato» czímmel láttak el.

«*A feltámasztott Callotto.*»

Callot a XVII-ik század egyik leghíresebb, de bizonynyal legtermékenyebb genrekép-rajzolója volt. Daczára, hogy fiatalon, 42 éves korában halt el, rengeteg sok metszvényt hagyott maga után, kivált igen sikerült genreképeket. Mikor mint gyermeket az iskolába adták, minden betűhez rajzolt valamit, mi keze ügyében esett, pl. az Á-hoz atyja galambját. Még mint gyerek elindult Olaszországba, de útközben a czigányok kezébe esett, ezekkel vándorolt s a czigányokról rajzolt, genreképei — ezen utazása emlékei — a sikerültebbek közé tartoznak. Rendkivül gyorsan és biztosan tudott rézbe metszeni, s ennek az ügyességének köszönhetni, hogy oly sok metszvénye maradt. S ez nagyban előmozditotta népszerűségét is, melynek egyik bizonysága, hogy a «Borsszem-Jankó-kabinet» metszője a gyűjtemény első cziméül az ő nevét használta mint nagyon elterjedt nevet.

S az új életre hivott Callot-nak nincs oka pirulni a régi mellett. A metsző sem nevét, sem monogrammját nem jegyezte egyik rajza alá sem, s hogy ki volt, nem is tudtam feltalálni: csak annyi volt kideríthető, hogy nürnbergi mester volt. De jól forgatta a vésőt, leleményes

ember volt, kitünően tudott karrikirozni. Képeiben van erő, torzitásai rendkívül sikerültek s minden egyes képe magán hordja az egyéni jelleget. Látszik, hogy arczképek után dolgozott s ezek mindenikében fel tudta találni a kiemelkedőbb jellemvonásokat. Ez az ötven kép együtt annyi változatosságot árul el, hogy meglepi az embert. Minden egyes kép keretbe van foglalva, s összesen hat keret váltakozik.

Az ötven kép közül a 12 és 43 számmal jegyzett magyarországi: az első magyar, az utóbbi horvát. Az első, *Holloka Csimicskó Buttyám uram*, az érsekujvári huszárezredes nem más, mint a hős *Bottyán* János, a dunántúli hadak generálisa, kinek életrajzát megirta Thaly Kálmán 1865-ben s levelezését egy terjedelmes kötetben kiadta 1883-ban az «Archivum Rákóczianum»-ban, megújitva ezzel a már csaknem feledésbe ment vitéz tábornok emlékezetét. Hogy ez csakugyan Bottyán, igazolja az is, hogy vaksága, illetőleg félszeműsége ki van a képen tüntetve, s hogy a kép alá vázolt szövegben Érsekujvárra van hivatkozás. Sajátságos körülmény, hogy vak Bottyánról más kép, mint e karrikatura nem maradt fenn. Az pedig, hogy a metsző épen őt választá a magyar katonák közül, mutatja, hogy az örökös tartományokban senkitől jobban nem tartottak, mint vak Bottyántól.

A 43-ik számu Jupánsku Ferencz, a szerezsán köpenyegben, valami élelmezési biztos, hadseregszállitó volt.

A régi, csaknem kétszáz év előtti «Borsszem-Jankó-kabinet» e két érdekes alakjának bemutatásával zárom be közlésemet. Amaz idők viszonyainak ismeretéhez ezek is szolgáltatnak anyagot. A kik akkor éltek s ismerték vagy rettegték ezeket az embereket, bizonnyal jó ízüket nevettek e torzvonásokon, melyeket érdeklődés nélkül mi sem tekinthetünk.

SZILÁGYI SÁNDOR.

HOLLOKA CSIMICSKO BUTTYÁM URAM, RÁKÓCZY HUSZÁR-EZREDESE AZ ÉRSEK-UJVÁRI GARNIZONBAN.

Én bizony huszár vagyok, kurucz tiszt,
Én bizony nemes vagyok, komandirozni muszáj
A magyar rebellist; ha jön a német katona
Agyon ütjük mind, felnyársoljuk elevenen,
De ha lőnek, jaj, hajrá teremtette,
Megsarkantyuzom a paripát s szaladok mint az ördög.

RÉGI GÚNYRAJZ.

ARANY JANOS SÍRVERSE A KARLSBADI ZSIDÓ TEMETŐBEN.

A karlsbadi új zsidótemetőben 1869 nyarán ásták meg az első sírt. Lakója *Rockenstein* Mihály, egy 27 éves zsidó vallású magyar lett. Apja, Rockenstein Lipót azon bölcselő elmék közé tartozott, a milyenekkel a mivelt zsidókörökben gyakran találkozhatni. De az öreg Rockensteint minden bölcsészi volta mellett is megtörte fia halála. Fájdalmasan panaszkodott a csapásról egy ismerősének, mialatt fia sírját megtekinték, s a felállítandó emlékkőről beszélgettek.

Itt találkoztak *Arany* Jánossal, kinek költői lelke még e sok élvet nyujtó fürdőhelyen is inkább kereste az örök szépet, a hallgatva is ezer nyelvvel beszélő természetet, habár e hely a temető volt is. *Arany* megérté az öreg fájdalmát. Átérzé azt, s másnap az öregnek ezt a verset adta át, hogy vésesse fia sírkövére:

Jó magyar, ifjan akart használni szerette honának,
És hogy erőt nyerjen, jött felüdülni ide,
Hajh, de üdülés helyt kora sirját lelte meg itten,
Most apa és rokonok gyásza kesergi nevét.

Arany betűkkel vésték márványba a hálás örömmel vett sírverset. S Rockenstein Aranynak húsz aranyat küldött. Arany azonban visszaküldte a húsz aranyat.

Ember, ki arany nélkül is arany.

Hajdú Nagy Sándor.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

«**O**». Ez a czíme annak az uj angol regénynek, melynek közlését melléklapunk, a «Világkrónika» ujévi száma kezdi meg. Kevés művet ismerünk, mely meglepő fordulatokban oly gazdag, a legmerészebb fantázia leleményével oly káprázlató, mint *Rider Haggard* e regénye, mely mystikus hátterével mind végig lebilincseli az olvasót. Eredeti és mélyen költői felfogással ád elő benne az iró egy csodálatos színjátékot, mely napjaink életéből a kétezer év előtti Egyiptom, a fáraók és mágusok világába, az őskereszténység korába, Áfrika járatlan vadonaiba ragadja az olvasót a történeti, néprajzi és arkheológiai ismeretek oly bő tárházával, mely csak alapos szakfróknál található. A csodás és titokzatos elem, mely az egész regényen átvonul, oly erkölcsi és emberi igazságokat leplez, melyek a kutató lélek örök vizsgálódásának tárgyai. A magyar irodalomnak is szolgálatot vélünk tenni, midőn a hatalmas és eredeti tehetségü angol irót e legujabb művével — kitünő illusztrácziók kíséretében — nálunk is bevezetjük.

A «**Budapesti Szemle**» ujévi első kötete már elhagyta a sajtót. A jeles folyóirat az uj évet hosszú és érdemes multjának megfelelő kötettel nyitja meg, képviselvén abban a komoly irodalom minden ágát, és mindeniket neves szerzők dolgozataival.

Első helyen *Szilágyi* Sándor történeti fejtegetését olvassuk «Forradalmi országgyűlések» czímen, mely Erdély egyik legzaklatottabb, a fejedelmi válságok által dúlt korszakából az 1658—1661-iki négy évet ismerteti meg. Szilágyi tudvalevőleg Erdély országgyűlési emlékeit rendezi sajtó alá, a tud. akadémia megbizásából. E tanulmány a 12. kötet okiratait világítja meg. Utána *Baksay* Sándortól az «Iliász» második énekét veszszük alexandrinekben és rímes fordításban, kitünő magyarsággal és költészettel. Homert fordítani nehéz, s a nehézség legyőzése még nem biztosít, hogy a nagy közönség elég hálás lesz, mert a hexameterek a modern irodalmi nyelvhez és költészeti formához szokott közönséget nem csábítják Homer olvasására. Az angoloknál Pope is a tetszetősb rímes alakban fordította Homert, s igen olvasottá tette. Baksay virtuozitással kezeli a magyar nyelvet, és teljesen birja mindazokat a kellékeket, melyek által Homert mi köztünk népszerűsítheti. A most közlött második énekkel tartotta közelébb székfoglalóját is az akadémián, hol nagy tetszéssel fogadták, s az elnöklő Hunfalvy Pál felszólította, hogy folytassa és végezze be a nagy munkát. — A szépirodalmat a kötetben *Csiky* Gergely képviseli, ki színpadi sikereihez most a regényiró sikereit kivánja fűzni. «Arnold» a czíme megkezdett regényének. Csiky több elbeszélést is irt, de mint regényiró, most lép először a közönség elé. Majd *Neményi* Ambrus fejtegeti a demokraczia szerepét az irodalomban, mely itt is nagy befolyásra jutott, de nálunk még nem oly nagyra, mint Európa egyéb mivelt államaiban. Nálunk — ugy mond — a demokraczia még egészen hatalmában van a sajtónak, hogy jóra vagy rosszra nevelje. *Heltai* Ferencz napi érdekű kérdéshez szól hozzá s megismerteti a helyi érdekű vasutak ügyét Magyarországon. *Imre* Sándor a renaissance-korszaknak egyik hires franczia tagjával, Etienne Henrikkel foglalkozik, kinek művei közelébb jelentek meg, s a ki a maga korában az olasz szavakon kapdosó mohó nyelvujítók és nyelvkeverők ellen lépett föl. Imre nehány szatirát is közöl Etienne-től. *Pasteiner* Gyula folytatja a műcsarnok őszi tárlatának ismertetését. *A könyvismertetések* közt pedig Arany hátrahagyott iratairól, különösen pedig az «Oszikék» czím alá foglalt költeményekről —*e*— emlékezik meg, a költő iránti mély kegyelettel. Schwartzer Ottó «Törvényszéki elmekórtani levelek» czímű művéről van még birálat; Heinrich Gusztáv az ujabb német Göthe-irodalom egyik nevezetes művéről, a «Faust» legrégibb, legeredetibb alakjának Schmidt Erich által rendezett kiadásáról szól. Végül a szerkesztőhöz intézett «Nyilt levelet» találunk N. P.-től, ki a primásnak a magyar katholikusok nevében a pápához küldött üdvözlő föliratára tesz megjegyzéseket. A «Budapesti Szemle» ára egész évre 12 frt, félévre 6 frt.

A tud. akadémia könyvkiadó vállalatának ujabban megjelent sorozatát már a multkor említettük. A sorozatot még a következő munkák egészitik ki:

Anglia története korunkban. Viktória királynő trónraléptétől az 1880. évi általános választásokig. Irta Mc. Carthy Justus. Fordította *Szász* Béla. 3-ik kötet. Befejező kötete a nagy munkának, mely ritka részletességgel, mély elmével s elfogulatlansággal tárgyalja Anglia legujabbkori történetét. Ára 3 frt.

Pindar szelleme és a lantos költészet, a népek erkölcsi és vallási emelkedettségéhez való vonatkozásaiban, irta *Villemain*, franciából fordította *Csiky* Gergely. Egyike a legtartalmasabb tanulmányoknak s főműve Villemainnek, a nagy franczia műbirónak. Behatóan, szellemesen ismerteti Pindar műveit s a

lyrai költészet fejlődését egész a legujabb időkig. Ára 3 frt.

Berryer válogatott törvényszéki beszédei, fordította *Tóth* Lőrincz. A franczia tribune egyik legnagyobb szónokának művei közül, tartalmas kritikai bevezetés után, nyolcz védbeszédet közöl a kötet. Olyanokat, melyek általános és történelmi érdekűek s a legnevezetesb személyekre vonatkoznak. Mindezekben egy-egy nagy és fontos elv, tan vagy rendszer van megvitatva, p. o. a szólás- és sajtószabadság, a legitimizmus, a népfelség, a szavazatjog, politikai egyesületek, elkobzások s tulajdonjog, az állam és egyház közti viszony stb. kérdései. Ára 2 frt 50 kr.

A föld és az ember. Anthropo-geografia vagy a földrajz történeti alkalmazásának alapvonalai. Irta dr. *Ratzel* Frigyes. Fordította dr. *Simonyi* Jenő. — A könyv a földrajz és történet szomszédos területének kérdéseit tárgyalja egy német tudós alaposságával, részletezésével. Függelékül a magyar kiadáshoz egy Magyarországra vonatkozó vázlat van csatolva a fordító tollából. Ára 2 frt 50 kr.

Jókai uj regénye. Jókai uj regényt irt «*A lélekidomár*» czím alatt, melyet a «Nemzet« tárczája már megkezdett közleni.

A legnagyobb hirlapjegyzéket Sells Henrik adta ki «Dictionary of the World's Press» czímű 1300 apra terjedő vaskos kötetben. Az angol lapok jegyzéke teljes, még a magyar lapok is meglehetős nagy számmal fordulnak elő; a tekintélyesebb napilapok czimlapja, köztök perzsa, khinai, japán, sziámi, orosz lapok is, fényképekben vannak bemutatva s ugyanazok szerkesztői arczképekben. Hirneves hirlapirók s nehány kiváló angol iró, hadi tudósító életéből közlemények, egy pár a hirlapirodalomra s a hirdetésügy történetére vonatkozó czikk, részben rajzokkal s végül az egyes hirlapkiadók nagyszámu hirdetései s magánhirdetések töltik be az óriási kötetet, mely különben tekhnikailag és művészileg igen szépen van kiállítva.

«Az ember tragédiája» holland fordítója. Madách nagy drámai költeményét *Wallis* fordította holland nyelvre, a ki Opzoomer utrechti egyetemi tanár fiatal leánya. Egyik német tudományos irodalmi munkában Wallisról, kinek neve igen népszerű hazájában, a következő ismertetést olvassuk:

«A legsajátosabb tehetségnek mondják, a mely talán az egész világirodalomban egyetlen a maga nemében. Hazája határain túl is bámulják és egészen méltán. Az irodalommal foglalkozó nők között páratlanul áll eredeti felfogásával, egészséges világnézetével, könnyed, jellemző elbeszélő modorával s a tárgyilagosságnál fogva, a melyben van természetesség és logika egyaránt. Első munkája egy német nyelven irt tragédia volt. Azóta műveinek hosszú sora jelent meg, mindenikkel öregbítve irodalmi érdemeit és emelve neve népszerűségét. Hollandul irt munkájának legtöbbje már le van fordítva németre, vagy angolra. Eredeti regényei s drámái mellett ráér azonkivül műfordításokra, a melyek közül első sorban említendő Madách Imre «Ember tragédiájá»-nak minden tekintetben kitünő fordítása.»

A népszerű természettudományi előadások gyűjteményéből, melyet a természettudományi társulat adott ki s mely ezentul a társulat közlönyéhez mellékeltetik, megjelent a tizedik kötet negyedik füzete. Rózsahegyi Aladár előadását közli «*A bakteriumokról*», 45 rajzzal. Ára 40 kr.

Byron «Manfréd»-je került előadásra karácsony első napján az operaszinházban, a nemzeti szinház és opera tagjainak közreműködésével, a szinházi nyugdíj-alap javára. E drámai költeményt Németország nagyobb szinpadjain Schumann Róbert erőteljes és költői zenekiséretével adják elő. A világfájdalom ragadta Byront a költemény megirására, mely a mult század bölcsészetének szellemében kutatja az ismeret határait, s a kiábrándulást festi az élet határain, hol a halál van szemben, annyi csalódás és fájdalom után. Byron összes szenvedélye, költői erejét egyesítette Manfréd személyében. A mű olvasmánynak igen élvezetes, a világirodalom egyik nevezetes alkotása, de a szinpadon jelenetezésekre darabolva, s első felében a drámai cselekvényt nélkülözve, nem teheti azt a hatást, mint sokkal gyöngébb dolgok, melyek szinszerűséggel, szinpad számára készültek. Schumann zenéje sem melodramatikus kiséretül készült, hanem önálló az. A közönség jó ideig hallgatta és alkalmasint élvezte a zenét, de csakhamar elunta hallgatni és nézni, a mit a szinpadon mondtak, a mit csináltak. Igazi tetszés csak azt a jelenetet kisérte, mikor Manfréd fölidézteti régi, boldogtalan szerelmét. Astartét szólásra birja és végre összeomlik. Az utolsó jelenetben is csak Manfréd halálának volt hatása.

Különben nagy közönség nem gyűlt össze. Karácsony első napja családi ünnep, mikor a legtöbben az otthont nem hagyják el. Most a zord téli idő is hozzá járult. Az operaszinház távol esik attól a közönségtől, mely drámai előadásokat szokott látogatni. Byron hires drámai költeményét *Abrányi* Emil fordította magyarra, sok jó igyekezettel, helylyel-közzel jó sikerrel, s Paulai Ede, a nemzeti szinház igazgatója rendezte szinpadra. Az operaház zenekara, *Erkel* Gyula vezetése, alatt kitünően tolmácsolta Schumann velős és poetikus zenéjét. A szinpadi költemény ott kezdődik, a mint Manfréd a svájczi havasok közt fekszik elcsigázva, s a kétkedés és fájdalom tör ki belőle. Manfréd szerepe voltaképen egy hosszú monolog, s *Nagy* Imre erővel, kifejezéssel és mély hatással adta azt elő. Mikor elhatározza, hogy fölidézteti Astartét halottaiból, mikor pedig a következő képben Astarte megjelenik és Manfréd kéri, hogy szóljon s kiönti előtte lelkének minden kinját, életének reménytelen voltát, Nagy Imre olyan bensőséggel, erővel játszott, siró panaszában olyan megindító hatalom volt, hogy a fölidézett Astartének igazán meg kellett szólalnia. Zajosan, hosszan tapsolták. A többi szereplők kisebb tért foglalnak el. Astarte mindössze egyszer jelen meg, előbb fájdalmas nézésével, majd nehány panaszos szavával zaklatva fel Manfréd lelkét. Alszegi Irma kisasszony megjelenésében is szépen személyesítette. Az alpok tündére, Tolnainé, az élénk, dallamos zene mellett jól mondta el rövid szerepét. A párkák: Szacsvayné, Hetényiné asszonyok és Hegyesi Mari asszony (Nemezis) pár szónyi szerep elvállalásával járultak az est érdekességéhez. Ugy szintén a zergevadász (Egressy), ki az öngyilkosságtól tartja vissza Manfrédet és az apát (Pintér), ki az ég vigaszát kinálja; végül Mészáros és Bérczi: Manfréd két szolgája. Az énekkart, s az operaház magán énekesei közül Kordin Mariskát, Saxlehner Emmát, Kiss Dávidot és Szendrőit kell megemlítenünk, kik a szellemek négyesét adták elő; a szellemek átkát pedig Ney, Láng, Takács és Szekeres segítették erősbülni. A kiállítás is sok látni valót nyujtott.

A «Bolondok grófja», *Jókai* énekes bohózata december 30-ikára volt kitűzve a népszinháznál. Az előadás iránt szokatlan nagy érdeklődés nyilvánult, mert Jókai először jelenik meg most a népszinházban. A főpróbára a bécsi lapok tudósitói is megjelentek.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

Az orsz. régészeti és embertani társulat decz. 27-ikén tartotta évi közgyűlését *Pulszky* Ferencz elnöklete alatt, a kit egyben kikiáltottak elnöknek az 1888—90 cziklusra is. A dr. *Szendrei* János titkár által felolvasott évi jelentés a következő adatokat tartalmazza:

A társulat tizedik éve áll fenn. A lefoly évben 8 nyilvános ülést tartottak, a melyeken 16 értekezést olvastak fel és 20 különböző régészeti leletet mutattak be. Ezeken kivül négy népszerű felolvasást is rendezett a társulat. A társulat támogatásával folytatják az Aranyos-völgyén az ősbányászati nyomok kutatását és a délmagyarországi római sánczok felkutatását. Ezeken kivül négy helyen végeztet a társulat régészeti ásatásokat. Bemutattatott az év folyamán négy nagy magán-régészeti gyűjtemény, a báró Prónayé, a Darvay Kálmáné, a Spitzer Móré és a Csoma Józsefé. Ez évben határozták el az ország régészeti térképének és a régészeti tudományos irodalom repertoriumának kiadását. A tagok száma közel 500. A társulat vagyona jelenleg 8410 forint. Ezután *Huszka* József ült a felolvasó asztalhoz, a ki a magyar népies diszítő modorról értekezett érdekesen. Utána *Fröhlich* Róbert szólt a krasznai aranyleletről. Végül Szendrei titkár mutatta be Csoma József devecseri (abauj-tornamegyei) magán régiséggyűjteményét, a melyek közt igen sok érdekes példány találkozik. A megejtett választás alapján alelnök lett *Nyáry* Jenő b., titkár Szendrei János, pénztárnok *Czanyuga* József, ügyész *Gaál* Ernő. Az állandó választmányba beválasztattak: *Radisics* Jenő és *Melczer* István.

A Petőfi-társaság január 6-ikán tartja évi közgyülését délelőtt 10 órakor az akadémia dísztermében.

Tárgyai: Elnöki megnyitó Komócsi Józseftől, titkári jelentés Ábrányi Emiltől, Balázs Sándor emlékezete, Bodnár Zsigmondtól, «Madách», költemény E. Kovács Gyulától. Elbeszélés Jókai Mórtól. Költemény, Tolnai Lajostól. Visszaemlékezések, Teleki Sándor gróftól. — A Balázs Sándor halála által megüresedett helyet a Petőfi-társaság december 29-ikén töltötte be. Két jelölt volt: Gozsdu Elek beszélyiró és Palágyi Menyhért fiatal eszthetikus. *Palágyit* választották meg 12 szavazattal 10 ellenében.

MI UJSÁG?

Mai számunkkal veszik olvasóink a «Vasárnapi Ujság» 1887. évi folyamának tartalomjegyzékét. Melléklapunk, a «Világkrónika» 1887. évi tartalomjegyzéke szintén a mai számmal küldetik szét azoknak, kik e melléklapunkat már megrendelték.

A tél. Az idei tél egyike a legkeményebbeknek, s hosszú idők multak el, mikor oly nagy hóesések és hózivatarok látogatták volna meg Közép-Európát. Deczember 20-ika óta egész Európában meg van zavarva a közlekedés, a havazások miatt. Nálunk Magyarországon mindenütt vastag hó terül el; sok helyen az utak is fölismerhetetlenek. Szerencsétlenségekről, elveszett és megfagyott emberekről is több helyről érkezik hir. A deczember 19—20-ika közti rendkívüli havazást ujabb és ujabb havazások követték, szélviharokkal, hózivatarokkal, s a már-már helyreállított közlekedést ismét eltorlaszolták.

Budapesten óriás hótömegek borítják az utczákat. A főbb utvonalakon elhánytak annyi helyet a hol a lóvonatu vasut közlekedhetik, de Ó-Budán ez nem sikerült. Különben magok a kocsik és emberek törtek maguknak utakat a legtöbb helyen. A fővárosnak sok ezer forintjába került mindjárt az első napokban, hogy a legszükségesb közlekedésnek utat nyisson. Ujabb havazás, a szél által a háztetőkről az utczára lekavart hó ismét elborított mindent, s ujra kezdődött a dolog. Deczember 28-ikán délután és este alig lehetett járni az utczákon a zivatarban, mely a felkorbácsolt havat maga előtt kergette, s űzte keresztül a nagy házakon. El sem lehet képzelni, mikor szabadul meg Budapest az utczáit borító hótól. Alig hinné az ember, hogy mennyi elnyomorodott férfi lakik a fővárosban, ha nem látná ezeket a hókaparókat. S elszórtan nem tesznek olyan szánalmas látványt, mint mikor együtt van vagy kétezer. Ott szokták őket fölállítani hosszu, rengeteg sorban a Dunaparton; ott fogadják föl őket csoportonkint, s eregetik széjjel, az utak szabaddá tételére. Addig oldogálnak, remélgetnek, némán, összegörnyedve a hideg ellen mi védelmet sem nyujtó rongyaik között, hogy szivet facsaró őket látni. Munkájuknak persze alig van látszatja. Alig csinálnak itt vagy ott egy kis utat, nehány óra mulva teli fujja a szél ismét hóval. — *Olaszországnak* szintén kijutott a kemény télből és hózivatarokból. *Velenczét* két napig tartó nagy vihar látogatta meg és szakadatlanul havazott. Piemontban az egész forgalom napokig szünetelt; a vasutak hó alatt voltak, a távirdaberendezések pedig teljesen szét vannak rombolva. Milanóban, Turinban, Genuában, Bolognában és Pisában keményen havazott. Rómából és a napsugáros enyhe Nápolyból is zord hideget és bő havazást jelentenek. Calabriában a hó több centiméter magas. Szicziliából pedig azt a szomoru dolgot jelentik, hogy a hirtelen beállott nagy hideg a szőlőt és az olajültetvényeket teljesen tönkretette. Az Appeninekből semmi hirünk sincs, mert ott a forgalom teljesen szünetel.

A király karácsonyi ajándékai. A király a karácsonyi ünnepek alkalmából művészileg festett arczképét ajándozta *Andrássy* Gyula grófnak, emlék gyanánt azon szép napokra, melyeket az idei őszi gyakorlatok alkalmával a gróf tőketerebesi kastélyában töltött. Hasonló kitüntetésben részesültek *Festetich* Jenő és *Bánffy* György grófok is, a kik a lefolyt őszi gyakorlatok alkalmával szintén házigazdái voltak a királynak, az előbbi ujvári, utóbbi kolozsvári kastélyában. Az arczképek ugyanabban az egyenruhában ábrázolják a királyt, melyben részt vett az őszi hadgyakorlatokon.

József főherczeg levele. A filológiai társaság közgyűlése a főherczeget, mint a «Czigánynyelvtan» szerzőjét, tiszteleti tagjának választotta meg, miről őt Ponori Thewrewk Emil, a társaság elnöke, sietett értesíteni. Levelére a főherczeg következő választ irta:

«Tekintetes Tudor és Elnök Ur! Fölötte megtisztelve érzem magamat azon érdem fölötti kitüntetés által, midőn parányi nyelvismei munkám a budapesti filologiai társaság tizenharmadik ünnepélyes közgyülését arra birta, hogy engem egyhangulag tiszteleti tagjának megválasztott. Örömmel fogadom el ezen kitüntetést, mely hazánk kiváló tudósai sorába lépni méltatott és hálásan köszönöm meg személyem iránt ez által tanusított jóindulatukat. Mult ősz óta gyöngélkedvén, nem merek egyelőre más útra kelni, mint vízkereszt után Fiuméba. Ha a zord időjárás azonban az uraknak nem akadály, akármelyik napezen időszakban szivesen látnám a küldöttséget itt Alcsuthon, mint kedves vendégeimet. Csak kérem velem tudatni, melyik vonattal szándékoznak Bicskére indulni és hányan, hogy e szerint fogataim ott várhassanak. Egy táviró sürgöny az előző napon elégséges. Maradok benső hálával Alcsúthon 1887. deczember 26-án, őszinte tisztelője *József főherczeg*»

E levél következtében a társaság egy küldöttséget fogja átnyujtani a megválasztásról szóló iratot.

Lásd

Baradlai és Bársony

A magyarországi gyógyszerészet története.

Bpest 1930.

Magyar gyógyászat

Magyarországi gyógyszerészet

története

(műveszi vonatkozások

Kal)

Az eddig említett, már nem élő gyüjtők kortársa, noha e kiállításon csak jelentéktelenül volt képviselve: Glück Frigyes, a magyar magángyüjtés ma is élő, tevékenyen működő doyenje. Az ő gyüjtése szintén a múlt század 80-as éveiben kezdődött. Sokoldalú gyüjtő, kit gyüjtésének egyik szála polgári foglalkozásához is fűz, lévén a Pannonia-szálló nem kevésbé kitűnő vezetője és tulajdonosa. Ez a szál abban jut kifejezésre, hogy szenvedélyesen gyüjti minden idők evőeszközeit és kulcstípusait (egy ilyen gyüjteményt ajándékozott az Iparművészeti Múzeumnak is), továbbá az összes művészetre vonatkozó könyveket, melyekhez csatlakozik pohár-, cserép- és porcellánedény gyüjteménye. Képgyüjteményében főleg a 17. századbeli holland képek uralkodnak: Rembrandt köre: (van Eeckhout, Aert de Gelder) a holland tájfestők (van Goyen, a két Ruijsdael) és csendélet-festők (Jurian van Streck), mellettük egy pár 16. századbeli németalföldi (Isenbrant, van Orley egy-egy Madonnája). A német festőket a 16. század első harmadából való két kép (fiatal férfi arcképe, Vir dolorum), az olaszokat a firenzei quattrocento (Fra Filippo körének egy Madonnája) a velencei cinquecento kezdetétől és virágzásából való képek (Santa Croce köréből való Szent nő, Moroni Férfi arckép) képviselik. Néhány 18. századbeli kép (Oeser Női arckép) mellett a miniatura-arcképek egész sora (18. és 19. század) és a 19. század utolsó negyedének magyar festői (Mészöly, Paál) is helyet találtak gyüjteményében. Gyüjtésének iránya a 19. század második felében uralkodó irány példája, mely minden idők jellemző munkáit gyüjti, a művészettörténelmi feljlődést tartva szem előtt, nem a nagy nevekre fektetvén súlyt. Iparművészeti gyüjtésének tárgyai gazdagon szerepeltek a budapesti amatőr-gyüjtemények kiállításán (1907), érmei és plakettjei a budapesti gyüjtők és művészek érem- és plakett-kiállításán (1924.) (mindkét kiállítás az Iparművészeti Múzeumban), aminthogy nem képzelhető amatőrkiállítás Magyarországon, mely az ő széleskörű gyüjtésének igénybevételére rá nem szorulna.

Mellőztük e helyen még néhány jelentékeny gyüjtőnket, kik kiállított képeikkel nagyban hozzájárultak az Orvos-Szövetség műkiállítása feltünést keltő sikeréhez. Ők ugyanis gyüjtési irányuknál fogva egy más korszak jellegét képviselik. E kiállításon képviselt gyüjtők lényegükben a magyar polgári gyüjtés kialakulásának első típusát reprezentálják, úgy, amint őket a hazai viszonyok és saját koruk ízlésének iránya kiformálta. A mult század nyolcvanas éveinek naturalista látása és a magyar zsánerfestészet virágzása, nemkülönben a külföldi árverésekről a műkereskedők útján hozzánk került képek a németalföldi zsáner-, táj- és csendéletfestők iránt keltettek érdeklődést. Az olasz képek iránt csak később kezdenek érdeklődni. Munkácsy és Mészöly képei a francia barbizoni festőket hozzák közelebb a gyüjtőkhöz, kikben lassanként a régebbi és korábbi magyar festők iránt ébred a szeretet. A magyarok között éppen Munkácsy és még inkább Mészöly (kinek képeiből egész sorozatot találunk e régebbi gyüjteményekben) nyerik meg a gyüjtők tetszését és izgatják képeik megvásárlására. A mult század utolsó éveiben és a jelen század első tizedében egy új művészet veszi kezdetét, mely új látásmódot eredményez a közönségnél is és viszonyát a régi művészethez, nemkülönben a kortársakhoz is megváltoztatja. Uj gyüjtőtípusok keletkeznek nálunk is, akiken már érzik a külföld művészetének hatása, sőt mint Nemes Marcellben: a külföldi gyüjtőknek útjelzője is támad. Ezeknek a gyüjtőknek jellegzetes, az előbbi korszaktól különböző gyüjtőtevékenysége a nagy háborút megelőző pár évbe esik.

A Magyar Gyüjtők és Művészetkedvelők Egyesülete

május havában a szokásos összejövetel helyett

kirándulást rendez Esztergomba

*Az egynapos kirándulást **május 17-ikére** tervezzük. A részletekre vonatkozólag tagjaink levélbeli értesítést fognak kapni.*

Múzeumba, köztük egy Bellini iskolájából való Madonna, Nic. Maes női arcképe, Abraham van den Hecken Korcsmajelenete, egy 17. sz. angol iskolából való kép, anya gyermekeivel, továbbá egy 15. sz.-beli angol alabastrom dombormű, valamint egy 15.-beli németalföldi és egy Leinberger-nek tulajdonított fadombormű. Gerhardt Gusztáv udvari tanácsos körülbelül 1888-ban kezdett gyűjteni, még pedig először képeket. Kiállított 48 képének zöme 42 holland és flamand kép volt. Amazokat Ostade, Steen, Molenaer, Dirk Hals, Metsu, Terborch, Goyen, van der Neer, Jacob Ruysdael, Wouwerman, emezeket Francken, Floris, Jordaens, Balen, Fyt, Ryckaers, Teniers, satöbbi képviselte. Köztük ezeken kívül egy olasz (Fra Bartolomeo: Madonna), egy remek Turner (London látképe) és két Munkácsy (Kolpachi táj és A falu hőse) volt. Gerhardt gyűjtési tevékenysége az idők folyamán igen kiszélesedett. Nagy miniatura gyűjteményt hozott össze és különös szerettel fordult az iparművészet felé, mint ötvösművek (német és magyar, továbbá francia ötvösművek, az utóbbiak között nagy szelencegyűjteménye) és porcellánok felé (főleg meisseni, kisebb mértékben bécsi porcellánszobrocskák). Gyűjteménye halála után jórészt külföldön került eladásra. Az előbb említett nagy gyűjtőkhöz csatlakozik Kilényi Hugó miniszteri tanácsos (1840—1924) is, akinek gyűjtési szenvedélye szintén a mult század 80-as éveinek végére nyúlik vissza. E kiállításon mintegy 100 képpel szerepelt, a képek túlnyomó része németalföldi (holland és flamand), számos olasz kép, sőt spanyolok is voltak köztük. Kilényi nagy gyűjteménye: olasz, német, németalföldi, flamand, holland és spanyol képei, miniaturái és iparművészeti tárgyai 1917-ben kerültek aukcióra az Ernst-múzeumban. Ő már a nagy modern gyűjtők típusa volt. Az olasz és németalföldi primitivekből kiindulva, az olasz, főleg velencei quattrocentistákon át felkarolta az impresszionisták nagy olasz és spanyol előfutárjait is. E kiállítás nevezetesebb, ma már nem élő gyűjtői még:

Lederer Sándor mérnök (1854—1926) főleg olasz és egy pár flamand és holland képpel. Lederer a tudós író-gyűjtők fajtájából való volt, miként az olasz Gustavo Frizzoni. Ez is, az is tanítványa volt a gyűjtők ősének, Giovanni Morelli-nek (Ivan Lermolieff név alatt író tudósnak), aki a stíluskritikának megalapítója. Nem a nagy neveket gyűjtötte, hanem egyes kevésbbé ismert művészek jellemző munkáit. 42 régi képe közt 32 olasz volt, nagyobbrészt velencei, azután lombardiai mester. Az idők folyamán gazdagodott Lederer-gyűjtemény egyik jelentékeny, későbbi szerzeménye a sienai Sodoma egy Lucretia képe volt. A Péteri testvérek (Ferenc, Ignác és Ödön) gyűjtési köre elég változatosságot mutatott. Kiállított 47 képük között a 17 németalföldi kép mellett (még pedig Mária halálának mesterétől föl egész Rubens és követőiig) 8 olasz, nemcsak velencei (Palma, Lotto, Canaletto), de középolaszországi képek is (Perugino, Raffaelino del Garbo, Sarto), 1—2 német (Holbein, Cranach) mintegy 6 osztrák (Maulbertsch, Einsle, Angeli), franciák (Chardin, Rousseau, Diaz, Troyon), valamint magyarok (Kupetzky, id. Markó, Weber, Székely Bertalan) voltak találhatók. Scholtz Róbert kis gyűjteményében (19 kép) a németalföldiek uralkodtak (13 kép) főleg a holland tájfestők, mellettük 5 olasz kép (Lorenzetti, továbbá Marco Palmezzano egy-egy Madonnája, Domenichino Pandorája) és Ribera egy Szt. Bertalan mártiriuma. Fellner Henrik nagyiparos mintegy 11 képből álló gyűjteménye úgyszólván csak holland festőkből állott (Isaac Ostade, Molenaer, Dow, Ruijsdael, de Vries, Wouwermann, Pijnacker). Az ismert gyűjtők közé tartozott még dr. Szivák Imre ügyvéd, képviselő (1849—1912), bár az ő gyűjtése kevesebb rendszerességet mutat. Néhány régi kép mellett Jan Brueghel, Sarto Madonnája, Annibale Caracci Krisztus és a római katonája, Salvatore Rosa tájképe), 1—2 modern francia (Rosa Bonheur, Roybet, valamint egy kis magyar gyűjtemény (a 3 Markó, Lietzen-Mayer, Mészöly). Szivák gyűjteményéből került később hagyomány útján a Szépművészeti Múzeumba: egy antik után készült 16. századbeli kis olasz bronzszobor (Részeg faun), Isabey egy férfi miniature-arcképe, id. Markó Károly campagnai tája. Mészöly vándorcigányok képe (e két utóbbi az orvoskiállításon is kiállítva) és Paál egy tájképe. Tömöry Károly kiállított képei néhány hollandi és francia képen kívül (Dirk Hals, Mieris, Pieter Quast, van der Venne, 2 Poussin) főleg magyarokat ölelt föl (Markó Ferenc, Brodszky, 3 Lotz, 3 Böhm Pál, Spányi Béla). Kizárólag a mult század 80-as éveit képviselő magyar mestereket gyűjtött dr. Királyfy Ármin orvos. Gyűjteményét Aggházy, Feledi (Flesch) Tivadar, Lotz, Thán, Tölgyessy és mintegy 30 darab Mészöly alkották.

Modern festményvizsgáló módszerek

Nemcsak a szaklapok, de a napilapok is mindenfelé beszámoltak már a régi képek legújabb ellenőrző-vizsgálati módszeréről, mely a röntgenezés segélyével történik. Hogy a kép valóban annak a mesternek műve-e, akiének tartják, annak eldöntésére van hivatva ez az új eljárás. Voltaképen ez a röntgenvizsgálat csak egy láncszem azoknak az exakt, természettudományi módszereknek sorozatában, melyekkel ma már a múzeumok szakértői élnek. A régebben szokásban volt nagyító-üveggel, vagy alkohololdással történő vizsgálatokat sokkal precizebb eljárások váltották fel, melyek a kémia és a fizika tanulságait alkalmazzák a festékrétegek korának megállapítására. Tudvalevő, hogy régebben az egyes festőkorszakok köréhez tartozó művészek többnyire azonos receptek szerint készítették a festékeket s alkalmazásukban (alapozás, kötőanyagok stb.) szintén elég egyöntetűen jártak el. Ugyannyira, hogy Raehlmannak sikerült egész táblázatokat összeállítani egy-egy festőcsoportra vonatkozó festékvizsgálatokból. Ha tehát egy gyanus kép festékrétegéből egy darabkát lekaparnak s azt a mikroszkóp alatt megvizsgálják, azonkívül vegyi összetételét, átlátszóságát, oldhatóságát is megállapítják, a jelzett táblázat segítségével a kép keletkezési korát is meg lehet állapítani. Ha pedig későbbi átfestés érte a képet, a réteg keresztmetszete lesz árulója. Nem kevésbbé érdekes, hogy újabban a daktiloszkopiát is, melyet a rendőrség »ujjlenyomat« néven szokott a tettes kinyomozására felhasználni, szintén igénybe veszik a képvizsgálatnál. Az alapfeltevés az, hogy például egy Mantegna-képen a sokféle újjlenyomat közt a festőnek magának is ott kellett valahol hagynia az ujjai érintésének nyomát, bár az is igaz, hogy ilyenekre esetleg tanítványai képein is rátalálhatunk. De ez mindenesetre rávall legalább is a kép korára. Az újabb képvizsgálatoknál egyre több szerep jut a mikrofotográfiai felvételeknek. Az arcnak egy piciny részletét hatalmasan felnagyítva lefényképezik s ilyen felnagyított formában a mester ecsetvonásának mondhatni a bátor húzásából állapítják meg, hogy igazival, vagy hamisítással van-e dolguk. Mint a kézírást az írásszakértők, úgy vizsgálják az ecsethúzás szakértői azt, hogy a festő merész határozottságával, vagy az utánzók bátortalanságával készült-e a kép. Mindezek az eljárások csaknem egyenes vonalban vezettek el a legmodernebb optikai vizsgálati eljáráshoz, a mindenen áthatoló s minden anyag belsejébe hatoló röntgen-sugarakhoz. A gondolat, melyből a Louvre-beli első kísérletezők kiindultak az, hogy a régi festők nagyon becses fémes festékeket alkalmaztak, melyeken a röntgen-sugarak is csak nagyon nehezen, vagy egyáltalában nem tudnak áthatolni. Ezzel a tapasztalattal gazdagodva fogtak hozzá Párizsban s újabban a bécsi központi Röntgen-intézetben is a régi festmények vizsgálatához. Ha egy régi vászonra, melyen valamikor kép volt, később egy újabb képet festettek, a Röntgen-sugarak csalhatatlan biztonsággal felszínre hozzák a szem számára ezt a régi, elfedett képett. Ehhez persze csak hosszú kísérletek után jutottak el s csak a legújabb felvételi technikák segítségével, az úgynevezett »hosszúhullámos«, vagyis »lágy« röntgen-sugarakkal lehetett a fényérzékeny lemezeken a finom részleteket is érzékelhetővé tenni. Egy értéktelen női portrét vizsgáltak meg nemrég a bécsi röntgenologusok, mely a barok-korból való. S kiderült, hogy alatta egy Tizian korából vagy köréből való szép női fej van. Ugyanígy fedeztek fel egy Raffael iskolájából való Madonnát is gyermekkel egy olyan képen, melyet egy újabb időkből való müncheni piktor használt fel a saját képe vásznául. Természetes azonban, hogy még e természettudományos vizsgálatok is csak akkor vezetnek végső eredményre, ha a műtörténeti szakértők módszereit is összevetik velük.

A MŰGYŰJTŐ TÁRCÁJA

Félmult idők gyüjtői

Irta: *Fónagy Béla*

Nemcsak a könyveknek, a műgyüjteményeknek is meg van a maguk sorsa. A műtárgyak vándorolnak és pár évig ennek, pár évig annak a gyűjteménynek a büszkeségei. Különös szerencséjük, ha valami magángyüjtő gyüjteményéből egy nyilvános múzeumba juthatnak, ahol azután véget ér vándorlásuk. Ujabban még arra is akadt példa, mint pár évvel ezelőtt, hogy a bécsi művészettörténeti múzeum bizonyos méltónak nem talált képeit bocsátották árúba, hogy a vételáron új, hasznosabbnak vélt képeket szerezzenek be a gyüjtemény számára. A művészi látás új módjaival, a régebbi művészet alkotásait is újra értékeljük. Minden emberöltőnek új művészeti ideáljai támadnak, mint ahogy a magunk életében is gyakran tapasztaljuk, hogy amiért ifjúságunkban rajongtunk, életünk későbbi korában hidegen hagy és amit régebben hét lakat zárt el számunkra, annak zárai önként pattannak föl később előttünk. Az ízlés változásainak talán egyik legmeggyőzőbb példája Raffael értékelése a különböző korokban. És mint különös jelenséget jegyezhetjük föl Velazquez, Goya, Greco hirtelen megbecsülését. Csak Rembrandt ragyog változatlanul, mint valami mozdulatlan sarkcsillag a művészet egén a maga változatlan fényének teljességében, egyébként a művészek és vele a műgyüjtők szerelme is változik időszakonként.

A műtárgyak általánosabb gyüjtése magánosok részéről nálunk alig 40 évre nyúlik vissza, de ezalatt a rövid idő alatt is nagy változásokat észlelhetünk benne, ha azt nézzük, hogy ez idő alatt kik és mit gyüjtöttek. Nagy nyilvános múzeumaink anyaga is kezdeteiben jórészt magángyüjtők tevékenységéből gyült össze. A Nemzeti Múzeumnál elég, ha Széchenyi Ferenc gróf és Jankovich Miklós, a Szépművészeti Múzeumnál Esterházy Pál herceg, Pyrker László egri érsek, Ipolyi Arnold püspök Ferenczy István szobrász nevére gondolunk. Ezek a gyűjtők azonban a szóban forgó időszakot megelőzik. A mult század két utolsó évtizedének magángyüjtése szempontjából korszakos jelentősége volt A budapesti Orvosszövetség műkiállításá«-nak.

Ezt a kiállítást 1902-ben rendezték a városligeti műcsarnokban és anyaga régi és modern képekből, valamint néhány szoborból állott. A kiállítás nagy meglepetésül szolgált a magyar közönségnek, mert ennek a kiállításnak mintegy 870 számából tudta meg, hogy Budapesten közel 130 műbarát gyüjt képet és szobrot. Az öntudatos magángyüjtés ezen a kiállításon lépett a millenniumi kiállítás után először a nagyközönség elé, termékenyítő példaadással és serkentéssel az ezt követő gyüjtő-generációra.

Maga a kiállítás rendezője és elnöke id. dr. Elischer Gyula orvostanár (1846—1895) a Rembrandt-karcok szenvedélyes gyüjtője is a résztvevők élén állott. (Elischer 245 karcból álló gyüjteményét 1904-ben a Szépművészeti Múzeum vette meg.) A kiállításon volt Benczurtól festett kitűnő arcképe, továbbá gyüjteményének egyik büszkesége Lawrence Metternich Clément herceg arcképe és Mészöly-nek vagy 5 képe.

Egész gyüjteménnyel a következők szerepeltek a kiállításon: Enyedi Lukács nemzetgazdaságtani író, képviselő (1845—1906), kinek mintegy 46 kiállított régi képe között csaknem egyenlő számban voltak képviselve a németalföldi (flamand és holland) (17 drb) és az olasz képek (19 drb), melyekhez két francia (Poussin és Watteau), továbbá egy angol (Reynolds) járult. Az elsők között az id. Pieter Brueghel, Brouwer, Jordaens, továbbá egy-egy jelzett Isaac Ostade, Molenaer, Maes, míg az olaszok között Fra Angelico, két Peruzzi, egy jelzett Catena, Bronzino, továbbá Cigoli és Cignaroli szerepelt.

E gyüjteményből került pár év előtt (1922-ben) Enyedi második feleségének gr. Ladányi-Niczky Andrásnénak hagyománya folytán tíz kép a Szépművészeti

A Műgyűjtő 1928. 5. 11

a kezdet dátumát. E dátum lehet a legfontosabb tényező a kodex korára vonatkozólag. De nem szabad, hogy tévedésbe ejtsen a kódex kezdőszövegében előforduló oly dátum, amely szoros összefüggésben áll a szöveggel. Gyakran előfordul, főleg hivatalos szövegek másolt példányainál, hogy a másolt szöveg a kezdő dátumnál jóval később készült. Igen gyakori azonban, hogy a kódexben semmiféle dátumot nem találunk és ekkor a kódex korát részben a betűk vizsgálatából, részben — s ez a fontosabb — a miniatűrök stíluskritikai vizsgálata alapján állapíthatjuk meg.

Fontos szerepe van a kódexben előforduló címernek is. Igen gyakori ugyanis, hogy a kódex megrendelője az első lapra, gazdag díszítés keretében ex libris gyanánt, családi címerét festette. A címer igen fontos, nemcsak a kodex keletkezési idejére, hanem helyére vonatkozólag is. A mecénás felismerése azonban még nem elegendő : elsősorban magát a címert és az azt körülövező díszítést kell vizsgálat tárgyává tennünk. Ugyanis igen gyakran előfordul, hogy megrendelő nem lévén, az embléma helye üresen maradt s a későbbi tulajdonos utólag festtette be címerét.

Az írás is útbaigazít, pl. a bolognai finom gyöngyírás, a német gótikus betűvetés rögtön felismerhető. A szöveg nyelve is irányadó olykor.

Téves volna azt hinni, hogy a kodexminiatűrök, miután nem oly közkedveltek, kivételek a hamisítás terén. A miniatűrök pontos utánzásától szintén nem riadnak vissza a hamisítók, talán éppen azért, mert oly kevés kerül közülük kereskedelmi forgalomba. Épp ezért ne ejtsen minket tévedésbe, ha velencei antikváriusoknál, vagy bárhol másutt régi, levakart írású, sok vízfoltos, szakadozott pergamenlapot látunk, — egy Antifonarium lapját — gazdag ornamentikával díszítve. E hamisításokra a legjellemzőbb az, hogy különböző stílusok egyvelegét ismerhetjük fel. Főleg a XV. századbeli gazdag, pompázó ornamentikájú firenzei kódexeket utánozzák, amelyeknek erős lendületű, nyugodt díszítése itt barokos zsúfolt formákká alakul át veronai, milánói és más iskolák jellegzetes motivumaival tarkítva. A hamisítás még inkább felismerhető a színeken és kidolgozáson. A hamisított miniatűr modern technikával készül, gazdag árnyékolással van festve. Valódi aranyat nem használnak. Megjegyzendő, hogy levakart írású pergamennel igen gyakran találkozunk a középkorban, amidőn régi kódexek pergamenjeit újólag felhasználták.

Régebbi korok barbarizmusára vezethető vissza, hogy, sajnos, igen gyakran találkozunk kódexekből kivágott iniciálékkal, miniatűrökkel. Ezeknek nemcsak anyagi, hanem esztétikai értékük is jóval csökkent. Hiszen a kódexminiatűr magával a pergamenlappal és szöveggel a legszorosabb kapcsolatban áll, éppen ennek a kódexnek illusztrálására készült, és így magában csonkán és ügyefogyottan hat.

Schubert-kotta címlapja.

A Könyvtár — 1928. 6-7.

Magyar főúri gyüjtők

Irta: *Fónagy Béla*

A főúri gyüjtők sorát tulajdonképpen néhai I. Ferencz József királyunkkal kell kezdenünk. A Habsburgok műgyüjtő szenvedélye ősidőktől fogva ismeretes, műgyüjtésüknek hasznát azonban a mult század 80-as évei előtt csak az osztrák székvárosok, ezek között is elsősorban Bécs város látta. A császári mecénás, I. Ferencz József soha el nem múló emlékét a mult század 90-es éveiben megnyilt hatalmas bécsi udvari múzeumok fogják megőrizni. Mecénás voltának egy-egy sugara Budapestre is rájutott. Ez a mult század 80-as éveinek kezdete óta a Műcsarnokban rendezett kiállításokon nyilatkozott meg, a magyar művészektől származó képek és szobrok vásárlásában. A királyi mecénás e gesztusa elsősorban a fejlődő magyar művészet pártolásának szólott, a képek nagyrésze azután a budai királyi palota falaira jutva, lassanként egy kis magyar képtár alapjait vetette meg. Igy kerültek oda id. Markó Károly, Ligeti, Mészöly, Deák-Ébner, Bihari, Aggházy, Herzl Kornél, Karvaly, Valentiny, Böhm Pál, Eisenhut, Nádler, Koroknyai, Pataky, Vastagh, Telepy, Tölgyessy, Spányi, Vágó, Skutetzky, Feszty, Halmi, Ferraris és Zemplényi képei. I. Ferencz József és IV. Károly halálát követő zavaros időkben e kis gyüjtemény, mely a 80-as és 90-es évek első fele magyar festészetének nem egy érdekes munkáját foglalta magában, szétszóródott. Egyrészt szétszórták a királyi család tagjai közt, másrészt eladták. Csak Bihari korszakos jelentőségű »Biró előtt«-je és Deák-Ébner »Aratók«-ja jutott belőle szerencsére a Szépművészeti Múzeum magyar gyüjteményébe. I. Ferencz Józsefnek ez a magyar festészeti gyüjteménye szinte útjelző volt a magángyüjtők körében a magyar kortársfestők gyüjtése tekintetében. A gyüjtemény a 90-es évek végén föllépő nagybányai festők befogadása elől, már a király konzervatív hajlamánál fogva is, szinte természetszerűleg elzárkózott. A jég mindazonáltal meg volt törve és szerencsére többen is akadtak, akik örömest nyitották meg lakásukat és erszényüket az új magyar művészet elszánt, fiatal harcosainak. I. Ferencz József mecénás voltának emlékét egy nagyszerű ajándéka őrzi az Iparművészeti Múzeum gyüjteményében, ama XVI. század elejéről való Krisztus imádását ábrázoló brüsszeli falkárpit, mely az említett múzeum egyik büszkesége.

A főúri gyüjtők sorában az Andrássy-család egész kivételes helyet foglal el. Közöttük és egyéni ízlésénél és hajlamainál fogva, elsősorban ifjabb gróf Andrássy Gyula említendő. A tradíció itt is nagy szerepet játszott, mert a gyüjtemény egyes darabjait még az apa, id. gróf Andrássy Gyula szerezte össze (elsősorban Rembrandt híres, 1630-ból való önarcképét, melyet Londonban vásárolt), de a finom ízlés további bizonyítékai az id. gróf és grófné arcképei Lenbachtól, a gróf arcképe Benczurtól is. A régi, valamint a modern képek összeválogatásában egy finom amatőr kvalitatív érzése volt az irányadó, kinek gyüjtése az olasz primitívektől és quattrocentistáktól Benozzo Gozzoli után: Részlet a királyok imádásából (XV. századbeli umbriai madonna, firenzei madonna a XV. század végéről), a festői velenceiekhez (Palma Vecchio madonnája, Sebastiano del Piombo, keresztet vivő Krisztusa, Tintoretto, férfi arcképe) és Salvator Rosa tájképei-ig terjedt. A festőiség iránt való intenzív érzése irányította Van Dyck Szent családja és Rubens Angyalok bukása, Pieter Claes csendélete és az angol arcképek (Raeburn, Opie) megvásárlásánál. Ezt érezte meg a modern festőkben is, amikor még azok iránt nem sokan érdeklődtek. Igy kerültek gyüjteményébe: Turner: Velencei tája, a barbizoniak (Corot, Rousseau, Dupré, Diaz, Millet), a francia naturalisták (Courbet, Bastien-Lepage), a belga Courtens, a német Liebermann és Stuck és nem utolsó sorban Munkácsy, Mészöly és Paál képei. A festői megérzés vezette az erdélyi török szőnyegek és régi keleti szőnyegek gyüjteséhez is. E különleges helyet igénylő gyüjtőben a művész és a gyüjtési szenvedély egészen egyéni ízű egyesülésre talált. Fivérében, gróf Andrássy Tivadarban (1875—1905.), kinek műtárgyai korai halála után jórészt öccse tulajdonába mentek át, a művész és műpártoló mecénás jutott túlsúlyra. Maga is dilettáns festő lévén, vásárlásaiban tisztán egyéni szimpátiák, nem gyüjtési szenvedély vezették. Az ő gyüjteményében voltak: Tintoretto férfiarcképe, Bastien-Lepage tájképe, Mun-

kácsy két képe, Mészöly, egy korai László Fülöp, Szlányi, az amerikai Harrison képe és ő volt Rónai egyik legkorábbi pártfogója is, mert vele készíttette ebédlőberendezését 1897-ben, az akkor föllépő századvégi franciás stílusban. Ami jellemző e főrangú mecénás ízlésének sokféleségére. Talán ebben az összefüggésben említhetjük gróf Andrássy Gyula sógorának, gróf Batthyány Gyulának 1912-ben nagyrészt tűzvész áldozatául esett képgyüjteményét is, melynek főékességei az elpusztult Van Dyck férfiarckép, Palamedes Halottas tánc-a és Potter tehénpásztor-a voltak. Egy másik Andrássy, gróf Andrássy Géza, Manó fia, maga is számottevő dilettáns festő, atyja gyüjtőszenvedélyének örökét folytatta, kinek gyüjtése még a mult század 50-es éveire vezethető vissza.

Ide tartoznak a Kaunitz Vencel gróf austerlitzi palotájából származó gobelinek és az erdélyi főúri családok hagyatékából vásárolt magyar ötvösművek (serlegek). Az iparművészet eme remekeihez csatlakozik a fegyver- és gyűrű-, valamint a bécsi porcellán-gyüjtemény. A képek egyrésze már az Orvos-szövetség kiállításán is szerepelt. Legjelentősebb képei flamandok (Van Dyck lovas-képe, Snyders és Fyt állatképei), továbbá Canaletto: Bécsi látképe a Kaunitz palotával, mintegy 10 darab Hamilton lovaskép, Kupetzky és Mányoki arcképek, Munkácsy Hímző leánya, Benczur: Andrássy Géza grófné arcképe.

Gróf Andrássy Dénes a (1835—1915) kortársfestők gyüjtő-mecénásának típusát képviseli. Hajlamai a századforduló német, főleg müncheni festőihöz vonzották, kiknek munkáiból mintegy 150 képből álló gyüjteményt hozott össze és emelt nekik külön múzeumot Krasznahorkavár alján (1909). A gyüjtemény legkiválóbb darabjait Szépművészeti Múzeumunknak hagyta halála után. E hagyaték múzeumunknak szinte hiányt pótló darabokat juttatott. Lenbach: Bülow hercegné arcképe és Böcklin: Tavaszi est-je, ezekhez járulnak még: Albrecht Keller kis párisinő, Stuck: Tavasz, Wilh. Diez: Civakodók; Meyerheim: Oroszlánpár; Henglein, Grosshesseloze mellett két szép interieur-kép H. Gráf és Carl Albrecht-től, továbbá a francia Le Sidaner és a holland Verschini három képe. Gyüjteményében volt még Uhde egy sírbatétele, Walter Firle, F. A. Kaulbach 1—1 képe. Leginkább a táj- és állatképek érdekelték, amely érdeklődésének emléke az általa alapított ösztöndíj táj- és állatfestők részére Németországba való utazásra. (Párist hajlama szerint kizárta az utazási ösztöndíjból).

Vidéki, főleg főúri gyüjtők tevékenységébe nyujtott bepillantást az 1912. évi szombathelyi »Vasvármegyei műtörténeti kiállítás«, melyet Vasvármegyére szorítkozó gyüjtők mintegy 2000 műtárgyából rendezett Végh Gyula főigazgató és Csányi Károly múzeumi igazgató. E kiállítás anyagát képek: német, flamand (Snyders, id. P. Brueghel), holland, olasz (Canaletto két pirnai és drezdai látképe), francia (Watteau, Boucher), Kupetzky Savoyai Eugen arcképe (Batthyány-Strattmann Ödön hg. tulajdonából), miniaturák és árnyképek, továbbá szobrok, köztük egy Leone Leoni-nak tulajdonított V. Károly császár bronz mellszobra (Batthyány Iván gr. tulajdona), valamint bútorok, iparművészeti tárgyak, mint rendkívül érdekes egyházi és kegyeleti szerek (róm. kath., ág. evang. és zsidó) képezték. Ebből a kiállításból került Batthyány Iván gróf letéteképen az id. P. Brueghel »Ker. János a pusztában prédikál« szignált képe a Szépművészeti Múzeumba.

A szombathelyi kiállítás főleg vasvármegyei főúri gyüjtők tulajdonából verődött össze. Azonban alig van főúri családunk, melyben ne találnánk régi képeket és egyéb műtárgyakat, melyek eredete részint öröklésre, részint egyéni gyüjtésre vezethető vissza. A nagy háború előtti idők kétségtelenül legjelentékenyebb főúri gyüjtője Pálffy János gróf (1829—1910) volt, aki pozsonyi, bécsi, budapesti palotájából és bazini várából 178, köztük legalább 30 elsőrangú képet hagyományozott (1907) a Szépművészeti Múz.-nak. Az Eszterházy hg.-től származó képek óta ez volt a Szépm. Múzeum legjelentősebb gyarapodása (a Pálffy-gyüjtemény 1913-ban nyilott meg). A képek között vannak XV—XVI. sz.-beli olaszok (A. Vivarini, V. Crivelli, Basaiti, Boltraffio Codi-i madonnája, Salaino, Solario, Francia, valamint Tizian, Tintoretto, Paolo Veronese egy-egy arcképe), XV—XVI. sz.-beli németek és németalföldiek (id. Cranach, Petrus Cristus, Joos van der Beke) és XVII. sz.-beli hollandok és flamandok (van der Helst, Th. de Keyser, Steen, Mieris, A. Ostade, Molenaer, a két Ruijsdael, van Goyen, Koninck, Everdingen van Dyck, ifj. Teniers). Külön csoportot alkotnak a XIX. sz.-ból való képek, melyek a század második felének, egészen a 80-as évikig divatos külföldi festőit

Recebetétes oltárterítő. Magyar. 1660.
A Nemzeti Múzeum új szerzeményeiből

vonultatják föl. A sok, ma már kevésbbé jelentős mellett van néhány igen értékes kép, mely a Szépm. Múzeum modern külföldi gyüjteményének hiányait szerencsésen pótolja. Ezek között említendő 3 Daubigny, Troyon, Couture, továbbá Israels, Lenbach, Füger egy-egy fiatalkori alkotása és Pilotynak egy már 1871-ben ajándékozott sok helyet igénylő, óriási méretű, de jellemző vászna »Nero Róma romjain«. Egy másik nagy főúri gyüjtő emlékét őrzi a székesfővárosnak hagyományozott (1906) »Gróf Zichy Jenő Múzeum« is, amely hosszas késés után 1921-ben nyilott meg nem éppen megfelelő elhelyezésben egy verpeléti úti iskola épületében (katalogusa 1923-ból). Gróf Zichy Jenő (1837—1906) a nagy ázsiai utazó értékes néprajzi és egyptomi gyüjteményei még 1911-ben a néprajzi múzeumba olvadtak. Az előbb említett múzeum mintegy 150 drb. képet és szobrot, ezenkívül egy kisebb iparművészeti és fegyvergyüjteményt ölel fel, a hagyományozott családi ékszer-gyüjtemény a múzeumban azonban nem került kiállításra. A képek zömét német és németalföldi festők művei alkotják, azután néhány jelentékeny olasz (a trecentista sienai Taddeo Bartoli triptychonja), főleg XVI. sz.-beli velencei és felsőolaszországi kép (Moroni szignált férfi arcképe), egy pár francia (Largilliére, Rigaud, Le Brun, Greuze arcképei), valamint egyik főérdekessége a 12 drb. Kupeczky és a 2 drb. Mányoki arckép. A képeket osztrák barokk-szobrászok (Donner, Mader, Messerschmidt) munkái egészítik ki. Az egész gyüjtemény a mult század 80-as éveiben Bécs művészi életében jelentékeny szerepet játszó gróf Zichy Ödön (1811—1894), Jenő atyja, gyüjtőizlésének irányát mutatja, akinek bécsi gyüjteményéből való a képek jórésze.

A főúri gyüjtők a gyüjtők legzárkózottabb fajtájához tartoznak. Kincseik jobbára valóban csak a tulajdonos és szűk körük gyönyörűségére szolgálnak, s csak ritkán gyönyörködhetnek bennük e körön kívül eső szemek. Ha a gyüjtés élő művészek alkotásait öleli föl, csak akkor lehetnek mint mecénások koruk leghathatósabb, mert legtehetősebb támogatóivá. A zárkozottság azonban itt is szinte természetszerüleg legtöbbször konzervatív irányban befolyásolja őket. Az igazi értés és megérzés folytán mégis gyakran közülük kerülnek ki a legegyénibb izlésű gyüjtők, mint azt ifj. Andrássy Gyula gróf példája is bizonyítja. Zichy Ödön gróf viszont a 80-as évek bécsi művészetének volt egyik legmesszehatóbb mecénása, aminthogy Andrássy Dénes gróf a 90-es évek német művészetének volt legmegértőbb magyar méltányolója. Az életében zárkózottnak, dölyfösnek ismert Pálffy János gróf egy gyüjtőélet dús kincseinek odaajándékozásával Szépművészeti Múzeumunknak és egyben nemzeti vagyonunknak legbőkezűbb jótevője lett. A szépségben folytatott élet etikai kincs, melynek jótékony sugarai nem mulhatnak el hatástalanul a közre.

Magyar hadiemlékek

Szabadonálló hadiemlékek, katonasírok,
emléktáblák és emléklapok.

Első rovat

4°, 88 K, 78 L, Budapest, 1916.

Magyar gyűrűk

Thode, Henry: Der Ring des Frangipani

8°, K, 192 L, Frankfurt a M. 1895.

Hlatky Mária: A magyar gyűrű.

8°, 161K, 131L, Budapest, 1938.

A magyar gyűrű

Felszólítja végre, hogy a Fertő gyógyító erejét és gyönyörű vidékét tekintetbe vevén, idegenek nyári mulatóhelyévé iparkodjék tenni.

Ezekután az elnöklő főispán úr mind az egyleti elnök, mind alelnök uraknak tanuságos értekezéseikért, valamint az egylet vezetésében kifejtett önérdek nélküli buzgalmukért, nem különben az egész tiszti kar és választmánynak sikeres közreműködéseért jegyzőkönyvileg köszönetet szavaztatván, közgyülést befejezettnek nyilvánítja. *I—y E—e.*

GYŰRŰKIÁLLÍTÁS BUDAPESTEN. Tarnóczy Gussztávné úrhölgy f. évi május és junius havakban jótékony czél kedvéért ritka gazdag számú gyűrű-gyűjteményét nyilvános szemlére bocsájtotta. A kiállítás rendezője és a róla szóló képes kalauz* szerkesztője Dr. Szendrei János, kinek véleménye szerint ez «egyike Közép-Európa legnagyobb gyűrű-gyűjteményeinek, a nyilvános muzeumokat is ide számítva.» A gyűjtemény szerinte 13 csoportra oszlik ; a csoportosztásra részben a korkülömbség részben pedig a technikai momentum képezte a fölosztási alapot. Egészben van 2500 gyűrű, melyek közt a czímeres pecsét gyűrűk képezik a leggazdagabb csoportot. A kalauzban kétszáznál több gyűrű leirását adja a szerző és több helyütt ábrákat is csatol leirásaihoz. *Y.—Z.*

SZENT-ANNAI ARANYLELET. Aradmegyében a szent-annai régi földsáncz oldalában ez évi április havában vasuti munkálatok alkalmával durva cserépedény töredékeire és csontváz maradványaira akadtak a munkások és a földidült sírban növényleveleket utánzó arany kincsre bukkantak. Boros Béni vasut igazgató és orsz. képviselő szíves volt az aranyleletet a nemzeti múzeumban bemutatni és remélhető, hogy még alkalmunk lesz a becses kincsről ábrák kiséretében részletes hírt adni. A lelet helyén Dr. Török Aurél vezetése alatt ásatások folytak, melyek az Arad czímű lap szerint (99. sz.) az anyaföldig terjedtek, de semmi eredményre sem vezettek. Volt szétszórt helyzetben egy gyermek és egy felnőtt csontváza, a cserepek és a csontok az alapítandó aradi múzeum számára összegyűjtettek. A «gyűrű» északnyugati átmetszésének egy része is föltáratott az égetett fal megvizsgálása végett. A munkásoktól egy réz csat s egy Hadrianus-féle denarius vétetett meg az aradi múzeum számára. Az ásatások folytatása az említett lap szerint tervben van. *x.*

A KRÁSZNAI ARANYRUDAKRÓL Dr. Kener Frigyes a bécsi császári régiségtár igazgatója f. évi februárius hó 15-ikén a bécsi numismatikai társulat havi ülésén előadást tartott. Eddig csak rövid kivonatát ismerjük, mely a társulat havi lapjának (Monatsblatt der numism. Gesellschaft in Wien) áprilisi számában (244. l.) jelent meg. E szerint az előadónak az a nézete a rudakról, hogy azok nagy kereskedői fizetések teljesítésére szolgáltak ; a rajtuk lévő bélyegek a sirmiumi pénzverde hivatalnokaitól származnak és a három császár, kiknek arczképeit a képes bélyegen látjuk, Valentinianus, Valens és Gratianus császárok,

* Dr. Szendrei János képes kalauz az országos női ipar-egyesület javára stb. rendezett gyűrűkiállításhoz Budapest 1888 8r. 62 l. Ára 25 kr.

ben a felhalmozott és szépen rendezett leletek tanuságot tesznek, hogy Mosonymegye területén különféle népek laktak, kiknek iparczikkei a mai korban is mintául szolgálhatnak. Ennélfogva örömmel constatálja, hogy az egylet a megye és publicum melegebb pártfogását továbbra is megérdemli.

Megnyitja tehát örömmel annak 5-dik közgyülését és felkéri *Dr. Sötér Ágost* elnököt, miszerint a nezsideri ásatások eredményeit felolvasni sziveskedjék. Ő tehát rövid és velős szavakkal feltünteti, hogy Nezsider vidékén római sírokat fedezett fel, melyekben a legérdekesebb leletekre talált daczára annak, hogy a sírok szegényebb sorsuakat rejtettek, s részben fel is valának már dúlva. — A leletek, a mint a zöld asztalon kiállítva láthatók, a legkülönbözőbb alakú bögrékből, bronz karpereczekből, mécsesekből, érmekből s pipere olajüvegecskékből stb. állanak, melyekben az olaj nyomai még láthatók, továbbá egy ezüst kanál és borostyánkőgyürűből stb.

Érdemesnek találja tehát, hogy az ásatások folytattassanak, melyek a régiségtárt még több római ereklyével fogják gazdagíthatni, a miről minden hétfőn mindenki meggyőződhetik a régiségtár helyiségeiben.

Miután azonban az egylet az első 5 évi cyclusát befejezé, a maga és tisztársai nevében a mandatumot a közgyülés kezeibe leteszi. — Mielőtt azonban ez e tekintetben határozna, kéri elnöki jelentését felolvastatni.

Ezt az egyleti titkár — miután nyomtatásban lett szétosztatva — csak fővonásokban teljesíté s a gyüjtemények összegeit s gyarapodását felsorolá.

Erre az elnöklő főispán kijelenti, hogy a közgyülés véleményét gondolja kifejezni, hogy az egylet ügyei a legjobb kezekben vannak, felszólítja tehát a közgyülés tagjait, miszerint ugyanazok az egylet vezetése ezután is felkéressenek. A közgyülés az indítványt éljenekkel elfogadá. A tisztikarban csak annyiban történt változás, a mennyiben Istenben boldogult *Dr. Nagy Kristóf* első titkár helyébe *Őshegyi József* másodtitkár választatott, ennek helyét pedig Morényi Kálmán egyleti tag foglalja el.

Majd a pénztári számadások pontosaknak találtatván a vizsgáló bizottság által, *Mamuliti Mihály* pénztárosnak a felmentvény megadatott, s a számvizsgálók újra egy évre megválasztattak.

Tiszteletbeli tagokúl az elnökség két egyént ajánl. Egyik *Deininger Imre*, a keszthelyi gazdasági intézet igazgatója, ki az egylet megalapításakor nagy buzgalmat fejtett ki, s a régiségtárt több értékes tárgygyal gyarapítá. A másik *Dr. Török Aurél* egyetemi tanár s a budapesti anthropologiai muzeum igazgatója, ki a nemesvölgyi ásatásoknál egy hétig közreműködött s az egyletnek sok jó tanáccsal szolgált. Miindketten közlelkesedéssel megválasztattak.

Végre az elnöklő főispán felszólítá *Iványi Edét*, az egylet alelnökét, hogy Nezsider multjáról írt tanulmányát felolvasni sziveskedjék.

Mit ő az idő előhaladottsága tekintetéből csak rövid kivonatban teljesített és kiemelvén Nezsidernek régi nevét Zombathelyt, régibb és újabb birtokosait, szereplését a kereskedés és ipar tekintetében, továbbá a háborúk terheinek viselésében mint a béke áldásaiban és mozgalmaiban mindig buzgó részt vett.* —

* L. a «*Magyar-Óvár és Vidéke*» f. évi 8. és 9-dik számának tárczáját.

kodhatnak az összefüggésekkel szemben. Meg kell látni őket, ha vannak s ha megtalálta őket. Nem hunyhatni szemet előttük ízlés, hangulat vagy elfogultság szerint. A képzőművészetet, mint műveltségi jelenséget, a korok műveltségének összetevői föltételezik. A progressziv művészet éppen e műveltségi összetevők hatásai eredményének vallja magát. Nem szabhatja meg e hatásoknak határait, időbeli határait sem önkényesen. Ehhez még a pusztán csak természeti teoretikusoknak, a nem tudományosan gondolkozóknak, a rendszer nélkül kalandozó elmélkedőknek sincs joguk. Bizonyos vagyok benne, hogy a KUT sem ismeri el ezt a jogukat. Csak a futurizmus vallja, hogy a képzőművészet csakis a jövendővel függhet össze. Csak a futuristák semmizik ki a multat a kulturenergiák közül, míg a kubisták egyenesen a multtal való összefüggésükből formálják az újat. Matisse is, Picasso is, aki Ingres folytatásának mondja magát. Matisse nagyszerű szubjektivitása rávilágít arra az útra, amelyen az új, a más fölfogás érvényesül.

Kell, hogy valaki — valaki legyen, hogy helyt tudjon állani a mult és a jövendő egymással való találkozásánál. A festőnek nem lehet a látásra vonatkozó használati utasítást adni. Nem lehet rája parancsolni, hogy a körülötte levő dolgokból mit lásson, azt sem, hogy a multból mennyit és mit lásson meg és mennyire nézzen bele a jövendőbe. A mult és a jövendő olyan gyönyörűségeknek és diadaloknak játszó- és harcitere, amilyenben Nietzschének volt része mint wagneristának és mint antiwagneristának. A progressziv művészet harc, amely ilyen diadalokat érlel.

Progressziv művészet mindig volt. A képzőművészi puritánságok és korrupciók, forrongások és ellenállások, dekadenciák és erőfelujítások folyamatában mindig meg-megnyilvánult a más fölfogás, az új fölfogás, a jövendő elé való

VASZARY JÁNOS: HAJÓVONTATÁS

MEDGYESI FERENC: SUROLÓ ASSZONY

nézés, a multtal való szakításnak akarása. Csak nem igen voltak elméleteik vagy pedig műveikkel megelőzték az elméleteiket. Ma is a progressziv művészet elméletei jórészt művészet utániak. Mi is az a modernség, amely ezekben az elméletekben és a praxisban nyilvánul? Fejlődés és változás. Evolució, amely tökéletesebb nyilvánulási formákat érlel és metamorfozis, amelyet a folyton működő átalakulási ösztön hoz létre. Amikor a művészeti munka megrögződik és vagy szokványossá lesz vagy elmésséggé elfinomodik, az erős energiáju, erős szubjektiv művészek amazt megunják és emettől megcsömörlenek. Más utakat keresnek. Ez a metamorfozis útja. Vagy pedig új kifejezési lehetőségeket látnak s a kor műveltsége is más követelményekkel áll eléjük. A progressziv művészetre, a képzőművészeti modernségre ráillik az evulóciónak régi görög fölfogása, hogy örök keletkezés.

Izgalmas története van a progressziv művészetnek. Myron is progressziv művész volt. Szobrai hatalmas modernségi nyilvánulások voltak, de Phydiás művészete az övéhez képest a progressziónak csúcsa: művészeti forradalom volt. Lysipposnak és körének művészete olyanféle progressziv művészet volt, mint sok évszázaddal később a barok művészet. A barok volt a legigazibb progressziv művészet. Hiszen a legenergikusabb, legelszántabb megtagadása volt a multnak. És igazán a jövendő felé fordított szemmel látott. Megtagadta az antikot életörömével, harmoniaimádatával és egyensúlyhitével. Ez a progressziv művészet korszakot formált és nagy áradattal zúgott végig a művészeten.

Minden progressziv művészet csakis mint jó művészet tudott helyt állni. A helyt állásnak az az eredménye, hogy csakis jó vagy rossz művészet van. Mint ahogy a zászló nem harcol, hanem csak érette harcolnak, a progressziv művészetben is a művészet a harcos, nem a progresszió. Mindig az a kérdés, hogy valamely kor művészetében ugyanolyan egyensúlyban vannak-e az etikai, esztétikai és logikai összetevők, mint a kor műveltségében? Ha működik benne a kor műveltségi forrongása is, új fölfogásra, más fölfogásra való vágya is, úgy progressziv, de igazán progressziv művészet akkor, ha ebben a műveltségi keretben a művészeti kifejezésnek új eszközeit és lehetőségeit, meg föladatait is tudja érvényre juttatni. Ha mint kora műveltségének, tehát vágyainak, törekvéseinek is része, jó művészet. Ez nem szabatos definició, de a jó művészetet nem is lehet definiálni. Csak a rossz művészet definiálható.

GERŐ ÖDÖN

VIGYÁZAT!

Nem csupán a tehetség, hanem a festői szellem ívelésének is mérője a III. KÚT-kiállítás. A szellemé, amely nem elégszik meg a mult élményeivel és eredményeivel, hanem új kifejezési eszközöket keres. Egy őszintén lelkes művészcsoport erőfeszítő küzdelmébe enged betekintést ez a kiállítás. Résztvevő művészeink legtöbbje évtizedes magárahagyottsága ellenére jelentős tényezője az új magyar piktúrának. Nem képek elé állítják a nézőt. Többet adnak. Festői meglátások átélését vagy érzéseiket rögzítik formába, hogy érzésélményeiket kivetítsék.

A szemlélő, aki e képek elé áll, felejtse el az eddig látott művészetet és ne gondoljon a természet szemlélődéséből merített emlékeire sem. Tehát az első feltétele annak, hogy e képek megértéséhez jussunk, az, hogy ne hasonlítsuk össze az

de mindenképpen rólad. Ott a keze a pulzusodon, ott a füle a sziveden, ott a szeme az arcodon. Csak te ne kövesd el művész azt a hibát, hogy önmagadat figyeled, önmagadat rendszerezed, önmagadat csoportosítod és önmagadnak elméleti programmot állítsz fel. Programmod legyen a lelki gazdagodás és az őszinteség. Ha üresnek érzed benső d, tedd le az ecsetet és ne hídd segítségül elméleti megfontolásaidat. Ha pedig robbanásig teli a lelked ritka élménnyel, akkor láss munkához, mert akkor megjött az órád. A KUT elméleti tehertől mentesen indul útnak. Addig teljesiti hivatását, amig minden doktriner és minden személyi szempontot kikapcsol. Amíg ez sikerül, addig van létjogosultsága, amint erről megfeledkezik, helyébe új alakulat lép. Mert azt, hogy igazán homogén, igazán hasonnemű művészlelkek egyesülhessenek külön szervezetekben, azt kulturánk sajátosan soknemű, sajátosan heterogén jellege teszi lehetetlenné. Ma csak szimpátia és haladás utáni vágy egyesíthet művészeket csoporttá. Ez nem jelent pesszimizmust, ez nem jelent rezignációt. Ellenkezőleg, elismerését jelenti annak, hogy a bátor küzdelemnek még beláthatatlan tere nyilik. Hisz az ernyedt hallgatás évei vannak mögöttünk. Ma azonban újra küzdünk, tehát újra élünk. Ennek tudata és hirdetése a leggyümölcsözőbb optimizmus.

RABINOVSZKY MÁRIUS

EGRY JÓZSEF TÁJKÉP

A KUT HARMADIK KIÁLLÍTÁSA

AZ ERNST-MÚZEUMBAN

MEGNYILT

1926 MÁRCIUS HÓ 28-ÁN

kissé a „mesterek“ és primadonnák kultuszát, melyet nemcsak a színpadok, hanem a kiállítások körül is űzünk és értékeljünk valamivel körültekin-

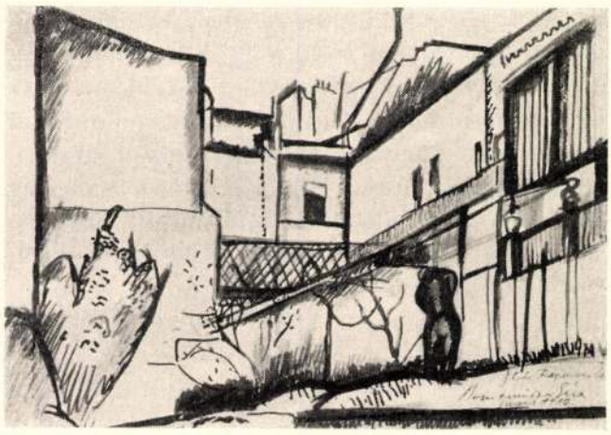

BORNEMISZA GÉZA: CITÉ FALGUIÉRE

tőbben. Egy kis zsenidefláció igazán nem ártana. Még mindig maradna elég nemes fémjelzésű, értékes modern művészünk, akinek méltó érvényesüléséért otthon és a külföldön szerető megértéssel harcolni nemcsak érdemes, de kötelesség is.

KÁLLAY ERNŐ

A MŰVÉSZ FELADATA

A hipohonder lázas aggodalmaskodásával figyeljük a kultúrélet és a kultúrbetegség tüneteit, kezünk a pulzuson, szemünk a pillanatmutatón, gőrcső és vegyelemzőszerek az asztalon, vérvizsgálatot, röntgenátsugárzást mind gyakrabban, mind nyugtalanabbul eszközlünk. Hipohonderek vagyunk, az igaz. Féltjük kultúránkat és azért árgusszemmel csüng figyelmünk minden életnyilvánulásán. Emez itt kultúránk gyarapodásának tünete — állapítjuk meg — amaz a betegségé. Most növekszik csontszerkezete, most hevesebb az anyagcseréje; most meg elmeszesedik az ere, most bacillus támadja meg életcentrumát. A tünetekből hamar összeállítjuk a diagnózist és szinte naponta adunk ki bulletint. Igaz, hogy ahány orvos és ahány kuruzsló, annyi diagnózis, annyi bulletin. Hogy javára válik-e kultúránknak e lázas figyelés? Aligha. De hogyan parancsoljunk türelmetlen, aggályoskodó tudatosságunknak? Hogyan tagadhatnók meg vizsgálódó értelmünket, mikor a vizsgálódás természetünkké vált?!

Még jóformán meg sem születik egy-egy új művészi törekvés, de elmélete pompás rendszerben már előttünk fekszik. Az expresszionizmus reakciójaképen keletkezett például az új realizmus — Franciaországban mint ingricisme, Németországban mint neue Sachlichkeit, Olaszországban a valori plastici képében. Elmélete, formaanalitikai rendszerezése készen áll előttünk. És ez így megy már százötven éve. Az elmélet és az elméleti propaganda mindig nyomon követi, sőt gyakran megelőzi a művészi cselekedetet.

Nem lehet a rendszeres gondolkodás, a rendszeres műkritika létjogosultságát tagadni akkor, mikor ez a különösképpen amalgamált szellemi-intuitiv tevékenység kézzelfogható szükségletnek köszönheti létét. Előbb gyökeresen kellene megváltoznia kulturánknak, előbb újra ösztönkulturának kellene válnia ahhoz, hogy a kutató és rendszerező értelem munkáját megállíthassuk. A mai kulturánk sajátsága azonban éppen az, hogy halljuk nőni a füvet. Aki erre nem kíváncsi, aki pusztán a kizöldelt pázsit pompájában akar gyönyörködni, az nem éli a mai kulturát.

*

Csak egyvalakinek jobb, ha elzárkózik az elméleti meggondolások elől és ez az egy: az alkotó művész. Goethe parancsszava: „Művész alkoss, ne beszélj“, jótékony jelmondata lehet még ma is festőnek, szobrásznak, költőnek. Művész alkoss — majd beszél helyetted a kritikus. Beszél melletted, ellened,

PEITLER ISTVÁN: TÁJKÉP

már orgiasztikus dinamikája. És ezen a ponton egészen kézenfekvő a szerves kapcsolat mindazokkal az otthon élő vagy már elhalt, múzeálisnak elismert piktorainkkal, akikben a hazai szépérzék a magyar festőművészet legmélyebb nyilvánulásait ünnepli. *Madarász, Székely Bertalan, Munkácsy Mihály, a szolnokiak és nagybányaiak, Szőnyi* és köre, sőt bizonyos tekintetben a mértéktelenül túlbecsült *Rudnay* is. Csupa olyan név, mely a magyar piktúra legtermékenyebb, legeredetibb tradíciójának vonalába esik. És ehhez a vonalhoz csatlakozik Bernáth transzcendentális páthoszú, monumentális víziója is. Nem is szólva a lelki rokonságról, mely a festőt *Bartók* táncszvitjéhez és *Kodály* zsoltárához fűzi. Ez a végzetszerűen teljesedő nemzeti tradíció ad erőt, széles, mély alapot egyéni tehetségének, hogy bírja az iramot és az expresszionizmus német, orosz példái mellé nagyszerű magyar dokumentumot állítson.

Bernáth csalhatatlan ösztönnel mellőzte a német és orosz expresszionizmus spektrálszínskáláját, mint legmélyebb magyar festői mondanivalóink számára alkalmatlan kifejező eszközöket. Hiszen van nekünk expresszionistánk, aki úgy jár *Franz Marc, Campendonk, Chagall* és *Kandinsky* színeire, mint légy a mézre: *Kádár Béla.* Eredmény: kezén a vízió abszolút lényegtelen dekorativitássá sekélyesedik. A végig derűs színharmónia a konstruktivista *Moholy-Nagy* kezében is veszedelmes, túlságosan fajsúlytalan esztétikai eszköznek bizonyul. Viszont az sem érdektelen, hogy az egyetlen konstruktivista festő, akinek munkáit valami komor, heróikus páthosz jellemzi — a szintén magyar származású *Péri.* Péri súlyos sötétszürke, fekete, barna tónusai azonfelül még határozott térmélyülést jelző síkokra is oszlanak. Moholy-Nagy, Bortnyik szintén nem férnek meg a síkban, holott a konstruktivista piktúra ugyancsak kínálkozó alkalom lett volna erre a megférésre.

FERENCZY NOÉMI: TÉRDELŐ NŐ

Fölösleges halmozni a példákat. A magyar stílusnak minden kétséget kizáróan megvan a maga szorosan körülvonalozott, nemzeti jellege, melyet épségben kell tartanunk, ha azt akarjuk, hogy *sajátosan európai,* tehát a maga nemében létjogosultan európai legyen az, amit alkotunk. Az érték, mellyel ilyenformán az európai művészet gyarapodásához hozzájárulunk, elhatárolt, részleges jelentőségében is fontos kultúrtényező. Minden okunk megvan rá, hogy önérzettel magunkénak valljuk. De ne túlozzuk a dolgot! Az európai orientáció azzal a kötelezettségegl jár, hogy végzett munkánk értékét európai viszonylatban próbáljuk fölbecsülni. És ebből a szemszögből nézve egészen kétségtelen, hogy a modern magyar művészet nem éri fel még azt, amit az új franciák, németek és oroszok produkáltak. Zenei téren Bartók Bélában valóban kimagasló, hatalmas koncepciójú és őserejű alkotó művésszel álljuk a nemzetközi versenyt. Modern piktúránknak, sajnos, egyetlen alakja sincsen, akit jelentőség dolgában vele egy sorba helyezhetnénk. Szobrászatunknak még kevésbbé. Legyünk annyira objektívek önmagunkkal és másokkal szemben, hogy ne átalljuk megismerni és beismerni az igazságot. Annál is inkább vállalhatjuk ezt az igazságot, mert csekély számunkhoz, aránylag igen rövid tradíciónkhoz és nyomasztó, reakciós politikai meg közéleti viszonyainkhoz képest így is rendkívüli az, amit produkciónk mennyiségben és kvalitás tekintetében elért. Modern művészetünk föltétlenül megüti az európai színvonalat; szükséges és értékes tényezője a nemzetközi alkotó munkának. De próbáljunk végre szakítani azzal a, sokunk fejében hihetetlen mértéket öltő, nemzeti hiúsággal, mely a Balkán fölött való (a vesztett háború és a reakció következtében egyébként évről-évre csökkenő) kultúrfölényünkön vérszemet kapva, csupa Európában páratlan zsenialitású művészt lát hemzsegni a magyar glóbuszon. Mérsékeljük

gabb és európaibb értékké. Hol van a *Matisse* közelében járt magyarok, *Berény, Czóbel, Perlrott-Csaba, Nemes-Lampérth* piktúrája a francia festő tiszta szineitől, lehelletnyi faktúrájától, könnyedén lebegő síkszerűségétől? Mennyivel vaskosabb, nyersebb, súlyosabb, röghöz és testhez kötöttebb az, amit a magyarok művelnek. Mivé válnak Matisse áttetsző színrétegei Czóbel Béla kezén, aki pedig egyébként síkszerűség és formai redukció dolgában még leginkább megmaradt a mester nyomában. Czóbel nyugalmas mélységei csupa fojtott, borús tónusba merülnek, faktúrája sűrű és vastag. És nemcsak Czóbel esetében, hanem a magyar piktúra egész eddigi történetében kétségtelen a tény, hogy nyugalmunk, egyszerűségünk mindig szélesen, mélyen ágyazva éli legtartalmasabb és legeredetibb formáit. A csupa-derűs, kiegyenült színharmónia piktúránkban *mindig* a magyarság vagy a súly és tartalom rovására vezet. Elég példa erre *Szinyei-Merse* esete, akinek minden kedves, üde tarkaságánál többet ér egyetlen mélyen, esthomályosan zöld Ferenczy-kép. Ugyanez a Ferenczy szembeötlően veszít, ahol nagyon világos színekkel és tiszta kontúrral, síkkal próbál dolgozni. Akárcsak Iványi-Grünwald és Fényes Adolf, akiknek a naturalizmustól eltörekvő stíluskisérletei mindössze lényegtelen stilizálásokkal jártak. A stiláris határok egészen világosak. Mihez fogjunk mi magyarok a magunk lineáris termésével, amikor olasz, francia meg régi német példákon tudjuk, hogy mi az: *vonal?*

Vonal, sík és tiszta szín nem a mi elemünk. Nem pedig azért, mert pikturánknak a testiség gyönyörű teljességet jelentő, uralkodó tényezője. Széles nyugalmában, büszke magatartásában vagy csapongó elevenségében: mindenkép a bő materialitású, plasztikus erejű testiség az, mely nemcsak piktúránknak, hanem szobrászatunknak, bútorainknak, kúriáinknak, sőt egész irodalmunknak és zenénknek is fő jellemvonása. A magyar temperamentumnak — nem szexuális, hanem tágabb értelemben vett — érzéki ereje hasonlíthatatlanul nagyobb, diadalmasabb, mint intellektualitásra, átszellemülésre való képessége. És a jellegzetes magyar élmény még ott is megtartja sűrű testi alaptónusát, ahol az élmény intenciói elvont lelki vagy intellektuális szférák felé mutatnak.

Egyetlen festőnk van, akiben az európai expresszionizmus hagyományosan romantikus magyar festői értékekkel egybeolvadva, valóban monumentális vizióra tudott lendülni: *Bernáth Aurél.* És ez a magyar expresszionista a sötét barnákba és kékekbe fojtott clair-obscur skálákat műveli. Bernáth a nemzetközi szellemi áramlatok legproblematikusabb ütköző pontján, Berlinben él és rendkívül érzékenyen reagál ezekre az áramlatokra. De minden nemzetközi orientálódása ellenére is éppen azon a ponton tárta fel művészetének legmélyebb és legsajátosabb magyar vonatkozásait, ahol annak az életgyökerek egészében kellett megrendülnie, hogy a legnagyobbat, a transzcendentális víziót akarhassa. Éppen e felfokozott szellemi intenciók révén került napvilágra Bernáth festőiségének hallatlanul dúsan orkesztrált testi ösztönereje, már-

FERENCZY BÉNI: DRAPÉRIATANULMÁNY

olasz, francia vagy orosz munka áll előttem: *európai* művészettel van dolgom. De minél közvetlenebb és tisztább szemlélet tárgyává tesszük a műalkotást, annál plasztikusabban rajzolódik ki élményünkben a forma nemzeti konkrétuma, *egyedülvalósága*. A nemzetköziség üdvének XX. századában is van sajátosan olasz futurizmus, sajátosan német és orosz expresszionizmus, sajátosan francia kubizmus, holland és orosz konstruktivizmus. És van egy *sajátosan magyar expreszív naturalizmus*, a clair-obscur-nek, levegős hatásoknak és az izmos plasztikai tömörüléseiben is festői oldásokra hajló formának annyira döntő uralmával, hogy arra ma sehol másutt nincsen példa.

Legyen szabad, a magyar temperamentum és stílus jellegzetességeiről szólva, egy idézetet hoznom említett könyvemből:

„A magyar formakészség érzéki és érzelmes

PEITLER ISTVÁN: ARCKÉPTANULMÁNY

temperamentuma vagy bölcsen szemlélődő nyugalma, csak úgy, mint rapszódikus kilengései és nehéz vérű borongása minden impulzusnak engedő, laza faktúrát és bőségesen modulált festőiséget kívánnak. Nem annyira logikus szerkezetiséget, mint heves expresszivitást. Inkább erővel teljes modelét, mint síkszerűséget. Inkább súlyos ellentétek feszültségét és összecsapását, mint egyenletes mérsékletet. Inkább fojtott eruptivitást, mint derűs harmóniát".

Ez a látszólag szűkreszabott stílusdiszpozíció irányítja a magyar piktúra egész, aránylag rövid multja ellenére is annyira gazdag fejlődéstörténetét, pl. a legújabb áramlatokig. Ami ezen a determináción kivül áll, az a magyar stílusérzék számára csak kevéssé járható terület. Különösen a tiszta sik és vonal problémája támaszt súlyos akadályokat. Nincs egyetlen festőnk, aki ezekkel az eszközökkel valóban eredetit, mélyet és elevent alkotott volna. *Székely Bertalan* síkszerű és vonalas freskói és kartónjai minden akadémikus fölkészültségük ellenére sem érnek nyomába annak a szuggesztív erejű, festői elevenségnek, mely a mester némely történelmi kompozíciójából, aktfestményéből, de főként tájképtanulmányaiból árad. Vagy milyen elenyésző szerepet játszanak nálunk pl. az angol preraffaeliták hatása alatt síkszerű és vonalas dekorativitásra törekvő *gödöllőiek*. Még az angolokhoz viszonyítva is vértelen, intellektuális ornamentika az, amit *Kőrösfői-Kriesch* és *Nagy Sándor* linearizmusa létrehozott. Hol van bár egyetlen festőnk, akinek vonalrajzát még csak említeni is szabad volna egy *Puvis de Chavannes* vagy *Hodler* közelében, holott ezek a festők sem érik fel a vonal régi nagy mestereit és kivált Hodlerben sok az erőszakolt modorosság. — Vonalrajzos festőink vagy akadémikusok vagy szűk koncepciójú, vértelen lírai és filozófikus talentumok. Esetleg idegenné, legtöbbnyire franciává vedlett művészeti kivándorlók. Rippl-Rónai, Vaszary tisztán kontúrozott, síkszerű dolgai teljesen francia jellegűek. És még ezek, a temperált festői stílust valamikor idegen hatás alatt mesterien uraló művészek is abban a pillanatban lehányták magukról a tiszta sík és vonal megszorításait, mihelyt magyar erőre kaptak. *Egry* síkszerű és vonalas periódusa, melyet francia-belga példák szellemében festett végig, aránylag gyönge és jellegtelen. És milyen délibábosan gyönyörü Egry újabb fejlődése, mely az atmoszférának és a szinné vált fénynek minden síkon, vonalon túlvirágzó magyarságát bontogatja egyre gazda-

még és nincsen valóban mély és nagy művészegyéniség. Olyan európai jelentőségű mesterek, mint *Ingres, Delacroix, Corot, Millet, Courbet, Manet, Renoir, Degas, Cézanne, Derain, Braque, Henri Rousseau,* valósággal végzetszerűen francia arculatú művészek. *Menzel* és *Leibl,* a francia származású, de átgyökeresedett *Marées,* az ujabb *Franz Marc, Feininger, Paul Klee* csontig németek

KMETTY JÁNOS: TÁJKÉP.

és mégis, azaz éppen *ezért* van egyéni kiválóságuknak olyan széles, mély alapja, hogy azon nemzetközi értékű magasságig voltak képesek fölemelkedni.

Mindez annyira kézenfekvő, régi igazság, nogy szóvá sem kellene tennünk, ha művészeinknek számra nézve igen jelentős és tehetségre is figyelmet keltő hányada az európaiság fogalmát nem azonosítaná bizonyos konvencionális, modorbeli külsőségekkel, legyenek azok bármilyen színezetűek: „előkelőek", „bohémek" vagy „forradalmiak". Mindenütt ott találni őket, ahol a jelenlét szenzáció kérdése. Boldogok, ha jövevény-voltukat annyira hozzá idomíthatják a vendéglátó kultúrához, hogy annak színképét néhány pikáns árnyalattal tudják tarkítani és a kritika vállon veregeti őket. És az a szomorúan furcsa, hogy az ilyen szereplések visszhangjától otthon csak úgy zeng a közvélemény, míg azok, akik a magyarság mélyét emelik szélesebb látóhatárok felé és a nemzetközi *boulevard-jargon* számára kevésbbé hozzáférhető nyelven beszélnek, hasonlíthatatlanul súlyosabb helyzetbe szoktak kerülni a hazai elismertetés szempontjából. *Magyarul európai* prófétának lenni otthon és a külföldön is igen nehéz dolog. A lelke mélyén magyar kinyilatkoztatás, ha új, elevenünkbe vág, tehát önkéntelenül is végső következésekig ható állásfoglalásra kényszerít, ami a bőségesen adott magyar oblomovizmusnak persze nincs inyére. Az idegen tollakkal való ékeskedés ezzel szemben csak hiuságunkat legyezgeti, anélkül hogy szellemi sorsunkat megrázná, irányítaná.

Van nekünk festőnk elég, aki művészetének legalább is egyik vagy másik korszakában szerencsésen kivetkőzött minden faji sajátosságából. Sőt, van véglegesen nemzetközi festőnk is, nem egy, akinek semmi köze sincsen már magyar eredetéhez. Elég, ha *László Fülöpre* és *Halmi Artúrra,* a nemzetközies plutokrácia szalonfestőire, erre a két magasabb rendű giccsőrre utalok. De akadnak a modern magyar piktúrában hasonlíthatatlanul értékesebb talentumok is, akiket az európai orientáció szellemi kivándorlásra csábított. Főleg a francia művészet volt és van rájuk ma is elbűvölő hatással. Naiv bámulattal vagy raffinált élvetegséggel hódolnak ennek a nagyszerű idegen tradiciónak. Nem veszik figyelembe, hogy a forma szellemi autonómiáját szigorú határok őrzik, amelyek ellene szegülnek az idegen betolakodásnak. Ugyanaz a forma, amelyből a franciák örökkévaló értékeket alkotnak, a mi kezünk között vajmi hamar súlyát, tartalmát veszti. Többnyire csak külsőségeit sikerül magunkévá tennünk. Nagyon erős egyéniségnek kell lennie annak, aki azt akarja, hogy magyar lénye Párisban ne vesszen el nyomtalanul.

Bármennyire egyetemes emberi ösztön legyen is a szépérzék, konkrét nyilvánulásai a formák és stilusok hallatlanul szétágazó sokadalmát hozzák magukkal. Persze, hogy van esztétikai élmény, melynek szempontjából mindegy, hogy német,

SZŐNYI ISTVÁN: KECSKEPÁSZTOROK.

amennyiben a Petőfi-Petrovicsok, a Munkácsy-Lieb Mihályok, Rippl-Rónaiak, Iványi-Grünwaldok, Kernstok Károlyok, Perlrott-Csabák és a többi idegen származásuak műve is magyar faji sajátosságokon épül, a környezet és a történelem beolvasztó hatásának jóvoltából."

Midőn azonban így minden kétséget kizáróan tisztázni kívánom, hogy a magyar nemzetiség és fajiság fogalmát korántsem doktrinér megszorítások között látom, egyúttal annak hangsúlyozását is szükségesnek tartom, hogy vannak határok, melyeken túl a karakter elveszti sajátosan magyar ízét, színét. Mivel pedig a művészet kora társadalmi és történelmi viszonyain kívül lényegében faji összetevők eredője, a stílusnak is vannak olyan területei, amelyeken magyar művész sikeresen csak úgy mozoghat, ha kivetkőzik művészetének nemzeti sajátosságaiból. Ez a megszorítás korántsem jelent tragikus fátumot. Nincsen a világnak olyan nemzete, melynek művészete nem bizonyos stílusbeli határok között teljesedne a legszebb virágzássá. Ezeken a határokon csak fürge eklektikusok és utánzók léphetnek át. Vagy olyanok, akik hazát cserélve, gyökeret vernek a számukra nézve új talajban.

Ebből a tényből természetesen nem az következik, hogy a magyar művészet nemzeti törzsét nem lehet vagy nem kell beoltani a modern európaiság nemzetközi eszme- és érzésvilágával. Annál kevésbbé, mivel magyar faji sajátosság és modern európai szellem között nincsen áthidalhatatlan ellentét, bárha másrészről kétségtelen, hogy a magyar lélekben európai és *ázsiai* vonások találkoznak. De éppen ez a kettősség, mely bizony nem egy esetben és nem is a leghitványabb magyar esetekben vezet katasztrófális válságokra, sőt tragikus szellemi hontalanságra is, éppen ez a kettősség teszi legkülönb művészeink sajátosan *magyar* értékét. Mi magyarok, idestova ezer esztendős nyugati kultúrorientációnk ellenére is bizonyos fokig *outsider*-jei maradtunk a polgári és keresztény kultúrának, az outsider-ség jellegzetes erényeivel

KMETTY JÁNOS: TÁJKÉP.

és fogyatkozásaival. Ennek a szellemi helyzetnek köszönhetjük nem egy alkotó tehetségünk, nem egy gondolatunk és cselekedetünk tüneményesen kimagasló színjátékát. Ebből a periférikus, világok közti pozicióból sarjadnak a magányosság, a heroikum és romantika legszebb motívumai. Így marad épen a magyar művészetben a természet ősi és mégis örökké friss hatalma. Viszont ez, a tökéletes zártságú európai szellemi formákkal szemben fennálló feszültség, melyet végleg még sohasem tudtunk leküzdeni, civilizációnk és kultúránk terén egyaránt útját állja a végső összegezéseknek. De számot kell vetnünk az adott helyzettel, melynek éppen problematikus voltából következőn mindig is a faji értelemben sajátosan, mélyen magyarul alkotó művészek voltak azok, akik, mint legösszetettebb egyéniségek, egyúttal a korukhoz mért európai modernségnek is nemzetközi értékű reprezentánsai gyanánt szerepeltek. Hogy a világ elől ne zárkózzunk el, az természetes. De ne veszítsük el a talajt a lábunk alól, mely mindig csak fajtánk és hazánk talaja lehet. Ha pedig idegenbe plántálódunk és ott verünk gyökeret, úgy új környezetünk szelleme az, melynek határain belül alkotó erőink kibontakoznak. Így vagy úgy, de szorosan körvonalozott nemzeti arculat nélkül nem volt

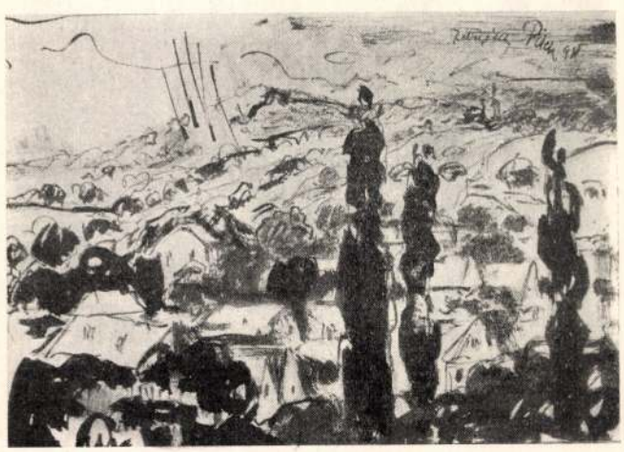

PILCH DEZSŐ: ZEBEGÉNY.

itt látottakat a természettel és ne keressünk hasonlóságot a mult művészetével sem, mert ilyen nézőszögből e képek közelébe jutni nem lehet. Ez az út vagy beleragad egy fantáziatlan tárgyilagosságba, amit naturalizmusnak is nevezhetünk, vagy megszűkíti a horizontokat s megnehezíti a mai piktúra meglátását.

Tehát ahelyett, hogy konstatálni kivánnók, hogy az ég csakugyan kék, s a föld csakugyan zöld, lássuk be, hogy mélyebb szempontok is vannak. A színek és formák összhatása, vonalak ritmusa, tömegek dinamikája.

De a természet kontrolljánál még károsabb a másik szolgaiság, amely régi mesterek morzsáiból élősködik. Károsabb és veszélyesebb, mert ügyesebb technikai felkészültség vagy adottság mellett nemcsak a kevés judiciummal biró laikust, de sajnos, a hivatásos műkritikát is gyakran megtéveszti. Egyként értelmetlen és hazug az a művészet, amelyik Goya vagy Munkácsy szellemi hagyatékából nagyképüsködik, Giotto és Cennini emlékét kéjgázolja eléd, avagy az a rézkarcolás, amelyik első szempillantásra Rembrandt hatalmas szellemét idézi. Veszedelemes és hazug képmutatás ez, mert az igazi modern művészet lépten-nyomon szemben találja magát vele, mikor megnemértői és elnyomói mint a komolyságot és erkölcsösséget állítják eléd.

Veszedelmes és hazug, mert nagy felmenői révén muzeális fémjelzéssel van handicapelve.

Veszedelmes és hazug, mert hamis példát mutat az ifjú művész-generációnak, mely a sötétségben és bizonytalanságban kritika nélkül esik bele az utánzásba, s ahelyett, hogy figyelmét a fejlődés és a jövő felé fordítaná, a mult lezárt eredményei körül ténfereg.

Ettől a multat ismétlő, multat másoló álmodernségtől el kell fordulni, mert kerékkötője minden új és bátor kezdetnek, mely önálló és lázas keresésében talán nem mindig tudja azt a technikai készséget nyújtani, mint azok az ügyeskedők, akiknek ez a koravén formakészségük minden erejük.

De ha már mindenáron kapcsolatot keresünk a multtal, nincs más út, mint a régi népművészet, miként azt Bartók és Kodály genieje megtalálta. Képzőművészetben ez az út is inkább a diszítőművészetnek szolgálhat anyagul, mint az abszolut festészetnek.

MÁRFFY ÖDÖN

MAGYARSÁG ÉS EURÓPAISÁG

Föld. 2

A KUT régen esedékes és szükséges folyóirata nagyon helyesen, kifejezetten *európai orientációjú, modern* művészeti szemlének indul. Teszi ezt olyan időben, amikor a legtüzesebb rajongók is túl vannak a háborút követő évek utopisztikus és romantikus nemzetköziségén. Ezért tehát remélem, nem ünneprontás, ha mindjárt az elinduláskor az európaiság határaira és a magyarság követelményeire terelem a szót. Mindenesetre sietve kijelentem, hogy fejtegetéseimben nem nacionalista szempontok vezetnek. Félreértések elkerülése céljából előre bocsátom azt, amit az új magyar piktúráról szóló könyvemben a nemzetiség és fajiság fogalmáról írtam:

„Akár a polgári szabadelvűség nemzet-konstrukciója, az ébredők romantikája is távol áll tőlem, amikor a festői stílus magyar faji sajátosságairól beszélek. A magyar fajiság gondolatát annyiban látom reális élet- és kultúrtényezőnek,

FENYŐ ÁRMIN: ARCKÉPTANULMÁNY

↓ E cikk vége a 14 oldal után.

Kut. 1926. I. évf. 1. szám

<Magyar harangfeli-
rasokról>

Halaváts Gyula:
<>. Arch. Ért.
1905. 161-163. l.

számolt vízfogyasztás

e 95.916 m^3-rel több az elő-

,811 m^3-rel összehasonlitva az

m^3-rel /4.17 %-kal/ emelkedett.

llitása tekintetében a polgármes-

2o6/1939.-XII., illetve

eit tartottuk szem előtt. Az

agyott költségvetésünk rendszeré-

ószerint való alkalmazásával ál-

kiadásokról a hitelkereteknek

valamely üzletesemény elő nem

al járt, azt külön mutattuk ki.

ással szemben - az 1939.évi jó-

nak megfelelően - jelen zárószá-

Magyar harangöntők

1354. KÉT SISAK, kovácsolt vas, rákfark
eisen. Deutsch, XVII. Jh.

1355. MELLVÉRT ÉS SISAK, kovácsolt v

1356. NYOLC KÜLÖNFÉLE ALABÁRD
schiedene Hellebarden. Deutsch, X

1357. ÖTÁGU KAROS GYERTYATART
disszel, csavaros karokkal. Francia,
Körper bildet eine Porzellanvase, m

1358. GIRANDOLE, aranyozott bronz, te
gyertyatartó karral. Francia, XIX.
zellan mit blauer Glasur, mit 6 geb

1359. KÉT KAROS GYERTYATARTÓ,
XIX. sz. k. — Zwei Armleuchter, Br

1360. FALIÓRA, aranyozott bronz, kartu
XVIII. sz. v. — Wanduhr, Bronze

1361. HÁROM FESTETT ZOMÁNCKÉP,
je eine Heiligenfigur. XIX. Jh.

1362. ÖTVEN SÜTEMÉNYVILLA ÉS H
XIX. sz. — Fünfzig Dessertgabeln
Glas. XIX. Jh.

1363. KANDELÁBER, kovácsolt vas, tri

T. — ORIENTALISCHE KUNST.

371—1520.

domboru levelekkel. Kina. — Blumenbehälter, rot-
er. China.

rany Imari-modoru virágos ágakkal és mellvéddel. Bekö-
Japán, XVIII. sz. — Fünf Teller, Porzellan, mit Imari-

rany Imari-modoru kék-vörös virágos ágakkal. Beköszö-
in, XVIII. sz. — Fünf Teller, Porzellan, mit Imaridekor.

öld mázzal, kék keresztosztással. Perzsa, Rakka, XIII—
mit lichtgrüner Glasur und blaue Querstreifen. Persisch,

ányász alakjával. Perzsa, XVII. sz. — Teller, Fayence,

ös szájjal. Perzsa, XIII. sz. — Vase, blauglasierter Ton,
Jh.

ék zománcalapon növénydisz közt állatalakok. Perzsa,
Silber, auf blauem Emailfond Pflanzen und Tiere. Per-

MAGYAR HARANGOK

Fémművességünk művészeti alapon való tárgyalásánál a harangokkal aránylag mostohán bánt szakirodalmunk. Művészettörténetírásunk úttörői ugyan nem egyszer felhívták a figyelmet reájuk, de inkább csak régészeti jelentőségükkel törődtek. A készítésüknél megnyilvánuló művészi törekvést, díszítő elemeik stílusfejlődését a harangokkal foglalkozó tanulmányok nem sok figyelemre méltatták. Iparművészeti és általános művelődéstörténeti munkák — még a legújabbak is —, ha egy-két szót ejtenek is a harangokról és harangöntőkről, ezeknek alkotásai közül az ugyancsak az ő kezük alól kikerült, de a harangoknál rendszerint díszesebb keresztkutakat és mozsarakat mutatják be.

Ez érthető is. A harang az egyháznak szívhezszóló hangú, áhitatkeltő hangszere. Hangjának ereje, tiszta csengése vagy összhangba olvadása az, amit tőle elsősorban követelni kell. Szépnek és díszesnek valóban nem szükséges lennie. Használatba véve rendszerint olyan az elhelyezése, hogy a díszítését alig lehet látni. A harangszentelésen túl vajmi ritkán akad olyan érdeklődő, aki ne sajnálná a fáradságot, hogy a harangok díszítésében gyönyörködhessék.

Pedig a harangöntő-mesterek szerették fáradságos munkájuk termékeit díszíteni. Sokszor pazarul felékesítették alkotásaikat. Állítólag ez a gazdag dísz nem válik a harang hangjának javára. Az ember természetéből azonban nem lehet a díszítő hajlamot kiirtani. Minden használati tárgynak — az igavonó jószág szerszámjától az ajtókilincsig és a fibulától a rádiószekrényig — a célszerűség mellett mindig tetszetős alakot és — különösen a multban — díszítő ékességet is igyekezett adni. Ez az ékesség a kutató számára korhatározó stílusjeggyé válik.

Fokozott mértékben nyilvánul meg a díszítő hajlam minden olyan tárgynál, amely a vallással és istentisztelettel függ össze. Így az egyház használatában a VI. század óta kimutatható harangok készítésénél is elég korán, az öntési eljárás kialakulása után, megnyilatkozott. A külföldön már a IX. századból ismerünk domborművekkel díszített kisebb harangot. Lehet azonban, hogy az ilyenek jobban szem előtt voltak s nem magas tornyokban függtek. A tornyokba való nagy harangok díszítése csak a XIII. századtól kezdve terjedt el általánosan.

Mikor a kereszténység hazánkban elterjedt, a harangöntés már nagyjából ugyanazon elvek szerint folyt, amelyek e téren napjainkig uralkodók maradtak. Nálunk Szent Benedek fiai lehettek a harangöntés első oktatói. A XII. századig a külföldön is szerzetesek gondoskodtak az egyházaknak harangokkal való ellátásáról. Első szerzetesrendünk pedig ebben mindig kivált. Theophilus presbyter is bencés szerzetes volt, aki elsőként foglalta könyvbe 1100 körül a harangöntés szabályait. Legrégibb fennmaradt harangjaink még szerzetesek alkotásai lehetnek. Koruk azonban nem tehető a tatárjárásnál régebbre. A harangok főként ércanyaguk értékessége miatt nehezen élik túl eredeti alakjukban az országos pusztulásokat. Zsákmányul esnek s akkor fegyver vagy pénz lesz belőlük. Tűzvészekben olvadnak össze vagy a használattól repednek meg s újra kell őket önteni. Díszítésüknek nyoma vész.

Legkorábbi meglévő harangjaink a XIII. század végére vagy a XIV. század elejére tehetők. Évszámos példányok csak 1317-től kezdve ismeretesek. Díszítésük a harang nyakán vagy oldalán elszórt, igen kezdetleges jelekből áll. Ilyen a Történeti Múzeumban őrzött egyik középkori harang, amelyet eltorzult, de román majuszkulákból alkotottnak látszó Mária-monogramm és fekvő S betű díszítenek, köztük két kereszttel. Közel egykorú ezzel ugyanott egy másik kis harang, amelyen — a külföldön már a XIII. század óta szokásos — zsinórszerű csíkok között korai gót jellegű inda-dísz hullámvonala szalad körül.

Anjou királyaink korában felvirágoznak a céhek s a harangöntés a szerzetesek kezéből átmegy a bronzművességet iparszerűen űző világi mesteremberek kezébe. Harangöntő műhelyek keletkeznek a bányavidékeken s a műhelyek vezetői messze földet ellátnak készítményeikkel. Többnyire a helyszínen végzik az öntést. Konrád mester, akinek öntőműhelye utódai alatt századokon át virágzott Iglón, Nagy Lajos részére 1357-ben Visegrádon öntött nagy harangot. Az iglói műhely XIV. századi alkotásaiból még jó néhány volt meg a világháború előtt. Díszüket a majuszkulás feliratoknak dekoratív kiképzése mellett címeres, kálvária-jelenetes, evangelista-jelképes kis plakettek és más díszítő elemek alkották. Ezeket a szepességi bronz keresztkutakról jól ismerjük s azokon sokkal pazarabb bőségben tanulmányozhatjuk.

XIV. századbeli harangjaink túlnyomó részét csak a feliratok betűi díszítik. Mi sem bizonyítja világosabban, hogy a feliratokat dísznek szánták, mint a Tört. Múzeumnak egyik 1400 tájára tehető harangján

✠ O R A ✠ G L O R I E ✠ V E N I ✠ C V M ✠

OREX GLORIE VENI CUM

olvasható felirat. Igen ékesen rajzolt betűi között bőven elférnek a változatosan formált szóválasztó keresztek. A „PACE" szónak azonban, amely ezt a szibillák könyvéből vett fohászt, középkori harangjaink leggyakoribb feliratát, befejezte volna, már nem maradt hely.

Fődíszük a harangoknak a XV. században is a felirat marad, de már minuszkulákban; a XVI. században pedig a római emlékek tiszta rajzú „antiqua" betűiben. A feliratokon kívül a XVI. század derekáig csak kevés díszítő motivum, vallásos jelkép vagy az adományozó címere ékesíti a harangokat. Ennek a kornak a díszítő törekvései tehát inkább a középkori epigrafika és heraldika körébe tartoznak. Említést érdemel, hogy az igen takarékosan alkalmazott díszítményekben e korszak végén már jelentkezik a reneszánsz hatás. A kisméretű domborműveken a keresztény jelképek közé az egyházi rendeltetéshez nem éppen illő pogány, mitológiai elemek keverednek. A világháborúban beolvasztott, 1538-ból való magyardécsei harangot például Meduza-fő díszítette.

Kassának a XVI. század derekán ismert harangöntői az ágyúöntő Illenfeldek. Illenfeld Ferencnek 1558-ban öntött s ma a felsőmagyarországi Rákóczi-Múzeumban őrzött harangját már vállától a derekáig elborítja a dús reneszánsz ékítményekkel szegett felirat. Alatta Kassa városának címere díszlik. Ettől az időtől kezdve egymással versengve halmozzák a bronzöntők a harangokon a díszítéseket. A túlzott dísz azonban Illenfeldnél nem kárpótol az öntés nyers voltáért.

Egészen kiválóan nemes ízlés és kiforrott öntőtechnika jellemzi a XVII. század derekán Eperjesen működött Wierd György harangjait. Műveivel a Felvidéken kívül az országnak nyugati határától a keleti részekig mindenfelé találkozunk. Történeti Múzeumunkban őrzött több harangja közül az egyik, 1640-ben öntött darab a szatmármegyei Dobráról került be a világháború idején a múzeumba. Lokáchi Prépostváry Zsigmond báró, Középszolnok és Kraszna vármegyék főispánja, III. Ferdinánd aranysarkantyús vitéze készíttette ezt a harangot Dobra község számára, amelynek birtokába 1636-ban iktatták őt be feleségével, Széchy Katalinnal. Címere alatt kilencsoros magyar felirat, továbbá a négy evengelistának dombormívű mellképei díszítik a harang oldalait. A vállszalag latin szövegű mesterjelzése alatt pedig élesen és jól kiemelkedően mintázott levéldíszek ismétlődnek.

Mesterjelzések már a XV. század első negyedétől kezdve — de ekkor még csak szórványosan — fordulnak elő a harangok feliratain. János iglói mester már 1424-ben megörökítette nevét a szepeshelyi prépostság harangján. A századok folyamán mind gyakoribb lesz a vallásos fohász mellett vagy annak helyén az adományozó neve, az évszám mellett pedig a készítés helye s a harangöntő neve, vagy legalább monogrammja. 1666-ból van arra is példánk, hogy a harangöntő egy pajzsra helyezett harangábrázolással megformálja mestersége címerét, e köré írja a nevét s az egészet babérkoszorúval fonva körül, a mesterszignatúrát díszítménnyé alakítja ki. Lackó János mester jelölte így meg „SANCTE STEPHANE REX HVNGARIAE ANNO 1666" köriratú művét, amely a világháborúban került a Történeti Múzeumba.

Wierd Györgynek egy erdélyi kortársa egészen sajátos stílust honosít meg a harangok díszítésében. Török hatás alatt kialakult XVII. századi díszítő művészetünk jellemző motivumát: a virágtartó vázába helyezett rózsa- és szekfűcsokrot ülteti át bronzba az úrasztalterítők, templommennyezetek, ónkupák hímzett, festett és vésett díszítményeiből. Stílusának emlékét tudtommal csak a beolvasztott nagyekemezei (1647) és hégeni harangok gyenge fényképei őrzik.

Ugyancsak zamatosan magyaros ízűek annak a harangöntőnek a díszítményei, aki a Történeti Múzeum rozsályi harangját öntötte 1698-ban. Kétségkívül népi hímzésekről vette a mintát hullámvonalú indákból kinövő tulipánjaihoz. Hármat belőlük csokorba kötött a harang oldalát díszítő, kezdetleges mintázású feszületének lábához. Mint ahogy a munkából hazatérő aratók odakötik vadvirágcsokraikat az útszéli feszület Megváltójának lába alá. Az erdődi (Szatmár m.) református egyháznak ugyanabban az évben öntött harangján viszont — úgyszintén egy kolozsvári harangon is — sujtásszerű, vonalas díszítményeket találunk.

A XVIII. században a harangöntők folytatják a harangfelület bőkezű díszítését, a díszítmények sűrített halmozását. Ékítményeikből a magyaros vonás eltűnik s a középeurópai stílusfejlődés folyamatának fokozatjelző nyomai tükröződnek — többnyire elkésetten — bennük. Az ötvösökhöz, fafaragókhoz és díszítőfestőkhöz viszonyítva a sokszor apáról fiúra szálló öntőmintákkal dolgozó bronzművesek határozottan maradiaknak látszanak. Egy 1740-ből való budai harang még jó XIV. Lajos-stílusú, a tokaji görög keleti templom 1790-ben öntött nagy harangja pedig még tiszta rokokó jellegű dísszel ékes.

Székelyföld népe a harangöntésben is megmutatja tősgyökeres eredetiségét. Máté István korondi harangöntő a köszvényesi r. katolikus templom számára

PRÉPOSTVÁRY-CÍMER A MAGYAR TÖRTÉNETI MÚZEUM WIERD-FÉLE HARANGJÁN.

Wappen der Prépostváry auf der Wierd'schen Glocke des Ungarischen Historischen Museums. — Lo stemma Prépostváry sulla campana Wierd nel Museo Storico Ungherese.

FESZÜLET A MAGYAR TÖRTÉNETI MÚZEUM ROZSÁLYI HARANGJÁN. 1698.

Kruzifix auf der Rozsályer Glocke des Ungarischen Historischen Muzeums. 1698. — Crocifisso sulla campana di Rozsály nel Museo Storico Ungherese.

EVANGELISTA-MELLKÉP A PRÉPOSTVÁRY HARANGON.

Brustbild eines Evangelisten auf der Prépostváry-Glocke. — Busto d'un evangelista sulla campana Prépostváry.

DISZÍTMÉNY A NAGYEKEMEZEI BEOLVASZTOTT HARANGRÓL. 1647.

Verzierung von der eingeschmolzenen Glocke von Nagyekemező. 1647. — Decorazione dalla campana di Nagyekemező (già fusa).

DISZÍTMÉNY A MAGYAR TÖRTÉNETI MÚZEUM KORONDI HARANGJÁN. 1790.

Verzierung auf der Koronder Glocke des Ungarischen Historischen Museums. 1790. — Decorazione dalla campana di Korond, nel Museo Storico Ungherese.

BORBEREKI KOVÁCS ZOLTÁN: KUBIKOS. TERRAKOTTA.
Pécsi Művészeti Hetek.

Zoltán Borbereki Kovács: Erdarbeiter. Terracota.
Zoltán Borbereki Kovács: Terrazziere. Terracotta.

VARGHA FERENC: EGYEDÜL. ALUMÍNIUM.
Pécsi Művészeti Hetek.

Ferenc Vargha: Allein. Aluminium. Pécser Kunstwochen. — Ferenc Vargha: Solitudine. Alluminio. Dalle „Settimane d'Arte" di Pécs.

ANDRÁSSY KURTA JÁNOS: ÁZSIAI LOVAS. BRONZ.
Pécsi Művészeti Hetek.

János Andrássy Kurta: Asiatischer Reiter. Bronze. Pécser Kunstwochen. — János Andrássy Kurta: Cavaliere asiatico. Bronzo. Dalle „Settimane d'Arte', di Pécs.

BUZI BARNA: SZENT LÁSZLÓ. ALUMÍNIUM.
Pécsi Művészeti Hetek.

Barna Buzi: László der Heilige. Aluminium. Pécser Kunstwochen. — Barna Buzi: San Ladislao. Alluminio. Dalle „Settimane d'Arte" di Pécs.

KÖZÉPKORI HARANG A MAGYAR TÖRTÉNETI MÚZEUMBAN. XIII—XIV. SZÁZAD.

Mittelalterliche Glocke im Ungarischen Historischen Museum. 13—14. Jahrhundert. — Campana medioevale (sec. 13—14.) nel Museo Storico Ungherese.

ZSINÓRÉKÍTMÉNYES HARANG A MAGYAR TÖRTÉNETI MÚZEUMBAN. XIV. SZÁZAD ELEJE.

Glocke mit Schnurverzierung im Ungarischen Historischen Museum. Anfang des 14. Jahrhunderts. — Campana dalla fine del Trecento con decorazione a cordoni nel Museo Storico Ungherese.

ILLENFELD-FÉLE HARANG A FELSŐMAGYARORSZÁGI RÁKÓCZI MÚZEUMBAN. 1558.

Die Illenfeld'sche Glocke im Oberungarischen Rákóczi-Museum. 1558. — La campana Illenfeld nel Museo Rákóczi. 1558.

ROZSÁLYI-HARANG A MAGYAR TÖRTÉNETI MÚZEUMBAN. 1698.

Rozsályi-Glocke im Ungarischen Historischen Museum. 1698. — La campana Rozsályi nel Museo Rákóczi. 1698.

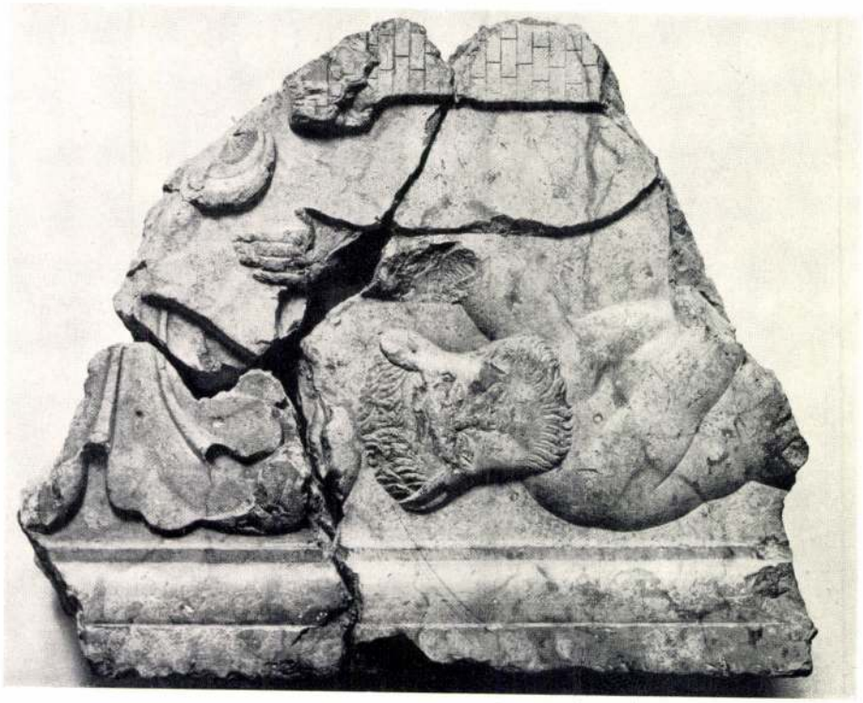

BUDA CÍMERÉNEK TÖREDÉKEI A XV. SZÁZADBÓL A NEMZETI MÚZEUMBAN.
Fragmente des Wappens von Buda aus den 15. Jahrhundert, National-Museum. — Frammenti di uno stemma in pietra quattrocentesco di Buda nel Museo Nazionale.

GRÓF JÁNOS SÍRLAPJÁNAK MARADVÁNYA A NEMZETI MÚZEUMBAN.
Überrest der Grabplatte des János Gróf im National-Museum. — I resti della lapide di János Gróf nel Museo Nazionale.

olyan harangot öntött, amelyen meglátni, hogy ékítményes elemekért nem kellett sem a francia Lajosokhoz, sem a copffal díszítő németekhez mennie. Eredeti ötletességétől nem lehet az elismerést megtagadnunk.

Stílustani visszapillantásom befejezéséül, amelyben a magyar harangok díszítő művészetéből néhány szemelvényt kívántam nyujtani, még a harangok koronájának díszítéséről kell szólnom. A koronát a felfüggesztésre szolgáló fülek alkotják. Ezek a középkorban még dísztelenek. Az átmeneti stílus és a koragótika idejében hengeresek és ívben hajlók; a kései csúcsíves stílus korában éles szögben törő sokszögű hasábok; a reneszánszban volutaszerűen visszagörbülő félpatkók. A XVII. században szokássá vált mascheronokkal való díszítésük. A legkorábbi példákon tátott szájú férfiarcok díszítik a füleknek azt a részét, amely a felfüggesztés után az ingatás tengelyéül szolgáló fajárom alól kilátszik. Ez a díszítés még összefügg a harang hívó hangot adó szerszám jellegével. Később csukottszájú, bajuszos, szakállas arcok, a XVIII. században pedig inkább női fejek jönnek díszként divatba. A pusztuló felszerelésű tokaji görög keleti templom már említett, hatalmas méretű harangján egészen modernül ható, pikáns arcélű, sisakos női fejecskék kandikálnak ki a járomfa alól. A pécsi piaristák 1858-ban öntött harangján pedig pártás női arcok mosolyognak — az oly ritkán látott és méltatott plasztikai alkotásokban kedvüket töltő harangöntők szeszélyes díszítő ösztönéből.

KŐSZEGHY ELEMÉR

A MŰVÉSZETEK MOSTOHATESTVÉRE: A FILM

Nincs sajnálatosabb annál, mint amikor egy fiatal művész új eszközökkel, új célkitűzésekkel, de lelkében a szép legőszintébb szeretetével nekiindul és a beérkezettek, a megállapodottak közül senki sem akad, aki kézenfogná, irányítaná és továbbsegítené azon az úton, amelyen új formakeresésével megindult. De még kétségbejtőbb és sajnálatosabb az eset akkor, ha nem egy személy, nem egy művész, hanem egy szinte kézzelfoghatóan megszületett művészeti ág jelentkezik tétova, iránytkereső tapogatózással és a „felnőtt", beérkezett művészetek nem nyujtanak segédkezet a bensőjében szunnyadó, emberien örökértékű művészi adottságainak kibontakozásához. Hogy hasonlatomat tovább vigyem, mindkét esetben szinte végzetszerűen ugyanaz történik. A fiatal új utakat kereső művész megtorpan, forradalmiságában túlzásokba szédül és mert élnie is kell valamiből, letér a klasszikus hagyományok nehezebben járható és kevesebb anyagi sikerrel kecsegtető útjáról és beáll a „giccs"-rabszolgák, a tucat-produkálók sorába. Lassan, de biztosan elposványosodik, megkapó lendülete mesterséggé silányul és alázatos napszámosává lesz a magukat művészeti aukcióknak csúfoló, erkölcsileg és anyagilag egyaránt kizsákmányoló, művészetet aprópénzre felváltó kiárusítóknak.

Nagyobb méretekben, többrétegűen, de ugyanezt tapasztalhatjuk egy megszületett és művészeti igényekkel fellépő művészeti ág, új művészet esetében is. A lényegében szunnyadó örök esztétikai értékek szinte szemmelláthatóan silányodnak, halnak ki, halványodnak, sőt fajulnak el s a nagy nekilendüléssel megindult művészeti forradalom az üzlet, a pénz, a kereskedelem és az ipar karjaiba szédül. Persze a veleszületett, „a priori" adottságok szórványosan, lefolythatatlan akarástól indíttatva felszínre löknek egy-egy művészi igényekkel fellépő alkotást, lélekzetelállítóan őszinte művészeti megnyilvánulást, de a „termelés" túlnyomórésze giccs és elkent fércmunka marad éppen a görcsösen konzervatív, megcsontosodottan segíteni nem akaró művészet-testvérietlenség miatt.

De elég volt a hasonlatokból ! Nézzük a fájdalmas valóságot! Egy megnemértett, mostohatestvéri helyzetben sínylődő művészeti nekiindulásról van szó: a filmművészetről! A filmről, mely szinte eddig páratlan hatással dobbant bele az életbe és időszerűségét, létjogosultságát egyszerűen hatalmas létezésével követelte. A film itt van, élő fény, mellyel számolnunk kell nemcsak társadalmi és kutúrális, hanem esztétikai szempontból is. Jött, látták és győzött! S nem a film hibás abban, hogy a művészettestvérek nem érezték meg a közös alapból sarjadó vonásokat az újban és nem számoltak azzal, hogy a művészeti ideálban akkor is megmarad a végtelen, ha megnyilatkozási formája álszemérem nélkül beáll a rohanó élet maiságának éltető és a modern emberi lelkiséghez közelhozó folyamába.

Mennyire igaz Pauler Ákos megállapítása: „a művészi tevékenység halálosan komoly kultusz, az emberiség egyik legbensőbb szívbeli ügye, mely az élet teljességéhez tartozik!" Ennek a felfogásnak igazságát az mutatja leginkább, hogy a kultúrtörténet tanúságai szerint mindinkább észrevehetően megerősödik az élet minden vonalán a művészetek befolyása. Ma már nemcsak pillanatnyi izgalmakat jelentenek a művészi hatások, hanem komoly hatóténye-

zőkként szerepelnek. Mondhatnánk úgy is, hogy a művészetek hatása egyre tudatosabbá válik. Hogy a kultúrák a korok változásával párhuzamosan változnak az esztétikai élményeket nyujtó formák is, az természetes. Csakhogy a megszokott formák uralma nagyon erős és sokszor gátolja az új, belsőleg lényeges elemek kibontakozását. Az átlagember felfogása már jóformán nevelésében megcsontosodott, ezért a köztudatba át nem ment művészi formákat majdnem mindig ellenszenvvel fogadja. Ezt tapasztalhattuk a film esetében is, mely új kifejezési lehetőségeket hozott, azonban a régebbi művészeti formák huzamosabb ideig meggátolták művészeti egyéniségének kifejlődését. Pedig, ha a film valóban a modern korszellem kifejezője — amit győzelme és diadalmas térfoglalása minden esztétikai alapvetésnél jobban bizonyít —, akkor „visszautasítani és lebecsülni éppen olyan észszerűtlen, mint minden más sorstól rendelt kultúrtényező visszautasítása." (Stepun)

Megdöbbentő, hogy a művészeti élet más területein működő művészeink egyszerűen vonakodnak elismerni a film művészi rangját. Lekicsinylően nyilatkoznak róla, művészetellenes technikai produktumnak bélyegzik, nem akarják meglátni alkotásaiban művészi elkötelezettségét és „a priori" adottságait. Pedig nagyon helytelen ez az elzárkózás, hiszen a kultúrtörténet tanúsága szerint az egyes művészetek alkotásai mindig összefüggésben voltak a többi művészet alkotásaival. Teljes megokoltsággal, sőt fokozottabb mértékben vonatkozik ez az elv a filmre, mely számunkra a művészi fejlődés legutolsó képviselője. Ami az irodalmat, a színház- és zeneművészetet illeti, részben megértjük az elzárkózást. (Az már más kérdés, hogy helyes és indokolt-e az elzárkózás!) Mindhárom művészeti ág féltékeny szemmel nézte a film térfoglalását, mert attól félt, hogy elveszi tőlük a közönséget. Ma már bebizonyosodott, hogy a film egyiknek sem ártott, inkább csak használt, mert lekiismeretvizsgálatra kényszerítette őket s elősegítette a tisztulási folyamatot, mely előbb-utóbb bizonyosan visszavezeti mindhármat az elbarangolástól és elkerülhetetlen művészeti határsértésektől az eredeti művészi adottságaihoz s beláttatja velük, hogy meghasonlottak önmagukkal.

Egészen más a helyzet a film és a képzőművészetek viszonyában. A képzőművészetek alkotásai, éppen a miliő kivételesen fontos szerepe miatt, fontos hivatást töltenek be a filmalkotások konstrukciójában. A film közvetlen szemléletben állítja elénk a környezetet, ezért az élet igazi arcának megmutatásában nem nélkülözheti a képzőművészeti alkotásokat, amelyek mindig jellemző pillanatokat rögzítenek meg az életből s ezeknek a pillanatoknak ábrázolása, mint életjelenség nagyszerűen beleolvad a filmalkotás művészi szerkezetébe. Végeredményben speciálisan eszközjelleggel bírnak a képzőművészetek alkotásai a filmben, tehát az egyes képzőművészeti ágak életlehetőségét nem fenyegetheti a film fejlődése, mert a képzőművészetek plaszticitását még a háromdimenzióra és színességre megoldott film sem érheti el. Semmi sem lenne tehát természetesebb, mint hogy a képzőművészet segítő kézzel támogatná művészi törekvéseiben a filmet. Ezzel szemben azt látjuk, hogy a képzőművészek is teljesen elzárkóznak a filmtől, holott mint a látási művészetek művelői, hatásosan és hozzáértően segíthetnék a filmet azoknak a problémáknak megoldásában, amelyek a film-művészetben úton-útfélén felmerülnek. Ennek a rövid kis tanulmánynak az a célja, hogy a képzőművészek érdeklődését felkeltse a művészetek mostohagyermeke, a film iránt. Nem adhatok kimerítő, részleteket megvilágító értekezést, csak röviden érintem a film és a képzőművészetek viszonyát, elsősorban a kép és képrendszer problémáját és a filmdíszletek szerepét. Semmi mást nem akarok elérni, csak azt, hogy a testvérművészetek művelői felfigyeljenek és évezredes művészi tapasztalataikkal lekicsinylés, féltékenység nélkül segítségére siessenek a fejlődő filmművészetnek, melynek minden tudatalatti és öntudatos törekséve oda irányul, hogy minél előbb biztosléptű, helyes ítéletű, minden tekintetben egyenrangú tagja legyen a művészetek nagy családjának.

A film művészeti létjogosultsága elleni támadások legtöbbje a film technikai része ellen irányul. Az elfogultak számításon kívül helyezik azt az általánosan érvényes, kettős művészettechnikai tényt, hogy minden egyes művészetnek megvannak sajátos anyagi eszközei, de sohasem az anyag, hanem csak az anyagban megvalósult művészi eredmények érdeklik a műélvezőt. A legelvontabb esztétikus sem kételkedhetik abban, hogy a technika és az anyag hozzátartozik a művészethez mint közvetítőközeg, mely megmarad eszközjellegénél és eszközértékénél. De, ha belátják ezt a többi művészetnél, miért nem akarják *csak* a filmnél megérteni, mikor a film művészete sem technikájában, anyagában van, hanem sajátos kifejezésében, játékelemeiben, egységes organizmusában. A művészet és technia viszonykérdésének esztétikailag megalapozott és technikailag kiegyensúlyozott megoldása a filmművészet sajátos szempontjai szerint a következő: Mint minden művészetnek, a filmnek is megvannak az anyagi és technikai eszközei, melyek, mint a művészi lényeg alázatos szolgái, lehetőségeinek távlatát növelik és az anyagszerűség törvénye szerint kényszerítik a technika, a kifejezés és a tartalom újszerű összhangjának megteremtésére is. A technika, a kifejezés és a tartalom sajátos relációja eredményezi tehát a film lüktető dinamikáját, melyben

Magyar harangok

Késmárky J.

A harangokról

Petrik 1886–1900

Magyar harangok

Thaly Kálmán:

Régi hár-ci harang-
feliratok.

Századok. 1869.

269. l.

MAGYAR HARANGOK

Fémművességünk művészeti alapon való tárgyalásánál a harangokkal aránylag mostohán bánt szakirodalmunk. Művészettörténetírásunk úttörői ugyan nem egyszer felhívták a figyelmet reájuk, de inkább csak régészeti jelentőségükkel törődtek. A készítésüknél megnyilvánuló művészi törekvést, díszítő elemeik stílusfejlődését a harangokkal foglalkozó tanulmányok nem sok figyelemre méltatták. Iparművészeti és általános művelődéstörténeti munkák — még a legújabbak is —, ha egy-két szót ejtenek is a harangokról és harangöntőkről, ezeknek alkotásai közül az ugyancsak az ő kezük alól kikerült, de a harangoknál rendszerint díszesebb keresztkutakat és mozsarakat mutatják be.

Ez érthető is. A harang az egyháznak szívhezszóló hangú, áhitatkeltő hangszere. Hangjának ereje, tiszta csengése vagy összhangba olvadása az, amit tőle elsősorban követelni kell. Szépnek és díszesnek valóban nem szükséges lennie. Használatba véve rendszerint olyan az elhelyezése, hogy a díszítését alig lehet látni. A harangszentelésen túl vajmi ritkán akad olyan érdeklődő, aki ne sajnálná a fáradságot, hogy a harangok díszítésében gyönyörködhessék.

Pedig a harangöntő-mesterek szerették fáradságos munkájuk termékeit díszíteni. Sokszor pazarul felékesítették alkotásaikat. Állítólag ez a gazdag dísz nem válik a harang hangjának javára. Az ember természetéből azonban nem lehet a díszítő hajlamot kiirtani. Minden használati tárgynak — az igavonó jószág szerszámjától az ajtókilincsig és a fibulától a rádiószekrényig — a célszerűség mellett mindig tetszetős alakot és — különösen a multban — díszítő ékességet is igyekezett adni. Ez az ékesség a kutató számára korhatározó stílusjeggyé válik.

Fokozott mértékben nyilvánul meg a díszítő hajlam minden olyan tárgynál, amely a vallással és istentisztelettel függ össze. Így az egyház használatában a VI. század óta kimutatható harangok készítésénél is elég korán, az öntési eljárás kialakulása után, megnyilatkozott. A külföldön már a IX. századból ismerünk domborművekkel díszített kisebb harangot. Lehet azonban, hogy az ilyenek jobban szem előtt voltak s nem magas tornyokban függtek. A tornyokba való nagy harangok díszítése csak a XIII. századtól kezdve terjedt el általánosan.

Mikor a kereszténység hazánkban elterjedt, a harangöntés már nagyjából ugyanazon elvek szerint folyt, amelyek e téren napjainkig uralkodók maradtak. Nálunk Szent Benedek fiai lehettek a harangöntés első oktatói. A XII. századig a külföldön is szerzetesek gondoskodtak az egyházaknak harangokkal való ellátásáról. Első szerzetesrendünk pedig ebben mindig kivált. Theophilus presbyter is bencés szerzetes volt, aki elsőként foglalta könyvbe 1100 körül a harangöntés szabályait. Legrégibb fennmaradt harangjaink még szerzetesek alkotásai lehetnek. Koruk azonban nem tehető a tatárjárásnál régebbre. A harangok főként ércanyaguk értékessége miatt nehezen élik túl eredeti alakjukban az országos pusztulásokat. Zsákmányul esnek s akkor fegyver vagy pénz lesz belőlük. Tűzvészekben olvadnak össze vagy a használattól repednek meg s újra kell őket önteni. Díszítésüknek nyoma vész.

Legkorábbi meglévő harangjaink a XIII. század végére vagy a XIV. század elejére tehetők. Évszámos példányok csak 1317-től kezdve ismeretesek. Díszítésük a harang nyakán vagy oldalán elszórt, igen kezdetleges jelekből áll. Ilyen a Történeti Múzeumban őrzött egyik középkori harang, amelyet eltorzult, de román majuszkulákból alkotottnak látszó Mária-monogramm és fekvő S betű díszítenek, köztük két kereszttel. Közel egykorú ezzel ugyanott egy másik kis harang, amelyen — a külföldön már a XIII. század óta szokásos — zsinórszerű csíkok között korai gót jellegű inda-dísz hullámvonala szalad körül.

Anjou királyaink korában felvirágoznak a céhek s a harangöntés a szerzetesek kezéből átmegy a bronzművességet iparszerűen űző világi mesteremberek kezébe. Harangöntő műhelyek keletkeznek a bányavidékeken s a műhelyek vezetői messze földet ellátnak készítményeikkel. Többnyire a helyszínen végzik az öntést. Konrád mester, akinek öntőműhelye utódai alatt századokon át virágzott Iglón, Nagy Lajos részére 1357-ben Visegrádon öntött nagy harangot. Az iglói műhely XIV. századi alkotásaiból még jó néhány volt meg a világháború előtt. Díszüket a majuszkulás feliratoknak dekoratív kiképzése mellett címeres, kálvária-jelenetes, evangelista-jelképes kis plakettek és más díszítő elemek alkották. Ezeket a szepességi bronz keresztkutakról jól ismerjük s azokon sokkal pazarabb bőségben tanulmányozhatjuk.

XIV. századbeli harangjaink túlnyomó részét csak a feliratok betűi díszítik. Mi sem bizonyítja világosabban, hogy a feliratokat dísznek szánták, mint a Tört. Múzeumnak egyik 1400 tájára tehető harangján

✠ORA✠GLORIE✠VENI✠CVM✠

OREX GLORIE VENI CUM

Szépművészet 1941.

olvasható felirat. Igen ékesen rajzolt betűi között bőven elférnek a változatosan formált szóválasztó keresztek. A „PACE" szónak azonban, amely ezt a szibillák könyvéből vett fohászt, középkori harangjaink leggyakoribb feliratát, befejezte volna, már nem maradt hely.

Fődíszük a harangoknak a XV. században is a felirat marad, de már minuszkulákban; a XVI. században pedig a római emlékek tiszta rajzú „antiqua" betűiben. A feliratokon kívül a XVI. század derekáig csak kevés díszítő motivum, vallásos jelkép vagy az adományozó címere ékesíti a harangokat. Ennek a kornak a díszítő törekvései tehát inkább a középkori epigrafika és heraldika körébe tartoznak. Említést érdemel, hogy az igen takarékosan alkalmazott díszítményekben e korszak végén már jelentkezik a reneszánsz hatás. A kisméretű domborműveken a keresztény jelképek közé az egyházi rendeltetéshez nem éppen illő pogány, mitológiai elemek keverednek. A világháborúban beolvasztott, 1538-ból való magyardécsei harangot például Meduza-fő díszítette.

Kassának a XVI. század derekán ismert harangöntői az ágyúöntő Illenfeldek. Illenfeld Ferencnek 1558-ban öntött s ma a felsőmagyarországi Rákóczi-Múzeumban őrzött harangját már vállától a derekáig elborítja a dús reneszánsz ékítményekkel szegett felirat. Alatta Kassa városának címere díszlik. Ettől az időtől kezdve egymással versengve halmozzák a bronzöntők a harangokon a díszítéseket. A túlzott dísz azonban Illenfeldnél nem kárpótol az öntés nyers voltáért.

Egészen kiválóan nemes ízlés és kiforrott öntőtechnika jellemzi a XVII. század derekán Eperjesen működött Wierd György harangjait. Műveivel a Felvidéken kívül az országnak nyugati határától a keleti részekig mindenfelé találkozunk. Történeti Múzeumunkban őrzött több harangja közül az egyik, 1640-ben öntött darab a szatmármegyei Dobráról került be a világháború idején a múzeumba. Lokáchi Prépostváry Zsigmond báró, Középszolnok és Kraszna vármegyék főispánja, III. Ferdinánd aranysarkantyús vitéze készíttette ezt a harangot Dobra község számára, amelynek birtokába 1636-ban iktatták őt be feleségével, Széchy Katalinnal. Címere alatt kilencsoros magyar felirat, továbbá a négy evengelistának dombormívű mellképei díszítik a harang oldalait. A vállszalag latin szövegű mesterjelzése alatt pedig élesen és jól kiemelkedően mintázott levéldíszek ismétlődnek.

Mesterjelzések már a XV. század első negyedétől kezdve — de ekkor még csak szórványosan — fordulnak elő a harangok feliratain. János iglói mester már 1424-ben megörökítette nevét a szepeshelyi prépostság harangján. A századok folyamán mind gyakoribb lesz a vallásos fohász mellett vagy annak helyén az adományozó neve, az évszám mellett pedig a készítés helye s a harangöntő neve, vagy legalább monogrammja. 1666-ból van arra is példánk, hogy a harangöntő egy pajzsra helyezett harangábrázolással megformálja mestersége címerét, e köré írja a nevét s az egészet babérkoszorúval fonva körül, a mesterszignatúrát díszítménnyé alakítja ki. Lackó János mester jelölte így meg „SANCTE STEPHANE REX HVNGARIAE ANNO 1666" köriratú művét, amely a világháborúban került a Történeti Múzeumba.

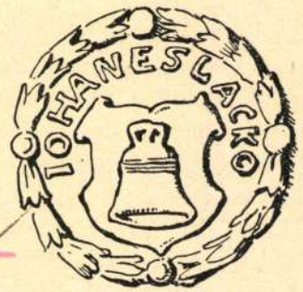

Wierd Györgynek egy erdélyi kortársa egészen sajátos stílust honosít meg a harangok díszítésében. Török hatás alatt kialakult XVII. századi díszítő művészetünk jellemző motivumát: a virágtartó vázába helyezett rózsa- és szekfűcsokrot ülteti át bronzba az úrasztalterítők, templommennyezetek, ónkupák hímzett, festett és vésett díszítményeiből. Stílusának emlékét tudtommal csak a beolvasztott nagyekemezei (1647) és hégeni harangok gyenge fényképei őrzik.

Ugyancsak zamatosan magyaros ízűek annak a harangöntőnek a díszítményei, aki a Történeti Múzeum rozsályi harangját öntötte 1698-ban. Kétségkívül népi hímzésekről vette a mintát hullámvonalú indákból kinövő tulipánjaihoz. Hármat belőlük csokorba kötött a harang oldalát díszítő, kezdetleges mintázású feszületének lábához. Mint ahogy a munkából hazatérő aratók odakötik vadvirágcsokraikat az útszéli feszület Megváltójának lába alá. Az erdődi (Szatmár m.) református egyháznak ugyanabban az évben öntött harangján viszont — úgyszintén egy kolozsvári harangon is — sujtásszerű, vonalas díszítményeket találunk.

A XVIII. században a harangöntők folytatják a harangfelület bőkezű díszítését, a díszítmények sűrített halmozását. Ékítményeikből a magyaros vonás eltűnik s a középeurópai stílusfejlődés folyamatának fokozatjelző nyomai tükröződnek — többnyire elkésetten — bennük. Az ötvösökhöz, fafaragókhoz és díszítőfestőkhöz viszonyítva a sokszor apáról fiúra szálló öntőmintákkal dolgozó bronzművesek határozottan maradiaknak látszanak. Egy 1740-ből való budai harang még jó XIV. Lajos-stílusú, a tokaji görög keleti templom 1790-ben öntött nagy harangja pedig még tiszta rokokó jellegű dísszel ékes.

Székelyföld népe a harangöntésben is megmutatja tősgyökeres eredetiségét. Máté István korondi harangöntő a köszvényesi r. katolikus templom számára

olyan harangot öntött, amelyen meglátni, hogy ékítményes elemekért nem kellett sem a francia Lajosokhoz, sem a copffal díszítő németekhez mennie. Eredeti ötletességétől nem lehet az elismerést megtagadnunk.

Stílustani visszapillantásom befejezéséül, amelyben a magyar harangok díszítő művészetéből néhány szemelvényt kívántam nyujtani, még a harangok koronájának díszítéséről kell szólnom. A koronát a felfüggesztésre szolgáló fülek alkotják. Ezek a középkorban még dísztelenek. Az átmeneti stílus és a koragótika idejében hengeresek és ívben hajlók; a kései csúcsíves stílus korában éles szögben törő sokszögű hasábok; a reneszánszban volutaszerűen visszagörbülő félpatkók. A XVII. században szokássá vált mascheronokkal való díszítésük. A legkorábbi példákon tátott szájú férfiarcok díszítik a füleknek azt a részét, amely a felfüggesztés után az ingatás tengelyéül szolgáló fajárom alól kilátszik. Ez a díszítés még összefügg a harang hívó hangot adó szerszám jellegével. Később csukottszájú, bajuszos, szakállas arcok, a XVIII. században pedig inkább női fejek jönnek díszként divatba. A pusztuló felszerelésű tokaji görög keleti templom már említett, hatalmas méretű harangján egészen modernül ható, pikáns arcélű, sisakos női fejecskék kandikálnak ki a járomfa alól. A pécsi piaristák 1858-ban öntött harangján pedig pártás női arcok mosolyognak — az oly ritkán látott és méltatott plasztikai alkotásokban kedvüket töltő harangöntők szeszélyes díszítő ösztönéből.

KŐSZEGHY ELEMÉR

A MŰVÉSZETEK MOSTOHATESTVÉRE: A FILM

Nincs sajnálatosabb annál, mint amikor egy fiatal művész új eszközökkel, új célkitűzésekkel, de lelkében a szép legőszintébb szeretetével nekiindul és a beérkezettek, a megállapodottak közül senki sem akad, aki kézenfogná, irányítaná és továbbsegítené azon az úton, amelyen új formakeresésével megindult. De még kétségbejtőbb és sajnálatosabb az eset akkor, ha nem egy személy, nem egy művész, hanem egy szinte kézzelfoghatóan megszületett művészeti ág jelentkezik tétova, iránytkereső tapogatózással és a „felnőtt", beérkezett művészetek nem nyujtanak segédkezet a bensőjében szunnyadó, emberien örökértékű művészi adottságainak kibontakozásához. Hogy hasonlatomat tovább vigyem, mindkét esetben szinte végzetszerűen ugyanaz történik. A fiatal új utakat kereső művész megtorpan, forradalmiságában túlzásokba szédül és mert élnie is kell valamiből, letér a klasszikus hagyományok nehezebben járható és kevesebb anyagi sikerrel kecsegtető útjáról és beáll a „giccs"-rabszolgák, a tucat-produkálók sorába. Lassan, de biztosan elposványosodik, megkapó lendülete mesterséggé silányul és alázatos napszámosává lesz a magukat művészeti aukcióknak csúfoló, erkölcsileg és anyagilag egyaránt kizsákmányoló, művészetet aprópénzre felváltó kiárusítóknak.

Nagyobb méretekben, többrétegűen, de ugyanezt tapasztalhatjuk egy megszületett és művészeti igényekkel fellépő művészeti ág, új művészet esetében is. A lényegében szunnyadó örök esztétikai értékek szinte szemmelláthatóan silányodnak, halnak ki, halványodnak, sőt fajulnak el s a nagy nekilendüléssel megindult művészeti forradalom az üzlet, a pénz, a kereskedelem és az ipar karjaiba szédül. Persze a veleszületett, „a priori" adottságok szórványosan, lefolythatatlan akarástól indíttatva felszínre löknek egy-egy művészi igényekkel fellépő alkotást, lélekzetelállítóan őszinte művészeti megnyilvánulást, de a „termelés" túlnyomórésze gicces és elkent fércmunka marad éppen a görcsösen konzervatív, megcsontosodottan segíteni nem akaró művészet-testvérietlenség miatt.

De elég volt a hasonlatokból ! Nézzük a fájdalmas valóságot! Egy megnemértett, mostohatestvéri helyzetben sínylődő művészeti nekiindulásról van szó: a filmművészetről! A filmről, mely szinte eddig páratlan hatással dobbant bele az életbe és időszerűségét, létjogosultságát egyszerűen hatalmas létezésével követelte. A film itt van, élő fény, mellyel számolnunk kell nemcsak társadalmi és kutúrális, hanem esztétikai szempontból is. Jött, látták és győzött! S nem a film hibás abban, hogy a művészettestvérek nem érezték meg a közös alapból sarjadó vonásokat az újban és nem számoltak azzal, hogy a művészeti ideálban akkor is megmarad a végtelen, ha megnyilatkozási formája álszemérem nélkül beáll a rohanó élet maiságának éltető és a modern emberi lelkiséghez közelhozó folyamába.

Mennyire igaz Pauler Ákos megállapítása: „a művészi tevékenység halálosan komoly kultusz, az emberiség egyik legbensőbb szívbeli ügye, mely az élet teljességéhez tartozik!" Ennek a felfogásnak igazságát az mutatja leginkább, hogy a kultúrtörténet tanúságai szerint mindinkább észrevehetően megerősödik az élet minden vonalán a művészetek befolyása. Ma már nemcsak pillanatnyi izgalmakat jelentenek a művészi hatások, hanem komoly hatóénye-

zőkként szerepelnek. Mondhatnánk úgy is, hogy a művészetek hatása egyre tudatosabbá válik. Hogy a kultúrák a korok változásával párhuzamosan változnak az esztétikai élményeket nyujtó formák is, az természetes. Csakhogy a megszokott formák uralma nagyon erős és sokszor gátolja az új, belsőleg lényeges elemek kibontakozását. Az átlagember felfogása már jóformán nevelésében megcsontosodott, ezért a köztudatba át nem ment művészi formákat majdnem mindig ellenszenvvel fogadja. Ezt tapasztalhattuk a film esetében is, mely új kifejezési lehetőségeket hozott, azonban a régebbi művészeti formák huzamosabb ideig meggátolták művészeti egyéniségének kifejlődését. Pedig, ha a film valóban a modern korszellem kifejezője — amit győzelme és diadalmas térfoglalása minden esztétikai alapvetésnél jobban bizonyít —, akkor „visszautasítani és lebecsülni éppen olyan észszerűtlen, mint minden más sorstól rendelt kultúrtényező visszautasítása." (Stepun)

Megdöbbentő, hogy a művészeti élet más területein működő művészeink egyszerűen vonakodnak elismerni a film művészi rangját. Lekicsinylően nyilatkoznak róla, művészetellenes technikai produktumnak bélyegzik, nem akarják meglátni alkotásaiban művészi elkötelezettségét és „a priori" adottságait. Pedig nagyon helytelen ez az elzárkózás, hiszen a kultúrtörténet tanúsága szerint az egyes művészetek alkotásai mindig összefüggésben voltak a többi művészet alkotásaival. Teljes megokoltsággal, sőt fokozottabb mértékben vonatkozik ez az elv a filmre, mely számunkra a művészi fejlődés legutolsó képviselője. Ami az irodalmat, a színház- és zeneművészetet illeti, részben megértjük az elzárkózást. (Az már más kérdés, hogy helyes és indokolt-e az elzárkózás!) Mindhárom művészeti ág féltékeny szemmel nézte a film térfoglalását, mert attól félt, hogy elveszi tőlük a közönséget. Ma már bebizonyosodott, hogy a film egyiknek sem ártott, inkább csak használt, mert lekiismeretvizsgálatra kényszerítette őket s elősegítette a tisztulási folyamatot, mely előbb-utóbb bizonyosan visszavezeti mindhármat az elbarangolástól és elkerülhetetlen művészeti határsértésektől az eredeti művészi adottságaihoz s beláttatja velük, hogy meghasonlottak önmagukkal.

Egészen más a helyzet a film és a képzőművészetek viszonyában. A képzőművészetek alkotásai, éppen a miliő kivételesen fontos szerepe miatt, fontos hivatást töltenek be a filmalkotások konstrukciójában. A film közvetlen szemléletben állítja elénk a környezetet, ezért az élet igazi arcának megmutatásában nem nélkülözheti a képzőművészeti alkotásokat, amelyek mindig jellemző pillanatokat rögzítenek meg az életből s ezeknek a pillanatoknak ábrázolása, mint életjelenség nagyszerűen beleolvad a filmalkotás művészi szerkezetébe. Végeredményben speciálisan eszközjelleggel bírnak a képzőművészetek alkotásai a filmben, tehát az egyes képzőművészeti ágak életlehetőségét nem fenyegetheti a film fejlődése, mert a képzőművészetek plaszticitását még a háromdimenzióra és színességre megoldott film sem érheti el. Semmi sem lenne tehát természetesebb, mint hogy a képzőművészet segítő kézzel támogatná művészi törekvéseiben a filmet. Ezzel szemben azt látjuk, hogy a képzőművészek is teljesen elzárkóznak a filmtől, holott mint a látási művészetek művelői, hatásosan és hozzáértően segíthetnék a filmet azoknak a problémáknak megoldásában, amelyek a film-művészetben úton-útfélén felmerülnek. Ennek a rövid kis tanulmánynak az a célja, hogy a képzőművészek érdeklődését felkeltse a művészetek mostohagyermeke, a film iránt. Nem adhatok kimerítő, részleteket megvilágító értekezést, csak röviden érintem a film és a képzőművészetek viszonyát, elsősorban a kép és képrendszer problémáját és a filmdíszletek szerepét. Semmi mást nem akarok elérni, csak azt, hogy a testvérművészetek művelői felfigyeljenek és évezredes művészi tapasztalataikkal lekicsinylés, féltékenység nélkül segítségére siessenek a fejlődő filmművészetnek, melynek minden tudatalatti és öntudatos törekséve oda irányul, hogy minél előbb biztosléptű, helyes ítéletű, minden tekintetben egyenrangú tagja legyen a művészetek nagy családjának.

A film művészeti létjogosultsága elleni támadások legtöbbje a film technikai része ellen irányul. Az elfogultak számításon kívül helyezik azt az általánosan érvényes, kettős művészettechnikai tényt, hogy minden egyes művészetnek megvannak sajátos anyagi eszközei, de sohasem az anyag, hanem csak az anyagban megvalósult művészi eredmények érdeklik a műélvezőt. A legelvontabb esztétikus sem kételkedhetik abban, hogy a technika és az anyag hozzátartozik a művészethez mint közvetítőközeg, mely megmarad eszközjellegénél és eszközértékénél. De, ha belátják ezt a többi művészetnél, miért nem akarják *csak* a filmnél megérteni, mikor a film művészete sem technikájában, anyagában van, hanem sajátos kifejezésében, játékelemeiben, egységes organizmusában. A művészet és technia viszonykérdésének esztétikailag megalapozott és technikailag kiegyensúlyozott megoldása a filmművészet sajátos szempontjai szerint a következő: Mint minden művészetnek, a filmnek is megvannak az anyagi és technikai eszközei, melyek, mint a művészi lényeg alázatos szolgái, lehetőségeinek távlatát növelik és az anyagszerűség törvénye szerint kényszerítik a technika, a kifejezés és a tartalom újszerű összhangjának megteremtésére is. A technika, a kifejezés és a tartalom sajátos relációja eredményezi tehát a film lüktető dinamikáját, melyben

Magyar harangok

Vas. Ujs. 1863. 480. l.

** *(Hazánk legnagyobb harangjai.)* A multkor fővárosunk harangjairól tevén említést, folytatólag nem lesz érdektelen a hazánkban találtató nagyobb harangokat is előeorolni. A legnagyobb harang, 159 mázsás, *Brassóban* a városház tornyában van; mely után hihetőleg a *kismártoni* herczegi palotabeli következik. Ezután jön az *esztergomi* Bazilikában függő gyönyörű nagy harang, mely 110 mázsát nyom. Ez a vele arányban levő kisebb harangokkal, — melyek között a második mintegy 53 mázsás, — s a remek órával együtt, a déli toronyban van fölállitva. Ugyanitt említést érdemel a parochia templomának tornyában levő harang is, nem annyira nagysága, — mert alig nehezebb 25—30 mázsánál, — mint inkább kellemes méla hangjánál fogva. Az esztergomi nagyharangon kivül 100 mázsás, vagy azt megközelitő harang több is van hazánkban, nevezetesen Kassán, Egerben, Váczon, Veszprémben, Pécsett, Pápán, Iglón és Nagy-Váradon, sőt Léván és Debreczenben is. — 50—70 mázsás harangunk oly sok van, hogy azoknak előrolása alig volna lehetséges; a mi eléggé mutatja, hogy harangok tekintetében nem igen állunk hátrább más nagyobb országok mögött

Rembrandt

Klassiker der Kunst

II, VIII és XXVII

(I) (II) (III)

Kötet

III/2 pole

Háza fölépült 1865.

Az akademia palotájának megnyitásakor.

(1865, december 11-kén.)

Hazám, hazám! Kalászos téred
Fölött sirhalmok domborulnak,
A vándor, a ki arra téved
Visszaálmodja dicső multad!
A romboló csaták zenéje
Megdördül, messzeharsog ujra:
A tábortüz felgyúl az éjbe,
A harczos trombitáját fuvja....

Minden bérczed a hír emléke,
Minden völgyed dicsök sírhalma;
Nem pihent itt az alvó béke,
Szét lön szórva lelked nyugalma.
De a Duna véres hulláma
Babért táplált örök könyével,
S történeted lombjának árnya
Jövö századok fölé ér el.

S lelkünk ködéből föl-föllebben
A Hunyadiak szent alakja;
És a gyémántnál fényesebben
Nagy Zrinyi Miklóst fölmutatja.
— Halld a messze tenger morajját:
Hogy panaszolja Ázsiának
Hös Rákóczy megtört siralmát...
Hogy háborog, hogy zúg a bánat!

De lezajlott a harcz robaja,
A szent völgyek csöndben pihennek
S bár a mult hangját egyre hallja:
Más vágya van most a jelennek.
S mig küzdelemben kifáradtan
Hosszu álmot aludt a nemzet,
Szólott egy hang, a lángajkakban...
Az oroszlán oroszlánt nemzett!

És a milliárd nemes eszme
Áthatott mennyet, földet, léget;
A butaság álma kiveszve,
A lélekben örök szomj éget!
És az új Isten nagy nevére
Fényes templomot épitének.
— Áldás szálljon a nép fejére,
Szóljon zsolozsma, zengjen ének!

Hadd füstölögjön szent oltára
A mindenható tudománynak!
Jövönk kapuja ki van tárva,
A sziv nagyobbat nem kivánhat.
Bizony boldog, nagy lesz ez ország!
Multjában a harcz dicsösége —
Jövöjét fényes eszmék hozzák....
— Oh nem lesz soha — soha vége!

Zilahy Imre.

Magyar Akademia

Vas. Lap, 1865.

Ismét nehány szó a régi harangok ügyében.

Harangczikkeim ugy tünnek föl e becses lapban, mint a mesés tengeri kigyó! Midőn az egész világ azt gondolja: me már közli a *harangismére* való aláirást vagy előfizetést, megint csak egy-két érdekes harangról kap egy-egy tudósitást. Ez nem is lehet máskép olyan országban, melyben egy *ultimátum* után, egy év lefolyta alatt alig nyerhetek a régiségek barátitól elvétve egy-egy tudósitást. Munkám, ha kijön is, nagyon hiányos leend, mert meg vagyok győződve, ha az egész országot faluról falura be nem barangolom, Magyarország érdekesb harangjainak nagyobb részét ki nem adhatom.

Nehogy azonban ezen szent ügy előmozditói azt gondolják, hogy közleményeiket meg nem kaptam, vagy hogy szivességük irányában hálátlan vagyok, hadd lássa az olvasó-közönség az *ujabb harangászat* polemikus czikkei után, kitől és mivel szaporodott *harangismei készletem*, illetőleg a régi harangokról való tudományunk.

Az első közlés okt. 19-kéről szól 1864-ben; nt. *Mitrovszky László*, rappi segédlelkész ur legnagyobb előzékenységgel közlé velem a terbelédi régi harangfelirást dörzsetben. E harang felirását ismertem ugyan Mocsáry „Nógrád Vármegyének Esmertetése" első kötetéből; de minthogy nógrádi utamban e harangot személyesen nem vizsgálhattam, e dörzsetet annál nagyobb örömmel vettem, mivel meggyőződtem az emlitett könyv 210. lapján álló, 1272 évet jelentő chronostichon nevetséges voltáról, mely nemcsak abból tünik ki, hogy a minuscula betüket a XIV., XV. századokba kell visszavetnünk, hanem mivel a felirás o § rex § gloríe § ueni § cum § pace § mely azon kornak majdnem minden harangján előfordul, itt háromszor ismételtetik, vagy valósággal 1716-nak olvasandó, mivel az utolsó *pace* elmaradt; vagy hogy egész hazánkban azon századbeli harangok mind 1272-ben öntettek?!

Érdekes azon 1604-ben Gyöngyösön kelt szerződési levél, melyben a szücsiek bizonyitják, hogy mintegy 50 év óta hasztalanul heverő harangjukat a terbelédieknek örök áron 36 kila buzáért, kiláját 1 ft. 20 denárban számitva, eladták.

A *varbói* régi harangról Mocsáry emlitést sem tesz, pedig egyidejü a terbelédivel; az igen tiszta betük jól olvasható dörzsetével, valamint a harang tüzetes leirásával kedveskedett az ottani kántortanitó, Nagy Sándor ur; a körirat csak kettős Ore . . . bekezdésével.

Igen nagy pontossággal irá le Ruzsicska József ur, körmöczbányai syndicus ad S. Elisabetham, a körmöczi összes harangokat. Ezen szives közlésből nemcsak azt tudtam meg, hogy ezen ősrégi városnak legrégiebb harangja 1588-ból való, hanem nehány előttem uj harangöntővel is, p. o. Palesch Samuval és Graf Péterrel szaporitottam a névjegyzéket.

Márczius havában, mely a közlékenységre nézve legdúsabb eredményü vala, kaptam *M.-Tarpáról*, *Budaházy Tamás* aláirással egy tiszta mázolatot, melyet az igen tisztelt beküldő ur maga is 1317-ből származó harangról levett. Az igen divatos:

CHRISTVS § REX § VENIT § IN § PACE § DEVS § HOMO § FACTVS § EST §

a betük alakjára nézve semmi kétséget nem hágy, hogy a tarpaiak hazánknak egyik legrégibb harangját birják.

A gágy-bátori harangon, melynek mását nt. *Kovács Ferencz* reform. lelkész ur beküldeni szi-veskedett, egészen azon felirás van, melyet a terbelédin olvasunk. E szerint tessék a régi jegyzőkönyv hibás és értelem nélküli olvasását: *Orā et gloriā Deum Tuum pace* kijavitani. Épen 1300-ik év körül aligha öntetett ezen szép betüjü harang; én inkább a XIV. végére, vagy biztosabban a XV. század első felébe helyezném.

Nem csekély vala örömöm, midőn t. Ungváry János, budai ügyvéd ur szives közbenjárása által a régen óhajtott bulcsi harangról tudósitást és fényképeit vehettem. Az agg lelkész, főt. *Farkas Mihály* ur, ki a secundicia örömei elé néz, oly fáradságot vett magának, melyet sokkal fiatalabb kollegáinál kieszközleni évek óta képes nem voltam, minden kérésem, minden felhivásom daczára. Pedig nem pénzt kérek, hanem negyedórányi csekély fáradságot.

Daczára annak, hogy a főtisztelendő ur a hirneves bulcsu-benedekiek apátsága romjaiból kiásott, de az ujabb templom romladozó tornyából is levett, és haranglábon lógó 4½ mázsás harangot négy oldalról fényképileg levetette, és nekem beküldé, a köriratot még sem vagyok képes megfejteni, mert homályosságuk, és apróságuk miatt meg nem fejthetők. Hogy a régi latin jegyzőkönyv olvasását nem tartom add g helyesnek, mig a szives lelkész ur egy dörzsettel meg nem örvendeztet, onnan van, mert: „DOMINICUS Abbas gr. Michael † Anno DD. MCCCCLXVIII." felirat a *gr*-re nézve kétséget támaszt bennem. Hiszem, hogy az évszám, t. i. 1468 helyes, de a többit is szeretném tüzetesen fejtegetni.

A tégla, melyet az igen tisztelt lelkész ur a képekkel és egy régi kulcscsal együtt felküldött, valódi római mű, ha az apátság alapjaiban találtatott, már a szerzetesek használták valamely közeli római épitményből, vagy lehet, hogy maga a monostor valamely elhagyott római váracs romjain épült. Ezt látnom kellene, s rajta lennünk, hogy a düledező apátságnak legalább rajzait és tudományos leirását birjuk.

A régi kulcshoz hasonlók előjőnek, de azért megmentéseért csak köszönetet mondhatunk. — Ezek mind szép dolgok, de mire talán közlő ur csekély sulyt fektetett, a kis sekrestyei csengetyü, nekem legnagyobb örömet szerzett. Miért? mert azt tartozom kimondani, hogy az eddig ismeretesek között — pedig, nehány száz harangot ismerek hazánkban — ez a legrégibbés bár ez nagyságra nézve csak kölyök, még is dédapja lesz minden harangjainknak. Fölteszem, azon pár sor irás után mely kezeim közt van, itélve, a tiszteletre méltó lelkész urról, hogy e harangocskát azonnal ki fogja cserélni egy ujabbal, és nemzeti muzeumunk számára felküldeni. Attól tartok, hogy ez is elvész, pedig nem létezik párja! *Colligite micas!* gyüjtsük mostantól fogva a morzsákat is!

Ha annyira szegény az ekklésia, hogy uj csengetyüt venni nem bir, miről ft. ur sorai tanuskodnak, képes leszek itt Pesten a lelkes honfiak közt azon nehány forintot összekeresni, hogy ezen ereklyét megmenthessük!

Bulcsról tehát a csengetyüt, és a nagyobb harang köriratának dörzsetét várom! a lelkes agg lelkész urnak pedig, mint az elpusztult monostor egyik méltatlan szerzetes maradéka, illő köszönetet mondok!

Adja a jó ég, hogy még jövő évben. atyáink romban heverő szentélyük helyén, e köszönetet szóval is elmondhassam!

Eszmelánczolatnál fogva kikerestem jegyzeteim közt azon czédulát, melyen ez áll: „Tejesfazék alaku harang van gróf Festetics Gusztáv belegi pusztáján Somogymegyében. Ezen harang állásra emeltetett és a tiszti lakban a cselédek összehivására mai nap is használtatik."

Nincsen szerencsém, sem a méltóságos gróf urat, sem a belegi tiszt urat ismernem, de tudom, hogy mind a kettő magyar ember, és a gróf ur még hozzá *Festetics!* Ugyan összejönnének-e azon belegi cselédek más, ujabb harang szavára is? Megvallom, ezen experimentum igen érdekes lenne, én megkisérteném; azt a nagyon régit pedig, mely alkalmasint, már 5—6 száz év óta szolgál, nyugalomba tenném, és a nemzeti muzeumban a magyarság örömére, és **példás utánzásra** a bulcsu és mátra-verebélyi mellé soroznám!

Közlött velem *Győrffy Károly* gyógyi birtokos ur is legnagyobb szivességgel egy harangfeliratot, mely *Algyógyon* Hunyadmegyében található. Az egész egyenkaru keresztek közt álló m, i, n, c betük, értelem nélküli összehalmozásából áll, melyekkel, ha valaki évekig is vesződnék, nem fog boldogulni, mivel a ki összeraká sem gondolt másra, mint, hogy a helyet, irás hiányában, kitöltse. Van erre a harangismében akárhány példa. Ide számitandók p. o: a szatmári püspök ő nagyméltósága által velem kegyesen közlött *császlóczi* harangfelirat, mely a maiuscula féle ABC-nek A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, betüiből áll; ide mások, melyeken a minuscula vagy ugy nevezett góth abc, 3-szor lelhető; ide egy b. Orbán által a Székelységen másolt felirat, mely ugyan az *abc*-ét *visszásan* és meg*forditva* is előadja, ugy, hogy megfejtése nem csekély fejtörésembe került; ide az, melyet Prágában Wocel egyetemi tanár ur mutatott, s nem másból, mint a betüknek czifrázat gyanánti használásából állott. Az ilyen harangöntői viczek, helytöltő kényszerüségek, a tudósoknak már sok bajt okoztak, mig a nem tudósok gyakran igen eltérő vélemények által e bajon könnyen átszökellenek.

Evvel tartoztam harangismei számos barátimnak, és azon kegyes pártolóimnak is, kik nem engedék, hogy kérésem egészen viszhang nélkül a pusztában elhangozzék. Szives köszönetet mondok e kevésért azon reményben, hogy jövő év végeig még a hátralévő marodeurök is lassankint berukkolt pajtásikhoz sorakoznak. *Römer.*

A fütés diaetetikája.

A megbetegedések száma, mint tudva van, tél idején sokkal nagyobb, mint a nyári hónapokban, és ez a mellbetegségeknél valóban ijesztő mértékben tapasztalható. E bajt nem annyira éghajlatunk és az időjárás okozza, mint inkább azon körülmény, hogy védelmünkre a hidegebb időszak mostohaságai ellen kevés gondot forditunk. Nem egymaga a hidegebb vagy melegebb hőmérsék rontja meg egészségünket, hanem a hirtelen változás a meleg és hideg között. Nyáron, midőn a lég a szobán belől és kivül meglehetősen egyforma melegséggel bir, ritkán vagyunk kitéve ily változásnak, ellenben télen majdnem szándékosan idézzük elő azt. Nem elég az, hogy igen sokan a mosolygó napsugarak fénye által elcsábitva, hideg időben könnyü ruhát viselnek, hanem a fütés módja is olyan, hogy majd szükségképen idézi elő a betegséget. Tél idején legtöbben lakásukon is a nyári könnyü ruhával akarják beérni, s hogy ezt elérjék, a kályhának augusztusi hőséget kell szolgáltatni. Ha ilyenkor elhagyjuk a házat, kétszeresen el kell látni magunkat ruhával, hogy a hiányt kipótoljuk, s még sem lehet ezuton a szoba levegőjét utánozni. A tüdőnek tehát télen a legélesebb ellentétet kell kiállani a szoba megmelegitett levegője és a külső hideg lég között. És ezen ellentétnek annál hátrányosabban kell reá hatni, minthogy egyidejüleg a test összes életmüködésében is változás áll be: mert midőn melegitett szobában vérünk elégési proczesszusa (mely testünk melegségét eszközli és fenntartja) csak kevés erélyességgel megyen végbe (mert a testtől kevés meleg vezettetik el), lakásunkon kivül megforditva áll be a viszony. Itt ugyanis ösztönszerüleg kényszeritve érezzük magunkat arra, hogy az élenydus hideg levegőt gazdag mértékben szivjuk be, s ezáltal megint tulerőltetjük a tüdőt.

Ha ezen bajokat el akarjuk kerülni és magunkat télen át, mindamellett, hogy lakásunkat a hideg által kényszeritve, fütjük, egészségben és erőben akarjuk fenntartani: szükséges, hogy mind testünk ruházatában, mind a levegőben melyet beszivunk, amaz éles változást lehetőleg elkerüljük. A helyett tehát, hogy lakásunkat csupán csak fütés által melegitsük meg, viseljünk a szobában is meleg ruhát, a szobai levegőt pedig soha se melegitsük meg jobban, mint legfelebb 15 fokig. Ezen elővigyázatot a nátha és köhögés hiánya gazdagon fogja jutalmazni.

Minthogy fütés által a szoba levegője egyenlőtlenül melegszik meg, tehát maga a fütés szolgáltatja az alkalmat a megbetegedésre, és pedig annál nagyobb mértékben, minélinkább üzzük. Ugyanis fütött térben az alsó légréteg rendszerint sokkal hidegebb mint a felső. Nagy termekben a hőmérsékkülönbség a földszin és karzat között gyakran 16—20 fokig terjed. Guérard franczia tudós egy szinház termében megmérte a hőmérséket és ugy találta, hogy az a földszin közelében 18 foku, hat láb magasságban 23 foku, és 30 láb magasságban 32 foku melegséggel birt Celsius mértéke szerint. Ily viszonyok között megtörténik, hogy az emker feje 4—6 fokkal melegebb légkörben van mint a lába. A főfájások, miket téli időben a szinházból hazaviszünk, legnagyobbrészt ezen hőmérsékkülönbségből származnak, mely vértolulást idéz elő a fej felé. Ha lakásainkon közönségesen nem létezik is ily roppant különbség a lég hőmérsékében, de átalában áll, hogy minden szobában a föld és padlózat között 2—4 foku hőmérsékkülönbség létezik, és ezen különbség annálinkább nő, minél erősebben fütünk. Innen tehát megmagyarázható azon gyakori jelenség oka, hogy a tulfütött szobalég főfájást okoz.

A melegnek a szobatérben egyforma eloszlására, a szoba nagysága, hosszasabb melegitése és a szomszédtérek melege nagy befolyással bir. Ki télen több szobát egyszerre füt és a közlekedő ajtókat nyitva tartja, az a térek mindenikében egyforma melegitést eszközöl. Nagyon hasznos továbbá a talajt rosz melegvezetőkkel, mint gyékényekkel pokróczokkal stb. beteriteni; mindazonáltal szükséges hogy ezek legalább két ujjnyi vastagok legyenek, ha valódi hasznot akarunk általuk eszközölni. A legtöbb szőnyegek és pokróczok, melyek nálunk közönségesen használat-

Háza fölépült 1865.

Az akademia palotájának megnyitásakor.

(1865, december 11-kén.)

Hazám, hazám! Kalászos téred
Fölött sirhalmok domborulnak,
A vándor, a ki arra téved
Visszaálmodja dicsö multad!
A romboló csaták zenéje
Megdördül, messzeharsog ujra:
A tábortüz felgyúl az éjbe,
A harczos trombitáját fuvja....

Minden bérczed a hír emléke,
Minden völgyed dicsök sírhalma;
Nem pihent itt az alvó béke,
Szét lön szórva lelked nyugalma.
De a Duna véres hulláma
Babért táplált örök könyével,
S történeted lombjának árnya
Jövő századok fölé ér el.

S lelkünk ködéből föl-föllebben
A Hunyadiak szent alakja;
És a gyémántnál fényesebben
Nagy Zrinyi Miklóst fölmutatja.
— Halld a messze tenger morajját:
Hogy panaszolja Ázsiának
Hös Rákóczy megtört siralmát...
Hogy háborog, hogy zúg a bánat!

De lezajlott a harcz robaja,
A szent völgyek csöndben pihennek
S bár a mult hangját egyre hallja:
Más vágya van most a jelennek.
S mig küzdelemben kifáradtan
Hosszu álmot aludt a nemzet,
Szólott egy hang, a lángajkakban...
Az oroszlán oroszlánt nemzett!

És a milliárd nemes eszme
Áthatott mennyet, földet, léget;
A butaság álma kiveszve,
A lélekben örök szomj éget!
És az új Isten nagy nevére
Fényes templomot épitének.
— Áldás szálljon a nép fejére,
Szóljon zsolozsma, zengjen ének!

Hadd füstölögjön szent oltára
A mindenható tudománynak!
Jövönk kapuja ki van tárva,
A sziv nagyobbat nem kivánhat.
Bizony boldog, nagy lesz ez ország!
Multjában a harcz dicsösége —
Jövöjét fényes eszmék hozzák....
— Oh nem lesz soha — soha vége!

Zilahy Imre.

Vas. Ujs. 1865

Ismét nehány szó a régi harangok ügyében.

Harangczikkeim ugy tünnek föl e becses lapban, mint a mesés tengeri kigyó! Midőn az egész világ azt gondolja: me már közli a *harangismére* való aláirást vagy előfizetést, megint csak egy-két érdekes harangról kap egy-egy tudósitást. Ez nem is lehet máskép olyan országban, melyben egy *ultimátum* után, egy év lefolyta alatt alig nyerhetek a régiségek barátitól elvétve egy-egy tudósitást. Munkám, ha kijön is, nagyon hiányos leend, mert meg vagyok győződve, ha az egész országot faluról falura be nem barangolom, Magyarország érdekesb harangjainak nagyobb részét ki nem adhatom.

Nehogy azonban ezen szent ügy előmozditói azt gondolják, hogy közleményeiket meg nem kaptam, vagy hogy szivességük irányában hálátlan vagyok, hadd lássa az olvasó-közönség az *ujabb harangászat* polemikus czikkei után, kitől és mivel szaporodott *harangismei készletem*, illetőleg a régi harangokról való tudományunk.

Az első közlés okt. 19-kéről szól 1864-ben; nt. *Mitrovszky László*, rappi segédlelkész ur legnagyobb előzékenységgel közlé velem a terbelédi régi harangfelirást dörzsetben. E harang felirását ismertem ugyan Mocsáry „Nógrád Vármegyének Esmertetése" első kötetéből; de minthogy nógrádi utamban e harangot személyesen nem vizsgálhattam, e dörzsetet annál nagyobb örömmel vettem, mivel meggyőződtem az emlitett könyv 210. lapján álló, 1272 évet jelentő chronostichon nevetséges voltáról, mely nemcsak abból tünik ki, hogy a minuscula betüket a XIV., XV. századokba kell visszavetnünk, hanem mivel a felirás o § rex § gloria § veni § cum § pace § mely azon kornak majdnem minden harangján előfordul, itt háromszor ismételtetik, vagy valósággal 1716-nak olvasandó, mivel az utolsó *pace* elmaradt; vagy hogy egész hazánkban azon századbeli harangok mind 1272-ben öntettek?!

Érdekes azon 1604-ben Gyöngyösön kelt szerződési levél, melyben a szücsiek bizonyitják, hogy mintegy 50 év óta hasztalanul heverő harangjukat a terbelédieknek örök áron 36 kila buzáért, kiláját 1 ft. 20 denárban számitva, eladták.

A *varbói* régi harangról Mocsáry emlitést sem tesz, pedig egyidejü a terbelédivel; az igen tiszta betük jól olvasható dörzsetével, valamint a harang tüzetes leirásával kedveskedett az ottani kántortanitó, Nagy Sándor ur; a körirat csak kettős Orc . . . bekezdésével.

Igen nagy pontossággal irá le Ruzsicska József ur, körmöczbányai syndicus ad S. Elisabetham, a körmöczi összes harangokat. Ezen szives közlésből nemcsak azt tudtam meg, hogy ezen ősrégi városnak legrégiebb harangja 1588-ból való, hanem nehány előttem uj harangöntővel is, p. o. Palesch Samuval és Graf Péterrel szaporitottam a névjegyzéket.

Márczius havában, mely a közlékenységre nézve legdúsabb eredményü vala, kaptam *M.-Tarpáról*, *Budaházy Tamás* aláirással egy tiszta mázolatot, melyet az igen tisztelt beküldő ur maga is 1317-ből származó harangról levett. Az igen divatos:

CHRISTVS § REX § VENIT § IN § PACE § DEVS § HOMO § FACTVS § EST §

a betük alakjára nézve semmi kétséget nem hágy, hogy a tarpaiak hazánknak egyik legrégibb harangját birják.

A gágy-bátori harangon, melynek mását nt. *Kovács Ferencz* reform. lelkész ur beküldeni szi-veskedett, egészen azon felirás van, melyet a terbelédin olvasunk. E szerint tessék a régi jegyzőkönyv hibás és értelem nélküli olvasását: *Orā et gloria Deum Tuum pace* kijavitani. Épen 1300-ik év körül aligha öntetett ezen szép betüjü harang; én inkább a XIV. végére, vagy biztosabban a XV. század első felébe helyezném.

Nem csekély vala örömöm, midőn t. Ungváry János, budai ügyvéd ur szives közbenjárása által a régen óhajtott bulcsi harangról tudósitást és fényképeit vehettem. Az agg lelkész, főt. *Farkas Mihály* ur, ki a secundicia örömei elé néz, oly fáradságot vett magának, melyet sokkal fiatalabb kollegáinál kieszközleni évek óta képes nem voltam, minden kérésem, minden felhivásom daczára. Pedig nem pénzt kérek, hanem negyedórányi csekély fáradságot.

Daczára annak, hogy a főtisztelendő ur a hirneves bulcsu-benedekiek apátsága romjaiból kiásott, de az ujabb templom romladozó tornyából is levett, és haranglábon lógó 4½ mázsás harangot négy oldalról fényképileg levetette, és nekem beküldé, a köriratot még sem vagyok képes megfejteni, mert homályosságuk, és apróságuk miatt meg nem fejthetők. Hogy a régi latin jegyzőkönyv olvasását nem tartom add g helyesnek, mig a szives lelkész ur egy dörzsettel meg nem örvendeztet, onnan van, mert: „DOMINICUS Abbas gr. Michael † Anno DD. MCCCCLXVIII." felirat a *gr*-re nézve kétséget támaszt bennem. Hiszem, hogy az évszám, t. i. 1468 helyes, de a többit is szeretném tüzetesen fejtegetni.

A tégla, melyet az igen tisztelt lelkész ur a képekkel és egy régi kulcscsal együtt felküldött, valódi római mű, ha az apátság alapjaiban találtatott, már a szerzetesek használták valamely közeli római épitményből, vagy lehet, hogy maga a monostor valamely elhagyott római váracs romjain épült. Ezt látnom kellene, s rajta lennünk, hogy a düledező apátságnak legalább rajzait és tudományos leirását birjuk.

A régi kulcshoz hasonlók előjőnek, de azért megmentéséért csak köszönetet mondhatunk. — Ezek mind szép dolgok, de mire talán közlő ur csekély sulyt fektetett, a kis sekrestyei csengetyü, nekem legnagyobb örömet szerzett. Miért? mert azt tartozom kimondani, hogy az eddig ismeretesek között — pedig, nehány száz harangot ismerek hazánkban – ez a legrégibb és bár ez nagyságra nézve csak kölyök, még is dédapja lesz minden harangjainknak. Fölteszem, azon pár sor irás után mely kezeim közt van, itélve, a tiszteletre méltó lelkész urról, hogy e harangocskát azonnal ki fogja cserélni egy ujabbal, és nemzeti muzeumunk számára felküldeni. Attól tartok, hogy ez is elvész, pedig nem létezik párja! *Colligite micas!* gyüjtsük mostantól fogva a morzsákat is!

Ha annyira szegény az ekklésia, hogy uj csengetyüt venni nem bir, miről ft. ur sorai tanuskodnak, képes leszek itt Pesten a lelkes honfiak közt azon nehány forintot összekeresni, hogy ezen ereklyét megmenthessük!

Bulcsról tehát a csengetyüt, és a nagyobb harang köriratának dörzsetét várom! a lelkes agg lelkész urnak pedig, mint az elpusztult monostor egyik méltatlan szerzetes maradéka, illő köszönetet mondok!

Adja a jó ég, hogy még jövő évben. atyáink romban heverő szentélyük helyén, e köszönetet szóval is elmondhassam!

Eszmelánczolatnál fogva kikerestem jegyzeteim közt azon czédulát, melyen ez áll: „Tejesfazék alaku harang van gróf Festetics Gusztáv belegi pusztáján Somogymegyében. Ezen harang állásra emeltetett és a tiszti lakban a cselédek összehivására mai nap is használtatik."

Nincsen szerencsém, sem a méltóságos gróf urat, sem a belegi tiszt urat ismernem, de tudom, hogy mind a kettő magyar ember, és a gróf ur még hozzá *Festetics!* Ugyan összejönnének-e azon belegi cselédek más, ujabb harang szavára is? Megvallom, ezen experimentum igen érdekes lenne, én megkisérteném; azt a nagyon régit pedig, mely alkalmasint, már 5—6 száz év óta szolgál, nyugalomba tenném, és a nemzeti muzeumban a magyarság örömére, és **példás utánzásra** a bulcsu és mátra-verebélyi mellé soroznám!

Közlött velem *Györffy Károly* gyógyi birtokos ur is legnagyobb szivességgel egy harangfeliratot, mely *Algyógyon* Hunyadmegyében található. Az egész egyenkaru keresztek közt álló m, i, n, c betük, értelem nélküli összehalmozásából áll, melyekkel, ha valaki évekig is vesződnék, nem fog boldogulni, mivel a ki összeraká sem gondolt másra, mint, hogy a helyet, irás hiányában, kitöltse. Van erre a harangismében akárhány példa. Ide számitandók p. o: a szatmári püspök ő nagyméltósága által velem kegyesen közlött *császlóczi* harangfelirat, mely a maiuscula féle ABC-nek A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, betüiből áll; ide mások, melyeken a minuscula vagy ugy nevezett góth abc, 3-szor lelhető; ide egy b. Orbán által a Székelységen másolt felirat, mely ugyan az *abc*-ét *visszásan* és meg*forditva* is előadja, ugy, hogy megfejtése nem csekély fejtörésembe került; ide az, melyet Prágában Wocel egyetemi tanár ur mutatott, s nem másból, mint a betüknek czifrázat gyanánti használásából állott. Az ilyen harangöntői viczek, helytöltő kényszerüségek, a tudósoknak már sok bajt okoztak, mig a nem tudósok gyakran igen eltérő vélemények által e bajon könnyen átszökellenek.

Evvel tartoztam harangismei számos barátimnak, és azon kegyes pártolóimnak is, kik nem engedék, hogy kéresem egészen viszhang nélkül a pusztában elhangozzék. Szives köszönetet mondok e kevésért azon reményben, hogy jövő év végeig még a hátralévő marodeurök is lassankint berukkolt pajtásikhoz sorakoznak. *Römer.*

A fütés diaetetikája.

A megbetegedések száma, mint tudva van, tél idején sokkal nagyobb, mint a nyári hónapokban, és ez a mellbetegségeknél valóban ijesztő mértékben tapasztalható. E bajt nem annyira éghajlatunk és az időjárás okozza, mint inkább azon körülmény, hogy védelmünkre a hidegebb időszak mostohaságai ellen kevés gondot forditunk. Nem egymaga a hidegebb vagy melegebb hőmérsék rontja meg egészségünket, hanem a hirtelen változás a meleg és hideg között. Nyáron, midőn a lég a szobán belől és kivül meglehetősen egyforma melegséggel bir, ritkán vagyunk kitéve ily változásnak, ellenben télen majdnem szándékosan idézzük elő azt. Nem elég az, hogy igen sokan a mosolygó napsugarak fénye által elcsábitva, hideg időben könnyü ruhát viselnek, hanem a fütés módja is olyan, hogy majd szükségképen idézi elő a betegséget. Tél idején legtöbben lakásukon is a nyári könnyü ruhával akarják beérni, s hogy ezt elérjék, a kályhának augusztusi hőséget kell szolgáltatni. Ha ilyenkor elhagyjuk a házat, kétszeresen el kell látni magunkat ruhával, hogy a hiányt kipótoljuk, s még sem lehet ezuton a szoba levegőjét utánozni. A tüdőnek tehát télen a legélesebb ellentétet kell kiállani a szoba megmelegitett levegője és a külső hideg lég között. És ezen ellentétnek annál hátrányosabban kell reá hatni, minthogy egyidejüleg a test összes életmüködésében is változás áll be: mert midőn melegitett szobában vérünk elégési proczesszusa (mely testünk melegségét eszközli és fenntartja) csak kevés erélyességgel megyen végbe (mert a testtől kevés meleg vezettetik el), lakásunkon kivül megforditva áll be a viszony. Itt ugyanis ösztönszerüleg kényszeritve érezzük magunkat arra, hogy az élenydus hideg levegőt gazdag mértékben szivjuk be, s ezáltal megint tulerőltetjük a tüdőt.

Ha ezen bajokat el akarjuk kerülni és magunkat télen át, mindamellett, hogy lakásunkat a hideg által kényszeritve, fütjük, egészségben és erőben akarjuk fenntartani: szükséges, hogy mind testünk ruházatában, mind a levegőben melyet beszivunk, amaz éles változást lehetőleg elkerüljük. A helyett tehát, hogy lakásunkat csupán csak fütés által melegitsük meg, viseljünk a szobában is meleg ruhát, a szobai levegőt pedig soha se melegitsük meg jobban, mint legfelebb 15 fokig. Ezen elővigyázatot a nátha és köhögés hiánya gazdagon fogja jutalmazni.

Minthogy fütés által a szoba levegője egyenlőtlenül melegszik meg, tehát maga a fütés szolgáltatja az alkalmat a megbetegedésre, és pedig annál nagyobb mértékben, minélinkább üzzük. Ugyanis fütött térben az alsó légréteg rendszerint sokkal hidegebb mint a felső. Nagy termekben a hőmérsékkülönbség a földszin és karzat között gyakran 16—20 fokig terjed. Guérard franczia tudós egy szinház termében megmérte a hőmérséket és ugy találta, hogy az a földszin közelében 18 foku, hat láb magasságban 23 foku, és 30 láb magasságban 32 foku melegséggel birt Celsius mértéke szerint. Ily viszonyok között megtörténik, hogy az emker feje 4—6 fokkal melegebb légkörben van mint a lába. A főfájások, miket téli időben a szinházból hazaviszünk, legnagyobbrészt ezen hőmérsékkülönbségből származnak, mely vértolulást idéz elő a fej felé. Ha lakásainkon közönségesen nem létezik is ily roppant különbség a lég hőmérsékében, de átalában áll, hogy minden szobában a föld és padlózat között 2—4 foku hőmérsékkülönbség létezik, és ezen különbség annálinkább nő, minél erősebben fütünk. Innen tehát megmagyarázható azon gyakori jelenség oka, hogy a tulfütött szobalég főfájást okoz.

A melegnek a szobatérben egyforma eloszlására, a szoba nagysága, hosszasabb melegitése és a szomszédtérek melege nagy befolyással bir. Ki télen több szobát egyszerre füt és a közlekedő ajtókat nyitva tartja, az a térek mindenikében egyforma melegitést eszközöl. Nagyon hasznos továbbá a talajt rosz melegvezetőkkel, mint gyékényekkel pokróczokkal stb. beteriteni; mindazonáltal szükséges hogy ezek legalább két ujjnyi vastagok legyenek, ha valódi hasznot akarunk általuk eszközölni. A legtöbb szőnyegek és pokróczok, melyek nálunk közönségesen használat-

Magyar heraldika

Csoma József:

A magyar heraldika kezdetei.

Ismerteti: Szentpétery Imre: Századok 1914. 64. l.

Lásd még Magyar címek alatt is.

Magyar Heraldikai

Csoma József: Az olasz renaissance a magyar heraldikában.

(Kny. Turul)
Kis 8°, 9K, 21L, Budapest, 1893.

Magyar irodalom

II. Magyar és külföldi regények, novellák, stb.

A világ legjobb 1200 anekdótája. Vászonkötésben. 320 lap. (4.—) 2.80 Füzve 1.90
Aki szeret szívből kacagni, annak e művet meg kell venni. A legjobb anekdota gyüjtemény.

Abonyi. A fonó krónikája. 3 kötet. Diszes egészvászonkötésben. Illusztrálva. 693 lap. (12.—) 2.—
Magyar írások között egyike a legszebb elbeszéléseknek. Ajándéknak is alkalmas.

Ady. Sápadt emberek és történetek. Vászonkötésben. 194 lap. 1.20
Ady egyetlen novellás kötete.

Aldanov. A gondolkozó ördög. 3 kötet. 1100 lap. (9.—) 3.—
Egészvászonkötésben 7.—
Egyik legnagyobb orosz író regénye a francia forradalomról.
— Összeesküvés. 397 lap. —.80
— Ördög hídja. 374 lap. —.80

André. Kolombusz Kristóf. Vászonkötésben. Lélegzetvisszafojtó olvasmány a világ legnagyobb felfedezőjéről.
230 lap. (4.—) 1.20

Árvízkönyv. A legjelesebb magyar írók Arany, Jókai, Abonyi, stb. közreműködésével szerkesztette Szász Károly. 512 lap. (11.20) 1.50

Assisi Szent Ferenc kis virágai. Tormay Cecil fordításában. 208 lap. —.80

Aszlányi K. Aludni is tilos. Regény. Vászonkötésben. (3.60) 2.20
Az utóbbi időben népszerűvé vált író egyik legszebb műve.

Babits. A gólyakalifa. Egészvászon díszkötésben. 160 lap. (1.90) 1.20
A modern magyar regényirodalom egyik legjobb alkotása.
— Herceg, hátha megjön a tél is. (2.40) —.80
A legnagyobb élő magyar költő legszebb versei.

Bálint I. Reggelre meghalunk. 120 lap. Vászonkötésben (3.—) —.50
Egy izgalmas éjszaka megrázó leírása.

Barbusse. Világosság. 384 lap. (3.—) 1.—
Regény a világháborúról.

Baros Gy. Boldog Margit legendája. A XVI. századi szöveg mai nyelvre átírva és tájékoztatóval ellátva. 187 lap. —.80

Benoit. Erromango. 238 lap. Reg. (3—) —.90
A francia irodalom kiváló írójának egyik legszebb regénye.

Berend M. Istenek és ösztönök. 287 l. (2.40) —.90
Az újabb szépirodalom szép alkotása.

gróf Bethlen M. A boldog sziget istene és egyéb elbeszélések. 121 lap. —.80

Bibó L. A föld. 219 lap. —.80
Novellák, elbeszélések, rajzok.

Bíró L. Kacérság iskolája. 243 l. (4.—) —.80

B. Cellini. Önéletírása. 2 kötet. Díszkötésben. 552 lap. 4.—
Világhírű mű, amely a kiadónál elfogyott és cégünknél is csak néhány példányban kapható.

Curwood. Az égő erdő. 280 lap. (2.—) —.96
— U. a. vászonkötésben (3—) 1.60
Regény Amerika ősrengeteiről. Az utóbbi évek legnagyobb sikerű regényeinek egyike.

Ehrenburg I. Az autók élete. 247 l. (2.60) 1.20
— U. a. Vászonkötésben (3.60) 1.60
Az élő orosz írók között elismerten a legkiválóbb Ehrenburg és e művet tartják legjobb alkotásának.

Eötvös K. Deák Ferenc és családja. 4 kötet kötve egészvászonkötésben (8.—) 2.40
Történelmi korrajz Deák, Kossuth, Széchenyi, stb. koráról.

Fallada. A repülő írnok. Regény. 229 lap. Vászonkötésben (2.80) 1.20

Faublas lovag kalandjai. Bayros rajzaival. 480 lap. Szép kötésben. (7.—) 2.20
A gáláns kor vidám és vakmerő lovagjának kalandjai.

Ferber. Mekkora?. ekkora! 300 l. (2.—) —.96
— U. a. Vászonkötésben (3.—) 1.60
Az „Uszó Szinház" szerzőjének nagysikerü regénye. Szép kiállításban.

Földes. Bocskay angyalkái. Kiváló sorok a magyar történelem legérdekesebb lapjairól. 175 lap. Vászonkötésben (2.25) —.80

Goethe. A napló. Kosztolányi fordítása. Hermann Lipót illusztrációival. Gyönyörü kiadás. 1.60

Harry. Kleopatra szerelmi élete. Vászonkötésben. (4.—) 1.50
Kevés könyv keltett oly nagy érdeklődést, mert mindenkit érdekel a történelem és az asszony.

Hatvany Lili. Egy jósnő és hét áldozat. A jeles írónő legújabb regénye. 225 lap. Vászonkötésben (3.—) 1.—
— U. a. füzve —.60

Hurst. Nem így akartuk. Regény. 255 lap. Vászonkötésben. Leszállított ár (2.—) 1.10
A nagy kacaj, stb. szerzőjének bájos reg.

IFJUSÁGI KÖNYVTÁR. Scoville S. Az inkák smaragdja. Kalandos regény. Képekkel kve. — **Magyar László** utazása a délafrikai Bihé országba. Képekkel. Kve. — **Haraszthy Á.** 15 hét indiának közt. Képekkel. Kve. — **Scoville S.** Cserkészek a vadonban. Kalandos regény. Képekkel. Kve. — **Vass Samu gróf** utazása Nyugat Indiában. Képekkel. Kve. — **Kutya történetek.** Képekkel. Kve. 6 kötet kötve, csinos tokban összesen 2.—
A kötetek egyenkint véve darabonként —.50

Jacobi E. és Vághidi F. Házasságtörők. Reg. 247 lap. (2.50) 1.20
Ezt a regényt egy férfi és egy nő írta. Ilyen őszinte és érdekes mű a modern házasság problémájáról még nem jelent meg.

Jókai M. Árnyképek. 2 köt. 327 l. (2.40) —.80
— Életemből. A legnagyobb magyar író önéletrajza regényes formában. Korrajz is! 2 kötet. 895 lap. 2.—

Kemény Zs. Gyulai Pál regénye. 2 kötet. 756 lap. (10.80) 3.20
Az 50-es évek legjobban olvasott magyaros regénye

Komáromi. Hat vőlegény. 200 lap. (6.—) 1.70
A közkedvelt szerző egyik legkeresetebb könyve.

Kosztolányi D. Mák. (2.—) —.50
— Kenyér és bor. (2.—) —.50
— Négy fal között. (2.—) —.50
— Mágia. (2.—) —.50
A most elhalt kiváló író válogatott verses kötetei.

Lasswitz. Két bolygón. 489. lap. (4.—) 1.60
Fantasztikus regény.

Lawrence Lady Chatterley és a kedvese. Világhirű regény. 312 lap. Vászonkötésben. Leszállított ár (3.60) 2.20

Magyar humor. Tréfák, humoreszkek, vidám jelenetek. Harsányi, Karinthy, Sipulusz, stb. írásai. 320 lap. 1.—

Mai dekameron. Az új írók. Szerk.: Móricz Zs. 202 lap. (3.—) 1.50
Kodolányi, Nyírő, Tamási, stb. novellái.

Márai S. Csutora. 246 lap. (4.80) 2.—
A jeles szerző legkedvesebb regénye kiskutyájáról. Kis példányszámban!

Marguerite. Mindent az aranyért. Regény. 230 lap. Vászonkö. Leszállított ár (2.—) 1.10

Jó és olcsó könyvet a könyv barátainak

Válogatott szép és *olcsó* könyvek a szépirodalom és tudomány minden ágából 151. sz. IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

Kiadja:

MAGYAR JENŐ

könyvesboltja és antiquariuma

BUDAPEST, IV. MUZEUM-KÖRUT 31.

Telefon: 188-364. Csekkszámla: 33269.

NAGY KARÁCSONYI ÁRJEGYZÉKÜNKET KIVÁNATRA BÉRMENTVE KÜLDJÜK.

A Magyar Tudományos Akadémia leszállitott árú kiadványai:

AZ ALÁBBI MÜVEK ÖSSZES PÉLDÁNYAIT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIÁTÓL ÁTVETTÜK.

Kérjük tehát rendelését ezen világhírü szép kiállítású jó papíron nyomott könyvekre azonnal feladni, mert ezekből csak kis példányszámok vannak és hamar elkelnek.

Aristoteles. Metafizikája. 410 lap. (10.—) **3.60**
Az ókori filozófia egyik legkiválóbb alkotása. Halasy-Nagy J. kitünő fordításában és magyarázataival.

Bain. Neveléstudomány. 2 kötet. 280+270 lap. (10.—) **3.60**
Az angol pedagogiai elméletnek alapvető munkája.

Bárczay O. A hadügy fejlődésének története. 2 kötet. 130 képpel. 520 lap. (12.—) **4.20**
A hadsereg fejlődéstörténete ókortól napjainkig.

Bergson. Teremtő fejlődés. 336 lap. (6.—) **2.40**
Az élet, értelem, ösztön, teremtés, stb. tanulmánya a híres filozofus kedves szép fejtegetésében.

Croiset M. A görög eposz története. 2 kötet. 800 lap. (6.—) **3.—**
Minden irodalomtörténészt érdekel.

Csoma. A magyar heraldika korszakai. 2 melléklettel és 52 szövegközti ábr. 160 l. **4.—**
E mű a magyar családi címerek történetét tárgyalja fejlődésében és átalakulásában.

Dékány I. A társadalomfilozófia alapfogalmai. 320 lap. (8.—) **2.60**
A társadalom eszméit ismerteti a mai időkig. (Demokrácia, szocializmus, liberalizmus, nacionalizmus, stb.) Minden müvelt ember politikai eszmetérképéhez nélkülözhetetlen alapvető munka.

Gardner A. A régi Athen. 2 kötet. 170 képpel. 620 lap. **3.—**
Athen művészeti, politikai, erkölcsi tört.

Goldzieher. Előadások az iszlámról. 410 lap. (8.—) **3.—**
Az iszlám vallási és politikai története és fejlődése.

Gyöngyössi I. Marssal társalkodó Murányi Vénus. 456 lap. Pergament köt. (10.—) **5.—**
Gyönyörü kiállításu kötet, minden könyvtár dísze. Facsimille kiadása az 1664 évben Kassán megjelent kiadásnak.

Hóman. Magyar pénztörténet 1000—1325. 710 lap. **6.—**
Alapvető munka a magyar történelem kutatók részére. Számos ábrával és képpel. A régi pénzek facsimile-vel.

Kant etikája és a német idealismus erkölcsbölcselete. 334 lap. (10.—) **4.20**
E mű megváltoztatta az újkor gondolatmenetét.

Leibnitz. Ujabb vizsgálódások az emberi értelemről. 632 lap. (10.—) **3.40**
Az első nagyjelentőségü német filozofus alapvető munkája.

Magyary. Az újplatonismus története. Számos képpel. 229 lap. (6.—) **2.—**

Markó. II. Rákóczi Ferenc. 448 lap. Számos képpel és csatavázlat térképpel. (8.—) **2.—**

— U. a. az (Akadémia" eredeti egészvászonkötésben. (10.—) **3.20**
A legjobb Rákóczi könyv. Szakembert és laikust egyformán érdekli e mű, mely sok homályos kérdésre vet világosságot a legnagyobb magyar szabadsághős életéből.

Noszlopi. A szeretet. 173 lap. (3.—) **1.—**
Az ember legszebb erényeiről a barátság a szeretet és önzetlenségről szól e szép munka.

Sebestyén. A magyar rovásírás. Album alak. 170 lap számos képpel. (15.—) **5.20**
E mű felöleli Magyarországon fennmaradt összes rovásírás emlékeket. Történészeknek, irodalomtörténészeknek nélkülözhetetlen kézikönyv.

Akadémia Filozofiai Könyvtára. Aristoteles. Metafizika. 411 lap. — **Bergson.** Teremtő fejlődés. 338 lap. — **Dékány.** A társadalomfilozófia. 323 lap. — **Kant.** Etikája. 332 lap. — **Leibnitz.** Emberi értelem. 632 lap. — **Magyary.** A Hellén Ujplatonizmus története. 232 lap. Számos képpel. 6 kötet, egyöntetü félbőrkötésben, arany nyomással P 74.— helyett P 28.—

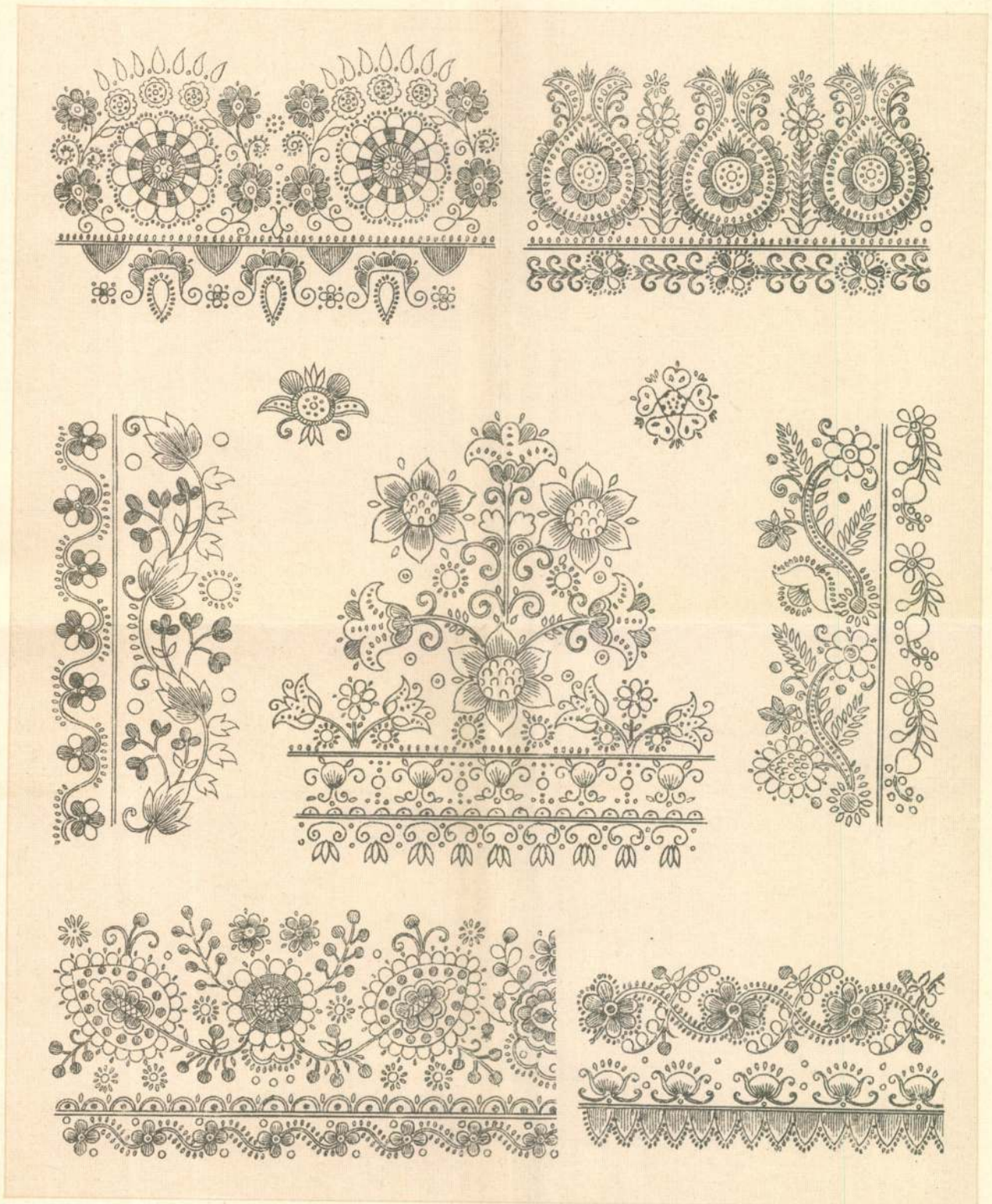

„RÉGI MAGYAR HIMZÉSEK"

című munkából.

Összegyűjtötte Sikorska Zsolnay Julia.

Magyar hiszés

Magyar hímzések a XVII. századból. ✦ Ungarische Stickereien, XVII. Jahrhundert. ✦ Broderies hongroises, XVII. siècle.

Az Iparművészeti Múzeum újabb szerzeményei ✦ Neuerwerbungen des Ung. Kunstgewerbemuseums.
Nouvelles acquisitions du Musée Hongrois des Arts Décoratifs.

Magyar Iparművészet
1927. 92. l.

Magyar hímzés

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÚJABB SZERZEMÉNYEI ◆ NEUERWERBUNGEN DES UNG. KUNSTGEWERBEMUSEUMS
NOUVELLES ACQUISITIONS DU MUSÉE HONGROIS DES ARTS DÉCORATIFS

RADISICS JENŐ: AZ ORSZ. MAGY. IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉS MAGYAR GYŰJTEMÉNYE

A magyar közélet időnként meg-megújuló felbuzdulásaiból fakadó kezdeményezések rendszerint igen rövid életűek. Tiszavirágok, melyeket valamely gondolat napsugara szül, a közöny alkonya pedig elhantol. Ennek a minduntalan ismétlődő jelenségnek az az oka, hogy a kezdeményezés indítéka legtöbbször nem a szükség kényszerűsége, hanem a hirtelen ötlet, de még gyakrabban az idegenből ideszakadt példa. Amikor azonban a kezdeményezést a szükség érleli meg, jövője biztosítva van. Ezért él még ma is, virágzott fel és fejlődik folyton az Orsz. Magy. Iparművészeti Múzeum.

Szülőanyja az 1862-ik évi londoni második világkiállítás, dajkája az Orsz. Iparegyesület, nevelőatyja néhai Tréfort Ágoston vallás- és közokt. miniszter volt. Gyermekéveit a régi Műcsarnok pincehelyiségeiben töltötte nem éppen fényes körülmények között. Férfikorába az ezredéves nemzeti ünnep évében lépett, mikor az ország jóvoltából, melyet az akkori közokt. miniszter, a megboldogult Csáky Albin gróf nyert meg a részére, új otthont kapott az üllői-úti, Lechner Ödön művészi lelkületétől áthatott palotában.

* * *

A Múzeum története ismeretes. Azt itt újból megírni fölösleges. A jelen soroknak más a célja. Tájékoztatni óhajtanám az olvasót az intézet tevékenységéről, belső életéről 1896-tól fogva mostanáig, terveiről, az elvekről, melyeket én mint vezetője szem előtt tartok és követek, amikről a nagyközönség kevésbbé van tájékozva, és ismertetni a gyüjtemény magyar és magyar vonatkozású részét, azaz gerincét. A gyüjtemény idegen eredetű csoportjáról, a könyvtárral egyetemben, a Múzeum többi tisztviselői fognak értekezni.

A világ valamennyi iparművészeti múzeuma egyazon programmal indult meg: egybegyüjteni az iparművészet multjának jellegzetes és kiválóbb emlékeit, ezek segélyével mint tanítóanyaggal, mely eszmei tartalmánál fogva alkalmas irányításra s rég elfeledett technikák felelevenítésére, fejleszteni korunk iparművészetét, fokozni versenyképességét, lehetőleg oly mértékben, hogy a külföldi behozatalt kiküszöbölje, egyúttal pedig a közönség ízlését nemesíteni s benne művészi alkotások iránt való szeretetet nevelni, hogy vevője legyen a művészetre törekvő hazai termelésnek. Mi is ezeket a feladatokat szabtuk magunknak. A rendelkezésre álló eszközöktől s a viszonyoktól függött azután mindenütt, hogy a múzeum mit és mennyit valósíthatott meg programmjából. Külföldön, nálunk is.

1885-ben alapította ugyancsak Tréfort Ágoston az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulatot oly célból, hogy a társadalmat szorosabb kapcsolatba hozza az iparművészettel s annak javára aktívabb közreműködésre serkentse. Ezzel két, sok tekintetben párhuzamosan működő szervezete volt az országnak: a Múzeum és a Társulat, mely azonban bizonyos vonatkozásokban egymást kiegészítette. Az azonos ügykörön belül egyiknek is, másiknak is el kellett helyezkednie, ha az ország hasznára akart válni.

A kettő között a dolog természeténél fogva a Társulat avatkozhatott be közvetlenebbül a modern iparművészet életébe. Főleg azért, mert nem kötötték az állami intézmények javadalmának felhasználására és elszámolására irányadó szabályok. Pénzét ennélfogva legjobb belátása szerint használhatta fel céljaira. Támogathatta az iparművészetet díjakkal egybekötött pályázatok hirdetésével, tervrajzok készíttetésével és megrendelésekkel. Közvetített, vett és eladott, amit a Múzeum nem tehetett. Ez utóbbi tehát a modern iparművészet fejlesztésének imént vázolt módjaival nem foglalkozott. Programmjának

ezt a részét a Társulat valósította meg sok sikerrel. Mi viszont erőnket, amennyi volt, kiállítások rendezésére, könyvtárunk, gyüjteményünk gyarapítására fordítottuk elsősorban. Kerestük továbbá az összeköttetést a nagyközönséggel, amelynél ezirányú törekvésünk nem remélt visszhangra talált, mert ma nincs az országban múzeum, melyet a közönség jobban és sűrűbben venne igénybe. Sok időnket emészti fel a közönséggel való foglalkozás; de szívesen tesszük, mert látjuk hasznát. Szeretném, ha más mondaná helyettem, noha amit állítok, megfelel a tényeknek, jelesül, hogy a Múzeum abban az ügykörben, melyet ellátni hivatva van, elismert tekintély.

Kiállításokat mi rendezhettünk könnyebben. Javunkra szolgált az állami jelleg s a vele járó közbizalom. Nem is volt úgyszólván eset rá, hogy akár egyház, nyilvános intézmény, amatőr avagy kereskedő, lett légyen az idevaló vagy külföldi, kiállításra alkalmas anyagának átengedése iránt kifejezett óhajtásunk elől elzárkózott volna. Amennyiben kiállításaink a lezajlott századok munkásságát ölelték fel, célunk a tanítás volt: megismerni s megismertetni a hazánk területén megmaradt iparművészeti emlékeket, hogy bizonyságot tegyenek a magyar művészi géniusz létezése és ereje mellett és hogy belőlük szűrődjék le becses eredményként művészi géniuszunk jellege, sajátsága s mivolta. Mert valamiként a magyar államot is csak nemzeti sajátságaink tartották fenn eddig, akképp művészetünk életképességét is kizárólag a benne lévő nemzeti tartalom mennyisége fogja megszabni. Ezzel védekezhetünk sikerrel hatalmasabb versenytársaink hódító törekvései ellen; ebben rejlik a mi fölényünk, amelyet a siker kilátásával harcba vihetünk.

A modern kiállításoknak többek között az volt a rendeltetésük, hogy műiparosaink állandóan tájékozva legyenek a legjaváról annak, ami a külföldi iparművészetet foglalkoztatta, hogy amire a gyorsan váltakozó áramlatok hullámai ideérnek, nyilt kaput döngessenek. Másfelől, hogy közönségünk, melyre a „legújabb“ ellenállhatlan vonzóerőt gyakorol, igényeit kielégíteni óhajtván, itthon is megértésre találjon. Az efféle kiállítások rendezését azonban lassanként abbahagytuk, mert művészeink a sérelemnek egy nemét látták bennük.

Külföldi művészek és kereskedők épp oly kevéssé hajlandók munkájuk gyümölcsét a haszon reménye nélkül idegenbe küldeni s azokat tisztán a dicsőség kedvéért a szállítás veszélyeinek kitenni, mint amennyire ezt a mi művészeink nem hajlandók megcselekedni. Amazok is kívánták az eladás lehetőségét a maguk részére fenntarthatni. Hazai versenytársaik ellenben a nemzetközi kiállítások tanulságaiból reájuk háramló előnyöket kevesebbre becsülték azoknál az összegeknél, melyektől esetleges vásárlások folytán elesnek s kedvetlenül fogadták az intézet minden ilyen természetű vállalkozását. Ugyanaz a szellem ez, mely a nemzetközi képkiállításokat is lassanként kiküszöbölte.

Tizenhat év alatt, azaz levonva ittlétünk idejéből az áthurcolkodás és a rendezkedés éveit, mindössze huszonhárom kisebb-nagyobb kiállítást rendezett a Múzeum. Az a tíz további kiállítás, melyet mások rendeztek helyiségeiben, nem tartozik e fejtegetés keretébe. A múzeumi kiállítások közül régészeti jellegű volt tíz, a többi a modern műipar körében mozgott. A mi kiállításaink unalmas felsorolása helyett inkább a legkimagaslóbbjaik által elért eredményeket szeretném felemlíteni. Az elsővel, mely egyúttal az intézet ekként jellemezhető elveit volt hivatva feltárni közönségünknek: kapcsoljuk termelésünket a hazai talajhoz, a jelenkor igényeihez átidomítva és ne másoljuk a multat, a Van de Velde és társaik kezdeményezéséből megindult irányt mutattuk be 1898-ban. Ez az irányzat akkortájt nálunk ismeretlen volt, nagyban érdekelte a külföldet. Benne vélte látni a XX. század stíljének hajnalát. Ezért nevezte el modern művészetnek. Közvetlenül e kiállítás után jelentek meg nálunk a nancy-i Emile Gallé költői kompozíciójú s páratlan technikai kivitelű üvegedényei nyomán a Sovanka-féle réteges üvegek és a Zsolnay-gyárban az eosin lüszterek megkapó változatai, melyekhez a newyorki Tiffany-gyár irizáló üvegei adták meg a lökést. Mindmegannyi nyeresége műiparunknak. És ugyanakkor tüntek fel itt is a bútoriparban és másutt az említett stílbeli törekvésekre annyira jellemző lágy, hajladozó vonalmenetek. Volt-e ebből nagy

és maradandó hasznunk, azt nem vitatom. Annyi mindenesetre, mint a külföldnek. De utat kellett nyitnunk az áramlatnak, mert jövőt igért; életpályáját pedig megjósolni nem lehetett.

Mély nyomokat hagyott iparművészeti oktatásunk rendszerében s azt több tekintetben átalakította az angol nemzeti verseny „National Competition" kitüntetett rajzainak kiállítása. Egyébként is nevezetes kiállítás volt, mert első ízben nyílott az alkalma iparművészeti oktatással foglalkozó tényezőknek bepillantani az idevágó tanításnak Angliában meghonosított módjába s annak eredményét megbírálni. Érdekességét fokozta az angol jury ítélkezésének minden egyes kitüntetéshez fűzött, magyar nyelven közölt indokolása. Fontosságát mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a kiállítás anyagát rendre elkérték tőlünk osztrák és német szomszédaink és hogy Angliában a féltékenység hangján szólaltak fel ez ellen, utalva arra, hogy ekként az angolok versenytársakat nevelnek saját iparművészetük kárára.

Kiegészítésképp járult e kiállításhoz egy másik, ugyancsak Angliában gyüjtött, de már kész modern, főleg lakberendezési cikkekből álló kiállítás, melynek központja a glasgowi Whylie and Lochead cég három teljesen bebútorozott szobát tartalmazó pavillonja volt. Összeállítását Angliából ideküldött munkások végezték. E tárlat megtekintéséből kettőt tanult meg a néző. Egy az, hogy miként fejlődik stilisztikailag az iparművészet modern irányzata Angliában. Továbbá, hogy az angol művészet hódító ereje nem csupán a formákban rejlik, hanem a válogatott anyagnak lelkiismeretes, becsületes megmunkálásában. Mindkét tanulság termékeny talajra hullott nálunk. Befolyását azonban inkább a munka minőségének szemlátomást tökéletesbedő menetében éreztette.

Kezdeményező kiállításnak nevezhető el az 1900-iki párisi világkiállításon vett modern műtárgyak bemutatása, melyek között a plakett-gyüjtemény kapta meg leginkább közönségünket. Ezzel indult meg az azóta szobrászművészeinknek keresetet nyujtó s egyúttal tehetségüket nem kevéssé dicsérő magyar plakett- és éremművészet. Ugyanilyen természetű volt a plakát- és az exlibris-kiállítás is. Aki figyelemmel kísérte azt, amit az utca iparművészetének lehetne elnevezni, kénytelen lesz elismerni, hogy a plakátkiállítás nem tünt el nyomtalanul. Az exlibris-kiállításnál a kör, melyet hullámai érintettek, volt természetszerűleg szűkebb. Legbájosabb kiállításaink egyike volt az, mely Walter Crane szelíd, költői összmunkásságával ismertette meg közönségünket valamennyi között elsőnek. Mintha tavaszi napsugár költözött volna be csarnokunkba a modern művészet ez úttörőjének sokoldalú, őszinte meggyőződésből fakadó műveivel.

Szerzeményeit, úgy a pénzért vásároltakat, mint az ajándékba kapottakat, három ízben és nagyértékű textilgyüjteményét egyszer tette ki közszemlére a Múzeum. Ez utóbbit ugyanis lehetetlen a világosság hatásának, a mindent bemocskoló, ragadós korommal telített városi levegőnek állandóan kitenni. Eszmeileg függött össze ezekkel a kiállításokkal az amatőr-kiállítás, mely a budapesti gyüjtők és az iparművészet iránt érdeklődő nagyközönség birtokában levő műtárgyak mibenlétéről adott érdekes felvilágosítást.

Ne higyje senki, hogy ez utóbbi kiállítások mindössze csak gyönyörködtettek, csak okulással szolgáltak. Búsásan kárpótolták a Múzeumot a rendezésükkel járó fáradságért ajándékok alakjában, melyekkel a közönség mind a négy említett kiállítás után gyarapította az intézetet. Komoly értékek voltak ezek. Feljegyzéseink szerint az amatőr-kiállítás után, az előző év ajándékait véve alapul, 947 darabbal emelkedett a nagylelkű adományok száma.

* * *

Intézetünk történetének keretéből kinő, mert országos, kiszámíthatlan horderejű esemény volt, özv. Ráth Györgyné páratlanul álló elhatározása, mikor 1905-ben megboldogult férjének élete gyönyörűségét, egyben hagyatékának oroszlánrészét: festményeit, gemmáit, bronzait, ólomérmeit, puszpángfaragványait, bútorait, porcellánját, saját ezüstjét, továbbá ékszereit s csecsebecséit, úgyszintén fasori villájának egész berendezését, ahogy volt, a nemzetnek ajándékba adta s ezzel létrehozta az Orsz. Ráth György Múzeumot, mely azóta az Iparművészeti Múzeum kiegészítő része.

Kályhaflók. XV—XVI. század.

Ofenkachel. XV—XVI. Jahrhundert.

Ennek az új múzeumnak nem az ad kivételes fontosságot, hogy ezer tárgy van benne, még az sem, hogy ezeknek leltári értéke meghaladja a milliót. Mert Ráth György ritka gyüjtő volt. Sok szerencsével, de talán még több tudással, műérzékkel s ízléssel vásárolt, mindenkor csalhatatlan ítélettel választva ki a jó közül a legjobbat. A festmények kétségkívül bármely képtárban megállnák a helyüket; a pénzérték, melyet Ráthné adománya képvisel, nálunknál gazdagabb országban is számot tenne. Mégis, ami eléggé meg nem becsülhető kiváltsága e múzeumnak, ami azt az ország többi múzeumai fölébe emeli s versenytárs nélküli intézménnyé avatja az az, hogy benne férkőzik legközelebb a látogató lelkéhez és szívéhez a művészet varázsa, mert a mult művészi emlékeinek e változatos együttese bele van foglalva a lakásba, annak nemcsak esetleges dísze, hanem elválaszthatatlan lényege látszik lenni. Megérteti a nézővel, miért nemes a művészet, miért járt együtt a nemzetek nagysága, hatalma és gazdagsága a művészet szeretetével, megértésével és pártolásával. Ennek a tulajdonságának köszöni aránytalanul nagy látogatottságát.

* * *

Mit és mennyit ajándékoztak még a lefolyt tizennyolc év alatt, felsorolni lehetetlen. Az ajándékozók élén koronás királyunk halad. Fejedelmi bőkezűségének köszöni a Múzeum a Múzeumbarátok Egyesületének örök letétét, gyüjteményének művészi szépségben, úgyszintén forgalmi értékben leggazdagabb tárgyát, a győri székesegyház tulajdonában volt XVI. századi alakos falkárpitot. Lehetetlen egyúttal fel nem említeni Berger Salamon 2000 darabra rúgó, főleg délszláv hímzések és kosztümrészek leltárilag 60.000 koronára értékelt gyüjteményét, avagy Glück Frigyes érdekes kulcs- és gyönyörű evőeszközsorozatát, mellyel minket egy-egy kiállítás után gazdagítottak az illetők. Mindkét említett adomány a többivel együtt ékes bizonyítéka a közöttünk s a közönség között fennálló jó viszonynak, amely mindkettőnkre nézve haszonnal jár. Mi több, az ajándékok egyúttal a működésünk iránti elismerést is nyilvánvalóvá teszik. El is követünk mi minden tőlünk telhetőt, hogy közönségünkben a gyüjtés iránti hajlamot fölébresszük s megerősítsük. Ezért adunk mi minden erre vonatkozó ügyben szívesen felvilágosítást a hozzánk fordulóknak.

Mert nagy tévedés akként felfogni a magángyüjtők tevékenységét, hogy azok versenytársai a nyilvános intézeteknek, és hatalmasabb anyagi erőforrásaik révén megnehezítik a felette szerényen javadalmazott múzeumok helyzetét. Nem is szólva arról, hogy műtárgyak gyüjtése az ország kultúrtőkéjének gyarapodását is jelenti. A magángyüjtemények valamelyest hasonlítanak a tavacskákhoz, amelyekből erek fakadnak, folyásukkal mindenkor az illető intézmény felé haladva, ahol gazdájuk támogatásban részesült — ha ugyan idővel nem az egész tó maga ömlik bele a főgyüjtőbe

a nagyobb tömeg okozta vonzóerő törvényénél fogva. Példák százait lehetne felsorolni arra nézve, hogy ez így van. Még nálunk is, ahol a gyüjtés nem annyira kiterjedt foglalkozása a jómódúaknak, mint külföldön. Az előbb említett gyüjtőkön felül Hornig Károly báró bíboros, aki XVIII. századi könyvtári berendezésével emléket állított magának a Múzeumban, továbbá a gyüjtők: Nemes Marcell, Hatvany Józsefné bárónő, Herzog Lipót Mór báró és megannyian leróták hálájukat a Múzeum iránt, mely szolgálta őket. A régiségkereskedők sem képeznek kivételt. Ők is adakoznak viszontszolgáltatásul a vett szívességekért. Csak egy esetet említek: néhai Egger Henrik magángyüjteményét, a Múzeum történetében korszakot alkotó e szerzeményt, amelyhez csak a megboldogulttal fenntartott barátságos összeköttetés és néhány jó szolgálat révén jutottunk önköltségi áránál huszonöt százalékkal olcsóbban. Ajándékkal is kedveskedett Egger; tizennégy az Egger testvérek műhelyében készült ötvösmunkával, mely a hazai modern ötvösség fejlődése szempontjából nevezetes.

Kályhafiók. XV—XVI. század.

Ofenkachel. XV—XVI. Jahrhundert.

Külön helyet foglalnak el a múzeumi kiállítások sorozatában a Beardsley, Méheut Mathurin rajzaiból, a svéd népművészeti munkákból, a Wegenerné tulajdonában levő kínai festményekből s egyéb műtárgyakból, a hazánkban fennmaradt régi török szőnyegekből és a japáni iparművészeti tárgyakból rendezett kiállítás. Túlzás nélkül állítható, hogy a Múzeum igyekezete nélkül hazánk közönségének sohasem lett volna alkalma mindazokkal az érdekesebbnél érdekesebb műalkotásokkal megismerkedni, amiket e kiállítások magukban foglaltak, műveltségükhöz ezt a többletet hozzáadni, látókörüket kibővíteni olyan értékekkel, aminőkhöz mi egyébként földrajzi helyzetünknél, külföldi összeköttetéseink s az irántunk ott, sajnos, fennálló érdeklődés hiánya miatt csak nehezen vagy egyáltalában nem férhetünk hozzá. Mindezeknek a vállalkozásoknak megvolt a maga haszna. Hol kisebb, hol nagyobb. Nem mindegyik előny szökik szembe; de azért megvan. A ki utána jár, bizonyára meg is találja, hogy hol és miben nyilvánul.

Érdekesebb, de talán kisebb általános jelentőségűek voltak azok a kiállítások, amelyeken hazai bútorokat, iskolai faliképeket és régi magyar kelyheket mutattunk be az irántuk érdeklődőknek. Szorosan véve joggal sorolhatnám ide végül a mindenképp igen nevezetes kisplasztikai kiállítást, bár az a Szt. György-céh cégére alatt szerepelt, mert annak adminisztrációját, rendezését s tudományos feldolgozását a katalógusban a Múzeum tisztviselői végezték.

Ezzel azonban a Múzeum kiállításokra vonatkozó tevékenysége még nem merült ki. Az intézet volt az 1900. évi nemzetközi párisi világkiállításra küldött történelmi anyagnak gyüjtőhelye. Itt vették azt át és csomagolták. Alkalmazottaink kísérték a pótolhatatlan nemzeti kincseket és ereklyéket szállító vonatot Párisba. Ők segédkeztek ott a rendezés munkájában és ugyancsak az Iparművészeti Múzeum közbejöttével szállították haza a tárgyakat, ide az épületbe, ahonnét azután tulajdonosaiknak visszaküldettek. Múzeumi tisztviselő végezte az 1906-iki milánói kiállítás magyar osztályának

ellátásával kapcsolatos teendőket, írta az 1912-iki szombathelyi régészeti kiállítás katalógusát, valamiként rám volt bízva az 1905-iki velencei nemzetközi képzőművészeti kiállítás magyar csoportjának rendezése és részem volt az 1908-iki londoni magyar kiállítás rendezésében is.

Abban a meggyőződésben voltam mindig, hogy a Múzeumnak kötelezettségei vannak minden olyan mozgalommal szemben, amely hazánk közművelődésének javát célozza s ezeket támogatnia kell. Anyagi segítséget természetszerűleg nem nyujthatott; de volt más módja. Tisztviselői tudásukat s tapasztalataikat bocsáthatták az illető mozgalom rendelkezésére s helyiségeinket is átengedhettük megbeszélések, ülések vagy egyéb természetű összejövetelek részére. Tettük is ezt mindenkor, úgy az egyiket, mint a másikat. Annál könnyebben, mert a hivatalos órákat illetőleg azt az elvet vallom, hogy oly hosszúak, mint amennyi időre szükség van, hogy valamely felmerült feladat vagy munka elvégeztessék. Mindegyikünk munkakörét a körülmények szabják meg, esetről-esetre és általában nem ismerek olyan múzeumi munkát, mely méltóságunkon alóli volna. Örömmel állapítom meg, hogy e tekintetben nincs véleménykülönbség a Múzeumban.

Az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulat 1896 óta vendége a Múzeumnak. Ebben székel s ebben rendezte tárlatait, egy-kettő kivételével. A Műbarátok Köre nálunk tartja összejöveteleit, az Orsz. Háziipari Szövetség, az Orsz. Régészeti és Embertani Társulat, a Magyar Iparművészek Testülete és az Éremkedvelők Egyesülete rendes üléseit. A kir. József Műegyetem hallgatói szintén itt nyernek oktatást az iparművészet történeti fejlődéséről rendszeres előadások révén. Ugyancsak a Múzeumban született meg a Szt. György-céh, valamint a Múzeumbarátok Egyesülete. Önként értetik, hogy amennyiben az Iparművészeti Iskola óhajtotta üléstermünket, rendelkezésére állott. És a nagy, üveggel fedett udvarban dolgoznak a háború kitörése óta a székesfővárosi leányiskolák vöröskereszt-bizottsága címén lelkes hölgyek, akik eddigelé százezernél több darab fehérneművel, meleg ruhával és egyéb hasznos holmi ajándékozásával enyhítették a sebesültek s a harctéren küzdő hősök szenvedését.

* * *

Gyüjteményeknek és kiállításoknak szavuk nincs. Ezt a hiányt vannak hivatva pótolni az előszóval tartott magyarázatok és előadások. Az alkalmi, kisebb-nagyobb véletlenül összeverődött csoportoknak tartott számtalan magyarázatot mellőzöm. Csak azt akarom kiemelni, hogy valahányszor feltehető volt, hogy közönségünk a kiállított anyag tekintetében nincsen kellően tájékozva, siettünk azt rendszeres előadások keretében felvilágosítani. Az amatőr- és a svéd népművészeti kiállításhoz, a japánihoz, a kehelykiállításhoz, a kínai kiállításhoz és a szőnyegkiállításhoz is fűződtek külön előadások. Ezenkívül ú. n. ismeretterjesztő előadások neve alatt mindössze száz, részben bemutatással, részben vetített képekkel kísért előadást volt alkalma hallani közönségünknek az iparművészet keretébe vágó, esetleg épp akkortájt felvetődött legkülönfélébb problémáról és tárgyról.

E pontnál két kérdésre szeretnék kitérni. Mindkettő időről-időre felmerül, kivált a sajtóban, jeléül annak, hogy vannak, akik velük foglalkoznak. Az egyik a gyüjteményt magyarázó feliratokra s ezzel összefüggően a kalauzra, a másik a közszemlére megszabott időre vonatkozik. Mindkettő nagyon alkalmas eszköz a hangulatkeltésre. Élnek is vele, de majdnem kivétel nélkül csak olyanok, kik elhangzott kijelentéseikért nem szoktak felelni, akiket azok következményei nem érintenek és a tárgyban, melyhez hozzászólnak, csak annyiban járatosak, amennyiben nálunk is, külföldön is, mikor utaznak, el-ellátogatnak a múzeumokba.

Minden nemzet közönségének, tehát a miénknek is, megvan a maga jellemvonása. Olyan közönség pedig nincs, melyet minden tekintetben ki lehetne elégíteni. Ez közismert tény. Néhai jó La Fontaine ekképp fejezte ki ezt a szamár, a molnár és fia című mesében: est bien fou du cerveau, qui prétend contenter tout le monde et son père.

A mi közönségünk zömét csak az újdonság ingerli, az sem sokáig. Nem hiába magyar agyvelőből pattant ki e mondás, hogy: minden csoda három napig tart. Elmélyedni, ugyanazzal rendszeresen, hosszabb időn át foglalkozni nem szeret. A fegyelmet sem kedveli. A múzeumi gyüjteményt sorozatos, összefüggő előadásokkal ismertetni s magyarázni nem lehet, mert nem volna kétszer egymás után ugyanaz a közönségük, sem a megjelentek nem maradnának együtt mindvégig. Az a rendszabály pedig, amelyet egyes német múzeumok honosítottak meg a közönség elszéledését megakadályozandó, hogy t. i. aki megjelent, az előadásról annak befejezéséig el nem távozhatik, egyenesen elképzelhetetlen minálunk. Tapasztalásból beszélek. Láttuk a szokásos vasárnap délutáni előadásoknál, mint halad a látogatók száma — lefelé. Száznyolcvanhárom ilyen előadás volt. Az első évben átlag 435 hallgatója volt egy-egy előadásnak, tizenkét évre rá 33! Az egyetemi előadásoknál is ugyanez a tapasztalat.

A magyarázó feliratokkal és a kalauzzal szemben is sajátságos magatartást tanusított közönségünk. Ha a felirat részletes volt, senkit sem érdekelt; nem olvasták el. Ha rövidre szabott volt, bizonyára akadt, aki többet szeretett volna tudni és mindig az a tárgy ébresztette fel a látogató kíváncsiságát, amelyről nevezetesebb mondanivaló nem volt; esetleg hézagot pótolt a szekrényben — amit egyszerű okoskodással is el lehetett volna találni.

A londoni Victoria and Albert, annakelőtt South Kensington Museum, hosszú időn át minden egyes tárgy mellé annak pontos leírását, kormeghatározását, méreteit, sőt vételárát is feltüntető cédulát tett. Két év előtt, mikor legutoljára ott jártam, hallottam az igazgatótól, hogy szakítanak ezzel a szokással, mert céltalannak, fölösleges kiadásnak bizonyult.

Kalauzt sem lehet olyat szerkeszteni, amely mindenki igényét egyaránt kielégítené. A mienk a leggondosabban készült berlini iparművészeti múzeum kalauzát követi. Tartalmazza a kiállítási termek alaprajzát és a bennük levő gyüjteményt s röviden a Múzeum kivonatos történetét; tárgymutatójában a gyüjtemények beosztását, hogy kiki az őt érdeklő csoportot azonnal megtalálhassa és felsorolja a nevezetesebb ajándékozókat és letéteket. Ismerteti az egyes termek és szekrények legkiválóbb darabjait, úgyszintén hosszabb-rövidebb közbeszúrások formájában minden nevezetesebb műgyakorlat történetét és technikai sajátságát. Szóval annyit nyujt a laikus, mindennapi olvasónak, mint amennyire szüksége van, hogy felvilágosítást nyerjen a látottakról. Amint azonban a viszonyok megengedik, kritikai méltatásokkal bővített leíró katalógust óhajtok a közönség kezeibe adni; minden csoportról külön-külön egyet. Mikorra készülnek el e katalógusok, bajos megmondani, mert csak azok, akik igen gyakran keresik fel az intézetet s abban huzamosb időt töltenek, tudják velünk együtt, hogy tevékenységünk a közönséggel való sűrű érintkezés folytán mennyire szakadozott, százfelé irányult s mily kevéssé alkalmas háborítlan munkálkodásra. Bővebb kalauzt a fennforgó viszonyok között azért sem lehet készíteni, mert gyüjteményünk felállítása ideiglenes. A Múzeum életébe valami sajátságos lüktetés került bele, amióta új otthonában letelepedett: mozog, forr, változik s főleg gyarapszik, hála a föléje rendelt hatóság vezető egyéneiben s a közönségben iránta élő meleg érdeklődésnek. Minduntalan új meg új csoportosítás válik szükségessé, melynek aztán a kalauz áldozatul esik, hasznavehetetlenné válván. Mikor állapodik meg a gyüjtemény? Alább felelek e kérdésre. Most még csak azt szeretném jelezni, hogy az összes kiállítási szekrényekbe fokozatosan rövid magyarázó feliratokat fogunk elhelyezni.

A múzeumi gyüjtemények látogatására rendes körülmények között a reggeli kilenc és délutáni egy óra közötti idő van fenntartva. Ez ellen a közkeletű kifogás ekképp hangzik: minden ember, férfi, asszony egyaránt, valamiképp el van foglalva a délelőtti órákban. Délután ellenben szabad s ezt az időt szokta önművelésre, szórakozásra használni. Ámde akkor a múzeumok már csukva vannak. Ekképp éppen a közönség műveltebb része esik el attól, hogy a művészet nyujtotta legnemesebb élvezetben részesüljön, ízlését nemesítse s ismereteit gyarapítsa. Mindez szószerint áll. Csak az az egy nem

áll, hogy a közönség délután vagy este is látogat múzeumokat. Ezt nem teszi sem nálunk, sem másutt.

A berlini iparművészeti múzeum, hogy véget vessen a sajtóban meg-megújuló támadásoknak, amiért este csukva tartja termeit, felsőbb parancsra délutáni szolgálatot rendezett be. Az eredmény? Kiderült, hogy az esti szolgálat költségei, a látogatók számához viszonyítva, egy-egy látogató után három márkát tettek ki. Amire beszüntették az új rendet.

A londoni Victoria and Albert Museum az egyetlen intézmény, mely az annak idején rendszeresített esti nyitásokat, a látogatásra való tekintet nélkül, változatlanul fenntartja. Anglia a hagyományok s régi szokások hazája. Ilyeneken ott szinte lehetetlen változtatni. De meg a költségek kérdése is ott játssza a legkisebb szerepet. A londoni viszonyokkal ismerősök azonban kétségkívül tudják, hogy milyen hírnévre tett szert Londonban a közönség tudományszomjának hozott ez áldozat. Ha idegen azt kérdi, hol találkozhatnék ismerősével zavartalanul, azt felelik tréfásan, menjen a Kensington Museumba péntek este; biztos lehet benne, hogy ott senki sem látja meg.

Mindezek ellenére nem idegenkednénk attól, hogy termeinket időnként, kísérletképp a közönség részére este is megnyissuk. Ennek azonban egyelőre két akadálya van. Őrszemélyzetünk létszáma nem akkora, hogy délelőtti és délutáni szolgálatot lehessen berendezni, vagy, ha úgy tetszik, javadalmunk elégtelen e célra és a világítás ellátására szolgáló berendezésünk sem megfelelő. Csak annyi világosságot képes szolgáltatni, amennyi kell ahhoz, hogy szükség esetén a termekben éjjel is lehessen járni.

Végezetül néhány statisztikai adatot közlök, amelyről felteszem, hogy érdekli az olvasót. Gyüjteményünk a lefolyt 19 év alatt kerek számban mintegy 7000 darabbal szaporodott. Ennek több mint a fele ajándék. Annakelőtte nem volt, új csoportok keletkeztek, aminők a Zsolnay-gyár fejlődését kezdettől fogva mostanig feltüntető gyüjtemény, a meisseni porcellánplasztika, mely néhai Gerhardt Gusztáv gyüjteménye legjavának megvásárlásával jött létre, a Nemes Marcell ajándékozta antik római üvegek, továbbá a XVIII. és XIX. századi angol bútorok sorozata, a kőszegi patikaberendezés, amelyhez hasonló monarchiánkban nincs több. A Berger és a Glück-féle gyüjteménnyel is új csoportok alakultak a Múzeumban. Vásárlásokra, ugyancsak kerek számban, 990.000 koronát költöttünk. Ehhez az összeghez képest budgetszerű, gyüjteménytárgyak beszerzésére felhasználható javadalmunk 367.000 korona volt. A többletet, 15.000 korona levonásával, melyet nagylelkű pártfogóink közül Nemes Marcell, Herzog L. Mór báró, özv. Hatvany Józsefné bárónő és Delmár Emil ajándékoztak, ügyeinket eléggé meg nem becsülhető szeretettel ellátó fölöttes hatóságunk vezetői bocsátották rendelkezésünkre esetről esetre, rendkívüli javadalom alakjában. Félmilliót a közelmultban.

Ezerkilencszázban könyvtárunk címjegyzékében 2391 munka volt felsorolva. A könyvtár állaga jelenleg, hozzája számítva a folyóiratokat négy és fél ezernél több. Ehhez járul körülbelül 26,000 műlap, 500 eredeti, többnyire magyar vonatkozású emlék fényképének üveglemeze, 800-nál több vetítésre szolgáló diapozitív és 300 válogatott, a legismertebb művészektől származó falragasz. A könyvtárt itt csaknem 80,000 ember vette igénybe.

1896-ban a Múzeum tisztviselőinek száma négy, a szolgáké hét volt. Rendes összjavadalma 58.956 koronára rúgott. Jelenleg személyzetének létszáma kilenc tisztviselő, gépész és tizenhat szolga. Rendes összjavadalma 187.895 koronára emelkedett.

A Múzeum látogatottsága nem ad okot panaszra, mert 1899 óta, amikor t. i. a Múzeumot itt ismét megnyitottuk, mintegy 3,060.000-en látogatták meg azt. Ha figyelembe vesszük, hogy a múzeumi gyüjtemény 16 év alatt takarítás és egyéb címen vagy 1800 napon át lehetett elzárva, tehát mintegy 4000-szer volt hozzáférhető, a látogatók napi átlaga 7 és fél százra tehető. A legtöbb látogató, 12.012 személy, 1911. évi január hó 22-én a japáni kiállítás alkalmával volt.

* * *

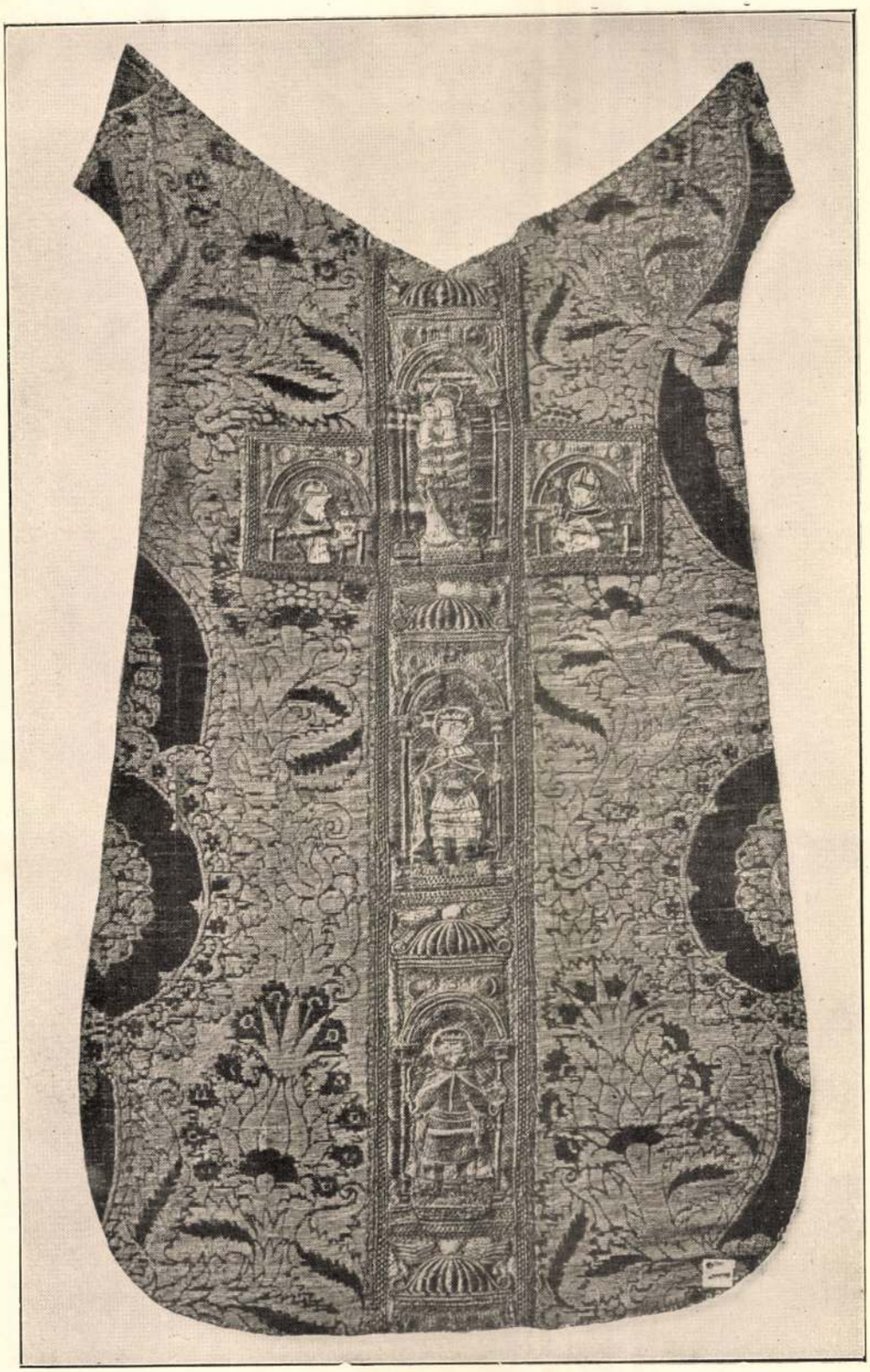

114

114. Miseruha Magyarország Védőasszonyának, Szent István és Szent László királynak alakjával. XVI. század eleje.

114. Kasel, mit den Gestalten der Muttergottes als Patrona Hungariae und der Könige hl. Stephan und hl. Ladislaus. Anfang des XVI. Jahrhunderts.

115

115. Két kehely és serleg, aranyozott ezüst, részben sodronyzománccal díszítve. XV. század vége és XVI. század eleje.

115. Kelche und Becher. Silber, vergoldet, zum Teil mit Drahtemail. Ende des XV. und Anfang des XVI. Jahrh.

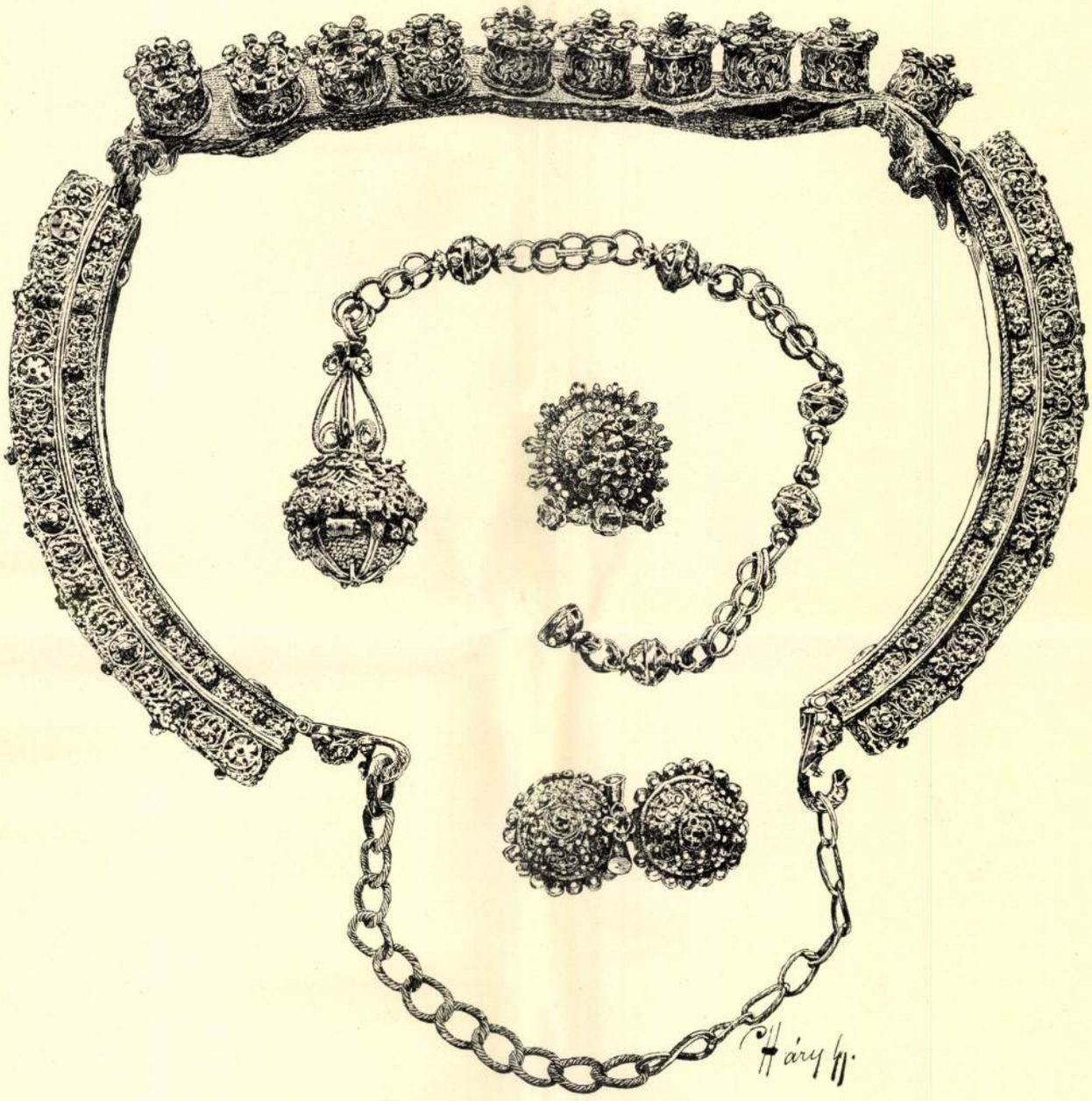

Öv, kapcsok és lánc. Aranyozott ezüst.
XVI. század eleje.

Gürtel, Schnallen und Kette. Silber vergoldet.
Anfang des XVI. Jahrhunderts.

116

117

116. Festett mennyezetrészlet Mezőcsátról. XVII. század. — 117. Térdeplő alakok fából faragva. A pozsonyi székesegyház egy síremlékéről. XVII. század.

116. Bemaltes Brett. Teil einer Decke aus Mezőcsát. XVII. Jahrh. — 117. Kniende Gestalten aus Holz geschnitzt. Von einem Grabdenkmal. XVII. Jahrhundert.

118

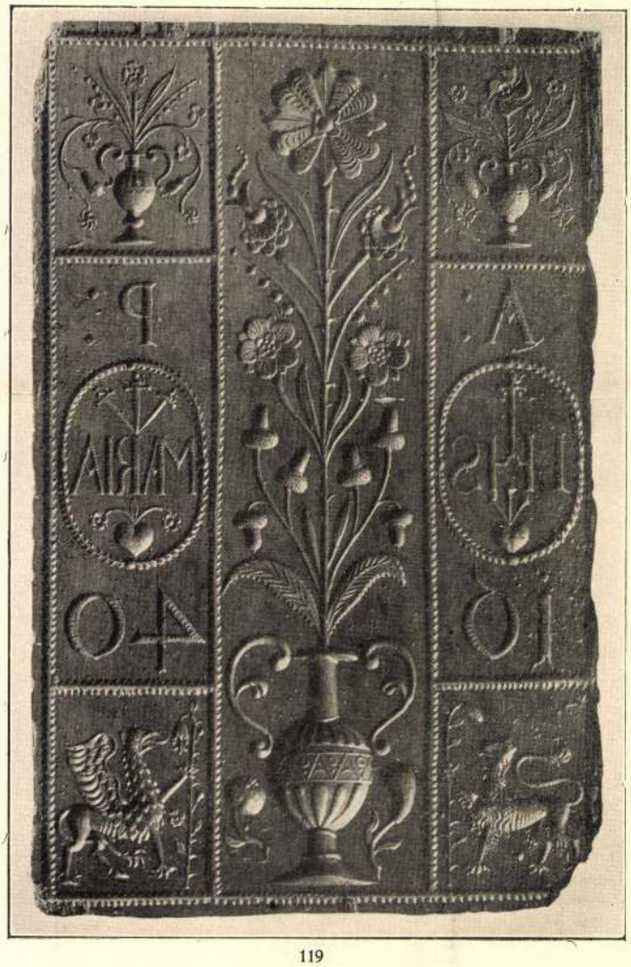

119

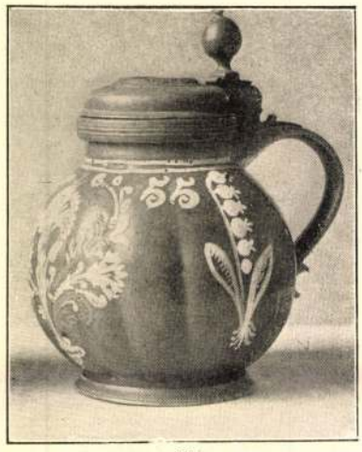

120

121

118. Színes selyemmel hímzett lepedőszél. XVII. század. — 119. Bábsütőminta. 1640. — 120—121. Két kékmázas agyagkupa. 1655 és 1679 évszámokkal.

118. Bunte Seidenstickerei. XVII. Jahrh. — 119. Lebkuchenmodell. 1640. — 120—121. Zwei Tonkrüge, blau glasiert, Jahreszahlen 1655 und 1679.

122

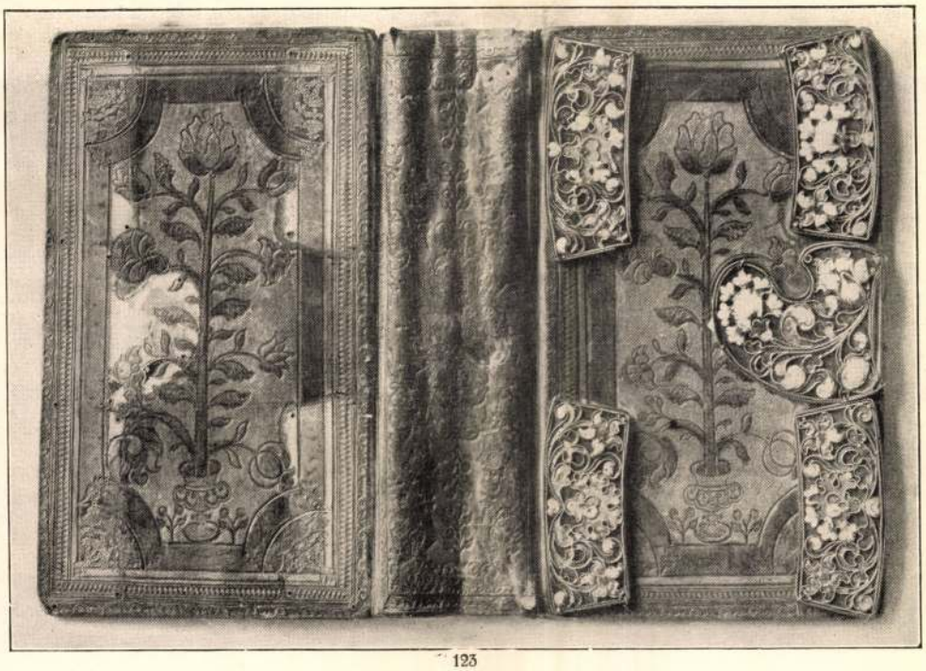

123

122. Színes selyemhímzés. XVII—XVIII. század. — 123. Színezett pergamenkötés zománcos övrészletekkel. XVII. század.

122. Bunte Seidenstickerei. XVII—XVIII. Jahrhundert. — 123. Bemalter Buchdeckel aus Pergament mit emaillierten Gürtelteilen. XVII. Jahrhundert.

124

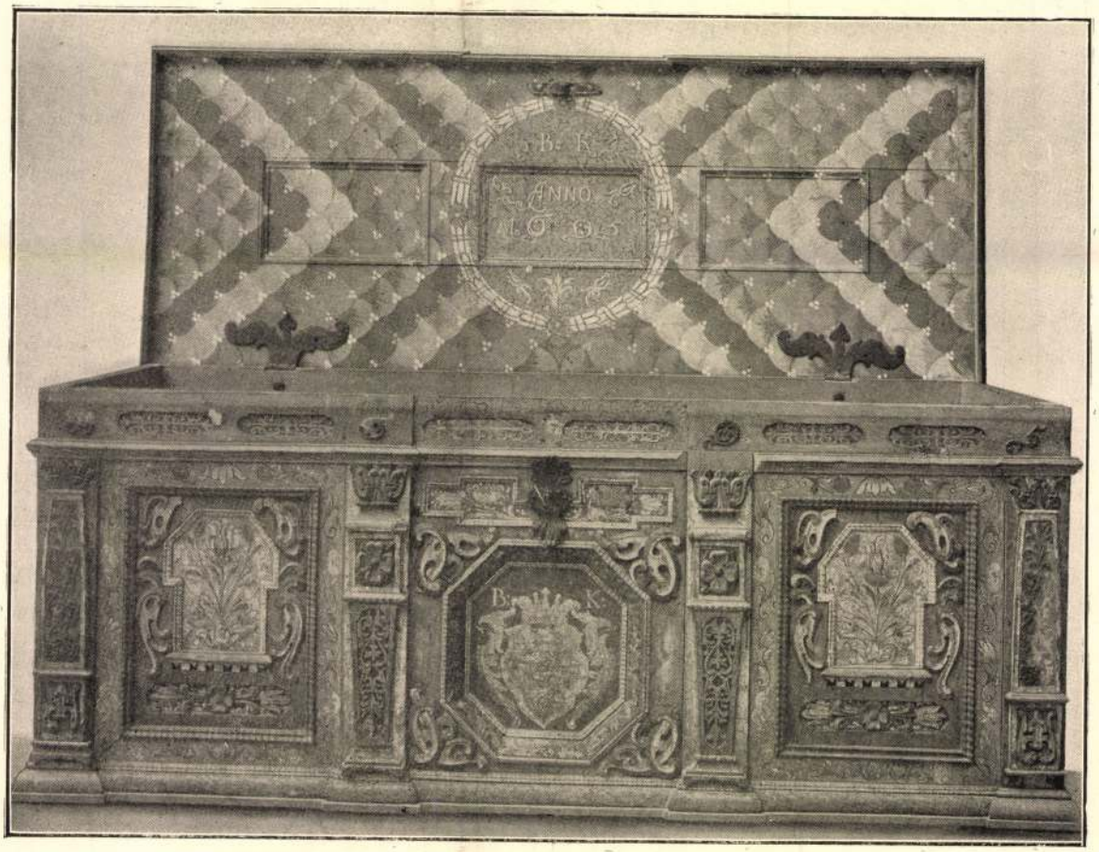

125

124. Két kékmázas agyagtányér. 1670 és 1725. — 125. Grór Bethlen Kata faragott s kifestett faládája. 1695.

124. Zwei Tonteller, blau glasiert. 1670 und 1725. — 125. Geschnitzte und bemalte Truhe der Gräfin Katharine Bethlen. 1695.

126

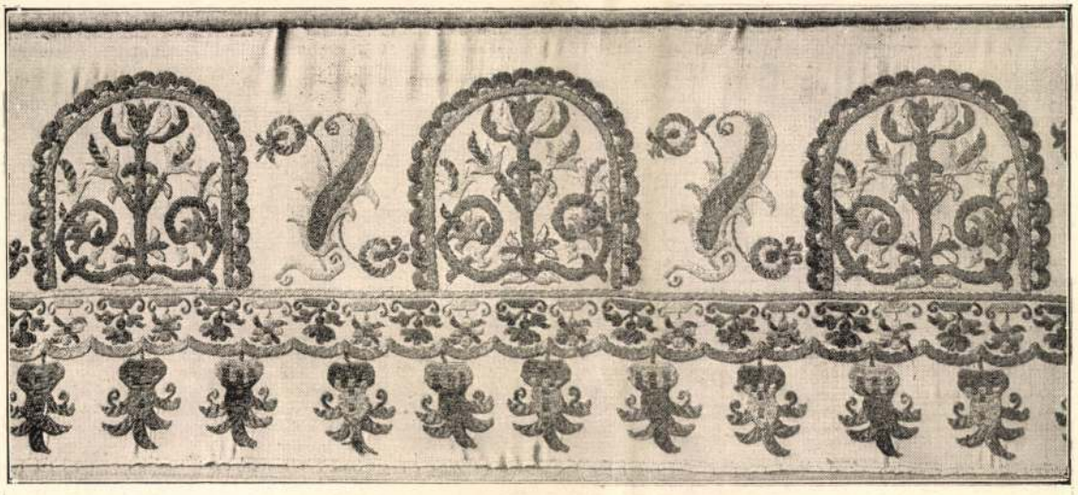

127

126. Színes fákkal berakott fiókos szekrényke. 1617. — 127. Színes selyemmel hímzett lepedőszél. XVII. század.

126. Kabinet mit farbigen Hölzern eingelegt. Jahreszahl 1617. — 127. Bunte Seidenstickerei. XVII. Jahrh.

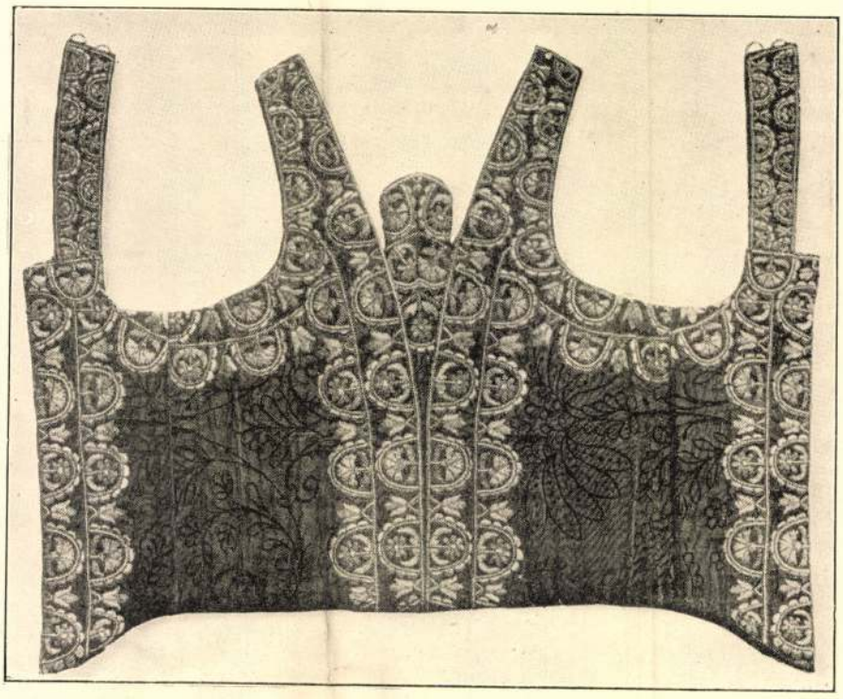

128

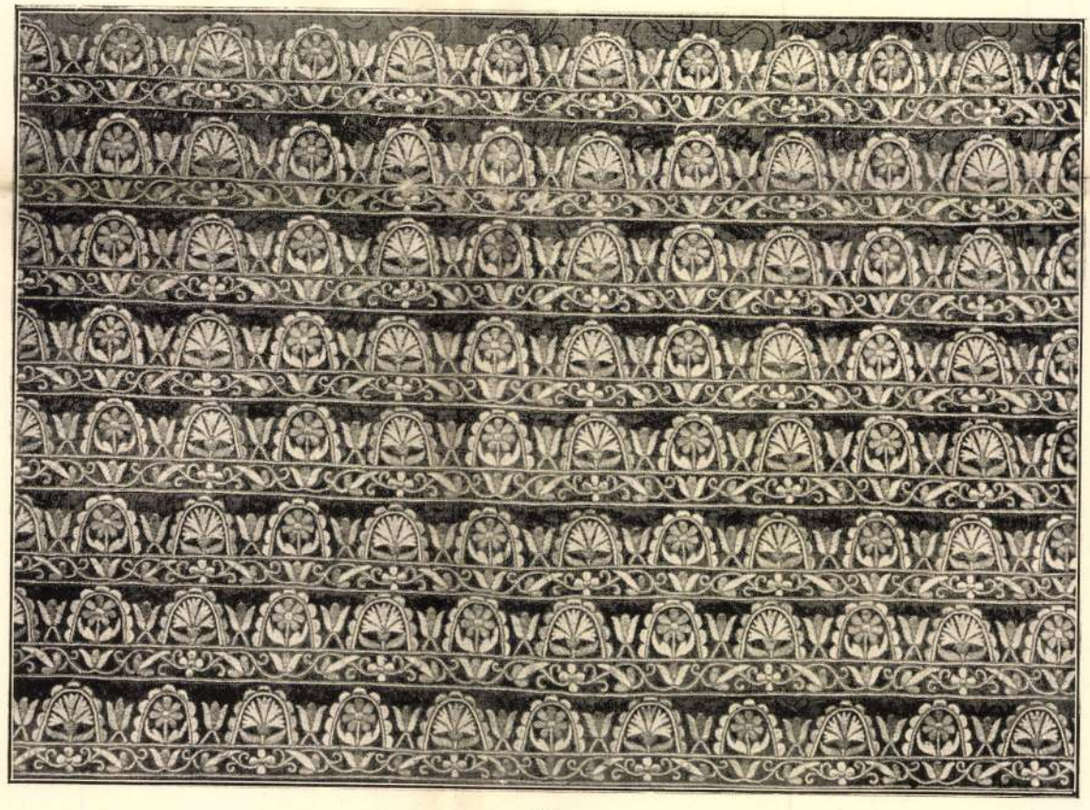

129

128—129. Bethlen Gábor fejedelem nejének, Brandenburgi Katalinnak szoknyája és vállfűzője. XVII. század.

128—129. Gesticktes Samtkleid der Katharine von Brandenburg, Gemahlin des Fürsten Gabriel Bethlen. XVII. Jahrh.

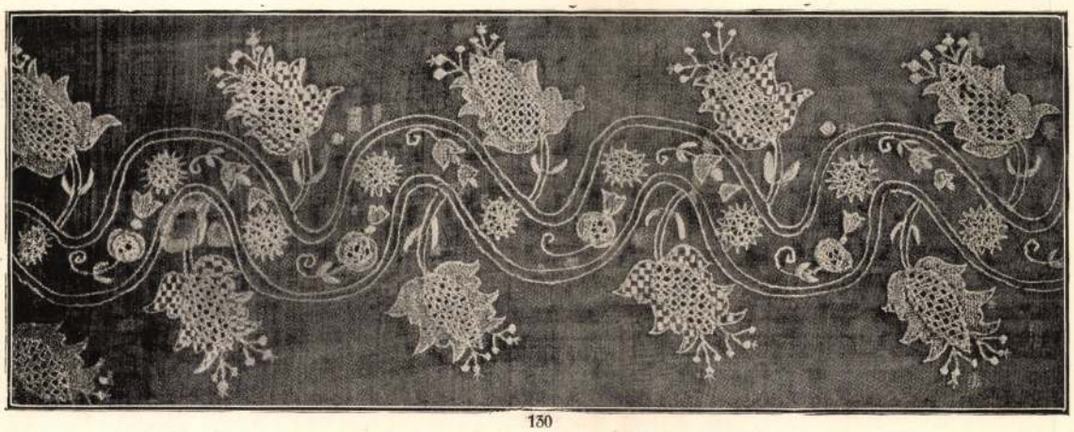

130

131

130. Selyemhímzés fekete fátyolszöveten. XVIII. század.
— 131. Asztaldísz, aranyozott ezüst ércekkel. XVIII. század.

130. Seidenstickerei auf schwarzer Gaze. XVIII. Jahrh.
— 131. Handstein, Silber, vergoldet. XVIII. Jahrh.

132

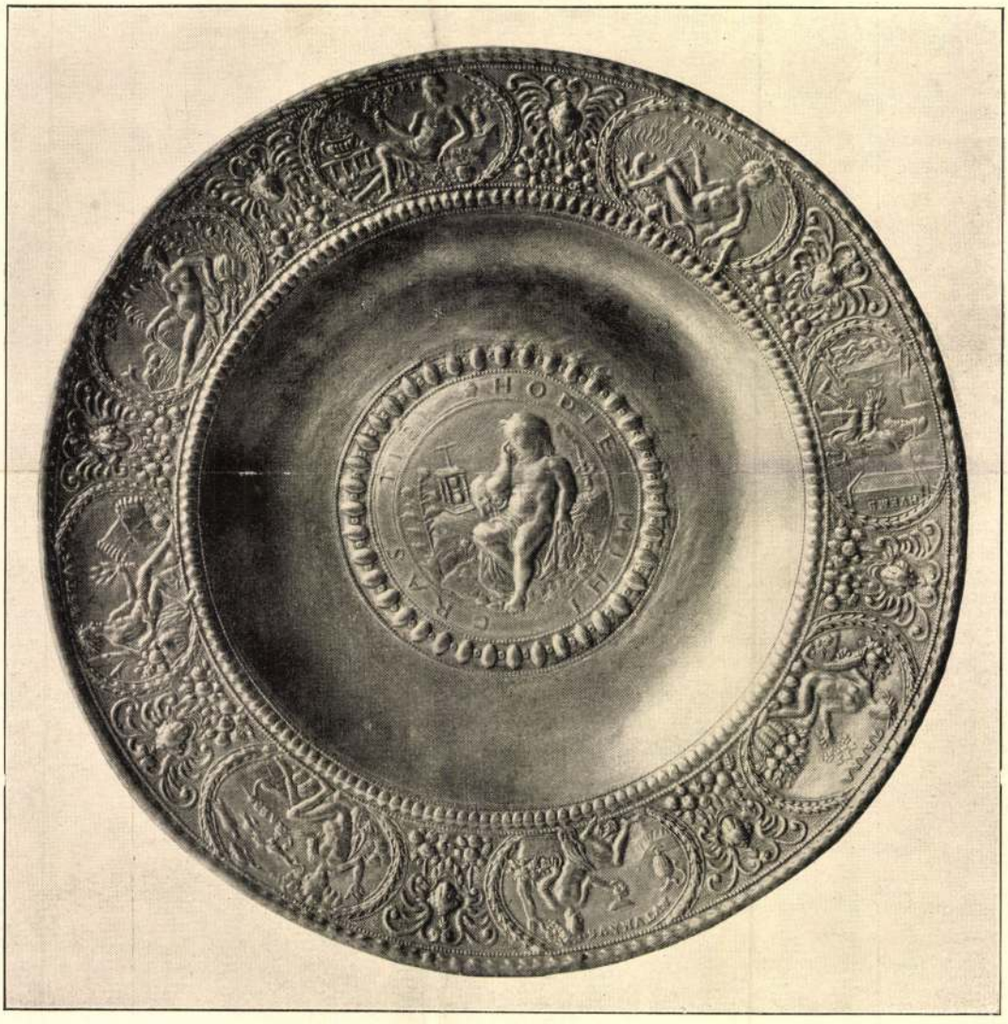

133

132. Selyemmel s aranyszállal hímzett lepedőszél. XVIII. század. — 133. Tányér a négy évszakkal s a négy elemmel. Brassó. XVII. század.

132. Stickerei in grüner Seide und Gold. XVIII. Jahrh. — 133. Teller, Zinn, bezeichnet mit dem Wappen der Stadt Brassó. XVII. Jahrhundert.

134

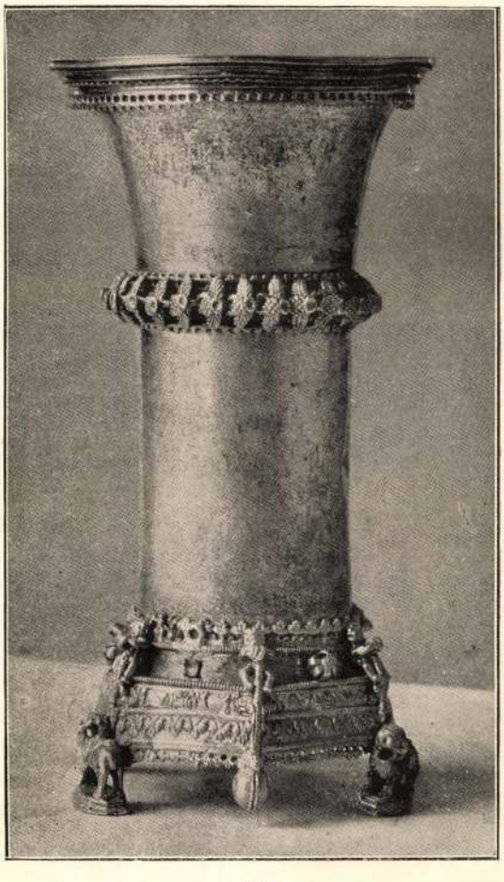

135

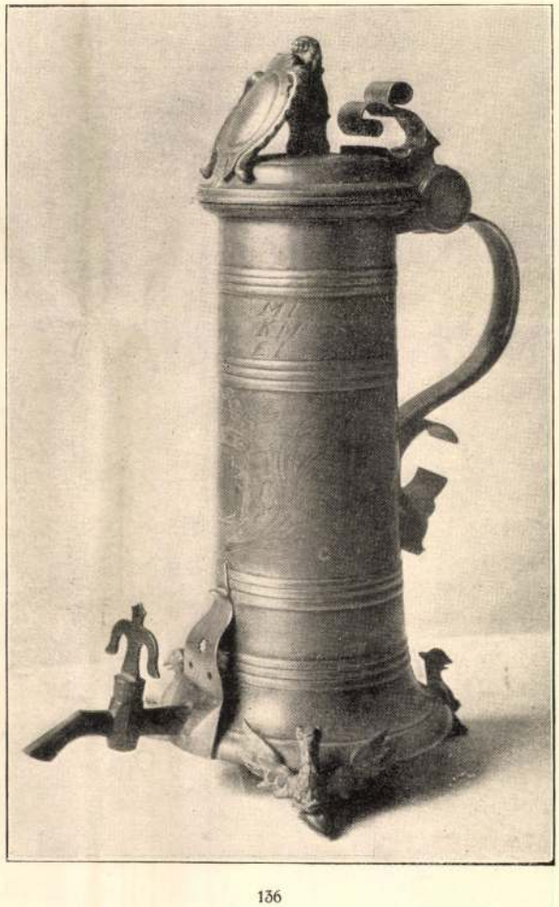

136

134. Oltár eleje. Selyemrece. 1618. — 135. Pohár, részben aranyozott ezüst. XV. század vége. — 136. Csizmadiacéhkancsó, ón, Kolozsvár város bélyegével. XVII. század.

134. Antependium, Seidenfilet. 1618. — 135. Becher, Silber, teilweise vergoldet. Ende des XV. Jahrh. — 136. Zunftkanne der Schuhmacher, Zinn, mit dem Stempel der Stadt Kolozsvár. XVII. Jahrhundert.

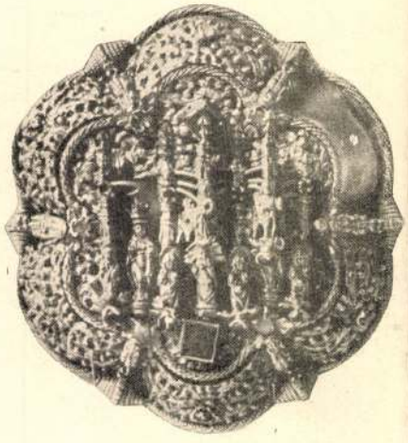

137

138

139

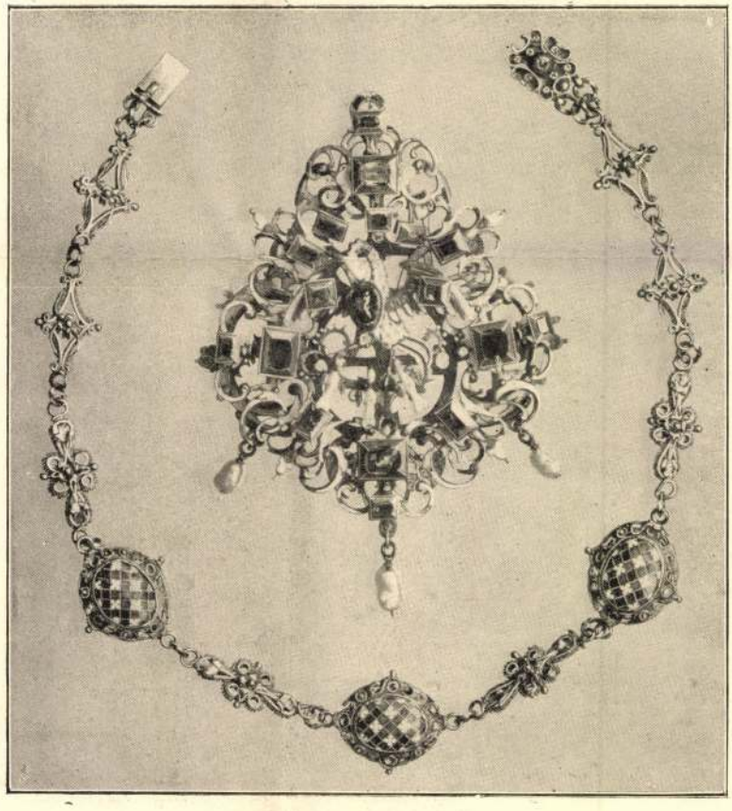

140

137. Mellboglár, aranyozott ezüst. XV. század vége. — 138—139. Mentepánt és gomb. Aranyozott ezüst. XVII-XVIII. század. — 140. Násfa és lánc. Arany, zománccal díszítve. XVI. és XIV. század vége.

137. Haftel, Silber, vergoldet. Ende des XV. Jahrhunderts. — 138—139. Mantelschliesse und Knopf. Silber, vergoldet. XVII-XVIII. Jahrhundert. — 140. Anhänger und Kette. Gold mit Email verziert. Ende des XVI. und XIV. Jahrhunderts.

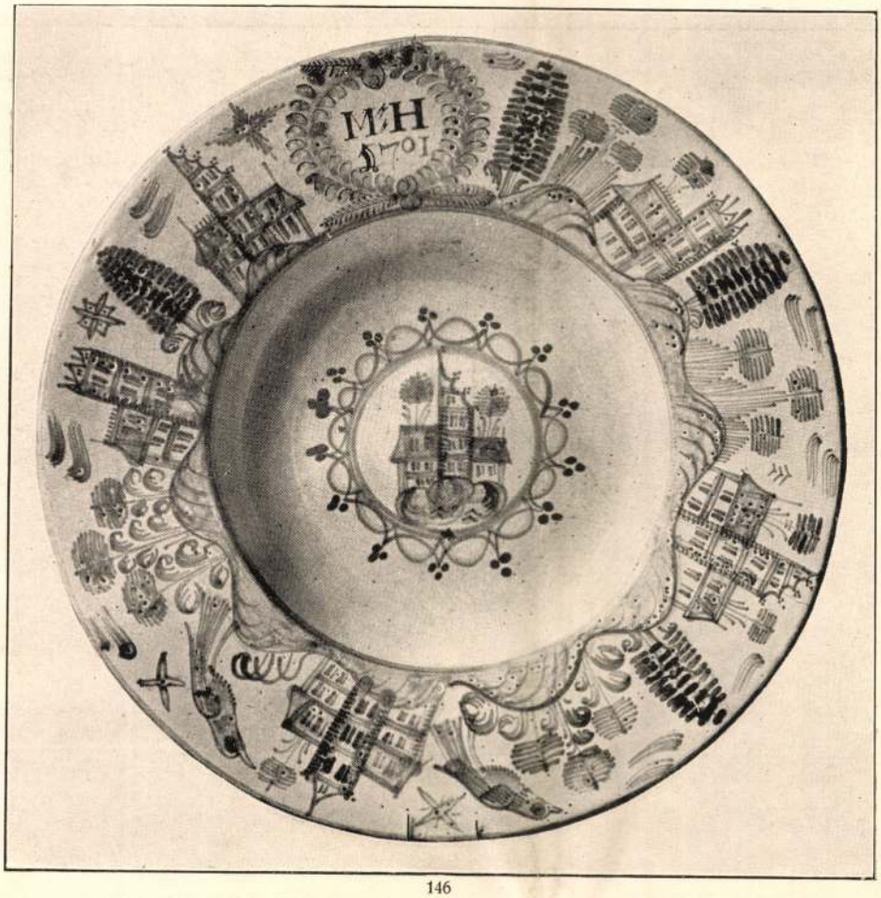

146

147

146—147. Fehér edények. 1606, 1695 és 1701.

146—147. Weissgeschirr. 1606, 1695 und 1701.

148

148. Faliszekrény a Szmrecsányi- és Szirmay-címerekkel. XVII—XVIII. század.

148. Wandschrank mit den Wappen der Familien von Szmrecsányi und von Szirmay. XVII—XVIII. Jahrhundert.

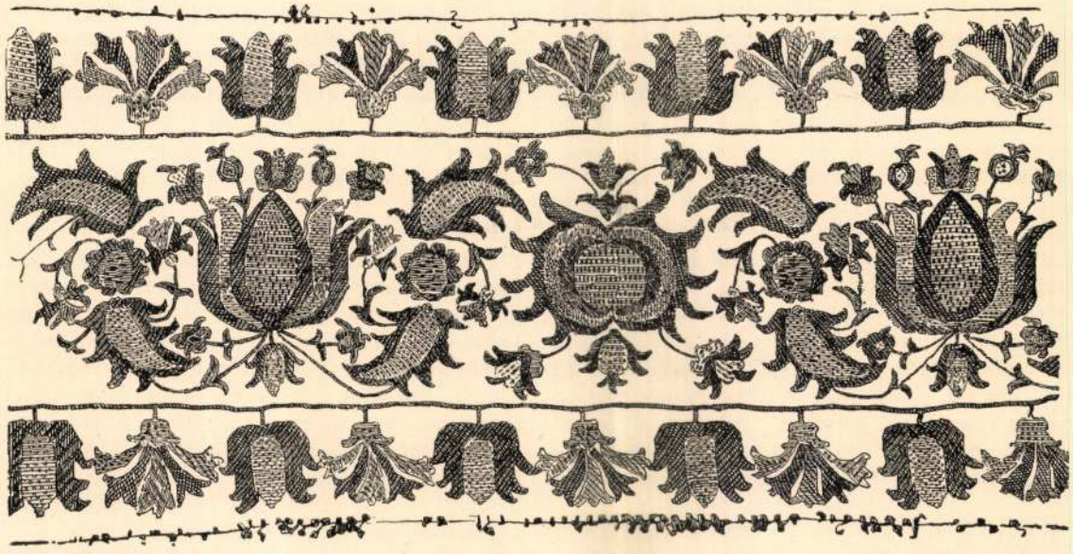

Selyemmel és aranyszállal hímzett párnahaj. XVII—XVIII. század.

Polsterüberzug in farbiger Seide und Gold gestickt. XVII—XVIII. Jahrhundert.

és Miss Lloyds, a német Margarethe von Brauchtisch, Käthe Kruse, a magyar Nagy Sándorné, Lesznai Anna, Undi Mariska, Berény Róbertné stb. neveire utalunk, amikor fontos részt tulajdonítunk nekik is abban, hogy a mindennapos életet ma több művészettel tudják körülvonni, mint néhány évtizeddel ezelőtt. Nem is szólva arról, hogy vannak az iparművészetnek különleges területei, melyeken lassanként egészen a női kezek munkájával fogunk találkozni, mint például a géphímzés, a batik, a szőnyegszövés, a fényképezés, egyéb iparágakban is észrevehető a hatásuk. A lipcsei kiállításon a nők pavillonjában az építészeti konstrukciótól a bekötött könyvekig minden az ő ízlésüket hirdette s arról tett bizonyságot, hogy minden ily irányú feladatra megértek. Az asszonyból, akit azelőtt csak a „Schmücke dein Heim“ korlátozott gondolata foglalkoztatott, kitünő lakberendező lett, aki sajátosan feminin vonásokat: sok puhaságot, színszeretetet, pompás elrendezést tud belevinni azokba a lakásokba is, melyeket megrendelésre tervez. Általában azt lehet remélni tevékenységüktől, hogy bizonyos részletkérdések a térmegoldásban, a síkdíszítésben, az otthonossátevő apróságok elővarázsolásában egészen át fognak játszódni az ő tevékenységükbe. S azokban a kooperatív műhelyekben, melyekké a jövendő lakberendező vállalatok alakulni fognak, pontosan megállapítható határterületeik lesznek, nem alárendeltebbek, mint a férfiakéi, hanem kiegészítői ezeknek. Íme: még egy olyan hatása a világháborúnak, mely az eszmék fejlődését megérleli.

PLASZTIK ÉS EMLÉKMŰ. A Magyar Iparművészet legutolsó számában figyelmébe ajánlottuk olvasóinknak, hogy az Iparművészeti Társulat szívesen vállalkozik a háború elesett hősei számára állítandó emlékművek terveinek díjtalan közvetítésére. Társulatunknak az a célja ezzel, hogy a hatóságoknak és a testületeknek munkáját megkönnyítse, a művészi szempontok érvényesülését biztosítsa, továbbá a művészek és iparművészek munkaalkalmait fokozza. Előre sejtettük ugyanis, hogy az életrevaló üzleti szellem sietni fog a háborús ízléstelenségeket hadi emlékkövekkel is szaporítani, hogy a nemzeti kegyeletből lefölözze a hasznot. Hogy nem volt hiábavaló ez az aggodalmunk — íme, már meg is van a bizonysága. A kezünk között van két litografált szörnyű árjegyzék, melyeket Székelyudvarhely város tanácsához (de valószínűleg másokhoz is) nagy hűhóval szállított egy bécsi cég: Artzt Gusztáv „plasztik és emlékmű“ műhelye, „törvényileg védjogosított“ emlékoszloptervekkel. A kegyetlenül ízléstelen oszlopokhoz azt a magyarázatot fűzi a leírás, hogy azokon „a sasok, füzérek, kard koszorúval, oroszlányfejek és lánc, valamint a dagály az alapkövön bronszból vannak“. A dagály azonban nemcsak az alapkövön, de a feliratokon is vígan jelentkezik, amennyiben a plasztik- és emlékműveken effélék olvashatók: „A HŐSIESSEGNEK A VITÉZ FIAKNAK EZEN VÁROSNAK DISZJELVÉNY GYANANT“. Viszont ott, ahol a dagály a talapzattal olvad össze, szintén igen meghatókat lehet olvasni, mert efféle ércnél maradandóbb jelmondatok vannak bevésve: „Örök megemlékezés.“ Vagy:

„A hősieségnek". Vagy egy még mesésebb lendülettel ez is, hogy: „Emlék az elesett hősöknek a Város Pozsony". Ha tekintetbe vesszük, hogy mindezekért az emlékműkért, plasztikokért, dagályokért stb. stb. Artzt úr csak mintegy 1200 koronától 6800 koronáig terjedő csekélységet kér aszerint, amint a „mustra E"-t vagy a „mustra G-"t választjuk, elképzelhetjük, hogy az ortográfia ismerete nélkül is meg lehet gazdagodni a világháborúból. Székelyudvarhely városa igen helyesen, mielőtt határozott volna a kérdésben, az ottani agyagipari szakiskola igazgatóságához fordult javaslatért, amely kereken elutasította Artzt úr terveit és figyelmeztette a város vezetőit az Iparművészeti Társulat sokkal művésziesebb, olcsóbb és mindenekfelett grammatikailag megbízhatóbb emléktábla-terveire.

AZ ÍZLÉSTELENSÉGEK HADIMÚZEUMA. Az a nagyszerű komolyság, amellyel Németország a maga háborúját végigküzdi, egy percre sem feledteti el velük, hogy a nagy tettek árnyékában gombamód termő apró fonákságokat kíméletlenül irtsák. Sőt éppen az események nagy erejét igyekszenek megóvni azzal, hogy távol tartanak tőle minden banalitást. A német háborús ízléstelenségek jegecesedési pontja a vaskereszt. Nálunk ez a műipar, úgy látszik, a kedvelt fejek arcvonásait választja díszítőelemül, odaát egy melódiát fuj a legtöbb jelvény: a vaskeresztet. Az díszíti nemcsak a kisdiák táskáját és a kereskedelmi utazó szivarszopókáját, de a hamutálcákat és a sétabotokat, az ecet-olajtartót és az automobil vászonhuzatát is. Az ember már a reggeli kávéjával a csésze fenekéről ihatná a vaskeresztet, ha szerencsére nemcsak úgy festve volna oda, hanem „igazi" lenne. Az igazi vaskereszt, azonban csak a katona mellén feszül; azén, aki valóban rászolgált, akinek számára a hősiesség látható kisugárzása és a történeti idők nagyerejű szimboluma. A maga pompás konstrukciójával, egyszerű vonalaival erőteljes kifejezője a kornak s az eseményeknek. Az is marad mindörökre s nagy kár, hogy a mi háborús érdemrendjeink közt nincs olyan, amelyik ilyen pregnáns kifejezőkészségű volna. De éppen, hogy e képessége ne csorbuljon, arra ügyelnek azok a német felszólalók, akik különbséget akarnak tétetni a pontosan megállapított vaskereszt-érdemrend közt és azon vaskeresztforma közt, amely stilizálható vonalban, színben, díszben és amelynek másként kell alakulnia, ha kőbe vésik és más karaktert kapnia, mikor zománcozzák. Általában pedig azt hangoztatják, hogy meg kellene tiltani, hogy olyan helyeken is profanizáltassék, mint a pipafej meg a lekvárosdoboz, a cukorszóró és a mosdótál. De nem kevesebbet zúgolódnak a német újságok a háború egyéb ízléstelenségei ellen: például azok ellen, amelyeket Hindenburg fejével követnek el a zsebkendőkön és amelyek a negyvenkettősök ágyúgolyóit szentségtelenítik meg, mikor borosüvegdugóvá degradálják. Talán ez a körülmény késztette a stuttgarti iparművészeti múzeum vezetőit arra, hogy hírhedt ízléstelenségi gyüjteményüket egy új kabinettel gyarapítják, amelyet a háború folyamán eddig beküldött „műtárgyak" máris szépen megduzzasztották. A gyüjteményt nemsokára kiállítás formájában fogják megnyitni s kérik az ügy érdekében mindazokat, akik ily tárgyak birtokában vannak, hogy a nevelő cél érdekében a nevezett múzeumnak minél előbb küldjék el. Szolgálhatunk vele mi is.

A BELGA CSIPKÉK ÉS A HÁBORÚ. Azoknak, akik a mostani háború megindulásakor Belgium sok műemlékének és szépségeinek sorsáért aggódtak, gyakran jutott eszükbe a híres belga csipkeipar is. Utazásokból ismert kis flamand városok ötlöttek fel az emlékezetben, melyek csöndjében középkori szomorúsággal játsszák ódon zsoltáraikat a harangjátékok — les heures qui sonnent — és a templom gótikus tornya tövében egy csöndes klastromudvar végén ott áll a roskadozó sokablakú kolostor s benne öregasszonyok verik a csipkét. Azok a tiszta, ájtatos és néma öregasszonyok, akik oly pompásan illenek bele e vidékek miszticizmusába. Rodenbach írta meg életüket a Bruges la motteban, a beguinage-okban, amelyek felett a krisztusi szegénység és a lélek csodás puritanizmusa lebeg. Valahányszor Belgiumból utazó honfitársunk csipkéket csempészett át a vámsorompókon, mind az ő népművészetük csodálója és az ő nyomorúságuk kiaknázója volt. Mert az egész mai belga csipkegyártás jóformán teljességében e háziipar kiaknázásán épül, szegény és igénytelen napszámosasszonyok aggodalom nélküli kiuzsorázásán. S ha már békeidőben is nagy volt az ő nyomoruk, mennyivel nagyobb lehetett akkor, amikor a háború kitörése az idegenforgalmat — az ő egyetlen támaszukat — is eltörölte... A németek azonban nemcsak nagy dolgokban kitünő szervezők, de kis dolgok sem kerülik el figyelmüket. S hozzáláttak, nyomban a belga közigazgatás németté tétele után, e belga csipkeipar életének biztosításához is. Brüsszelben a Rue du Nordon egy központi irodát nyitottak, amellyel az a céljuk, hogy a közvetítő kereskedelem teljes kizárásával biztosítsák a vevőknek a csip-

154

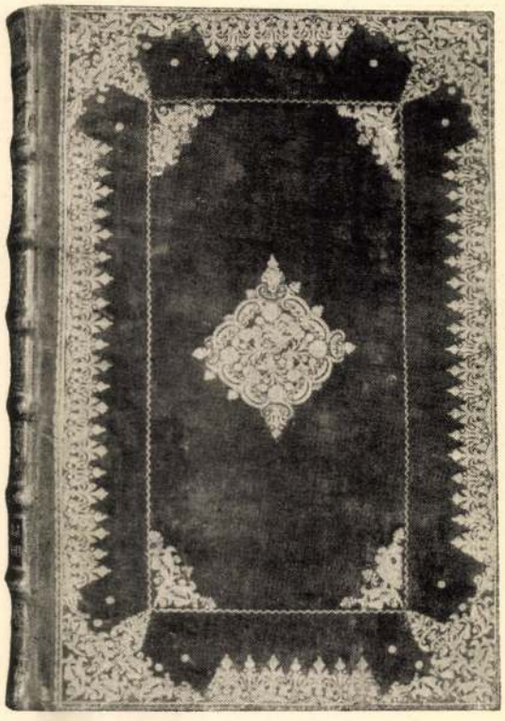

155

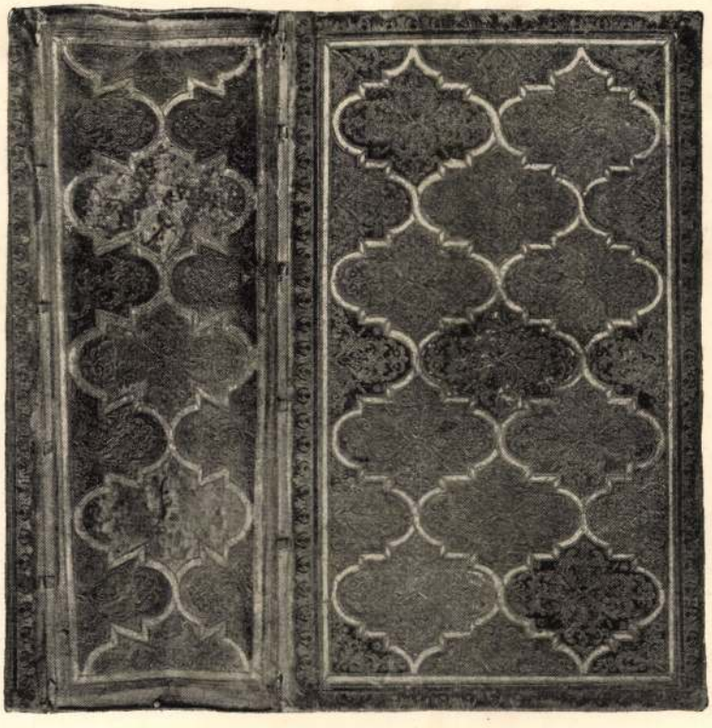

156

154—155. Két nagyszombati kéziaranyozással díszített könyvtábla. XVIII. század. — 156. Színezett pergamenkötés, aranyozott dísszel. 1751.

154—155. Buchdeckeln mit handgepresster Vergoldung aus Nagyszombat. XVIII. Jahrhundert. — 156. Bemalter und vergoldeter Pergamentbuchdeckel. Jahreszahl 1751.

157

157. Topolyfaszekrény. XIX. század eleje.

157. Schrank aus Pappelholz. Anfang des XIX. Jahrh.

Our Shop: Magyar ünnepi népviselet. — Ungarische nationale Volkstracht. — Costumes hongrois.

Izabella Háziipari Egyesület hímzett misemondóruhái. — Gestickte Messgewänder des Isabella-Hausindustrievereins. — Chasubles brodées.

Our Shop: Ünnepi nemzeti viselet. — Ungarische nationale Festtracht. — Costumes hongrois.

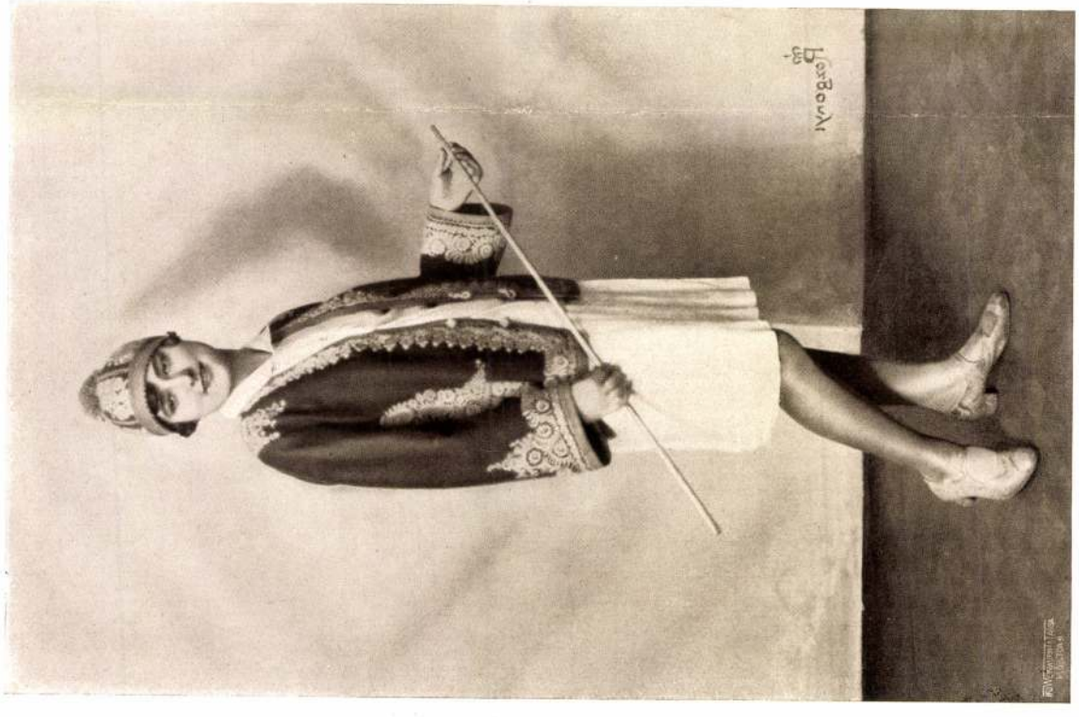

Our Shop: Modern ruhák magyaros hímzéssel. — Moderne Damenkleider mit ungarischer Stickerei. — Costumes brodés.

Országos Háziipari Szövetség: Hímzett leány- és gyermekruhák. — Gestickte Mädchen- und Kinderkleider. — Costumes d'enfant.

Grof Jankovich Bésán Endréné hathalmi házipari telepén készült rátétes tülleritő és hímzett párnák. — Tülldeckchen mit Applikation und gestickte Pölster. — Décoration appliquée et broderies.

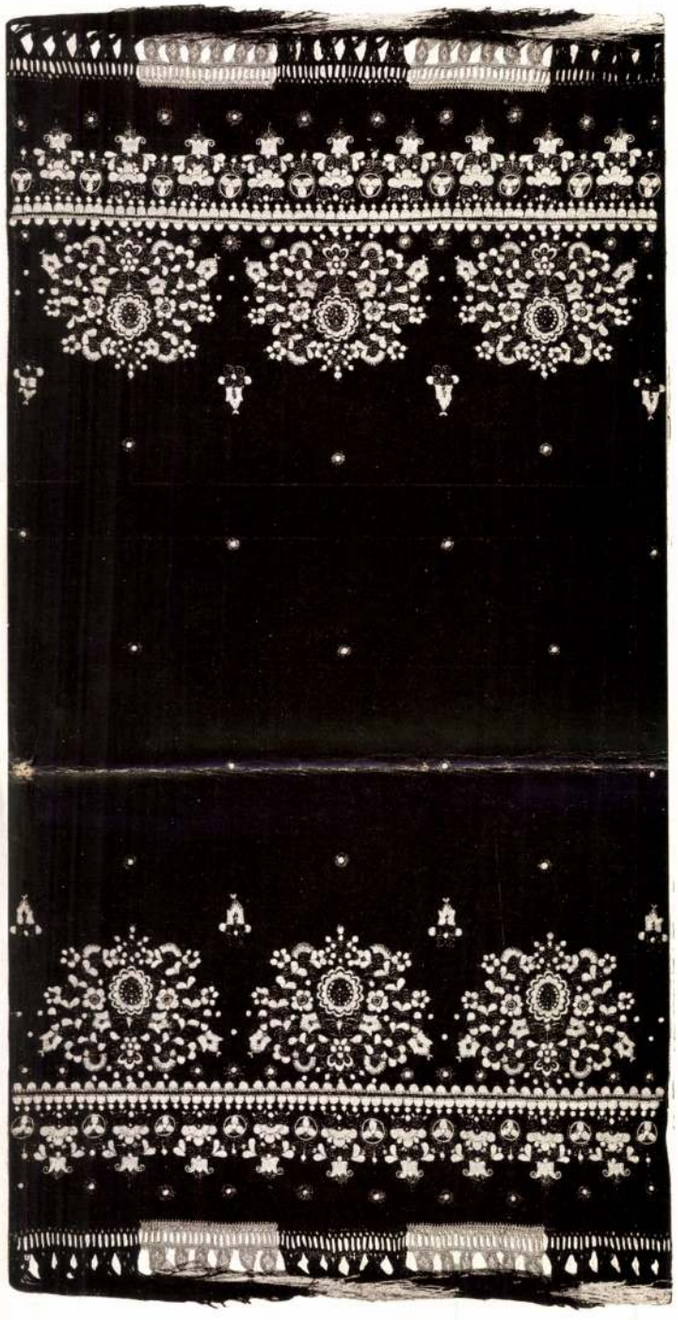

Our Shop: Arannyal és fehérselyemmel hímzett sárközi kreppkendő. Torockói vászonhímzés. — Crepe-Shawl mit Gold- und Seidenstickerei. Torockóer Baumwoll-Stickerei auf Hausleinwand. — Broderies.

Magyar Iparművészet

1929.

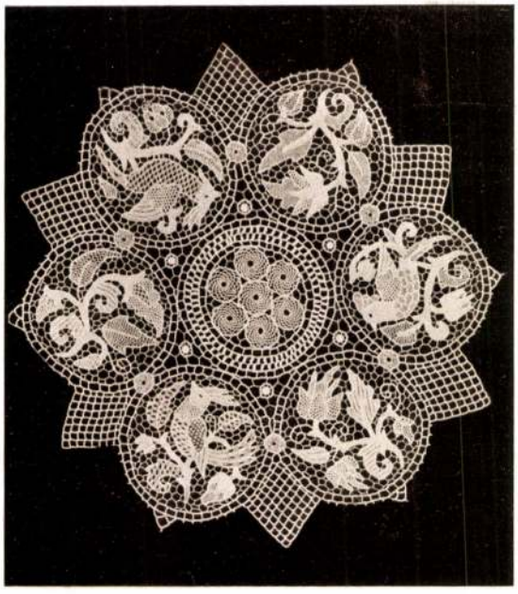

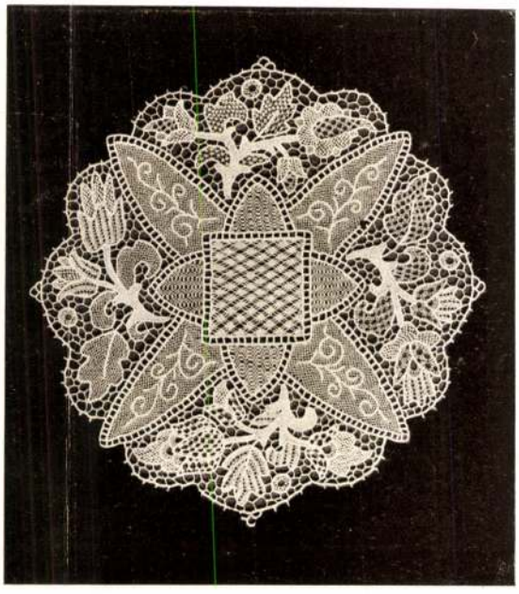

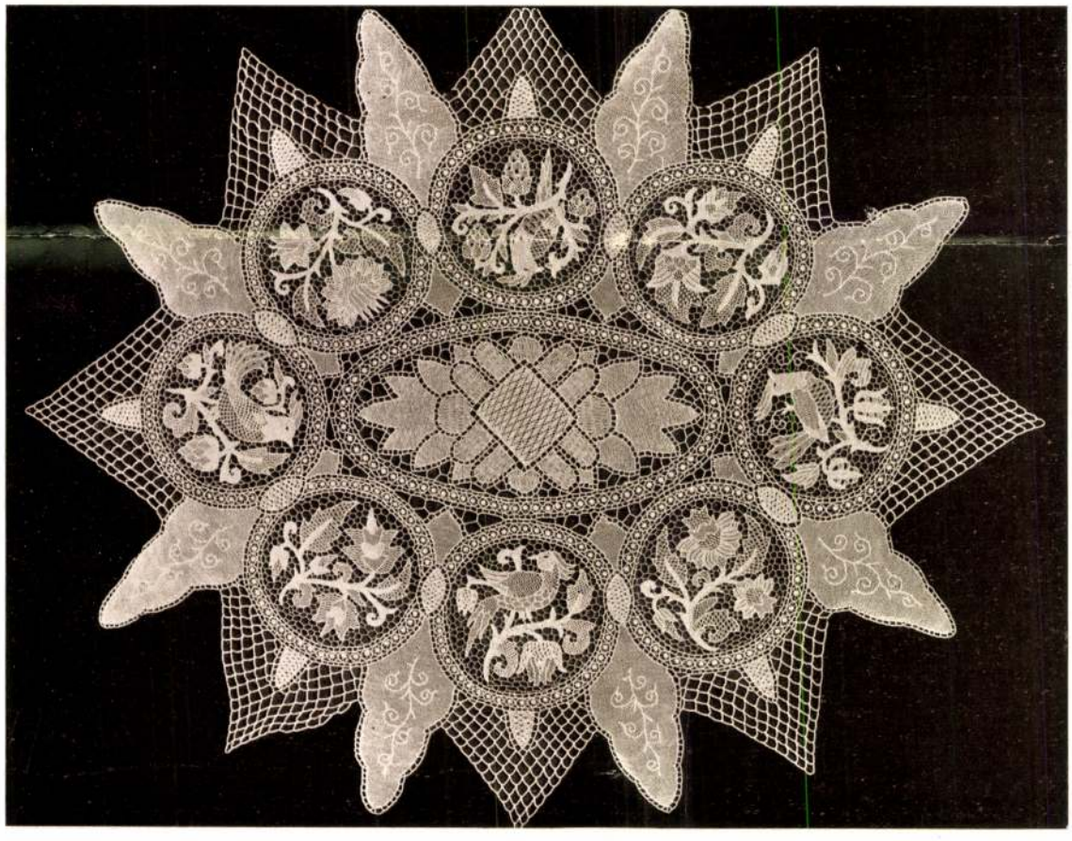

Dr. Hennyeyné Márkus Erzsébet: Varrott csipkék. — Nähspitzen. — Dentelles.

Izabella Háziipari Egyesület hímzett misemondóruhái. — Gestickte Messgewänder des Isabella-Hausindustrievereins. — Chasubles brodées.

Our Shop: Magyar ünnepi népviselet. — Ungarische nationale Volkstracht. — Costumes hongrois.

Magyar Kimzések

SZILÁGY-NAGYFALUSI HIMZÉSEK.

1. Fodros-petrezselymes. – 2 Szőllőfürtös. – 3. Fenyőágas. – 4. Kis tornyos. – 5. Szilvás. – 6. Héjja körmös. 7. Madaras. — 8. Szilvás. – 9. Rózsás makkos. – 10. Csereleveles.

Magyar hímzések

Magyar népművészet. I. Bátky Zsigmond. Rábaközi hímzések. 2. Győrffy István. Szilágysági hímzések. Budapest, 1924. — Ism. R. V. Napkelet, 1924. IV. 76. l.

i ajánljuk tropikál öltönyünket. Hangsu-
t sem az árakon nyugszik ajánlatunk sulyálít anyag kitünő minősége,az öltöny gonteszi elsősorban figyelemre méltóvá uj-

nozzánk, kritikus szemmel megnézni tro -
ztosak vagyunk: Nagyságodat épp ugy meg
i előnye, kiállitása, s nem utolsó sor-
t azt a sok-sok ezer megelégedett Vevőn-
.

egy példa arra,mit nyujtunk mi Vevőinkés árban,s kitünő alkalom arra,hogy üzét Nagyságod ezen keresztül elbirálja.

ja természetesen Nagyságod rendelkezésédésben, hogy jó vételt ajánlottunk,vár-
.

Szolgálatkész tisztelettel:

NAGYKOVÁCSY MILENKO

rövidebb-hosszabb időre ott is telepedett le. Mesteremberek hímzéseiből összehasonlítás okáért az Iparművészeti Múzeum ezúttal csak egy alig 20 darabból álló sorozatot mutat be, ebben is néhány, mint az eredetiben szintén ott látható, 1726. évi garamszegi oltárterítő későbbi másolata Bene Esztertől, nőikézimunkaszámba vehető. A többi 200 hímzés túlnyomó része vászonkendőket, terítőket, párnahajat díszítő munka s valamikor váraink, falusi kastélyok, városi patriciusházak úriasszonyainak tündérujjai alól került ki. Hímzéseink sorában kiállításunkon is csak elvétve akad olyan, amelyet mestere már eredetileg is Isten házának ékesítésére szánt. Legérdekesebbek a kiállításon a XVI. századbeli vászonhímzések, amelyek ily gazdag sorozata nálunk még nem volt együtt látható s amelyek sorában a batizfalvi templomból származó négyszögletes úrvacsorakendőn még gótikus reminiszcenciák érvényesülnek. Olasz hímzés szolgált mintájául a beszterczebányai múzeumból való terítő pompás frizének, amelynek leveles indái közé szent György vitéz küzdelmét a sárkánnyal, szökőkutat, állatokat ábrázoló elemek szövődnek. Hímzéseink zömén a XVI–XVII. században a gránátalma az uralkodó motívum, vagy legalább is az ebből és ennek járulékaiból levezethető virágok, amelyekkel a magyarok a XV—XVI. századbeli olasz brokátok és selyemdamaszkoknak viseletükben általános divatja idején barátkoztak meg s amelyek pompáját azután sem tudták elfeledni. Ez amúgy is keleti eredetű motívumok hosszú életüket azonban főleg a XVI—XVII. században sűrű török-magyar érintkezésnek köszönhetik. Mint Takáts Sándornak „Rajzok a török világból“ című kitünő könyvében olvashatjuk, előkelő török urak nem egyszer kedveskedtek magyar főúri barátaik asszonynépének bulyákkal, vagyis török hímvarró rabasszonyokkal, akik egész életüket a technikának szentelve nem kisebb mesterei voltak ennek, mint a mi hivatásos hímvarró mesterembereink. Kiállításunkon a XVII—XVIII. századbeli hímzések csoportjában találkozunk ilyen brilliáns technikával készült, sarkaiban egy-egy indával töltött virág- vagy mértani motívummal díszített kendővel, amely főleg színhangulatában magyar ízlésre vall, amelyet azonban technikájánál, motívumainál és ezek stilizálásánál fogva sok valószínűséggel ilyen magyar úriasszonyok számára s az ő felügyeletük alatt dolgozó bulya munkájának s egy-két esetben minden bizonnyal még XVI. századbeli emléknek tarthatunk, mint például a 141. és 142. sz. kendőt.

Terítő hímzett sarka. XVII. sz. Kovács Erzsi rajza.

Eckstück einer gestickten ungarischen Decke. XVII. Jahrh. Zeich. v. E. Kovács.

A XVII. század derekán a török-magyar érintkezés veszít bensőségéből. Innét a fegyverek jutnak szinte kizárólagosan szóhoz. Nőikézimunkáinkon egyre lazább technikában a régi hagyományok tovább élnek, míglen a külföldi divat térhódításával kiszorulnak az úri házakból s a nép válik ezek örökösévé.

A kiállításon, amelyet sok szakavatottsággal Csermelyi Sándor dr. múzeumi őr Kele K. Vilma úrhölgy közreműködésével rendezett, szinte három századon át követhetjük nyomról nyomra a magyar úri hímzésnek fejlődését. Csermelyi lelkiismeretes gonddal szerkesztett alapos leíró lajstromban is ismertette a gyüjteményt. A katalógushoz Végh Gyula, a múzeum igazgatója írt lelkes előszót. Maga a kis könyv azonban minden kiválósága mellett túlságosan részletezett és szakszerű. A közönség számára rövidebb, népszerű kiadása ugyancsak kívánatos lenne.

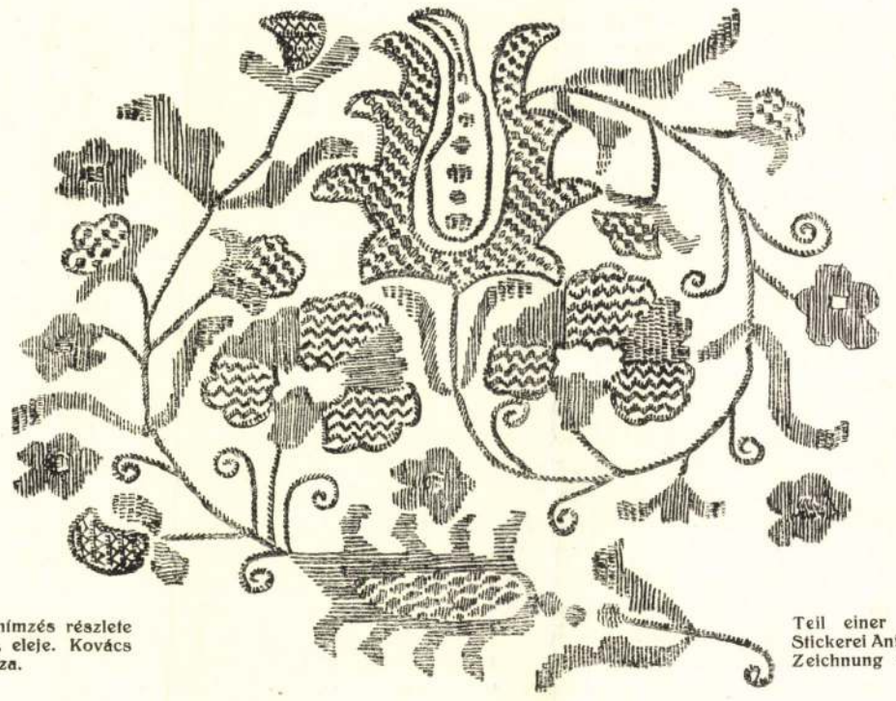

Magyar hímzés részlete XVIII. sz. eleje. Kovács Erzsi rajza.

Teil einer ungarischen Stickerei Anf. XVIII. Jahrh. Zeichnung v. E. Kovács.

RÉGI MAGYAR HÍMZÉSEK

AZ ORSZ. MAGYAR IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM KIÁLLÍTÁSA

ÍRTA DIVALD KORNÉL

Régi kutatóinkat emlékeink művészi értékelésében nem egyszer sokak szemében ma már szinte érthetetlen álszerénység vezette. Nem is ment tekintélyszámba aki közülök egy-egy kétségtelenül hazainak bizonyult régi művészi alkotást külföldi analógiákkal egybevetve nem becsült le, nem igyekezett arra, hogy ezeknél alsóbbrendű munkának határozza meg. XVI—XVII. századbeli vászonhímzéseinkről régi folyóiratokban szintén sűrűn olvashatjuk, hogy művészi szempontból jelentéktelenek, hogy a kompozíció, a motívumok változatossága nem erős oldaluk. A külföld klasszikus hímzéseivel vetették egybe házilag készült szerény nőikézimunkáinkat, oly műhelyek alkotásaival, amelyek számára nem egyszer koruk legkiválóbb művészei rajzoltak terveket s amelyek hivatásuknak minden erejükkel élő, évszázados hagyományokon iskolázott mesterek keze alól kerültek ki.

Régi hímzésekből már nem egy kiállítást rendeztek nálunk. Ám Iparművészeti Múzeumunk mostani sikerült vállalkozása az első, ahol a gazdag anyagot aszerint csoportosították, hogy hivatásos mesterek műhelyeiből került-e ki, vagy házilag mint nőikézimunka készült. S ha emlékeink utóbbi csoportját a külföld régi nőikézimunkáival összehasonlítjuk, nincs okunk szégyenkezni. Sőt Nyugat-Európa bármelyik országa méltán irigyelhetné ilyfajta emlékekben való gazdagságunkat, régi vászonhímzéseinknek motívumokban ugyan, készítésük módjában gyökerező okoknál fogva nem, de ezek vonalainak lendületében szinte kifogyhatatlan változatosságát, a többnyire házilag festett fonalakból egymás mellé rótt s hol síma, hol mustrázott öltésekkel kitöltött síkok bűbájos színpompáját, amelyet még a keleti hímzések színei sem szárnyalnak túl.

Régi mesterembereink, a hímvarrók munkáit a legnehezebb technikákkal, főleg az aranyszálas és aranyfonalas domború hímzéssel való könnyebb bánásmódon, a vonalvezetés és a formák biztonságán kívül a külföldi hímzések stílusának korszakról korszakra való szabatos visszatükröztetése jellemzi, aminek oka abban rejlik, hogy vándorútjukban sűrűn jártak külföldön, sőt némelyikük, mint a XIV. században Budai István mester, aki Párisban a francia király udvari hímzőmestere lett,

nak, de a németajkú, határszéli, 1491-től 1647-ig osztrák uralom alatt állott Kőszeg városából származó, illetőleg ott felállítva volt gyógyszertár bútorzata nem képvisel oly eminenter magyar kultúremléket, melynek kizárólag csakis a Magyar Nemzeti Múzeumban volna a helye.

Hogyha mégis elfogadnánk azt az elvet, hogy az Iparművészeti Múzeumnak a Nemzeti Múzeum javára le kell mondania a magyar műemlékek gyüjtéséről, talán méltán állíthatnánk fel azt a viszontkövetelést, hogy a Nemzeti Múzeum ne gyüjtsön olyan iparművészeti tárgyakat, melyek idegen eredetűek és a magyar nemzet multjához semmiféle vonatkozásban nem állanak. Vajjon mit szólna hozzá a cikk írója, ha ezt az ajánlatot tennők: ám kész az Iparművészeti Múzeum átadni a Nemzeti Múzeumnak mindazt, ami gyüjteményeiben „hazai kulturális emlék" jellegével bír, vagy „a nemzeti multnak megrögzítését" szolgálja; viszont azonban a Nemzeti Múzeum adja át az Iparművészetinek mindazt, aminek ilyen magyar vonatkozása nincsen: az egész külföldi ötvösséget, keramikai és üvegtárgyakat; szőnyegeket, bútort, fegyvert stb.?

Nem hisszük, hogy az Iparművészeti Múzeum elhúnyt igazgatója, kit az Archaeologiai Értesítő cikke „magyar Bode"-nek nevez, így képzelte volna múzeumaink „rendezését". Hála az ő céltudatos munkásságának éppen az Iparművészeti Múzeum, mint talán kívüle egyik múzeumunk sem, a legszorosabb kapcsolatban áll a termelőkkel és a közönséggel az iskola, a társulat, számos iparművészeti célokat szolgáló egyesület útján. A régi műemlékek tanulságai innen inkább, mint bárhonnan átszármazhatnak az életbe, a modern művészetbe, ízlésbe. Ezért az Iparművészeti Múzeum nem nélkülözheti a szépet, legyen az akár hazai, akár külföldi, akár finomult művészi alkotás, akár népies művészkedés példája. Mert ha egyikről vagy másikról lemondana, saját magát csonkítaná meg. Elvesztené létjogosultságának jó részét, ha megtagadva Radisics lelkes munkálkodásával összefüggő multját, nem igyekeznék a külföldi rokonintézetek módjára az iparművészetnek, legelsősorban a hazai iparművészetnek teljes képét nyujtani. Ez a feladat semmiképp sem állhat ellentétben a Nemzeti Múzeum nagyszabású fejlesztésével. Hatásköri összeütközésről, a méltán kárhoztatandó versengésről a két intézet között csakis akkor lehetne szó, ha egyik a másik elől el akarná hódítani a gyüjtemények anyagát, ha ki akarnák szorítani egymást a közönség kegyeiből. Ilyen eset tudomásom szerint sohasem fordult elő, sőt ellenkezőleg, a legmesszebbmenő előzékenység és jóakarat uralkodik a most már csaknem egyenjogúvá lett két testvérintézet között. Hogy ez a kölcsönös jóindulat a jövőben is fennálljon és gyarapodjék, azt a múzeumok ügyének egységes szempontok szerint leendő messzetekintő rendezése és vezetése csak elősegítheti; de a rendezésnek elsősorban a múzeumi helyiségek kérdéseit s ezzel kapcsolatosan a gyüjtés irányát kell a jövőre nézve szabályozni, nem pedig egyik vagy másik intézet kárára visszaható erejű intézkedésekkel az eddig elért eredményeket kockáztatni. A jóból, ha sok van is, sohasem lehet elég. És van még nemzetünknek a multban elvesztett elég olyan műkincse, melynek a nemzet részére való megmentésére vagy visszaszerzésére törekedni nem egyes múzeumok, hanem egész kultúránk érdekében mindnyájunknak kötelességünk.

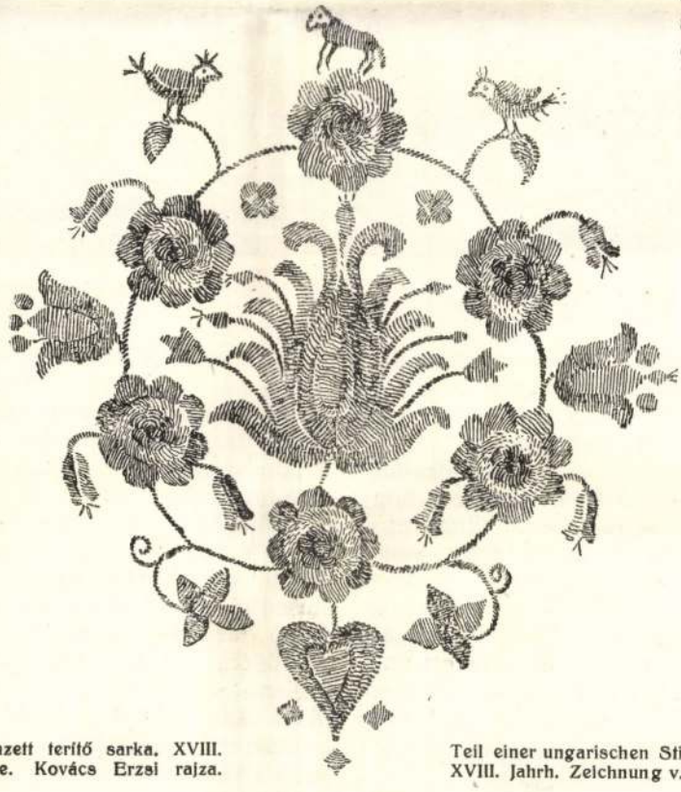

Magyar hímzett terítő sarka. XVIII. század eleje. Kovács Erzsi rajza.

Teil einer ungarischen Stickerei. Anf. XVIII. Jahrh. Zeichnung v. E. Kovács.

Hímzett részlet Eszterházy Orsolya ruhájáról. 1655-ből. Kovács Erzsi rajza.

Teil der gestickten Robe der U. Eszterházy, 1655. Zeichnung von E. Kovács.

A korhű intérieurökre vonatkozó nézeteimet általánosságban elmondtam másutt.* Itt szintén általánosságban e kérdésről csak annyit, hogy úgy a Nemzeti, mint az Iparművészeti Múzeum épületében a helyiségek oly kevéssé alkalmasak a korhű intérieurök beépítésére, hogy eldöntetlennek tartom, vajjon sikerülhet-e egyáltalában e sorozatnak egyik vagy másik múzeumépületben való elhelyezése? Mindenesetre oly átalakításokat, bővítéseket és költségeket feltételez, hogy a terv megvalósítására egyelőre, úgy hiszem, sem itt, sem ott gondolni nem lehet. A terv különben az Iparművészeti Múzeum költségvetésében már évek óta szerepel elég szerény összeggel. Radisics kedvenc eszméje volt, hogy más iparművészeti múzeumok példájára a nekik megfelelő stílszerű keretben mutathassa be a magyar berendezési tárgyakat, bútorzatot. Evégből gyüjteni kezdte az ország különböző részeiben létező művészi értékű szobamennyezetek másolatait, továbbá ajtókat, bútorzatot. Nem sok, amit összegyüjteni sikerült a szobasorozat előkészítésére. Mindössze a kőszegi patika volt eddig ideiglenesen felállítható. A kezdet egyszersmind sokat igérő igazolása is volt az egész programmnak: a kőszegi patika az Iparművészeti Múzeum legismertebb, legnépszerűbb attrakciója. Mint a XVII. századbeli üzletberendezések jellegzetes példája egészséges, jó stílusával méltán tekinthető kiváló, valóban múzeális értékű tárgy-

* *Magyar Iparművészet XX. 260. és köv.*

Magyar Iparművészet
1918.

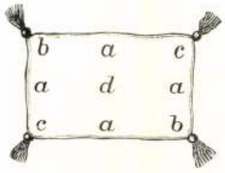

SÁRKÖZI HIMZÉSEK
(JEGYKENDŐ EGYES RÉSZEI)

ÁCS LIPÓT TANÁR
FŐLVÉTELEI

SZINES FAMETSZET
MORELLI GUSZTÁV MŰTERMÉBŐL

Budapest, az Athenaeum r.-t. nyomása.

„SÁRKÖZI HIMZÉSEK“ S NÉHÁNY SZÓ A NÉPIES HÁZI IPARRÓL.

AZ EMBERREL vele született alkotó ösztönről sokat hallunk beszélni. Bizonyíték van erre úton-útfélen az emberiség legprimitívebb korától kezdve a mai napig. Így nálunk is megvan, illetve sok vidéken már csak volt a népnek a maga sajátos házi ipara, amelynek alkotásai ennek a bizonyos ösztönnek a szülöttei. Fájdalommal látjuk, hogy ez az ösztön az életküzdelmek sorvasztó hatása alatt és a majdnem teljes gondozatlanság miatt mintha kihalófélben lenne.

Mennyi formakincs, mennyi kedves, bájos művészi naivitás csillámlik ezen alkotásokból! S midőn ezen már-már csak a múzeumok polcain található népművészeti alkotásokat látjuk, elszomorodva gondolunk arra, hogy miért nem ápoljuk a nép ezen istenadta tehetségét, miért engedjük, hogy ezen a nép morális és gazdasági életére egyaránt nagy befolyást gyakorló tevékenység lassacskán a múlté legyen! A nép e termékeinek forrása ugyanott keresendő, hol síró, vigadó dalai erednek s igazán kétségbe kellene esnünk csak azon gondolatra is, hogy e forrás valaha elapadhasson. Kultúrpolitikai szempontból kiválóan fontos a nemzeti vagyonosodás ezen egyik eszközének a fejlesztése. Népünk földmívelő nép lévén, teljesen az istenadta föld kegyének és az időjárás viszontagságainak van kiszolgáltatva. Az életviszonyok világszerte megváltoztak, de azért népünk földjét nagyrészt még most is úgy míveli, mint ahogy ezt ősei cselekedték. Hogy ily módon a megváltozott életviszonyok által előállott fokozódott igényeknek nem tud eleget tenni, sőt sok esetben még mindennapi kenyerét sem biztosítani, azt a nagymérvű kivándorlás is igazolja.

Ezen csakis munkaadással lehet segíteni. — S ép földművelő népnél, hol a téli hónapok alatt óriási erőanyag hever parlagon, mintegy magától kínálkozik a házi iparral való foglalkoztatás.

S ennek a munkának, eltekintve attól, hogy a nép vagyonosodásának is lendületet adna, nagy morális értéke is volna, mert a munka az emberiség legjobb nevelője. De nem az a munka, amelyre a létért való küzdelem mindannyiunkat kényszerít, hol a munka mértéke és iránya meg van határolva, hanem az a munka, melyet mi magunk határozunk meg, amelyhez szabad időnkben fogunk s amely nekünk örömet okoz. A kenyérkeresetre fordított munka nem szabad s nem tesz szabaddá. A szabadság foka, amelyet valamely munka megenged, egyúttal azon öröm mértéke is, amelyet ez nekünk szerez.

A nép jólétének emelése nemzeti érdek, tehát fontos állami feladat. Oda kell hatni, hogy a szükség és nyomorúság tovatünjön. A nemesebb foglalkozások iránti hajlamot pedig céltudatos intézkedésekkel fejleszteni kell s ezzel mintegy öntudatlanul a demagógia alól a talajt kirántani.

Az ilyen nemesebb foglalkozások közé tartozik föltétlenül a háziipari tényked is. Hogy népünk ez iránt is bir hajlammal és tehetséggel, azt mindannyian tudjuk.

SÁRKÖZI HIMZÉSEK — ÁCS LIPÓT FÖLVÉTELEI

Magyar Iparművészet
1905.

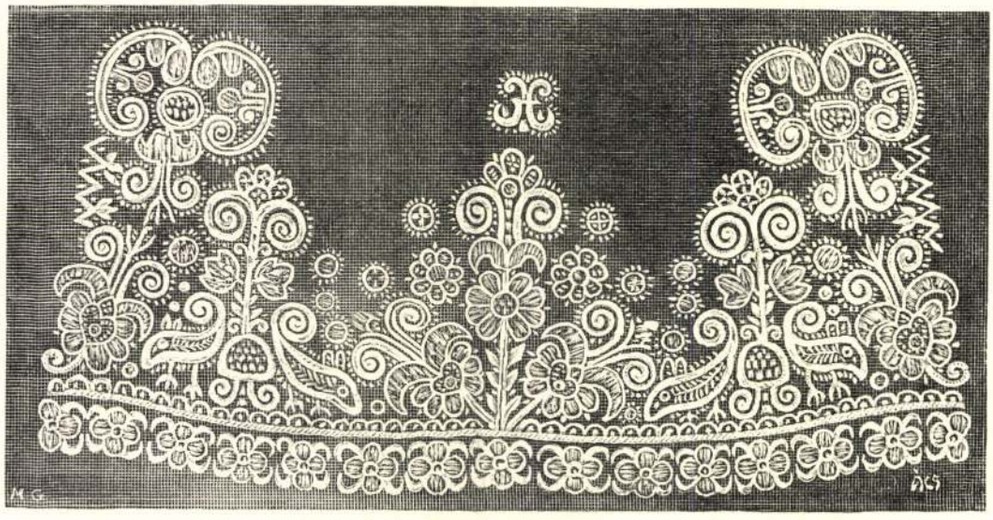

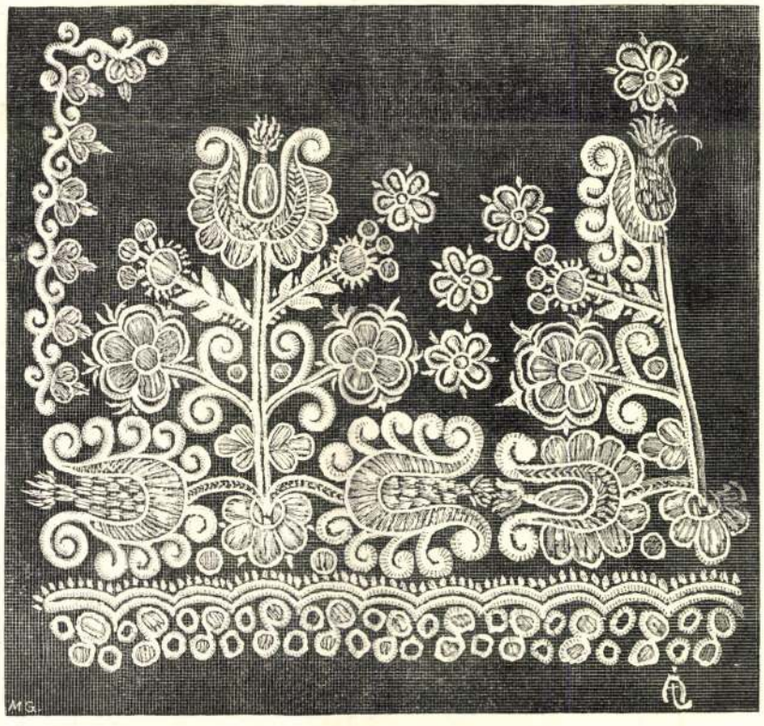

SÁRKÖZI HÍMZÉSEK ÁCS LIPÓT FÖLVÉTELEI

„SÁRKÖZI HIMZÉSEK“ S NÉHÁNY SZÓ A NÉPIES HÁZI IPARRÓL

E sorok kíséretében bemutatunk néhány népies hímzést, melyek közül nem egy különb izlést mutat, mint aminőt a nagyvárosi csipkeüzletekben találhatunk.

Tolnavármegyének délkeleti csücskében terül az ú. n. *Sárköz*. Ezen 4 községet s körülbelül 9000 lelket számláló terület lakosságának külső megjelenése, szokásai, egész életmódja — bár kis birodalmukat német községek határolják — színmagyar. Szívósan ragaszkodnak minden téren a magyar eszméhez s ha a mai generáció életmódja és sok szokása megváltozott, azt a mindent nivelláló általános korszellemnek kell tulajdonítanunk. Így pl. elhagyta azt a szép szokását, hogy a menyasszony eljegyzésekor vőlegényének sajátkezüleg rendkívül finoman szőtt és selyemmel kihímzett jegykendőt adott. Alakját és díszítését a mellékleten az *a), b), c), d)* rajzok mutatják. Amint látjuk, a díszítés elemeit virágos kertjük (rózsa, szekfű, tulipán stb.) szolgáltatja, melyeket ezeken a kendőkön meglehetős primitív rajzban, de nagyon diszkrét színezéssel alkalmaznak.

Ugyancsak kiment a divatból az a szép szokásuk is, hogy a menyasszonyi fátyolt maguk szőtték. Pedig ez a maguk szőtte fátyol *(bíbor)* s a ráapplikált selyemhímzésű szebbnél-szebb *bíborvég* (fátyolvég) nagyon kedves, poétikus szokás volt. Úgy ezek mint a jegykendők hímzésénél leginkább piros, kék és zöld selymet használtak, itt-ott kevés sárgával vagy e helyett aranyszálakkal tarkítva. A zsinórozás majdnem mindig fekete selyemből készül.

Sokkal gazdagabb fantáziáról és kombináló képességről tesznek tanuságot a hímzett fejkötők. Ezek hímzé-

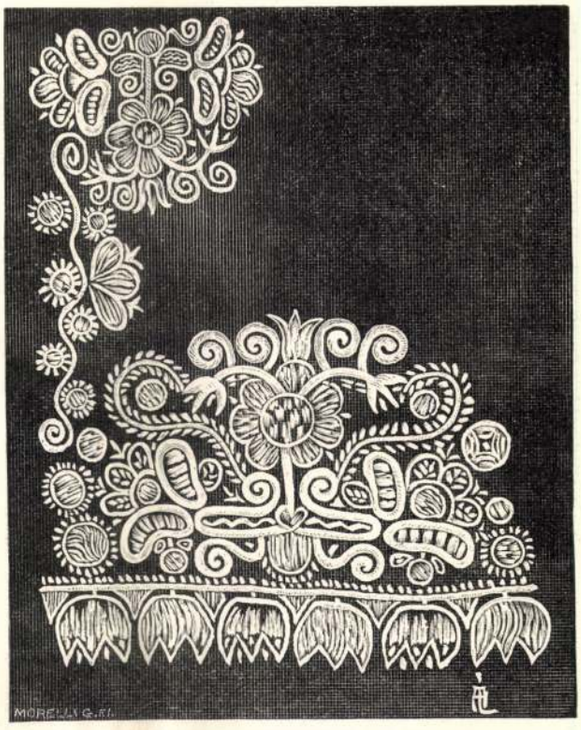

SÁRKÖZI HÍMZÉSEK ÁCS LIPÓT FÖLVÉTELEI

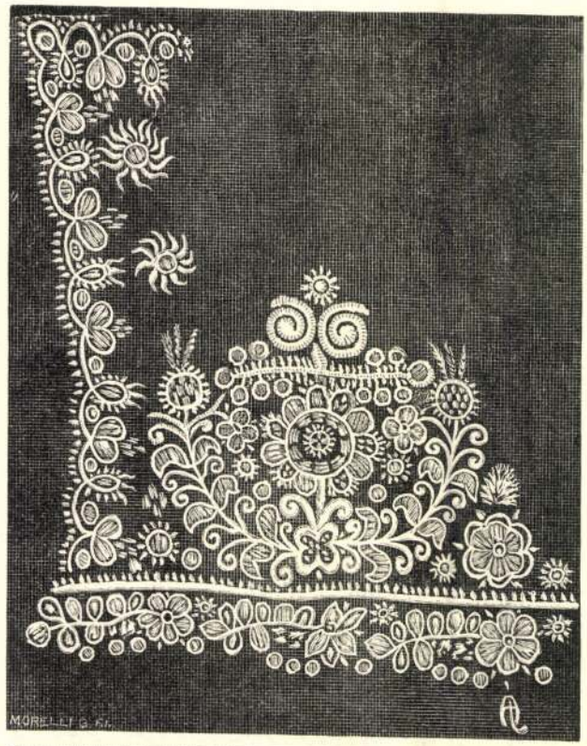

SÁRKÖZI HÍMZÉSEK ÁCS LIPÓT FÖLVÉTELEI

sével is felhagytak már s az olcsó pénzen kapható izléstelen és idegen jellegű cseh csipkéből készítik ezeket.

A tolnamegyei múzeumban látható gyűjteményben nem egy a technikai kivitel és kompozició szempontjából a népies ipar valóságos remeke.

Az itt közölt néhány darabból is láthatjuk, hogy a feldolgozott motívumok nem sokfélék. Nagyon szeretik a rózsát, melynek alakját a legkülönbözőbb módon variálják s másmás nevet is adnak. Így pl. szíves rózsa, félrózsa, makkos leveles, pávaszemes, kerek rózsa, metéléses rózsa, tulipános rózsa stb., aszerint, amint más-más motívummal kombinálják.

Természetesen nagyon gyakori a tulipán, melynek rendkívül sok válfajával találkozunk. Továbbá a szív, a makk, majoránna, gránátalma (nem nagyon gyakori), mákfej; — különböző csillagformák, csigavonalak és kacskaringós vonalak. Nagyon szeretik az ú. n. *inazást* s ezt sokféle változatban használják. Gyakori a zsinórozás ú. n. kerek „*ók*“-kal (ók(szerű) = ○).

Nem kevésbé érdekes, hogy miképp tervezték ezeket a fejkötőket. Összejött 2—3 szomszédasszony s azután együttes megbeszéléssel, a különböző motívumok ide-oda rakosgatásával hozták létre a kompoziciót. Mikor már megállapodtak, ekkor egy — higított agyagba mártott — cirokszállal rárajzolták a tervezetet egy darabka papirosra. Ezt rendszeresen fekete színű fátyoldarab alá tették s így azután

kidolgozták. Ez a kis szemelvény is bizonyítja, hogy népünkben van tehetség ily irányú ténykedések iránt. De sem a társadalom, sem az állam nem részesítette eddig a megfelelő gondozásban. Pedig ép úgy amint küzdelmet folytatunk a magyar nyelv érdekében, amily mérvben a nemzeti érzés fejlesztését istápoljuk, ép úgy kellene ennek fennmaradásának szükségességét is a köztudatba átvinnünk. Már csak azért is, mert ezen munkákba fekteti a nép faji és erkölcsi sajátságainak egy részét.

Nagy szolgálatot tehetnének e tekintetben a népiskolák, de csak akkor, ha ezek tanítói, tanítónői ily irányban is kiképeztetnének, hogy így az illető vidék házi iparát vezethessék, ennek irányt adhassanak. Már az iskolai évek alatt kellene az alapot megvetni, az eziránti kedvet éleszteni, mert az iskolában nyert impressziók egész életén át kísérik az embert. Gondozzuk a néplélek ezen kedves palántáit, már csak azért is, mert ezek a magyar nép érzületének, szellemének és formáinak kifejezői.

Ács Lipót.

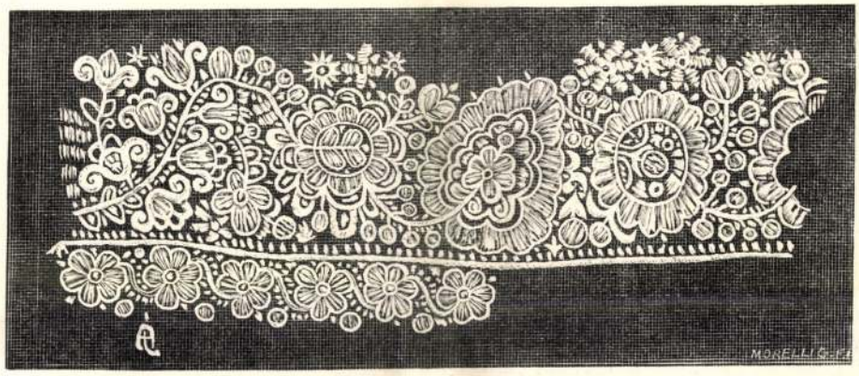

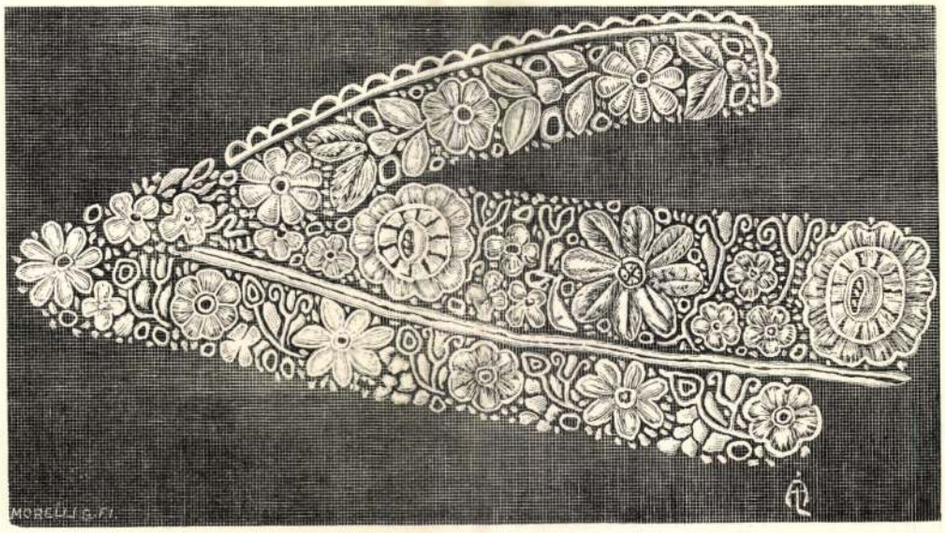

SÁRKÖZI HÍMZÉSEK — ÁCS LIPÓT FÖLVÉTELEI

A MŰBARÁTOK KIÁLLÍTÁSA.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETNEK szaporodnak a feljegyzésre méltó eseményei. A mai izlés kimélyítését célzó propagandánál a rendes karácsonyi kiállítások már kevésnek bizonyulnak, új tér és új eszme felkarolásával egy-egy tavaszi kiállítás s a vidéki bemutatkozások egész sora egészíti ki a hivatalos társulat közönségszerző akcióját. Emellett — s ez a legörvendetesebb — magános alakulatok is segítségére sietnek a modern iparművészetnek. A Műbarátok Köre pl. saját erejéből szervezte interieur kiállítását, amelyen egy műbarát lakása volt látható. Kimondottan, a magyar faj művészi formáinak megszólaltatásával, a művészi otthon érzését akarta általa a mágnás-egyesület a szemlélőben kelteni. Dicséretes ötlet.

A Műbarátok kiállítása nem nagy, de legalább eredeti volt. A kör rátarti jellege folytán kevesen is látogatták ugyan, akik azonban megnézték, bizonyos nyugtalan izgalommal hagyták el a teljesen fölszerelt négy szobát. Érezték, hogy itt valami új, valami különös dolog történt. Művész, asztalos, építész és szobafestő teljes lélekkel egymás kezére jártak, közös lelkesedéssel interieuröket állítottak elő, aminők eddig sem kiállításokon, sem pedig a külföldi iparművészeti folyóiratokban nem igen voltak láthatók. Általán kétféle törekvés nyilvánult meg; az egyik biztos nyomon, a másik meg eredetin indult.

Vigandot, a két első szoba tervezőjét, tagadhatatlanul már rég megszületett gondolatok és képek inspirálták. — Belépőszobájával és ebédlőjével visszanyúlt a kipróbált Biedermayerhez. Kriesch Aladár ellenben férfi-dolgozójánál az életből merített, még pedig nemzeti érzésétől vezetve a népművészeti élő kincsestárból. Ugyancsak a falusi levegőn érlelte ideáját Undi S. Mariska a kiállított női dolgozójához. Különféleségök ellenére azonban mégis mindannyian egyet akartak, t. i. meglévő erős talajból növeszteni a modern iparművészet plántáját.

A Biedermayer volt az a legutolsó (először csak gúnyból, majd komolyan értett elnevezésű) izlésváltozat, mely önálló fejezetként illeszkedett az iparművészet evolúciójának történetébe a XIX. századközép arheológiai epizódja előtt. Pesten, Steindl királyutcai műhelyében, a harmincas években épp úgy a polgári izléshez igazították a katonás merevségű empíre-t, mint akár Bécsben vagy Münchenben. — Vigand ezt fejlesztette tovább a mai igényeknek megfelelő módon s ezzel a modernségtől idegenkedőknek akart olyan újat adni, aminek mégis történeti íze van.

„Belépője" az előszoba s a lakószoba közé iktatott helyiség. Jellege átmeneti s téralkata úgy van kigondolva, hogy a lakásban alaprajzilag is tájékozást nyújtson; tölcsérszerüleg szélesedő falainál fogva az ember önkéntelenül is befordul balra az ebédlőbe, jobbra a dolgozókba. A „belépő" bútorai körtefából készültek, hidegen ható elefántcsont-, jávor- és padukfa-berakással. — A mellette lévő ebédlő-szobában formai tekintetben az ovális idomzat vezet, a szoba alaprajzától a székek támlájáig minden e motivummal kacérkodik. A bútorok anyaga paliszander- és cimtromfa, az asztallábakba és a pohárszék oldalába gyöngyház-tojások vannak beágyazva.

E szobák stílusánál természetszerüleg előtérbe lép a mesterség. Akik csinálták (Fodor Mihály utódai), majdnem nagyobb rangú munkát végeztek, mint aki tervezte. Azokat az érzékeny hajlásokat fából kialakítani, amit a rajzón oly egyszerűen kanyarint a papirosra, nem kis dolog, különösen mikor a testiség mindig veszekszik a vonallal a vezető szerepért. Elvégre Biedermayer-formák már úgyis közkézen forognak, a tervező csakis az összhatásért felelős, a tehnikai kivitel szolidságáért

tartozik s nem a könyvkötő munkája. Hollandia, Olaszország, Németország a himzett kötés klasszikus földje.

Ha még megemlítjük a karzat mentén elhelyezett keretekben látható török márványpapirokat s a XVIII. században Németországban, főleg Augsburgban készült sokféle, majd felhős, majd falkárpítra, majd himzésre stb. emlékeztető őrlapokat, úgy nagyjában teljes képét nyujtottuk a kiállítás anyagának.

Dr. Gulyás Pál.

GÖMÖRMEGYEI CSIPKÉK ÉS HIMZÉSEK.

EGY fájdalom, kiveszésre ítélt háziiparnak igazán művészi formáit szándékozom bemutatni e cikkecske keretében.

Ha a kutató északi Gömörnek kicsiny faluiban rábukkan a népies műipar érdekesnél-érdekesebb készítményeire, nem tudja, örvendjen-e annak a gazdagságnak, eredetiségnek, a mi a formákban megnyilatkozik, vagy búsuljon a népies ízlés elváltozásán, a régi tehnika lassú kihalásán. Azok a munkák, a melyeket itt reprodukcióban bemutatok, nem éppen régiek, a legidősebb is csak vagy 100—150 éves lehet, de készítésüket már csaknem mindenütt abbahagyták.

Északi Gömörnek délről északra nyúló, úgyszólván csak délfelől megközelíthető völgyei már földrajzi helyzetüknél fogva is otthonát képezték oly népies műiparnak, mely egész sajátos, csak azon a vidéken ismert ornamentális motivumokat teremtett. Főkép a felső Sajó- és Csetnekvölgy falvainak vetélt (vert) csipkéire értem ezt, melyeket a gyakorlott szemű gyüjtő könnyen megkülönböztet a szomszéd Szepes- és Zólyom-megyékbeli csinálmányoktól, a Divald által ismertetett laza rajzu sóvári csipkéktől pedig teljesen elütnek.

Természetesen, a csipke nem önállóan fordul elő, hanem mint szegés, rendesen zsubrikolt díszszel is ellátott darabokon. A felső Sajó mentén, az ilyenkép diszített lepelnek rendeltetése az volt, hogy függönykép akaszszák a gyermekágyas asszony ágya körül, vagy halotti lepedőnek hímezték; a kisebbjét pedig régebben a menyasszony vette vállaira, úgy, hogy két hímzett vége előre lógott. A mint látjuk, eléggé költői rendeltetése volt valaha az ilyen házi ékességnek s az a körülmény, hogy az életnek legfontosabb pillanatain vette elő tulajdonosa, teszi érthetővé és indokolttá azt a fáradságot, a mit tulajdonosa elkészítésére fordított.

Manapság csaknem teljesen abbahagyták a zsubrikolást és csipkeverést. Rozsnyótól északra néhány falu asszonynépe ragaszkodik ugyan még régi főkötős divatjához, s az ezeken a főkötőkön megkivánt csipkedísz foglalkoztat még néhány öreg asszonyt Alsó-Sajón és Rédován, de zsubrikolt lepelt már nem készítenek.

Az ismertetést a csipkéken kezdem, mint a melyekben a legtöbb eredetiség található.

A legnagyobb részük egyetlen motivumnak egymás mellé helyeződéséből, ismétlődéséből áll. Az ilyen elrendezésnek tehnikai oka van. A vetélő vánkoson előállított egyetlen motivumot tartalmazó mező könnyen fűzhető azután össze, hogy egész sort, szegélyt képezzen. A főmotivumot a csipkevetélő vánkoson állítják elő külön, sürü hátterét azonban sokszor horgolt sürü háló képezi. Az ismétlődő motivumoknak igen sokféle változatát találtam. Legtisztább, mondhatni legmagyarosabb formája az, a mely közel áll a népies hímzéseken látható tulipán vagy pávatoll-virághoz (2. ábra felső csipkéje.) Igaz ugyan, hogy bemutatott példányunk csigavonalban kunkorodó szélső szirmaival szinte a lantalakra emlékeztet. Módosították ezt a virágot azután olykép,

Magyar Iparművészet
1905.

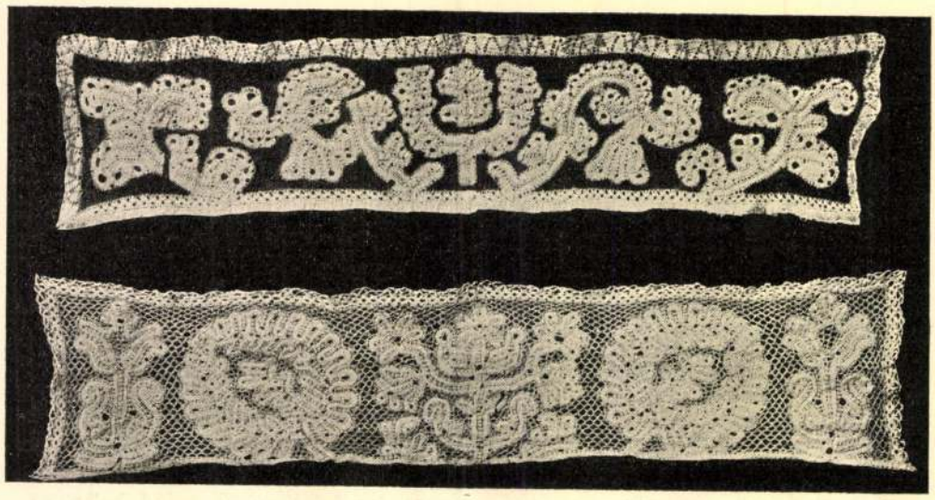

RÉGI GÖMÖRMEGYEI CSIPKÉK. (3. ÉS 4. SZ.)

hogy belsejébe zárt magot helyeztek, vagy úgy, hogy a virágot magát kisebbre véve, a tövéből kétoldalt oldalleveleket növesztettek magasra. Ismét máson megtartva az oldalszirmok kunkorodásait, a virág közepébe leveles ágat illesztettek, vagy a szárnélküli virág körül keretelésképen kígyóvonalat vezettek. A bemutatott példányok e virágkehely fokozatos elváltozásáról hű képet adnak (2—6. ábrák).

Ha az ugyancsak ilyen sorba rakott motivumokból keletkező csipkemínták egy másik csoportját akarom jellemezni, úgy az ornamentális értelemből vett bokorból kell kiindulnom. Az ilyen bokros diszítmény is igen sokféle. Van olyan, melyen a rövid törzs sűrű hullámvonalakból képezett naturalisztikus koronát hord. (1. ábra csipkéje.) Az egész fölfogás szinte naturalisztikusnak mondható, már a mennyire a tehnika megengedi Másutt a bokor közepét kicsiny ötszirmú virág képezi s e virágot kétoldalt dús s szabálytalan lombozatú két ág fogja körül Arra is van eset, hogy e középső virág háromszirmú, jobban kiemelkedik s az oldalágak alatta maradnak (2), vagy hogy a középen két virág jelenik meg s több elágazás teszi az egészet ágas-bogassá.

Azok közül a csipkék közül, melyek nem ismétlődő darabokból vannak összefűzve, hanem már tehnikailag is egy folytonos sort képeznek, bemutatok egyet, az egész gyűjteménynek talán legérdekesebbjét, mely háromféle motivumból van összetéve. A középsője szép szimetrikusan kiképzett ágas virág, mellette kétoldalt gömbalakú bokor, a legkülső két motivum pedig ismét szimetrikus véknyabb virágzat (4.). A többi folytonos szegélyminták minden változatosságuk és gazdagságuk mellett is inkább vonaldiszítésnek minősíthetők s kígyózó meneteik csak ritkán képeznek olyat, a mi növénymotivumnak volna tekinthető, ép azért kevésbbé mondhatók magyaros jellegűeknek, sőt egynémelyik az idriai csipkékhez hasonlít.

Sokkal kevésbbé ismeretlenek azok a zsubrikulások, a melyeket Gömörben találtam s a melyekből néhányat szintén bemutatok. Úgy a tehnika, mint a formák találhatók Erdélytől kezdve egész túl a dunai nyugati vármegyékig. Az erősen stilizált kakasdíszítés kedvenc motivuma például a palóc hímzéseknek is. Az egyetlen bemutatott zsubrikolt fríz mutatja azonban, hogy dacára azoknak a merev vonalaknak, a melyeket ez

2. SZ

GÖMÖRMEGYEI CSIPKÉK ÉS HIMZÉSEK. 1. SZ.

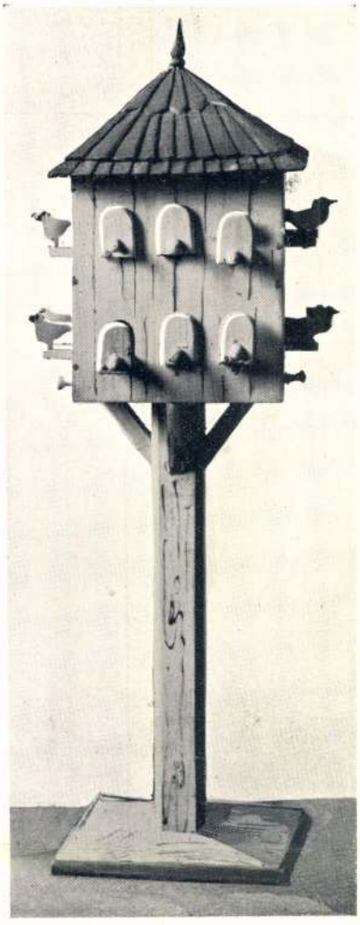

GALAMBDÚCZ ÉS
JÁTÉKTARTÓ PADOCSKA.

VESZELY VILMOS
tervei szerint készültek a hegybánya-szélaknai állami gyermekjátékkészítő tanműhelyben.

KISDEDÓVÓ MODELL.

VESZELY VILMOS TERVE UTÁN.

RÉGI GÖMÖRMEGYEI CSIPKÉK. (5. ÉS 6. SZ.)

a tehnika megkövetel, mennyire törekedtek mégis az ornamentnek ideális organizmust adni és pedig nem sikertelenül.

A felső Gömörben található régi, öltéssel előállított hímzések nagyjából egyeznek a többi felvidéki hímzésekkel s nem olyan ismeretlenek, hogy itt a bemutatást megérdemelnék. Egyetlen darab az, a melyre szokatlan technikájánál s szép rajzánál fogva fel kell hívnom a figyelmet, bár rajzát nem mutathatom be. Az egész két teljes réteg vászonnak egymásra varrásából alakult olykép, hogy az ornamentális indák meneténck helyére a két réteg közé zsinórt varrtak s ezáltal az egészet relief-szerűvé tették. Ugyancsak élénkíti a rajzát ennek az a sűrű csomózás, a melylyel az egyes szirmokat kitöltötték.

Nem állhatom meg, hogy említést ne tegyek azokról az intézményekről, a melyeket a kereskedelemügyi minisztérium létesített a népies csipkeverő háziipar megóvására és fejlesztésére nem ugyan Gömörben, — a hol e foglalkozás szinte elhaltnak mondható — hanem Körmöcbányán s nem messze tőle Ó-Hegyen. Mindkét helyen tanműhelyben tanítják a csipkekészítést s az elkészült munkának van is kelete. Kivált az ó-hegyiek, a hol több a munkás, sokat adnak el s itt a közvetítő kereskedelem is ki van fejlődve. Hogy mennyire szivesen fogadja közönségünk az itt készült népies dolgokat, mutatja az, hogy élelmes kereskedőknek sikerült évente nagy mennyiségű csehországi Érchegységben készült csipkeárút eladni mint ó-hegyi készítményt. És mégis, a helyett, hogy szaporodnának a csipkekészítők, inkább fogytak, egész a legutóbbi időkig kivált Körmöcbányán. Az a 10—12 forint, a mit szorgalmas munkás havonta megkeres, kevés arra, hogy az asszonynépet a csipke mellett tartsa oly vidéken, a hol az amerikai munka- és cselédbérekkel annyira ismerősek.

Utóbbi időben javultak az állapotok s amint hallom, ismét szaporodnak a csipkeverők. Ez indította a kereskedelmi miniszteriumot arra, hogy a tanműhelyeket ujabb, lehetőleg magyaros rajzokkal lássa el, mert biz eddig jobbára csehországi és legfeljebb idriai mustrákat utánoztak bennük. E külföldi minták pedig távolról sem mérkőzhetnek ami pompás gömöri, liptói és szepességi csipkeformáinkkal.

Gróh István.

AZ IPARMŰVÉSZET KÖNYVE.*

Az iparművészet könyvének második kötete fekszik előttünk. Nem foglalkozunk most a munka céljának, irányának ismertetésével, nincs szükség reá, hogy kiemeljük feladatának fontosságát. Nem szorult ilyféle védőbeszédre; azokat is, akik szükségét eddig nem érezték, meggyőzhette az első kötet, mily hézagot van hivatva pótolni korunkban oly munka, mely attól a törekvéstől van áthatva, hogy a köznapi életbe, az egyszerű polgári otthonba, a mindennapi használat tárgyaiba visszavigye a művészi tartalmat, melyet onnan a gyári ipar mármár kiűzött.

Ráth György előkelő ízlése, hosszú munkás életének tapasztalatai szolgálnak biztosítékul a feladat helyes megoldására. Valóban nem is lehetett volna arra alkalmasabb eszközt találni e könyvnél. Egyaránt használhatja, élvezheti azt a szakember s a műkedvelő; a kis monografiákat, melyek a könyvet alkotják, egytől-egyig szakemberek irták. Szakemberek, de ezek nem elvont, csak avatottaktól felfogható nyelven szólalnak meg, hanem könnyen érthető, élvezetes, vonzó formában; azért mégis teljes képet nyujtanak, mert egyikök sem mulasztotta el, hogy szakmája összes kútfőiből merítsen. Elég egyébként egy futólagos pillantást vetni az értekezéseket kisérő illusztrációkra, gondos bibliografiai jegyzetekre, hogy erről meggyőződjünk.

Ezúttal a glyptikával ismerkedünk meg első sorban, a kis plasztikának ez ősrégi, ma már élettelen hajtásával. A párisi Salonról hirt adó tudósításokban évről évre keserű kifakadásokat olvasunk, hogy a közönség mily érzéketlenül megy el „e kis remekművek“ előtt; vajjon a közönség-e ebben a hibás, nem inkább a szerzőnek (dr. Ráth István) kell-e igazat adnunk, hogy e csillogó drága játékszerekből hiányzik az élő művészet lüktető ereje? Ha a nagyközönség szélesebb köreinek elismerésére nem is számíthatnak a letünt idők e jellemző kis plasztikai alkotásai, teljes joggal hivják ki a modern kis plasztikusok s a régészek figyelmét. Ezek bizonyára örömmel látják a szerző által a glyptika stiláris és technikai fejlődésének feltüntetésére kiszemelt emlékek közt Ráth György híres gyűjteményének kiváló darabjait, melyek e könyv hasábjain látnak először napvilágot.

A következő lapokat Diner-Dénes József foglalta le magának; érdekes, tanulságos művet írt az elefántcsontfaragásról, melynek első alkotásai egyszersmind első megnyilatkozásai az ember művészi teremtő erejének. Még jóformán ki sem bontakozott az állati élet vadságából s alig tanult meg célszerűbb formát adni első fegyverének, az ösztönszerűleg fölragadott kőnek, midőn az első szobrocskát megalkotta s bámulatos biztossággal karczolta a csont sima felületébe a neki ismerős állatok éles megfigyelésről tanuskodó képét. A művészettörténet szempontjából óriási fontosságúak e leletek; a művészet keletkezéséről, a művészeti fejlődés egymásutánjáról alkotott eddigi nézeteket döntötte halomra fölfedezésük. Diner figyelmét az elefántcsontfaragás multjának egy másik, nem kevésbbé érdekes fejezete kötötte le főleg.

A népvándorláskori művészetben a római és barbár hatások egymást keresztező utain Ariadne fonala gyanánt tekinti az elefántcsontfaragást. E fonalon vezet bennünket át a szerző a korszak művé-

* Az Iparművészet Könyve. a Magyar Iparművészeti Társulat megbízásából szerkeszti *Ráth* György elnök. Második kötet, 527 szövegképpel és 86 műmelléklettel. Budapest, az Athenaeum kiadása, 1905. Ára díszkötésben 16 korona; a társulat tagjai 11 korona kedvezményes áron kaphatják. Bérmentesités és csomagolás 90 fillér.

A KÉZIMUNKÁT ÚJRA TANÍTJUK A KÖZÉPISKOLÁBAN

Amilyen egyhangú helyesléssel fogadták a szülők a jelenlegi új tanterv rendelkezését a kézimunkatanítás bevezetéséről a leányközépiskolákba — csodálatos! — éppen olyan kitörő örömmel vették tudomásul annakidején a gr. Klebelsberg-féle rendelkezést a kézimunkatanítás eltörléséről.

És a legcsodálatosabb az egész dologban, hogy az ingadozó közvélemény olyan erősen befolyásolta komoly pedagógusainkat, hogy amikor a munkaiskolától visszhangzik egész Budapest, éppen erre a munkára nevelő női kézimunkát ejtették el.

Mert a kézimunka tényleg népszerűtlenné vált a multban, ezt el kell ismernünk. A gyerekek unták, kedélytelennek tartották, a véget érni nem akaró díszmunkákat és mintakendőket, a selyemharisnya korában senkisem akart harisnyát kötni. Hozzájárult még ehhez az inflációs idők gazdasági fellendülése, amikor sok pénz forgott és pénzért mindent meg lehetett kapni. Sokan nem szorultak rá, hogy maguk készítsék el szükséges ruhaneműiket. Az akkori idők pedagógusai csak a közóhajnak véltek eleget tenni, amikor a nőiesebb leányközépiskolából kihagyták ezt a rossz ízű női kézimunkát. (Ugyan a latin nyelvet tanító leánygimnáziumban, ahol leginkább az egyetemre nevelik az ifjúságot, mégis fenntartották a kézimunkaoktatást).

Ez idő alatt a leánylíceumokban és kollégiumokban egyik osztály a másik után érettségizett le, anélkül, hogy 8 éven át tűt vett volna a kezébe. A mamák, akik a legjobban kardoskodtak a kézimunka ellen, kissé megrémültek; a 18 éves nagy leány még egy harisnyát sem tudott rendesen megfoltozni, hogy egyéb ügyeskedésről ne is beszéljünk.

Jött a gazdasági válság és megint elővették a nők a sutba dobott kötő- és horgolótűt. Nagyon sokan igen szép pénzeket kerestek kötött és horgolt holmik készítésével.

Egyre többen hangoztatták azt az óhajtást, hogy jó lenne a kisleányokat újra kötni és horgolni tanítani.

És íme most 8 év után újra bevonul a kézimunka a leányközépiskolákba.

A tanterv szűkszavú, alig különbözik a régitől, de az utasítás szelleme már egészen új.

Természetesen ebben az iskolaévben csak az első osztályról lehet szó.

Az első osztály anyaga pedig: kötés, horgolás, keresztöltés, zsebkendőszegés.

Nagyon jól ismeri a tanterv a kis gyereket; mert valljuk meg, az első osztályos még nagyon kis gyerek. Nem ad nékik nagy feladatokat, könnyű, közeli, kis célokat tűz ki és használható holmit készíttet. Mi is ismerjük a kis gyermeket, tudjuk, hogy lelkesedésük határtalan, amikor valami csinos kézimunkát mutatunk nekik. Mindegyik meg van győződve róla, hogy a legtökéletesebben és a leggyorsabban el is tudja azt készíteni. Csak amikor hozzáfog a kivitelhez és a kis akadályok alattomosan kezdenek jelentkezni, a teljes befejezéshez pedig még a harmadik órán sem értünk el, akkor egyszerre elpárolog a lelkesedés és felnőttek segítsége után néznek.

Itt, ezen a ponton, a tanterv olyan megértő, amilyen megértő tanterv csak lehet. Megelégszik egy kis kerek gyapjúsapka horgolásával, amit rögtön viselhetnek is a tanulók. Csak egy kis sálat kell kötni és a keresztöltéses tálcakendő elég, ha a legkisebb tálcát fedi be. A zsebkendő szegése és száröltéses monogrammozása sem nagy munka.

Bármilyen megértő is a tanterv, ezeket a munkákat azért mégis csak el kell végezni, még pedig több órán kitartóan kell rajta öltögetni, hogy valami legyen belőle. Itt azután mindig akad egy-két ifjú hölgy, aki már a harmadik óra után megunta a munkáját és megint csak rossz hírét költi a kézimunkának.

Pedig a tanterv megengedi a színek és minták szabad kiválasztását. Magyaros munkák bemutatását kívánja, ha nem is eredetiben, de legalább jó másolatban, vagy színes mintákban; ebből szabadon válogathatnak a növendékek.

Hangsúlyozza az osztálytanítást, táblai rajzot és a nagyméretű bemutatást. Csak az egész munka egyöntetű elindítása után lehet szó egyéni tanításról. Megengedi a tanterv, hogy az ügyesebb növendékekből haladó csoportot alakítsunk, a haladottabbak azután, ha előbb elvégezték az osztálymunkájukat, kisebb ajándék kézimunkát is készíthetnek.

Az ügyetlenebbeket kezdő csoportokba oszthatjuk és többet foglalkozunk velük.

Annyira megértő a tanterv, hogy figyelmezteti a túl buzgó tanárokat, ne kívánjanak sokat a növendékektől; egyénileg bírálják el a munkákat, az ügyetlenebbek csekélyebb eredményével is elégedjenek meg, nehogy túlkövetelésekkel a növendékek kedvét szegjék.

Ebből is láthatjuk, hogy a tanterv minden módon arra törekszik, hogy a tanulók megszeressék a kézimunkát.

Hiszen tényleg a legfontosabb célunk a munkaszeretetre való nevelés; ha ezt nem tudjuk elérni, hiába a legszebb célkitűzés, lusta és dologkerülő női nemzedék nől fel a kezünk alatt.

A tanterv azonban nem számolt az elemi iskolai tananyaggal. Olyan kitűnően tanítják a legtöbb elemi iskolában a kézimunkát, hogy az első gimnáziumban a növendékek legnagyobb része egészen jól tud kötni, horgolni és a kersztöltést is ismeri. A középiskolában csak annyiban lesz nehezebb a dolguk, hogy minden munkát önállóan kell elkezdeni, míg az elemiben a tanítónő mindenkinek elkezdi a kézimunkáját.

Ellenben sálat már kötöttek az elemiben, úgy hogy sok szülő nem lelkesedik túlságosan egy újabb

Muskátli
1936. 1. 27.

sálért, de a gyerekek is unják már nagyon. Harisnyát azonban nem ír elő a tanterv, pedig a harisnyasarok a kötés magasiskolája. Aki a harisnya sarkát és fejét rendesen meg tudja kötni, azon semmiféle komplikált pullover ki nem fog. Ha színes gyapjúfonálból köttetnénk rövid szárú sportharisnyát, nem hiszem, hogy a szülők kifogásolnák, a tanulók pedig szívesen megkötnék, legalább valami használható dolgot készítenének az alatt, amíg a kötés rejtelmeibe behatolnak.

Keresztöltés számára tarsolyt ír elő a tanterv, de a tarsolyt is elkészítette már mindegyik kisleány az elemiben, még pedig szóról-szóra úgy, ahogy azt a tanterv kívánja. Mindenki ebben a tarsolyban hordja a kézimunkáját, sőt vannak olyanok, akik a tornaruha számára is hímeztek egyet.

Természetesen a tanár leleményessége — és nem is nehéz itt leleményesnek lenni — könnyen találhat más feladatot is, hogy elkerülje az ismétléseket.

Ezekben ismertettem a leányközépiskolai tantervet. Nagy szolgálatot tesz ezzel az új középiskola a nevelésnek, mert a laikus ember előtt is az első pillantásra világos, milyen nagyszerű nevelési tényező a női kézimunka és milyen óriási jellemképző ereje van.

Önálló, tudatos munkával közelítjük meg a célt és ezt a célt nem máról-holnapra, hanem hosszabb ideig tartó, fegyelmezett munkával tudjuk csak elérni. Tehát kitartásra, szorgalomra, fegyelmezett munkára nevel a kézimunka és azt hiszem ebből a szempontból egy vonalba lehetne állítani a sportok tanításával. Azonkívül, hogy a kézimunka az ízlést, színérzéket és szemmértéket fejleszti, hol van az a nő, aki megengedheti magának azt a luxust, hogy a kézimunkát elhanyagolja. Akármilyen pályát választ, végezzen egyetemet, vagy pilóta iskolát, legyen háziasszony vagy kenyérkereső nő, a tűt sohasem teheti le véglegesen a kezéből. Ha van is időszak a nők életében, amikor a jövőre való készüléstől — tanulástól — nem érnek rá úgynevezett „kézimunkák" készítésére, mégis mindig felbukkannak az el nem hanyagolható varrnivalók és mi más a jó háziasszony élete, mint az állandóan el nem hanyagolható varrnivalók elintézése.

Ha pedig ezen felül önállósággal is rendelkezik, mennyi mindent varrhat, köthet és horgolhat a családjának és ezzel — mondanunk sem kell — mennyi pénzt takaríthat meg!

Ugy-e igazunk van, ha örömmel üdvözöljük a kézimunkát a leányközépiskolában.

EDVI ILLÉS PANNI

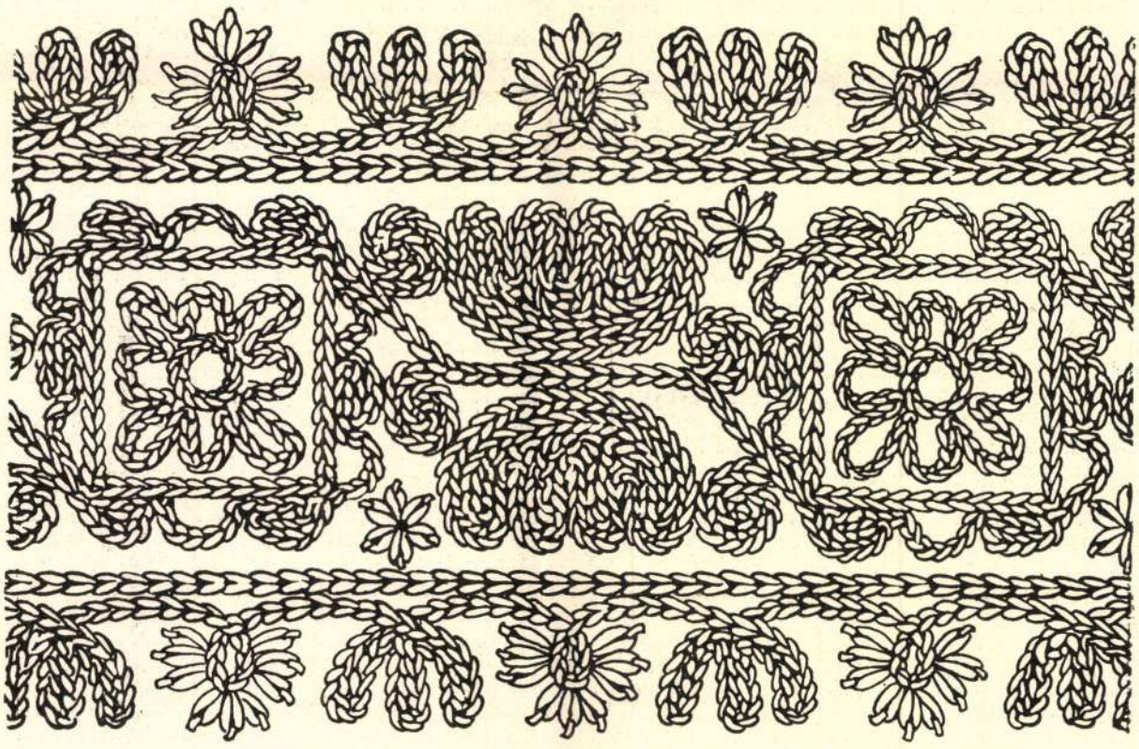

Mezőségi lepedőszél dísze. U. Kerékgyártó Adrienne gyüjteményéből. Alapanyaga sárgás, nyers vászon, hímzése vörös fejtővel készült. (Fejtő helyett Mez Cameza fonal is használható.) U. Kerékgyártó Adrienne rajza.

„HETÉSI“ HÍMZÉSEK

Szabadságom alatt, ahogy sétálgattam a hegyekben, találkoztam egy igen öreg nénikével. Régi népviseletű ruhája eszembe juttatta azt, hogy mostanság, amikor szakkörök oly sokat foglalkoznak a magyar néphímzések terjesztésével, legalább, mint emléket, iktassam be a többi magyar munkaremek közé a „Hetési“ hímzéseket.

Kutatásaim folytán megállapítottam, hogy Budapesten sehol nem találhatók. Egy régi könyvben róluk csak leírást és pár körvonalat találtam.

„Hetés“ Göcsej szomszédságában, Zala vármegye délnyugati részén, Alsólendva környékén, a Mura-völgye és a vendvidék között fekszik. Mintegy 22—24 magyar községből áll, melyet jelenleg a trianoni határ kettészel olykép, hogy a néprajzilag értékesebb része jugoszláv megszállt területre esik.

E vidéket a magyarság végvárainak tekinthetjük. Tőle délre a horvát Mura-köz, nyugatra a vendvidék, majd Stájerország következik. Szép tiszta időben az Alpok nyúlványaira gyönyörű kilátást nyújtanak a lendvai hegyek.

Lakosai a „Bessenyei“ ivadék leszármazottai, kiket majdnem fajtiszta magyaroknak mondhatunk. Honfoglalás óta semmilyen áramlat nem tudott rájuk hatást gyakorolni. A közelfekvő Mura-köz és vendvidék lakóival a legritkább esetben léptek házasságra. Igen nagy eseménynek számított egy ilyen házasságkötés. S ha már megtörtént az idegen származású félnek kellett átvenni a „hetési“ szokásokat. Igaz, hogy ennek ellenkezőjét is olvastam már.

Sőt, nemhogy a szlávokkal, még a „Hetés“-hez nem tartozó szomszédos magyar községek lakóival is igen kivételes esetben házasodtak össze, annyira elkülönítve éltek a nagy közelség ellenére is a „Hetésiek“. Így például Muraszerdahely—Petesháza népe horvát szlavón, Palina—Radamos népe vend, Rédics—Hosszúfalu népe magyar.

Azonban a jelenlegi telepítések miként fogják az ezeréves képet megváltoztatni ? — arra a jövő fog felelni.

Hajdan „Hetés“bővelkedett néprajzi kincsekben, ma azonban csak az emlékeivel találkozunk. A modern technika az elmult 25 esztendő alatt sok szépet elsepert, kiszorított. A rongyok közé degradálta még a jókarban levő népi holmit is. Gyermekkoromban gyakran gyönyörködtem e hímzések készítésén. Meg is akartam tanulni, de nem sikerült. Előrajzolás nélkül képtelen voltam szabályos köröket hímezni. Tehát így lemondtam a tanulásról. Inkább csináltattam pár darabot. Ma már ez is nehézségbe ütközik, csak néhány öregasszony dolgozik. A fiatalság már egyáltalán nem ért hozzá.

Többféle hímzésük volt: likacsos (madeira), melyen a cakkok „kapocsvarrással„ készültek. A minta kör- és szívalakú, sok likacs és töltött levélből összeállítva. A vállkendő fodrának használták. Nagyon festőien hatott egy ilyen habos kendőhöz a fekete, régen pergál, később klotkötény, mely olyan széles volt, hogy majdnem körül ért. Az anyag szélességének kétszeresét használták hozzá, úgyhogy a két ép szélét az anyagnak a kötény közepén összehímezték. Alsó szélére szélesebb, hátsó oldalára keskenyebb tarka „szőr“ hímzést alkalmaztak. A fehér, keményített vállkendő és a fekete kötény érdekesen kiemelték egymás szépségét.

Férfiak ingmellét pedig a „darázslépes“, „darázstiszt“ hímzés ékesítette. Ehhez nagy érzelmek fűződtek — a szerelem fokmérője volt. A „hetési“ leány ha férjhez ment, vőlegénye ingét saját maga varrta, hímezte és ajándékozta választottjának. Minél dúsabb volt a hímzés, annál nagyobb volt a szerelem. Természetesen a házasság minden esetben egy gyönyörűen hímzett „mizlis férfiümög“-gel kezdődött. Ha azonban nem sikerült, nem találták meg egymást, ha a menyecske nem tisztelte, szerette eléggé férjurát, szegény ember szégyenszemre kénytelen volt egész életén át „szegötümögbe“ járni.

A „darázstiszt“ hímzés egyébként oly régi eredetű, mint a férfiing kitalálása. Azt szokták mondani, ha egy régi ingeleje a rongyokból kezükbe kerül : szép „szittyai“ minta.

Vőlegénying-adás szokása ma is járja, csakhogy most készen veszik, esetleg varrónőnél csináltatják puplin és egyéb divatos anyagból.

Még a háborúelőtti és alatti időkben a népviselet igen színpompás volt. Habár már ezeken a ruhákon kézimunka nem volt. Ugyan háború alatt a „régi tudományt“ pár évre elővették, mert az üzletekben nem kaptak svájci hímzást az akkoriban divatos fekete és fehér kerekkötény fodrának. Tehát így saját maguk készítették a likacsos hímzést az anyag alapszínével. Szép volt. Ezzel fejezték be végérvényesen a néphímzést.

Ma úgy a nők, mint a férfiak teljesen áturasodtan öltözködnek. A nők az ezelőtt 8—10 évvel divatos hosszúbluzt viselik sötét rakott szoknyával, kötény nélkül, úgy mondják, hogy „bugyantós“ blúz.

Háziszőtteseikről lehetne talán legtöbbet írni, mert nagyon szépek és a mi a legfőbb, nem mentek ki a divatból. Igen szeretem, szívemhez nőtt holmi. Ha rakosgatok a szekrényemben, önkénntelenül simítok egyet-egyet szőtteseimen. Hisz tán lelkük drága szülőföldem termése.

Szövik az egyirányú közismert csillagos, madaras „fölszedettet“. Az újabb minták kockásak, melynek alapfonalát a kockának megfelelően pirossal felvetik a szövőszékre. A kockák közepébe körülbelül 6×6 cm hímet szőnek egy kicsi csévével. Ezek a kis minták különböző színűek. Egészen újszerű nagyon mutatós. Még sehol sem láttam. Az előállítása elég nehéz, mert kettőnek kell szőni.

E munkákon kívül ismerik a suprikálást, horgolást, keresztöltést, melyeket a szőttesekre alkalmaznak. Dísztörülközőkre a feliratot keresztöltéssel hímezik : például „Dicsértessék a Jézus Krisztus“. Igen gyakori az ilyen szőttestörülköző végén a horgolt csipke, melynek mintája a magyar szent korona.

Szépek még a húsvéti hímestojások is, melyek a mai batikoláshoz hasonlóan, többszínű festékkel, fekete és píros börzsönnyel, méhviasszal készülnek.

Zalának elég sok néprajzi vidéke van, hisz a „Göcseji“ hét alkalmával majd minden lap külön megemlítette az érdekes és szép kiállítását.

Erdélyi ismerőseim mondják, hogy a szőrrel hímzett kötényszél igen hasonlít az oláh katrincára, már pedig Zalában nincsen oláh. Tehát odavezethető vissza, hogy az oláhok tőlünk, magyaroktól vettek át e hímzéseket.

KISGEREZSDI E. MÁRIA

VIGYÁZZUNK A MAGYAR RUHÁRA

Vigyázzunk a magyar ruhára, vigyázzunk a magyar népművészetre, mert nemcsak a közöny, hanem a divat is sok kárt tehet a magyar iparművészetnek ebben az értékes, drága kincsében. Nem elég bíztatni a leányokat, asszonyokat: ha hétköznapra nem is tartjátok alkalmasnak a magyar ruhát, legalább ünneplőtöket csináltassátok, varrjátok magyarosan, régi magyar díszruhákból vegyétek át, ami a mai életformának, a mai ember lapos pénztárcájának, a villamoson járásnak megfelel. Használjátok fel a sok szebbnél-szebb népviseletből, amit lehet, meglátjátok, ügyes magyar divattervezők, ha látják az érdeklődést, rajzolnak majd olyan magyar ruhát, ami még nemzetközi érdeklődésre is számíthat.

A magyar ruhának, a magyaros öltözködésnek nem is a közönyös tömeg az ellensége, hanem akik rossz, vásári portékával rontják a művészi magyar díszruha, a magyar népviselet hitelét. Nem vigyáznak és rossz anyagból, minden stílusérzék nélkül csinálnak olyam magyar ruhát, amiről legszívesebben azt is letagadná a magyar népművészet, iparművészet minden barátja, hogy rossz utánzata az igazi, a művészi magyar kézimunkának, ruháknak. A tavasszal a főiskolai világbajnokságon nemzeti táncokat mutattak be egyetemi hallgatónők. A magyar csoport igazán szép táncával megérdemelte az első díjat, de bizony a ruhájuk iskolás példája volt annak, hogy milyen magyar ruha ellen kell küzdeni. Műselyem szoknyájuk olyan rövid volt, amilyent soha, semmilyen magyar vidéken nem viselnek, de nem viseltek soha az évszázadok változó divatjában egyetlen magyar udvarházban sem. A díszítése stilizált matyóhímzés volt. Tarka és bizony csunya és rikító mintájú, egyetlen matyó asszony nem vette volna magára. A díszítése matyó volt a ruhának, de a szabása egyetlen magyaros ruhaformára se emlékeztetett. A fejükön pedig párta helyett valami virágkoronát viseltek olcsó, tarka vásári művirágból. Annál jobban fájt a nézők szive, mert a lett leányok kézimunkával díszített igazi szép népviseletben járták el nemzeti táncukat. Az idegeneknek nagyon tetszett a magyar leányok ruhája, persze, ők másfélét, igazán szép, művészi magyar ruhát talán soha nem láttak, és tetszett azért is, mert csupa nagyon csinos leány viselte. De mi, akik tudjuk, milyen az igazán szép magyar ruha, azt is tudjuk, mennyivel szebbek lettek volna ezek a leányok szép, művészi magyar ruhában. Van elég választék, van olcsóbb és díszesebb ruhaforma, varrhatják fehér batisztból és nehéz brokátból, agyonhímezhetik, vagy díszíthetik kevés kézimunkával. Csak csúnya tömegáruval ne díszítsék.

Diósjenői kiskendő sarka.

A magyar ruhamozgalom vezetői vigyázzanak! Vigyázzanak, hogy itthon is, de főleg ilyen nemzetközi találkozásokon csak igazán szép, művészi magyar ruha szerepeljen. Egészen bizonyos, hogy akár az Iparművészeti Iskola, akár a Nőipariskola, vagy Iparrajziskola textil szakosztálya boldogan segít mindenkinek, aki magyar ruhát szeretne, aki külföldön, kongresszuson magyar ruhát akar viselni, hogy minél szebb, minél eredetibb ruhát állítson össze.

Aki pedig magyar ruhát vesz, igyekezzen, hogy ruhája a magyar nép művészi tehetségéről, ízléséről tegyen tanubizonyságot. Ez igazán nem elérhetetlen ábránd, nem nehéz feladat, annyi szép magyar ruhaforma, művészi díszítésre annyi lehetőség áll rendelkezésünkre. A magyar öltözködési mozgalom vezetői pedig bővítsék ki programmjukat. Ne csak a magyar ruháért, a magyaros öltözködésért dolgozzanak, hanem küzdjenek a csúnya, az ízléstelen, a vásári magyar ruha ellen.

BENEDEK RÓZSI

Matyó pár. Recemunkára, horgolásra és keresztöltéses technikára alkalmas minta. F. Kovács Erzsébet rajza.

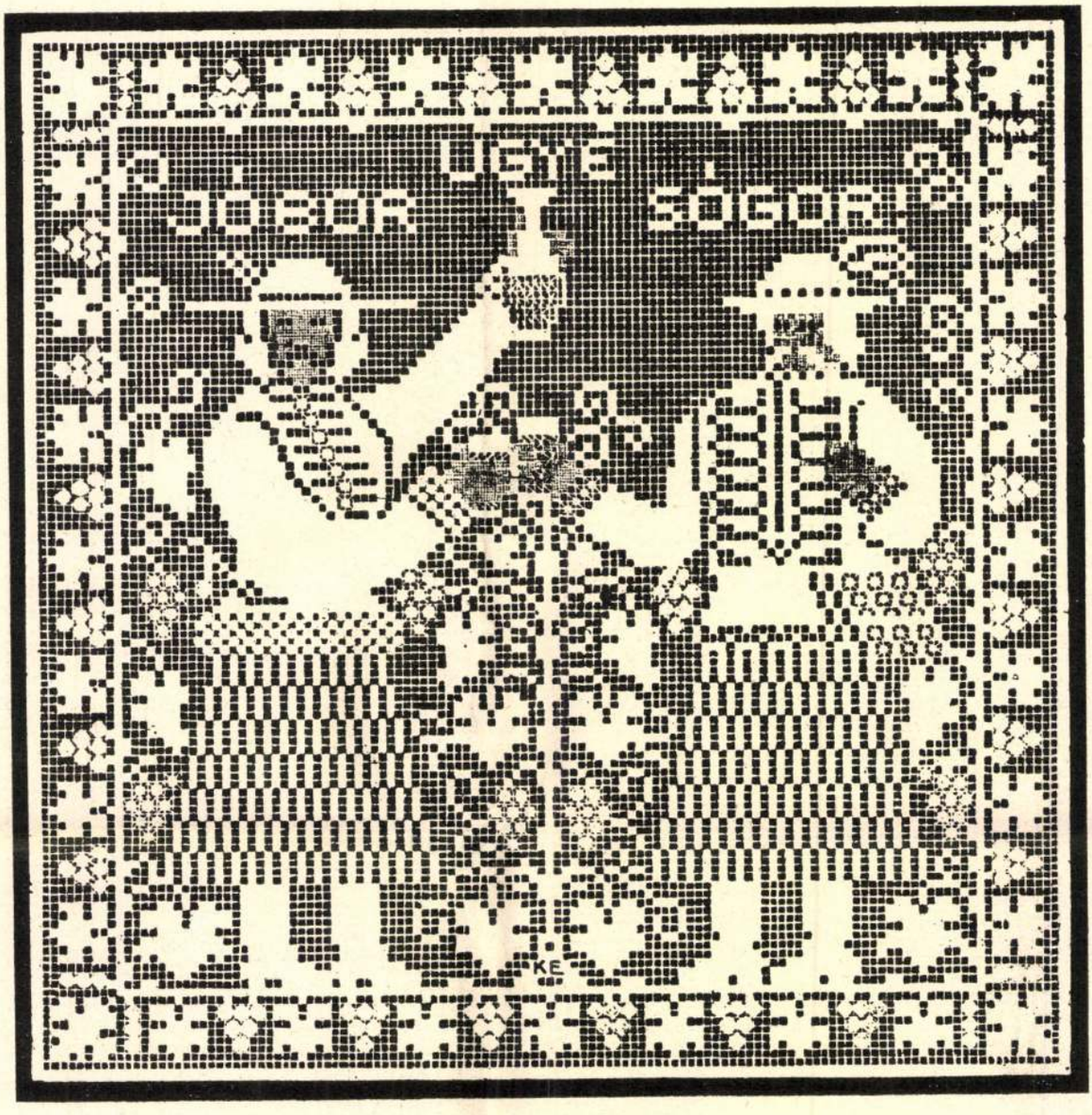

Magyar pár. Recemunkára, horgolásra és keresztöltéses technikára alkalmas minta. F. Kovács Erzsébet rajza.

DIÓSJENŐI HÍMZÉSEK

Nógrád megyében, a Börzsönyi-hegység keleti lábánál fekvő falu színmagyar lakosságának kétféle típusú, ma is kultivált hímzésfajtáját mutatják be képeink.

Az ország különböző vidékein található fehér hímzések közös sajátosságai mellett szembetűnőek jellegzetességei. A fehérhímzések, éppen fehér mivoltuk miatt kevésbbé ismertek és kedveltek színpompás hímzéstermékeink mellett ; fehér alapanyag, fehér fonál : látszólag a kifejező eszközök szegénységét jelenti, — ez az oka, hogy több hozzáértést, nagyobb elmélyedést kíván, ha kellőképen értékelni akarjuk. De éppen a diósjenői fehérhímzések igazolják, mennyi ötletességgel lehet a színek kikapcsolásával is e kétféle adottság mellett páratlan gazdagságú változatot teremteni. Nincs szín, — de van tónus ; a zsubrikák áttörése, a lyukacsok mélysége, az erősen alátöltött magashímzés tónusdifferenciákat, sőt plasztikai hatást ad. Motívumaik laza, könnyed szerkezetűek, kizárólag növényi formák, alig-alig stilizáltak : közvetlen környezetükből, a természetből ellesettek.

A női ruházaton a fő- és vállkendőket, ingvállat, pruszlikot és „kiskendőket“ (zsebkendő), a férfiak ruházatán pedig az ing gombolásánál végigfutó pántot díszítik varrással. A főkendők három oldala hímzett (a negyedik felvevéskor aláhajlik), egy nagyobb és két kisebb sarokmegoldású dísszel. A vállkendők hasonló megoldású, de nagyobb méretű négyszögű kendők ; a legdúsabban kiképzett sarokszögletben hátul lóg le, míg a másik két csücsök kiteregetve a „farukat“ díszíti. Az ingujj nem mindig hímzett, néha csak a dús ráncolás ékesíti, máskor ehhez még kihímzett fodor is tartozik. A testhezálló, hátán keskenybe szabott pruszlik körös-körül hímzett, még az ujja kivágásához és az összeillesztések mentére is kerül motívumsor. Kétféle köténük alja szintén hímzett ; van úgynevezett „rakott kötény“ (sűrűn levasalt berakással) és a síma „szakácskötény“, aminek csak a lyukacsokon hímzett szél a dísze.

A rendeltetésüket soha sem teljesítő „kiskendők“ (zsebkendők, amiket kiöltözéskor kézben szorongatnak) tetézik be az eddig leírt hímzésgazdagságot. Mind a négy sarkán más hímzésdísz, szélén hurkolás, zsubrika vagy horgolt csipke van: változatuk olyan óriási, hogy két egyformát nem lehet találni köztük.

A diósjenői hímzések alapanyaga fehér „mull“, (bolti shiffon-battiszt), fonala fénytelen slingelőfonál. A legrégebbi hímzéseik közt akadnak egyszínű pirossal varrottak is, de — mint mondják — ez kiment a divatból, azóta csak fehérrel dolgoznak. Lehet azért még találni elvétve olyanokat is, amin píros-fehér vegyesen szerepel, de ez inkább átmenetnek tekinthető. Úgy a motívumok, mint a technika, változatlanul azonos.

Legkedveltebb virágmotívumaik a gyöngyvirág, rózsa, rózsabimbó, a fukszia, csoportos rózsa, nefelejts, margaréta, „györgyina“, egészen egyszerű folthatású levélforma, fogazott levél és „szőlőfej“ (szőlőfürt). Évszámot, nevük kezdőbetűjét, vagy az egész nevüket is kiírják a kiskendők, halotti lepedők sarkába. (Például Kis Márton Juliska, Lóska Zsófia, Hornó Zsuzsanna, Viski Etel stb.)

A virágformák csokorszerűen, közös szártól jobbra-balra egy-egy ággal képezik a sarokdíszt (néha csuporformából kiindulólag) s a négy különböző sarokmegoldást keskeny, elszórt virágesík köti össze. A szélén levő fogazást is számtalan módon motiválják. Van egyszerű „cakk“, hármas cakk ponttal, hármas ponttal, hármas lyukkal, van zsubrikolt szélű vagy zsubrikolt és csipkés szélű. Vagy magukhorgolta fiúom csipkével szegik körül, vagy az igen kedvelt „sejmeci csipkével“. (Selmecről importált vásári csipke, finom hatású gyári készítmény.)

A vállkendők és főre valók hímzéstechnikája ritkábban egyezik meg a fent leírt kiskendőkével. Ezek rendszerint a régebbi, úgynevezett „slingés és bekötéses“ típusuak. Ez a másik diósjenői hímzésfajta nagyon hasonlít a hövelyi (Rábaköz) fehérvarrottasokhoz. Lyukhímzés, a nagyobb lyukakban 100-as cérnával pókszerű tűcsipkebekötésekkel. Rendkívül finom hatásúak, a csipkeöltésekben nagy választékkal. Motívumban nem olyan gazdagok, mint a magashímzések, mert úgyszólván 3—4-féle virágornamens változatából állnak. A „kötött rúzsa“ (bekötött kör köré csoportosuló lyuksor), a „györgyina“ (hosszúkás bekötött lyuk, laposöltéses hegyes fogazással körülvéve), a szőlőfürt és származtán csoportosuló lyuksorok — az összes díszítőmotívumaik. A változat inkább a sarokkombinációkban és szélemeg-

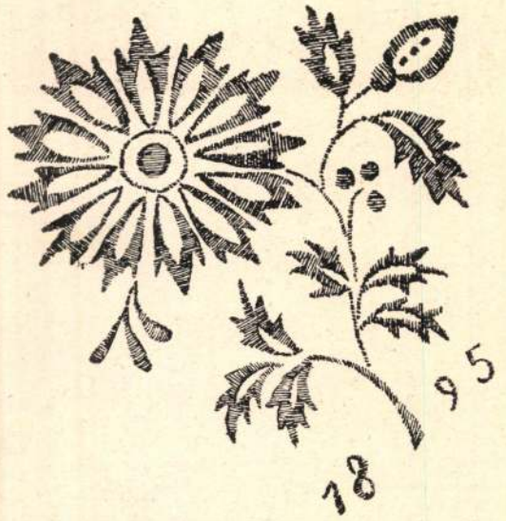

Diósjenői kiskendő sarka.

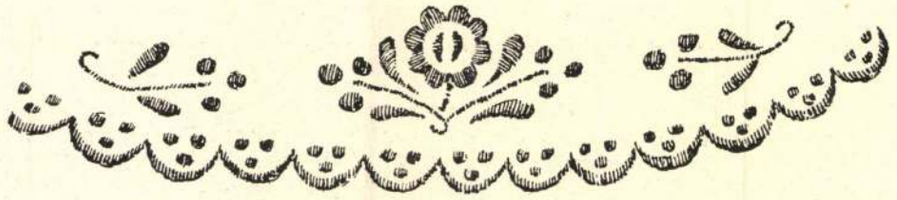

Diósjenői „Kis sipka“ (gyermekfőkötő) hímzett széle.

oldásokban van. 1—2, sőt háromsoros lyukak, lyukakból képezett nagyobb cakkok, vagy zsubrika képezi a kendő szélét. Zsubrikáik mesterien szépek : egy-egy kendőn négyféle szerepel, minden oldalon más és más. Gyakran szinte az az érzése az embernek, hogy tékozolnak a munkával, annyi sok szépséget halmoznak egy-egy darabra !

A mintákat kitűnő formaérzékkel rajzolja a mullra néhány falubeli öregasszony. Mások maguk gondolják ki, vagy régi hímzésekről átvasalják, vagy kanállal átdörzsölik a mustrát.

A diósjenői fehérhímzések értékét növeli az a tény, hogy készítői ragaszkodnak hozzá, nehezen válnak meg tőle, csak ritka esetben adják el. Így meg lehet az a reménységünk, hogy nem fog kiveszni és elkallódni, mint sok hímzésvidékünk megszámlálhatatlan eredetisége.

GRYNAEUSNÉ PAPP EMILIA

Diósjenői zsebkendő sarka.

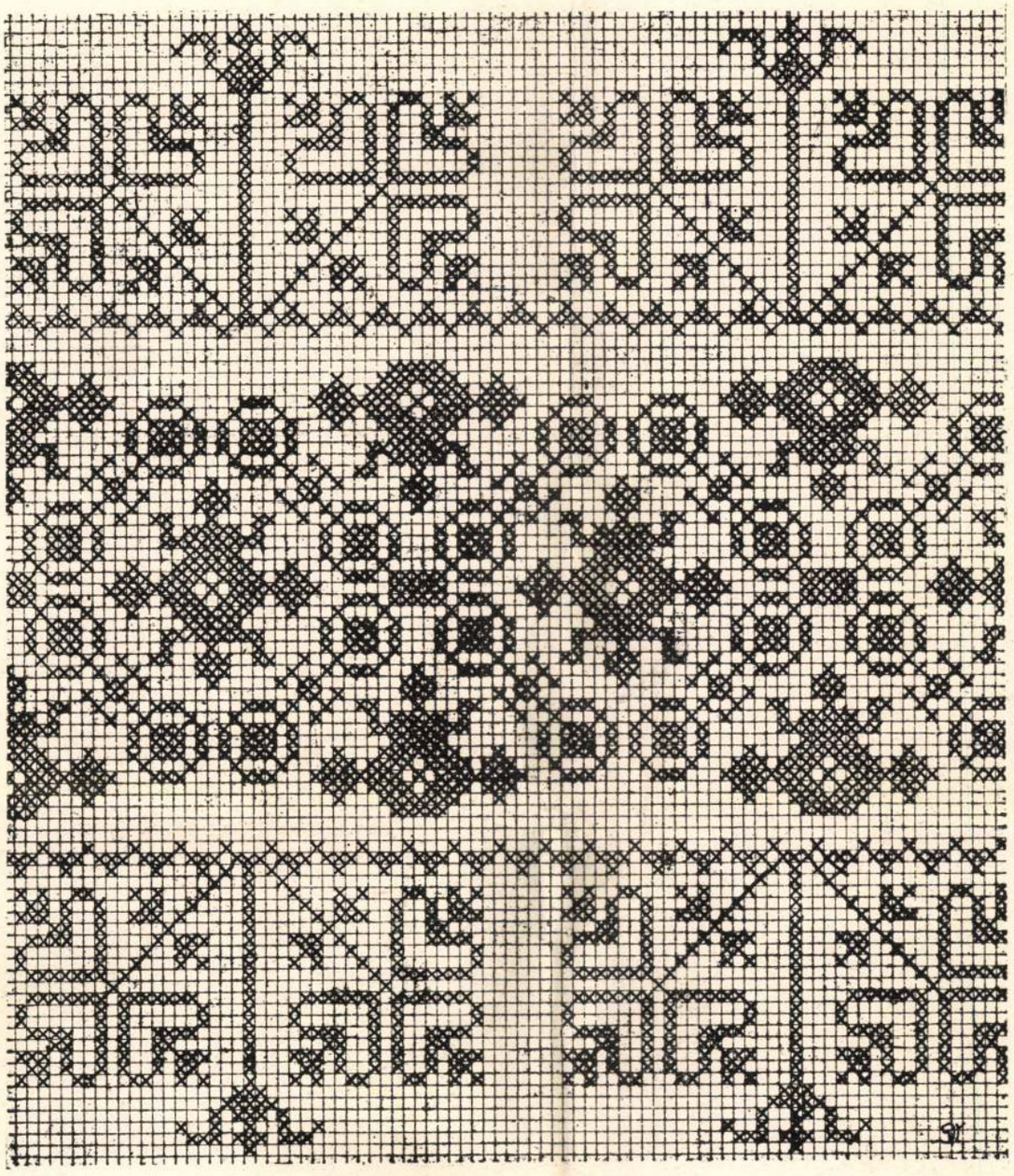

Tardi fehérsurc 1800-ból. A Borsod-Miskolci Múzeum tulajdona. Rajzolta Karácsonyi Irén. Piros, kék és sárga Mez Cameza fonallal hímezhető.

REGGELTŐL - ESTIG

Többször hallottam már, mint egyesek mondogatták: szép a magyaros divat ugyan, de drága és azt nem fogják elérni, hogy valakinek esak magyaros ruhái legyenek, egész napra, minden alkalomra. Nem lehet mindenbe magyaros jelleget vinni. Pedig lehet! Hogy némelyik toilettet kissé megdrágítja a díszítés, az természetes, de még mindig nem lehetetlen azt elérni.

Írásban és képekben szeretném bemutatni a modern magyaros öltözködést reggeltől estig.

Legelőször is meg kell említenem a fehérneműek díszítésére alkalmas, gazdag néphímzéseket. Aki ezekkel a hímzéselemekkel díszíti fehérneműit, már is jó irányban halad.

Az 1. kép reggeli pongyola, készülhet egyszerűbb, vagy díszesebb kelméből. Legszebb fekete vagy sötétkék selyem anyagból. (Az alföldi cifra szűr változata.) A gallérja nagyon finom nemez posztó (filc), ezen a minta hímzés vagy rátét munka. Az ujja dísze és az alsó díszítés applikálás és hímzés, színei piros, sárga, zöld és drapp.

A 2. rajz „otthonruha" terve selyem- vagy szádaanyagból, hímzése píros vagy kék Mez-Volgával hímezhető írásos minta. Remek kiegészítője a toilettnek a híres szegedi papucs.

A 3. terv téli sportruha. Színes, meleg gyapjúruhára vesszük fel külön a csinos báránybőrmellénykét. Színe lehet fehér vagy szürke, hímzése tarka, rátét munka is lehet.

Egyszerű angolos toilettet is pótolja a magyaros díszítésű utcai, fogadó stb. ruha, 4. rajz. Anyaga gyapjúszövet, díszítése vagdalt (szűrhímzés) filcmunka. Színe lehet: barna ruhán világos drapp, vagy sötétkék toiletten fehér vagy piros rátétdíszítés.

Az 5. terv gyapjúanyagból készült ¾-es kosztüm, délelőttre, délutánra, utazáshoz viselhető. Színe sötét indigókék, zsinórozással. A hozzá való blúz selyem, grenadin vagy száda lehet. Hímzés dísze ráncolás és buzsáki hímzés (kék-piros) színben tartva. A hozzáillő kézitáskát is buzsáki hímzéssel díszítjük. Sapka a saját anyagából készül.

A 6. rajz nagy estélyi, színházba, vacsorára, estélyre való. Anyaga nehéz selyem vagy bársony. Érdekes a nyakat körülölelő hímzett rész megoldása, amit elől két fémklipsz fog le, hátul mélyen dekoltálva elkeskenyül, majd deréktól, amit szintén fémklipsz tart össze, kibővülve uszályt képez. Ezt természetesen ne túlozzuk el, csak a szoknya hosszát fedje. Hímzését színes matyó vagy pozsonyi hímzés elemeiből állíthatjuk össze úgy, hogy a ruha színével harmonizáljon. Tehát ebből a pár képből is láthatjuk, hogy mégsem olyan lehetetlen olyan magyaros ruhát készíteni, melyet minden alkalomra, reggeltől-estig viselhetünk.

FARNADI ILONKA

INGYEN SZÚRT MINTA ív mellékletünk a következő rajzokat tartalmazza:

I. Hövelyi terítő-sarok. Eredeti minta. Készíthető Mez Cameza fonállal. A pókozás 200-as irlandi cérnával. A csillaggal jelzett motívumok pókozva, a kereszttel jelzettek csak egyszerű likacs hímzéssel (madeira) készülnek II. Buzsáki párna. Eredeti minta. Készíthető Mez Volgával (piros 548-as, kék 454-es, kevés zöld 441-es és sárga 429-es színszámú fonallal). III. Írásos szalag minta. Felhasználható ruhadísznek, terítő szélére stb.

*

Sárközi ingdísz. Kaszap Margit rajza.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: Spolarich László. 23.407. — Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. (Felelős: Thiering Richárd.)

„HETÉSI“ HÍMZÉSEK

Szabadságom alatt, ahogy sétálgattam a hegyekben, találkoztam egy igen öreg nénikével. Régi népviseletű ruhája eszembe juttatta azt, hogy mostanság, amikor szakkörök oly sokat foglalkoznak a magyar néphímzések terjesztésével, legalább, mint emléket, iktassam be a többi magyar munkaremek közé a „Hetési“ hímzéseket.

Kutatásaim folytán megállapítottam, hogy Budapesten sehol nem találhatók. Egy régi könyvben róluk csak leírást és pár körvonalat találtam.

„Hetés“ Göcsej szomszédságában, Zala vármegye délnyugati részén, Alsólendva környékén, a Mura-völgye és a vendvidék között fekszik. Mintegy 22—24 magyar községből áll, melyet jelenleg a trianoni határ kettészel olykép, hogy a néprajzilag értékesebb része jugoszláv megszállt területre esik.

E vidéket a magyarság végvárainak tekinthetjük. Tőle délre a horvát Mura-köz, nyugatra a vendvidék, majd Stájerország következik. Szép tiszta időben az Alpok nyúlványaira gyönyörű kilátást nyújtanak a lendvai hegyek.

Lakosai a „Bessenyei“ ivadék leszármazottai, kiket majdnem fajtiszta magyaroknak mondhatunk. Honfoglalás óta semmilyen áramlat nem tudott rájuk hatást gyakorolni. A közelfekvő Mura-köz és vendvidék lakóival a legritkább esetben léptek házasságra. Igen nagy eseménynek számított egy ilyen házasságkötés. S ha már megtörtént az idegen származású félnek kellett átvenni a „hetési“ szokásokat. Igaz, hogy ennek ellenkezőjét is olvastam már.

Sőt, nemhogy a szlávokkal, még a „Hetés“-hez nem tartozó szomszédos magyar községek lakóival is igen kivételes esetben házasodtak össze, annyira elkülönítve éltek a nagy közelség ellenére is a „Hetésiek“. Így például Muraszerdahely—Petesháza népe horvát szlavón, Palina—Radamos népe vend, Rédics—Hosszúfalu népe magyar.

Azonban a jelenlegi telepítések miként fogják az ezeréves képet megváltoztatni ? — arra a jövő fog felelni.

Hajdan „Hetés“bővelkedett néprajzi kincsekben, ma azonban csak az emlékeivel találkozunk. A modern technika az elmult 25 esztendő alatt sok szépet elsepert, kiszorított. A rongyok közé degradálta még a jókarban levő népi holmit is. Gyermekkoromban gyakran gyönyörködtem e hímzések készítésén. Meg is akartam tanulni, de nem sikerült. Előrajzolás nélkül képtelen voltam szabályos köröket hímezni. Tehát így lemondtam a tanulásról. Inkább csináltattam pár darabot. Ma már ez is nehézségbe ütközik, csak néhány öregasszony dolgozik. A fiatalság már egyáltalán nem ért hozzá.

Többféle hímzésük volt: likacsos (madeira), melyen a cakkok „kapocsvarrással„ készültek. A minta kör- és szívalakú, sok likacs és töltött levélből összeállítva. A vállkendő fodrának használták. Nagyon festőien hatott egy ilyen habos kendőhöz a fekete, régen pergál, később klotkötény, mely olyan széles volt, hogy majdnem körül ért. Az anyag szélességének kétszeresét használták hozzá, úgyhogy a két ép szélét az anyagnak a kötény közepén összehímezték. Alsó szélére szélesebb, hátsó oldalára keskenyebb tarka „szőr“ hímzést alkalmaztak. A fehér, keményített vállkendő és a fekete kötény érdekesen kiemelték egymás szépségét.

Férfiak ingmellét pedig a „darázslépes“, „darázstiszt“ hímzés ékesítette. Ehhez nagy érzelmek fűződtek — a szerelem fokmérője volt. A „hetési“ leány ha férjhez ment, vőlegénye ingét saját maga varrta, hímezte és ajándékozta választottjának. Minél dúsabb volt a hímzés, annál nagyobb volt a szerelem. Természetesen a házasság minden esetben egy gyönyörűen hímzett „mizlis férfiümög“-gel kezdődött. Ha azonban nem sikerült, nem találták meg egymást, ha a menyecske nem tisztelte, szerette eléggé férjurát, szegény ember szégyenszemre kénytelen volt egész életén át „szegötümögbe“ járni.

A „darázstiszt“ hímzés egyébként oly régi eredetű, mint a férfiing kitalálása. Azt szokták mondani, ha egy régi ingeleje a rongyokból kezükbe kerül : szép „szittyai“ minta.

Vőlegénying-adás szokása ma is járja, csakhogy most készen veszik, esetleg varrónőnél csináltatják puplin és egyéb divatos anyagból.

Még a háborúelőtti és alatti időkben a népviselet igen színpompás volt. Habár már ezeken a ruhákon kézimunka nem volt. Ugyan háború alatt a „régi tudományt“ pár évre elővették, mert az üzletekben nem kaptak svájci hímzást az akkoriban divatos fekete és fehér kerekkötény fodrának. Tehát így saját maguk készítették a likacsos hímzést az anyag alapszínével. Szép volt. Ezzel fejezték be végérvényesen a néphímzést.

Ma úgy a nők, mint a férfiak teljesen áturasodtan öltözködnek. A nők az ezelőtt 8—10 évvel divatos hosszúbluzt viselik sötét rakott szoknyával, kötény nélkül, úgy mondják, hogy „bugyantós“ blúz.

Háziszőtteseikről lehetne talán legtöbbet írni, mert nagyon szépek és a mi a legfőbb, nem mentek ki a divatból. Igen szeretem, szívemhez nőtt holmi. Ha rakosgatok a szekrényemben, önkénntelenül simítok egyet-egyet szőtteseimen. Hisz tán lelkük drága szülőföldem termése.

Szövik az egyirányú közismert csillagos, madaras „fölszedettet“. Az újabb minták kockásak, melynek alapfonalát a kockának megfelelően pirossal felvetik a szövőszékre. A kockák közepébe körülbelül 6×6 cm hímet szőnek egy kicsi csévével. Ezek a kis minták különböző színűek. Egészen újszerű nagyon mutatós. Még sehol sem láttam. Az előállítása elég nehéz, mert kettőnek kell szőni.

E munkákon kívül ismerik a suprikálást, horgolást, keresztöltést, melyeket a szőttesekre alkalmaznak. Dísztörülközőkre a feliratot keresztöltéssel hímezik : például „Dícsértessék a Jézus Krisztus“. Igen gyakori az ilyen szőttestörülköző végén a horgolt csipke, melynek mintája a magyar szent korona.

Magyar Iparművészet (Muskátli)
1936. 1. szám

Szépek még a húsvéti hímestojások is, melyek a mai batikoláshoz hasonlóan, többszínű festékkel, fekete és piros börzsönnyel, méhviasszal készülnek.

Zalának elég sok néprajzi vidéke van, hisz a „Göcseji" hét alkalmával majd minden lap külön megemlítette az érdekes és szép kiállítását.

Erdélyi ismerőseim mondják, hogy a szőrrel hímzett kötényszél igen hasonlít az oláh katrincára, már pedig Zalában nincsen oláh. Tehát odavezethető vissza, hogy az oláhok tőlünk, magyaroktól vették át e hímzéseket.

KISGEREZSDI E. MÁRIA

VIGYÁZZUNK A MAGYAR RUHÁRA

Vigyázzunk a magyar ruhára, vigyázzunk a magyar népművészetre, mert nemcsak a közöny, hanem a divat is sok kárt tehet a magyar iparművészetnek ebben az értékes, drága kincsében. Nem elég bíztatni a leányokat, asszonyokat: ha hétköznapra nem is tartjátok alkalmasnak a magyar ruhát, legalább ünneplőtöket csináltassátok, varrjátok magyarosan, régi magyar díszruhákból vegyétek át, ami a mai életformának, a mai ember lapos pénztárcájának, a villamoson járásnak megfelel. Használjátok fel a sok szebbnél-szebb népviseletből, amit lehet, meglátjátok, ügyes magyar divattervezők, ha látják az érdeklődést, rajzolnak majd olyan magyar ruhát, ami még nemzetközi érdeklődésre is számíthat.

A magyar ruhának, a magyaros öltözködésnek nem is a közönyös tömeg az ellensége, hanem akik rossz, vásári portékával rontják a művészi magyar díszruha, a magyar népviselet hitelét. Nem vigyáznak és rossz anyagból, minden stílusérzék nélkül csinálnak olyam magyar ruhát, amiről legszívesebben azt is letagadná a magyar népművészet, iparművészet minden barátja, hogy rossz utánzata az igazi, a művészi magyar kézimunkának, ruháknak. A tavasszal a főiskolai világbajnokságon nemzeti táncokat mutattak be egyetemi hallgatónők. A magyar csoport igazán szép táncával megérdemelte az első díjat, de bizony a ruhájuk iskolás példája volt annak, hogy milyen magyar ruha ellen kell küzdeni. Műselyem szoknyájuk olyan rövid volt, amilyent soha, semmilyen magyar vidéken nem viselnek, de nem viseltek soha az évszázadok változó divatjában egyetlen magyar udvarházban sem. A díszítése stilizált matyóhímzés volt. Tarka és bizony csunya és rikító mintájú, egyetlen matyó asszony nem vette volna magára. A díszítése matyó volt a ruhának, de a szabása egyetlen magyaros ruhaformára se emlékeztetett. A fejükön pedig párta helyett valami virágkoronát viseltek olcsó, tarka vásári művirágból. Annál jobban fájt a nézők szive, mert a lett leányok kézimunkával díszített igazi szép népviseletben járták el nemzeti táncukat. Az idegeneknek nagyon tetszett a magyar leányok ruhája, persze, ők másfélét, igazán szép, művészi magyar ruhát talán soha nem láttak, és tetszett azért is, mert csupa nagyon csinos leány viselte. De mi, akik tudjuk, milyen az igazán szép magyar ruha, azt is tudjuk, mennyivel szebbek lettek volna ezek a leányok szép, művészi magyar ruhában. Van elég választék, van olcsóbb és díszesebb ruhaforma, varrhatják fehér batisztból és nehéz brokátból, agyonhímezhetik, vagy díszíthetik kevés kézimunkával. Csak csúnya tömegáruval ne díszítsék.

Diósjenői kiskendő sarka.

A magyar ruhamozgalom vezetői vigyázzanak! Vigyázzanak, hogy itthon is, de főleg ilyen nemzetközi találkozásokon csak igazán szép, művészi magyar ruha szerepeljen. Egészen bizonyos, hogy akár az Iparművészeti Iskola, akár a Nőipariskola, vagy Iparrajziskola textil szakosztálya boldogan segít mindenkinek, aki magyar ruhát szeretne, aki külföldön, kongresszuson magyar ruhát akar viselni, hogy minél szebb, minél eredetibb ruhát állítson össze.

Aki pedig magyar ruhát vesz, igyekezzen, hogy ruhája a magyar nép művészi tehetségéről, ízléséről tegyen tanubizonyságot. Ez igazán nem elérhetetlen ábránd, nem nehéz feladat, annyi szép magyar ruhaforma, művészi díszítésre annyi lehetőség áll rendelkezésünkre. A magyar öltözködési mozgalom vezetői pedig bővítsék ki programmjukat. Ne csak a magyar ruháért, a magyaros öltözködésért dolgozzanak, hanem küzdjenek a csúnya, az ízléstelen, a vásári magyar ruha ellen.

BENEDEK RÓZSI

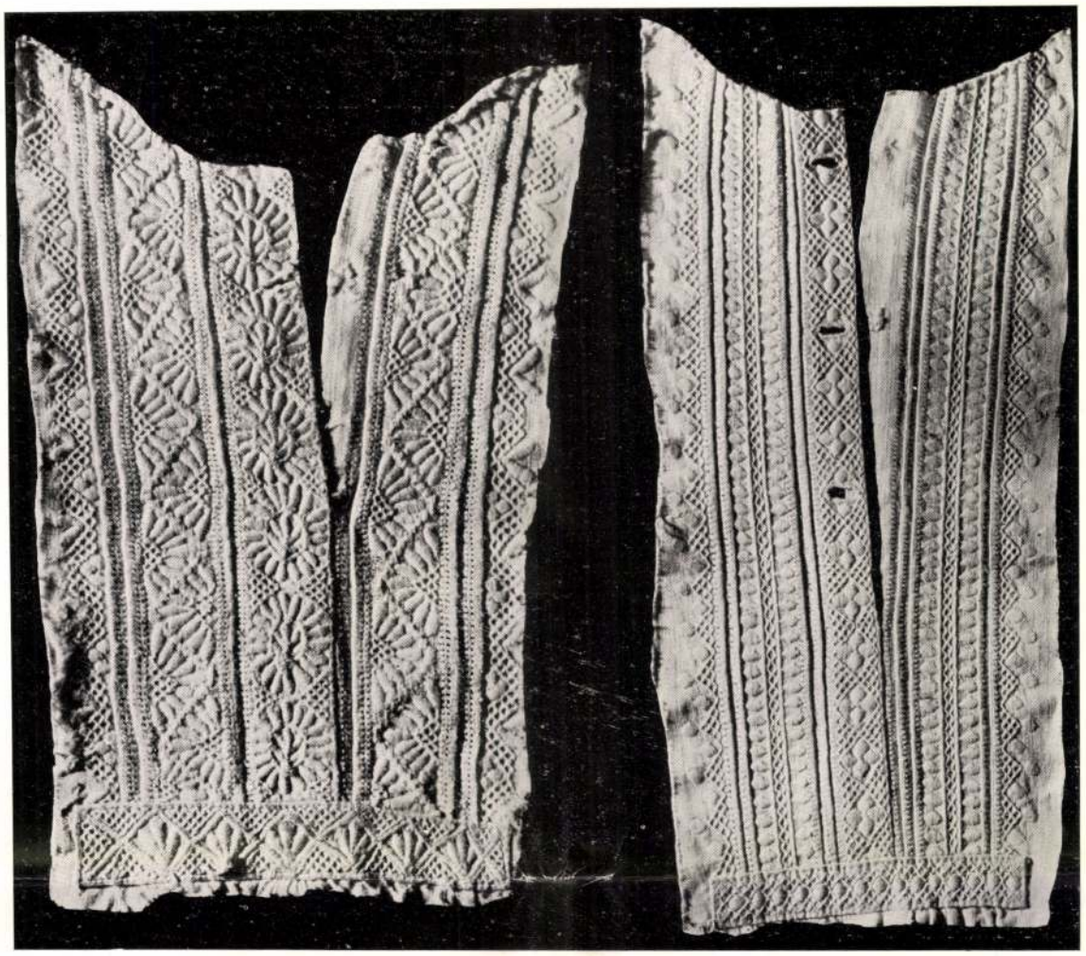

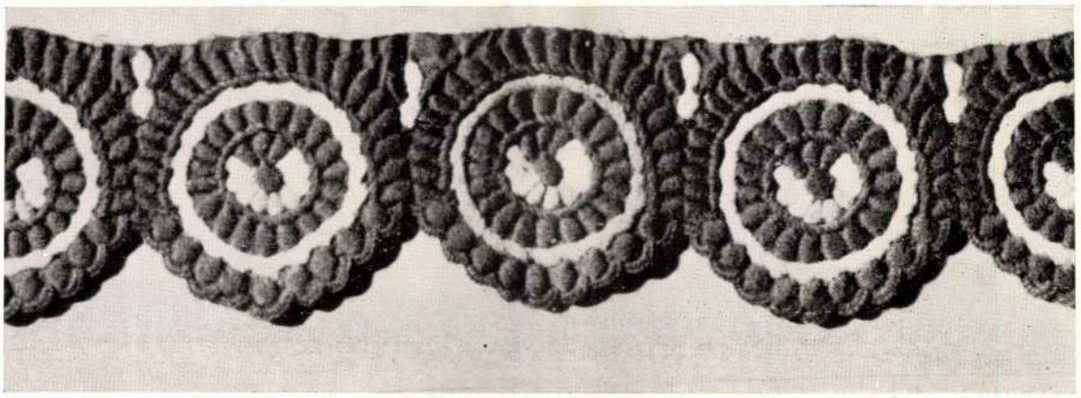

Fent: Hetési hímzett ingek eleje. Lent: Régi hetési köténydísz. — Oben: Vorderteil gestickter Hemden aus Hetés. Unten: Altes Hetéser Schürzenornament. — Above: Breast part of embroidered shirts from Hetés. Below: Old apron ornament from Hetés.

Fent: Farnadi Feigl Ilona magyar díszű ruhatervei. Lent: Diósjenői kendősarkok. — Oben: Kleiderentwürfe mit ungarischer Verzierung von I. Farnadi Feigl. Unten: Tuch-Ecken aus Diósjenő. — Above: Design for dresses with Hungarian ornaments by I. Farnadi Feigl. Below: Embroideries from Diósjenő.

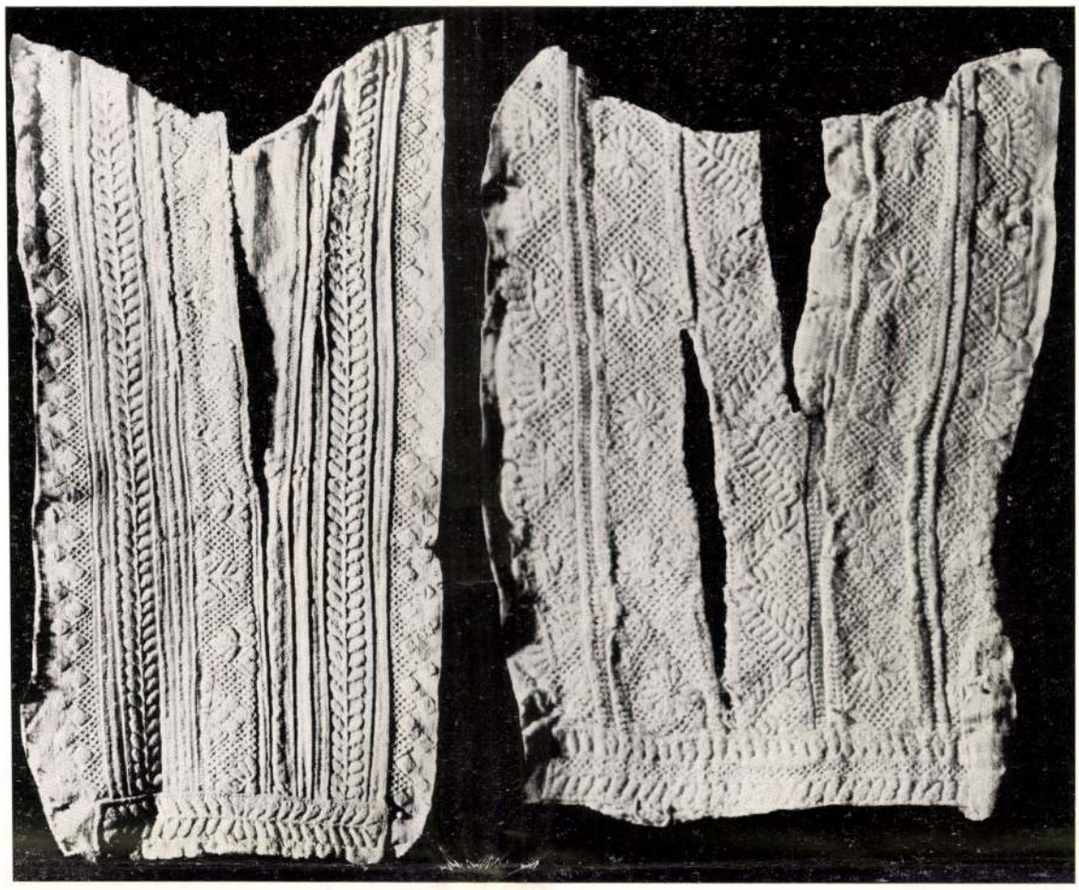

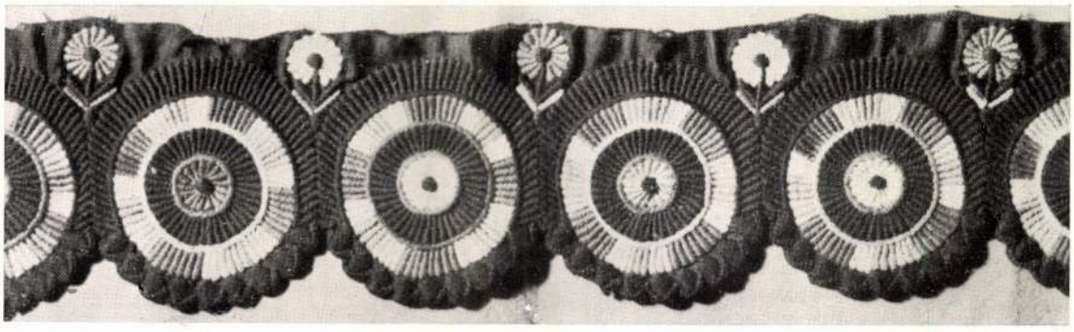

Fent: Hetési hímzett ingek eleje. Lent: Hetési köténydísz. — Oben: Vorderteil gestickter Hemden aus Hetés. Unten: Schürzenornament aus Hetés. — Above: Breast part of embroidered shirts from Hetés. Below: Apron ornament from Hetés.

Fent: Farnadi Feigl Ilona magyar díszű ruhatervei. Lent: Diósjenői kendősarkok. — Oben: Kleiderentwürfe mit ungarischer Verzierung von I. Farnadi Feigl. Unten: Tuch-Ecken aus Diósjenő. — Above: Designs for dresses with Hungarian ornaments by I. Farnadi Feigl. Below: Embroideries from Diósjenő.

Matyó pár. Recemunkára, horgolásra és keresztöltéses technikára alkalmas minta. F. Kovács Erzsébet rajza.

Magyar pár. Recemunkára, horgolásra és keresztöltéses technikára alkalmas minta. F. Kovács Erzsébet rajza.

DIÓSJENŐI HÍMZÉSEK

Nógrád megyében, a Börzsönyi-hegység keleti lábánál fekvő falu szímmagyar lakosságának kétféle típusú, ma is kultivált hímzésfajtáját mutatják be képeink.

Az ország különböző vidékein található fehér hímzések közös sajátosságai mellett szembetűnőek jellegzetességei. A fehérhímzések, éppen fehér mivoltuk miatt kevésbbé ismertek és kedveltek színpompás hímzéstermékeink mellett ; fehér alapanyag, fehér fonál : látszólag a kifejező eszközök szegénységét jelenti, — ez az oka, hogy több hozzáértést, nagyobb elmélyedést kíván, ha kellőképen értékelni akarjuk. De éppen a diósjenői fehérhímzések igazolják, mennyi ötletességgel lehet a színek kikapcsolásával is e kétféle adottság mellett páratlan gazdagságú változatot teremteni. Nincs szín, — de van tónus ; a zsubrikák áttörése, a lyukacsok mélysége, az erősen alátöltött magashímzés tónusdifferenciákat, sőt plasztikai hatást ad. Motívumaik laza, könnyed szerkezetűek, kizárólag növényi formák, alig-alig stilizáltak : közvetlen környezetükből, a természetből ellesettek.

A női ruházaton a fő- és vállkendőket, ingvállat, pruszlikot és „kiskendőket" (zsebkendő), a férfiak ruházatán pedig az ing gombolásánál végigfutó pántot díszítik varrással. A főkendők három oldala hímzett (a negyedik felvevéskor aláhajlik), egy nagyobb és két kisebb sarokmegoldású dísszel. A vállkendők hasonló megoldású, de nagyobb méretű négyszögű kendők ; a legdúsabban kiképzett sarokszögletben hátul lóg le, míg a másik két csücsök kiteregetve a „farukat" díszíti. Az ingujj nem mindig hímzett, néha csak a dús ráncolás ékesíti, máskor ehhez még kihímzett fodor is tartozik. A testhezálló, hátán keskenybe szabott pruszlik körös-körül hímzett, még az ujja kivágásához és az összeillesztések mentére is kerül motívumsor. Kétféle kötényük alja szintén hímzett ; van úgynevezett „rakott kötény" (sűrűn levasalt berakással) és a síma „szakácskötény", aminek csak a lyukacsokon hímzett szél a dísze.

A rendeltetésüket soha sem teljesítő „kiskendők" (zsebkendők, amiket kiöltözéskor kézben szorongatnak) tetézik be az eddig leírt hímzésgazdagságot. Mind a négy sarkán más hímzésdísz, szélén hurkolás, zsubrika vagy horgolt csipke van: változatuk olyan óriási, hogy két egyformát nem lehet találni köztük.

A diósjenői hímzések alapanyaga fehér „mull", (bolti shiffon-battiszt), fonala fénytelen slingelőfonál. A legrégebbi hímzéseik közt akadnak egyszínű pirossal varrottak is, de — mint mondják — ez kiment a divatból, azóta csak fehérrel dolgoznak. Lehet azért még találni elvétve olyanokat is, amin píros-fehér vegyesen szerepel, de ez inkább átmenetnek tekinthető. Úgy a motívumok, mint a technika, változatlanul azonos.

Legkedveltebb virágmotívumaik a gyöngyvirág, rózsa, rózsabimbó, a fukszia, csoportos rózsa, nefelejts, margaréta, „györgyina", egészen egyszerű folthatású levélforma, fogazott levél és „szőlőfej" (szőlőfürt). Évszámot, nevük kezdőbetűjét, vagy az egész nevüket is kifirják a kiskendők, halotti lepedők sarkába. (Például Kis Márton Juliska, Lóska Zsófia, Hornó Zsuzsanna, Viski Etel stb.)

A virágformák csokorszerűen, közös szártól jobbra-balra egy-egy ággal képezik a sarokdíszt (néha csuporformából kiindulólag) s a négy különböző sarokmegoldást keskeny, elszórt virágesík köti össze. A szélén levő fogazást is számtalan módon motiválják. Van egyszerű „cakk", hármas cakk ponttal, hármas ponttal, hármas lyukkal, van zsubrikolt szélű vagy zsubrikolt és csipkés szélű. Vagy magukhorgolta fiúom csipkével szegik körül, vagy az igen kedvelt „sejmeci csipkével". (Selmecről importált vásári csipke, finom hatású gyári készítmény.)

A vállkendők és főre valók hímzéstechnikája ritkábban egyezik meg a fent leírt kiskendőkével. Ezek rendszerint a régebbi, úgynevezett „slinges és bekötéses" típusuak. Ez a másik diósjenői hímzésfajta nagyon hasonlít a hövelyi (Rábaköz) fehérvarrottasokhoz. Lyukhímzés, a nagyobb lyukakban 100-as cérnával pókszerű tűcsipkebekötésekkel. Rendkívül finom hatásúak, a csipkeöltésekben nagy választékkal. Motívumban nem olyan gazdagok, mint a magashímzések, mert úgyszólván 3—4-féle virágornamens változatából állnak. A „kötött rúzsa" (bekötött kör köré csoportosuló lyuksor), a „györgyina" (hosszúkás bekötött lyuk, laposöltéses hegyes fogazással körülvéve), a szőlőfürt és származtán csoportosuló lyuksorok — az összes díszítőmotívumaik. A változat inkább a sarokkombinációkban és szélemeg-

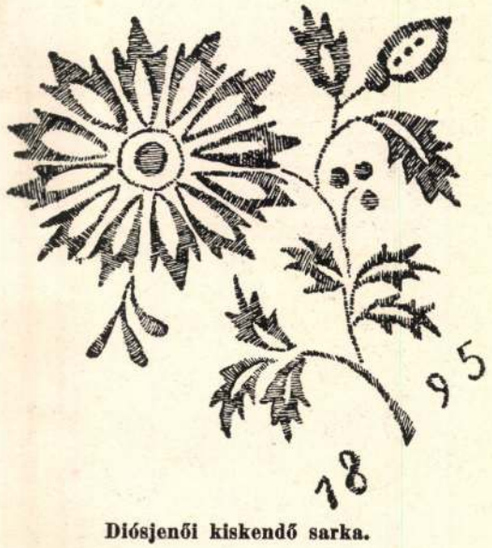

Diósjenői kiskendő sarka.

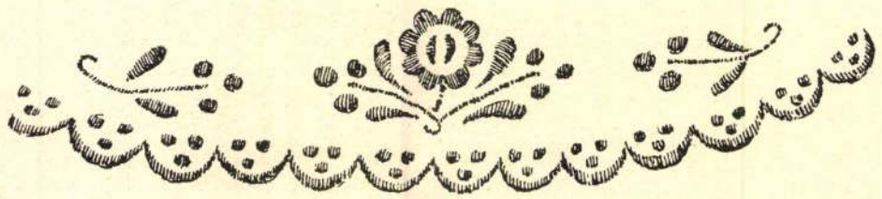

Diósjenői „Kis sipka“ (gyermekfőkötő) hímzett széle.

oldásokban van. 1—2, sőt háromsoros lyukak, lyukakból képezett nagyobb cakkok, vagy zsubrika képezi a kendő szélét. Zsubrikáik mesterien szépek : egy-egy kendőn négyféle szerepel, minden oldalon más és más. Gyakran szinte az az érzése az embernek, hogy tékozolnak a munkával, annyi sok szépséget halmoznak egy-egy darabra !

A mintákat kitűnő formaérzékkel rajzolja a mullra néhány falubeli öregasszony. Mások maguk gondolják ki, vagy régi hímzésekről átvasalják, vagy kanállal átdörzsölik a mustrát.

A diósjenői fehérhímzések értékét növeli az a tény, hogy készítői ragaszkodnak hozzá, nehezen válnak meg tőle, csak ritka esetben adják el. Így meg lehet az a reménységünk, hogy nem fog kiveszni és elkallódni, mint sok hímzésvidékünk megszámlálhatatlan eredetisége.

GRYNAEUSNÉ PAPP EMILIA

Diósjenői zsebkendő sarka.

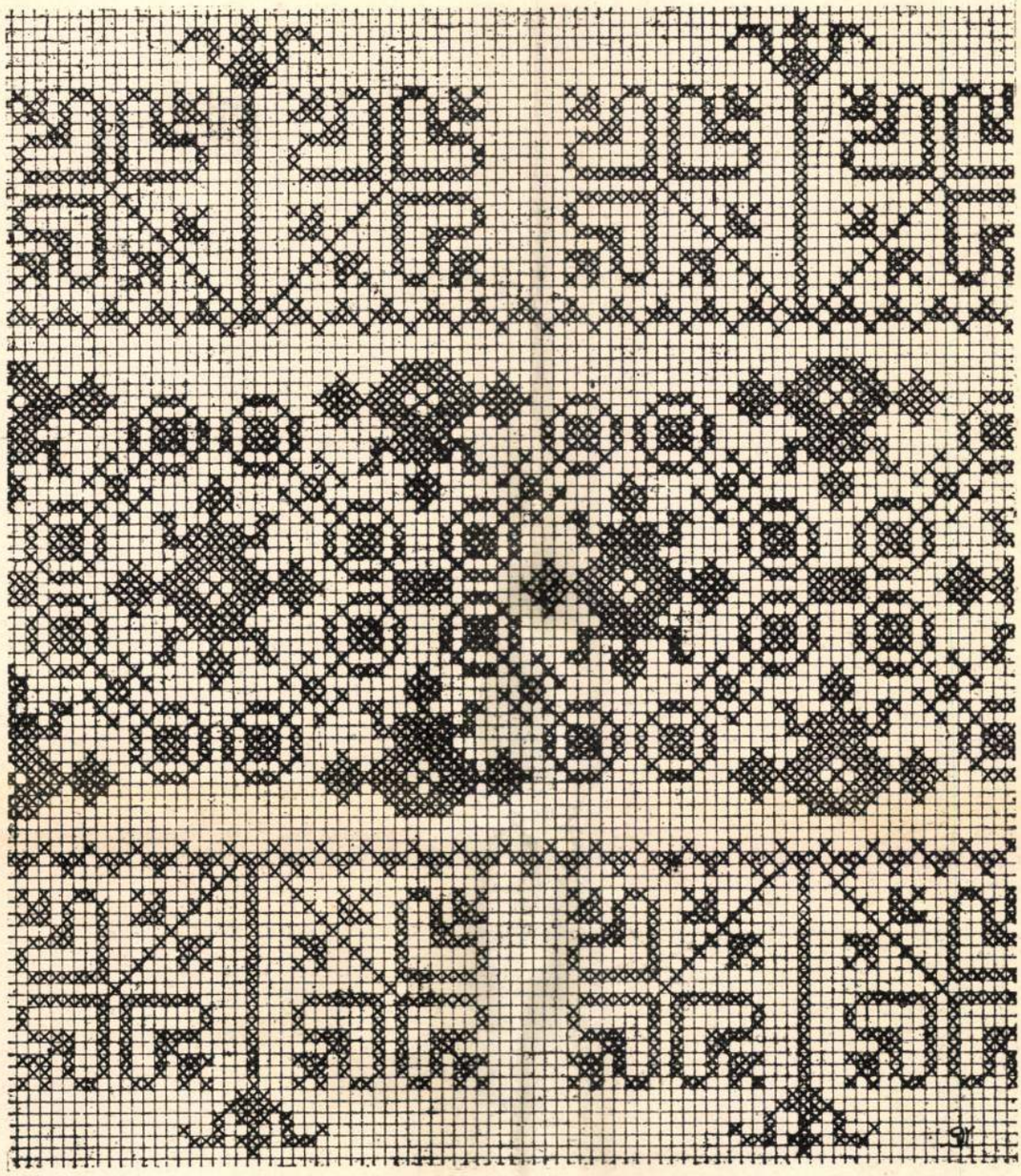

Tardi fehérsurc 1800-ból. A Borsod-Miskolci Múzeum tulajdona. Rajzolta Karácsonyi Irén. Piros, kék és sárga Mez Cameza fonallal hímezhető.

REGGELTŐL - ESTIG

Többször hallottam már, mint egyesek mondogatták: szép a magyaros divat ugyan, de drága és azt nem fogják elérni, hogy valakinek esak magyaros ruhái legyenek, egész napra, minden alkalomra. Nem lehet mindenbe magyaros jelleget vinni. Pedig lehet! Hogy némelyik toilettet kissé megdrágítja a díszítés, az természetes, de még mindig nem lehetetlen azt elérni.

Írásban és képekben szeretném bemutatni a modern magyaros öltözködést reggeltől estig.

Legelőször is meg kell említenem a fehérneműek díszítésére alkalmas, gazdag néphímzéseket. Aki ezekkel a hímzéselemekkel díszíti fehérneműit, már is jó irányban halad.

Az 1. kép reggeli pongyola, készülhet egyszerűbb, vagy díszesebb kelméből. Legszebb fekete vagy sötétkék selyem anyagból. (Az alföldi cifra szűr változata.) A gallérja nagyon finom nemez posztó (filc), ezen a minta hímzés vagy rátét munka. Az ujja dísze és az alsó díszítés applikálás és hímzés, színei piros, sárga, zöld és drapp.

A 2. rajz „otthonruha" terve selyem- vagy száda-anyagból, hímzése píros vagy kék Mez-Volgával hímezhető írásos minta. Remek kiegészítője a toilettnek a híres szegedi papucs.

A 3. terv téli sportruha. Színes, meleg gyapjúruhára vesszük fel külön a csinos báránybormellénykét. Színe lehet fehér vagy szürke, hímzése tarka, rátét munka is lehet.

Egyszerű angolos toilettet is pótolja a magyaros díszítésű utcai, fogadó stb. ruha, 4. rajz. Anyaga gyapjúszövet, díszítése vagdalt (szűrhímzés) filcmunka. Színe lehet: barna ruhán világos drapp, vagy sötétkék toiletten fehér vagy piros rátétdíszítés.

Az 5. terv gyapjúanyagból készült ¾-es kosztüm, délelőttre, délutánra, utazáshoz viselhető. Színe sötét indigókék, zsinórozással. A hozzá való blúz selyem, grenadin vagy száda lehet. Hímzés dísze ráncolás és buzsáki hímzés (kék-piros) színben tartva. A hozzáillő kézitáskát is buzsáki hímzéssel díszítjük. Sapka a saját anyagából készül.

A 6. rajz nagy estélyi, színházba, vacsorára, estélyre való. Anyaga nehéz selyem vagy bársony. Érdekes a nyakat körülölelő hímzett rész megoldása, amit elől két fémklipsz fog le, hátul mélyen dekoltálva elkeskenyül, majd deréktól, amit szintén fémklipsz tart össze, kibővülve uszályt képez. Ezt természetesen ne túlozzuk el, csak a szoknya hosszát fedje. Hímzését színes matyó vagy pozsonyi hímzés elemeiből állíthatjuk össze úgy, hogy a ruha színével harmonizáljon. Tehát ebből a pár képből is láthatjuk, hogy mégsem olyan lehetetlen olyan magyaros ruhát készíteni, melyet minden alkalomra, reggeltől-estig viselhetünk.

FARNADI ILONKA

INGYEN SZÚRT MINTA ív mellékletünk a következő rajzokat tartalmazza:

I. Hövelyi terítő-sarok. Eredeti minta. Készíthető Mez Cameza fonállal. A pókozás 200-as irlandi cérnával. A csillaggal jelzett motívumok pókozva, a kereszttel jelzettek csak egyszerű likacs hímzéssel (madeira) készülnek II. Buzsáki párna. Eredeti minta. Készíthető Mez Volgával (piros 548-as, kék 454-es, kevés zöld 441-es és sárga 429-es színszámú fonallal). III. Írásos szalag minta. Felhasználható ruhadísznek, terítő szélére stb.

*

Sárközi ingdísz. Kaszap Margit rajza.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: Spolarich László. 23.407. — Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. (Felelős: Thiering Richárd.)

ANABAPTISTA EREDETŰ RÉGI ALAKOS HIMZÉSEK.

Műiparunk történetének és fejlődésének folyamán érdekes és fölöttébb tanulságos kutatnunk, hogy az egyes művészeti ágak, azok alkotásainak művészi formái, fölfogása és motivumai, mily uton és miként nyulnak vissza a multba.

Régészeti kutatásaim közben egész véletlenül s mondhatnám három egész külön országból, Felső-Magyarországból, Erdélyből s a bukovinai csángó földről került elémbe három hímzés, melyeknek egy fő alkotástól való leszármazása s technikailag vele való összefüggése az első pillanatra kétségtelen.

Az első szám alatti hímzés durva parasztvásznon készült, hossza 58 cm., szélessége pedig 41 cm. Kék és vörös pamutfonállal, kereszt öltéssel van varrva. A vörös szín túlnyomó, a mennyiben csak a két állat s a szegélyzetben minden második virág-pár és a középen álló fa három pár levele van kékkel varrva, a többi vörös. Gyűjteményembe a székely földről került s készítésének korát a XVIII-ik század közepére teszem.

Az egész hímzéssel éveken keresztül meg voltam akadva. Sokat törtem rajta fejemet, minek tartsam, mi lehetett; mert meg voltam győződve, hogy a rajta levő alakos ábrázolás nem pusztán diszítményi szeszély, nem csupán ornamentális motivum, hanem akar is valamit jelenteni. Megmutattam minden velem összeköttetésben álló szakembernek, de senki sem tudott fölvilágosítást adni. Nem maradt tehát más, mint az időtől várni a megoldást. Nehány évvel ezelőtt régészeti kutatások czéljából Pozsony megyébe rándulván, ott Pozsony-Széleskuton Spitzer Mór úr gazdag gyűjteményében találtam az alább 2. sz. alatt bemutatott hímzést.*

Mint látjuk reczemű, melyen az alakok fehér pamutfonállal vannak kitöltve, illetőleg kihimezve. Lehet, hogy eredetileg színekkel volt kivarrva, de azok a sok mosásban kimentek. Hosszasága másfél méter, szélessége 54 cm. A bemutatott rajz csak a felét ábrázolja, másik felén ugyanez a jelenet ismétlődik.

Első pillanatra fölismerjük, hogy bibliai jelenettel van dolgunk s a két alak fölötti fölirat ABRAHAM és KAZI (megfordítva Izak) mutatja, hogy az ó testamentomból Izsáknak Ábrahám általi föláldoztatását ábrázolja. Az elrendezésben s az alakok elhelyezésében nem hű ugyan a művész kompositziója, mert a Szentirás illető helyei szerint: «És mikor jutottak volna a helyre, melyet Isten neki mondott vala, készíte ott Ábrahám oltárt, a fát reája raká és megkötözé Izsákot az ő fiját, és felveté őtet az oltárra, a fára felül», és tovább: «És mikor felemelte volna Ábrahám az ő szemeit, látá, hogy egy kos akadt meg szarvánál fogva a szövevényben a háta megett, és elmenvén Ábrahám, előhozá a kost, és azt áldozá meg égő áldozatul az ő fija helyett.»*

* *Archæologiai Értesítő.* 1887. évf. 448. l.
* *Mózes* I. könyv. 22. rész. 9 és 13. v.

Művészi Ipar
1890

1. Himzés a Székelyföldről. XVIII. század. A czikk írójának gyűjteményében.

2. Himzés. XVII. század. Spitzer Mór gyűjteményében Pozsony Széleskuton.

Mint látjuk tehát, Izsáknak oltáron emelt máglyán összekötözve kellene feküdnie s a kosnak szarvánál fogva fennakadva lennie a bokorban. E helyett Izsák atyja előtt a földön térdel, s nem egy, de két kos vagy bárány áll egy hatalmas fa alatt. — Mindamellett a részletek rendkivüliek s kiválóan megérdemlik figyelmünket.

Az egész kép összhatása azonnal, valamely keleti eredetü codex miniaturjeire emlékeztet. Utóbb a közép kor első biblia-kiadásaiban látunk hasonló illustracziókat. Ilyenek például Koburger Nürnbergben 1483-ban megjelent bibliájának képei.

Az alakok merevek, önállóak, mintegy a levegőben látszanak lógni, a mennyiben semmi alap sincs alájuk rajzolva. Ez is mutatja, hogy inkább mint dekorativ elemek, semmint hatásra számító kép lettek annak egyes alkatrészei valamely régi kép után hímezve. Az egyenes és közvetlen másolást látszik bizonyítani az is, hogy az Izak szó megfordítva van.

Az alakok ruházata rendkívül érdekes. Görög vagy albán kurta szoknyaszerű öltözet van Ábrahámon és Izsákon is, fejöket pedig fez-szerű föveg fedi. Izsák összekulcsolt kezekkel térdelve imádkozni látszik, míg háta megett Ábrahám jatagánszerű egyenes kardját épen megforgatja feje fölött, hogy azzal Izsákot sujtsa, midőn vele szemben az Isten küldötte, az arkangyal, vagy a biblia szerint az Isten megjelenik. E pillanatban jól van ábrázolva Ábrahám meglepetése, amint fölemelt pallossal megrettenve áll. Érdekes még Ábrahám szakálának alakítása. Merev egyenes vonalakban szökik előre álláról, mintha fonva volna. Az assyr, perzsa, egyptomi és ó görög emlékeken látható szakálviseletre emlékeztet. Jellemző még, hogy Ábrahám mellén kereszt van.

Ábrahámmal szemben, a fa tetejével, mely előtt Izsák térdel egy arányban tünik fel a levegőben repülve az arkangyal alakja. Ábrázolásának sajátosságánál fogva a kép alakjainak legérdekesbike. Ugyanis koronás emberfejű, oroszlán kezű, két griff szárnyu, láb nélküli szörnyet látunk magunk előtt, mely a sfinxre is s különösen byzanczi emlékeken előforduló ábrázolásokra emlékeztet.

Hasonló hatást hímzéseinkre már többször kimutattak, így például tudjuk, hogy az a hullámvonalos ornamentika, mely a székelyföldi varrottasok között kakastaréjos minta czímen szerepel, nem egyéb, mint pontos másolása, a byzanczi képeken festett felhőknek.

A kép másik részarányos csoportját a nagy tölgyfa képezi, két oldalt alatta a két kossal. Hogy tölgyfa áll előttünk azt a kétfelé hajló ágakon levő s teljes pontossággal előállított makkok bizonyítják. Lehet, hogy ez a keleti eredetünek gyanított eredetin is így lehetett, mert hiszen a tölgyfa nemcsak közép, hanem déli Európában is tenyészik s míg éjszaki határa Skandináviában, az éjszaki szélesség 60-ik foka alatt van, addig Görög- és Törökországban is otthonos. Így tehát keleten is a művész szemei előtt lehetett.

A fa tetejét és koronáját újból és másként alakította a művész, még pedig úgy, hogy inkább valamely szörny állat fejét semmint lombozatot mutat, mit a két nagy szem is megerősít. A fa alatt egymással szemben áll a két kos. Ebben az érdekes, hogy az állatok teste apró keresztekkel van áttörve. A két kos előtt lótósz-bokor áll. Oldalt a háttérben csillagok vannak elszórva.

A hímzés alján széles, hullámdiszítményü horgolt csipke van. A himzést a XVII-ik század első feléből valónak tartom.

Ha most már ezt az 1-ső szám alatti székely hímzés mellé állítjuk, elvitázhatlan a minta azonossága, a nagy fa, fent a két szemü szörny-fejjel, két oldalt a két kos áttört keresztecskékkel, a fa lábánál a két bokort ábrázoló négyszög kúp s két oldalt Ábrahám alakja. A többi alak már nem fért ki vásznára, vagy a képet meg nem értő hímzőnőnek ornamentális szempontból éppen ez a részlet tetszett meg.

Feltünő elferdítéseket látunk az eredeti

mintától a két bokor visszaadásában, melynek rendeltetése az eredeti minta nélkül már föl nem ismerhető s Ábrahám alakjában, kinek azonban kinyujtott keze feltünően hosszú. Úgy történhetett a dolog, hogy az eredeti minta-hímzés, melyről ez másoltatott, már nagyon kopott lehetett, úgy hogy annak egyes részeit már nem tudta kivenni. Így

melyen Zsigmond király kétfelé fésült hosszú szakálas mellképéből előbb egy szétvetett lábu szerecsen, utóbb ugyan olyan hajdu lett.*

Eredeti még hímzésünkön, hogy az Ábrahámot ábrázoló alaknak feje tetejére és orra hegyére virágok vannak hímzve. Annak a jele ez talán, hogy alakjainak rendeltetését és összefüggését egyáltalán nem ösmerve föl,

3. Bukovinai csángó hímzés. XIX. század. Szádeczky Lajosné úrhölgy birtokában.

Ábrahám kinyujtott keze is azért lett oly hosszú, mert abban az eredetiben a kard is benne volt. Gyakori eset ez régi dolgok másolásánál, különösen feltünően látjuk ezt a régi pecsétek átváltozásánál, midőn valamely kopott, töredezett pecsét után készítenek újat s az azon levő részeket nem tudván kivenni, egészen új és eltérő formákat vésnek. Ilyen eset van Miskolcz város pecsétjével, csupán öltésről öltés után ment s csupán ornamentikát látott az egészben.

A 3-ik számu rajz eredetijében, mely Bukovinából, a csángók földjéről került s jelenleg dr. Szádeczky Lajosné urhölgy birtokában van, a teljes hasonlóságot a bárány ábrázolásában találjuk meg, mely szintén keresztszerű

* *Turul.* 1885. 5—11. lap.

motivumokkal van áttörve. Ez is keresztöltéssel, kék és vörös pamutfonállal van kivarrva, mint az 1-ső szám alatti. A csángók ezt a mintát elég eredetien «*élifántos*»-nak (elefántos) mondják, holott mint látjuk, azon az isten bárányа, az Agnus dei van ábrázolva, a zászlócskával.

Azt mutatja talán ez is, hogy a másoló ez esetben sem tudta mit ábrázol, mert csak nem nézhette volna a bárányt elefántnak, a mely utóbbit különben életében bizonyára sohasem látván, szintén nem igen volt sem nagyságáról, sem formájáról fogalma.

Különben is a csángók egyrésze református s e hímzés maga épen református faluból való. Nem valószinű tehát, hogy tudva a katholikus vallás egyik fő simbolumát hímezték volna. Mindezekben csak azt akarom kifejezni, hogy fényes példája ez annak, miként mennek át egyes műformák, alakok, képek és motivumok gyakran a legtávolabb nemzetek eszme és műkezelése köréből, mintegy egészen öntudatlanul a mi népünk kezére s hogy változik át az oltárterítő dísze a ruházat vagy az ágy, a párnahaj diszévé.

A birtokomban levő 2-ik számu hímzés eredetét kérdezve, azt nekem Erdélyben is határozottan anabaptista eredetünek mondották, mint a minő még sok van ott forgalomban. Hasonló eredetünek tartanak egy ilyenféle példányt a magyar iparművészeti múzeumban is.

E becses folyóirat hasábjain csak nem régiben foglalkoztam az anabaptista habánok történetével.* Ott történelmi alapokon mutattam ki, hogy az anabaptisták Nyitra és Trencsén s főleg Pozsony vármegyéből, honnan a 2-ik szám alatti hímzésünk ered, Erdélybe, különösen Alvinczre vándorolnak és ott alapítanak hitközséget, s hogy 1621-ben maga Bethlen Gábor fejedelem telepít be számos anabaptista családot. Első számu hímzésünk e földterületről való.

A csángók kitelepedett székelyek s a 3-ik számu hímzés ezek kezeiből került. Azt hiszem, a történelmi összefüggést, vagy ha úgy tetszik az egyenes családi leszármazást nem nehéz közöttük megtalálni.

Részemről újból ajánlom ez alakos hímzéseket szaktársaink figyelmébe s igen fognék örvendeni, ha e sorozatot mielőbb megbővítve s ez érdekes kérdést tüzetesebben megvilágítva láthatnók.

Dr. Szendrei János.

* *Műv. Ipar.* 1889. 167. l.

NÖVÉNYEK TÁRLATA.

A *Művészi Ipar* mult évi folyamának 234-ik oldalán a különfélék rovatában hosszabb közleményben ismertette a franczia iparművészeti iskoláknak az 1889-ik évi párisi tárlaton bemutatott dolgozatait és tanítási módszerét. A ki ama közleményt figyelmére méltatta, azt legkevésbbé sem lepi meg, hogy e folyóiratban a fönti czímmel találkozik, sőt sejti a czikk tartalmát és azt természetesnek, az előbb említett czikkben foglaltak következetes folyományának fogja tartani.

Amaz idézett czikkben ugyan is az mondatott, hogy a francziák az iparművészeti oktatásban a növendéket a természet és pedig első sorban a növényvilág tanulmányozására utalják, a mostani czikknek a tárgya pedig egy emlékirat, mely azt javasolja, hogy a jelzett oktatás módszere értelmében növények tárlata rendeztessék.

Az emlékirat szerzője Lucien Falize hírneves ötvös, ki azt az *Union Central des Arts décoratifs* választmánya elé terjeszté, a választmány az eszmét és az emlékirat részleteit helyesléssel fogadta, s most már csak az a kérdés, vajjon 1891-ben, vagy 1892-ben tartassék meg a tárlat.

nek kutatása, legalább is főbb vonásokban, a fentiekhez hasonló eredményeket fog szolgáltatni.

A török idők alatt, később is, mozgalmas életet élő Kecskemét, amely mindenkor jelentős forgalmú út mentén feküdt, nem is maradhatott elszigetelt terület viselet dolgában sem, ha talán itt-ott, inkább csak díszítésben, hozott is létre némileg eredeti formát. (Pl. a subakivarrásban. A mult században messze földön a kecskeméti szűcsök varrták a legszebb subákat.)

Nem maradhattak hatás nélkül a kecskeméti viseletre a XVIII. század második felén mutatkozó országos újítások sem, annál kevésbbé, mert Kecskemét éppen akkor élte a városiasodás első, komoly idejét.

Hogy a népi rétegek bizonyos osztályainál mégis némi ragaszkodást látunk a régi öltözetdarabokhoz: ez magyarázatát leli ezeknek erősebb konzervativizmusában, amelyet csupán egy ötéves világháború tudott csak, — a fiatalabbaknál éppen véglegesen — megtörni.

Papp László

Szűrhímzés-öltésmódok.

Hímzések megítélésében három tényezőre kell figyelni, úgymint: a díszítmények alakjára, színére és technikájára. Készítőjük ezekkel éri el a kívánt hatást. Köztük a technika érdekel bennünket leginkább, mert míg a díszítmények formanyelvét és színezését a nép gyakran és könnyen vette át akár az úri osztálytól, akár idegen nemzetiségektől, technikájában konzervatívabb, s a neki új vagy idegen mintákat is megszokott öltéseivel varrja.

A magyar cifraszűrök hímzése az applikációs díszt váltotta fel és valószínűleg a szűcshímzésekben van az eredete. Az előbbit formanyelvéből, az utóbbit technikájából következtetjük. Bizonyos, hogy a szűrhímzés minden női kézimunkától függetlenül alakult ki. Hogy pedig öltésmódjaiban sokkal változatosabb mint a szűcshímzés, annak az az oka, hogy bőrön nem lehet annyiféle öltést csinálni, mint szűrposztón. De a szűrszabónak vannak olyan speciális, csak a durva és kemény szűrposztóra való öltései is, amelyek semmiféle női munkán, vagy szűcshímzésen nem találhatók (14. á.).

A szűrdíszítésben a hímzés eleinte csak az applikált csík leerősítésére szolgált (2. á.), úgy, mint a bakonyi szűrök ma már csak hímzett, kedvelt *csillaga* (27. á.) is eredetileg több egymás fölé helyezett kerek posztódarabkának az alapanyaghoz való rögzítésére készült. „Nyargalásos" mintáknak laposöltéssel való kihímzése bakonyi szűrökön, valamint a pamutfonálnak varrógépeléssel leerősített, mintás kivarrása palóc és bakonyi szűrökön, átmenetnek tekinthető applikáció és hímzés között. Az applikáció elmaradásával kezdődik a hímzés kialakulása. Eleinte csak laposöltéssel, később mind több és több öltésfajtával dolgoztak. A szűr azon részén találjuk a legváltozatosabb minták mellett a legtöbb öltésfélét, amelyet a szűrszabó a legnagyobb gonddal és kedvvel díszített (a bakonyi szűr alján, a hajdúsági szűr aszaján, a palóc szűr gallérján).

A különféle öltésekkel mindig a díszítmény tárgyi minéműségét (pl. kosárfonás technikáját, levél erezését) akarták hangsúlyozni, azért az öltésmódok szaporítása, következménye a díszítmények naturálissá válásának. Az öltéseknek, csakúgy mint a formáknak és színeknek, meghatározó értékük, kifejező erejük volt. Az elszíntelenedett matyó szűrökön, alig egy-két díszítmény fáradt ismétlése mellett, a technika teljes hanyatlását, kimerülését látjuk. Végül a szűrhímzés visszatér oda, ahonnét kiindult: az applikációhoz.

A Magyar Nemzeti Múzeum
Néprajzi Tárának Értesítője.
1930. 1. füzet.

kezeikben mindenkor fehér zsebkendővel, mit ők fehér keszkenőnek neveznek."

„A férjes nők ehhez hasonlóan vannak öltözködve, kivévén, hogy feketecsipke, búbos fejkötőben járnak, ami igen sajátságos idomú. Ezen fejkötők csak 20 év előtt is igen idomtalanok voltak, hasonlók egy szétkuszált szarkafészekhez... azonban a divat... ezen burokcsipkézetet hatalmasan megollózta... Sajnos, hogy ezen magyaros viselet lassan-lassan enyészni kezd a kecskeméti néposztályzatnál, holott ezen öltözék mind az ildomos szép női termetet bájlólag tünteti elé, mind pedig maga az öltözék is, a szemnek igen kedves és sajátszerű látomány."

Ez az öltözködési mód, a régi magyaros öltözködésnek ez időben már csupán a közepesen jómódú, ritkábban a gazdagabb gazdanőknél fennmaradt, de — mint láttuk — itt is pusztulóban lévő maradványa, (amely azonban az abszolutizmus alatt, pusztán hazafias indítékokból, az úri nőknél is feléledt) továbbra is, jobbára csak a katholikus nőkre korlátozva, de mindinkább csupán nyomokban, megtalálható még a század utolsó évtizedéig.

A legszegényebbek már régóta, az 1820-as évektől általánosan, karton-, ritkábban selyem-, télen posztórékliben, „kabát rékli"-ben, mint nevezték, egyszerűen fodrozott, vagy bársonnyal díszített, bő, hosszú, ráncos szoknyában (a kecskeméti nők mind az utóbbi időkig hosszú szoknyát hordtak), leginkább fehér kötőben járnak. A lányok födetlen fővel, az asszonyok karton- vagy selyemkendőt kötnek, ritkábban a jobbmódúakéhoz hasonló csipkefőkötőt vesznek fel. Akinek csak módjában áll: szívesen veszi magára a díszes selyemkendőt, télen pedig általánosan nagy, pamukos kendőt hordanak.

Ilyesféléket jegyez fel 1887-ben Hajagos Imre is *(i. h.)*. De már a következő évtizedre a lányok mind gyakrabban tűzik kontyba a hajukat, elmarad lassan a csipkefőkötő is. Egyébként azonban — a jelzett változásokkal — hasonló marad az öltözködés rendje a háború idejéig, amely egyszerre tünteti el a népi jellegű öltözködés utolsó nyomait is.

Ma a legegyszerűbb parasztlány is igyekszik az utolsó divat szerint öltözködni, pusztán a ruházatról a „pórhölgyeket" alig, legfeljebb födetlen, vagy többnyire fehér selyemkendővel bekötött hajukról ismerhetők fel, amellett, hogy a merészebbje éppen nem idegenkedik a kalaptól sem.

*

Az elmondottakban — minden jelentősebb, írásokból felkutatható adatot felhasználva — bemutattuk a kecskeméti férfi és női viselet közel negyedfél százados multját.

Ennek során — a legújabb változásoktól eltekintve — két, egymástól élénken elkülönülő képet s ennek megfelelőleg két, önmagától adódó időszakot nyertünk, kettős beosztásunknak alapjaképen.

Az első a mentés, dolmányos, süveges, illetőleg a nőknél: a mentés, ingvállas, majd vállas (pruszlikos) viselet kora, amelynek kizárólagos uralmát — a rendelkezésünkre álló adatok szerint — a XVI. század végétől volt módunkban követni.

Ha ezzel kapcsolatban egy pillantást vetünk az akkori idők jól ismert, országos, jellegzetesen magyarosnak mondott úri viseletére, azt látjuk, hogy Kecskemét népének öltözködésében ennek — a feltétlenül népi ruhaféléket leszámítva — (a jobbmódúaknál sokszor nem is túlságosan) egyszerűsített mását látjuk.

Elkülönült öltözködésmódról bizonyára nem beszélhetünk az egyes, kifejezetten népi jellegű ruhadaraboknál sem (ködmön, suba, szűr, stb.) s minden valószínűség szerint az alföldi magyar lakosság korábbi viseleté-

A szűrhímzés-technikák nyelvi anyagára vonatkozólag csak gyér adataink vannak,[1] mert a ma élő szűrszabók néhány legöregebbje, aki fiatal korában értett a „virágozáshoz" (hímzéshez), már alig emlékszik az általa alkalmazott öltések nevére, nyilván azért, mivel az akkor már hanyatlófélben levő szűrhímzések mesterei már csak utánozva dolgoztak, mintegy ösztönösen és nem tudatosan különböztetve meg egymástól az öltéseket. A szűrhímzésekben előforduló öltéseket az ország különböző vidékein egyformán nevezik; így a laposöltést *síma öltés*nek, a huroköltést ugyanígy, a láncöltést hasonlóképen, vagy *láncolás*nak, a Margit-öltést *farkasfog*nak, a kosarakon látható tömőöltést (stoppolást) *rostélyos*nak (21. á.), a leveleken előforduló túlöltést *kiöltés*nek, a virágokon az egyik színből a másikba való átöltést *beöltésnek*, s ha egészen keresztül öltenek rajta (31. á.) *ráöltés*nek, a csillagöltést (25. á.) *csillag*nak, a bakonyiak a különleges erezőöltést (26. á.) *ágas* öltésnek, s az ugyancsak itteni csíkhímzést (10. á.) *cérnázás*nak nevezik.

Az itt alkalmaztatásukkal együtt bemutatott öltésmódok csak a magyar szűrök legjellemzőbb típusaira szorítkoznak; szándékosan mellőztem azokat, amelyek, mint a bakonyi szűrök selyemmel hímzett tűfestései, nem népi eredetűek.

A palócszűr.

A palóc-szűrön igen jól megfigyelhetjük, hogy miképen váltotta fel a hímzés a posztóapplikációt olyan darabokon, amelyeken mindkét díszítésmódot alkalmazták. Ezeken a hímzés keskeny, többszínű csík alakjában vonul végig az applikáció szélén (15. á.).

A palócszűr öltésmódjának sokfélesége szerves összefüggésben van a díszítmények változatosságával és a színek élénkségével. A hímzett szűrök virágkorában, mikor a díszítmények nem stilizálódtak el a felismerhetetlenségig és a színek értéke is tudatos volt a szűrszabó előtt, az öltésekkel is igyekezett kimutatni a díszítmény szerkezetét, azaz a legmegfelelőbb öltéssel is igyekezett hangsúlyozni azt a hatást, amit a rajzzal és a színezéssel elérni kívánt. Később már kizárólag a laposöltést és a száröltést használták fel.

Hogy mennyire a szűcshímzésből indult ki a szűrhímzés, arra igen jó példa a palóc szűrökön előforduló almalevél, melynek gyakran egyik felét világosabb, másikát sötétebb vörössel, emlékezve a vörös applikált posztóra, laposhímzéssel varrják ki, ennek tetejébe pedig ugyancsak laposöltéssel, de ellenkező irányban dolgozva, fehér rozmaringlevélkék kerülnek. Általában ezzel magyarázható, hogy a palóc szűrszabók annyira kedvelt átvarrásai, a más színnel való keresztülöltögetései egy már kihímzett felületen, majdnem kizárólag vörös alapon vannak, rózsákon, leveleken stb.

A szűr elején gyakran ott találjuk a tulajdonos nevét, a készítés helyét és idejét, belehímezve a szűrbe, leginkább láncöltéssel, vagy pedig két láncöltéssor között haladó tűző- vagy száröltéssorral.

A palócszűrhímzéseken használt öltések és ezeknek alkalmazása a következő:

Laposöltés rozmaringlevélen, rózsán, bimbón, almalevélen, tulipánon, mint a szirmok felületkitöltő öltése szerepel, ezért sűrűn egymás mellé dolgozzák, hogy tömött hatást keltsen. Van azonban olyan rózsa is, amelyet ritkásan varrnak ki laposöltéssel és ezt úgy öltik, hogy szirmok hatását keltse. Így minden 4—5 öltés után egy kis hézagot hagynak, amely vagy üresen marad, vagy kitöltik néhány rövid, fekete laposöltéssel.

Száröltést elsősorban szárakra és indákra, az almalevelek közepén

[1] Valamennyi itt közölt népi elnevezés dr. Györffy István gyüjtéséből való.

végig erezésre, továbbá a díszítmények körül kontúrnak (21. á.), vagy a díszítményeken belül a színek elhatárolására alkalmaznak.

Láncöltés csakis betűk kivarrására használatos.

Huroköltés díszöltésként keretül vagy almalevélen szerepel (18. á.). Érdekes a virágok körülvarrására alkalmazott *huroköltés-száröltéskombináció* (16. á.).

Farkasfog mint csík szerepel (6. á.) és több elemből álló díszítmény keretéül, másik változata pedig almalevél erezésén (22. á.), különálló levélen (28. á.) és a laposhímzéses tulipán átvarrásán (30. á.).

Fércelőöltést kizárólag az átvarrások leerősítésére használnak (31. á.).

Rácsöltéssel a kerek virágokat varrják ki (29. á.). Ez igen kellemes változatosság a különben sok laposöltéses virág között. Csíknak szintén használják (7. á.).

Erezőöltés almalevelek közepén húzódik végig; tulajdonképpen hurkolöltéssor, amelybe azután a huroknál még egy-egy ellenkező irányú öltést varrnak (17. á.).

Az annyira kedvelt *átvarrások* leggyakoribb módjai: laposhímzésen fércelőöltés (rózsán, 31. á.), laposhímzésen farkasfog (tulipánon, 30. á.), laposhímzésen csillagöltés (virág közepén, 25. á.), laposhímzésen ellenkező irányú laposöltés (almalevélen), laposhímzésen száröltés (a száron ülő bimbók átvarrására).

A borsodi és matyószür.

Öltésmódjaiban nagyon hasonlít a palócszűrhöz, de annál még nagyobb tömöttség és változatosság jellemzi.

Laposhímzést rozmaringlevélen, kerek rózsán, virágok közepén, virágszáron, általában felületkitöltéseken alkalmaznak.

Száröltést szárakon, indákon látunk.

A láncöltés csak egy megváltozott alakjában fordul elő: nem öltenek vissza a kiindulási pontba és így egyik oldala nyitva marad (8. á.). Kosarak és címerek kontúrjául alkalmazzák.

Huroköltés ritkán fordul elő, kontúrként vagy betűk hímzésére csillagszerű laposöltéses rózsákat szoktak vele körülfogni.

Farkasfogból leginkább keretül szolgáló csíkot varrnak, de előfordul farkasfoggal kihímzett különálló levél is (28. á.).

A rostélyozás, ami nem egyéb, mint szövésutánzat, kedvelt öltése a matyó szűrgallér kosárkáinak. Ezzel is a struktúrát, a kosár fonását akarják feltűntetni (21. á.).

Fogasöltésből igen szép, különálló csillagokat varrnak ki (13. á.).

Csillagöltés a rózsák közepén, a laposhímzésen átvarrva szerepel (25. á.).

A dupla keresztöltést (14. á.) a borsodi szűrszabók is nagyon kedvelik. Csíkul a széleken csaknem mindig alkalmazzák.

Átvarrással leggyakrabban borsodi szűrökön találkozunk. Két, de néhol három rétegben is van hímzés egymás felett. Legkedveltebb fajtái: laposhímzés laposhímzésen (tulipánon 24. á.), farkasfog laposhímzésen (címer felső részén, tulipánon, 30. á.), csillagöltés laposhímzésen (virág közepe, 25. á.), vagy egy-egy más színű laposöltéssel tarkázott átöltés a laposhímzéses alapon. Ide tartozik az átöltésnek az a módja is, mikor a már kész laposhímzéses területre átöltünk a szomszédos, ugyancsak laposhímzéses, de más színű felületről (31. á.). Ezzel a munkával a színellentétek enyhítését, a színek egymásbaolvasztását célozzák.

A bihari szür.

A bihari szűrhímzéseknek az a jellemző tulajdonsága, hogy díszítményeik feltűnően kicsinyek. Ez a technikára is kihat, amennyiben az öltések

is rendkívül elaprózottak. Ez már bizonyos hanyatlási folyamatra enged következtetni, mert semmiesetre sem felel meg a szűrhímzés lényegének, hogy a merev, durva és vastag alapanyagra a női kézimunkákéhoz hasonlatos apró öltésekkel dolgozzanak, ami meglehetősen nehéz munka is. Hogy a szűrszabók körében ez a fajta technika mégis annyira általánossá tudott válni, az csak abból magyarázható, hogy ízlésük megromlásával, a „finom" munkával akarták a legszebbet adni. E részletekbe vesző és az egész kompozíció rovására menő kidolgozás öltésmódja eléggé gazdag és változatos. Érdekes azonban, hogy a különböző fejlődési fokokon mindig más és más öltéssel hímezik ki ugyanazt a fajta díszítményt, vagyis az öltések értéke, rendeltetése, gyors változásnak van alávetve.

Alkalmazásukra nézve a következőképpen csoportosíthatjuk őket:

Laposhímzést, mely a bihari szűrökön is vezet, rozmaringlevelek, rózsák, kerek virágok, bimbók hímzésére használnak, ezenkívül pedig a hanyatló darabokon a kosaraknak rostélyozás helyett való kockás kihímzésére.

Száröltés is sok van, mert a sok apró díszítmény mind szárakon, indákon van elhelyezve. A szárakon kívül levél erezéseként is szerepel. A laposöltéses bimbókon keresztben is varrják át.

Láncöltésből is szárakat varrnak ki, továbbá főleg kosarak kontúrozására alkalmazzák.

A *huroköltés* szintén száron szerepel, magában, vagy pedig kétoldalt övezi a közepén végigvonuló száröltéssort. A hanyatlás idejéből való szűrökön a virágok szirmait hímezték ki hosszabbra nyújtott huroköltéssel, még pedig felületkitöltésül.

A *farkasfog*, úgy mint a többi szűrfajtán, csíkban, keretül szerepel, de ez is sokkal apróbb, mint a bihari szűr valamennyi öltése. Nagyon ízléses azonban a fenyőágszerű levélke, mely farkasfogból készült (19. ábra). Néha az almalevél erezését is ezzel készítik.

Rostélyossal is találkozunk gallérok kosarain (21. ábra).

Fogasöltéssel csillagot varrnak ki több színben (13. ábra).

Hármasöltésre is akadunk, egy-egy üres szeglet kitöltésében.

Erezőöltést (17. ábra) almalevél erezésén találunk.

Átvarrás is akad a bihari szűrökön. Száröltéses virágszárakat fognak össze farkasfoggal és laposöltéses bimbókon vezetik keresztül a száröltésszárat.

Rácsozás mint csík húzódik végig a széleken.

A hajdúszűr.

A hajdúszűrök között ritkák a gondos kivitelű, pontosan és aprólékosan hímzett darabok. Oka abban keresendő, hogy a szűrszabók maguk, főleg a debreceniek, csak a szűrök szabásával, összevarrásával foglalkoztak, a hímzést feleségükre vagy fizetett női munkaerőkre bízták. Ezek azután csak az általános hatás elérésére törekedtek s hogy hamarabb menjen a dolog, elhanyagolták a kidolgozást. A rózsáknak nyolcasöltéssel való kihímzése is női munkára vall, mert a szűrszabó mindig átölt végig az anyagon, a nő viszont, hogy a fonállal takarékoskodjék, mindig csak a posztó színén igyekezett maradni. Ugyanígy női munkára vall az is, hogy a virágok közötti teret nem rozmaringlevelekkel töltik ki, hanem egyszerűen kihímezik laposöltéssel. Az ilyen selejtes kivitelű szűrökön a laposöltésen kívül csak száröltést találunk, amellyel a szárakat hímezik. A *beöltés*, azaz a színellentét enyhítése céljából egyik színnek a másikba való átöltögetése (31. ábra) hajdúszűrön is igen gyakori, de éppen olyan gyakori az ellentétek hangsúlyozására szolgáló kontúrvonal is (29. ábra).

A *laposöltés* egyetlen szűrhímzésen sem annyira általános, mint a hajdú-

ságin. Rózsát, egyéb virágot, alma- és rozmaringlevelet, tulipánt, bimbót ezzel varrnak ki.

Szároltést is sokat találunk, főleg szárak kihímzésére, ezenkívül virágok kontúrjaként és azokon belül két szín között elhatárolásul alkalmazva.

Láncöltést színeknek egymástól való elhatárolására (29. ábra) szárakon, csillagalakú virágok szélén kontúrnak (1. ábra) használnak.

A *huroköltés* csak nagyritkán szerepel almalevélen, vagy sarokkitöltésül, díszöltésként.

Farkasfoggal szívesen hímeznek ki különálló leveleket (28. ábra), vagy használják almalevél erezésére (22. ábra). Néha rövid szárként is szerepel, vagy díszöltésül, térkitöltésben.

Fércelőöltésből egy-egy sort varrnak a virágok két színe közé, elhatárolásnak.

Fogasöltés csillagokon szokásos (13. ábra).

Hármasöltés elszórva dísznek, vagy laposöltésen átvarrva fordul elő.

Csillagöltést virág közepén (25. ábra) találunk.

Nyolcasöltést szűrhímzéseken egyesegyedül a hajdúságiakon látni rózsákon. Ezeket is jobbára nők hímezték, mert hiszen a kemény szűrposztóra a nyolcasöltés nem alkalmas. Ezt néha még le is erősítik fércelőöltéssel.

Átvarrásokkal ritkán találkozunk: laposöltésen varrnak keresztül apró fércelőöltéseket, vagy ugyancsak laposöltésen farkasfogat.

A *tiszapolgári* hajdúszűr ornamentikája már sokban rokon a borsodi szűrével, ezért a hajdúságitól eltérő öltéseket is találunk benne. Nevezetesen a rózsákon (31. ábra) fordul elő a sötétebb fonállal való keresztülvarrás és ennek világos színű fércelőöltéssel való leerősítése. A kosarak rostélyozással hímzettek, kontúrjuk száröltéses, laposöltéses felső részén fogasöltés van keresztülvarrva (21. ábra).

A kúnsági szűr.

Igen gondos, aprólékos kidolgozás, a rajz pontos szemmeltartása jellemzik a kúnsági szűrhímzést. Az alkalmazott öltések nem sokfélék, a változatosságot inkább ugyanazon öltéseknek különböző színekkel való egymásmellé dolgozásával érik el. Rendszerint így készül például a kúnsági szűrhímzésekre leginkább jellemző laposhímzéses kerek rózsa, amelyen a szirmok hangsúlyozására ugyancsak laposöltéssel, de elütő színnel öltenek néhányat a többi közé, egyforma távolságokban. Ami azonban sohasem hiányzik és a fő dísz: a *beöltés* és a *ráöltés*. Előbbit leginkább a már kész világosabb színnel hímzett laposöltéses területre „öltik be" a mellette készülő sötétebből, feléig, vagy néha egészen is. Ugyancsak gyakori a ráöltés, amikor a kész hímzésen szabályos közökben „öltik rá" a más színű, de ugyancsak laposöltést (31. ábra).

Laposöltés rózsán és hasonló kerek virágon, bimbón, tulipánon, rozmaring- és almalevélen, hullámvonalas szár belsejének kitöltésén szokásos.

Száröltés száron, hullámvonalas szár kontúrjául (5. ábra) és levél erezésére használatos.

Láncöltés két szín között elválasztásul, vagy kontúrként szerepel.

Huroköltést levél erezésén, laposhímzésen átvarrva, vagy a kunságira jellemző hullámvonalas szár belsejében, térkitöltésül használnak (5. ábra).

Farkasfogból önálló leveleket hímeznek, vagy laposhímzéses levelek erezését (22. ábra) csinálják.

A *csillagöltés* szintén elég gyakori, leginkább átöltve egy már sugárszerűen hímzett alapon (27. ábra), vagy laposhímzésen, virág közepén (25. ábra).

A bakonyi szűr.

Egyetlen szűrhímzésen sincs annyiféle öltésmód és annak oly sokféle ötletes alkalmazása, mint a bakonyi szűrön. Ennek valószínű oka az, hogy Dunántúlon a szűrszabómesterség már nagyon régi idő óta virágzott. Itt is előbb applikációval díszítették a szűröket, s az applikáció és hímzés közti átmenetre sok érdekes példánk van. Az applikált csík szélén 1—2 pamutfonalat fektettek végig s ezt öltötték le a posztóval együtt az alapanyaghoz. Ez a díszítmény és odaerősítési módja a szűcsmunkából ered, s az applikáció elmaradásával ez válik hímzéssé. Pamutfonálnak gépeléssel a szűrposztóhoz való varrása szintén az applikált és hímzett technika között áll. Ami a kivitelt illeti, a régebbi hímzett szűrökön vastag fonállal dolgoztak, sűrűn egymásmellé öltve. Később ritkulnak az öltések, míg a hanyatló, selyemmel hímzett darabokon, a tűfestés uralkodik.

A leggyakoribb öltésmódok a következők:

A *laposöltés* rózsán, rozmaring- és almalevélen, bimbón, tulipánon szerepel, valamint mindenféle virág közepén.

Száröltéssel szárat, két szín között kontúrt, almalevél erezését hímezik, sőt köralakban sűrűn egymás mellett vezetve a sorokat, kerek virágot varrnak ki vele. Egyik válfaja (12. ábra) igen érdekes.

Láncöltéssel a készítő vagy megrendelő nevét hímezik, vagy kontúrt és virágszárat.

Huroköltéssel a virágok szirmát dolgozzák ki.

A *farkasfog* gyakran szerepel bakonyi szűrhímzéseken, főleg a szűr szélein csíkul, ritkábban levelek erezésén.

Rostélyost szintén alkalmaznak, de ritkán és akkor is lazán és szabálytalanul dolgozva.

Fogasöltésből virágokat varrnak ki.

Hármasöltés elszórtan hézag kitöltéseként (23. ábra) szerepel.

Csillagöltést sokféleképen és előszeretettel alkalmaznak: egyedül is, virág közepén is, vagy legősibb módján, azaz több egymás fölé helyezett posztódarabka leerősítésére.

Rézsútöltéssel is készítik levelek erezését (20. ábra).

Ágasöltés (26. ábra) csak a dunántúli szűrökön fordul elő almalevél erezésén, vagy laposöltéses virágok szirmain (23. ábra).

A *fonatöltés* a bakonyi szűrhímzések legjellemzőbb öltése (9. ábra). Bemutatott alkalmazásában a szűrök alján szerepel, ugyanitt csíkot is varrnak belőle. Köralakban vezetve, virágot alakítanak belőle. Egyszerűbb formájában (11. ábra) sornak vagy keskeny, száröltéssel kontúrozott levelek közepének kitöltésére alkalmazzák.

Rácsöltéssel (7. ábra) keskenyebb vagy szélesebb csíkokat hímeznek.

A *rátétmunka öltésével* díszítik a két egymással érintkező posztódarab szélét.

Átvarrások számtalan változatban fordulnak elő bakonyi szűrhímzéseken, de ezeket rendszerbe foglalni nem lehet, mert mindig a szűrszabó egyéni fantáziájának szüleményei. A leggyakoribbak laposöltéses alapon hímzettek: *csillag-, nyolcasöltés, ágasöltés, farkasfog-, hármasöltés, kis kereszt-, láncöltés* stb.

Palotay Gertrud.

Szűrhímzés-öltésmódok. I. tábla.

1. Laposöltéses virág láncöltés-kontúrral. Hajdúság. 2. Applikált posztócsík és pamutfonalak levarrása. Bakony. 3. Laposöltés átvarrása láncöltéssel, szélén fogasöltés. Bakony. 4. Laposöltéses almalevél kiöltéssel, erezése száröltésből. Bakony. 5. Hullámvonalas szár, kontúrja száröltésből, belseje fércelőöltéssel levarrt huroköltésből. Kúnság. 6. Farkasfog-csík. 7. Rácsöltés-csík. 8. Nyitott láncöltés. Borsod m. 9. Fonatöltéses csík. Bakony. 10. Cérnázás. Bakony. 11. Egyszerű fonatöltés. Bakony. 12. Szár-

1. TÁBLA.

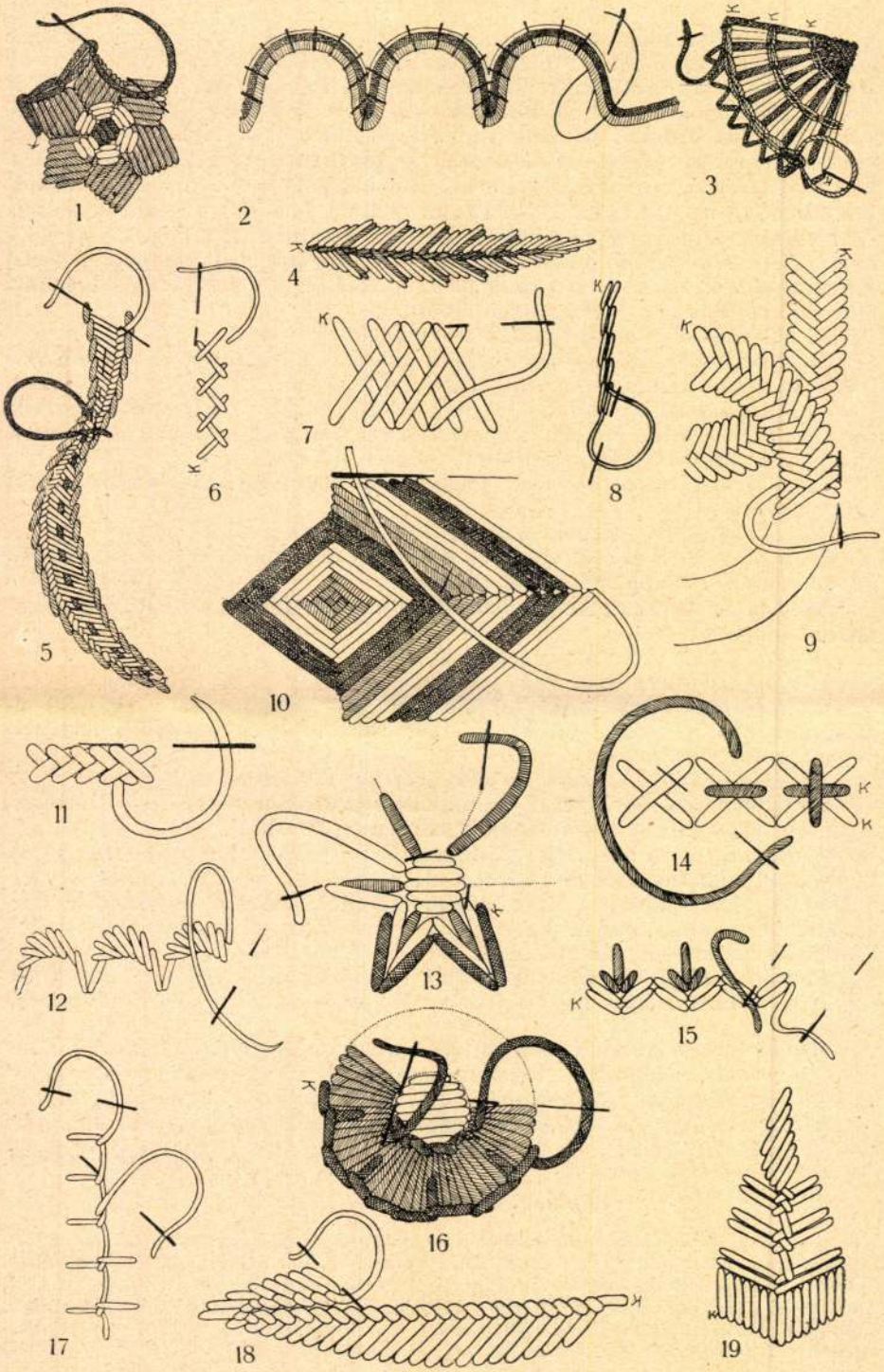

2. TÁBLA.

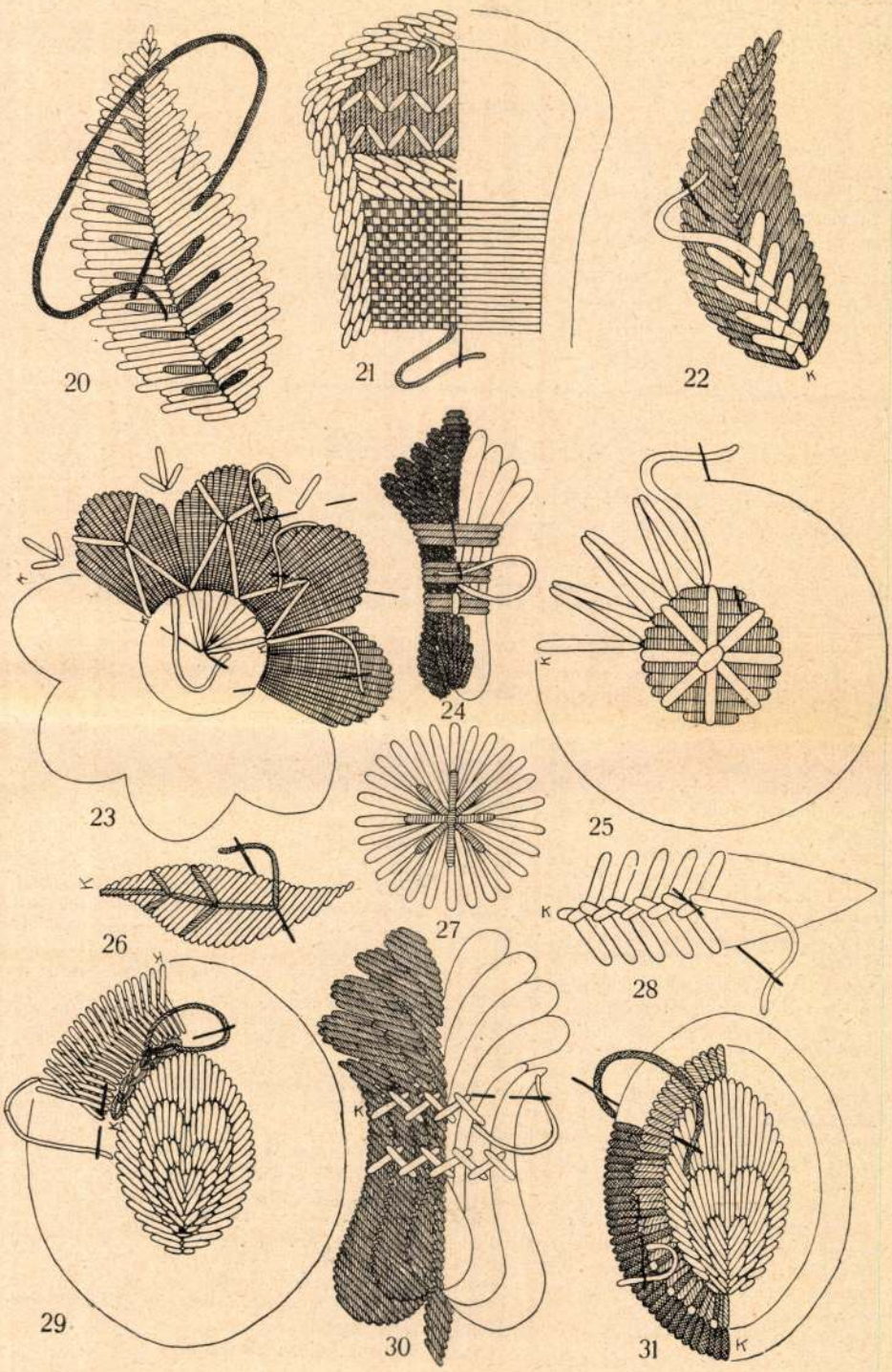

öltéses csík. Bakony. 13. Fogasöltéses virág. Bihar m. 14. Duplakeresztöltéses csík. Palóc. 15. Kettős fogasöltéssor hármasöltéssel. Palóc. 16. Laposöltéses virág szár-öltés-elhatárolással és huroköltés-száröltéses széllel. 17. Erező-öltés almalevélen. Bihar. 18. Huroköltéses almalevél. Palóc. 19. Laposöltés-farkasfogas levél. Bihar.

Szürhimzés-öltésmódok. II. tábla.

20. Rézsut-öltés almalevélen, kiöltéses laposhímzésen átvarrva. Bakony. 21. Kosár száröltéses kontúrral, lent rostélyozással, fent laposöltésen átvarrt fogasöltéssel. 22. Farkasfog laposhímzésen átvarrva. Hajdúság. 23. Ágas-öltés laposhímzésen átvarrva, a szirmok között hármasöltés. Bakony. 24. Laposöltés átvarrva laposhímzésen és fércelőöltéssel leerősítve. Matyó. 25. Virág fogasöltésből, közepe laposhímzésen átvarrt csillagöltés. Bakony. 26. Ágas-öltés levél erezésén, laposhímzésen átvarrva. Bakony. 27. Csillagöltés sugárszerű alapon átvarrva. Nagykúnság. 28. Almalevél farkasfogból. Borsod m. 29. Laposöltés és nyolcasöltés, közötte láncöltés. Hajdúság. 30. Laposöltés átvarrva farkasfoggal. Palóc. 31. Fércelőöltéssel leerősítetett ráöltések. Palóc.

IRODALMI SZEMLE.

A székely ház eredetéhez.

Megjegyzések Kós Károly cikkére.

A Székely Nemzeti Múzeum ötven éves jubileumára készült Emlékkönyv sok igen értékes cikke között feltűnt nekem *Kós Károly*nak a székely házról írt összefoglaló értekezése. No végre hozzászól ehhez a sokat vitatott kérdéshez egy technikai szakember is. Vajjon milyen *új érveket* hozhat fel, milyen *új szempontokból* vizsgálja, s vajjon sikerült-e véglegesen megfejtenie ezt a nagyon érdekes kérdést? Ez volt az első gondolatom, amikor a cikket meglátam.

Kós Károlyt személy szerint nem ismerem, de ismerem építőművészi tevékenységét a szaklapok hasábjairól, s őszintén bevallom, hogy nem volt még magyar építőművész boldogult emlékű *Schulek Frigyes* mesterem óta, akinek művészete olyan mély benyomást gyakorolt volna rám, mint az övé. Harminc év óta várom a magyar építőstílus megszületését. Tanuja voltam túlkorán elköltözött nagy művészünk, *Lechner Ödön* munkálkodásának, apró utánzói magyarkodó stílusteremtő akarásainak s minden efféle magyar stílusteremtés gyors hervadásának is, de mikor *Kós Károly* művészetét láttam ébredezni, szentül meg voltam győződve, hogy végre megjött az az ember, aki meg fogja teremteni a magyar építőstílust. További fejlődését azonban, sajnos, nem tudtam figyelemmel kísérni, tehát nem tudom, mit váltott be az én titkon táplált reményeimből. És most váratlanul itt találkozom vele az én negyedévszázadnál régebben megkezdett külön tanulmányom területén, a székely ház eredetének kutatásában.

A székely házzal sokan foglalkoztak. Ezek sorából most csak a legfőbbeket nevezem meg. *Huszka József* külön könyvet szánt ennek a kérdésnek, bár abban főleg a kapuval foglalkozott. *Jankó János* az ezredéves kiállítás néprajzi falujával kapcsolatban foglalkozott vele. Legalaposabban *Szinte Gábor* ismerteti és újabban *Viski Károly* szólt hozzá igen alaposan. De külföldi tudósok is próbálkoztak a székely ház eredetének kérdésével. S az erdélyi szászok házát kutatók is természetesen megvizsgálták, milyen hatással volt a székely ház a szász házra, vagy megfordítva. Még a nagy *Henning* is megemlékezik a székely házról. Lássuk most már mit mond *Kós Károly* a székely ház eredetéről?

„A székely ház kialakulása (mint általában egész Erdély népi építkezése) összeesik a szászok betelepedésének idejével és korával. Módszeres gazdálkodást, lakóhelyet, telek felépítését és berendezését Erdély minden népe a szász telepesektől tanulta. A lakóház építését és berendezését elsősorban. Ez olyan feltevés, amelyet *minden* megerősít és semmi sem cáfol." Ezek szerint tehát a székely is a szász telepesektől tanulta a házépítést. Hiszen elég érdekes feltevés, de csak *feltevés*, amelyet alaposan bizonyítani is kellene. Mert sajnos, ez a fenti „*minden*" nem elég bizonyíték, sőt, mindjárt ki is mondom: még feltevésnek sem fogadható el addig, amíg legalább valószínűsítve nincsen.

Kós Károly ezzel a feltevéssel, hogy t. i. Erdély *minden* népe a szász telepesektől tanulta a ház építését, az én nézetem szerint alaposan tévedett. Ezt még az idegen házkutatók sem mondták ki ilyen kategorikusan, pedig azokat nem vezette mindig velünk szemben való elfogulatlanság. *Henning* pl. (Das deutsche Haus, 87. l.) azt mondja, hogy Erdély németlakta vidékeinek háza általában a frank ház jellegét mutatja, *míg ellenben a szomszédos székelyek háza egészen különös, ősi típust mutat.* Bünker (Zeitschrift d. Vereins für Volkskunde, Berlin, 1904. 114 l.) pedig úgy véli, hogy a szászok háza és a székely ház is nagy valószínűséggel egy olyan házból keletkezett, amelynek csak egy helyisége (szoba) s előtte alkalmazott eresze (Halle) volt. Tehát nem mondja egy szóval sem, hogy a székelyek háza a szász házból fejlődött volna. *Jankó* (Az ezredéves országos kiállítás néprajzi faluja, 128. l.), aki csak futólagosan foglalkozott a székely ház kérdésével, csak annyit mond „hogy a székely ház szintén félnémet alapon épült fel, de a nyitott eresszel lokális típust képezett és képez". Ha módjában lett volna alaposabban foglalkozni a kérdéssel, ő is belátta volna, hogy tévedett a felnémet típus kérdésében. *Szinte Gábor*, aki mégis csak legalaposabban foglalkozott a kérdéssel és *Viski Károly* sem találták, hogy a székelyek a szászoktól tanulták volna a ház építését. Én magam, aki pedig, bár nem folytonosan és mindig, de körülbelül huszonhét-huszonnyolc év óta foglalkozom a székely ház és a magyarországi paraszthéz kérdésével, szintén nem találtam olyan adatra, amely azt bizonyítaná, hogy a székely ház a szászok házából fejlődött volna. Sőt lesz alkalmam majd részletesen kifejteni azt a nézetemet, mely ezzel a feltevéssel szöges ellentétben van.

Hiszen kétségtelen, hogy ki lehet mutatni bizonyos kölcsönös hatásokat a kétféle háztípusnál, de ezek sem nem elég mélyrehatók, sem nem elég alapvetők ahhoz, hogy egyik háztípust a másikból lehetne származtatni. De hiszen erre mint alább látni fogjuk, maga *Kós Károly* is szolgáltat (bár akaratlanul) bizonyítékot említett értekezésében.

*Kós*nak tökéletesen igaza van abban, s e pontokban teljesen egyetértünk vele, hogy székely őseink sem a székely kaput, sem a székely házat nem hozták keletről, s hogy a székely ház zárt eresz típusa nem az arab-török mohamedán ház háremrácsozatának emléke, mint ahogy *Huszka* állította. De abban már nincsen igaza, hogy a székely ház nyugatról ered, még az ő feltevése szerinti szász közvetítéssel sem.

Sajnálattal kell megállapítani, hogy a kiváló műépítész nem támogatja eme feltevését éppen tőle várt *technikai* bizonyítékokkal, ehelyett ő is csak a régi mód szerinti spekulatív találgatással próbálja megoldani a kérdést. Azt mondja például egy helyen: „Viszont bizonyos, hogy a beköltözött szászoknak már beköltözésük alkalmával azonnal alkalmazkodniok kellett Erdély más természeti, gazdasági, közigazgatási (?) viszonyaihoz, az itt kapott építési anyagokhoz és végül azokhoz a népekhez is, melyeket itt szomszédokul kaptak. Úgy, hogy mindaz, amit házépítési és lakberendezési készséget magukkal hoztak, az már az első itt való reprodukció alkalmával módosult." Szerinte tehát a szászok, *alkalmazkodva az itt talált építési anyagokhoz, kő*házakat építenek, a székelyek azonban ugyan ez okból — *fából* való házakat építenek! A székelyek szerinte a szászoktól tanulták el a házépítést, azonban letagadhatatlan az a valóság is, hogy különösen a szász területeknek a székelységgel határos területein (a Küküllő vidékén különösképen), ahol a székelység és szászság érintkezése közvetlenebb volt, *ott a szász népi építkezésben feltűnően kimutatható a székely népi hatás*". Ezt nem mi mondjuk, hanem szerző, aki nem veszi észre milyen ellentétbe kerül itt önmagával. Amikor leírja a ház felépítését, azt mondja, hogy a földszintes székely ház néha emeletesnek *látszik*, ha domboldalra épült, s ebben különbözik az összes európai nyugati hegyvidéki háztípustól, „viszont ebben egyezik a bukovinai, moldvai háztípussal, melyekkel különben is a felépítése sokban megegyezik." Először is furcsa, hogy szerinte csak a Székelyföldön, Bukovinában és Moldvában látszik egy domboldalra épült ház emeletesnek; eddig ugyanis úgy tudtuk, hogy ez az egész világon mindenütt ilyennek látszik. Azután szerinte a nyugatról jött szászok nem úgy építkeznek, mint az odakint visszamaradt rokonaik, a székelyek sem építkeznek úgy, ellenben Bukovinában és Moldvában van egyezés a székely házzal, talán azt kellene ebből következtetnünk, hogy a moldovaiak és a bukovinaiak is a szászoktól tanulták el a házépítést?

A székely ház fedele régen kizárólagosan meredek sátortető, — kivétel itt is a szász földdel szomszédos községek építkezési módja, ahol falazott orom-

falak, vagy lecsapott oromfalak is gyakoriak. Tehát ezt a kizárólagosan alkalmazott igen meredek sátortetőt is az oromfalakat építő szászoktól vették át a székelyek?

A székely házfedél héjazata régen igen nagy alakú fazsindely volt, amelyet faszeggel szegeztek a léchez, azonban „a szászokkal érintkező vidékeken régtől óta használják a hegyesvégű, kicsiny cserepet (szász forma)." Talán ez is érv akar lenni a székely ház szász eredete mellett?

Feltevésének *mindent* megerősítő érveit nem hozta fel szerző, *ellenérveket* azonban önkéntelenül szolgáltatott a fentiekben.

Ha tehát összegezzük a fent mondottakat, megállapíthatjuk, hogy szerzőnek nem sikerült a feltett kérdés megfejtése. Elhisszük, hogy szerzőnek nem állott rendelkezésére annyi hely, hogy azt a *„mindent"*, amely feltevését megerősíti, kifejthesse és az olvasó elé tárja, de legalább egy, csak egyetlen egy bizonyítékot mégis csak felhozhatott volna. Hiba volt, hogy nem tette, reméljük azonban, hogy azt pótolni fogja. Lehet, hogy akkor minket is meg fog győzni azon állítása helyességéről, hogy a székely ház szász eredetű. — Nehéz kérdés ez, amelyet nem lehet csak úgy sebtiben, puszta állítással elintézni, és olyan fontos kérdés, amely feltétlenül megérdemli az alapos megtárgyalást.

Cs. Sebestyén Károly.

Fettich, N.: *Bronzeguss u. Nomadenkunst auf Grund der ungarländ. Denkmäler* mit einem Anhang *von L. Bartucz: Über die anthrop. Ergebnisse der Ausgrabungen von Mosonszentjános* (mit 17 Tafeln, 16 Texttabl.), Prague 1929. „Seminarium Kondakovianum".

Mindenekelőtt egy terjedelmes bevezetésben (8—16 o.), melyet még egy, a munka történetét ismertető előszó előz meg, tájékoztatást nyújt a magyarországi főbb lelőhelyekről, illetve sírmezőkről, közölve azoknak irodalmát és egyúttal az anyaggal kapcsolatos legfőbb problémákat is ismerteti. Hangsúlyozza az idetartozó régiségek kultúrájának *lovasnomád* jellegét, ami az egész kultúra megítélésében döntő szerepet játszik.

Ennek a rejtélyes kultúrának reprezentáló emlékei bronzöntvények, melyeken kimeríthetetlen formavázlatokban rendkívül gazdag motívumkészletet dolgoztak fel.

Külön fejezet szól e bronzöntvények főbb típusairól. Az anyag megválasztásában fontos az, hogy a keszthelyi és mosonmegyei, eddig ismert lelőhelyek mellett a kultúra másik centruma Szentes vidéke, mint az előbbiekkel egyenlő rangú lelőhelykomplexum, megfelelő módon képviselve van (III—V. tábla, VIII. l. X—4—12, 5—6).

A II. fejezetben a külső és belső sajátosságok alapján egyes motívumok származására fontos következtetéseket von le. És pedig az állatviaskodási jelenet *összes* típusait hellenisztikus-perzsa forrásból származtatja, másokat, mint a híres nagysurányi szíjvég (IX. tábla 1.) emberalakos jelenetét viszont a pusztai népek művészetéből vezeti le. Kísérletet tesz az egyes motívumok átvételénél bizonyos korkülönbségek megállapítására is, így a kerekalakú övveretek mellképeiről (VII. tábla 3—6, 14—19) megállapítja, hogy azok a délnyugati „klasszikus" körből legkésőbben kerültek át a nomádok művészetébe, amint azt az eredeti naturalisztikus mintaképeknek esetlen (elsődleges) átdolgozása mutatja, (ellentétben a nagysurányi fentebb említett szíjvéggel, mely több barbár kultúra kezén ment át, mire ebbe a kultúrkörbe jutott).

A keleti kapcsolatok kérdésével foglalkozik a III. fejezet. Az aránylag kevés számú keleti régészeti anyag alapos felhasználásával, itt annak a keleti miliőnek képét adja, melyből a bronzöntvények kultúrája kiszakadt. Európai környezetünkben ezek a bronzöntvények idegenszerűek. Az összes más egykorú európai kultúrák más technikával és a bronz mellett más anyagokkal (arany, ezüst) is dolgoztak. A koreai és japán leletekkel való egybevetés meggyőz arról, hogy a tárgyalt anyag Kelet-Ázsiával tart legszorosabb rokonságot. Bartucz dolgozatának is ez az értelme.

Az egész munka sarkpontja az a rész, ahol *Huszka József* régebbi megállapításait véve alapul, a bronzöntvények technikai előállítását ismerteti. Ez a technika jellegzetes keletázsiai, ősi technika, mely abból áll, hogy a készítendő tárgyat először *fából* kifaragják, ezt a pozitív képű famodellt puha agyagba belenyomják és ezt kiégetve, beleöntik a bronzot. A famodell szerepe döntő ezeknek a bronzöntvényeknek stílusára. Sok sajátosság, melyet eddig különféleképen magyaráztak, a fafaragás technikai körülményeiben leli magyarázatát.

B. Zs.

Kiss Lajos: *A nyíregyházai szücsmesterség és ornamentika.* Debrecen,

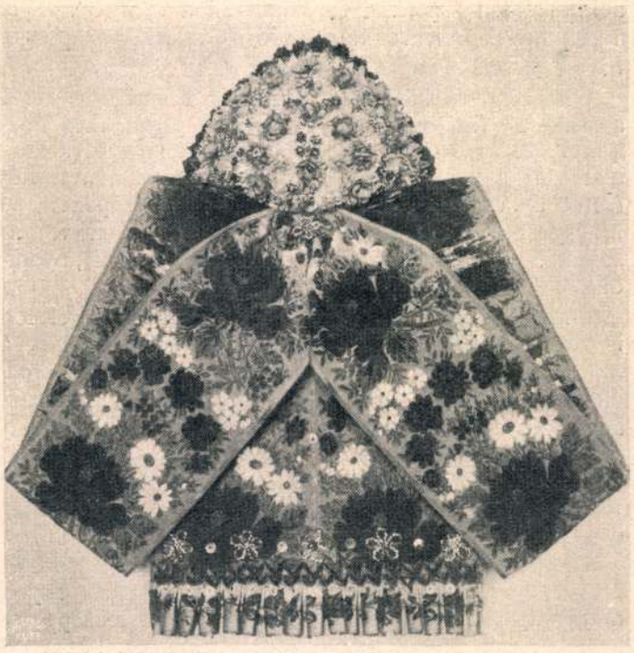

Képek az ormánságból. Ormánsági főkötő

lebbi éjszakát ismét ott töltöm, még pedig kutyámmal, a kitünő szelindekkel együtt, s látni fogja, hogy holnap reggelre választ kell kapnom . . .

Az utóbbi szavakat nevetve mondta. Furcsa érzésem támadt, s megpróbáltam, hogy lebeszéljem a vállalkozás megismétléséről. De akár a falnak beszéltem volna. Aznap éjjel fölizgatva, nyugtalanul aludtam. Hánykolódva az ágyon, egy pillanatban mintha Holloyak hangját hallottam volna, aki segítségért kiált. Persze képzelődés volt az egész, de reggel alig vártam, hogy a megbeszélt helyen viszontláthassam. Még csak fél nyolc volt, amikor a ház kapuja elé siettem, ahol az öreg, katonaviselt gondnok már sétálgatott. A nyolc órát nem is vártam be s zörgetni, majd csöngetni kezdtem a kapun. Semmi nesz, semmi válasz. A kulcslyukon át teli tüdővel bekiabáltam:

— John Holloyak! John Holloyak!

Gondoltam: ezt meg kell hallania. De csak szavaim kongó, üres visszhangja volt a válasz. Most aztán már nem bírtam magammal. Őrült erővel kezdtem döngetni az ajtót s majd széttéptem a csengőt. Annyira, hogy végül egy rendőr is figyelmes lett az utca tulsó végén s felénk közelítve, megkérdezte, mi történik.

— Be akarok menni! — feleltem.

— Jobban teszi, ha ott marad, ahol van, — mondta a törvény őre. — E ház külseje még a legbarátságosabb. Szörnyű történeteket mesélnek róla . . .

— De egy ember van odabenn! — feleltem türelmetlenül. — Ma éjjel itt aludt, s nem tudom fölkelteni. A kulcs nála van.

— Úgy? Nem tudja fölkelteni, — mondta a rendőr komolyan, — akkor lakatost kell hívnunk.

Nem volt rá szükség, mert az előrelátó öreg katona már hozzá is fogott, hogy az ajtót fölfeszítse. Közben az utcán néhány kíváncsi ember kezdett gyülekezni.

Rövid — nekem végtelennek tetsző — öt perc alatt a nehéz kapu lassan engedett. Berohantam, követve a rendőrtől és a katonaviselt öregtől.

Nem kellett soká keresni, hogy John Holloyakot megtaláljam. Ott feküdt holtan, kutyájával együtt, a lépcső lábánál.

Képek az ormánságból

Baranyavármegyének déli részében van a negyvenhat községet magában foglaló, *ormánság* néven ismeretes etnográfiai terület. Nevének eredete visszanyulik arra az időre, amikor még I. István királyunk a besenyők egy részét ide telepítette, erre a hatalmas erdőségekkel borított területre. Innen kapta nevét is *„ormánság" erdőség, erdős vidék.* Avar-székely leszármazású lakói máig is megtartották ősi viseletöket, szokásaikat.

Jellegzetes ismertetőjele e vidéknek a *„bikla"* vagy *„kebél"* és a *fékötő* úgyannyira, hogy az ormánság területét akként határozhatjuk meg: ameddig ér a bikla, addig terjed az ormánság is.

Lakóinak ősi foglalkozása földmívelés és állattenyésztés. Patriarkális életmódjuknak, szokásaiknak ez adja magyarázatát.

A török hódoltság idején, majd az ellenreformáció korában sok zaklatásnak volt e nép kitéve. A gazdag népességü ormánság lakóinak száma a hódoltság végén alig egyharmadát teszi az előbbeninek. Gyakran egész község kerekedett föl, hogy másutt telepedjen le. Beleolvadtak a szomszédos községekbe. Építkezési módjuk tehát ehhez igazodott. Az ősi „ormánsági talpasház" szerkezete, beosztása arra vall, hogy azt úgy építették, hogy szükség esetén kocsira lehessen rakni, hogy mint a csiga magával vihesse a gazda házát is.

Templomépítési módjuk szintén hasonló volt. A török nem adott engedélyt kőtemplom építésére. Attól félt, erősség lesz belőle. Jött azután a protestáns egyházak történetében szomorú emlékü artikuláris világ. Kőtemplom építés . . .? hiú ábránd. Építettek hát fatemplomot, hasonlóan az ősi talpasházhoz. Ez nem lehet erősség; szükség esetén meg szét is lehet szedni s eltenni a nyugodalmasabb napokra . . .!

Fundamentomra az ily építkezésnél nincs szükség. Ehelyett négy erős tölgygerendát: talp-téglány alakura „összevágtak", összeeresztettek. A négy sarkára négy függőleges faoszlopot — lábakat állítottak föl. Ezekre jöttek a talpakkal egyirányu elhelyeződésü varószálak, ezekre meg a szalufák. A lábakat a talpakhoz kötötték az ú. n. támasztékokkal. A varószál és a talpak közeit függőleges, egymástól 40—50 cm.-re álló „karókkal" töltötték ki, melyeket azután körülfontak vesszőkkel. Ez a vesszőfonás kivül-belül betapasztva sárral, volt a ház, a templom tulajdonképpeni fala.

A kemsei templom volt az ormánsági talpastemplomok utolsó hírmondója. Volt, mert az idő vasfoga annyira megemésztette, hogy a mult évben le kellett bontani.

Amilyen érdekes volt ez a templom kivülről, épp oly feltünő volt belseje is. Csupa piktura! Mennyezete, kórusa, mózes-széke, tele biblikus, népies, primitiv felfogással megfestett mezőkkel. Mindenik mezőt másmás család festtette. Némelyik egész virágerdő. A piros, fehér, sárga rózsák mellett ott a magyaros tulipán. Más mezőben a darútoll, az árvalányhaj, a magyar ember kalapdíszei, csak a pörge kalap hiányzik mellőle . . ., ismét másutt a tiszta szerelem jelképe: a rozmarinnal tüzdelt alma. Ott van azután a XLII. zsoltár „szép híves patakra" vágtató szarvasa; Noé fehér galambja; Péter kakasa; az „eszterág"; a XXXIII. zsolt. „szép hangitsáló szerszámai": citera, síp, trombita, lant; ott a CXXXVII. zsolt. szomorú jelenete „a nagy búnak és bánatnak miatta" fölfüggesztett hegedü; amodébb a vizekkel viaskodó leviathán: ott a fölterített úrasztala az egyszerü kehellyel . . .!

A templombelsőt a néprajzi múzeum vette meg és most a városligeti iparcsarnokban őrzik.

Fuit . . .! Ma már nincs több ilyen templomunk.

Ujdonk 1915. XXI. 23.

Képek az ormánságból. Ormánsági menyecske

Kőből épült, üde fehérre meszelt templomokba megy a zsoltáros nép. Firól-fira, unokáról-unokára maradt itt az énekelni szeretés. Nem hiába a csengő énekü Sztáray Mihály volt a vidék reformátora.

Apámtól hallottam ezt a jellemző régi kis epizódot. Volt itt ezen a vidéken egy tanítóból lett pandur komiszárus: Dús Lajos. Beállít hozzá egyszer egy sámodi magyar, panaszt tenni, hogy fölfeszítették a „kalickáján" (kamarafféle valami volt, teljesen fából épitve) a „kölkes závárt". (Fából készült ajtózár, még a kulcsa is fa volt.) A szokásos kihallgatás után megkérdi a panaszostól: hát azután tud-e kend írni?

— Nem én, nagy uram!

— Hát olvasni?

— Azt se tudok, uram, hanem „inökölni" (énekelni) azt tudok...!

Miután jól megénekeltette Dús uram a kárvallottat, meg akarta jutalmazni néhány garassal.

— Nem vagyok én olyan ember, megkövetem, aki pénzért szokott énekelni...! — volt az elutasító, önérzetes felelet.

Az ünneplőbe öltözött népben különösen szép az asszonynép viselete. A kurátorné asszony: magas homlok, barátságos, tiszta, nyilt tekintet. Szívesen hí, hogy nézzük meg a házuk tájékát. Hűvös van, hát mindjárt a barátságosan fűtött „alsóházba" (lakószoba) vezet bennünket. Serény munka folyik itt köznapokon. Bent van már a „szüőfa", rajta félig készen a kitartó lenvászon; a sarokban áll a „pörgő", rajta a selymesszálu lenrokka. Amodébb a „csévlő" pörgő, fönt a gerendában az „áspafa".

Beszélgetés közben alaposabban szemügyre kerül a „szüőfa" (szövőszék), egymásután tudjuk meg, melyik része a „szoboly", melyik a „macska", ez a körmös vas, a vászonfeszítő „porong", emez a „vetélő", benne a „csév" (a besenci kanász igön szépöket tud „faragcsikálni"), ez itt a „bordahij", utána van a „nyist", fölötte a „csiggaté", alant a lábnál a „nyamdikó".

Megnézzük a „pörgőt" is. Szíves készséggel fon is rajta egy kicsit. Azon is megmutatja, melyik a „farsróf", a „csűr", a „csűrszárnya". Lekerül a gerendából az áspafa is. Még rajt a nyers lenfonál, szálanként pontosan megszámlálva, gondosan elkötözve, hány „ige", hány „húsz" van rajta. Hogy mi az ige?! Három szál fonál az áspafán. Húsz ige, azaz hatvan szál fonál, az „egy húsz". Egy péz (pénz) ára, mondja az öreg szülike.

Benézünk az „első házba" is. (Vendégszoba.) Mindenütt példás rend, tisztaság. Két oldalt a tornyos, magas ágyak, virágos terítővel betakarva. Középen az asztal, rajta a saját szőtte-fonta tulipános, búzavirágos abrosz. Egy kis biztatásra előkerülnek az „ámárjomból" a szebbnél-szebb szőttesek, a tulipánnal, szegfüvel „tearózsával, fenyerlevéllel" átszőtt törülközők, asztalközépek, asztalfutók, „eróruhák" (kötény) stb.

Ha bátorságot veszünk magunknak bekukkantani a nyitva felejtett szekrénybe, szép rendbe sorakozva látjuk a „selyöm fejeruhákat", a tiláng meg a vászon „biklákat", (bikla-kebél rövid s mindig fehér színü szoknya) a „tászlinyos ingeket"; ott a szerető gonddal őrzött konfirmációi emlék-zsoltár, benne egy-egy szárított, préselt mentalevél, vagy egy szekfü, rózsa, ki tudja ki adta, ki tudja milyen édes emlék az... mellette mindjárt ott a színes „hárásszal" hímzett templomos keszkenő. Itt van szépen befonva a leánykori „cica" (hajfonat), melyet esküvő után, nagy könnyhullatások közben levágtak, hogy feltűzhessék a „fékötőt".

Ezt is látunk 4—5 rendbelit is. Egyik szebb, mint a másik. Egyiken több a ragyogó *pólium*, a rezgő „fóris", mint a másikon. Hát még a különböző „pillangók" (színes, apró csillagocskák); a szerelmes szívek piros rózsája... Az egyik „franciás", a másik „rözgős" díszítésü; a harmadik egyszerübb s már kissé füstös (viseltes) is, de hát jó az a munkába, „hétiköz-

Ormánsági talpasház, amelyet a négy kilométernyire fekvő Hárfa községből szétszedetlenül vontattak át mai helyére

napra", mindegyiken hatalmas, piros alapszínü virágos pántlikacsokor; a negyedik még szegényebb a diszítésben, szerényebb a színben (kék alapon fehér s lila virágok), kisebb az alakban: ez meg az „anyikám"-é. Neki már nem való ilyen piros — még kiszólnák érte — mert idős asszony már ő!

A francia királynőknek, a korona mellett az volt a kiváltságuk, hogy fehérben gyászolhattak. Nekünk nem kell Galliába mennünk, hogy ilyet láthassunk. Az ormánságban mindenki fehérben gyászol. A férfi a színes imög helyett állandóan fehéret visel a gyászév alatt. A nő elveti festői szépségü ruházatát s „fehérbe őtözik", a fékötő is fehér gyolcsból való erre az időre. A szobában zár alá kerülnek a színes terítők, abroszok, fehér-fehér minden, mintha a gyász tisztaságát mutatná.

Ime csak, töredékben bemutatva is, mily gazdag zománcozásu az ormánság s népe. Etnografus urak! mi szeretettel hívjuk s várjuk önöket ide. Inkább ma, mint holnap . . .! mert a modern kultura, ez a mindent nivelláló, mindent kiegyenlítő hatalmasság nem vár. Türelmetlen. Ahova ez egyszer beteszi a lábát, onnan pusztulni kell mindennek ami ősi, ami régi . . . Megy már, pusztul már a talpasház; a talpastemplom múzeális tárgy lett, a tiláng bikla, a fonás, szövés még járja, de már a tászlinyos inget kiszorította — a rékli! S a nép? Az is pusztul. Megy ősei után. Pusztítja az „egyke".

Losonczy Ferenc.

A kézigránát

Az orosz-japán háborúban történt, Port-Arthur ostrománál. Délután három órától a japán tüzérség szörnyü tűz alá fogta az elsáncolt orosz állásokat. Egyszerre csak, úgy hat óra felé, elhallgattak az ágyúk, s az első ezred roham-oszloppá alakult. Különös volt azonban, hogy nem a szokásos, föltagolt rajvonalban, hanem oly formációban fejlődött föl az ezred, amely idestova száz éve eltünt a csatamezőkről, amit a hadászat teoretikusai rég kikapcsoltak számításukból s avultnak minősitettek. Két század frontjának megfelelő szélességben, zárt, mély oszloppá csatlakozott föl az ezred, s tisztjeivel az élén szuronyt szegezve így rohant előre. Minden pillanatban várható volt, hogy az első sorokat egy „szalve", sortűz fogja leteriteni. Az ezred azonban közelébe tudott jutni az ellenséges állásoknak, anélkül, hogy az orosz tüzérség ebbe lövegeivel közbeszólt volna. Akkor pillantották meg a halálos csöndben előrenyomuló japánokat, amikor azok már sürű sorokban, közvetlenül előttük álltak.

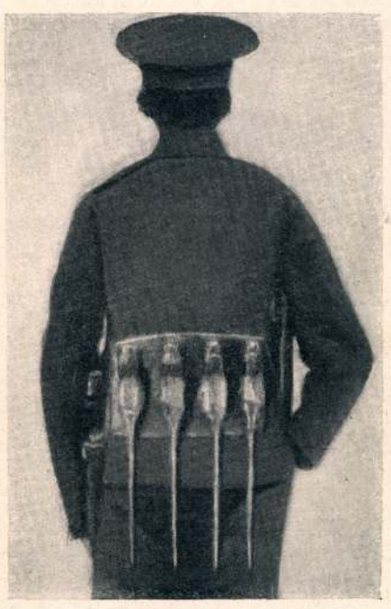

Kézigránátok. Angol katona, kézigránátövvel fölszerelve

S ekkor már késő volt, mert pár perc múlva a japán gyalogság az orosz ágyúk körüli legénységet leteritette. A többi orosz csapattal a harcot pedig most oly eszközzel vette föl, amely még régebbről datálódik, mint a zárt gyalogsági formáció, amit 1800 körül ama veszélyesség miatt mellőztek, amellyel azokra nézve járt, akik használták.

Amint egy japán század elérte ugyanis az ellenséges gyalogság magaslatát, a katonák balkezükbe vették fegyverüket, s jobbjukkal egy kőformájú tárgyat dobtak az oroszokra. Pillanat alatt az orosz állások szörnyű, kavargó pokolhoz lettek hasonlóvá. Folyvást újabb roham-oszlopok támadtak s nyomúltak be ezekbe az állásokba. Az egész alig tartott tíz percig, s az oroszok vagy elestek, foglyok lettek vagy Port-Arthur belső sáncai mögé futva menekültek.

A szerencsésen megmenekültek aztán elbeszélték és fölfedték a japánok titkát. Ez egy dinamittal megtöltött doboz volt, a „kézigránát".

Alapjában a használata ennek jó messzire visszanyúlik. 1427 körül a Pó melletti Casalmaggiore védelménél találkozik vele a hadtörténet először. Ekkor lőporral telített üvegflaskók formájában tünt föl, majd lassankint egyre gyakoribb szerephez jut. Azokat, akik kezelték, „gránátosok"-nak nevezték el, s a 16. és 17. század minden nevezetesebb ostrománál ráakadunk. A baj csak az volt, hogy majdnem oly veszéllyel járt magukra a gránátosokra, saját csapataikra nézve, mint az ellenségre. A 19. század aztán mellőzte is. Az 1864. orosz-török, az 1866-os osztrák-porosz, az 1870—71-es porosz-francia hadjáratok nem is használták a kézigránátot. A japánok voltak azok, akik előkotorták a multból s újra divatba hozták. Természetesen a kézigránát ekkor már nem lőporral volt töltve, hanem dinamittal, pikrinnel s egyéb robbanó anyagokkal. Az oroszok hamar utánozták a japánokat s végül a kézigránát mindkét oldalon a küzdelemnek oly áldáz eszköze lett, amely hatásában a puskát, a revolvert, a bajonettet ugyancsak fölülmúlta.

A kézigránát alkalmazása, így a kelet fiai révén támadt föl hirtelen, s ma — mint sokszor olvashattuk, — az európai háború szinterén is sürűn ismét szóhoz jut. Az az egyszerű forma, amely az orosz-japán háború idején volt szokásos, amikor a kézigránátot szinte egyik napról a másikra improvizálták: persze eltünt. A technika ezt is tökéletesbítette és modernizálta. Akkoriban a japánok többek közt robbanó anyaggal megtöltött bambusz-karókat és konzervdobozokat használtak. A meggyújtáshoz rövid gyujtózsinórt alkalmaztak, közvetlenül az eldobás előtt. Az orosz katonák erre cigarettát használtak, amit ilyenkor harc közben is szájukban tartottak, a japánok pedig derekuk köré csavart zsinórt hordtak, amit aztán rohamra indulva, kellő pillanatban meggyujthattak. Oly kézigránátok, amelyek az ütésre explodáltak, még kevéssé voltak alkalmazásban. Ezeket előbb a földhöz verdesték, s akkor dobták az ellenség közé, amikor az égő gyujtó-betét sistergését hallották. Ez a folyamat meglehetős veszedelmes volt, s nagy hidegvért kivánt.

A mai kézigránátokat már gyárilag állítják elő s úgy vannak szerkesztve, hogy

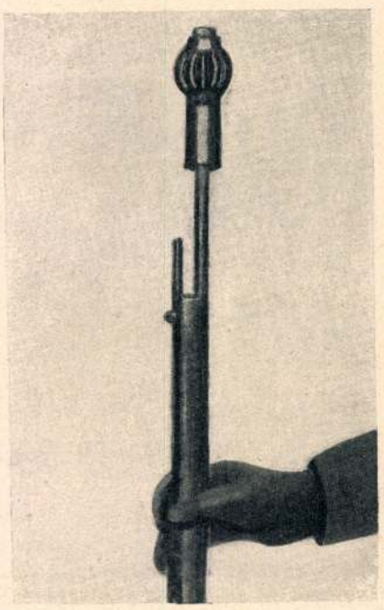

A puska csövén kilövésre előkészített angol kézigránát

azok számára, akik hordják és dobják, nem veszélyesek. 30—35 centiméteres fanyélre erősítve, a kézigránát alakja a lámpa-cilinder formáját utánozza, pléhből van s belül a srapnelhez hasonlóan, vasdarabokat tartalmaz, amelyeket explodáláskor a robbanás százfelé vet. A gyujtózsinórt egy kapszli helyettesíti, amelyet valamely kemény tárgyhoz való ütődése süt el. A váratlan elsülést az akadályozza, hogy a kapszlit biztosítani lehet, s hogy a gránátnak legalább nyolc méternyi útat kell megtenni a levegőben. A kézzel történő elhajításon kivül e gránátokat kis haubitzokból vagy lancirozó csövekből is ki lehet röpíteni, amelyek oly könnyűek, hogy tokokban a katona hátán is viselhetők. Ezen a módon a kézigránát találási képessége, hatása háromszáz métert is elérhet. A kézigránátokról egyébként jellemzően jegyezte meg egy vezérkari tiszt, hogy ez annyi, mintha a gyalogság könnyű tábori ágyúkat vinne magával, s azokat közvetlen közelből sütné az ellenségre. Ennek következtében, tekintve a kézigránátok szörnyű pusztító erejét, joggal fölmerülhet az a kérdés, vajjon a civilizált népekhez méltó-e ily fegyveres eszköz, vajjon nem kellene ugyanúgy eltiltani, mint a dum-dum golyót, vagy a mérgezett fegyvereket? A gyakorlat emberei azonban erre azt mondják, hogy az a leghumánusabb háború, amely a leghamarább végződik, s hogy e cél elérésében minden eszköz fölhasználható, kivéve azt, ami valóban teljesen aljas, vagy fölösleges fájdalmakat okoz.

Makszi

Német fiú neve. Magyar fülnek idegen név. Magyarul Miksának hangzana, de a Miksa névnek mindig van egy kis humoros mellékize.

A fordítás nem is tökéletes. Maradjon tehát Makszi. Mert e név németben egészen másként hangzik, reprezentál. Maximilian, Max. A közös hadi tengerészetnél különösen jó hangzású. Hiszen Max Tegetthoff volt a lisszai győző.

Makszi szőkehajú, kékszemű, igen fiatal fregatthadnagy. Magas, nyulánk és főként mindig elegáns. Takarékos, de nem fösvény. Az ő germán egyénisége még a fregatthadnagytól is megköveteli a takarékosságot.

Mert egész bizonyosan izig-vérig német fiú.

Még nincs ugyan megállapodott nézete a felől, bajusztalan arccal járjon-e mint a német trónörökös, vagy pedig oldalszakált eresszen, mint Tegetthoff.

Mert nagy bámulója Tegetthoffnak. Földiek. Mindkettőjük Marburgban született. Ez az egyetlen tekintély előtte.

Természetesen sohasem házasodik. Elve: a jó pap, a jó katona nőtlen.

Vagy mégis. Hiszen Makszi olyan fiatal, hogy nincsen kiforrott véleménye. Ha

Abbázia hó alatt

megházasodna, ha ez a szerencsétlenség véle megtörténne, akkor, akkor csakis Grétét veheti el.

Bár még ingadozik jövő terveit illetőleg, de Gréte éppen illene hozzá. Magas, szőke, kékszemű, aztán német leány.

Szóval, ha a baj csakugyan megtörténne, a házasság csakis Grétével gondolható.

Persze, ha az ember huszonnégy éves, fregatthadnagy, elegáns és pénze is van, nem lehet aszkéta életü. Különösen így társaságok, vagy szórakozások után. Tudja Isten! Egy kaszinó-bál, egy reunio, egy brioni mulatság mindenképpen demoralizáló.

Egészen más az a nyilt tengeren, karcsú fekete torpedonaszáddal végigsiklani. A hajó orra felhasítja a kék hullámokat, az utat hófehér sirályok kisérik. A tenger végtelen, az ég is végtelen, mint jövő terveink dimenziója. Az álmodozáshoz milyen kellemes kisérő a hajó gépjének kedves duruzsolása.

Vagy a haragos vizeken! Ekkor legyen az őrtiszt szeme, szive helyén. Beburkolva sálba, vízmentes ruhában figyelni a titkos szirteket. Az éles bóra apró sziporkákban csapja a vizet az arcába, lefolyik a serkedő tegetthoffszakálon, vagy kicsipi a piros sima arcot, már aszerint, amint éppen Tegetthoff, vagy a német trónörökös arca a momentán ideál. Mert az az egy bizonyos, hogy az ideál havonként változik.

Makszi tulajdonképpen csapodár természet. Bár a szőke Gréte a biztos parti, bizony sokszor és sokat eltenniszezik a barna Ilivel is.

A barna Ili. Ennek is megvan a maga története.

A szőke Gréte, az admirális lánya, véletlenül együtt nevelkedett a barna Ilivel Grácban. Ez okból aztán a barna Ili nyaranként néhány hetet a tengerparton tölt. Igy került össze Makszival. Ez azonban ártatlan udvarlás Makszi részéről, Gréte ugyanis nagyon jól tudja, hogy Makszi mégis csak az övé lesz.

De nincs is kilátása Ilinek, ezt ő is tudja, mert Ilike bizony magyar lány és sajnos még mindig kerékbe töri a német nyelvet. Mindkettő öreg hiba a teuton óriás előtt.

Igy aztán Iliről szó sem lehet.

... Pedig mégis úgy történt.

Ilike Felsőmagyarországból való, Máramarosmegyéből. A muszkák nagyon szorongatták a vidéket, s igy neki, valamint édesanyjának menekülnie kellett. Az apa otthon maradt, két bátyja meg a harctéren van. Az öreg főbíró úr mindenképpen tekintély, még a muszkák is meghunyászkodnak, ha a hatalmas hangú tekintetes urat meghallják.

Ilike tehát megint Grácba került. A hall csendes, homályos zúgában meghúzódva álmodozott az otthonról. Most itt van idegenek közt édesanyjával, egy halom levéllel, ujsággal és sok, sok rémitő hírrel, amivel a jó gráciak nem győzik az ő gyenge szivüket rémíteni. Oh, azok a muszkák!

Egészen belesüppedt a nagy bőrfotelba.

Ismerős hang üti meg fülét. A hall nagy ajtójában, bekötött karral, sűrű szakállal, Makszi.

— Maksz. Mi van magával?

A nagy gyerek alázatosan Ilike elé járul.

— Megtudtam, hogy itt van. A szám-üzetés keservét akartam fölvidítani.

— De hiszen maga sebesült. Hogyan? Hol? Fáj?

Ilike nagy érdeklődést mutatott.

— Igen. Látja nekem mindenütt szörnyű pechem van. Tudja a legutóbb a légiflottánál voltam beosztva. Egy kis kirándulás a Lovcen hegyére. Aztán rámpuffantottak, sőt a karomon el is találtak. Szót se érdemel, csak azt sajnálom, hogy hat héten belül nem repülhetek.

— De... de... óh gratulálok, a kitün-

Hódmezővásárhelyi hímzés, dr. Wiener Tiborné Bakoss Margit gyüjteményéből. — Stickerei aus Hódmezővásárhely. Aus der Sammlung der Frau Dr. Tibor Wiener-Margarete Bakoss. — Embroidery from Hódmezővásárhely, collection of Mrs Dr. Tibor Wiener-Margaret Bakoss.

Muskátli 1935. 5. szám

MUSKÁTLI

MAGYAR KÉZIMUNKAUJSÁG
A MAGYAR IPARMŰVÉSZET HÁZIIPARI MELLÉKLETE. SZERKESZTI SPOLARICH LÁSZLÓ, A MAGYAR KIR. ÁLL. NŐIPARISKOLA IGAZGATÓJA

NÉPHÍMZÉSEK A TEMPLOMOKBAN

Jól esnék, ha arról számolhatnánk be, hogy templomaink néphímzés-gyüjteménye milyen pompás megőrzője ennek a csodás magyar értéknek.

Sajnos tény, hogy alig akad templom, ahol a népművészet remekeivel találkozhatnánk. Hogy ennek a jelenségnek mi az oka, bizony nem tudjuk. Lehet, hogy még abból az időből származik a néphímzéseknek a templomainkból való távolmaradása, amikor az úri házak sem méltányolták a néphímzés művészi becsét. Tudunk néphímzésű oltárterítőkről, amik ma gyüjtők kezén vannak, s amelyek akkor kerültek le az oltárról, amikor művészietlen darabok tartották bevonulásukat. Mennyi lelkes nő teszi oltárra fogadalomból áhítattal igen nagy munkába és időbe került párnáját, oltárterítőjét, s bár ezek a művészi mértéket meg nem ütik, ott vannak és ott maradnak, míg másik ugyanolyan ízlésű nem kerül helyébe. A miseruhákat, albákat rendszerint a plébános maga szerzi be, csináltatja ott, vagy azon az úton, ahol a tömeg-gipszszobrokat és szentkép-nyomatokat veszi. Még csak hibáztatni sem lehet senkit.

Azt mondhatnánk, hogy a templomokat látogató nők ilyen irányú tájékozatlansága. Hiszen a plébánosoknak is igen kényes volna visszautasítani vagy ki nem tenni a kegyes adakozók által olyan nagy szeretettel készített darabokat.

Attól is tart talán egy-két magyar öntudatú asszonyunk, hogy a liturgia szabályainak nem felelnek meg azok a darabok, amelyeket mint a népművészet remekeit, múzeumokban megcsodál. Mindenesetre ilyen dolgokra a figyelmet felhívni hivatott népszerű könyv, vagy tankönyv elkelne. Azt hiszem nagy megkönnyebbülést is okozna, mert maga a néphímzés — mind olyan — nem ütközik ilyen szabályokba. Hiszen van fehéren fehérrel gazdagon kidíszített néphímzésünk. Van a gyászidőhöz alkalmazható fehéren fekete kalotaszegi írásosunk, feketén fehérhímzésű sárközi kézimunkánk. Szőlő-, kehely-, kereszt-motívum is akad s van-e, szebb mint amikor rózsákkal, virágokkal díszítjük föl az oltárt? Rózsákkal, mezei virágokkal. Hiszen élő virággal megrakjuk olykor. Miért ne hódolhatnánk állandóan ragyogó, el nem hervadó virágokkal? Miért ne vihetnék oda a magyar nép kiérett művészetének pompáját? Hiszen ez a művészet legkevésbbé van kitéve divatnak; — állandó érték. Mivel kedveskedjünk külsőleg, ha nem állandó értékekkel; a felajánlás öröme mellett a felajánlott munka népből fakadó áhitatos szépségével. Oltártakarónak, úrasztalterítőnek nem is tudok szebbet elképzelni.

A húsvét örömét milyen szépen adná vissza a sok színes hímzés!

És a nép — milyen megbecsülését látná már-már elfelejtett szép munkáinak. Milyen megbecsülését művészi törekvéseinek. Azok az egyházközségek, amelyeknél nagyon kell nézni az olcsóságra is, bizony jutányosabban szerezhetnének pompás és igazán az oltár elé és az oltárra, úrasztalára való

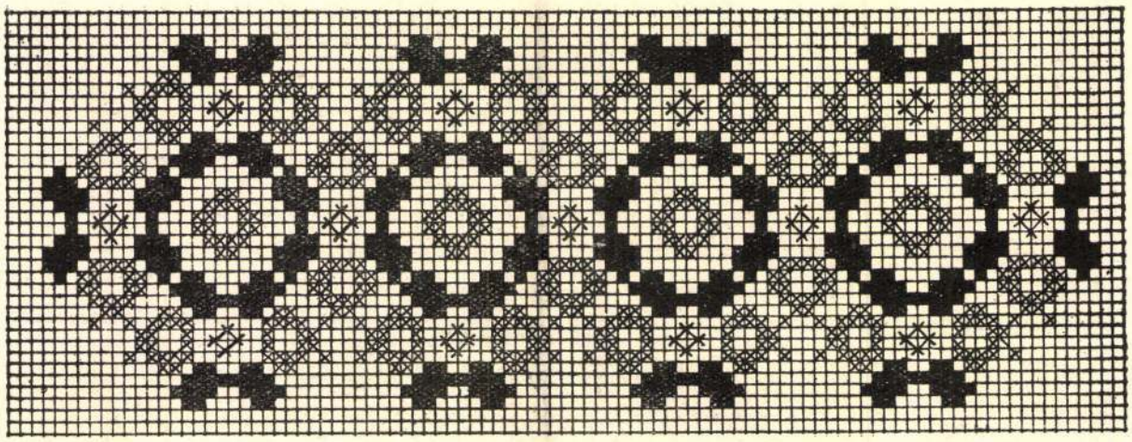

kézimunkázott textiliákat, ha a népművészethez fordulnának. Szerencsére már, — bár lassan — megindul ez is. Óvatosan, csendesen. Szorgalmas kezek magas műveltségű irányítás és szakszerű vezetés mellett serényen dolgoznak.

De a nehéz időkben, a nehéz éjszakában szinte türelmetlenebbül sóvárog az ilyen napsugár után a magyar lélek.

Egy lelkes apátplébános már foglalkozott a gondolattal, hogy albájára piros kalotaszegi hímzést tesz — a sokszor alkalmatlan és drága csipke helyett — a feltámadásra. Milyen szimbólum, — milyen, vágya a magyar feltámadásnak.

Úrasztalterítőkre régi úri hímzést elég gyakran alkalmaznak. Ahelyett is inkább néphímzést tennék, még pedig jól mosható, könnyen tisztítható magyar néphímzést. Olyan pompás, s ha kell, olyan komoly.

Igaz, az egyházak óhaja az, hogy híveik bárhol térnek be a templomokba, — otthon érezzék ott magukat, éreztetve a hívőkkel az egyház mindenütt jelenlétét. De ezt az otthon érzetét nem rontja le az, ha a közös emlékek mellett új virágok nyílásában gyönyörködhetnek. Hiszen a nemzeti géniusz átalakító hatása az épületeket, a stílusokat is befolyásolja. Miért ne adjunk helyet a nemzeti géniusznak, miért na kapcsoljuk vele az egyházhoz még jobban a népet, amelynek a lelkét van hivatva a templom Istenhez vezetni, Istenhez közelebb hozni. Nem gondolom, hogy ezek a virágok egy külföldi hívő előtt visszatetszést szülnének. Inkább vonzó hatásúaknak érzem, mint ahogy vonzó és szépítő hatása van a friss virágnak minden templomban. A színek, a virágok beszélnek. Hazai virágok hazai nyelven beszélnek. Hívják, csalogatják a hívőket. Kapcsolják, odakötik az ember házát az Isten házához. A hímzett virágok ezrei visszamosolyognak a szívükre, ismerős mosollyal, hazai mosollyal. Csalogató, kedves szerető mosollyal.

Azokon a helyeken, ahol valami közület vagy lelkes ember jóvoltából ismét megindul a fonalas népművészet, a néphímzés művelése, — díszítsék fel a templomot. Az egyházközségek vezetői vegyék rá a lelkes adakozókat, a dolgos kezeket, hogy a felajánlott templomi textiliák mintáit a népművészet köréből vegyék. A m. kir. áll. Nőiparіskola, vagy a Muskátli szerkesztősége a hozzáfodulóknak szívesen ad útbaigazítást, jó mintákat. Az O. M. Iparművészeti Társulat is kezére jár mindenkinek — tudom nagy megértéssel és nagy szervezetével megtalálja a módját, hogy felkaroljon mindenkit — aki hozzáfordul ilyen kéréssel.

A m. kir. állami Nőipariskola növendékeibe beleoltja a néphímzések szeretetét és felhasználásának minden módjára útmutatást ad az év folyamán.

Évvégi kiállítása nagyszerű bizonyítéka ennek. A forrás tehát megvan. A korsót nyujtó kéz is jelentkezik. Nem lehet senkinek azzal menteni magát, hogy nem juthat jutányosan jó mintákhoz. Most már csak dolgozni kell, — lelkes asszonyok, — és van mód, lehetőség magyar díszekkel látni el az Isten házát. Magyar díszeket adjanak a templomoknak.

Adjanak, adjanak boldog reménységgel, hálatelt szívvel az Isten nagyobb dicsőségére a jövőben való reménységgel — hittel ! SZELLAY

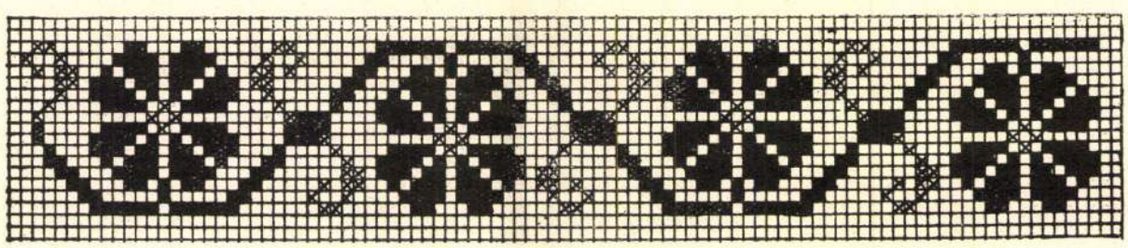

Keresztszemes minták egy férfi „szakácská"-ról. (Őrhalom, Nógrád m.) Rajzolta Dajaszányné Dietz Vilma.

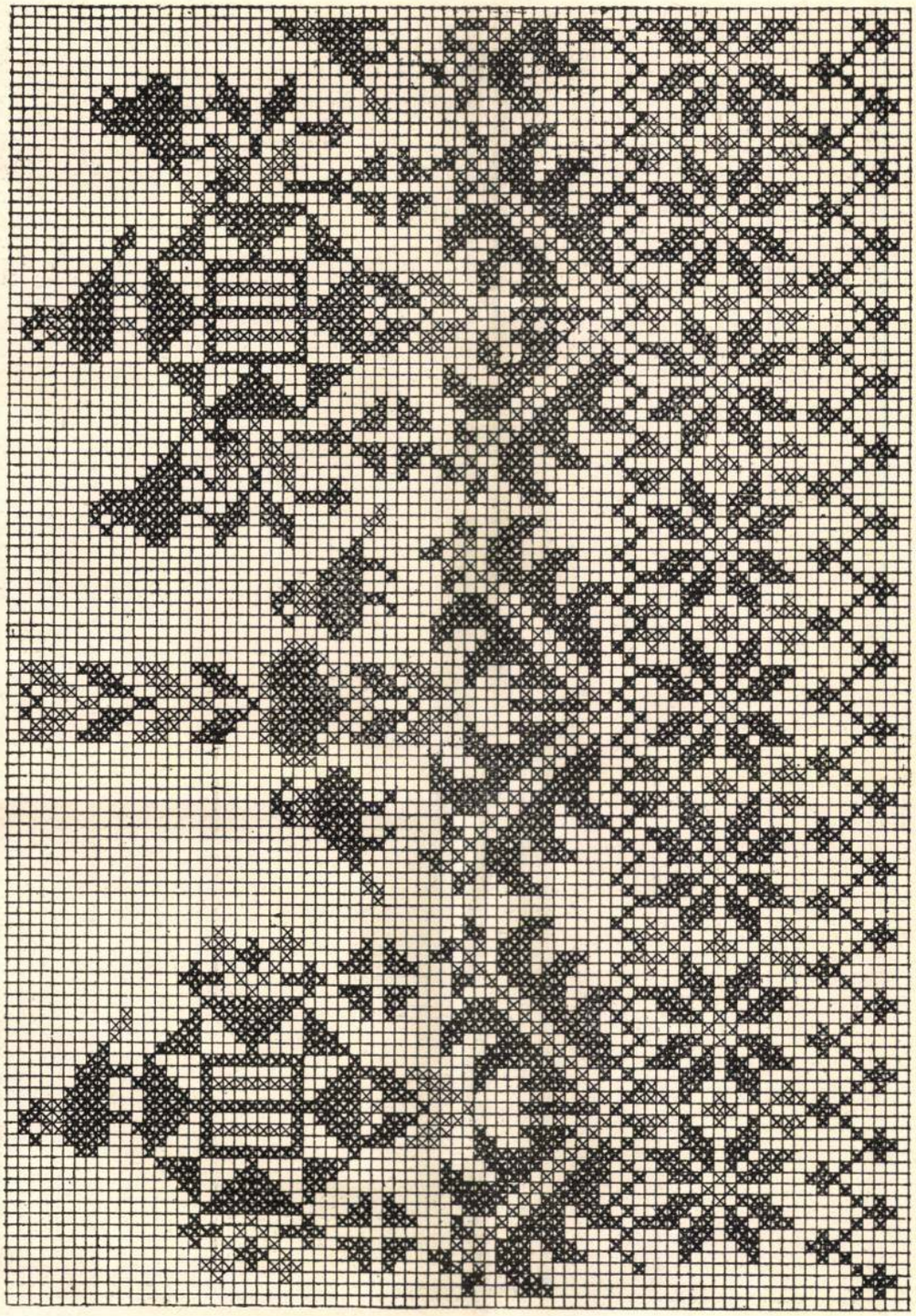

Tardi fehérsure. Rajzolta Karácsonyi Irén. (A Borsod-Miskolci Múzeum tulajdona.) Készíthető Mez Cameza piros és kék fonállal.

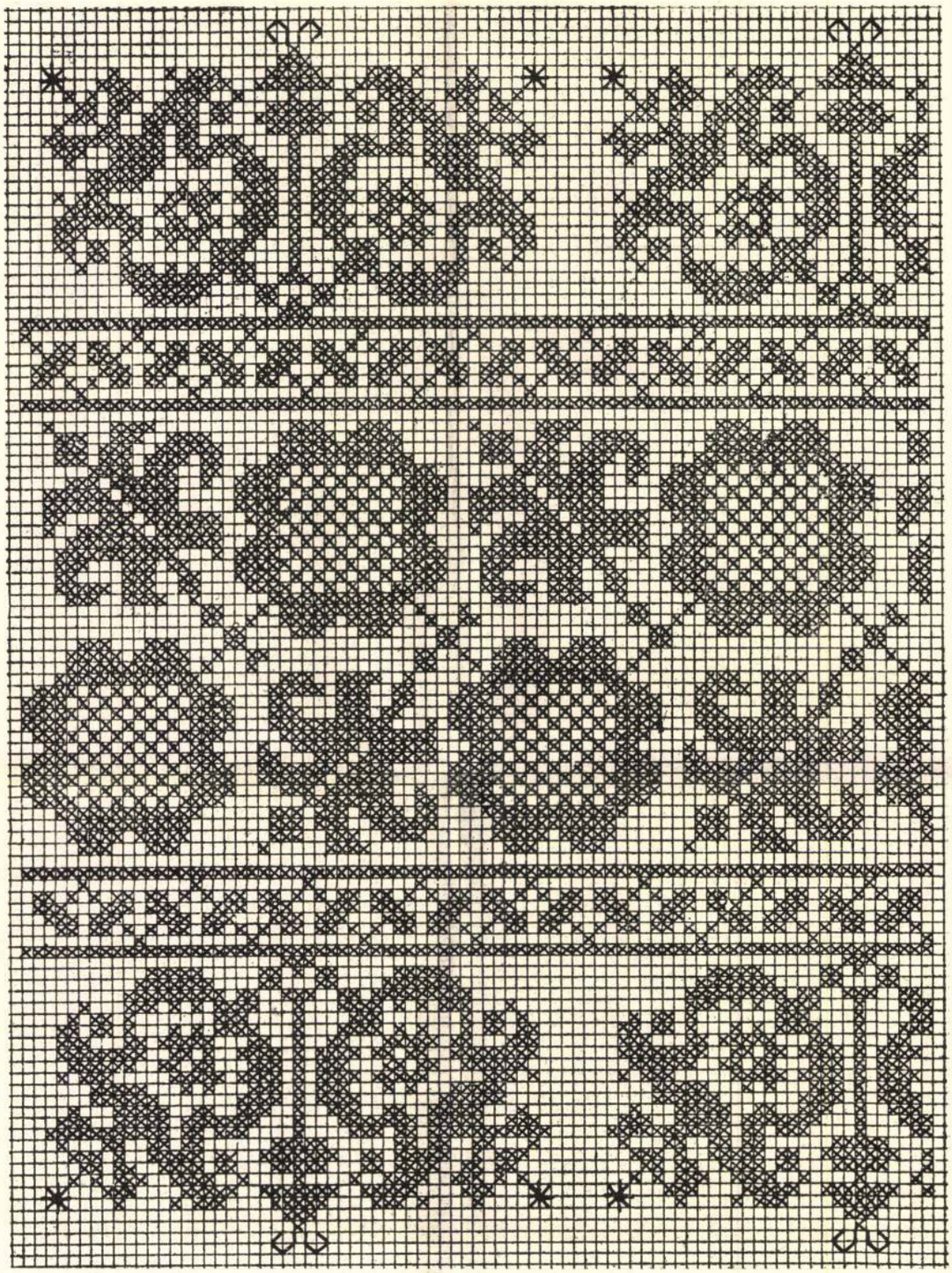

Erdélyi keresztszemes hímzés. Karácsonyi Irén rajza. Készíthető Mez Volga vagy Mez Cameza 306-os piros hímzőfonállal.

Fent : „Magyar párnák." Dietrich Adolfné tulajdona. Lent : Hódmezővásárhelyi színes gyapjúfonállal készült hímzés. Dr. Wiener Tiborné Bakoss Margit tulajdona. — Oben : „Ungarische Kissen." Unten : Stickerei aus Hódmezővásárhely, mit farbigem Wollfaden bearbeitet. — Above : „Hungarian pillows." Below : Embroidery from Hódmezővásárhely made with coloured worsted.

Rábaközi szálánvarrott párnahéj. A M. Kir. Áll. Nőipariskola tulajdona. Házivászon alapon rózsaszín fénytelen pamutfonállal hímezve. — Polsterüberzug aus dem Rábaköz, mit gezähltem Faden gearbeitet. Stickerei mit glanzlosem rosafarbenem Baumwollfaden auf Hausleinwandgrundlage. — Pillow-case from the Rába-Delta sewed with counted thread. Embroidered with pink matted cotton yarn on homespun linen ground.

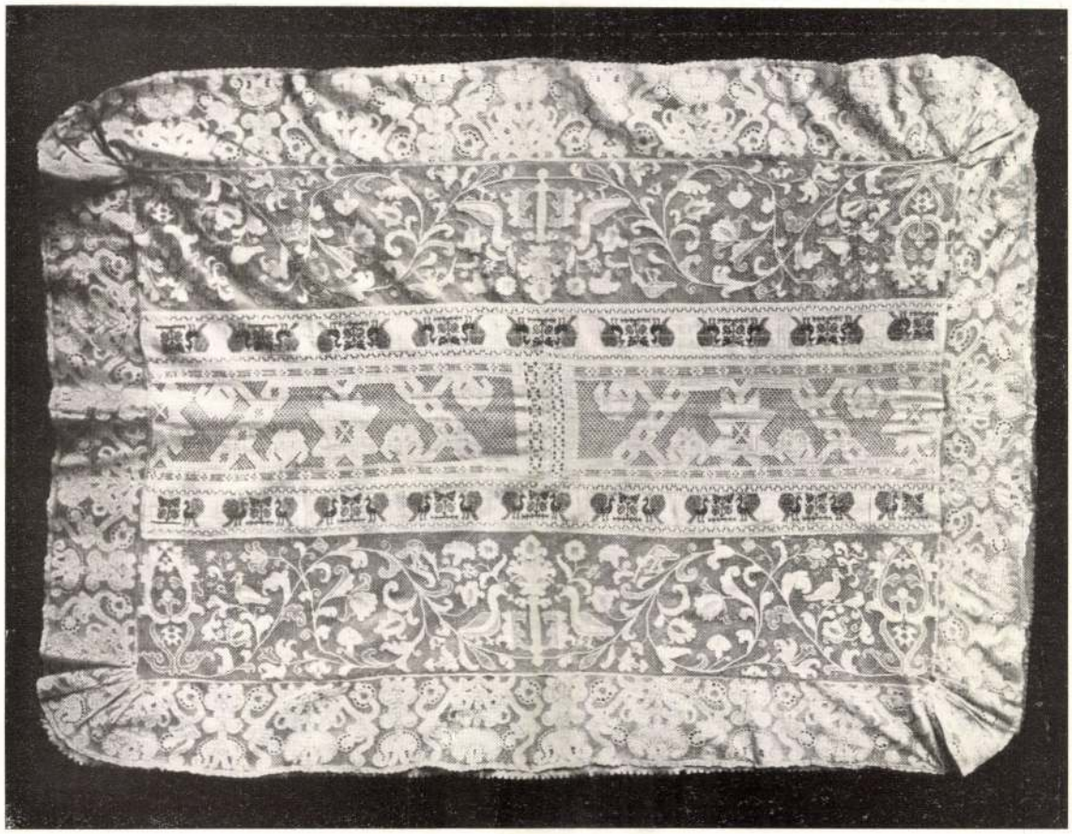

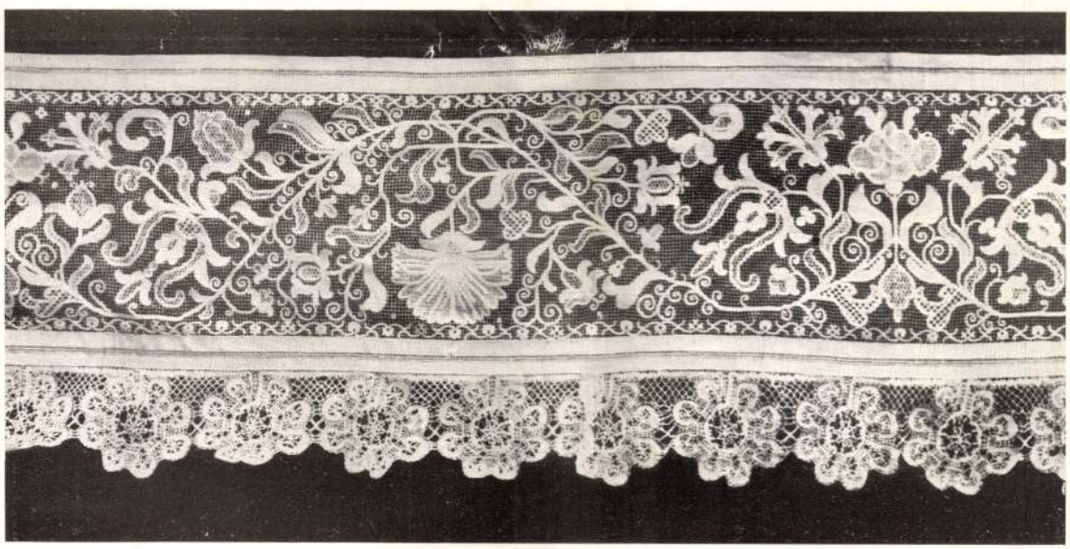

Fent: Régi felvidéki hímzés, rece-, szálánvarrott-, áttört hímzés- és subrika-betétekkel, vert csipkeszéllel. A M. Kir. Áll. Nőipariskola tulajdona. Lent: Gömörmegyei rececsipke (csetneki), vert csipkeszegéllyel. Scholtz Malvin tulajdona. — Oben: Alte Stickerei aus Oberungarn, mit Einlagen von Netzarbeit, Kreuzstich mit gezähltem Faden, Lochsaumstickerei und „subrika" (eine andere Art von Lochsaum), mit geklöppeltem Spitzenrand. Unten: Genetzte Spitze aus Csetnek (Comitat Gömör), mit geklöppeltem Spitzenrand. — Above: Old embroidery from Upper Hungary with inlaid pieces of netting work, open-work embroidery, counted threads and a special kind of open-work called „subrika", with bobbin-made lace border. Below: netting-work lace from Csetnek (County of Gömör), with bobbin-made lace border.

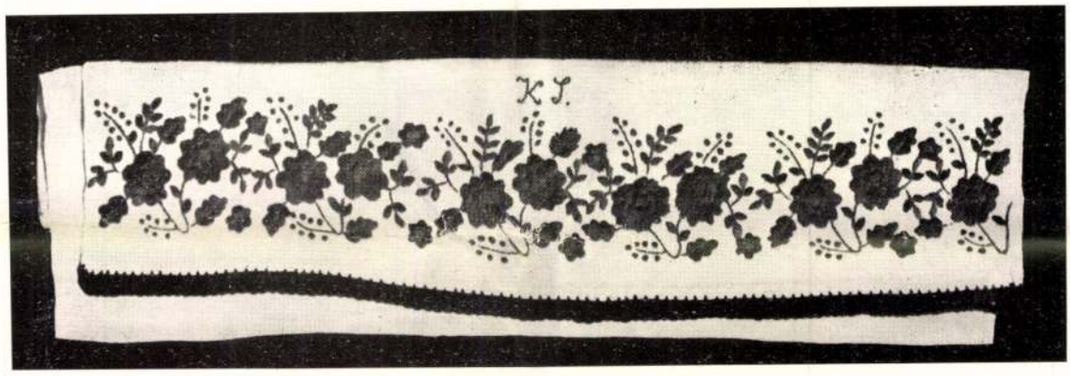

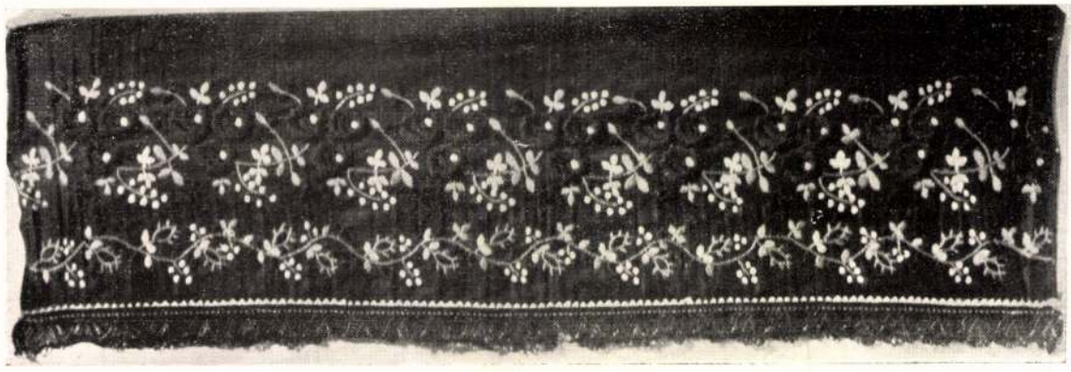

Fent : Rimóci fonólányok. (Nógrád-Hont m.) Középen : Régebbi kendervászon szakácska. (Rimóc, Nógrád-Hont m.) Lent : Újabb klott-szakácska. (Rimóc, Nógrád-Hont m.) Tagán Galimedzsán felvételei. — Oben : Spinnerinnen aus Rimóc. (Com. Nógrád-Hont.) In der Mitte : Schürzenzier aus Hanfleinwand. (Rimóc, Com. Nógrád-Hont.) Unten : Neuere Schürzenzier aus Cloth. (Rimóc, Com. Nógrád-Hont.) — Above : Spinner girls from Rimóc. (County Nógrád-Hont.) In the middle : Old canvas apron ornament. (Rimóc, County Nógrád-Hont.) Below : More recent cloth apron ornament. (Rimóc, County Nógrád-Hont.)

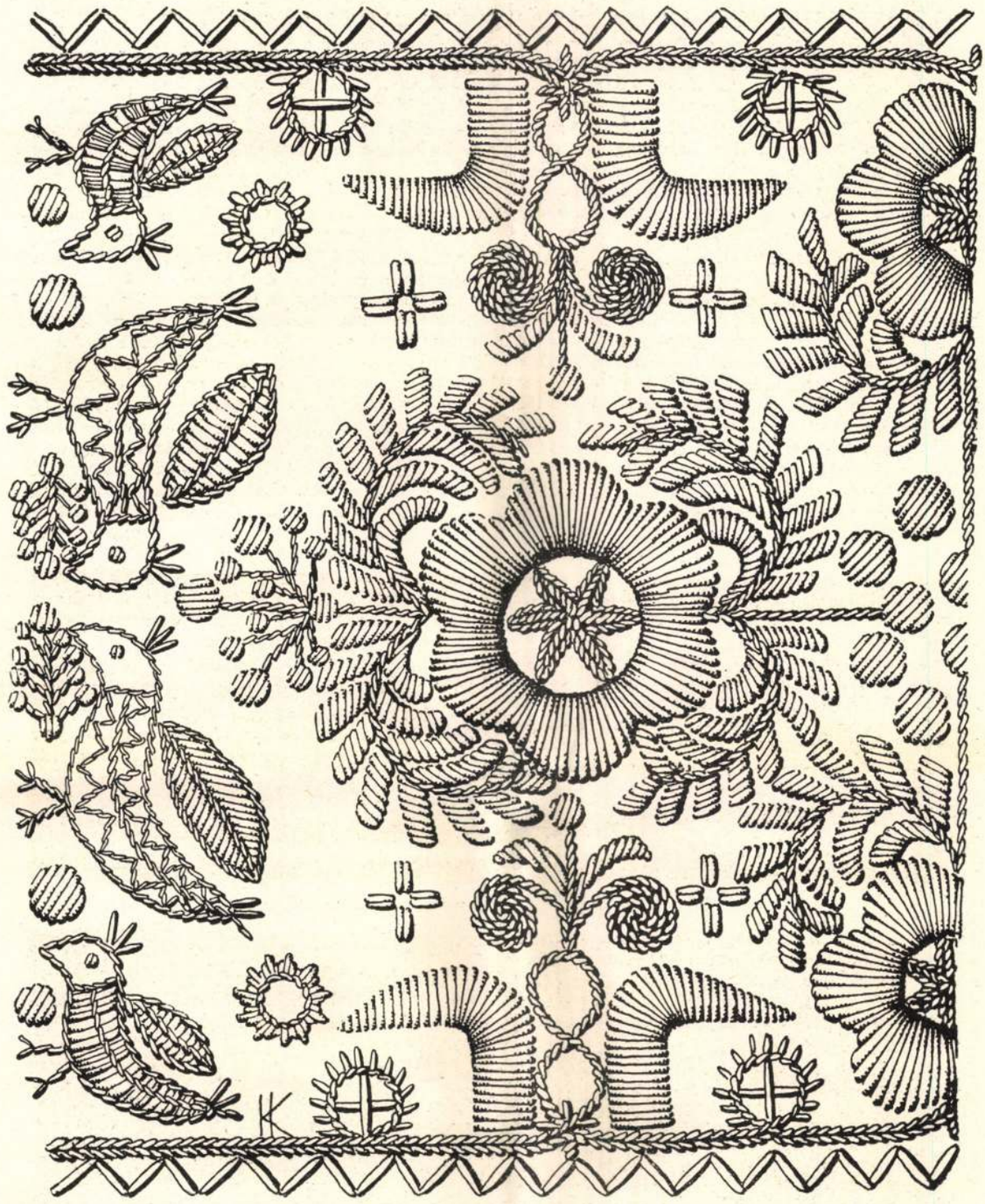

Mezőkövesdi lepedőszél. (A Borsod-Miskolci Múzeum tulajdona.) Készíthető Mez Cameza piros és kék hímzőfonállal. Rajzolta Karácsonyi Irén.

MIT TANÍTSUNK A POLGÁRI ISKOLÁBAN?

A Muskátli 1935. évi 4. számában fehérneműhímzést közölt. Mivel a harmadik osztályban kétféle népi fehérhímzést készítenek, ajánlatos volna egy könnyű színes hímzést is tanítani.

Színek vesznek körül bennünket egész életünkön át.

Ha megfigyeljük az ember fejlődését, észrevesszük, hogy már a kis gyermek is színek után nyúl. Eleinte a rikító színek kötik le figyelmét, később már finomodik az ízlése. Erre az ízlésváltozásra kell különösen ebben a korban ügyelnünk, hogy tanulóink szépérzéke a színpompák alkalmazásában művészivé fejlődjék. A gyermek szívesebben varr ki színes mintát, mert ebben több örömet, több gyönyörűséget talál, azért kell minél több — a néphímzések közt található — színes mintáról gondoskodni.

Természetes, hogy azt a didaktikai elvet: haladjunk a könnyebbről nehezebbre, itt is szem előtt tartjuk. A IV. osztályban a matyóhímzés előírt munka s ezt nem előzi meg a III. osztályig egyéb naturalisztikus színes hímzés. Már pedig a munka szép kivitele megkívánja, hogy ne adjunk kellő előgyakorlat nélkül a nehezen mozgó gyermekkezeknek túlnehéz mintát.

A legtöbb iskolában a kalotaszegi „fehéres" (vagdalásos), vagy a kisírásos mintát tanítják a III. osztályban. Az első munka „fehéres" (tehát fehérrel dolgozik), a második egyszínű kisírásos. Igen alkalmas lenne tehát a palóc szakácska, amely egyszerűbb színes hímzés és igen jó átmenet a IV. osztály matyóhímzéshez.

A szakácskáról Palotay Gertrud a „Népélet-Értesítő" 1930. évi 3—4. számában „Egy nógrádmegyei palóc falu ruházata" című cikkében a következőket írja: „Ha nem templomba mennek, a kecele elébe szakácskát kötnek; köznap a kecele elmarad s a szakácska takarja el a szoknyába betoldott részt. A szakácska a tulajdonképeni kötény, mely régen kendervászonból készült egy szél szélességben, alul volt a cifra, azaz a vörös és kék pamuttal beleszőtt, forgatott minta. Később a rajzolt szakácskák divatoztak, vagyis a szőttesdísz helyébe naturális virágfüzért hímeztek laposöltéssel. Ma munkába kékfestővászonból való, ünnepnap fényes, fekete klott-szakácskát viselnek, alsó szélén többszínű mosóselyem-virágmintahímzéssel." A szakácskát férfiak is hordják, amint a mellékelt rimóci (Nógrád—Hont megye) fényképen is látható. Ugyancsak Nógrád—Hont megyében, Őrhalom községben, kendervászonalapú. szőttes, sőt keresztmetszetes szakácskát is hordanak. (Erről 3 csíkmintát közlünk.) Ezeket a virágmintahímzéseket — a régi kendervászon, az újabb kékfestő- és klottminták — apróbb motívumokból lazábban állítjuk össze. Minthogy bennük nincsen túlhosszú laposöltés, a III. osztályos tanulók könnyen hímezhetik s a tanulóknak kézimunka tudását nem haladják meg. Ügyesebbekkel megcsináltathatjuk az új divatú, sötét alapon hímzett mintákat, a kevésbbé ügyesekkel pedig a régebbi fehér alapút. Valamennyi öltést már régen tanulták: szár-, lapos- és huroköltések. Az eredeti hímzés csíkmintában készül (egy, esetleg több csík egymás fölött). Ez a forma kisebb hímzett használati tárgyon, kézimunkán jól elhelyezhető.

A szakácskának a III. osztály tananyagába való illesztése igen alkalmas, mert a fentemlítetteket kitűnően áthidalja.

Érdemes vele foglalkoznunk, mert népünk művészi érzéke, fejlettsége elsőrangú, különösen a palócé, amely már igen régen kitűnt népművészeti ízlésével.

Ha népünk művészlelkének kincsesházában kutatunk, tanítási anyagot mindig találhatunk. Hiba, sőt szégyen volna, ha nem ismernők fel ezt a bőséges forrást — melyre már a külföld is felfigyelt — és nem használnók ki nevelőhatását nemcsak esztétikai, de etnográfiai szempontból is. Közel kell hozni a város és falu lelkét, a kettőnek meg kell érteni egymást s ennek első feltétele az, hogy egymás munkáját kölcsönösen megbecsüljék.

DAJASZÁSZY-BRANDSTETTERNÉ
DIETZ VILMA

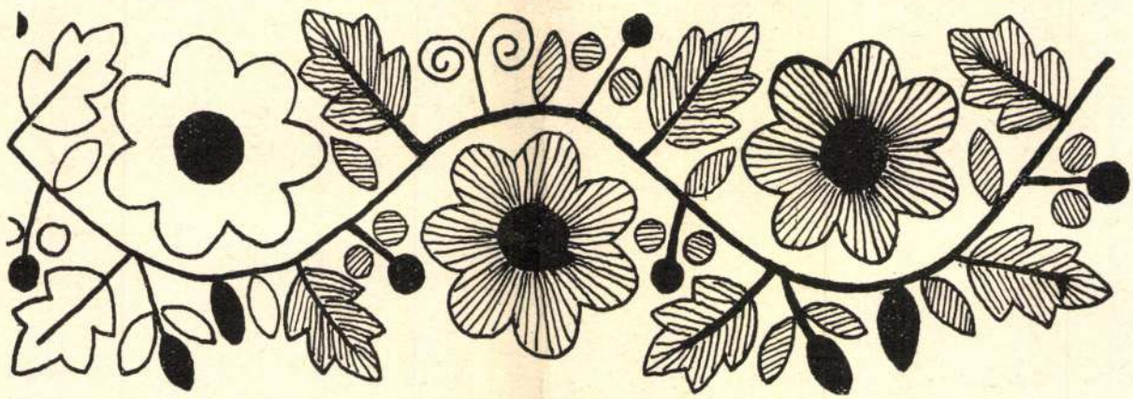

Rimóczi szakácska dísze. Alap kendervászon. Hímzőfonál piros és kék Mez Cameza. Palotai Gertrud tulajdona.

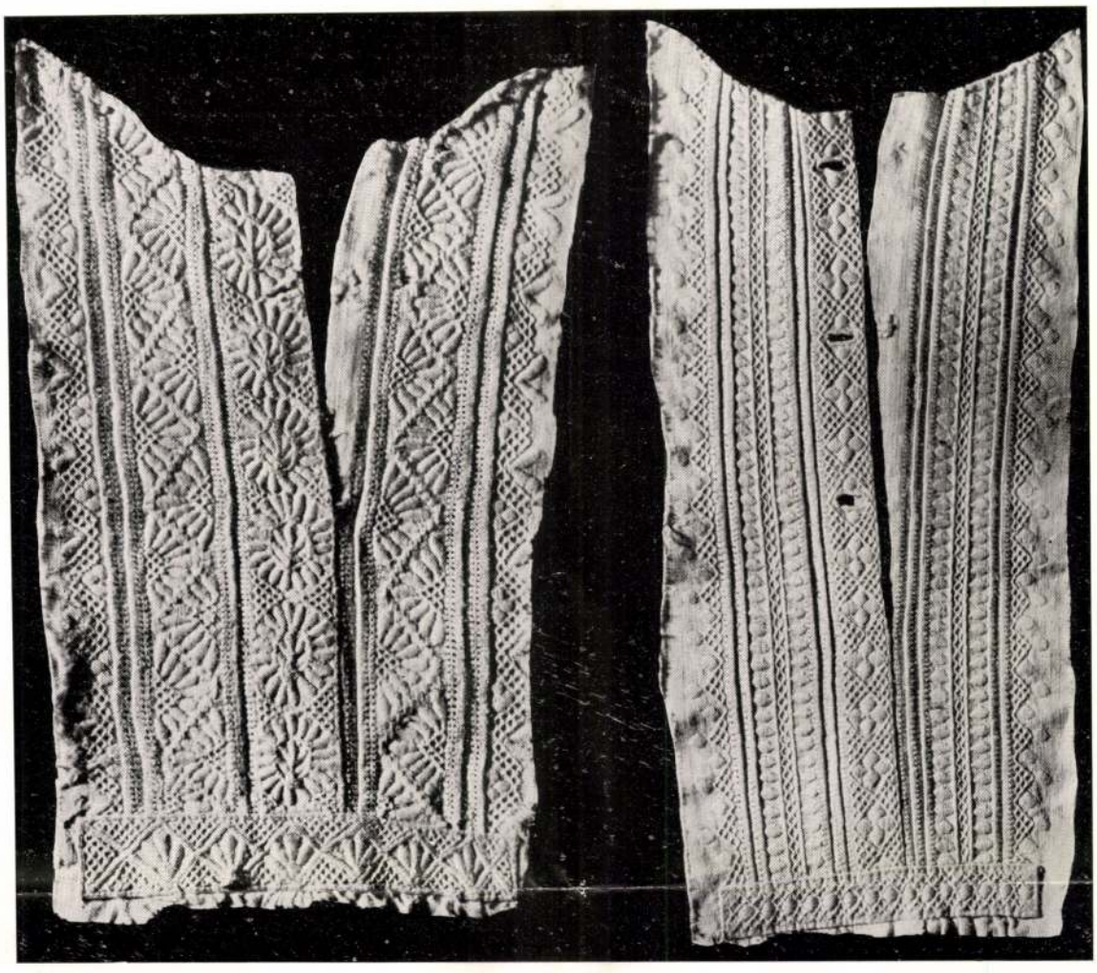

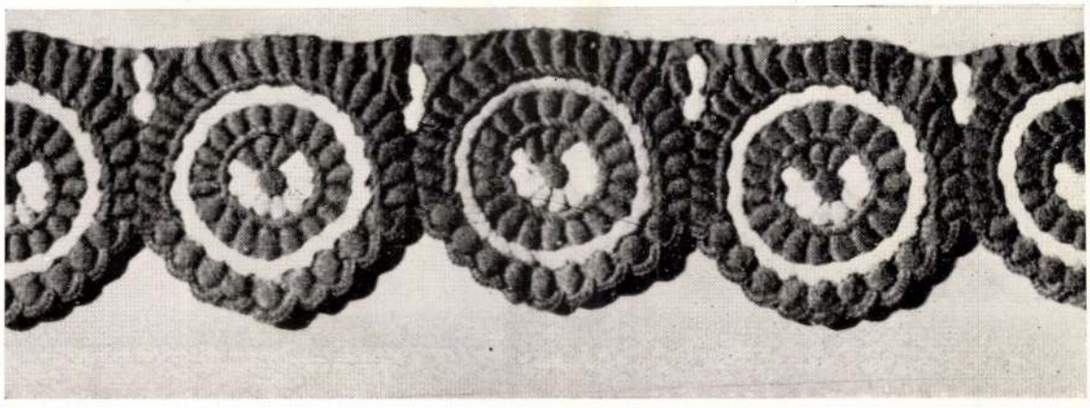

Fent: Hetési hímzett ingek eleje. Lent: Régi hetési köténydísz. — Oben: Vorderteil gestickter Hemden aus Hetés. Unten: Altes Hetéser Schürzenornament. — Above: Breast part of embroidered shirts from Hetés. Below: Old apron ornament from Hetés.

1936. 1. 22.

Fent: Farnadi Feigl Ilona magyar díszű ruhatervei. Lent: Diósjenői kendősarkok. — Oben: Kleiderentwürfe mit ungarischer Verzierung von I. Farnadi Feigl. Unten: Tuch-Ecken aus Diósjenő. — Above: Design for dresses with Hungarian ornaments by I. Farnadi Feigl. Below: Embroideries from Diósjenő.

Fent: Farnadi Feigl Ilona magyar díszű ruhatervei. Lent: Diósjenői kendősarkok. — Oben: Kleiderentwürfe mit ungarischer Verzierung von I. Farnadi Feigl. Unten: Tuch-Ecken aus Diósjenő. — Above: Designs for dresses with Hungarian ornaments by I. Farnadi Feigl. Below: Embroideries from Diósjenő.

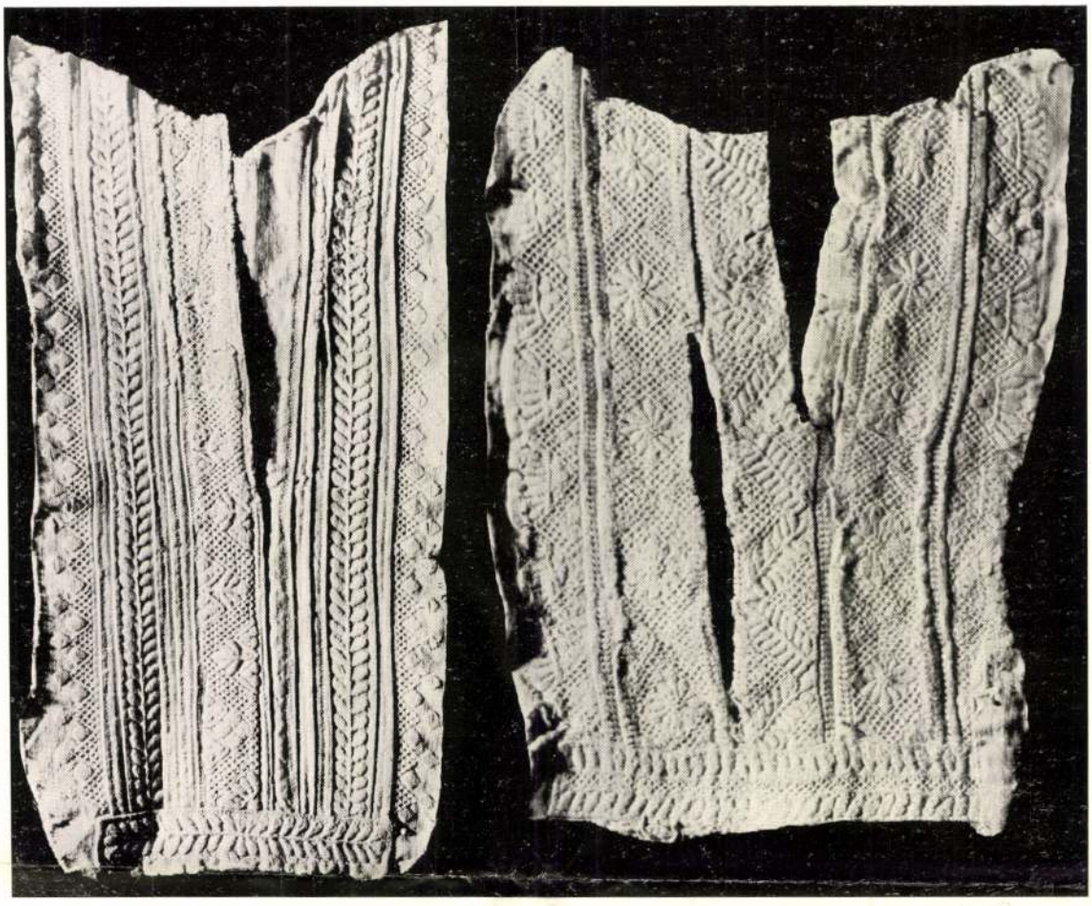

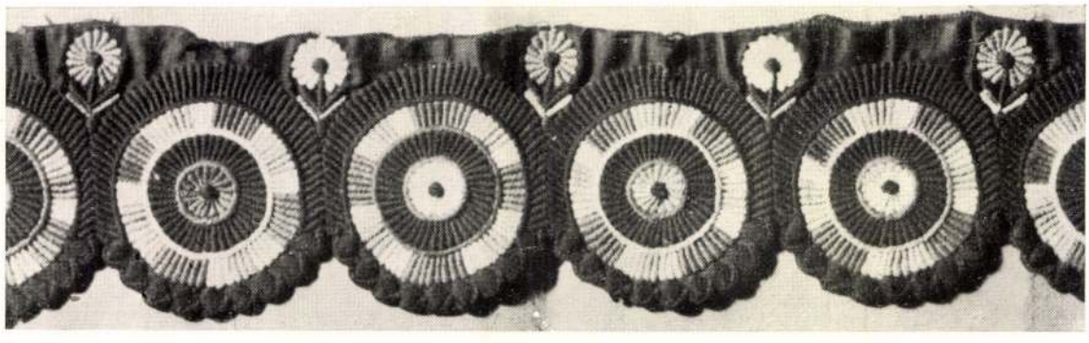

Fent: Hetési hímzett ingek eleje. Lent: Hetési köténydísz. — Oben: Vorderteil gestickter Hemden aus Hetés. Unten: Schürzenornament aus Hetés. — Above: Breast part of embroidered shirts from Hetés. Below: Apron ornament from Hetés.

„HETÉSI“ HÍMZÉSEK

Szabadságom alatt, ahogy sétálgattam a hegyekben, találkoztam egy igen öreg nénikével. Régi népviseletű ruhája eszembe juttatta azt, hogy mostanság, amikor szakkörök oly sokat foglalkoznak a magyar néphímzések terjesztésével, legalább, mint emléket, iktassam be a többi magyar munkaremek közé a „Hetési“ hímzéseket.

Kutatásaim folytán megállapítottam, hogy Budapesten sehol nem találhatók. Egy régi könyvben róluk csak leírást és pár körvonalat találtam.

„Hetés“ Göcsej szomszédságában, Zala vármegye délnyugati részén, Alsólendva környékén, a Mura-völgye és a vendvidék között fekszik. Mintegy 22—24 magyar községből áll, melyet jelenleg a trianoni határ kettészel olykép, hogy a néprajzilag értékesebb része jugoszláv megszállt területre esik.

E vidéket a magyarság végvárainak tekinthetjük. Tőle délre a horvát Mura-köz, nyugatra a vendvidék, majd Stájerország következik. Szép tiszta időben az Alpok nyúlványaira gyönyörű kilátást nyújtanak a lendvai hegyek.

Lakosai a „Bessenyei“ ivadék leszármazottai, kiket majdnem fajtiszta magyaroknak mondhatunk. Honfoglalás óta semmilyen áramlat nem tudott rájuk hatást gyakorolni. A közelfekvő Mura-köz és vendvidék lakóival a legritkább esetben léptek házasságra. Igen nagy eseménynek számított egy ilyen házasságkötés. S ha már megtörtént az idegen származású félnek kellett átvenni a „hetési“ szokásokat. Igaz, hogy ennek ellenkezőjét is olvastam már.

Sőt, nemhogy a szlávokkal, még a „Hetés“-hez nem tartozó szomszédos magyar községek lakóival is igen kivételes esetben házasodtak össze, annyira elkülönítve éltek a nagy közelség ellenére is a „Hetésiek“. Így például Muraszerdahely—Petesháza népe horvát szlavón, Palina—Radamos népe vend, Rédics—Hosszúfalu népe magyar.

Azonban a jelenlegi telepítések miként fogják az ezeréves képet megváltoztatni ? — arra a jövő fog felelni.

Hajdan „Hetés“bővelkedett néprajzi kincsekben, ma azonban csak az emlékeivel találkozunk. A modern technika az elmult 25 esztendő alatt sok szépet elsepert, kiszorított. A rongyok közé degradálta még a jókarban levő népi holmit is. Gyermekkoromban gyakran gyönyörködtem e hímzések készítésén. Meg is akartam tanulni, de nem sikerült. Előrajzolás nélkül képtelen voltam szabályos köröket hímezni. Tehát így lemondtam a tanulásról. Inkább csináltattam pár darabot. Ma már ez is nehézségbe ütközik, csak néhány öregasszony dolgozik. A fiatalság már egyáltalán nem ért hozzá.

Többféle hímzésük volt: likacsos (madeira), melyen a cakkok „kapocsvarrással,, készültek. A minta kör- és szívalakú, sok likacs és töltött levélből összeállítva. A vállkendő fodrának használták. Nagyon festőien hatott egy ilyen habos kendőhöz a fekete, régen pergál, később klotkötény, mely olyan széles volt, hogy majdnem körül ért. Az anyag szélességének kétszeresét használták hozzá, úgyhogy a két ép szélét az anyagnak a kötény közepén összehímezték. Alsó szélére szélesebb, hátsó oldalára keskenyebb tarka „szőr“ hímzést alkalmaztak. A fehér, keményített vállkendő és a fekete kötény érdekesen kiemelték egymás szépségét.

Férfiak ingmellét pedig a „darázslépes“, „darázstiszt“ hímzés ékesítette. Ehhez nagy érzelmek fűződtek — a szerelem fokmérője volt. A „hetési“ leány ha férjhez ment, vőlegénye ingét saját maga varrta, hímezte és ajándékozta választottjának. Minél dúsabb volt a hímzés, annál nagyobb volt a szerelem. Természetesen a házasság minden esetben egy gyönyörűen hímzett „mizlis férfiümög“-gel kezdődött. Ha azonban nem sikerült, nem találták meg egymást, ha a menyecske nem tisztelte, szerette eléggé férjurát, szegény ember szégyenszemre kénytelen volt egész életén át „szegötümögbe“ járni.

A „darázstiszt“ hímzés egyébként oly régi eredetű, mint a férfiing kitalálása. Azt szokták mondani, ha egy régi ingeleje a rongyokból kezükbe kerül : szép „szittyai“ minta.

Vőlegénying-adás szokása ma is járja, csakhogy most készen veszik, esetleg varrónőnél csináltatják puplin és egyéb divatos anyagból.

Még a háborúelőtti és, alatti időkben a népviselet igen színpompás volt. Habár már ezeken a ruhákon kézimunka nem volt. Ugyan háború alatt a „régi tudományt“ pár évre elővették, mert az üzletekben nem kaptak svájci hímzást az akkoriban divatos fekete és fehér kerekkötény fodrának. Tehát így saját maguk készítették a likacsos hímzést az anyag alapszínével. Szép volt. Ezzel fejezték be végérvényesen a néphímzést.

Ma úgy a nők, mint a férfiak teljesen áturasodtan öltözködnek. A nők az ezelőtt 8—10 évvel divatos hosszúbluzt viselik sötét rakott szoknyával, kötény nélkül, úgy mondják, hogy „bugyantós“ blúz.

Háziszőtteseikről lehetne talán legtöbbet írni, mert nagyon szépek és a mi a legfőbb, nem mentek ki a divatból. Igen szeretem, szívemhez nőtt holmi. Ha rakosgatok a szekrényemben, önkénntelenül simítok egyet-egyet szőtteseimen. Hisz tán lelkük drága szülőföldem termése.

Szövik az egyirányú közismert csillagos, madaras „fölszedettet“. Az újabb minták kockásak, melynek alapfonalát a kockának megfelelően pirossal felvetik a szövőszékre. A kockák közepébe körülbelül 6×6 cm hímet szőnek egy kicsi csévével. Ezek a kis minták különböző színűek. Egészen újszerű nagyon mutatós. Még sehol sem láttam. Az előállítása elég nehéz, mert kettőnek kell szőni.

E munkákon kívül ismerik a suprikálást, horgolást, keresztöltést, melyeket a szőttesekre alkalmaznak. Dísztörülközőkre a feliratot keresztöltéssel hímezik : például „Dícsértessék a Jézus Krisztus“. Igen gyakori az ilyen szőttestörülköző végén a horgolt csipke, melynek mintája a magyar szent korona.

Szépek még a húsvéti hímestojások is, melyek a mai batikoláshoz hasonlóan, többszínű festékkel, fekete és piros börzsönnyel, méhviasszal készülnek. Zalának elég sok néprajzi vidéke van, hisz a „Göcseji“ hét alkalmával majd minden lap külön megemlítette az érdekes és szép kiállítását.

Erdélyi ismerőseim mondják, hogy a szőrrel hímzett kötényszél igen hasonlít az oláh katrincára, már pedig Zalában nincsen oláh. Tehát odavezethető vissza, hogy az oláhok tőlünk, magyaroktól vettek át e hímzéseket.

KISGEREZSDI E. MÁRIA

VIGYÁZZUNK A MAGYAR RUHÁRA

Vigyázzunk a magyar ruhára, vigyázzunk a magyar népművészetre, mert nemcsak a közöny, hanem a divat is sok kárt tehet a magyar iparművészetnek ebben az értékes, drága kincsében. Nem elég bíztatni a leányokat, asszonyokat: ha hétköznapra nem is tartjátok alkalmasnak a magyar ruhát, legalább ünneplőtöket csináltassátok, varrjátok magyarosan, régi magyar díszruhákból vegyétek át, ami a mai életformának, a mai ember lapos pénztárcájának, a villamoson járásnak megfelel. Használjátok fel a sok szebbnél-szebb népviseletből, amit lehet, meglátjátok, ügyes magyar divattervezők, ha látják az érdeklődést, rajzolnak majd olyan magyar ruhát, ami még nemzetközi érdeklődésre is számíthat.

A magyar ruhának, a magyaros öltözködésnek nem is a közönyös tömeg az ellensége, hanem akik rossz, vásári portékával rontják a művészi magyar díszruha, a magyar népviselet hitelét. Nem vigyáznak és rossz anyagból, minden stílusérzék nélkül csinálnak olyam magyar ruhát, amiről legszívesebben azt is letagadná a magyar népművészet, iparművészet minden barátja, hogy rossz utánzata az igazi, a művészi magyar kézimunkának, ruháknak. A tavasszal a főiskolai világbajnokságon nemzeti táncokat mutattak be egyetemi hallgatónők. A magyar csoport igazán szép táncával megérdemelte az első díjat, de bizony a ruhájuk iskolás példája volt annak, hogy milyen magyar ruha ellen kell küzdeni. Műselyem szoknyájuk olyan rövid volt, amilyent soha, semmilyen magyar vidéken nem viselnek, de nem viseltek soha az évszázadok változó divatjában egyetlen magyar udvarházban sem. A díszítése stilizált matyóhímzés volt. Tarka és bizony csunya és rikító mintájú, egyetlen matyó asszony nem vette volna magára. A díszítése matyó volt a ruhának, de a szabása egyetlen magyaros ruhaformára se emlékeztetett. A fejükön pedig párta helyett valami virágkoronát viseltek olcsó, tarka vásári művirágból. Annál jobban fájt a nézők szive, mert a lett leányok kézimunkával díszített igazi szép népviseletben járták el nemzeti táncukat. Az idegeneknek nagyon tetszett a magyar leányok ruhája, persze, ők másfélét, igazán szép, művészi magyar ruhát talán soha nem láttak, és tetszett azért is, mert csupa nagyon csinos leány viselte. De mi, akik tudjuk, milyen az igazán szép magyar ruha, azt is tudjuk, mennyivel szebbek lettek volna ezek a leányok szép, művészi magyar ruhában. Van elég választék, van olcsóbb és díszesebb ruhaforma, varrhatják fehér batisztból és nehéz brokátból, agyonhímezhetik, vagy díszíthetik kevés kézimunkával. Csak csúnya tömegáruval ne díszítsék.

Diósjenői kiskendő sarka.

A magyar ruhamozgalom vezetői vigyázzanak! Vigyázzanak, hogy itthon is, de főleg ilyen nemzetközi találkozásokon csak igazán szép, művészi magyar ruha szerepeljen. Egészen bizonyos, hogy akár az Iparművészeti Iskola, akár a Nőipariskola, vagy Iparrajziskola textil szakosztálya boldogan segít mindenkinek, aki magyar ruhát szeretne, aki külföldön, kongresszuson magyar ruhát akar viselni, hogy minél szebb, minél eredetibb ruhát állítson össze.

Aki pedig magyar ruhát vesz, igyekezzen, hogy ruhája a magyar nép művészi tehetségéről, ízléséről tegyen tanubizonyságot. Ez igazán nem elérhetetlen ábránd, nem nehéz feladat, annyi szép magyar ruhaforma, művészi díszítésre annyi lehetőség áll rendelkezésünkre. A magyar öltözködési mozgalom vezetői pedig bővítsék ki programmjukat. Ne csak a magyar ruháért, a magyaros öltözködésért dolgozzanak, hanem küzdjenek a csúnya, az ízléstelen, a vásári magyar ruha ellen.

BENEDEK RÓZSI

Matyó pár. Recemunkára, horgolásra és keresztöltéses technikára alkalmas minta. F. Kovács Erzsébet rajza.

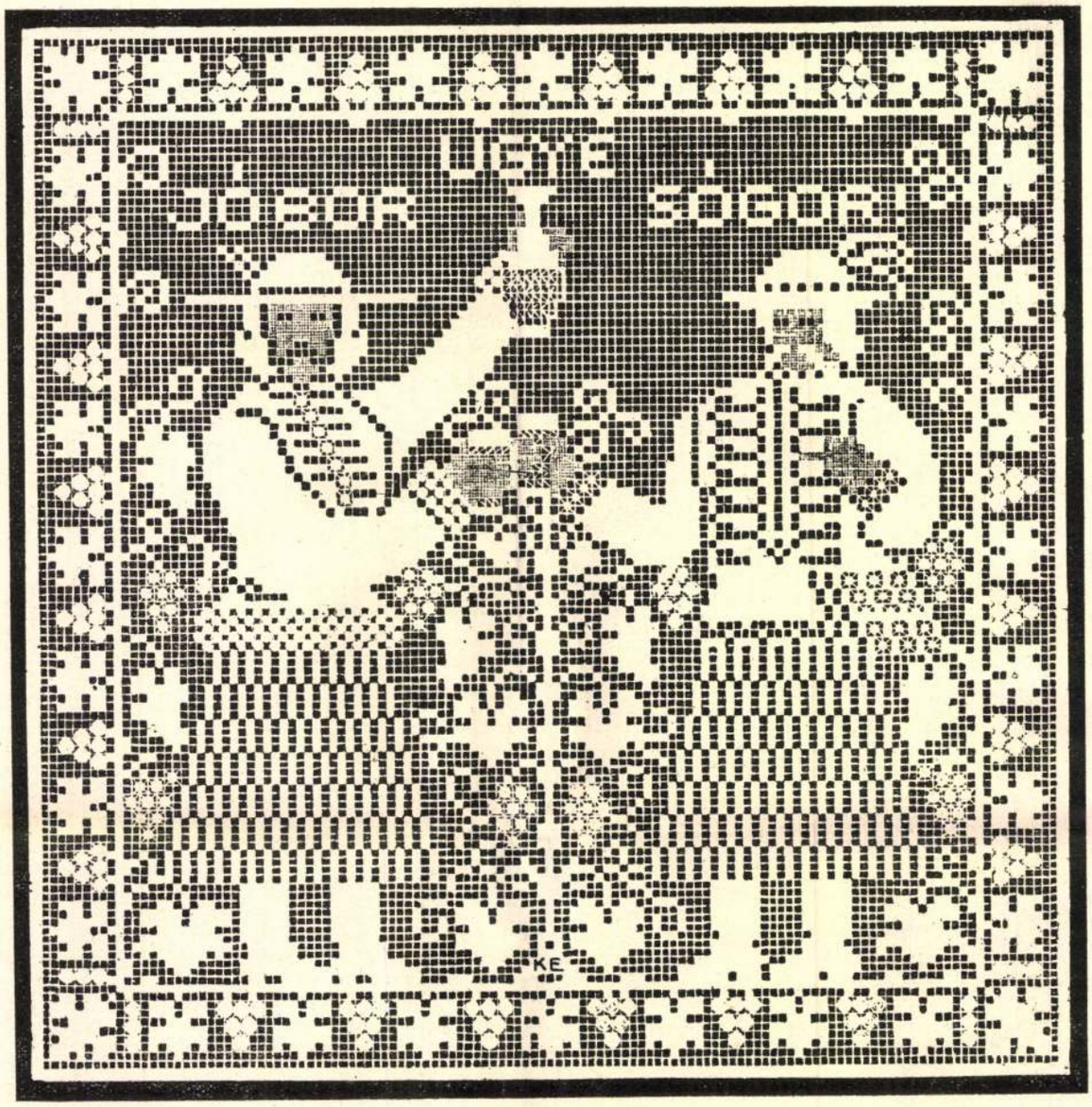

Magyar pár. Recemunkára, horgolásra és keresztöltéses technikára alkalmas minta. F. Kovács Erzsébet rajza.

DIÓSJENŐI HÍMZÉSEK

Nógrád megyében, a Börzsönyi-hegység keleti lábánál fekvő falu színmagyar lakosságának kétféle típusú, ma is kultivált hímzésfajtáját mutatják be képeink.

Az ország különböző vidékein található fehér hímzések közös sajátosságai mellett szembetűnőek jellegzetességei. A fehérhímzések, éppen fehér mivoltuk miatt kevésbbé ismertek és kedveltek színpompás hímzéstermékeink mellett ; fehér alapanyag, fehér fonál : látszólag a kifejező eszközök szegénységét jelenti, — ez az oka, hogy több hozzáértést, nagyobb elmélyedést kíván, ha kellőképen értékelni akarjuk. De éppen a diósjenői fehérhímzések igazolják, mennyi ötletességgel lehet a színek kikapcsolásával is e kétféle adottság mellett páratlan gazdagságú változatot teremteni. Nincs szín, — de van tónus ; a zsubrikák áttörése, a lyukacsok mélysége, az erősen alátöltött magashímzés tónusdifferenciákat, sőt plasztikai hatást ad. Motívumaik laza, könnyed szerkezetűek, kizárólag növényi formák, alig-alig stilizáltak : közvetlen környezetükből, a természetből ellesettek.

A női ruházaton a fő- és vállkendőket, ingvállat, pruszlikot és „kiskendőket" (zsebkendő), a férfiak ruházatán pedig az ing gombolásánál végigfutó pántot díszítik varrással. A főkendők három oldala hímzett (a negyedik felvevéskor aláhajlik), egy nagyobb és két kisebb sarokmegoldású dísszel. A vállkendők hasonló megoldású, de nagyobb méretű négyszögű kendők ; a legdúsabban kiképzett sarokszögletben hátul lóg le, míg a másik két csücsök kiteregetve a „farukat" díszíti. Az ingujj nem mindig hímzett, néha csak a dús ráncolás ékesíti, máskor ehhez még kihímzett fodor is tartozik. A testhezálló, hátán keskenybe szabott pruszlik körös-körül hímzett, még az ujja kivágásához és az összeillesztések mentére is kerül motívumsor. Kétféle kötényük alja szintén hímzett ; van úgynevezett „rakott kötény" (sűrűn levasalt berakással) és a síma „szakácskötény", aminek csak a lyukacsokon hímzett szél a dísze.

A rendeltetésüket soha sem teljesítő „kiskendők" (zsebkendők, amiket kiöltözéskor kézben szorongatnak) tetézik be az eddig leírt hímzésgazdagságot. Mind a négy sarkán más hímzésdísz, szélén hurkolás, zsubrika vagy horgolt csipke van: változatuk olyan óriási, hogy két egyformát nem lehet találni köztük.

A diósjenői hímzések alapanyaga fehér „mull", (bolti shiffon-battiszt), fonala fénytelen slingelőfonál. A legrégebbi hímzéseik közt akadnak egyszínű pirossal varrottak is, de — mint mondják — ez kiment a divatból, azóta csak fehérrel dolgoznak. Lehet azért még találni elvétve olyanokat is, amin píros-fehér vegyesen szerepel, de ez inkább átmenetnek tekinthető. Úgy a motívumok, mint a technika, változatlanul azonos.

Legkedveltebb virágmotívumaik a gyöngyvirág, rózsa, rózsabimbó, a fukszia, csoportos rózsa, nefelejts, margaréta, „györgyina", egészen egyszerű folthatású levélforma, fogazott levél és „szőlőfej" (szőlőfürt). Évszámot, nevük kezdőbetűjét, vagy az egész nevüket is kiírják a kiskendők, halotti lepedők sarkába. (Például Kis Márton Juliska, Lóska Zsófia, Hornó Zsuzsanna, Viski Etel stb.)

A virágformák csokorszerűen, közös szártól jobbra-balra egy-egy ággal képezik a sarokdíszt (néha csuporformából kiindulólag) s a négy különböző sarokmegoldást keskeny, elszórt virágcsík köti össze. A szélén levő fogazást is számtalan módon motiválják. Van egyszerű „cakk", hármas cakk ponttal, hármas ponttal, hármas lyukkal, van zsubrikolt szélű vagy zsubrikolt és csipkés szélű. Vagy magukhorgolta fiúom csipkével szegik körül, vagy az igen kedvelt „sejmeci csipkével". (Selmecről importált vásári csipke, finom hatású gyári készítmény.)

A vállkendők és főre valók hímzéstechnikája ritkábban egyezik meg a fent leírt kiskendőkével. Ezek rendszerint a régebbi, úgynevezett „slinges és bekötéses" típusuak. Ez a másik diósjenői hímzésfajta nagyon hasonlít a hövelyi (Rábaköz) fehérvarrottasokhoz. Lyukhímzés, a nagyobb lyukakban 100-as cérnával pókszerű tűcsipkebekötésekkel. Rendkívül finom hatásúak, a csipkeöltésekben nagy választékkal. Motívumban nem olyan gazdagok, mint a magashímzések, mert úgyszólván 3—4-féle virágornamens változatából állnak. A „kötött rúzsa" (bekötött kör köré csoportosuló lyuksor), a „györgyina" (hosszúkás bekötött lyuk, laposöltéses hegyes fogazással körülvéve), a szőlőfürt és származtatott csoportosuló lyuksorok — az összes díszítőmotívumaik. A változat inkább a sarokkombinációkban és szélemeg-

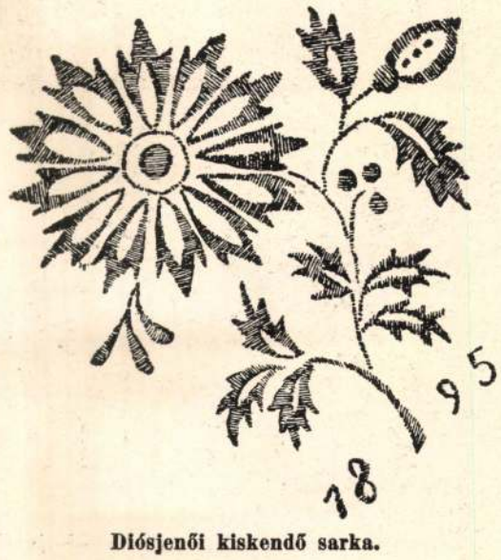

Diósjenői kiskendő sarka.

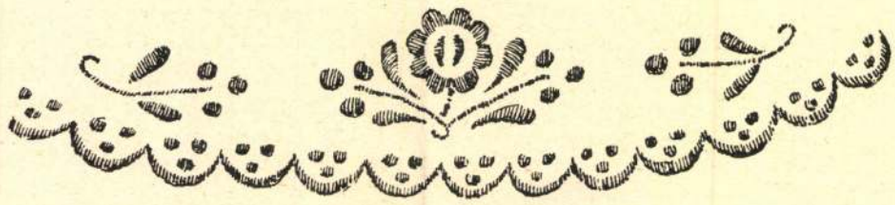

Diósjenői „Kis sipka“ (gyermekfőkötő) hímzett széle.

oldásokban van. 1—2, sőt háromsoros lyukak, lyukakból képezett nagyobb cakkok, vagy zsubrika képezi a kendő szélét. Zsubrikáik mesterien szépek : egy-egy kendőn négyféle szerepel, minden oldalon más és más. Gyakran szinte az az érzése az embernek, hogy tékozolnak a munkával, annyi sok szépséget halmoznak egy-egy darabra !

A mintákat kitűnő formaérzékkel rajzolja a mullra néhány falubeli öregasszony. Mások maguk gondolják ki, vagy régi hímzésekről átvasalják, vagy kanállal átdörzsölik a mustrát.

A diósjenői fehérhímzések értékét növeli az a tény, hogy készítői ragaszkodnak hozzá, nehezen válnak meg tőle, csak ritka esetben adják el. Így meg lehet az a reménységünk, hogy nem fog kiveszni és elkallódni, mint sok hímzésvidékünk megszámlálhatatlan eredetisége.

GRYNAEUSNÉ PAPP EMILIA

Diósjenői zsebkendő sarka.

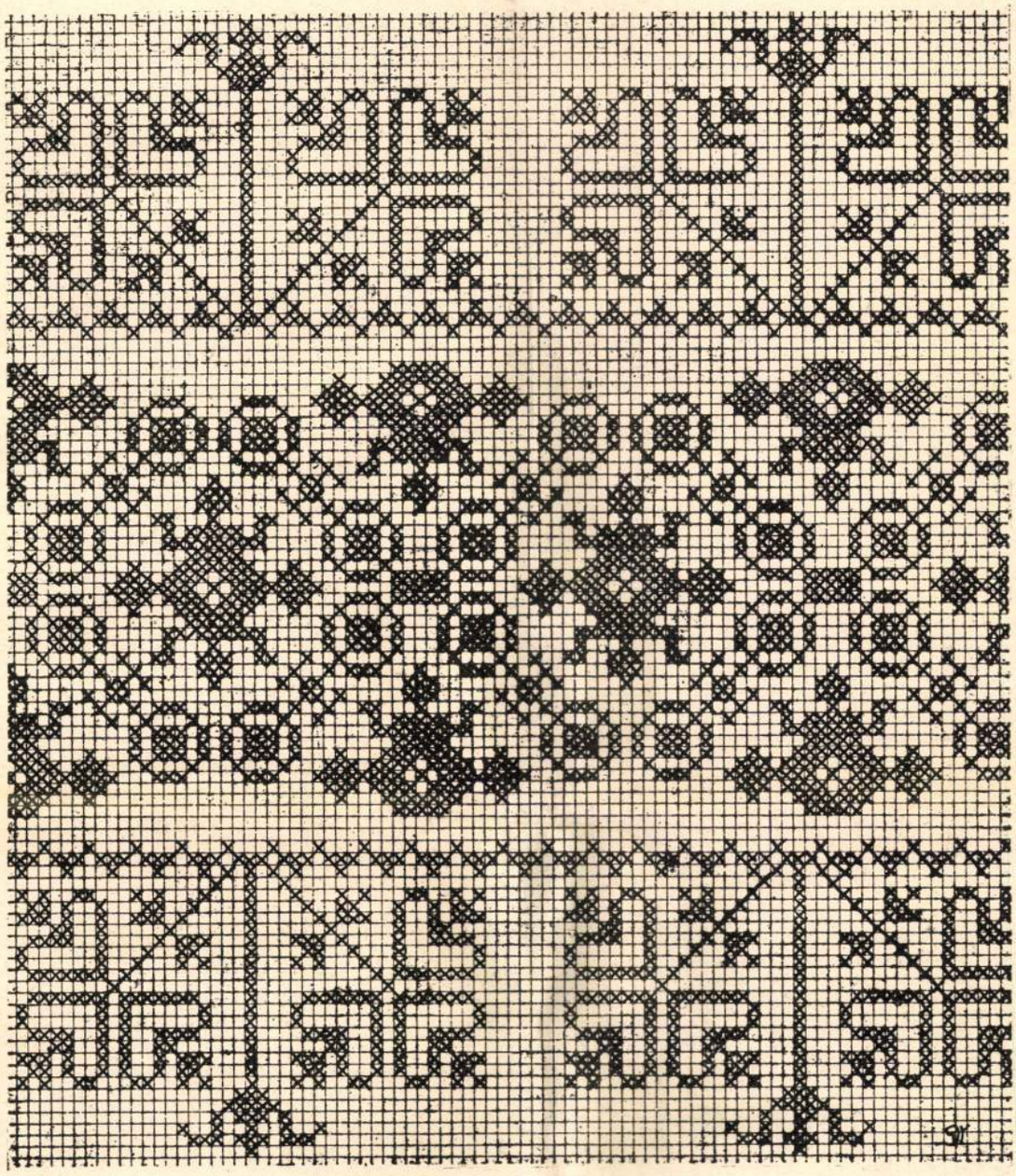

Tardi fehérsure 1800-ból. A Borsod-Miskolci Múzeum tulajdona. Rajzolta Karácsonyi Irén. Piros, kék és sárga Mez Cameza fonallal hímezhető.

REGGELTŐL - ESTIG

Többször hallottam már, mint egyesek mondogatták: szép a magyaros divat ugyan, de drága és azt nem fogják elérni, hogy valakinek esak magyaros ruhái legyenek, egész napra, minden alkalomra. Nem lehet mindenbe magyaros jelleget vinni. Pedig lehet! Hogy némelyik toilettet kissé megdrágítja a díszítés, az természetes, de még mindig nem lehetetlen azt elérni.

Írásban és képekben szeretném bemutatni a modern magyaros öltözködést reggeltől estig.

Legelőször is meg kell említenem a fehérneműek díszítésére alkalmas, gazdag néphímzéseket. Aki ezekkel a hímzéselemekkel díszíti fehérneműit, már is jó irányban halad.

Az 1. kép reggeli pongyola, készülhet egyszerűbb, vagy díszesebb kelméből. Legszebb fekete vagy sötétkék selyem anyagból. (Az alföldi cifra szűr változata.) A gallérja nagyon finom nemez posztó (filc), ezen a minta hímzés vagy rátét munka. Az ujja dísze és az alsó díszítés applikálás és hímzés, színei piros, sárga, zöld és drapp.

A 2. rajz „otthonruha" terve selyem- vagy száda-anyagból, hímzése piros vagy kék Mez-Volgával hímezhető írásos minta. Remek kiegészítője a toilettnek a híres szegedi papucs.

A 3. terv téli sportruha. Színes, meleg gyapjúruhára vesszük fel külön a csinos bárányborellénykét. Színe lehet fehér vagy szürke, hímzése tarka, rátét munka is lehet.

Egyszerű angolos toilettet is pótolja a magyaros díszítésű utcai, fogadó stb. ruha, 4. rajz. Anyaga gyapjúszövet, díszítése vagdalt (szűrhímzés) filemunka. Színe lehet: barna ruhán világos drapp, vagy sötétkék toiletten fehér vagy piros rátétdíszítés.

Az 5. terv gyapjúanyagból készült ¾-es kosztüm, délelőttre, délutánra, utazáshoz viselhető. Színe sötét indigókék, zsinórozással. A hozzá való blúz selyem, grenadin vagy száda lehet. Hímzés dísze ráncolás és buzsáki hímzés (kék-piros) színben tartva. A hozzáillő kézitáskát is buzsáki hímzéssel díszítjük. Sapka a saját anyagából készül.

A 6. rajz nagy estélyi, színházba, vacsorára, estélyre való. Anyaga nehéz selyem vagy bársony. Érdekes a nyakat körülölelő hímzett rész megoldása, amit elől két fémklipsz fog le, hátul mélyen dekoltálva elkeskenyül, majd deréktól, amit szintén fémklipsz tart össze, kibővülve uszályt képez. Ezt természetesen ne túlozzuk el, csak a szoknya hosszát fedje. Hímzését színes matyó vagy pozsonyi hímzés elemeiből állíthatjuk össze úgy, hogy a ruha színével harmonizáljon. Tehát ebből a pár képből is láthatjuk, hogy mégsem olyan lehetetlen olyan magyaros ruhát készíteni, melyet minden alkalomra, reggeltől-estig viselhetünk.

FARNADI ILONKA

INGYEN SZÚRT MINTA ív mellékletünk a következő rajzokat tartalmazza:

I. Hövelyi terítő-sarok. Eredeti minta. Készíthető Mez Cameza fonállal. A pókozás 200-as irlandi cérnával. A csillaggal jelzett motívumok pókozva, a kereszttel jelzettek csak egyszerű likacs hímzéssel (madeira) készülnek II. Buzsáki párna. Eredeti minta. Készíthető Mez Volgával (piros 548-as, kék 454-es, kevés zöld 441-es és sárga 429-es színszámú fonallal). III. Írásos szalag minta. Felhasználható ruhadísznek, terítő szélére stb.

*

Sárközi ingdísz. Kaszap Margit rajza.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: Spolarich László. 23.407. — Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. (Felelős: Thiering Richárd.)

(Gellért Oszkár: Vers)

CSATADAL*

Láddˉe testvér, ott a föld már füstölög,
Arra menjünk csatát víni? Nem csalok.
Nem csalok — füstölög:
Meghalok, de nem ölök.

Két nap óta marsolok és bőjtölök.
Ezer éve bőjtölök és marsolok.
Marsolok — bőjtölök:
Meghalok, de nem ölök.

Végitélet, én vagyok az angyalod,

mai felkavart állapotában csak egy a bizonyos: akármi történik is velünk, a forradalmat visszacsinálni nem lehet. A radikális eszmék érvényesülése bármily hirtelen volt s bármennyire nem felel meg annak a lelki és elmebeli állapotnak, amelyben a magyar intelligencia még csak néhány hét előtt is bele volt gyökerezve, többé fel nem tartóztatható, mert az eszméknek megvan a maguk immanens ereje, amely ellenáll minden emberi mesterkedésnek és ha egy társadalom szellemi és erkölcsi frontja egyszer át van törve, akkor nincs többé megállás. Ma egy ellenforradalom sem tehetne mást, mint hogy a forradalom programmját érvényesíti s ezért nem kell tartanunk a felülről jövő ellenforradalom lehetőségétől. Egy nagy baj azonban fenyeget: intelligenciánk készületlensége folytán a forradalom nem talál elegendő számú és megfelelő kapacitású s e mellett a forradalom eszmei tartalmától áthatott munkást. Az új eszmék régi hirdetői kevesen vannak és maroknyi köztük azok száma, akikben megvan a szellemi és erkölcsi kvalifikáció az egyelőre elvben kész programm részleteinek gyakorlati megvalósítására. Ez már most is sajnosan látszik a vezető hivatali állások betöltésénél.

Bizonyára sokan lesznek olyanok, a kik most fedezik fel eddig önmaguk előtt is titkolt radikális és szocialista meggyőződésüket, ezeknek

apest).

Jelzés lent a jobboldalon: Bubák.

n.
l.

dalon: A. CANZI 1851

Colombo I., 19. század.

65. FÉRFI KÉPMÁS. Jelzés a jobbold
Ceruzarajz. 18×9 cm.

Cserépy Árpád (1858—1907).

66. TALÁLKOZÁS A KUTNÁL. Lent
Fa. 26.5×19.5 cm.

Daffinger Moritz Michael (1790—1849).

67. A NŐVÉREK. Jelzés a jobboldalon
Ceruzarajz. 17×17.5 cm.

Deák-Ébner Lajos (szül. 1850).

68. PÁRISI NŐ. Jelzés lent balra: L.
Dr Szécsi I. őnagyságának szives en
Fa. 27×15.5 cm.

Deák-Ébner Lajos.

69. NŐI TANULMÁNY.
Vászon. 54×40 cm.

Deák-Ébner Lajos.

70. TÁJ GÉMESKUTTAL. Jelzés balra
Tusrajz. 42×27 cm.

Magyar hímzés

lásd

Palotay Gertrudés

Szabó T. Attila:

Adatok a mezőségi magyar hímzés történetéhez. 3. Szépkenyerű szentmárton; Vice és Pujon hímzései. Erdélyi Múzeum

1943. 78 – 91. l. szamos

1. füzet. Köppel.

Delta 4. n. II. 204.

Magyar hímzés

Palotay Gertrud

Oszmán-török elemek
a magyar hímzés-
ben. Vác 1940

145-l 50 t.

Török taller X. 153.

Magyar hímzés

Lükő Gábor A magyar hímzőművészet eredete és története
Bp. 1939. 70 l.

Magyar hímzés

nagyobb terítőt készít keskeny vásznából, a toldásokat díszes varrásokkal díszíti.

A terítő díszítésének lehetőségeiről köteteket írhatnánk. E rövid cikkben csak arra a néhány szembeszökő hibára akartunk utalni, mely a közönség körében oly gyakran előfordul. Hogy milyen kézimunkával díszítsük terítőinket, arra vonatkozólag a Muskátli előző évfolyamai bőséges anyaggal szolgálnak. Mindenesetre népi hímzéskincsünk értékálló mintáit ajánljuk elsősorban, melyek megfelelő kivitelben a lakás bármely sarkának méltó dísze lehetnek.

TOLDÁS DÍSZEK

Írta: UJVÁRINÉ KERÉKGYÁRTÓ ADRIENNE

Az ősi népviselet egyik legfontosabb jellemzője, hogy mint a ruhadarabok anyaga, mint összeállításuk a falusi házban készült. Fonták, szőtték a lent és kendert és a maguk készítette házivásznat használták fel, a lehető legkézenfekvőbb s egyszersmind szellemes és változatos módon, öltözetük varrásához. Ez a fehér-viselet alakult át, legtöbb esetben kimutathatóan, a mai színes és sokféle anyagot felhasználó viseletté — elveszítve azonban az ősi viseletnél megokolt szabást, majd a varrógép általános elterjedése után, lassan elveszti ősi öltésformáit is.

Jellemző a régi viseletre, illetve ezen át a népre, hogy a ruhadarabok összeállításának módját nemhogy titkolta, elrejtette volna, mint azt ma teszi a divat, hanem ki is hangsúlyozta. Minden darabon tisztán, őszintén látható, hány „szélből" készült, tudniillik a házivászon szélessége volt mindenütt az egység.

A testi ruhán kívül az ágyneműn, terítőkön szintén a vászon szélessége az egység és itt is, ugyancsak kihangsúlyozott.

A szövött szélek összeerősítésének számtalan fajtáját körülbelül 3 nagy csoportba oszthatjuk. 1. Ha a két szél nem találkozik közvetlenül, hanem 1—2 cm-es varrott csipkebetét köti össze őket (mint például a 12. oldalon is látható). Ezt a módot részletesen ismertettük a Muskátli II. évf. 9. számában. 2. Ha a szélek közé díszes szövött csíkot helyeznek és ennek két oldalán vezetik a varrott csipkebetétet s így fogják a betéthez a vásznakat. Ehhez az első csoportban ismertetett öltéseket alkalmazzák (szemléltetve a 13. oldalon lévő mezőségi terítő összeállításánál). 3. Ha vászonszéleket szorosan egymás mellé, illetve rászegővarrással egymásra varrják, ennek tetejére, esetleg két oldalára, díszítő öltéseket alkalmaznak, például ingvállakon és pendelyeken.

A fenn utoljára említett díszítőöltések közül fogok néhányat ismertetni.

A díszítőöltéseknél felhasznált hímzőszál leggyakrabban erősen sodrott fehér vagy színes pamut-, esetleg színes gyapjúfonal. A színes szállal készülő öltések közt van egy és két színnel készülő s e szerint, egy- vagy kétmenetes öltés.

Az alább közölt öltéshez a két szövött szélt az 1. ábrán szemléltetett módon fogjuk össze s így az öltésekkel mindig négyszeres anyagba öltünk. (Ez az eredeti anyagösszeerősítés azonban rászegővarrásra is jól alkalmazható.) Ehhez az öltéshez rendesen fekete, gyapjúfonalat veszünk. Az öltés mérete, durva házivásznon számítva körülbelül 0.5—0.8 cm (4—5 szállal a két vászondarab találkozási éle felett, illetve alatt). A munka menete balról jobbra halad. A 2. és 3. ábra az öltésmenetet kifektetett anyagon mutatja be, míg a 2/a és 3/a ugyanezt szemlélteti abban a helyzetben, ahogy az anyagot varrásközben tartjuk. Az első kiöltés

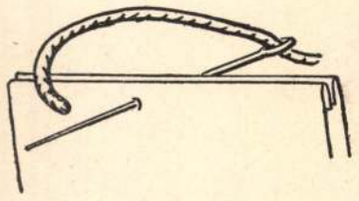

1. ábra.

az él alatt 4 szállal, míg a visszaöltés az éltől ugyanannyivel feljebb és körülbelül 3 mm-rel jobbra történik (2. ábra). A második öltéshez a felöltés az él alatt, az elsővel egyvonalban, de ettől 3 mm távolságra van. Ezután a ferde öltés felső pontjába szúrjuk a tűnk és visszaöltünk a kiindulási ponthoz (3. ábra), tehát a fonákon két fonal fekszik egy-

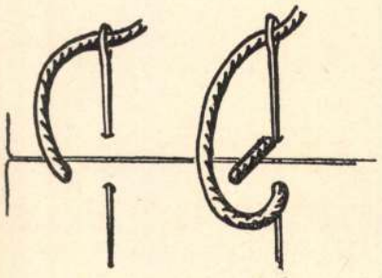

2. ábra. 3. ábra.

máson az élre merőlegesen, míg ferde öltést csak a színén látni. Így folytatva egy álló és egy rézsútos öltés váltakozik a sorban (4. ábra). Készíthető ez a kis dísz zeg-zugosan is (5. ábra), de ez esetben a fonákon nem merőleges, de párhuzamos kis ferde kettős öltéseket kapunk. Ha az összeerősítéssel elkészültünk, a két szövetrészt egységes lappá széthúzzuk s ha az öltések nem szorosak, úgy a szövött szélek a fonákon szétkörmölhetők s a színén csak

Muskátli

1935. 1–2 sz.

a fonal emelkedik ki, míg ellenkező esetben a szövetből is feláll egy kis rész, ami nem hiba.

Kétszínű fonalból, leggyakrabban pirosból és feketéből készül az alábbi díszöltés. A piros fonalat kezdésnél megerősítjük, de munkaközben sehol sem öltjük le, hanem a feketével az ábrázolt módon lefogjuk (6. ábra).

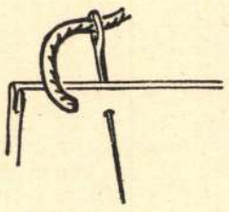

2/a. ábra.

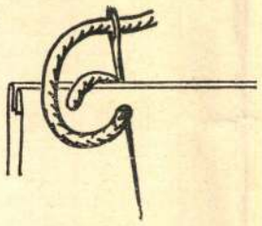

2/b. ábra.

4. ábra.

5. ábra.

6. ábra.

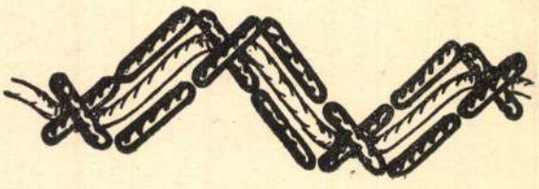

8. ábra.

9. ábra.

Következő öltésünk is két szállal készül, de ennél a fekete fonal dominál, a vörös szálat szintén csak vezetjük, illetve átdolgozzuk. Ez az öltés szigorúan véve szálszámoláson alapszik. Pontos munkamenetét, az öltés 9 fázisát ábrázoló sorozat mutatja (7/a és 7/b ábrák), azonban, hogy könnyebben érthető legyen, csak a fekete fonal öltésmenetét szemlélteti. A 8. ábrán látható, mint fogja le a fekete fonal keresztszeme a piros szálat.

Nagyon kellemesen hat szintén piros, fekete szállal, a két menetben varrt rácsöltés. A rács

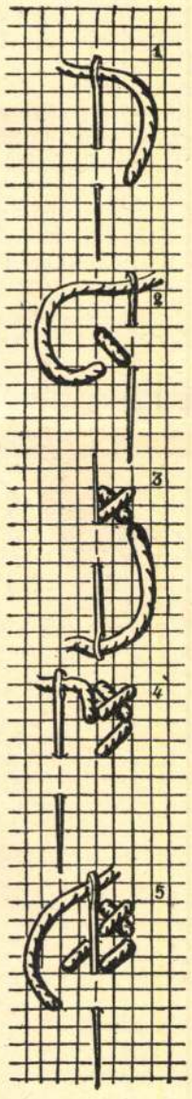

7/a. ábra.

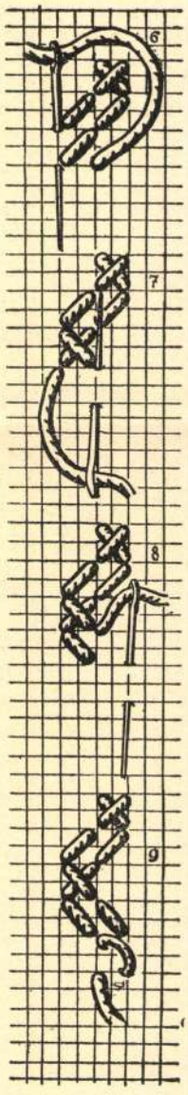

7/b. ábra.

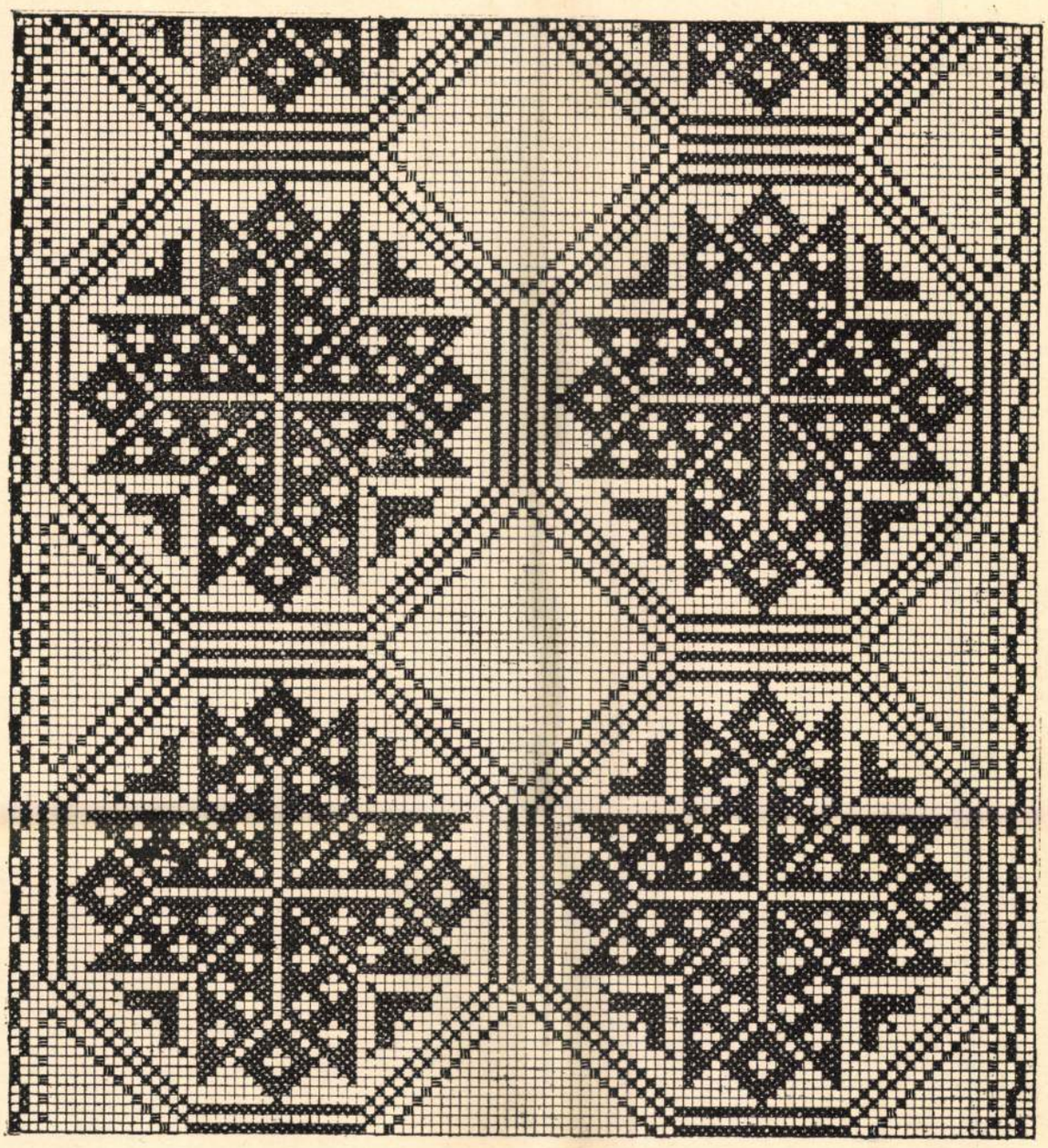

Torockói szálánvarrott rúdravaló középrésze. Fakó rózsaszín gyapjúval hímezve. Fries Erzsébet rajza.

szélességét az alatta lévő és az általa fedett varrás határozza meg. A 9. ábrán látható öltéssornál vörös szállal készült az első sor, amely csak itt-ott bukkan ki a rákerülő fekete rács alól. A fenn ismertetett öltések mindegyikét nagyon jól felhasználhatja a mai kézimunkázó nő is. Csak néhány

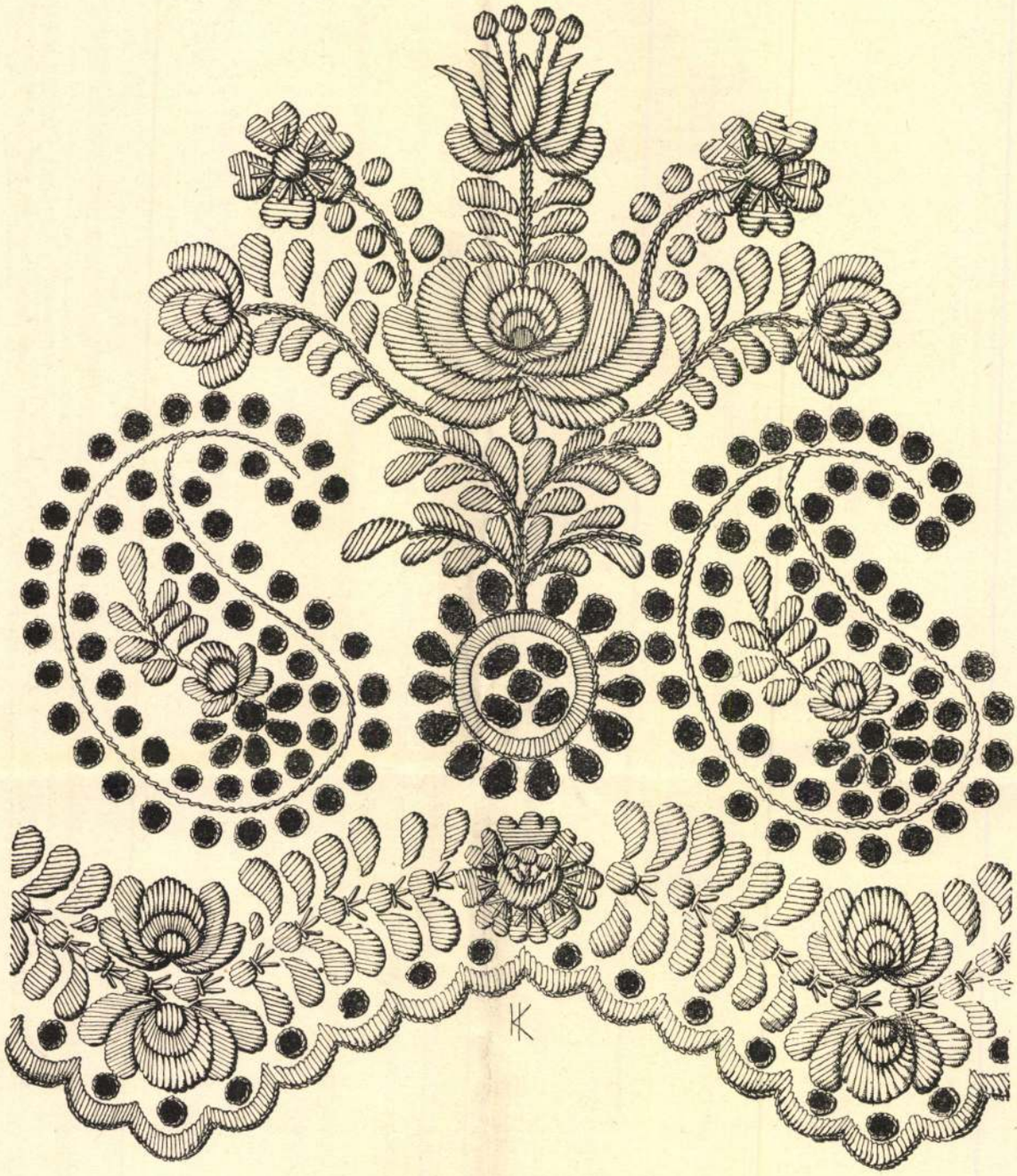

Matyó-hímzés. Karácsonyi Irén rajza.

gyakorlati példát említenék fel. Alkalmazhatjuk házivászonból készült terítőknél, abban az esetben, ha szélességéhez 2—3 szél vászon szükséges; nyári száda, nyersselyem ruhák, vagy blúzok egy-egy varrásának díszéül. A fonal természetesen mindig mosható legyen s az alapanyaghoz alkalmazkodjék.

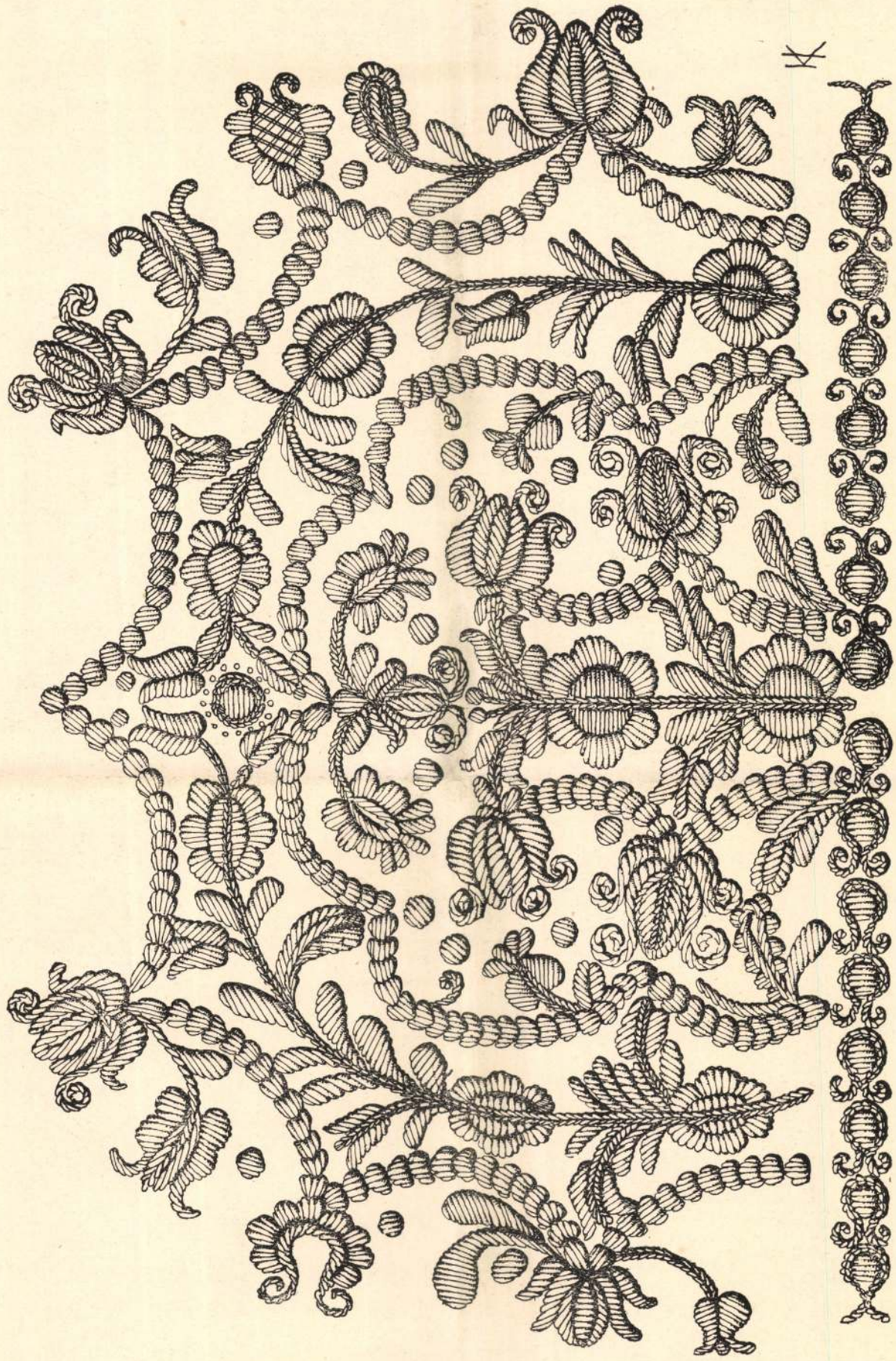

Bogyiszlói főkötő. (Dr. Gönyey Sándor cikkéhez.) Karácsonyi Irén rajza.

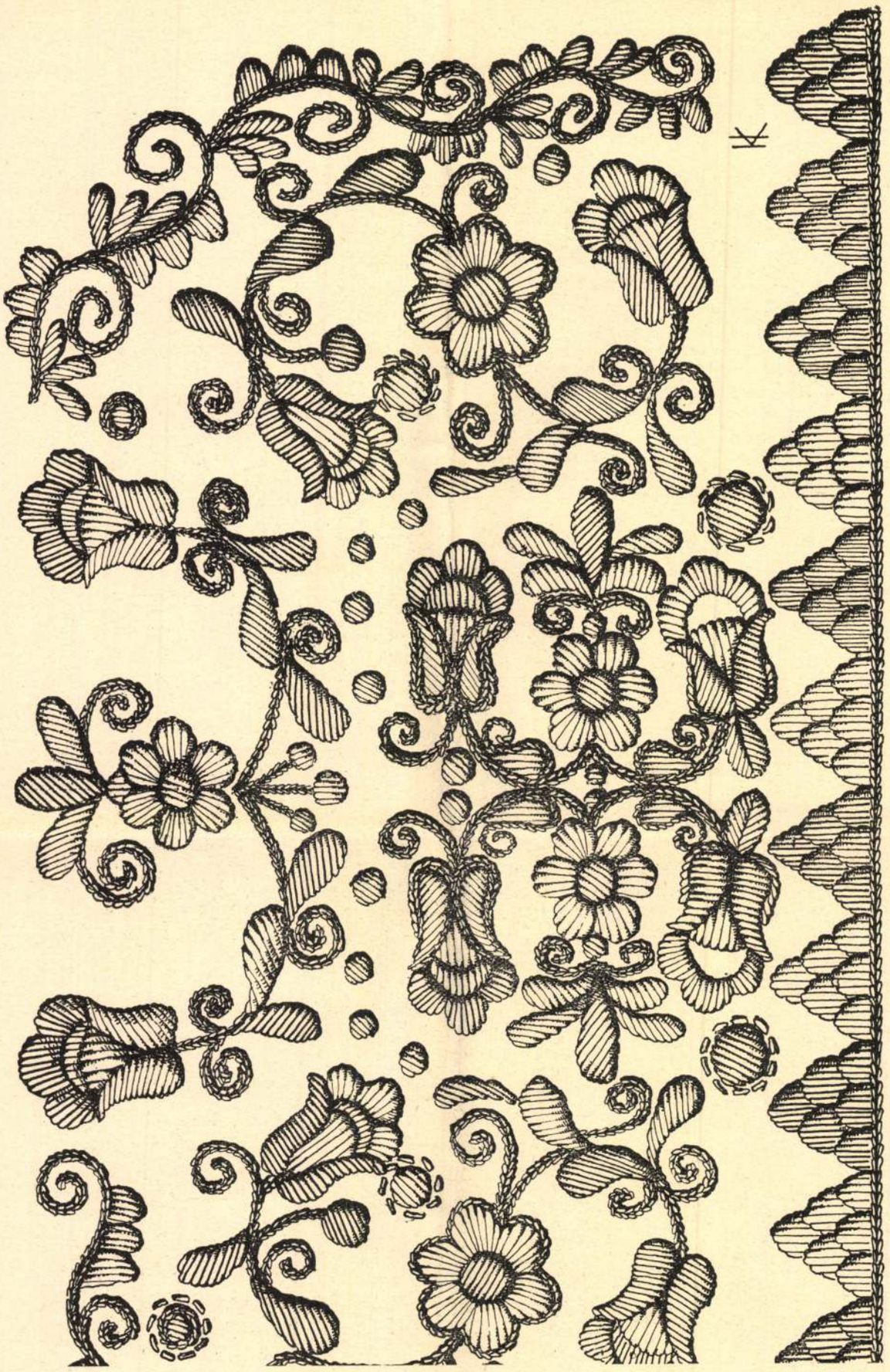

Bogyiszlói főkötő. (Dr. Gönyey Sándor cikkéhez.) Karácsonyi Irén rajza.

alakú. — Karácsonyi Géza tanár terve, aki azt eredeti sárközi „fékötőkről" vett elemekből állította össze. — Harmadik szúrt mintánk egy vagdalásos tálcakendő (asztalközépnek is használható), Schich Iza terve. — E technikát a Muskátli első számában Kerékgyártó Adrienne ismertette a legnagyobb részletességgel.

A MATYÓK IGAZI SELYMET KAPNAK, hogy népművészetüket a régi magas szinten tartsák. A mai mezőkövesdi matyó kézimunkának egyik főhibája volt, hogy a régi nemes anyagok helyett egy olcsó, de silány és kellemetlenül érdesen rikító színű és fényű úgynevezett műselyem anyaggal kísérletezett. Ezt a matyó kézimunka érdekében káros anyagot küszöbölné ki dr. Fabinyi kereskedelemügyi miniszter, az Iparművészeti Társulat bevonásával, amikor valódi selymet ad olcsón a mezőkövesdieknek. A kézimunkázókhoz közvetlenül jó anyagot juttatnának s visszaadják a dolgozó nőknek a régi kedvet. Ezzel együtt ismét látunk majd a régi változatos minták példájára jó új matyó kézimunkákat. Mert nagyjelentőségű az anyag, de nem minden. A régi színes matyó egyik fő jellegzetessége volt a formagazdaság. Alig akadt egy-egy nagy kötényen két egyforma virág. A tervező asszony találékonysága szórakozott azon, hogy minél változatosabb legyen a minta. Haszontalan üzérek úgy tették olcsó tömegcikké a matyó kézimunkát, hogy unalmas változatosság nélküli rossz mintákat nyomattak számukra. Egy igen egyszerű elemet az ürességig felhigítva, felnagyítva hússzor egymásmellé másolták. A lelkét vették el a matyó kézimunkának. S mennyit rontottak ezáltal az ország értékerején és a munkában tudott értékek hitelén.

A MATYÓHÍMZÉSEK ELLENŐRZÉSE. Régi, sokszor felhangzott panaszokat van hivatva orvosolni a székesfővárosi tanácsnak egy újkeletű rendelete. Igen sok kifogást emeltek már az utcákat, állomásokat ellepő matyó-árusok ellen, úgy a portékák selejtes volta, mint az árusítás módja miatt. A főváros most végre engedélyhez köti a túltengő és minőségileg is kifogásolható utcai árusítást. A rendelet szerint mindössze 35 asszony kap árusítási engedélyt s ezeknek is előbb igazolniok kell, hogy a kézimunkázást maguk vagy falujukbeli asszonyok végezték. Színhely: a Tinódi-szobor környéke egy-egy négyzetméternyi területen. Záróra: úgy mint a boltokban. Engedélyt kiadja: a vásárcsarnok igazgatósága. Ami azonban a legfontosabb az új rendeletben, az, hogy a portékát a jövőben ellenőrzik. Az Iparművészeti Társulat és a Háziipari Felügyelőség megbízottai végzik időről-időre az ellenőrzést. Ez a bírálat természetesen az áruk minőségi értékére is kiterjeszkedik. S ebben az is benne foglaltatik, hogy az idegeneket ne lehessen hitványanyagú, értéktelen holmival, a magyar népművészet értéke felől megtéveszteni. Bízni lehet hozzá, hogy a szigorú büntetőszankciókkal ellátott rendelet végre el fogja érni azt a célt, melyet e lap hasábjain már évek óta hirdetünk: a magyar háziipari termékekből lehet tömegcikk, de nem lehet silány, korcs hamisítvány.

MI IS AZ A HÁZIIPAR? Konkrét esetből kifolyólólag igen érdekes feleletet adott erre a kérdésre a kereskedelmi és iparkamara. A háziipar fogalmát tudvalevőleg tételes jogszabály nem állapítja meg. A kamara iparosztálya azonban kimondta, hogy a kialakult gyakorlatot tekintve, háziiparszerűen űzöttnek azt a foglalkozást kell tekinteni, amelyet valaki főfoglalkozása mellett fennmaradó szabadidejének gazdaságos kihasználása céljából alkalomszerűen, az évnek bizonyos szakában, idegen munkaerő igénybevétele nélkül, kizáróan a házinép segítségével folytat. A fogalommeghatározásban tehát az anyagnak nincs döntő szerepe.

A MUNKA EMLÉKSZOBRA. Bécs város tanácsa elhatározta, hogy a párturalom idején állított munkaszobor helyett a Ringen, a Schmerlingplatz-on felállítja a munka általános emberi érzékeltetésére szolgáló emlékművet. Most járt le a pályázat, mely nem hozott ugyan egyetlen ideális megoldást sem, de sok igen ízléses emlékszobor modelljét eredményezte. A zsűritagok megállapították, hogy az ifjabb bécsi szobrásznemzedék kifejezőstílusán erősen uralkodik a nemrég elhúnyt Hanak Antal tanár formakészsége.

MATYÓHÍMZÉS minden öltését megtárgyalta lapunk első évfolyamának negyedik száma. Kövessi Edith világos, értelmes módon magyarázta meg öltésről öltésre a matyóhímzést készítő minden mozdulatát. Pompás magyarázó rajzai után mindenki eligazodhatik e munkán, még ha nem is látta eredetiben. Mai számunk egy eredeti fekete alapon színes fonállal hímzett kötény díszét tárgyalja, melynek szúrt mintáját mellékletünkön adjuk. A mezőkövesdi matyóhímzések néprajzi megvilágítását Györffy István dr. adta az első évfolyam 10. és a második évfolyam 1. számában. A szentistváni és tardi matyóhímzésekről Domanovszky György írt a „Muskátli" I. évfolyam 9., és II. évfolyam 3. számaiban ugyanott közöltünk gyüjteményéből színesen és fényképben, valamint vonalrajzban tardi keresztszemes és szentistváni szabadvonalvezetésű matyó hímzésmintákat.

Mindhárom évfolyamban számos színes mezőkövesdi matyóhímzést találhatunk. Szerepel ez a matyóhímzés mint lakásdíszítő tárgy s mint ruhadísz. Párnák fényképeit az első évfolyam 1., 2., 3. és 8. számában közöltük, falvédőket 2., 4., 8., 10. és II. évfolyam 1. számában mutattunk be, terítőket, színes képeket mezőkövesdi matyó mintákról a II. évfolyam első számában mutattunk be.

A rendkívül nemes vonalú és változatos, fekete alapon színessel hímzett matyó kézimunkák mellett, a fehér vászonalapon pirossal (kevés kék vagy feketével tarkított) matyóhímzés. Ilyeneket eredetileg az ú. n. lepedőfiókokon használta a mezőkövesdi magyar vagy pedig a férfinép ingeujját díszítették vele. A mi közléseinkben utaltunk arra, hogy ezek igen jól felhasználhatók terítők, függönyök díszítéseire és szegélyezéseire, valamint szekrényesíkok gyanánt. Olyan mosolygósan kedvessé tesz mindent, amire rá kerül, hogy öröm vele foglalkozni. Ilyen matyóhímzés fényképét és vonalas rajzait közöltük a „Muskátli" 1931—1934. évfolyamaiban.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: Spolarich László. 21.955 — Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. (Felelős: Thiering Richárd.)

Muskátli 1935. 3. 7.

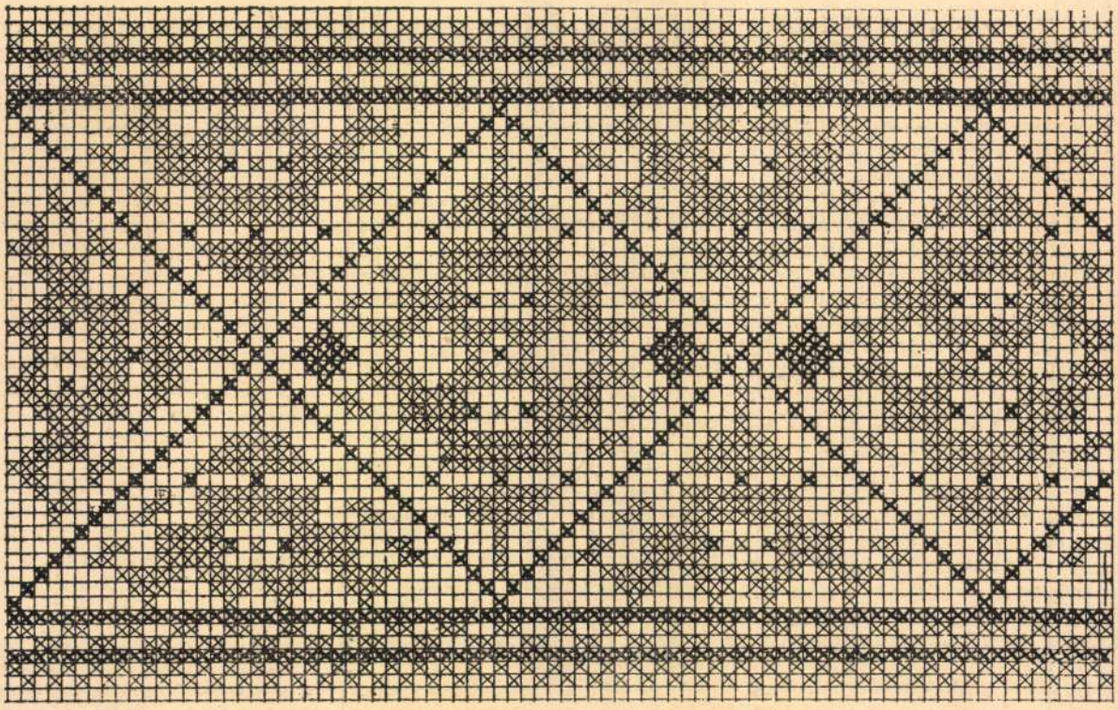

Tardi keresztszemes hímzés. A Borsod-Miskolci Múzeum tulajdona. Blúzdíszítésre igen alkalmas. Karácsonyi Irén rajza. Készíthető piros és kék Mez Camera-fonállal.

• INNEN-ONNAN •

KERESZTÖLTÉSES mintákat keresnek leggyakrabban olvasóink. Talán azért, mert a minták nagyon jól felhasználhatók horgoláshoz is; de talán könnyűsége is hozzájárul nagy elterjedettségének. Legtöbb asszony és iskolásgyermek ismeri ezt a hímzésfajtát. Elemi iskolás kis leánykák is készíthetik könnyen leszámolható alapanyagra ezeket az egyszerű kis mintákat. Tálcakendőnek, apró terítőcskének a szegélyén kellemesen hatnak ezek. De vannak a keresztöltésnek megfelelő minták között igen gazdagok és nagyobb darabok díszítésére is alkalmasak. Sőt magának a technikának is vannak vállfajai. A magyar vidékeken a néphímzések leggyakrabban nem az úgynevezett egyszerű keresztöltéssel, hanem fonott keresztöltéssel, kettős keresztöltéssel készülnek. Nevük vidékenkint más és más. (Fonottas, szedettes, szálánvarrott.) Ezek díszesebbek és érdekesebbek az egyszerű keresztöltéses munkáknál, mert valami rendszer szerint helyeződnek el a szálak s a mintán belül is bizonyos változatosságot adnak. A fonott keresztöltéses mintákat azonban egyszerű keresztszemes technikával is el lehet készíteni. A „Muskátli" önállóságának idején már az első évfolyam első számában pontosan leírta ezt a hímzésmódot, már ugyanabban a számban két szép párnamintát ad olyan részletrajzokkal, amelyekről szemrontás nélkül kényelmesen leolvashatja mindenki a mintát. Van egészen egyszerű gyermekeknek való minta is az első, a nyolcadik és a tizedik számában az első évfolyamnak, míg nagyobb terítőket a második évfolyam első és második száma közöl. A keresztöltéses mintákat is készítették régebben gyapjúszállal, de ma már általában pamutszállal varrják. Célszerűbb is moshatóság szempontjából. Az említett „Muskátli"-lapokban a megfelelő MEZ-gyártmányú Meridián-fonalak színszámait is megjelöltük. Harmadik évfolyamunkban is van néhány keresztöltéses minta.

Ez a technika gyermekruhák és női zubbonykák díszítésére is kiválóan alkalmas, amire az első évfolyam 8. számában utaltunk s amikről ugyanott fényképeket közöltünk.

A MUSKÁTLI mellékleteképen csatolt szúrt mintaíven egy matyó falvédő rajzát adjuk teljes egészében, amit egy népi mezőkövesdi kötényről vettünk. Ugyane kötényről részletes cikkben számol be Kövessi Edit. A minta párna díszéül is felhasználható. Ezenkívül egy kis sárközi terítő mintájának a felét közöljük. A terítő dísze elipszis-

Bogyiszlói főkötők hátsó részének színes hímzései. A Néprajzi Múzeum tulajdona. (Dr. Gönyey Sándor cikkéhez.)
Hauben aus Bogyiszló. — Capes from Bogyiszló.

Muskátli
1935. 1–2. 7.

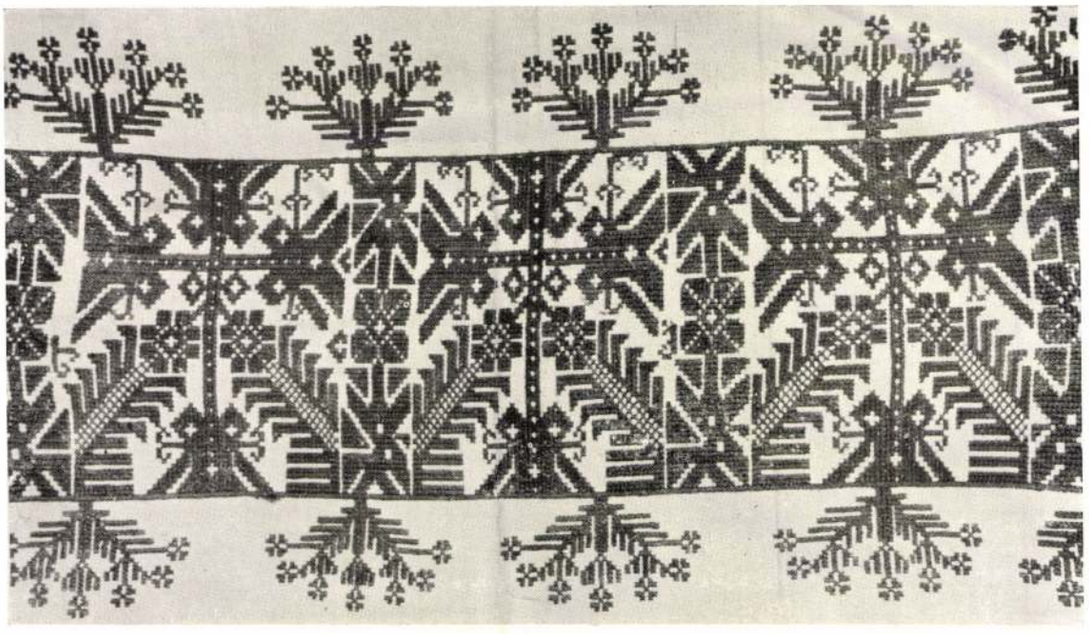

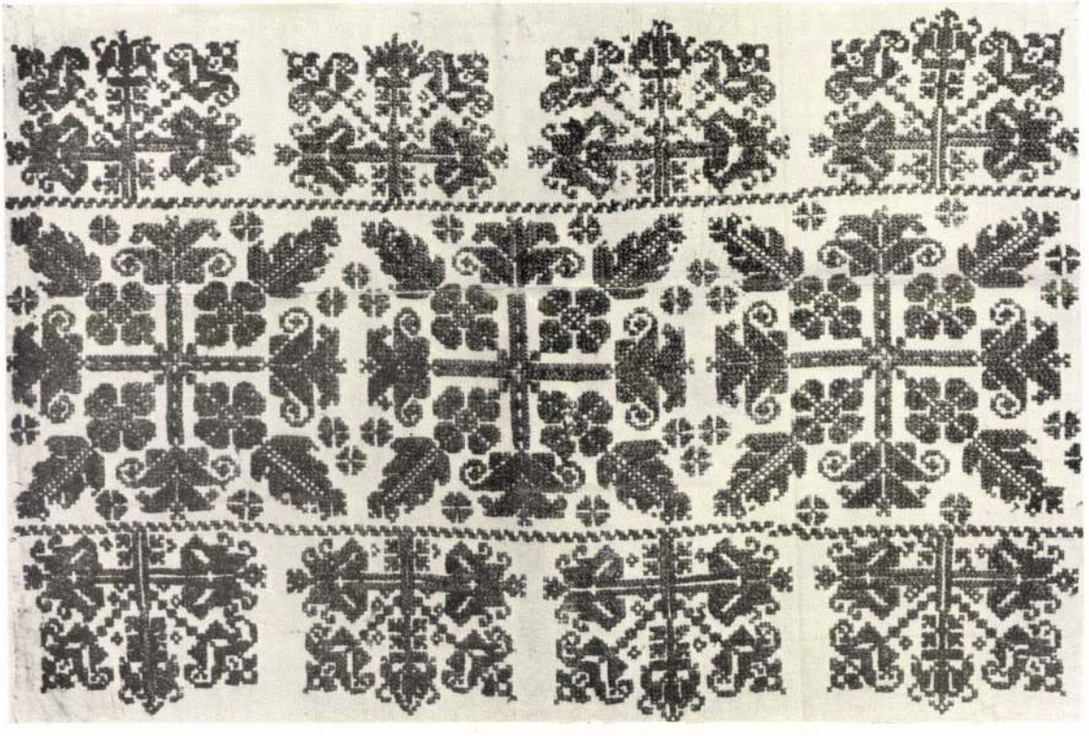

Fent és lent: Kalotaszegi szálánvarrott párnacsupok. Készültek vörös „fejtő"-vel. Dr. Paál Árpád tulajdona. Részletrajzuk a 2. oldalon.) — Oben und unten: Polsterüberzüge aus Kalotaszeg. — Above and below: Pillow-cases from Kalotaszeg.

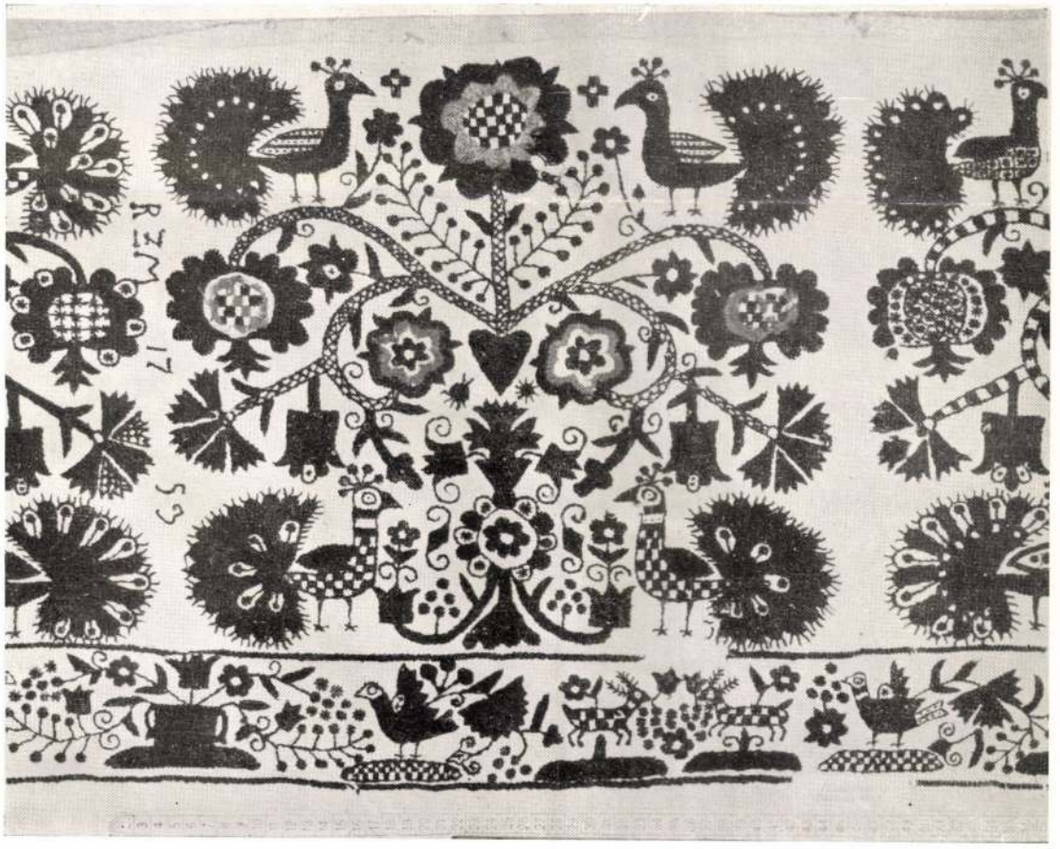

Rábaközi lepedőszékek a XVIII. századból. Wolfner Gyula gyüjteményéből. (Az Új Idők most megjelent kézimunkakönyvéből.) — Leintuchrand aus dem Rábaköz. XVIII. Jahrhundert. — Brims of sheets form Rábaköz. XVIIIth century work.

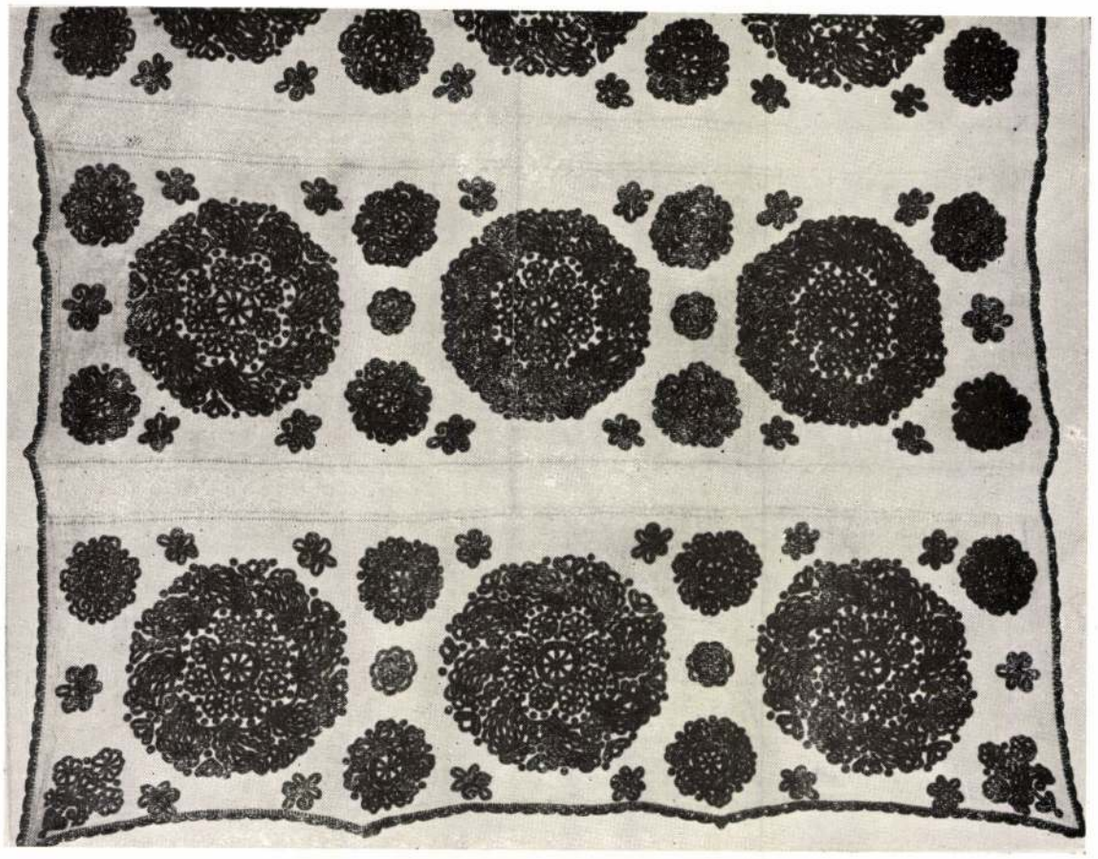

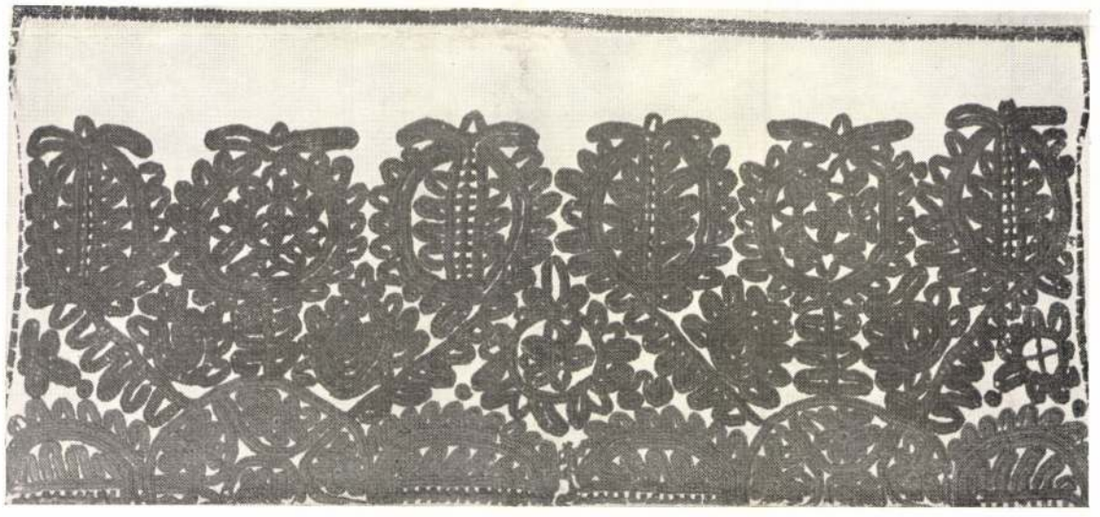

Fent: Kalotaszegi vörös gyapjú írásos terítő. Spolarich László tulajdona. Lent: Kalotaszegi vörös gyapjú írásos párnavég. Dr. Paál Árpád tulajdona. (Mindkettő U. Kerékgyártó Adrienne cikkéhez.) — Oben: Rote Wolldecke aus Kalotaszeg. Rotes, wollenes Polsterende aus Kalotaszeg, — Above: Red woollen covers from Kalotaszeg. Below: Red woollen brim of a pillow, from Kalotaszeg.

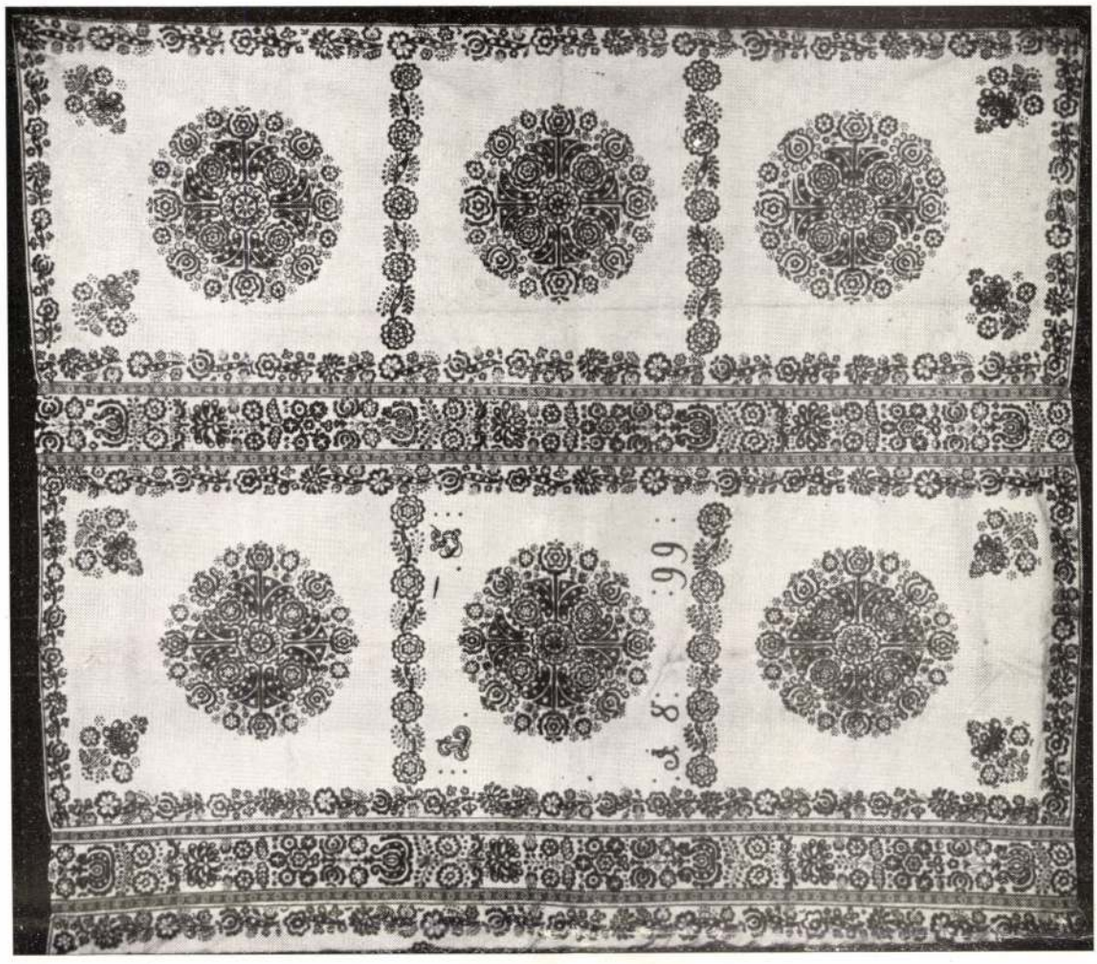

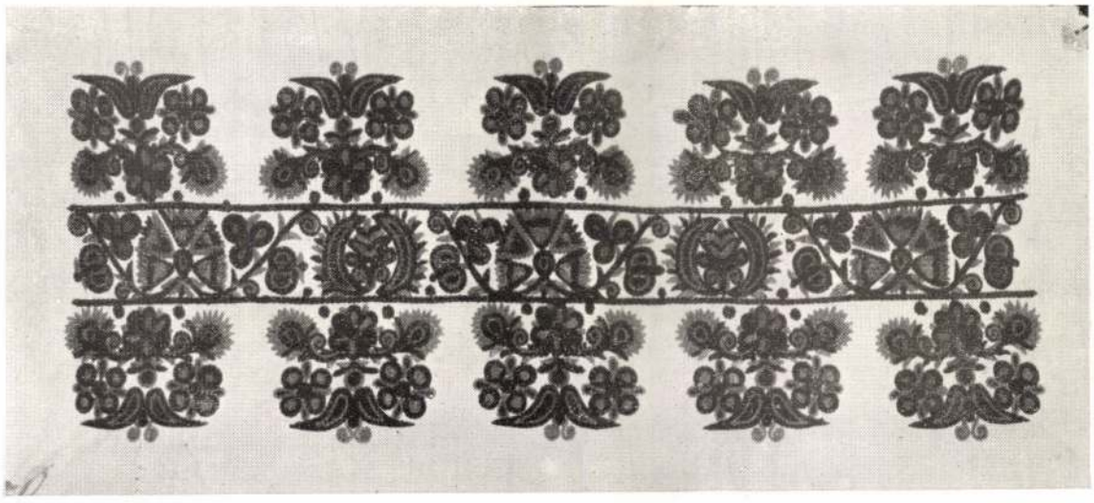

Fent: Mezőségi terítő, szőttes csík-összeállítással. Az Izabella Háziipari Egylet tulajdona. Lent: Felvidéki ing hímzése, csak láncöltéssel, lila és fehér színben, sárga, fekete és fémfonallal keverve. Készül pamut-, de gyakran selyemfonállal is. A M. Kir. Áll. Nőipariskola gyüjteményéből. (Mindkettő U. Kerékgyártó Adrienne cikkéhez. Az Új Idők most megjelent kézimunkakönyvéből.) — Oben: Decke aus der Mezőség. Unten: Oberungarische Handstickerei. — Above: Covers from Mezőség, with woven stripes composition. Below: The emboidery of a shirt, from the Highland.

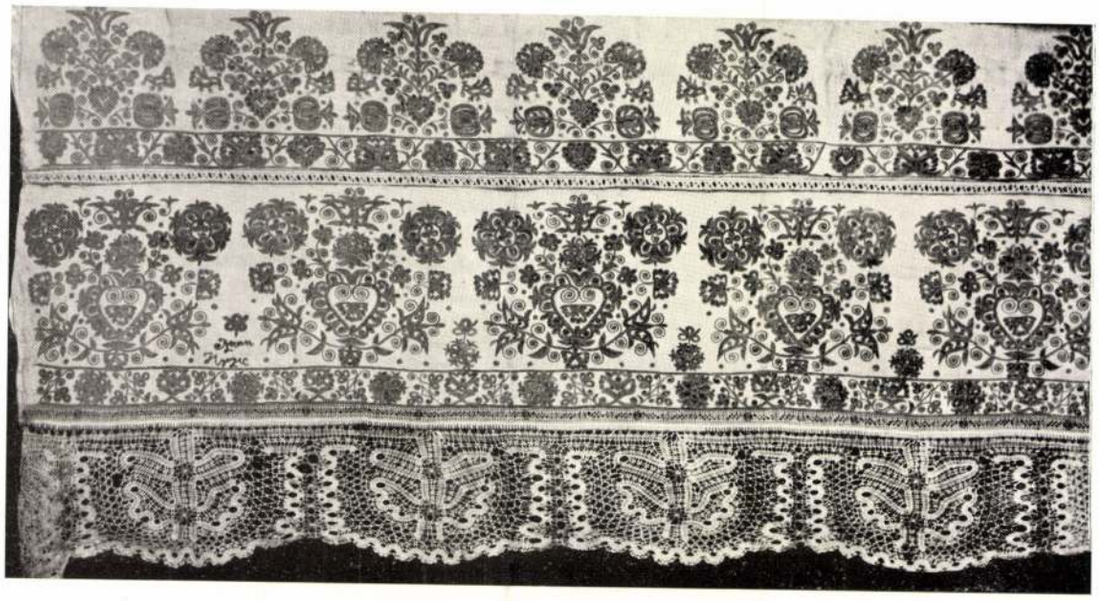

Fent: Lepedőszél rózsaszínű láncöltéssel hímezve, mesterke-összeállítással és vert csipkeszegéllyel. (Az Új Idők most megjelent kézimunkakönyvéből.) Lent: Ingszoknya, nadrág és hálóing. Díszítésük tüllrátét, illetve színes azsúr. Schick Iza tervei. Készültek a M. Kir. Áll. Nőiparіskolában. — Oben: Leintuchrand mit Stilstich in rosa Farbe gestickt. Unten: Unterrock, Hose und Nachthemd. — Above: Cover, embroidered with pink plain stitches. Below: combination, trousers, night-gown.

Kalotaszegi vagdalással és mesterkével díszített terítők. Mintájukkal tetszésszerinti felület díszíthető s más darabok (függöny, ágyterítő, párna stb.) díszítésére is alkalmasak. Készültek a M. Kir. Áll. Nőiparіskolában. — Decke aus Kalotaszeg. — Covers of Kalotaszeg.

Fent és lent: Kazári (Nógrád megye) népviselet. (H. Hatos Kornélia cikkéhez.) — Volkstracht aus Kazár (Komitat Nógrád). — National attire from Kazár. (Department Nógrád.)

A RÉGI BOGYISZLÓI HÍMZÉS

Írta: DR. GÖNYEY SÁNDOR

A Sárköz szomszédságában települt Bogyiszló községe a Duna elhagyott medre (halománya) mellett. Azelőtt Pest megyéhez tartozott, újabban Tolna vármegyéhez csatolták. Ez a község is, mint a sárközi falvak, a kiöntések vizeitől állandóan körülvéve, ősi hagyományait megőrizte és sajátságos népművészete, népdalai, táncai elzártságában megmaradtak. Hímzőművészetüket éppen úgy, mint Sárközben a menyecskék főkötőjén fejlesztették. A főkötők alapanyaga egyszerű kabátbélés-anyag (serzs), melyet színes (piros, kék) pamuttal, sárga és bíborszínű gyapjúfonállal és kibontott (zöld és piros) selyemfonállal (kordonettel) hímeztek ki. Ezáltal élénkebbek, mint az egyszerű fehér hímzésű sárközi főkötők, melyeket a minták sokfélesége tett változatossá. A bogyiszlói főkötőhímzések tehát színességüknél fogva érdemlik meg a figyelmet, mint eddig általánosan ismeretlen népművészeti tárgyak.

A főkötők szabására egy téglalap alakú, 34×15 cm nagyságú serzsdarabot vesznek és ebből hajtják össze a főkötőt a fejhez idomult alakjára. A hímzések alapmotívumai a XVIII. századbeli református úrvacsora kehelyborító kendők úri fémhímzéseire emlékeztetnek, illetőleg joggal feltehetőleg, azok utánzásából keletkeztek. Ezeken is a gránátalma oldalnézete és felülnézete adja az alapot s a virágokat összekötő szárukon jellegzetes gránátalma kacsok és levelek ülnek. A mustrát változatossá teszi a hímzési technika is. A virágszárakat és kacsokat az ábrán is jól látható láncöltéssel hímezték. Ugyancsak láncöltéses technikát használtak a virágok határolására (kontúrozására). A virágok belső részét lapos hímzéssel díszítették ki, jól alátöltve, hogy a hímzett felület kidomborodjék. A gránátalma közepét, hogy annak kockásrajzú szerkezetét érzékeltessék, hálózatos díszöltéssel töltik ki. A vékonyabb határvonalakat száröltéssel hímezték. A gránátalma terméskaréjait huroköltéssel alakították. A főkötő hímzésmintája egészében barokkos hatású, jellemző példája annak, hogy népünk hogyan alakította a magasabb úri rendtől átvett mintákat a maga ízlése szerint áthasonítva. A bogyiszlói hímzés csak néhány főkötőben maradt fenn s így annál becsesebb emlék azok számára, akik ezekből a hagyományos magyar kincsekből akarnak anyagot meríteni tervezéseikhez. Ha a bemutatott főkötődíszítményt kiterítve akár sugarasan, akár hosszában ismételve alkalmazzuk kis díszvánkosra, futóra, művészi hatást érhetünk el vele az elvontabb folthatású és lekerekített, vastagon határolt motívumrészletek jól kiértelmezett elemeivel.

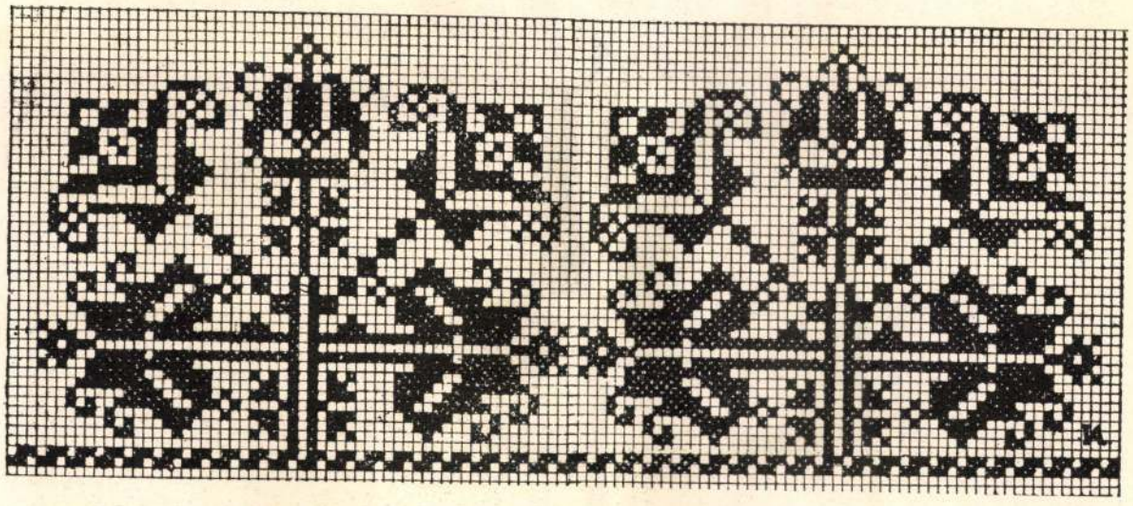

Csíkdísz a 10. oldalon közölt kalotaszegi szálánvarrott párnacsupból. U. Kerékgyártó Adrienne rajza.

KAZÁRI NÉPVISELET

Írta: HOLLÓNÉ HATOS KORNÉLIA

Kazár Nógrád megyében a salgótarjáni járásban fekszik, vasútállomása nincsen és így meglehetősen elszigetelve megtartotta ősi viseletét. Lakóinak száma körülbelül 1900. Palócok, akik főleg földmíveléssel foglalkoznak és bányászattal is, mert a község határában szénbányák vannak.

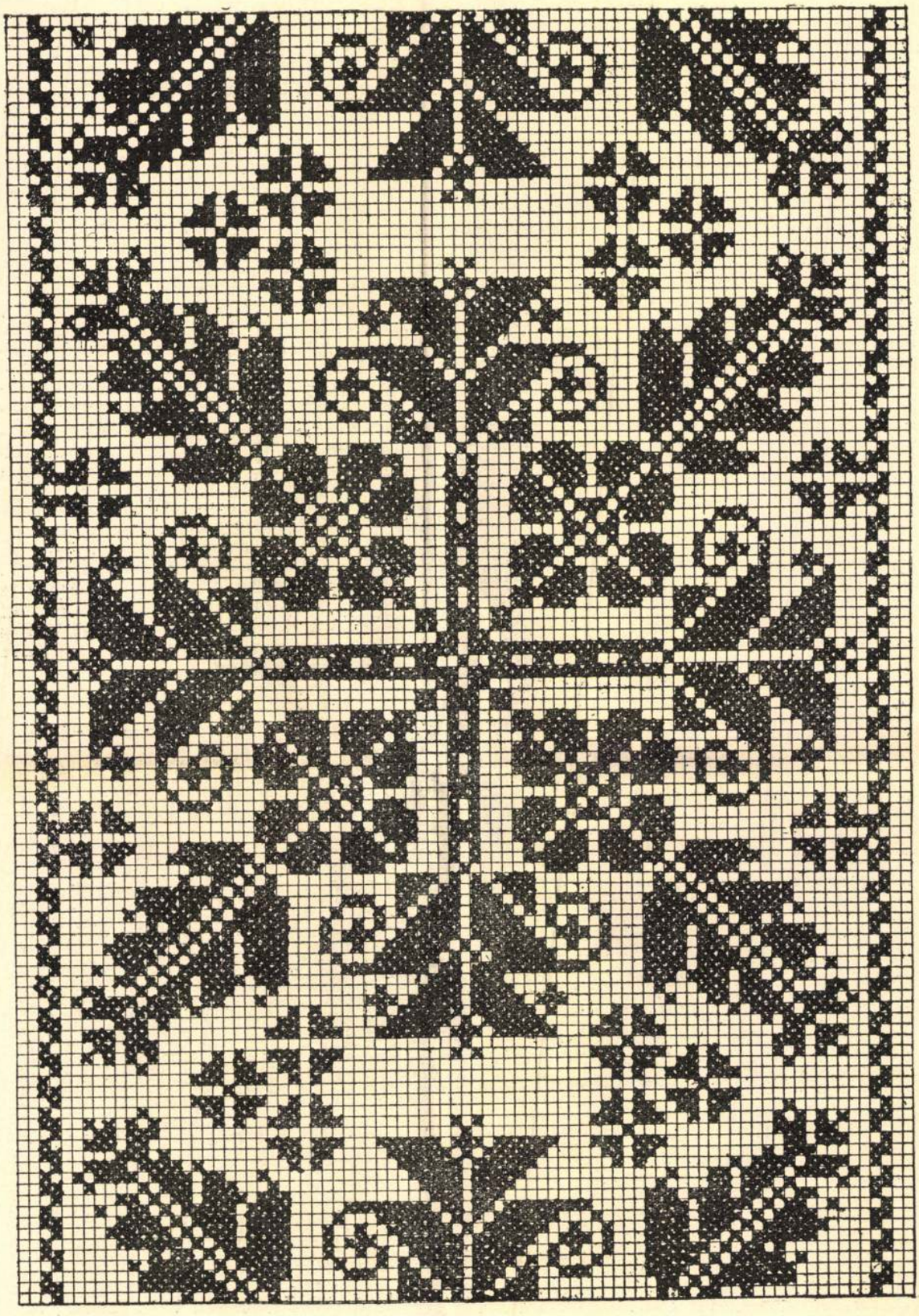

Kalotaszegi párnacsup középcsíkjának részletrajza. A párna fényképe a 10. oldalon. U. Kerékgyártó Adrienne rajza.

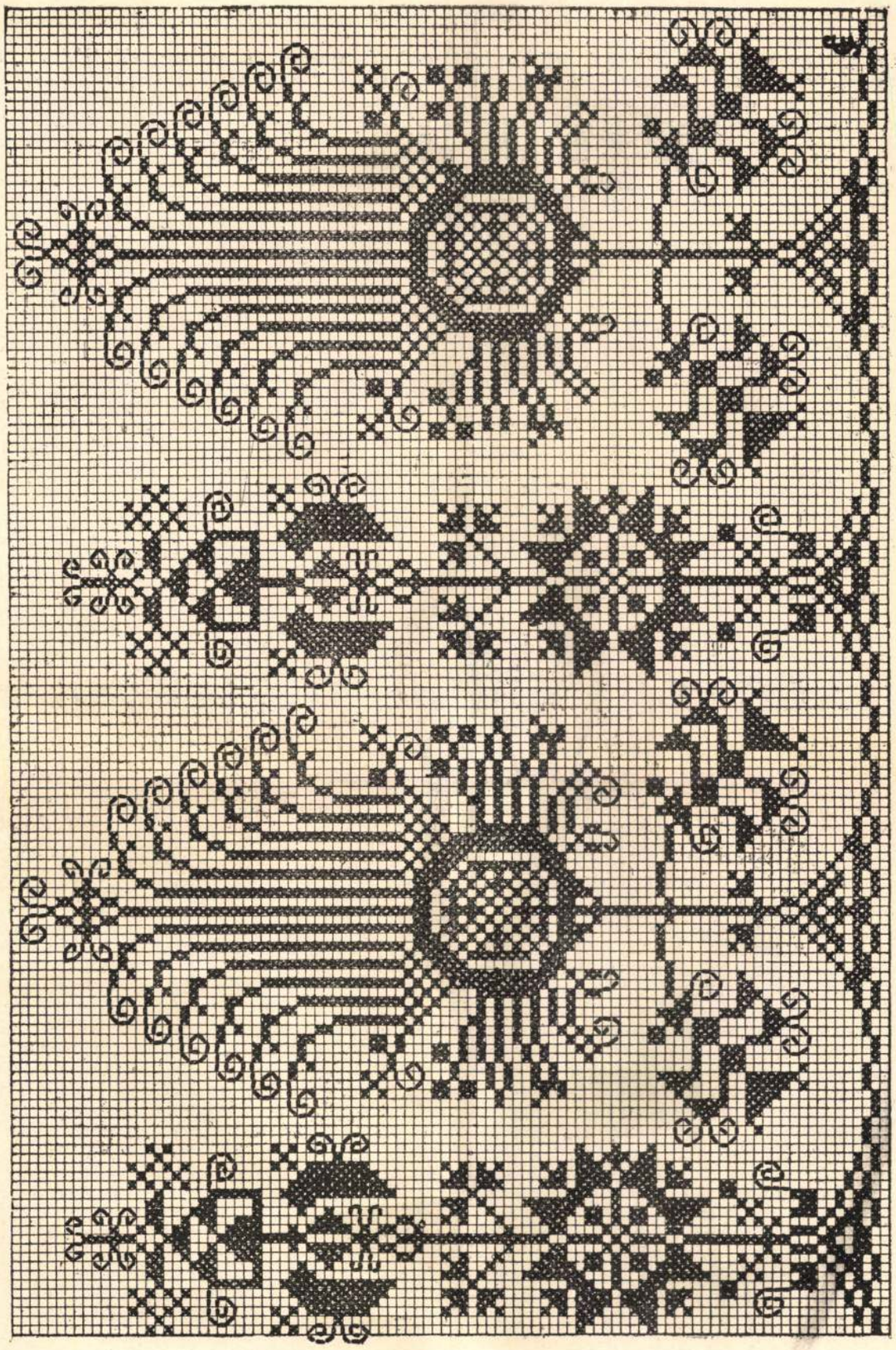

Torockói szálánvarrott rúdravaló szegélydísz, fakó rózsaszín gyapjúval hímezve. Fries Erzsébet rajza.

Az asszonyok nagyon szeretnek cifrálkodni. Gazdagon díszített az öltözetük; még a legszegényebbnek is van 3—4 főkötője (pedig egy ilyen 50 P-be is belekerül). Nem mindenki tudja elkészíteni, 1—2 asszony csinálja a többieknek. Fiatalasszonyok hordják az ezüstös „féketőt", meg az úgynevezett aranykoronát, ez utóbbit csak kivételes alkalmakkor, például búcsúkor viselik. Mindkettő olyan, mint egy magastetejű karimanélküli női kalap. Az oldalán gyöngyök, pillangók, erősen húzott csipkék, szalagok vannak, a tetején csillogókkal kivarrott széles szalag húzódik keresztbetéve és innen két hosszú széles rózsás szalag hull alá a szoknya széléig. Ez utóbbi az aranykoronán mindig piros. Hajukat megvizezve, laposan szoros kontyba kötik, 1—2 sor hímzést kötnek a homlokukra és erre jön a fékető. Idősebb asszonyok rózsás „kásmér" vagy selyemkendővel kötik be a fejüket. Nagy puffosujjú ingválluk van, melynek szélét lyukacsos hímzés díszíti, ezt rózsás szalaggal fogják össze. A szoros pruszlikra színes rózsás kásmérkendőt tesznek, melyet hátul rózsás szalaggal kötnek össze. Rózsás szalag csüng a kötény két oldalán és a tarkamintás rózsás kásmirszoknya aljára is azt varrják meg csillogónak. Széles fekete kötényük — a „kecele" — elől egészen eltakarja a szoknyát. Szélére szőrcsipkét, farkasfogat és csillogót varrnak. A szoknya alól kilátszik egy sor „singolás" az alsószoknyából (melyből nyolcat, tízet felvesznek jól kikeményítve). Búcsú alkalmával tiszta feketébe öltöznek, szoknyájuk és ingválluk erősen van kékítve, föléje hímzett tüllt borítanak, fehér rózsás kásmirkendőt vesznek és aranykoronát. Hordják még a „ganga"-t, fehér hímzett kötényt. Ma már leginkább csak fekete csizmát látni, de régebben piros csizmát viseltek rézverettel. Nyakukra több sor gyöngyöt tesznek. A leányok símán hátrafésült hajukat befonják, a végére szalagot kötnek, homlokukra színes gyöngyökkel kivarrt pántlikát.

Az asszonyok inkább szőnek, mint kézimunkáznak. Szép színes csíkos szőtteseket készítenek a párnahuzatnak, törülközőnek stb. A „gangá"-t is maguk szövik, lyukacsos hímzéssel és subrikával díszítik. Más kézimunkával díszített ruhadarabjuk nincsen. Régebben keresztöltést is készítettek.

Van a községben még egy ősrégi vályogból készült ház, melyben még szabad tűzhelyet találunk. Egyébként a házak legnagyobb része szép nagy oszlopostornácú épület.

Akit érdekel a kazári népviselet, menjen el egyszer Szent István napján oda, felejthetetlen látványban lesz része.

ALKALMI RUHÁK DÍSZÍTÉSE

Írta: KARÁCSONYI IRÉN

A mai ruháknál főleg az anyag szépsége és a komplikált szabás dominál. De ízléssel és egy kis ügyességgel az egyéniségnek megfelelően mégis díszíthető anélkül, hogy megbontanánk a modern ruhák vonalát.

A fekete bársony ma a legdivatosabb anyagok egyike s legszebb díszítő anyaga a csipke. Gallér, kézelő, zsabó stb. csipkéből. Ez azonban csak akkor szép, ha „valódi" a csipke, amit erre a célra felhasználunk s nem valami gyenge gyári utánzat. Gondoljunk csak a „Pannonia" vagy a halasi csipkékre: szépség tekintetében vetekedik a külföldiekkel, díszítésre rendkívül alkalmas s amellett nem megfizethetetlen. Ajánljuk tehát kedves olvasóinknak, ne sajnálják a fáradságot s keressenek olyan bevásárlási forrásokat, ahol az említett árut tartják, ne elégedjenek meg az első elébük tett gyári áruval, ami gyakran bizony olcsónak sem mondható. S gondoljanak arra, hogyha tanácsunkat követik, ezzel kettős célt szolgálnak: szép ruhadíszhez jutnak s elősegítik ennek a nemes háziiparnak fellendülését is (1. ábra).

Szintén nagyon divatos díszítési mód a „rátétmunka" (applikáció). Ez leginkább estélyi ruháknál fordul elő s ezeken rendkívül finoman, ízlésesen és elegánsan hat. Ez természetesen nagyon különböző lehet anyagára és formájára nézve is. Mindenesetre elsősorban a ruha anyaga a mérvadó. Tehetünk rátétet bársonyra, satinra (vagy bármely más selyemre) s nem utolsósorban tüllre is.

1. ábra.

Bársonyra legszebb a lamé rátét, ez lehet a ruhával egyező színű is, ilyenkor a díszítést tulajdonképen a két anyag különböző fényhatása adja. Ebben az esetben vigyázni kell azonban arra, hogy az applikáció minél egyszerűbb formában történjék, összefüggő nagyobb foltokban, mert különben értelmét veszti s nem is éri meg a nagyobb munkát. A rátét készülhet természetesen elütő színekben is, különösen ajánlhatjuk a fémanyagot, ami az estélyi ruhát rendkívüli mértékben emeli s bizonyos fokig ünnepélyesebbé teszi (2. ábra).

A selyemruhákra is áll nagyjában mindaz, amit a bársonynál elmondottunk, csak arra kell vigyázni, hogyha a ruhát saját színében díszítjük, fényes anyagra fénytelen, matt anyagra fényes selyemrátétet alkalmazzunk. Ugyancsak szépen hat selyem estélyi ruhán a bársony rátét is.

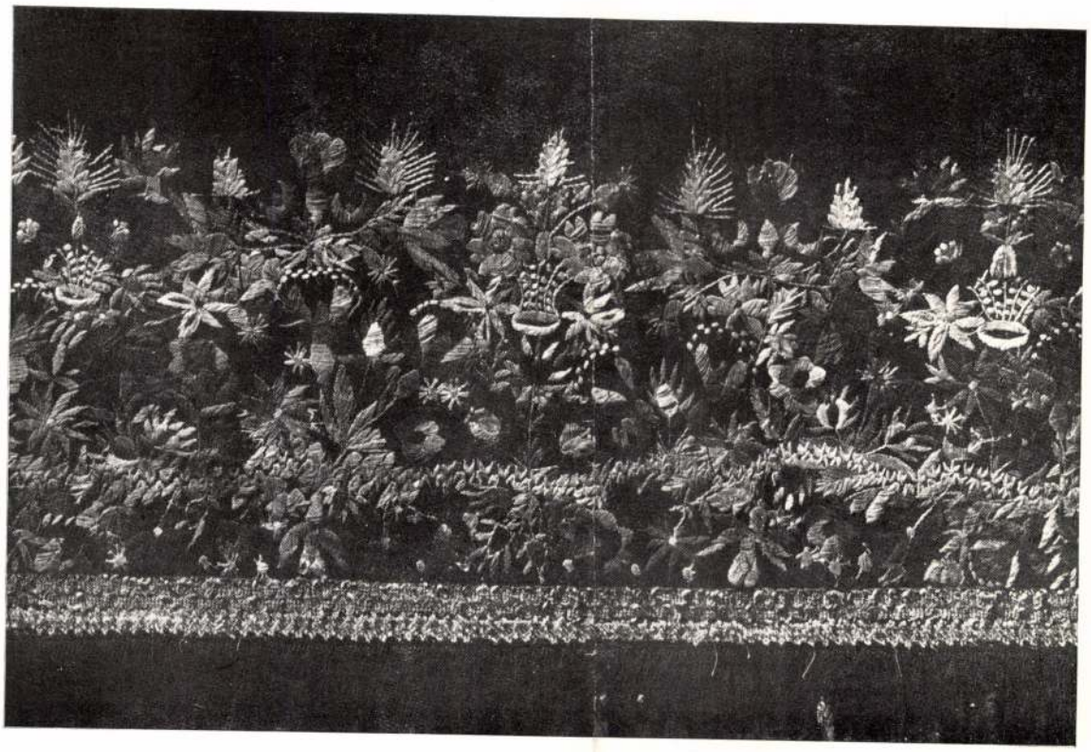

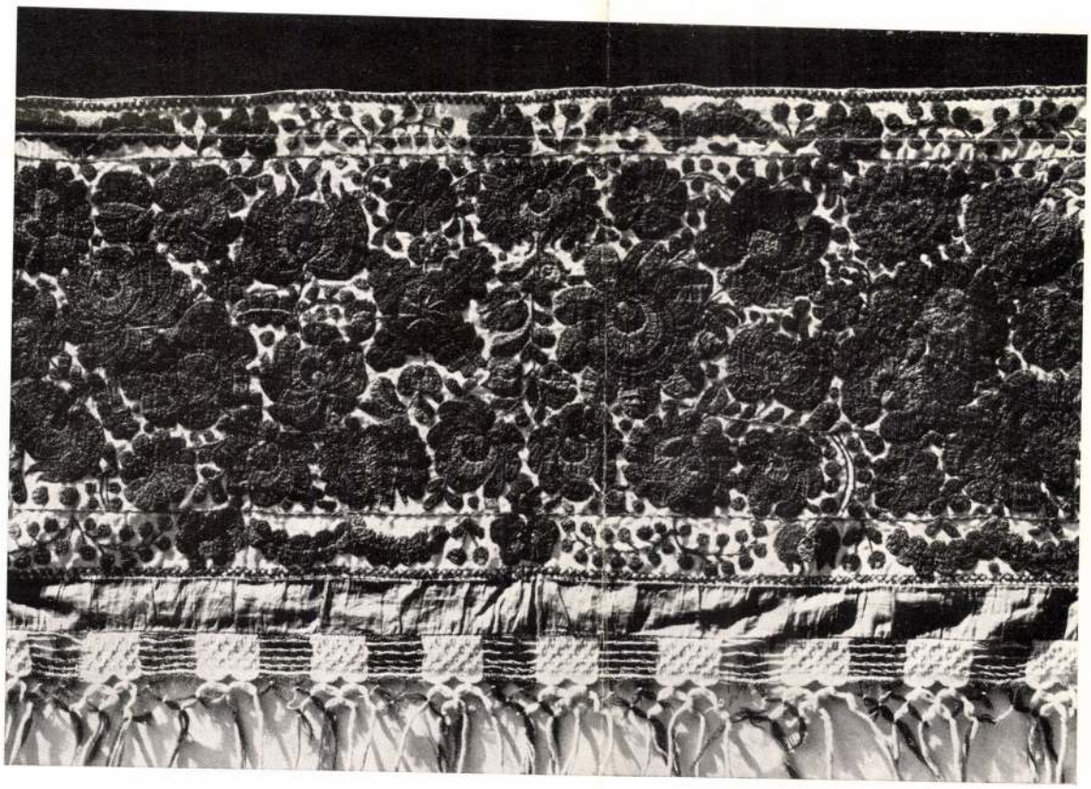

Fent : Matyó kötény részlete. Lent : Borsodmegyei hímzés részlete. — Oben : Teile einer Matyó-Schürze. Unten : Teile einer Stickerei aus dem Komitat Borsod. — Above : Part of Matyó apron. Below : Part of embroidery made in department Borsod.

Magyar Iparművészet
1934.

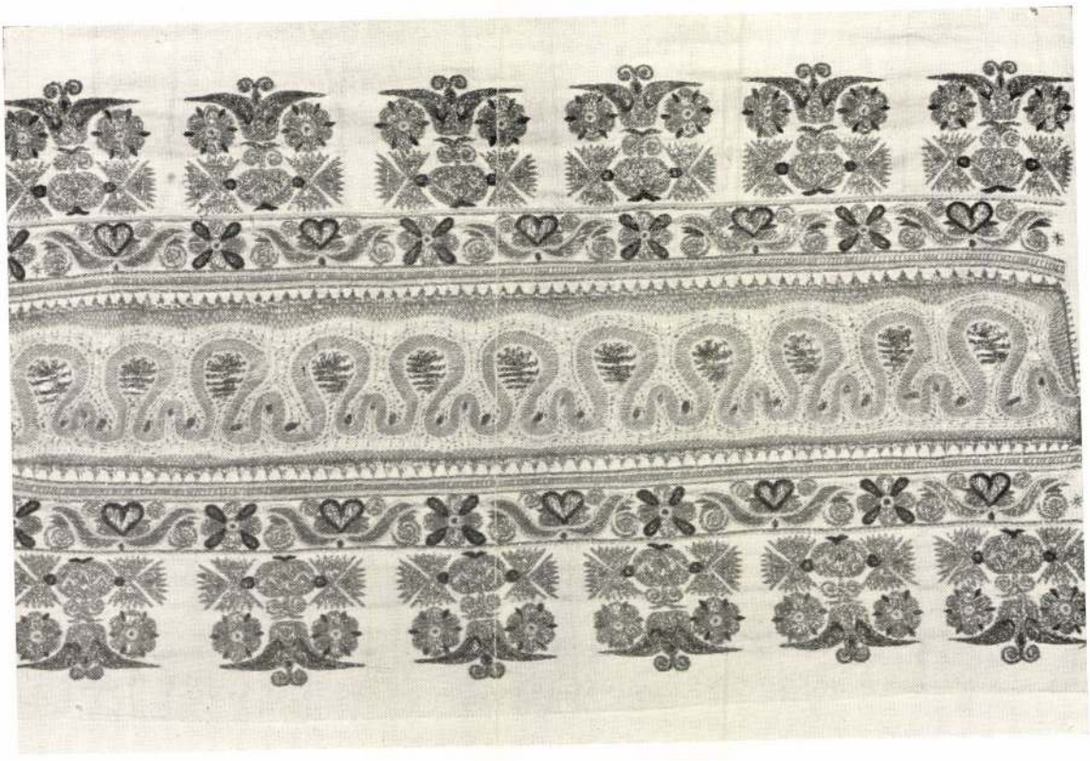

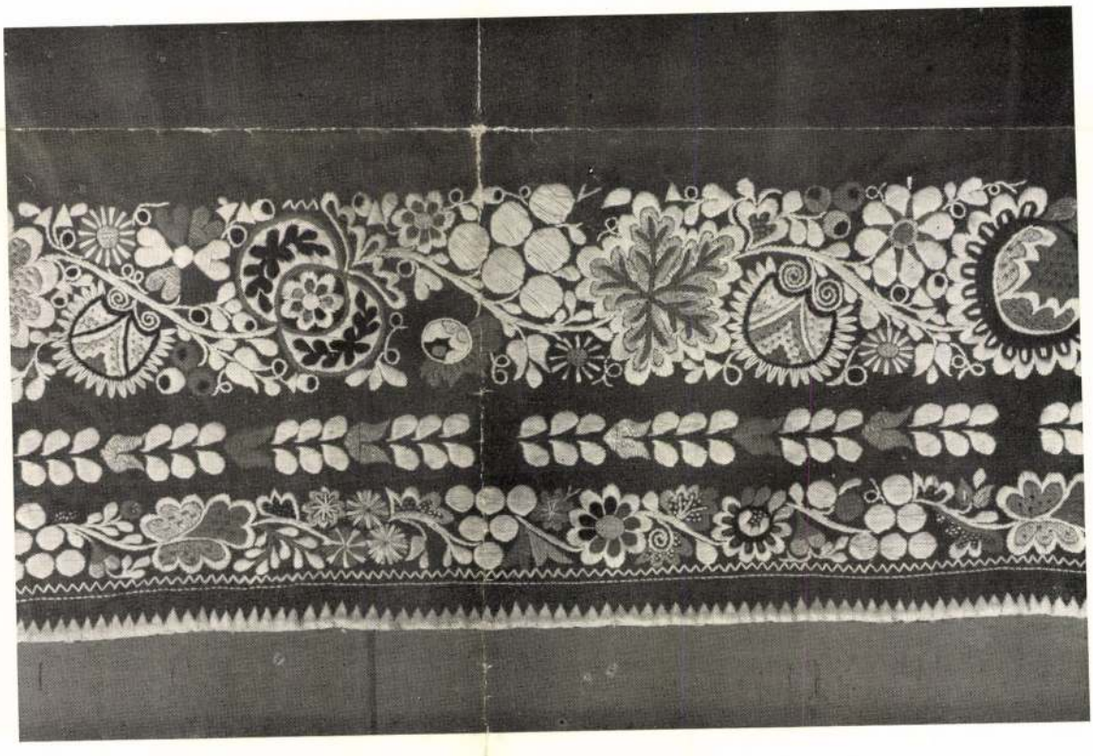

Fent: Nyitramegyei vállhímzés. Lent: Nyitramegyei kötény részlete. — Oben: Schulterteil. Stickerei aus dem Komitat Nyitra. Unten: Teil einer Schürze aus dem Komitat Nyitra. — Above: Embroidery to be applied on the shoulder, made in department Nyitra. Below: Part of an apron from the department Nyitra.

1905.

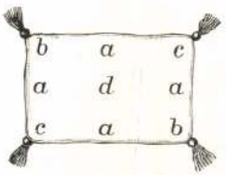

SÁRKÖZI HIMZÉSEK
(JEGYKENDŐ EGYES RÉSZEI)

ÁCS LIPÓT TANÁR
FŐLVÉTELEI

SZINES FAMETSZET
MORELLI GUSZTÁV MŰTERMÉBŐL

Budapest, az Athenaeum r.-t. nyomása.

„SÁRKÖZI HIMZÉSEK“ S NÉHÁNY SZÓ A NÉPIES HÁZI IPARRÓL.

AZ EMBERREL vele született alkotó ösztönről sokat hallunk beszélni. Bizonyíték van erre úton-útfélen az emberiség legprimitívebb korától kezdve a mai napig. Így nálunk is megvan, illetve sok vidéken már csak volt a népnek a maga sajátos házi ipara, amelynek alkotásai ennek a bizonyos ösztönnek a szülöttei. Fájdalommal látjuk, hogy ez az ösztön az életküzdelmek sorvasztó hatása alatt és a majdnem teljes gondozatlanság miatt mintha kihalófélben lenne.

Mennyi formakincs, mennyi kedves, bájos művészi naivitás csillámlik ezen alkotásokból! S midőn ezen már-már csak a múzeumok polcain található népművészeti alkotásokat látjuk, elszomorodva gondolunk arra, hogy miért nem ápoljuk a nép ezen istenadta tehetségét, miért engedjük, hogy ezen a nép morális és gazdasági életére egyaránt nagy befolyást gyakorló tevékenység lassacskán a múlté legyen! A nép e termékeinek forrása ugyanott keresendő, hol síró, vigadó dalai erednek s igazán kétségbe kellene esnünk csak azon gondolatra is, hogy e forrás valaha elapadhasson. Kultúrpolitikai szempontból kiválóan fontos a nemzeti vagyonosodás ezen egyik eszközének a fejlesztése. Népünk földmívelő nép lévén, teljesen az istenadta föld kegyének és az időjárás viszontagságainak van kiszolgáltatva. Az életviszonyok világszerte megváltoztak, de azért népünk földjét nagyrészt még most is úgy míveli, mint ahogy ezt ősei cselekedték. Hogy ily módon a megváltozott életviszonyok által előállott fokozódott igényeknek nem tud eleget tenni, sőt sok esetben még mindennapi kenyerét sem biztosítani, azt a nagymérvű kivándorlás is igazolja.

Ezen csakis munkaadással lehet segíteni. — S ép földművelő népnél, hol a téli hónapok alatt óriási erőanyag hever parlagon, mintegy magától kínálkozik a házi iparral való foglalkoztatás.

S ennek a munkának, eltekintve attól, hogy a nép vagyonosodásának is lendületet adna, nagy morális értéke is volna, mert a munka az emberiség legjobb nevelője. De nem az a munka, amelyre a létért való küzdelem mindannyiunkat kényszerít, hol a munka mértéke és iránya meg van határolva, hanem az a munka, melyet mi magunk határozunk meg, amelyhez szabad időnkben fogunk s amely nekünk örömet okoz. A kenyérkeresetre fordított munka nem szabad s nem tesz szabaddá. A szabadság foka, amelyet valamely munka megenged, egyúttal azon öröm mértéke is, amelyet ez nekünk szerez.

A nép jólétének emelése nemzeti érdek, tehát fontos állami feladat. Oda kell hatni, hogy a szükség és nyomorúság tovatünjön. A nemesebb foglalkozások iránti hajlamot pedig céltudatos intézkedésekkel fejleszteni kell s ezzel mintegy öntudatlanul a demagógia alól a talajt kirántani.

Az ilyen nemesebb foglalkozások közé tartozik föltétlenül a háziipari tényked is. Hogy népünk ez iránt is bir hajlammal és tehetséggel, azt mindannyian tudjuk.

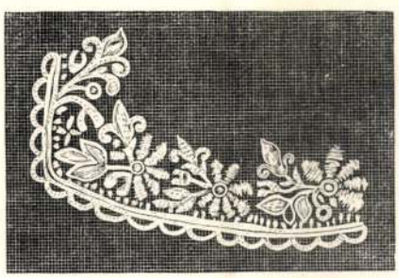

SÁRKÖZI HIMZÉSEK ÁCS LIPÓT FÖLVÉTELEI

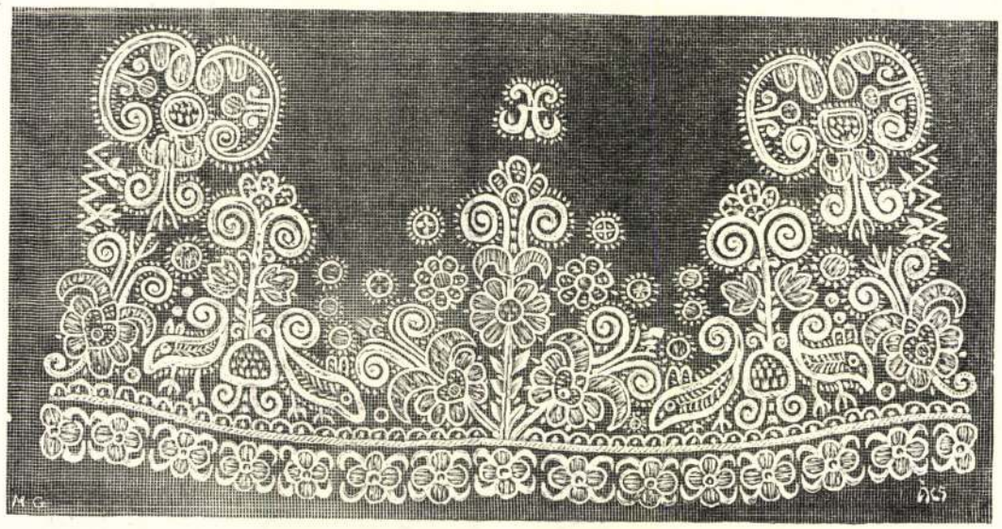

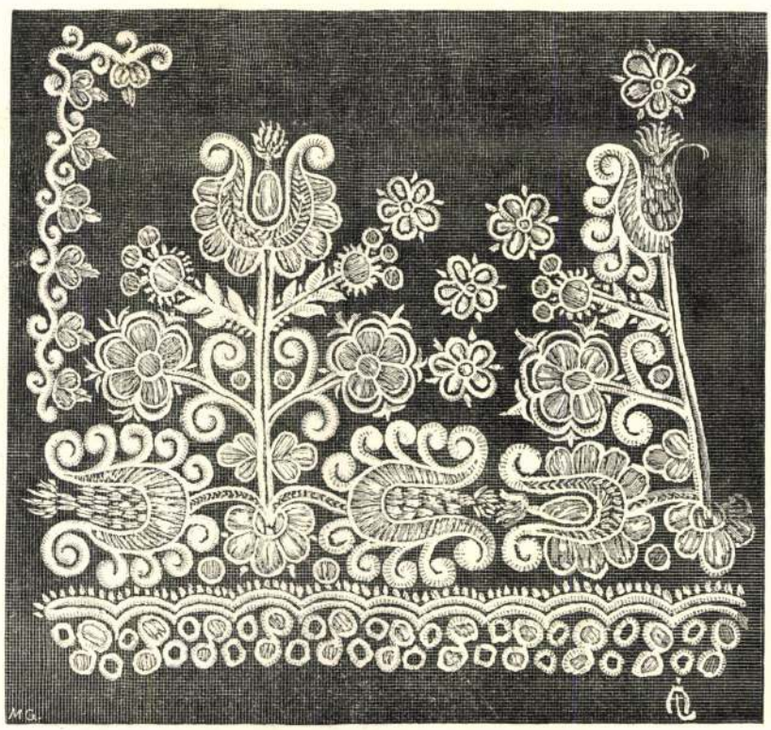

SÁRKÖZI HÍMZÉSEK

ÁCS LIPÓT FÖLVÉTELEI

„SÁRKÖZI HIMZÉSEK“ S NÉHÁNY SZÓ A NÉPIES HÁZI IPARRÓL

E sorok kíséretében bemutatunk néhány népies hímzést, melyek közül nem egy különb izlést mutat, mint aminőt a nagyvárosi csipkeüzletekben találhatunk.

Tolnavármegyének délkeleti csücskében terül az ú. n. *Sárköz*. Ezen 4 községet s körülbelül 9000 lelket számláló terület lakosságának külső megjelenése, szokásai, egész életmódja — bár kis birodalmukat német községek határolják — színmagyar. Szívósan ragaszkodnak minden téren a magyar eszméhez s ha a mai generáció életmódja és sok szokása megváltozott, azt a mindent nivelláló általános korszellemnek kell tulajdonítanunk. Így pl. elhagyta azt a szép szokását, hogy a menyasszony eljegyzésekor vőlegényének sajátkezüleg rendkívül finoman szőtt és selyemmel kihímzett jegykendőt adott. Alakját és díszítését a mellékleten az *a), b), c), d)* rajzok mutatják. Amint látjuk, a díszítés elemeit virágos kertjük (rózsa, szekfű, tulipán stb.) szolgáltatja, melyeket ezeken a kendőkön meglehetős primitív rajzban, de nagyon diszkrét színezéssel alkalmaznak.

Ugyancsak kiment a divatból az a szép szokásuk is, hogy a menyasszonyi fátyolt maguk szőtték. Pedig ez a maguk szőtte fátyol *(bíbor)* s a ráapplikált selyemhímzésű szebbnél-szebb *bíborvég* (fátyolvég) nagyon kedves, poétikus szokás volt. Úgy ezek mint a jegykendők hímzésénél leginkább piros, kék és zöld selymet használtak, itt-ott kevés sárgával vagy e helyett aranyszálakkal tarkítva. A zsinórozás majdnem mindig fekete selyemből készül.

Sokkal gazdagabb fantáziáról és kombináló képességről tesznek tanuságot a hímzett fejkötők. Ezek hímzé-

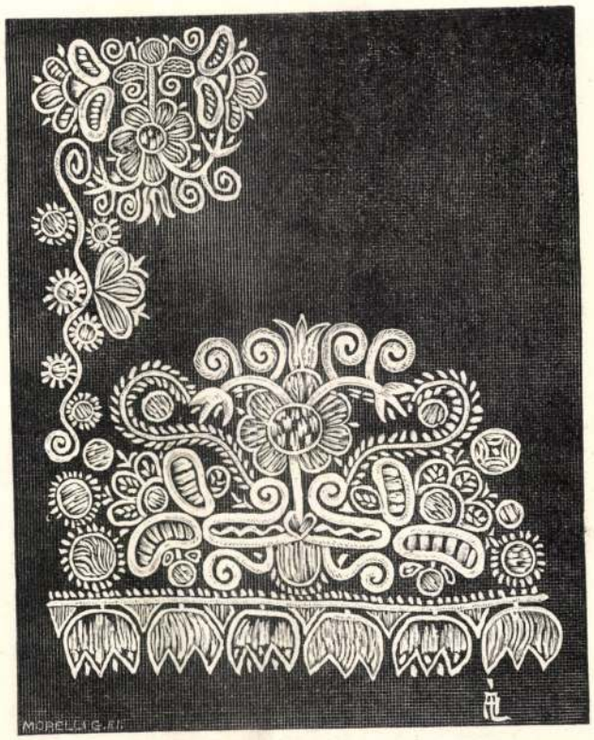

SÁRKÖZI HÍMZÉSEK ÁCS LIPÓT FÖLVÉTELEI

Magyar Iparművészet
1905.

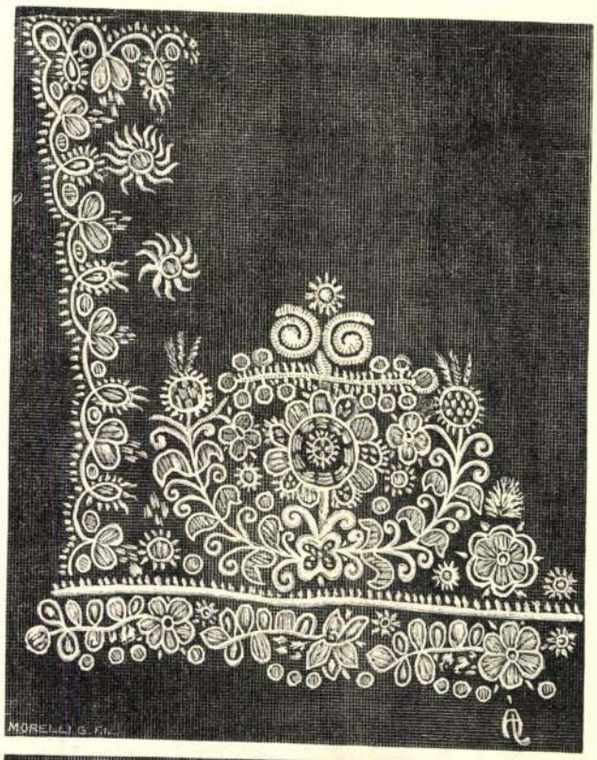

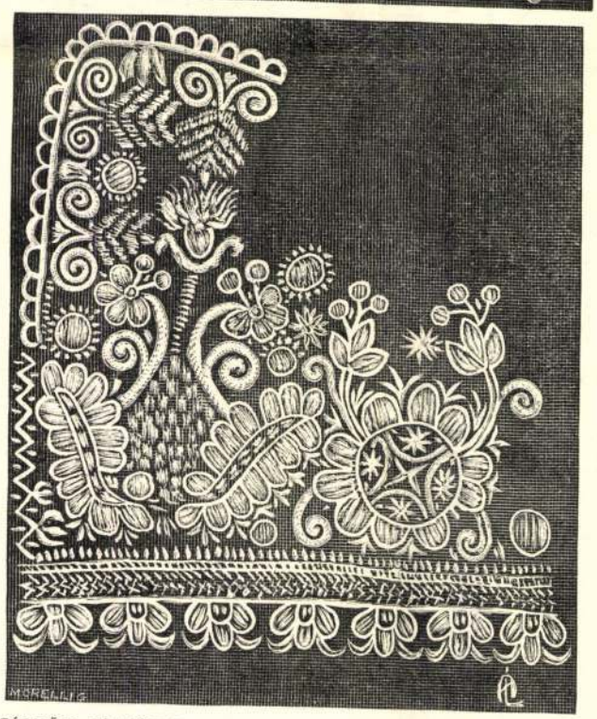

SÁRKÖZI HÍMZÉSEK ÁCS LIPÓT FÖLVÉTELEI

sével is felhagytak már s az olcsó pénzen kapható izléstelen és idegen jellegű cseh csipkéből készítik ezeket.

A tolnamegyei múzeumban látható gyűjteményben nem egy a technikai kivitel és kompozició szempontjából a népies ipar valóságos remeke.

Az itt közölt néhány darabból is láthatjuk, hogy a feldolgozott motívumok nem sokfélék. Nagyon szeretik a rózsát, melynek alakját a legkülönbözőbb módon variálják s másmás nevet is adnak. Így pl. szíves rózsa, félrózsa, makkos leveles, pávaszemes, kerek rózsa, metéléses rózsa, tulipános rózsa stb., aszerint, amint más-más motívummal kombinálják.

Természetesen nagyon gyakori a tulipán, melynek rendkívül sok válfajával találkozunk. Továbbá a szív, a makk, majoránna, gránátalma (nem nagyon gyakori), mákfej; — különböző csillagformák, csigavonalak és kacskaringós vonalak. Nagyon szeretik az ú. n. *inazást* s ezt sokféle változatban használják. Gyakori a zsinórozás ú. n. kerek „*ók*“-kal (ók(szerű) = ○).

Nem kevésbé érdekes, hogy miképp tervezték ezeket a fejkötőket. Összejött 2—3 szomszédasszony s azután együttes megbeszéléssel, a különböző motívumok ide-oda rakosgatásával hozták létre a kompoziciót. Mikor már megállapodtak, ekkor egy — higított agyagba mártott — cirokszállal rárajzolták a tervezetet egy darabka papirosra. Ezt rendszeresen fekete színű fátyoldarab alá tették s így azután

kidolgozták. Ez a kis szemelvény is bizonyítja, hogy népünkben van tehetség ily irányú ténykedések iránt. De sem a társadalom, sem az állam nem részesítette eddig a megfelelő gondozásban. Pedig ép úgy amint küzdelmet folytatunk a magyar nyelv érdekében, amily mérvben a nemzeti érzés fejlesztését istápoljuk, ép úgy kellene ennek fennmaradásának szükségességét is a köztudatba átvinnünk. Már csak azért is, mert ezen munkákba fekteti a nép faji és erkölcsi sajátságainak egy részét.

Nagy szolgálatot tehetnének e tekintetben a népiskolák, de csak akkor, ha ezek tanítói, tanítónői ily irányban is kiképeztetnének, hogy így az illető vidék házi iparát vezethessék, ennek irányt adhassanak. Már az iskolai évek alatt kellene az alapot megvetni, az eziránti kedvet éleszteni, mert az iskolában nyert impressziók egész életén át kísérik az embert. Gondozzuk a néplélek ezen kedves palántáit, már csak azért is, mert ezek a magyar nép érzületének, szellemének és formáinak kifejezői.

Ács Lipót.

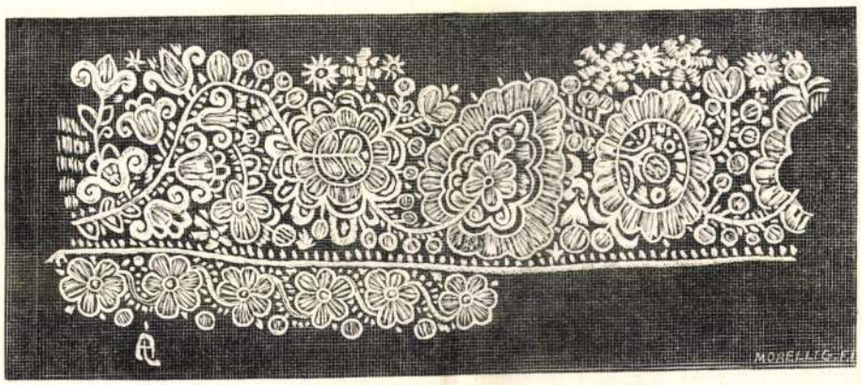

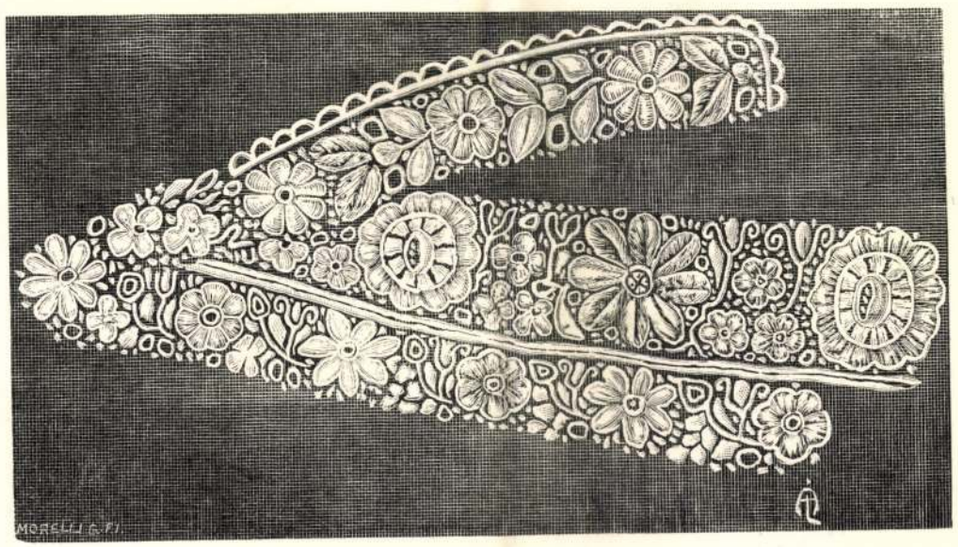

SÁRKÖZI HÍMZÉSEK ÁCS LIPÓT FÖLVÉTELEI

A MŰBARÁTOK KIÁLLÍTÁSA.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETNEK szaporodnak a feljegyzésre méltó eseményei. A mai izlés kimélyítését célzó propagandánál a rendes karácsonyi kiállítások már kevésnek bizonyulnak, új tér és új eszme felkarolásával egy-egy tavaszi kiállítás s a vidéki bemutatkozások egész sora egészíti ki a hivatalos társulat közönségszerző akcióját. Emellett — s ez a legörvendetesebb — magános alakulatok is segítségére sietnek a modern iparművészetnek. A Műbarátok Köre pl. saját erejéből szervezte interieur kiállítását, amelyen egy műbarát lakása volt látható. Kimondottan, a magyar faj művészi formáinak megszólaltatásával, a művészi otthon érzését akarta általa a mágnás-egyesület a szemlélőben kelteni. Dicséretes ötlet.

A Műbarátok kiállítása nem nagy, de legalább eredeti volt. A kör rátarti jellege folytán kevesen is látogatták ugyan, akik azonban megnézték, bizonyos nyugtalan izgalommal hagyták el a teljesen fölszerelt négy szobát. Érezték, hogy itt valami új, valami különös dolog történt. Művész, asztalos, építész és szobafestő teljes lélekkel egymás kezére jártak, közös lelkesedéssel interieuröket állítottak elő, aminők eddig sem kiállításokon, sem pedig a külföldi iparművészeti folyóiratokban nem igen voltak láthatók. Általán kétféle törekvés nyilvánult meg; az egyik biztos nyomon, a másik meg eredetin indult.

Vigandot, a két első szoba tervezőjét, tagadhatatlanul már rég megszületett gondolatok és képek inspirálták. — Belépőszobájával és ebédlőjével visszanyúlt a kipróbált Biedermayerhez. Kriesch Aladár ellenben férfi-dolgozójánál az életből merített, még pedig nemzeti érzésétől vezetve a népművészeti élő kincsestárból. Ugyancsak a falusi levegőn érlelte ideáját Undi S. Mariska a kiállított női dolgozójához. Különféleségök ellenére azonban mégis mindannyian egyet akartak, t. i. meglévő erős talajból növeszteni a modern iparművészet plántáját.

A Biedermayer volt az a legutolsó (először csak gúnyból, majd komolyan értett elnevezésű) izlésváltozat, mely önálló fejezetként illeszkedett az iparművészet evolucziójának történetébe a XIX. századközép arheológiai epizódja előtt. Pesten, Steindl királyutcai műhelyében, a harmincas években épp úgy a polgári izléshez igazították a katonás merevségű empíre-t, mint akár Bécsben vagy Münchenben. — Vigand ezt fejlesztette tovább a mai igényeknek megfelelő módon s ezzel a modernségtől idegenkedőknek akart olyan újat adni, aminek mégis történeti íze van.

„Belépője“ az előszoba s a lakószoba közé iktatott helyiség. Jellege átmeneti s téralkata úgy van kigondolva, hogy a lakásban alaprajzilag is tájékozást nyújtson; tölcsérszerüleg szélesedő falainál fogva az ember önkéntelenül is befordul balra az ebédlőbe, jobbra a dolgozókba. A „belépő“ bútorai körtefából készültek, hidegen ható elefántcsont-, jávor- és padukfa-berakással. — A mellette lévő ebédlő-szobában formai tekintetben az ovális idomzat vezet, a szoba alaprajzától a székek támlájáig minden e motivummal kacérkodik. A bútorok anyaga paliszander- és cimtromfa, az asztallábakba és a pohárszék oldalába gyöngyház-tojások vannak beágyazva.

E szobák stílusánál természetszerüleg előtérbe lép a mesterség. Akik csinálták (Fodor Mihály utódai), majdnem nagyobb rangú munkát végeztek, mint aki tervezte. Azokat az érzékeny hajlásokat fából kialakítani, amit a rajzón oly egyszerűen kanyarint a papirosra, nem kis dolog, különösen mikor a testiség mindig veszekszik a vonallal a vezető szerepért. Elvégre Biedermayer-formák már úgyis közkézen forognak, a tervező csakis az összhatásért felelős, a tehnikai kivitel szolidságáért

DÍSZEDÉNY
MÁRVÁNYBÓL

TERVEZTE ÉS MINTÁZTA
CSISZER JÁNOS

Az orsz. m. kir. iparművészeti iskola oklevél pályázata.

MISEMONDÓ RUHA,
A BENCÉS REND
PANNONHALMI RENDHÁZÁNAK TULAJDONA

XVIII. SZÁZAD

Magyar Iparművészet
1905.

— Bolond vagyok, mert őrülten szeretlek — felelte higgadtan Alarik — és mert máskép nem lehet, meg akarok halni.

— Hát halj meg, ha mersz — nevetett föl gúnyosan lady Gillingham és Alarik kezébe nyomta a pisztolyt. Megvetően végigmérte tetőtől talpig.

— Meg sem csókolsz? — kérdezte tőle Alarik.

— Eszem ágában sincs — felelte a lady és elment.

Alarik magára maradt és belenézett a pisztoly csövébe. Aztán mást gondolt. Nem akart úgy meghalni, mint a kutya. Utána akart lopózni lady Pollynak. A lady bizonyára visszament a társasághoz. Mögéje fog lopózni a bokorba és a mikor Polly a legszebben, a legbűvösebben nevet, akkor fog elcsattanni a ravasz . . .

Annyira el volt merülve gondolataiba, hogy észre sem vette, hogy egy helyütt a bokorsövény szétvált és egy fehérruhás nő lépett be a rejtekhelyre. Snyder Ellen kisasszony volt.

Alarik háta mögé lopózott, ügyesen elkapta a pisztoly csövét és egy ránditással kicsavarta a kezéből.

Alarik meglepetten nézett a leányra.

— Mit akar?

— Meg akarom menteni az életét — felelte Ellen kisasszony.

— Mi köze önnek az én életemhez? — kérdezte Alarik.

— Mindent tudok — felelte Snyders kisasszony — az imént beszéltem lady Gillinghammel. Tőle tudom, hogy ön meg akar halni.

— Kisasszony, önt félrevezették — felelte Alarik ridegen.

— Tudom — mosolygott Ellen kisasszony. — Mindent hallottam, mert . . . bocsássa meg az őrültségemet . . . itt voltam elbújva a hátuk mögött és minden szavukat tisztán megértettem.

— Ha mindent tud, akkor . . . mit kiván még tőlem?

— Csakugyan, mit kívánjak? — szólt Snyder kisasszony. — Ön még a pénzemért sem akarja magát «eladni» nekem. Inkább meg akar halni, semhogy eladja magát másnak. Lássa, én is úgy vagyok ezzel, mint maga. Én sem akarok élni maga nélkül. Én sem akarom eladni magam másnak. Én is elszántam magam a halálra. *Haljunk meg együtt!* Ön előbb megöl engem, aztán megöli saját magát. Öljük meg magunkat, mert lady Gilingham becsülete is így kivánja. A világ azt fogja hinni, hogy mi egymás miatt haltunk meg. A ladyra nem fog senki sem gyanakodni. Ennyivel csak tartozik ön lady Pollynak, a kit annyira szeret, tisztel és a kinek a nevét nem akarja botrányba fullasztani? Ugy-e?

Alarik végignézett a kisasszonyon. Ilyen szépnek, fölhevültnek, kipirultnak még sohasem látta. És még a fülében csengett lady Gillingham gúnyos kaczagása.

— Azt hittem — szólt lassan, minden szót megfontolva — hogy úgy fogok meghalni mint a gazdátlan eb. De az utolsó pillanatban utánam jött egy fehérruhás leány, a ki sajnál . . . és talán őszintén meg fog siratni . . .

— Nem akarom megsiratni, mert nem akarom túlélni — felelte Ellen kisasszony.

— Ne jöjjön velem a halálba, Snyders kisasszony — szólt csöndesen Alarik. — Ilyen hitvány, semmi emberért, mint én, nem érdemes meghalni. Asszonynyal tartattam ki magam, más pénzén éltem jól, vigan, könnyelműen. Egyszer csak meg kell halnom. Legyen hát most. Vagy azt akarja, hogy még egy csomó embert tönkre tegyek? Nem fel tőlem, Ellen kisasszony? Merne-e hozzám feleségül jönni? Hiszen én tönkrejuttatnám magát is . . . lady Gillingham miatt!

— Nem félek magától — felelte Ellen kisasszony — mert szeretem magát. És lady Gillinghamtől sem félek, mert ez az asszony mindent elvehet tőlem csak a szerelmemet nem, a melyet maga iránt érzek.

— Ha így van a dolog — szólt Alarik csöndesen — akkor fogja meg ezt a pisztolyt és irányozza a szivemnek. Számoljon . . . egy . . . kettő . . . három . . . és ezalatt gondolja meg, hogy érdemes-e meghalnunk mindkettőnknek lady Gillingham miatt?

Ellen átvette a pisztolyt, czélzott, számolt, egy . . . kettő . . .

Aztán messze eldobta magától a fegyvert. Kitárta mindakét karját, megölelte Alarikot, magához vonta a fejét és csókjainak, könnyeinek záporával borította el.

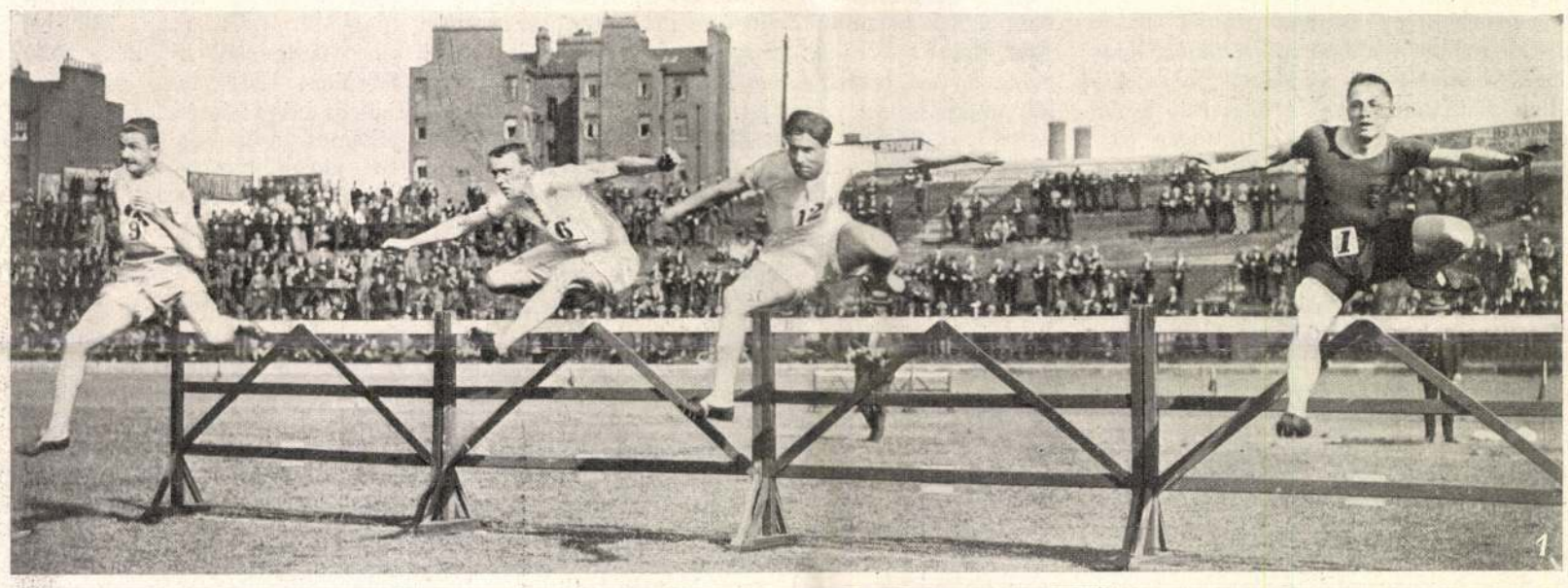

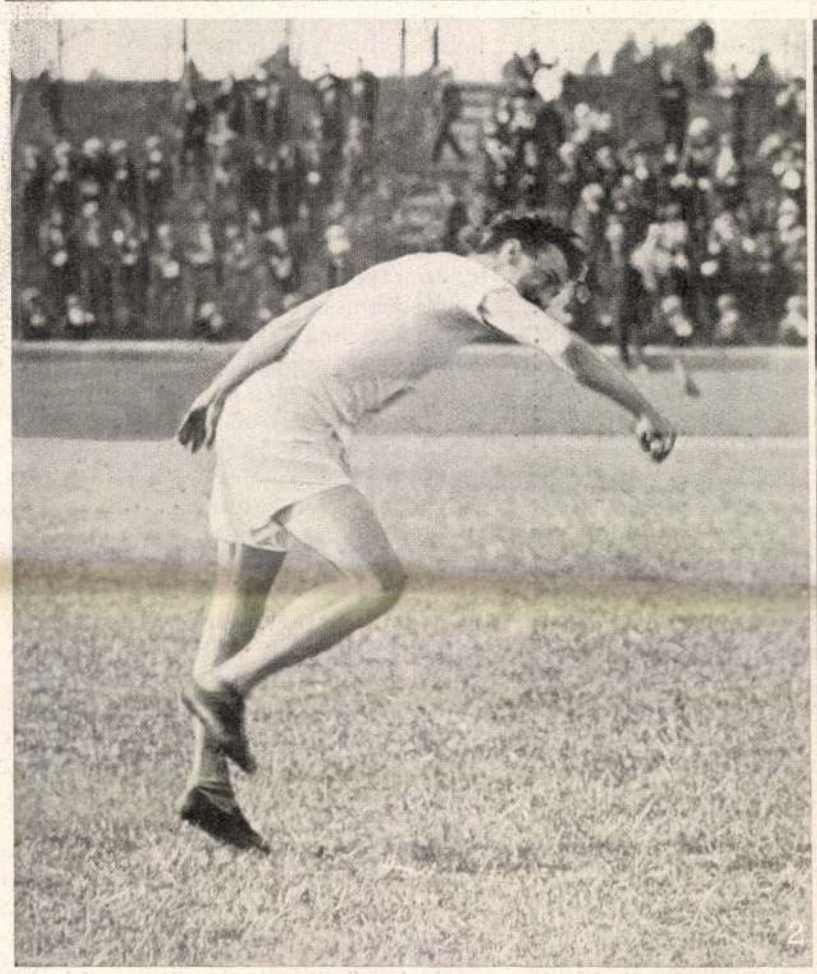

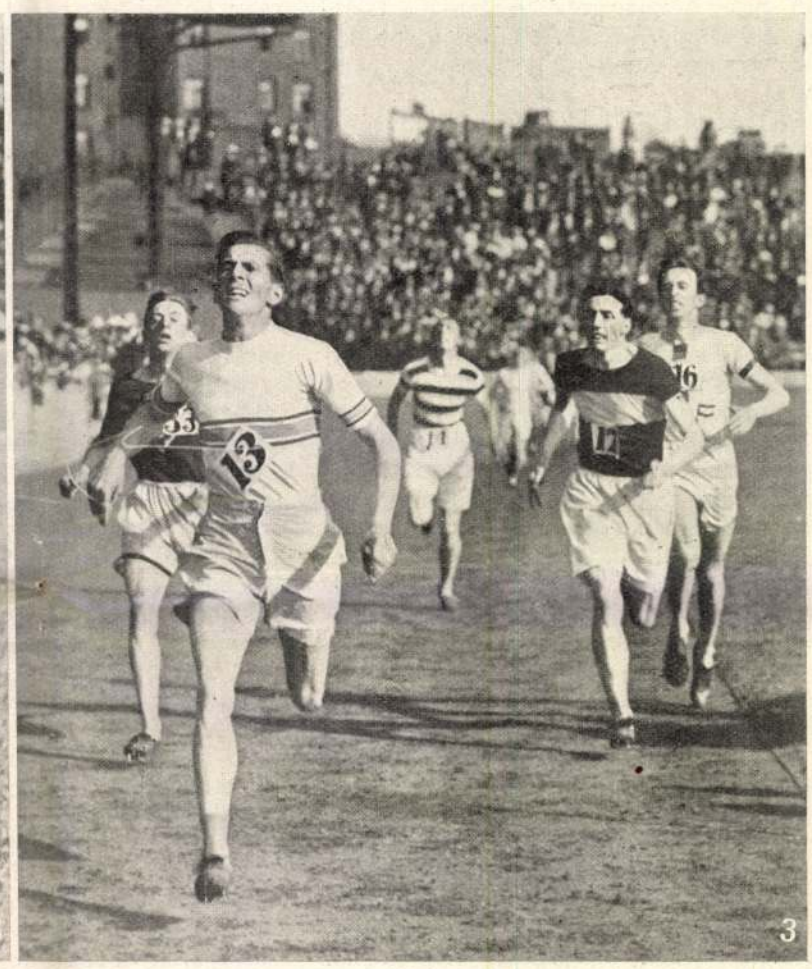

1. Százhusz yardos gátfutás. (Bajnok: Cray, 1-es számú, negyedik Solymár F. T. C., 16-os számú). — 2. Kóczán Mór, Anglia bajnoka a gerelyvetésben. — 3. Egy angol mérföldes síkfutás. (Bajnok: Hudson, 13-as számú, negyedik Mikler M. T. K., 16-os számú.)

MAGYAROK A LONDONI NEMZETKÖZI BAJNOKI VERSENYEN. — J. Woodland Fullwood felvételei.

TÖRTÉNELMI EGYHÁZI RUHÁK.

A királyi várkápolna és a Koronázó-templom kincstáraiból.

A katholikus egyház papjai a szent áldozat bemutatásához egyházi díszes ruhákat öltenek magukra, melyek hivatva vannak jelképezni, hogy külsőleg is hasonlók azon lelki tulajdonokhoz, melyek méltókká teszik a nagy áldozat bemutatására.

A pap a kereszténység első korszakában is öltött magára egyházi ruhát, mely mint Horatius irja, hat rőf hosszú dús redőzetű tóga volt, a mit nagykendő módjára akasztottak a nyakukba. A díszítő ornamentikájuk ezeknek rendszerint egy széles bíbor vagy bisszusszalag volt. A ruhadíszítmények rajzai az I—III. századok sírleletei szerint klasszikus rajzminták voltak. A ruhák szélein (bordürjein) levélmintákat, növénymotivumokat és virágos edényeket alkalmaztak. Ezeken kívül még geometrikus csillag-díszítéseket, mäandervonalakat és kanyargó ívszalagokat alkalmaztak.

Nagy Károly császár korában az egyházi ruha már karujj nélküli köralakú köpeny, melynek közepén a fej részére egy kerek nyilást vágtak. Eleinte csak térdig, majd később a földig ért le, mely a testet mintegy harangalakúan fedte. A ruhákat Bizancból származó sárga, zöld, bibor szinű nehéz selyemkelmékből készítették, eleinte minden mintázat nélkül. Később aranyból himzett kereszteket és biblia jeleneteket ábrázoltak. Nálunk e korból kizárólag a koronázási palást maradt meg bámulatos módon.

A középkorban az egyházi ruhák alakja mindinkább módosul abban az irányban, hogy az áldozat bemutatóját ne akadályozza kényelmetlen alakjánál fogva. A himző-technika arabs-olasz korszaka esik ide. II. Roger, Sziczilia királya honosította meg Európában a pompás arabs selyemszövést. Palermóban alapított egy világhirű arabs selyemszövő intézetet, hol főleg arabs művészek dolgoztak, kik a növényrajzolatok páratlan könnyedségével és lendületével szereztek örök hirnevet. Ezen korban szerepelnek már az angol himzés, továbbá a kölni és burgundi himzőtechnikák is.

A XVIII. században az egyházi ruha sulyának megkönnyítése czéljából kétoldalt felvágták öblösszerűen s mintegy hegedűformájú ruhát nyertek. Napjainkban fejlődött ki a sokkal izlésesebb és már mindenütt használatos római forma. Ezen utóbbi korszak himzései bámulatraméltók úgy himzésük káprázatosságában, mint a rajzolatok gazdagsága tekintetében. A legújabb himzéstechnika a tűfestés, valamint a himzésművészet koronája, a «*point antique.*»

Az egyházi ruhák alakjának és himzésük ezen előrebocsátott rövid történetére szükségünk lesz, hogy tárgyalásunk alkalmával az illető egyházi ruhákat saját korukba belehelyezhessük és így koruk miliöjében szerepelhetnek.

A budai várkápolna kincstára valamikor az ország leggazdagabb kincstárai közé tartozott. Történelmünk viszontagságai alatt ezek részben elpusztultak, részben elkallódtak, vagy pedig a mindenható osztrák császárok Bécsbe hordatták, hol még ma is a császári kincstár legnagyobb értékeit képezik. Különösen Rudolf császár volt az, a ki a legtöbb műkincsünket elhordatta, vagy szép szóval, vagy ha úgy nem adták, hát erőszakkal. Rudolf elődei közül már I. Ferdinánd és Miksa szintén Bécsbe szállítottak mindent, a mi kezük ügyébe került. Ennek az eljárásnak egy előnye is megvolt (!), hogy így igen sok becses műemlékünk megmenekült az eladástól, elpusztulástól és a külföldre hurczoltatástól. Mert Rudolf a mit elvitt, azt gondosan meg is őrizte s így épen neki köszönhetjük, hogy a bécsi kincstárban régi kincseinkben gyönyörködhetünk.

A mohácsi veszedelem után a menekülő özvegy Mária királyné a királyi vár összes kincseit, köztük a várkápolna kincseit is, hajókra rakatta és megindult Pozsony felé a Dunán. Útközben Visegrádon megállt, az ott talált kincseket is még a hajóira rakatta. Esztergomnál Szapolyai-párti katonák megtámadták a királyné hajóit, melyek közül egynehányat megdézsmáltak és kettőt elsülyesztettek. Azonban a kincsek legnagyobb részével szerencsésen eljutott Pozsonyba és ott ládákba lepecsételve a várkápolna kincseit a pozsonyi káptalanra bízta. A pozsonyi káptalan a leltár alapján átvett kincseket négy nagy vasládában a főtemplom sekrestyéjében őrizte mindaddig, míg Miksa császár meg nem tudta, hogy minő ritka értékű és művészi kincsek rejlenek a főtemplom sekrestyéjében. Azonnal elhatározta, hogy Bécsbe viteti azokat. De a káptalan vonakodott azokat kiadni, mire Miksa erőszakkal elvitette, természetesen a szállitási és egyéb költségeket a magyar kincstárral fizettette meg. A lepecsételt ládákban a budai várkápolna kincsei közül több gyöngyökkel kirakott miseruha, továbbá püspökbot aranyból, ezüstkeresztek és aranyozott ezüst szobrok és drága oltárterítők voltak. Hogy hova lett ezen egyházi kincsek nagyobb része, azt nem tudjuk, de valószinű, hogy az arany- és ezüsttárgyak a császári olvasztóba kerültek és aztán ebből fizették a hazánk ellen harczoló zsoldos seregeket.

Az elvitt temérdek kincseknek csak elenyésző csekély része található fel még a bécsi kincstárban, továbbá Achenben, Mária-Zellben és Zárában, a honnan egynehány darabot sikerült visszaszerezni.

A budai várkápolna legértékesebb műkincse, a fojnicai kasula is így került vissza. A kilenczvenes években Kállay Béni akkori szerb főkonzul felhivta a Történelmi Társulat figyelmét, hogy a bosnyákországi fojnicai ferencziek zárdájában egy Hunyadi Mátyástól származó miseruhára akadt. A megvizsgálásra felküldött miseruha a szakembereket is elragadta, mert még nem láttak hasonló alkotású és művészetű tárgyat Mátyás korából, mely oly jellemzően és hiven állitná szemünk elé Mátyás korának fejlett műizlését és pompáját.

Az aranybrokát szövet alapját sima fénylő, sűrűn egymás mellé rakott vizszintes aranyszálak, a díszitményt pedig laza és épen ezért fénytelen aranyszálak alkotják. Az aranyszövés mintázata sötétzöld rajzolattal van körvonalozva. A mintázat egy nagy renaissance vázát mutat, két stilizált griffmadárral az oldalán és gyönyörű gyümölcs- s virágfüzérekkel. A miseruha felső részén egy gyönyörű koszorúval övezett koronás nagy magyar czimer látható, melynek közepébe a Hunyadi-ház hollója van szőve. Az egész mintázat lágysága és könnyedsége fényes tanubizonysága Mátyás kora művészeti igényeinek fejlettségéről. Eredetileg nem készült egyházi ruhának, mert nincsenek rajta szent alakok himezve és szőve, hanem vagy királyi díszpalást, vagy Mátyás trónfüggönye volt. Erre enged legalább következtetni a mintázat kizárólagos heraldikai diszítménye.

A királyi várkápolna kincstárának szintén egyik legértékesebb műremekét képezi az úgynevezett «török ornátus», melynek értéke pénzben talán ki sem fejezhető. A szakemberek ámulva álltak ezen stil egyetlen példánya előtt, mely még mindig kérdőjelet képez, hogy honnan származik. Legvalószinűbb, hogy a török hódoltság idejében letelepült török nők itt himezték rendelésre, vagy pedig magukkal hozták hazájukból és itt készült később belőle egyházi öltöny. A rajzolat itt sem mutat semmi egyházi mintázatot; elképzelni sem tudjuk, hogy lehessen geniálisabb lendülettel és könnyedséggel növénymintázatot kifejezni, mint az ornátus vecsernyepalástjánál. De az öltöny esztetikai becse nem is a rajz szépségében rejlik, hanem a szinek összhatásában, vagyis az ornamentika szinjátékában kell keresnünk. A legbujább és legváltozatosabb keleti szinekből van a szinek alkalmazásának tökélye elérve. A török ornátus alapszövete egyenesen lefutó négyszögekbe foglalt nehéz selyemszövet. A rajz és mintázat konturjai mentén pedig japán papirarany lemezek vannak ráfektetve, miáltal a mintázat és szinezés még élesebben érvényesül.

Egy nem kisebb becscsel biró misemondó öltönyt őriz a királyi várkápolna kincstára, mely, igaz, nem oly régi keletű, de nem is ez adja értékét, hanem az, hogy boldogult Erzsébet királynénak saját keze munkája. A ruha alapszövete egyszerű fehér moiré-selyem, melyen keresztalakot képez a himzés. A himzés mintázata Krisztus megfeszítésénél használt eszközök négy csoportját ábrázolja. Középen egy páratlan szép tűfestésű Veronika-kendője látható.

Az újabb szerzeményű egyházi ruhák közül a legértékesebb az Ő Felsége által a kápolna restaurálásakor ajándékozott ornátus. Hazánk újabbkori ornátusai között nincsen művészi érték és külső hatás tekintetében hozzá mérhető ornátus, mely harmonikus szépségével és ragyogásával mindenkit elragad. Az ornátus alapszövete pompás aranyszövet, melybe stilizált granátalma-diszítés van bársonyból beleszőve és pedig olyképen, hogy a bársony kétféle magasságban van nyirva és a körvonalak kiemelésére fölvágatlan bársony van alkalmazva. A legpompásabb hatást a szemlélőre a «*frisé en or*» vagyis aranybársony teszi, mely nem egyéb, mint aranydrótnak apró gyűrűkbe való hurkolása, mely úgy hat, mintha csupa igazgyöngyből volna kirakva az öltöny. Az egész ornátuson 72 szentnek arczképe van kihimezve a himzőtechnika koronájával, a «*point antique*»-al, mely a legszebb összhangba illeszkedik a szövet pazar fényével. Ezen himzési módnál a párhuzamos vonalakban egymás mellé fektetett egyszinű sodrott selyemszálakat, hajszálnál sokkal vékonyabb sodratlan selyemfonallal tűzik le az alaphoz. Ezzel a sodratlan selyemfonalakkal adják meg a páratlan finom szinátmeneteket, miket szabad szemmel alig veszünk észre, hogy az tűvel van elérve.

Szólanunk kell még a Koronázó-templom kincstáráról, mely valamikor szintén a leggazdagabbak egyike volt. A törökök elől innen is Pozsonyba vittek minden kincset, a mit még a haza védelmére fel nem áldoztak. Ezek a kincsek azonban szerencsésebbek voltak, mert nagyobbrészük már 1539-ben, majd 1712-ben visszakerült. De nem soká maradtak a templom birtokában, mert a gyönyörű miseruhák és drága felszerelési tárgyak 1785-ben egy nyilvános árverésen eladattak, mivel a templom javadalmazása igen csekély volt. A pesti és bécsi kereskedők az árverésen az eladott drágaságokért 10,747 forint és 24 krajczárt adtak.

A legszebb példányok egyike volt a Szalavári gróf által adományozott, gyöngyökkel és drágakövekkel kirakott miseruha, melyet az aranyművesek 3000 forintra becsültek és 3002 forintért Mertzi bécsi kereskedő megvásárolt. Így hurczolták szét a kereskedők ezt a gazdag kincstárt.

A Koronázó-templom kincstárának mostani példányait a király és a királyné bőkezűsége folytán kapta.

A boldogult királynénk már 1883-ban, majd 1894-ben a régibb elrongyolódott ruhákat nagy költséggel kiigazittatta, s egész életén át nem szünt meg adományaival gazdagitani a kincstárt. 1874 márczius havában küldte első becses adományát egy gyönyörű fekete ornátust, mely egy volt gyászöltözetéből készült. Diszítése vastag ezüstfonalakkal van képezve, melyen a virágdíszítmények nemes egyszerűségükkel érvényesülnek. Ugyancsak a Koronázó-templom kincstára őrzi a királynénak a menyasszonyi ruhájából készült nagy ornátust is. Az ornátus alapja fehér moire selyemszövet, mely gyönyörű ezüsthimzésű virágokkal van átszőve.

Becses darab még az Erzsébet királyné saját kezemunkájával készült egyházi ruha, melynek alapszövete tiszta aranyszövet, melyen egy keresztalakú selyemhimzés van. A keresztalak alsó részén egy vázából liliomok kúsznak fel és körül fonják a sugaras IHS betűket.

A koronázási kasula sárga nehéz selyemszövet, gazdagon kivarrott aranydíszítéssel, szintén a kincstár egyik értékes darabja, ebben a kasulában misézik a herczegprimás a koronázást követő misén. A koronázási kasula felülete három mezőre oszlik. A két szélső egyforma, egymásfölé állított stilizált virágok és levelek díszítik. Ugyanilyen fajtáju motivumokkal, de sokkal vaskosabban töltik ki a középső mezőt is.

Ezek az egyházi ruhák azok, a melyek a királyi várkápolna és a Koronázó-templom kincstárában királyainkkal vonatkozásban vannak vagy épen azok áldozatkészségének köszönhetők. Ha boldogult jó királynénk tovább élt volna a magyar nemzet áldására bizonyára nagylelkű adakozásából még mindig juttatott volna e két templom kincstárának becses történelmi egyházi ruhákat.

Lorenz Antal.

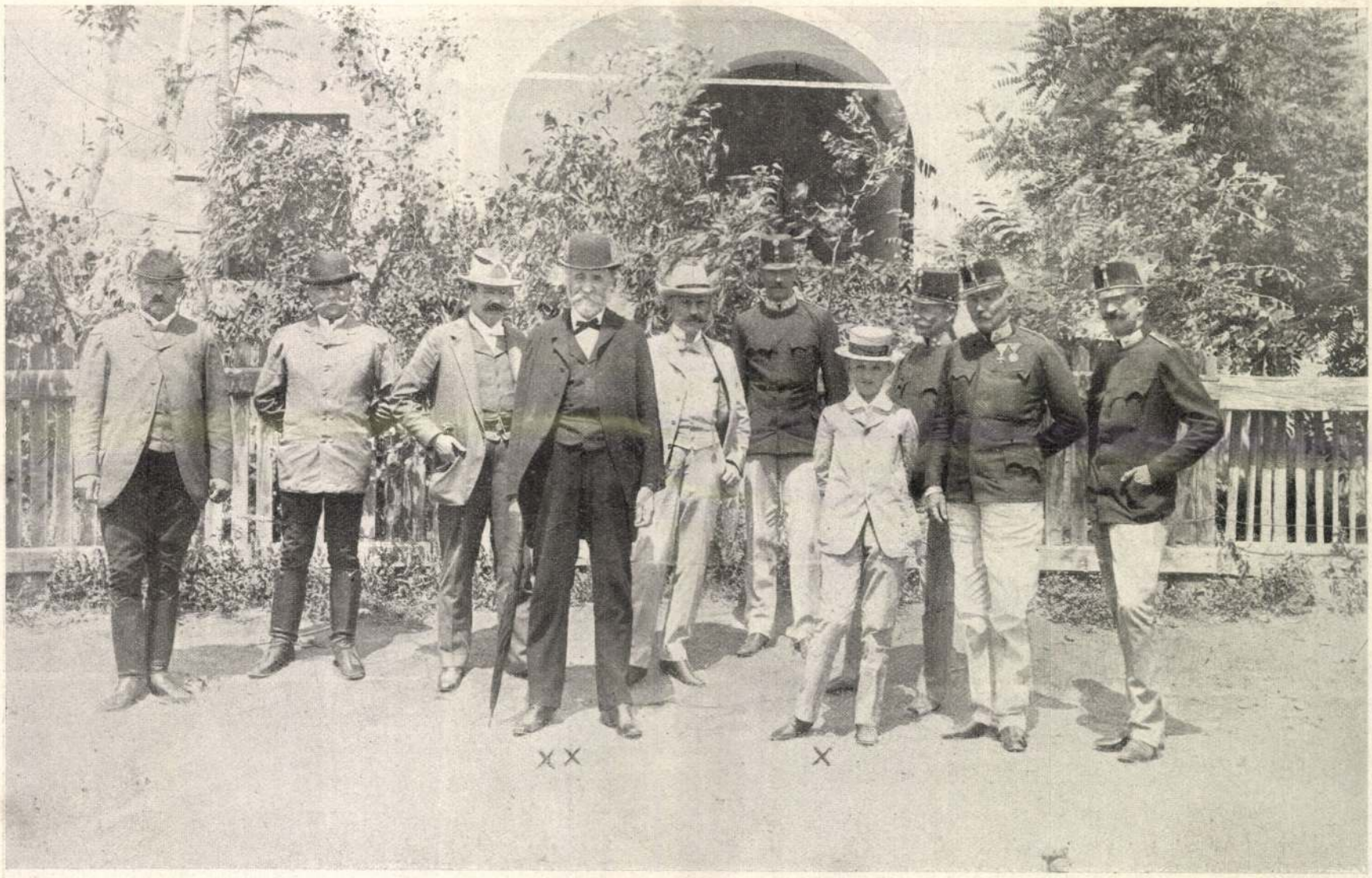

KÁROLY FERENCZ JÓZSEF TRÓNÖRÖKÖS (×) LÁTOGATÁSA A HORTOBÁGYON 1891-BEN GRÓF DEGENFELD JÓZSEFFEL (× ×), DEBRECZEN VÁROS AKKORI FŐISPÁNJÁVAL.

1

2

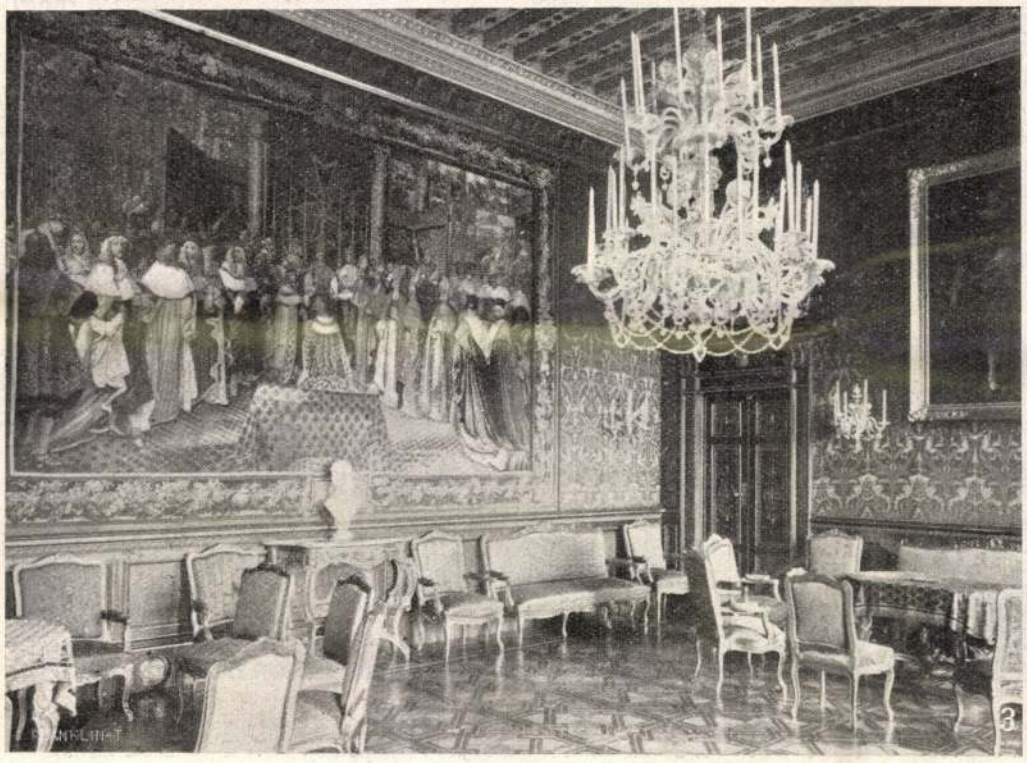

3

4

1. ZITA PÁRMAI HERCZEGNŐ KÁROLY FERENCZ JÓZSEF TRÓNÖRÖKÖS NEJE (+) ÉS IRÉNE HERCZEGNŐ (+ +) GYERMEKKORI ARCZKÉPE. — 2. VILLA PIANORE, A TRÓNÖRÖKÖSNÉ SZÜLETÉSI HELYE. — 3. FOGADÓ-TEREM VILLA PIANORÉBAN. — 4. EBÉDLŐ-TEREM VILLA PIANORÉBAN.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

1. Fojnicai kasula (Várkápolna). — 2—3. Erzsébet királyné által készített kasulák (a 2. a Várkápolna, a 3. a Koronázó-templom kincstárában). — 4. Ő Felsége által ajándékozott ornátus dalmatikája (Várkápolna). — 5. Point antique himzés a vecsernyei palástról. — 6. Török ornátus kasulája (Várkápolna). — 7. Koronázási kasula. — 8. Kasula Erzsébet királyné menyasszonyi ruhájából. — 9. Kasula Erzsébet királyné gyászöltözetéből. (A három utolsó a Koronázó-templom kincstárában.)

TÖRTÉNELMI EGYHÁZI RUHÁK A KIRÁLYI VÁRKÁPOLNA ÉS A KORONÁZÓ-TEMPLOM KINCSTÁRÁBAN.

lepő dolgok tárulnak elénk: a jelzett irányok harcosai egymásután otthagyják a jelzett irányokat s újabb műveikben egymásután az új klasszicizmus felé kormányozzák sajkájukat. Tehát oly művészeti alakítás és előadás felé, amely újra a szemlélet körébe eső elemekből formálja műveit. Kisült, hogy túlnagyot ugrottak a trambolinról.

A magyar grafika idehaza nem tette meg ezt a bonyolult utat, hanem a maga biztos alapján ment egyenest előre. Idehaza grafikánkban ösmeretlen volt az igazi kubizmus, az igazi konstruktivizmus, az igazi „abszolut művészet". A magyar grafikának idehaza nem kellett egy zsákutcából visszakanyarodnia a szemlélet világába, mert ezt a világot egy percre sem hagyta el. Ebben a tényállásban magyar vonást látunk: a magyar művészet komolysága és őszintesége mindig kerülte az elvont spekulációk területét. A magyar grafika minden idegszálával az élő élethez kapcsolódott, az érzelmek mély világát emberül tolmácsolta és távolmaradt a mechanizálástól. Fiatal grafikánk egészen a mi világunké, amelyben élünk, szenvedünk, örülünk; röghöz van kötve, mint legjobb lírikusaink költészete. A közvetlenség, amely annyira átemberiesíti alkotásainkat, egyik legértékesebb eleme.

Mondottuk már, hogy ez az új grafika nem egy kaptafán készül: nagyon különböző vérmérsékű, érzésű és sorsú emberek vallomása minden lap. A most jelzett általános vonáson túl tehát igen sok érdekes egyéni vonás tolmácsolója is grafikánk. Ennek részletezése azonban már túllépné feladatunkat.

A MAGYAR HÍMZŐ-HÁZIIPARRÓL

ÍRTA GYÖRGYI KÁLMÁN

Az első háziipari kiállítást, amelyre emlékszem, 1881-ben rendezték. A fővárosi Vigadó nagyterme foglalta magába az ország minden részéből egybegyűjtött textiliákat, ú. m. szőtteseket, az egyházi és profán hímzések sokféleségét és csipkéket, a közönség pedig ámulva és lelkesedéssel gyönyörködött az eléje tárt remek munkákban. A kiállítás anyagáról gazdag tartalmú emlékmappa jelent meg, mely jó reprodukciókban mutatta be a kiállítás legérdekesebb darabjait. Ez a kiállítás akkoriban szélesb körök érdeklődését keltette föl a magyar nők kézimunkái iránt és nemsokára akadtak önzetlen ügyszeretettől vezetett, lelkes úrinők, valamint üzleti érdektől sarkalt kereskedők, kik a nők háziipari tevékenységének fokozását tűzték ki célul maguk elé.

Hazánk egyes vidékeinek asszonynépe évszázadok óta foglalkozik a textilművészet különböző fajtáival. Kalotaszeg írásos varrottasainak és vagdalásosainak a világon párja nincs, Torockó erőteljes, reliefszerű hímzéssel díszített párnahajainak artisztikuma muzeális értékűvé avatja ennek a színmagyarrá vált szász telep szorgalmas asszonyainak kézimunkáit, a csíkmegyei és a csángó falvak finom keresztszemes rúdravalói, a felvidék recemunkái és vert csipkékkel szegélyezett azsúros csodás halottas lepedői és paramentumai, Mezőkövesd színpompás kötényei és lepedőszélei, Sárköz csipkeszerűen hímzett színes főkötői és a Dunántúl és az Alföld sok vidékének sajátos öltésű ingvállai, bíborvégei stb. stb. mindmind ékes bizonyítékai a magyar faj ösztönös jóízlésének, művészi érzékének és ügyességének.

E munkák évszázadokon át nem készültek háziiparszerűen eladásra, hanem csinálták a falvak asszonyai a maguk gyönyörűségére, a maguk vagy hozzátartozóik használatára vagy vallási buzgóságból templomi célokra. Nem sajnálták az időt, a fáradságot, a legjobb, legtartósabb anyagot és el is érték, hogy évtizedeken, sőt nehéz századokon át megtartották épségüket és frisseségüket s késő utódok is gyönyörködhetnek bennük.

Ezek a magyar *népművészet* hamisítatlan, legnemesebb alkotásai. Addig volt ez így, míg az „urak" bele nem avatkoztak a nép művészkedő tevékenységébe és a közlekedési lehetőségek fejlődése, valamint a gyáriipar térfoglalása miatt a népi művészet fokról-fokra el nem sorvadt. A *háziipari* mozgalom — mint már említettem —

Magyar Iparművészet
1926.

a mult század nyolcvanas éveiben vált nagyobb arányúvá. Kezdetben magánvállalkozások keresték fel az egyes vidékek ügyes fehérnépét és összevásárolták vagy csere-berével magukhoz váltották a ládákban őrzött vagy használatban levő régibb népművészeti himzésmunkákat és eladták ezeket lakások díszéül vagy gyűjtőknek. Mert akadtak ilyenek is. Előkelő úriasszonyok, mint pl. Gyarmathy Zsigáné Bánffy-Hunyadon kezdték rendszeresen foglalkoztatni az ügyes falusi asszonyokat, buzgólkodtak az értékesítések körül és gyűjtötték részükre a megrendeléseket. Majd jöttek a kereskedők, sőt idegen ügynökök, kik, hogy olcsóbban juthassanak a munkákhoz, nagyoltabb rajzú hímzésekkel is beérték és a sűrű öltéseket ritkábbakkal pótoltatták, szóval fölhigítva rendelték meg az árúvá vált népi munkát. A nekik durvának tetsző, érdes, de tartós és kellemes barnás színű házilag készült fodorvászon helyett gyári vásznat adtak az asszonyoknak; otthon főzött növényi festékkel színesített fonál helyett pedig selyemmel, később műselyemmel látták el őket, hogy finomabban hasson a gyorsított munka és drágábban adhassák el.

Sokat, sokat vétkeztek e téren. S a legszomorúbb a dologban pedig az, hogy ott, ahol a lezüllés folyamata megvetette lábát, ott nincs mód többé a régi, becsületes munkára való visszatérésre. Erre a kirívó példát Kalotaszeg és Mezőkövesd népművészetének megdöbbentő elkorcsosodása adja. Aki valaha látott 25—30 év előtt készült kalotaszegi írásos párnahajat vagy lepedőszélt és aki gyönyörködhetett a még e század első éveiben az iparosítástól érintetlenül virágzó mezőkövesdi népművészet színpompás és gondosan, kifogástalanul meghímzett kötényeiben, ágyterítőiben, annak bizony elszorul a szíve, ha látja a szörnyű pusztítást, amit a tudatlanság és a lelkiismeretlen kapzsiság e téren elkövetett.

És követ el még ma is. Mert a népművészet védelmére nincs paragrafus a törvénykönyveinkben s a háziiparikereskedelem — tisztelet a nagyon szórványos kivételnek — büntetlenül folytathatja káros munkáját. Az illetékes minisztériumokban ugyan ismerik a bajt, sőt 1922-ben két napig tartó minisztériumközi ankétezés is volt e kérdés fölött, de — minden maradt a régiben. Pedig, hogy mily áldásos eredményt érhet el egy célttudó, kellő szakértéssel és következetes kitartással vezetett és megfelelő rendelkezési joggal felruházott regeneráló akció, azt a mult század végén szintén lejtőre jutott, de lelkes nők által szeretettel felkarolt, feltámasztott, megmentett és megnemesített svéd háziipar megszívlelni való példája mutatja.*

Szerencsére akadtak hazánkban is egyesek és társadalmi szervezetek, kik, illetve melyek szemben a züllesztő befolyásokkal, kellő szakértelemmel és művészi érzékkel alkalmazták a népi művészetünk gyönyörű formakincsét a megrendelésükre készült háziipari hímzéseken és fürge kereskedelmi szervezetet létesítettek az ilyképpen készült munkáknak hazánkban és külföldön való terjesztése érdekében.

A legrégibb ilyen igazi nemes altruizmustól ösztökélt szervezet az *Izabella* kir. hercegné vezetése alatt álló volt pozsonyi, a háború után pedig Budapesten újra szervezkedett *Izabella Háziipari Egyesület*. Ezzel párhuzamosan működött az időközben elhalt *Zichy Sarolta* grófnő által a pozsonymegyei *Zifferen* alapított háziipari telep. 1909-ben alakult Budapesten a gyorsan lángrakapott, de hamar elhamvadt tulipán-mozgalom évében *Batthány Lajosné, Andrássy Ilona* grófné elnöklésével és *Szterényi József* báró ügyvezetőségével működő *Országos Háziipari Szövetség*. A háború után gombamódra szaporodtak — rendszerint hazafias jelszavak hangoztatásával a háziipar felkarolását célul kitűzött egyesületek és szövetkezetek, de ezek egy-két évi kísérletezés után rendszerint meg is szüntek. A Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségén kívül — melynek síma házivászonkészítő akciója teljes elismerést érdemel — az *Our Shop* cég alatt szervezkedett és lelkes úrinők által vezetett háziipari vállalat, a gróf Jankovich Besán Endréné géczhathalmi (Veszprém-m.) gyapjúfonó- és szövő-, valamint Buzsákvidéki (Somogy) hímzőműhelyei, *Móga* Endrénének karcagi, kúnhegyi, abádszalóki, kenderesi, edelényi, valamint a balatonvidéki ref. tiszteletes vezetése alatt működő vetélt csipkeakciói maradtak meg és működnek biztató eredménnyel ma is. Ezeknek a háziipari vállalatoknak vezetői magasabb szempontból foglalkoznak ilyen munkával, melyből — ha fáradságos is — azt a felemelő érzést merítik, hogy amellett, hogy közreműködnek hazánk gazdagodásában s ennélfogva elősegítik talpraállását, — biztosítják

* Lásd: Györgyi Kálmán: A svéd kiállítás tanulságai. Magyar Iparművészet 1910 I. 1.

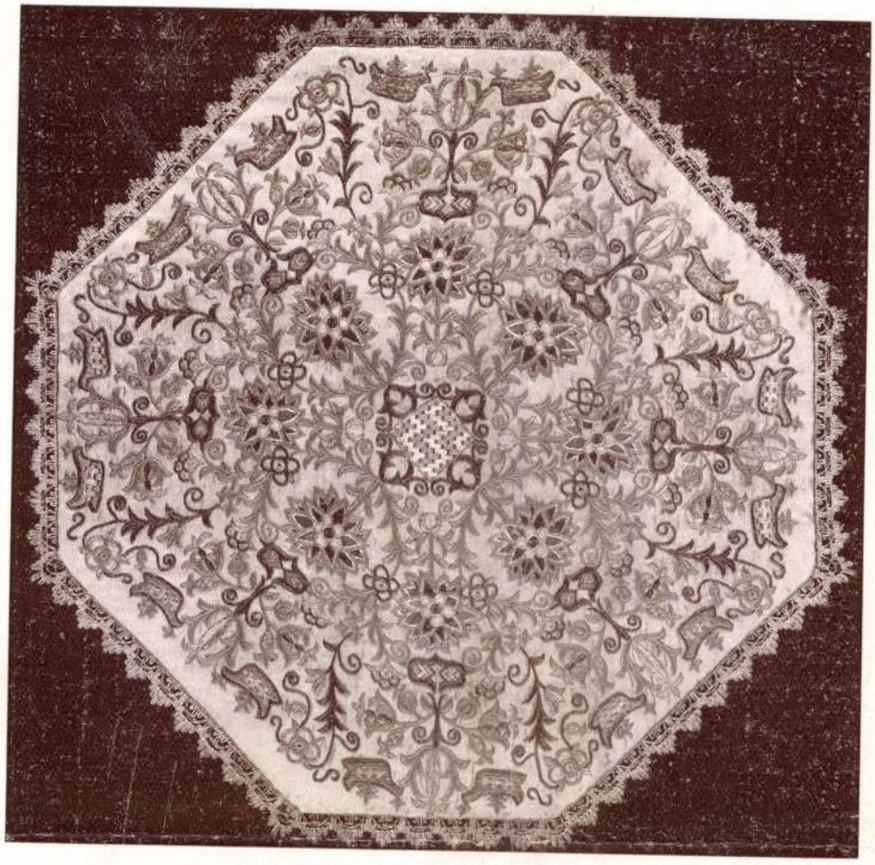

Szemelvények az „*Izabella*“ Háziipari Egyesület magyaros hímzéseiből. ✦ Ungarische Stickereien des „*Isabella*“ Hausindustrievereins in Budapest. ✦ Broderies hongroises de la Société de l'Industrie Domestique „*Isabelle*“ à Budapest.

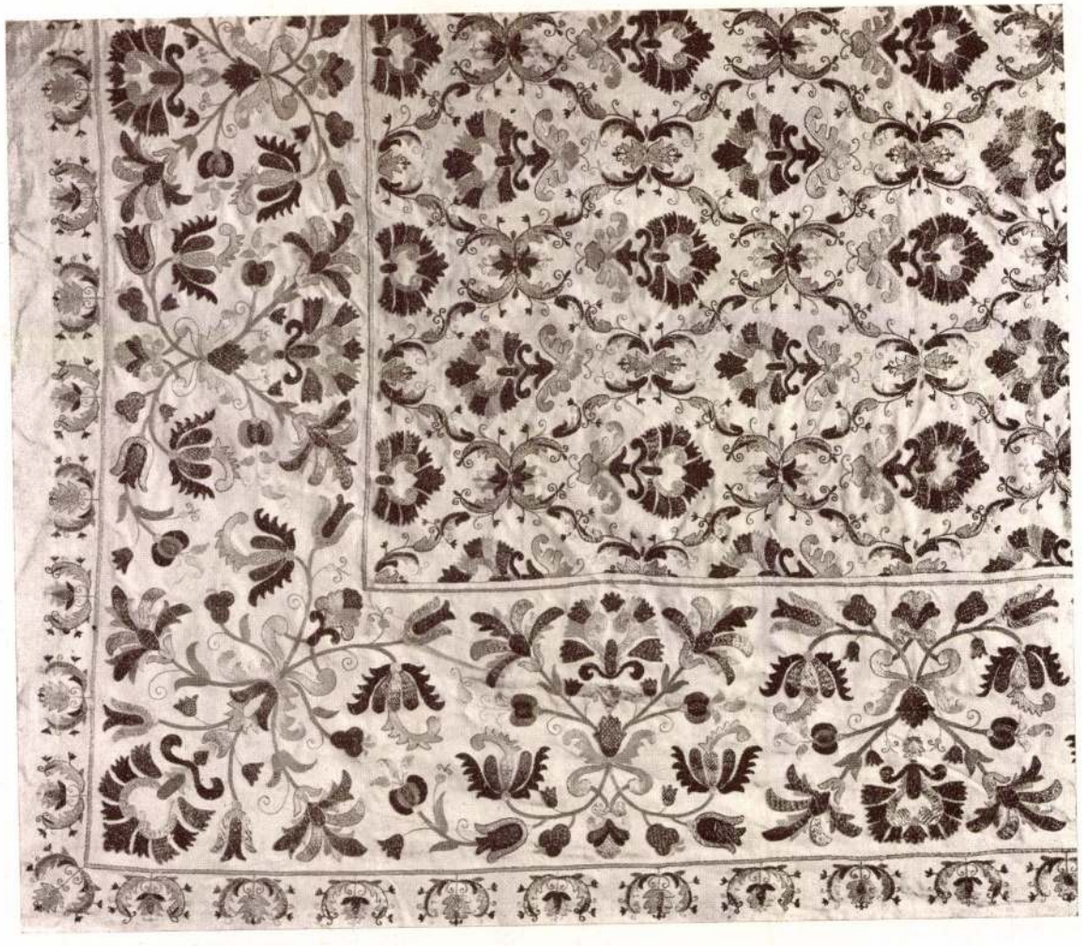

Szemelvények az „*Izabella*" Háziipari Egyesület régi magyar úrihímzések nyomán készült munkáiból.
Nachbildungen von alten ungarischen Stickereien des „*Isabella*" Hausindustrievereins in Budapest
Reproductions des anciennes broderies hongroises de la Société de l'Industrie Domestique „*Isabelle*" à Budapest.

Szemelvények az „*Izabella*" Háziipari Egyesület régi magyar úrihímzések nyomán készült munkáiból.
Nachbildungen von alten ungarischen Stickereien des „*Isabella*" Hausindustrievereins in Budapest.
Reproductions des anciennes broderies hongroises de la Société de l'Industrie Domestique „*Isabelle*" à Budapest.

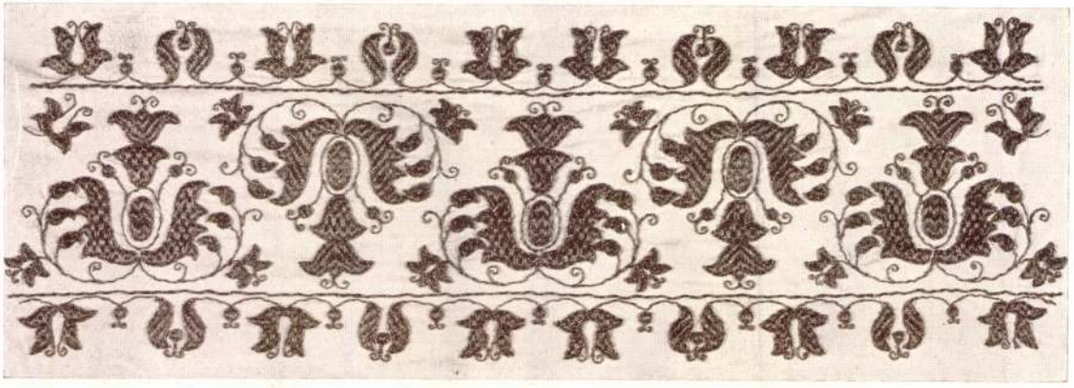

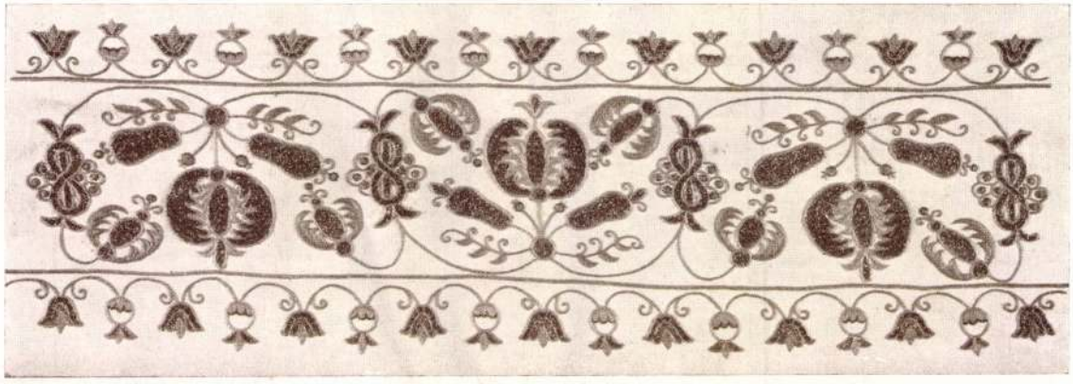

Szemelvények az „*Izabella*" Háziipari Egyesület régi magyar úrihímzések és csipkék nyomán készült munkáiból.
Nachbildungen von alten ungarischen Stickereien und Spitzen des „*Isabella*" Hausindustrievereins in Budapest.
Reproductions des anciennes broderies et dentelles hongroises de la Société de l'Industrie Domestique „*Isabelle*" à Budapest.

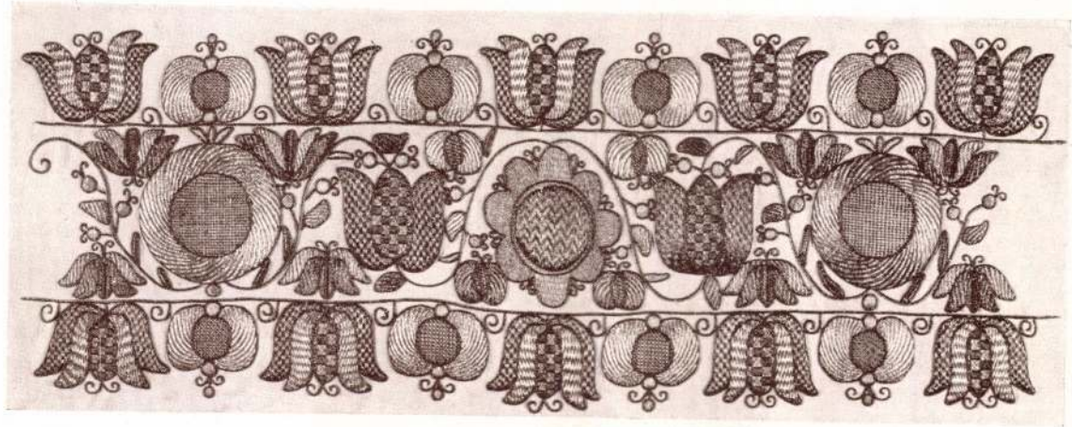

Szemelvények az Országos Háziipari Szövetség régi magyar aranyhímzések nyomán készült munkáiból.
Nachbildungen altungarischer Goldstickereien des Landes-Hausindustrieverbandes in Budapest.
Reproductions des anciennes broderies hongroises de l'Association Hongroise pour le Développement de l'Industrie Domestique.

62 Szemelvények az Országos Háziipari Szövetség csipkéiből. ✦ Filet- und Klöppelspitze aus dem Lager des Hausindustrieverbandes, Budapest.
Dentelles de l'Association Hongroise pour le Développement de l'Industrie Domestique.

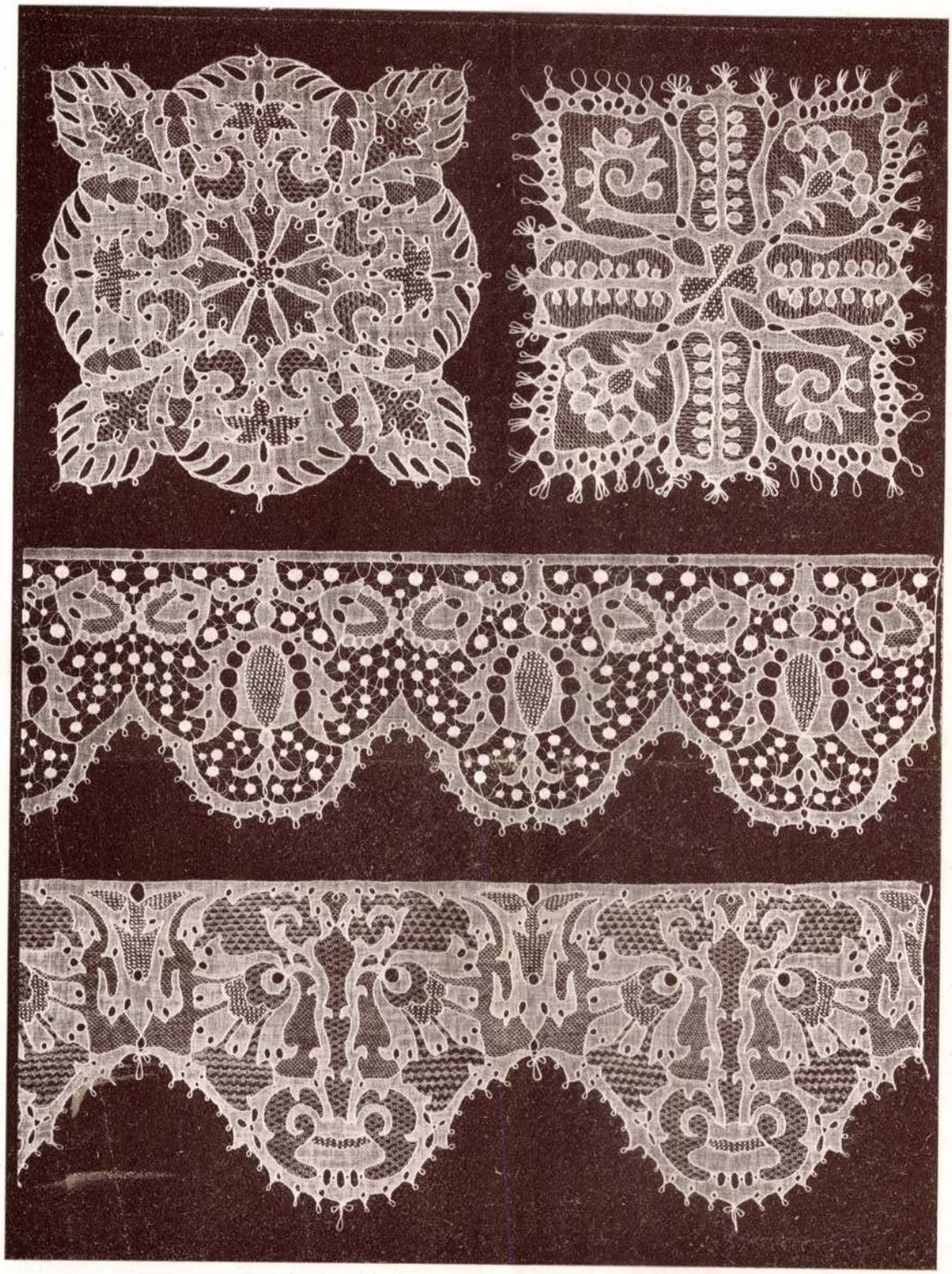

Az Országos Háziipari Szövetség: u. n. halasi varrott csipkéiből. ✦ Sog. Halascher Nähspitzen des Landes-Hausindustrieverbandes. Dentelles genre „de Halas" de l'Association Hongroise pour le Développement de l'Industrie Domestique.

64 Himzett ruhák. Készíti az Országos Háziipari Szövetség. ◆ Gestickte Kleider. Ausführung: Landes-Hausindustrie-Verband, Budapest.
Robes brodées. Exécutées par l'Association Hongroises pour le Développement de l'Industrie Domestique.

sok szegény magyar nőnek megélhetését s ezzel nemcsak gazdasági- és szociális-, hanem erkölcsi szempontból is mentő munkát végeznek.

Ami a foglalkoztatott munkások számát és az évi forgalom nagyságát illeti, valamennyi közt első helyen az *Országos Háziipari Szövetség* áll. Jól megszervezett külföldi összeköttetései, egészséges üzleti szellemű vezetése, valamint budapesti és vidéki munkatermeiben készült nemesízlésű varrott és hímzett munkáinak kifogástalan volta oly jóhírűvé avatták ezt az intézményünket, hogy méltón büszke lehet rája minden magyar ember. Épp ilyen elismerésreméltó a messze külföldön is jólismert *Izabella Háziipari Egyesület* működése, mely, ha a trianoni békediktátum el is szakította eredeti talajától, új környezetében is eresztett már mély gyökereket. Figyelemreméltó, hogy a háziipari munkások javarésze – a háború óta – nem a földmívelő osztályok, hanem az ú. n. középosztály elszegényedett asszonyaiból, özvegyeiből és árvaleányaiból kerül ki. Szórványosan akadnak (hadirokkant) férfiak is.

Kívánatos, hogy nemcsak a kormánykörök, hanem a társadalom szélesb rétegei is meleg szeretettel karolják fel a nemes célokat szolgáló és nemes hagyományokat követő becsületes hazai háziipart és ne tévesszék azt össze a háziipar cégére alatt itthon és — sajnos — külföldön is terpeszkedő álháziiparral, amely jobbára csak a dolgozó szegény nők kizsákmányolására és a vevők megtévesztésére alapított kapzsi üzleti vállalkozás.

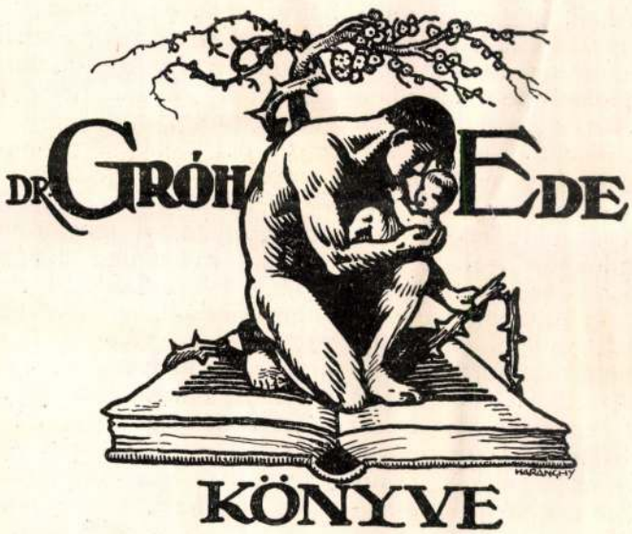

Haranghy Jenő: Ex libris.

AUTÓ ÉS LAKÁS

ÍRTA NÁDAI PÁL

Az otthonok jóléte az állam talpköve. — Egy amerikai elnök mondta egyszer egy választási körútján. Ez a mondás mély igazságot fejez ki, pregnáns rövidséggel. Tudják és hiszik is mindenütt, de követni — sajnos — nem mindenütt követik. Elsősorban pedig magában Amerikában nem követik az amerikai elnök jelmondatát.

Pedig Amerika tudvalevően a korlátlan lehetőségek hazája. Ha Amerika vagy csak az egyesült államai egy napon a fejükbe vennék, hogy mindazt a hasznosat, szépet és okosat, amit az európai lakásépítők egy évszázada kitaláltak, meg fogják valósítani, olyan mintakertvárosokat, munkásligeteket, lakásparadicsomokat építhetnének, hogy menten új képet öltene az emberi művelődés története. Ha Amerika egy napon népszavazással elhatározná, hogy mindazt a pénzt, melyet lakossága egy éven át filmre, boxra, meccsekre és egyéb vasárnapi szórakozásokra fordít, csak egyetlenegy éven át szüneteltetné és adókban beszedve, ezt az összeget a lakásberendezések javítására fordítaná, akkor olyan otthonművészetet ültetne el a sivár üzletemberek világában, hogy csodájára járhatna az európai iparművészet is. Ha Amerika... de minek folytassuk. Amerika nem fogja elhatározni sem ezt, sem azt, Amerika a szabadság klasszikus földje. És inkább el lehet vonni az emberektől a napi szódawhisky adagjukat, mint belenyúlni merészen és eredeti módon a családi életükbe. Az Egyesült Államok kormánya tehát — legalább egyelőre — mit sem fog tenni a régi elnöki jelmondat megvalósítása érdekében. *Home sweet home*, kedves, szépen hangzó szavak az amerikai fülnek is, mely szereti a szentimentális suttogást, a jelszavakba burkolt érzelgősséget, de még jobban szereti a pöffögő automobil füstjét.

És mivel a dolgokat odaát szeretik világosan látni, a Good Furniture Magazin a lakásberendezők szaklapja mindjárt számokkal is megmagyarázza, hogy milyen arányban veri az automobil a lakást. Tehát 4:1 a Ford-kocsik javára. Pontosabban szólva: az elmult évben másfélbillió dollárt költöttek odaát mindenféle bútorokra, szövetekre és egyéb lakásberendezési tárgyakra, de éppen négyszer annyit automobilokra. Tehát, aki vesz két ágyat, egy mosdót, egy asztalt pár székkel és egy gépszőnyeget, annak a szomszédja nem vesz ugyan egy darab bútort sem, de vesz egy autót. És ezt cselekszi az északi, a déli és keleti, meg nyugati szomszédja is. Innen van a 4:1 az autók javára. Négy ember túrázik, versenyez s sportol, töff-töffözik, az ötödik — ők azt mondják — bolond, pedig berendezkedik.

Ha mindez Amerikának pusztán belügye volna, akkor a megfordított Monroë-elv alapján nyugodtan továbbhaladhatnánk e tény felett. De ami rideg, számszerű valóság odaát, az hovatovább könyörtelen valósággá fog válni itt is. Talán csak az arányszám kedvezőbb itt, de nem a percent a fontos, hanem a lényeg.

Ez a lényeg pedig az emberi kultúra érdeklődési területének nagy eltolódását jelenti. Kötelességünk felismerni, hogy a világ haladása, a technika száguldása, az iram, mellyel a mérnöki tudomány úrrá lesz városaink, üzemeink, építészetünk, munkatempónk és lélekzetvételünk felett, mindez megváltoztatta a kultúrált emberiség alaphangulatát is a világrenddel szemben. A gyorsaság, melynek hordozója és jelképe a sok féle láthatatlan ener-

Haranghy Jenő: Ex libris.

Magyar himzés

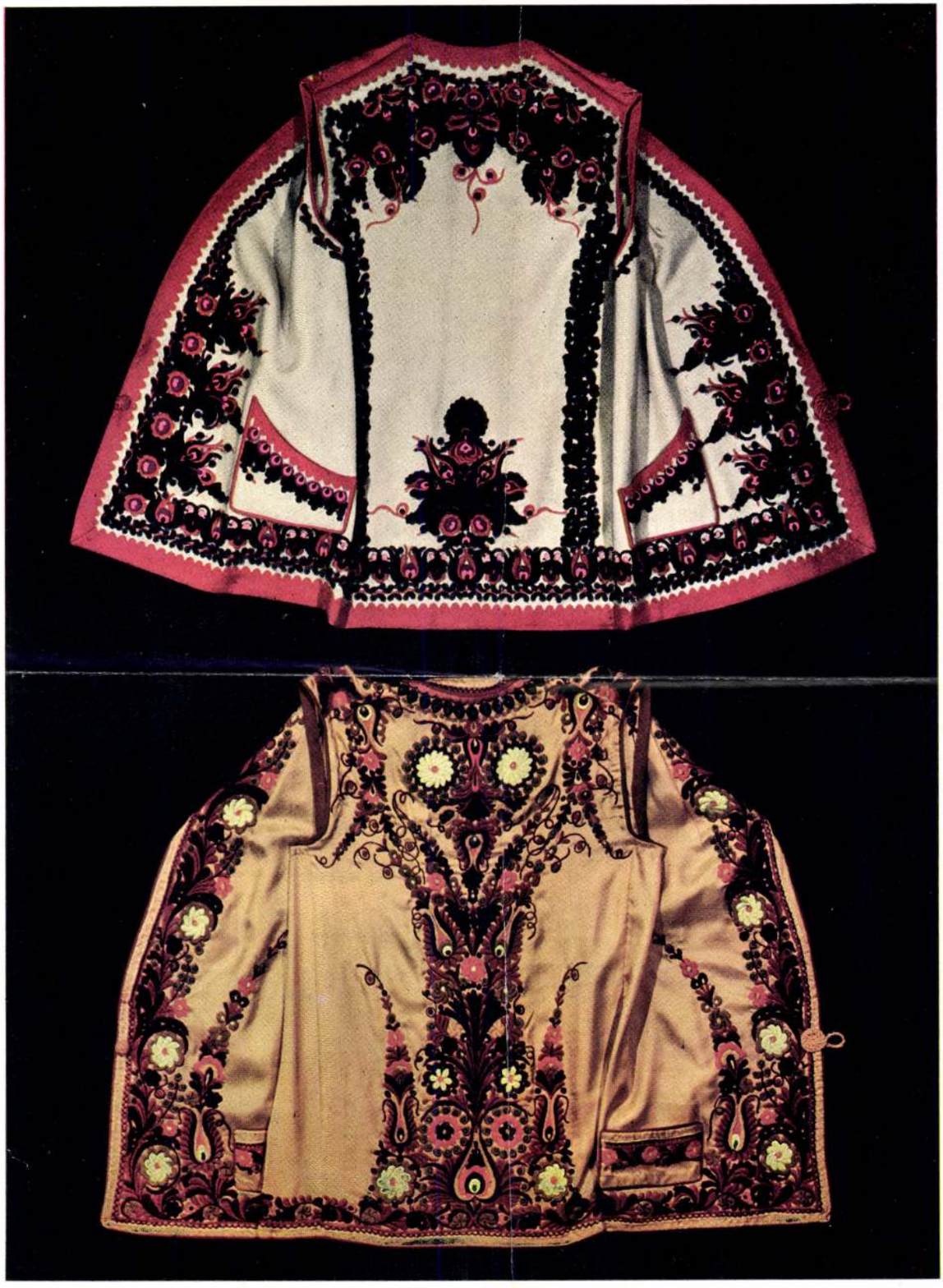

Our Shop: Tarka hímzéssel díszített női mellények. — Buntgestickte Damen-Westen. — Vestes brodées.

A klisséket ifj. Weinwurm A. és Társa készítették. Az Athenaeum r.-t. nyomása.

Magyar hímzés

ÚRI HIMZES alatt a finom magyar selyem-, arany- és ezüsthímzéseket értjük, melyek hivatásos tervezők mintái után, részint műhelyekben, részint pedig úri családoknál, házilag készültek. A magyar Ú.-ek stílus tekintetében majdnem egészen egységes képet nyújtanak. A kiinduló pont a renaissance művészete, mely egészen új irányba tér: a középkor figurális hímzései helyett szinte kizárólagos uralomra juttatja a növényi és az absztrakt díszítést; elfordul az aranyalapba beolvadó színezéstől és tiszta, sima alapon határozottan kiemelkedő mintázásra törekszik. Ezeken az alapvető vonásokon felül az Ú. a renaissance művészetéből átvette a váltakozó állású motívumokat kapcsoló, S-alakú tagokból alkotott indát. A renaissance-motívumok közt ott találjuk továbbá a gránátalmát, a vázából kinövő virágtövet és a hajlott csokrot. Ezekbe az elemekbe azután a török művészet díszítő motívumai vegyülnek: a tulipán, szekfű, jácint, fűrészes szélű levelek stb. A Nyugat és Kelet művészetének egymásra gyakorolt hatásából alakult tehát a magyar Ú.-ek egészen sajátos stílusa. A kifejlődött minták határozottsága az erős és tiszta színezéssel párosulva adja az Ú.-ek önálló jellegét. Az Ú.-ek legnagyobb része a XVII. század második és a XVIII. század első felében készült, régibb emlékek hiányzanak. Az Ú. a XVIII. század második felében lassankint kihal és motívumait átveszi a népművészet.

Layer.

Révai-féle Nagy Lexikon II. kiadás

II. kötet

9901/935
11437/935

A két felső szegély: Buzsáki (Somogy) hímzés. Az alsó szegély: Sokác (Mohács) fejkötő hímzése.

Art paysan hongrois. — Broderies en cutton.

Magyar himzések

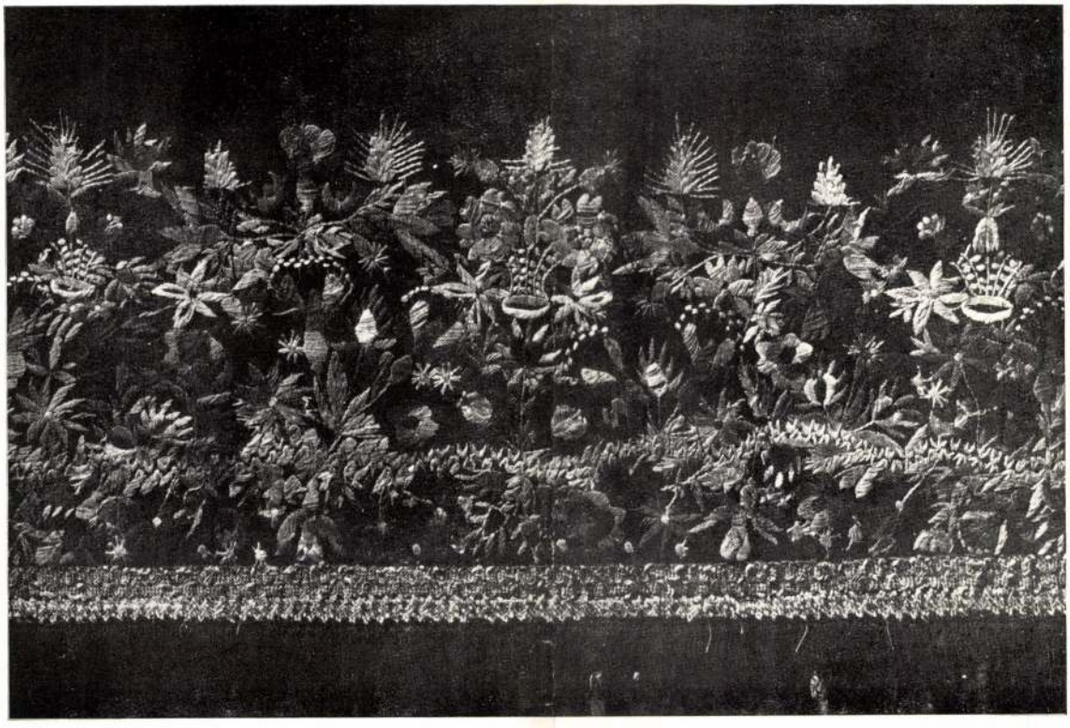

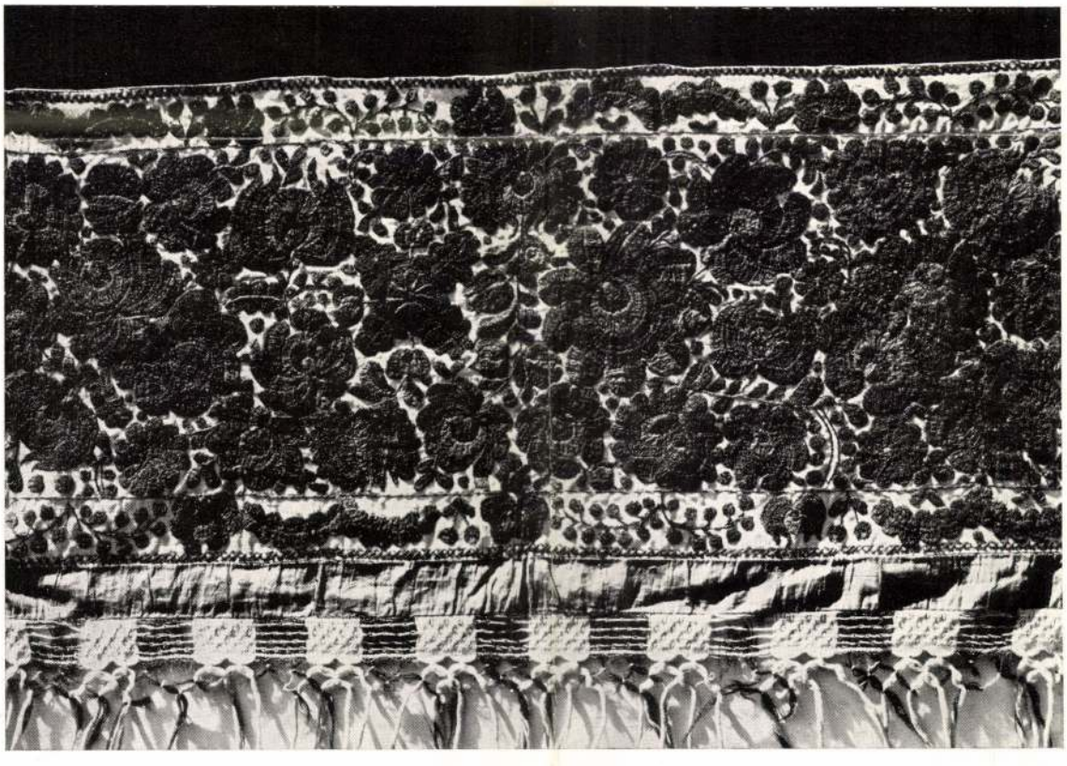

Fent : Matyó kötény részlete. Lent : Borsodmegyei hímzés részlete. — Oben : Teile einer Matyó-Schürze. Unten : Teile einer Stickerei aus dem Komitat Borsod. — Above : Part of Matyó apron. Below : Part of embroidery made in department Borsod.

MAGYAR IPARMUVESZET
1934

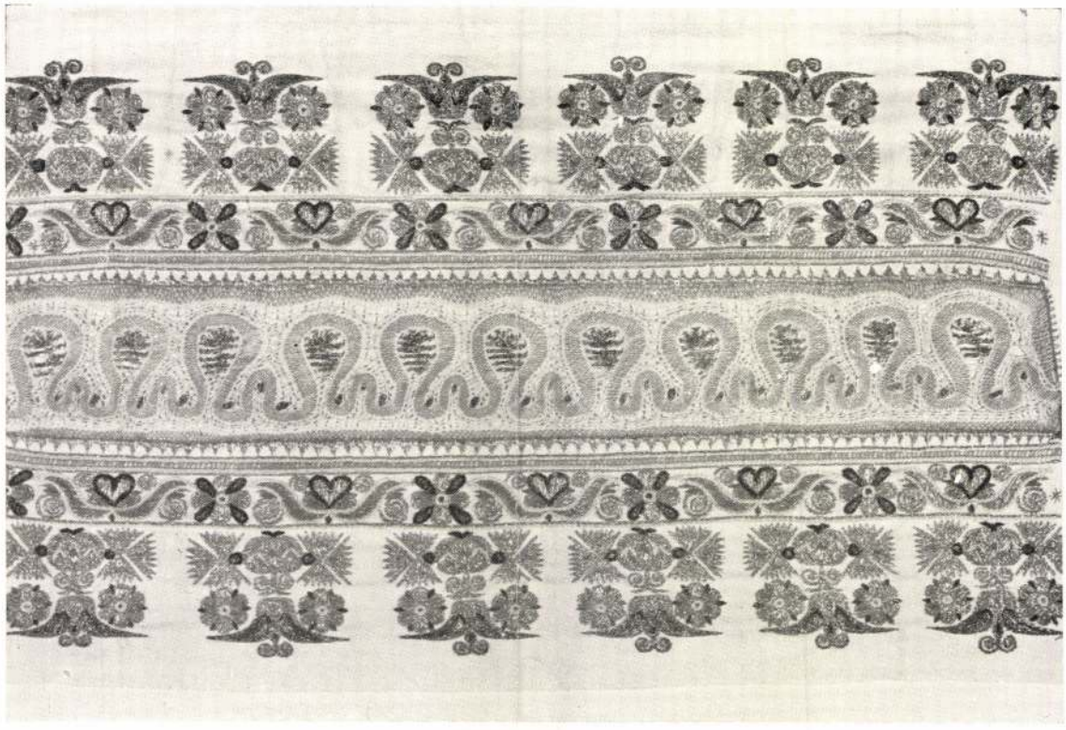

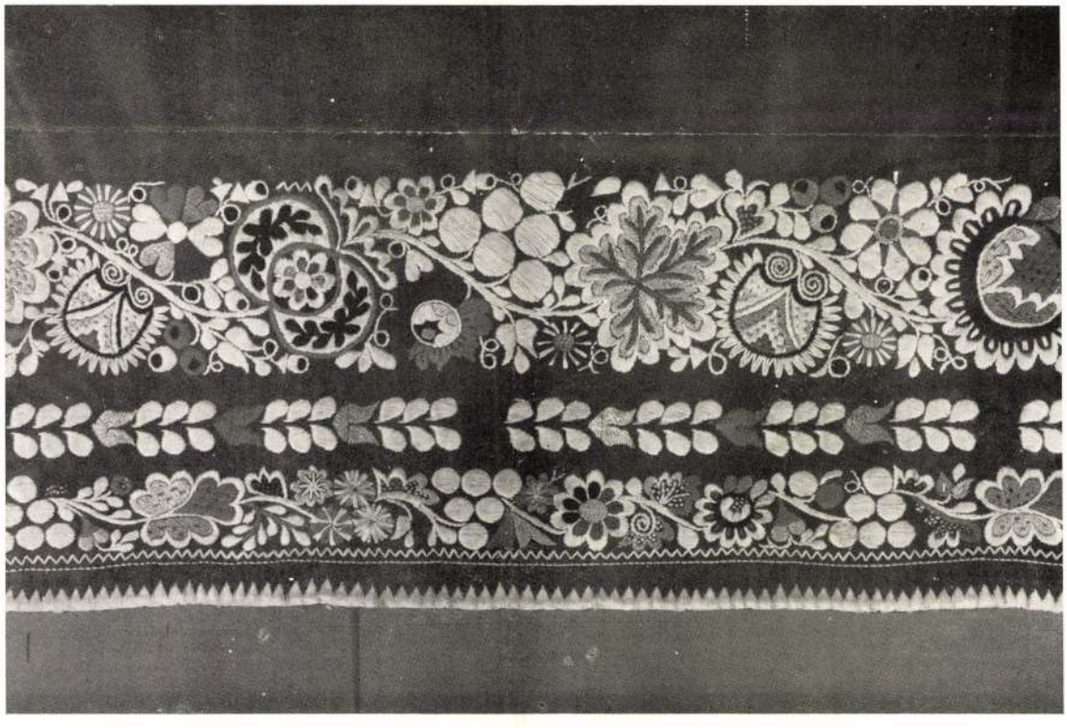

Fent: Nyitramegyei vállhímzés. Lent : Nyitramegyei kötény részlete. — Oben : Schulterteil. Stickerei aus dem Komitat Nyitra. Unten : Teil einer Schürze aus dem Komitat Nyitra. — Above : Embroidery to be applied on the shoulder, made in department Nyitra. Below : Part of an apron from the department Nyitra.

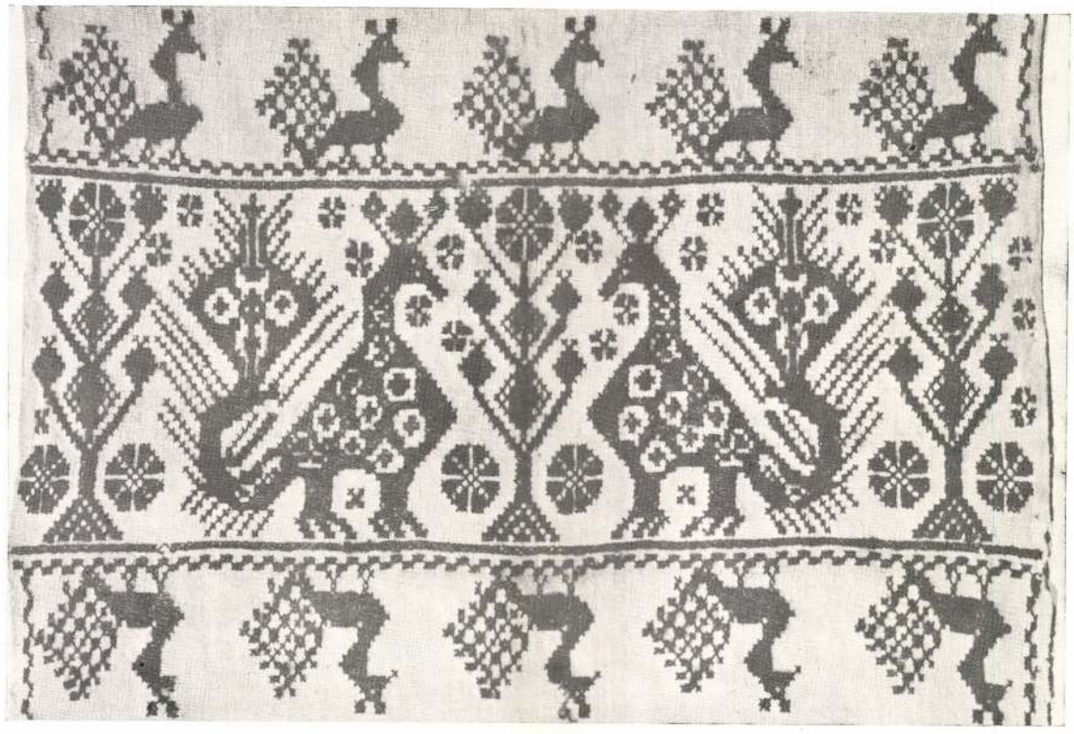

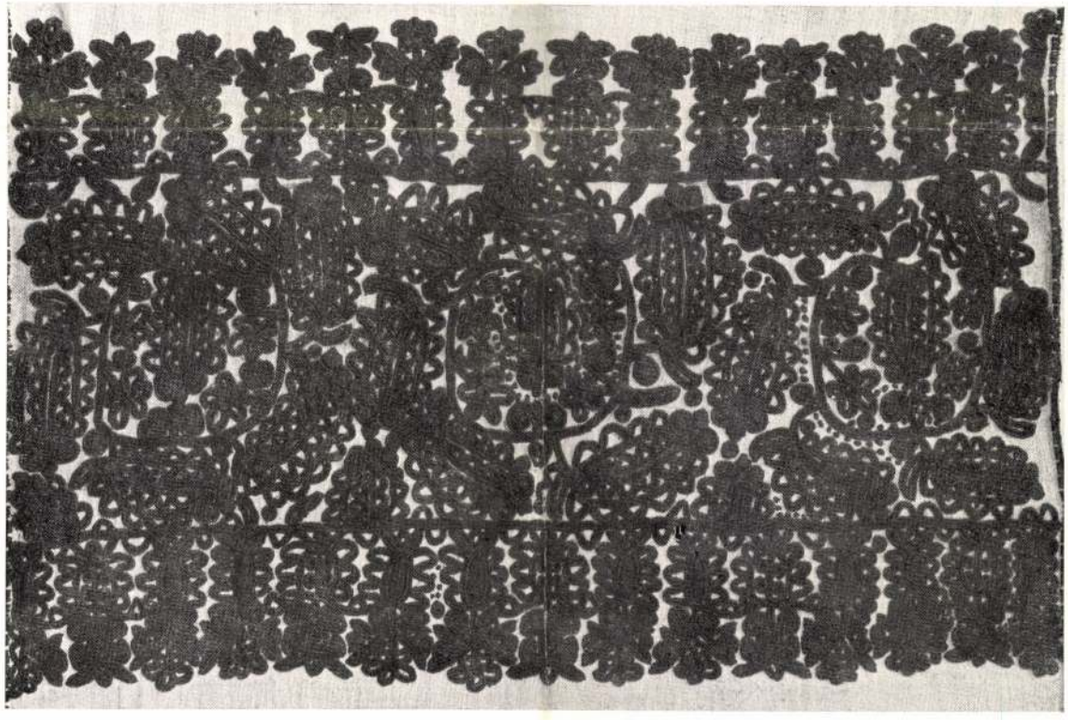

Fent: Erdélyi párnacsup. Lent : Erdélyi párnahéj. — Oben : Siebenbürgischer Polsterteil. Unten : Siebenbürgischer Polsterüberzug. — Part of a pillow from Transsylvania. Below : Case of a pillow from Transsylvania.

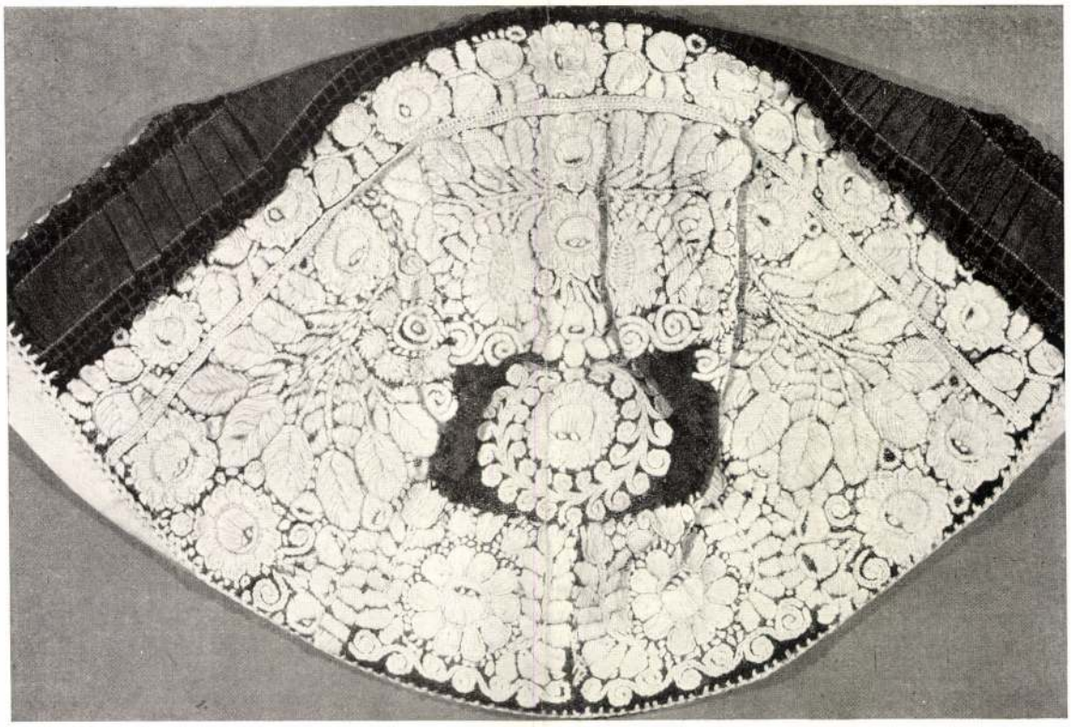

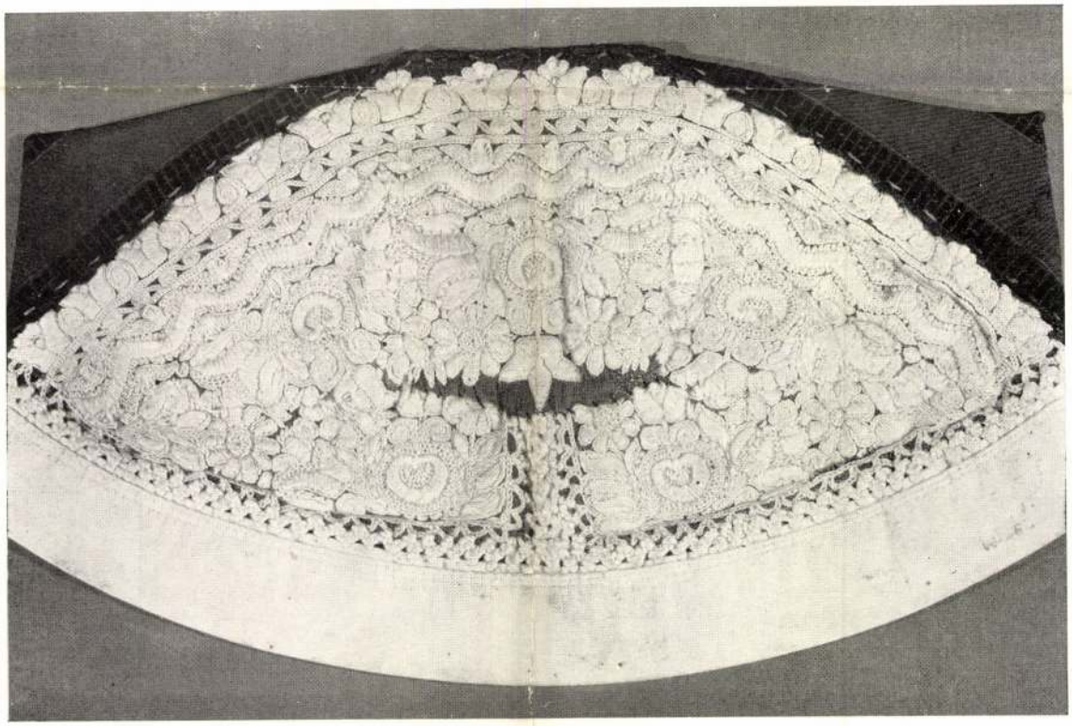

Fent és lent : Sárközi parittyafőkötők. — Oben und unten : Hauben aus dem Sárköz. — Above and below : Caps from Sárköz.

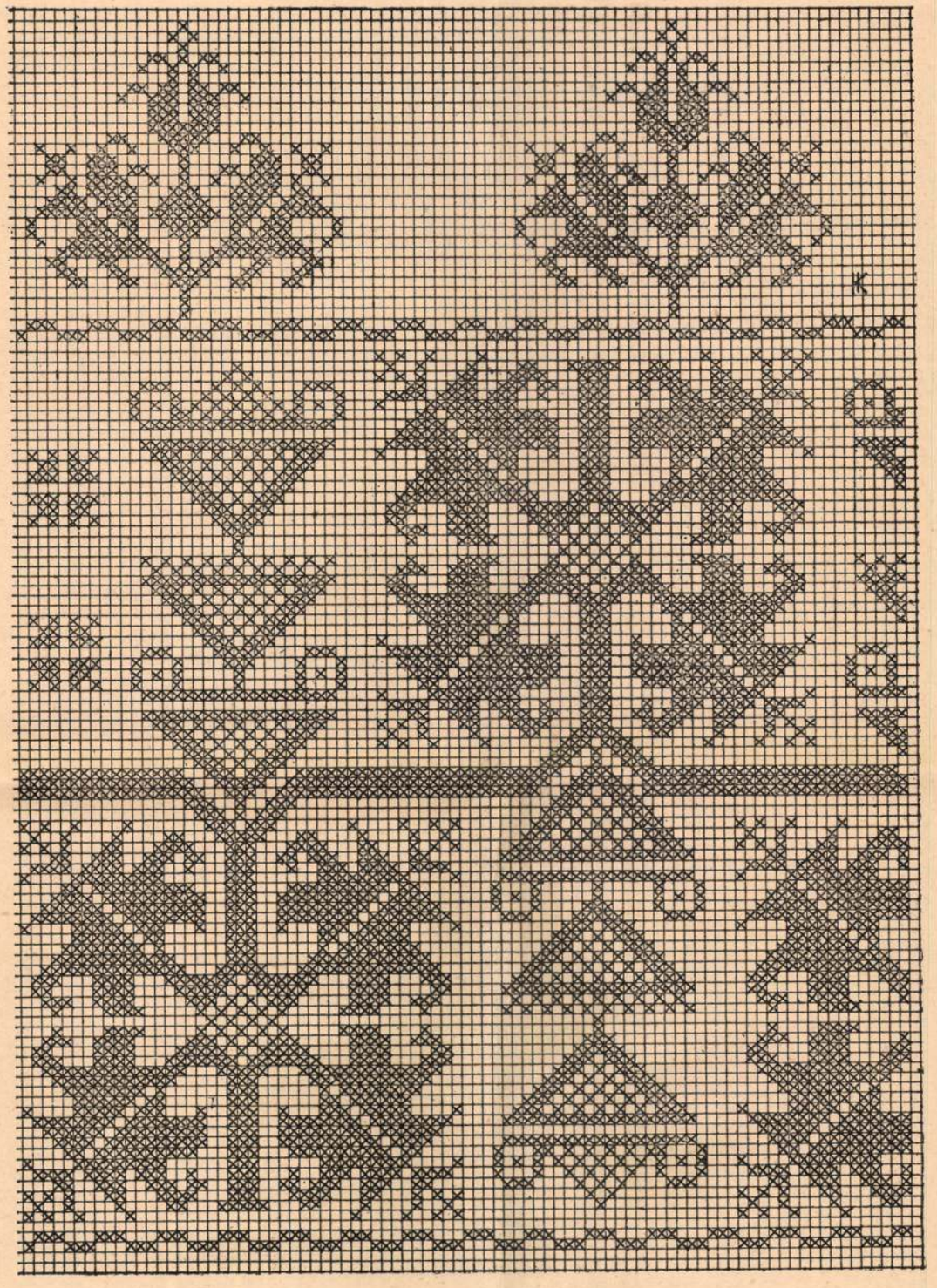

Cserépfalusi párnahaj. Domanovszky György gyüjteményéből. Készíthető Mez Cameza 306-os piros fonallal. Karácsonyi Irén rajza.

Muskátli
1936. 5-6 sz.

NÉHÁNY SZÓ A NÉPI-HÍMZÉSRŐL ÉS NÉPVISELETRŐL

Ha gyakorlott szemű, világjárt külföldi látogató kerül el Budapestre, a kevés magyar karaktert mutató nagyváros után a magyar jelleget megőrző vidékre, falura kíváncsi. Az idegenforgalom lassú fellendülésével ez a jelenség mind gyakoribb lett, s mivel a városi közönségünk nagyrésze szereti mindenben a külföldit utánozni, egyrészt ez volt az ok, hogy felfigyelt a falu sajátos kultúrájára. A másik indító okot, a most mindenütt fellépő nacionalizmusban kereshetjük. Így csupán csak néhány éve, hogy a nagyközönség körében divatba jött a népviselet hangos szóval való észrevétele és ennek — legtöbbször meggyőződés és kritika nélküli — dícsérete.

Az a tény, hogy a magyar középosztályban általában nem eléggé fejlett a népi kultúra iránti őszinte és átérzett megértés — bármennyire lelkesedik is ma érte — nagyrészt annak az okozata, hogy a középiskolákban semminemű irányjelzést, útbaigazítást erre vonatkozólag soha sem kapott. (Remélhetőleg e téren rövid időn belül változás áll be.)

Tekintve, hogy lapunk női kézimunkával és ruhadivattal foglalkozik főképen, a néphímzések és viseletek helyes megítéléséhez igyekszünk néhány gyakorlati útbaigazítást felsorolni. Időszerű ez azért, mert nyáron egész két hónapra, vagy hétvégi pihenésre szétszéled a városi közönség és így valószínű, hogy mindjárt fel is tudja ezt használni.

Nézzük először a néphímzéseket. Jobb tanácsot nem adhat senki sem mint azt, hogy forgatni kell azokat a gyüjteményes kiadásokat, amelyeket hozzáértők állítottak össze, határozottan azzal a céllal, hogy egy-egy vidék legjellegzetesebb darabjaival illusztrálják annak népművészetét. Így az is kap egy-egy hímzésfajta rajzi, formai felépítéséről, folthatásáról általános képet, aki behatóan nem tud, vagy nem is akar hímzéssel foglalkozni. Esetleges vásárlásnál, válogatásnál ezeknek a megfigyelt helyes, jó munkáknak az emlékképe mindig döntően fog belejátszani — anélkül, hogy tudna az illető róla — a választásába. Igen sok bosszúságtól, hiába való kiadástól, ízléstelenségtől véd meg ez a kis körültekintés.

A tájékozódásszerzés egy másik, talán még tökéletesebb módja, hogy az eredeti darabokat igyekszünk megnézni, a szintén szisztematikusan rendezett gyüjteményekben. Itt természetesen már nemcsak a formára, de egyúttal az anyagra és technikára vonatkozólag is megszerezhető a hozzávetőleges helyes kép, minden tanulás és tanulmány nélkül.

Természetes, hogy már falun is kihasználják a jó városi közönség tájékozatlanságát, azonban védekezésül felhasználható ez a néhány általános útbaigazítás. Ha „régi"-nek akarnak valamit eladni, illetve „régi"-t akar valaki venni: az alapanyag háziszőttes len-, vagy kendervászon legyen; például: kalotaszegi írásos, vagdalásos, fonottas, torockói, mezőségi, matyóhímzésnél; palóc szőttes és szakácskánál; rábaközi, burzsáki hímzésnél; sárközi szőtteseknél. Természetes, hogy vannak hímzésfajták, amelyeknél a vászon alapot nem lehet keresni, ilyen pl. a kalocsai hímzés, mely fiatalabb keletű; eredetileg sem készítették vászonra pl. a sárközi főkötő hímzéseket és a pozsonyvármegyei hímzések egy részét, stb.

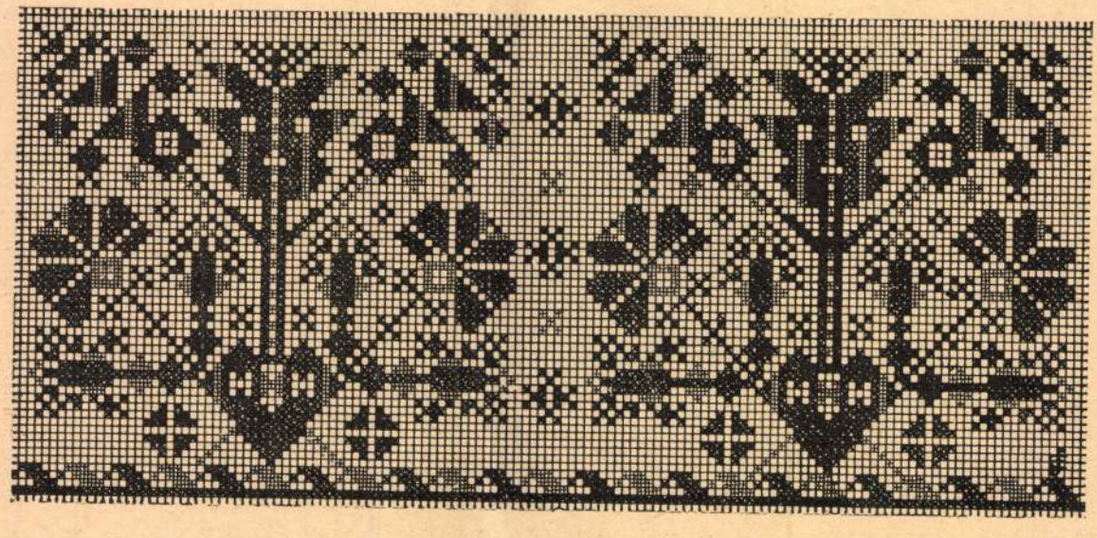

Erdélyi székely keresztszemes minta. Fries Erzsébet rajza.

Az alapanyag megfigyelése után a felhasznált fonál is útbaigazít némikép. A régi egyszínű, vagy színes hímzések gyapjú-, fejtő-, lenszállal, vagy valódi (esetleg bontottszálú) selyemmel készültek. Tehát a mai nap a Nemzeti Színház előtt árult hímzések közt felesleges „régi"-t keresni, mert az ott látható felhasznált műselyemszál, sajnos, a leghálátlanabb mai anyagok közül való. Természetesen ez még nem zárja ki azt, hogy itt-ott jó mintáik ne volnának, s éppen ezért általánosan elítélni ezt a hímzést nem szabad, mert a vásárló közönség ízléséhez és pénztárcájához alkalmazkodtak és keresték az ennek megfelelő olcsó megoldási lehetőségeket.

Téves az a hit, hogy csak a régi darabok közt van szép és jó hímzés ; legfeljebb csak úgy fogadható el, hogy azok közt sokkal több a szép, szolíd, tartós darab, mint a ma készültek közt. Régen maguknak dolgoztak, használati darabokat készítettek, aminek tartania kellett, ma meg — hogy nagyrészt háziiparrá lett a hímzés — a vásárlók és viszonteladók ízléséhez és a közönség vásárlóképességéhez kell alkalmazkodnia. A saját használatra készített darabok ma is máskép néznek ki, mint az eladásra szánt, vagy rendelésre készültek. A napjainkban készült hímzés is lehet értékes és jó, ha rajzában és színezésében a vidék karakterét őrzi, vagy régi hímzés mintája után készül, ügyelve arra, hogy a hozzá felhasznált anyag tartós, színtartó, megbízható legyen. A változás mindenütt és mindenben állandó jelenség ; a hímzéstől sem kívánhatjuk, hogy megkövesedjék.

Áttérve a népi viseletre, szintén azt kell hangsúlyoznunk, hogy a városi nagyközönségnek könyveket és gyüjteményeket kell átnéznie, hogy helyes fogalmat nyerjen a viseletről, mert különben csak az operettekben feltálalt öltözetek lesznek részére irányadók. Ha a hímzésekre áll az, hogy változnak, fejlődnek, kétszeresen igaz ez a viseletekre. Hála Istennek, olyan változatosak a még meglévő népviseleteink, hogy néhány sorban összefoglalóan jellemezni nem is lehet őket. Ehelyett inkább rámutatunk arra, hogy ma hol találni leginkább régi jellegzetes vonást a népviseletben. A háziszőttesanyagoktól többé-kevésbbé minden vidék ellendült már, éppen ezért egy-egy megmaradt lenvászon hímzett férfiing, hétköznapló nőiing, vagy ünnepi féling, pendely már régi darabnak számít, amin aztán a régi szabás jól megfigyelhető. A mellen keresztbe kötött nagy pamutsiffon fehér kendők (lásd a göcseji leányokról készült felvételt), ha nem is oly régiek, mint a fent említett darabok, de már kiveszőben vannak. A kötények, surcok, szakácskák szintén len-, vagy kendervászonból voltak, míg azt más újabb anyag ki nem szorította. Ezeket régen hímezték, vagy szövött minták díszítették, pl. : Balassagyarmat környékén és Tardon. Talán a legtovább megmarad a népnél a hajviselethez, fejdíszhez való ragaszkodásuk. Egyike a legrégibb fésülködési módnak a kontyvasas konty, ezzel mintegy együtt jár a főkötő használata. A négyszögletes színes, vagy egyszínfejkendő már minden vidéken ismert, csak a fejreerősítésben van némi helyi jelleg

Természetes, hogy a szemfüles kereskedő segítségével hamarosan megismerkedett a falu népe a gyári anyagokkal, díszekkel, szalagokkal és levetve a maga szőtte ruhát, színesedett a viselet s ezzel megváltozott náluk a szép fogalma, ami még magában nem volna baj, de beköltözött a gyári holmival együtt a fényűzés szeretete és ezzel igen sokszor együtt jár az erejükön felüli költekezés. Minden vidék viseletének megvan — ha nem is lehet összeállítani — a maga organikus viselettörténete. Éppen ezért, ha paraszti magyar ruhába akar valaki valami alkalomra öltözni — még ha színpadon is — válassza ki a sok közül a legmegfelelőbbet, s egészében vegye azt át fejtetőtől lábujjig.

Nincs kellemetlenebb látvány, mint egy felemás parasztruha !

Arról, hogy a városi nők a mindennapi viseletükben miképen használják fel a nép viseletét, illetve hímzőművészetét, e lap keretén belül már sokszor volt és lesz is még szó.

ÚJVÁRINÉ KERÉKGYÁRTÓ ADRIENNE

Gyermekgallér. Adorján Rózsi terve.

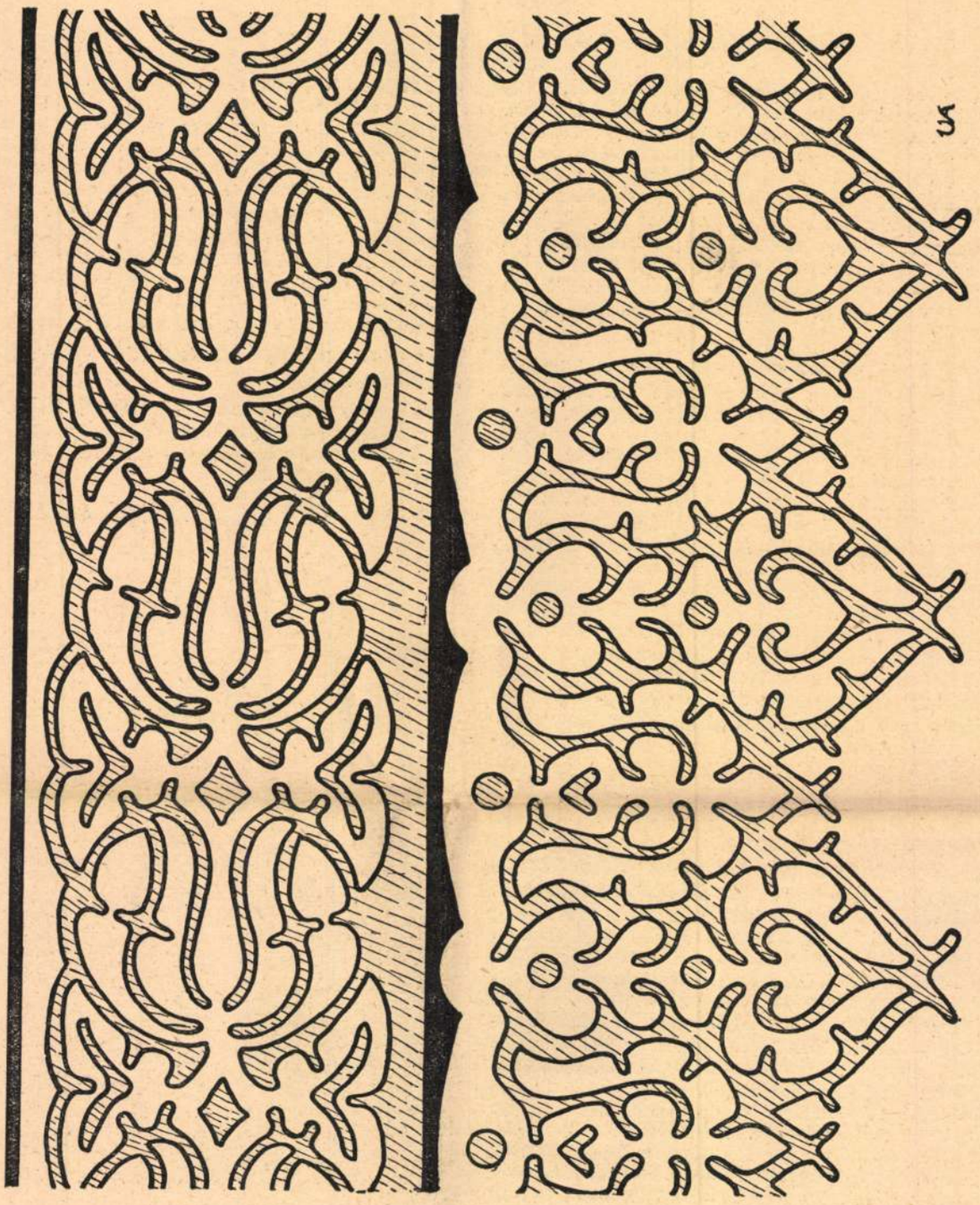

Vagdalásos sordíszek. Alkalmazható fehérneműszélre, szekrénycsíknak. U. Kerékgyártó Adrienne terve.

GREMIALE, EZÜSTBROKÁT, SZÍNES SELYEM- ÉS ARANY-EZÜST HÍMZÉSSEL, GRÓF BERÉNYI ZSIGMOND PÜSPÖK CÍMERÉVEL
Magyar, XVIII. sz. c. f.
Pécsi székesegyház

keletkezett munkája, szellemben, metódusban is igazi ikermunkák. Pompás kiállításban, gazdagon illusztrálva jelentek meg a legjobb német kiadók műhelyéből: örülnünk kell, hogy még ez is lehetséges, hogy még lehet kiadói luxust kifejteni ott, ahol kell. És kellett, mert ez a két könyv főkép az illusztráció miatt fontos; szükséges volt már egy kiadvány, amelyben együtt láthatjuk a két kitűnő velencei mester műveinek ha nem is összességét, legalább a javát. És kellett már nagyon egy monografia is mindkét elhanyagolt mesterről, hiszen csupa probléma bennük minden; hogy a problematikának csak azt a pontját említsük meg, amit a művészettörténet ma mindig az előtérbe állít; a kronológiát. Ahol Palmáról tíz sort olvasunk, abban benne sír mindig a panasz is, hogy ennek a mesternek a kronológiája még mindig tisztázatlan.

A két német szerző is úgyszólván kizárólag sub specie „kronológiai sorrend", látja a velencei művészeket, mintha a kronológia egyuttal a művészet tulajdonképpen való értelmét is involválná. Úgy érezzük, a két szerző nagyon hálás a klasszikus mestereknek azért, hogy anyagot szolgáltattak nekik kronológiai kísérleteikhez; mi is nagyon hálásak vagyunk ezekért a kísérletekért a két írónak, bár előrebocsátjuk, hogy kronológiai kutatásaik eredményeivel a legkevésbbé sem tudunk velök egyetérteni. Elvben csupán azt kifogásoljuk, hogy a kronológia mint probléma, valahogy a tudomány házi ügye kellene hogy legyen és annak messzebbmenő eredményekhez kellene vezetnie, oda, ahol a kronológia már: történelem. De a szerzők a történelmi kutatás feladatát — úgy látszik — egyedül a kronologikus tényeknek a rekonstruálásában látják, és ezért arra szorítkoznak, hogy a történelmi kutatás tisztán anyaggyüjtő, lexikografikus feladatkörét töltsék ki.

És ebben elismerjük, nagyszerű munkát végeztek.

A legkülönbözőbb nyelveken írt régibb és újabb irodalmat áttanulmányozni, elavult és semmitmondó oldaltömegeken áthatolni, cédulázni, gyüjteni és rendszerbe foglalni, levelezni, kérdezősködni, azután útraindulni és mindent in natura megvizsgálni Európa összes múzeumaiban, kieszközölni a bejutást magángyüjteményekbe és napokon át utazni

MAGYAR MŰVÉSZET
1933.

oltárának közvetlen hatása alatt készült. Legjelentékenyebb azonban a modenai képtárban levő, kevéssé ismert, S. Giacomo della Marcat ábrázoló öregkori képe, amelynek háttere tengeri napnyugtát ábrázol és azt mutatja, hogy ez a mindenekfölött plasztikusnak ismert mester élete végén milyen megragadó erővel tudta megjeleníteni a legtisztábban festői fenoméneket is. Kétségtelen, hogy Tura ezen utolsó stílusa egy tiszta festői áramlatnak volt megindítója Ferrarában, mert hasonló törekvéseket revelál a kiállítás másik nagy meglepetése, az ugyancsak lineáris és plasztikus törekvésűnek elismert Ercole de Roberti is, akinek személyiségét a kiállításon bemutatott művek kortársai, főleg a vele egykorú Lorenzo Costa fölé emelik. Különösen a milánói nagy oltárkép predellájának három darabja, amelyeket először egyesítettek (kettő közülük a drezdai, egy a liverpooli múzeum tulajdona), a Berenson-gyüjtemény kis Keresztrefeszítés-e és a berlini Ker. Szent János mutatják meg Ercole művészetének kettősségét és úgy plasztikus, mint festői törekvéseinek rendkívüli eredményeit. A Turával szinte még félénken kezdődő, Ercole stílusában már erősödő festői tendentia teljes intenzitással bontakozik ki végül a ferrarai fejlődés utolsó nagy alakjának, Dosso Dossinak művészetében. A kiállításon fölismert helyi előzmények logikusan érthetővé teszik, hogy Dossi korának festői eredményekben leggazdagabb centrumához, Velencéhez fordul impulzusokért. Első korszakában Giorgione és Tizian hatottak rá, később pedig — s ezt éppen a kiállításon látható anyag bizonyítja — a német művészettel, különösen a dunai iskolával kerül kapcsolatba, amelynek hatása a megkapóan szép „Argonauták"-on (Firenze, Contini-gyüjtemény), a „Circe"-n és „Apollo és Daphne"-n (Róma, Borghese) válik nyilvánvalóvá. Festői törekvései mellett ezidőben jellegzetesen manierisztikus stílusvonások is találhatók művészetében, míg utolsó képei: a Ker. Szent János (Brera) és az ú. n. Dávid már egészen barokkos jellegűek és minden bizonnyal hatással lehettek Caravaggiora.

E három nagy oeuvre mellett aránylag kevesebb hely jutott a ferrarai festészet negyedik nagymesterének, Francesco Cossának. Főműveit: a ferreri Szt. Vince-oltár középrészét (London) és predelláját (Vatikáni képtár) nem küldték el a kiállításra, helyettük azonban itt van az újabban sokat vitatott „Ősz" (Berlin, Kaiser Friedrich-Museum), amelyet Venturi Galasso Galassi művének tart. Az attribució végleges eldöntését a hiteles művekkel való közvetlen összehasonlítás sem teszi lehetővé, annál kevésbbé, mivel Galassinak egyetlen biztos alkotása sem maradt fenn. Cossa oltárképeinek hiányát viszont a Palazzo Schifanoia híres falfestményei pótolják.

A mi szempontunkból különösen érdekes, hogy a kiállításon helyet kapott a *ferrarai iskola ismert magyar művésze, Pannoniai Mihály* is. A Szépművészeti Múzeum „Ceres"-én kívül kiállításra került a toulousei Szent Lajost és sienai Szent Bernátot ábrázoló két oltárszárny is, amelyeket nemrégen Gombosi György sorozott be a magyar származású feső művei közé és e képeknek a Ceres-szel való közvetlen összehasonlítáa teljesen meggyőzhet az attribució helyességéről. Sajnos nem küldték el azonban Londonból a „Ceres" párdarabját, Cosimo Tura trónoló istennőjét, amely bizonyára érdekes összehasonlításokra adott volna lehetőséget és ugyancsak hiányzik a Szépművészeti Múzeum Cossának, majd Galassinak s legutóbb Angelo Parrasionak tulajdonított két zenélő Múzsája is.

Nagyon érdekes, hogy a kiállításon nemcsak a ferrarai művészek kaptak helyet, vagy azok, akik — mint Pannoniai Mihály — életük nagyrészét Ferrarában töltötték, hanem legalább egy-egy képpel szerepelnek azok a festők is, akik rövidebb ideig dolgoztak az Esték udvarában és hatással voltak a ferrarai festészet további fejlődésére, de szerepelnek azok is, akikre a ferrarai piktúra volt hatásssal. Így a kiállítás látogatójának alkalma van Pisanello és Roger van der Weyden két-két, Mantegna egy és a bolognai Francia három festményében gyönyörködni, sajnos nagy hiány azonban, hogy Piero della Francesca egyetlen képét sem engedték át a kiállításra. A fent említetteken kívül a ferrarai festők közül kitűnően van képviselve még Lorenzo Costa és Ercole Grandi (kiállított képeik között szerepel a Szépművészeti Múzeum Venus-a, ill. Evangelista Szent Jánosa), valamint Mazzolino, Battista Dosso és Garofalo. A ferrarai szobrászatot Guido Mazzolinonak a ferrarai S. Maria della Rosa templomból áthozott „Krisztus siratása" csoportja, a miniaturafestészetet Borso d'Este Bibliájának néhány gyönyörű lapja képviseli. A kiállított rajzok közül Tura, Costa és Ercole de Roberti lapjai a legszebbek. A gyönyörű anyag kitűnő, ízléses felállítása még csak fokozza a műtárgyak hatását és bizonyosnak látszik, hogy a nagysikerű kiállítás hatása alatt a ferrarai festészet problémái ismét a művészettörténeti érdeklődés előterébe fognak kerülni. *Péter András*

A. SPAHN: PALMA VECCHIO. (Leipzig, Hiersemann, 1932).

D. WESTPHAL: BONIFAZIO VERONESE. (München, Bruckmann, 1931.)

Két új könyv a velencei művészet klaszszikus koráról: két német művészettörténeti író, fiatal hölgyek baráti együttműködésben

<Magyar himvarró
művészet>

Undi Mária: < >
Bpest, 1934. 157 t, 101 d.

Magyar hímzések

Ferencz Kornélia—Palotay Gertrud: Hímzőmesterség. A magyarországi népi hímzések őstechnikája. 2. kiad. Budapest: Kókai ny. 8°, 96 p.

1940.

Magyar kiadás

Pálóczy Gertrud.

Oszmán-török elemek
a magyar kiadásban.
Budapest, 1940. 8-r.
146 l. 50 tábla.
Bibliotheca Humanitatis Historica. 6.

L, Budapest, 1927.

za, szebeni: A csikdelnei Sz. János-
Kny. Debreceni Szemle. 8 o, 9 K, 11 L,
1934.

ános: Jász-apáthi egyházának multja és
o, K, L, Budapest, 1895.

ván: A kassai Szent Erzsébet dóm rö-
a. 16 o, 0 K, 16 L, Kassa, év n./1939./

or, Lajos: Adattár a magyar müvészi gra-
zkarcolók 1900-1936. 8 o, 0 K, 376 L,
1937.

. A tiz szobor. 8 o, K, L, Bp.1900.

re: A kolozsvári könnyező Szüz kegye-
története. 16 o, 0 K, 16 L, Kolozs-

r: Az Árpádok ábrázolása. /Kny. Árpád
lok./ 2 o, 14 K, 14 L, Budapest, év
1907./

dították elő, de különösen a Szolnoki Ujság szerkesztőségének azért a jelentékeny erkölcsi támogatásért, amelyben a kiállítás és előadás ügyét kezdettől fogva részesítette. Sz. J.

FELHIVÁS. Tisztelettel tudatjuk, hogy karácsonyi vásárunkat december hó első hetében Társulatunk VI. Andrássy-út 69. sz. alatti termeiben nyitjuk meg.

Kérjük, hogy a kiállításra szánt anyagot legkésőbb f. hó 26-ikán déli 12 óráig Társulatunk hivatalos raktárába beszállítani (hétköznapokon d. e. 9—2 óra között) szíveskedjék.

Tisztelettel tudatjuk ugyanesak, hogy a M. Kir. Technológiai Iparmúzeum kiállítási termeiben lakberendező kiállítást rendezünk decemberi megnyitással és az ottani hely lehetőségei szerint is esetleg el fogunk helyezni kiállítási tárgyakat.

Az összes anyag gyüjtése a fent jelzett határidővel VI. Andrássy-út 69. sz. alatti helyiségünkben történik.

A jegyzékeléshez szükséges szabályszerű két példányú nyomtatványt Társulatunk irodájában lehet kapni 50 fillérért. Postán küldve 60 fillér értékű postabélyegek (à 10 fillér) előzetes megküldését kérjük. A kiállítási anyag értékének fél százaléka biztosítás címén készpénzben vagy levélbélyegben a tárgyak átadásakor lerovandó.

Budapest, 1932. évi november hó 5-én.

AZ IGAZGATÓSÁG.

• PÁLYÁZATOK •

AZ O. T. I. PLAKÁTPÁLYÁZATA. Az Országos Társadalombiztosító Intézet igazgatósága, elnöksége javaslatára elhatározta, hogy balesetelhárítási propaganda célját szolgáló plakátok tervezésére nyilvános pályázatot hirdet. A díjazásra és vásárlásra az igazgatóság 2500 pengőt engedélyezett.

Hogy milyen nagy körültekintéssel járt el az O. T. I. vezetősége a pályázat kiírásánál, abból is látszik, hogy a pályázók tájékoztatása céljából a birtokában levő gazdag külföldi balesetelhárítási plakátgyüjteményéből, székházában kiállítást is rendezett a pályázók részére.

A pályázat, mely 1932 október 1-én járt le, minden tekintetben sikerültnek mondható. A pályázaton 127 pályázó 182 pályaművel vett részt.

A bíráló bizottság 1932 október hó 21-én tartotta meg bírálóülését, amelyen a művészi szakértők művészi szempontból az »S. O. S. 13« jelige alatt beérkezett pályaművet találták az első díjra méltónak, de miután ezen pályaterv tárgya teljesen kívül esik az O. T. I. érdekeltségi tárgykörén, a bizottság sem díjazásra, sem megvásárlásra nem fogadhatta el.

A bíráló bizottság ezután a következő pályaműveket találta díjazásra, illetőleg megvásárlásra méltóknak :

A két I. díjat, á 500 P, Sós Jolán «Reflektor I.» és Szabó István «Hanyagság» jeligéjű pályatervei,

a két II. díjat, á 300 P, Lányi Imre «Va» és vitéz Pataky Ferenc és Görömbei Imre «Anonym I.» jeligéjű pályatervei,

a két III. díjat, Végh Gusztáv «P. M. M.» és Pólya Tibor «Csillag» jeligéjű pályatervei nyerték el.

Daeára annak, hogy a pályázati hirdetményben esak öt pályaterv vásárlása volt előirányozva, a bíráló bizottság javaslatára az O. T. I. vezetősége a díjazott terveken kívül még a következő 11 pályaművet vásárolta meg, darabonként 100 pengővel : vitéz Pataky Ferenc és Görömbey Imre (jeligék : «Boby» és «Olympia»), Nemes László (jeligék : «Józsi» és «Lujzi»), gyertyányi Németh Gy. (jelige : «Salto»), Prohászka Erna és Amberg Imre (jelige : «Álmom az Isten»), Hollós Endre (jelige : «Szent Borbála I.»), D. Dohanek Nándor (jelige : «Csibi II.»), Gebhardt Tibor (jeligék : «Story», «Messina» és «Londina»).

Ma, amidőn a nemesebb szellemi munkának az értéke napról-napra alacsonyabbá válik, igazán jóleső érzés annak megállapítása, hogy az O. T. I. vezetősége nobilis módon igyekezett jutalmazni azt a tiszteletreméltó sok fáradságot, amellyel a pályázó művészek a vezetőséget nehéz feladatának elérésében támogatták.

• SZAKIRODALOM •

NÁDAI PÁL. HÁZ — KERT — NAPFÉNY. Budapest, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, é. n. Művészeti és iparművészeti irodalmunk minden gazdagodását örömmel kell üdvözölnünk. Többszörösen indokolt tehát, hogy Nádai újabb művére felhívjuk a művészet és iparművészet iránt érdeklődők figyelmét. Szerző a tőle megszokott alapossággal öt fő- és több alfejezetben a polgári és kisember lakásának külseje és belseje kapcsán a háztartás egyszerűsítésével, a háztartási gépekkel, a fűtéssel, világítással, a testkultúra eszközeivel, a bútorokkal, a háztartási hasznos és kellemes tárgyakkal, a különféle kertekkel és nyaralóépületekkel kimerítően foglalkozik. A mű az építészet, iparművészet, a háztartástan és neveléstudomány keretében a helyes élet tudományára oktatja az olvasót. A szövegrészt elsőrangú illusztrációk kísérik. A munka kiadását a «Könyvbarátok Szövetsége» tette lehetővé, az illusztrációk többségét a «Magyar Iparművészet» és a «Tér és Forma» című folyóiratok előzékenységéből kerültek a műbe.

Nádai műve hézagot pótol irodalmunkban s általános érdeklődésre tarthat méltán számot. Az új nemzedéket a meddő sóvárgások ábrándvilágából kijózanítja s a derűs élet és a tiszta levegő kultuszára tanítja. A külső kiállításban is impozáns mű az Egyetemi Nyomda általánosan ismert ízlését dicséri. Sz. L.

WITTE, FRITZ. Tausend Jahre deutscher Kunst am Rhein. Die Denkmäler der Plastik und des Kunstgewerbes auf der Jahrtausend-Ausstellung in Köln. Berlin, Verlag für Kunstwissenschaft, 1932.

Az 1925-ben Kölnben rendezett ezredévi kiállításra került műtárgyak rendkívüli gazdagsága

még azokat is meglepte, akik a rajnai művészettel hivatásuknál fogva évtizedek óta foglalkoztak. A templomok kincseskamrái megnyíltak s drágaságaikat szívesen bocsátották a kiállítás rendelkezésére. Ugyanezt tették a múzeumok és magángyüjtők is s ezáltal lehetővé vált, hogy egy grandiózus kiállítás keretében bemutathatták a rajnai tartományok ezredéves művészi tevékenységének legjobb alkotásait.

A fal- és monumentális festészet, a miniatür-festészet, a plasztika, az ötvösség, a textilművészet kiváló alkotásain kívül az iparművészet többi ága is méltó módon volt a kiállításon képviselve. Külön ki kell emelnünk a drágakövekkel, zománccal díszített ötvösműveket, az ereklyeszarkofágoknak egész sorát és a kölni dóm három királyok ereklyetartóját.

A fősúlyt a középkor végén az alsórajnai vidéken virágzó és az egyes periódusokban kiváló középrajnai vidék műalkotásaira helyezték. A déli és nyugati határvidék alkotásain a szomszéd, különösen a francia és belga befolyás érvényesül.

A minden oldalról megnyilvánult ama óhajnak, hogy a kiállított anyag legjavából írásban és képben beszámoló publikáció adassék ki, dr. Fritz Witte, a Schnütgen-Múzeum igazgatója tett eleget, aki a kormány és Köln városának támogatásával egy öt kötetből álló műben számol be nagy hozzáértéssel a rajnai plasztika, ötvösség és textil művészetéről. Az I. kötet a szöveget foglalja magában, mely történeti rendben foglalkozik behatóbban a plasztika, ötvösség és textilművészet fejlődésével. A II—IV. kötet 376 táblát tartalmaz, az 1—114. tábla cca 950—1350-ig, a román és gót stílus alkotásait; a 115—253. tábla a 14—15. századig, a késői gót stílus plasztikáját és a virágzó gotika ötvös- és textilműveit; a 254—376. tábla cca 1500—1800-ig, folytatólagosan a késői gót plasztikát, ötvös- és textilműveit, a renaissance és barok műtárgyait foglalja magában. A négy kötethez sorakozik melléklet gyanánt egy ötödik, mely »Die Quellen zur rheinischen Kunstgeschichte« cím alatt szerzőnek éveken keresztül Xanten, Calkar, Cleve, Geldern, Kempen, Wesel és Köln levéltáraiban folytatott kutatásainak eredményeiről számol be. A fejlődés történetének feltüntetése céljából szerző kénytelen volt olyan tárgyakat is bemutatni, melyek a kiállításon nem voltak képviselve, így pl. a trieri, az aacheni és esseni dómok kincstáraikat nem bocsátották a tudomány nagy kárára a kiállítás rendelkezésére. A fotográfiák nagyobb része a Rajnai Múzeum levéltárából való s egy része készült külön jelen publikáció részére.

A nagy alaposságról tanuskodó mű, melynek reprodukciói is elsőrendűek, kitűnő szolgálatot fog nyujtani nemcsak a művészettörténésznek, hanem elsősorban a plasztikával, ötvösséggel és textilművészettel foglalkozóknak. Sz. L.

FERENCZ KORNÉLIA és PALOTA GERTRUD: HIMZŐMESTERSÉG. A magyarországi népi hímzések öltéstechnikája. Budapest, 1932. — 200 öltésábrával és 30 hímzésmintával. Ára 8 P.

A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Tára teljes hímzésgyüjteményének feldolgozásával állították össze a szerzők a sokféle, eddig jobbára ismeretlen hímzéstechnikát, amellyel Nagymagyarország legszebb népi hímzései készültek. A szemléltető ábrák és a magyarázó szöveg modern didaktikus elvek szerint készült, úgyhogy a könyv alapján bárki segítség nélkül megtanulhatja méltán csodált népi hímzéseink készítésmódját. A munka hivatott arra, hogy iparművészek és kézimunkával foglalkozók a magyar népművészet hímzéstechnikája iránti érdeklődését kielégítse, mert felöleli és megtanítja valamennyi öltésfélét, a legegyszerűbbtől a legösszetettebbig s ezzel módot nyujt a közölt s más eredeti néphímzések elkészítésére. Ezenkívül sok szellemes technikai megoldással új ötleteket ad a tervezőnek.

GÖBEL, HEINRICH. Wandteppiche. I. Teil: Die Niederlande. II. Teil: Die Wandteppiche und ihre Manufakturen in Frankreich, Italien, Spanien und Portugal. III. Teil: Die Wandteppiche in den germanischen und slawischen Ländern. Leipzig, Klinkhardt & Biermann, 1923—1932.

A francia és belga fali szőnyegekről szóló irodalmi művekkel szemben a német irodalom az újabb időkig alig tudott felmutatni számottevő művet, mely ezen tárggyal alaposabban foglalkozott volna. Ez annál feltűnőbb, mert Németország van a legkorábban készült fali szőnyegek birtokában. A legújabb német irodalom azonban e téren is több kiváló művet mutathat már fel. Schmitz, Frauberger, Burckhardt, Betty Kurth, M. Schuette munkái és Luitpold bajor hercegnek a frank fali szőnyegekről szóló kiváló publikációja mellé méltán sorakozik Göbelnek a fali szőnyegekről szóló monumentális műve.

Szerző három részben tárgyalja az anyagot. Mindegyik rész két kötetből áll, melyek közül az egyik a szöveget, a másik a táblákat tartalmazza. Az első rész 507 táblán a németalföldi válogatott fali szőnyegeknek nagy tömegét tárja elénk, egy részét szines ábrázolásban. A szövegrész 668 (4^0 alakú) oldalon sokévi kutatásainak eredményeiről számol be. Göbel nem elégszik meg a régi technikai eljárások fejtegetésével és az egyes gyárak történetének vázolásával, hanem magyarázatát iparkodik adni mindazon befolyásoknak, melyeknek a tervező, a patronfestő és a szövő ki voltak téve. A németalföldi fali szőnyegeket négy időrendi csoportba osztva tárgyalja és pedig a korai időtől a 15. század végéig készülteket, azután a 16., 17. és 18. századiakat. Kimerítően foglalkozik a fali szőnyegeken előforduló ábrázolásokkal és azoknak jelentőségével. Artois, Tournai, Cambrai, Brabant, Hennegaus és Hollandia gyárairól szólva kiterjeszkedik a szövők szociális viszonyaira, a céhek egyenetlenségeire, fontos kereskedelmi tudósításokra s számos művelődéstörténeti adalékot hoz napvilágra. A fali szőnyegek csoportosítása tekintetében más irányelvet követ, mint elődei. Ő elegendő segédeszköznek vélte a szőnyegek hovátartozásának eldöntésénél a tipikus készítési módokat és szokásokat. Ez az eljárás azonban csak akkor eredményes, ha azt okmányokkal is alá tudjuk támasztani.

A második részben tárgyalja a francia, olasz, spanyol és portugál fali szőnyegeket. Ugyanolyan szakértelemmel fejtegeti ezeket, mint a németalföl-

MAGYAR IPARMŰVÉSZET
1932.

Balra : Magyar Díszruha. Készült a Varga Anna-Szalonban. Jobbra : Magyaros női ruha. Készült a m. kir. áll. Nőipariskolában. — Links : Ungarisches Galakleid. Verfertigt im Salon Anna Varga. Rechts : Damenkleid in ungarischem Styl. — To the left : Hungarian Gala-Dress. Made in the Saloon of Ann Varga. To the right : Lady's dress in Hungarian style.

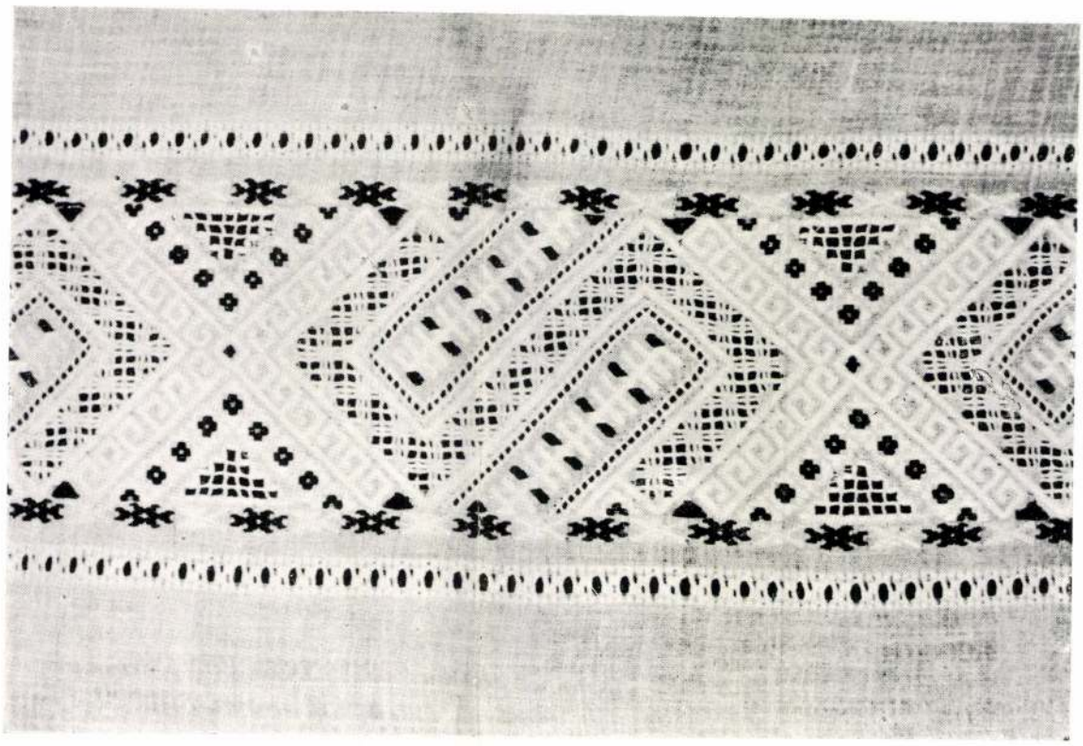

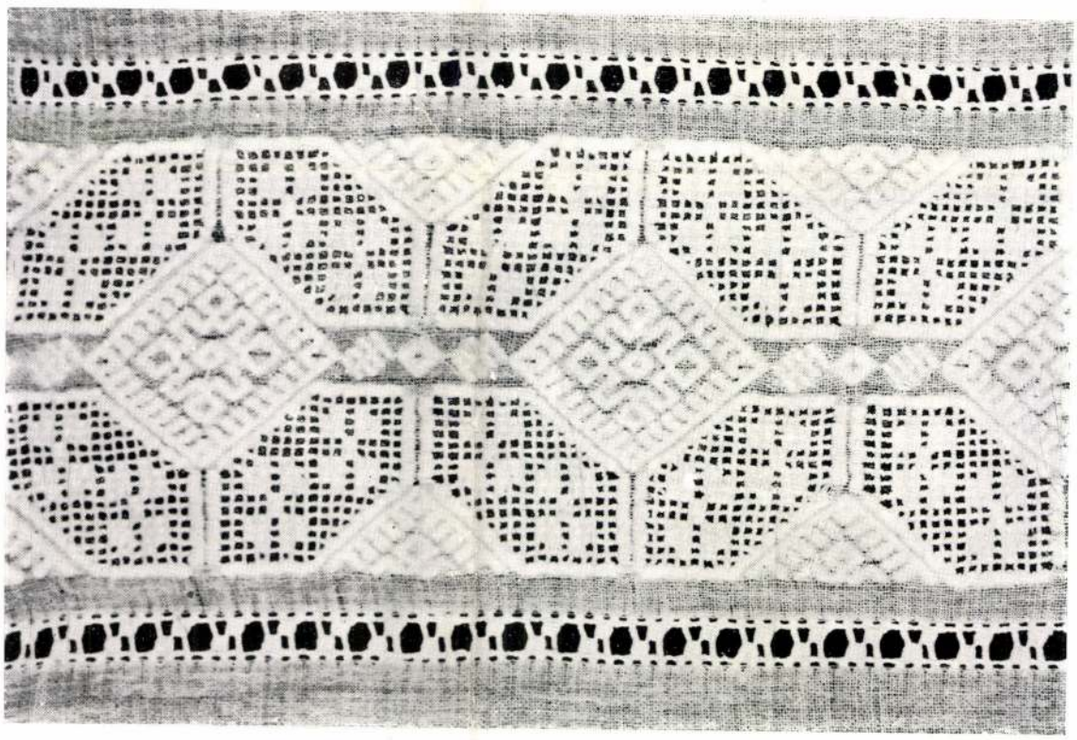

Temesvár környéki hímzések. — Stickereien aus der Umgebung von Temesvár. — Embroideries from the surroundings of Temesvár.

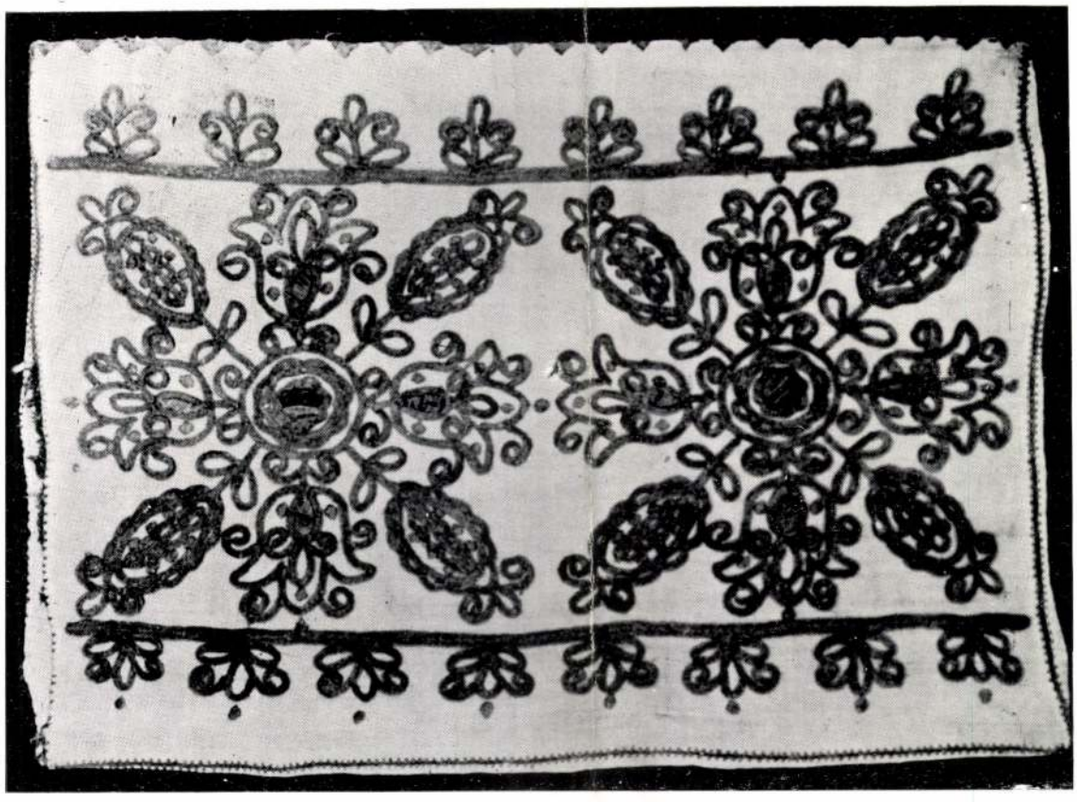

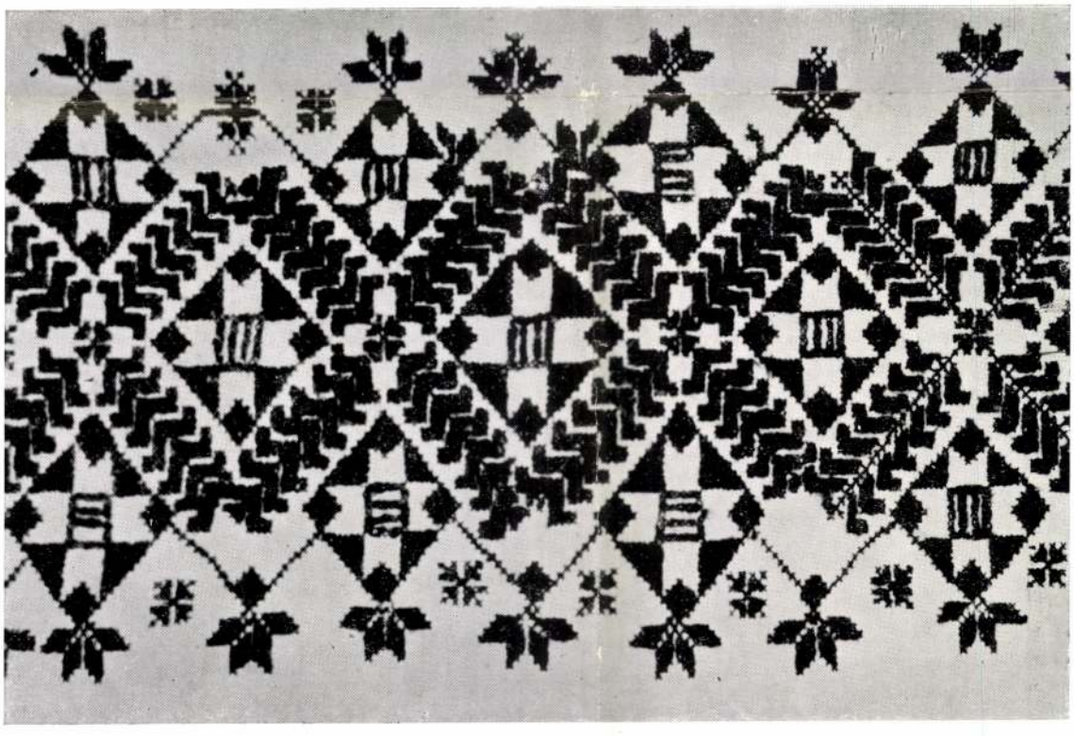

Fönt : Kalotaszegi írásos. Lent : Kolozsvár-környéki szálánvarrott. — Oben : „Geschriebenes" aus Kalotaszeg. Unten : Fadenzieharbeit aus der Umgebung von Kolozsvár. — Above : „Writing" from Kalotaszeg. Below : „Thread-worked" from the surroundings of Kolozsvár.

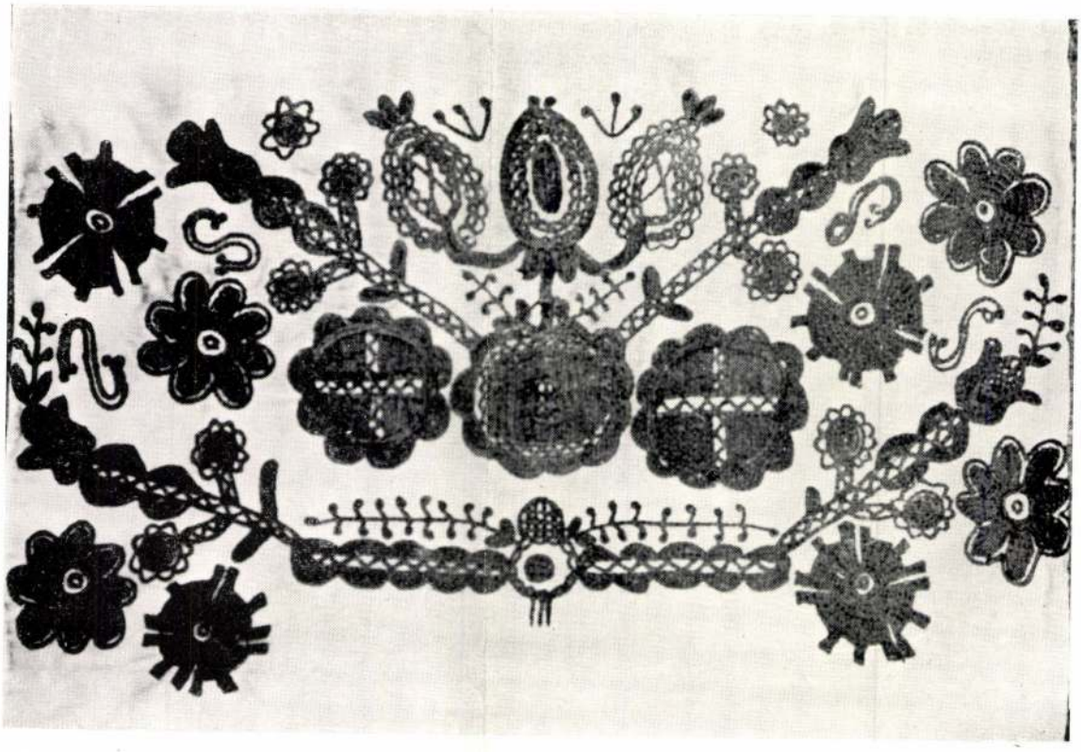

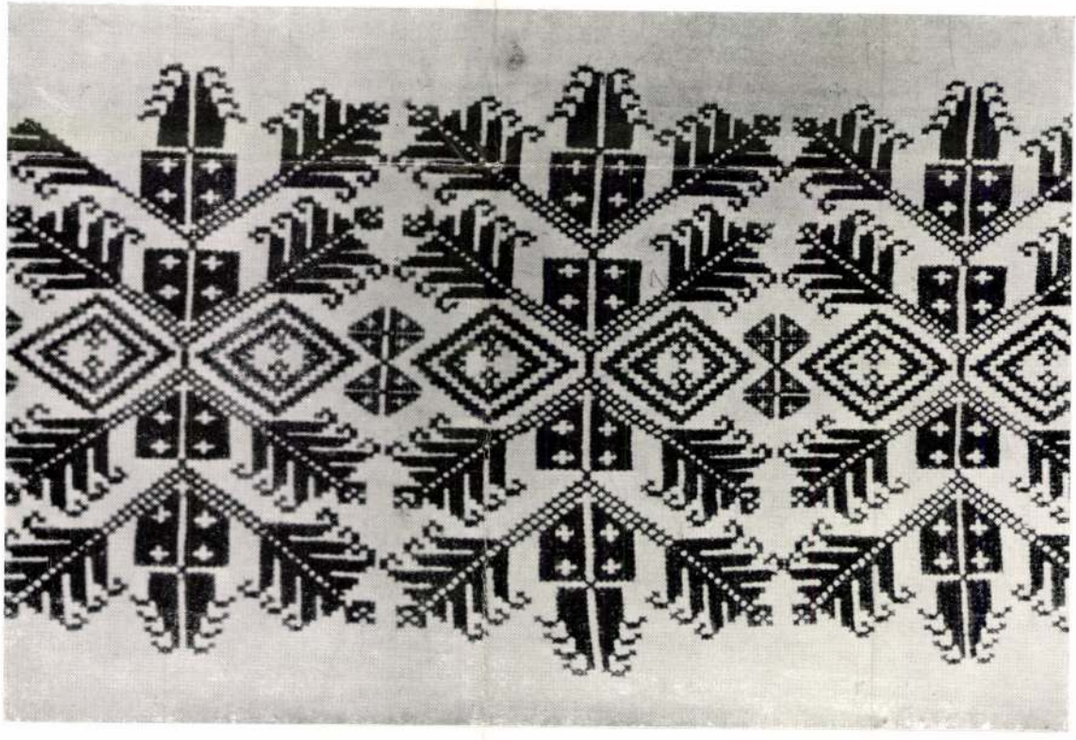

Fönt: Torockói hímzés. Lent: Erdélyi szálánvarrott. — Oben: Stickerei aus Torockó. Unten: Fadenzieharbeit aus Erdély (Transilvanien). — Above: Embroidery from Torockó. Below: „Thread-worked" from Erdély (Transilvania).

Muskáli 1938

A MAGYAR HIRLAPIRODALOM 1889-BEN.

I. POLITIKAI NAPILAPOK.*

Budapesten.

Pesti Napló. Szerk. ifj. Ábrányi Kornél; kiadótulajdonos az Athenaeum irod. és nyomdai részvény-társ. XL. évf. (Reggeli és esti kiadás.) Ára egész évre 18 frt.

Budapesti Közlöny. Hivatalos lap. Szerk. Salamon Ferencz. XXIII. évf. Kiadja az Athenaeum. Ára a «Hivatalos Értesitő»-vel együtt 20 frt.

Egyetértés. Szerk. Csávolszky Lajos; kiadó-tulajdonos Pallas irodalmi és nyomdai részvény-társaság. XXIII. évf. Ára 20 frt.

Magyar Állam. (Idők tanuja.) Szerk. Komócsy József; laptulajdonosok: Lonkay Antal örökösei. XXII. évf. Ára 20 frt.

Budapest. Szerk. Gracza György; kiadó-tulajdonos Wodianer F. és fiai XIII. évf. Ára 12 frt.

Pesti Hirlap. Főszerk. Légrády Károly; szerk. dr. Kenedi Géza; kiadják a Légrády testvérek. XI. évf. Ára 14 frt.

Budapesti Hirlap. Szerk. Csukássi József; kiadók és laptulajdonosok Csukássi József és Rákosi Jenő. IX. évf. Ára 14 frt.

Nemzet. Főszerkesztő Jókai Mór; felelős szerk. Visi Imre; kiadó-tulajdonos az Athenaeum. VIII. évf. (Reggeli és esti kiadás.) Ára 24 frt.

Budapesti Ujság. Szerk. Bogdányi Mór; III. évf. Ára helyben 10 frt; vidékre 12 frt.

Kis Ujság. Szerk. Pap László; kiadó-tulajdonosok Wodianer F. és fiai. III. évf. Ára helyben 7 frt 20 kr.; vidékre 9 frt.

Vidéken.

Szegedi Hiradó. (Szeged.) Szerk. Nagy Sándor; kiadó-tulajdonos Burger Gusztáv. XXXI. évf. Ára 15 frt.

Alföld. (Arad.) Szerk. Vörös Vidor; kiadja Réthy Lipót és fia. XXIX. évf. Ára helyben 12 frt, vidéken 14 frt.

Nagyvárad. (Nagyvárad.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hügel Ottó. XX. évf. Ára helyben 10 forint, postán küldve 12 frt.

Szegedi Napló. (Szeged.) Szerk. Kulinyi Zsigmond; kiadó Bába Sándor. XII. évf. Ára 14 frt.

Délmagyarországi Közlöny. (Temesvár.) Szerk. Tábori Róbert, főmunkatárs Lendvai Miklós; segédszerk. és kiadó-tulajd. Magyar testvérek. X. évf. Ára 14 frt.

Ellenzék. (Kolozsvár.) Szerkesztő Bartha Miklós; kiadó-tulajdonos Magyary Mihály. X. évf. Ára 16 frt.

Arad és Vidéke. (Arad.) Szerk. Méray Horváth Károly, kiadó-tulajdonos Gyulai István. IX. évf. Ára helyben 12 frt, postán küldve 14 frt.

Szabadság. (Nagyvárad.) Szerk. Rácz Mihály; laptulajd. és kiadó Laszky Ármin. IX. évf. Ára helyben 10 frt. vidéken 12 frt.

Aradi Közlöny. (Arad.) Szerk. és kiadja Hindy Árpád. IV. évf. Ára helyben 12 frt, vidékre 14 frt.

Kolozsvár. (Kolozsvár.) Szerk. Petelei István; kiadja Ajtai K. Albert. III. évf. Ara 16 frt.

Erdélyi Hiradó. (Kolozsvár.) Szerk. és laptulajdonos Korbuly József. II. évf. Ára 16 frt.

Külföldön.

Párisi Magyar Értesitő. (Páris). Szerk. és kiadja Saissy A. II. évf.

Összesen = 22

II. POLITIKAI HETILAPOK.

Budapesten.

Politikai Ujdonságok. Szerk. Nagy Miklós; kiadó-tulajdonos a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. XXXV. évf. Ára 6 frt; a «Vasárnapi Ujság»-gal együtt 12 frt.

Hirmondó. Szerk. és tulajdonos Komócsy József. XXII. évf. Ára 4 frt.

Képes Néplap és Politikai Hiradó. Szerk. Nagy Miklós; kiadja a Franklin-Társulat. XVII. évf. Ára 2 frt, a «Világkrónika»-val együtt 4 frt.

Nemzeti Hirlap. Szerk. Kulcsár Ernő; laptulajdonos Rózsa Kálmán és neje. V. évf. Ára 4 frt.

A Nép Zászlója. Szerk. és kiadó-tulajdonos Lukáts Gyula; társszerkesztő Seffer László. IV. évf. Ára 4 frt.

Magyar Nép. Szerk. és laptulajdonos Benedek Elek. II. évf. Ára 4 frt.

Keresztény Magyarország. Szerk. és kiadótulajd. Clair Vilmos. I. évf. Ára 4 frt.

Vidéken.

Győri Közlöny. (Győr.) Szerk. dr. Katona Mór; kiadó-tulajdonos Surányi János. XXXIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 10 frt.

Eger. (Eger.) Szerk. Szabó Ignácz; kiadó-tulajd. az egri érsek-lyceumi nyomda. XXVIII. évf. Ára 5 frt.

Máramaros. (Máramaros-Sziget.) Szerk. Vékony Antal; főmunkatárs Dobay Sándor; kiadja Sichermann Mór. XXV. évf. Ára 6 frt.

Somogy. (Kaposvár.) Szerk. és tulajdonos Roboz István; lapkiadók Roboz István és Hagelmann Károly. XXV. évf. Ára 5 frt.

Vasmegyei Lapok. (Szombathely.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Bertalanffy József. XXIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 8 frt.

Kecskeméti Lapok. (Kecskemét.) Szerk. Habina János. XXII. évf. Ára 5 frt.

Debreczen. (Debreczen.) Szerk. Gáspár Imre; kiadó-tulajdonos Kutasi Imre. XXI. évf. Hetenként ötször. Ára 10 frt.

Egri Népujság. (Eger.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Luga László. XX. évf. Ára 2 frt.

Maros. (Makó.) Szerk. Kristóffy József; kiadó-tulajdonosok Gaal és Gömöry. XX. évf. Hetenként kétszer. Ára 5 frt.

Abauj-Kassai Közlöny. (Kassa.) Szerk. Deil Jenő; kiadó-tulajdonos Timkó József. XVIII. évf. Ára 6 frt.

Kecskemét. (Kecskemét.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Bódogh Lajos. XVIII. évf. Ára 5 frt.

Pécsi Figyelő. (Pécs.) Szerk. Várady Ferencz; lapvezér Kis József; laptulajd. Nagy Ferencz. XVII. évf. Ára 5 frt.

Nógrádi Lapok és Honti Hiradó. (B.-Gyarmat.) Szerk. Horváth Danó; kiadó-tulajdonos Kék László. XVII. évf. Ára 6 frt.

Debreczeni Ellenőr. (Debreczen.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Vértesi Arnold; főmunkatárs Karczag Vilmos. XVI. évf. Hetenként ötször. Ára 10 frt.

Zala. (Nagy-Kanizsa.) Szerk. Varga Lajos; laptulajdonos Fischel Fülöp. XVI. évf. Ára 5 frt.

Békésmegyei Közlöny. (Békés-Csaba.) Szerk. dr. Zsilinszky Endre; kiadja a «Corvina» könyvnyomda. XVI. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Jász-Nagykún-Szolnok. (Szolnok.) Szerk. és kiadótulajdonos ifj. Scheftsik István. XIII. évf. Ára 4 frt.

Ujvidék. (Ujvidék.) Szerk. Zanbauer Ágoston. XIV. évfolyam. Ára 6 frt.

Bácska. (Zombor.) Szerk. dr. Molnár István Lajos, laptulajdonos és kiadó Bittermann Nándor. XII. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt. (Mult évben nem politikai tartalommal jelent meg.)

Kalocsai Néplap. (Kalocsa.) Szerk. Mócsy Antal; XII. évf. Ára 2 frt.

Pozsonyvidéki Lapok. (Pozsony.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Ardényi Dezső. IX. évf. Hetenként ötször. Ára 12 frt.

Nyitramegyei Közlöny. (Nyitra.) Szerkesztő és kiadó-tulajdonos dr. Bangha Sándor. IX. évf. Ára 6 frt.

Dunántúl. (Szombathely.) A 48-as és függetlenségi párt közlönye. Szerk. dr. Kölesvölgyi József; kiadja Gábriel és Poszlavszky. VIII. évf. Ára 5 frt.

Pécs. (Pécs.) Szerk. és laptulajdonos Feiler Mihály; VIII. évf. Ára 5 frt.

Székelyföld. (Kézdi-Vásárhely.) Szerk. és kiadótulajdonos ifj. Dobay János. VIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Zombor és Vidéke. (Zombor.) Szerk. és laptulajd. dr. Molnár Gyula; kiadja Oblát Károly. VIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 8 frt.

Székely Nemzet. (Sepsi-Szent-György.) Szerk. Málik József; társszerk. T. Nagy Imre és Szent-Királyi Arpád; laptulajdonos és kiadó a «Jókai-nyomda-részvénytársulat». VII. évf. Hetenként négyszer. Ára 10 frt.

Czegléd. (Czegléd.) Szerk és laptulajdonos Tálasy Árpád. VII. évf. Ára 4 frt.

Eger és Vidéke. (Eger.) Szerk. Gáspárdy Géza; kiadó-tulajdonos Kohn Dávid. VI. évf. Ára 5 frt. (Mult évben nem politikai tartalommal jelent meg).

Brassó. (Brassó.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Szterényi József. V. évf. Hetenként háromszor. Ára 7 frt.

Közvélemény. (Szabadka.) Szerk. és laptulajdonos dr. Dominus Simon. IV. évf. Ára 6 frt. (Megszünt a 3. számmal).

Máramarosi Lapok. (M.-Sziget.) Szerk. Szépfaludi Örlősy Ferencz; kiadja Sichermann Mór. IV. évf. Ára 6 frt.

Félegyháza és Vidéke. (Félegyháza.) Szerk. dr. Fazekas Kálmán. III. évf. Ára 4 frt.

Gyulafehérvár. (Gyula-Fehérvár.) Szerkesztő és laptulajdonos Áved Jákó; segédszerk. Sztupjár Samu; kiadók Papp és Ferdinánd. III. évf. Ára 4 frt.

Makói Hirlap. (Makó.) Szerk. Draskóczy Ede; kiadó-tulajdonos Engel Adolf. III. évf. Ára 4 frt.

Pancsova és Vidéke. (Pancsova.) Szerk. dr. Vizoly Zakariás. III. évf. Ára helyben 5 frt, vidékre 5 frt 50 kr. (Magyar és német szöveggel.)

Pozsonymegyei Közlöny. (Pozsony.) Szerk. és laptulajdonos dr. Vutkovich Sándor. II. évf. Hetenként kétszer. Ára 5 frt. (Mult évben nem politikai tartalommal jelent meg.)

Vasvármegye. (Szombathely.) Szerk. és kiadótulajd. Kőváry Kaffehr Béla. I. évf. Ára 6 frt.

Összesen = 45.

III. VEGYES TARTALMU KÉPES HETILAPOK.

Budapesten.

Vasárnapi Ujság. Szerk. Nagy Miklós; kiadótulajdonos a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. XXXVI. évf. Ára 8 frt; a «Politikai Ujdonságok»-kal együtt 12 frt.

Képes Családi Lapok. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Murányi Ármin; szerk. Brankovics György. XI. évf. Ára a «Hölgyek Lapja» havi melléklappal 6 frt.

Ország-Világ. Szerk. Benedek Elek; kiadó-hivatal a Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság. X. évf. Ára 10 frt.

Összesen = 3.

IV. EGYHÁZI ÉS ISKOLAI LAPOK.

Budapesten.

Religio. Szerk. és kiadó-tulajdonos dr. Breznay Béla. XLVIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 10 forint.

Protestáns Egyházi és Iskolai Lap. Szerk. és kiadó-tulajd. Szőts Farkas. XXXII. évf. Ára 9 frt.

Népnevelők Lapja. Szerk. Lakits Vendel; laptulajdonos a «Népnevelők budapesti egyesülete»; kiadó Méhner Vilmos. XXIV. évf. Ára 4 frt.

Néptanitók Lapja. Kiadja a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium. Szerk. Gyertyánffy István. XXII. évf. Hetenként kétszer. Ára 4 frt.

Kis Lap. Szerk. Forgó bácsi (dr. Ágai Adolf); kiadó-tulajd. az Athenaeum. XVIII. évf. Ára 5 frt 60 kr.

Hasznos Mulattató. Szerk. és kiadja Dolinay Gyula. XVII. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 forint.

Lányok Lapja. Szerk. és kiadó-tulajdonos Dolinay Gyula. XV. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 forint.

Téli Ujság. Vallásos irányu olvasmányok a magyar nép számára. Szerk. Csécsi Miklós; kiadja a vallásos iratokat terjesztő egyesület. XI. évf. Decz., jan. és febr. hónapokban minden szerdán. Egyes számnak ára 2 kr.

Összetartás. Katholikus közlöny. Szerk. Szüts Emil; kiadó tulajdonosok Szüts és társa. VIII. évf. Minden hó 1-jén és 15-én. Ára 3 frt 50 kr.

Népnevelő. Kath. nevelés-oktatásügyi közlöny. Szerk. és tulajd. dr. Komlóssy Ferencz; főmunkatárs Zelliger Vilmos. VIII. évf. A nagy szünidőt kivéve havonként kétszer. Ára 2 frt.

Leányvilág. Szerk. és kiadó-tulajd. Kalocsa Róza. VI. évf. Havonként kétszer. Ára 5 frt. (Eddig Pozsonyban jelent meg.)

Magyar Ifjuság. Szerkesztő Radó Antal. VI. évf. Ára 6 frt.

Egyetemi Lapok. Szerk. és laptulajdonos Gonda Dezső; főmunkatársak Bacsó Pongrácz, Eötvös Bálint; kiadó-tulajdonosok Eötvös Bálint, Gonda Dezső. II. évf. Ára 5 frt.

Katholikus Hungaria. Szerk. és laptulajdonos-kiadó Kaczvinszky Lajos; főmunkatárs Ribényi Antal. II. évf. Ára 6 frt.

Egyházi Közlöny. Szerk. Dedek Crescens Lajos; kiadja a «Szent István» katholikus műintézet. I. évf. Minden hó 4. és 19-ikén. Ara 2 frt.

Magyar Szemle. Szerk.-tulajdonos Rudnyánszky Gyula. I. évf. Ára 6 frt.

Vidéken.

Néptanoda. (Pécs). Kiadó-tulajd. és szerkesztő Schneider István. XXII. évf. Hetenként egyszer; jul. és aug. hónapokban szünetel. Ára 4 frt.

Egri Egyházmegyei Közlöny. (Eger.) Szerkesztő Zudar Sándor. XXI. évf. Minden hó 1-én és 16-án. Ára 2 frt.

Népiskolai Tanügy. (Eger.) Szerk. Katinszky Gyula; főmunkatársak: Schultz Imre és Boromisza István. XIX. évf. Ara 5 forint

Protestans Közlöny. (Kolozsvár.) Szerk. és kiadó Szász Gerő. XIX. évf. Ára 6 frt.

Család és Iskola. (Kolozsvár.) Szerk. Fazakas József; kiadja a kolozsmegyei tanitó-testület. XV. évf. Jul. és aug. hónapokat kivéve, havonként kétszer. Ára 3 frt.

Közművelődés. (Gyula-Fehérvár.) Szerk. dr. Tódor József; kiadja: az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. XII. évf. Ára 4 frt.

Debreczeni Protestans Lap. (Debreczen.) Szerk és laptulajdonos Csiky Lajos. IX. évf. Ára 5 frt.

Iskolai Szemle. (Csurgó.) Szerk. és kiadó Adorján Miklós; szerk.-társ Bárány Gyula és Pethes János. IX. évf. Jul. és aug. hónapot kivéve, minden hó 10-én és 25-én. Ára 3 frt.

Sárospataki Lapok. (Sárospatak.) A protestáns egyházi és iskolai élet köréből. A sárospataki irodalmi kör közlönye. Szerk. Radácsi György; főmunkatárs Buza János. VIII. évf. Ára 5 frt.

Evangelikus Egyház és Iskola. (Pozsony.) Szerk. és kiadó Trsztyénszky Ferencz. VII. évf. Ára 6 frt.

Népiskola. (Felső-Lövő.) Szerk. Ebenspanger János. VI. évf. Ára 3 frt 20 kr. (Megjelen magyar és német szöveggel.)

Dunántuli Protestans Közlöny. (Győr.) Szerk. és kiadótulajdonos Pereszlényi János. V. évf. Havonként kétszer. Ára 4 frt.

Szabad Egyház. (Lugos.) Szerk. Rácz Károly; kiadja Traunfelner Károly. V. évf. Minden hó 1-én és 16-ikán. Ara 2 frt.

Magyar Tanitóképző. (Déva.) Szerk. Hetyey Gábor; kiadja a dévai állami tanitóképezde tanári kara. IV. évf. Minden hó 15-kén és 30-án. Ára 3 frt.

Órangyal. (Győr.) Szerk. Weninger Ernő; kiadótulajdonos Gladich Pál. IV. évf. Havonként kétszer. Ára 80 kr.

Protestáns Néptanitó. (H.-Böszörmény.) Szerk. Sólyom Antal; társ-szerk. Simon Károly, Tóth Mihály, Vaday József; laptulajdonos a «Protestans Néptanitó» fenntartó testülete; kiadó a Consortium. III. évf. Ara 4 frt.

Katholikus Néptanitók Lapja. (Győr.) Szerk. és kiadja Papp László. III. évf. Ára 4 frt.

Kelet. (Ungvár.) Magyarországi görög-katholikusok érdekeit képviselő hetilap. Szerk. és kiadó-tulajd. Drohobeczky Gyula. II. évf. Ára 4 frt.

Téli Esték. (Szatmár.) A keresztény családok lapja. Szerk. Bodnár Gáspár; kiadó Molnár János. II. évf. November—február hónapokban. Ára 1 frt.

Felvidéki Sion. (Ungvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Mikita S. I. évf. Minden hó 15-én és 30-án. Ára 2 frt.

Összesen = 36.

V. SZÉPIRODALMI ÉS VEGYES TARTALMU LAPOK.

Budapesten.

Fővárosi Lapok. Szerk. Vadnai Károly; kiadótulajdonos az Athenaeum. XXVI. évf. Mindennap. Ára 16 frt.

Magyar Bazár mint a nők munkaköre. Szerk. Wohl Janka és Stephanie; kiadja az Athenaeum. XXIV. évf. Minden hó 1-jén és 16-án. Ára 10 frt.

Budapesti Bazár. Szerk. és kiadó-tulajd. Király János. XVII. évf. Havonként kétszer. Ára 10 frt.

Nemzeti Könyvtár. Szerk. és kiadja Aigner Lajos. XI. évf. Két hetenkint. Ára 7 frt 20 kr.

Olvasó Kör. Szépirodalmi regényfolyóirat. Szerk. Fülöp György; kiadó-tulajdonos Fülöp Györgyné szül. Kormányos Róza. X. évf. Minden hó 1-jén és 15-én. Ára 6 frt.

Egyenlőség. Társadalmi hetilap. Szerk. Szabolcsi Miksa. VIII. évf. Ára 7 frt.

Magyar Figaro. (Pikáns Lapok.) Fő-szerk. Satanello (Márkus József); szerk. Passe-partout; kiadótulajdonos Kunosy Vilmos. VII. évf. Ara 8 frt.

Budapesti Hirnök. Szerk. és kiadó-tulajdonos Perczel Gyula. V. évf. Ára 10 frt.

Jókai Mór ujabb regényei. Szerk. és kiadják a Révai testvérek. V. évf. Évenként 30 füzet. Ára 6 frt.

Igazság. Röpirat. «A magyar népjogpárt kiáltványa.» Szerk. Barna Henrik. I. évf. Időhöz nem kötve. Egyes szám ára 5 kr. (Megszünt jan. 15-ikén.)

Divat-Tükör. Szerk. és kiadó-tulajdonos Király Pál. I. évf. Havonkint kétszer. Ára 5 frt.

Korunk Ifjusága. Szerk. ifj. Völgyi János; kiadó-tulajdonosok: Csáky Károly Gábor gróf és ifj. Völgyi János. I. évf. Ara 3 frt.

Külföldön.

Amerikai Nemzetőr. (New-York.) Kiadó-tulajd. Erdélyi Sz. Gusztáv. VI. évf. Ára 5 frt.

Összesen = 13.

* Az egyes szakokban a lapok keletkezési idejök szerint vannak sorozva.

VI. HUMORISZTIKUS LAPOK.

Budapesten.

Üstökös. Szerk. és kiadó-tulajdonos Szabó Endre. XXXII. évf. Ára 8 frt.

Borsszem Jankó. Szerk. Csicseri Bors (Dr. Ágai Adolf); kiadó-tulajdonos az Athenaeum. XXII. évf. Ára 8 frt.

Bolond Istók. Szerk. és tulajdonos Don Pedrő (Bartók Lajos.) XII. évf. Ára 8 frt.

Urambátyám. Szerkesztő és laptulajdonos Baróti Lajos. IV. évf. Ára 8 frt.

Mátyás Diák. Szerk. László Elek. II. évf. Ára 4 frt.

Vidéken.

Garabonciás Diák. (Győr.) Szerk. Gárdonyi Géza, kiadó-tulajdonos Szávay Gyula. VIII. évf. Ára 4 frt.

Torma. (Szombathely.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Kun Samu. VIII. évf. Ára 6 frt.

Veréb Jankó. (Pécs.) Szerk. és laptulajdonos Várady Ferencz. V. évf. Ára 6 frt.

Villám. (Debreczen.) Szerk. és laptulajdonos Kerekes Géza. V. évf. Ára 5 frt.

Csirip-Csirip. (Miskolcz.) Szerk. Veréb Jankó; kiadó-tulajdonos Ruttkay Menyhért. III. évf. Havonként kétszer. Ára 4 frt.

Rosta. (Ungvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szinnyei I. István. II. évf. Ára 4 frt.

Vas Gereben. (Munkács.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hajdu József. II. évf. Ára 3 frt 60 kr.

Hüvelyk Matyi. (Szeged.) Szerk. Hüvelyk Matyi; kiadó-tulajdonos Bánfalvy Lajos. I. évf. Ára 5 frt.

Szögedi Paprika. (Szeged.) Szerk. Paprika János; kiadó-tulajdonos Burger Gusztáv. I. évf. Ára 4 frt.

Összesen = 14.

VII. SZAKLAPOK.

Budapesten.

Gazdasági Lapok. Szerk. és laptulajdonos Ordódy Lajos; szerk.-társak Baranyay István, Baross Károly. XLI. évf. Ára 8 frt.

Orvosi Hetilap. Szerk. Hőgyes Endre és Antal Géza; kiadó-tulajdonos Antal Géza. XXXIII. évf. Ára 10 frt.

Vadász- és Verseny-Lap. Szerk. Pulay Kornél; lap-tulajdonosok: Sárkány Ján. Ferencz és Pulay Kornél. XXXIII. évf. Ára 12 frt.

Gyógyászat. Szerk. és kiadó Schächter Miksa tr., laptulajdonos Kovács József tnr.; főmunkatárs Szénásy Sándor tr. XXIX. évf. Ára 10 frt.

Gyógyszerészeti Hetilap. Szerk. és kiadó-tulajd. Schédy Sándor. XXVIII. évf. Ára 10 frt.

Jogtudományi Közlöny. Szerk. dr. Dárday Sándor, főmunkatárs dr. Fayer László, kiadó-tulajd. a Franklin-Társulat. XXIV. évf. «Curiai Határozatok» melléklappal. Ára 12 frt.

Posta-Közlöny. Szerk. Jancsó Dezső; kiadó-tulajdonosok Böszörményi Kálmán és Botár János. XXIII. évf. Ára 6 frt.

A Magyar Királyi Pósta és Távirda Rendeletek-Tára. Kiadja a közmunka- és közlekedésügyi m. k. miniszterium. XXIII. évf. A postai hivataloknak ingyen küldetik.

Typographia. Szerk. Zaka Lajos; kiadó-tulajd. a magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egylete. XXI. évf. Ára 4 frt. («Gutenberg» német melléklettel.)

Szinpad. Szerk. és kiadó-tulajdonos Rajkai F. I. XXI. évf. Ára 4 frt.

Vasuti és közlekedési Közlöny. Szerk. és kiadó-tulajdonos dr. Heltai Ferencz. XX. évf. Hetenként 3-szor. Ára 12 frt.

Hivatalos Rendőri Közlöny. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. XIX. évf. Valamennyi törvényhatóságokhoz ingyen küldetik. Naponként. Ára 3 frt.

Sorsolási Tudósító. Szerk. és kiadja Aradi Rezső. XIX. évf. Minden huzás után magyar és német szöveggel. Ára 1 frt.

A budapesti áru- és értéktőzsde árjegyzései. Kiadja a miniszteri tőzsdebiztos. XVI. évf. Minden tőzsdenapon. Ára 8 frt; póstán 12 frt.

Statisztikai Heti Kimutatás. Szerk. Kőrösi József; kiadja a fővárosi stat. hivatal. XVII. évf. Ára 3 frt.

Földmivelési Érdekeink. Szerk. és kiadó-tulajd. Bosányi Endre; társ-szerk. Maurovich F. XVI. évf. Ára 6 frt, a «Falusi Gazdá»-val 8 frt.

Falusi Gazda. Szerk. és kiadó-tulajd. Bosányi Endre; társ szerk. Maurovich F. XVI. évf. Havonként kétszer. Ára 3 frt.

Borászati Lapok. Szerk. és kiadó-tulajdonosok Baross Károly és Engelbrecht Károly. XVI. évf. Ára 5 frt.

Pénzügyi Közlöny. Kiadja a m. kir. pénzügyminiszterium. XVI. évf. Havonként többször.

Rendeleti Közlöny. A magyar királyi honvédség számára. XV. évf. Megjelen havonként 2—3 szám.

Mercur. Hiteles sorsolási tudósító. Szerk. és kiadja Politzer Zsigmond. XV. évf. Minden huzás után magyar és német szöveggel. Ára 2 frt.

Központi Értesitő. Kiadja a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi m. k. ministerium. XIV. évf. Hetenkint kétszer, évenként 60—70 iv. Ára helyben 4 frt; vidéken 6 frt.

Épitő Ipar. Szerk. Ney Béla; főmunkatárs Mihályfi József; a kiadó-tulajdonosok képviselője Pártos Gyula. XIII. évf. Ára 8 frt.

Népszava. A magyarországi átalános munkáspárt központi közlönye. Szerk. és kiadó Ferenczi József; XIII. évf. Ára 2 frt 40 krajczár.

Gazdasági Mérnök. Szerk. és kiadó-tulajdonos Gonda Béla. XIII. évf. Ára 12 frt.

Corvina. A magyar könyvkereskedők egyletének közlönye. Szerk. Aigner Lajos. Tulajd. a magyar könyvkereskedők egylete. XII. évf. Minden hó 10. 20. és 30-án. Az egylet tagjai ingyen kapják.

Közegészségügyi Kalauz. Szerk.-tulajd. dr. Lőrinczi Ferencz. XI. évf. Minden hó 1-én és 15-én. Ára 6 frt.

Magyar Föld. Közgazdasági lap. Szerkesztő és kiadó-tulajdonos Dapsy László; társ-szerk. Wenczelly Mihály. X. évf. Hetenként háromszor. Ára 12 frt.

Községi Közlöny. Szerk. Barta László, laptulajd. és kiadó az orsz. központi jegyzői egylet. X. évf. Ára 6 frt.

Magyar Ipar. Az országos iparegyesület közlönye. Szerk. Mudrony Soma; főmunkatárs Gelléri Mór. X. évf. A hó első és második felében. Ára nem tagoknak 3 frt.

Magyar Tisztviselő. Szerk. és kiadó-tulajdonos Csikvári Jákó. X. évf. Ára 5 frt.

Vadász-Lap. Szerk. és kiadó-tulajd. Sárkány János Ferencz és egervári Egerváry Gyula. Minden hó 5-, 15- és 25-én. X. évf. Ára 6 frt.

A Vállalkozók Lapja. Szerk. és kiadó-tulajdonos Lakatos L.; társ-szerk. Bendik Géza. X. évf. Ára 8 frt.

Büntető Jog Tára. Szerk. és kiadja Németh Péter; belmunkatárs Baumgarten Károly; X. évf. Ára 8 frt.

Budapesti Lloyd. Hiteles sorsolási tudósító. Szerkeszti Engel Zsigmond. X. évf. Havonként 3—4-szer. Ára 1 frt 50 kr.

Magyar Mercur. Hiteles sorsolási tudósító. Kiadó és tulajdonos Lőry J. bankár. X. évf. Minden huzás után magyar és német szöveggel. Ára 2 frt.

Magyar Kereskedők Lapja. Szerk. Kormos Alfréd és Kende Zsigmond; IX. évf. Ára 7 frt 50 kr.

Magyar Pénzügy. Szerk. Kormos Alfréd. IX. évf. Ára a «Hiteles Sorsolási Tudósító»-val 10 frt.

Országos Törvénytár. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. VIII. évf. Évenként 20—24 szám. Ára 4 frt.

Közgazdasági Értesitő. A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterium közlönye. VIII. évf. Ára 10 frt.

A M. Mérnök- és Épitész-Egylet Heti Értesitője. Szerk. Ney Béla; kiadja: a Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet. VIII. évf. Az egyesület tagjainak minden utánfizetés nélkül küldetik.

Magyar Háziasszony. Szerk. Andrea; kiadó-tulajdonosok: Elsner S. és Vértess J. VIII. évf. Ára 6 frt.

A Jog. Szerk. és kiadják dr. Révai Lajos és dr. Stiller Mór. VIII. évf. Ára 6 frt.

Unio. Hiteles sorsolási hirlap. Kiadja Beifeld József. VIII. évf. Megjelen minden huzás után. Ára 2 frt.

Magyar Szesztermelők Lapja. A magyar szesztermelők országos egyesületének közlönye. Szerkeszti Bosányi Endre. VII. évf. Havonként kétszer. Ára 4 frt.

Magyar Közigazgatás. Szerk. és kiadótulajdonos Boncza Miklós VII. évf. Ára 8 frt.

Értesités a budapesti hitelezői védegylet tagjaihoz. VII. évf. Havonként kétszer. Az egylet tagjainak ingyen küldetik.

Színészek Lapja. Szerk. Bényei István; kiadja a magyar színész-egyesület központi igazgató-tanácsa. VII. évf. Ára 6 frt.

Magyar Nemzetgazda. Szerk. és laptulajdonos Mende Bódog. VI. évf. Ára 10 frt.

Aesculap. Organum Pharmaciae. Szerk. és tulajdonos Rácz Károly; kiadó-tulajdonos id. Poldini Ede és társa. VI. évf. Ára 8 frt.

Herkules. Testgyakorlati közlöny. Szerk. Porzsolt Jenő és Porzsolt Kálmán; VI. évf. Megjelen havonként kétszer. Ára 4 frt.

Magyar Dohány-Ujság. Szerk. és kiadó-tulajdonos Daróczi Vilmos. VI. évf. Megjelenik minden hó 1-én és 16-án. Ára 4 frt.

Pannonia. A fővárosi váltóüzlet-társaság Adler és társa sorsolási tudósítója. VI. évf. Havonként 2—3-szor. Ára 2 frt.

Ügyvédek Lapja. Szerk. dr. Wolf Vilmos és dr. Löwy Gábor. VI. évf. Ára 6 frt.

Vendéglősök Lapja («Pinczérek Lapja»). Szerk. és laptulajdonos Ihász György. VI. évf. Havonként 2-szer. Ára 6 frt.

A Főváros. Budapest főváros törvényhatóságának hivatalos közlönye. Szerk. és kiadó-tulajdonos Pichler N. István. V. évf. Hetenként kétszer. Ára 8 frt.

Gyógyszerészi Közlöny. Szerk. és kiadja Csurgay Kálmán. V. évf. Ára 8 frt.

A Magyarországi Borbélyok és Fodrászok Lapja. Szerk. és kiadja Pollák József; lapvezérek Mezey Péter, Dankovszky István és Breitfeld Alajos. V. évf. Minden hó 1. és 15-én. Ára 5 frt.

Katonai Lapok. Szerk. Bolgár Ferencz. IV. évf. Minden hó 1., 10. és 20-án. Ára 8 frt.

Magyar Királyi Póstatakarékpénztári Közlöny. Kiadja a «m. kir. póstatakarékpénztár». IV. évf.

Zenelap. Szerk. és kiadó-tulajdonos Ságh József. IV. évf. Havonként háromszor. Ára 6 frt.

Főnyeremény. Sorsolási tudósító. Kiadók Győri és Wohl. IV. évf. Havonként kétszer. Ára 1 frt 80 kr.

Gyakorlati Kereskedelmi Tudományok. Szerk. és kiadja Zachár Gyula. III. évf. Megjelen havonként 2-szer. Ára 8 frt.

Ipar- és Kereskedelmi Közlöny. Szerk. Aichelburg László gróf; kiadó és tulajdonos Németi A. IV. évf. Ára 10 frt.

Orvosi Heti Szemle. Szerk. és kiadók: dr. Flesch Nándor és Heltai Manó. IV. évf. Ára 8 frt.

A Regalebérlő. Szerk. Somogyi M.; kiadó-tulajd. Salzer Izor. IV. évf. Minden hó 1., 10. és 20-án. Ára 5 frt.

Szerencse-Hirnök. Kiadja Ernyei A. H. IV. évf. Minden huzás után. Ára 2 frt.

Házi Szárnyasaink. Szerk. és kiadó-tulajdonos Parthay Géza. III. évf. Havonként kétszer. Ára 4 frt.

Iparügyek. Szerk. Ráth Károly. III. évf. Havonként kétszer. Ára 4 frt.

Magyar Czipészek Lapja. Szerk. Weiss Ágoston; főmunkatárs Dépold J. III. évf. Minden hó 1-én és 15-én magyar és német szöveggel. Ára 4 frt.

Magyar Kir. Államvasutak Hivatalos Lapja. Kiadja a magyar kir. államvasutak igazgatósága. III. évf. Havonként 4—5 szám. Hivatalból küldetik.

Budapesti Lakáshirdető. Szerk. és laptulajdonos Weiss Mór. III. évf. Havonként háromszor magyar és német nyelven. Ára 3 frt 50 kr.

Budapesti «Mercur». Szerk. és kiadó Politzer Zs. III. évf. Minden huzás után magyar és német szöveggel. Ára 2 frt. Ugyanezen szöveggel:

Fővárosi Merkur.
Magyar Fővárosi Merkur.
Pénzügyi Merkur.
Pesti Merkur.
Sorsolási Merkur.
Tőzsdei Merkur.
Uj Merkur.

Sorsolási Közlöny. Kiadó-tulajdonos Beimel Lajos. III. évf. Minden huzás után. Ára 1 frt.

Uj Magyar Merkur. Szerk. és kiadja Kőváry Ármin. III. évf. Minden huzás után. Ára 2 frt.

Gazdatisztek Lapja. Szerk. Eőrsi Gyula és Gelléri Miklós, laptulajdonos Kunosy Vilmos és Eőrsi Gyula. II. évf. Minden hó 10. 20. és 30-án. Ára 6 frt.

Hosszu Élet. Szerk. és laptulajdonos dr. Lőrinczy Ferencz. II. évf. Minden hó 5. és 20-án. Ára 4 frt.

Pénzügyi Utmutató. Szerk. és kiadó-tulajdonos Lendvay Sándor. II. évf. Minden huzás után. Ára 2 frt.

Egyetemes Magyar Pinczérek Lapja. Szerk. és laptulajdonos Muzsalyi Béni; főszerk. Strakovič Ferencz. III. évf. Ara 6 frt. (Eddig «Magyar Pinczérek Lapja» czímmel Debreczenben jelent meg.)

Ellenőr. Szerk. és laptulajdonos Preisz Ármin. Hetenként magyar és német szöveggel. Ára 3 frt.

Osztrák-Magyar Sorsolási Ujság. Szerk. Riesz Sándor. III. évf. Hetenként magyar és német szöveggel. Ára 3 frt.

Divat-Salon. Szerk. és kiadják Fekete József és Hevesi József. II. évf. Minden hó 1. és 15-én. Ára 5 frt.

A Gyarmat- és Füszeráru-Kereskedelem Közlönye. Szerk. és tulajd. Strasser J. II. évf. Minden hó 1. 10. és 20-án magyar és német szöveggel. Ára 4 frt.

Iparlap. Közlöny a butor-, asztalos-, kárpitos- és más lakberendezési szakmák részére. Főszerk. és kiadótulajdonos Steinbach Sándor; fel. szerk. Gelléri Miklós. II. évf. Havonként kétszer. Ára 4 frt.

Kuriai Értesitő. Szerk. és laptulajdonos Erber Tivadar; társ-szerk. Füredi M. és Guthi S. II. évf. Hetenként négyszer. Ara 8 frt.

M. K. Pénzügy-, Vám- és Adóőri Szakközlöny. Szerk. Sinay Zsigmond. II. évf. Havonként 3-szor. Ára 12 frt.

Nemzeti Merkur. Redlich Dávid előlegezési bank- és váltóházának sorsolási tudósitója. II. évf. Havonként 2—3-szor magyar és német szöveggel. Ára 2 frt.

Nyeremény. Sorsolási tudósító. Kiadó és tulajdonos Fuchs H. váltóháza. II. évf. Minden hó 1. és 15-én magyar és német szöveggel. Ára 2 frt.

Phönix. Máy, Elfer és Adler bank- és váltóüzlet sorsolási tudósitója. Szerk. Adler S. II. évf. Havonként 2—3-szor magyar és német szöveggel. Ára 1 frt 50 kr.

Budapesti Bankegyesület Sorsolási Tudósitója. Szerk. Frommer Izidor. I. évf. Ügyfelei részére minden huzás után.

Fortuna. Sorsolási tudósító. Laptulajdonosok Dirnfeld testvérek. I. évf. Havonként kétszer. Ara 1 frt.

Kávésipar Szakközlönye. Szerk. Wagner József. I. évf. Havonként kétszer magyar és német szöveggel. Ára 6 frt.

Kerékpár-Sport. Szerk. és laptulajdonos I. Kaszás István. I. évf. Minden hó 1. és 15-én. Ára 5 frt.

Kelet. Szabadkőmivesi közlöny. Magyarország symbolikus páholyának hivatalos közlönye. I. évf. Havonként kétszer. Ára a tagok számára 3 frt.

Kincsem. Sorsolási értesitő. Laptulajdonosok Königsbaum és Hatschek. I. évf. Havonként kétszer. Ára 1 frt.

Legyen Világosság. Nyomdászok társadalmi közlönye. Szerk. Láng József L.; kiadja Kalmár L. Lajos. I. évf. Havonként kétszer magyar és német szöveggel. Ára 1 frt 60 kr.

Rendeleti Közlönye (A budapesti, pécsi, mohács-pécsi és pécs-barcsi vasutak üzlet-igazgatóságának —). I. évf.

Technologiai Lapok. Szerk. és kiadja Táborszky Ottó. I. évf. Havonként kétszer. Ára 5 frt.

Vidéken.

A Nép Kertésze. (Selmecz.) Szerk. Lukácsy Aladár, kiadója Vörös Ferencz. XXXIII. évf. Havonként kétszer. Ára 3 frt.

Bányászati és Kohászati Lapok. A m kir. bányászati Akadémia közlönye. (Selmecz.) Szerk. Farbaky István. XXII. évf. Minden hónap 1. és 15-én. Ára 6 frt.

Erdélyi Gazda. (Kolozsvár.) Az erdélyi gazdasági egylet közlönye. Szerk. Gamauf Vilmos. XXI. évf. Minden hó 1. és 15-én Ára 2 frt. Az egyleti tagoknak ingyen küldetik.

A Gyakorlati Mezőgazda. (Kassa.) Szerk. Kovácsy Béla, kiadótulajd. Sporzon Pál. XVII. évf. Ára 6 frt.

A Nyitravölgyi Gazdasági Egylet Közlönye. (Nyitra.) Szerk. báró Friesenhof Gergely. XIV. évf. Havonként kétszer. Ára 3 frt.

Orvos-Természettudományi Szemle. A biharvármegyei orvos-gyógyszerész- és természettudományi egylet közlönye. (Nagy-Várad.) Szerk. dr. Bodor Károly. XIII. évf. Havonként kétszer. Ára 4 frt. Egyleti tagok évdij fejében kapják.

Értesitő a kolozsvári orvos-természettudomány-társulat gyüléseiről. (Kolozsvár.) A választmány megbizásából összeállitja dr. Klug Nándor titkár. XIII. évfolyam. Havonként 2—3 szám.

Összehasonlitó Irodalomtörténelmi Lapok. (Acta Comparationis Litterarum Universarum.) (Kolozsvár.) Szerkesztő és kiadó-tulajdonos dr. Meltzl Hugó. XII. évf. Havonként kétszer. Ára 6 frt.

Tisztviselők Lapja. (Temesvár.) Szerk. és laptulajdonos Berán Oszkár; főmunkatárs dr. Kosari Aurél. X. évf. Magyar és német szöveggel. Ára 6 frt.

A Zalamegyei Gazdasági Egyesület Értesitője. (Zala-Egerszeg.) Külön lenyomat a «Zalamegye» czimű lapból. X. évf. Havonként. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

Szőlőszeti, Borászati és Gazdasági Lap. (Kassa.) Szerk. és kiadó-tulajd. Maurer János. X. évf. Minden hó 1-én és 16-án. Ára 4 forint.

Alföldi Iparlap. (Szeged.) Szerk. Bakay Nándor; főmunkatárs Babos Elek; laptulajdonos a «Szegedi Ipartestület»; kiadó Engel Adolf. VIII. évf. Ára 4 frt.

Felső Magyarországi Nemzetőr. (Nyitra.) Felvidéki magyar közművelődési egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Dombay Ede, Gyürky Geiza, Simonffy Gyula. VII. évf. Minden hó 10. és 25-én. Ára 4 frt.

Időjárási Naptár Magyarország számára. (Ó-Széplak.) Kiadja a nyitravölgyi gazdasági egylet agrár-

meteorologiai observatoriuma.VI. évf. Havonként két szám, ára 1 frt.; az observ. havi észleléseivel 2 frt.; az észlelések és értekezésekkel együtt 6 frt.

Gazdasági Értesitő. (Eperjes.) Szerkesztő Szűcs János; kiadja a «Sárosmegyei gazdasági egyesület». VI. évfolyam. Minden két hétben egyszer. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

A Magyar Nép Könyvesháza. (Turócz-Szent-Márton.) Szerk. és kiadja Nagy István. III. évf. Október—február hónapokban 10 füzetben. Ára 60 kr.

Házi Közlöny. (Arad.) Szerk. Záray Ödön; kiadja Gyulai István. II. évf. Minden hó 5. és 20-án. Ára 3 frt.

Alföldi Mercur. (Arad.) Szerk. és laptulajdonos Falkenstein Adolf. I. évf. Ára 1 frt 80 kr.

Összesen = 123.

VIII. VIDÉKI LAPOK

(nem politikai tartalommal).

Debreczen-Nagyváradi Értesitő. (Debreczen.) Szerkesztő Tóth László; főmunkatárs Szabolcska Mihály; kiadó-tulajd. Zichermann H. XLVII. évf. Ára 2 frt.

Zalai Közlöny. (Nagy-Kanizsa.) Szerk. és kiadó Bátorfi Lajos; lap-tulajdonos Wajdits József. XXVIII. évf. Ára 5 frt.

Szepesi Hirnök. (Lőcse.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hœpfner Gusztáv. XXVII. évf. Ára 4 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Ung. (Ungvár.) Szerk. Fincicky Mihály; kiadótulajd. Polacsek Miksa. XXVII. évf. Ára 4 frt.

Borsod. (Miskolcz.) Szerk. Miskolczy Pál; kiadótulajdonos Forster Rezső. XXIII. évf. Ára 4 frt.

Nagyszombati Hetilap. (Nagyszombat.) Szerk.-tulajdonos Thinágl János Henrik. XXI. évf. Ára 4 frt. Magyar és német szöveggel.

Szamos. (Szatmár.) Szerk. Kótai Lajos; laptulajd. Litteczky Endre; födolgozótárs Ferenczy János. XXI. évf. Hetenként kétszer. Ára 4 frt.

Nyitrai Lapok. (Nyitra.) Szerk. és tulajdonos Weiss József. XX. évf. Ára 5 frt 20 kr. (Magyar és német szöveggel.)

Zemplén. (Sátoralja-Ujhely.) Szerk. Horváth József; főmunkatárs Dongó Gy. Géza; kiadó-tulajdonos özv. Boruth Eleméné; XX. évf. Ára 6 frt.

Sopron. (Sopron.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Gaar Vilmos. Hetenként kétszer. XIX. évf. Ára 6 frt.

Hód - Mező - Vásárhely. (Hód-Mező-Vásárhely.) Szerk. Fodor Lajos; kiadó-tulajd. a szerkesztő-bizottság. XIX. évf. Ára 4 frt.

Szentesi Lap. (Szentes.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Sima Ferencz. XIX. évf. Hetenkint háromszor. Ára 5 frt.

Gyöngyös. (Gyöngyös.) Ideigl. szerk. Huszerl Adolf; kiadó Herzog Ernő, Armin; laptulajdonos Csomor Kálmán. XVIII. évf. Ára 6 frt.

Torontál. (Nagy-Becskerek.) Szerkeszti Lauka Gusztáv; kiadó Pleitz Ferencz Pál. XVIII. évf. Ára 6 frt.

Tolnamegyei Közlöny. (Szegzárd.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Boda Vilmos; belmunkatárs dr. Steiner Lajos. XVII. évf. Ára 6 frt.

Szabolcsmegyei Közlöny. (Nyiregyháza.) Szerk. és kiadó Mandel Gyula. XVII. évf. Ára 4 frt.

Bereg. (Beregszász.) Szerk. és tulajdonos Janka Sándor; főmunkatárs Kóródy Sándor. XVI. évf. Ára 4 frt.

Pápai Lapok. (Pápa.) Szerk. és laptulajdonos dr. Fenyvessy Ferencz. XVI. évf. Ára 6 frt.

Vágvölgyi Lap. (Trencsén.) Szerk. és kiadó Skarnitzl X. Fer. XVI. évf. Magyar és német szöveggel. Ára 4 frt.

Székesfehérvár és Vidéke. (Székesfehérvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Csitári G. Emil. XVI. évf. Megjelen hetenként háromszor. Ára 8 frt.

Szatmár. (Szatmár.) Fel. szerk. Uray Géza; szerk. ifj. Nagy Vincze; főmunkatárs Nagy Elek; kiadótulajd. Nagy Lajos. XV. évf. Ára 3 frt 80 kr.

Nagybánya és Vidéke. (Nagybánya.) Szerkesztő dr. Harácsek Imre; kiadó-tulajdonos Molnár Mihály; XV. évf. Ára 4 frt.

Veszprém. (Veszprém.) Szerk. Hegedüs János; laptulajd. és kiadó Krausz Ármin fia. XV. évf. Ára a «Hivatalos Értesitő»-vel 6 frt.

Szabadkai Közlöny. (Szabadka.) Szerk. Handelsmann Antal; kiadja Schlesinger Sándor. XIV. évf. Ára 4 frt.

Szolnok-Doboka. (Deés.) Szerk. és kiadó Kovács Samu. XIII. évf. Ára 6 frt.

Felvidéki Szemle. (Eperjes.) Szerk. és kiadótulajdonos Hedry Bertalan. XIV. évf. Hetenként kétszer. Ára 5 frt.

Nagy-Kunság. (Karczag.) Fel. szerk. Sződi Miksa; szerk. Bartha László; főmunkatárs Milesz Béla; kiadótulajd. Sződi S. XIV. évf. Ára 4 frt.

Maros-Vidék. (Maros-Vásárhely.) Szerk. és kiadótulajd. Kerekes Sámuel; társ-szerk. D. Nagy János. XIII. évf. Ára 6 frt.

Szatmármegyei Közlöny. (Nagy-Károly.) Szerk. Baudisz Jenő; kiadó-tulajd. ifj. Roth Károly; főmunkatárs Nagy Sándor. XIII. évf. Ára 4 frt.

Hunyad. (Déva.) Szerk. Kun Róbert; laptulajd. Réthi Lajos; kiadó Hirsch Adolf. XIII. évf. Ára 4 frt.

Bajai Közlöny. (Baja.) Szerk. és tulajd. Erdélyi Gyula; főmunkatárs dr. Herman Adolf. XII. évf. Ára 5 frt.

Nagy-Kőrös. (Nagy-Kőrös.) Szerk. Tóth József; szerk.-társ Vass Sámuel. XII. évf. Ára 5 frt.

Rozsnyói Hiradó. (Rozsnyó.) Szerk. Krasznai K. G.; kiadja Kovács Mihály. XII. évfolyam. Ára 6 frt.

Keszthely. (Keszthely.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Révai Miksa. XII. évf. Ára 5 frt.

Felvidéki Közlöny. (Kassa.) Szerk. dr. Hohenauer Ignácz; laptulajdonos Hedry Bertalan. XI. évf. Hetenként kétszer. Ára 5 frt.

Krassó-Szörényi Lapok. (Lugos.) Szerk. Szlábey György; kiadó-tulajd. Wenczely János és fia. XI. évf. Ára 6 frt.

Orosházi Közlöny. (Orosháza.) Szerk. és kiadótulajdonos Magyar A. M. XI. évf. Ára 4 frt.

Bácskai Ellenőr. (Szabadka.) Szerk. Stoczek Károly. XI. évf. Ára 6 frt.

Ungvári Közlöny. (Ungvár.) Szerk. és kiadó Jovánovits János. XI. évf. Ára 4 frt.

Váczi Közlöny. (Vácz.) Szerk. és lap-tulajdonos Varázséji Gusztáv. XI. évf. Ára 6 frt.

Esztergom és Vidéke. (Esztergom.) Szerk. dr. Kőrösy László; laptulajdonos- kiadó Tábor Adolf. XI. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Esztergomi Közlöny. (Esztergom.) Szerk. és kiadó-tulajd. Haan Rezső. XI. évf. Ára 4 frt.

Gyöngyösi Lapok. (Gyöngyös.) Szerk. és laptulajd. Rigó Alajos; ideigl. kiadó Borosy Antal. X. évf. Ára 4 frt.

Szentes és Vidéke. (Szentes.) Szerk. és kiadótulajdonos Balázsovits Norbert. X. évf. Ára 4 frt.

Jászberény és Vidéke. (Jászberény.) Szerk. Szalay Károly; kiadó-tulajdonos Brünauer Adolf; főmunkatárs Boromisza Mátyás. X. évf. Ára 5 frt.

Komáromi Lapok. (Komárom.) Szerk. Kenézy Csatár; kiadó-tulajdonos Tuba János. X. évf. Ára 4 frt 60 kr.; póstán küldve 4 frt 80 kr.

Nyirvidék. (Nyiregyháza.) Szerk. Inczédy Lajos; kiadó-tulajdonos Jóba Elek. X. évf. Ára 4 frt.

Tata-Tóvárosi Hiradó. (Tata-Tóváros.) Szerk. Danilovich-Bátorfi F., kiadó-tulajdonos Engländer C. X. évf. Ára 5 frt.

Hazánk. (Győr.) Szerk. Pereszlényi János, kiadótulajd. Gaar Iván. X. évf. Hetenként kétszer. Ára 10 frt.

Losoncz és Vidéke. (Losoncz.) Szerk. Laszly István; laptulajd. képviselője Kovács Ferencz. X. évf. Ára 5 forint.

Bars. (Léva.) Szerk. Holló Sándor; kiadja Nyitrai és társa. IX. évf. Ára 5 frt.

Gömör-Kishont. (Rimaszombat.) Szerk. dr. Veres Samu; kiadó-tulajd. Rábely Miklós. IX. évf. Ára 4 frt.

Szekszárd Vidéke. (Szekszárd). Szerk. és laptulajdonos Geiger Gyula; főmunkatárs Séner Ferencz; lapkiadó Ujfalusy Lajos. IX. évf. Ára 6 frt.

Kőszeg és Vidéke. (Kőszeg.) Szerk. Csorba Géza, kiadó-tulajdonos Feigl Gyula. IX. évf. Ára 4 frt.

Szabadság. (Székesfehérvár.) Szerk. Zelei Imre, szerkesztő-társ Gara József; kiadó-tulajdonosok a szerkesztők. IX. évf. Hetenként háromszor. Ára 8 frt.

Veszprémi Független Hirlap. (Veszprém.) Szerk. Kompolthy Tivadar. IX. évf. Ára 6 frt.

Borsodmegyei Lapok. (Miskolcz.) Szerk. és laptulajdonos Buthy Lajos. IX. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Békés. (B.-Gyula.) Szerk. és kiadó-tulajdonos dr. Bodoky Zoltán; VIII. évf. Ára 5 frt.

Fiume. (Fiume.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Mócs Zsigmond. VIII. évf. Ára 6 frt.

Kikindai Közlöny. (Nagy-Kikinda.) Szerk. és kiadó-laptulajd. Erődi Dániel. VIII. évf. Ára 4 frt.

Közérdek. (Nagy-Enyed.) Szerk. dr. Magyari Károly, Török Bertalan; kiadó-tulajdonos Wokál János. VIII. évf. Ára 4 frt.

Mohács és Vidéke. (Mohács.) Szerk. Margitai Péter; lapkiadó Blandl János. VIII. évf. Ára 4 frt.

Orosházi Ujság. (Orosháza.) Szerk. és kiadó Veres Lajos. VIII. évf. Ára 4 frt.

Felvidéki Hiradó. (Turócz-Szent-Márton.) Szerk. Nagy István; főmunkatárs Vörös Ferencz; kiadó a turócz-szent-mártoni magyar nyomda. VIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 4 forint.

Sárosmegyei Közlöny. (Eperjes.) Szerk. és kiadótulajdonos Hedry Bódog. VIII. évf. Ára 5 frt.

Zalamegye. (Zala-Egerszeg.) Szerk. és kiadótulajdonos Udvardy Ignácz; főmunkatárs Szalay Sándor. VIII. évf. Ára 4 frt.

Ébredjünk. (Nyiregyháza.) Szerk. és kiadó-tulajd. Mikecz József (Kátó). VII. évf. Ára 5 frt.

Félegyházi Hirlap. (Félegyháza.) Szerk. Fehér Antal; lapvezér dr. Holló Lajos; főmunkatárs Szente József; kiadja Ranczey József. VII. évf. Ára 4 frt.

Szabadság. (Szabadka.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Szalay László A. VII. évf. Ara helyben 6 frt., postán küldve 6 frt. 60 kr.

Szolnoki Hiradó. (Szolnok.) Szerk. és kiadó-tulajd. Herendi József. VII. évf. Hetenként kétszer. Ára 8 frt.

Vásárhely és Vidéke. (Hódmező-Vásárhely.) Szerk. és kiadó-tulajdonos dr. Endrey Gyula. VII. évf. Ára 4 frt.

Borsod-Miskolczi Közlöny. (Miskolcz.) Szerk. és laptulajdonos Aranyi Lipót. VII. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt

Rábavidék. (Körmend.) Szerk. Ajkay Sándor; kiadó-tulajdonos a körmendi könyvnyomda-részvénytársaság. VII. évf. Ára 4 frt.

Szilágy. (Zilah.) Szerk. Petri Mór; kiadó Weiszberger Soma. VII. évf. Ára 4 frt.

Szilágy-Somlyó. (Szilágy-Somlyó.) Szerk. és kiadótulajdonos Nagy László; segédszerkesztők: Csák Alajos és Hulimka Sándor. VII. évf. Ára 4 frt.

Zentai Ellenőr. (Zenta.) Szerk. Reitmann Ferencz; kiadó-tulajdonos Flesch József. VII. évf. Ára 4 frt.

Szarvasi Lapok. (Szarvas.) Szerk. Varga József; kiadó-tulajdonos Szikes Antal. VI. évf. Ára 5 frt.

Debreczeni Hiradó. (Debreczen.) Szerk. Vadon Sándor; társ-szerk. Erdélyi István; kiadó-tulajdonos Otrokócsi Végh János. VI. évf. Ára 2 frt.

Győri Hiradó. (Győr.) Szerk. Sarkady István; tulajdonos Polgár Bertalan. VI. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Kiskunság. (Kunszentmiklós.) Szerk. Sz. Zubriczky Ferencz; kiadó- és laptulajdonos Cherrier J. VI. évf. Ára 4 frt.

Munkács. (Munkács.) Szerk. és lapkiadó-tulajdonos Kozma László. VI. évf. Ára 4 frt.

Muraköz. (Csáktornya.) Szerk. Margitai József; kiadó és laptulajdonos Fischel Fülöp. VI. évf. Ára 4 frt. (Magyar és horvát nyelven.)

Nagy-Károly és Vidéke. (Nagy-Károly.) Szerk. Papp Béla: kiadó-tulajdonos Seper Kajetán, főmunkatársak dr. Adler Adolf, Rozmanits Timót. VI. évf. Ára 4 frt.

Telecska. (Kula.) Szerk. Lackner Fülöp; kiadótulajdonos Berkovits Márk. V. évf. Ára 2 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Testvériség. (Kecskemét.) Szerk. és kiadó-tulajd. Nagy Imre. V. évf. Ára 4 frt.

Veszprémi Közlöny. (Veszprém.) Szerk. és kiadótulajdonos Lévay Imre; szerk.-társak Meszes Polikárp, Scherer István és Tölcséry Ferencz. VI. évf. Ára 4 frt.

Szatmár és Vidéke. (Szatmár.) Szerk. Sarmaságh Géza; belmunkatárs dr. Fejes István; laptulajdonos és kiadó Molnár János. V. évf. Ára 3 frt.

Muraszombat és Vidéke. (Muraszombat.) Szerk. Vogler József; kiadó-laptulajdonosok Vogler József és Grünbaum Márk. V. évf. Ára 3 frt. (Magyar és vend nyelven.)

Szabolcsi Szabad Sajtó. (Nyiregyháza.) Szerk. dr. Hoffmann Mór és dr. Belényesy András; kiadótulajdonos Piringer János. V. évf. Ára 4 forint.

Érmelléki Hiradó. (Székelyhid.) Szerk. és kiadótulajdonos Hamvay Ferencz. V. évf. Ára 3 frt.

Érsekujvár és Vidéke. (Érsekujvár.) Szerkesztő és kiadó-tulajdonos Illényi István. V. évf. Ára 4 forint.

Kassai Szemle. (Kassa.) Szerk. és kiadó Ries Lajos. V. évf. Hetenként kétszer. Ára 5 forint.

Komárommegyei Közlöny. (Komárom.) Szerk. és laptulajdonos Décsy J. V. évf. 4 frt.

Közép-Bácska. (Topolya.) Szerk. és lap-tulajdonos Krämer Rezső. IV. évfolyam. Ára 4 frt.

Mezőtur és Vidéke. (Mezőtur.) Szerk. Kunay Imre; kiadó Gyikó K. czég. V. évf. Ára 4 frt.

Mindszent. (Mindszent.) Szerk. Keller Lajos és Szobotka Gusztáv; kiadó-tulajdonos: az alapitó egyesület. V. évf. Ára 4 frt.

Orsova. (Orsova.) Szerk. Németh János V. évf. Ára 4 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Szepesi Lapok. (Igló.) Szerk. Zimann János; kiadó-tulajdonos Schmidt József. V. évf. Ára 4 frt.

Ugocsa. (Nagy-Szőllős.) Szerk. Papp Zsigmond; szerk.-társak dr. Tóth Jenő és Spolarich János, lapkiadó-tulajdonos Székely Simon. V. évf. Ára 4 frt.

Délvidéki Nemzetőr. (Versecz.) Szerk. Perjessy Lajos; kiadó- és laptulajdonos Wettel és Veronits-féle könyvnyomda. IV. évf. Ára 5 frt.

Győri Hirlap. (Győr.) Szerk. és tulajdonos Szávay Gyula; segéd-szerk. Rumy Sándor; kiadók Fischer István és Frigyes. IV. évf. Hetenként kétszer. Ára 8 frt.

Kaposvár. (Kaposvár.) Szerk. és laptulajdonos Csondor János. IV. évf. Ára 4 frt.

Magyar Néplap. (N.-Sz.-Miklós.) Szerk. és kiadja König S. IV. évf. Ára 4 frt. (Mult évben «N.-Sz.-Miklósi Közlöny» czimmel jelent meg.)

Szabadkai Hirlap. (Szabadka.) Szerk. Buchwald Lázár. IV. évf. Ára 6 frt.

Pécsi Hirlap. (Pécs.) Szerk. Haksch Lajos; kiadó-tulajdonos Taisch József. III. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Felső-Torontál. (Nagy-Kikinda.) Szerk. dr. Kiss Károly. III. évf. Ára 4 frt.

Kunszentmárton és Vidéke. (Kun-Sz.-Márton.) Szerk. Balga Lajos; kiadó-tulajdonos Sima Ferencz. III. évf. Ára 4 frt.

Tasnád. (Tasnád.) Szerk. Robl Vilmos; kiadótulajdonos Seper Kajetán. II. évf. Ára 4 frt.

Ujpesti Ellenőr. (Ujpest.) Szerk. Brankovics György; kiadó-tulajdonosok Kaczander és Fuchs. III. évf. Ára 4 frt.

Váczi Hirlap. (Vácz.) Szerk. dr. Csányi János; laptulajdonos és kiadó Scherer István. III. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Barsvármegye. (Aranyos-Marót.) Szerk. Somai; kiadó-tulajdonos Németi Ármin. II. évf. Ára 4 frt.

Czeglédi Független Hirlap. (Czegléd.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Persay Ferencz. II. évf. Ára 4 frt.

Hetilap. (Zenta.) Szerkesztő és kiadó-tulajdonos Schvarcz Sándor. II. évf. Ára 2 frt.

Alföldi Ujság. (Arad.) Szerk. dr. Báttaszéki Lajos; társszerk. Györgyössy Rudolf; kiadja Schindler Gusztáv. II. évf. Napilap. Ára helyben 10 frt, vidékre 12 frt.

Árvamegyei Hirlap. (Alsó-Kubin.) Szerk. és laptulajdonos Schneider Dezső. II. évf. Ára 4 frt.

Beszterczebánya és Vidéke. (Beszterczebánya.) Szerk. Koroncy Imre; főmunkatárs Bozsenik Béla; kiadó-tulajdonos Singer Jakab. II. évf. Ára 4 frt.

Halas és Vidéke. (K.-K.-Halas.) Szerk. és kiadótulajdonos Vaniss Károly. II. évf. Ára 4 frt.

Hatvan és Vidéke. (Hatvan.) Szerk. és kiadótulajdonos Jámbor Tivadar. II. évf. Ára 4 frt.

Jászság. (Jász-Apáthi.) Szerk. Hild Viktor; kiadótulajdonos Gaál Vilmos. II. évf. Ára 4 frt.

Kis- és Nagy-Küküllőmegyei Értesitő. (Segesvár.) Szerk. és laptulajdonos Szterényi József. II. évf. Ára 4 frt.

Kisvárdai Lapok. (Kisvárda.) Szerk. és laptulajdonos dr. Vadász Lipót. II. évf. Ára 4 frt.

Magyar Szövetség. (Paks.) Szerk. és laptulajdonos Daróczy Zsiga; társszerk. Abonyi Károly. II. évf. Ára 4 frt.

Pápai Hirlap. (Pápa.) Szerk. és laptulajdonos V. Hullám József. II. évf. Ára 6 frt.

Pécskai Ujság. (Pécska.) Szerk. Szekula Nándor. II. évf. Ára 4 frt.

Siklós és Vidéke. (Siklós.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Rédei Károly. II. évf. Ára 4 frt.

Zólyomi Közlöny. (Zólyom.) Szerk. és kiadó Schneider Dezső. II. évf. Ára 3 frt.

Zólyomvármegyei Hiradó. (Zólyom.) Szerk. Thébusz János; kiadó-tulajdonos Nádosy Gyula. II. évf. Ára 4 frt.

Alsó-Lendvay Hiradó. (Alsó-Lendva.) Szerk. Pataky Kálmán és Vachott Károly; kiadó-tulajdonos Kardos G. I. évf. Ára 4 frt.

Csiki Lapok. (Csik-Szereda.) Szerk. dr. Bocskor Béla; főmunkatárs Vitos Mózes; kiadja Györgyjakab Márton. I. évf. Ára 4 frt.

Gömöri Hirlap. (Rimaszombat.) Szerk. fel. és kiadó-tulajdonos Náray J. A. I. évf. Ára 3 frt.

Kecskemét és Vidéke. (Kecskemét.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Nagy Imre. I. évf. Ára 5 frt

Kiskunsági Hiradó. (Kunszentmiklós.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Boros Károly. I. évf. Ára 4 frt.

Mosonymegyei Lapok. (Magyar-Óvár.) Szerk.

CERCLE A TRÓNÖRÖKÖS NÁSZÜNNEPÉLYÉN (1881.)

ERZSÉBET FŐHERCZEGNŐ KERESZTELÉSE LAXENBURGBAN 1883. SZEPT. 5-ÉN.

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS ÉLETÉBŐL.

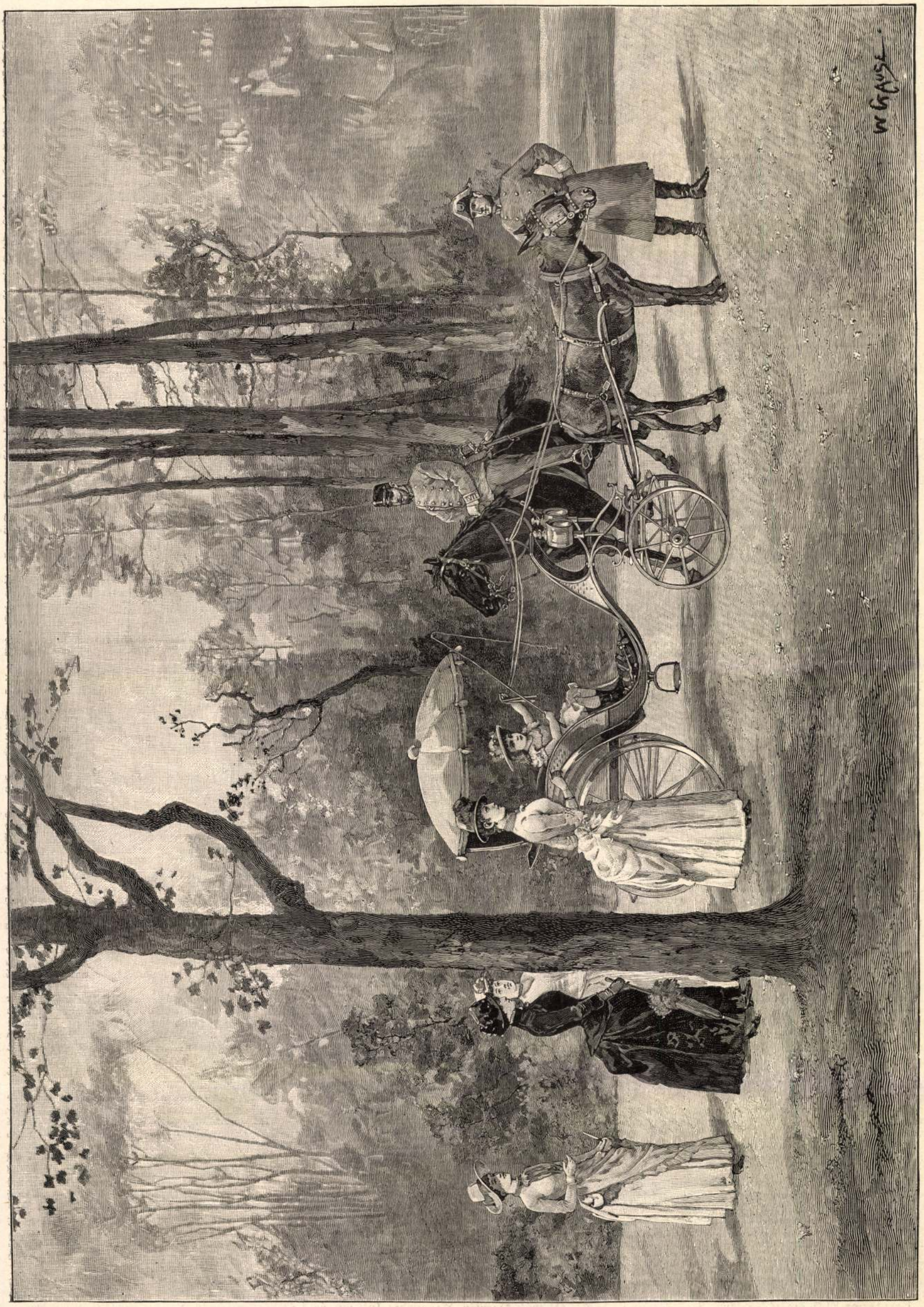

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS ÉS CSALÁDJA A LAXENBURGI PARKBAN (1887.)

Őshegyi József; laptulajdonos. «A magyaróvári Széchenyi-kör». I. évf. Ára 5 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Nagy-Szalonta és Vidéke. (Nagy-Szalonta.) Szerk. Szikszay Lajos; társ-szerkesztők: Jancsó Gyula és Kolosváry Aladár; lapkiadó-tulajdonos Rosenzweig R. I. évf. Ára 5 frt.

Ó-Becse és Vidéke. (Ó-Becse.) Szerk. dr. Grünbaum Pál; társ-szerk. Szűcs János; kiadja Löwy Lajos. I. évf. Ára 4 frt.

Tisza-Füred és Vidéke (Tisza-Füred.) Szerk. Milesz Béla; kiadó-tulajdonos Löv Sámuel. I. évf. Ára 4 frt.

Összesen = 136.

IX. HIRDETÉSI LAPOK.

Vidéken.

Nográdmegyei Hivatalos Értesitő. (Balassa-Gyarmat.) Kiadja a jegyzői hivatal. XXVII. évf. Hetenként.

Kolozsvármegye Hivatalos Közlönye. (Kolozsvár.) XII. évf. Ára 4 frt.

Megyei Hiradó. Hivatalos hetilap. (Kaposvár.) VIII. évf.

Háromszékmegyei Értesitő. (Sepsi-Sz.-György.) Szerk. Vajna Miklós, megyei aljegyző. VI. évf. Ára 4 frt.

Első Szegedi Ajánlati Lap. (Szeged.) Szerk. és kiadja Wurda Adolf. IV. évf. A fogyasztó közönségnek ingyen küldetik.

Összesen = 5.

X. FOLYÓIRATOK.

Budapesten.

Erdészeti Lapok. Az országos erdészeti egyesület közlönye. Szerk. Bedő Albert; főmunkatárs Divald Adolf és Horváth Sándor. XXVIII. évf. Havonként egyszer. Ára 8 frt.

Nyelvtudományi Közlemények. Szerk. Budenz József; kiadja a magyar tudományos akadémia. XXVIII. évf. Évenként 3 füzetben. Ára 3 frt.

Gyorsirászati Lapok. Szerk. Vikár Béla, kiadja a budapesti magyar gyorsiró-egylet. XXVII. évf. Évenként tizszer. Ára 1 frt 50 kr.

A Magyar Tudományos Akadémia Értesitője. Kiadja a magyar tud. akadémia. Szerk. a főtitkár. XXIII. évf.

Századok. A magyar történelmi társulat közlönye. Szerk. Szilágyi Sándor. XXIII. évf. Minden hó 15-én (aug. és szept. hónapokat kivéve). Ára 6 frt; a társulat tagjai tagdij (5 frt) fejében kapják.

Archaeologiai Értesitő. Kiadja a m. tud. akadémia. Szerk. Hampel József. XXIII. (Uj folyam IX.) Ötször évenként, febr., ápr., jun., okt. és decz. 15-én. Ára 6 frt, a társulat tagjai 5 frt tagsági díjban kapják.

Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny. Szerk. Volf György. XXII. évf. A nagy szünetet kivéve, minden hó elején. A tagok tagsági dij (4 frt) fejében kapják.

Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye. Szerk. Ullmann Vilmos; főmunkatárs Révész Sámuel. XXI. évf. Két havonként. Ára 10 frt.

Természettudományi Közlöny. Kiadja a magyar természettudományi társulat. Szerk. Szily Kálmán, Lengyel Béla és Paszlavszky József. XXI. évf. Minden hónap 10-én. Ára nem tagok részére pótfüzetekkel együtt 6 frt

Magyar Gyorsiró. Szerk. P. Gyurmán Andor; kiadja a budapesti II. ker. kir. egyetemi főgymnasium gyorsiró-köre. XX. évf. Megjelen havonként. Ára egész iskolai évre 2 frt; tanitóknak és tanulóknak 1 frt 50 kr.

Földtani Közlöny. Kiadja a magyarhoni földtani társulat. Szerk. dr. Staub Móricz és dr. Szontagh Tamás titkárok. XIX. évf. Havi füzetekben. Ára 5 frt. A társulati tagok tagsági dijukban kapják.

Magyar Nyelvőr. Szerk. és kiadja Szarvas Gábor. XVIII. évf. Minden hó 15-én. Ára 5 frt.

Magyar Statistikai Évkönyv. Szerk. és kiadja az Országos magyar kir. statistikai hivatal. XVIII. évf. Havonként magyar és német szöveggel.

Budapesti Szemle. A m. t. Akadémia megbizásából szerk. Gyulai Pál; kiadja a Franklin-Társulat. XVII. évf. 10 ívnyi havi füzetekben. Ára 12 frt.

Földrajzi Közlemények. Kiadja a magyar földrajzi társaság. Szerk. Berecz Antal; a franczia kivonatát szerkeszti Király Pál. XVII. évf. Évenként 10 füzetben. Ára 5 frt. Társulati tagok tagsági dijuk fejében kapják.

Statisztikai havi füzetek. Kiadja a fővárosi stat. hivatal. Szerk. Körösi József, igazgató. XVII. évf. Ára 4 frt.

A Ludovica Académia Közlönye. Szerk. és kiadja a m. k. honvédségi Ludovica Académia tanári kara. XVI. évf. Havi füzetekben. Ára 4 forint.

Első magyar-német „Vasuti és Gőzhajózási Kalauz". Kiadó Goritschnigg Albert. XVI. évf. Havi füzetekben. Ára 4 frt.

Magyar Igazságügy. Szerk. dr. Tarnai János; kiadja Singer és Wolfner. XVI. évf. Havi füzetekben. Ára 12 frt.

Figyelő. Irodalomtörténeti közlöny. Szerk. és kiadja Abafi Lajos. XIV. évf. Jul. és aug. hónapokat kivéve, havi füzetekben. Ára 8 frt.

Izraelita Tanügyi Értesitő. Szerkeszti Szántó Eleázár; kiadja az «Orsz. magy. izr. tanitó-egyesület». XIV. évf. Havonként egyszer. Ára nem tagoknak 2 frt.

Magyar Könyv-Szemle. Közrebocsátja a Magyar Nemzeti Muzeum könyvtára. XIV. évf. Megjelen évnegyedenként. Ára 4 frt.

Polgári Iskola. A polg. isk. tan-egyesület közlönye. Szerkeszti dr. Gööz József. XIV. évf. Aug. és szept. hónapokat kivéve, havonként egyszer. Ára 2 frt. Az egyesület tagjai tagdij fejében kapják.

Egyetemes Philologiai Közlöny. Szerk. és kiadják Heinrich Gusztáv, P. Thewrewk Emil és Ábel Jenő. XIII. évf. A szünidőket kivéve, minden hónap elsején. Ára 6 frt.

Gallus. Közlemények a baromfitenyésztés és nyulászat köréből. Szerk. és kiadó-tulajdonos Grubiczy Géza. A nyulászati rovat vezetője br. Ambrózy Béla. XIII. évf. Minden hó 15-én. Ára 3 frt.

Kisdednevelés szülők, kisdednevelők és a nevelésügy barátai számára. Szerk. Dömötör Géza; kiadja a «Kisdednevelők országos egylete». XIII. évf. Havonként egyszer. Ára 4 frt.

Nemzetgazdasági Szemle. Szerkeszti Jekelfalussy József. XIII. évf. Ára 6 frt.

Természetrajzi Füzetek. Szerk. Schmidt Sándor; kiadja a magyar nemzeti muzeum. XIII. évf. Megjelen évnegyedenként. Ára 3 frt.

Történelmi Tár. Évnegyedes folyóirat. Kiadja a magyar történelmi társulat közvetitése mellett a m. tud. akadémia történelmi bizottsága. Szerk. Szilágyi Sándor. XII. évf. Ára a történelmi társulat tagjainak 2 frt 80 kr.; bolti ára 5 frt 20 kr.

Veterinarius. A magyarországi állatorvosegylet tulajdon közlönye. Szerk. dr. Hutiray Ferencz. XII. évf. Minden hó 15-én. Ára 6 frt.

Havi Közlemények. Révai testvérek ódon munkák tárából. Szerk. Révai Leo. X. évf. Havonként.

Magyar Paedagogiai Szemle. Tanügyi havi közlöny. Szerk. és kiadja Rill J. X. évf. Ára 2 frt 50 kr.

Méhészeti Lapok. A magyar országos méhészeti egyesület közlönye. Szerk. Tanos Pál. X. évf. Megjelen havonként egyszer. Ára 3 frt. (A tagok 2 frt tagsági dij fejében kapják.)

Nemzeti Nőnevelés. Szerk. Sebestyén Gyula; kiadja a VI. ker. állami tanitónő-képző intézet tanári testülete. X. évf. Ára 5 frt.

Telekkönyvi Közlöny. Szerk. König László; laptulajdonos: a telekkönyvvezetők országos egyesülete. X. évf. Havonkint egyszer. Ára 2 frt.

Tűzoltó-Közlöny. Szerk. Bárány N. Ernő; főmunkatárs Gorecky Zsigmond; kiadó és tulajdonos a budapesti önkéntes tüzoltó-testület. X. évf. Havonként. Ára 2 frt 40 kr.

Gyümölcsészeti és Konyha-Kertészeti Füzetek. Kiadja az országos magyar gazdasági egyesület. Szerk. Baranyay István. X. évf. Havi füzetekben. Ára 4 frt.

Jó Pásztor. Egyházszónoklati folyóirat. Szerk. és kiadja Hajóssy Gy. Krizánt és Mészáros Kálmán. X. évf. Havi füzetekben. Ára 4 frt.

12 Röpirat. Antisemitikus folyóirat. Havi folyóirat. Szerk. és kiadja Istóczy Győző. X. évf. Ára 3 frt.

Körlevél. A budapesti kereskedő ifjak társulata közlönye. Szerk. Pacsu Leo. IX. évf. Havonként egyszer. Ára 1 frt, társulati tagoknak ingyen jár.

Magyar Philosophiai Szemle. Szerk. és kiadja Bokor József. VIII. évf. Két havi füzetekben. Ára 5 frt.

La Toilette. A férfiszabók szaklapja. Szerk. és kiadótulajdonos Krausz Adolf. VIII. évf. Havonként egyszer magyar és német szöveggel. Ára 3 frt.

Havi Füzetek. Szerk. Dvorzsák János. VIII. évf. Ára 4 frt.

Utmutató. A magyar és közös közlekedési vállalatok hivatalos menetrendkönyve. Kiadja a «Vasuti és Közlekedési Közlöny» szerkesztősége. VIII. évf. Évenként 8—10-szer, rendesen a hó első napjaiban. Ára 5 frt.

Halászati Lapok. Szerk. . . . . ; kiadja az orsz. halászegyesület. VIII. évf. Kéthavonként. Ára 3 frt. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

Mathematikai és Természettudományi Értesitő. Szerk. König Gyula; kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. VII. évf. Havi füzetekben. Ára 3 frt.

A Hitközségi Hivatalnok. A «Magyar izraelita hitközségi hivatalnokok országos egyesületének» közlönye. Szerk. Prof. Friedmann. VII. évf. Havonként egyszer, magyar és német szöveggel. Ára 2 frt.

Felső Nép- és Polgáriskolai Közlöny. Szerk. dr. Kis Áron és dr. Kerékgyártó Elek; kiadja a Felső nép- és polgáriskolai tanitók és tanitónők orsz. egyesülete. VI. évf. Megjelen havonként. Ára 3 frt.

Hazánk. Történelmi közlöny. Szerk. Abafi Lajos. VI. évf. Havonként egyszer, julius és aug. hónapok kivételével. Ára 6 frt.

Magyar Salon. Szerk. és kiadják Fekete József és Hevesi József. VI. évf. Minden hó 1-én. Ára 7 frt.

Tornaügy. Szerk. Szedlacsek Lajos; kiadja a magyarországi tornatanitók egylete. VI. évf. Havonként. Ára 3 frt.

Turul. A Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság közlönye. Szerk. Fejérpataky László. VI. évf. Évnegyedenkint. A társulat tagjai tagsági díj (5 frt) fejében kapják.

Magyar-Zsidó Szemle. Szerk. Bacher Vilmos és Bánóczi József. V. évf. A nagy szünidőt kivéve, havonként. Ára 6 frt.

A Legszentebb Rózsafüzér Királynéja. Szerk. és kiadja P. Angelicus. V. évf. Havonként. Ára 80 kr.

Magyar Jogászegyleti Értekezések. Szerk. dr. Fayer László; kiadja a Magyar Jogászegylet. V. évf. Évenként 8—10 füzet. A tagok (5 frt) tagilletményképen kapják.

Művészi Ipar. Az orsz. magyar iparművészeti muzeum és a m. iparművészeti társulat közlönye. Szerk. Pasteiner Gyula. V. évf. Havonként. Ára 6 frt.

Magyar Történeti Életrajzok. Szerk. Szilágyi Sándor; kiadja a Magyar Történelmi Társulat. V. évf. Évenként öt füzet. Ára 8 frt.

Kertészeti Lapok. Az országos magyar kertészeti egyesület havi közlönye. Szerk. Benes János. IV. évf. Ára 5 frt.

Egyetemes Regénytár. Kiadják Singer és Wolfner. IV. évf. Évenként 18 kötet. Ára 9 frt.

Értesitő az országos keresztény önsegélyző és fogyasztási szövetkezet működése köréből. Szerk. P. Szabó Endre, kiadja a szövetkezet igazgatósága. IV. évf. Havonként. A szövetkezet tagjai ingyen kapják.

Fényképészeti Közlöny. Szerk. Paschka Gyula; kiadja a fényképész-ifjak önképző- és segély-egylete. IV. évf. Havonként. Ára 4 frt.

Az Osztrák-Magyar Monarchia Irásban és Képben. Rudolf trónörökös főherczeg ő császári és királyi Fensége kezdeményezéséből és közreműködésével. A magyar kir. államnyomda kiadása. IV. évf. Havonként kétszer. Ára 7 frt 20 kr.

Pallas-Könyvtár. Kiadja a «Pallas» irodalmi s nyomdai részvény-társaság. IV. évf. Havonként egy kötet. Ára 7 frt 20 kr.

Keresztyén Népbarát. A Missio- és Gusztáv-Adolf-Egylet Közlönye. Kiadó Hornyánszky Viktor. IV. évf. Minden hóban egyszer. Ára 40 kr.

Képes Folyóirat. A «Vasárnapi Ujság» füzetekben. Szerk. Nagy Miklós; kiadó-tulajdonos a Franklin-társulat. III. évf. Havonként kétszer. Ára 7 frt 20 kr.

Katholikus Szemle. Szerk. dr. Kisfaludy A. Béla; kiadja a Szent-István társulat. III. évf. Megjelen kéthavonként. Ára nem tagoknak 5 frt.

Egészség. Szerk. dr. Fodor József, Kauser József, dr. Téry Ödön és dr. Tóth Lajos; kiadja az országos közegészségi egyesület. III. évf. Kéthavonként. Az egyesület tagjai tagdij (3 frt) fejében kapják.

Havi Szónok. Szerk. és kiadó-tulajdonos Ribényi Antal. Megjelen havi füzetekben. III. évf. Ára 3 frt.

A Magyar Könyvkötő. Szerk. és kiadó-tulajd. Erdélyi Komáromy Gyula. III. évf. Havonként. Ára 4 frt.

Szabó-Iparosok Közlönye. Szerk. és kiadja Csontos Imre. III. évf. Havonként. Ára 2 forint 40 krajczár.

Világ Tükre. Szerk. Kulcsár Ernő; kiadja Rózsa Kálmán és neje. III. évf. Havonként. Ára 4 frt.

Pótfüzetek a Természettudományi Közlönyhöz. Szerk. Szily Kálmán, Lengyel Béla és Paszlavszky József; kiadja a m. k. természettud. társulat. II. évf. Évnegyedenként. Ára a Közlönynyel együtt 6 frt.

Budapesti Látogatók Lapja. Főszerk. Szalai Mihály; fel. szerk. Kahn József; kiadó-tulajdonos Szalai M. és Kahn J. I. évf. Havonként magyar, német és franczia szöveggel. Ára 3 frt 20 kr.

Családi Regénytár. Szerk Ribényi Antal. II. évf. Havonként. Ára 4 frt.

Magyar Nyomdászat. Szerk. és kiadja Pusztai Ferencz. II. évf. Évnegyedenként. Ára 3 frt.

A Sas. (Hirdetési havilap.) Szerk. és kiadja Adler Adolf D. II. évf. Ingyen küldetik.

Szent-László-Társulati Értesitő. Szerk. és kiadja az igazgatóság. II. évf. Évenként legalább kétszer. Társulati tagok ingyen kapják.

Szt.-Lukácsfürdő. Szerk. és kiadja a Szt.-Lukácsfürdő igazgatósága, Fürdőorvos: dr. Doctor Frigyes. II. évf. Minden évben május 1. és nov. 1-én.

Budapesti Gyorsiró. Szerk. dr. Ronay Károly; kiadja a budapesti magyar gyorsiró-egyesület II. évf. Ára 1 frt. 50 kr.

Egyetemes Közoktatásügyi Szemle. Szerk. dr. Jancsó Benedek, kiadja Lampel R. (Wodianer F. és fiai). I. évf. Havonként. Ára 4 frt.

Irodalmi Kalauz. Szerk. Benkő Gyula; tulajdonos: A m. könyvkereskedők egylete. I. évf. Minden hó elején. Kivánatra ingyen küldetik meg.

Közlekedés. Szerk. Gömöri Lajos. I. évf. Havonként. Ára 6 frt.

A Magyar Tisztviselők Országos egyesületének Értesitője. Szerk. Jamborich István, egyleti titkár. I. évf. Negyedévenként. A tagok ingyen kapják.

Vidéken.

Jézus Szent Szivének Hirnöke. (Kalocsa.) Szerk. és kiadja Tóth Mike. XXIII. évf. Havonként. Ára 1 frt 50 kr.

Keresztény Magvető. (Kolozsvár.) Szerkesztik és kiadják Péterfi Dénes és Kovács János. XIX. évf. Kéthavi füzetekben. Ára 2 frt 40 kr.

Közlöny a debreczeni «Hittanszaki önképző társulat» köréből. (Debreczen.) Szerk. Nagy Gyula és Bátori Gábor. XIX. évf. Az iskolai év alatt 8 számban minden hó 15-én. Ára helyben 1 frt 50 kr., vidékre 1 frt 70 kr.

Soproni Gyorsiró. (Sopron.) Szerk. Pröhle Henrik és Mikola Sándor; kiadja az evang. lyceumi gyorsirókör. XV. évf.

Történelmi és Régészeti Értesitő. (Temesvár.) A délmagyarországi történelmi és régészeti társulat közlönye. Szerk. Patzner István főtitkár. XV. évf. Évnegyedes füzetekben. A társulat tagjai ingyen kapják. Nem tagoknak 4 frt.

Gazdasági Néplap. (Pécs.) A baranyamegyei gazd. egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Liebbald Béni. XV. évf. Minden hó 1. napján. Ára nem tagoknak 1 frt.

Irodalmi Szemle. (Eger.) Szerk. és kiadja Luga László. XIV. évf. Minden hó 1-jén. Ára 1 forint.

Orvos-Természettudományi Értesitő. (Kolozsvár.) Kiadja a kolozsvári orvostermészettudományi társulat. Szerk. Belky János, Koch Antal és Entz Géza. XIV. évf. Havonként.

Isten Igéje szent beszédekben. (Esztergom.) Szerk. Jagicza Lajos, ravazdi lelkész; kiadja Buzárovics Gusztáv. XIV. évf. Havonként. Ára 2 forint.

Magyar Méh. (Buziás.) Szerk. báró Ambrózy Béla és Grand Miklós; főmunkatárs Kovács Antal; kiadó-tulajdonos a délmagyarországi méhész-egylet. XIII. évf. Havonként. Tagoknak ingyen küldetik. Nem tagoknak 2 frt.

Magyar Növénytani Lapok. (Kolozsvár.) Szerk. és kiadja Kánitz Ágost. XIII. évf. Havonként. Ára 3 frt.

Havi Közlöny. Az elméleti és gyakorlati lelkipásztorság köréből. (Temesvár.) Szerk.-kiadó Tokody Ödön. XII. évf. Havonként. Ára 4 forint.

Természettudományi Füzetek. (Temesvár.) Kiadja a délmagyarországi természettudományi társulat. Szerk. Valló Vilmos és Tauffer Jenő. XII. évf. Évnegyedenként. Ára 4 frt, a társulat tagjai ingyen kapják.

Győrvidéki Tanitóegylet Értesitője. (Győr.) Szerk. Jilg J. Ede. XI. évf. Havonként. Ára nem tagoknak 1 frt.

Protestans Pap. (Kölesd.) Szerk. és kiadják Lágler Károly és Kálmán Dezső. XI. évf. Havi füzetekben. Nyom. Kecskeméten. Ára 4 frt.

Egyesületi Értesitő. (Szombathely.) A vasmegyei gazd. egyesület megbizásából. Szerk. Bertha György és Röszler Károly. X. évf. Minden hó közepén. Ára nem tagoknak 1 frt.

Gazdasági Értesitő. (Sátoralja-Ujhely.) Szerk. Löcherer Andor; kiadó-tulajdonos a «Zemplénmegyei gazdasági egyesület». X. évf. Ára 2 frt.

Gazdasági Értesitő. (Sopron.) Szerk. Moll Armin. A «Sopronmegyei gazdasági egyesület» közlönye. X. évf. Minden évben legalább 6-szor. Ára 2 frt.

Gondolat. (Pozsony.) Theologiai és philosophiai folyóirat. Szerk. Schneider Viktor; kiadja a magyarhoni ág. hitv. ev. theologiai ifjuság. X. évf. Minden hó végén. Ára 2 frt

A Kath. Hitterjesztés Lapja. (Nagyvárad.) Képes folyóirat. Szerk. és kiadó Nogely István; IX. évf. 6 füzet évenként. Ára 3 frt.

Fényképészeti Lapok. (Kolozsvár.) Szerk., kiadó és laptulajdonos Veress Ferencz. VIII. évf. Havonként. Ara 4 frt.

Magyar Földmives. (Gyuró.) Gazdászati havi füzet. Szerk. és kiadja Vasadi Balogh Lajos. VIII. évf. Ára 1 frt.

Népiskolai Lapok. (Sopron). Szerk. és laptulajdonos Tormássy János. VIII. évf. Havonként, Ára 3 frt.

Gyakorlati Bibliamagyarázatok. (Gyoma.) Szerk. Garzó Gyula; főmunkatársak Könyves Tóth Kálmán és Barakonyi Kristóf. VIII. évf. Minden két hóban. Ára 4 frt.

Vegytani Lapok. (Kolozsvár.) Szerk. és kiadja Fabinyi Rudolf. VIII. évf. Negyedévenként. Ára 4 frt.

Honti Gazda. (Ipolyság.) A megyei gazdasági egylet közlönye. Szerk. Pongrácz Gejza. VII. évf. időhöz nem kötött számokban. Ára 2 frt; az egylet tagjai ingyen kapják.

Vasvármegyei Tanügyi Értesitő. (Szombathely.) A vasmegyei tanitó-testület hivatalos közlönye. Szerk. Barabás György Sárvárott; szerkesztőtárs Kreutz Ede. VII. évf. Minden hó 10-én. Ára nem tagoknak 1 frt.

Nógrádmegyei Gazdasági Egyesület Értesitője. (Balassa-Gyarmat.) Szerk. Fáy Arpád. VII. évf. Minden második hóban. Ára nem tagoknak 1 frt.

Gazdasági Közlöny. (Komárom.) A komárommegyei gazdasági egyesület havi értesitője. Szerk. Sarlay Károly. VII. évf. Egyleti tagoknak ingyen jár.

Mezőgazdasági Szemle. (Magyar-Óvár.) Szerk. és kiadják Cserháti Sándor és dr. Kossutány Tamás. VII. évf. Havonként. Ára 5 frt.

Apollo (Nagy-Szombat.) Magyar zeneszerzők válogatott műveinek gyüjteménye. Szerk. Vágvölgyi Béla; kiadja Horovitz Adolf. VI. évf. Havi füzetekben. Ara 6 frt.

Az Erdélyi Muzeum-Egylet Kiadványai. (Kolozsvár.) VI. évf. Évnegyedenként. A helybeli tagok 3 frt, nem helybeliek 2 frt tagsági dij fejében kapják.

Keszthely-Vidéki Gazdakör. (Keszthely.) Szerk. Hensch Arpád; kiadja a Keszthely-Vidéki Gazdakör. VI. évf. Havonként. Ára nem tagoknak 1 frt.

Önkénytes Tüzoltó. (Pápa.) Szerk. és laptulajdonosok Szokoly Ignácz és Kósa Gusztáv. VI. évf. Havonként. Ára 2 frt.

Pozsonymegyei Gazdasági Egyesület Értesitője. (Pozsony.) Szerk. Földes Gyula. VI. évf. Minden két hóban. Tagok tagsági dijban kapják.

Tanodai Közlöny. (Veszprém.) Szerk. Nagy Lajos; kiadó-tulajdonos: «A Somogymegyei Evang. Tanitóegylet». VI. évf. Évenként 4—6 szám. Az egylet tagjai ingyen kapják.

Gyámintézet. (Lovászpatona.) A magyarhoni egyetemes evang. gyámintézet közlönye. Szerk. Bognár Endre. VI. évf. Évenkint háromszor. Ingyen küldetik.

Beregmegyei Tanügy. (Beregszász.) Szerk. Orlovszky István; főmunkatárs Zágoni Károly; kiadja a «Beregmegyei általános tanitó-egyesület». V. évf. Minden hó elsején. Ára 2 frt.

Sárospataki Ifjusági Közlöny. (Sárospatak.) Szerk. Tüdős Istvan; munkatársak Mezőssy Béla, Rácz Kálmán; kiadja az «Irodalmi önképző-társulat». IV. évf. Minden hó 15-én. Ára helyben 1 frt 60 kr.; vidékre 1 frt 75 kr.

Gazdasági Értesitő. (Csik-Szereda.) Szerk. T. Nagy Imre; kiadja a csikmegyei gazdasági egyesület. V. évf. Havonkint egyszer. Ára 1 frt, évdíjas tagok ingyen kapják.

Máramarosi Tanügy. (M.-Sziget.) Szerk. Szőllősi István és Dökényi Dániel; kiadó-tulajdonos a «Máramarosi megyei tank. által. tanitó-egyesület». V. évf. Julius és augusztus hónapokat kivéve havonként egyszer. Ára 2 frt 50 kr.

Népnevelési közlöny. (Nagyvárad.) A Biharmegyei népnevelési egyesület hivatalos értesitője. Szerk. Winkler Lajos. V. évf. A nagy szünidőt kivéve havonként. Az egylet tagjai ingyen kapják.

Gazdasági Értesitő. (Szolnok.) Szerk. Toldi Szabó László. V. évf. Havonként egyszer. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

Katholikus Hitoktatás. (Kalocsa.) Szerk. és kiadó Fonyó Pál; főmunkatársak dr. Walther Gyula és dr. Wayand Géza. IV. évf. Havonként. Ára 3 frt.

A Külföld Szónokai. (Vácz.) Szerk. és kiadja Kazaly Imre. IV. évf. Havonként. Ára 7 frt 20 kr.

Pápai Ifjuság Lapja. (Pápa.) Szerk. Fülöp József, szerkesztőtársak Medgyaszay Vincze és Sándor Jenő. IV. évf. A nagy szünidőt kivéve havonként. Ára 1 frt 50 kr.

Szűz Mária Virágos Kertje. (Kalocsa.) Szerk. Tóth Mike. IV. évf. Havi füzetekben. Ára 1 frt.

Bács-Bodrogh Vármegyei Történelmi Társulat Évkönyve. (Zombor.) Szerk. Grosschmid Gábor. IV. évf. Évenként 3—5 füzet. Pártoló tagok évdíjuk (3 frt) fejében kapják.

Bölcseleti Folyóirat. (Temesvár.) Szerk. és kiadja dr. Kiss János. IV. évf. Évenként 4 füzet. Ára 5 frt.

Gazdasági Értesitő. (Zombor.) Szerk. Rombay Dezső. IV. évf. Havonként egyszer. Az egyesület tagjai ingyen kapják. Ára 2 frt.

Tanitóbarát. (Győr.) Szerk. és kiadja Ziegler Géza. IV. évf. Havonként. Ára 2 frt.

Borromaeus. (Győr.) Katholikus hitszónoklati folyóirat. Szerk. és kiadja Horváth Lajos. III. évf. Havonként. Ára 4 frt.

Görög szert. kath. Hitszónok. (Ungvár.) Szerk. Melles Emil. III. évf. Havonként. Ára 2 forint.

Az Igazság. (Gyergyó-Ditró.) Vegyes tartalmú kath. tanügyi közlöny. Szerk. és laptulajdonos Pourdeaux F. Olivér; lapkiadó F. Szabó Lajos. III. évf. Minden hónap végén. Ára 2 frt 20 kr.

Az Iskolakert. (Arad.) A népiskolai tanügy reformját czélozó havi közlöny. Szerk. és kiadja Graszel János. III. évf. Ára 1 frt 20 kr.

Józsi és Erzsike. (Arad.) Szerk. és tulajdonos Györgyössy Rudolf. III. évf. Havonként. Ára 1 frt 20 kr.

Kalauz a népiskolai nevelő-oktatás terén. (Nagyszombat.) Szerk. Regéczy József; főmunkatárs Boromissza István és Schultz János. III. évf. Évnegyedenként. Ára 2 frt.

Ifju Erdély a közgaz. cultura által. (Kolozsvár.) Szerk. Sándor József, kiadja a «Kolozsvári kereskedő ifjak társulata.» III. évf. Havonként. Ára 2 frt.

Magyar Sion. Egyházirodalmi folyóirat. (Esztergom.) Fel. szerk. dr. Prohaszka Ottokar, dr. Walter Gyula; szerk. és kiadják a papnöveldei tanárok. III. évf. Havi füzetekben. Ára 6 frt.

Veszprémmegyei Gazdasági Egyesület Értesitője. (Veszprém.) Szerk. Nagy Iván. III. évf. Minden két hóban. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

Armenia. (Szamosujvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szongott Kristóf. III. évf. Havi füzetekben. Ára 4 frt.

A Békésmegyei Gazdasági Egylet Értesitője. (Békés-Csaba.) Szerk. Zsilinszky Mihály. III. évf. Évenként 4—6 szám. Társulati tagok ingyen kapják.

Eredeti Magyar Daltár. (Déva.) Szerk. és kiadja Hoós János. III. évf. Havi füzetekben. Ára 6 frt.

Értesitő. (Szeged.) A szegedi tisztviselők «Összetartás» czimű önsegélyző szövetkezetének közlönye. Szerk. Mocsári Béla. III. évf. Havonként s a szövetkezet tagjai ingyen kapják.

Népiskolai Közlöny. (Mezőtúr.) Szerk. és kiadják Kecskeméthy László, Pantó János és Farkas Imre. III. évf. Havonként. Ára 3 frt.

Nevelés. (Losoncz.) Szerk. Ember János és Hiller Ferencz; fel. szerk. Peres Endre. III. évf. Kéthavonként. Ara 3 frt.

Tanodai Közlöny. (Veszprém.) Szerkesztő Nagy Lajos; kiadó-tulajdonos a «Somlyóvidéki evang Tanitóegylet». II. évf. Évenként 4—6 sz. Ára nem tagoknak 1 frt.

Rózsa-Ujság. (Pécs-Szabolcs.) Szerk. és kiadja dr. Kaufmann Ernő. III. évf. Havonként. Ára 2 frt

A Torontálmegyei Gazdasági Egyesület Értesitője. (Nagy-Kikinda.) Szerk. Bartók Géza. III. évf. Havonként egyszer. Ára egyleti tagoknak 1 frt, nem tagoknak 2 frt.

Törekvés. (Sopron.) Szerk. Vojtkó Pál; kiadja a soproni ev. theologia «Győry Vilmos» köre. III. évf. Havonként. Ára 2 frt

Csöndes Órák. (Pozsony.) Költemény-folyóirat. Szerk. Győrffy József. II. évf. Havonként. Ára 2 frt 40 kr.

Kalauz (Vácz) a siketnémák oktatása és nevelése terén. Havi folyóirat. Szerk. Scherer István. II. évf. Ára 2 frt 50 kr.

Unitárius Közlöny. (Kolozsvár.) Szerk. Nagy Lajos és Boros György; kiadja a «Dávid Ferencz» egylet. II. évf. Havonként. Ára 1 frt 20 kr.

Egyleti Értesitő. (Deés.) A szolnok-dobokamegyei gazdasági egylet hivatalos közlönye. Szerkeszti Szemmáry József. II. évf. Minden hó 5-én. Egyleti tagok ingyen kapják.

Egyleti Értesitő. (Nagy-Kanizsa.) Hivatalos Tanügyi közlönye a «Keszthely és Sümegh esp. kerületekhez tartozó rom. kath. tanitó-egylet»-nek. Szerk. Pozsogár Gyula. Évenként legfölebb kétszer. Egyleti tagok ingyen kapják.

Ellenzék. (Szabadka.) Politikai havilap. Szerk. és kiadó-tulajdonos Szalay László A. II. évf. Ára 2 frt.

Kereskedelmi és Ipari Értesitő. (Sopron.) Szerk. és kiadja Ujváry Béla. II. évf. Minden hó 1-jén magyar és német szöveggel. Ára 1 frt.

A Mátra. (Gyöngyös.) A magyarországi Kárpát-egyesület Mátra- osztályának közlönye. Szerk. Visontai Henrik; kiadja a M. Kt. E. Mátraosztálya. II. évf. Időközönként. A. M. O. tagjainak ingyen jár.

Néptanitó. (Aranyos-Marót.) Szerk. Brunczlik Imre; kiadó-tulajdonos Németi Armin. II. évf. Ára 1 frt.

Petőfi-Muzeum. (Kolozsvár.) Kiadják: dr. Csernátoni Gyula, dr. Ferenczi Zoltán, Korbuly József. II. évf. Minden két hóban. Ára 2 frt 50 kr.

Czudar Világ. (Kecskemét.) Élczlap. Szerk Csomor Dani; kiadja Nagy Imre. I. évf. Havonként egyszer. Ára 2 frt.

Evangelikus Népiskola. (Sopron.) Szerk. Kapi Gyula és Papp József; kiadja Litfass Károly. I. évf. Havonként. Ára 2 frt.

Katholikus Hitvédelmi Folyóirat. (Pozsony.) Szerk. és tulajdonos Lepsényi Miklós. I. évf. Havonként. Ára 4 frt.

Összesen = 166.

XI. VEGYES MELLÉKLAPOK.

Budapesten.

Szemészet.—Közegészségügy és Törvényszéki Orvostan. Szerk. Fodor József, tanár. Az «Orvosi Hetilap» mellékletei.

Honvédorvos. A «Gyógyászat» havi melléklete.

Curiai Határozatok. A «Jogtudományi Közlöny» melléklapja.

A Budapesti Közlöny Hivatalos Értesitője. XVII. évf. Hetenként hatszor.

Világkrónika. A «Vasárnapi Ujság» és «Politikai Ujdonságok» s a «Képes Néplap» melléklapja. XIII. évf.

Uj Budapest. A «Budapest» képes heti melléklete. (Élczlap.) XI. évfolyam. Ára a főlap nélkül 3 frt.

Magyar Gyógyterem. Melléklet a «Közegészségügyi Kalauz»-hoz. X. évf.

Hiteles Sorsolási Tudósító. A «Magyar Pénzügy» melléklapja. IX. évf. Minden fontos huzás után.

A «Pénzügyi Közlöny» melléklapja.

A «Budapest» Regénycsarnoka. Heti melléklap. VII. évf.

Találmányok leirása. A «Magyar Ipar» heti melléklete. VII. évf.

Gyakorló Gyorsiró. A «Gyorsirászati Lapok» melléklapja. Szerk. Markovics Iván. IV. évf. Ára 1 frt 50 kr.

Polgári Törvénykezés. A «Büntető Jog Tára» melléklapja. VI. évf..

Csöndes Órák. A «Magyar Gazdasszonyok Lapja» szépirodalmi melléklapja. V. évf.

Szépirodalmi Kert. Havi melléklet a «Magyar Állam»-hoz. IV. évf.

A «Nemzeti Hirlap» Könyvtára. IV. évf. Megjelenik hetenként.

Kereskedelmi és Pénzügyi Szemle. A «Gyakorlati Kereskedelmi Tudomány» melléklapja. II. évf. Megjelen kéthetenként.

Kereskedelmi és Pénzintézeti Szaktanfolyam. A «Gyakorlati Kereskedelmi Tudományok» két heti melléklapja. III. évfolyam.

Az Okszerű Gazda. A «Házi Szárnyasaink» havi melléklete. III. évf.

Jogesetek Tára. Melléklet a «Jog»-hoz.

Munka után. A «Hirmondó» heti melléklapja. I. évf.

Uj Budapesti Ujság. A «Budapest» vasárnapi élczlapja, II. évf.

Hölgyek Lapja. A «Képes Családi Lapok» heti melléklete. I. évf.

Képes Könyvtár. Melléklet a «Budapesti Ujság»-hoz. I. évf. Hetenként kétszer.

A «Pesti Hirlap» Sorsolási Melléklete. I. évf. Havonként kétszer.

Vidéken.

Gazdasági Értesitő. (Nyiregyháza.) X. évfolyam. A «Nyirvidék» melléklete.

A Zalamegyei Gazd. Egyesület Értesitője. (Zala-Egerszeg.) A «Zalamegye» melléklapja. VIII. évf.

Gazdasági Értesitő. (Nyitra.) A «Nyitramegyei Közlöny» kéthavi melléklete. V. évf.

Gazdasági Értesitő. (Szatmár.) A «Szamos» heti melléklapja. V. évf.

A Torontál Hivatalos Melléklete. (Nagy-Becskerek.) IV. évf. Hetenként egyszer.

A «Borsod» Gazdasági Rovata. (Miskolcz.) Szerk. S. Biró Géza. IV. évf. Kéthetenként.

Kihuzott Sorsjegyek Hiteles Értesitője. (Kolozsvár.) Az «Ifju Erdély» havi melléklapja. III. évf.

Méhészeti Közlöny. (Kolozsvár.) Az «Erdélyi Gazda» önálló melléklete. III. évf.

Gombostű. (Arad.) Az «Alföldi Ujság» szombati élczlap-melléklete. Szerk. Varrótű. II. évf.

Cecilia. (Eger.) Kath. egyház-zenei szaklap. A «Népiskolai tanügy» havi melléklapja. I. évf. Ára külön 1 frt 50 kr.

Hölgyek Lapja. (Szekszárd.) «Szekszárd Vidéke» havi melléklapja. I. évf.

Összesen = 37.

1888-BAN MEGSZÜNT LAPOK ÉS FOLYÓIRATOK.

II. **Polit. hetilap:** Somogyvármegye. (Kaposvár.)

IV. **Egyházi és iskolai lapok:** Közoktatás. — Papok Lapja. — Korunk. — Magyar Ifjuság Közlönye. — Felebarát. — Katholikus Világ. — Égi Kert. (Szombathely.)

V. **Szépirodalmi és vegyes tartalmu lapok:** Hölgyek Lapja. — Szépirodalmi Csarnok. — Uj Ég és Uj Föld. — Fővárosi Polgár. — Szépirodalmi Lapok. — Függetlenség. — Képes Ujság.

VI. **Humorisztikus lapok:** Füstölő. — Kaczagó Thália. — Darázs. (Arad.)

VII. **Szaklapok:** Magyarország és Környékének Időjárásáról — Hajnal. — Telegrafügyi Szemle. — Fővárosi Hirnök. — Divatcsarnok. — Nemzetközi Ipar- és Kereskedelmi Közlöny. — Austria-Hungaria. — Iparossegédek Lapja. — Magyar Katonai Közlöny. — Irodalmi Értesítő. — Kovács-Ipar. — Budapesti Utmutató. — Egyetemes Pinczér-Közlöny. — Magyar Gazda. (Szatmár.) — Pinczérek Közlönye. (Nagyvárad.) Magyar Pinczérek Lapja. (Debreczen.)

VIII. **Vidéki lapok** (nem politikai tartalommal): Vasmegyei Közlöny. (Szombathely.) — N.-Sz.-Miklósi Közlöny. (N.-Szt.-Miklós.) — Duna Vidéke. (Paks.) — Békés-Gyulai Hiradó. (B.-Gyula.) — Csongrádmegye. (Szentes.) — Halasi Hiradó. (Halas.) — Délmagyarország. (Temesvár.) — Fejérvári Hirlap. (Székes-Fejérvár.) — Kalocsa és Vidéke. (Kalocsa.) — Magyar-Óvár és Vidéke. (M.-Óvár.) — Néplap. (Szabadka.) — Zólyomi Hiradó (Zólyom.) — Besztercze-Naszód. (Besztercze.) — Hazafiság. (Nyiregyháza.) — Oltvölgyi Lap. (Fogaras.) — Tiszavidék. (Kisujszállás.) — Bácskai Hirlap. (Kula.)

IX. **Hirdetési lap:** Nemzetközi Kalauz.

X. **Folyóiratok:** Havi Tudósító. — Rovartani Lapok. — Balatonegylet Hivatalos Értesítője. — Hungaria. — Magyar Könyvkötő. — Egyházművészeti Lap. — Külföld szónokai. — Nógrádi Ellenzék. (Balassa-Gyarmat.) — Evangyéliomi Lelkészi Tár. (Kecskemét.) — Gazdasági Közlöny. (Kassa.) — Pécsi Hirdető. (Pécs.) — Honti Ellenzék. (Ipolyság.)

XI. **Vegyes melléklapok:** A Magyar Gyorsiró melléklapja. — Nő a házban. — Fővárosi Gyorsiró. — Alt. Sorsolási Értesitő. — Méhészeti, Selymészeti és Nyúltenyésztési Ujság. — Üzleti Értesitő.

Megszünt összesen **70** hirlap és folyóirat. (1887. évben megszünt 103.)

1888. FOLYTÁN ÉS 1889. ELEJÉN KELETKEZETT LAPOK ÉS FOLYÓIRATOK.

I. **Politikai napilap:** Párisi Magyar Értesitő. (Páris.)

II. **Politikai hetilapok:** Keresztény Magyarország. — Vasvármegye. (Szombathely.)

IV. **Egyházi és iskolai lapok:** Egyetemi Lapok. — Katholikus Hungaria. — Egyházi Közlöny. — Magyar Szemle. — Felvidéki Sion. (Ungvár.)

V. **Szépirodalmi és vegyes tartalmu lapok:** Korunk Ifjusága. — Igazság. — Divat. — Tükör.

VI. **Humorisztikus lapok:** Mátyás Diák. — Rosta. (Ungvár.) — Vas Gereben. (Munkács.) — Szögedi Paprika. (Szeged.) — Hüvelyk Matyi. (Szeged.)

VII. **Szaklapok:** M. K. Pénzügy, Vám és Adóőri Szakközlöny. — Egyetemes Magyar Pinczérek Lapja. — Magyar Fővárosi Mercur. — Kávésipar Szakközlönye. — A Gyarmat- és Fűszeráru-Kereskedelem Közlönye. — Kuriai Értesitő. — Iparlap. — Phőnix. — Nemzeti Mercur. — Kerékpár-Sport. —

Divat-Salon. — Legyen Világosság. — Technologiai Lapok. — Budapesti Bankegyesület Sorsolási Tudósitója. — Nyeremény. — Kincsem. — Fortuna. — Kelet. — Rendeleti Közlöny. — Alföldi Mercur (Arad.)

VIII. **Vidéki lapok (nem politikai tartalommal.)** Magyar Néplap. (N.-Sz-Miklós.) — Alföldi Ujság. (Arad.) — Mosonymegyei Lapok. (Magyar-Óvár.) — Kisváradi Lapok. (Kisvárda.) — Pápai Hirlap. (Pápa.) — Magyar Szövetség. (Paks.) — Tisza-Füred és Vidéke. (Tisza-Füred.) Arvamegyei Hirlap. (Alsó-Kubin.) — Ó-Becse és vidéke. (Ó-Becse.) — Zólyomvármegyei Hirlap. (Zólyom.) — Siklós és Vidéke. (Siklós.) — Jászság. (Jász-Apáthi.) — Pécskai Ujság. (Pécska.) — Beszterczebánya és Vidéke (Beszterczebánya.) — Csiki Lapok. (Csik-Szereda.) — Nagy-Szalonta és Vidéke. (Nagy-Szalonta.) — Kecskemét és Vidéke. (Kecskemét.) — Halas és Vidéke. (K.-K.-Halas.) — Kiskunsági Hiradó. (Kunszentmiklós.) — Gömöri Hirlap. (Rimaszombat.) — Alsó-Lendvai Hiradó. (Alsó-Lendva.) — Zólyomi Közlöny. (Zólyom.) — Hatvan és Vidéke. (Hatvan.) — Kis- és Nagy-Küküllőmegyei Értesitő. (Segesvár.)

X. **Folyóiratok:** Szent-László-Társulati Értesitő. — Budapesti Látogatók Lapja. — Szt. Lukácsfürdő. — Magyar Nyomdászat. — Egyetemes Közoktatásügyi Szemle. — Közlekedés. — Irodalmi Kalauz. — A Magyar Tisztviselők Országos Egyesületének Értesitője. — Családi Regénytár. — Budapesti Gyorsiró. — A Sas. — A Mátra. (Gyöngyös.) — Egyleti Értesitő. (Nagy-Kanizsa.) — Néptanitó. (Aranyos-Maród.) — Egyleti Értesitő. (Deés.) — Evangelikus Népiskola. (Sopron.) — Ellenzék. (Szabadka.) — Petőfi-Muzeum. (Kolozsvár). — Kereskedelmi és Ipari Értesitő. (Sopron.) — Katholikus Hitvédelmi Folyóirat. (Pozsony.) — Czudar Világ. (Kecskemét.)

XI. **Vegyes melléklapok:** Uj Budapesti Ujság. — Hölgyek Lapja. — Képes Könyvtár. — A Pesti Hirlap Sorsolási Melléklete. — Hölgyek Lapja. (Szekszárd.) — Cecilia. (Eger.) Gombostű. (Arad.)

Összesen = **89** hirlap és folyóirat keletkezett mult évi hirlapkimutatásunk óta. (1887 folyamában és 1888 elején keletkezett 88.)

ÖSSZEVONT ÁTNÉZET

Hirlapirodalmunk *számarányát* 1888. és 1889. elején következő kimutatásban tüntethetjük föl:

	1888. elején	1889. elején	
I. Politikai napilapok . . .	21	22	+ 1
II. Politikai hetilapok . . .	41	45	+ 4
III. Vegyes tartalmu képes lapok	3	3	
IV. Egyházi és iskolai lapok .	38	36	— 2
V. Szépirodalmi és vegyes tartalmu lapok	13	13	
VI. Humorisztikus lapok . . .	11	14	+ 3
VII. Szaklapok	110	123	+ 13
VIII. Vidéki lapok (nem politikai tartalommal)	130	136	+ 6
IX. Hirdetési lapok	5	5	
X. Folyóiratok	153	166	+ 13
XI. Vegyes melléklapok . . .	36	37	+ 1
Összesen:	561	600	+ 39

Az első magyar hirlap **1780.** jan. 1-jén jelent meg Pozsonyban (Rát Mátyás *Magyar Hirmondó*-ja). Budapesten **1788.** okt. 8-án szerdán indult meg az első magyar rendes hirlap *Magyar Merkurius* czimmel, hetenként kétszer járt, és Paczkó Ferencz betűivel nyomatott Pesten. A második lap Pesten az **1806.** jul. 2-án keletkezett *Hazai Tudósitások*; szerk. Kulcsár István. Ez volt az első magyar hirlap, mely 4-rét alakban jelent meg és hosszabb életű volt.

1830-ban **10** magyar hirlap és folyóirat jelent meg.

1840. elején **26** magyar lap volt hazánkban.

1847-ben **33.**

1848—49-ben **86** magyar hirlap jelent meg.

1850. elején **9** lap adatott ki magyar nyelven.

1854. márcz. 5-én, mikor a *Vasárnapi Ujság* megindult, ezzel együtt **20** magyar hirlap és folyóirat jelent meg.

1861. elején, midőn első évi rendes hirlapkimutatásunkat közöltük, **52** volt a magyar hirlapok és folyóiratok száma.

1862.	elején	**65**	**1876.**	elején	**240**
1863.	«	**80**	**1877.**	«	**268**
1864.	«	**70**	**1878.**	«	**281**
1865.	«	**75**	**1879.**	«	**324**
1866.	«	**81**	**1880.**	«	**368**
1867.	«	**80**	**1881.**	«	**356**
1868.	«	**140**	**1882.**	«	**412**
1869.	«	**163**	**1883.**	«	**427**
1870.	«	**146**	**1884.**	«	**482**
1871.	«	**164**	**1885.**	«	**494**
1872.	«	**198**	**1886.**	«	**516**
1873.	«	**201**	**1887.**	«	**539**
1874.	«	**208**	**1888.**	«	**561**
1875.	«	**246**	**1889.**	«	**600**

hirlap és folyóirat jelent meg *magyar nyelven.*

Az **1889** elején megjelent 600 magyar hirlap és folyóirat évi előfizetési ára **2506 frt 55 kr.** (Politikai napilapoké 320 forint; politikai hetilapoké 197 forint; vegyes tartalmu képes lapoké 28 frt; egyházi és iskolai lapoké 149 frt 10 kr.; szépirodalmi és vegyes tartalmu lapoké 94 frt 70 kr.; humorisztikus lapoké 71 frt 60 kr.; szaklapoké 491 frt 80 kr.; vidéki lapoké, nem politikai tartalommal 630 frt 60 kr.; hirdetési lapoké 8 frt; folyóiratoké 510 frt 35 kr.; vegyes melléklapoké 6 forint. Összesen 2506 forint 55 kr. — (1888. elején 2405 frt 45 kr.)

1780 óta megjelent hirlap és folyóirat magyar nyelven összesen 2659 (a fővárosban 1411, a vidéken 1248.) **9270 évfolyamban.** Szakok szerint: I. Politikai napilap 121. (Budapesten 91, vidéken 30.) — II. Politikai hetilap 216. (Bp. 91, vid. 125.) — III Vegyes tartalmu képes lap 49. (Bp. 40, vid. 9.) — IV. Egyházi és iskolai lap 159. (Bp. 91, vid. 68.) — V. Szépirodalmi és vegyes tartalmu lap 212. (Bp. 166, vid. 46.) — VI. Humorisztikus lap 131. (Bp. 64, vid. 67.) — VII. Szaklap 458. (Bp. 345, vid. 113.) — VIII. Vidéki lap (nem politikai tartalommal) 470. — IX. Hirdetési lap 74. (Bp. 46, vid. 28.) — X. Folyóirat 615. (Bp. 366, vid. 249.) — XI. Vegyes melléklap 154. (Bp. 111, vid. 43.) Összesen 2659 hirlap és folyóirat jelent meg *száztiz év alatt* magyar nyelven.

Helyek szerint osztályozva 1889 elején megjelent: Budapesten 267, Alsó-Kubin 1, Alsó-Lendva 1, Aradon 9, Aranyos-Maróthon 2, Baján 1, Balassa-Gyarmaton 3, Békés Csabán 2, Békés-Gyulán 1, Beregszászon 2, Beszterczebányán 1, Brassóban 1, Buziáson 1, Csáktornyán 1, Csik-Szeredán 2, Csurgón 1, Czegléden 2, Debreczenben 7, Deésen 2, Déván 3, Egerben 7, Eperjesen 3, Érsekujvártt 1, Esztergomban 4, Félegyházán 2, Felső-Lövőn 1, Fiumében 1, Gyergyó-Ditrón 1, Gyomán 1, Gyöngyösön 3, Győrött 11, Gyula-Fehérvártt 2, Gyurón 1, Hajdu-Böszörményen 1, Hajdu-Nánáson 1, Halason 1, Hatvanon 1, H.-M.-Vásárhelyen 2, Iglón 1, Ipolyságon 1, Jászberényben 1, Jászapátin 1, Kalocsán 4, Kaposvárott 3, Karczagon 1, Kassán 5, Kecskeméten 5, Keszthelyen 2, Kézdi-Vásárhelytt 1, Kis-Ujszálláson 1, Kisvárdán 1, Kolozsvárott 20, Komáromban 3, Kölesden 1, Körmenden 1, Kőszegen 1, Kulán 1, Kunszentmiklóson 2, Kun-Szent-Mártonban 1, Léván 1, Losonczon 2, Lovászpatonán 1, Lőcsén 1, Lugoson 2, Magyar-Óvárott 2, Makón 2, Máramaros-Szigeten 3, Maros-Vásárhelytt 1, Mező-Turon 2, Mindszenten 1, Miskolczon 5, Mohácson 1, Munkácson 1, Muraszombaton 1, Nagy-Bányán 1, Nagy-Becskereken 2, Nagy-Enyeden 1, Nagy-Kanizsán 3, Nagy-Károlyban 2, Nagy-Kikindán 3, Nagy-Kőrösön 1, N.-Szt-Miklóson 1, Nagy-Szalontán 1, Nagy-Szombatban 3, Nagy-Szőllősön 1, Nagy-Váradon 5, Nyiregyházán 5, Nyitrán 5, Ó-Becsén 1, Orosházán 2, Orsován 1, Ó-Széplakon 1, Pakson 1, Pápán 4, Pécsett 6, Pécskán 1, Pécs-Szabolcson 1, Pozsonyban 7, Rimaszombatban 2, Rozsnyón 1, Sárospatakon 2, Sátoralja-Ujhelyen 2, Segesvártt 1, Selmeczen 2, Sepsi-Szent-Györgyön 2, Siklóson 1, Sopronban 7, Szabadkán 6, Szamosujvártt 1, Szarvason 1, Szatmár-Németiben 5, Szegeden 8, Szegzárdon 3, Székelyhidon 1, Székes-Fehérvárott 2, Szentesen 2, Szilágy-Somlyón 1, Szolnokon 3, Szombathelyen 6, Tasnádon 1, Tatában 1, Temesvárott 6, Tisza-Füreden 1, Topolyán 1, Trencsénben 1, Turócz-Szent-Mártonban 2, Ujpesten 1, Ujvidéken 1, Ungvártt 6, Váczon 4, Verseczen 1, Veszprémben 6, Zala-Egerszegen 3, Zentán 2, Zilahon 1, Zolyomban 2, Zomborban 4. Külföldön: New-Yorkban 1, Párisban 1.

Összesen 1889 elején a *fővárosban* **267**, a vidéken **136** helyen **331** és **2** külföldön jelent meg. (Mig a mult 1888. év elején Budapesten 249, és 124 vidéki városban 311, külföldön 1 hirlap és folyóirat adatott ki magyar nyelven.)

Ezenkivül megjelen hazánkban *idegen nyelvü lap és folyóirat:* német nyelven 118 (1888 elején 126); szláv nyelven 35 (1888 elején 39); román nyelven 21 (1888 elején 22); olasz nyelven 3 (1888 elején 6); héber nyelven 1 (1883 elején 1); franczia nyelven 3 (1888 elején 3); összesen **181.** (1888. évben 197, a magyarokkal együtt 758.)

E szerint 10,275 magyarúl beszélő egyénre esik egy magyar hirlap; 15,240 németre egy német; 79,985 szlávra egy szláv és 82,992 román ajkú egyénre egy román hirlap.

Az amerikai *Egyesült-Államokban* 15,430 hirlap és folyóirat jelen meg (tizedrésze napilap), 3694 egyénre esik egy; *Svájczban* 815 h. és f., 3505 egyénre esik egy; *Dániában* 328 h. és f., 6144 egyénre esik egy; *Belgiumban* 815 h. és f., 7182 egyénre esik egy; *Németalföldön* 489 h. és f., 7528 egyénre esik egy; a *Német-birodalomban* 5748 h. és f., 8252 egyénre esik egy (Berlinben 721 h. és f. jelen meg; a napilapok száma háromszor annyi mint Bécsben.) *Franciaországban* 4349 h. és f. (harmad-része Párisban jelen meg), 8788 egyénre esik egy; *Spanyolországban* 1128 h. és f., 14,939 egyénre esik egy; *Skandináviában* 404 h. és f., 16,400 egyénre esik egy; *Nagy-Britanniában* 2177 h. és f., 16,188 egyénre esik egy; az *ausztriai tartományokban* 1274 h. és f., 18,078 egyénre esik egy (Bécsben 770 h. és f. jelen meg.) *Finnországban* 103 h. és f. (finn nyelven 62 jelen meg, ezek közül napilap 4, másodnapos 5, félhetes 14; svéd nyelven 41 jelen meg: napilap 9, másodnapos 2, félhetes 9); 20,007 egyénre esik egy; *Romániában* 102 h. és f., 52,706 egyénre esik egy; az *orosz birodalomban* (Finnországot kivéve) 275 h. és f., 283,198 egyénre esik egy. *Az egész földön* 41,000 hirlap és folyóirat jelen meg, s 36,318 egyénre esik egy.

Ez időszerint Magyarországban megjelen összesen **781** hirlap és folyóirat; ebből 17,578 főre esik egy.

Id. SZINNYEI JÓZSEF,
a muzeumi hirlap-könyvtár őre.

ROSSI.

(Lear király, Othello, XI. Lajos.)

Ernesto Rossi, kinek Hamletjét, lapunk mult heti számában méltattuk, január 25-én *Lear király* szerepében lépett föl a népszinház deszkáin. A közönség, mely jóval nagyobb számban jelent meg, mint a művész első felléptekor, szinte kiváncsian várta, hogy az átkozódó apa szenvedélyeit mennyire szelidítette meg az idő, mely e kiváló tragikus utolsó itt léte óta elrepült. Valóban, ennek a mostani Learnak ajkain nem tajtékzott a bősz harag, nem tombolt a fékevesztett szenvedély, de el kelle ismernie mindenkinek, hogy a művész hatvan éve, mely Hamlet néhány jelenetében, a siker rovására, nem volt elpalástolható, a Lear alakját tökéletesebbé tette, mint a milyen az tizenöt évvel ezelőtt volt. A természet itt hathatós segélyére vált a művészetnek. Igaz, hogy Lear, a hálátlanság tragédiájának e megrázó alakja, nincsen szenvedély hiján, de az is igaz, hogy egy aggastyán szenvedélye már nem képes többé az ifju hév elementáris erejével tombolni. És Rossi ma sokkal közelebb jár a való élethez és a Shakespeare fantáziájához, mikor a második gyermekség tehetetlenségében reszkető, s a téboly martalékává váló aggot nem dörgő hangon, nem erőteljes mozdulatokkal, hanem az öregség ingerlékenységével, kapkodásával, s a halkan suttogó hang megindító fájdalmával mutatja be. A Rossi Lear-je elejétől fogva művészi következetességgel haladt az elkerülhetetlen tragikum felé. Hiszen ha az első jelenetekben nem látná az ember azt a meggondolatlanságot, azt az öreges idegességet, a mely az ősz apa hangjában, szemében, mozdulataiban olyan jól érvényre tudott jutni Rossinál, nem is lehetne a később történteket megmagyarázni. Mikor két hálátlan leányával találkozik, vagy midőn később tébolyodva bolyong a pusztában, majd mikor Kordéliát fölismerve, azt karjaiba zárja, s boldogtalan szivéből kitör az érzelem: mindezek a jelenetek a való igazságnak oly megkapó szineivel álltak előttünk, hogy a közönség nem tudta visszatartani könnyeit és lelkesedését, amazokkal a szerencsétlen apát siratva, ezzel a páratlan művészt jutalmazva meg.

Január 28-án, Rossi harmadik fellépéseül, *Othello* került színre.

A közönség talán ezt várta legjobban, mert a féltékenységnek e tragédiája egyike a Shakespeare legkedveltebb darabjainak. Nemzeti szinházunkban ritkán, s az utóbbi években nagyon gyönge előadásban szokott szinre kerülni. Rossi megmutatta, hogy Othellónak nem kell ijesztő képü szerecsennek lenni, nem kell zihálnia, orditoznia, s fájdalmában csuklania, s mégis hathat, sőt történetét sokkal jobban kimagyarázzuk, ha a doge palotában olyan érzelmesen beszéli el a Desdemona meghódítását, s ha később is sokat enged az arczjátéknak, a szemek járásának, melylyel a szenvedély kitörései közepette találóan lehet pótolni az erőltetett hangok magasabbjait. Az értelem eszközei erősebbek, mint a hangnak és taglejtésnek féktelensége, s igazabb tolmácsai a belső küzdelemnek. S ezekkel az értelmi eszközökkel mégis elérni a tisztult realizmus netovábbját: ez az, a mi a Rossi művészetét páratlanná teszi a maga nemében. S a közönség, melynek vérét ezuttal nem fagyasztotta meg az Othellók szokásos vadsága, csak lázas izgalomba hozta: kitörő tapsokkal fogadta a zsebkendő-játék és a Desdemona nyilvános megtámadásának jelenetét, valamint a Desdemona megfojtását, s azt a borzasztó haláltusát, mely után a nyakátmetszett mór hátra dől az ágyon, és kiszenved.

A bucsuzó művésznek negyedik és utolsó fellépése Delavigne Kázmérnak izgalmas darabjában, *XI. Lajos*-ban volt. Ez a szerep, mely a hiu, zsarnok, gyáva, nyavalyatörős királyt a borzalmasságig menő jellemzésben mutatja be, virtuóz művészek számára van irva. Rossi nagyon megmutatta, hogy ő az, s alakításában nem vált visszataszítóvá ez az alak, kinek vállait hét évtized nyomja, folyvást életéért és koronájáért aggódik, mindenkit ámít s még önmagát is ámítani igyekszik, s végül mardosó lelkiismeretének kínjai között, testileg és lelkileg teljesen megtörve, összerogy, hogy aztán még egyszer fölemelkedve, s fia fejéről a koronát leragadva, igazán meghaljon.

Magyar himzések

Palotai Gertrud:

Oszmán-török elemek a magyar hímzésben. 4-r 184 kép, 145 l. Bp. 1940.

Gent (1727)

Ua kivonatosan:
Kny. Nouvelle Revue de Hongrie.
8-r 5 kép 5 l.
Bp. 1937
(Gent 1726)

...orony helyreállítása

...havi leszámolás

...ékek és nyugták alapján

...iadás	—	04
—	650 -	—
...ája	—	244 18
"	—	27.50
"	—	20 -
"	—	195 20
"	—	105 -
...egyzéke	—	14.92
...detési nyugta	—	80 -
...esen:	650 -	686 84

...0 · 00

...· 84

Magyar hímzések

Palotai Gertrud:

Régi erdélyi hímzésminta-rajzok.
8 r. 12 kép 18 l.
Kolozsvár, 1941
Ajánl (1729)